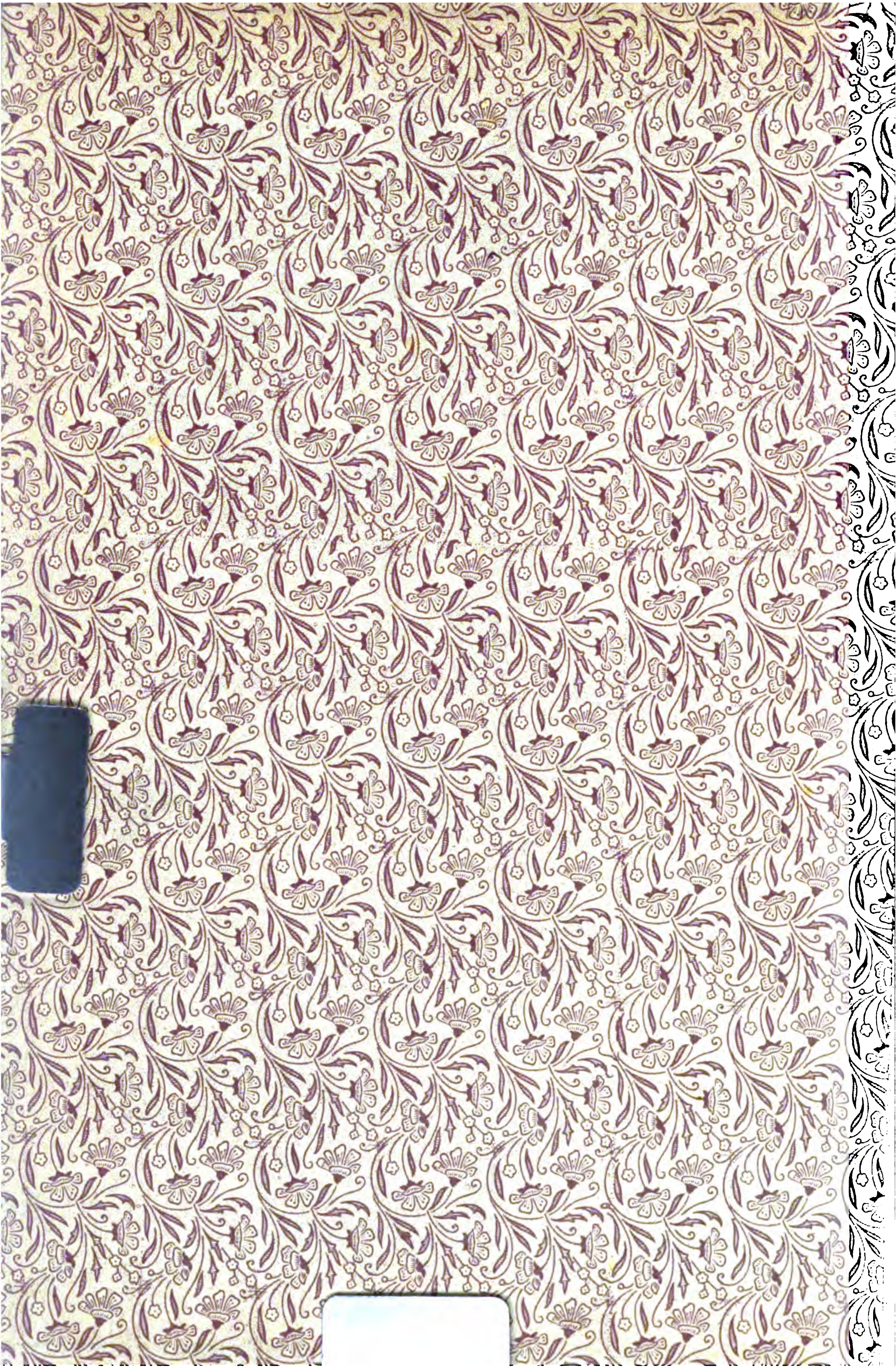
BESEDY ČASU

1903

BESEDY ČASU

ROČNÍK OSMÝ

V, 8

ROK 1903.

MAJITEL A REDAKTOR
Dr. JAN HERBEN * * * *
VYDÁNO V PRAZE 1903.

V OSMÉM ROČNÍKU »BESED ČASU« JSOU OBSAŽENY PRÁCE:

BELETRIE:

a) BÁSNĚ PŮVODNÍ.

b) BÁSNĚ PŘELOŽENÉ.

c) PROSA PŮVODNÍ.

d) PROSA PŘELOŽENA.

ÚVAHY A RŮZNÉ ČLÁNKY.

Z DĚTSKÉHO KOUTKU.

DROBNOSTI.

NAŠE GALERIE.

Čísla v závorkách () udávají stránky slovního doprovodu.

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLA.

(Obsah pod patřičnými hlavami uveden výše.)

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 4. ledna 1903. Číslo 1.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

SLEZSKÉ ČÍSLO.

Jsou duše drsné, co temnou šly cestou,
hroty a ostny je zalily vrchem.
Co měly v srdcí?
Kvetly-li jednou a kvetly-li v noci,
byl rudý to květ.

BÁSNÍK V CIZINĚ.

Básník žil v cizině, na družné Moravě i v království. V srdci svém nesl dvě rány z domova — pohrdnutou lásku a utrpení slezského lidu. Poznával, jak rodí se v Čechách nový směr, na Moravě žil mezi bohatými Hanáky i ohnivými Slováky; ale sám, ač mlád, neúčastnil se radovánek nikdy.

Hanácká ves.

Domky na patro jak řady bílých ptáků,
sotva vánek lehkým dechem ozve.
Ticho jako krev Hanáků teče Romže.

Na svých gruntech jsou sedláci klidní.
Dobrý císař žije kdes ve Vídni,
Němci pod horami, v městech židé.

Černé lány řepy jak pruh smoly,
rusovlasé děvče kope v poli,
ví, že jednou muž si pro ně přijde.

Hoch hanácký práce hledí a dbá,
sotva v díle po děvčeti zaprahl,
ví, že jednou přijde žena za práh,
tři dni a tři noci bude svatba.

Hrubý sedlák, osmáhlý a rudý,
trochu pyšný proti městským lidem,
nikde ze své neuhne ti půdy.
Jak jest jinak u nás pod Beskydem!

Kyjov.

Ej, vysocí šuhaji v čižmách vy,
ej, děvčata v suknici rudé —
vždy veselo bývalo v Kyjově,
vždy veselo v Kyjově bude.

Tak jako to táhne z vonných rev,
tak jako ty kypíš má sloko —
tak hoří ta ohnivá slovácká krev,
tak ret pálí a srší oko.

Kdo chce nás bít, kdo chce nás urazit?
My nevíme o pánu žádném —
jak vesele dovedem žít a pít,
tak vesele na poli padnem.

Národní maškaráda.

V únoru nikdy jsem ze sebe nedělal blázna,
můj život tich byl jak půlnoc a teskný jak září.
Šťastnější národ nechť karneval miluje a zná,
Těšín mi hleděl v kolébku — ty čti mi to z tváří.

Maškarní ples jednou oknem jsem zadarmo spatřil:
Sokol a hasič a v gázových šatečkách děcko,
Španělka, Polka, s níž červený kozák se bratřil,
bohyně, andělé, víly a čert ví co všecko.

Městečka hlavy tři spanilé dcerky sem hledí:
Čechie, Morava, — ta třetí? — plynou pospolu,
to bude děvče z Těšínska? Nu to aspoň vědí:
růžovou sukni má a červenou k ní kamizolu.

V únoru nikdy jsem ze sebe nedělal blázna.
Můj život tich byl jak půlnoc a teskný jak září.
Šťastnější národ nechť karneval miluje a zná,
Těšín mi hleděl v kolébku — ty čteš mi to z tváří.

Pod Lysou děvuchy... uzdu jsem zpomínkám pustil —
chvěly se zimou a před okem ohnivým žida.
Do týdne budeš ty kur... — já v zem oči spustil,
neměly prsů a z retů jim plakala bída.

Jedna melodie.

Časem špatné verše píšu,
na štěstí mne čtou jen málo,
v pološhaslý plamen dýšu,
třeba se mi panstvo smálo.

V bouřnou dobu, kdy jez hučí
idejí a fantasie,
jednotvárným tonem zvučí
jedna u mne melodie.

Z lidu mého jeden drak tyl,
jedna pěst mu hrdlo svírá,
a z mých veršů jeden daktyl,
jeden smutek ve svět zírá.

Jamb po Labi v tanci skáče,
spondej Hanou kráčí s klidem,
u mne pořád daktyl pláče
jako šalmaj pod Beskydem.

Jeden běs můj národ hlídá,
jeden kat mu hlavu sklání,
pod Beskydem jedna bída,
jedno dlouhé umírání.

Časem zní to ve sluch hranou,
jak bych stál nad bratra rovem;
jak kdybych šel Modrou stranou
Hučínem a Benešovem.

Jednou skočnou hrát vám budu.
Snad to bude píseň jiná —
marno, už zas smutnou hudu,
protože jsem od Těšína.

V Belgii když Franků despot
s Britem v boj se srazil rudý,
skotský pluk mřel šavlí vespod,
dudák hrál jim k tomu v dudy.

To jen tak jsem zpíval málo,
to jen tak jsem pěl svým lidem,
by se nám to umíralo
líp za hudby pod Beskydem.

NÁVRAT DO VLASTI.

Touha hnala jej zpět do Slezska. Vystoupil **na temeno Lysé Hory** a zíral na Frýdland, Místek, **Frýdek, Těšín** a viděl v kouř zahalenou Ostravu, **Vítkovice, Fryštát.** Zjevil se mu duch Ondrášův, **duch onoho** studovaného muže, jenž 1712 vzbouřil **sedláky** bezkydské proti panstvu, aby pomstil po**haněného otce** i zneuctěnou sestru. Sestupuje do **vesnic prožíval hrozné** dojmy zpustošení národního **i mravního.** Potkal i pána, jehož smrtelně ne**návidí.**

Ondráš.

Hasly hvězdy, bylo k ránu,
do mraků se Lysá zdvihla,
v dáli věže Ratiboru,
Tatry obzor zastínily,
kosi zdvihli píseň v sosnách
já šel dolů do Frýdlandu.

Cestou velký stín se mihl.
Znám ty oči, co se svítí,
jak železo rozpuštěné;
znám ty pocuchané vlasy,
jak četyna přes kmen břemů;
znám ty hrubé, těžké ruce,
co se o kyj podpírají —
Ondráš z Lysé — bratře Ondro!

Velikán se zaškaredil,
hned se Lysá pomračila,
kosi v sosnách dozpívali,
mraky srazily se k bokům.

„Co tu skoro z rána robíš?
Též ty's jeden z cizích chlopů,
co zelené šaty mají,
co děvuchy vyháněji
a co cizí řečí řondzum —
čert sám v mé je nasel bory?"

Bratře Ondro, z tvé jsem krve,
z tvé ojčizny od Těšína.
já písničny tiché zpívám ...

„A co národ nezpívá už?"

Vyhynuly naše písně,
děvuše se zalkne v hrdle,
zlým když okem ti ji změří,
co zelené šaty mají
a co cizí řečí řondzum —
čert sám v tvé je nasel bory!
Jediná nám zbyla píseň
a tož: žol, žol, žol mi bedze ...
Pobrali nám naše školy,
pobrali nám naše hory,
salaše nám pohubili ...

„Po zákonu tak se dálo?"

Po zákonu, bratře Ondro!

„A kdo dává cizí školy?"

Ten, kdo bohat, kdo má hutě.
Po našemu po dědinách
potichu gorali řondzum,
ale v hutích cizí mluva,
a pro ty se školy staví ...

„Po zákonu tak se děje?"

Po zákonu, bratře Ondro!
Po našemu slovo boži
ještě slýchat na Borové
ještě zavzní v Janovicích,
ale péro paterkovo
nesmí písat po našemu...
Víš, kdo pánem je ve Frýdku
a kdo pánem ve Vraclavi?

„Po zákonu tak se děje?"

Po zákonu, bratře Ondro!
Ve Frýdku nás podávili,
kde kdo zapřel svoji mluvu,
jak tě jednou zradil Juráš...

„Po svědomí tak se děje?"

Po svědomí, bratře Ondro!
A již nevím, jak to bylo.
Smích se trhl knírem Ondry,
divný smích a nekonečný,
smích té matky v řecké báji,
když ji padlo sedm synů,
když ji sedm dcerek padlo —
smích jak by to od sta racků
Paskovskými nad rybníky.

A já jsem se zasmál také.
Myslím, též se cosi trhlo
tichým smíchem v boku Lysé
věčně tiché, mlčelivé,
co se dívá přes sto roků
na ten útisk při Bezkydu:
jak se směje horská matka,
když chlop kdesi v dolech shasl,
když chce živit sedm ptáčat,
a kobzole dávno došly;
dětem dávnou poví báji
místo kobzol o Ondráši...

Návrat.

Po letech, po letech v rodnou mou ves
vrací mne života příval.
Můj krok — krok děvčete na prvý ples,
hořelo slunce, kos zpíval.

Ten starý kostel a ten černý les,
domky se pod stráni hrbí,
pod brvou roztála vzpomínek rez,
na řece ty staré vrby!

Zdráv farář? Zdráv rektor? Každý mne bil,
býval jsem čertovo kvítí,
zdráv starý gróf je-li? Byl Němec, byl,
v pokoji nechal nás žíti.

V drahou mi školu zřím, pod okna rám,
srdce se zachvělo v křeči:
děti, ty děti, ty modlí se tam
protivnou panskou mi řeči.

Utíkám k hřbitovu. Co jsem měl rád,
dříme tam, — ne v duši mojí;
co jsem byl v cizině, kdo šel v zem spát,
polský kříž v hlavách mu stojí.

V portále zámku vryt dravý je pták,
zobákem rovná si péro.
Kdo koupil panství, a čí je to znak?
Mrtvi jsme. Toť markýz Géro.

Šest židů v dědině, burmistr žid,
barevna žlutá u řeky.
Tak kles už hluboko, Pane, ten lid,
že jsi ho proklel na věky?

Ještě otázka; ta nechtěla ven,
jak by kol šíje šla smyčka,
jak by mi dávila poslední sen —
zdráva-li . . . górna*) Maryčka?

Milý byl v cizině. Tož zaprosil
bohatec, jakých pořídku . . .
pravda, že od rána do noci pil,
měl z čeho, ten barvíř z Frydku.

Ze vsi šel sešlý a sehnutý muž,
ret se chvěl, v brázdu se díval.
Za hory slunce se sklánělo již,
voněla země, kos zpíval.

Sešlý muž, sehnutý, z dědiny šel,
v srdci cos těžkého nese...
V komické vrásky tvář nabranou měl,
vydrž . . . až sám budeš v lese.

Rektor Halfar.

Rektor Halfar byl hoch dobrý,
byl hoch tichý, byl hoch hezký
ale škaredou měl chybu:
i v Těšíně mluvil česky

před okresním inspektorem.
A když tak se rektor spustí —
Víš, jsou hříchy v katechismu,
co se nikdy neodpustí.

Léta táhnou, vlasy řídnou
jako listí před jesení.
Halfar pořád za mládence!
Pro Halfara místa není.

V krčmě zazní skočná hudba.
Právě v kapli dalo slovo —
co by mělo deset roků
čekat děvče Halfarovo?

*) Z hořejšího stavení.

Přijdou páni: Škola polská!
Burmistr v klín ruce složí.
Ale zpurný Halfar učí,
jak mu káže zákon boží.

Tich po mezích chodí rektor,
bez úsměvu, bez myšlenky,
v krčmě v noci sám za stolem
hledí k zemi, hledí sklenky.

V horký večer na klekání,
když se jednou ve vsi zvoní,
vrazí děvče v černou jizbu:
Rektor visí na jabloni!

Bez modlitby, bez slzy ho,
jak při hříšné duši jisto,
v roh hřbitova zakopali,
a tak dostal Halfar místo.

Setkání.

Na řemeni lankasterku,
za kloboučkem sivé péro
v srdci lesa borového
tak mne potkal markýz Géro:

Polské kněze dal do fary,
českou školu poněmčil mi.
Odpočal si — drahou pušku
přehodil přes haluz jilmy.

Prokletý vrah moji mluvy
(ale českou rád má dcerku)
dvacet kroků stál ode mne —
doma nechám lankasterku.

PUTOVÁNÍ TĚŠÍNSKEM.

Tu hřmí básníkova struna národní — proti Němcům a Polákům. Školu a chrám popolšťuje učitel s knězem: svobodného sedláka panstvo cizí zotročuje. Měšťáctvo Frýdecké nejrychleji se odnárodňuje. A tak strážné ohně slezských Moravců posunují se k západu, ku břehům Ostravice, jež proudí na hranicích moravskoslezských.

70.000.

Sedmdesát tisíc je nás
před Těšínem, před Těšínem.
Sto tisíc nás poněmčili,
sto tisíc nás popolštili,
v srdce pad mi svatý klid.
Když nás zbylo sedmdesát,
tisíců jen sedmdesát:
smíme žít?

Sedmdesát tisíc hrobů
kopají nám před Těšínem.
Časem někdo k nebi vzlykne,
pomoci se nedovolá,
cizí bůh smích ve tvář stříkne,
tupě díváme se v davu,
jak nám k špalku kladou hlavu
jak vůl na porážku vola.

Markýz Géro tak je bohat:
Dej nám beček sedmdesát,
beček tisíc sedmdesát.
Poly se ti poněmčíme,
poly se ti popolštíme,
vstříc ti zahřmí retů stero:

Hore, hore, markýz Géro!
Ale prve nežli zhynem,
ať se zpijem rudým vínem
matka s dcerkou, chlop se synem
před Těšínem, před Těšínem.

Blendovice.

Blendovským hřbitovem jednou jsem šel,
polské jsem počítal kříže.
Nechť moravský lid, kněz polský tak chtěl,
bude tak do nebe blíže.

Noc táhla. Polák od východu dul,
sníh padal a mrzlo litě.
Co vidím? Čerstvě hle kopaný důl
a při něm plakalo dítě.

Sepjalo ručky: „Své děcko si vem,
než bude sněhem záváto!“
— Co pleteš, co třeštíš? — „Tvůj synek jsem
Bezruči Petře, můj táto!“

Kéž by tě políbil černý běs sám,
chacharče*), ztrať se v noc temnou!
Co na světě jsem — já ženy nemám —
milenka nespala se mnou.

„Žal moje máma — tvůj slezský jsem lid,
tesknota, bída mé potky!“ — **)
Dlo boga svientego! začal jsem klít,
což pak jsem napil se vodky?

Přes zeď jsem skočil jak bázlivý pes,
když nad ním fičí knut volský.
Do hrobu černého můj synek kles,
jeden víc přibyl kříž polský.

---

*) Tulácké dítě. **) Potka = kmotra.

Tošonovice.

Z Frydku šel jsem do Těšína.
V srpnu bylo, horko bylo,
na silnici dohonil jsem
hezké děvče z Tošonovic.

S Panem Bog, dzevuška švarna.
S Panem Bog', džeň dobrý, pane.
Z kuň, kaj idžeš? Do fabriky
do Českvna z Tošonovic.

Tvs je Polka? Ni, Moravka.
Vyhrnulo bílé zoubky,
zle se na mne podívalo
hezké děvče z Tošonovic;

to jen u nás rektor Polák
ten nám dává polské knížky,
ale my jen po moravsky
řondžimy co z Tošonovic.

Kdys tu kvetla naše šlechta,
Harasovský, Tešenovský.
Dávno tomu. Cizí řeči
mluví teď Tluk z Tošonovic.

Až se zase ve vlast vrátím,
půjdu z Frydku do Těšína,
přejdu Dobrou, Vojkovice,
půjdu kolem Tošonovic.

Půjdu kolem polské školy,
vzpomenu, jak hněvalo se,
když jsem myslil, že je Polka,
švarné děvče z Tošonovic.

Maryčka Magdónova.

Šel starý Magdón z Ostravy domů,
v bartovské harendě večer se stavil,
s rozbitou lebkou do příkopy pad.
Plakala Maryčka Magdónova.

Vůz plný uhlí se v koleje zvrátil.
Pod vozem zhynula Magdónova vdova.
Na Starých Hamrech pět vzdychalo sirot,
nejstarší Maryčka Magdónova.

Kdo se jich ujme a kdo jim dá jísti?
Budeš jim otcem a budeš jim matkou?
Myslíš, kdo doly má, má srdce taky
tak jako ty, Maryčko Magdónova?

Na blízku les táhne markýze Géra.
Otcové když v jeho pobiti dolech,
smí si vzít sirotek do klínu drva,
co pravíš, Maryčko Magdónova?

Maryčko, mrzne a není co jísti . . .
Na horách plno je dřeva . . . .
Burmistr Hochfelder viděl tě sbírat,
má mlčet, Maryčko Magdónova?

Cos to za ženicha vybrala sobě?
Bodák má k rameni, na čapce peří,
drsné má čelo, ty jdeš s ním do Frydku,
půjdeš s ním, Maryčko Magdónova?

Cos to za nevěstu? Schýlená hlava,
fértoch máš na očích, do něho tekou
hořké a ohnivé krůpěje s lící,
co je ti, Maryčko Magdónova?

Frydečtí grosbyrgři, dámy ze Frydku
jízlivou budou se smáti ti řeči,
ze síňky uzří tě Hochfelder žid.
Jak je ti, Maryčko Magdónova?

V mrazivé chýši, tam ptáčata zbyla,
kdo se jich ujme a kdo jim dá jísti?
Nedbá pán bídných. Co znělo ti v srdci
po cestě, Maryčko Magdónova?

Maryčko, po straně ostré jsou skály,
podle nich kypí a utíká k Frýdku
šumivá, divoká Ostravice.
Slyšíš ji, Maryčko Magdónova?

Jeden skok na levo, po všem je, po všem.
Černé tvé vlasy se na skále chytly,
bílé tvé ruce se zbarvily krví,
s Bohem buď, Maryčko Magdónova!

Na starých Hamrech vzad na svatém poli
bez křížů, bez kvítí krčí se hroby.
Tam leží bez víry samovrazi.
Tam leží Maryčka Magdónova.

Bernard Žár.

Z Frydku je Bernard Žár. Proto svůj zapírá národ
— Bernard Žor.
Má rád svoji ženu, má rád svoje děti,
do kostela chodí a neděle světí,
k dobrému vede svůj kmen,
dbá, aby prokletých pariů řečí
dům nebyl znesvěcen,
jí aby nemluvil krom pacholka tvor.
tak to poroučí
Bernard Žor.

Z Frydku je Bernard Žár. Proto svou zapírá matku
— Bernard Žor.
Když hosti do domu si k hostině pozve,
ven z domu s matkou! Ráda se ozve

prokletých pariů řeči —
Nemluví, neumí lepších řeč lidí,
do krve Bernard Žor za ni se stydí —
Což věčně žít bude, což věčně znít bude
prokletých pariů řeč
v domě na rynku, kde cností je sbor
a kde je pánem
Bernad Žor?

Zlý host přišel do domu. Na loži zmítá
jím horečka těžká a fantas ho chytá,
nadarmo mužové moudří jej léčí,
u lože žena a děti mu klečí,
(na dvoře matička pláče):
v horečce proklatých pariů řeči
hovoří, zpívá a modlí se chor.
Bernard Žor!

Zvoní a hlaholí Frýdecké zvony,
do země spouštějí rakev . . .
a řečí panskou modlí se sbor.
Kříž řečí panskou lže mrtvého slávu,
po skončené pouti tam mdlou složil hlavu
Bernard Žor.

Kdo v zadu to stojí a pláče a klečí
u hrobu, pánů když odešel sbor?
Tichounko modlí se bázlivým retem
matička proklatých pariů řečí,
(nemůže jinak, není to vzdor,
nemluví jinak, kdo z bezkydských hor!)
aby se nevzbudil, nehněval v hrobě
její syn dřímající
Bernard Žor.

MEZI KOVKOPY.

Struna sociální. Z ohromujících veršů básníkových bouří hoře, vztek i pomsta. Sestoupil do dolů sám horník s kladivem v ruce a tím krvavěji vrývalo se mu do srdce, co viděl bídy svých pokrevenců a co poznával nelitostné panstvo jak na dolech, tak v hutích.

Ostrava.

Sto roků v šachtě žil, mlčel jsem,
sto roků kopal jsem uhlí,
za sto let v rameni bezmasém
svaly mi v železo stuhly.

Uhelný prach sed mi do očí,
rubíny ze rtů mi uhly,
ze vlasů, z vousů a z obočí
visí mi rompouchy uhlí.

Chléb s uhlím beru si do práce,
z roboty jdu na robotu,
při Dunaji strmí paláce
z krve mé a z mého potu.

Sto roků v kopalně mlčel jsem,
kdo mi těch sto roků vrátí?
Když jsem jim pohrozil kladivem,
kde kdo se začal mi smáti.

Abych měl rozum, šel v kopalnu zas,
pro pány dřel se jak prve —
napřáh jsem kladivo — teklo v ráz
na Polské Ostravě krve!

Všichni Vy na Slezské, všichni Vy dím,
ať je Vám Petr nebo Pavel,
mějž prs kryt krunýřem ocelovým,
tisícům k útoku zavel;

všichni Vy na Slezské, všichni Vy dím,
hlubokých páni Vy dolů;
přijde den, z dolů jde plamen a dým,
přijde den, súčtujem spolu!

Z Ostravy do Těšína.

Z Ostravy jdu do Těšína,
robotnice se mnou z dolů,
šachta vzala muže, syna,
k Blendovicím jdeme spolu.

A dědiny plny židů,
cizí dráhy, cizí doly,
jen motvika vlastní lidu,
cizí chrámy, cizí školy.

Markýz Géro . . .! Vyhneme mu.
Muž — nůž v srdce vrazil bys mu,
zlatou botku líbá jemu
ten vzor slezský byzantismu.

Zelené byls výspy host-li,
zřels lid horší v bídy stanu;
ale z toho lidu pošly
svaté matky Fénianů.

Michalkovice.

Dlouho jsem Caesaru žil.

Třicetkrát krví jsem arénu smyl.
Teď sám proti dvěma. Neb na horu na kříž. Vol!

Tož prvý Thrák Germán a Éthiop Pól.
Lanista v arénu bičem mne hnal —
tam seděl Caesar — jakoby spal!
kol něho šlechticů bez konce řad,
matróny, děvčátek růžový sad.
Zoufalý pohled můj v hlediště pad,
na smrt bylo brzo — já byl ještě mlád.

V přilbu a ve štít Thrák mečem mi spěl,
trojzub a síť v ruce Éthiop měl.

.hrák z předu ved seč,
. mečem se křižoval klýskavý meč,
.e zadu po mně se točí
té uhelné masce dvě pardalí oči . . .

.lač na všecky strany mně vaří a kypí,
.ztek jak žhavý ještěr mi vyskočil z chřípí . . .
.thiop trojzub mi zarazil v.týl,
.rvál mi žíly; já bolestí vyl,
.o něm jsem skočil, vztek zaslepil zrak,
.res hlavu mečem mne udeřil Thrák.
.' písek jsem kles, noc vpila se v oči,
.a rty mne líbá Medúsa.
„Habet, jam habet" — řve luza.

Leonidas.

V soutěskách Thermopyl, vstříc hledě záhubě
jisté
.arbaru v půlkruhu postoupil tém,
ze zadu zaskočen zrádcem,
.stál Leonidas.
.Před cimbuřím Těšína, na břehu Olzy
.stojím já.
Sto sudlic, sto mečů sahá mi k hrudi,
.isíce žíhavých očí jak pochodně svítí,
.rev teče mi z čela, krev teče mi z očí,
.rev utíká z šíje, krev ubíhá z prsou,
.nohy mi klouzají v červeném moři,
.na ruce prší červená Niaghára —
stojím tu v ohromném lánu vlčího máku:
.stoupá to rudý dým od země k nebi,
.či spustila obloha červenou záclonu k zemi?
.Všecko je červeno. Helmu jsem přes oči stáhl,
.rudé jsou oštěpy, rudé jsou meče,
.na rudých komoních v zadu pět jezdců —
.znám já vás, hrabata, znám já vás, knížata,
znám,
.hleďte a Xerxés, v šarlatě Xerxés! —
Co šepce to komonstvu, co zdvíhají ze země,
co zvoní, co chřestí, co zní mi to v sluch?
Bůh tebe zatrať, chceš zas jít přes Bospor? —
Ze zadu na nohou přeťali šlachy
—. zpomněli Poláci na punský vzor —
r.dý mne políbil anděl, štít z ruky do země
padá,
já stojím před Těšínem,
probodnutými boky o Lysou Horu opřen,
jak zákony kázaly mně.

Kdo na moje místo?

Tak málo mám krve a ještě mi teče
z úst.
Až bude růst
nade mnou tráva, až budu hnít,
kdo na moje místo,
kdo zdvihne můj štít?

Noc zřela mi z očí, plam z nozder mi vál,
v dým zahalen vítkovských pecí jsem stál,
ať zářilo slunce, ať večer se šeřil,
já semknutou brvou jsem vrahy ty měřil;
ty bohaté židy, ty grófy ze šlachty,
já škaredý kovkop, jak vyskočil z šachty.
Nechť diadém jednomu na skráni svítil,
každý z nich upjatý pohled můj cítil,
mou zaťatou pěsť, můj vzdor,
hněv kovkopa z bezkydských hor. —

Tak málo mám krve a ještě mi teče
z úst.
Až bude růst
nade mnou tráva, až budu hnít,
kdo místo mne na stráž,
kdo zdvihne můj štít?

NA OPAVSKU.

Poutnická Hrabyň na okamžik vybavila básníkovi vzpomínku z dětství. Tu na opavské straně Slezska nebyl by život národa tak děsivý, kdyby hranice Pruské nebyly tak blízké. Postrach jde k Modré, z té krajiny totiž, jejíž barva úřední je modrá. Odtud přechází válečná posila úkladníkům v rodné zemi. A co za hranicemi v Modré moravského lidu, to už je hřbitov národní.

Hrabyň.

Tak leckdy, kdy lehké topasy prší
s topolů v cestu a ve sny mi srší,
tak leckdy se mihnou pobožné řady
s korouhví napřed a dojemným zpěvem.
Ctím tvoji víru, ty šedivý muži,
ctím vaši víru, vy děvčata ze vsí.

Dávno je tomu, tenkrát jsem býval
hezounký hoch — po cestě jsem zpíval,
korouhev napřed, za ruku otec
vedl mě dolem a vedl mě horem,
vedl mě polí a vedl mě borem,
až přišla Hrabyň, vysoká Hrabyň,
mohutný kostel s Marií Pannou,
poutníkům žehnal pan farář Böhm.

Byli tu z Modré a byli tu z Polské,
byli od Váhu a my od Těšína,
nabit byl kostel, sladkými zory
hleděla na nás Hrabyňská Panna,
a před ní kázal pan farář Böhm.
Bílé jsem čelo do prachu chýlil,
andělů zástup srdcem mi pílil,
sladkými zory hleděla na mne
Hrabyňská Panna, a před ní kázal
pan farář Böhm.

Či jsi je synku? Za ruku vzal mne,
krámy mne vodil, hladil mi vlasy,
Bůh ví, co všecko mi v Hrabyni koupil
pan farář Böhm.

Dávno je tomu. Z duše mi prchla
víra. Mrak škaredý sedl mi v čelo,
hřích oko skalil a stáhl mi rty.
Bůh nežije pro mne. Ale když žloutnou
vrby při řece a jabloně dolů se nahnou,
pobožné zástupy „na odpust" táhnou:
shýbám já čelo, hříšný kříž zrobím,
jak by se na mne dívala Hrabyň,
na kopci Hrabyň, vysoká Hrabyň,
jak by se na mne sladkými zory
dívala Panna, Hrabyňská Panna,
a před ní kázal pan farář Böhm.

Opava.

Víš, jak to bývá,
když dychtivá krve zem otevře žíznivé rety,
když pozdvihnou prapor a pohnou se v útoku vzhůru
ty nejprvší řady, ty nejprvší zástupy čelem
polehnou — žatva děl — do země, přes ně pak kráčí
k vítězství nepřítel.

Zdá se a zdá se,
že polehnem jedenkrát do země kolem těch murů,
že poletí černý pták s bělavým zobákem přes nás,
že s blyskavým soudruhem kdosi ze severu přijde,
ale ne přítel.

Vidím vát prapory na věžích zrádného města.

Hučín.

Odru jsem přešel. A na Střebovice,
na Děhylovo a Dobroslavice,
Žultý lán řepky mi zalehl cestu,
skřivánčích písní jsem počítal ke stu,
buď zdráva, má země! Tiše svou dýcháme řeči,
sekyru v ruce kdos za stromem klečí,
na modré straně je Hučín.

Viď, moje země, my měli se rádi.
Na rtech a v očích mi smálo se mládí,
daleko, daleko za hory přešlo.
Svadlých co květů a listů se vešlo
v podjeseň žití! Ticho a teskno je ve mně
jak večer pod Beskydem. Viď, moje země?
Na modré straně je Hučín.

Tam nad Těšínem, kde Lucyna šumí,
tam rostlo mé děvče. Dávno neumí
milovat duše; tam jen se tísní
odříkání. Já měl jen srdce a trochu těch písní,
on dům ve Frydku a prsteny zlaté,
koho si vzala? A co se mne ptáte —
na modré straně je Hučín.

Kam to šlo všecko, kam se to dělo?
V cizině žiju. V dál uletělo
do nevrátima mé mládí, má láska,
v popelu sivém již poslední praská
jiskra vzpomínky. Daleko jsou Střebovice,
v dáli Děhylovo, Dobroslavice,
na modré straně je Hučín.

BÁSNÍK.

Jako škaredý zjev chce budit svědomí Čechů a jako šílený, strašlivý bard svého vlastního lidu po Bezkydem chce chránit poslední píď země slezské svým tělem. „Jak pozdvihli do výše Římané Spartaka vůdce? Tak budu já stát — dávno můj zahyne národ — sto roků stát budu čelem ku obloze vzpřímen, ubitou šíji se azuru dotknu, já Petr Bezruč, Ahasver svědomí Čechů, škaredý fantóm a zašlého národa bard." —

Já Petr Bezruč, od Těšína Bezruč,
toulavý šumař a bláznivý gajdoš,
šílený rebel a napilý zpěvák,
zlověstný sýček na těšínské věži,
hraju a zpívám, co kladiva duní
z Vítkovic, z Frydlandu, pod Lipinami.
Kolem jdou bohatci cizí mi víry,
(Bezruči Petře, jak je máš rád!),
maržové slavných a vznešených názvů,
skvělí jak bozi a hrdí jako hvězdy,
(Bezruči Petře, kdo ubil svou ves?).

Vysvětlení některých slov: četyna — jehličí, břem — modřín, kobzole — brambory, rondzum — mluví, otcové — rodiče, na odpust — na pouť, žultý — žlutý.

Doslov redakce.

Básník se odmlčel, umlknul snad navždy, Bůh polituj! Psal nám 10. října 1902:

„Jest jiné práce třeba
na poli národa, když kmen je v zániku:
Kněz poctivý, který se Boha bojí,
úl-učitel, co plné včelky pojí,
chlop robotný, co pevně gruntem stojí,
hoch venkovský, co dobře koně strojí —
ti lepší jsou než deset básníků." — —

Slezské číslo novoroční složili jsme za něho. Čtenáři naši najdou většinu známých básní. Otiskli jsme známé básně znova proto, že byla neustálá poptávka po nich. Není už starších čísel našeho listu na skladě, a přece bychom rádi přispěli k největšímu rozšíření grandiosních veršů Bezručových v době vyšeptalé dekadence. Měly by nám z království a markrabství přejít do krve.

Tiskem E. Beauforta v Praze. — Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Praze, dne 11. ledna 1903. Číslo 2.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

POHÁDKA O ČERVENÉ KARKULCE.

To byly tenkrát idylické časy.
Vlk pozřel Karkulku i babičku.
Jde myslivec. „Kdo chrápe tam tak asi?“
Zrak bystrý letí oknem v světničku.

„Ha, vlk!“ Už vešel, už mu břicho párá...
Buď dobrý chráněn, zlý však budiž klet!
A Karkulka i bába její stará
pak žily šťastně ještě mnoho let. —

Dnes nechodí už vlci na číhanou,
och, zpanštěli, a není věru div.
Karkulky samy v jejich skrýších stanou
jak dříve slabé, naivnější než dřív.

A myslivec, když slyší z doupat lkání,
křik zoufalý a mlaskot hltavý,
tu nevstupuje dovnitř z nenadání
a netasí svůj tesák rezavý.

„Lump! Zas už dáví! Zasloužil by věru...“
A s dohledu se hbitě oddálí.
— Nu, chceš přec, brachu, slušnou kariéru?
Tož nehas nikdy, co tě nepálí!

Karel Scheinpflug.

DOJMY OD MOŘE.

Varvara Dimitrijevna studovala v Curychu medicinu. Jednou zabloudila na zimní semestr do Vídně. Seznámil jsem se s ní na porodnickém kursu. Napřed jsme se nemohli ani cítit, potom jsme se dvakrát ukrutně pohádali a na konec jsme byli velice dobrými kamarády. Bůh ví proč, oslovovala mě vždy: Čech. Mělo to býti bezpochyby naznačením rozdílu mezi jejím širokým rustvím a mým trochu zněmčilým češstvím.

Jednou přijdu k ní do bytu a najdu ve světnici bohopustý nepořádek: šaty, kufry, knihy, klobouky, noty válely se po posteli, po zemi, po stole, všude toho bylo plno. Na pohovce seděla Varvara Dimitrijevna, držela kolem krku nějakou mladou dámu, a obě plakaly. Dámy se pustily, a Varvara Dimitrijevna se šeptem ke mně obrátila:

— Čechu, co chcete?

— Nic.

— Tak proč sem chodíte?

Viděl jsem, že jsem vlezl, kam jsem nepatřil, ale už bylo pozdě se vracet. Dámy už byly z nálady vytrženy.

Varvara Dimitrijevna vstala, přetřela si oči a přemrštěně obřadným tonem mě představovala.

— To je Herr Dokter Oliva, to je moje sestra Maruše Dimitrijevna. — „Herr Dokter“ tehdy říkala se zvláštním důrazem, poněvadž jsem byl asi týden po promoci.

— I hle, hle! jaká pěkná divčinka ta Maruše Dimitrijevna, bručel jsem si do vousů. Vlasy jak les, oči jak dva uhly, pleť čerstvou jako dozrávající broskev; a když se usmívala, zůstal jí jeden koutek úst pozadu. Napadlo mně, jestli pak jí ten koutek zůstává doopravdy pozadu, anebo ví, že jí to svědčí a affektuje.

Maruše Dimitrijevna jela do Paříže učit se zpěvu. Zakládala si mnoho na svém hlase a doufala, že po čase si podmaní celé Rusko. Mluvila mnoho o hudbě, zpěvu, o namáhavosti svých cvičení a poslouchala se dobře. Potom přišla ještě Věra Michajlovna a Lydia Vasiljevna. Krámy se stolu shozeny na zem, na stůl postaven ohromný samovar, a vařili jsme obligátní čaj.

— Kdy pojedete odtud dál? — ptala se Věra Michajlovna, čistíc hrnky na čaj.

— Pozejtřku ráno.

— Ale já bych vás tak ráda slyšela zpívat! Jak pak to uděláme? Svůj klavír už jsem poslala pryč, a odkud vzíti jiný? Olivo, suďte! — obrátila se ke mně.

— Těžká rada. Z kamarádů nikdo klavíru nemá, a někam do rodiny se nemůžeme všichni dosypati. Ale ať zpívá Maria Dimitrijevna bez klavíru.

— Olivo, Olivo, jak jen můžete tak hloupě mluviti! Což pak je to možné, zpívati bez průvodu? — dala se do smíchu Věra Michajlovna.

Lydia nalévala čaj. Varvara sedla si na lenoch židle s nohama složenýma na sedadle, mezi zuby držela kousek cukru a zamyšleně srkala horký čaj. My ostatní jsme hloubali, jak rozřešiti otázku s klavírem.

— Já bych něco věděl, — ozval jsem se nesměle, — ale bojím se, že můj nápad shledáte ještě hloupějším než první.

— Nu?

— Pojďme zítra odpoledne někam do hostince, kde mají klavír. Odpoledne bývají hospody prázdné.

— A víte o nějaké takové hospodě?

— Jak bych nevěděl!

— Ale ve městě je to zlé. Obyčejně jsou všude malé místnosti, a potom . . . namítala Lydia.

— No tak pojďme někam ven do předměstí.

— Tak dobře.

Maria Dimitrijevna souhlasila také.

Na druhý den jsme putovali všichni se spoustou not, které Věra po dlouhém ďohadování s Maruší vybrala, do Hytteldorfu. Tam našli jsme velikou výletní restauraci s opravdovým klavírem, který, ačkoli byl klavírem, přece velice silně připomínal dýchavičný kolovrátek. Klávesy se ještě tak tak pohybovaly, jen tu a tam některá si umínila a zůstala vězet stlačena mezi svými družkami a čekala na osvobozující prst hrající ruky. Hlas měl rozkošně kovově řinčivý, a ruka ladičova se ho netkla už snad století. Maruši se do zpěvu hrubě nechtělo. Ale když jiného klavíru nebylo, dala si říci a zpívala. Zpívala pěkně. Silný její hlas se stříbrným nádechem zvučel plně v prostorném sále. Shodli jsme se všichni, že má krásný hlas, ale v nižších polohách ještě nepropracovaný. Zpívala dlouho a mnoho, a my jsme poslouchali jako pěny.

Potom odjela. O několik dní později se mě ptala Varvara Dimitrijevna:

— Čechu, víte, proč jsme onehdy obě plakaly, když jste k nám přišel?

— Jak bych to mohl vědět?

— Mluvily jsme o Marušině budoucnosti, a já jsem ji připomněla jeden moment, který u divadla hraje důležitou úlohu, — moment mravnosti. Když si vzpomenu na všecky ty ředitele, intendanty a ty houfy pitomých, nastrojených hejsků, oblud, které nevynikají ničím, než svou domýšlivou hloupostí a drzostí, je mně jí hrozně líto. Přijde takový neřád, nedá pokoje, odeženeš ho, ale on už je zas tu, navymýšlí si, nalže, a nevím, nevím, je-li Maruše dost silná.

*

Uplynulo několik let. Na Maruši Dimitrijevnu bych byl zapomněl, kdyby mně Varvara nebyla jednou psala, že se Maruše vdala. No tak, myslil jsem si, děvče pěkné bylo, vdalo se, umění nechá uměním, bude chovati děti a zlobiti muže. Tím jsem myslel, že je Maruše odbyta.

Osud zanesl mě do Poly. Jednou sedím po poledni doma ve slušných nedbalkách a čtu. Najednou někdo zaklepe na dveře.

— Dál, křičím, ani se neohlížeje.

Bon giorno, signore (dobrý den), ozve se ženský hlas, a ve dveřích stojí mladá, elegantní dáma.

Pro Pána, kdo je to, co tu po mně chce, řvu v duchu, sáhnu na krk, límec nikde, rozpačitě podívám se na své ctihodné papuče, chci něco vykoktati na omluvu, ale ani na koktání jsem se nezmohl.

— Sensi, signore, se lo disturbo (odpusťte, vyrušuju-li), usmála se dáma, vidouc mé rozpaky. V tom jak se usmála, vidím, že zůstal jsem kousek pozadu.

— Ach, snad nejste Maruše Dimitrijevna! vzkřiknu.

— Rozumí se, že jsem.

— Honem si tedy račte sednouti! Počkejte, uvařím čaje. He, signora, signora, volám na domácí, uvařte rychle čaje. Ale kde by bába svedla čaj. Počkejte, uvařím sám. Lítám po světnici, vrazím do stolu, převrhnu stoličku, přeleju líh — a Maruše Dimitrijevna se směje, směje, až radost.

Hm změnila se, mudruju, broskev už to není. Tvář plná, hezká, ale za ušima a na krku nějak zhubla. Ale koutek úst pořád zůstává pozadu, a oči, krásné oči!

Rusky jsem nikdy pořádně neuměl, a co jsem uměl, jsem dávno zapomněl, tak jsme se pustili do své toskanštiny.

— Ale, povězte mně, jak jste se dostala do Poly?

— Budu zde pozejtří zpívati Markétku.

— Jak se z Vás stala obratem taková Italianka?

— Vrhla jsem se nyní na italské umění. Byla jsem skoro dvě léta ve Florencii, naučila jsem se jazyku a při tom stále studovala. Potom jsem vystoupila ve Florencii a v Miláně a nyní čekám na engangement do Říma. Zatím mě impresario zatáhl na jedno představení do Poly.

— Ale nemýlím-li se, osmělil jsem se přetrhnouti proud jejího vypravování, psala mně jednou Varvara Dimitrijevna, že jste se vdala.

— Pravdaže, už před dvěma lety, pravila nalévajíc si čaje. Vždyť už mám desítiměsíční dceru, Soňu, dodala s netajenou pýchou.

— Opravdu? A kde máte muže a dceru? ptal jsem se docela neslušně.

— Nu, kde by byli, jsou tu se mnou. — Můj muž byl mým profesorem na lyceu. — Nyní cestuje se mnou. Ostatně myslím, že nebude už dlouho trvati tento kočovný způsob života. Teď zůstanu ještě jednu saisonu v Italii a potom se vrátím do Ruska. Chci přijíti domů jako úplná, propracovaná umělkyně.

Díval jsem se na ni s němým úžasem. Je to opravdu ta Maruše, se kterou se Varvara

Dimitrijevna kdysi mazlila? Nechtěl jsem svým očím ani uším věřiti.

V té jako by byla zpozorovala můj úžas, sama mně pomohla.

— Bože, jak je to už dávno, co jsme se neviděli?

— Myslím, pět let to bude.

— Pamatujete se, jak jsem tehdy ve Vídni zpívala? Strašně škaredě jsem zpívala. Tenkrát jsem byla děcko. — A abych nezapomněla, co myslíte, jak dlouho mám ještě kojiti Soňu?

— Divím se vám, že ji vůbec ještě kojíte.

— Při tom našem způsobu života, myslím, že je to nejlépe. Ostatně naše ženy ruské doma kojí mnohem déle.

— Ale vždyť tím trpíte vy nemálo.

— Ale co já! Soňa tak dobře vypadá, je silná, veselá, tak že se toho opravdu bojím. — Kolik pak je hodin? Zeptala se náhle.

— Bude hned pět.

— To už musím utíkat. Muž nečeká. Ostatně navštivte nás! Do divadla snad přijdete?

— Ovšem, že přijdu.

— Tak na shledanou!

Jak přišla, tak rychle zmizela. Stanul jsem jako v Jiříkově vidění.

Tři dni po té hrála. Markétka už umřela, Fausta odvedl si ďábelský Mefisto, a opona spadla. Divadlo burácelo potleskem a jásotem. Bravo, bravo, křičela unesená ústa se všech stran. Maruše vyšla s roztržitou tváří na rampu, oči se jí na okamžik zaleskly, a s mdlým úsměvem vzala věnec, který z orchestru kdosi podal. Divadlo burácelo dál, ale Maruše už se neukázala. Netrpělivě se sebe shodila šaty nešťastné Markétky, chytila pod paždí muže a spěchala domů.

— Bože, co jen dělá Soňa, jestli nemá hlad.

Za chvíli už seděla doma a zářic štěstím u prsu držela svou Soňu.

Varvara Dimitrijevna tedy plakala tehdy nadarmo.

POŽÁRY.

Překlad z frančiny. Přeložil jáu.

„Příčina požáru není známa“ — zní oznámení novin za každým skoro ohněm. Nechce býti známa. Není však jediného obyvatele v obci, který by se správně nedohadoval příčiny požáru. Pravím, nedohadoval. Kdyby to někdo věděl určitě, snad by přece věc propukla.

Po požáru se lidé posmívají jednotlivým okolnostem: „Nemohli jsme se ani do stodoly dostat. Klíč nebyl k nalezení. Trvalo to dobu, nežli jsme zámek urazili. Škoda toho krásného lnu, co shořel.“ „Vždyť ho asi čtyři roky nesil.“ „To jsme se nasmáli. Já jsem tu starou mašinu dvakráte z ohně vytáhl, a vždycky ji zase někdo do ohně vstrčil. Štěstí, že byla pojištěna. Za 600 franků si pořídí novou.“ „Teď bude stavět.“ „Jistě koupí továrnu.“ — „Má dceři na věno.“ atd. atd. Člověk se ani nesměje anekdotě vypravující, že majitel hořící továrny prosil velitele hasičů: „Pane veliteli, nedělejte mne nešťastným — nehaste to.“

Znám člověka, který koupí každou starou chalupu, udělá z ní skladiště nepotřebných věcí a vše dobře pojistí. Letos mu hořela druhá chalupa a celá ves čeká, kdy mu vyhoří ještě jedna chalupa.

Jiný člověk nadělal si zásobu cihel v polní cihelně. Jak mu přišly vhod, když za několik neděl sám vyhořel! V jeho obci hořívalo od čísla k číslu. Všichni sousedé byli pak tak pojištěni, že mohli býti vzorem opatrnosti. Peřiny, nábytek, dobytek drůbež — vše bylo pojištěno. Jeden obuvník měl zásoby kůží pojištěny na 1200 franků. Teď tam je pokoj. Všichni mají postaveno.

U nás měl jeden člověk stoh slámy. Jedné krásné noci stoh shořel „Kdo to zapálil?“ „Hrom do toho uhodil“ — smáli se lidé. „Kdo pak by to zapaloval, vždyť je to shnilé.“ — Místní anekdota vypravovala, že majitel toho stohu budil ženu: „Ježíš Maria — ženo vstaň. Stoh hoří. — — Ale nechce to potvora nějak chytat.“ —

Když nepřijde do neštěstí druhý, bývají lidé rádi. „Ať si pomůže!“ „Každý si pomáhá jak může“ — říká zoufale místní jednatel pojišťovny. Hůře jest, stane-li se něco nepojištěnému nájemníkovi, výměnkáři anebo sousedovi. Hospodář jest pojištěn, a nájemník přijde o vše. Pro takového poškozeného mívají lidé jen posměch.

Při ohni vynesl jednou hasič vošatku homolek a hodil je na dvůr. Babička výměnkářka naříkala: „Ach, mé homoličky.“ „Co pak jste si je babo škaredá neuklidila,“ odbyl ji hasič.

Mnohdy přijdou lidé při ohni k úrazu. Původce ohně si nevzpomene jistě na oběti své hrabivosti. Proto také hasičství na venkově nebývá u mnohých lidí v oblibě. Považují je za zbytečné obětování se nepoctivosti lidské. Pro mnohé hasiče ovšem úraz při ohni je zdrojem zaopatření úrazovou pojišťovnou.

Napsal jsem tyto řádky pod dojmem požáru, který vypukl v sousední obci Germainu.

Šest živností vyhořelo, mnoho lidí se popálilo (jeden člověk smrtelně), jedno dítě uhořelo. No kdyby nebylo tolik neštěstí, nebylo by to nic zlého. Pojišťovny mají miliony kapitálu. Ať platí.“ —

BESÍDKA.

Máme roztržku mezi sebou.

Mně je smutno — mně je tak nevýslovně smutno! Cítím se sám a opuštěn, tak je to pusté nějak a nehostinné všechno kolem. Skoro bych řekl chmurné a nevlídné. Oh! Je to tuze hloupé — tolik sentimentality najednou. Co by bylo nehostinné? Nesmysl. Bylo to tak vždycky — prášku nepřibylo, prášku neubylo, jsem doma. A je člověku líp, když je sám se svými knihami. Tam stojí a čekají: kterou vezmu, ta promluví. Každá už předem hlásá písmem na hřbetě, jak se na mne dívá: jsem to a to. Mohu si vybrat, co chci slyšet. A co mi každá poví, je pevné a určité, a také ne bezúčelné a plané povídání. To jsou ti nejlepší přátelé. Myslím, že plakala. Byla smutná, když jsem přišel, a měla zarudlé oči.

Eh, čerta vím, zda plakala a zda je smutná. Je to ona, jaká byla v poledne. A nechci o tom mluvit — dostali bychom se do choulostivých a bolavých koutů.

Totiž to bylo tak: Já sdědil po tatínkovi knihovnu, staromodní, z těžkého a tmavého dřeva. Takovou masivní knihovnu, poctivou práci dřívější doby. Je celá ručně vyřezávaná. A chtěl jsem ji postavit do našeho salonku, a ona se nezbedně smála a řekla v smíchu, že to není možné, takovou bednu.

Takovou bednu! Byl bych se toho nikdy nenadál. Ona je přece poměrně dosti vzdělaná a citlivá také. A je to památka, které si vážím. Já vím, docela se jí nemusí líbit, ale tak nebylo třeba mluvit. Když si něčeho vážím, nemusí mne urážet pro to. Kdyby se jednalo o jinou věc — — Ale když už jednou je to tak, že chci mít tu památku na předním místě — tedy to mohla nechat „plavat", jak se říká. Nač zneuznávání s urážkami? Jen klid všudy. Kdybych snad byl ukazoval božské uctívání k tomu nábytku!

Já nemyslím, že by byl duševní nějaký rozkol mezi námi, nějaká naprostá neshoda v duševním životě. Ale já mám přece šetrnost a uznání pro všechno. Když se jedná o nějakou knihu, o nějaký názor — nu, Bože, proč ne. Já myslím to, ona zas ono. Nezáleží na tom. Já nejsem vinen. Uzná každý, že je šetrnosti a případně uznalé shovívavosti třeba.

Příliš ji snad přemáhal vkus — no dobře, uznávám. Ale lze to vyřídit jiným způsobem. Nebo říci každé návštěvě: je to památka, ta skříň, vážíme si ji, dáváme ji na první místo. Ji příliš přemáhal vkus. Je měšťanskou dcerkou —

Ne. Nelžu. Zdálo se mi, že sem jde. Bodlo mě na prsou, jakoby mi krev zaskočila. A co — co — já nevyžaduji tyranské nadvlády muže nad ženou — tak co já vlastně —

Pláče. Byl jsem se teď podívat do kuchyně skleněnými dveřmi. Šel jsem po špičkách, aby mne neslyšela. Opravdu pláče. Jindy, večer, jak nám bylo pěkně! Sedali jsme spolu po večeři u lampy, která má tak vlídné světlo, já dal ruku na stůl a ona mi na ni položila svoji. Předčítal jsem chvíli, a chvíli jsme zase mluvili —

K čertu, já nejsem schopen dnes souvisle myslit! Co to je za směšný a mizerný stav! Ano, roztržka mezi manžely přivede z rovnováhy. Jen pro to se mi trhají myšlénky. A pláče!

Mám rozhlodané prsty do krve — a já to nenávidím, když někdo kouše nehty. Ale ona je vinna, já ne. To přece nebyl přemrštěný cit nějaký k věci — to je prostá pieta. Já bych byl ani nestál na tom, aby přišla do salonu — Ano, ještě pláče. Byl jsem se podívat. Ještě pláče. Stojí u okna a dívá se do tmy.

Arnošt Kučera.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Království dítek.

(Tonouškův sen.)

Tonouš měl dnes šeředný den. Baruška, jeho chůva, mu řekla, že jistě vstával levou nohou napřed. Ale tomu Tonouš nevěřil. Ať tomu bylo jakkoliv, od božího rána všecko mu šlo na ruby. Nejprvé chůva při mytí nastříkala mu mýdla do očí, a Tonouš, ve zlosti, vychrstl jí vodu do obličeje. A přece to neudělala schválně, ta nebohá Baruška! Potom při učení neměl dobře úlohu a udělal kaňky v sešitě. U stolu převrhl svou sklenici a pokapal si omáčkou nové šaty. Na procházce se pohádal a popral s Filípkem, svým nejlepším přítelem. Zlobil svoji velkou sestru Haničku a rozbil pannu sestřičce Terezce, a tak to šlo až do večera.

A proto, potom, když přišel čas spát a strýček Robert, jenž přišel k večeři, prosil, jako vždy, aby ještě čtvrt hodinky jeho synovci přidali, tatínek odpověděl hrozným hlasem: „Ne, dnes večer ne, byl příliš nesnesitelný."

Když tatínek promluvil hrozným hlasem, Tonouš věděl, že mu nezbývá než mlčet; ale se srdcem velmi těžkým šel dát dobrou noc dospělým. Strýc Robert právě začal povídat něco, co by byl Tonouš tuze rád poslouchal: co strýček vypravoval, bývalo vždy tak zajímavé! Strýček přestal, když Tonouš nešel, ale pokračoval, když hoch odešel z pokoje. Pootevřenými dveřmi Tonouš zřetelně uslyšel slova: „Ano, můj drahý, je tomu tak, jak jsem řekl: můj ubohý přítel je docela *pohlcen hypotékami.*"

Při těchto hrozných a tajemných slovech Tonouš se otřásl a přitiskl se ke své chůvě, když procházeli temnou chodbou. Co jen to bylo hypotéka? Bezpochyby nějaké veliké, velice zlé zvíře, které nepožíralo jen neposlušné děti, nýbrž i velké lidi. Bylo větší než vlk? Vlézalo do domů? Na všecky tyto důležité otázky Tonouš nenalezal odpovědi. Možná že Baruška byla by ho mohla poučiti . . . ale ta se dívala zamračeně toho večera; Tonouš věděl proč, a raději mlčel.

Přemýšleje o tom všem, Tonouš dal se svléci a uložit do postýlky a jeho chůva uloživši jej pečlivě a přikázavši mu, aby byl hodný a brzy usnul, odešla. Ale Tonouš nechtěl být hodný. Všelijaké šeredné myšlénky převalovaly se jeho hlavičkou a rozezlývaly jeho srdéčko: „Proč ho poslali spát? Proč ho nenechali poslechnout vypravování strýce Roberta? Proč mají děti vždycky poslouchat? Velcí lidé, ti jsou šťastni, mohou dělati, co se jim zachce, a nikdy se jim neřekne: „Už je 8 hodin, musíte jít spát.“ Až Tonouš bude veliký, neulehne nikdy. Naopak zůstane vzhůru celou noc, aby *napálil* tatínka, *maminku* a chůvu, (oh! ten zlý klouček!) a aby jim dokázal, že i on už je dosti velký, aby mohl jíti pozdě spát. Tonouš posadil se na své postýlce, mnul si oči, které se už začínaly klížit, a široce je rozevřel do temnoty. — — —

Noční lampička kreslila na zdi velké pohyblivé stíny, hodiny opakovaly svoje uspávající tik tak, a krásný houpací kůň, jejž Tonouš nedávno dostal, stál nehybně v koutě a upřeně se díval na hocha svýma velkýma kulatýma očima.

Náhle zdálo se Tonoušovi, že kůň se počíná houpati, nejprvé pomalu, potom rychleji a přibližuje se k jeho lůžku. A tu, sám nevěda proč a jak Tonouš vstal, oblékl se ve chvilce, a sedl na svého vraníka.

Spolu nesouce druh druha, sestoupili se schodů a vyšlí z domu. Tonouš zastavil se užaslý, neboť na místě aby se byli dostali na ulici, octli se *na veliké louce* osázené stromy a poseté květinami. Rozhlédl se kolem sebe poněkud se strachem, který brzy proměnil se v radosť, neboť stromy byly pokryty zralým ovocem všeho druhu, všecko na dosah ruky a mezi květinami poletovali motýli, kteří, jak se zdálo, čekají jen, aby byli chyceni.

Tonouš šel okouzlen ku předu, veda koně za uzdu, a náhle spatřil, že k němu přichází hlouček dětí, které, uviděvše jej, radostí křičely. Tonouš poznal svoje malé přátele, své dvě sestry a jejich přítelkyně, a utíkal k nim.

— Na zdar děti! „jak se jmenuje tato krásná země?“

„My nevíme“, odvětily děti, „my jsme sem právě přišly“.

— Jako já, pravil Tonouš; nuže hledejme; možná, že najdeme někoho, kdo nám poví, kde jsme.

Rozběhli se všichni, křičíce, skákajíce, smějíce se, chytajíce krásné motýlky a trhajíce výborné zralé ovoce a pěkné květiny, které nevadly. V tom Filip (hošík, s nímž Tonouš se pohádal na procházce), který běžel napřed, zastavil se a zavolal ostatní. Všecky pospíšily za ním a tu spatřily velikou tabuli, na níž zlatými písmeny třpytila se slova:

Království dítek.
Vstup dospělým se zapovídá.

Když to děti spatřily, začaly tleskati rukama a výskati radostí:

„To je štěstí! To je štěstí! Jak dobře se budeme míti! Budeme moci dělati, co budeme chtít od rána až do večera! . . . Žádné hubování už, žádné tresty! Žádné učení, žádné protivné úlohy! . . . Pryč s knihami! Spalme je! Ano, ano! Spalme slabikáře, mluvnice, násobilky! . . .

— A náprstky a jehly! vykřikla malá holčička.

— A ricinový olej! volalo jiné dítě.

— A polévku, kterou mně vnucují! A houbu, kterou mě pořád umývají! křičely nejmladší.

A podivná věc, všecky tyto předměty objevovaly se po řadě, jak byly jmenovány a kupily se samy od sebe na trávníku. Na vrch posadily děti oslovskou čepici, rákosky a pruty, a potom to zapálily . . . Oheň vzplanul jasně a vesele, potom pomalu uhasínal a na zemi zbyla jen hromádka popela.

*

Děti pokračovaly radostně ve své procházce, ale brzy zastavily se znova překvapeny a okouzleny. Před nimi stál k r á s n ý d ů m, skoro palác, jenž nejprvé zdál se jim být z křišťálu a z diamantů, ale když se přiblížily, poznaly, že jest celý z cukru.

Otevřená vrata zdála se zváti ku vstoupení do vnitř, a děti vešly, neopomenuly však dříve trochu olízati zdi. Ach, ten překrásný palác! ještě krásnější uvnitř než venku, neboť pokoje byly naplněny hračkami nejnovějšími a nejrozmanitějšími, a skříně byly plny koláčů, cukroví a ovoce. Oknem viděl Tonouš v zahradě hry všeho druhu, houpačky a dřevěné koně. Ještě dále zpozorovaly cirkus a zvěřinec. Zábradlí u schodiště v celém domě zdála se být upravena k tomu, aby se po nich mohlo sjížděti dolů, a v pokojích nebylo ani jediných hodin, které by říkaly líným, že je čas vstávat, nebo připomínaly rozpustilým, že je čas jíti spát. Celkem, byl to ideální palác, a Tonouš, který běhal z kouta do kouta, nalézaje za každým krokem nové překvapení, Tonouš byl šťasten jako král!

Ale tu uprostřed radosti sevřelo se mu srdce. Nalezl mezi četnými hračkami krásnou lokomotivu se strojkem, a pokoušel se ji natáhnout: šlo to velice těžko, Tonouš to nemohl dovést... a nebylo tu tatínka, aby pomohl. Jak se namáhal, aby kolečka roztočil, škrábl se do prstu! Krvácelo to trochu... a nebylo tu maminky, aby politovala a aby vyléčila ránu políbením. Tatínek a maminka byli daleko, velmi daleko, Tonouš je opustil... Cítil se najednou velice opuštěn a stiskl rty,

aby zadržel pláč. „Jsem veliký", řekl si nahlas, aby si dodal odvahy, „mohu dělati, co chci, jsem velmi rád".

Tonouš nedomluvil: uslyšel strašlivou ránu až se zachvěl. To malý hošík, který vylézal na zábradlí, spadl a udělal si velkou bouli na čele. „Chci k mamince!" křičel. Tonouš neměl času naň promluvit, neboť v tu chvíli dvéře jídelny se otevřely, a vyšlo jiné dítě, bledé jako smrt.

„Mně je špatně", hekalo, — „kde je Nána?"

— Oh, ten mlsoun, přejedl se bonbonů! — řekl Tonouš.

„Není tu k jídlu ničeho jiného," řekl malý ubožáček, „a tys ošklivý kluk, že se mi směješ. Jej, jej, jej, já chci k Náně! já chci k mamince! Mně je špatně!"

„A já taky chci k mamince!" vzlykalo malé děvčátko, které si popálilo prstíček, jak si hrálo se sirkami.

„A já také!" křičel jiný, který se pořezal velkým nožem.

— Já také! — volalo páté, jež vosa píchla.

A kolem Tonouše utvořil se celý koncert pláče a vzlykání.

Slzy jsou nakažlivé: očka Tonouškova začala se plniti slzami, a koutky jeho třesoucích se ústek stahovaly se dolů, když tu na štěstí přiblížil se k němu Filip.

„Nech je," pravil o druhých dětech, „to jsou zmoklé slepice: ať se vrátí ke svým maminkám. Chceš se jít podívat na zvěřinec? Je tam, zdá se, nějaké divoké zvíře, které se jmenuje nějak jako h y n a . . . h y k a . . .

— Á, hypotéka, — pomáhal Tonouš, pyšný, že může ukázat svoje vědomosti, a vzpomínaje na vypravování strýčka Roberta. Ano, to bude dobré, pojďme do zvěřince.

Ty z dětí, které neopustily ještě království, připojily se, a Tonouš, úplně upokojen, zavolal na svou sestru:

— Hano, jdeš také?

Ale ta přišla s očima červenýma, s tváří vzdorovitou; držela v ruce dva cáry ze své roztrhané sukénky.

„Já nemohu jít," kňourala, „roztrhla jsem si šaty, a nemám čím bych je spravila. Ani jehly není v té šeredné zemi! Oh! Kdyby tu byla Baruška!"

— Vrať se domů, — řekl jí Tonouš, podrážděn, — půjdeme bez tebe podívat se na zvířata.

Odešli, ale veselost byla pryč, jen špatná nálada zbyla ve vzduchu.

Z dálky bylo slyšeti řvaní divokých zvířat. To sice působí docela příjemnou malou hrůzu, když víme, že ošklivi dravci jsou dobře uvězněni za svými želznými mřížemi, a když můžeme při tom hodně pevně tisknout ruku „někoho velkého". Ale děti byly samy, bály se, a nevěděly proč.

Nebe bylo tmavé, slunce ukrylo se za mraky; vytí divokých zvířat stávalo se čím dál tím zuřivější. Nejmenší z holčiček dala se do pláče.

Filip utíkal napřed.

— Počkej na nás! — křičel za ním Tonouš, nechoď tam bez nás!

Když Filip nedbal, Tonouš běžel za ním, dohonil ho a bouch ho do zad. Filip se obrátil a uhodil ho pěstí; Tonouš oplatil mu ránu, a bitka počala. Vzdor svému úsilí Tonouš cítil, že je slabší; už by býval přemožen, když tu náhle strašlivé řvaní jimi otřáslo, a hoši nechali půtky.

A již přiletěla Hana, všecka bledá, se svou roztrhanou sukničkou a s vlásky rozcuchanými.

„Utečte!" křičela, „h y p o t é k a uprchla ze zvěřince!"

Nastal všeobecný zmatený útěk; každý letěl v jinou stranu. Tonouš, pomaten strachem, běžel rovně ku předu. Filip a Hana utíkali za ním, a vzadu docela blízko za nimi, běžela h y p o t é k a; ohromná černá hlava s ohnivýma očima. Tonouš, vysílen, bez dechu, cítil, že dlouho už nevydrží běžet, když tu, na štěstí! spatřil strom: vyšplhá-li se naň, bude zachráněn . . .

Vrhl se vpřed, rozdíraje si ruce o kůru, zachycuje se větví, a cítě stále za sebou ošklivé zvíře, které s něho oči nespouštělo. Konečně dostal se na strom, sledován stále Filipem a Hanou. Hypotéka, která nemohla šplhati, zastavila se pod stromem, a vyrážela stále příšerné vytí.

— Kdyby zde jen byl tatínek, — pravil Filip, — vzal by svoji pušku a zastřelil by tu obludu.

„Ach, Tonouši," pravila Hana plačíc, „není pranic zábavné žít v zemi, kde není velkých osob! Vrátíme-li se kdy k nám, já už nikdy nebudu . . ."

Nedokončila, neboť Tonouš hrozně vykřikl: s největší hrůzou ucítil, že větev, na které seděl, pod ním praská . . . Větev zapraskala znova a h y p o t é k a, sedící u kmene stromu, otevřela dokořán svoji rudou tlamu, aby Tonouša chňapla v pádu . . . Větev se zlomila . . .

— Pomoz! maminko! maminko! — křičel Tonouš zoufale, a spadl . . . . . dolů se své postýlky, na měkký koberec svého pokojíčka. Vytrhl se ze spaní.

— Maminko! — volal znova, ale v tom

už dvě ruce zdvihaly ho se země, a maminka skláněla se k němu, chlácholíc ho:

„Neboj se, miláčku, já jsem tady; co se ti stalo?“

— To zvíře, maminko, ta hrozná obluda, která mne chtěla sežrat! — řekl Tonouš, všecek se ještě třesa.

„Jaké zvíře, hošíčku, o čem to mluvíš?“ vyptávala se maminka.

— No hypotéka, víš, — strýček Robert povídal...

Maminka se usmála a políbila hošíka.

„Upokoj se, můj zlatý,“ řekla, „hypotéka není žádné zvíře, to je obchodní význam, kterému porozumíš až budeš velký. Měl jsi jen ošklivý sen.“

Tonouš, napolo upokojen, rozhlédl se kolem sebe. Hodiny na krbu tikaly stále, žlutý plamének noční lampičky svítil dosud, dřevěný kůň, nehybný ve svém koutku, díval se přímo před sebe svýma očima upřenýma a neživýma, a dole pod hustou záclonou počínající den tvořil již široký pruh světla.

*

To tedy byl sen! Království dítek, dům z cukru, zlá veľká obluda, která se jmenovala hypotéka, všecko to bylo pouhým snem! Tonouš z hluboka si oddychl ulehčením, a přituliv se ještě blíže ke své mamince, šeptal jí mezi dvěma hubičkami: „Maminko, maminko, já už nikdy nebudu ošklivý!“...

Z francouzského časopisu „Jean Pierre“.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin.

Na prahu. Cesta.

Bledé stíny! Hrozné stíny!
Zloba, šílenství, láska...
Kráčíme, bratře, v krvi po kolena.
— „Přestaň, — zde prach, ale ne krev“...

N. Někrasov.

Měl jsem příležitost prožiti mnoho let ve světě vyvržených — a prožiti je ne jako postranní divák a pozorovatel, nýbrž jako bezprostřední účastník všech podrobností jejich života, — léhati vedle nich na stejných pryčnách, krmiti se touž nechutnou polévkou, konati tutéž práci, sdíleti tytéž rozumové i mravní zájmy. Událo se mi viděti mnoho zajímavého; událo se mi, rozumí se, i vytrpěti nemálo... Proto mne často pobádalo a do dneska pobádá přání svěřiti dojmy své papíru, říci o nich společnosti.

Pravda, je strach z toho chopiti se úkolu, který byl již jednou skvěle proveden velikým umělcem. Přes to, že cíle, které jsem si vytknul, jsou velice, velice skromné a že jsem naprosto dalek nároků na uměleckost spisu, ovládá mne přece trapný pocit strachu, když vzpomenu si, že existují „Zápisky z Mrtvého domu“; takové je už kouzlo genia...

Dlouho jsem kolísal... A jenom myšlenka na to, že tolik změn událo se v onom temném světě od časů Dostojevského, že jeho doba je od nás již oddělena několika desítkami let, které se tak rozmanitě zrcadlí na všech stranách i na všech jevech ruského života, a zároveň, že nepřihází se v historii příliš často, aby tací spisovatelé, jako Dostojevský chodili do vyhnanství, — jen ta jediná myšlenka pobídla mne chopiti se konečně péra a zaplašiti všecky pochybnosti.

Na počátku pokusím se vylíčiti cestu na Sibiř po etapách; tvoří jakoby p r á h s v ě t a v y v r ž e n ý c h. Pokud je mi známo, nikdo ještě v naší literatuře nepopsal zaslouženým způsobem všecky krásy a rozkoše tohoto nedobrovolného cestování, — jež na štěstí zavedením sibiřské železné dráhy ustupuje na pole historie. Avšak s druhé strany pospíchám se omluviti, že čtenář nenajde v této části mých náčrtků bezprostředního vylíčení trestaneckého světa: náležeje privilegovanému stavu, maje vinětku vyššího vzdělání, jel jsem do vyhnanství poměrně s přepychem, — těšil jsem se na zastávkách bytu oddělenému od čety, měl jsem potah a podobně. Jedním slovem, byl jsem toho času ještě vyhnancem-dilettantem, který sotva začíná se obeznamovati se svým novým postavením; pozorování moje musila se proto nevyhnutelně vyznačovati jistou povrchností, ba tu a tam přímo nesprávností. Nicméně doufám, že i tu mohu pověděti něco zajímavého a neznámého velkému obecenstvu. Aby mi jen Bůh pomohl, abych dobře a pravdivě pověděl to, co jsem viděl a zkusil!

I.

Počátek svého života ve vyhnanství, ať je to jakkoli divné, pamatuji si velice neurčitě. Mnohé jeví se mi jako ve snu a za některé fakty neručím, — staly-li se opravdu ve skutečnosti, nebo jestli se mi snily. Pocházelo to, rozumí se, od toho, že jsem byl i tělesně i duševně churav, ačkoliv to žádnému z lékařů, kteří mne prohlíželi, ani nenapadlo. Seděl jsem velice dlouho ve vyšetřovací vazbě, v těžké samovazbě, bez knih a na pouhé erární stravě. Ale to vše bylo by, rozumí se, maličkostí, kdyby nebylo uhněteného stavu duševního a boje s vlastním svým „já“. Zvláště těžké byly poslední týdny vazby, kdy z daleké venkovské samoty dovlékla se do hlavního města moje stará matka. (Jakási dobrá duše „uvalila balvan na její hruď“, zpravivši ji o všem.) Sešedivěla úplně a byla sehnuta hořem, ačkoliv před nějakými třemi lety viděl jsem ji jako úplně statnou, ještě černovlasou ženu, které nikdo nehádal více než čtyřicet pět let. Při shledání se mnou hleděla zdáti se veselou a čilou jako dříve: naivní duše, myslila, že mne tím povzbudí! Nemohl jsem však neviděti jejích

opuchlých a zčervenalých očí od slží, nemohl jsem nezachytiti ob chvíli hluboký, hluboký bol v jejím laskajícím pohledu, nemohl jsem se nedohádati, že pro mne neustále pracuje — otírá klíky, klaní se, prosí, pláče...

Och, prokleté, prokleté dni!... Kolik krve vyssály jste z mého srdce, kolik jedu jste do něho nakapaly, kolik nejlepších sil jste mi vzaly... Pryč, pryč! Nechci vzpomínati vás. Jedno jen pravím: hrozné bylo poslední shledání s matkou. Míval jsem často děsivé sny, ale ani jeden z nich nedá se nijak srovnávati s bolem a úzkostí našeho loučení!...

Loučili jsme se ve tři hodiny odpůldne a v šest, jak mi dozorce sdělil, měli mne zakovati a oholiti. Pamatuji se jako dnes, co jsem tehdy zakoušel. Neviděl jsem do té doby okovů, tak jako jsem neviděl oholených hlav; z popisů knižních mohl jsem si učiniti také jen slabou představu z té jednoduché příčiny, že neměl jsem potřeby ani chuti vniknouti v ně. Vše to představoval jsem si docela jinak a musím se přiznati, že mnohem hůře. Zdálo se mi jaksi, že na příklad když zakují do pout, nebude možno svobodně se pohybovati a proto hleděl jsem pokochati se posledními okamžiky svobody, procházeje se spěšně po své malinké kobce, dovolující udělati všeho všudy tři kroky jedním směrem. A tak nastoupila osudná chvíle. Zavedli mne do lázní a tam mne zhanobili: oholili mi na hladko až do kůže právě polovici hlavy (pravou polovici podélným směrem) a zakovali mne na tuho v desetiliberní okovy s kruhy tak těsně obepínajícími kotník nohy, že s těžka spodní prádlo prošlo mezi nimi a tělem. Za několik dní opuchly mi nohy, takže mne musili překovati v prostrannější pouta. Později přesvědčil jsem se, že v Sibiři, zvláště ve východní, představenstvo je v tomto směru blahovolnější: i na pouta i na holení jsou tam nakloněni hleděti jako na zastaralou, k ničemu nepotřebnou formalitu. Čety chodí venkoncem nezakovány, a chovají pouta v pytlíku s ostatními erárními věcmi; hlavy holí také beze zvláštního pedantismu a v sibiřských věznicích často vůbec neholívají. Ne tak v Rusku a v západní Sibiři. Dávno je, zdá se, na čase, aby se pochopilo, že nikdy a nikomu nepřekážela v útěku a v úkrytu pouta neb oholená hlava: obnaženou lebku snadno zakryje paruka nebo jednoduše čepice; kterákoliv pouta lze rozbíti v pěti minutách, dobře-li uhodíš dveřmi do kruhu a rozbiješ tak zanýtování; někdy stačí prosté zploštění kruhu, aby chodidlo nohy volně skrze něj prošlo. Útěku překážejí vážně jenom stěny věznic a vojenský průvod.

Okovy a holení hlavy mají beze vší pochybnosti jen jeden účel — potupení důstojnosti člověka, zbaveného práv. Nebylo to v tak dávných starých časech, co na tvářích a ramenách trestanců vypalovali žhavým železem zvláštní znamení a do dneška lze ještě potkati v Sibiři v chudobincích vypovězenců nebo ve vsích vetché starce, kteří mají tuto děsnou pečeť. Současná osvěta zakazuje však již nelidskost podobného druhu, považujíc ji za jednu z obdob středověkého mučení; ponechána jen pouta a holení hlav... Je-li pak třeba dokazovati, že i toto je jen ve svém způsobu netknutý přežitek? Možno-li nelitovati toho, když čas od času lze pozorovati v tomto oboru obrat na stranu reakční, když vydávají se cirkuláře o přísném a bezodkladném plnění zákona a když trestancům začínají znova skutečně hlavy holiti a navlékat okovy? Vzpomínaje své osobní zkušenosti, mohu ostatně říci, že s pouty smířil se můj vnitřní cit mnohem snadněji než s holením: pouta jsou do značné míry ověšena poesií ústního podání i v národní písni, i jeví se očím trestanců jako vyznamenání ve svém způsobu a nikoliv jako pohana... Naprosto jiný cit zakoušel jsem, když díval jsem se na vojáka holiče, jak připravuje se ke svému otravnému dílu. Holení hlavy kromě mravních muk způsobovalo ještě obyčejně i čistě fysickou bolest: neumělé ruce a tupé břitvy pořezaly do krve kůži na hlavě, rozškrabaly na ní drobné pupence, dělaly oděrky na přirozených hrbolcích lebky... Krev smíchaná se špinavým mýdlem, v hojnosti po hlavě tekoucím, lhostejný a nemluvný kat operaci svou provádějící, posuňky a výkřiky oběti jím operované, — to vše obracelo ty chvíle ve skutečná muka, když se stalo, že čekal jsem až na mne dojde, abych byl právě tak potupen a právě tak zmrzačen!... Nemluvím ani o nevyhnutelnosti, že omrzá holá lebka za hrozných sibiřských mrazův a přitahuje, nevím ve jménu čeho, nastuzení, kašel a rýmu.

Pouta byla již nejednou podrobně popsána v ruské beletrii. Na každou nohu navlekou po velkém železném kruhu, na tolik volném, aby mezi ním a tělem protáhnouti se mohlo prádlo a na tolik těsném, aby ho nebylo možno vyzouti s nohy; kováři je neprodyšně zakují. Od těchto kruhů jdou dva řetězy, skládající se z maličkých kroužkův a sbíhající se v jediném větším kruhu, ke kterému připevněn jest řemen, sloužící trestancům za pás. Takovým způsobem řetězy visí a při pohybu klepou vás po nohách a tlukou jeden o druhý — „břinkají". Kruhy obuté na nohy se pošinují a způsobují bolest, k jejímuž zamezení slouží zvláštní kožené „podokovníky" nebo „nážilníky". Ve východní Sibiři, kde představenstvo není tak puntičkářské, jako v Rusku, a trestanci nosí pouta jen pro formu, obouvají kruhy přímo na boty a nepotřebují tudíž žádných podokovníkův ani nážilníkův. Dávno již nyní nenosím pout a nedovedl bych snad ani dosti jasně popsati, jak vyzrávají trestanci na to, když mají na nohy oblékat prádlo spodky a okovů při tom nesejmouti; avšak dobře se pamatuji, když to kázala nevyhnutelnost, že jsem si to vše výborně spravil bez cizí pomoci. Známo, že nouze naučila Dalibora housti... (Pokračování.)

Tiskem E. Beauforta v Praze. — Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Praze, dne 18. ledna 1903. Číslo 3.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

DUMAS MLADŠÍ O POMLUVĚ A POLEMICE.

(Z poznámek k Princezně Bagdadské.)

Jestliže nenávist poskytuje tomu, kdo ji pociťuje a skutky projevuje, požitků zvláštního druhu, tož i ten, kdo jest jejím předmětem, ač ví-li o ní, může v tom, že ji podnítil, nalézat nepředvídaný půvab, převyšující mnohou obyčejnou útěchu. Ne každý, kdo chce, budí nenávist. Té výsadě těší se jen nějaká přednost, nadání a proslulost u muže, krása nebo dobrá pověst u ženy. Není pochyby, že člověk duše ušlechtilé raději bude chtít být milován ode všech, ačkoli taková všeobecná příchylnost jest pravidelně vysvědčením prostřednosti; ale cítíte-li se řádným mužem a nedostává-li se vám ode všech té spravedlnosti, jíž zasloužíte, pak nenávist neoprávněná a již tím upřílišněná jest přirozeně odškodněnou, kterou nesmí se pohrdat. Předně ta nenávist jest v podstatě jenom bezděčným a neodolatelným uznáním zásluhy. Nemáme nenávisti k těm, jimiž opovrhujeme. A dále třeba si připomenout, že sto nepřátel hodně nespravedlivých a hodně povykujících vzbudí vždycky někde tomu, koho napadají, některého nového, neznámého přítele, popuzeného jejich nespravedlností a nehorázností: bývají to duše jemu podobné, které rozhodnou na konec to, čemu se říká mínění světa.

O utrhačství nejsem ani dost málo názoru Basiliova. Neshledal jsem nikdy, že by mělo trvalý vliv na závěrečný úsudek lidí. Pravda vítězí vždy, poněvadž jest pravdou. Renan, jenž byl z mužů nejvíce napadaných a nejvíce hanobených, napsal ve Volných listech, jež obsahují vesměs stránky podivuhodné zdravým smyslem, filosofií a jasnou výší, tyto řádky, jež doporučuji každému zúčastněnému v zápasech veřejných, aby si je ve svém vystupování učinil zákonem: „Jsem panu de Sacy zavázán za některá pravidla mravní, jimiž jsem se vždy řídil. Mám od něho zejména to pravidlo, neodpovídat nikdy na útoky časopisů, ani na ohavnosti sebe větší. Byl v tom mínění Guizotova, jehož žádné utrhačství se nedotklo, poněvadž jím napořád opovrhoval. K různým možným případům výjimečným, jež jsem mu namítal, odpovídal: nikdy, nikdy, nikdy! Mám za to, že jsem v té věci jako v mnohých jiných svědomitě řídil se radami svého starého učitele. Kterýsi časopis uveřejnil ode mne snímek, domnělý autograf takového druhu, že by mne byl opravdu ubil směšností, kdyby byl býval zaručen. Neřekl jsem k tomu nic a nepozoroval jsem, že by mi to bylo nějak ublížilo. Nechal jsem vytisknout bez odvolání, že jsem dostal od Rotschilda milion, abych napsal Život Ježíšův. Prohlašuji předem, uveřejní-li někdo snímek kvitance, že se proti tomu neozvu. Pan de Sacy bude se mnou v nebi spokojen.“

Renan má pravdu. Vyjimajíc snad veřejná postavení, kde nejde jen o člověka samotného, jedinou dobrou odpovědí na utrhačství jest mlčení, jež zahrnuje všecky způsoby a všecky účinky pohrdání. Nebyl jsem na neštěstí tak napadán jako Renan, ježto míra útoků řídí se vždy hodnotou jednotlivcovou, ale byl jsem napadán tolik, kolik známost mého jména připouštěla, netoliko ve svém životě literárním, nýbrž i ve svém životě soukromém, ve své povaze, ve svých dětech, ve svých přátelích, — lidmi, kteří mne jistě neznali a kterých jistě nikdy nebudu znát. Neodpověděl jsem nikdy. A jako Renan nepozoroval jsem, že by mi to sebe méně ublížilo. Nanejvýš že některé ruce vřeleji a déle tiskly mou. Mějme na mysli, co vytrpí nevědomostí, závistí, ano i hladem ti, kdož by chtěli být na našem místě, odpouštějme jim, že se prozrazují, a buďme pamětlivi arabského přísloví: psi štěkají, karavana jde dále. Nechť ti, kdož jsou v karavaně, nechají štěkat a ubírají se svou cestou. Jdou někam, kam psi nejdou.

HONBA NA SLONA.

Rusky napsal Al. Budiščev.

V dětském pokoji je prázno; děti se přestěhovaly do kabinetu, kdež hodlají uspořádat honbu na slona; otcův kabinet vždy přivádívá je do hrdinské nálady. V celém domě kromě dětí není ani duše. Otec má práci v písárně; matka odjela do sousední vsi něco kupovat, a chůva i služka, těžíce z nepřítomnosti panstva, uklidily se do kuchyně.

V domě je ticho; venku podzimní soumrak. Děti stojí uprostřed kabinetu a radí se, na co uspořádat honbu. Jsou čtyři. Nejstarší je Míťa — devítiletý; s mladšími zachází Míťa trochu s vysoka, jako náčelník. Druhému — Gríšovi — jest osm let; před starším se chová uctivě a snaží se napodobiti ho ve všem, třebas byl povahou pravý jeho opak. Míťa je fantast a sangvinik. Gríša — skeptik a flegmatik. Třetímu Lvíčkovi jde na šestý rok. To je zkrátka rváč; soustřediti na něčem svou pozornost nemůže, a jeho očka bystrá a živá, neustále přebíhají s předmětu na předmět. Předáctví neuznává, ničí, podrobiti se nechce, a své podniky rád provádí samostatně na svoje nebezpečí a na svůj vrub. Čtvrtá je dívenka — Liduška, čtyřletý cvalík. Nic svého, nic ani jen trochu osobitého nemá; všechny poslouchá a na všechny kouká se stejnou zbožností. Lvíčka jenom jaksi se straní, zejména má-li v rukou nějaký pamlsek. Bojí se s jeho strany porušení práva vlastnického, jehož Lvíček neuznává. On má svoje zákony: co vzal, to už je také jeho.

Děti se radí polohlasitě.

— Což, pánové, — praví Míťa, — budeme si hráti na honbu na slona. Chcete?

— Chceme, — souhlasí Gríša uctivě.

Liduška přikyvuje svojí světlovlasou hlavinkou, a Lvíček také chce projevit svůj souhlas, ale myšlenky mimo jeho vůli náhle vezmou příkrý obrat, a on vyplázne na staršího bratra jazyk.

— Tady máte taky honbu na svony, — praví.

Hláska „l“ trochu se mu nedaří. Při tom poskakuje na jedné noze po kabinetu a křičí z plna hrdla:

— Tady máte svona, tady máte svona!

Co skáče, Míťa zlostně naň křičí:

— Lvíčku, marš odtud, hanba!

V tu chvíli Gríša uctivě kouká do úst Míťovi, a Liduška pohlíží na všechny se stejnou zbožností. Mezi tím Lvíček se vzdaluje z kabinetu, protože on sám chce, a je slyšeti, jak skáče na chodbě po jedné noze až do dětského pokojíka. A když v kabinetě opět nastává ticho, Míťa pokračuje:

Budeme si hrát na honbu na slona. Já budu veliký cestovatel a ty budeš můj společník — praví Gríšovi, — ano?

Gríša uctivě pokyvuje hlavou.

— A co já? — ptá se Liduška.

— E, ty nic nebudeš. Ty hrát neumíš, ty jsi malinká, — odpovídá jí Míťa.

Liduška zvedá pěstičky k očím; už už se rozpláče. Gríša, jsa srdce něžnějšího, pokouší se vzíti do ochrany sestru a nejuctivěji vykládá bratru, že také Lidušce je třeba dáti nějakou úlohu, ovšem ne tolik zodpovědnou, jako je úloha velikého cestovatele nebo jeho společníka, ale přece jen úlohu.

Společnými silami konečně najdou pro Lidušku přiměřenou hodnost. Bude psem velikého cestovatele. Při této zprávě líčko Lidčino zazáří nevýslovnou radostí; jisté bylo tajné staré přání její býti psem velikého cestovatele, které konečně se jí vyplnilo. V tu chvíli veliký cestovatel ukazuje na kouty kabinetu, praví:

— Tady bude Afrika, tady — Asie, a tady...

Najednou zeměpisné vědomosti velikého cestovatel se končí toliko těmito díly světa, a jakkoli napíná svou paměť, nenalézá v ní ani kouska země. Tvář jeho zdá se napjatou. Také zkouší malíčkem zalézti si do nosu, patrně hledaje tam třetí díl světa, ale — ouvé — ani tam ho nenalézá. A když společník velikého cestovatele nerozhodně šeptá svému příznivci:

— A tady snad Petrovský okres?

— Ano, ano, — souhlasí s ním rychle veliký cestovatel, — tady — Afrika, tady — Asie, a tady — Petrovský okres.

Zatím, v čas těchto zeměpisných výzkumů Liduška si vede jaksi nepokojně. Oči její jsou plny pochybnosti, a neustále se ohlíží. Zpozoruje to veliký cestovatel a obrátí na ni svou blahosklonnou pozornost a také cosi podezřívá. Leč jeho podezřívání se ukázalo nedůvodným; na otázku, co je jí? Liduška odpovídá:

— Tem pejtek a nemám otat.

A v rozpacích hází ručkama. Chce říci, že je psem, a přece nemá ocasu, kteroužto okolnost pokládá pro sebe za zcela urážlivou. Cestovatel a jeho společník úplně sdílí její pozorování, a hle všichni tři se dají do hledání psího ocasu. Brzo jej najdou tam v kabinetu: ze šňůry záclony veliký cestovatel upraví svému psu velikolepý ocas se střapcem. Pes je u vytržení a veliký cestovatel prohlašuje:

— No tak, pojďme do Afriky!

Hra začíná.

Dlouho chodí po Africe a veliký cestovatel stále divoce vykřikuje:

— Koukejte, to je mrak!

— To není les, jako les!

— A to slunce, jak je velika-ánské!

A děti slyší šelestění listů a vidí velikánské slunce africké. Ostatně Gríša z počátku hry toho neslyší, ani nevidí; jeho rty lehce trhá skeptický úsměšek, ale z uctivosti k velikému cestovateli se přetvařuje, že slyší a vidí vše, cokoli ten mu namlouvá. Avšak brzo i pochybovačnost Gríšova se vypařuje; zabere se do hry celou duší. A tu děti počnou chápati druh druha již beze slov. Veliký cestovatel nehlesne již ani slova. Nač slova! Vždyť si povídají svitem očí, mimikou a posuňky těla. Obličeje jim dýchají štěstím, a hezké líčko psíčkovo svítí nejzářivěji. Na mou věru, býti psem o mnoho je zajímavější, než býti člověkem, ať už by to byl veliký cestovatel nebo jeho společník. Děti znená-

hla se vžijí do své hry celou duši. Než Liduška na minutku odvrací jejich pozornost a obrací se k velikému cestovateli s otázkou. Ukáže se, že Liduška si přeje věděti, jak veliký je cestovatel, jeho společník a pes. Jako ženská se zajímá více zevnějškem hrdin hry. Míťa ví, že Liduška zná tři míry délky: „do nebe", „jako dům" a „jako já", a sděluje jí, že veliký cestovatel je veliký „do nebe", jeho společník „jako dům" a pes „jak ona". Poznavši, že pes zrovna jako ona je veliký, Liduška nadšeně tleská ručkama.

Otázky Liduščiny trochu ochlazují hru, avšak děti bystře navazují na předešlou náladu a znova se vžívají do hry. Jen Lidušce je třeba asi podvakráte ukázati náležité místo, poněvadž se pokouší vmísiti se do hovoru velikého cestovatele s jeho společníkem, kdežto jí jako psovi hovořiti nepatří, což jí také dávají na jevo. Liduška vyslechne připomenutí pokorně a skládá si do klína své ručky. Na to hru již neruší nic. V kabinetě nejsou již děti, tam sedí veliký cestovatel postavou do nebe, jeho společník jako dům a pes velikosti čtyřleté dívenky. V tom obličeje hrajících náhle se tváří nepokojně: oni vidí slona, který chce převandrovat z Afriky do Petrovského okresu. Je třeba loviti v pravý okamžik, jinak slon uteče.

A honba se počíná. První se vrhá na slona veliký cestovatel, za ním jeho společník. Ostatně poslední dlouho váhá vstoupiti se slonem v zápas, a v tu chvíli, co jeho chlebodárce zoufale máchaje ve vzduchu svýma rukama i nohama, se pere s divokým zvířetem, on stojí jako sloup v uctivé vzdálenosti, a na obličeji jeho jest napsána hrubými písmenami bojácnost. Leč konec konců sebezapření zvítězí nad bojácností: i on se vrhá na pomoc svému příznivci, přiběhne ke slonu, bystře se přitočí k němu od zadu a strachem přivřev oči, kope jej pravou nohou s takovou silou, že div neupadne na zem.

Po takové ráně slon už je jistě mrtev, ale to nevadí, aby společník velikého cestovatele z ostražitosti bystře se neuchýlil trochu dále, do Petrovského okresu, aby tam znovu nabral odvahy na nový útok. Z Petrovského okresu dobře vidí, jak veliký cestovatel s nezranitelnou chrabrostí ničí v Africe slona rukama i nohama, a v rozčilení prská v ten čas, co jeho pes, ztrativší zlostí hlavu, stojí na čtyřech a zoufale dere zuby svůj vlastní ocas. Takový výjev dodá společníku velikého cestovatele tolik zmužilosti, že zapomenuv nebezpečenství, zběsile se vrhá na slona. A lovci počnou tahati slona po podlaze kabinetu se vzácnou energií. Vlekou ho z koutu do kouta, z Afriky do Petrovského okresu, z Petrovského okresu do Asie a konec konců utlukou ho na smrt. Poměrně slon velmi snadno se jim dá; ocas psíčkův, roztrhaný jeho vlastními zuby, ztrácí svou původní svěžesť.

Po ubití slona se posazují na podlahu se zapocenými čely a s hořícíma očima, a odpočívají. V čas oddechu se vede živý hovor, jak slon byl zabit, a v tento hovor mísí se také pes. Slyšíme hlásky:

— To jsem mu dal svícnem!
— A mne chňap za ruku! To to bolí!
— A já tona otatem!

Poslední hlásek je psův, ale již nikdo ho neokřikuje. Každý je zaměstnán svými vlastními vzpomínkami. Zatím, co se vede tento hovor, dírkou ve dveřích hledí zlomyslné oči Lvíčkovy. Pokukuje na odpočívající společnost, a patrně se chystá něco provésti. Hrozí na prázno prstem, po tichu se směje v celém obličeji, podhodí koleny a všemi pohyby dává na jevo nejhorší nesnášelivost. Patrně chce učiniti výpad na odpočívající společnost, sestavil již plán útoku a vyčkává jen příhodného okamžiku. Tento okamžik rychle se blíží. Lev vrhá se na psa velikého cestovatele a urve mu jeho pýchu, jeho velikolepý ocas, a hned s ním prchá do jídelny. Veliký cestovatel utíká střemhlav za smělým uchvatitelem psího ocasu, a věrná družina sleduje ho v patách; při tom pes ztřeštěně vřeští a dle jeho vřesku lovci soudí, že ocas jejich psa jest urván, — ó, hrůza! „s masem"!

V srdcích pronásledovatelů se vznítí prudký zápal. Dohoní-li drzého uchvatitele, naloží s ním tak, jako naložili se slonem (to jest, podle všeho nestane se mu také nic). Lovci jako orkán vrážejí do jídelny, ale na prahu jídelny potkávají — matku.

Přeložil *Nk.*

ČECHOVÉ V BRUSSELU R. 1465.

(1. Pan Lev z Rožmitála a na Blatné, švakr krále Jiřího z Poděbrad, vyslán byl králem Jiřím na dvory západních knížat evropských, aby získával u nich přízeň a přátelství králi českému, kališníkovi na trůně. Byla to tedy cesta diplomatická. Vykonána v letech 1465—1467. Tuto slavnou cestu pana Lva popsali dva účastníci jeho skvělého průvodu: český rytíř Šašek z Mezihoří v Plzeňsku a německý Gabriel Tetzel z Norimberka. Kdo by celý popis cesty čísti chtěl, toho upozorňujeme na knihu Cesta pana Lva z Rožmitála po západní Evropě. Upravil Fr. A. Slavík, vydal Emil Šolc v Telči 1890.

2. Pan Lev vyjel z Prahy 26. listopadu 1465 s průvodními listy císaře Friedricha III. a sestry své královny Johanny. Vyjel s 52 koni a jedním vozem. Provázeli ho mimo jiné páni: Jan Žehrovský z Kolovrat, Burjan ze Švamberka, Bořita z Martinic a rytíři: Achac Frodnar, Pětipesský z Chýš, Miroš, Drslav, Vratislav, Šašek z Mezihoří, Kevhard a dva polští šlechtici, bratří Kmesečtí. Při komonstvu byli také hudci, kuchaři a jiné služebnictvo, vše po způsobu knížecím.)

*

Brussel leží na úpatí pahorku. Tam zdrželi jsme se dlouhou dobu a zastali vévodu Burgundského.

Vévoda poslal svého hofmistra, aby pana Lva uvítal a prokazoval mu nad míru velikou česť. A náš pan Lev musil každý den posílati pro víno na jeho dvůr. I přinášeli každý den červené a bílé víno ve zlatých velkých konvích, do níž každé vešlo se deset mázův. A byli jsme tu tři neděle.

Druhého dne prohlédli jsme si celou radnici a v jedné síni spatřili vzácné, výtečné malby. Pak dívali jsme se na město s věže, uměle vystavěné, jež se zdá sáhati do oblak.

Syn vévodův obléhal tehdy Lüttich, a měl prý vojsko, silné 150.000 mužů. Pan Lev poslal k němu hlasatele Burgundského vévody staršího, vzkazuje mu, že nastoupil cestu, aby se seznámil a spřátelil s knížaty a vycvičil se v rytířství. Když teď uslyšel, že vévoda jest statečný a vítězný vojevůdce, dobrým a urozeným mužům nakloněn, a nyní válčí proti svým nepřátelům: proto že hlasatele k němu vysílá a bude-li po způsobu rytířském pozván, že se svým praporem a s celou družinou k němu se přidá. Vévoda to laskavě uslyšel a po hlasateli odpověděl, že jest mu ona zpráva velmi milá, a viděti z ní, že je pan Lev statečný, dokonalý muž a rytířství znalý, a za jeho ochotu co nejvíce mu děkuje, avšak že není potřebí, aby k němu přirazil; neboť nepřátelé, jsouce poraženi (u Montenae), do své země ustoupili. I prosí ho, může-li to býti, aby k vůli němu poněkud v Brusselu se zdržel, až by vojsko domů přivedl; přeje si velice, aby se s panem Lvem a jeho družinou seznámil. Proto čekal na něho pan Lev v Brusselu, kdež otec jeho sídlel, 18 dní. Vévoda mohl se rovnati kterémukoli knížeti křesťanskému mocí a bohatstvím. Osmého dne pozván byl pan Lev k staršímu vévodovi. Přišli vévodští radové do hospody pánovy a zvali ho jménem vévodovým, aby na hrad přišel. Pan Lev laskavě odpověděl a potom byl od nich veden na hrad, a tam od vévody z Cleve (jenž krátce před tím v Palestýně cestoval a domů se navrátil), od vévody z Gelderna od tří nemanželských synů vévodových a jiných rytířů přivítán. Při hostině byl pan Lev a jeho družina uctivě vyznamenáni. Pán seděl na prvním místě u jednoho stolu, jedna družina na předním místě u druhého s dvořany vévodskými. Nejprve přisluhovalo se uctivě panu Lvovi a jeho druhům.

Jako vévodovi u stolu posluhovala mocná knížata a hrabata, tak muselo se i našemu panu Lvovi posluhovati. Byla slavná hostina; předloženo bylo 32 jídel.

Po hostině byl pan Lev uveden k staršímu vévodovi burgundskému, jenž mu přišel až do třetího pokoje vstříc, za ruku jej pojal, do svého vlastního pokoje vedl, tam s ním důvěrně hovořil a propouštěje ho, prosil, aby k vůli němu nějaký čas v Brusselu prodlel, dokud by se jeho syn (vévoda Karel Smělý), jenž nepřítele porazil, brzy nenavrátil. Pan Lev mu to slíbil. A vévoda pravil, až se jeho syn navrátí, že budou konány rytířské hry a slavnosti po jejich spůsobu. Načež odpověděl pan Lev, kdyby vévoda chtěl, že se jich také se svými druhy po spůsobu vlasti své súčastní. Vévoda řekl, že jest tomu velmi rád, a prosil ho, aby tedy rytířské sedání po českém spůsobu zařídil.

Dal panu Lvovi ukázati krásnou oboru, velikou, s rybníky a studněmi, s rozličným ptactvem a zvířaty; pak vévodský poklad a klenoty, plno drahokamů a perel, zlata, stříbra a rozličných věcí v četných truhlách.

Třetího pak dne poslal vévoda k panu Lvovi, ptaje se, zda-li by chtěl vévodovi, synu jeho, vstříc jeti; dle zprávy je prý jenom dvě míle od města vzdálen. I poručil pan Lev, aby se jeho družina co nejlépe oblekla, a jel s ní naproti vévodovi. Když potkali vojsko jeho, viděli rozličné zbraně a ptali se, kde jest vévoda. Odpověděno jim, že se nedaleko baví lovem sokolů.

Jakmile se vévoda dověděl, že přijel mu vstříc onen pán, jenž k němu poslal a s rytíři svými chtěl pomoci, nechal lovu a jiných věcí a rychle k panu Lvovi pospíšil. Když pan Lev vévodu spatřil, poručil jezdcům s koní dolů.

Spatřiv to vévoda, rychle s vůdci svými a trubači přijel a toho nepřipustil. Pozdravivše se, jeli spolu vévoda a pan Lev až do města, provázeni komonstvem. Zatím nastala noc, a veliké množství lidu přišlo vévodovi vstříc s pochodněmi; všechny ulice, kudy průvod se bral, až ke hradu byly osvětleny, tisíce světel hořelo, a mnohá a rozmanitá byla podívaná.

Když na hrad přišli, slezl vévoda s koně a požádal pana Lva, by totéž učinil, a vzav jej za ruku, vedl ho ke starému vévodovi. Týž seděl v komnatě na trůně, kolem něhož byly vzácné nádherné látky upraveny. Když k němu se přiblížili, dle tamního obyčeje poklekli; avšak vévoda stavěl se, jako by se zamyslil a toho nepozoroval, a poklekli tedy po druhé; teprve když po třetí klekli, vstal starý vévoda, podal pravici synu svému a potom panu Lvovi. A drže oba za ruku, vedl je skrze devět komnat, v nichž každé stálo asi sto mužův ozbrojené stráže, do své vlastní komnaty. „Ptal jsem se," praví rytíř Šašek, „zdali jich tolik vždy bývá. Odpověděno mi, že není jich nikdy ve službě méně, ve dne i v noci. Je-li tomu tak, mohu tvrditi, že nižádný křesťanský král nemá dvora tak skvělého a nádherného."

Druhého dne dal mladší vévoda oznámiti *turnaje*, aby se každý, kdo by se jich účastniti chtěl, na místo pro ně určené dostavil. Rytíři shromážděli se. Naši dívali se, jak burgundští kopí lámali. Hnali koně proti sobě a srazili se tenkým kopím. Který rytíř nejvíce jich druhým zlomil, byl za vítěze prohlášen, a veliké množství lidu křičíc jeho jméno a velebíc vítěze, doprovodilo jej až k jeho bytu.

Po těch věcech poslal vévoda o 3. hodině v noci k Janu Žehrovskému, aby s několika staršími rytíři českými, kteří by *zápasiti* chtěli, k němu přišel, že jim ustanoví protivníky k zápasu.

Odebrali se tedy pan Jan s jinými rytíři na hrad a přišli do komnaty, kde byl vévoda a tři vévodkyně: burgundská, (Isabela, manželka vévody mladšího) klevenská (Anna, dcera starého vévody burgundského) a geldesská (Kateřina, dcera vévody Arnolda z Gelderna), a jiné vznešené paní a panny. K Janu Žehrovskému přistoupili dvořané vévodští, oznamujíce mu, aby k zápasu byl připraven; neboť protivníci mohou brzy přijíti. Pan Jan vyptával se, jak zde obyčejně zápasí, zda-li nazí nebo v kabátcích. Odpověděno, že podle obyčeje tamního v halenách, aby nebylo dáno pohoršení paním a divkám přítomným; pak že nesmí se zápasník pod pasem chytnouti, ani nohy podrážeti, ostatně že jest dovoleno, jakýmkoliv způsobem ho na zem hoditi.

Počal zápas. Panu Janovi Žehrovskému nemohl protivník odolati a byl od něho třikráte na zem vržen. Což vzbudilo veliké podivení u všech diváků. Vypravovalo se totiž, že týž protivník nemohl posud najíti sobě rovna ve všech zemích vévody burgundského, že nebyl posud nikdy od nějakého člověka přemožen a proto mimo plat ještě 500 zlatých ročně dostával; nyní ale že tuto odměnu ztratí, když byl třikráte přemožen. Vévoda divě se přistoupil k panu Janovi, omakal všecky jeho údy, nohy, ruce a celé tělo a divil se, že jeho zápasník byl přemožen. A ptal se pana Jana, nemá-li sebou nějakého urozeného pána, že by proti němu znamenitého protivníka, hraběte, dal. Pan Jan jmenoval přítomného Kevarda. A tento s hrabětem zápasil a třikráte jim o zem hodil.

Načež přistoupil jsem, dí Šašek, k vévodovi řka: „Jasný vévodo, prosím, aby mi Vaše Výsost ustanovila nějakého protivníka mně rovného!"

Vévoda tak učinil, poručiv jednomu, aby se mnou zápasil. Když jsme počali zápasiti, mrštil jsem hned odpůrcem o zem; ale když vévoda poručil, aby se ještě jednou zápasilo, byl jsem o zem já hozen.

Po zápasech dal vévoda přinésti víno a cukroví u velkém množství. *Mně ho pak vévodkyně tolik podávaly, že jsem se opil a sotva do bytu se navrátil.*

Druhého dne byl *turnaj českých pánů v odění a na koních.* Pan Lev vjel do ohrady s panem Janem Žehrovským, a tak se prudce srazili, že pan Lev zlomil své kopí o prsa druhého pána: však ani jeden ani druhý s koně nespadl.

Načež pan Žehrovský prosil pana Lva za dovolení, aby směl na poctu vzešených paní a panen přítomných kopí lámati. Pán k tomu svolil, a Žehrovský bodl koně ostruhami, koním zaměřil proti zdi pod okno, z něhož se díval vévoda s manželkou a jinými vévodkami, a *tak prudce koním do zdi vrazil, že kůň nárazem na zadní nohy padl; ale pán na něm zůstal pevně seděti.* Divili se tomu dvořané a přiběhli, zdali není snad pan Žehrovský na koně přivázán, když při tak silném nárazu s něho nespadl.

Tu podruhé koně ostruhami pobídl a tak silně do zdi vrazil, že kopí zlomil, aniž se poranil.

Po boji pánové závodili ještě Frodnar a Tetzel (a to v brnění a s českými zbraněmi: palcáty a čekany). Vrazili prudce na sebe, ale jeden i druhý zůstal bez pohnutí v sedle. Po boji skočil Frodnar s koně, ačkoliv byl v brnění, tak hbitě a lehce, aniž se třmenů dotknuv, že se všichni lidé divili.

Když onen zápas byl ukončen, dal si vévoda české zbraně přinésti, jimiž bojovali, a ptal se, zdali se v naší vlasti užívá při rytířských hrách takových zbraní. A když Čechové přisvědčili, pravil, divě se: „Vy je máte pro hru, my však se jim velice divíme. Kdyby otcovrah byl nucen, aby takový boj podstoupil, byl by to pro něho nesmírný trest. *Tak hrajete se životem, jako by vám na životě nezáleželo.*"

Potom chodívali mnozí lidé každý den na ono místo a divíce se, říkali, že rytíř Žehrovský není z pokolení obyčejných lidí, nýbrž z rodu starých obrů.

Po tom boji pozval pan Lev z Rožmitála mnoho vznešených pánův a krásných paní do hospody, dal jim praviti česká jídla, jež velice chutnala, a český tanec provésti. Líbilo se to pánům a paním.

Čechové získali si takto rytířskými ctnostmi všeobecnou úctu a vážnosť, a vzniklo přátelství mezi panem Lvem a vévodou mladším. Starý vévoda, jenž založil znamenitý řád zlatého rouna a počet jeho rytířů původně obmezil na 25, upustil výminečně od této zásady, chtě dáti Čechům zvláštní důkaz své náklonnosti. Sejmul totiž svůj řetěz řádový s krku a dal jej na krk pana Lva, udeřil ho mečem třikráte na ramena, čímž ho mezi rytíře téhož řádu přijal. A též oni druhové páně Lvovi, kteří se v turnaji vyznamenali, dostali odznak téhož řádu a byli slavně na rytíře pasováni.

Pan Lev žil tu nádherně, a stálo to nesmírné mnoho peněz; ale vévoda hosti všim vydržoval. Náš pan Lev daroval mladému vévodovi velmi hezkého koně, a vévoda dal čeledínu, jenž koně přivedl, 30 korun a rytíři Achacovi Frodnarovi krásného bělouše.

Později vévoda poslal k panu Lvovi své rady do jeho bytu, aby ho přivedli do jeho klenotnice a zde mu ukázali všecky vzácné a skvostné věci, perlami a drahokamy ozdobená roucha a j. klenoty. Poručil také radům, aby pana Lva požádali, aby si, cokoliv mu libo, z klenotů vybral a na památku vévodovu si nechal. Avšak pan Lev nechtěl ničehož přijmouti, vévodovi se poděko-

vati dal a pravil: „Chraň Bůh, abych něco přijal! Nepřišel jsem s druhy sem, abych dary obdržel; nýbrž abych se v rytířské cnosti zdokonalil; proto jsem podnikl tuto cestu a s Boží pomocí chci tak až do konce života svého jednati. *Zlato a poklady můžeme lehko získati; ale jen pověst dobrého jména potrvá na věky.* Tuto zásadu měl jsem vždy na mysli a zachovám ji také s vůlí Boží až do smrti." —

Rudolf Alex. Schröder:

PAN BOMBARDIL.

Žil jednou kdes pan Bombardil,
ten strašně velký jedlík byl.
Proto byl denně tlustší.

Však milý náš pan Bombardil
to tloustnutí si oblíbil.
Byl s radostí vždy tlustší.

Řek' doktor: „Pane Bombardil,
to nesmí být, abyste byl
snad ještě více tlustší."

Tu zasmál se pan Bombardil,
jed' dvakrát víc, je'd ze všech sil:
Přec budu ještě tlustší.

Tu puknul již pan Bombardil,
a když tam, v oné jámě byl,
ti červi byli tlustší.

HRDINNÁ ŽÁBA.

Čápové přemýšleli, jak by snadněji, bez dlouhého brodění ve vodě, více žab pochytali. I připadli na dobrou myšlenku. Rozešli se po zemi a hlásali, že jen ten může míti nároky na odměnu, kdo hrdinstvím prokáže, že se nestydí vyznati a před světem skutkem ukázati, jak si velice váží Slunce, blahodatného udržovatele všeho života pozemských tvorů.

„Slunce vychází denně a udržuje život pozemský svou všemohoucí teplotou. Proto každý před ním obnažuj svou hlavu a koleno své, vidí-li jen obraz jeho."

Slyšela o tom i žába, jež sice ráda měla Slunce, neboť teplé paprsky jeho byly příčinou jejího života, ale přece se před ním schovávala do husté trávy nebo pod kořeny staré vrby. Než umínila si, jakmile vyjde Slunce, že se neschová před ním, nýbrž vstříc hleděti bude paprskům jeho.

Co si umínila, to provedla. Ale sluneční paprsky pálily stále víc a více, až se žábě udělalo nevolno a po chvíli prudkých bolestí v hlavě ztratila rozum i paměť. Přilitl čáp a bez namáhání spolkl žábu.

To vše viděl na nedalekém stromě sedící vrabčík, jenž nic o náboženském učení čápů neslyšel. I pravil svým mladým: „Jak ta žába je hloupá! Sedne si na slunce, jež ji připraží mozek, a čáp bez vší starosti a práce ji sežere."

Gustav Falke, německý básník, dostal u příležitosti svých padesátých narozenin od města Hamburku doživotní pensi 3000 marek ročně... Kdo zná u nás Gustava Falke? — Nuže, pán, který napsal šest knížek básní a tři slabé romány. Náš Klášterský je jako básník proti panu Falkovi hotový genij, zjevení — —

Které české město vzpomnělo kdy na kterého českého spisovatele? „Máme veliké organisace k tomu, aby ani jediná pohraniční obec, ani jediné dítě se neodnárodnilo, ale duchům, s nimiž stojí a padá duševní život národa, je zůstaveno, aby žili a protloukli se jak právě dovedou," praví F. V. Krejčí ve svém článku Česká kniha a její tvůrce v Zlaté Praze.

DĚTSKÝ KOUTEK.

KAFROVÉ A PÍSMO.

Burský president Krüger vypravuje ve svých Pamětech, jak Kafrové, domorodci afričtí, které si Burové podmanili, myslili, že písmo je čarodějnictví a kouzelnictví.

Poslal jsem jednou — tak asi vypravuje — ze své farmy služebného Kafra na farmu své matky. Matčina farma byla hodně daleko vzdálena. Prosil jsem matku, aby mi poslala hrozinek. Maminka poslala mi jich šest liber a oznamovala mně to písemně listem, jejž mi Kafr zároveň s hrozinkami odevzdal. Jak jsem přečetl lístek, viděl jsem hned, že mě Kafr podvedl, neboť hrozinek bylo mnohem méně, než jak maminka psala.

Řekl jsem Kafrovi: „Proč mě podvádíš? Vždyť jsi polovic hrozinek snědl?"

— Nesnědl, pravil Kafr.

— Jak pak nesnědl? V listě, který jsi mně přinesl, stojí, že hrozinek bylo o mnoho víc.

— Pane, odpověděl Kafr, ten tvůj list lže; neboť nemohl viděti, kterak jsem hrozinky jedl. Přece jsem jej položil pod kámen za velikou skálu a usedl jsem si s hrozinkami na druhou stranu skály.

Když jsem ho přesvědčil, že list přes to všecko ví, doznal pokorně svoji vinu, ale jasné mu to nebylo nikdy, jak vlastně ten list mohl povědět pravdu.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Ještě jsem si dobře zapamatoval den odjezdu, nebo lépe řečeno, jeden trapný výjev, provázející tento odjezd. V tento den nepustili matky ke mně, abychom se ještě viděli (rozloučení, jak jsem již vyprávěl, konalo se v předvečer, v den spoutání.) Časně ráno posadili mne do zakrytého vozu a uháněli na nádraží. A tu uviděl jsem něco neobyčejného, co mi rozhodně srdce rozervalo. Vedle samého okna rychle uhánějícího kočáru uviděl jsem drahou tvář, znetvořenou mukou nadlidského úsilí zdáti se veselou; myslil jsem z počátku, že blouzním, že mám halucinace. Pohlédnu do okna — a tu vidím? Má matka — ubohá, chorá stařena, se zarudlou tváří a s řídkými praménky jako sních bílých vlasu, které se jí zpod klobouku vydraly, běží zároveň s kočárem; běží a necítí pod sebou nohou, a necítíc patrně únavy, mluví cosi a posílá mi vzduchem polibky... Ubohá, opozdila se v tu chvíli, kdy mne sázeli do kočáru, protože od časného jitra běhala, aby si vymohla shledání se mnou (— večer nemohla ničeho docíliti —) a nyní chtěla napraviti svuj poklesek („opozdila se!") a ještě jednou rozloučiti se s nekonečně milovaným synem. Mával jsem na ni rukou do okna (mával i rozhněvaný dozorce můj), prose jí posuňky, aby se zastavila, aby nemučila ani sebe ani mne; ale běžela ještě dlouho, dokud konečně tělesná bezmocnost nezvítězila, a kočár jí neujel... navždy! Tehdy, pamatuji se, odklonil jsem se na operadlo kočáru a hořce jsem zaplakal. Neuzřel jsem své matky už víc a neuvidím jí v životě nikdy víc, protože dávno již spí na jednom z vlhkých hřbitovů bezsrdečného města.

Avšak jsa již v Sibiři, dostal jsem od ní dopis, jehož jedno místo nesmazatelnými rysy vřezalo se do mojí paměti a nyní ještě pálí mne v srdce hůře ohně a bolestněji než všecky slzy.

„Po našem shledání u okna kočáru" — psala — „vzala jsem si izvoščika a spěchala jsem na dráhu. Ale přijela jsem tam, rozumí se, později než ty, ač jsem jak chtěla poháněla zlopověstného Vaňku, a přeto nemohla jsem tě uviděti, když jsi vystupoval z kočáru. Na perron mne nepustili ať jsem prosila jak prosila a uprosovala žandarma. K našemu neštěstí v ten den vyváželi jakési zvláště vážné provinilce, a bylo použito mimořádných opatření. Několikrát chtěla jsem se tajně dostati na perron, pokaždé však bez úspěchu, rozkázali střežiti mne. Co jsem měla dělat? Utekla jsem se k novému úskoku. Tvářila jsem se, jako bych se byla smířila s osudem a rozhodla se docela odejíti, vyšla jsem z nádraží a místo, abych šla domů, šla jsem jistou vzdálenost volnými kroky a potom jsem rychle změnila směr, běžela do pole, na trať, počítajíc, že vlak pojede mimo mne a že uvidím snad ještě jednou milé líčko... Skutečně, podařilo se mi ošiditi bdělost argusův; avšak, snad zašla jsem až příliš daleko do pole, vlak mihl se kolem mne s úžasnou rychlostí, takže jsem ani jediné tváře nemohla rozeznati. Ale těšila jsem se myšlenkou, že snad ty jsi mne viděl... Vystoupila jsem na místo vyvýšené, na kámen a úsilovně mávala jsem šátkem, pokud rozeznati se dala černá obluda".

Běda! neviděl jsem nikoho a nic... V tu chvíli nehleděl jsem z okna, nechtělo se mi nikam hleděť, ani do vlastní duše, kde bylo tak pusto a temno...

Dále, jak jsem již pravil, rýsuje se mi vše jaksi zmateně a nespořádaně ve způsobu úryvkův, nemajících navzájem souvislosti. Námahy mé matky nebyly marné: bylo předepsáno — vézti mne až do místa pobytu za zvláštních podmínek, odlišných od trestanecké čety. Proto bydlel jsem na zastávkách tu úplně sám, v oddělené komůrce, tu s privilegovaným druhem zvláště vážených, inteligentních provinilcův. Kdyby nebylo této okolnosti, nevím, jak bych byl vydržel všecky obtíže cesty v onom nemocném stavu, v němž jsem se toho času nalezal...

Ať by jakkoliv bylo, téměř až po samý Tomsk mohl jsem zůstati stranou od velikého trestaneckého davu.

Na lodi měli jsme vlastní světničku v kajutě a zvláštní malé oddělení na palubě (rozumí se také se mříží), kde mohli jsme dýchati svěží vzduch. Od všeobecné trestanecké paluby byla oddělena prostou nasmolenou plachtovinou. Pamatuji se, že jsem velice rád sedával na palubě, zejména v noci po celé hodiny pohlížel jsem na temné břehy Volhy a Kamy ubíhající mimo mne. Vzpomínám si, že ony ubíhající břehy zdály se mi býti mojí vlastní minulostí, nenávratnými lety mladosti a často, hledě v temnou dáli, zející opodál mne, zachvíval jsem se při myšlence, že nikdy, nikdy už se nevrátí! Břehy v předu, zakryté plachtovinou, vystupovaly jenom malými částkami, rovnoběžně s pohybem lodi ku předu, tyto břehy ztotožňovaly se v mé chorobné obraznosti s budoucností, neznámou právě tak jako ony.

Ve dne líhal jsem obyčejně v kajutě, ztracen někde v koutě a na palubu vycházel jsem velice zřídka. Hle, proč mi nezůstaly jasné vzpomínky o rozkoši a půvabu volžských a kamských krajin, jimiž bývají tak nadšeni všichni svobodní i nesvobodní turisté! Kochal jsem se jimi jen v noci, při fantastickém osvětlení hvězd a luny.

O spolucestovatele své — inteligenty — zajímal jsem se poměrně málo, dobře chápaje, že jeda do vyhnanství, jsem mezi nimi jen jako dočasný host; mnohem více zajímal mne onen svět, který skrýval se tam za plachtou a který měl se záhy státi mým vlastním. Jakkoliv hrozné je toto slovo „vlastní", nezavíral jsem ani na okamžik očí před skutečností a nezapomínal jsem, kým jsem před očima zákona.

Ostatně dobře se pamatuji, že jsem po dlouhý čas velice idealisoval trestance i jich společné mravy a zvyky. Všichni ikreslili se v mé obraznosti jakýmisi Stěňky Raziny, lidmi netajené smělosti, jakéhosi veselého zoufalství ... Uprostřed malého hloučku inteligentů ozýval se zvuk okovů jaksi zřídka a prosaicky: avšak tam za smolnou plachtou, kde zdvihala se sta noh, zvuk tento měl do sebe cosi hudebního, mocného, kouzelného ... Po celé věky slýchala mátuška Volga tento zvuk. V něm byla z pokolení na pokolení přecházející poesie, živelná, neumělá ... Tam trpí bez hněvu, bez nářku i naděje, trpí, vědouce, že tak musí býti, že jinak není možno: „Prohrál jsem — tedy bij mne; a jestli se zase servu, tak se již nehněvejte!"

Takové city zejména zakoušel jsem v ohledu na ty ještě mně neznámé zástupy trestanecké, když po večerech zazníval jejich mohutný sbor a daleko po Volze nesly se za hudby řetězů divoké nápěvy, v nichž slyšeti bylo tu nekonečný smutek, tu opět neposednou odvahu a smělost.

„Dosti, bratře, junáku,
vždyť nejsi dívka,
zpívej, zpívej — stesk mine."

Prvý můj pokus přistoupiti blíže k tomu poetickému světu div mne nestál, však — co byste mysleli, čtenáři? — oči ...! Jednou v podvečer, když jsem vyšel na palubu, přistoupil jsem až k samé plachtě a naslouchal jsem nesouvislému šumu a hovoru, který se nesl z velkého oddělení. Najednou jsem zpozoroval v plachtovině malý protržený otvor, i pospíšil jsem si přiložiti k němu oko, abych se seznámil se světem mně neznámým. Ale nestačil jsem ani dobře rozeznati moře oholených hlav a všemožných postav současných Stěňků Razinů, když čísi hrubá ruka píchla prstem do mého improvisovaného okénka a jen rychlým odskočením zachránil jsem zvědavou část svého těla. Nikdy už neosmělil jsem se přistoupiti k přehradě; to bylo moje prvé sklamání v těchto lidech, uprostřed nichž nastávalo mi tolik let žíti, prvé svědectví toho, jaké horoucí peklo tmy a zbytečné zloby i nesmyslné ukrutnosti představuje v sobě tento tajemný svět, jak cizí je mně a pak mnoho budu muset vytrpěti, žije s ním jedním životem.

V Ťumeni uviděl jsem poprvé tváří v tvář ohromnou četu trestanců při vyvolávání dle jmen, konaném na dvoře věznice. Bože! jakých jen tváří tu bylo — od nejsympatičtějších a nejmyslivějších do nejodpudlivějších, zvířecích; jakých tu bylo národností, jakých jmen! Zvláště karakteristická byla jména tuláků, činících téměř polovinu celé čety: Ivan Potrpěl, Petr Vytrpěl, Semjon Mnoho-hořeviděl, Ohonem-vzhůru, Tu-máš-jednu, A-já-za-ním, Nepamatující 32 roky, a v tom způsobu dále. Rovněž oblíbenými příjmeními byla jména: Almazov, Brilliantov, Lvov, Orlov, Sokolov, Burin, Větrov, Skobelev, Gurko a podobná hlučná jména.

Avšak vlastně teprve z Tomska začínám si pamatovati cestu a všecky její dojmy dosti živě a určitě. Přece však chci čtenáři ještě připamatovati, že ačkoliv jel jsem současně s četou, žil jsem přece životem od ní rozdílným. Měl jsem svůj potah, oddělený „panský" byt, těšil jsem se poměrné spokojenosti a přepychu. Na dovršení všeho průvodce i důstojníci na zastávkách (etapách) chovali se ke mně i k mým nahodilým soudruhům s úslužnou zdvořilostí. Opakuji, že jsem byl toho času jen trestancem-diletantem, a když při tom všem cesta byla pro mne nepřetržitým těžkým snem, bojím se tedy jen pomysliti na to, co bych byl musel vystát, kdybych byl na obyčejném trestaneckém místě!

II.

Především — co je to etapová cesta?

Představte si po celé čáře nekonečné sibiřské silnice, která táhne se od Tomska do Strětěnska (ústředí Něrčinského vyhnanství), to jest na prostranství tří tisíc verst roztroušená jedno od druhého na 20 až 40 verst, ohromná, mračná stavení se zamřížovanými okny, většinou vetchá, schátralá, čišící chladem, stojící kdekoliv osaměle v poli nebo na kraji vesnice, odlehle od hlavní cesty. To jsou tak zvané etapy — cestovní věznice, v nichž odpočívají a nocují unavené čety. Přesněji vyjádřeno: ze dvou takových věznic jedna, menší, nazývá se poloetapou a jenom druhá, větší a čistší — etapou; v této nalézají se kasárny pro místní vojenské velitelství, které provází trestance, a byt důstojníka, neomezeného pána na prostranství dvou i čtyř podobných věznic. Na poloetapách četa jenom nocuje, vydávajíc se z rána druhého dne znova na cestu, když dojde etapy, ztráví následující den na odpočinku, jemuž se proto říká „denník". Takovým způsobem každý třetí den uplyne v nečinnosti, a tím pohyb čety, bez toho pomalý, velice se zdržuje. Stačí říci, že prostranství od Tomska do Krasnojarska (500 verst) projde se za dobu jednoho měsíce, od Krasnojarska do Irkutska (1000 verst) za dva měsíce! ... Odstraniti však denníky a pohybovati se vůbec rychleji za týchž podmínek — je rovněž nemyslitelno. Nesmí se zapomínati, že trestanci, vyčerpaní dlouhou vazbou vězeňskou a zatížení řetězy, ve své těžké obuvi a v polokožichách, větrem se vzdouvajících, všichni, kromě docela chorých a zmrzačených, jdou pěšky a že nebyli by rozhodně s to, aby denně ušli okrouhle čítáno více než 30 verst bez oddechu třetího dne po dvou dnech pochodu. (Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 25. ledna 1903. Číslo 4.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Z VÝKLADŮV O UMĚNÍ.

To nejvyšší, co umění může dokázati, jest postaviti před vás věrný obraz přítomnosti ušlechtilé lidské bytosti. Nikdy nedokázalo víc než to a nemělo by dokázati méně.

*

Velká umění tvořice jednu dokonalou osnovu lidské dovednosti, jejíž jedno odvětví není správno nazývati čestnějším, ač může snad býti subtilnější nežli jiné, měla a mohou míti pouze tři hlavní účelné směry: — za prvé, pomáhati k platnosti náboženství člověčenstva; za druhé, zdokonalovati ethický stav člověčenstva; za třetí, býti člověčenstvu na hmotný prospěch.

*

Umělci bývají sami velkou měrou vinni, děje-li se jim újma od příznivectva neuvědomělého, ale celkem dobře mínícího. Starají-li se přivábiti je výstředností, klamati povrchními stránkami, nebo ho nadužívati bezmyšlenkovitými a ledabylými výtvory, nemohou nežli snižovati zároveň sebe i je a nemají práva stěžovati si potom, že příznivectvo ono nechce uznávati důvodnější požadavky. Avšak kdyby každý malíř skutečně mohutný činil pouze, co uznává za důstojné sebe samého a nedával se strhovati do zápasu o nezasloužený a nahodilý zdar, pak věru, byť i proti jakémukoli mínění nebo výroku opačnému, bude v obecenstvu dosti zdravého pudu, aby kráčelo za takovým pevným vodítkem. Je to fakt, o jakém třicetiletá moje zkušenost opravňuje mne tvrditi bez obmezení, že obraz opravdu dobrý bývá konečně vždy oceněn a koupen, leda by svévolně mířil urážet obecenstvo vadami, jichž umělec byl buď příliš hrdý se vzdát anebo příliš slabý je napravit.

*

Jeden druh poptávky po umění jest úplně neuvědomělý a schopný pouze zla; poptávky totiž se strany tříd zanášejících se výhradně honbou po požitcích, po předmětech a odrůdách umění, jaké může baviti zahálčivost anebo drážditi vášně. Jim nelze přítrž učiniti hanou, aniž lze vésti je poučováním; jsouť pouze nutným výsledkem jakýchkoli vad věžících v temperamentě a zásadách rozmařilé společnosti, a jejich činnost nemůže být uvedena na koleje jiné leda změnami mravními, nikoli však uměleckou kritikou.

John Ruskin. Přeložil V. A. Jung.

VÁCLAV BUDÍNSKÝ:

ZAČÁTEK ŽIVOTA.

První kapitola z učitelského románu.

Poslední den měsíce září chýlil se ke konci. Veliké, červené slunce plovalo ve žluté záři zalévající západní oblohu. Lesy házely dlouhé stíny na železniční koleje, po nichž ujížděl vlak, prudce, jakoby chtěl co nejdříve uniknouti chladnému, smutnému jejich ovzduší. Přihnal se již na konec lesa a zapísknuv, umírňoval svůj šílený let. S hukotem vjel do stanice malého, horského městečka.

Jakmile zastavil, průvodčí otevřel dvířka a na peron vystoupil mladý člověk. Tvář jeho byla bledá a plachá a oči jeho, světlé, modré oči nejisté těkaly po okolí. Rozčileně zapínal si starý, ošumělý, šedivý havelok. Z lesů vyrážel ostrý vítr. — Vlak nepřibíraje na této ztracené stanici cestujících, ujížděl již zase dále. — Nádražní sluha v modré, pomačkané čepici upomenul příchozího o lístek a vida, že mladík z nádraží nevychází, nýbrž dívá se do dálky, kde v lesích tratila se silnice, vyndal z úst krátkou dýmku a zeptal se:

„Daleko, daleko?" a upřel na něho klidné zrak.

Setkal se s nejistým plachým pohledem mladého muže.

„Do Ždánic!" zněla odpověď.

„No, pane, to je hezký kousek! Dobré tři hodiny."

„Tři hodiny? Myslel jsem, že to dokáži za dvě."

„No, mohlo by se, mohlo. Ale to se museji znát pěšinky. Zvlášť, když už je večer na krku.

Mladík se chvíli zamyslil.

Sluha, dívaje se na něho, hádal, do které kategorie člověčenstva by jej měl zařaditi. Řemeslník to nebyl. Měl příliš bílé ruce a pak — ten havelok! Agent nějaký také ne. Ti chodívají jak

baroni, a ten měl černý, měkký klobouk přelámaný, v němž, jak byl v prostředku promáčknutý, černala se dírka. A kalhoty dole měl notně otřepané a na pravé botě byl veliký přištipek. Kde pak agent!

V tom mladík pozvedl hlavu a ptal se:

„Musím tedy po silnici? Tam po té?"

„Ba po silnici!" vydechl s kotoučem kouře sluha a mávl rukou směrem v lesích se tratící silnice.

„Půjdu tedy. A prosím vás, kolik je teď hodin? Mně —"

Sluha vyndal z vesty veliké hodinky se žlutým, ohmataným pláštikem, a ukazuje jejich ciferník mladíkovi, povídal:

„Půl šesté pryč. — A co že tak samý večer?"

„Musím tam ještě dnes být, zítra už učím. Dobrou noc!"

A otočiv se, vycházel z nádraží.

„Tak teda učitel! Však to bylo hned na něm vidět, že je nějaký chudák!" povídal si polohlasně sluha a vešel do dveří čekárny. —

Mladý učitel, Vojtěch Průcha, odbočil zatím od nádraží na silnici. Opíraje se zlehka o deštník, kráčel rychle, s hlavou sklopenou. Spěchal, aby alespoň před devátou dorazil na místo, a aby co nejdříve přešel cestu dělící jej od skutečného života. Dnes večer měl život jeho začínat. Od prvního kroku do vsi, kam byl poslán na první své působiště, chtěl počítat svůj život. Ten pravý život, věnovaný jiným. Neznal ho dosud, ale těšil se naň, jako se dítě těšívá na nové šaty. Od té chvíle měl býti samostaným člověkem. Mohl uplatňovati svoje náhledy, aniž by musel se obávat konferenční důtky starého ředitele, mohl svrhnouti pouta nevolnictví, která krutě svírala jeho duši po léta ztrávená na ústavě. Nový život mu kynul, život zasvěcený dobru lidstva.

Neznal krajiny, do které jej osud zavál, ale byl přesvědčen, že stane se apoštolem toho lidu, mezi který byl poslán. Nechtěl býti školometem, který se domnívá, že své povinnosti zadost učinil těmi hodinami strávenými mezi dětmi ve škole. Měl veliké ponětí o úřadě učitelském. Věděl, že svatou povinností musí mu být práce v lidu. Ten vésti a vzdělávat a zušlechťovat. Ten dobrý, horský lid. Nebyl nikdy v horách, a představoval si lid v nich zcela jinačí, než u nich v kraji, kde v každé obci vládla řevnivost a vyvyšování se jedněch nade druhé. Ne, sem do těch hor ještě jistě nezapadla zášť a závisť. Lid sice bude asi nevzdělaný, ale dobrý. A srdce mu zabušilo.

Děkoval osudu, že ho sem zanesl. Myslil dlouho, že ani místa nedostane. Začátek roku již všude minul, a ze všech těch okresů, kam byl zažádal, nešla žádná zvěsť. Jet se přeptati nemohl, byl příliš chud. Až přede dvěma dny přišel odtud, z horského, zapomenutého okresu dekret, jímž byl jmenován zatímním podučitelem na dvojtřídní škole ve Ždánicích. Měl nastoupit ihned. Přišel mu jako vysvobození. Otec, dělník, huboval již, že ho po čtyřletém studiu na ústavě ještě vyjídá, místo aby jim na živobytí přispíval, doma bývaly mrzutosti, matka plakávala. Radost rozložila se v jejich domku, když dostal dekret. Složili mu hned do kufru peřiny, prádlo a oblek — celou jeho výbavu — a měli radost, že odejde z domu. Boháči rmoutí se vybývajíce svoje děti z domova. A smutek jejich jest radostí chuďasů. Smutná radost bídy.

Vojtěch odejel ihned, jakmile mu otec sehnal peníze na cestu. Bylo to daleko, dráha stála mnoho. Přejel skoro celé Čechy napříč, než se dostal k cíli. Dali mu na cestu pětku, a z té mu po zaplacení dráhy a útraty zbylo něco přes zlatku. S tou šel nyní do Ždánic.

Myšlenky na první působiště vířily mu hlavou. Četl kdysi nějakou povídku vesnickou, ze které utkvěla mu v hlavě nejlépe postava starého učitele, bodrého stařečka, s bílými vlasy, oholeného a usmívavého. Tak si chtěl představovati i svého řídícího. Těšil se, že budou žíti v nejlepším přátelství, oba učitelé, sami dva v horské zapadlině. Mysl jeho pracovala horečně, kreslíc mu celou neznámou vesnici s neznámými lidmi v nejlepších, nejsvětlejších barvách, a nohy vykračovaly stále rychleji jako ve snaze předstihnouti myšlenky — —

Byla již hodně dlouho úplná tma, když Průcha, prošed několik vesnic, blížil se Ždánicům. Jak uviděl kmitat v dálce světélka, zastavil se. Les hučel mu nad hlavou. Jakási veliká úzkost ho pojala. Srdce mu počalo prudce bušiti a svaly na nohou mu tuhly v boestných křečích. Krásné obrazy se rozplývaly a na místo nich dostavil se strach a nejistota, shledá-li skutečně vše tak, jak si to představoval. Pohlédl v před, kde ve tmě vystupovala neurčitá, temná tělesa s osvětlenými okny. V tu chvíli zdálo se mu, že je to skupina netvorů, kteří čekají, aby mu vyssáli krev i duši. Sundal klobouk, setřel si pot, který v hojných krůpějích vyvstal na čele a zvolna se rozcházel. Nehnal se již, spíše měl chuť hned se obrátiti a úprkem utíkati z toho místa zpět, zpět do starého živoření. A tu vyvstala mu před zrakem otcova postava dřením shrbená. Ale z celé té postavy, tak známé, neviděl pojednou než obličej, popelavý, ustaraný obličej s neholenými vousy a ruce, ohromné, mozolné a rozpukané ruce. A nová síla jím proběhla.

Za půl hodiny procházel uličkou mezi tichými již a četnými baráky, jejichž střechy temně rýsovaly se na hvězdnaté obloze. Jen psi na něj doráželi. Všude klid. Srdce mu bušilo, jakoby chtělo hrudník rozraziti. A náhle rozevřela se ulička a před ním objevila se veliká náves. Ve tmě uviděl blýskati se vodu nějakého rybníčku nebo

kaluže a v pravo zachytil obrysy jednopatrového stavení. Tupě došel k němu, počítal ve tmě okna, rozhlédl se ještě po návsi a nevida jinde většího domu, vzal za kliku a stiskl. Skřípání kliky ozvalo se dutě, odrážejíc se asi o stěny chodby. A zase ticho. Rozechvěn stiskl kliku po druhé. Týž zvuk se ozval, jemu však zdál se býti mnohem strašlivější nežli první. Cítil, že neozve-li se ještě nikdo, nebude již míti síly znova kliku stisknouti. Ale již uslyšel z vnitřku vrznutí nějakých dveří a hned potom tichý šustot bosých nohou. Zatajil dech. Otevřely se dvéře, a Průcha zahlédl ve tmě ženskou postavu, pomalou a tlustou, stojící mu tak těsně tváří v tvář, že si všiml košile skleslé hluboko pod ňadra. Odstoupil Však již ozval se řezavý, energický ženský hlas, který nejevil překvapení:

„Kdo pak jste? Co chcete?“

„Jsem nově sem ustanovený učitel —“

„No, a to musíte chodit v noci?“ přerušila ho žena neustupujíc ani o krok.

„Nemohl jsem dříve, prosím.“

„Můj je v hospodě,“ odvětila panička mírnějším hlasem. „Tady spát nemůžete. Máme dceru, to by zas byla zítra okresní školní rada vzhůru nohama. Jděte za ním!“ Z tmavé skuliny zmizela bělavá její silhouetta, dvéře třeskly a klíč zaskřípal.

Průcha byl opět sám. Stál třesa se rozčilením nad pěkným tím přivítáním. Ale již zase uslyšel skřípání klíče a cvaknutí kliky a na prahu zabělala se opět košile a týž energický, řezavý hlas, jako že začátku, na něho volal:

„A řekněte mu, ať si nepřeje, abych šla pro něho!“

Průcha obrátil se mlčky a šel do školy. Ten hlas mu rval duši, že by byl plakal. Neviděl tváře mluvící ženy, neznal její povahy, ale z hlasu jejího vyčetl svůj osud. Bylo mu nevýslovně úzko. Spěchal návsí a zastavil se, až když uviděl v jednom okně zastrčeného baráku světlo. Vzpomněl si na hospodu a přes velikou bolest duše ucitil umdlení těla. Měl hlad a hrdlo jej pálilo. Vešel do dvora deštníkem odháněje dorážejícího psa. Po temné směsi mužských hlasů soudil, že jde dobře do hospody. Ale zatřásla jím úzkost, když si vzpomněl, kde bude spát. Ve škole nesmí a peněz nemá. —

Po rozbité zápraži doklopýtal k pootevřeným dveřím. Ocitil se v síňce tmavé, páchnoucí kořalkou. Skulinou dveří na pravo pronikal do ní tenoučký paprsek světla.

Otevřel.

Spousta tabákového kouře jej oslepila. Ucitil štípání v nose i očích. Chtěl pozdraviti, ale zaškrábalo jej v hrdle a oči mu zaslzely. Hlučný smích ho vítal. Rozhlédl se kolem, kde by usedl. Uviděl světnici nízkou, s dřevěným stropem, s něhož visela začouzená lampa. V levo ode dveří stála veliká, obílená kamna, vydávající hrozný žár. V jednom koutě byla postel s rozházenými, špinavými, červeně pruhovanými peřinami. Na ní seděla žena kojící dítě. Seděla obličejem obrácená do světnice, a ruka se jí ani nepohnula, aby zakryla bílý prs, z něhož ssálo nemluvně ve špinavé peřince. Jiné dítě spalo, odkopáno, s nohama hozenýma přes peřinu. Ve druhém koutě — na straně kamen byl stůl plný velikých lahví a různých skleniček. U kamen stála lavice a na ní asi dvanáctiletý hoch pracně četl si potichu z nějaké knížky. Namáhal nesmírně zrak, aby pronikl mračnem kouře až na zažloutlé, roztrhané listy. U druhé stěny, proti kamnům, byl jediný stůl, a u toho seděli čtyři muži. Tváře se jim ještě šklebily tlumeným již smíchem.

Když Průcha vynutil ze sebe pozdrav, nikdo mu neodpověděl, ani čepice nepošoupli na hlavách. Nevida místa, kam by si mohl jinam sednouti, přistoupil k nim s kloboukem v ruce. Litoval v duchu, že sem zabloudil, že nešel do jiné hospody, kde je řídící.

„Dovolte, pánové!“ řekl a sedl na lavici u stěny. Pánové pošoupli dýmky z jednoho koutku úst do druhého a neodpověděli ani slova. Pouze ten, vedle kterého si Průcha sedl, poposedl o kousek.

Nastalo ticho, v němž bylo slyšeti jen bafání čtyř kuřáků. Nikdo se nezvedl, aby se ho zeptal, čeho si přeje. Poznával, že trapné ticho musí přerušiti sám.

„Skleničku piva bych prosil, paní hostinská,“ řekl stísněným hlasem kojící ženě, nepozvédaje k ní oči. Styděl se.

„Nemáme!“ řekl muž sedící naproti němu a vyndav z úst dřevěnku, odplivl mezi zuby.

Průchovi se objasnila situace. Hledaje řídicího, zapadl sem, do kořalny!

„Odpusťte!“ řekl. „Myslel jsem, že je tu hostinec a že zde najdu pana řídicího!“ A vzal klobouk.

„No co?“ otázal se posměšně protějšek. „Chcete jíti jinam? Tady jiné hospody nenajdete a hotel pro vandráky tu ještě nepostavili.“

„Jsem učitel,“ zajikl se Průcha.

„I hrome, a snad od nás, ne?“ zeptal se muž sedící mu po levé straně.

„Ano, odtud,“ řekl Průcha osmělen otázkou.

„No, to to musíme oslavit! Tady máte zrovna řídicího, já jsem starosta a tady je školní dozorce!“

Nemusel poroučeti. Hospodská již postavila před Průchu kořalku a dívajíc se na něho, smála se jeho rozpačitosti.

„On je zvyklý pivu,“ povídala. „To my raději tady v horách kořaličku.“

V tom dítě, které prve odložila, dalo se do křiku.

„Ten už o ni taky upomíná!" řekla ukazujíc hlavou na postel. „Ani bez ní neusne."

Průcha s úžasem se díval na ni, kterak ukrojila kousek černého chleba, rozžvýkala ho, po té nalila do skleničky kořalky a namočivši v ní rozžvýkaný chléb, zabalila jej do hadříčku, který dítěti vsunula do úst. Nemluvně hned se stišilo, ssajíc hltavě kořalku z cumlu. Průcha se otřásl. Kam to zapadl? Sebral všecky síly, aby se dostal z té společnosti.

„Prosím vás, pane řídící, nedostal bych tu někde nocleh? Jsem velice unaven cestou."

„Až se poznáte, on vás pan řídící vezme sebou," povídal starosta.

„Tak tedy!" děl řídící a pozvedl sklenku.

Všichni si ťukali, jediný Průcha nechal svoji skleničku státi.

„No?" obrátil se na něho řídící.

„Děkuji, nebudu píti," odpověděl, umiňuje si, že ani nelízne.

„Vida ho!" křikl řídící. „Nebude pít! Tam ten taky nepil! Ale tady ji pijou všichni! Já ji piju, starosta ji pije, radní ji pijou, každý ji tady pije! A oni floutkové nebudou pít! Ale žalovat bude. Jako tam ten!"

Vypil obsah své sklenky na dno a podávaje ji hospodské, křičel dále:

„Musíš pít, rozumíš? Ty musíš pít! Jinak jdi si, kam chceš! Tady spát nebudeš! U mne taky ne a nikde! Buď budeš pít, anebo táhni do lesa se vyspat!" Čelo se mu rdělo.

Starosta s dozorcem se smáli a hospodský strkal Průchovi skleničku k ruce.

„Napijou se!" povídal. „Pan řídící je hodný a vezme jich s sebou."

Leč v Průchovi vzkypěla veškerá energie.

„Nenuťte mne!" řekl. „Přišel jsem vyhledati pana řídícího a vyjednati si nocleh. Píti nebudu. Nikdy jsem kořalky nepil a píti nebudu."

„No! Vidíte ho? Nepil a nebude! Špicl! Opil by se. Pojď sem, Tondo!" zavolal řídící chlapce, klímajícího nad knihou.

Ten usmívaje se šel ke stolu.

Řídící vzal těžkou, nejistou rukou Průchovu skleničku a podávaje ji chlapci, poroučel:

„Pij všechno!"

A chlapec převrátil do sebe skleničku hrozného nápoje a utíraje si rukávem slzy vytrysknuvší mu z očí, odcházel na své místo u kamen.

„A ten ať jde, ať táhne!" křičel dále opilý řídící za smíchu ostatních. Ať jde a třeba rovnou žalovat!" „Ať jde!" rozkřikl se znova, vida, že se Průcha nehýbá. „Vyhoď ho!" poroučel hospodskému.

Průcha byl jako zabit. Krev mu tuhla. Cítil, jak mu srdce přestávalo tlouci. Nikdo na něho nepohleděl soucitně, nikdo se ho nezastal, všichni se ještě smáli. Vstal, aby odešel, ale čekal, že alespoň hospodský jej vyzve, aby zůstal. — Nikdo. — Zrak jeho padl na chlapce u kamen. Opilé oči jeho byly vypouleny na něj a i v nich planul výsměšek, nejtrpčí, nejpalčivější výsměšek.

Vyšel ven, nevěda jak. Na dvoře neslyšel už ani dorážejícího psa. Mimovolně přidával do kroku. Dojmy, jež v hospodě zažil, štvaly jej jako smečka psů z toho místa, kde mu otrávili život. Běžel již, nevěda, úprkem běžel, až pot se mu lil ze skrání. Kdyby byl mohl lítati, letěl by odtud, kde začínal jeho život. — — —

Prudký náraz a hrozná bolest v hlavě jej vzpamatovaly. Doběhl lesa a hlavou vrazil do stromu. Klesl na řídký, suchý mech a zakryl si oči. Veškeren bol provalil se mu z prsou. Slzy zaplavily mu tváře a protékaly mezi prsty. A zase uviděl otcovu postavu udřenou a shrbenou, popelavý, ustaraný obličej, a ruce, ohromné, mozolnaté a rozpukané ruce. Proto tak zmozolnatěly, aby mu takový začátek života připravily! A viděl ty radostné tváře všech členů rodiny, když četl jim dekret a oni plesali, že je o něj postaráno. —

Sova vyplašená jeho lkáním přelétla tichým šustem nad jeho hlavou.

A pojednou zaplanul obzor a nad vesnicí vyhupoval se na oblohu — zvolna, zvolna — veliký, jasný měsíc. — — —

Začátek života —!

DIDUS INEPTUS.

Do vody, do vln vysokých
perutí biju.
Na Mauriciu
před lety pták žil, tož Didus ineptus.
A daleký slunce a daleký písně
dráp vytiskl drsný on do mechu plísně:
nechť rděla se zora, nechť příboj se valil,
nechť hučelo moře, nechť prales se bořil:
přitisknut ke křì se do bahna nořil,
ciz motýlů barvám, ciz papoušků plesu —
v svých tesklivých zořech nes smutek svých
lesů . . .

Když vnikali v lesy rok za každým rokem,
uhýbal těžko svým belhavým krokem,
shas, nemoha prchnout, pod šípy a kyji,
pod rukama mužů, co vraždí a bijí;
tich nastavil zobák svůj prosebný křivý —
shas, jak shasla alka, jak zahyne kivi . . .

*

Tak v úsměvu bohů, za víření bubnů,
nechť v slunečném červnu, nechť v deštivém
dubnu,
nechť podzimu dým z řeky po vrbách stoupal,
nechť za zpěvu kosa, jenž na křì se houpal,
za zvonění syring, za rákosí šeptu:
svůj život jsem žil roven Didu ineptu . . .

Nechť meč nahý blýskal, nechť chřestila pouta,
nechť barvínek smál se, nechť voněla routa,
nechť v červnu jsem šel klasy praskajícími,
nechť přes potok sepjatý náramkem zimy,
nechť po návsi s hochy, slyš! jásajícími
a mezi děvčaty černovlasými: —
žil jsem
Didus ineptus.*)

KONRÁD POSPÍŠIL

TROJÍ VLÁDA.

Zlé věci děly se v říši zvířat. Starý král medvěd byl již bezzubý a nestaral se leč o med, jímž ho dvořané zanášeli; každý si dělal, co chtěl, silnější utiskoval slabšího, chytrý zpozdilého, a nebylo lze dovolati se práva.

Orel, posel Zévův, vida to hospodářství, donesl pánu svému zprávu o útrapách a nepořádku v říši, a Zeus, vyslyšev nářky poddaných, sesadil krále slabocha. — Byla potom volba krále a zvířata z vděku k oslovi přijali i jeho radu a zvolili lva králem. — Leč přísná vláda velkomyslného lva znelíbila se brzy pochlebným dvořanům, jimž nedopřával sluchu, aniž dopouštěl hospodařiti na svou pěst. Chytří lišáci, zbaveni příležitosti ke kořistem libovůle, podněcovali hloupou zvěř, líčíce krutost vladařovu křiklavými barvami a hrajíce si na ochrance malých a slabých. I bylo reptání, vzdechů a nářku více než před tím. „Ty, orle, jsi vším vinen," vyčítali čtvernožci poslu bohů; „pros Zéva, ať nám dá jiného krále."

Povolil i tenkráte Zeus, a orel zarmoucen nevděkem, nemísil se do rady; ať si zvolí kohokoliv po svém rozumu.

Sešel se sněm, aby se uradil o jiném vládci. „Vyslechněmež nejstaršího: jeho rada zajisté bude nejmoudřejší," navrhl Ferina lišák a sněm schváliv návrh, dal slovo starému oslu. Osel mluvil dojemně o útisku slabých zvířat, a radil, aby nevolili masožravce, který nás své poddané požírá, nýbrž býložravce. I radili se, kterého. Slon zdál se příliš neobratným, býk hloupým. „Zvolte vladaře čilého a veselého, navrhl lišák, „vladaře, jenž by obratností vyrovnal se ptáku, chytrostí člověku. A věřte," pravil, „všecky tyto vlastnosti má šimpanz! Trůní v korunách stromů, odkud přehlédne snadno říši, má vtip i sílu, a nám nastanou radovánky bez konce, neboť je přítelem veselých." „Ano, ano," volala většina. „Op buď našim králem! Vivat šimpanz!" — Orel slyše jásot, odlétl smuten a rozhněván, aby se nikdy už nenavrátil. —

Nastaly dnové hýření a spousty, jakých nebylo pamětníka. Osel za svůj návrh jmenován ministrem; jemu ku pomoci a k radě dáni lišáci. Na dvoře královkém bylo veselo; poddaní přinášeli hojnost plodů, jimiž družina čtverorukých se nasytivši, házela po zvěři, bujnou kratochvíli provozující. Pro obveselení vladaře vymýšleli dvořané zábavy všelijaké: tu oslepivše medvěda, radovali se, když štván včelami, do stromů vrážel a přes nástrahy padal; tu lapivše silného býka do jámy, zakryté větvím, škádlili jej k marnému vzdoru; tu zas uštvavše jelena, radovali se, když psi, vlci a lišky drásali jeho krásně tělo, a nebylo konce nevázanostem a zvůli. Starý osel, vida tuto zhoubu, zaplakal nad neštěstím, jehož sám byl nechtě původcem. „Orle, orle!" volal pouštinami, ale orel nepřilétal; jen ozvěna posmívala se hlasu volajícího. — Nešťastný národ, jemuž oslové a lišáci radí!

* Didus ineptus, po česku blboun, vyhynulý pták, jenž žil na ostrově Mauriciu. Když Vasco de Gama přistál r. 1497 u ostrova, našel tam veliká hejna ptáků nemotorných, velikosti a podoby jako labutě. I na Madagaskaru žil blboun, avšak již 125 let po objevení vyhuben. Blboun byl pták zavalitý, nejapný, se zobákem v přední polovice měkkým, silně zahnutým.

PROČ MISIONÁŘI PŘICHÁZEJÍ?

S počátku divoši na Nové Guinei se domnívali, že misionáři opouštějí svou vlast proto, že doma nemají co jísti. Chalmers, anglický misionář mezi kanibalskými kmeny podává rozmluvu s jedním lidojedem:

„Jak se jmenuje vaše vlast?"

— Britanie.

„Je to veliká země?"

— Ano.

„Kdo je vaším pohlavárem?"

— Žena, jménem Viktoria.

„Co žena?"

— Ano, ona má velikou moc.

„Proč jste odešel ze své země?"

— Abych vás učil a pověděl vám o to velikém, milém Duchu, jenž vás všecky miluje.

Bylo patrno, že divoch tomu nevěřil. Proto se začal ptáti znova:

„Máte kokosové ořechy u vás?"

— Nikoli.

„Máte yamy?"

— Nikoli.

„Máte taro?"

— Nikoli.

„Máte sago?"

— Nikoli.

„Máte sladké brambory?"

— Nikoli.

„Máte chlebové ovoce?"

— Nikoli.

„Máte dosti železa a tomahawků?"

— Ano, těch máme velmi mnoho.

„Nyní rozumíme, proč jste přišel. Vy nemáte co jísti v Beretanii, ale máte dosti tomahawků a železa, za něž si můžete koupiti jídlo.“

Když nás viděli otvírati plechové krabice, vypravuje dále Chalmers, a jísti z nich maso, domnívali se, že jsme též kanibalové a že naši krajané ve vlasti zavařují pro nás lidi do krabic a nám je posílají. —

DROBNOSTI.

Eleonora Duse, slavná vlašská tragédka, bude míti své divadlo, kde bude hráti jen díla napsaná od Gabriela d'Annunzia vyhradně pro ni. Plán divadla určeného jen pro tragédii — jako je divadlo v Bayreuthu určeno jen pro opery Wagnerovy — je prý originální. Myšlenka došla u ctitelů umění slavné tragédky souhlasu i hmotného, ale kapitál sebraný nepostačoval. Duse, která hrála tyto dny právě v New Yorku, vyprávěla o svém projektu panu Pierpontovi Morganovi, známému miliardáři, který jí ihned dal k disposici scházející ještě milionek. Bude se tedy stavět divadlo Duse a d'Annunzia na pozemku darovaném hrabětem Frankensteinem, 30 km od Říma, u jezera Albano, v bývalém církevním státě poblíž letohrádku papežova (Castel Gondolfo). Mimochodem připomínáme, že tournée, které Duse ve Spojených Státech právě koná, vyneslo slavné tragédce vedle úspěchů hmotných i poctu, které se nedostalo dosud žádné ženě: slavnostní přijetí universitou chicagskou ve velké aule universitní.

Drama „Vzkříšení“, jež z románu Tolstého upravil Henri Bataille (už jsme přinesli zprávu o něm v Čase XVI. 351) nastoupilo pouť po evropských i amerických jevištích. Hrálo se se skvělým úspěchem v Brusselu a New Yorku. Začátkem února bude se hráti v Londýně s Lenou Ashwellovou v úloze Maslové.

Dantova podobizna. Ve Florencii učiněn zajímavý nález. V kapli de Strozzi v kostele Santa Maria Novella je starobylá freska Orcagnova, představující ráj. Spisovatel Chiapelli dokazuje, že jedna z postav této komposice, jíž si dosud nikdo nepovšimnul, je authentický portrét Dantův, jediný, který se zachoval až na naše časy. Obličej byl fotografován, a komise učenců vysloví se nyní o zajímavé domněnce Chiapelliho.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Při honě na lvy.

Burský president Krüger vypravuje, jak chodíval na lvy, ještě jako výrostek, když pásával stáda otcovská, která lvové loupili. Prvního lva zastřelil roku 1839, když mu bylo 14 let.

Bylo to ve svobodném státě oranžském u řeky Rhenostern, kde lev uloupil ze stáda po sobě několik krav. Vyšlo na něho šest lovců a mladý Krüger sedmý. Lev hnal se na koně, které Krüger hlídal, a on, čtrnáctiletý, zastřelil jej na ránu, div lev nepadl na něho.

Když padla rána, — tak asi vypravuje — všichni lovečtí soudruzi přihnali se ke koňům, a teď jsme stáli kolem lva a já jsem vypravoval, jak se to stalo. Jeden z lovců, Hugo, klekl na zemi přede lvem a chtěl mu měřiti zuby, které byly nápadně veliké. Já, pozoruje zabité zvíře a na nic při tom nepomýšleje, stoupl jsem lvu na břicho, když v tom lev pojednou silně zařval. Hugo zapomněl na měření zubů a leknutím převalil se na znak. Ostatní lovci smíchy se za břicha popadali. Neboť každému lovci je známo, že střelený lev nějakou chvíli po smrti, když se mu šlápne na tělo, ještě jednou krátce zařve, jakoby byl ještě živý. Vzduch, který zbyl v jeho těle, při nátlaku na břicho násilím se dere hrdlem a způsobí ten zvuk. Hugo to také věděl, ale v tom okamžiku na to nemyslil a proto se ulekl. Styděl se teď za svoje leknutí. S hněvem vrhl se na mne a chtěl mi napráskat. Ale ostatní se mu smáli a zabránili mu, neboť viděli, že jenom z nevědomosti jsem mu to leknutí způsobil. —

KLÁSKY.

(Vypravování dívčino z feriální osady.)

Jednou šly jsme do lesa na jahody. Bylo parno, jen se všecko slévalo. V polích vázali snopy a nakládali je na dlouhé vozy. U cesty na strništi stařenka pásla husy a sbírala klásky.

„Pomáhej Pán Bůh,“ pozdravily jsme. Na venkově je tak obyčejem. „Chudáček, co zkusí v takovém horku!“ litovaly jsme ji. „Víte co? Já jí pomohu,“ řekla Cilka Laškova. A než by do dlaní tleskl, už jsme byly všecky v poli. A tak jsme se rozběhly po poli a sbíraly všecky, až jsme donesly babičce každá pěknou kytku klasů. A panе, to jsme se zapotily! Stařenka nechtěla ani věřiti, že jsme to sbíraly pro ni. Nemůžete si pomysliti, jakou měla radost! Slečna naše neříkala nic, ale viděly jsme jí na očích, že ji to těšilo.

METAŘI.

(Vypravování hochovo.)

Bylo ještě šero, když jsem šel ráno do školy. Tatínek i maminka odcházejí brzy do práce, a tak já čekávám na ulici, než otevrou školu. Před školou odmetali metaři sníh, který v noci zaprášil ulice. Schoulen u vrat naslouchal jsem, co si povídají.

Jel kočár.

„Vida, pán, ten se vozí, a člověk tuhle aby se jen dřel,“ huboval metař ve tváři zarostlý. „Víte-li, kamarádi, taky jsem tak jezdíval. I do školy mne vozili v kočáře.“ „A přece se's ničemu nenaučil,“ ozval se jeho soused. „Eh co,“ mávnul vousatý rukou, „co na koho čeká, tomu nеujde.“ Vyňal ze záňadří láhev a pil.

B. T.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Nemohu tu neříci několik slov o trestaneckém šatě. Sibiřská administrace, která zná blíže klimatické i ostatní podmínky místní, hledí skrz prsty na to, má-li trestanec na cestě u sebe své vlastní věci. Nemluvím o tom, že vedle praktického smyslu už jen pouhá spravedlivost žádala by méně přísného a formalisticky tvrdého zacházení s trestanci, kteří se nalézají na cestě a sotva začínají svou utrpenípinou dráhu vyhnaneckou, jsouce obklopeni všemožným nepohodlím a nedostatkem. Něco jiného je, když přibudou na místo pobytu, kde je život už pevně založen a jde pojednou vytčenou kolejí. Úředníci v Rusku neřídí se bohužel ani abstraktními ani praktickými úvahami, nýbrž drží se neodchylně litery instrukcí. V Moskvě odňali mi na dobro v š e m o j e a poslali mne na cestu jen v erárním obleku, sebravše mi i jehlu a niť, a já musel pak strašně mrznouti, nastuzovati se a snášeti mnoho útrap i nedostatků, jichž nebylo nikomu třeba. Erární věci nejsou přizpůsobeny ani proměnám počasí a podnebí, ani zvláštnostem jednotlivcův. Všecko se podřadí jedné míře — i vzrůst i zdraví i návyk — tělo jako duše. Na příklad tak zvané náušnice erární čapky byly tak přišity, že ležely mi na zádech, jakobych byl zajíc a ne člověk. Nohy moje, zabalené v řídké režné onučky, tonuly jako v bezedných vědrech, v nádržkách leviathanových, i nemohl jsem v nich choditi po lidsku. Naproti tomu úzké nohavice daly se obléci jen s namáháním na nohy a páraly se nemilosrdně ve všech švech, praskajíce při nejmenším pohybu.

Obyčejně dává se na četu o čtyrech stech lidí, majících při sobě právě tolik pudův zavazadel a značné množství starcův a nemocných, 30—40 povozů, z nichž polovice připadne na zavazadla a vydává se na cestu časně z rána, ještě před vyjitím čety. Zbývá pak kolem patnácti povozů pro nemocné a slabé. Kočové pouštějí na každý povoz čtyři osoby, jenom po veliké hádce pět lidí. Většinu míst zaujímají takoví nemocní, že právo jejich, aby si sedli, nemůže nikdo upírati a jen velice málo míst volných zůstává pro sesláblé, kteří nemohou pěšky ujíti celou cestu 25—40ti verst. Tato místa dobývají se doslovně bojem, a často uvidíš, jak za vozem běží nějaká bezmocná, ubohá osoba, marně prosící „dejte posedět“, zatím co na voze se vypíná drzý zjev zdravého silného chlapiska, silného svou pěstí, hrdlem a názvem t u l á k a. Dlužno k tomu připomenouti, že právo nad volnými místy povozů jest jedním z pramenů důchodů artělného*) starosty.

*) Artěl je četa dělníků společně pracujících, u nás akordníci. Trestanci tvoří také takové artěle.

Tuláci vůbec jsou skutečným bičem každé čety. Jsou to lidé vynikající zkažeností, nemající v duši to, čemu se říká ni foi, ni loi (ani svědomitosti, ani zákona); drží však houževnatě pospolu a tvoří v četě skutečný stát ve státě. Tulák je dle jejich mínění vyšší titul pro trestance; on označuje člověka, pro něhož je na světě nejdražší svoboda, jenž je obratný a umí se uhnouti každému nebezpečí, uniknouti každému trestu. V šibalských očích každého tuláka je napsáno, jaký prý je nezmar! On prý již nejednou byl „za mořem“, to jest za Bajkalem, ve vyhnanství, ale nechtělo se mu pokořiti — prchl! ... Ostatně tvrdí totéž i nahlas do očí samým představeným.

— Po kolikáté přicházíš, bradáči? — táže se některý důstojník s úsměvem dobrodušně důvěrným.

— Po páté, vaše blahorodí, — odvětí bradáč, postaviv se po vojensku: — dvakrát jsem byl za mořem, dvakrát v Irkutském, a nyní v Jenisejském (rozuměj vyhnanství).

— Hleď, syčáku, abys nepřišel po šesté, — že tě zastihnu!

— Rád se přičiním, vaše blahorodí, — žertuje syčák: — a věru tenkráte i Vy povýšení v úřadě dostanete — do Jakutského vás přeloží.

Četa se chechtá, důstojník v rozpacích odchází stranou.

— Co s takovými bestiemi počnete? — praví stranou k inteligentům.

Káranecká část čety, zvláště v západní Sibiři, kde tuláci tvoří většinu, bývá pak obyčejně utlačována; káranců je menšina, jsou bezprávnější, zaleknutější; na nich jakoby především lpěl znak opovržení, ba i trestaneckého hlediska: „Nedovedl se, myslím, vytočit! A ještě k tomu: Za suchary se prodal!“ ... Vážnosti těší se jenom „věční“, totiž ti, o nichž ještě vědí, že nejdou poprvé a že se dovedou zase „urvat“. Vůbec však nazývají káraneckou část čety opovržlivým jménem „kobylky“ (sibiřský název saranče) a „španky“ (stádo ovec). Rozhodně nechceš někdy ani uvěřiti tomu, co se vypravuje o kouscích tuláků ve věznicích a po cestě, a zatím nelze nevěřiti — jsou to nepříbarvené fakty. Tuláci — jsou malými králi v trestaneckém světě, oni točí artělí jak chtějí, protože vystupují společně. Zaujímají všecka výnosná místa: jsou starosty i podstarosty, kuchaři, pekaři, nemocničními sluhy, majdaněčiky (řídič hry v karty). V hodnosti starostů nedodávají stravného a prodávají místa na povozech; v hodnosti kuchařů kradou maso z obecného kotle a rozdávají své družině a nešťastnou kobylku krmí pomejemi, kterých by nežralo každé prase; nemocniční sluhové-tuláci moří hladem své pacienty, okrádají je a často přímo posílají na onen svět, ukáže-li se to býti výhodným. Když se dovědí, že některá z kobylek má peníze zašité v opasku, vyčíhají si ji na osamělém místě, chopí ji za bílého dne pod krk a oberou. Dělají ještě

drzejší věci. Před očima sta trestanců nějaký „Ivan" oblečený v červené košili a cinkající si v bezedné kapse svých šaravar dvěma třemi stříbrňáčky, přisedá si k cizí ženě, začne ji objímat a líbat před očima mužovýma, a jest-li muž protestuje, zbije ho pomocí soudruhů, až je polomrtev a ženu bere si právem vítězovým.

Dobře organisované „tuláctvo" je utábořeno vždycky na pryčnách. Starosta-tulák, bývá obyčejně vpuštěn přede všemi do etapy, ještě před ukončením revise, zabírá pro své soudruhy lepší místa, a vyhnanecká kobylka krčí se větším dílem pod pryčnami, na holé zemi, ve špíně, tmě a chladu. Ostatně, poslední dobou, jak je slyšeti, zuráželi tulákům rohy. Nejvíce ze všeho podťal je Sachalin, který pohltil ve svém lůně tisíce lidu bez pasu; úlohu tu vyplnily všeobecně i mnohem přísnější zákony vzhledem k tuláctví. Dříve odsuzovali tuláky do osad sibiřských, ať byli kdekoliv vězněni, avšak od roku 1878 posílají do osad jenom vězně z ruských gubernií a všecky ostatní — na nucenou práci. Z nucené práce posílají sta i tisíce na Sachalin. Řady tuláků začaly silně řídnouti, — zejména tuláků starých, kalených v bojích, přísně střežících, aby neporušeně zachovávány byly starodávné trestanecké zákony. K tomu nutno připojiti, že vězeňská pravidla se změnila: představenstvo začalo zasahovati do artělných řádů trestanců, do jejich intimního, vnitřního života, stavíc se při tom rozhodně na stranu káranců. V některých věznicích bylo tulákům přímo zakázáno přijímati jakékoliv artělní povinnosti. Káranecká kobylka začala pozdvihovati hlavu. V tomské velice četné věznici, kde bývá nahromaděno na 3000 trestanců, došlo několikráte ke strašným řežím tuláctva. V jedné takové bitce jak se praví, bylo jich ubito a zmrzačeno na padesát osob. Nový duch pronikající v kázeňský svět, způsobuje vůbec rozklad i úpadek dávných trestaneckých obyčejův a mravův. Mizí tak mnoho sympatických, ještě však více ohavných stránek.

Sucharníka" (střídače šichty a p.) zradivšího svou úmluvu, dříve byli povinni utlouci, když ne v jedné, tedy v druhé věznici; zabíjeli také toho, kdo svědčil proti soudruhům a všecky „jazyčníky" (donášeče) vůbec. V téže tomské věznici za dřívějších let stávaly se vraždy div ne každé noci, a nezřídka vytahovali z vězeňské studně mrtvoly trestanců před tím beze stopy zmizevších. Po celém vězeňském světě, počínajíc od Kijeva až po Vladivostok kolovaly druhdy „zápisky" poukazující na přečiny toho kterého trestance proti obvyklému právu a naléhajíce na jeho „přikrytí". Byl i trestanecký zákon — trest smrti pro „jazyčníka" (donášeče), když na jeho účet došlo s e d m podobných poznámek.

Nyní tuláci začínají se chovati mírněji a když vidí v nějaké slovní potyčce s káranci, že nedodržen slib, skřípou jen zuby a říkají odcházejíce pryč: „Nejsou již takové časy... nové pokolení!..."

Vracím se ke svému popisu etapové cesty.

My privilegovaní, jak jsem již výše pravil, měli jsme svůj, oddělený byt, ale nezřídka dosáhli jsme tohoto bytu za velice horkou cenu. Etapy nejsou stavěny všecky dle jednoho plánu, proto po každé, když dojížděli jsme k místu oddechu, musili jsme se rozčilovati a hádati, co asi čeká nás v dnešním místě klidu. Když nám dali oddělenou komůrku, dobře vytopenou, se zvláštní chodbou, říkali jsme, že jsme přišli dnes do ráje. Ale velice zřídka potkávali jsme takovou úplnou shodu všech předností. Někdy dávali nám byt se zvláštním vchodem, ale za to v takové zimě, že nám zuby jektaly. Jindy dali nám teplou komoru, ale bez oddělené chodby, takže za naším prahem lomozila a řvala stohlavá španka; bylo slyšeti odborné nadávky a rozléhal se pekelný koncert námahou ochraptělých hlasů a řetězů do nervů bušících. Do našich dveří nahlížely nepřátelské tváře a oholené hlavy; musil-li někdo z nás vyjíti ven, bylo mu procházeti několik komor, kde byli trestanci ubytováni a váleli se pod pryčnami a přímo na špinavé podlaze, na cestě, i musil překročovati jejich vaky, jejich nohy.

A mezi námi byly ženy, mladé dívky... Již sama ta okolnost, že musily nocovati v jedné komůrce se svými soudruhy — muži, způsobila jim nemálo útrap a muk všelikého druhu. Bylo třeba prádlo převlékat, chtěly se řádně umýti (což bylo jednoduše nevyhnutelno za několikaměsíční cesty po špinavých, odporných etapách) — a nebylo pohodlného koutku, kam by bylo možno se skrýti od postranních pohledův. Společné úsilí soudruhův, aby improvisovali různé zástěny a záclony, mohlo snad aspoň v malé míře zahladit a ulehčiti těžkost tohoto postavení.

Zde přistoupím k jednomu bodu svých vzpomínek, který i nyní ještě mrazí mne v duši. Mluvím o odlehlých místech, o jejich úžasné špíně — a kdyby jen špíně! Hlavně o nevýslovně bezstydných způsobech, které vší svou tíhou dopadaly, rozumí se, především na ženy. Místní velitelství hledí, jak patrno, na všecky zločinné trestanky jako na ztracené, a proto nestarají se o ně více než o muže. Na kolik je spravedlivo takové nazírání, nevím. Já osobně jsem se skutečně nepotkal ani s jednou ze zločinných trestanek, která by nebyla náležela nějakému Ivanovi, nebo všem trestancům současně. Avšak otázka záleží v tom: nepřivádí-li ženštinu do takového úpadku samy podmínky vězeňského a cestovního života? Je možno, aby všecky ženy, které dostaly se do vyhnanství, už předem byly ztraceny?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 1. února 1903. Číslo 5.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

HENRI AMIEL.

Z předmluvy Lva N. Tolstého k jeho denníku.

Henri Amiel narodil se roku 1821 v Ženevě a záhy osiřel. Dokončiv v Ženevě vyšší vzdělání své, Amiel vydal se do ciziny a pobyl tam několik let na universitách Heidelberské a Berlínské. Vrátiv se r. 1849 do svého rodiště, dostal jakožto 28letý mladík na Ženevské akademii místo s počátku esthetiky, později filosofie, jež zaujímal do samé smrti.

Amiel ztrávil všecken svůj život v Ženevě, kdež také zemřel r. 1881, ničím nevyniknuv nad veliký počet obyčejných profesorů, kteří, mechanicky kompilujíce svá čtení z nejnověji vyšlých odborných knih, rovněž mechanicky je podávají posluchačům svým, a ještě nad větší počet bezobsažných veršovníků, kteří dodávají své byť i nikomu nepotřebné, přece však pořád ještě kupované zboží časopisům, po deseti tisících výtisků vycházejícím.

Amiel neměl nejmenšího úspěchu ani na poli vědy ani na poli literatury. Avšak zanechal po sobě denník, do něhož po 30 let důvěrně si zapisoval své dojmy životní. O Amielovi a denníku jeho ihned po jeho smrti psali dva prosluli spisovatelé francouzští: kolega jeho, známý kritik E. Scherer, a filosof Carrau. Zajímavý je ten přívětivý, ale z části blahosklonný tón, jímž oba tito spisovatelé promlouvají o Amielovi, litujíce, že on postrádal těch vlastností, jichž třeba ku provedení opravdového díla. A zatím ta opravdová díla jmenovaných dvou spisovatelů, kritické spisy E. Scherera a filosofické Carrauovy, stěží asi přečkají svých původcův, kdežto nahodilá, neopravdová práce Amielova, jeho denník, zůstane vždy knihou úrodnou.

Vždyť spisovatel jest nám drahý a potřebný jen tou měrou, pokud odkrývá nám vniternou práci duše své, samo sebou se rozumí, je-li práce ta původní a ne napodobená. Ať si píše cokoliv: drama, dílo vědecké, povídku, filosofické pojednání, lyrické verše, kritiku, satiru — nám při díle spisovatelově drahá jest pouze ona vniterná práce jeho duše a nikoli ta architektonická budova, v níž on většinou dílem, ba myslím, že vždycky na úkor jejich ukládá své myšlenky a city.

Vše, co Amiel vléval do hotové formy: čtení, pojednání, verše — bylo mrtvo; ale jeho denník, v němž, nepomýšleje na forum, jen sám s sebou hovořil — jest pln života, moudrosti, poučení a útěchy a na vždy zůstane jednou z těch lepších knih, jež nám říkajíc náhodou zůstavili lidé jako Marcus Aurelius, Pascal, Epiktétos.

Všecken život Amielův, jak se nám jeví v denníku jeho, jest pln toho celým srdcem trpícího hledání Boha. Pozorovateli hledání to je tím poučnější, že nikdy nepřestává býti hledáním, nikdy se nezastavuje, nikdy nepřechází v poznání, že pravda nalezena jest, ani v poučování. Amiel neříká ani sobě ani jiným: „Teď znám pravdu; slyšte mne!" Naopak, jemu se zdá, jak přirozeno jest tomu, kdo upřímně hledá pravdy, čím více zná, že tím více mu znáti třeba, a on neumdlévaje dělá, co může, aby více a více poznával pravdu, a proto neustále cítí svou nevědomost. On neustále hloubá o tom, jaké býti má křesťanství, jaký křesťana způsob, ani chvilenku se nezastavuje při myšlence, že křesťanství jest právě to, co on vyznává, a že on sám vtěluje v sobě pravý způsob křesťana. A zatím celý denník jeho pln jest výrazů nejhlubšího pochopení a citu křesťanského. A výrazy ty působí na čtenáře zvláště silně zejména svou bezprostředností a upřímností. On hovoří sám s sebou, nepomýšleje na to, že jej slyšíme, nezamýšleje jeviti se přesvědčeným o tom, o čem přesvědčen nebyl, neskrývaje svého utrpení a hledání.

Jest nám, jako bychom bez vědomí pánova byli svědky jeho nejtajnější, nejhlubší a nejbolestnější vniterné práce duševní, jež pohledu cizímu obyčejně se skrývá.

*

Lev Tolstoj uspořádal s dcerou svou výtah z velikého denníku Amielova a tento výtah pod názvem: Z denníku Amielova pře-

ložil z frančiny Lev Šolc a vydal Jan Laichter na Kr. Vinohradech. Nemůžeme knihy té líp doporučiti svým čtenářům, než to učinil Lev Tolstoj sám svou předmluvou. Cena 2 K.

NORA HAUSKOVÁ:

STARÁ MELODIE.

Fantasie.

Vytryskla zlato tekoucí, žhavé, v závratné výši neznámé hory, a prudkostí vodopádu valilo se pod zemí dolů, k úpatí hory, do tichého údolí.

Zpráva o tom rozlétla se všude; zvěděli o tom bohatci i chudí, a věděli s určitostí, kde pukne štědrá matička země, a kam zlato chrlit bude svoje požehnání.

O překot hnal se zástup lidí k úpatí hory do tichého údolí; bohatí zapřáhali své koně, sedali do kočárů a hnali se během šíleným, aby co nejdříve na místo šťastné dospěli.

A chudí, v potu tváři, bledí a udýchaní, bosí a neoblečení jako o závod letěli v před, muži s lopatami a motykou, ženy s dřevěnými nádobami v ruce a na zádech, děti se džbánkem v útlých prstíčkách.

Ale daleko, daleko bylo údolí, a jen naděje hnala chuďasy v před, že necítili únavy, ani cestu nerovnou pod bosýma nohama...

Bohatci předhonili ten široký zástup utíkajících lidí ve svých kočárech. Koně sklesli mrtvi k zemi po běhu šíleném, a bohatci vyskočili na louku, jako na pérách, lehce, bez únavy.

Časný byl sice večer, ale v údolí už ticho bylo, ticho a klidno, jako o půlnoci. Skromně krčily se chaloupky obílené k temně zamodralému pozadí lesů do vlhké trávy zelených luk; obyvatelé jejich spali.

V dáli vědělo se o pokladu, který sem v každém okamžiku dorazí, jen v údolí netušili ničeho. Spali klidně a věděli bezpečně, že zítra zase vysvitne den, mírný, jemný, kdy netřeba ku práci svítiti, a sluněčko že zatopí jim svým teplem celou krajinu, až půjdou kopat na pole . . .

A byli vděčni a spali klidně.

Křik lidí, ržání a chrapot umírajících koní, spěšné ozvuky kroků tvrdých bot, měkkou půdou močálových luk zdušené, naplnil vzduch okolí, a tlačil se k drobným, skleněným tabulkám nízkých chaloupek. —

Hřmotně vrazili bohatci do dřevěných vrátek, tloukli na okna, v netrpělivosti se předstihujíce.

Klidnou dřímotou uspalí obyvatelé spěšně na rozkaz se oblékali, a ozbrojeni motykami a lopatami, vyběhli čile ven.

I v noci jim tedy Pán Bůh poslal štěstí, pomoc nenadálou. Jen několik úderů motykou, a několikrát vyhození černé prsti lopatou, a za to, co jindy do vysílení pro několik kroků rozšíření svého políčka udělali, za to teď lesknou se jim před očima peníze stříbrné a zlaté!

Obyvatelé údolíčka kopou a kopou, a už teď vědí, proč pracují, co se stane ve chvíli nejbližší, vědí, že urychlují průchod tekoucímu zlatu, aby nemařilo času pracným prolomením země . . .

Bohatci sami jim to prozrazují hádkou mezi sebou, a za přičinění nabízí jeden víc než druhý své drobné stříbrné peníze odměny, že lidem kopajícím až oči přecházejí . . . Usmívají se šťastně, a kopají dále . . .

A boháči, oblečení v šat lehký a pohodlný, v obuvi neprosakující, přecházejí netrpělivě, a jen pobízejí a zase pobízejí ku chvatu, hledíce neustále na cestu bílou, nespatří-li ještě temno zástupu pěšího lidu . . .

Ale klidno a ticho je na cestě, jen prach několikrát se zvedl večerním vánkem. —

— Konečně! Poslední úder motyky, a zlato, žhavé a rudé provalilo se do hluboké, černé jámy, a jako jas sluneční záře se rozesvítilo . . .

Zase bohatci dali se do křiku, kde koho pobízeli, aby nádoby snášel, velké, ty největší . . .

A zmateně pobíhali venkované, a přinášeli, co největšího doma nalezli, nabírali zlato, a do kočáru majetníkovi je ukrývali. A znovu drobné peníze stříbrné, peníze zlaté byly štědrou, nezaslouženou jejich odměnou, a venkované výskali.

Dlouho již žhavý zlata jas tekl do černé prsti klidného údolí, když na bílé silnici, sešeřelé temnem večera, zdvihl se prach vysoko, a udýchaní, uštvaní vběhli sem muži první, s motykami, s lopatami přes rameno, upocení, uprášení v opálených tvářích... A za nimi v klopýtavém útěku ženy výrazu ubohého, s tváří k smrti bledou, s tělem zbědovaným pod tíží velké své nádoby, kterou nesly, aby ji zde naplnily . . .

Ale marno už! Pozdě bylo. Jen proudem úzkým stékalo zlato a stružkou hubenou skápělo dolů . . .

Zoufale vrhli se na poslední zbytky zlata opozdění, a chytali kapky jeho na lopaty, do čepic i do rukou, ve spěchu nastavených. — Ale už zanikl proud, a naposled ozlatil chuďasům jich motyky, a široké lopaty, které tolik zlata měly nabrati. — A ozlatil jim také ruce, popáliv je při tom svou žhavostí.

Tisíce zoufalých tváří hledělo k nebi, které v tmu noci se už halilo . . .

Utichlo vše, v povozy zapřahány koně venkovanů, za dobrý peníz odkoupené, a koníci nízcí na silných nohou, kteří rok co rok pluhy vláčeli — dnes zapřáhli je, aby vezli zlato! . . .

Klidným úsměvem přezíravým shlédli ještě bohatci na černý zástup zmlklých chuďasů, pohledem vysokým, který sluší jen tomu, kdo lehce usedne do povozu, a lehce světem ujíždí, i když ho táhnou koníci nohou nemotorných, upracovaných . . .

A neviděli už pohledu odpovědi v očích zoufalých opozděnců, kteří tu stáli u černé jámy se stěnami zlatotřpytnými, s rukama ozlacenýma sice, ale popálenýma . . .

BESEDY NA ČERNÉ HODINCE. *)

Překládá dr. F. Brodský.

Prvý večer: O vodě.

Jest neděle a večerní soumrak. Venku svívá vítr poslední listí se stromů, a podzimní nevlídný dešť šlehá do tabulí okenních. Útulně v lenošce své pracovny sedí doktor Brodský; kol něho jeho tři hoši: Karel, žák třetí gymnasiální třídy, Bohuš, výborný žák prvé třídy reálky, a Rudolf, osmiletý žák druhé třídy obecné školy, kterého jeho bratří pokládají stále ještě za nepříčetné dítě.

— Podívej se, tatínku, praví Bohuš, stavě se k oknu, to jsou skutečně již sněhové pápěrky v dešti. Zima už je tu a už konec všem našim krásným výletům. Škoda jich! Ještě's nám chtěl venku toho tolik ukázati.

Dr. Brodský: Ano, výlety ovšem již musíme odložiti na budoucí jaro. Ale což nemůžeme doma zabývati se přírodopisem? Domnívám se, že tu v domě tak leccos najdeme, i zvířata i rostliny i nerosty, na nichž ještě mnohému můžeme se naučiti.

Bohuš: Obávám se, tatínku, že to bude přece jen zdlouhavé. O psech a kočkách jsme se namluvili do syta ve škole, a těch několik gumovníkův a palem v našem balkonovém pokoji zdá se mně věru málo zajímavými; vždyť nemají se ani ke květu. Nerostům jsme se arci neučili ve škole; ale ty vyskytují se beztoho jen v horách.

Karlouš: Ale, ale, Bohuši, kde pak jsi nabral tu moudrost? Nerost znamená v češtině právě tolik, co „kámen" a kameny jsou všade. Které nerosty však, tatínku, vyskytají se v našem bytě, není mně docela jasno. Kameny ve zdích patří přece k výtvorům umělým. Či myslíš snad drahokamy?

Dr. B.: I ty patří mezi nerosty, jak se samo sebou rozumí. Ale divím se, že ty, jako gymnasista, máš ještě tak úzké ponětí o nerostech. Což pak jest nutno, aby nerost vždy byl tvrdý a pevný?

Karlouš: Nu ano, to jsem si myslil také, jinak nehodí se pojem kámen.

Dr. B.: Připouštím; ale slovo kámen, jak my ho užíváme v obyčejném životě, neodpovídá také tak úplně vědeckému pojmu „nerost", jak patrně si myslíš. Hned si to vysvětlíme. Dojista jste se učili ve škole, na které tři veliké skupiny lze rozděliti veškery výtvory přírodní. Nu, Rudolfe?

Rudolf: Na říši živočišnou, rostlinnou a nerostnou.

Dr. B.: Zcela dobře. Karlouš nám také řekne, čím rozeznáváme zvířata a rostliny od nerostů.

Karlouš: I ano. Zvířata a rostliny žijí; nerosty naproti tomu jsou bezživotné útvary přírodní.

Dr. B.: Nu, tak vizte. Užijeme-li tedy pro nerosty slova „bezživotné útvary přírodní" a ne „kameny", pak nebudete dojista na rozpacích, kam na př. počítati vodu.

Karlouš: Ano, chceš-li tomu tak, pak ovšem i voda náleží mezi nerosty, protože není živoucí bytostí. Ale zní to přece směšně, mám-li říkat o kapce dešťové, že je kusem nerostu.

Dr. B.: Myslím, že to není směšnější, než nazýváme-li nerostem kapku rtuti, jež sedí v rozsedlině skalní. Tebe, zdá se, uvádí v omyl okolnost, že nalézáme vodu obyčejně ve skupenství kapalném; ale již příklad rtuti ukazuje, že skupenství kapalné vyskytá se i při jiných nerostech. A mimo to, vždyť voda nebývá vždy jen tekutou. Kdyby teplota na povrchu naší země byla neustále pod bodem mrazu, a my neměli prostředků teplo umělou cestou vyvozovati, pak bychom tekuté vody vůbec neznali, a mluvili bychom jen o „nerostu" led u, jako mluvíme o jiných nerostech. Mysli si, že bychom nežili zde v Čechách, nýbrž vysoko na severu ve věčném ledu a sněhu. Pak bys vídal denně jen veliké hory ledové, tvrdé jako sklo a pozůstávající přece jenom z vody; hory, které se za teploty tam panující vlastně ničím nerozeznávají od jiných hor.

Bohuš: Aha, tatinku, ty myslíš jistě ledovce, které nahoře v Norsku a Grónsku pokrývají širé země, a které také v Alpách nalézáme. Ale jak pak se tam vlastně dostaly?

Dr. B.: Nasypeš-li si několik hrstí sněhu do hmoždíře, a budeš-li jej paličkou notně tlouci, víš-li pak, co se stane?

Bohuš: Vím, sníh ztvrdne.

Dr. B.: Zajisté, ale nejen to. Když jste si udělali někde na stráni klouzačku a mnohokrát jste po ní jeli sáňkami nebo po svých botách, zůstane ta klouzačka potom vždy jen sněhem?

Bohuš: Nikoli; na konec stane se pak docela hladkou a vypadá jako led.

Dr. B.: Nejen že vypadá jako led, ona se skutečně promění v led. A totéž se stane se sněhem, který tlučeš ve hmoždíři. Z toho lze se poučiti, že sníh všeobecně tlakem nebo třením mění se v led. A víte-li tuto věc, pak vysvětlí se nám ledovce vlastně samy sebou. Na severu naší země, právě tak, jako na vysokých horách, jest skoro vždy tak chladno, že z mračen prší ne deště, nýbrž sníh. Sníh hromadí se v údolích a na jejich stěnách v obromné spousty tak, že dolejší vrstvy leží pod velikým tlakem vrstev hořejších. Tak mění se sníh ve hloubi za málo roků v pevný led; tím spíše, že sníh hořejších vrstev, roztálý slunečními paprsky, prosakuje do hloubky a pomáhá měniti sníh v led. I tření po skalnaté spodině přispívá k tomu, neboť ledovec, jehož ledová spousta má ohromnou váhu, když vyplní koryto údolí, přeroste brzy přes jeho okraje a sesouvá se zvolna jednak vlastní tíhou, jednak tlakem shora se hrnoucích vrstev po nakloněných stráních hory, zatím co na jeho horním okraji tvoří se stále nové spousty ledové. Říkáme proto, že ledovec „putuje", a míníme tím, že led, který vzniká vysoko nahoře ze spoust sněhových, průběhem let stále se sesunuje, až dojde posléze dolního konce.

Bohuš: Kde pak má ledovec vlastně ten svůj dolní kraj? Domnívám se, putuje-li stále dále, že na konec nutně pokryje celou souš.

---

*) Podáváme zde u volném překladu ukázky ze spisu dra Karla Kraepelina: Naturstudien im Hause. Kniha určena je studujícím.

Dr. B.: Nu, tak zlé to přece jen není. Slyšels-li pak kdy o hranici sněžné?

Karlouš: Já ano. Jest to hranice na horách, ke které až sníh zůstává ležeti i v létě, ježto teplota v těchto výšinách nestačí, aby jej zúplna rozpustila.

Dr. B.: Vidíš, Bohuši, a stejně jako se sněhem věc má se i s ledem ledovců. Dospěje-li ledovec za svého putování do krajin hlouběji položených, ve kterých léta jsou teplejší, nežli na výšinách, roztaje jeho dolení část, a ježto tento pochod každého léta se opakuje, máme také pro ledovce zcela určitou hranici, až ke které mohou sestoupiti.

Bohuš: A jak asi je to daleko, tatínku?

Dr. B.: To bývá přirozeně v každé zemi jinak. V horkém zeměpáse sotva najdeme ledovce níže 4—5000 metrů výšky. V Alpách však máme již jeden ledovec — jest to ledovec Grindelwaldský, který sestupuje až na 1000 metrů do údolí. V Grónsku konečně ledovce sahají přímo až do moře a vytvořují tam obrovské hory ledové, jež tak často ohrožují plavbu v Atlantickém oceáně. —

Karlouš: Jak pak může ledovec tvořiti ve vodě ledové hory? Co pak takový ledovec náhle spadne do moře?

Dr. B.: Nikoli, tak nesmíš si to představovat. Abys tomu rozuměl, musíš znát jednu z nejzajímavějších a pro všechen život na zemi nejdůležitějších vlastností ledu. Vy jste ji všichni již pozorovali, ale asi nic jste si při tom nemyslili.

Karlouš: Nevím, tatínku, co myslíš. — Snad, že se led snadno tříští?

Dr. B. O ne, docela ne. Víte-li pak, co se stane, naplním-li láhev docela vodou, pevně ji uzavru zátkou a dám ji na mráz?

Bohuš: Láhev se roztrhne. To jsem zkusil jednou letošního jara, když jsme navrtali břízu a chytali šťávu z ní, a jedné studené noci se to všechno proměnilo v kus ledu.

Dr. B.: I vida, ty šelmo! Takovýmto způsobem dovídám se o tvých taškařinách. Takových kousků budoucně nech, aby tě lesní nechytil jednou za límec. — Ale proč pak tedy ona láhev asi praskla?

Karlouš: Sklo se stalo zimou křehkým — —

Dr. B.: To by byla láhev jen tehda praskla, kdyby byl někdo do ní nalil horkou tekutinu. Sama sebou nepraská ani křehká láhev.

Bohuš: To jistě ne; ale bylo to velmi podivuhodné! Když jsme potom kladli na zmrzlé šťávě střep ke střepu, nepřiléhaly střepy už k sobě; zdálo se, jako by ta zmrzlá šťáva byla se zvětšila nad objem láhve.

Dr. B.: A tomu také tak bylo ve skutečnosti. A to jest právě ona podivuhodná vlastnost, o níž jsem mluvil. Mrzne-li voda v led, přijímá led větší objem, nežli měla voda.

Karlouš: A jak to souvisí s ledovými horami?

Dr. B.: Hned uvidíš! Položím-li ten kus ledu, který byl v láhvi, na vodu, jak se bude chovati?

Bohuš: Roztaje.

Dr. B.: No, to sotva. Ledu na našem rybníku ani nenapadne, aby roztál pouze proto, že leží na vodě. To závisí docela a výlučně na teplotě vody. Leč já myslím, zdali ten kus ledu zůstane na vodě, či ponoří-li se?

Karlouš: Nu, poplave asi, jako každý jiný led. —

Dr. B.: A co, budeme-li ho násilím nořiti do hloubky?

Bohuš: Nu, pak za krátko zase vyplave na povrch, právě tak jako kus dřeva.

Dr. B.: A jak to vysvětlíš?

Karlouš: Aha, již rozumím. Zmrzne-li voda v led, tedy přibude jí na objemu, a proto jest led lehčím vody, a proto plave po vodě. Tlačí-li jej však někdo do hloubi, vzniká zdola protitlak vody, který jej zase vynese na povrch.

Dr. B.: Tak, — to by bylo konečně, co jsem si přál. Tento protitlak vody, který lehčí předměty vynáší zase na povrch, zoveme „vynořováním", a teď víme vše, čeho třeba, abychom si vysvětlili l e d o v é k r y. Ledovce rostou, jak jsem již řekl, na vysokém severu až do moře. Led neroztaje v ledové vodě, sune se však stále dále šikmo do moře v témž směru, ve kterém celý ledovec s výše až ku břehu se sklání. Čím však více ledu se dostává pod hladinu vodní, tím více sesiluje se protitlak, který zdvihá led nad hladinu. Posléze nabude tento protitlak převahy; část ledovce pod vodu ponořená ulomí se blízko břehu, a vynoří se nyní na povrch jako mocná kra ledová, vyčnívající třeba 100 ano i více metrů nad hladinu mořskou. Říkáme žertovně, že ledovci se narodilo mládě.

Bohuš: Proč jsi řekl, tatínku, že tato vlastnost ledu jest na zemi důležitá pro lidi i zvířata?

Dr. B.: Poněvadž ledu, který se tvoří v zimě na našich jezerech a řekách, jest bráněno, aby klesal ke dnu; tento led, když plave na povrchu, tvoří ochranný příkrov proti působení zimy na ostatní vodu. Kdyby led klesal ke dnu, vymrzlo by naše vodstvo zvolna až na dno, a této spousty ledové by léto na konec již nezmohlo. Zkrátka a dobře, seděli bychom tu brzy právě tak ve věčném ledu, jako ubozí Eskymáci. (Dokončení.)

Z NĚMECKÉ MODERNÍ POESIE.

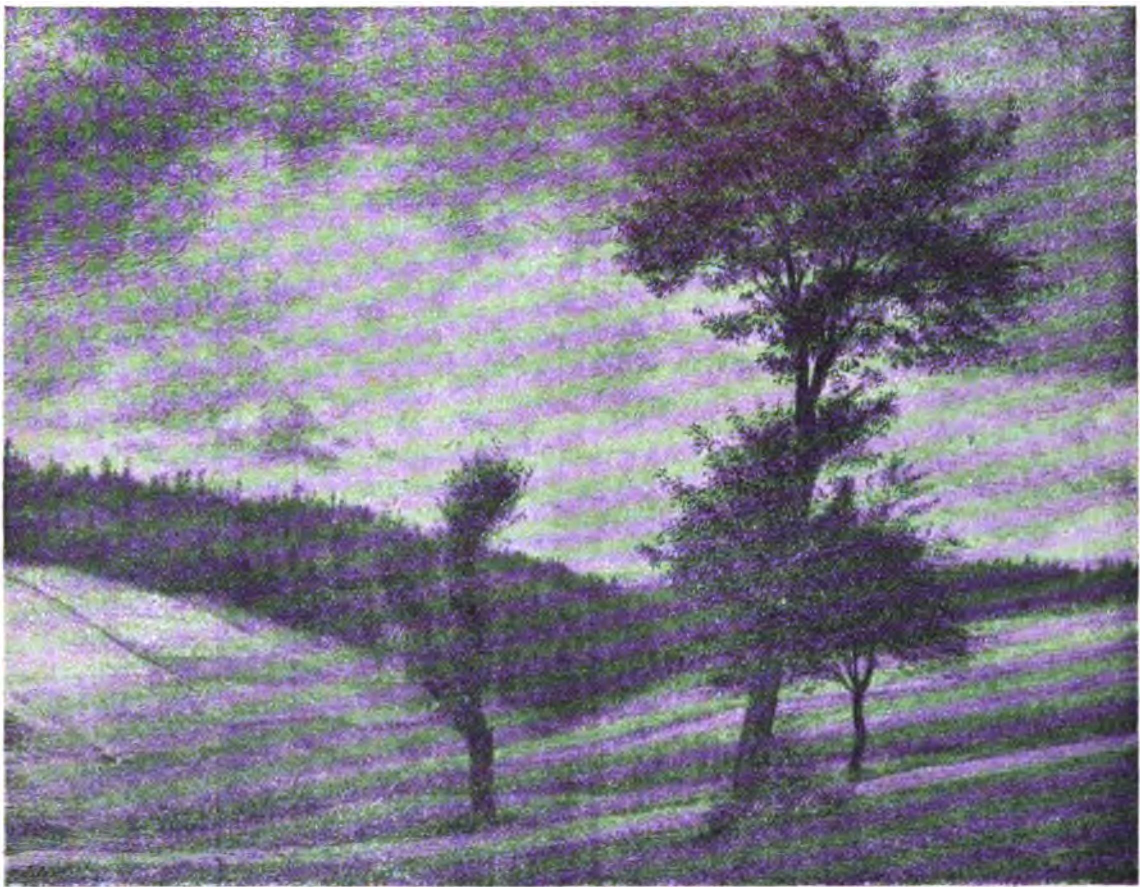
Fr. Evers:

Hvězdy.

Dalekou pouští zamlklí tak šli.
Noc sny jich nesla (hvězd se dotýkaly).
A supové k nim blíže sletali.
Háj palem lákal svítající v dáli.

A tak šli dál . . je tížil žízně pal,
šli cestou v dál, kde oasa snad snila.
Tu obrněný muž ve zbroji stál
a v stínu šumící se voda lila.

A ten jim děl: Kdo z toho pramene
pít bude nábožně, víc žízně nepocítí
své zraky zapomenutím mít bude zjasněné
leč nikdy víc už nesmí hvězdy zříti.

MAX ŠVABINSKÝ:
PŘED BOUŘKOU.

A na to muž k své mladé ženě děl:
„Pojď!" odtrhl se, „Chcem rač žízeň míti!"
a neoslaben od proudů s ní šel,
neb nechtěli bez hvězdných nebes býti.

Mučedník.

V zkrvácené maso ostny vráželi mu;
a bičovali jej tak jako psa...
Ke konci potom od mučidel zmdlel;
leč usmíval se.

Pak rozhořčeni chvíli ustali,
a nová mučidla zas přivlekli.
A zas ta vzpomínka na mysl přišla mu...
On usmíval se.

On myslel na ženu, jež nebem byla proň
plným vší lásky, obšťastnění, věcí,
jež nelze vyslovit;
polibky cítil...

On zřel ji vroucně, kterak hyne proň.
Pak přišli zas a ukřižovali jej.
A rusý páže naplil v jeho líc.
On usmál se jen a zemřel.

Camill Hoffmann:

Zvony.

Tak zvláštně zvoní... V tonech ponurých
zní otčiny mé starých zvonů sten.
Jak pohádek by sen snad dřímal v nich,
že hlavou kývá nad tím nejeden.

V zpuchřelé zvonici dá pojednou
kov tmavozlatý zvuk... Jak by se třás
vlá večerem a ztichlou dolinou
té písně chmurný a zas dutý hlas.

Když bolestí jsem ze sna probuzen,
kdes v cizí zemi a v čas půlnoční
hlas zvonů slyším, jak by z dálky táh'...

Tak z města pohřbeného v hlubinách,
na vodách lodník slyší zvonů sten.
A nikdo neví, jak ho rozteskní.

Soumrak.

Klekání hlas zvoní v lada,
v les a údolí.
A ten zvuk v mou duši padá
a v ní hlaholí.
Boží mír — Klekání táhlé —
po čem v srdci zatoužíš
zemdlí náhle,
znikne v tiš.

Přeložil *V. Ch. Banjom.*

DĚTSKÝ KOUTEK.

Hřích.

Bylo slunečné dopoledne. Ruda jak obyčejně šel si hrát do zahrady. Sestra Máři, dvě děti z domu a služka šly s ním. V zahradě bývaly děti nejraději, neboť tam bylo vždy mnoho věcí, s nimiž se mohly baviti. Každý měl svoji zahrádku, kterou si vzdělával jako zahradník, nebo si přinášely rozličné špalíky, stavěly z nich domky a do nich pak schovávaly ovoce, obilí, jež samy si z klasů vymlátily. A rozmanité hračky měly a mnoho jiných věcí.

Rudovi nelíbila se dnes žádná hra, — hrál si totiž každý sám pro sebe a proto chodil od jednoho k druhému a hrál si s ostatními. Potom po odešel stranou, usedl na zemi a škrábal větvičkou do písku. Proti němu lezl velký mravenec a vlekl vajíčko. Jindy se Ruda mravenců velice bával, tady však měl pouze jednoho a ještě nesoucího těžké břímě. Nemůže mu přece ublížiti. Konečně je zde služka a ta by nedopustila, aby ho mravenec štípnul. Nebál se tedy Ruda. Chvíli se díval na mravence, potom mu zastavil větvičkou cestu, porazil ho a zase mu odnímal jeho vajíčko. Stával se v té chvíli ukrutným. Přitiskl znova mravence k zemi a měl radost, jak mravenec pustil své vajíčko a jak se bránil. Přimáčknul ho ještě více, a mravenec už se nebránil. Trhl sebou a zůstal nepohnutě ležeti. Nyní teprve se hošík zhrozil toho, co učinil. Ublížil mravenci, zabil ho!

Slýchával mluvit o hříchu. Nechápal dosud, co je to hřích, neboť nechodil ještě do školy, kde vykládají o hříchu. Myslil si však, že jen velcí mohou hřešiti. Najednou však pociťoval, že udělal něco zlého, co by mohlo býti hříchem. Rozběhl se ke služce a ptal se: „Je to hřích zabíti mravence?"

„Že jste zabil mravence, to je veliký hřích!" odpověděla mu služka a odešla od něho. Nemohl pochopiti, jak ona to věděla, že zhřešil, avšak na to neměl kdy mysliti. Cítil sám nyní, že se dopustil hříchu. Svědomí mu vyčítalo a přicházela na jeho dušičku úzkost, že bude trestán. Neměl již v zahradě stání. Potichu se vzdálil hrajících si dětí a běžel domů. Utíkal, neboť se mu zdálo, že každý se za ním dívá a hrozí mu. Když přiběhl bez dechu domů, byl by se rád svěřil matince, bál se však, a pak matinka mluvila s tatíčkem snad o něčem důležitém, neboť si ho ani nepovšimla. Posléze se přece odhodlal říci jí, co udělal. „Matinko, já jsem zabil mravence, je to hřích?" šeptal jí do ucha. Když matinka viděla tak rozrušeného hošíka, upokojila ho poněkud. Ruda vyšel po chvíli zase ven, ale do zahrady se neodvážil, protože se bál, že by se mu snad mravenci mohli mstíti za svého zabitého druha. *O. Starck.*

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Konečně, nechme káranky stranou, a vzpomeňme, kolik žen jde dobrovolně do vyhnanství: sester, matek, dcer — o jejichž předchozí zkaženosti mravní sotva kdo bude mluviti. A ony všecky nuceny jsou žíti ve stejně hnusných poměrech. Řekne se, že rodinné čety jdou odděleně od svobodných. Ale je to jen výmluva. Zejména rodinné čety představují nepřetržitou, organisovanou zpustlost. Z koho se skládají? Z několika desítek „svobodných" ženštin a několika desítek rodin, to jest z mužů, žen, výrostkův a dětí. Vše to spí hromadně v jedné komoře. Za dveřmi komory, v chodbě, stojí veliký džber, proslulá sibiřská káď, kolem níž kupí se muži i ženy a bez všelikého ostychu vykonávají své přirozené potřeby. K tomu všemu nutno dodati zpustlé a zpustlost šířící vojáky, jichž i po přehlídce, kdy trestanci mají býti zavřeni ve své místnosti, bez vědomí představenstva celé desátky vlamují se do komor, kde prováděny bývají během celé noci orgie, jež si nelze představiti. Výkřiky, výskot, chechtot, smlouvání bez ostychu, polibky, cynické žerty — vše druhým na očích, vše veřejně... A tak to jde den ze dne, z etapy do etapy, někdy během celého roku, i déle — a při těchto poměrech smíte hoditi kamenem opovržení po dívce nebo ženě, která nedovedla si uhájiti svou zachovalost!...

Zejmena vojáci z průvodčích komand vnášejí mezi trestance strašnou zpustlost; šíří i všemožnou fysickou nákazu. Sibiřský voják, jdoucí „provázeti" svobodné ženštiny, hledí na tuto povinnost, jako na veselý piknik s řadou zajímavých intrik. Žádná disciplina, žádné starosti! Sedí si na voze a odhodiv zbraň, objímá se s trestankami svůdnicemi, řve písničky, co mu hrdlo stačí, mluví neestoudně a o jiném nechce ani slyšet! Noci tráví na pitkách a hýření a pak s těžkou hlavou a prázdnou kapsou vrací se do kasáren na svou etapu, až do nové takové pouti... Takový je jeho život. Lze sobě představiti, jaký vzorný otec rodiny bude z takového vojáka po skončené době služby v průvodčím komandě. Ostatně, za mých časů někteří z etapních důstojníků nebývali lepší: slýchal jsem aspoň nejednou o případech, že zakupovali si nevinné dívky od rodičů-trestanců i o jiných neméně chvalitebných skutcích.

Za mých časů privilegovaným ženštinám, kterým povolen oddělený byt, dovolovalo se jíti dle přání jejich i při četě svobodných, avšak v posledních letech (pravděpodobno po úvaze mravní povahy) vyšel prý předpis posílati je bezvýjimečně s rodinnými četami. Mohu jedno říci, že v mužských četách svobodných není ani stínu té špatnosti, toho okázalého cynismu a zvrhlosti, jaké jsem pozoroval v četách rodinných... Nic hroznějšího nedovedu si představiti, než postavení vzdělané ženy uprostřed podobných poměrův. Zpustlost nemůže se jí, rozumí se, dotknouti svou nečistou rukou, ale prostírá se před jejíma očima se vší svou nestvůrnou zvrhlostí a ona musí nevylíčitelně trpět, býti vskutku mučednicí, hrdinkou! Ale ještě snad těžší je kříž milujícího muže, ženicha nebo bratra, který každé hodiny, každé minuty bystře sleduje každé zavanutí nákazy kolkolem bující, užívá všeho úsilí, aby zmírnil dusnost obklopující atmosfery, aby opatřil více nebo méně lidské podmínky života, — a často vidí a cítí, jak je bezmocen a bez síly, aby cokoliv udělal! Já neměl jsem v této společnosti nikoho příbuzného ani milého, ani jediné blízké mi ženy, přes to však zakoušel jsem všecky tyto city a prožil všecka ta utrpení...

Nastane večer. Vojáci dělají prohlídku a nakazují, aby přinesena byla do komory káď. Protestujeme a říkáme, že jsou u nás ženy. Po dlouhých domluvách s námi i s důstojníkem, odhodlá se starší voják konečně nezavírati komory a káď umístiti v chodbě. V jedné z etap, pamatuji se, že točila se celá historie kolem toho, že důstojník dovolil sice umístiti káď v chodbě, nicméně však chtěl postaviti k ní stráž. Těžko říci, čeho tu bylo více — naivnosti či zlomyslnosti! Podobné otázky vznikají na etapách za noci, avšak ani ve dne není mnohem lépe. Pro několik set lidí, mezi kterými jsou vzdělané ženy a nemocní všeho druhu, existuje jen jediný záchod, udržovaný větším dílem v takové špíně a ohavnosti, jak si nelze ani představiti... Ale dosti o tom. Ostatní lze si doplniti obrazností. Několik slov připojím jen, co se týče trestaneckého proklínání. Nikde neslyšel jsem tak hnusných, tak odporných, zvěrských nadávek, jaké jsem slýchal v Sibiři mezi trestanci, vojáky a svobodnými obyvateli vozky. Těžko říci, kdo z nich od kterého si vypůjčoval; pravděpodobněji lze si, rozumí se, mysliti, že takový hledaný, ve svém způsobu umělecký jazyk mohl vytvořiti se jenom ve věznici. Opakuji: ani od jediného mužíka v Rusku neslyšel jsem nic podobného. Tam také kvete odborná, trojpatrová nadávka; nad celou ruskou zemí, dle slov satyrika, vznáší se sten: „mát', mát'!" Ale teprve ve věznici, teprve v Sibiři proklínání toto dospívá virtuosnosti ve svém způsobu, až do nejjemnějších odstínů a nejrealnější plastiky. V Rusku nešťastná „mát'" všecka v celosti slouží za předmět, na nějž vylévá pomeje klnoucí; v Sibiři bývá rozebírána po kůstkách, na drobno, a každá maličká část o sobě oddělena zneuctívá se a podrobuje proklínání: játra, oko, srdce, krev, žebra, duše, život — vše jeví se býti předmětem divoké zloby a nejnecitelnější nenávisti! A toho je ještě málo: praví umělci v nadávání jdou dále a připlétají k „matce", úplně beze všeho smyslu slova na způsob „zákona",

„víry" i samého „Boha" — kletby, které při vší své nesmyslnosti, zní neméně hnusně a protivně. V prvý čas vždycky jsem se přímo zachvěl, slyše ta úžasná rouhání; cítil jsem v pravém slova smyslu bolest, jako od rány nožem nebo bičem. Nyní hledím na ně, rozumí se, chladnokrevněji; ale i nyní nemohu si bez úžasu vzpomenouti, že to vše, rozhodně vše musily vyslechnouti i mladé dívky, vzdělané s jemným vkusem, nervosního organismu, s vnímavou a něžnou duší...

O, je-li možná, aby bylo někoho, kdo by mi nerozuměl, kdo by se mohl usmáti mým slovům?...

III.

Většina trestanců, kteří nemají zvláštních papírův a předpisů, bývá zadržována v centrálních etapních bodech, (v Tomsku, Krasnojarsku, Irkutsku), někdy na půl roku, na rok, ba i na mnohem delší dobu, dokud nezapíší jich do čety. Putování do místa pobytu prodlužuje se takovým způsobem nezřídka od 1½ až do 3 let. Rodinám a řemeslníkům bylo to, rozumí se, výhodné, protože život cestovní je nesrovnatelně pohodlnější než ve vyhnanství: chytají se každé příležitosti, jež jim poskytuje možnost, aby prodloužili cestu a často, když dojdou na místo pobytu, mívají už právo na odchod do volného oddílu, takže téměř ani nesedí v káraneckých věznicích. Něco jiného — svobodní a neznající žádného prospěšného řemesla: ty omrzuje cesta, i prosívají sami představené, aby je dříve zapsali do čety. Ale ze všech nejtrapnější bývá tato cesta pro tak zvané „obratníky", to jest pro osoby skončivší svou káraneckou lhůtu a jdoucí na osady. Pohybují se ještě pomaleji: tam, kde četa jdoucí v před odpočívá všeho všudy jeden den, ti, kteří se vracejí, prosedávají celý týden.

Když pak nejčasnější čety vyjdou z Ruska ne dříve než v polovici května, tu putování po sibiřských etapách připadá většinou na podzimní a zimní měsíce, kdy ke všem ostatním útrapám a nedostatkům přidává se ještě bláto, chladno, deště, metelice a mrazy. Pokusím se popsat typický cestovní den:

Za časného jitra (na dvoře sotva svítá) kobylka již je na nohách; hřmot, lomoz a váda rozléhají se za naší stěnou. Trestanci uléhají časně, ale vstávají ještě časněji; někteří vyspali se ve dne, i nespí vůbec a prosedí celou noc při hře v karty. Tažte se jich, proč tak pospíchají na následující etapu? Sami nevědí. Říkávají sami sobě: „Kobylka vždycky spěchá, jako by nás tam otec s matkou očekávali."

Nezřídka přiházely se z této příčiny srážky mezi námi. Důstojníci i průvodcové chovali se k nám větším dílem zdvořile, ba i úslužně; měli jsme své povozy i mohli jsme se s částí průvodu vypraviti na cestu mnohem později po odchodu hlavní čety. Dohonili jsme ji a předejeli a bývali jsme první na příští etapě. Někdy se však stávalo, že důstojník měl nějakou srážku s předešlou privilegovanou četou, i požadoval, abychom se ani na krok nevzdalovali od ostatních trestanců, — abychom současně s nimi se vydali na pochod a současně přibyli na etapu. Když jsme se v předvečer nedověděli o způsobu důstojníkově, a seděli dlouho večer, povídali si a četli — tu docházelo ráno k nepříjemným výjevům. Španka se již vypravila a byla připravena dáti se na pochod, a my teprve vstáváme, spěcháme se umyti, obléci a sebrati věci... Španka lomozí, nadává, stěžuje si, že pro „prašivé kobylkáře" musí mrznouti... Bylo by to v pořádku, kdyby nás ještě byla očekávala veliká a namáhavá vzdálenost, kdyby bylo žádoucí, abychom do soumrazu došli na místo. Ale nikoliv, často nebylo žádných podobných důvodů: nechť byla vzdálenost všeho všudy 16—20 verst, kobylka stejně pospíchala!...

Konečně všecko skládání skončeno. Kobylka letí horem pádem. Jenom hluk slyšeti za ní na cestě, saně s nemocnými a slabými sotva jí stačí. Jsou skuteční virtuosi chůze, zvláště mezi tuláky, kteří ze zásady chodívají vždycky pěšky, i kdyby byla možnost přisednouti si na vůz. Takoví jsou vždycky v popředí čety: v předu jde se lehčeji a „slušněji".

Běží, sotva dechu popadají, takže i vojáci, chůzi navyklí, — sotva postačují. Doběhli na místo velice záhy.

Zastavili se na jistou vzdálenost od etapy nebo poloetapy, sestavili se ve dvě řady a očekávají přehlídku. Kolem věznice staví se stráže. Závodčí přepočítá trestance, a oni ihned po tom s divokým křikem „ura" letí do rozevřených vrat, aby zaujali místa na pryčnách. Dochází ke strašné tlačenici a návalu. Slabší klesají a bývají pošlapáni běžící tlupou, a utrží si někdy i vážné zmrzačení; silnější a obratnější pracují úsilovně lokty, ba i pěstmi, protlačují se v před a roztahují se po celé své délce na příč na pryčny, snažíce se tak tělem svým zaujati co možno nejvíce místa a hledí před sebe ještě hoditi chalát, pás nebo čapku. Takovým způsobem se stává, že jeden takový obratný chlapík zabere několik sáhů místa; jak je jednou na pryčny hozen třeba jen maličký provázek, považuje se to místo za nedotknutelné. Zde přestává všeliký boj — takové je zvykové právo.

(Pokračování.)

Oprava: — V básni minulého čísla D i d u s i n e p t u s vynechán nedopatřením verš. Čti tedy:
nechť rděla se zora, nechť příboj se valil,
v srsť temnou a teplou se mlčící halil;
nechť hučelo moře — — — — — — — —

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 8. února 1903. Číslo 6.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

DOSUD JE ŠERO.

Dosud je šero, však hned bude den,
východ již žlutavou září se halí;
jakmile slunce též vystoupí z hor,
zmizí i mlhy, jež dole se valí.

Bělostné mraky, co nad lesy jdou —
— andělé padlí to chorobné tváře —
cudně a panensky zrumění se
pod prvním pocelem sluneční záře.

Kohouti začnou pak kokrhat,
a sedláci vystoupí před statků vrata
obhlídnout pohodu, zdali by žeň
nemohla dnes už být do stodol vzata.

„Mlhy jdou dolů a nestoupnou výš“ —
— dí hlasy — „dík bohu, to bude přec hezky!
Však už je taky čas nejvyšší,
odevšad slyšet je samé jen stesky.“

Žito prý stojaté ještě vzal žid,
pšenice nestačí zaplatit berně,
jetel a oves chce dobytek mít —
— sedláku zbyly jen brambory černé.

Brambory černé však zvedají žluč
a sedláci za humny zvedají pěstě,
klejí a láteří: „aby to hrom!
však my to povíme těm pánům v městě!“

V neděli skutečně do města jdou,
první však hospoda úmysl zvrátí...

Napijou kuráž si a hrdině jdou —
— domů a ženu svou důkladně zmlátí!

Fr. Khol.

ODMĚNA ZA PÍSEŇ.

Příběh z roku 936 po Kristu.

(Egil Skallagrímovec, hrdina a básník islandský dostal se pro dědictví choti své ve spor s milci norského krále Eiríka, zvaného Krvavá sekera; nemoha dojíti svého práva, Egil krutě se mstil, synka krále Eiríka zabil a postavil potupnou tyč na hanu králi. Potom uprchl na Island, a byl tam dva roky. Jak se mu při tom dařilo, o tom vypravuje stará islandská saga takto:)

Eirík král vládl jeden rok Norskem po smrti otce svého, krále Haralda, až Hákon Aethelstanův vychovanec, druhý syn krále Haralda, přijel do Norska od západu, z Anglie, to stalo se v témž létě, co Egil Skallagrímovec jel do Islandu. Hákon jel na sever do Throndhjemska a byl tam přijat za krále, v této zimě byl on i Eirík oba králi v Norsku. Ale na jaře každý z nich sebral vojsko, Hákonovo bylo však mnohem četnější, a Eirík neviděl jiného východiště, než aby opustil zemi, odejel tudíž s Gunnhildou, ženou svou a dětmi svými. Arinbjörn, vládce, byl spolu vychován s králem a vychovával jeho syna; byl králi nejmilejší ze všech manů a král byl ho ustanovil vládcem nad celým Firdafylki. Arinbjörn doprovázel krále; jeli nejprve západně až na Orkneye, tu dal svou dceru Ragnhildu jarlovi Arnfinnovi, pak jel se svou družinou na jižní břeh Škotska a plenil zde, odtud na jih Anglie a i zde plenil. A když král Aethelstan se o tom dověděl, sebral vojsko a táhl proti Eiríkovi, a když se setkali, jednáno o mír mezi nimi, a učiněna smlouva, že Aethelstan jmenoval Eiríka vládcem Northumberska, za to měl zemi krále Aethelstana brániti proti Škotům a Irům. Král Aethelstan totiž učinil si Škotsko poplatným po smrti krále Olava, ale národ ten byl mu pořád ještě nevěrný. Král Eirík sídlil většinou v Yorku.

Vypravuje se, že Gunnhild dala kouzla píst a čarovat, aby Egil Skallagrímovec nikdy neměl klidu na Islandě, dokud by ho neuviděla. V tom však létě, kdy Hákon a Eirík se srazili a zápasili v Norsku, bylo zapověděno, vyplouti z Norska a nepřijely toho roku žádné lodi na Island a žádné noviny z Norska. Egil Skallagrímovec seděl ve svém domě, ale druhou zimu, co byl v Borgu po smrti Skallagrímově, upadl v truchlivost a jeho nálada byla tím horší, čím více pokročila zima. A když přišlo jaro, tu prohlásil Egil, že se usnesl na tom, aby přichystal svou loď k odjezdu v tom létě, i najímal lodníky,

chtěje plouti do Anglie, bylo jich na lodi třicet mužů. Asgerd (choť Egilova) zůstala tenkráte doma a spravovala dům, ale Egil umínil si, že pojede ke králi Aethelstanovi, aby obdržel, co mu slíbil při jejich rozchodu (před desítil lety) Egil nebyl v čas hotov a když se vydal na moře, tu vítr nebyl již příznivý, šlo na podzim a vítr byl už silnější; pluli nejdříve k severu Orkneyí; tam Egil nechtěl se dostati, protože se domníval, že vláda Eiríkova všude na ostrovech ještě trvá. Jeli tedy na jih Škotska a měli velkou bouřku a protivný vítr a s tíží plavivše se okolo břehu dostali se k severní Anglii; a k večeru když se stmívalo, byla bouře prudká, tu octli se uprostřed vln zvěstujících skaliska pod povrchem v bocích a před lodí. I nebylo jiné záchrany než přímo k břehu se obrátiti, tak učinili a pluli, až loď se ztroskotala, a dostali se na pevnou zemi při ústí Humbru. Lidé všichni se zachránili, i největší část zboží zachráněna, jen loď se ztroskotala docela. A když se dostali do řeči s lidmi, tu uslyšeli noviny, jež Egilovi se jevily velmi nebezpečnými, že totiž Egil Krvavý a Gunnhild jsou zde na blízku, že vládne touto zemí a že sídlí blízko odtud, v Yorku. I toho se dozvěděl, že Arinbjörn, vládce, mešká tam s králem a je u něho ve velké lásce.

A když Egil se toho dozvěděl, u sebe rozvažoval: zdálo se mu pochybným, že by vyvázl, i kdyby se pokusil tajně a pokradmu konati tak dlouhou cestu, jakou by musil podstoupiti, než by vyšel z říše Eiríkovy. Byltě snadno k poznání, kdyby ho někdo viděl, a zdálo se mu nemálo možným, býti přistižen na útěku, tu utvrdil mysl svou a rozhodl se, že hned v noci, jak tam přistáli, vsedl na kůň a dal se na cestu k městu. Dojel tam ještě večer a vjel do něho maje přes helmici povlak (zakrývající obličej); byltě v plné zbroji. Ptal se, kde je ve městě dvorec Arinbjörnův, to mu bylo řečeno a on jel až na dvůr a přijed k světnici [1]) potkal mužského a dozvěděl se, že Arinbjörn sedí při večeři.

Egil pravil: „Chtěl bych, dobrý hochu, abys vešel do světnice, a zeptal se Arinbjörna, chce-li raději venku nebo uvnitř mluviti s Egilem Skallagrimovcem."

Muž odvětil: To je malá práce, vyříditi to poselství.

Vešel do světnice a pravil dosti hlasitě: Přišel sem muž a stojí přede dveřmi; je veliký jako obr, a prosil mne, abych vešel a zeptal se, chceš-li venku nebo uvnitř mluviti s Egilem Skallagrimovcem.

Arinbjörn pravil: Jdi a pros ho, aby čekal venku, nebude mu dlouho čekati.

On učinil, jak mu Arinbjörn pravil, vyšel a řekl, co mu bylo nařízeno; Arinbjörn dal zdvihnouti stoly a vyšel a všichni jeho čeledínové s ním, a když došel Egila pozdravil ho a ptal se, proč sem přišel.

Egil málo slovy vyložil mu co nejjasněji příhody cesty své: „ale nyní ty mně poradíš, co mám učiniti, chceš-li mi věnovati nějakou námahu."

„Potkal jsi někoho ve městě?" ptal se Arinbjörn, „který tě mohl poznati, než jsi přišel sem do domu."

„Nikoho," odvětil Egil.

„Tedy všichni se ozbrojte," pravil Arinbjörn.

Tak učinili a když byli vyzbrojeni, šli ke dvoru královskému a když přišli k síni, Arinbjörn zabušil na dvéře a žádal, by mu otevřeli, oznámiv, kdo jest; vrátní ihned otevřeli. Král seděl při stole, Arinbjörn velel, by jich dvanáct vešlo, a jmenem vyzval k tomu Egila a deset jiných mužů: „Nyní, Egile, přines králi hlavu svou a obejmi nohu jeho, ale já budu tlumočiti řeč tvou."

Pak vešli, Arinbjörn předstoupil před krále a pozdravil ho, král přijal ho vlídně a ptal se, co by žádal.

Arinbjörn pravil: „Vedu sem muže, který vykonal dlouhou cestu, aby Vás vyhledal a smířil se s Vámi, to je veliká sláva pro Vás, pane, že Vaši odpůrci dobrovolně z dalekých zemí přijíždějí a myslí, že nemohou snésti hněvu Vašeho, i když jste vzdálen od nich. Nyní prokaž se šlechticem vůči tomu muži, ať dojde od tebe dobrého smíru, poněvadž tak rozmnožil slávu tvou, jak se nyní vidí, že jel z domova svého přes mnohá moře a zkusil mnohá nebezpečí, nejsa k tomu pranic nucen, leda touhou po dobré vůli s Vámi."

Tu král se ohlížel a zahlédnuv Egila přes hlavy těch, za nimiž stál, ihned ho poznal a zamračiv se naň, pravil: „Jak jsi se osmělil, Egile, jeti ke mně? Rozešel jsi se naposled se mnou tak, že's se nemohl naditi života ode mne."

Tu Egil přikročil ke stolu a objemuv nohu královu, pronesl strofu tohoto smyslu:*) Přijel jsem po dlouhé cestě mořské, abych navštívil vládce anglického, nyní setkal se bojovník (já) s udatným potomkem Haraldovým (Eiríkem).

Eirík král pravil: „Netřeba, abych ti vypočítal tvé zločiny, neboť jest jich tolik a takových, že jeden z nich by stačil, abys nevyšel odtud živ. Jiného zde ti není čekati, než že musíš umříti;

[1]) **Světnice (stofa) a ložnice byly zvláštní budovy v domě staroskandinavském.**

*) **Překládati doslova strofy skaldské, dokonce s jejich alliteracemi, assonancemi a rýmy je téměř nemožné; hlavní půvab jejich záleží v rozmanitosti výrazů a opisů pro pojmy stále se vracející, což by bylo nesrozumitelné, i kdyby se kdo o to pokusil. Viz Ottův slovník naučný heslo „Islandská literatura".**

mohl's to věděti, že není možná, abych ti odpustil."

Tu proslovil Egil (Strofa schází v rukopisech sagy).

Gunnhild pravila: „Proč se nepřikročí hned k popravě Egila? Nebo nevzpomínáš již, králi, co Egil učinil? Zabil tvé přátele a příbuzné a dokonce syna tvého a pohaněl tě tak, že nepamatuji smrtelníci, aby se tak stalo králi."

Arinbjörn na to: „Jestliže Egil mluvil zle o králi, napraví to chvalozpěvem, který přetrvá všechny věky."

Gunnhild vece: „Nechceme slyšeti jeho chvály; dej, králi, Egila vyvést a stíti; nechci slyšeti jeho slov, aniž viděti jeho."

Tu pravil Arinbjörn: „Nepodráždíš krále ke každé hanebnosti své, nedá zabíti Egila v noci, neboť noční soud jest vražedný soud."

Král pravil: „Tak má býti, Arinbjörne, jak žádáš, aby Egil žil tu noc; měj ho s sebou doma a přiveď mi ho sem ráno."

Arinbjörn děkoval za jeho slovo: „Doufáme, pane, že od nynějška věc Egilova obrátí se na lepší stranu, a třeba že Egil velice se provinil proti Vám, považte přece, že o mnoho přišel Vašimi příbuznými: Harald, král, otec tvůj, života zbavil znamenitého muže, Thórólfa, strýce jeho, bez příčiny, jen pro pomluvu bídných lidí, a Vy, králi, zákon jste porušili vůči Egilovi k vůli Bergönundovi, a mimo to jste ukládali ještě o život Egilův, zabíjeli jste lidi jeho a připravili jej o jmění a nad to vše vyobcovali jste jej a ze země vyhnali a Egil přece není muž, jenž by se dal beztrestně tupit. Má-li se však souditi vina, nutno dbáti všech okolností; nyní povedu si Egila domů na noc do svého dvorce."

Tak se stalo, a když přišli do dvorce, tu vyšli oba do malé podkrovní komory a radili se o té věci.

Arinbjörn pravil takto: „Velice rozhněván byl teď král, ale zdálo se mi přece, že se poněkud mysl jeho obměkčila ke konci rozmluvy a nyní musí osud rozhodnouti, co se stane; vím, že Gunnhild vynaloží všechnu píli, aby věc tvou zmařila. A nyní ti dám radu, abys bděl v této noci a složil chvalozpěv o králi Eiríkovi; zdálo by se mi dobré, aby to byla drápa dvacetistrofová, a tu proslovíš zítra ráno, až přijdeme před krále. Tak učinil Bragi, můj praděd, když rozhněval Björna, krále švédského, že za jednu noc básnil o něm drápu dvacetistrofovou a dostal za ni svou hlavu odměnou, mohlo by se i nyní státi, že bychom měli stejné štěstí u tohoto krále a že bys se smířil s ním."

Egil pravil: „Pokusím se poslechnouti rady tvé, přeješ-li si toho, ale nenadál jsem se, že bych jednou pěl chválu krále Eiríka."

Arinbjörn prosil ho, aby to zkusil a odešel pak ke svým lidem a seděli a pili do půlnoci, pak šel Arinbjörn i jeho družina do ložnice a než se svlékl, šel nahoru do komory k Egilovi a ptal se, jak se daří básni. Egil pravil, že nic nebásnil, „seděla tu vlaštovička u okna a švitořila celou noc, tak že jsem neměl chvíle klidu."

Tu vyšel Arinbjörn otvorem, kterým se mohlo na střechu domu a sedl si k onomu oknu u komory, kde dříve byl seděl pták a tu viděl, jak vlkodlak jakýs vzdaloval se od domu.

Arinbjörn seděl tu u okénka celou noc až se rozednívalo, a tu Egil byl složil celou drápu a naučil se ji nazpaměť,[1]) tak že ji dovedl přednášeti ráno, když se sešel s Arinbjörnem; vyčkal hodinu, až by mohli předstoupiti před krále.

Eirík král zasedl ke stolu v obvyklý čas a byla veliká družina s ním, a když to zvěděl Arinbjörn, šel s celou svou čeledí, úplně ozbrojenou, do králova dvoru, dokud ještě král seděl při stole. Žádal vstup do síně a když mu to dovoleno, vstoupili tam on a Egil s polovicí družiny, druhá polovice stála venku přede dveřmi. Arinbjörn pozdravil krále a král jej vlídně přijal.

Arinbjörn promluvil: „Nyní sem přišel Egil, nepokusiv se o to, aby utekl v této noci; nyní chceme vědět, jaký má být jeho los, naději se dobrého od Vás, učinil jsem, co bylo hodno této odměny, nešetřil jsem totiž ani slov ani skutků, aby Vaše sláva jimi se množila: všechny svoje statky a příbuzné a přátele, jež jsem měl v Norsku, jsem opustil a následoval Vás, když všichni manové Vaši Vás opustili a to právem, poněvadž jsi se proti mně vždy velkolepě osvědčil."

Tu pravila Gunnhild: „Ustaň, Arinbjörne, a nemluv tak dlouze o tom, mnoho dobrého jsi ovšem prokázal králi Eiríkovi, ale on ti to plně odměnil; jsi mnohem více zavázán Eiríkovi než Egilovi, nemáš proto žádat, aby Egil takto se proviniv odešel neztrestán od setkání s králem.

Arinbjörn na to: „Jestliže ty, králi, a ty, Gunnhildo, usnesli jste se pevně, aby Egil nedošel zde smíru, tedy vyžaduje toho šlechetnost, dáti mu volnost odchodu a týdenní lhůtu, aby se o svou bezpečnost postaral, když přece dobrovolně sem přijel, by se setkal s Vámi a doufal od Vás smíření. Pak bude se díti váš spor, ať dopadne jakkoli."

Gunnhild pravila: „Vidět mohu z toho, Arinbjörne, že více přeješ Egilovi než Eiríkovi, smí-li Egil jeti odtud v míru týden, pak dojede v ten čas až ke králi Aethelstanovi. Ale krále Eiríka už nemůže být tajno, že všichni králové jsou teď mocnější, než on, neb před krátkou dobou bylo by se zdálo neuvěřitelným, že král Eirík nemá ani vůle ani ráznosti k tomu, aby po-

---

[1]) **Básně se po staletí zachovávaly jenom paměti.**

mstil žal svůj na takovém člověku, jako jest Egil.“

Arinbjörn vece: „Žádný člověk nenazve Eiríka znamenitějším mužem proto, že zabije syna cizozemského sedláka, který se vydal v jeho moc. Ale chce-li se vynésti touto věcí, tu já mu k tomu pomohu, že tato novina stane se mnohem pamětihodnější, neboť já a Egil se teď spojíme, tak že s oběma najednou mu bude bojovati. Draze zaplatíš, králi, život Egilův, když my všichni budeme položeni na zem, já a moji druhové. Nadál jsem se jiného od Tebe, než že mne raději povaliti chceš, než bys mně nechal vyprositi život jediného muže, za nějž žádám.“

Tu pravil král: „Převelikou horlivost na to vynakládáš, Arinbjörne, abys pomohl Egilovi, já věru nerad bych ti uškodil, když věc stojí tak, že ty raději chceš život položit než jeho vidět zabitého. Ale těžké jsou příčiny proti Egilovi, ať cokoli dám mu učiniti.“

A když král to promluvil, tu vystoupil Egil před něj a začal svou báseň a proslovoval ji hlasitě a ihned nastalo mlčení.[1])

Král Eirík seděl vzpřímen, zatím co Egil přednášel báseň a mračil se naň a když drápa byla skončena, tu pravil král: „Velmi pěkně jest báseň přednesena a nyní, Arinbjörne, jsem se rozhodl, jak má dopadnouti spor můj s Egilem. Ty jsi velmi horlivě se ujal Egilovy věci, tak že dokonce mi hrozíš bojem, nuže, staniž se k vůli tobě, cos žádal, aby Egil odešel odtud zdráv a bez trestu. Ale, ty, Egile, dbej toho na svých cestách, abys, vykroče nyní z této světnice, nikdy více se neukázal mně anebo mým synům a nesetkávej se se mnou a mým lidem. Tentokrát ti ovšem daruji hlavu tu: za to, žes dobrovolně se dal v mou moc, nechci se dopustiti vraždy na tobě. Ale věz do opravdy, že to není žádný smír, ani se mnou ani s mými syny ani s jinými příbuznými našimi, kteří by chtěli podle práva se pomstiti.“

Tu proslovil Egil strofu tohoto obsahu: „Nehněvám se pranic, kníže, přijmouti v odměnu hlavu, třeba že není hezká: kde jest kdo, jenž dostal velkolepější dar od šlechetného knížete?“

Z „Egilssagy“ kap. 59—61 (vydání Finnur Jónsson, Halle 1894), přeložil Arnošt Kraus.

---

[1]) Báseň známá pod jménem „Výplata hlavy“, složená skvělou formou ve strofě rýmované, snad Egilem vynalezené, nesnesla by překladu, ponévadž její strofy vždy novými obraty a obrazy jen velebí válečné činy krále Eiríka, kteráž rozmanitost by se v překladě ztratila. Významno pro povahu Egila jest, že velebí sice ve svém obtížném postavení udatnost a štědrost Eiríkovu, a to mohl zcela podle pravdy, že však ani v této největší nouzi neponížil se, aby krále, jak toho zvyk žádal, velebil též pro jeho spravedlnost a jako ochránce zákonů, hrůzu zločinců.

MOMENTKA.

Zachytil *V. Levora.*

Chalupníku Krejčiříkovi umírala žena — po malém. Slehla nevčas, na jaře, zrovna když bylo plné ruce práce. Čtvrtý nebo pátý den po porodu musila chudera na pole rozkýdat hnůj pod brambory a ublížila si smrtelně. Po vyčerpání všech babských prostředků, když jí už koukala smrt z očí, poslali pro lékaře a spolu pro pana pátera.

Jen tak tak, že se nemocná mohla ještě vyzpovídat a přijmout svátost umírajících.

Muž všecek zdrcen stojí opodál lože, lomí rukama, pláče a naříká. Marně ho kněz napomíná, aby se vzmužil.

„Pro Jeřiše Krista, velebný pane, je to rána! Co pak si já jenom počnu! Kdyby nám, chudák, aspoň ještě ty brambory byla pomohla zasázet!“

SLEZSKÉ ČÍSLO.

Novoroční číslo Besed Času vydali jsme také v knižní úpravě, ale značně rozmnožené. Obsahuje celkem 31 písní Petra Bezruče a doslov. Upozorňujeme ctitele básníkovy, že básník sám i některé básně už známé a dříve tištěné poopravil pro tuto sbírku. Sbírka zakončena jest doslovem, který zní nám tragicky. Někomu, kdo básníkovi ublížil a veřejné vystupování mu zhnusil, věnovány jsou verše:

*

Na kmen svůj myslíš hynoucí a tlící.
Co, vypovíš ten útisk nekonečný,
jak hraje všemi barvami a vidmy?
Šlechetnými s lidmi
se setkáš v žití — nemáš víc co říci.

BESEDY NA ČERNÉ HODINCE.

Překládá dr. F. Brodský.

(Dokončení.)

Rudolf: Tatínku, tak co je vlastně voda?

Dr. B.: Co pak, že právě ty přicházíš s touto otázkou? Karlouš to už jistě ví. Ale ty to sotva pochopíš.

Karlouš: Právě nedávno učili jsme se ve škole o vodě. Voda skládá se ze dvou plynů, vodíku a kyslíku. V tyto plynné prvky lze vodu rozložiti a naopak zase z nich vodu složiti.

Dr. B.: Zcela správně. Abys i ty to pochopil, Rudolfe, věz, že jedna součásť vody — kyslík — jest také ve vzduchu obsažena a jest právě tím plynem, kterého člověk i zvířata k dýchání potřebují.

Bohuš: Ale ne všechna zvířata, přece? Ryby na př. nežijí ve vzduchu. Ty mohou dýchati pouze ve vodě!

Dr. B.: Ale, ale, Bohuši, to jest zase nějaká divná moudrost. Či skutečně myslíš, že jsou ryby ke svému dýchání odkázány na jinou látku, než lidé?

Bohuš: Myslím. Vždyť ryby leknou, vyndá-li je někdo z vody na vzduch.

Dr. B.: V té věci máš arci pravdu. Leč to jest podmíněno zase docela jinými věcmi, jak ti jindy povím. Ve skutečnosti ryby potřebují kyslíku zrovna tak k dýchání, jako my.

Karlouš: To také není nic podivuhodného. Neboť skládá-li se voda z vodíku a kyslíku, rybám se z vody vyloučí dojista kyslíku vždy v hojnosti.

Dr. B.: I co tě nemá! Kyslík vody jest s vodíkem tak pevně sloučen, že lze oba rozložiti toliko silnými prostředky, na př. elektřinou. Ryba není tak silná, aby si vyloučila nejmenší trošku kyslíku.

Karlouš: Tak, odkuď jej tedy dostává?

Dr. B.: Věc jest velmi jednoduchá: Voda má schopnost pojímati v sebe vzduch a tedy i kyslík vzduchu, a právě tento rozpuštěný vzduch to jest, kterým ryba dýchá.

Bohuš: Ale pak bychom přece viděli bublinky vzduchové ve vodě?

Dr. B.: Proč pak? Vždyť jsem řekl, že vzduch jest ve vodě rozpuštěn, zrovna tak asi jako cukr, kterého také již nemůžeš viděti jako cukr.

Bohuš: Ano, cukr jest pevné těleso. Ale plyn?

Dr. B.: Což pak poznáš na láhvi Selterrské vody, jak veliké množství kysličníku uhličitého jest v ní obsaženo? Ona vypadá zrovna jako obyčejná voda, a teprve když láhev otevřeme, vystupují z ní četné bubliny. Ostatně můžeš podobně i vzduch učiniti viditelným ve sklenici vody. Postav jen čerstvě naplněnou sklenici vody na chvíli na teplé místo a brzy uzříš na stěnách sklenice samé malinké bublinky vzduchové, které vyhnalo teplo z vody.

Bohuš: To jest pravda. To jsem viděl už. Ale jak pak se dostane kysličník uhličitý do Selterrské vody?

Dr. B.: Docela tak, jako vzduch, totiž tlakem. Vrstva vzduchová, která obklopuje naši zeměkouli, a ve které žijeme, má velmi značnou váhu. A touto svojí váhou vykonává vzduch značný tlak na povrch jezer a moří, a z části jest tím do nich vtlačován. Sodovka, kterou pijeme obyčejně, připravuje se ponejvíce uměle tak, že se vede do vody kysličník uhličitý pod velikým tlakem, a láhve se rychle uzavrou. Přirozené vody uhličité však — nebo tak řečené kyselky — přicházejí ze hlubších vrstev zemských, kde z nějaké příčiny v trhlinách a dutinách se nahromadil kysličník uhličitý ve větším množství, a potom podzemními prameny byl rozpuštěn.

Karlouš: Přirozené kyselky — těm se to říká „minerální vody"?

Dr. B.: Ovšem, kyselky patří k minerálním vodám, neboť i kysličník uhličitý patří beze vší pochyby mezi nerosty.

Bohuš: Ale jdi, tatínku, i plyn že patří mezi nerosty? Což na konec i vzduch je nerostem?

Dr. B.: Ovšem že jest. Či vřadil bys jej raději mezi zvířata? I vzduch lze zkapalniti a konečně v pevné skupenství přivésti; není tedy proč jej pokládati za něco zvláštního.

Karlouš: Jsou také jiné minerální vody, než kyselky?

Dr. B.: Ó, celá řada! Voda dovede, jak víte, pevné hmoty rozpouštěti, na př. cukr nebo sůl. I z látek, které nalézáme v zemi, dovede rozpustiti celou řadu. Dle rozličných útvarů zemských pak, kterými pramen protéká, pojme v sebe rozličné látky obsažené v těchto útvarech. Mimo kyselky známe prameny sirné, solné, hořké vody, vody železité a četné jiné, ano lze říci, že každá voda, kterou pijeme, která plní moře, řeky i jezera, obsahuje větší neb menší množství těchto látek nerostných.

Bohuš: Pak by se nemělo mluvit o čisté vodě!

Dr. B.: Málem bys měl pravdu. Kdybychom neznali jednoduchého prostředku, odstraniti z vody veškery cizí látky, neznali bychom čisté vody.

Karlouš: Aha, ty myslíš filtrováním?

Dr. B.: Nikoli, Karle; filtrováním lze odstraniti z vody jen ony látky, které v ní plují jako pevné částky, na př. kal, drobnohledné rostliny atd. Ale látky nerostné, ve vodě skutečně rozpuštěné, proběhnou právě tak filtrem, jako voda sama. Filtr poskytuje nám čirou, ale ne čistou vodu.

Bohuš: A jak to tedy děláme, chceme-li pít zcela čistou vodu?

Dr. B.: Nerosty půdy, jako sůl, vápno, sádra atd. rozpouštějí se sice ve vodě, leč nelze jich proměniti v páru, jako vodu, která se mění již při 100° Celsia v páru a jako „vodní pára" z tekutiny vystupuje. Jímáme-li tuto vystupující páru, která jest docela neviditelná, a ochlazujeme ji zase, tu vytvoří se z počátku malé mlhové bublinky, vodní to pára, která brzo zhoustne ve větší kapky, a takto znova proměňuje se v tekutou vodu. Ohříváme tedy jednoduše obyčejnou vodu v uzavřené nádobě s dlouhým krkem, od kterého vede roura do druhé nádoby, kterou ochlazujeme. Vařením vystupuje vodní pára z prvé nádoby, krkem jejím a rourou jde do nádoby druhé, a tam se srazí zase ve vodu. V prvé nádobě zbudou pak veškery nerostné látky, jež byly ve vodě, a v druhé nádobě máme vodu úplně čistou. Tento pochod nazýváme destillací.

Rudolf: „Destillací"? Ale vždyť toto slovo vídat na krámích, kde prodávají kořalku?

Dr. B.: Tentokráte máš zase pravdu, milý hochu. Věc vysvětlí se však velmi jednoduše tím, že i kořalka neb alkohol se získává zcela podobným pochodem. Ježto pak kořalka v životě četných lidí jest bohužel věcí důležitější, než nejlepší voda, lze až příliš snadno pochopiti, že slovu destillace dostalo se onoho zvláštního vedlejšího významu.

Bohuš: Nemohli bychom také jednou destillovati vodu, tatínku? Rád bych se na to podíval.

Dr. B.: Nu, myslím, že v kuchyni můžeš destillaci vlastně denně viděti. Což pak si ještě nikdy nesňal pokličku s hrnce, když se v něm vařilo?

Bohuš: I sňal.

Dr. B.: Nu, a neviděl jsi nic na spodině pokličky?

Bohuš: Ano, kapky.

Dr. B.: Nu, vidíš, vždyť ty jsi už všechno pozoroval. V hrnci se vařila voda, z ní vystupovala pára. Protože nemohla dále, srazila se na spodině studenější pokličky v kapky. Tyto kapky jsou skutečně destillovanou vodou. Nestačí-li ti to však, upozorním tě ještě na to, že v přírodě samé destilluje se denně tolik vody, kolik by všechny továrny světa dohromady nemohly nadestillovati.

Bohuš: Ale, jak pak, a kde?

Dr. B.: K destillaci jest potřebí nejdříve vody, že? Máme vodu v přírodě?

Bohuš: I ovšem; jezera, řeky a moře.

Dr. B.: Dobře; pak jest k tomu třeba tepla. Máme-li i teplo v přírodě?

Bohuš: Ano, teplo sluneční. Ale tím se voda přece nevaří.

Dr. B.: Toho také není ani třeba. Voda mění se v páru i při teplotě daleko nižší. Myjou-li na př. podlahy v našich světnicích, netrvá to dlouho, než veškera voda se vypaří a podlaha zase docela oschne. Leč což když praží slunce hezky z ostra do moře? Tak asi teplotou 30° ve stínu. Co se potom stane?

Bohuš: Nu, tu vypaří se asi hodně mnoho vody z moře.

Dr. B.: Dobrá. A teď potřebujeme ještě roury, která by tu vodní páru odvedla.

Bohuš: Rour v přírodě nemáme...

Dr. B.: Roury v pravém slova smyslu ovšem ne; leč zůstane-li pak vodní pára také vždy nad mořem?

Karlouš: Větry a proudy vzduchové roznesou ji také nad sousední země.

Dr. B.: Jistě. A vidíš — teď potřebujeme již jen nějakého zařízení ochlazovacího, abychom proměnili neviditelnou páru vodní ve viditelnou mlhu.

Bohuš: Aha již rozumím. Ochlazení nastane vysoko ve vzduchu, kde jest daleko chladněji, než dole na zemi.

Dr. B.: Velmi dobře, synku. Nyní víš také, že tuto viditelnou sraženou páru vodní jmenujeme v obyčejném životě **mraky**, že v nich destillovaná voda se rovněž hromadí ve veliké kapky, jež pak vlastní tíhou padají na zem. A prší.

Bohuš: Ah, teď je mně jasno. Déšť, který prší z oblak, je zcela čistou vodou.

Dr. B.: Alespoň nejčistší vodou, kterou v přírodě známe. Ovšem také vodou, která přijala již zase cestou ve vzduchu leccos do sebe, jako prach, saze, drobnohledné zárodky rostlinné a pdyny ze vzduchu; přece však jest to voda nepoměrně čistější, než-li voda našich jezer a pramenů.

Rudolf: Ale, tatínku, když se vypařuje stále tolik vody z moře, že všechen déšť z ní pochází, pak přece moří stále ubývá.

Dr. B.: Tak? Myslíš to do opravdy? Což pak déšť zůstane na zemi ležet?

Rudolf: Ne. Dešťová voda vsákne do země.

Dr. B.: Aspoň z veliké části, pokud nespadne přímo do vody, aneb pokud se nevypaří ze země jako pára. Kam se však poděje voda, která vsakuje do země?

Rudolf: Ta vychází na povrch země jako pramen.

Dr. B.: Výborně! Z pramenů však tvoří se potoky, z těchto řeky, a kam konečně ty spějí, budeš také asi věděti.

Rudolf: Ovšem; řeky tekou do moře.

Dr. B.: Tak vidíš! Tož myslíš ještě, že moře může vyschnouti?

Rudolf: Rozumím už. Táž voda, která se vypařuje z moře jako pára, na konec vrací se zase do moře jako voda říční.

Dr. B.: A toto velikolepé zařízení destillační na zemi zoveme proto právem **oběhem vody** v přírodě.

Karlouš: Tatínku, co jest vlastně tvrdá voda? Matka říká, že voda z naší studně jest příliš „tvrdá", že se v ní špatně pere.

Dr. B.: Tvrdou nazýváme obyčejně vodu, která obsahuje mnoho rozpuštěného vápence. Při praní tvoří se pak sloučenina vápna s mýdlem, která vadí pro čistění prádla.

Bohuš: Což nelze tvrdou vodu přeměniti v měkkou, či třeba ji hned destillovati?

Dr. B.: Ne, netřeba. Vaříme-li déle vodu obsahující sloučeniny vápna, usadí se na dně značné množství vápna. To jest právě onen pověstný kotelní kámen, který dává továrnám a parním strojům tolik práce. Také ve měděnci naší kuchyně najdete jej, a tu bychom měli hned nerost, který mimo vodu najdeme téměř v každém bytě.

Karlouš: Ale to jest vlastně přece jen umělý výtvor, a ne nerost v přírodě se vyskytující.

Dr. B.: V jistém smyslu máš pravdu. Pomyslíš-li si však, že jest to táž látka, jako mramor, a že na př. kus karlovarského zřídelního kamene, který jest na mém psacím stolku, vytvořil se téměř týmž způsobem jako kámen kotelní, — totiž jako usazenina z horkého pramene, pak nebudeš tak přísně o tom souditi, že máš nerost dostal se právě v hrnci na svět.

Leč pro dnešek dost. Některou z budoucích neděll se poohlédneme, nechová-li náš dům v sobě ještě jiné nerosty. Do té doby můžete snad o tom poněkud přemýšleti, co jste o vodě slyšeli.

NAŠE GALERIE.

Pérokresba Maxe Švabinského zachycuje výkroj krajiny před bouří. I kdyby toho nápisu nebylo, jistě každý cítí tu černou změť mračen s bělavými chundely letící přes vrcholy mladého lesa k nám, k těm třem osamělým stromům na mezi. Porozumění mění se v obdiv, čím déle obraz očima ssaješ. Jak mocně dovede se pravý umělec vyslovit prostředky tak jednoduchými! Jednou pérem, podruhé uhlem! Plné léto před námi, div barvy v krajině nerozeznáváš, div neslyšíš hukot mraků.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Náš tříletý chlapeček tuze byl dojat písničkou o kačeně divoké. Když porozuměl, jak střelená kačena-maminka smutně zaplakala nad dětmi-kachničkami, div neplakal také.

Kačena divoká
letěla z vysoka,
přišel na ni střelec,
střelil ji do boka.
Urazil jí křídlo
a pravou nožičku,
smutně zaplakala,
padla na vodičku.
„Ach můj milý bože,
už jsem dolítala,
už jsem svoje děti
tady zanechala.
Moje drobné děti
nedělají škody,
plynou po Dunaji,
napijou se vody."

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Člověk tomu nezvyklý a slabých nervů, nemohl by, myslím, zakusiti většího úžasu, než kdyby stál někde v koutě chodby, stranou ode dveří vedoucích do společné komory a slyšel by postupně se blížící dunění zuřivých hlasů, řevu, hádky i rvačky, zběsilé zvonění okovů, dupot utíkajících nohou! Jako když veliká horda barbarů žene útokem, řítí se rozsápati vás, roztrhati na kousky a všecko rozdrtit a zničiti! Hle, stále se blíží a blíží... Již se vedrala konečně do chodby ta úžasná lavina: divoké tváře, zkřivené vášní a posledním napjetím sil, blýskající se bělma oční, zaťaté pěsti, ohlušující břinkot řetězů, vzteklé nadávky — vše to zdá se, letí přímo na vás. Zavřete oči ze strachu... Ale zběsilý proud zástupu otočil se na pravo do dveří komory a slil se v jediný pustý řev, v němž nelze ničeho rozeznati. Za prvou vlnou valí se druhá, třetí a na konec vlekou se téměř krokem s proklínáním a hádkou ti nejposlednější, kteří zoufali nad tím, že by dostali místo nahoře a jsou nuceni vlézti pod pryčny... My se rovněž vlečeme do místnosti sobě vykázané, starostlivě, plni temných předtuch...

Vejdeme do komory; mdle svítí zamřížená okna, nepříjemně hledí vysoko upravené pryčny, na něž je těžko vylézti: pod stropem je tepleji, spotřebuje se méně dříví na vytopení kamen. Brr! jak je chladno... Dech se tak valí sloupem po komoře. Vrháme se ke kamnům, stojícím v koutě — není zatopeno, ba ani dřeva není. Vyhledáváme hlídače, (tak zvaného komorníka), jehož povinností je vytápěti kamna k příchodu čet.

Zamračený, nesympatický stařec.

— Nečekali jsme dnes čety — omlouvá se. Lže, rozumí se.

Kdo se však bude špiniti hádkou s ním; rozumnější vydávají se bez dlouhého rozmýšlení ihned hledati dříví. Kožichů zatím nikdo neodkládá; všichni hledí se zahřáti chůzí po komoře a dupáním nohou na místě. Konečně přineseno dříví, tlusté, sukovaté, syrové... Je potřeba rozštípati ho. Na sekeru, již půjčili trestancům, kteří též dříví štípou, musí se počkati. Nu, nyní se i šťastně našla i sekyra, i dříví je naštípáno, naloženo do kamen a podpáleno... O, proklatě! nová, horší zkouška: železná kamna strašně kouří... Kouř naplňuje celou komoru, štípe nesnesitelně do očí, že nelze hleděti, ani o něčem přemýšleti ani o něco se starati... Muka ta protahují se po celou hodinu, dvě tři hodiny, až se konečně syrá dřeva rozhoří, kouř zmizí, udělá se teplo a lze i volně dýchati. Navařili i jakéhosi nechutného jídla, polévky nebo kaše a čaje. Stravného vydá se téměř v celé Sibiři za člověka 10 kopějek na den, pro privilegované 15 kopějek. V západní Sibiři, kde je vše tak laciné, kde bochník pšeničného chleba stojí 5 kopějek a kraječ mléka 3 kopějky, je těchto peněz do Boha dost a trestanci žijí přímo v blahobytu. Mnozí z nich nežili lépe ani na svobodě. Avšak s příjezdem do kraje Jenisejského, zvláště pak Irkutské gubernie, stávají se potraviny vždy dražší a dražší: libra masa stojí 10 kopějek, libra černého chleba 3—4 kopějky, a pamatuji se na jednu etapu, kde bylo lze dostati libru chleba jen za 6 kopějek. A někdo potřeboval až 4 liber chleba, aby se nasytil!... V četách začíná doslovně hlad, tím víc, že ze zoufalství ještě silněji kvete hra v karty. Objevují se pak téměř do naha „opálení" a člověk bývá bezmocným svědkem úžasné výplaty za prohýření erárních věcí...

Říkalo se, že to byl výjimečně hladový rok, když bylo vše tak drahé a že peníze na stravné stačí vrchovatě, zvláště, když trestanci spolčují se ve skupiny tří, čtyř osob, žijících společně. Avšak za prvé ne každý může si nalézti skupinu, a hlavně, tak nerovnoměrné rozdělení stravného bez ohledu na místní ceny plodin (v některých místech Zabajkalska, na příklad, kde ceny jsou vyšší irkutských, vydá se denně 20 kopějek stravného) rozhodně nikdy trestancům není zárukou proti trhovým náhodám. Administrace, zdá se mi, mohla by snadno, dle potřeby včas měniti v každém jednotlivém místě kvantitu stravného v poměru k ceně potravin. Bohužel v přítomnosti nelze pozorovati s její strany žádné podobné starostlivosti. Když i někdy dojde na to, že mění se množství stravného, stává se to, díky kancelářské vleklosti, tak nevčasně, že to bývá přímo směšné: v roce hladovém vydává se peněz málo, v roce úrodném — více... Ale ještě lépe by bylo kdyby místo vyplácení peněz na ruku, v každé etapě očekávala četu horká polévka a erární chléb. Způsobiti to. nebylo by těžko. Kuchaři-trestanci mohli by se poslati napřed; chléb dal by se kupovati vždy u týchž prodavačů, ale za přesně stanovenou erární cenu. Horší polovina trestancův, skládající se z hráčů a vydřiduchů — majdanščíkův, byla by rozumí se hrozně pohoršena takovou reformou, ale za to nebylo by mrznoucích a hladovějících, přerušily by se případy prohýření erárních věcí i ostatní neřesti; a kdož ví — snad by se i změnil sám počet trestancův, z nichž mnohé do vězení vtahují teprve majdany, hra v karty a jiné rozkoše. Rozumí se však samo sebou, že moje navrhovaná reforma byla by možna při obratu k lepšímu i ve mravech samých úředníků, majících moc nad trestanci...

Bohužel, co se těch mravů týče, lze si přáti ještě velice a velice mnoho. Tak velitel jedné etapy měl ten chvalitebný zvyk, že nevytápěl komory v čas a když četa došla, nedával jí dříví pod záminkou, že je již tma na dvoře. Bylo nám řečeno, že u tohoto pána bylo několik případův zmrznutí nemocných

trestanců: ale já dívím se jen jednomu, jak zůstávali u něho na živu ti zdraví...

Naši četu umístili v ohromném syrém sklepení, aspoň nejméně 10 dní netopeném (v čas třeskutého mrazu.) Závodčí, kterého jsme zavolali na vysvětlení, jen se chechtal a vykrucoval se žerty.

— Vždyť to nelze snášet — přesvědčovali ho moji společníci: — ohlaste to důstojníkovi. Ještě dobře, že máme dosti teplých šatů, ale jak druzí trestanci budou nocovati v takové zimě?

— Ech-che-che! — posmíval se závodčí: — těch vy ještě seznáte: To oni mají takové tajnůstky.

— Jaké tajnůstky?

— Víte, každý z nich má svůj kotlíček, třísečky v zásobě, uhlíčky...

Je-li hodno pokračovati ve sporu s tímto nenapravitelným optimistou? Ba on si ostatně i sám pospíšil, aby odešel. Do komory vtáhli káď, dvéře rychle přirazili, klíč zarachotil v těžkém zámku a octli jsme se o samotě. Trestanci zůstali neporušeni jen proto, že po celou noc nespali, pili čaj a běhali po světnici, hrajíce si na honěnou, a obírali se jinými užitečnými zaměstnáními... Napadla mi při tom útěcha veselého závodčího: „Mají takové tajnůstky". Ano, houževnatý a pružný ruský člověk dovede se mnohému přizpůsobiti, vládne mnohými životními „tajnůstkami!"

Představený této etapy slynul mezi jiným jako osvícený člověk, ba liberál; přicházel někdy do světnice privilegovaných prostě pobesedovat si s nimi a vyslovoval samé pokrokové, časem i smělé názory...

Etapy jsou ve většině případův vetché a staré; některé z nich postaveny byly ještě ve třicátých letech nynějšího (19tého) století, a ačkoliv peníze na udržování posílají se v pravidelných lhůtách, přece vážných přestaveb a oprav jaksi nelze pozorovati. Lze za to míti, že budovy tyto existují spíše pro krysy než pro lidi — takové množství je v nich těchto ohavných živočichů, kteří běhají za noci po tělech trestanců, strhují hlučné rvačky a protivným pískotem svým nedají pokojně usnouti. Pamatuji se, že jednou ohromná krysa do krve prokousala prst člověka, který spal vedle mne.

Lze se setkati mezi jiným i s vyhořelými etapami, na místě kterých během desíti i více let „nestačili" ještě postaviti nových.

V takových místech buď četa přejde dvě stanice za jeden den, nebo zůstává v soukromém ubytování, v obyčejné selské světnici, k jejímž oknům připevněny jsou mříže a v níž není ani pryčen, ničeho, kromě nevyhnutelné kádě. Celá četa spí hromadně na holé zemi. Není divu, že v podobných poměrech při špatné a nedostatečné výživě, při neustálé chůzi za strašných sibiřských mrazů, při životě v blátě a zimě, organismus trestanců bez toho již vyčerpaný roky vyšetřující vazby, často nevydrží a lehce podléhá všelikým tyfům, horečkám a jiným epidemickým nemocím. Celé desítky jich zůstavují v nemocnicích a celé desítky jich vydávají se na odpočinek na vršky poblíž ležící, kde ani chudý kříž nenaznačuje místa jejich věčného odpočinku...

Ale do nemocnice se dostati není tak lehko. Nemocnice mívají jenom ve větších městech a vsích a pamatuji se živě na několik případů, kdy do etapy, mající lazaret, přivezli již jen vystydlé mrtvoly... A co vytrpí nešťastný nemocný, než zemře! Hodí ho na vůz jako poleno, přikryjí pláštěm a vezou z jedné etapy do druhé. Přivezou ho — a v etapě hodí ho také někam na podlahu do špíny a studena. Nemá-li příbuzného, nebo blízkého soudruha, tu nestará se o něho nikdo, nenapojí ho, nenakrmí, neotáže se, co ho bolí a čeho je mu třeba. Je-li zde na to kdy? Každý stará se sám o sebe, bojí se, aby sám sobě neuškodil a nepadl za oběť v tomto hrozném boji o život, o dnešní den. Srdce každému zhrublo, zkamenělo... Vídal jsem hrozné výjevy: jak na příklad trestanci zakopnouce o podobné choré, na jejich zastěnání uctívali jich nejsilnějšími nadávkami a přáními, aby se nejrychleji uklidili na onen svět — a nikdo ani nepomyslil na to, ujmouti se nešťastných!... Barbarské to mravy, není-liž pravda, čtenáři? My, inteligenti, pamatuji se, bouřili jsme se pro ně. Ale byli-li jsme my sami lepší trestanců? Proč nebrali jsme oněch nemocných k sobě, ve svůj lépe zařízený byt, nechodili k nim, nedělili se s nimi o své poslední? Proč? Nu proto, že i nám byla košile bližší kabátu, protože i nám nežilo se lehčeji než zločinecké četě.

V roce mého putování zuřila na etapách jakási hrozná nemoc, která byla trochu jako tyf, trochu jako nervová horečka a smetla do hrobu množství lidu. Nemoc ta, začínajíc silnou bolestí hlavy, zvláště kosila vzdělané lidi, jako slabší a méně zvyklé etapním nedostatkům, a před mýma očima zemřelo několik jinochů, všemi soudruhy milovaných a vážených.

Za chladného podzimního dne, kdy sníh již na zemi ležel, ale řeky ještě nezamrzly, plavili jsme se na malé veslové barce, která se div nepotopila pod tíží povozů, vojáků a trestanců, přes řeku Birjusu, jež tekla nedaleko osady téhož jména s etapou ve středu. Ztuhlí jsme zimou, pociťovali silný hlad a s netrpělivostí čekali jsme na odpočinek v teplém a útulném bytu (na zítřek připadal celodenní odpočinek). Kterýsi z vojínů potěšil nás zprávou, že etapa je velká, čistá a že v ní bude oddělená světnice netoliko pro nás, nýbrž i pro naše ženy. Poslední zpráva byla zvláště všem příjemná.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 15. února 1903. Číslo 7.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

NALADĚNÍ.

Je v duši mé dnes jako v prázdném sále,
kam hosté nepřišli, kde ze stěn chladem věje,
kde tichou píseň hraje bílá Touha stále,
kde sladký houslí zvuk se mrázným tichem chvěje.

Jak píseň s vůní mroucích růží splývá,
stesk divný vane z nich, že moje hrdlo stiskly,
že vítr s výsměchem se do mých oken dívá,
že slzám bráním se, by prudce nevytryskly.

M.

KŮŇ A ČLOVĚK.

Bájka trochu časově politická.

Kůň se dal na šest měsíců do služeb člověku. Vymínil si dobré zacházení a nějaký malý plat. Služba byla tvrdá. Ale kůň, chtěje si ji zpříjemniti a člověka trochu obměkčiti, začal diplomatisovati. Den co den říkal člověku, že by on, kůň, bez něho nemohl živ být, že se diví, jak on, kůň, mohl kdysi vůbec být živ ve volné stepi, a dále, že ostatně ani člověk bez něho, koně, nemůže dále existovat! Člověk poslouchal a poslouchal, a když po uplynulých měsících kůň žádal na člověku svoji svobodu a smluvený plat, řekl mu: „Zvíře pošetilé, do záhuby své se chceš vřítiti! Jak ti možno dáti svobodu, o které sám jsi mě přesvědčil, že nevedla k tvému dobru? Jak tě mám pustiti od sebe, když jsi mi dokázal, že bez tebe nelze mi dále živu býti? A plat žádáš? K čemu ti ještě zvlášť platiti, když jsem vůbec pánem a vládcem tvého života?“ —

Od těch dob zůstal kůň v podruží člověka, jak by doložil Aesop, kdyby byl tuhle bájku vypravoval po 31. lednu 1903.

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

Leželi jsme v letním podvečeru s Opočenským na louce u jejich lesa. Háj jde od louky po stráni dolů a v rokli slyšet, jak šumí přes kameny potok.

„Tady dycky rád sedám, dyž je mi ouzko“ pravil Opočenský; „to víte“, ukázal na prsa, „dyž poznávám svou bídu, vo tom vnitřním čloujeku dyž musím myslit. — Moc už sem se tu vo sobě namyslil, pokračoval po přestávce. — Někdy čloujek ani nemůž plakat, jak je sucho v jeho nitru. — Su rád, že tu samotu mám“.

Mluvili jsme spolu poněkud v tom směru. Potom jsme se odmlčeli. Myslil jsem, jak dobře zná Opočenský srdce lidské.

„Rád bych znal něco z toho života — pravil jsem — v těch barácích a chalupách — vy byste mně mohl mnoho vypravovat viďte? — Víte, jaké myšlenky mají tak pro sebe, jak ten život je učí rozumět mu a co jim dá, co z něho pro sebe získají. To bych rád znal, jak ze své chudoby a skrze víru přicházejí k úsilí životnímu — — docela ty nejvšednější věci, ale ze kterých by to bylo vidět“.

„A to byste chtěl, ha-ha-ha“ zvolal Opočenský, převaluje se v trávě, „tak se poďvejme, jaký vy máte divný libůstky“. Zvážněl. „Toť vám budu moct něco takovýho poujedit, já si toho dost všímám, čím je ten druhej živ. Já tak vidím pořád sebe. Toť ten sprostej čloujek je živ jen tou hroudou, ale taky má nesmertelnou duši“.

Zamyslil se chvilku:

„Tak vám budu poudat nejdřív vo naší rodině, tak uslyšíte taky něco z toho, co byste chtěl“.

Na to Opočenský jal se vyprávěti:

*

Můj tatínek, menem Jozef, neženil se dost berzo — bylo mu asi pětadvacet let. U nás jak klukoji je šestnáct let, kouká, jak má tenký persty, že nebude berzo dospělej. Tatínek místo za děučaty dousi, jak se to tu dělává, chodíval do lesa nauráни, na veverky a taky si rád zapytlačil. Jednou měl, jak vypravuje, asi tři a půl krejcaru v kapse, a když si toho lépe všimnul, ten čtvertý celek byla čamrda. S tím šel do hospody, a že měl také kousek hudebního talentu — učil se taky asi tři měsíce na piáno — v hospodě ho hudebníci požádali, aby jim bubnoval. Tancoval málo — děučata škubaly ho za spodky, jemu však bylo milejší lacino se napiť.

Jednou šel do kostela, a tu vidí, jak chudé děuče hrobařovo, vlasaté, běží pro vodu — nožky jako střela a vlasy splývaly jí slušně po zádech. Pepíkem to terhlo, a láska byla tu. Jak se to mělo dál, to si domyslíme. Když se Ančka, tak se jmenovala dívka ta, domyslila, že jí Pepík přeje, byla tomu moc ráda. Ale to ji bolelo, že byla moc chudá a Pepík měl přeci rozterhanou chalupu. Byla pro 40 korců.

*

Musíme tu chalupu vylíčiť. Otec Pepíkův spával na domě *) a rád spával a nebál se, že ho kdo okrade, ač měl u střechy jen půl lomenice. Ostatní se obyčejně dorounávalo votypkou sena. Někdy jim tam vlezly sousedovy kozy, poněvadž neměli u schodů žádných dveří, a tak mohly po schodou vlízt pohodelně na dům. Nažraly se tam sena a lomenicej skákaly dolů. Tatínek a ostatní jeho bratří je sic někdy tloukli klacky, kamenim — jak si kluci pomyslili — ale kozy přišly zas. — Ve seknici byl staročeskej stůl „snad pamatoval Žižku" říkal Pepíkův otec — můj dědeček — Jiří. Truhlík měl tak hodnej, že kluci si hrávali v něm na schovanku. Za stolem byla jedna lavice, vlastně perkno u cdi, na dvou kamenách a jedna stará tverdá židle. „Vážila půl centu". U stropu polička s knihouničkou. Tam byla bible z doby tolerančního patentu, lipský kancionál v kožený vazbě, staré modlíby „jádro" zvané, pak tam byly postyly a jiné ještě staré náboženské knihy, jedna až z roku 1625. Dyž sem uměl čísť, nasbíral sem jich tam na padesát kusů. Knihy ty byly dědečkova pejcha, kerej ty drahý památky z dob našeho pronásledování věrně uschovával. Někdy plakal, dyž je bral do ruky a začal čísť.

Seknice byla více sklepu podobná, vokna ani ne loket do kostky — v těch silnejch cdech zasazená slušela by více arestu. Podlaha ta byla kalá — kluci přes ni učili se skákať — a dlažba žádná. Perkna byla stará, vyhnilá, žeunich až byly díry. Nejpěknější byly dveře u síně. *) Ty nevohoblovaný dveříšťata měly takovou díru, že jima moh řeznickej pes prolízť. V síni stála stará jarmara, těžká jako železná kráva, po prapradědkoji, a na ní bylo viděti tu a tam voprejskany ptáčky a květiny.

V tý jarmaře bejvala smetana, mlíko a různý potraviny. Byl u ní zkaženej zámek a již po několik rodů chodily do ní děti blízať.

Slepice, ty neměly kurníku — sedaly po celý půdě — a to víte, jak to tam vypadalo. V chlíuje měli dvě kravišťata, masa na nich moc nebylo, protože je spravovala chasa. *) Telata žádný — voni jim chcíply — a to proto, že hospodář radš přad. To víte, byl to náš člouvjek — myslil, že hotový penize sou nejlepší. Tenkrát přádlo eště něco platilo. Pro to přádlo moc nehoujel hospodářství. Však míval třeba tříletý žito nevymlácený „a prej mu ho přec myši nesežraly", chlubíval se sousedům. Kozu neměli. Naproti síni byla stodola, nová, roubená, a co obilí kdy bylo, to mlátila chasa. Hospodář jen pořád přad. Hospodyně byla nedauno mertvá — děti byly sirotci. Proto ten nepořádek nebyl žádnej div. Stejskalo by se nám, dybychme se podívali, jak chudáčkové mlátili — všecky vlasatý, jedno menší než druhý, — bylo jich všech sedum. Keří nemlátili, sedali na prahu a kromě nejstaršího Pepíka — to je náš ženich — a Mařky, kerá dělala hospodyni, byly všecky košilatý. Na šaty nebylo, aby měly ňáký zvlášť pro tu robotu. Přádlo šlo pořád míň a míň a míň a nebylo hospodyně — neuměl nikdo z něčeho ušetřiť. A taky byl dluh na statku.

Ráno, jak děti vstaly, měly k snídani bandory s hopkou *) a k svační chodívávaly za dveře u svý vlastní seknice žebrať. Hospodář bedlivě přad a mysle, že to žebrák, udělil mu kousek chleba, bylo-li. Do práce byl tak zabrán, že nepoznal ani, že to je vlastní dítě. K vobědu mívaly kurotve motykou stříléný a bandoračku. Ta se dělá tak, že se bandory ve vodě vaří a pak se moukou zaklechtají. Ale toho voběda moc nazbyt nebylo. František říkával:

šla od stolu plakala,
že by eště hamala,

totiž huba. — K večeři bejvalo podmáslí, anebo syrovátka s bandorama. Hospodář jed s chasou.

Dyž táta pek chleba, každý dítě sluzalo kus, uschovalo ho do sena do přístodolku, aby ho nikdo nenašel. Pak se udělalo nemocný, aby se mohlo hodně najísť a zalezlo se svým kusem chleba do sena a najedlo se do syta. Takovej měly někdy hlad, že vejce vzaly, jak ho vyslídily.

Záviděly sousedovým dětem, že měly mámu a dostaly pomlázku. Vony na pomlázku chodily do cizíusi, protože doma se styděly.

Dyž neměly děti co mlátiť, lítaly po rokli, tahaly se za vlasy anebo za kazajku. Místo hraní se praly dyž hospodář neviděl.

Byl to člouvjek pobožnej a rád přemejšlíval. Co se jeho týkalo, na dětech jak moh si dal záležeť. Děti jinak nebyly nezvedený, jen že měly volnosť vokolo chalupy a že vyrůstaly bez mámy. Taky si na ni zpomínaly, dyž tak někdy na prahu sedávaly. Mařka maminku pamatovala, jak jí myla ráno a vlásky rozčesávala. Taky si zpomínala, jak jí maminka krajíc chleba pomazávala a jak si vokolo mámy hrála, dyž vařila. To se pokaždý rozplakala a nemohla se ukonejšiť, ale ti malí caparti, ti všecko

x) Na půdě.

*) Dveře ven ze stavení.

*) Děti hospodářovy. V chalupách nemají čeláčky stále, jen najaté síly ve žních.

*) Polívka zhotovená tak, že se vhodí mouka do vařící vody a zamíchá.

hned zapomněli a zas se popelili a vejskali pod mezej za stodolou.

Ráno i večer i ke každýmu jídlu modlil se hospodář na hlas — něco vod serce pocházelo, něco nazpaměť ze starejch knih. Dyž bejval deň u konce, děti šly spáť. Vlezly na pec — neptaly se po peřinách žádnejch — měly starej kožich a ňákej pytel — do něho si vlezly a kožichem se přikryly. Byla to chlebová pec, jako ve starejch chalupách bejvá. — Ale náš Pepík, ten teď na večír chodil za holkou. Táta mu ale bránil: „Hochu, já říku, ty můžeš dostať těžší ďůče na krejcary" — a tak Pepík bloudíval po horách, někdy šel taky do kraje, ale dycky jen jednou tam šel za jinou, a zas pak chodil za Ančkou, ta se mu nejvíc líbila. Chodíval za ní v bačkorách, v rozterhanejch koženkách, ve vestě se zády jako turecká fánkle a na hlavě kápku, nebo maděru. Kazajku míval starou vojanskou. (Pokrač.)

KDYŽ USMYSLIL SI PÁN . . .

Volně dle Huga.

Když usmyslil si Pán tě zdrtit básníku,
když ráčil objevit ti slavném ve mžiku,
ký talent v tobě dříme,
a při tom dopustil týž vládce rozmarný,
by věčně rdousily tě podlé listárny
svým „Neuveřejníme";

když, černé tajemství! se tobě nezdaří
ni získat zastance ve vlivném klikaři,
být přijat jeho sborem:
ó, pěvče, nezoufej — jest ještě cesta, viz,
jež slove Svépomoc. Jdi, založ časopis
a staň se redaktorem.

Sto druhů v neštěstí, již psali pro koše,
se k tobě přivine s pocitem rozkoše,
voj utvoří ti statný.
Hned chladná Veřejnost se na tě usměje,
hned budou lepšími tvé nudné esaye,
tvé básně méně špatny.

O práce starostí si nečiň, holečku.
Tři tlusté romány máš ve svém stolečku,
to stačí na dva roky;
a básní lyrických se na tě přivalí,
že budeš měsíce se bránit, zoufalý,
bys zastavil ty toky.

Tvůj přítel Valdemar ti prolog napíše
rozměrů velryby a tvarů měkkýše,
v němž sliby to jen zvučí,
a slavný přítel Jean, jenž, chvíle vznešená!
pil jménem národa na zdraví Rodina,
ti autograf svůj půjčí.

Tvůj přítel Otokar s přítelem Omarem
ti hlídku kritickou povedou s rozmarem,
tož hlídku vzácných kvalit:
co jeden úsudkem svým v třísky rozbije,
to druhý dobrácky hned slepí, sešije
a vřele bude chválit.

A listu zásady, směr, snahy, názory?
Ach, mladý muži, věř, toť směšné fábory . . .
Jsou abonenti hlavní!
Ať list tvůj knihovnu si zřídit nelení,
bys měl kde vydati svá školní cvičení
ty i tví druzi slavní.

A hlavně, příteli, buď pro vše slep i hluch,
čím bahní česká zem, čím hnije český vzduch,
měj úctu k jmění, k jménu,
dej klapky na oči a ústa na zámek,
piš verše neškodné jak otec Adámek,
pak získáš mnohou cenu . . .

Gwynplaine.

O DĚTECH SPISOVATELÍCH

přinesla nedávno francouzská *La Revue* článek Lina Ferrianiho, v němž autor referuje o časopisech, vydávaných gymnasisty různých zemí, jichž měl větší počet po ruce. V německých převládají články kritické a filosofické, celkový ráz listů je velmi vážný. Ve francouzských a italských zaráží místy nepříjemná kluzkost: svědčí-li však německé o neobyčejné učelivosti svých autorů, je v těchto opět více ducha. Z belgického lístku hlásí se duch socialistický, ze španělského romanticky blouznivý a románsky ohnivý. Z časopisův Američanů mluví jasně positivní a praktický duch jejich vlasti; jsou illustrovány převahou fotografiemi a na rozdíl od školních časopisů ostatních zemí, jež jsou vesměs výhradně literární, vystupuje v nich v popředí politika; jsou v nich i dosti rozumné články hospodářské a sociálně-politické, ano dokonce i — bursovní zprávy.

Také na našich středních školách vydávají žáci své časopisy, z nichž některé mají životy jepic, ale jiné dožijí i několika let. Seznal jsem sám dva takové listy; jeden vycházel na počátku, druhý na sklonku let osmdesátých. Obsah prvého byl pouze zábavný a sestával z básní a povídek Básně byly menšinou erotické, většinou vlastenecké; v prvých opěvovány cudně půvaby milých děv, ve druhých vyslovována touha zemřít pro vlast, spíláno vrahům a proklínáni zrádcové. Povídky byly vesměs historické po způsobu Beneše Třebízského, jehož sloh napodobován až do těch teček pomlčkových. List byl psán velmi úhledným a dobře čitelným písmem a illustrován kresbami pérem a pastelem. Druhý časopis byl již pestřejší. V básních začíná se ozývati nová struna, vedle

erotického a vlasteneckého vynořuje se motiv sociální. Projevuje se ovšem zatím jen soucitem s trpícími, s bídou, jejíž černé, bizarní líčení svědčí o vlivu četby Hugových „Bídníků“. Povídka historická snaží se tu již kráčeti ve šlépějích Jiráskových. A vedle ní staví se povídka nová, povídka ze současného života; arci, ze života bizarně přetvořeného, ze života pozorovaného rudými skly romantiků. Jsou to ony povídky bezútěšného smutku o mladistvém spisovateli, jemuž přináší listonoš první honorář právě, když vykašlal poslední zbytky svých souchotěmi zničených plic; o mladé jeptišce, která se vrhá s okna klášterní cely pro lásku k alumnovi; o nešťastném, osudem uštvaném nemanželském synovi, jenž končí ranou z revolveru, když se dovídá, že jeho milenka, jediná bytost, jež ho kdy milovala, jest jeho sestrou. Jistě dost pozdní květy romantiky v oné době, kdy prapory realismu a naturalismu vlály i u nás se všech tvrzí. Ale vedle nich objevuje se již genre modernější: kritika; ovšem, konservativně moralistní duchaplnická kritika nějakého malého Kuffnera. Také část obrázková projevuje více rozmanitosti ve volbě prostředků a kresliři nespokojují se více zobrazováním památných budov svého okolí, ale pokoušejí se vskutku illustrovati texty náběhy krajinářskými, genrovými a alegorickými komposicemi. Celkem byly oba listy, pokud se na ně pamatuji, dosti věrným odleskem českého kulturního prostředí, ale odleskem poněkud opožděným, odleskem slunce, které již zapadlo... Bylo by jistě zajímavo, kdyby se také u nás vyskytl povolaný muž, jenž by srovnal několik *dnešních* studentských časopisů z několika českých ústavů a podal o nich veřejnosti stručnou charakterizující zprávu.

Tak píše pan Karel Scheinpflug v časopise *Životě* (vydává J. Pelcl). Přeje si na konci své zajímavé úvahy, aby některý literát-profesor, požívající důvěry studentů, podíval se na studentské listy, jež se ovšem podle školských zákonů úzkostlivě před profesory tajit musejí. Snad, kdyby odhrnul cípek záclony, zakrývající život studentů, ušla by škola takovému překvapení, jaké jí způsobilo hnutí pokrokové kdysi. Jaké časopisy píše si *dnešní mládež?*

Z NĚMECKÉ MODERNÍ POESIE.

Detlev von Liliencron:

Z dětství.

Dnes v starých listech byl jsem zahrabán
když jeden náhle do ruky mi pad,
na němž mne cifra roku stará zarazila;
tak dávno bylo to, tak dávno již.
Veliké, malé, hladké, vypouklé
to písmo bylo a v něm kaněk dost:

„Můj milý Frici! Stromy holé jsou.
Na loupežníky již ni na vojáky
si nehrajeme. Turek zlomil nohu,
a tetu Hanku bolí stále zuby.
Náš papa šel kams na koroptví hony.
Víc nevím. Mám se dobře však.
Piš brzy a buď hodně zdráv!
Sigmund tvůj bratranec a druh . . .“

„Jsou stromy holé již.“ Smutek těcho slov
mne nutil složit tiše listy, vzít
klobouk a rukavice, kabát, hůl
a ven mne nutil, ven do mojí pláně.

Štěstí to dost.

Když něžně spala's v loktech mých,
že moh' jsem slyšet dech tvůj váti,
mé jméno vzkřikla's ve snech svých,
kol rtů když zřel jsem úsměv pláti —
Štěstí to dost.

A když pak po dnech přísných, žhavých,
mně zaplašila's starost z nitra,
já spočinuv na srdci tvém,
jsem nemyslil, co bude zítra —
Štěstí to dost.

Boeklinův pasák.

Kol lesa všady kvetl koniklec;
a deštěm vlahý, hebký jarní vzduch,
hrál tiše zelenavým ozimem.
Na kraji boru stáli jsme: ty, já.
To první dostaveníčko! Já hoch
byl patnáctiletý; jí čtrnáct as.
Zardělá tak a plna lásky zas
ku zemi zřela, a já nevěděl,
co nyní počít. Ústa zakryta
zardělá tak a plna lásky zas
ku zemi zřela. V dáli těkal kdes
můj zrak. A levou ruku svou jsem zdvih'
před sladkým štěstím, maně, plaše, tak.
Tu usmála se, na mne hleděla
po očku se strany, nesmělá, zardělá —
to všechno napadlo mi zas, když zřel
jsem skvělého pasáka Boeklinova.

V. Ch. Banjom.

Často si lidé naříkají nad tím, že život jest tak bezvýznamný a prázdný, ba, že docela postrádá zábavy na celou věčnost. Často si lidé naříkají nad tím, že život jest tak prázdný a jednotvárný, až to člověka činí roztržitým — myslím, že v této jediné myšlence jest zaměstnání na celou věčnost.

*

Kristus sám rozuměl nejlépe, jak tomu nemohl žádný člověk porozuměti, jak nesnadno je státi se věřícím. *S. A. Kierkegaard.*

ŠMATOLÁN.

(Problém českého člověka.)

Laskavý čtenáři nezlob se, napni smysly svoje a viz: *Šmatolán!* Co je to? Je to země či ves, nová věda či volapük? Nic z toho. Je to „obrázek z naší doby", jejž napsal E. Exner a vydal dr. V. Řezníček ve své „*Modré knihovně*". Šmatolán Karel jest hrdinou jeho, jest spásným rozluštěním problému „českého člověka." V „Čase" povolané péro posuzovalo řadu českých románů luštících tento problém — nadarmo; neboť slovutný kritik nečetl Šmatolána. Řada spisovatelů vydala romány ceněné čtenářstvem, kritikou i Akademií — nadarmo; heureka to jest nalezl jsem patentovaný a jedině pravý *český* román — Šmatolána!

Spěchám seznámiti s ním čtenáře, kritiku i Akademii, chci, aby byl oceněn, chci uspořiti marnou práci všem, kdo český román ještě hledají, kdo ho chtějí ještě snad psát. A poněvadž se bojím o smrtelné tělo i nesmrtelnou duši každého člověka, vážně mu radím, aby Šmatolána nečetl, aby jen posečkal. Nejprvé dejte si ho ode mne představiti v celé jeho kráse a velebě: Karel Šmatolán, rodem z Kuk u Čáslavě (ubohé Kluky!), zaměstnáním zugsfír t. č. právě v poslední den manevrů a služby, štíhlého vzrůstu a spanilého obličeje. K dalším přednostem dlužno ještě uvésti, že jest majitelem „chlíva" (str. 37.), kterýž není prázdný, nýbrž obsahuje: vola, dobytek, krávu, hovado, tele, koně a bulíka, na což tlampače a „šikovatele sňatků a služeb" zvláště činím pozorny. Prosím, aby přehlédli to, co neujde lékařům jako nevídaná abnormalita, že totiž tento chlív i s cenným svým obsahem nalézá se tam, kde jiný obyčejný smrtelník mívá svá ústa. Nepřekvapí tedy nikoho, že pan fíra je smutný. Ale ne pro ten svůj chlív, nýbrž proto, že hejtman ho nechce za zupu, a že ani k četníkům se nemůže dostat, poněvadž kradl a ze šesté latinské byl vyloučen. Nevzal si to k srdci a kradl dál jako písař. K ničemu se nehodil než za hrdinu „Modré knihovně". Prodal civilní šaty a neví, jak se dostane domů, jsa čisto čistě nahý.

Dobrovolník Zábrodský mu dá „starej kvant" a Šmatolán spěchá k „Buckům". Skromně usedne si vedle „vypitého strejce, kterýž oběma rukama mačkal litrový kamenný džbánek a šedými zraky, jež mu z odulé, vyholené tváře, jako vodou zalité vyblížely, těkal po pestré společnosti" (str. 20.). Nabídne Šmatolánovi mejdlo, aby mu přinášel za ně tabák. Ale brzy Šmatolán se jinak osvědčí: od strejce obdržený mosdířový prsten prodá venkovanu za zlatý. Oba kumpáni zajdou na „loupané buřty s hořčicí". Strejc mluví se čtyřmi pány o „zaopatření Riegrově", a Šmatolán si zatím zaopatří jejich zimník, a od strejce pochvalu: „Ale je to nějaký šikovný lump!" Jdou ještě „na zob" do Kaprovy ulice k lajtnantovi". Autor dí o této putyce: „*Starší pražští flamendři budou se zajisté na tuto místnost ještě pamatovat*". Autorovi vrstevníci nechť si dají tuto čest líbit, ale jak přijdou k tomu *neflamendři, kteří náhodou čtou* „Šmatolána"? Či mají se oni také na někoho pamatovat? Pak to bude jen — autor!

Strejc s lumpem, svým kamarádem, tam zapadnou. Tu se dovídáme něco víc o strejcovi: říkají mu Hofnungsfol a místo „chlíva" má „pec", která se otvírá. Hraje se Šmatolánem a kavkami karty, hraje falešně, Šmatolán ho vyhodí, řeknou si, kde se ráno sejdou, a Šmatolán s „černou Mářou", která v něm poznala „těžkou váhu", „frajera a čupr kluka", jde domů. Hodí se k sobě: on je „solidní člověk" a ona „poctivá holka", která mu „prohodí" kabát zimní, „zaopatří" nocleh i hodinky. Tahle kariéra — nepatrná autorovi — je i lumpovi Šmatolánovi tuze rychlá: má nepokojné svědomí. Než vyhledá kamaráda a provádí kousek za kouskem. Autor ho v tom podporuje: „černé Máři" ho odloudí „vnadná vdova", s níž Šmatolán chytá hejly, hraje úlohu klamaného manžela. Autorova znalost osob, dějů, míst, času a různých kabinetních kousků je přímo drtivě úžasná. K úloze, k níž ho skromně na konci vybídneme, je osudem jistě určen. Štěstěna tancuje, jak on píská. Rovněž studie důkladné na místě byly konány. S autorem přeje Šmatolánovi též domácí paní, v jejímž domě Šmatolán se svou vdovou bydlí. Seznámení jejich je rafinovaně důvěrné.

Krátce řečeno: vyklube se z ní Fanynka, bývalá sklepnice, k vůli níž Šmatolán spolužákům kradl knihy. Ožení se s ní (do opravdy) — episodně autor líčí boromejsky studentstvo a šikovně doporučuje koleje — a koupí si v Žitíně hotel. Jako hned nepoznal Fanynku, tak nechce znát kamaráda kaplana nadšeně se k němu hlásícího. To mu autor velice zazlívá a právem: kaplan ho mohl napraviti. Ale Šmatolán zanevřel „na kostel a všechno s ním souvisící". Ve svobodomyslném listě útočí na kaplana, stal se „rozhodným svobodomyslníkem" a spojil se s židy a jinověrci. Zahájili boj proti všemu. Ačkoliv nemůže mít zákonitých let, stane se purkmistrem, proraziv se svou stranou při volbách. Autor ho žene čím dále tím výše. Zbaví se Šmatolán důchodního Traldy, dosadí na jeho místo svou stvůru a zbaví se i jí. Jeho pomocník se zastřelí. Tedy autor si zaopatřil i krev! Paní purkmistrová se oddá truňku líbezných rosolek. Pan purkmistr Šmatolán (t. č. už bez „chlíva") je zvolen i do výboru záložny. Tím vládne kromě města též venkovu a jest zvolen za okresního starostu. Pan purkmistr, okresní starosta, člen výboru záložny, majitel hotelu a opilé manželky spoličkuje kuchařka, jest odsouzen k pokutě a disciplinárně i „do ní". Žitín se bouří, neboť císařští úředníci chtějí nepohodlného předáka

učiniti nemožným. Vlastenecké spolky se „Sokolem" v čele uvítají z vězení se vracejícího mučenníka národního. Ten zatouží po odvetě a po poslanectví.

Vše bylo příznivo: *právě tehdy mu bylo třicet let!* Zrovna také nadešly volby — „slavné volby březnové!" Těšil se Šmatolán na mandát a voliči zase: „To bude zas jednou darmo piva." Jen „starý *místní* vlastenec, osmačtyřicátník Kábrt, jenž ve chvílích svého vlasteneckého zanícení *v hospodě* tahával nůž z kapsy a chtěl s jím vypíchnouti oko, aby prý byl jednooký jako Žižka a neučinil tak, protože se nevědělo, na které oko Žižka byl slepý", a který „se dal dříve odepsat a stal se Husitou" — bouří v poctivosti své proti němu. *„Kdyby měl býti i s kněžími za jedno"*, tak se postará, aby Šmatolán nebyl poslancem. — — Avšak vlastenec Kábrt nestane se katem. Přivedou kárance Tyfu, Šmatolána zase jednou opustí paměť, nepozná Hofnungsfola v něm, nechce se k němu znát. A on přece oslovil ho měkce: „Bratříčku a kamaráde!" Šmatolán se mohl stát poslancem, mohl se spojit s klerikály a vésti tak národ k vítězství — jen se měl znát k Tyfovi. Zatím nastává všeobecná zpověď: u soudu se bude nebo nebude zpovídat Šmatolán a Tyfa, v třinácté kapitole románu se zpovídá dr. V. Řezníček: Rukopis tuto prý končí.

Tento neukončený obrázek zaslal mu neznámý pisatel. Smůlu měl p. dr. Řezníček, že neudal své adresy. Proto nemohl autora požádat za dokončení. Štěstí měl p. dr. Řezníček, že nemusil platit honoráře. Dokončit to p. dr. nechtěl, o tento vzácný exemplář přijít také nechtěl — proto to uveřejnil tak ve své Modré knihovně. Pro lid, zvláště pro ten, jenž si tuto knihovnu kupuje. Škoda, že neznáme pisatele, měli bybychom mu co říci. Ale poněvadž: 1. sloh třinácté kapitoly, tedy doslovu dra Řezníčka je týž jako celého obrázku a poněvadž za 2. v seznamu Modré knihovny dr. Řezníček se k „Šmatolánovi", jakožto k dílku svého ducha a své veleplodné činnosti hlásí, poněvadž tedy už adresu p. E. Exnera ví a honorář mu asi již zaslal; nechť vezme si na vědomí toto:

V XX. století ohlupuje český lid Modrá knihovna takovýmito sprostými škváry, demoralisuje jej a brodí se bahnem pražských flamendrů. Psány jsou tyto škváry klackem, a co myšlénka, to rána v duši čtenářovu, po níž naběhne *modrá* oteklina. Nejlepším při tom je ten fakt, že cíl, účel a prostředky Modré knihovny jsou *černé*. Katolické listy Šmatolána potřebovaly, ne lid. Lid potřebuje něco jiného. Když už se má psát obrázek z naší doby, nuže, ať vypsána jest *skutečnost*. Nač chodit mezi zugsfíry? E. Exner má takové zkušenosti, zná tak úžasně dobře osoby, děj, místo, čas a různé kabinentí kousky, zná i „starší pražské flamendry", stojí blízko osobám, které daleko více se hodí k úloze, kterou hraje Šmatohán. A co nejvíce tu váží — bude to pravda. Tedy nač chodit mezi zugsfíry hledat chlév? Což ohromný krach v kruzích autorovi velmi blízkých nedává látky nadbytek? Román by mohl vyjít třeba v „černé" knihovně, mohl by nést název „Drozdomádl" a každý by po knize rád sáhl. Někdo by ho zdramatisoval a studení tovaryši by hráli svoji vládu tmy na divadlech s nadšením. A hlavní věc: Nezůstalo by to nedokončené. Lid by se o konec postaral.

Pan dr. Řezníček svou knihovnou se důstojně řadí ke krvákům. Kontroluje se nyní četba lidová, klepe se klerikálům přes prsty. Kdo chce kontrolovat jednou plody Modré knihovny, musí býti ozbrojen proti nakažlivině. Nemáme na knihy toho druhu dosud desinfekce.

P. Svatoušek.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Stařenka.

Strážník velkého města velice bedlivě stopoval z povzdálí stařenku. Zahlédl ji na chodníku v sadech, kde si hrávají děti, jak rychle se zohnula, jak něco zvedla na chodníku a jak to pečlivě zabalila do šátku a zastrčila do kapsy.

Strážník si myslil: „Jistě nalezla nějaký šperk nebo peníze" a proto tajně stařenu stopoval ulicemi, kudy šla. Byla chudě oblečena, příjemného obličeje, třeba plného už vrásek. Tak byla vetchá, že uhýbala zdaleka lidem na chodníku, aby do ní nevráželi. Líbila se stařenka strážníkovi, a přece pojal proti ní podezření od toho okamžiku, co nalezený předmět ukryla tak pečlivě v kapse.

Konečně stařena vešla do domu v úzké uličce, kde bydlela. Strážník v patách za ní. Vešel za ní i do chudé světničky její. Velice se zarazila, když strážník hřmotně na ni promluvil:

— Vy jste něco našla v sadech a schovala to tajně!

— Nenašla jsem nic, bránila se.

— Nezapírejte! Viděl jsem vás. Tu v tomto šátku v kapse to máte schováno! I sáhl hrubě stařeně do kapsy, vytáhl šátek a začal jej dychtivě na stole rozbalovati. Stařenka se usmívala.

Strážník rozbalil šátek, zarazil se a všecek udiven hleděl na několik s t ř e p i n s k l a, které v šátku nalezl. Už docela mírně a vlídně se ptal:

— Prosím vás, nač pak sbíráte takové střepiny?

— Je mně líto bosých dětí, které si mohou o sklo pořezati nožky; a proto sbírám takové střepiny, aby si nezpůsobily bolesti.

Strážník se zastyděl, prosil stařenku, aby mu odpustila a rychle odešel.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Etapa byla skutečně výstavná a nová u porovnání s jinými, budovou nepodobnou oněm krisím norám, jakými je většina sibiřských věznic. Vběhli jsme v chodbu nám vykázanou rozradostnění, usmívající se, s oživením a šumem. Poddůstojník místního velitelství, přijavší nás, též se usmíval při pohledu na všeobecnou radost a dal nám na vybranou dokonce tři světnice.

— Tato bude nejlepší ze všech, — pravil otevíraje jedny dveře: — odtud před třemi dny odejel L.

— Jak to před třemi dny? — podivili se moji společníci: — vždyť byl v předešlé četě, která odešla před dvěma týdny?

— To je tak; vyžádal si dovolení, aby směl zůstati u nemocného S., pochoval ho a potom pobyl tu ještě dva dny a odejel se stráží, aby dohonil svou četu.

— Pochoval S?! — S. zemřel?!

Všichni byli tou zvěstí jako hromem omráčeni... S. byl mladý polský básník, jehož skvostné překlady z Nadsona i původní verše líbily se i mně, ač polsky špatně rozumím, a jehož jsme před měsícem všichni viděli zdravého, silného, plného odvahy a naděje. Budova etapní pojednou potemněla v našich očích a stala se smutnou, chladnou a nepřívětivou. A když jsme, potácejíce se a blednouce, vešli do jedné z komor a uviděli zlověstně ve večerním soumraku visící pusté pryčny, ovanul nás náhle chlad smrti. Zde trpěl, zde umřel, téměř opuštěn, bez pomoci, vzdálen od přátel a příbuzných!.. Pravda, vlídný poddůstojník patrně již toho litoval, že se podřekl o smrti S., i ubezpečoval nás, že neumřel v této jizbě, nýbrž v sousední, do níž jsme proto nechtěli jíti, avšak útěcha nebyla valná. Ve stěně našeho bydliště byla ohromná štěrbina do oné děsné sousední komory, i pamatuji se, že jsem s mučící zvědavostí zahleděl se do ní a zadíval se do zamračené prázdnoty, kde zdálo se mi, že bloudí duch básníkův. A vítr chvílemi v komíně zakvílivší připadal mi jako jeho sténání...

Avšak ještě bolestnější, než tato zvěst o dovršeném faktu, byla následkem něho zvětšená obava o soudruhy a známé, kteří zůstali buď pozadu, nebo byli před námi. Co se s nimi děje? Neodnesla-li nelítostná smrt ještě někoho blízkého, drahého? A smrt právě nešetřila v tomto roce ani nejněžnějších svazků, kosíc přátele, nevěsty, bratry...

Nálada byla, rozumí se, úplně otrávena i denní odpočinek zkažen. Nejmenší churavost něčí zdála se nám již býti předzvěstí děsné nemoci. A skutečně na druhý den roznemohl se vážně jeden z průvodčích vojínů, velice sympatický hoch, jenž nenadále dostal prudkou horečku s blouzněním. Přese všecko namáhání našich samorostlých lékařů, aby postavili nemocného na nohy, musili ho přece zanechati v Birjuse. A nedověděli jsme se ani, zda okřál nebo zemřel-li.

Mezi mými spolucestovateli nebylo ani jednoho člověka, který by se byl učil soustavně medicině, ale přes to přese všechno nemocní trestanci, průvodčí vojáci, ba i místní obyvatelé hrnuli se v zástupech k nám na etapu, dnem i nocí nedávajíce pokoje.

Sláva o jejich umění léčitelském hřměla po celé cestě. A jakých nemocí, a jakého utrpení jsme se napřehlíželi! Jaké nákazy se nanosily do našeho bytu! Přicházeli tyfosní, souchotináři, syfilitikové... Přinášeli kojence s oteklými krky, zmodralýma tvářema a očkama v sloup, ukazovali hrozné boláky, hnisající rány, na něž pouhý pohled již uváděl v úžas a odháněl i nejpalčivější hlad... A jak bolestno bylo při nedostatku léků i dostatečných vědomostí viděti všecky ty oči na nás upřené, plné prosby i naivní víry a cítiti při tom svou bezmocnost cokoliv učiniti a prokázati nějakou pomoc!

IV.

V irkutské věznici, kde jsem se musil rozloučiti se svými známými inteligenty, roznemohl jsem se a zdržel se tam po několik měsíců.

Na další cestě těšil jsem se jako dříve značným privilegiím proti ostatním trestancům, avšak nudil jsem se více než dříve a cítil se opuštěn. Snad právě proto obrátil jsem pozornost na krásy a velebnost zabajkalské přírody. Zvláště překvapil mne Bajkal, který právě roztál a po němž jsme jeli jedním z prvních parníkův. Jako nyní vidím toho temně zeleného, klokotajícího a skákajícího netvora. Opodál za rozvzteklenými vlnami zračí se ohromné žluté skály a zdá se, že jsou tak blízko — na dosah ruky a zatím je k nim 20—30 verst!

Zůstav sám se starostmi jen o sebe sama, začal jsem jaksi nechtě pozorovati i obklopující mne svět trestancův, ačkoliv jsem tehdy jako dříve venkoncem nezpozoroval, co dělo se vůkol mne. Dříve jednotlivé osoby ztrácely se jaksi v mých představách; viděl jsem před sebou jen ohromné množství, mající v mých očích jednu tvář, jeden karakter, jednu vůli. Nyní z tohoto množství začaly vystupovati jednotliví lidé a poutati k sobě mou zvědavost. Musím ostatně říci, že z onoho prvopočátečného idealisování, kterým jsem si kdysi trestance opřádal, ve mně dávno ani stopy nebylo: věděl jsem dobře, že jejich vypravování o sobě nutno přijímati skepticky, že vždycky přihávají a p.

Popíšu jako vzorek některé figurky, které jsem si zapamatoval.

Především pamatuji se na jedno podivné indi-

viduum z Řeků, člověka s pronikavýma očima, ukrutně hubeného, s množstvím bodných i střelných ran na těle, jež utržil při útěcích. Byl velice nevlídný a málomluvný, přece však jaksi rád ke mně chodil, zvláště v ty chvíle, kdy nikoho jiného z trestanců u mne nebylo. Po dlouhý čas jsem myslil, že mne chce požádati o peníze; nepožádal však peněz ani jednou. Jednou položil jsem mu otázku: proč jde do vyhnanství. Vysvětlil mi s nejcyničtější (byť i prostě vyjádřenou) otevřeností, že posledně pozabíjel jednu rodinu. Až se mi udělalo nevolno...

— A proč? — nezdržel jsem se tázati.

— Rozumí se, že pro peníze, — usmál se klidně můj společník.

— Tak, ale proč jste zabíjeli?... A ještě k tomu všecky, i děti?...

— Celý rod. Jindy jsme dvě rodiny zabili.

Mimoděk jsem se otřásl a nemohl jsem pochopiti, proč tak mluví.

— A Bůh? — tázal jsem se. — Což se nebojíte?

— Jaký Bůh? — tázal se opět Řek, sníživ poněkud hlas a jakoby s jistým smutkem: — Kde my jsme všude nebyli... V takových pustých místech, kam ani vrána kost nezanese, kam ani zvěř nezabloudí. Nikde jsme neviděli ani Boha, ani ďábla!

— A byl jste v samovazbě? — tázal jsem se ještě a obdržev zápornou odpověď, zkusil jsem nakresliti mu obraz vnitřních muk, které zmocnily se mnohých pověstných zbojníků a přiváděly je časem až k šílenství a samovraždě. Poslouchal mne asi dvě minuty a potom, ničeho neodpověděv, pod jakousi záminkou odešel.

Brzo na to ztratil jsem ho úplně z očí: nepochybně zůstal někde v nemocnici.

Docházíval také ke mně fešácký hošík, jeden z lokajů, s nevyhnutelnou pestrou kravatou a dle jeho mínění se zjemnělými způsoby. Chvástal se a stále vzpomínal, jaké krásné „nákupy" dělával v Petrohradě v čas veřejných poprav na Semenovském náměstí. Nakupovati v jeho řeči znamenalo sáhati bez dovolení do cizí kapsy. Konec konců zpozoroval jsem, že i u mne cosi nakoupil během svých návštěv.

Za to nemohu bez usmání vzpomenouti milého Ťupkina, vojenského sběha, který zmizel beze zvěsti a konečně se sám udal velitelství a nyní šel do Čity na soud. Byl to nejdobrodušnější hoch dvaceti šesti let, fysicky špatně vyvinutý, bezvousý, smutný a vždycky melancholický. Chodil ke mně, vaříval mi oběd i čaj, a bydlel v mém „šlechtickém" bytě. Za dlouhých zimních večerů jsme si mnoho povídali, a já poznal jsem všecky jeho tajnosti. Byl vášnivý hráč, a když jsem mu dal trochu peněz, ihned se mne stranil a po celou noc hrál v karty. Po ránu mi některý z trestanců sdělil, že můj Ťupkin prohrál vše do poslední kopějky.

— Takové hovado není hodno, aby se mu prokazovalo dobrodiní — filosofoval při tom donášeč. — Jako kdyby vám nikdo jiný nemohl samovarčík postaviti, nebo něco jiného sem tam udělati. A byl by ještě vděčen... A co on? Jako byl d u c h e m (přezdívka vojákům), tak i zůstane duchem, až do nejdelší smrti!

Zatím objevil se Ťupkin zamračený jako noc a v mé komůrce začala se úsilovná činnost; vyklepával se prach z mých věcí, vaky a pytle přenášeny z místa na místo, bez všeliké patrné potřeby; po jizbě rozléhal se neumlkající dupot bot, doprovázený hlubokými, hlubokými vzdechy.

— Což, Ťupkine, jste churav, nebo co?

Mlčení.

— Nebo jste snad něco ztratil? Nebo snad probrál?

— Ne—e! — a po této odpovědi můj Ťupkin okamžitě zmizel, pln rozpaků.

Večer opět zůstával v mé jizbě. Nasytili jsme se chutným gulášem a napili se čaje. Tak příjemně jsme se vyhřívali nad vesele praskajícím uhlím v dohořívajících kamnech. Můj Ťupkin všecek změkl. Chtělo se mu mluviti, bez konce žalovati na svůj osud.

— Ach, já přeubohý, já přeubohý! Proč mne jen matka na svět zrodila!

— A proč jste vy vlastně nešťastnější než druzí, Ťupkine. Druzí jdou do vyhnanství, a vás — nanejvýš — vezmou pod trestní řád. Nu a potrestají...

Ťupkin naslouchá mému těšení a mlčí.

— Není-liž pravda? — pravím. — Vždyť jste se dobrovolně udal velitelství, nechytili vás. Rozumí se, že na to budou míti ohled. Budou k vám shovívaví.

Místo odpovědi, Ťupkin začne si zuřivě rváti vlasy.

— Oh, já ubohý, přeubohý!

— Snad něco tajíte? Snad jste sběhl po nějakém přestupku?

Ale tu se začne Ťupkin dovolávat Boha a zaklínati se, že se udal dobrovolně a že prchl z vojny jen tak, z tesknoty...

— Z jaké pak tesknoty?

— Ano, z opilství a z karet.

— Kde jste vězel celé ty dva roky?

Vyprávěl mi dopodrobna, jak žil v Bičurském okresu u raskolníků, konal obyčejnou mužickou práci, s jednou vdovou žil v lásce, jako muž se ženou a měl s ní děvčátko.

— Dobře se žilo! I-ich, dobře!...

— Tak proč jste se udal? Proč nežil jste tak, pokud to šlo?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 22. února 1903. Číslo 8.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

(17. února 1853 —, 17. února 1903).

Tento týden patřil Jaroslavu Vrchlickému. Slaveny jeho Abrahamoviny. Jubilejní oslavování skvělé, mnohomluvné a hlučné. K poznání Jar. Vrchlického nepřispělo valně; nejvíc ještě to, co sám o sobě pověděl J. Kronbauerovi. Bylo to mluveno jaksi z okna, jakožto obrana i útok. Proto zaznamenáváme — ze slavnostního čísla Máje — nejzávažnější výroky:

*

Francouz, jenž pronesl známé okřídlené slovo: „le moi est haïssable“ byl mužem dle mojí chuti. Já bych, věřte, nedovedl napsati o sobě takové tlusté knihy „básně a pravdy“, jak se stalo modou a v čem vidí mnozí tolik, že tohó v naší „na memoiry tak chudé literatuře“, jak zní obligátní heslo, tak bolestně postrádají. Já si myslím, že každý básník (a ten jedině titul bych si na budoucnosti vyprosil) může aplikovati na sebe s malou obměnou slova Schillerova Wallensteina „V tvých ňadrech jsou hvězdy tvého osudu“, totiž: V tvých dílech jsou stopy tvého života . . . — — —

*

Jeden z mých „přátel“ — myslil, že hodně sníží mou práci tím, když má dramata nazve improvisacemi. Výrokem tím však jsem nebyl nikterak ani za mák uražen, neboť mám o vždy hotovém improvisačním talentu větší mínění, než jest u nás náhodou zvykem a obyčejem. Mohu říci, že jsem improvisoval všechny své knihy, ano, že jsem improvisoval skoro celý svůj život, stejně jako jiný své knihy pracně spotil a život zhnětl s určitou kombinací všemožných eventualit a s určitým cílem budoucnosti. Tím již nijak není řečeno, že jsou knihy dobré a život dobrý — jsouť jak známo improvisace též špatné, ano i velmi špatné, zrovna jako životy . . .

Tedy knihy! Je jich dost, původních i přeložených. Nejsou stejné ceny, ale každá jest jakýsi dokument mého improvisátorství. Ať jsou esthetické vady těchto improvisací jakékoli, jednu vlastnost všech improvisací mají — jakousi pravdu, či lépe řečeno, bezprostřednost pravdy.

*

Jiný opět mně vyčetl nestejnost či neustálenost názoru životního čili jinak nedostatek systému nějakého. I tato vada, je-li to vadou, plyne ryze z improvisátorského rázu mé celé tvorby. Jsem již člověk okamžiku, hned jásající, hned zoufající — teď ovšem již lety trochu vyrovnanější v obém. To děkuju vlivům svých „přátel“, kteří mi otrávili radost a naučili mne bráti vše skepticky či lépe s dobráckou ironií. — Ano, ustálenost světového názoru, hezky se to řekne, ale mějte ji, když jste synem XIX. věku, kde na vás tolik vichrů naráželo a naráží? Chtějte od lyry hozené na poušť, jak dí Shelley, aby hrála stále jedním akkordem, když se vše o ni opírá a tak otírá? A tak mne výtka nedostatku filosofického názoru zrovna tak málo zabolela jako výtka improvisátorství a já jsem byl a jsem tak smělý, že od těch dob jsem bez filosofické soustavy improvisoval klidně dál, jak se co o mne opřelo a byly to někdy vichřice, že se ten chudý nástroj chvěl pod jejich údery, div že jim odolal.

*

Divný osud mne stihl: V mládí jsem byl přibíjen pro svůj kosmopolitismus, teď se mně vytýká zle moje vlastenčení.

Göthe pravil kdysi: „Kdo chce pěvce pochopiti, musí v jeho zemi jíti“ — rozuměj zemí celé ovzduší jeho života zevnějšího i vnitřního. Toto utvařuje knihy každého autora a aspoň tuto spravedlnost, býti posuzovánu dle tohoto axiomatu, tu má snad právo každý požadovat i ten diletant literární, a tak i tato se snad také ani mně neupře.

*

Bylo by dětinské a nemělo by smyslu, popírati vlivy velikých mistrů. Naopak, hrdě se jimi honosím a jsem jim z hloubi duše vděčen. V ohledu tom spíše inklinuju ještě k přeháňění cizí zásluhy a velkosti, což mi bylo nejednou vytýkáno. Patří k mé povaze, že vždy rád se něčemu obdivuju. Tak mé překlady jsou vlastně řada holdu básnických těm, kteří mne vzpružili a kterým jsem se mohl obdivovati. Jen tak z pouhého interesu vnějšího jsem nepřekládal neb aspoň tuze málo. Má předloha mne musí elekrisovat, pak jsem její na dobro. Mohu říci, že všechno mé překládání je vlastně učení se a díků činění.

*

A tak jsem tedy v daném poměry prostředí improvisoval bez jednoty názoru světového od roku 1868, kdy jsem jako klatovský sextán napsal verše: „Sloup u cesty poražený, písmo na něm k nepoznání“ (první, které jsem uznal za jakž takž možné) až do roku 1903, kdy se blížím k padesátce svého rovněž improvisovaného života.

V rámcích těchto improvisací měl jsem právě však jistou určitou snahu. Ve knihách čistě lyrických chtěl jsem vysloviti jen sebe, v epických a smíšených pak svým prostředím člověka XIX. věku, jak se dívá na rozvoj lidstva a jak chápe jeho úkoly. Následkem nehotovosti mého filosofického já, vznikl onen dualismus, který se táhne celou mou činností — pro sebe jsem pessimista, pro lidstvo optimista, v lyrice líčím, jaké to mé já bylo a co prodělalo, v lyricko-epické části svého díla, jak jsem to viděl na objektu, jejž zde tvořilo člověčenstvo nebo vlastní národ. Že tam jsem byl pessimistou a zde optimistou, pochopí každý člověk dobré vůle, nemá-li té, ať raději o mé snahy neb mou padesátku nezavadí, nebo jen jedna věc mne bolí ještě na světě, t. j.: nedostatek dobré vůle u jiného neb zúmyslná zloba.

ANNA MARIA

MEZI ČTENÍM.

Čtu . . . První větu .. druhou větu .. zase první . . . a naprosto nerozumím. Namahám se, čtu pomalu a pozorně . . . a najednou do středu věty mně zavzní dětský smích, nehlučný, přirozený a srdečný, takže mně samotné se zachce smát . . . to se směje Věře . . . Začínám znovu, pomalu . . . hehehé, hehehé, pořád stejně, tvrdě a monotonně se směje slečinka, která je u Věry. Její smích nemá nuancí, směje se vtipu i nejapnosti, jež má být vtipem, stále stejně hehehé . . . Nemohu číst . . . vstávám, a opatrně, bych je nevyrušila se stavím do otevřených dveří a přehlížím celou scenerii . . . Zády ke mně na dvou židlích sedí Věra i slečinka. Věra sedí tiše, jen nožičky a světlé vlásky se někdy zatřepou, a slečinka se směje svým jednotvárným a nepříjemným smíchem. Najednou slečinka obrátí na mne svůj 18tiletý obličej. Obličej lidí, kteří nikdy mladí nebyli a nebudou, nikdy žádnou bláznivou myšlénku neměli, dobrý obličej, tupý obličej, s tvrdošíjností, číhající v hloubi malých, černých očí — tête carrée? Hehehé, se směje, milostpaní . . . „Říkám pst a uklouzne mně netrpělivý pohyb, nechci, aby mně herci spozorovali. Na tváři slečinčině se mihne výraz křivky, něčeho nezaslouženého . . . Naproti v otevřených dveřích je portiera, která je teď oponou, je odestřena a na malé, šedomodré pohovce sedí 12tiletá Aninka. Slabé a malé dítě, bledé, s podlouhlým obličejem a tmavýma, měkkýma očima. Na jejím jindy jako zaleknutém obličeji je malá, nesmělá radost — snad, že hraje. Myslím, má ten zakřiknutý výraz po matce — pradleně? Neviděla jsem nikdy v životě takového obličeje . . . vždy, i když byla veselá, vypadala, jako by chtěla plakat nebo plakala, a nikdy jsem si to vysvětlit nedovedla. — Teď Aninka sedí skromně v koutku pohovky v tmavých šatech, s velkým černým kloboukem na hlavě, který jsem ráno Věře darovala, a s černým závojem a dělá — dámu. Najednou vejde na scénu Jarka, syn vedlejšího lékaře. Podnikavé, živé, na svých 12 let až příliš vyvinuté dítě. Je ohebný, má pomněnkové oči, v nichž místo něhy svítí šibalství a posměvačnost . . . Má klobouk tatínkův do týla posazený, velkou hůl pod paží, a přichází jako žid k dámě prodávat. Improvisuje, chváli své zboží, a docela dobře zachycuje tón úmyslného a přehnaného vychvalování — snad mne mezi diváctvem postřehl — nadsazuje, přehání, chce vyniknout, a já mám trapný pocit, že to dělá, abych ocenila jeho schopnosti. Chce vzbudit dojem komiky, kroutí se všelijak šaškovitě, protahuje slabiky, dává jiný přízvuk, hromadí přídavná jména na sebe v jednom proudu: dobrý, znamenitý, výtečný, nejlepší, nádherný, skvostný, nedosažitelný, báječný — jako Rabelais to dělá, ale on to dělá v momentě, kdy neví, co říci, kdy invence mu selhává a chce přece udržet dojem komičnosti v posluchačstvu — slečinka mu také odpovídá stále svým jednotvárným smíchem — hehehé, hehehé . . . Věra se trochu kroutí na své židli, potom položí svou rozcuchanou hlavičku slečně do klína. Aninka odpovídá: ano, snad, ne, možná a usmívá se svým zaleknutým úsměvem.

Snad myslí na to, je-li to tak dobře, zvláště líbí-li se to Věře. Tichá Aninka má ráda divokou Věru. Někdy v letě, když jí maminka k Věře nedovolí, stojí na protějším chodníku a dívá se, nekmitnou-li se v okně Věřiny rozházené vlásky. Aninka-dáma odmítá všechny věci, jež jí ke koupi nabízí žid-Jarka, říká ne, ne, a tichounce se usmívá. A Jarka-žid najednou obrátí, začíná se zlobit, zuřit, vynadá dámě hloupých fiflen a scéna je u konce.

Jarka je zase tulákem, přichází k dámě-Anince prosit. Má suché lámání v údech, v noze ho píchá, ruka ho bolí, kolena se mu třesou a prosí o malý, docela malý dáreček. Věra, která zatím ke stolu si sedla a v knize

listy převrací, obrací svou rusou hlavičku k Anince a říká, patrně docela chycena hrou, rozkošně a naivně: dala mu něco, Aninko... Může Aninka něco Věře odepřít? A tulák-Jarka dostává dva krejcary. A teď nastává effekt hry: tulák z pokorné pósy prosícího tuláka se promění v hrozícího tuláka a křikne: „když máte dva krejcary, musíte mít taky víc", a končí strašlivým effektem: „peníze nebo život". Aninka se přestává smát, Věra stichla a očí široce otevřených s tuláka nespouští, jen najednou zavzní — slečinčino hehehé, hehehé!

A najednu se obrátí Jarka s pohrdáním k Anince a říká: „S ní nic není, šla někam jinam" a ustrašená Aninka si sedá vedle Věry. Jarka hraje sám. Má monolog. Monolog tuláka, kteří se mu patrně velmi zamlouvají — kroutí se, směje se sám, hopkuje a vypráví, začíná ze široka: „potkám pána, takovýho tlustýho, chňap, vezmu pánu portmonais, vyslovuje portmonais... a on se obrátí ke mně, a chňap, vezme zase mně portmonais... není v tom komiky skutečné, jen snaha být vtipným, oslnivým, briliantním, působí to nepříjemně a trapně... jen slečna se zase směje, hehehe, hehehé... Aninka a Věra sestrkují hlavy a šuškají si. Jarka vidí, že se na něho nedívají, přidává přízvuku, ještě víc se kroutí, krátké slabiky prodlužuje, dlouhé zkracuje a je ve všem něco falešného, barokního.

Jen slečna se pořád směje, stejnoměrně: hehehé! Věra Jarku neposlouchá a obrací se k Anince. Ví, co? budeme si hrát s panenkami... Jarka vrhá pohled uražené ješitnosti na všechny, odchází... ještě bouchnou dvéře... a je ticho... jen slečna povídá ke mně obrácena: co se mu jen stalo?... jsem nezpůsobna, neodpovídám, odcházím a sedám si ku knize.. Nečtu... myslím na malou Věru, oddanou Aninku a podnikavého Jarku — zapomínám na ně a začínám číst, kde jsem přestala. Najednou zase zavzní smích, takový tichounký a blažený Aninky si hrající, že mně jako melodie připadá a že mohu číst.

DVA OBRAZY.

Berlínský profesor Heřman Grimm, nejsamostatnější a nejvroucnější vykladač Goethův, uchvacující zbožňovatel vznešených nahot Michel Angelových, vypovídal ženy ze svých přednášek. Pokaždé na počátku semestru prosívaly ho některé posluchačky berlínské university, aby je ke svým přednáškám připustil. „Bylo by mi nevolno, — odpovídal, — zarazil bych se najednou u některého slova, u některého obratu, neboť jsem ode dávna zvyklý přednášeti mužským posluchačům a nemohu se tomu v sedmdesáti letech odučovati". Nebyla to naprosto netrpělivost — praví Bohemia 8. února — nebo snad nepřátelství proti ženskému studiu, jež vniklo vítězoslavně do university Bedřicha Viléma, co pohnulo zetě Bettiny, kterou lze považovati za jednu z prvních a nejživějších ženských průkopnic, aby takto mluvil. Provázel snahy studentek přáním nejlepšího zdaru, avšak sám jako sedmdesátiletý muž, citlivý k nejmenším změnám, nemohl se již odtrhnouti od jistých pevných řad svých představ a poctivě to přiznal.

Opačný obraz! V Praze přednáší právě v tomto měsíci profesor dr. Ludvík Knapp v německé universitní extensi o „hygieně ženského žití". Bude se ve svých výkladech dotýkati otázek, o nichž se dřívější doba domnívala, že jich nelze před ženským uchem ani nadhoditi, na tož projednávati. A z těchto přednášek, jichž se i dívky účastní — jsou muži vyloučeni. To je příznačné pro závažný obrat v našich názorech. Stále hloub zasahující přeměna společenských formací, kdysi tak pevně učlánkovaných a nová doba přísné práce, která až na malé výjimky nutí každé jednotlivé individuum k největšímu napjetí sil, poučily nás, že ani žena nesmí déle býti ponechávána v oné bezradnosti, která ji stlačovala na bezvolnou a bezmocnou svěřenku mužovu. Především jiným vystoupilo určitě přesvědčení, že žena musí nabyti rozhledu o svém vlastním určení a o svém svatém lidském povolání. Nesmí státi proti světu, jako dítě, které trochu v obrázkových knihách listovalo. Žena musí plniti svůj úkol s plným vědomím, nesmí se dáti životem překvapiti a ohlušiti, nýbrž musí zasahovati v něj tváří v tvář a s jistotou. Závoje, které druhdy nečistá zvědavost v nečas trhávala, mají býti odhaleny klidně a slavnostně,, ale s čistým vědomím, že je toho třeba a že se to samo sebou rozumí.

Příští vychovatelka musí býti sama vychována a musí velikost svého úkolu zcela obsáhnouti. Budoucnost pokolení nemůže zbudována býti na hravém vrtochu, jenom pevná ruka může se zdarem stavěti na budově lidstva. Proto žena kráčející nejtěžšímu a nejšťastnějšímu povolání mateřskému vstříc, musí poznati život a jeho boj, místo aby v umělém, skleníkovém ovzduší vysilovala. Především však musí se snažiti, aby se dovedla své vlastní bytosti a povznesené záhady svého pohlaví sama zmocniti.

Tyto dva obrazy ukazují, kam jsme už dospěli na postupu ženské otázky.

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

(Pokračování.)

Vypravoval sem vám, jak otec nutil Pepíka, aby se poohlíd taky za jiným děčetem. To se taky stalo. Jednou na otcovo vybídnutí šel náš Pepík asi hodinu cesty za holkou; slyšel, že bude míť čternáct set a že je ze schrastných*) lidí, a to by tak prý se proň hodilo.

„Jdi hochu," pravil táta, „a přezvěď to! A dej pozor, jest-li se taky bojejí Pána Boha!"

A Pepík přezvěděl. Byl již dost rozumný, i také nábožný jako táta. Selskou práci uměl všecku a proto se nebál, když se ho pantáta na to neb ono zeptal: „Jes-li pak taky sejete hrách?" tázal se pantatík.

„Sejeme, ale ten, dyž ho Pán Bůh nenadělí a nepožehná, se málo zvede."

V tom panímáma vysype brambory na stůl, pantáta je obklopuje rukama, aby se nerozkoulely a doloží: „Tady je boží požehnání, dyž je pelnej stůl bandor, na to vostatní já mnoho nedám."

Pepík si něco pomyslil, vzpomněl si na Ančku, třebas byla chudá a už za čternactistoukovou nešel.

Však Ančka, chudák, zatím chodívala na dolení síň, tam měla svůj kámen, který již mnohokráte selzami pokropila a na něm klečíc se sepjatýma rukama se za Pepíka modlíla.

A tohle se nestalo jednou, ale mnohokrát, protože Pepík měl na vybranou. Veme-li si holku s penězi, dostane statek celý, pak-li chudou Ančku, tak jenom půl. „Druhou půlu rozdělím dvoum tvým bratrům," říkal táta, „voni si na tom postavějí a ty první půlu se stavenim dostaneš za čternáctset zlatejch. Dostaneš-li ale holku s penězi, dám ti to celý za tři tisíce — dělej si, jak chceš."

„Ale, Jakob šel z domu s holej a vrátil se se dvěma stády, však von mně Pán Bůh nevopustí," pomyslil si Pepík.

Ančka Pepíka vobjímala, jak mohla, dyž ji řek', že se bude ženiť a že si veme ji.

Pepík taky zaplakal, dyž Ančka plakala radostěj, však k vůli ni opouštěl druhou půlu.

Pepík měl mimo dva bratry ještě čtyři sestry. Chuděrky, byly rády, že se na nich schátralý šatečky jakž takž držely pohromadě — proto Pepíkoji měly za zlý, že má Ančku rád. Von se proto ani sestrám, ani otci nepochlubil, že už byl na faře. Co, zápis*) už měl a jejich myšlení znal.

Příští neděli Pepík spad.**)

„Tak si přeci tu děuku nahou Pepík bere," řek' kmoter soused, kerej měl taky asi tři číry naudaní, Pepíkovu otci.

„Víte co, já deň váma, nešel bych na svarbu; moh' vás poslechnouť, já bych mu bel dal naši Marii a ťo moh' hospodařiť."

„Já, možná, že nepujdu, za jedno, u nás nebudou dělať žádnejch caviků a taky to neni potřá a za druhý — — — —"

„Ale, kmotře, voni pro vás přijdou a vy půjdete. Podejte mně na to ruku, že nepujdete." A dědeček podal.

*

Pepík zatím dělal přípravy ke svatbě; aby tátu nemusel obtěžovať, plet to jak jen moh. Štěstí, že v zejmě ďál dříví na pančtě. Moh si každej k večerou, kolik unes, vzíť domů a tak si vyrounal asi sáh dříví a tejdě ho prodal, pánečku, za půl pátý zlatky. Ale co to je na svarbu: šatstvo, boty, klobouk, faláři atd.

„E co, pujdu ve starým kabátě, jen si koupim klobouk. Nána taky pujde v loňskejch šatech na voddauky," pomyslil si Pepík.

A tu eště si vzpomněl náš mladej hospodáříček, že nákej šesťák do svý kapsy přižene.

Měli na půdě kravinu. Předlůněm jim chcípla kráva — Pepík ji stáh, kůži dal na půdu a maso — čiberž kosti, zakopal do hnoje.

„Tatínku, co uděláme s tou kůžej?"

„Ale hochu, chceš-li, prodej si ji a peníze si nech; vono za tu schnilou děravinu bez toho nic nebude."

A vida, kde seuzala tu seuzala Jakobova chytrost.

Do městečka šel Pepík s kůžej až k večerou, aby na ni koželuh moc neviděl a dostal za ni šest zlatejch. A tak měl už na svarbu peněz dost.

Před svarbou večer, přinesla Ančka ženichoji košili a pantátoji na krk šátek, při čemž, klečíc, děkovala za syna a slibovala s pomocí Boží, co jen mohla. Pantáta utřel oselzené oči a druhý den šel na svarbu.

Byla to svatba jednoduchá, ale veselá.

Jídla a pití nebylo nadbytek, ale žalmy a písně duchounní nesly se až k nebesům. I pantáta byl veselej „až vo sto šest" a zpíval, však to byl starej žalmista a na kmotra ani nevzpomněl.

Za ňákej tejdeň si Pepík přistěhoval Ančku domů a to z lehka. Od truhláře jarmaru, postel a prádelník jí její otec přivez s kravou, peřiny a ňákej hernec vzal Pepík na záda; Ančka vedla krauku, kerou dostala věnem.

A to bylo v pátek na večír, dyž si Pepík svou hospodyni přived.

„V pátek to jde nazpátek," řek kmoter soused, jen že ne našemu Pepíkoji — čiberž teď už Jozeřoji

*) Hospodárných.

*) T. j. na polovinu statečku v knihách.

**) Měl ohlášky.

a Anně to šlo na z pátek, ale naopak kmotroji sousedoji.

*

Říkává se: „noví páni, nové řízení." Tak to bylo i s naším Jozefem a Annou. Splašili, vlastně koupili dvě obstární, ale dobré lavice a čtyři židle po faráři, který se jinam odstěhoval. Koupili si taky stroj na řezanku, aby se jim dobytek líp dařil a k tomu, než byl rok, Pán Bůh jim nadělil klučíka, kterému dali říkat Jiřík po dědečkoji. A tak se stal z bývalého hospodáře dědeček a výminkář.

Ten měl malého Jiříka rád, a nyní tepru volně si moh u jeho kolébky ňákej ten žalm zazpívat. Hoch rost jako z vody a než mu byly dva roky měl bratříčka, tomu dali říkat Frantík. Když hoši povyrostli, byla to pěkná podívaná na ně a na dědečka. Dědeček sedal nejraději u kamen na lavici, jednoho hoška s jedné strany a druhého s druhé rozsadil vedle sebe a stále jim něco pěkného vypravoval.

Bývalo jeho obyčejem vypravovat biblické poudačky. Dal si na tom mnoho záležet, aby mňoučky v pozornosti uderžel; študovalť takovou povídku třeba tři hodiny. Já jsem byl ten starší mňuk a proto to dobře pamatuju.

„No, tak hoši, dejte pěkně pozor! já vás naučím poudačku vo Davídkoji:

Tak bel jeden táta a měl vosum synů a nejmladší se menoval Davídek a ten pásel vouce.

Bylo to u velikýho lesa a tam vybíhali velci a nedvědi. Dyž mu chtěl některej velk nebo nedvěd ňákou vouci sežrat, von popad čerstva kámen, dal ho do praku, roztočil a uďál: brrrňk — — — a nedvěd se hned válel. Pak ho dotlouk eště holej.

A tu sluzal zas harfu, pěkně na ni hrál, zpíval při tom žalmy a voučičky se mu pěkně pásly.

Jednou, dyž přihnal s pole, řekel mu jeho táta: Ale, Davídku, tuhle máš pár chlebů, trochu syrečků, svaž si to do plachetky a jdi se poďvat na vojnu k bratřím, jak se tam asi mají.

Davídek poslech a šel.

A dyž tam přicházel, tu viděl: takovej hroznej chlap, říkali mu Goliáš, pořád křičal:

Kdo se se mnou pujde prát?

Kdo se se mnou pujde prát?

Dyž Davídek našel bratry, ptal se jich, co to je a že by von se s ním chtěl prát.

I ty hochu, řekel nejstarší brater, my sme silnější než ty a bojíme se ho a ty že bys se s ním chtěl prát? Von jak na tebe šťhne, tak tě zamáčkne.

Ale král se to doujeděl, nechal Davídka zavolat a poujeděl, že přislíbil tomu, kdo by toho chlapa zabil, půl království a círu.

— Ty bys se s ním prej chtěl prát? — řekel král. I chtěl, odpoujeděl Davídek. A tak mu král půjčil plechenný šaty a meč — ale Davídek se v tom nemoh ani hnout.

— Ale králi, já se v tom nemůžu hejbat — řekel Davídek a zas to pěkně slík, vzal si jen svou mošničku a hůl a teď šel.

A dyž přišel k jednomu potůčku, nabral si tam pět voblásků, dal je do mošničky a kráčel pěkně naproti obroji. A sotva že ho ober zhléd, posmíval se mu: Co pak, ty zemskej červíčku, ty na mně jdeš s holej jako na psa?

Davídek odpoujeděl: Já na tebe nejdu s holej jako na psa, já na tebe jdu ve jménu Hospodinovu.

A vytáh z mošinky prak, dal do něj jeden kamínek, roztočil a uďál: brrrňk — — — a ober se překohátil.

Davídek ale skočil, jeho mečem mu uťal hlavu, popad ji zaulasy, hodil na záda a pelentil do svýho vojska. Teď mu hrali a všichni křičeli: „sláva našemu Davídkoji!"

A král mu dal půl království a círu.

Tak co; hoši, líbilo se vám to?" řek dědeček.

„Panečku, líbilo!"

„Tak eště zejtra vám to budu vypravovat a pak to zas budete vypravovat vy mně, abych věděl, jesli to už umíte.

A teď počkejte, já si zazpívám."

A zpíval žalm: Šťastný, kdož v Boží bázni.

„Dědečku, co to je žalm?" tázal jsem se.

„Ale hochu, to je písnička, tu skládal ten král, co toho obra zabil a co uměl na tu harfu tak pěkně hrát."

„A jak to skládal?"

No, uzal papír a psal a tak to skládal, proto, že mu k tomu Pán Bůh dal dar umění, proto se mu taky říká muž Boží."

Já sem ale už nečkal na nic, a ač sem eště do školy nechodil, vzal sem kousek papíru a vykreslil sem několik písmenek z maminčina zpěunfku a běžel sem s radostí ukazovat dědečkoji se slovy: „dědečku, vidíte, já sem taky muž Boží, já už taky skládám."

„Ó hošíčku, tohle není žádný skládání," řek dědeček, „tohles jen namaloval pár písmen. Až budeš velkej a až budeš chodit do školy, pak tepru porozumíš, jak to ten Davídek skládal.

Teď si s Františkem pěkně poskákej a já vám budu hrát na hubu."

A dědeček hrál a bubnoval nohou do podlahy tak dlouho, až sme si hodně poskákali.

„Dědečku, vy to pěkně umíte, kde pak ste se to tak naučil?"

„Ale, hochu, to se zeptej táty, dyž byl malej, co sem se jím takhle nahral."

„Taky tatínek takle skákal jako my?"

„I taky."

„A jesli pak taky tatínek někdy plakal jako já?"

„I taky."

„A kdy?"

„Ale dyž mu umřela maminka."

A strejčkové a tetičky taky plakali a já sem kór plakal, proto že sem neměl už žádnou hospodyni, jako má tatínek."

„A kdo vám, dědečku, pral košili a šátek do kapsy?"

„Tetička Marie, ta byla nejstarší, bylo jí patnáct let."

„A kdo vám spravil kazajku, dyž se vám udála díra?"

„Ale, hošíčku, škoda na to vzpomínať, proto že musím vždycky plakať. Dětí bylo sedum a já vosmej a tak já i voni chudáci byli sme pořád skoro roztrhaní."

„A tak ste si moh koupiť nový."

„Dyž sem neměl peníze; ačkoliu sem přad celý dňe, přec sem málo vydál, proto že až toho času přádlo málo platilo. Dokud sme byli na Rybnicích to to šlo, to se vydály pěkný peníze."

„A jak ste přišli z Rybnic sem?"

„To vám povím až jindy, teď si už děte spať. Eště říkejte: :

Půjdu spáti
dej mi ustáti.
ó můj Bože,
z mého lože,
v ranním čase,
zdrávu zase."

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

Z oslav Vrchlického zaznamenáváme především jeho vlastní výroky o sobě. Básník sám se prohlašuje za improvisatora. Improvisoval svůj život i své knihy. Sotva bude mu kdo odporovat. Ale potom? — Jednoho dne zamyslíte se o svém národě, o jeho povaze, o jeho budoucnosti. Básníci bývají proroci. Jděte k básníkům na na poradu a vyhledáte i z Vrchlického všechny básně, v nichž pěl o svém národě. Najdete jich dost, básník v každé si myslil něco jiného, často pravý opak, a proto odkládáte je stranou. Ano, to jsou improvisace, chvílkový impresionism, záchvat okamžiku. — Vy jste však čekali věštbu, vhled až do kořenů národní bytosti. Puškina tak čteme, Mickiewicze tak čteme. Ustálenost názoru jest jejich charakter. Chtěli mít nějaké normy pro své vlastní jednání, musili mít ustálený názor o věcech a lidech.

Patří k mé povaze, že vždy rád se něčemu obdivuju — praví básník. Co potom znamená kritika? Vrchlický se obdivoval Polákovi, Vocelovi, Jablonskému, Douchovi, Hálkovi — dobrá; ale on také za svůj obdiv bojoval! A tu se nám zjevil právě rub obdivu. V historii české literatury za posledních 50 let nenajde se trapnější episoda nežli Vrchlického kampaň proti Macharovi i se všemi pozdějšími dodatky. Vrchlický nezachoval se jako muž. Ublížil, prohrál, neodvolal — také chvílkový impresionism! Stejně prudce se pouštěl do boje, jako prudce bojiště opouštěl. I v těch výrocích zde zaznamenaných jsou ostny. Anonymní ovšem; vyber si, kdo co vyber! To patří k té povaze básníkově. A člověkově?

Naše slavnosti toho druhu, jako bylo teď Vrchlického jubileum, nepovznášejí pozorovatele. Všechno se oslavuje na jedno brdo: oslavy vedou spolky literární, umělecké, studentské, zábavné, nesestupují však dolů, ke kořenům lidu. Všude jen náš národní byrokratism — spolky. Chtěl bys být stržen duší davu — náš dav spí a jeho duše lpí na čemsi jiném. Když v Polsku slavili předloni Sienkiewicze, pociťovali jsme až u nás, co je to oslava národní, jak vypadají jubilea, jež slaví národ. A my při tom říkáme, že polský národ je pouze šlechta. U nás se slaví stejně básník Vrchlický jako politik Herold a politik Herold jako náčelník — řekněme — pražských ozbrojených sborů. Většina pak literátů psala vlastně o sobě, nikoliv o Vrchlickém.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Žebrák.

Napsal J. S. Turgeněv.

Procházel jsem se po ulici... zastavil mě žebrák, vetchý stařec.

Zanícené, slzavé oči, zsinalé rty, huňaté hadry, nečisté rány... Ó jak šeredně ohlodala bída nešťastnou tu bytost!

Vztahoval ke mně červenou, opuchlou, špinavou ruku... Sténal a hučel o pomoc.

Počal jsem se hrabati ve všech kapsách.. Ani tobolky, ani hodinek, ani šátku jsem neměl... Nevzal jsem ničeho s sebou.

Ale žebrák stále čekal... a natažená jeho ruka slabě se kolísala a chvěla se.

Jsa zmaten a zaražen, stisknul jsem pevně onu špinavou, třesoucí se ruku... „Nenaléhej na mne, bratře, pravil jsem, nemám nic, bratře."

Žebrák upřel na mne své zanícené zraky; zsinalé jeho rty se usmály, — a nyní zase on stiskl moje sestydlé prsty.

„Inu, co, bratře" — zahuhňal, — „i za to Pán Bůh zaplať! — Je to také almužna bratře."

Porozuměl jsem, že i já jsem dostal almužnu od svého bratra.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Nebylo možno.

— Proč nebylo možno?

Tak.

S velkým namáháním podařilo se mi přece domakati se, že i tu byly příčinou kořalka a karty. Prohrál vše do poslední nitky, popadla ho tesknota: šel a udal se.

— A ženu jste o tom zpravil?

— Načpak?

Usínám té noci s přesvědčením, že se mi přece jen podařilo potěšiti ubohého hocha, uspokojiti ho, co se týče jeho příštího osudu. Avšak na druhý večer, když opět není peněz, ani hry v karty a my hřejeme se zase a povídáme si u kamen, začne můj Ťupkin dřívější píseň.

— Och, já nešastný, já zlopověstný! Proč mne jen matka na svět zrodila!

Já to konečně nemohu již snésti a začnu mu nadávati za zbabělost a plačtivost.On se brání, a tu se mi podaří vytáhnouti z mého Sanča-Pansa, že byl skutečně již před útěkem trestným.

— A za co?

— Byl jsem děňščikem (denní službu konající voják). Opilec jeden napil jsem se, hodinky jsem rozbil důstojníkovi a ještě mu hrubství nadělal...

— To je to tedy! No, proto však netřeba fňukat. Do vyhnanství vás neodsoudí.

— Ach, mne vyhnanství nemine, to cítí mé srdéčko, och, cítí! ... Kdybyste všecko znali a věděli... och, já přenešťastný siroteček! ...

— A co je to všecko? Jen vypravujte, když jste začal. Čeho jste se ještě natropil? Nebyl-li jste již v disicplinárním praporu? — tážu se polo žertem, polo vážně.

Mlčení. Těžký vzdech. Začínám se konečně domýšleti.

— Tak je to přece pravda? Byl?

— Och, já přenešťastný! Ubohá moje hlavička!

— A za co? Co jste tehdy učinil?

— Trestance jsem propustil.

— Za peníze?

— Oba opilci — napili jsme se... Vedl jsem ho do vězení... No... Jdi, Ivane, pravím, na všecky čtyři strany... A sám jsem si lehl a usnul. A on utekl.

— Jak dlouho byl jste v disciplinárním?

— Tři roky. Ne, já musím do vyhnanství, já musím! Má duše to cítí... A pak bude ještě hůře: Zabiju někoho, při sám Bůh, zabiju! Všecku krev mně vypili, krvopijci!

— Sám jste všeho vinen, Ťupkine, lidi z ničeho nevinňte. Opanujte se, přestaňte hrát v karty, opíjeti se — a stanete se opět člověkem.

Ale Ťupkin mi neodpovídá již ani slova a zamračeně klade se spát. Ráno prosí mne o peníze a dám-li mu je, v nejbližší noci propadne opět společnému trestaneckému soudu.

Čím více se přibližoval Čitě, tím bylo patrnější, jak více a více se rozčiloval a ztrácel ducha; časem se mi dokonce zdálo, že zamýšlí utéci (strážce věda, že se dobrovolně udal, nedával naň dosti dobře pozor). Byl však zajíc-člověk v plném slova toho smyslu, i nebyl by nikdy nabyl odvahy k útěku. Tak došel také do Čity celý bez pohromy. Se mnou rozešel se dosti chladně, ba ani se nerozloučil se mnou pořádně. Takovými myšlénkami nezabýval se v ony chvíle . . .

Ve většině případův je těžko v pravdě poznati trestance ze života cestovního, kde není trvale ustanovených pravidel, není ničeho stálého, nýbrž vše se mění a život podobá se brzo jakémusi věčnému útěku před neviditelným nepřítelem, brzo nekonečně se prodlužující mrzké zahálce. Pro „pána", jedoucího na zvláštním povozu a žijícího v odděleném šlechtickém bytě, je to tím těžší. Avšak ani před „svými" trestanec neotevírá celý svůj vniterní svět v těchto proměnlivých a tísnících poměrech; tím zdrželivějším bude před „pánem" třebas do vyhnanství jdoucím, avšak v privilegovaném stavu. Je třeba velice jemné pozorovací schopnosti a umění pátrati v jemných odstínech dojmů a v nejnicotnějších faktech, aby bylo lze rozeznati ve vypravováních trestancův pravdu od lži, přetvářenou a na odiv stavěnou povahu od povahy skutečné.

To je příčina, pro niž nebudu čtenáři předváděti větší množství portrétův a karakteristik z tohoto cestovního období svého života ve světě vyvržených. K tomu budu míti ještě dosti času i popudův. Naznačím jen několik hlavních proudů v karakterech a fysiognomiích trestanců, pokud se mi vysvětlili v onu dobu.

K prvé třídě náleží „tichounci", větším dílem starci, hrající úlohu nevinných obětí a stavící na odiv až nenávist ke svému druhu-kobylce. Ve většině případů bývají jedni z nejnepříjemnějších. Rezonérství, zatvrzelá sebeláska, vydřidušství, licoměrné svatouškovství — to jsou hlavní rysy těchto lidí. Tyto rysy slučují se nezřídka s nepodplatitelnou čestností (v erárním smyslu slova), avšak z této čestnosti vane jakási bezcitnost a vaše srdečné sympatie neklopí se k oněm čestným starcům-reptalům.

Druhý typ — rovněž obstarožní již a někdy i docela staří trestanci, kteří netají se tím, že jsou syčáci a lupiči, avšak chovají se s jistou důstojností a ušlechtilostí. „Ať jsem třeba na svobodě zloděj a lupič, ve věznici, mezi svými, jsem však čestný

člověk, trestanec ve starodávném smyslu slova". Nejsou také daleci toho zareptati si, postesknouti si nad úpadkem starých trestaneckých mravův a obyčejův a pokárati „nové pokolení". Třetí, kterých je většina, představují duši a srdce španky: to jsou -- hráči, trhani, sucharníci, kati, kteří jsou hotovi státi se obětmi a oběti, které mohou se zítra státi katy; lidé, kteří jsou jakoby zúmyslně stvořeni přírodou pro život ve vyhnanství a zvláště „ve vyšetřování". Oni sotva asi pochopují, že by bylo možno žíti jiným, lepším životem, než v tomto předpeklí. Nalezají se ve věčném omámení a opojení bez lihoviny, ve věčném vzrušení a starosti, byť by předmět starosti nestál ani za zlámanou grešli: jim je především třeba samotného rozčilení. Tážete se: proč dnem i nocí hraje onen mladý, světlovlasý chasník se spitou, bledou tváří a horečně planoucíma šedýma očima, který téměř ani neumí hrát a bývá věčně metlami švihán za prohýřené erární věci, který věčně hladoví a slouží ještě k tomu za předmět všeobecných posměšků? Zahleďte se do jeho ustarané tváře, v jeho přímo si stýskající oči — a máte odpověď. Bez karet nebo vodky a snad i bez metel, bez něčeho perného, povzbuzujícího, život nebude životem tomuto člověku, který se z dráhy životní jednou vyšinul. Z takovýchto mrhačů života rekrutují se tak zvaní „sucharníci" a „věční obyvatelé věznic".

Sucharníkem nazývá se trestanec s krátkým trestem nebo propuštěnec, který uvolí se za náhradu několika rublů, za červenou košili (nebo, jak trestanci posměšně praví: za suchary) zaměniti si jméno i osud s trestancem dlouhého trestu nebo i s „věčným".

Nemohu se nezmíniti o zvláštním způsobu záměny, jejímuž významu nemohl jsem dlouho porozuměti, který však má přes to hluboký a neobyčejně vtipný smysl. Zaměňují si jména i propuštění s propuštěnými. Nějaký Bělonosov vyjde místo Dolgošejina, jemuž není ani za mák podoben ani tváří, ani znameními, a Dolgošejin zůstane, dejme tomu v nemocnici, nebo se zdrží do příští čety. Samo sebou se rozumí, že „omyl" přijde brzo na jevo tam i zde. V jednom místě se představenstvo oboří na Bělonosova, v druhém na Dolgošejina.

— A! Tys sucharník?

— Dokonce ne, pane, — odvětí i Bělonosov i Dolgošejin, a nedbajíce zjevného nesmyslu svých slov, úporně tvrdí, že vlastně jsou týmiž osobami, které zapsány jsou v protokole, že jsou odsouzeni na dočasné vyhnanství. Rozumí se, kdyby se toto přihodilo v jedné a téže věznici, že dovedlo by představenstvo hned rozuzliti zmatek; předpokládá se však, že zaměnění pospíšili si, aby byli rozděleni od sebe slušnou vzdáleností, a přijíti pak na pravou stopu, není tak snadno. Místní představenstva jásají: chytili sucharníky, kteří se prodali za červenou košili. Bělonosova i Dolgošejina soudí (předpokládá se arciť také, že v rozčilených bodech) a jako zaměněné je odsuzují každého na tři roky do vyhnanství s tělesným trestem. A toho jim bylo třeba . . . Se non e vero, e ben trovato (není-li to pravda, je to dobře sosnováno) řekne snad čtenář; ale nechť si vzpomene, že ve starých, ba poměrně ještě v nedávných časech dály se ve vězeňském světě věci horší. S objevením reforem, rozumí se, stávají se podobné šibalské kousky stále těžšími a nesnadnějšími.

Majdanščíky nazývají se trestanci — překupníci, jimž artěl prodá monopol obchodní na dobu jisté lhůty na cukr, na čaj, na tabák a podobné drobnosti, a to nejhlavnější — udržování herny a někdy ještě i temnější peleše. Byl jsem na příklad svědkem, jak jeden majdanščík vezl s sebou veřejnou ženštinu, vydávaje ji za svou nevěstu z dobré vůle ho následující. Jela, rozumí se, oddělena od svobodné čety, kde šel „ženich", za ním, ale v oněch etapách, kde bylo lze staršího podplatiti, neb ošiditi, pohnouti ho k soustrasti povídačkou o rozloučení milujícího párku, které v brzku nastane, „nevěstu" vpustili na noc do etapy k jejímu domnělému ženichovi a pak lze si představiti, co se tam dálo! . . .

Je třeba ostatně říci, že majdany jen v řídkých případech najímají lakomí vydřiduchové, to jest takoví, kteří, obohativše se, žili by střízlivým a rozumným způsobem (takovým trestanci ani snad majdan neprodají); obyčejně bývají to titíž hráči a trhani, nutící se do „polepšení" jedině jen proto, aby za několik dní promrhali všecek zisk ve vodce a v kartách.

V.

V měsíci srpnu vstoupil jsem do oblasti nerčinského vyhnanství. Pocítovali jsme jakési nové ovzduší. Kázeň stávala se přísnější, chování představenstva i průvodčích bylo hrubší, nálada trestanců samých sklíčenější. Vyprávěli si o nastávajících prohlídkách v Nerčinsku, Strětensku a v Ust-Kaře. Pravili, že tam seberou všecko do poslední nitky. Vymýšleli prostředky, jak by ukryli zbývající jim v ruce kopějku. Vojáci zastrašovali vypravováním, jak u jednoho starce našli v sucharu zapečených sto rublů a jak je důstojník skonfiskoval a rozdal průvodčím. Já jsem, ve své tehdejší naivnosti, dlouho nechápal, proč přese všecko takové strašení, moji spolucestující přece jen měli v úmyslu poschovávati své peníze. Proč by se neměly, tázal jsem se, odevzdati peníze do opatrování představenstvu?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 1. března 1903. Číslo 9.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

PRINCEZNA V ZAZDĚNÉ LHOTĚ.

Moderní pohádka. — Marušce Nejedlých věnováno.

Do Zazděné Lhoty přišla princezna. Na návsi, kde času nedělního vystavuje lhotská jeunesse dorée na odiv nejnovější mody, a kde za všedních večerů dávají si husy dobrou noc, zazářila její zlatovlasá hlava jako dovádivý sluneční paprsek, a violkové oči rozhlédly se božsky naivně po zástupu užaslých zevlujících dětí.

Dalo se očekávat, že princezna se ohlásí — jak se sluší a patří — na zámku velmožného pána. Ale ona — princezny mívají někdy divné vrtochy — zaklepala na zpola vyvrácené dvéře nejbídnějšího baráku kousek za Lhotou. Říkali tam na Kozinci. Šeredná babice, shrbená, zpola hluchá, zpola slepá, jí otevřela.

Princezna na Kozinci! V baráku, kolem něhož i obecní dráb — a to je přece nějaký kos! — chodívá vždycky s náležitým respektem . . .

Pověsť o princezně na Kozinci záhy naplnila veškeren vzduch Zazděné Lhoty. Od instance k instanci letěly otázky: Odkud sem přišla? Ví-li o tom pantáta král? A co je vábilo sem do Zazděné Lhoty, která, vezmeme-li k ruce dobrou mapu, leží od ostatního světa devět tisíc devět set devět a devadesát mil, a jejíž letopočet kulhá ještě o celých sto let za posvátnou hedžrou?

Moudré Lhotské tetky — tetky bývají vždycky moudré, chytří chlapci — chlapci bývají vždycky chytří, spanilá děvčátka — děvčátka bývají vždycky spanilá, vážené a opatrné obecní hlavy — obecní hlavy bývají vzdycky vážené a vždycky opatrné: to všechno soustřeďovalo své myšlenky na tajuplném příchodu princeznině.

Konec konců obdržely vrch — jak už tak obyčejně se přihází — moudré lhotské tetky. Řekly: princezna přišla do Zazděné Lhoty hledat — Honzu . . . Všaktě známe tu historii: byla jednou jedna zlatovlasá, modrooká princezna. Bili se pro ni rytíři se saní tisícihlavou a s drakem litým, a umírali v soubojích se soky přeukrutnými. A potom přijde jeden takový Honza, neumí nic, než co mu nějaký dědek nebo baba kdesi u cesty napovídali: a pan král dá jemu polovic své země a spanilou princeznu k tomu. Ovšem, lhotskou princeznu z Kozince nehledal asi ještě žádný Honza — i šla ona tedy hledat Honzu sama . . .

Poplach ve světě lhotském!

Cože? Honza v Zazděné Lhotě? My chytří lhotští chlapci! — A od té chvíle zdvihali chlapci pyšné hlavy ještě o drobátko výš nežli jindy.

Cože? Honza v Zazděné Lhotě? A my lhotské dívenky že bychom ho přenechaly jakés takés princezně? My, spanilé lhotské dívenky? — A od té chvíle skvěla se lhotská náves času nedělního nejnovějšími modami, zúmyslně sem importovanými z toho světa, který leží devět tisíc devět set devět a devadesát mil za Zazděnou Lhotou a jehož letopočet ubíhá o několik set let před posvátnou hedžrou.

Cože? Honza v Zazděné Lhotě? K tomu bychom byly my, vážené a opatrné obecní hlavy, abychom spravovaly nějaké hlupáčky? A hned tu neděli po sv. Matěji vytrubovával obecní dráb jak následuje:

„Na vědomost se dává, že ve Lhotě, nazvané Zazděné, ani v okolí jejím na devět tisíc devět set devět a devadesát mil není dovolen pobyt ani jedinému Honzovi. Dopadne-li se přece nějaký, bude ihned vypovězen, a kdyby i dokázal, že se tu zdržoval více než deset let, nedostane práva domovského.“

Takto měly se Zazděné Lhotě vrátit ony staré idylické doby, kdy nebylo třeba rozčilovat se pro jednu záhadnou princeznu, kdy tetky byly moudré, chlapci chytří, děvčátka spanilá a obecní hlavy vážené a opatrné podle dávného zděděného zvyku. Neboť to bylo jisté: princezna půjde, jakmile zví, že v celé Lhotě není ani jediného Honzy. Anebo poví alespoň, proč do opravdy přišla vzbouřit vlny veřejného mínění lhotského.

Tu jednoho krásného dne přiběhl dopro-

střed návsi Martin Kabátů a všecek udýchán zvěstoval lhotským neslýchanou věc: princezna se prochází po panské louce, je bosa a zpívá si takovou divnou písničku!

O obecního drába pokoušela se mrtvice. Když tu trávu šlapat neopováží se ani panský zajíc! A potom — jak se tam dostala? Či dovedou princezny přeskakovat drátěné ploty dva metry vysoké? — „Hehehe," řehtali se chlapci, „zpívá si jako sprostá pasačka!" A kdyby nebylo býval po ruce soudek pravé kolínské vody, dobrá polovina spanilých děvčátek nebyla by se probrala z hlubokých mdlob... vždyť je to co říci: princezna — a bosá!...

A bylo jisté, že se něco musí stát. A stalo se... (Pokračování.)

Z DOPISU BOŽENY NĚMCOVÉ.

„Prosila bych velmi, kdybyste měl asi pár krejcarů v kapse — dnes konečně přišel p. *, že ty dni dostanu část za tu Babičku, ale měli jsme bídu ty dni až hrůza, a nemáme ani na večeři ani na snídaní — snad zítra pan ** přijde."

*

Úryvek z dopisu veřejnosti neznámého. Jaký smutek ovane čtenáře dnes, když slyší o nedostatku a bídě, za jakých Božena Němcová psala svou Babičku! A tyto stesky nejsou ojedinělé v našem literárním světě ani roku 1902.

UMĚNÍ V DOMÁCNOSTI.

Napsal P. Schultze-Naumburg.*)

I. Cíle.

Stojíme před zjevem na oko svrchovaně pozoruhodným. Po kolikátém boji veplulo malířství do klidného toku, krásné moderní obrazy vytvářejí se ve velkém množství, mnoho lidí věnuje jim zájem a sympatii, ba je poměrně mnoho těch, kdož obrazy kupují — a přece nelze mluvit o všeobecné účasti lidu na úkolech uměleckých; slyšíme kde kterého malíře pořád jen naříkat na všeobecnou situaci, postavení jejich umění den za dnem kolísá nejistěji, zdá se, jako by nějaký neviditelný balvan ležel v cestě, zdržuje další zdravý rozvoj.

Neviditelný? Nikoli, kdo má oči k vidění, vidí jej.

Vývoj malířství byl tak prudký a zůstavil tak daleko v zadu za sebou v zakrnělosti všechna spřízněná umění (o něž se přece musí opírat a v jejichž vzájemnosti vlastně teprv se rozvíjí), že teď na své výši ztratilo všechnu oporu. Bylo to tak, jakoby jedna větev na stromě byla vyhnala samojediná nad ostatní a teď jí osamělou zmítá vichřice. Vyženou-li stejně vysoko všecky větve, odolají nejprudčí bouři.

Máme moderní malířství, nemáme však moderního obydlí, vytvořeného a vypěstěného s esthetických hledisek. Kde mají najít útulku nesčíslné tv umělecké výtvory štětce? V obrazárnách? To není účelem jejich vzniku, ony žádají si za harmonický rámec domov pociťovaný stejně umělecky; toho však dnes ještě není.

Domácnosti takové nevytvořila štvanice slohu staroněmeckého, renesančního a rokokového; jako v nás nežije duch středověku, zrovna tak nehodíme se do okolí, jež si onen duch byl vytvořil. Při tom všem neběželo o vytváření realistických ideálů, na něž ještě dnes na vlas tak, jako před čtyřiceti lety hodí se slovo Otty Ludwiga: o to běží, zobrazovat ideály realistické, t. j. ideály naší doby. Je holou zvráceností, pobásnit ideály zašlé doby, které byly nalezly už své co možná nejkrásnější uskutečnění ve výtvorech velkých básníků a malířů minulých času. Spíš je úlohou, utvářet se a stělesňovat ideály, které dosud bez tvaru, jako pouhá touha se chvějí v myslích a srdcích přítomnosti usilující o něco nového, stělesňovat je ve tvar takový, aby v něm každý vrstevník hned poznával to, co sám v nitře choval, ale neuměl sám vytvořit, neuměl vidět.

Všude máme činit s úplně změněnými podmínkami. Teprv až si jich umění povšimne ve vší jejich důsledností, může se ubírat cestou skutečně zdravou. Nikde však v oboru umění tyto změněné podmínky nemají ani přibližně

*) Německý spisovatel Schultze-Naumburg je průkopníkem nového a ušlechtilého vkusu. Zejména naše stavby, ulice, parky a vnitřní zařízení domácnosti mají v něm svého apoštola. Bojuje za reformu v časopisech (Kustwart) i v knihách. Jednu z jeho knih Umění v domácnosti přeložil s jeho svolením (pseudonym) L. Bílý a vydává ji pan Jan Laichter, nakladatel, ve sbírce „Otázky a názory", sešit po 30 hal. Z této publikace otiskujeme první dvě kapitoly. Aby čtenáři dostali zálusk na celou knížku, jmenujeme aspoň kapitoly její: Cíle — Esthetika bytů nájemných — Střední stav — O nádheře — Stěny — Stropy — Podlaha — Dvéře a okna — Kamna — Byt nájemný — Záclony — Koberce — Nábytek — Starý nábytek — Obrazy — Stránka výzdobná — Jak přičlenit umělecké dílo místnosti — Obrazy nástěnné — O koupi obrazů — Podobizny — Kopie — Reprodukce — Rám — Předměty všední potřeby — stolní příbory — Jídelní náčiní — Osvětlovadla — Psací náčiní — Dary — Plastika — Diletantism — Hračky — Sbírky — Kniha — Rostliny — Květinový stolek — Květiny — Domácí zvířata — Kultura těla lidského — Noha — Šněrovačka — Šaty — Šperky.

tak velkého významu, jako v oboru umění užitého a výzdobného (dekorativního).

Až k dozvukům slohu empirového (biedermaierstil) šlo všechno důsledným, normálním postupem zdravého vývoje. Až dosud bylo esthetické cítění v souladu s požadavky času a s výší jeho techniky. Podivný zmatek, jejž přivodil úsvit nové doby, způsobil zmatenost i ve slohu. Smutné pomníky tohoto mezivládí bezslohovosti budou ještě po stoletích skvít se jako dokumenty uměleckého cítění věku velikých vynálezů. Období oné známé historické štvanice slohů musilo však konečně přec býti uznáno za žalostný blud. Nejdřív v Anglii, potom všude jinde vzniklo poznání, že se lidé těžce prohřešili na tvořivosti lidské, a tak dočkáváme se teď veľké chvíle, v níž rodí se sloh věku dvacátého.

Můžeme však začít jen tam, kde rozvoj byl přerván, proto naše nejmodernější umění zprva ještě připomíná umění doby empirové a snaží se převésti toto umění empiru do změněných podmínek, přizpůsobit je výsledkům nesmírného pokroku našeho v oboru vědy.

Obytný dům, jak se jevil na počátku věku devatenáctého, nebyl tak špatný. Hotové zlato proti tomu, co nám dala naše pokročilá doba. Ač po stránce zdravotní chybělo ještě mnoho, ač lecco bývalo zhusta ještě příliš primitivní, přec setkáváme se v zachovaných budovách oné doby, v prostých patricijských domech městských a ve venkovských staveních, založených ve slohu zahradním, se širokými schody pohodlně vzestupujícími, rozsáhlými korridory, světlými, nemnoho zastřenými okny, všude pak „plýtváno místem". V nejpříkřejší protivě k našemu napodobenému přepychu shledáváme zhola neuvěřitelně důkladnou prostotu, nábytek robený jako pro věky, nářadí přede vším účelné, varující se všeho neužitečného, a v celém uspořádání nalezáme prostotu, která dle našich poměrů často hraničívá s nuzností, ale přece svou pravostí a přehledností působí mile.

Dnes všechny podmínky jsou nadobro změněny. Místem se už jednou pro vždy doplýtvalo; zdravotním potřebám které tím trpí, všude tam, kde spořivost nutí k omezování, pomáhá se vysoce vyspělou technikou.

Voda, elektřina, teplo, vše je k službám dnešnímu obyvateli na jediný stisk; výtečná kanalisace odnímá všechnu nebezpečnost sehnání velikých mass lidu na jednom místě. Ale i na člověka kladou se důraznější požadavky: spotřeboval by se rychleji, kdyby mu nebylo se všech stran poskytováno pohodlí a úlev, o nichž lidé dřív ani tušení nemívali, které však do jisté míry zjednávají rovnováhu. Tato, řekl bych, změněná duše všech předmětů činí nezbytností i jiné **esthetické** utváření jejich těles, a právě to nešlo dosud stejným krokem s vytvořením technickým. Možná, že při takové rychlosti bylo by to právě nemožno, že novoty působily příliš strhující silou, aby lidem nechávaly ještě jiné cíle, nežli pouze ryze praktické. Vždyť působily nejen po stránce technické, nýbrž i hospodářské a společenské.

Kdežto dřív býval vlastní dům rodinný typem pro zámožné stavy, které chtěly činit nárok na význačné postavení, dnes stal se jím byt nájemný, a dům rodinný platí již jen za privilej několika boháčů.

II. **Esthetika bytů nájemných.**

Esthetika nájemných bytů, toť nejbolavější místo v celé otázce budoucnosti našeho užitého umění. Ovšem, o svém vlastním domě bych pracoval rád, na to měl bych peníze, chuť a kdy. Ale v nájemném bytě, kde úředník nikdy neví, bude-li v něm ještě za čtvrt leta bydlet — a kdo není dnes nějak „úředníkem"? — tam věru nestojí za práci vůbec ani začínat. Obstaráš-li si i nejvkusnější zařízení domácnosti, do bytu nájemného nehodí se nikdy. A je-li vlastník takových činžovních kasáren nucen, svoje byty přistřihovat dle téže ohyzdné šablony, aby je mohl všeobecně pronajímat, nájemník je opět nucen, kupovat si zařízení na tuto šablonu.

Za tisíc, dva tisíce korun ročně věru nelze ve velkém městě mnoho požadovat. Najdeš-li byt, jenž jakž takž se hodí polohou, cenou a půdorysem, buď rád. Teď však vidíš: na těchhle nepokojných čalounech nedoděláš se ničím nějakého účinku, s těmi kamny olepenými pozlaceným rokokovým ornamentem jakožto s pozadím nevíš nikdy co začít, strašlivý ten štukový strop, jenž je prý skvostný, — za pár zlatek leží ho na skladě v každém krámě — vždy bude celku vtiskovat pečeť duchovní sprostoty. Nikoliv, i nejkrásnější nábytek by jen stupňoval tento křiklavý zlozvuk až k nesnesitelnosti. Raději nejsprostší, poctivý nátěr, nežli tu apotheosu nesolidnosti, imitaci!

Tedy na domácího! Jakže, měnit byt sotva dohotovený? Není snad dost elegantní? Nu, buď si: chce-li si to nájemník sám zaplatit, souhlasí, ale smlouvu na deset let, nebo závazek, že při vystěhování zas nájemník upraví byt tak, jak býval.

Vzdychaje pohřbí nájemník své sny o uměleckém vytvoření bytu, celá věc je mu teď

lhostejna, nemůže-li si opatřit ani nejprvnějšího základu pro své snažení.

A lze zazlívat vlastníku domu, že si tak počíná, chce-li své jmění uložit v činžovních domech? Neboť i kdyby měl pochopení pro bolesti tohoto jednoho nájemníka, zdaž by nevydával v nebezpečí celou svou rentu, kdyby nevyhovoval potřebám stotisíce jiných nájemníků, kteří si přejí mít byt zrovna takový, jak je nyní zařízen? Udělat jinak, k tomu bylo by už třeba idealismu, a ten mívají domácí páni zrovna tak zřídka jako ostatní smrtelníci.

Esthetika nájemných bytů, ba! A dokud bude umění domácnosti odkázáno na obyvatele vlastních domů, a dokud těch bude tak pořídku jako dnes, dotud bude zle vypadat umělecké vychování lidu.

Kam se podíváš, týž obraz. Ovšem, lidé četli sem tam něco o střízlivosti v zařízení našich obydlí, jednou slyšeli i zvonit o „uměleckém" zařízení malířů, atelierů, a teď by si také rádi vyzdobili „umělecky" svůj šosácký salon. Jednou byly to Makartovy kytice, potom žaponské vějíře a papírové květiny. Teď záleží výzdobná činnost našich mladých dam v tom (a stává prý se to i v nejlepších rodinách), že bez přestání hromadí v bytech pomalované tamburiny, plechové mísy a štíty a hliněné reliefy, nebo ozdobují titěrné lenošky tvaru arabských stolků a stolečky květinovým „zátiším". Věru, vyšívané polštáře na pohovky a háčkované pokrývečky přec by mně pořád ještě byly milejší. Ty dělaly aspoň ještě poctivé staropanenské pokojíky. Ale dnešní ztělesnění toho, co si šosák představuje jako umělecké, je nejukrutnější karikaturou, jakou kdy svět zrodil.

Avšak i obyvatelé vlastních domů lámali si posud málo hlavu těmito otázkami, a tam, kde se o ně starali, chopili se věci nesprávně. A přec je nejvyšší, ba už svrchovaný čas, aby byla odpravena tato lhostejnost, neboť rok co rok vznikají opět tisíceré pomníky neumělecké doby, kteréž zas jen století budou moci odklidit. Nejen že obyvatelé v nich budou tím muset trpět, i zevnější pohled bude tou měrou seškareděn, že nedá se napravit jinak leda zubem času. Procestujte Německo*) od severu k jihu, od západu na východ — všude týž bezútěšný obraz, jak se przní náš kraj. Nejsou to železnice a nádraží, ani továrny, neboť ty působí harmonicky aspoň v sobě, a jsou, chcete-li, myšleny estheticky. Nikoli, nýrbž ty hrozné villy a zámky, restaurované nebo nově budované, vesnice přijímající sloh proletářských předměstí, ty vnášejí do přírody nejkřiklavější disharmonie.

Ale všude, kde něco dospělo vrcholu, musí se s kopce. Tak i zde. Dolezli jsme vrcholu nevkusnosti a nelze už výš. Kdežto před pěti lety ozývaly se jen osamělé hlasy, které zakřikovaly to řádění, dnes už je tu celé vojsko připravené do boje, a denně dobíhají k němu noví přeběhlíci. Hýbe se, všude se hýbe. Umělci přesedlávají, aby po době neplodného malování obrazů věnovali své síly nejdůležitějším uměleckým otázkám své doby, zakládají se časopisy se snahou opravnou, boháči tu a tam počínají zařizovat si domy v souladu s dobou a rozumem. Zdá se, že hnutí to vzmáhá se lavinou a jako nějaké osvícení zachvacuje teď tisíce myslí pravda, která vlastně leží na ulici.

*) Netýká se jenom Německa. Pozn. překl.

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

Jindy ráno, eště sme spali, a dědeček již u kamen zpíval, oušem že zpaměti:

O slunce spravedností,
můj Pane Ježíši,
osvěť mně svou milostí
v tento čas nynější.

Sotva že dozpíval, tázal jsem se ho: „Dědečku, proč vysoko začnete, ale slezete tak nízko, než přestanete?"

„Ale hochu, to proto, že sem už starej, dyž sem bel mladej, já sem měl hlas jako píšťalu, ale teď mně to už nejde".

A kdy as budete mít pěknej hlas?"

„Až budu v nebi zpívať s těma čtyřmecitma starci".

Já byl už školákem a proto sem se hned ptal:

„Dědečku, co je to čtyřmecitma?"

„Hochu, to je čtyři a dvacet".

„A dědečku, budem taky v nebi?" ptal se Františk.

„Inu, jestli budete míť rádi Pána Ježíše, tak budete".

„A dědečku, jesli pak taky budem v nebi jísť?" dotíral Františk.

„V nebi nejedí, proto, že tam nemají hladu, tam jen pořád zpívají: Svatý, svatý Hospodin zástupů".

„A to je museji huby boleť, dyž pořád zpívají". „Hošíčku, hošíčku, je viděť že neznáš eště ani písem, ani moci Boží. Až ti Pán Bůh dá rozum, a poznáš svůj řích, tu poznáš jaká to velká věc život věčnej, že se tam člouječ nechce míť jako tady".

„Já bych ale přeci byl rač, dyby tam něco vařili".

„Až budeš znáť písmo svatý uvidíš, že budeš chtiť něco jinýho vod Pána Boha než pokerm tělesnej'.

„Tak nebudem miť tam bandoráka,*) já ho tak rád?" zeptal jsem se já.

„Ne, tam jsou všicknl nasyceni lásky Boží".

„Ale dědečku" já zas na to, „vy ste nám jednou poudal, že nám budete vypravovať, jak ste se sem dostali z Rybnic?"

„No tak počkejte, to bylo tak: Má žena, vaše nebožka babička, pořád chtěla, abych to tam prodal a koupil někde blízko našeho Shromáždění. „Ale, ty starej, prodej to tady keušemšude, ať sme blízko našim spolubratřím ve sboru". Tak sem chodil všude po kraji, kde jsou naše církve a tu v Semonicích byl krásnej statek na prodej, chtěli za něj dvanáct tisíc, jak to stálo a leželo. Všechen dobytek, pár koňů, kočár, panský saně, a mnoho eště jinýho. A varhany bylo slyšeť ze shromáždění ve seknici".

„Byla tam pěkná seknice dědečku?"

„To byla, jako na faře".

„A proč ste to teda nekoupil?"

„Ale, vzal sem si svýho tátu nebožtíka s sebou na poradu, když sem tam šel na posled; a ten když toušecko prohlíd, šeptal mně u síně: „Kakrahenti, kupte to, dyť to je za psí peníze!" Jeho šeptání by bylo slyšeť za devátou stěnou; selka stála na prahu, poujeděla to sedlákoji, co táta řek, a sedlák přirazil tři tisíce. Já sem se toho lek a tak sem to nekoupil. Tak sem pořád chodil a hledal, ale nikde nic, až sem koupil tady tu drabounu. Za tu sem dal čtyři tisíce".

„A proč ste kupoval takovej vošklivej barák?"

„Proto, že u něho bylo pro čtyřicet korců polí a co háje a já na Rybnicích neměl ani na hrabišťata.

Potom mně za ňákej rok umřela babička" a při tom si utřel vybledlé již oči.

„A moh ste siuzíť zas jinou babičku?"

„Inu moh, ale litoval sem dětí, chudáci, co se pro mámu naplakaly. Váš strejc Frantík říkával: Dyby mě rač Pán Bůh vzal, abych nemusel míť macechy. A tak sem se rač neženil — ale co sem zkusil a co zkusily děti: hladu, nečistoty a všelijaký psoty".

„A proč ste měli takovej hlad, když ste měli vo jednou víc polí, než má náš tatínek?"

„Ale hoši milí, vy se taky nemáte tak dobře jako se mají jiný děti. — Jen že se mnou to bylo, jak se říká: velká dobrota, holá žebrota. Můj táta, abych mah na Rybnících lehce prodať, mě popustil vejměnek a šel s náma ke stolu. Ten umřel taky blízko babičiny smerti. Když jsme ho zahrabali, přišli všickni mí bratří a švakrové, přišli na mě zhurta, že jim musím vyplatiť po tátoji podíly, že prej mě mnoho roků slevoval vejměnek. Chtěli hned, abych se jim upsal na papír, že jim to dám.

Já sem se toho lek. Ale že sem se jakžiu ouřadu bál a soudům sem se vyhejbal, tak sem se jim rač upsal a pak sem jim to musil dáť. Jeden z nich ale bel tak hodnej, že to vode mě bral po drobkách, jak sem kdy peněz měl, až toho zůstalo jen asi dva zlatý. Tu sem si pomyslil, že na ty dvě zlatky má dost času. Ale von ten papír, kerej se menoval vobligace, prodal ňákýmu do Jičína za desítku. Jičínskej si pro mě vzkázal, abych mu to hned zaplatil. Já sem neujeděl kudy kam, peníze sem se vypůjčil, bylo toho přes vosumdesáť zlatejch — tolik sem měl platiť — a tak sem mu je dones.

V Jičíně bel právě jarmark, když sem tam šel. Tak sem si sebouzal chasu, že jim tam koupím hochům na kalhoty štruksu a holkám na šaty kartounu. Nejdřiu sem chtěl zaplatiť dluh, ale Jičínskej nebel doma, řekli mě, že přijde za chvíli.

Šel sem teda dřiu koupiť na chasu. Když sem to zaplatil, sterčím vostatní peníze do šosu. A co to tak hle poudám, někdo mě šeptá do ucha: Strejče! dejte si pozor na peníze! Já sahám čerstva do šosu, ale někdo mě ho uříz, neměl sem šosu u kabátu, ani peníze.

A dědeček si zas utřel oči, pak doložil: Tak se hoši nediute, že sme měli tak velikou nouzi. Nejvíc mně bylo líto, když sem vidíval, jak sousedovy děti pojídají pěknou buchtu a mý děti, co se naplahočily po poli a v stodole, abech já moh hodně přisť a ti chudáci museli jísť samý bandory a smaženky — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jednou Frantík přišel ze shromáždění celej zamelklej", pokračoval dědeček.

„Ptali sme se ho, co mu je; von se dal do breku, že prej Pepík Šimků jen souká a má pěkný štofový šatstvo a boty, a von že musí vláčeť, poháněť, mlátiť a že má jen plátěnky a musí chodit do kostela bos. Mě bylo při tom zle, ale nemoh sem si pomoct.

Chodilo to jedno za druhým" — vzpomínal dále dědeček — upomínali mě moji příbuzní ustavičně. Jednou taky přijde jeden:

— Dej Pán Bůh dobrej deň.

— A vítám tě švagře.

— Děkuju pěkně, děkuju.

— A co pak nám neseš novýho?

— Inu moc ne, já bech eště chtěl. Švagrové mi poudali, proč se taky nehlásím po podílu. A já sem si myslel, že to není potřá, ale pak sem si to rozmyslil, že přec je dobře bráť, když je k tomu čas.

A já vostal, jako když mě pochtřelí. Čloujek ho vítá jako přítele a von zatím přišel, aby z mejch zád řemeny táhal. To je to, že voni toho tak nepotřebovali a já neměl honem vodkaď všecko vzíť, když sem neměl ženu".

*) Jídlo z rozstrouhaných bramborů, mléka a mouky a jablek nebo sušených švestek na pekáči upečené.

Nerozuměli sme tomu eště moc, ale viděli sme, co dědeček zkoušel všecko. Dědeček, aby sebe i nás povyrazil dal se do zpívání:

Hlas svůj ku Pánu odsílám,
vroucně se jemu modlívám,
před ním louže svých bídností,
na něj skládám své žádosti.

V očích svítila mu selza, ale hlas zněl jako jemná harfa. My sme se utišili a dívali se na dědečka, jak mu to bude pěkně slušeť, až bude zpívať mezi čtyřmecítma starci. (Pokračování.)

GUSTAV R. OPOČENSKÝ.

I. **Zapomeň!**

Už zapomeň, že nemáš dosti síly
bys čekat sám chtěl, až se rozední;
bít za to chtěl se, zač se jiní bili
a odplaty pak dosáh' poslední.

A zapomeň, že zrak máš příliš plachý
než abys záři snesl plamenů.
A zapomeň, žes dýchal sotva strachy
ve velké bázni předposledních dnů.

To všecko zapomeň! Pak možná dojdeš klidu
a ve tvé hlavě snad se rozední.
A budeš moci kázat třeba lidu
o morálce a zkáze poslední.

II. **Epištola známé morálky.**

A ve tvé duši cos se náhle vzpírá,
že plakat chtěl bys jako malé dítě.
To svědomí hlas, když den v stínech zmírá
v svou zákeřnou síť zachytí tě.

A můžeš kroutit pokrytecky zraky —
tvé hříchy nebudou ti odpuštěny.
Dnes nesmíš spoléhati na zázraky!
(Vždyť nemáš ani víry Magdaleny.)

Je tvůj to los! — Co možno dělat brachu
když víš, že rozum s tebou kvapem stárne? —
— Dál budeš dýchat dusno silnic, prachu
a ubíjet své žití jednotvárné ....

Červánky nové doby.

(Satira skoro politická.)

Krvavá dramata pevnou svou rukou
do knihy národů vyrývá osud.

V radnicích, sněmovnách o blaho vlasti,
o blahu státu se hádají velcí.

Pod okny v ulicích chátra jim řve —
bouří se zuřivá záštím a bídou.

Anebo v krčmách do uřvaných hrdel
vlévá si denní svůj tekutý chléb.

Venku pak na pláních zdupaných bojem
na tělech horlivých obránců vlasti,
strojí si orgie cynická Smrt — —

Portrét básníka.

Pozornost vzácnou nemám krásných paní
a jejich úsměv též mě nezhřívá.
Laur nevine se kol mých bledých skrání,
mé písně rozkošný rtík nezpívá.

Na chválu potomstva žádného nemám práva.
Z neznáma vyšlý zhasnu bez zmínky.
Srdce je prázdno, znavena má hlava,
na šťastné dny své nemám vzpomínky.

V pokoutní krčmě sedám do svitání
(u svojích druhů plnou slávu mám).
Mně nevine se laur kol bledých skrání
své písně pro „haut volée" nezpívám ....

DĚTSKÝ KOUTEK.

Dva boháči.

Napsal I. S. Turgeněv.

Když přede mnou velebívají boháče Rotšilda, který ze svých ohromných důchodů celé tisíce dává na vychovávání dítek, na léčení nemocných, na zaopatření starých — chválím ho též a bývám dojat.

Avšak při chvále a dojetí nemohu nevzpomenouti na jednu chudou selskou rodinu, která přijala do své roztrhané chalupy neteř-sirotu.

— Vezmeme-li si Katku, — pravila žena, — vydáme na ni poslední svůj groš, — a nebudeme mít ani na sůl, na osolení polévky . . .

Však ji snímə . . . i nesolenou, — odvětil její muž.

Jak daleko má Rotšild k tomu mužíkovi!

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

Budou stejně uschovány, zapsány v knize pod číslem a pod. Trestanci se místo odpovědi jen poškrabali za uchem, nebo říkali nějaký nesmysl, kterému sami patrně málo věřili, jako na příklad, že představenstvo velice často peníze upře. Až ve vyhnanství, ve věznici, porozuměl jsem do opravdy, proč trestanec nikdy neproměňuje nelegalné peníze v legalné. Vedle hry v karty a kupování vodky většina trestanců pociťuje jakýsi přirozený, těžko vysvětlitelný odpor k odevzdání peněz představenstvu: třebas jen dvě kopějky, ale snaží se je zatajiti! . . . „Nechť mi raději propadnou, ale vím, že byly — moje!“ A tak hovořívají a dělají nezřídka i nejmravnější a nejslušnější starci, kteří karet nikdy ani do rukou nevezmou! Jednomu takovému starci vzali při prohlídce prázdný, špinavý měšec tabákový a chtěli ho hoditi do kamen. Tu se přiznal s pláčem, že jsou tam tři rubly.

— Kde pak? podivil se důstojník, a ještě jednou měšec prohledal, obrátiv ho na rub. Ukázalo se, že bankovka byla velice dovedně, téměř virtuosně smotána v tenký provázek, jímž se měšec zavazoval.

Pohybujíce se v před želvím krokem, jakého obyčejně užívají trestanecké čety, dostihli jsme konečně onoho bodu zabajkalské cesty, odkud trestance neprovázejí již vojáci, nýbrž kozáci. Za posledních let, kdy otevíraly se perspektivy všemožných oprav na východě, „přitáhly uzdu“ prý i kozákům; ale v onu dobu, o níž je řeč, byla tato část sibiřského vojska (a tím více průvodčí komanda) prosta téměř vší vojenské kázně, což se, to se rozumí, projevovalo velikou hrubostí mravů. Nikdy nezapomenu jednoho krutého výjevu, jehož svědkem a částečně i účastníkem přihodilo se mi býti po tom, když kozáci převzali četu. Bylo nám dáno velice málo povozů, a měli jsme výjimečné množství nemocných a slabých. K dovršení neštěstí průvodcové také si posedali jak obyčejně na povozy. Někteří z nemocných trestanců museli proto jíti pěšky, a jeden z nich hned při prvních krocích zůstával po zadu a klesal. Nejmladší z kozáků, nemoha snésti takového nepořádku, seskočil nenadále se svého povozu, přiběhl ke kleslému trestanci a začal do něho bušiti hlavní, kam rána, tam rána. Četa se zastavila.

— Proč ho pereš, Vasko? — tázal se svého podřízeného starší kozák, sťáraje se v nose a sedě s nejklidnějším výrazem na voze se zavazadly.

— No, proč pak nejde, jako všichni? — zakřikl z plných plic Vaska, řadový kozák, bez hvězdiček, docela ještě hoch, beze známek dospělosti v dosti pěkné tváři.

— Ivane Jegoroviči! — obrátil se žalobně k poddůstojníkovi: — je třeba obstarati povozy. Protože bych, přisám Bůh, dorazil ho cestou, kdyby mi takto šel! . . .

A jako na potvrzení svých slov, kozák začal tak pobízeti nešťastného nemocného hlavní, že tento povstav na nohy, zase sténaje padl na zem. Nejsa s tím spokojen, začal Vaska svou oběť ještě kopati nohama. Četa se seřadila a zaprotestovala . . . To stačilo, aby sám starší tučný, ke všemu lhostejný kozačina v prvém okamžiku stojící zcela patrně na straně nemocného, nenadále se vrhl také na trestance.

— Co je to? Vzpoura? — zařval, vrhaje se zbraní i pěstmi na ty, kteří stáli v předu a zdáli se mu býti původci. Tu bylo lze pozorovati zajímavý zjev. Oni z trestanců, kteří mi připadali nejvíce odvážnými a rozhodnými, pojednou umlkli a poschovávali se za záda soudruhů. Zvláště překvapil mne jistý Lěvšin, starý tulák reptal, muž atletského složení těla, s prošedlou již bradou a se vzteklýma šedýma očima, v nichž bylo lze čísti ocelovou vůli a drzou odvahu. Brzo na to ukázal se býti skutečně takým, když provedl nejvýš smělý útěk prostřed bílého dne, před očima stráže, jíž nasypal tabáku do očí . . . Avšak to stalo se později, ve vyhnanství, kdežto nyní stál, se svěšenou hlavou a úporně mlčel.

— Proč pak mlčíte Lěvšine? — zašeptal jsem mu: — tak to nemůžeme nechati. Nejsme daleko od místa, tam je představenstvo. Musíme se vrátiti a stěžovati si . . . Nebude neštěstí, když přilítne několik hlavní.

— Nechte toho, pane, — zašeptal zase stařec, nesměle se ohlížeje: — nic nespravíš . . . Jen sami sobě musíme si postěžovati.

— Jak to sami sobě?

— Tak. To znamená, že musíme zapomenouti. Na svobodě, když se přihodí . . . Ale tady je jich síla!

Snad i správně Lěvšin usuzoval, ale tehdy, pamatuji se, nezalíbily se mi jeho řeči a jaksi náhle jsem ochladl ke svému nedávnému oblíbenci. Ale ještě daleko více překvapil mne Polák Mackěvič, mezi kobylkou mnohem známější pod jmenem Koževnikova. Byl to opovážlivý lhář a tlachuba, jehož vypravování o minulosti, o těch nesčíslných dobrodružstvích čistě romantické povahy, nelze pojímati vážně. Nevím, znal-li opravdu za starých dob lepší život, ale nyní úplně porušený a stádový za těch dvacet let chození po Sibiři a ve vyhnanství, byl ostrým představitelem kobylky: dnes trhanem, zítra kandidátem sucharnictví. Trestanci nemilovali Mackěviče, považujíce ho za pustého tlachala a takoví, jak Lěvšin dokonce i za udavače. Avšak v líčené srážce s kozáky projevil nenadále takovou stránku povahy, jaké, přiznávám se, jsem od něho naprosto

neočekával. Jediný z celé tlupy měl zmužilost přistoupiti k poddůstojníkovi a prohlásil mu nahlas, že „to se, prosím, nesluší“. V odpověď na toto prohlášení poddůstojník se rozpřáhl a vší silou udeřil Mackěviče do tváře, tak že mu vystříkla krev z nosu. Mackěvič se však ani tu nezalekl.

— Což — pravil filosoficky, utíraje si půlí chalátu zakrvácený obličej: — Bijte jak se líbí... Ale přece jen se nesluší — nemocného botama kopati.

Ale poddůstojník již více nebil: záchvat energie u něho již vyhasl a zaměnil se mdlou lhostejností ke všemu na světě. „Kozáčci“ ještě si zakřičeli, zaběhali, pohrozili... Pohrozili i mně hlavní, protože jsem i já „rotáhl hubu“ a „popichoval“, ale bíti se neodhodlali... A konečně pohnuli jsme se na cestu, posadivše nemocného na povoz. A podivná věc: titíž kozáci, kteří právě dali na jevo takový zvířecí, pobuřující způsob, potom na další cestě ukázali se býti nejdobrodušnějšími a nejmilejšími hochy! Za nějaké dvě hodiny dovedli se shodnouti a téměř spřáteliti s celou četou; začaly společné písně, rozmluvy a žertíky...

A týž Vaska, který kopal nohama nemocného trestance a vyhrožoval, že ho dorazí, velice mile se mnou besedoval; na mnohé se doptával, zajímaje se o rozličné vědecké objevy, o to, jak lidé v jiných zemích pěkně a rozumně žijí a upřímně se horšil na mnohá ze zařízení u nás zavedených. Když jsem mu připomněl nedávný výjev s nemocným a jeho nespravedlivost, rozpačitě rozcuchal si vlasy a řekl:

— Jsem prudký člověk!

Španka dávno již všecko zapomněla, jakoby se nic takového ani nebylo stalo, co by nebylo v pořádku. Sám Mackěvič-Koževnikov vesele rozmlouval se starším kozákem, aspoň dle zevnějšku ani dost málo se nehoršil.

Konče svoje vzpomínky na cestu, pravím přímo, že, kdybych měl nějakého zapřisáhlého nepřítele a byl bych nevyhnutelně nucen odsouditi ho k největšímu trestu, jaký si myslím, tu vybral bych k tomu tří až čtyřleté cestování po etapách. Odsouditi ho na delší dobu neměl bych vskutku odvahy... Ano! pro inteligentního člověka nelze na zemi vymysliti většího trestu...

Líče nehody a těžkosti etapové cesty, zapomněl jsem podtrhnouti ještě jednu okolnost, která snad tvoří hlavní hrůzu a muka cesty: je to nezbytnost opouštěti místo, na němž jste se právě byli utábořili, ohřáli, kde hodlali jste odpočinouti; nezbytnost kudysi a pro cosi vláčeti se v blátě a chladu jenom proto, abyste brzo zase upletli si tak pomíjející hnízdo a zase je zbourali vlastníma rukama! Nic trvalého, nic stálého, radostného není v tom nesmyslném, želvím stěhování se z místa na místo... A jako nad věčným židem slyšíte nad sebou každé chvíle svůj vlastní hlas, kterému nelze se protiviti: „Jdi, jdi!“ Vše to je schopno v duši člověka s pokojnými náklonnostmi způsobiti hroznou náladu, blízkou zoufalství.

Tedy konečně jsme i poslední etapu měli za sebou. Před námi je skutečné, pravé vyhnanství, onen neznámý svět, který pohlcuje v sebe tisíce lidí, tisíce duší a zřídka kdy je vrací světu živé...

Ale když jsem se ohlédnul na poslední etapu, na to nemotorné stavení, trčící o samotě v širém poli, dlouhé, vlhké, zasmušilé, jež bez účasti vídělo tolik pokolení lidí zmrzačených, nerozumných lidí, tolik zbytečných muk, slzí a smrtí, mimoděk jsem se otřásl...

Šelajevský důl.

I.

Přivítání.

V Něrčinské vyhnanecké oblasti soustřeďuje se asi deset dolů, kde si trestanci odbývají lhůty svého trestu. Několik věznic je umístěno na Kaře — tam plaví zlato. Kara těší se ode dávna mezi trestanci slávě nejtěžších prací: jméno „barbara“ — Razgilďějeva do dneška burácí po celém Zabajkalsku, a jakkoliv v posledních dobách karské věznice pro vyhnance proměněny byly v prostá vězení, kde žádného zlata více neplaví, přece i nyní jméno „Kariněc“ obemknuto je trochu aureolou. Začínají se ostatně proklubávati také ironické tony v chování k oněm, kdož byli na Kaře.

— Oh, mnoho hoře, bratři, viděl! Byl na Kaře! — říkají o někom a vypuknou v homerický smích.*)

V Algačinském, Zerentujském, Kadainském, Pokrovském a Malcevském dolu dobývají stříbrné rudy: v Kutomaře dobytou rudu plaví a dobývají z ní stříbro. Poslední práce je nejtěžší a nejnezdravější. Některé z vytčených dolů jsou blízky vyčerpání i potřebují velice málo pracovných rukou; Blagodatský, Akatujský a ostatní doly jsou již kolem třiceti let opuštěny. V druhých dolech naproti tomu téměř každým rokem objevují nové rudonosné žíly; tam směřuje největší počet trestancův a tam staví se ohromné věznice, mohoucí pojmouti na tisíce lidí.

(Pokračování.)

*) Tyto zprávy jsou nyní již zastaralé. V červnu r. 1893 zrušena byla na Kaře poslední věznice; v karském okresu není už ani jediného trestance; zlaté doly přenechány akciovým podnikům. Pozn. autorova.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 8. března 1903. Číslo 10.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

MULTATULI:

ŽIVOT VE VÝŠINÁCH.

.1

Vysoko, vysoko ve vzduchu vznášel se motýl. Těšil se ze své krásy a své svobody a především užíval pohledu na to vše, co bylo pod ním.

„Pojďte také nahoru, pojďte sem!" zdál se volati na své bratry, kteří hluboko pod ním nad stromy země poletovali.

„Ó ne, my pijeme med a zůstaneme zde dole!"

„Ó, kdybyste věděli, jak je to nádherné vše přehlížeti! Ó, pojďte přec, pojďte!"

„Jsou-li pak tam nahoře také květiny, z nichž můžeme píti med, jehož přec potřebujeme k životu?"

„Odtud lze všechny květiny viděti, a ten požitek..."

„Máš tam nahoře med?"

Ne, to je pravda, medu tam nahoře nebylo!

Ubohý motýl, který měl nechuť bydleti dole, zemdlel...

Pokusil se však zůstati ve výši.

Shledal, že to bylo tak krásné moci vše přehlédnouti, vše pojmouti jedním pohledem.

Ale med... Med? ne, medu tam nahoře nebylo.

A on seslábl, ten ubohý motýl! Třepot jeho křídel byl stále povolnější. A on slétal dolů a přehlížel již stále méně...

Přece však se namáhal...

Ne, nešlo to, klesal!...

„Aj, tu tě máme," volali bratři. „Co jsme ti řekli? Přicházíš nyní přece ssáti med z květin, právě tak jako my. Věděli jsme to dobře!" Tak volali bratři a radovali se, že měli pravdu, byť i jen v tom, že neměli potřebí té krásy tam nahoře.

„A nyní pojď a ssaj med jako my!"

A motýl klesal hlouběji a hlouběji... a chtěl ještě... byl tam keř květinový... zda by jej mohl ještě dostihnouti?... neklesal již... padal! Spadl vedle keře na cestu, na kolej.

A tam byl zašlápnut oslem.

2.

Vysoko, vysoko ve vzduchu vznášel se motýl. A těšil se ze své krásy a své svobody, a především užíval pohledu na to vše, co bylo pod ním. Volal na své bratry, aby šli nahoru, oni však se zdráhali, ježto nechtěli opustit med, jenž byl dole.

On však dole býti nechtěl, ježto se obával, že bude neohrabanými kopyty zašlápnut.

Zatím, když měl stejně potřebí medu, jako ostatní motýlové, sletěl na vrch, kde rostly krásné květiny, a který byl pro osla příliš příkrý.

Spokojeně tu poletoval a osvěžoval se medem a byl tomu povděčen, že nemusel nyní slétati dolů.

A když viděl, že dole některý z jeho bratří na cestě příliš se přiblížil koleji, kde tak mnozí spadlí motýlové bývají zašlápnuti, hleděl je varovati pohybem svých křídel, jak jen mohl.

Ale nebylo toho dbáno. Motýle na vrchu jeho bratři dole vůbec neviděli, ježto se zabývali jen sbíráním medu v údolí, a nevěděli docela, že nahoře tam na vrchu rostou také květiny.

Přeložil **Bedřich Pfleger.**

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

PRINCEZNA V ZAZDĚNÉ LHOTĚ.

Moderní pohádka. — Marušce Nejedlých věnováno.

(Dokončení.)

Vážení a opatrní otcové lhotští sešli se v hospodě u Vtipné kaše. Měli rozhodnout o tom, jak zakročit proti princezně. Či má se trpěti, aby dále znepokojovala věčně klidnou Zazděnou Lhotu?

I vyzvali nejdříve přítomného jemnostpána, aby vyšetřil, není-li snad princezna ve spojení s nějakými zlými duchy pekelnými. A jemnostpán děkan povstal a ošívaje se poněkud vysvětlil váženým a opatrným otcům, že

kdysi ovšem obírávali se jemnostpáni takovými věcmi, že to však činili „ad majorem gloriam“, kterážto remunerace v korunové měně vyplácet už se nedá. Konečně — ale to se mohlo již napřed tušit — zvítězil návrh kantora Všudybyla. „Navrhuji,“ pravil, „tříčlennou deputaci: sebe, obecního písaře a šenkýře od Vtipné kaše na místě rychtáře. A my půjdem a řeknem té princezně zkrátka a dobře, že v Zazděné Lhotě marně Honzu hledá. Ať zkusí štěstí jinde!“ Námitku obecního drába, že by jako na ten Kozinec ani on netento — odbyl kantor řízně a správně: „A já vlezu všudy! Já mám kuráž!“

A šli: kantor Všudybyl, obecní písař, a šenkýř od Vtipné kaše dělal jako rychtáře.

Zaklepali na zpola vyvrácené dvéře baráku na Kozinci. Otevřela jim šeredná babice, shrbená, zpola hluchá, zpola slepá. Dovedla je do sednice k princezně a vrátila se na síň.

A oni stanuli před tím zlatovlasým, zjevem jako omráčeni. Neuvěřitelné! Kantora opustila kuráž, obecního písaře výmluvnost a šenkýř od Vtipné kaše drbal se rozpačitě — podle starého, dobrého svého zvyku — na stehně.

První se vzpamatoval písař. „Ctná panno princezno!“ začal. „Tetky povídají, že oni jako u nás hledají Honzu. Tak jim rovnou říkám, že tu docela žádný není. Mně věřej’, já tomu rozumím, však už jsem často dělal starosvata. Ještě takhle Kuba Makovičků — ale . . .“ Nedomluvil. Kantor mu zuřivě škubnul šosem a zasyčel přímo do ucha: „Piha!“ Ale ten chytrák, nepozbývaje duchapřítomnosti, povídá: „Inu, vždyť jsem chtěl právě říci, že Kuba už mluví tuhle s kantorovic Pihou!“ . . .

Princezna se jen usmívala, tak božsky usmívala, jako dítě, které se směje všemu, ačkoliv nechápe nic. A najednou upřela své violkové oči na šenkýře a zašveholila: „Jste vy rychtář?“ Podrbal se rozpačitě, podíval se na kantora, na písaře a potom na princeznu a odpověděl: „Inu, víme, jako rychtář! Co? Ne?“ svědčil si s kantorem a písařem. „Vědí, on jako nebožtík rychtář — dej mu pánbůh nebe, ten měl funus, ó to byl funus! Sám velmožný pán přijel až z daleké země Atlantis — on tam střílel slony a lvy — ale plakal jako dítě na tom funuse . . . Co? Ne? . . . No, vědí . . . byl to p o t o m malér: obecní kasa jako tento . . . nebožtík rychtář jako tento . . . jsme my lidé křehká nádoba . . . No, já ho nechci pomlouvat . . . Co? Ne?“ svědčil si s písařem, který v rozpacích točil palci na kulatém bříšku, a zardívaje se, vzpomínal právě, jak je to v té staré bajce:

„Sic povídá se, že na půl
s ním lišák ten dělíval stůl . . .“

A když už se jednou rozpovídal, mluvil šenkýř dále: „Ale poslouchají, panno princezno, jak pak oni se vlastně jmenujou? Odpustěji, že se tak ptám!“

Princezna rozevřela široce své krásné, violkové oči. Byly jako čisté nebe, a zlaté kadeře nad čelem svítily jako ryzí sluneční paprsek. „Já jsem — Ideál“, zašveholila jako vlaštovička na jaře...

„I-de-ál,“ slabikoval povídavý šenkýř, „no, to se jim musí nechat: tuze hezké jméno pro ně našel pantáta pan král!“

Ale jinak působila slova princeznina na kantora (písař lhostejně točil palci na kulatém bříšku). Trhnul sebou jako bleskem zasažen . . . vrtěl hlavou jakoby se rozpomínal... oči měl jak na stopkách . . . Náhle ťukl si do čela a vykřikl jásavě: „Že oni znají — Klimenta?!“

„Klimenta?!“ a šenkýř udiveně obrátil se ke kantorovi.

„Kdo je to Kliment?“ ptala se sladce princezna.

„Inu, vždyť ho musej’ znát! Má krámek tady v Zazděné Lhotě, prodává slanečky a kyselé okurky, ale víc, nežli jich prodá, nadělá něčeho, čemu on říká, myslím, verše — ale ďas ví, co to vlastně je! A v těch jeho papírech se stále opakuje „ideál — ideál“: to je přece to jejich jméno?“

„Neznám Klimenta!“ pravila mírně, ale rozhodně princezna.

„No, počkaj’, já tedy pro něho doběhnu, snad se upamatujou,“ nedal se odbýti kantor, který už dávno podezříval starého Klimenta z nekalých styků s mocnostmi onoho světa.

„Neznám Klimenta!“ opáčila princezna. A písař rozkřikl se zlostně na kantora: „I neběhaj’ nikam a nezdržujou, ať přijdem’ už jednou domů! Co pak musej’ všudy být?!“

V rozhovor vmísil se znovu šenkýř od Vtipné kaše. „Ctná panno princezno, řeknou mi přece na své dobré svědomí: přišli k nám do Zazděné Lhoty — hledat Honzu?“

A princezna rozevřela široce své krásné violkové oči. Byly jako čisté nebe, a zlaté kadeře nad čelem svítily jako ryzí sluneční paprsek. A zašveholila jako vlaštovička na jaře: „I b a n e!“

Tak zazurčel její smích, dětsky naivní její smích. A kantor Všudybyl, obecní písař a šenkýř od Vtipné kaše viděli náhle, jak princezna mizí okénkem u sednice . . .

Vyběhli ven z baráku . . . Ale princezna byla už daleko . . . Už se vznášela nad ohromnou panskou loukou — bůh sám ví, jak se dostala přes drátěný plot, dva metry vysoký . . . Už bylo vidět jen úzký pruh jejích zlatých vlasů . . . bylo to jako dovádivý paprsek . . .

Kantor, písař i šenkýř stáli jako omráčeni . . .

První se vzpamatoval — kantor. „Pojďme!" povídal. A ťukl si do čela a dodal tiše, jaksi pro sebe: „Doběhnu ke Klimentovi!" . . .

VÝBORNÝ NÁVRH.

Ve Věstníku českých profesorů (číslo 3. na rok 1903) prof. dr. Oktav. Wagner uveřejňuje „dvě návrhů" pro střední školy. Prvý návrh čelí k tomu, aby se mládež středoškolská více vzdělávala v literaturách světových, v druhém návrhu pan pisatel doporučuje střední škole nezapomínati praktických potřeb života. Politické vědy, přírodní, zdravotnictví, hospdářství národní, vědy obchodní a sociální, technologie, chemie, elektrotechnika atd., toť požadavky vážné a přímé, jichž praktické výhody se uznávají. Na berlínské universitě přednáší se právníkům už i technologie. A tyto předměty prof. Wagner radí sblížiti se školou střední. Spolek profesorský měl by se postarat o populární obrázky z uvedených věd. Nás zajímá dnes více návrh prvý a ten svým čtenářům podáváme téměř doslovně.

*

Nové jaro vzkvétá našemu školství, jak se zdá, ve znamení umělecké výchovy. Heslo dáno, a povolané ruce chutě chopily se úkolu, tak že lze se nám naditi za krátko pěkného ovoce ušlechtilých snah těch, jež upřímný přítel mládeže, školy i volné myšlenky pokrokové z duše rád pozdraví. Ale mluvíme-li již o výchově umělecké, toužíme-li v pravdě po žádoucí, věcné opravě, nezůstávejme na půl cestě. Lze jistě chváliti, když se žáci vodí do výstav a obrazáren, když se pro ně pořádají koncerty, divadelní hry, když se jim připravuje důkladný, zajímavý a cenný plán soukromé četby a vydávají výbory z našich básníků moderních. Četbě v umělecké výchově náleží úkol přední, nad jiné vážný; vždyť jest právě poesie tak důležitým živlem osvětovým i výchovným, a pro svou dobu tak význačným, že dle slov prof. R. M. Wernera příští dějepisci nebudou studovati po archivech, nýbrž čerpati z uměleckých plodů slovesných, jež jsou přímo jakýmsi tlakoměrem časových proudů, ukazujíce jasně a pevně jich sílu i směr. K této důležitosti poesie v době přítomné, nutno nám učitelům středoškolským míti zření. Zvláště dnes, kdy písemnictva neobyčejně se rozvíjejí, kdy proudy myšlenkové rychle se střídají a mění, kdy konečně padla čínská zeď mezi jednotlivými t. zv. „národními" literaturami a vzájemné styky a vlivy se stanoviska srovnávacího obecně se přiznávají, vědecky zkoumají a přesně stanoví, by po mém soudě bylo na místě již také žákům středoškolským podati širší základy ke studiu literatur, jinými slovy poskytnouti jim jakéhosi rozhledu také po literaturách cizích, nejen pouze slovanských, ale s v ě t o v ý c h v ů b e c.

Přes to, že plně souhlasím s požadavkem sjezdu, aby se omezilo učivo literárně historické, pokud jest ovšem pro obraz díla umělcova nebo badatelova podružného významu, přece doufám, že se neupustí od údajů důležitých, práci a činnost literární ostře vymezujících. Pochopení uměleckého díla n. př. Kollárova po stránce jeho vzniku, vývoje i vlivu a působení musí se vštípiti v mladou duši v plném znění, a obraz umělcův podati v rámci doby s pozadím vývoje kultury světové. A nelze dojista vyložiti význam práce Kollárovy, Čelakovského, Erbenovy beze zmínky o herderství, Máchu, Hálka, Čecha bez Byrona, omladinu Máje bez Lenaua, Heine, atd. Tu je nutno šíře dotknouti se literatur cizích právě tak, jako při výkladech poetiky, kde co chvíli narazí učitel na obrazy a vzory z cizích literatur.

Jména všech národů, jako lord Byron, Bürger, Göthe, Heine, Herder, Chamisso, Lenau, Lermotov, Longfellov, Mickiewicz, Milton, Puškin, Schiller, Słowacki, Uhland, Wieland a jiní vyskytují se ráz na ráz v našich učebnicích, jak ve „Slovesnosti", tak ve „Výboru literatury novodobé". Ano místy uvádějí se celé druhy básnictví cizího, n. př. eposy indické, slovanské, středověká poesie romantická, Kalevala, ruské byliny a j., uvádějí se však pouhou stručnou zmínkou, jak v učebnicích ovšem ani jinak býti nemůže. Ale stačí pouhá zmínka hladové duši mládí? A teď uvažme, že zvolna vystupují na obzor klassikové noví, významní autoři doby přítomné, které žák vyšlý ze školy střední má znáti a ctíti právě tak, jako ony ze století XVIII. a počátku stol. XIX.

Björnson, Dostojevský, Hauptmann, Ibsen, Maeterlinck, Nietzsche, Sienkiewicz, Tolstoj, Zola a j. ukládají nám přímo významem svým povinnost, poučiti pokud lze důkladně i o nich mládež, ač chceme-li zůstati vskutku i v budoucnosti mládeži vůdci, důvěrníky a rádci, a chceme-li žáka tak vyzbrojiti, aby mu nebyly moderní poměry osvětové cizími, jinak řečeno postaviti jej přímo do doby, v níž mu jest žíti. Zvláště my učitelé češtiny, jimž svěřeno vedení dorostu malého národa, musíme se chrániti výtek jednostrannosti, a všemožně žákům usnadniti, aby se záhy dle vlastního nadání rozvíjeli a vzdělání své pokud lze na široké zakládali bási; překážka úzké oblasti jazykové, ať se alespoň tímto způsobem nahrazuje a odstraňuje. Slova Gollova, (Der Hass der Völker und die österreichischen Universitäten), ta vroucí obrana věci naší, buďtež pro nás také napomenutím, pobídkou i výzvou, horlivě v žácích buditi zájem pro světovou kulturu. Dnes ovšem již u věci té lecco se děje, alespoň dík činnosti professorského spolku, vydává se zvláštní knihovna, (Č e s k á k n i h o v n a z á b a v y

a poučení), obsahující knihy značné ceny pro žáky středoškolské. Ohromný to dojista pokrok proti poměrům ještě nedávným, na př. let osmdesátých, které pro středoškolskou literaturu byly téměř pouští, do níž se právem ozývají stesky.*) Vděčni, nevýslovně vděčni bychom bývali za knihu Bartošovu, Kabelíkovu, jako jsme se zálibou se nořili ve Vlčkově Slovenské literatuře anebo v Bílého vydání „Růže stolisté".

Než pole literatur cizích jest podnes tabula rasa.

*

Cizí literatury mládeži středoškolské! Nejde mi tu snad o nějaké změny metodické, o rozmnožení a přidání látky, nové, neblahé přetěžování žactva a učitelstva středoškolského. Nikoli, přál bych si jen, aby bylo poskytnuto příležitosti tomu, kdo lační, by se nasytil, kdo žízní, by se napojil. A tomu by, po mém soudě, mohla a měla sloužiti soukromá četba žákovská, knihovna při ústavu, by si mladí čtenáři pro zábavu zaopatřiti mohli knihu, poskytující poučení o tom či onom spisovateli, škole básnické, nebo literárním směru písemnictví světového. Máme takové knihy prosté, jasné, srdečné a přece věcné, ano vědecké pravdu obsahující, tak poutavé, jako poučné?

Pro literatury, jichž jazyk spisovný zaveden na školách, lze tu odpomoci výbory a školními vydáními. Takové pokusy děly se u nás a dějí se posud namnoze se značným zdarem.**) Toť by tedy byl jeden způsob nedostatku odpomoci, ale pomoc ta byla by jen částečná, jednak proto, že by celé kvetoucí literatury, na př. polská, ruská, dánská, anglická atd. zůstaly nepovšimnuty a našim žákům by ležely úhorem, jednak také proto, že by žáci pro obtíže jazykové z knih podobných náležitého užitku neměli, vždyť stesky na př. germanistů na sjezdě pronesené, dojista prýští ze skutečnosti a jsou vážným dokladem nízké úrovně praktických znalostí žáků, což by jistě bylo na překážku výhodné působivosti podobných výborů. Konečně pak také třeba respektovati poněkud i názory spisovatelů, výborům nepřávě příznivé. Vzpomínám tu jen přání velkého seveřana Ibsena, aby byl čten celý, neboť jen ten, prý, ho pozná, kdo ho celého přečetl.

Výbor ovšem může býti jen kusou ukázkou, jednostranným vodítkem, ale nelze přirozeně zase dáti škole celé folianty autorů starých i novějších. Proto dovoluji si tuto učiniti návrh zprostředkující: Nechť dají se žákům tříd vyšších, z nižších pak těm, o nichž platí slova učitele Lessingova, že potřebují „dvojí porce", *pěkné, poutavé, ale věcné, populární pokud lze vědecky pracované essaye o spisovatelích, školách i směrech cizích literatur,* zvláště takových, již buď na rozvoj písemnictví našeho měli značný vliv, anebo v některém druhu poetiky podali vzorné práce. Studie ty pak nechť se vydávají buď *jako zvláštní odbor České knihovny* pod názvem *„Obrázky z cizích literatur"*, po případě jako zvláštní knihovna u soukromého nakladatele. Studie ty mohou býti svědomité, pilné a poctivé kompilace, založené na moderních výsledcích vědeckých a mají dodávati pokud lze celistvý obraz, ale musí býti psány jednak přehledně a instruktivně, aby mladý čtenář vskutku se poučil, jednak také srdečně, vroucně a poutavě, aby dovedly v mladé duši vzbuditi zájem pro spisovatele, literaturu a četbu vůbec, aby dovedly roznítiti svatý onen žár nadšení, v ní dřímající, aby žáka téměř hypnotisovaly, a jej přinutily čísti autora celého, po případě v originále, aby mu vštípily zájem pro vznešené mety ethické a esthetické i pro studium cizích jazyků. Knihy takové by krásně doplňovaly studium školní a ohnivé slovo učitelovo by pak v případě mnohém nevyznělo na prázdno, nýbrž přineslo užitek stonásobný.

Jest sice pravda, že prvou povinností naší jest poznati literaturu domácí, ale nelze si dnes představiti výklady té neb oné literatury bez náležité a věcné spojitosti s literaturami cizími, a konečně třeba, ano nutno, dáti za dnešních poměrů žáku podklad pevný a široký. A literatura jest silnou attrakcí pro každého, nejen pro příštího učitele středoškolského nebo universitního, ale pro budoucího umělce, literáta, žurnalistu, přítele a učitele lidu a každého intelligenta vůbec. Kolik talentů rozvinulo se a pojalo svůj určitý plán pro život zásluhou cenné knihy nebo výborného učitele, kolik jich však zaniká, nebo na scestí uvedeno bylo, že se jim nedostalo výhodných poměrů a prostředků?

Mimoděk napadá mě srovnání o zrnu, ale tím zrnem je žák a škola půdou. Zvláště bych se přimlouval za řadu pěkných spisků o literatuře německé. Němci jsou nám národem nejbližším, kulturní i politické styky naše byly, jsou a budou neodvratny. Bude jen na prospěch těchto styků znalost, pokud lze nejdůkladnější literatury a kultury německé. Poznáním zamezí se mnohé nedorozumění. Kdyby myšlenka tato u nás nalezla půdy, — a časem příkladu našeho následovalo také školství německé, všímajíc si důkladně literatur slovan-

*) Srovn. Machar, Konfese literáta.

**) Srovn. mimo jiné Šolcovu Školní knihovnu děl německých a francouzských, již vydává Leander Čech.

ských, jistě by se, až by generace takto vzdělané a vzájemně se poznavší do života vstoupily, docílilo na poli hospodářském, kulturním i politickém úspěchů trvalých a věcných ve shodě obou národů.

Na konec však dlužno také uvažovati o obtížích spojených s podanými návrhy. Tak bylo by lze uvésti, že v bibliothece mládeže studující posud není ani česká literatura důkladně probrána, že tudy napřed třeba opatřiti žákům střední školy četbu z literatury domácí, a potom sáhnouti k písemnictví cizímu. Ač přiznávám pádnost důvodu tohoto, přece bych se vzhledem k důležitému významu a úzké souvislosti literatur cizích s naší vřele přimlouval za zřízení uvedeného odboru, po případě alespoň za střídavé vydávání studií těch s výbory z písemnictví domácího. Jiná námitka by byla, že mnohý z novodobých autorů by se nezamlouval svým směrem, že by se nezdál býti vhodným pro žáky vůbec.

Nevím, zda se u věci té časem názory mé nezmění, ale neobával a nerozpakoval bych se nikterak o kterémkolivěk ze znamenitých předáků současného písemnictví světového, ať již náleží směru tomu či onomu, mládeži podati přesný a pokud lze objektivní obraz. Ano, kladl bych téměř za svatou povinnost svou všímati si a dbáti soudobých hesel i proudů, a mládež sine ira et studio informovati, vždyť právě mládež chce a má býti poučena a vedena k názorům na současné problémy kulturní. Neposkytne-li jí škola poučení, vrhne se v náruč žurnalistice, — a slovo učitelovo pozbude svého kouzla, své moci. O žáky velkoměstské se tu ani tak nejedná, jako o ty prosté syny venkova, ty tolik lačnící a žíznivé, jimž se právě zřídka dostane dobře redigovaného listu, ana venkovská žurnalistika je dnes většinou na nízkém poměrně stupni. Třetí důvod proti by snad byl ten, že není dostatek pracovníků. Myslím, že by tomu tak nebylo. Mámeť již dnes na venkově Čech a Moravy řady mladých, odborně i paedagogicky vzdělaných sil, odchovanců naší mladé školy literárně-historické, síly, jež by se jistě o úkol ochotně rozdělily, že bychom v dohledné ještě době měli o jednotlivých význačných zjevech světové literatury studie pěkné a věcné.

GRIGORIJ ŠIBAL.

Pohádka korelská. Rusky napsal N. Lěskov.

Žil a byl v jedné vesnici sedlák a jmenoval se Grigorij Šibal. Takové jméno mu nebylo dáno darmo. Žádného člověka, který mimo jel nebo šel, pěšky nebo na koni, žádného, pražádného Grigorij nenechal, aby ho nějak nepojmenoval. A jak koho pojmenuje, taková přezdívka tomu člověku do smrti zůstane: „jako když hřebíkem přibije", říkají sousedé sedláčkové o této schopnosti Grigorijově. A všeliké šibalství, i nehezké i nepěkné, to také nikdo líp neuměl než Grigorij. Všichni vědí, že to a ono Grigorij provedl, že je to jeho práce, — ale usvědčiti ho nikdy nedovedou. Tak obratně všecky stopy zahladí, že by jich sám ďábel černý nevyhledal.

Po celé dni mnohdy Grigorij ničehož nedělal: leží si na teplé peci a vymýšlí — jaký kousek by ještě měl vyvést. Leží, pohvizduje si, jakoby tetřívky vnadil, a žena jeho již horké koláčky máslem maže a Grigorijovi předkládá. A Grigorij jí a špulí se. Říká: „Uměli jsme získat, umíme i sníst." Sleze někdy za večera s pece, naštípe loučí neb uplete košík a zase je na celý večer vše v pořádku, sedí bez práce, povídá pohádky, báchorky, dává hádanky hádat a rodinu rozesměje.

Až z ruských vesnic přijížděli lidé, aby poslouchali Grigorijovy pohádky. Přijedou s penězi, týden vysedí na lavici, úst se neodvažují otevřít, jenom ho poslouchají. A Grigorij sedí si na peci, nohama klátí a jazykem žvaní.

V létě, když není práce, Grigorij zajde si do lesa, naloupá březového lýka, míče dětičkám dělá a celé dni se tím baví; jako nerozumný dovádí, skáče, na jedné noze tancuje, míčem si s nimi hraje.

A neměl Grigorij žádného dobytka v domě, toliko že měl kočku — černou a starou, a psíka Muttiho.

Stalo se tak jednou brzo v předjaří — sníh ještě ležel, — že šel Grigorij do lesa na tetřevy. Chodí po hustém lese se svým Muttim, chodí pohvizduje si, nestřelí tolik tetřevů, co písniček vyzpívá. Přišel čas k obědu, sluníčko vysoko nad lesem vystoupilo i začal si Griška oběd vařit. Rozdělal oheň, hodil jeřábka do hrnce, nalil naň vodu a postavil na oheň, aby se vařil... Už voda klokotá, vaří se, pára z hrnka sloupem se valí, — tu slyší najednou Grigorij, že jdou k němu průsekem jacísi lidé, sekerami zvoní, puškami cvakají — jistě že jsou to loupežníci. Griška hnedličky udupal oheň, přihrabal na něj sníh, a hrníček postavil na tající hromádku, sám stojí a nad hrnkem hůlkou mává, a hrnek svou práci koná — páru vydává, příjemnou vůní nos dráždí.

Přicházejí loupežníci. „Co pak to, Griško, děláš?" — ptají se. — „Proč pak hůlčičkou máváš nad hrnkem?" —

„I podívejte se," — praví jim Griška, — „přistupte blíže, pohleďte, co se s hrnkem děje"...

Hledí loupežníci a diví se — hrnek na holé hromádce stojí, a jeřábek v něm je už docela hotov, — je uvařen.

„Prodej," — domlouvají loupežníci Griš-

kovi, — „prodej nám ten hrnek. Nám by se velice hodil; při našem řemesle kolikrát ani oddychnout sobě nemůžeme, tolik práce bývá, kde pak abychom se potom ženskou prací obírali, abychom oheň rozdělávali a oběd vařili! A do tvého hrnku jen by člověk cokoliv vložil a všecko v mihu bez ohně bude vřít."

„Proč ne," — lenivě hovoří Griška. — „Proč pak bych neprodal? Prodat mohu, jen když mi dáte pěkné peníze." —

„A kolik žádáš?" —

„I nemnoho, nemálo, jen deset rublů."

Šárali chvíli loupežníci sobě za ňadry, v kožených měšcích, vyňali peníze a s poklonami je odevzdali Griškovi. A Griška je rád, že peníze dostal a loupežníky ošidil...

Mine týden... Griška se začíná obávat, že každou chvíli se loupežníci oboří na jeho dům a potom že se mu špatně povede za jeho klam. Uvažuje, že v ten a ten den jistě už přijdou k němu. I chytí dva maličké ptáčky — třasichvosty, naprosto jednoho druhému podobné. A jde do lesa a s ním psík Mutti. Jednoho ptáčka béře Griška s sebou a druhého nechává doma ženě. „Hleď se," poroučí ženě, — „abys mi dneska co nejvíc mazanců napekla, všelijakých, takových a takových... Dnes u nás budou hosté; hleď se, nezapomeň, přichystej všecko, jak patří, jak náleží, sice zle bude." Šel Griška do lesa. Opět jako v první den chodí po hustém lese, pohvizduje si, nestřelí tolik tetřevů, kolik písniček přezpívá. Vystoupilo sluníčko vysoko nad lesem, nastal čas obědní, tu slyší Griška, kterak jací si lidé k němu průsekem přicházejí, sekerami zvoní, puškami cvakají. — „Loupežníci," — pomysli si Griška a strachem břicho po zemi vláčí. „Nu co, předčasně co bych se bál: podíváme se, kdo koho dostane"; otřásl vlasy a stojí a čeká na hosti. —

„A hlele, náš Griška," — praví mu loupežníci. — „A ty brachu, co pak jsi ty nás oklamal; peníze jsi vzal, jak se patří, a hrnek jsi nám dal, který k ničemu není. Hůlčičkou jsme nad ním mávali a mávali, a polévky přece jsme neuvařili. Za to je slušno tebe zabít."

„Zač zabít?" — praví v odpověď Griška: — „já nejsem tím vinen, že vám hrneček bez ohně nevře: měli jste se ještě říkání jistému naučit, bez něhož nic se nezdaří, i kdybyste hůlčičkou mávali... Nevěříte mi? Hleďte, mám v ruce ptáčka — třasichvosta, tuze obyčejného ptáčka, a stačí, abych mu pouze pošeptal do ucha několik slov, a on jako střela přímo poletí domů k mé ženě a dá jí zprávu, aby dobrý oběd pro hosti připravila, mazance všelijaké, takové-onaké, buchtičky napekla, kafíčka navařila..." — (Dokončení.)

JAK SE PAŘÍŽ BAVÍ.

Paříž, 27. února.

„Le carnaval s'en va, les roses vont éclore" pěje Musset, karneval odchází, růže se rozvíjejí a loučení s karnevalem nezdá se ho rmoutiti. Vesna a růže jsou mu nad pestrý dav a bujné veselí. Pařížané obyčejně mají svoje osobní náhledy, v tomto případě však téměř úplně souhlasí s velkým básníkem. Dosti lehce oželili divokou směsici mašikar a vášnivé tance, jež kdysi v opojné míře bavívaly dvůr, kněze, školáky, ba i lid obecný. Zřekli se tohoto dědictví středověku a zapomínají, že masopustní rej byl „Králi-občanu" (Ludvíku Filipovi) měřítkem spokojenosti a blaha svěřeného mu národa. S pádem monarchie klesá karneval do moře zapomenutí. Dnes jen děti a provinciálové snaží se vyvolati v Paříži k novému životu „la vieille gaîté gauloise".*) Nedělní průvod montagnardů byl pořádán téměř výhradně studenty, přišlými z jihu. Pařížané vzali na se úlohu diváků a dělali jim štafáž. Těžko však říci, co je více zajímalo, zda originální skupiny či policejní prefekt, který vedl průvod. Diváci byli nadšeni touto obětavostí a litovali hlasitě, že p. Lepine nevzal si masku na způsob dobrého krále Jindřicha IV., aby se mohl nenuceně baviti se svými věrnými.

Masopustní úterek slouží nyní Pařížanům za záminku jen, aby se mohli úplně oddati nové vášni. Confetti opanovalo pole a jako svrchovaný pán vládne tyto dny v Paříži. Nesčetné davy valí se po velkých boulevardech od Bastilly směrem k Opeře a zpět. Předměstí a postranní ulice jsou zcela opuštěny, vše hrne se do středu města. Prodávačka, pradlena, kokotka i dcerka z lepších kruhů pospíchají, aby se zúčastnily všeobecného reje a veselí. Dělnická kamizola a cylindr závodí v této vřavě. Celá Paříž je na nohou, v rukou každého vidíte sáček, naplněný nevelkými barevnými kroužky. A hroznou zbraní jsou tyto papírové kroužky v rukou zkušeného bojovníka! Confetti nemá vyvolených, nezná však odvolání. Nebohý, kdo svým zevnějškem nějak zbudil a přilákal k sobě širší pozornost. Dovádějící tlupa ho zasype v plném smyslu toho slova. Confetti vnikne všude, nic vás před ním neuchrání. Marně byste se dovolávali pomoci ochranců veřejného pořádku. Ti jsou úplně bez moci a jen těsněji se sami halí do svých pláštíků. Zdá se, že se stali oblíbeným terčem skotačivých Pařížanek. Daleko přes půlnoc trvá boj. Mír však není uzavřen, neboť za dvacet dnů na „Mi-carême" (polovička půstu) bude svedena rozhodná bitva. Pozdní chodec noční, jehož nohy se boří v tlustém papírovém koberci, pokrývajícím dláždění, poznává, jak boj byl zuřivý. Ráno všechny stopy jsou již pečlivě odstraněny a na confetti se úplně zapomíná. Jen některý statistik z dlouhé chvíle vypočítává, že za masopust se vyhází v Paříži 400 miliardů papírových kroužků velikosti 18 mm². Lidem, kteří se lekají velkých číslic, vysvětluje, že z těchto kroužků mohl by se zhotoviti pás, který by 60krát obepjal zeměkouli, nebo vystlati šestiřádkovou cestu na měsíc. Pařížan se však o to málo zajímá. Pamatuje si, že dvakráte do roka muže vyházeti confetti co libo, a to mu postačí. Toto právo si nedá lehce vzíti. Poslušně se podrobí nutnosti, oblíbenou hračku však nedá z ruky dříve, dokud za ní nedostane jinou.

Šťastný národ?

*) Starou veselost francouzskou.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Ustanovení trestance tam nebo jinam závisí úplně na náhodě. Mne ustanovili na Šelaj, tehdy novou, sotva dostavěnou věznici, nemající místa na více než 150 osob. Důl, k němuž náležela, byl po dlouhý čas opuštěn, a právě nyní obnoven. Výnosu z něho nedalo se během mnohých a mnohých let očekávati, jelikož bylo třeba ohromných předběžných prací pro vysušení starých šachet a vykopanin. Když stavěli tuto maličkou věznici, představenstvo mělo hlavně na zřeteli provésti pokus vzorné vyhnanecké věznice, podobné zahraničným. Za posledních dob, prý v celém Něrčinském vyhnanství zavedeny byly tytéž řády, jaké byly za mne v Šelajevské, nebo jak se říkalo prostonárodně: Šelajské věznici. Avšak v ten čas, kdy je právě byly zavedli, zdáli se býti trestancům strašidlem, jako cosi nového, všem ještě neznámého.

— Kam jste ustanoven? Na Šelaj? — otázal se mne v Strětěnsku šedý stařeček — zámečník, který šel na osady. — Nu, modlete se k Bohu! Tam bude váš hrob.

— A co je to? Slyšel jste snad něco?

— Sám byl jsem tohoto leta tam na stavbě.

Kolem zámečníka sestavil se kruh stejných nešťastníků, jako já, určených na Šelaj.

— Je tam kamenná, vysoká ohrada, — vyprávěl zámečník: — dvojitá stráž, zevnitř i zvenčí; komory budou vždy pod zámkem, ve dne v noci. Pouštěti ven budou jenom na práci, na přehlídku a na procházku, a to vždy po vojensku: Pochodem pochod!... Po rovinách, rozumí se. Obědvat, spát, pracovat — ke všemu se zvoní. Dohlížitelem je ustanoven voják, štábní kapitán Lučezarov. Nu, slovem, těšte se, bratři!... O kartách, nebo vodce nebude ani slechu!

— Dost již toho lhaní, starý dědku! Aby našinec, arestant, neošidil samého satana a do pekla karty a vodku nepronesl? Býka s rohama tam protáhnu! — přerušil ho vysoký, mladý trestanec s dlouhými, směle zatočenými kníry a nadutým vzhledem. Zámečník si jej opovržlivě změřil od hlavy k patě.

— Uvidíš! — pravil a obrátiv se, zaměřil od nás pryč.

— Jen jedno je dobré, děti, — nezdržel se a zastaviv se, znova dal se do řeči: — kádí míti nebudete. To je dobré. Při každé komoře jsou zvláštní dveře na záchod.

Tato útěcha působila však málo na mne i na moje soudruhy v neštěstí. Každému chvělo se mimoděk srdce v očekávání neznámé budoucnosti.

Za překrásného zářijového dne přibyli jsme k poledni na říčku Šelaj, na jejímž břehu stála zcela novoučká věznice, s kamennou, jako sníh bílou zdí kolem a s celou řadou po blíže se kupících budov pro služebnictvo a kasárna pro kozáky. Věznice nalézala se tři versty od vesnice, v hluboké pošmurné kotlině, ohražena se všech stran pahorky, které počínaly býti holé, ale byly porostlé břízami a modříny. Přes jasný slunečný den a malebnost krajiny (nestranně řečeno) působila právě krajina na trestance dojmem skličujícím.

— Tak to je Šelaj, aby ji čert vzal! — bylo slyšeti se všech stran. — Ach, bratři, zaženou nás do nějaké díry, jako myši.

— A hle i kocour je již tu, jako vlk za humny — dodal kdosi, spatřiv statnou postavu s holí v ruce, stojící u vrat věznice. Rozeznal jsem důstojnický stejnokroj a domyslil se, že je to štábní kapitán Lučezarov. Dlouhé ryšavé kníry na holené červené tváři byly namířeny přímo na nás a nepředpovídaly nic dobrého.

— Ti-š-še!! Čapky do-l-lů!! — vzkřikl, — kde se vzal tu se vzal, — dozorce. Velení toto bylo tak neočekávané, že na ně nenavyklá a unavená španka zapomněla se a smekla čepice dokonce ne rychle a ne stejnoměrně.

— Co je to?! — vzkřikl štábní kapitán, tluče holí o zem: — neposlouchati velení?

— Provinili jsme se, Vaše blahorodí, — prohodil kdosi z trestanců: — z nezkušenosti, Pane Bože, z nezkušenosti.

— Hle, jak je kobylka zmořena, — potvrzoval druhý.

— Mlčet!!

Všecko ztichlo. Ani jedny okovy necvakly, ani jeden vzdech se neozval. Všichni drželi čapky v rukách. Ba i průvodčí stáli jaksi zvláště napřímeni.

— Čapky na hlavu, — pravil představený měkčím hlasem.

— Po-krýt! — zakomandoval dozorce. Všichni, jako pomateni, zvolna pokryli hlavy.

— Tak co? — promluvil Lučezarov, popošed k nám blíže a stále se těžce opíraje o svou koštěnou hůl s měděným knoflíkem. Hlas jeho byl tichý a jakoby unavený, ale na prostranství sta sáhů bylo by slyšeti mouchu letět — tak ticho bylo kolem.

— Tak co? Poslouchejte pozorně. Vstupujete do vrat věznice, v níž před vámi nebylo ani jediného trestance, do věznice, v níž panují zvláštní pravidla. Ano, zvláštní pravidla (hlas začal se zvyšovati)! Mnozí z vás snad nejdou poprvé do vyhnanství, a ne do první věznice. Ti snad vzpomínají si na přísloví, že nové koště dobře mete, ale ne dlouho; že jenom za prvých dnů zde bude přísnost a potom že půjde vše tím pořádkem, jako všude, že objeví se karty, vodka i majdany, i Ivani, ba i sucharníci. Vyžeňte z hlavy tyto hloupostí. Budu nepovolně přísný a nikdy nepřestanu plniti instrukce dané mi shora. Budu spravedliv, ale přísný. A více přísný než spravedlivý! Pa-

matujte si a ani na okamžik nezapomínejte toho, že jste vypovězenci, zbavení všech práv, tím také práva na důvěru. Vězte, že jednomu dozorci uvěřím dříve, než sedmi stům trestancův. Za zahálku, lenost, hrubost, neposlušnost, za nejmenší přestupek budu trestati. Pravím vám zpříma: nejsem velkým ctitelem bičů a metel, protože dobře vím, že pro takové umělce, jako jste vy, nic po nich. Nikoliv, já vás budu bít na místa daleko citlivější. Vedle přísného zacházení v samovazbě při chlebě a vodě, v okovech i náručních, nebo na řetěze, když bude třeba, budu se zbavovati provinilcův a odevzdávati je soudu. Rovněž nemyslete na útěk. Ze Šelajské věznice neutečete! Budu bystře pátrati, i nejmenší pokus k útěku budu trestati nemilosrdně. Tak jsem vám řekl všecko, čeho je třeba pro první seznámení. Připravte se k příjmu. Dolů všecky věci, dolů i pouta — vím, že se stejně snímají. Mně není třeba komedie. Svlékejte se, počasí je teplé, nachladiti se nemůžete.

Celá četa, třesouc se od hlavy k patě („takové zimy nahnal" říkali potom) začala se mlčky odstrojovati a s nimi i já. Docela nahé trestance zaváděl dozorce jednotlivě do dozorčí světnice u vrat věznice, kde pozorně ohmatávali a prohlíželi každou podezřelou nepravidelnost těla, odnímali vlastní věci, ponechávali jenom tabák a dýmku, doručili vše nové, co troufali, z věcí erárních: dva páry košil a podvléček, boty, onuce, kabátec, nohavice, chalát, rukavice a čapku, a potom odevzdali každého do ruky dvou holičů, kteří hned oholili pravou polovinu hlavy. Když proděláná celá tato procedura, pouštěli trestance, kteří si ještě cestou oblékali nohavice nebo kabátec, taktéž jednotlivě do dvora věznice, kde bylo veleno, postaviti se čelem do dvou řad. Když se konečně všichni oblékli, vrata se slavnostně rozlétla a v nich se opět objevil štábní kapitán s papírem v rukách a s celou suitou dozorců po boku. Opět slyšeti bylo velení: „Tiše! Čapky dolů!"

— Buďte zdrávi, bratři! — blahosklonně promluvil Lučezarov a volnými, slavnostními kroky pošel k řadám trestancův.

— Sstálé zdrraví přejeme panu veliteli! — zavřeštěli plným hrdlem bratři.

— Čapky na hlavu! — pravil představený.

— Pokrýt!! — zakřikl dozorce a šel zatím přepočítávat trestance. Číslo vyšlo správně, jak bylo třeba. Lučezarov se na to k nám obrátil s novou řečí, mající tentokráte žertovně-dobrodušný, otcovský ráz.

— Dávno již jsme vás očekávali a všecko připravili pro drahé hosty. Nyní jděte do lázně a čistě se umyjte. Abych na nikom ani jediné vši nenalezl, abych neviděl ani jednoho hladového! Ano, u mne budete všichni syti. Trestanecká artěl je uznána zákonem, tak i já ji uznávám. Vyberte si společného starostu, čtyři parašníky (cídiče kádí), dva kuchaře a dva pekaře. Co se týče starostů nad komorami a nemocenských sluhů, ty já sám ustanovím. Tři dny vám dám k odpočinku, ale potom račte, prosím, do práce. Ano, co ještě. Ve věznici je devět komor a každý z vás je povinen žíti v té, do níž byl ustanoven. Poslyšte, přečtu vám seznam.

A přečetl seznam, dle něhož bylo do každé komory určeno kolem dvaceti lidí. Já dostal jsem se do čísla 4. a spolubydliteli mými byli samí lidé známí mně toliko po příjmení.

— Dozorče, velte nyní k modlitbě.

— Ticho: k modlitbě! Čapky dolů!

Zapěli tři obvyklé modlitby: „Králi nebeský", „Otče náš" a „Spas, Hospodine, lidi svoje".

— Pokrýt!

— Velte k rozchodu do komor.

Dva dozorcové stáli po obou stranách řad, třetí pak ve středu a všichni tři zakřikli téměř současně:

— 1., 2. a 3. číslo na-pra-vo! — 4., 5. a 6. číslo na-pra-vo! — 7., 8. a 9. číslo na-le-vo!

— 1., 2. a 3. číslo do levých dveří pochodem po-chod! — 4., 5. a 6. číslo do prostředních dveří pochodem po-chod! — 7., 8. a 9. do pravých dveří pochodem po-chod!

V hlavách trestanců utvořil se nevylíčitelný zmatek: někdo obrátil se na pravo, někdo na levo, někdo neobrátil se vůbec a stál na místě, vyvaluje oči, a někdo jednoduše klusem běžel k prvým namanuvším se dveřím, jak bylo zvykem na etapách. Celá španka podlehla nakažlivému příkladu, když uviděla prvé běžící: všichni vrhali se ztrativše hlavu, kamkoliv...

Španka letěla, jakoby jí nad hlavou hořelo, a brzo nezůstalo na dvoře nikoho, kromě představenstva. Dozorcové s výkřiky pustili se za utíkajícími. Za pět minut podařilo se však znova všecky shromážditi, vyhnati na dvůr a sestaviti v řady.

— Především uděluji důtku dozorcům — hlasitě zvolal Lučezarov: — měli uvážiti, že seznam, rozdělující trestance po komorách, byl jim čten právě, když stáli již v řadách, proto to byl nesmysl při velení rozchodu připomínati jim čísla.

Dozorcové stáli zmatení.

— Nyní seřaďte trestance v oddělené čety dle čísel. Každý z nich jest povinen si pamatovati, kam je určen.

Dozorcové hnuli se vyplniti rozkaz, při čemž se zase neobešlo beze zmatku: ukázalo se, že téměř polovina trestanců, zejmena Tataři, nevěděla svých čísel. Dozorcové strkali je bez rozvahy kamkoliv, jen aby před představeným prokázali svou zručnost.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 15. března 1903. Číslo 11.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

MULTATULI:

NEBYLO V PROGRAMU.

V jednom amsterodamském hospitalu musila býti jakémusi námořníkovi odňata noha.

Lékař začal operaci. A námořník po celou tu proceduru kouřil se stoickým klidem ze své dýmky, aniž by vydal nejslabšího hlasu bolesti. Zaťal sice chvílema zuby, ale ani hles nepřešel mu přes rty.

Lékař se divil této řídké srdnatosti a přikládaje námořníkovi obvaz, chválil ho velice pro jeho hrdinské chování.

V tom náhle vydal nemocný ze sebe hlasitý výkřik . . .

Chirurg ho byl při obvazování píchl!...

„Jak?" pravil udiveně lékař, „vy křičíte nyní pro píchnutí jehlou, vy jenž právě . . ."

„To ovšem . . ." odtušil námořník, „ale vidíte, pane doktore, to píchnutí nebylo v programu!"

Námořník stěžoval si právem.

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

(Pokračování.)

Tak vidíte, jak to při tom nevalným hospodářství bylo u nás pěkný a jak sme se měli rádi. Vono to u mýho dědečka taky byla moc dobrota serce. Von dyby byl bejval žiu podle chytrosti tohoto světa, snad by byl lepší hospodařil, ale vono to jinak nešlo. Dělal, jen aby byl žiu, věřil lidem a říkával: Mně se dycky zdá, že sme v rukou božích tak jako hračka v ruce dítěte.

Dědeček byl by všecko uďál, jak jen by si byl druhej přál. On si koupil v lomě placku pod kamna, ale že eště neměl kachle doma, doujeděl se to pod námi soused: „Ale kmotře, prodejte mně tu placku". „Dyž já ji mám sám pro sebe". „Ale dyť si zas koupíte jinou, a já mám zrouna zedníka tam a vy nemáte eště kamna doma, jak k vám zedník přijde, já hned půjdu a koupím jinou a přivezu vám ji, anebo jestli chcete, tak vám ji zaplatím hned".

„Tak sem to uďál" — vypravoval dědeček, „a dyž sem staujel kamna sám, neměl kdy, aby mně ji přivez; vo peníze jsem se ho styděl upomínať a tak sem nedostal placku ani peníze".

Muj tatínek ten nikdá nebyl takovej filosof jako dědeček a proto taky vo to zemský zboží víc pečoval. Ten to všecko přived do pořádku: chalupu spravil, les vysázel, zahradu, štěpnici, pole moc zlepšil a dobytek odchoval.

To ale bylo všecko až později, moje dětství bylo v chudobě a v bídě.

Jen dědeček nás z bolu vyrážel svou duchouní potěchou, kerou nám dával. Von tu bídu zeušech nejlíp snášel a nic ho nevyrušovalo z jeho dušeuního veselí. Von se vopraudu spravoval tím, že ne samým chlebem žiu je člouje̊k a ustavičně učil nás nemyslet na to, že se nám dobře nevede. Zvlášť s náma, s dětma se zabejval; čím víc sme dorůstali, tím víc byl našim přítelem, protože tím víc sme rozumněli mu v tom, čím byl žiu. S ním nám dětem ubíhal život krásně a byl bohatej, protože nás zaměstnával poučováním nebo poudačkama. To bylo někdy zábauný.

Tak jednoho zimního večera, bylo to v neděli, seděli sme zas, já a bratříček s dědečkem u kamen.

„Ale dědečku" řek sem, „dybych tak měl saňky, to bych se vozil".

„Počkejte hoši, to vám povím, jak sme se jednou svezli, dyž sem bel eště mladej, po površku.

K nám do našeho statku, víte, to bylo taky na Rybnících, chodívalo mnoho hochů a holek na přástvu. A do jedenácti hodin sme bedlivě přadli a pak si někeří zpomněli, že bysme se mohli svízt. Poveršek bel jako ledeckej hernec. Tak sme sluzali žebřík, vynesli sme ho až nahoru k buku — bylo to asi půl hodiny cesty nad Rybnícema. Ten buk bel hroznej, však až podnes stojí.

Tam sme si sedli pohodelně na žebřík, a začali sme jeť. Ze začátku to šlo pěkně, pak to s náma letělo víc a víc, najednou to přišlo s jedný vysoký meze, žebřík se zarazil do tverdýho sněhu, postavil se vzhůru jako píka a tu sme vám s něho padali jako hnilice.

Na druhej ale večír sme si na tom zavonačili. Vzali sme si selaký sáně. Jeden z nás bel nejkuráž-

nější, ten si sed napřed na ty nosy, že bude kočovať. A jesli to po žebříku jelo prudce, na saněch sme letěli jako ptáci. Já sám seďal nejzadnější a dyž sem viďal, že je zle, svalil sem se dolů — skočiť už nešlo — a ti vostatní to uďáli tak jako já. Kreu z nás jen pištila, jak sme se vodřeli.

Ale ten, co kočoval, ňák se zapomněl a deržal se sání pořád pryč. Letělo to s nim až přes podstráňský baráky na druhou stranu za Jizeru. To je vejška, jako kolik věží, byla to jen boží ochrana, že se tomu chlapoji nic nestalo. Dyž sme se ho ptali, jak mu bylo, dyž v tý vejšce letěl, poudal, že nic neví, že bel jako dřevenej".

„Proto se rač nikdy na nebezpečnejch místech nevozte, nejsou s tím žádný špásy". doložil dědeček.

„Dědečku, dyby tak byl s těma saněma spad do Jizery, ten by se byl utopil, že?" namítal jsem.

„Dobřes zpomněl. Asi v těch místech jsou v Jizeře dva velký kameny, říkají jim Svatý Skály.

Bejval tam prej hasterman, na těch skálách prej mívával krámek. Na tom krámku měl vyložený pentličky, zvonečky, všelijaký jiný trety, a dycky prej vábil chasu, aby se šla na to poďvať. Ale jak tam někerej všetečka k němu šel, ztáh ho do Jizery a tam utopil.

Pamatuju, jak tam šli potom s procesím, kněží skály posvětili a vod tý doby byl prej konec".

„A je to prauda, dědečku?" ptal sem se.

„Že tam bel hasterman, to prauda není a taky ne, že by svěcení něco pomohlo, tak se pán Bůh nemá pokoušeť. To jen hloupý báby naďály, ale bejvaly tam ve skalách malý kočky, říká se jim vydra, ty žbluňkaly chytat ryby a to bel ten hasterman. — Všetečným hochům ale neradím chodiť k vodě, ti se můžou utopiť bez hastermana".

*

Jiného zase nedělního večera, dyž rodiče z nešporů dlouho nepřicházeli — stavěli se totiž u dědečka a babičky, rodičů to maminčiných — dědeček náš počal nás těšiti rozličným způsobem.

„Počkejte hoši, nenaříkejte, já vám zazpívám koladnickou písničku, však už je advent".

„No tak, to budem rádi, naši zatím možná přijdou" řekl sem.

A dědeček jal se zpívat:

„Ej pastuškové vstávejte,
pěkné zpěvy poslouchejte,
zpěvy anjelské, chvály nebeské,
jak šťastné město Betlémské.

Panna syna porodila,
panenství však nezrušila,
v městě Betlemě, v jeslech na slámě,
jakou radost z toho máme.

Mezi hovádkama leží
víter fouká ode dveří,
dítě maličký zebou nožičky,
nemá žádné podušťičky.

Že nemá žádnou peřinku
ani nepaternou plínku,
ani povínku, ani kolíbku,
neoh vouce na louce Janku.

Vem ty Jirko pecen chleba,
bude ho tam také třeba,
dříví, Tomášku, smetany flašku
nes nebeskému panáčku.

Děučátka též dary nesou,
zimou se ubohý třesou,
Barko košíček, v něm pět jablíček,
Kačenka medu hrnííček.

Apolenka povijánek
a Anička mlíka žbánek,
Bětka krupičku to na kašičku
chce darovati Ježíšku.

Jděte před jesličky hráti
potěšíte chudou máti,
Hynku s citerou, Matěji s harfou
ať máte muziku celou.

Ó pane Ježíši Kriste,
narozený z Panny čisté,
Tys naším Pánem, my v tobě samém
chcem se těšit věčně Amen.

„No tak hoši, jak se vám líbila ta písnička?"

„Dědečku, to je pěkná písnička, naučíte nás ji, že jo?"

„I naučím, musíte ale koukať, abyste jí o vánocech uměli zazpívať".

„Dědečku, kerý to byly holky, co nesly Pánu Ježíši dary?"

„To já, panečku, nevím".

„A dyž ste zpíval, že tam nesly jabka, krupičku, povijánek, mlíko a — — a víte — — to všecko?"

„Inu dyž byste hoši chtěli, mohli byste taky něco tomu Ježíšku donýst".

Mně už šlo tenkrát na desátej rok a už jsem myslel na ty věci z Písma svatýho. Proto sem začal rozumět, jak to dědeček myslí. Pletlo se mi ale ještě všechno v hlavě a nedoved jsem nic říci.

Dědeček myslil, že mu nerozumíme a proto vysvětloval: „To je tak, Pán Ježíš jednou řekel: Což byste koli učinili jednomu z nejmenších bratří mých, to jste mně učinili. Pán Ježíš má rád chudé lidi, zvláště chudé dítky a dyž oni nemají právě ani co jísť, a vy jim něco donesete, to bude zrouna, jako byste to Pánu Ježíši donesli."

„Ale dědečku," namítal Františk, kerý pořád nějak nemohl rozumět, „já nemám harfu a Jirka nemá

citeru, tak bysme nemohli hrát jako ti hoši u ježilček?"

„To nic nedělá. Vaše hlásky jsou milejší pánu Ježíši než harfa a citera. Jen o něm rádi zpívejte a se jemu modlete, dbejte, abyste svým životem jiných lidí obveselovali, po vezdejším životě pak budete pána Ježíše v nebi chválit naujeky.

„Dědečku, co to je naujeky?" ptal jsem se.

„Inu, myslete si velikou horu, ta hora že je ze samýho písku a z tý hory že každej rok ptáček odnese jedno zernko písku. Tu horu by ptáček přece jednou odnes, že by po ní nezbylo ani památky. Ale ne tak věčnost. Ta za tisíce roků bude stejná a za miliony roků zas taková. Budete-li Pána Ježíše milovať a pro jeho lásku svým životem jiných lidí oblažovať, nemusíte se bát ani týuječnosti."

Zamyslil jsem se a pojednou jsem si na něco vzpomněl.

„Dědečku, já vám povím, co jsem jednou udělal:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Bylo to vo pouti a maminka mně dala deset krejcarů, abych si šel něco koupiť; to se neptejte, dědečku, jak sem utíkal, abych tam berzo byl. A tu sem vám dohonil hocha, jako jsem já. Byl bos, ale kabát měl dlouhej a rozterhanej; čepici měl chlupatou. (Pokračování.)

PAN HLADÍK Z PAŘÍŽE NÁM PÍŠE..

Pan Hladík z Paříže nám píše:
Vy nemáte ni tušení,
jak vše tu pro nás žije, dýše,
jaké tu pro nás vzrušení.

Dnes naše mluva přelíbezná,
kult prožívá tu nábožný,
kdo aspoň trochu se v ní nezná,
je v společnosti nemožný.

Dnes každá dáma čte tu „Ladu"
a každý mondain důvtipný
si à la Herold pěstí bradu,
vlas česá à la Podlipný.

Dnes „Český klub" se tady tvoří
na každém skoro předměstí,
v nich předsednictví senatoři
si pokládají za štěstí.

V šermířských školách netušeně
se vzmáhá živel měšťanský,
kde jeunnese dorée cvičí denně
se v šermu à la Holanský.

O stejných sympatiích svědčí
shon u Marpona obrovský,
kde překlad vychází všech řečí,
jež prones' kdy pan Březnovský.

V salonĕ každém vlídně vítá
nás portrét pana z Čenkova.
A Beauchez se Surcoufem litá
nám dobyt přízně venkova.

Pan Copée „Českou Ligu" shání,
(má pomocníka v Lemaitru).
Je nával členstva k nepoznání.
Ten muž nemluví do větru.

Pan Deschanel má velkou šanci
nám získat palais d'Elysée,
pan Bourgeois zas v haute financi
nám opatřuje peníze.

Jen vláda tone v „nestrannictví".
Však padne, přijde pevnější.
Pan Dausset vezme předsednictví,
pan Sansboeuf věci zevnější.

Pak budeme mít všecky sféry,
lid, šlechtu, vládu . . . Nebesa!
(Až na sobecké ouvriery
a dreyfusarda Jaurèsa).

Na Champ de Mars je živo věru:
pan Drumont s chrabrým Rochefortem
tam řadí pluky volontairů
pod franko-českým praporem.

A chvíle ta je nedaleka,
kdy splní se náš krásný sen,
kdy Paříž vzkypí jako řeka:
„Na pomoc Praze! A Berlin!"

My nevyjdem tu s druhem Theerem
ze schůzí, z návštěv, z úžasu,
již oba sotva vládnem pérem
a jsme již oba bez hlasu.

Gwynplaine.

GRIGORIJ ŠIBAL.

Pohádka korelská. Rusky napsal N. Lěskov.

(Dokončení.)

„Opravdu, Griško, ty že máš takového ptáčka? Prosíme pěkně, smiluj se nad námi, pošli ho k ženě, nechať uchystá oběd, nám by vhod bylo u vás pojíst..."

„Proč ne," — praví lenivě Grigorij — „věc možná..."

Vzal ptáčka, pošeptal mu do ucha něco a pustil jej do lesa do čtyř úhlů světa... Ptáček hbitě křidélky zafrčel a hnedličko zmizel loupežníkům z očí.

Jdou loupežníci do domu Griškova a sami jsou na pochybách; — „Zdaliž pak opravdu," — praví si mezi sebou, — ptáček doletěl k ženě a zprávu odevzdal — a aby se oběd chystal?" Přijdou do domu nakonec — a dive! Ptáček na okně po sklech poletuje a žena už mazance máslem má pomazané, oběd je hotov, káva je navařena a poslední závin s tvarohem zavíjí.

Usedli loupežníci za stůl, jedí, pijí, jídlo pochvalují, ale nejvíc a nejvíc se ptáčkovi podivují. —

„Nu, Griško, máš ptáčka, a není to ptáček, nýbrž klenot; prodej nám ho; nám by se velice hodil; mnohdykrát daleko v lese bloudíš, přijdeš domů vymrzlý a hladný, a vyjde tu na jevo, že ženské nemají nic přichystáno; a kdybych měl ptáčka takového, jako ty, vzal bych ho zavčas a poslal bych, i kázal bych mu vyřídit babám, aby oběd co nejdřív uchystaly, a bylo by to velice pohodlné. Prodej nám ho, Griško . . ." —

„Proč ne," odpoví lenivě Griška, „proč bych neprodal; prodati mohu, jen když mi dáte pěkné peníze! . . ." — „A kolik žádáš?" — „Nemnoho, nemálo, jen deset rublů." Šárali loupežníci chvíli za ňadry, v kožených měšcích, vyňali peníze a s poklonami odevzdali je Grigorijovi. A Griška jim za ně ptáčka dal a sám je rád, že peníze dostal a loupežníky ošidil.

Mine týden, druhý . . . náhle v jeden den obořili se loupežníci na Griškův dům, svázali Grišku na rukou a nohou a praví k němu: „Nu, nyní nám, taškáři, neujdeš; dosti jsi se nás naklamal jako malinkých dětí; dosti peněz jsi vyklamal; přišel čas účtovat s tebou . . ."

Vzali svázaného Grišku, posadili jej do měchu, měch zavázali, hodili jej na vůz a vezli ho na led v jezeře. Přivezli jej do prostřed jezera a všichni společným hlasem ustanovili, že utopit Grišku . . . Ale, jakoby ďas tomu chtěl, nikdo neměl širočiny s sebou, aby prosekal v ledě díry. Porozvážili loupežníci, porozpráněli a vypravili se všichni domů pro širočinu, a Grišku v pytli nechali tam, na jezeře, neuteče prý a vozit jej sem i tam nestojí za práci.

Sedí Griška v měchu a myslí si: „Nadešel patrně konec můj, teď již se nijak nevyvrtneš, jistě už musíš umřít; nu, žil jsem dost dlouho — a dost! . . ." Slyší náhle, jako kdyby zvoneček kočovský zazvonil. Jistě pán nějaký mimo jede . . . Griška ihned na chytrost spolehl; sedí v pytli a tak žalostně sténá: „Chtějí mne popem udělat, a já číst a psát neumím; chtějí mne popem udělat a zatím já číst a psát neumím . . ."

Dojel cizí pán poblíž, uviděl pytel, poslouchal, — kdosi sténá: „Chtějí mne popem udělat, a já číst a psát neumím." Zastavil pán, rozvázal měch a pustil na světlo boží Grišku. „Jak's přišel do pytle?" — ptá se pán Grišky. — „Tak a tak, dobrý člověče," — praví mu Šibal, — „chtěli mne popem udělat a já číst a psát neumím a nechci být popem, proto, aby mne násilím udělali popem, vzali a dali mne do pytle . . ." Vyslechl pán Grišku. Byl to lakomý pán, Bohu i lidem nemilý, vydřiduch a lichvář — sám chtěl být popem. —

„Nechceš-li ty být popem," praví Griškovi, „tedy pusť mne, já číst a psát umím . . ."

„Proč ne," — líně odpovídá Grigorij, — „věc možná; jenom že se musíš, pane, do mého obleku ustrojit a do měchu posadit." Pán beze slova souhlasil; svlékl se sebe mývalí kožich, černé boty, oblékl se v Griškův kaftan, usedl do pytle a Griška jej zavázal. Potom se Griška oblékl do panského šatu, usedl do saní, hvizdl a jel . . . a zvonečky zvonily. A zatím pán sedí v pytli a opakuje stále: „Chtějí mne popem udělat, a já čísti a psáti umím."

Přišli loupežníci, širočinu donesli, udělali díru a šup do díry měch s pánem. „Nu, ten už nevyskočí odtamtud," — praví loupežníci, — „hleď, jenom bublinky vystupují na povrchu." Chtěli již odejít domů — hledí — proti nim Griška jede. Sedí v saních, rozvalil se jako pán, v mývalím kožiše, v černých botách, a pod jařmem zvonečky cinkají. Loupežníci, jak jej uviděli, jenom vzdychli; sňali čepice, poklonili se Griškovi a táží se ho: „Pro pána, pověz, jakým způsobem jsi zůstal živ a koně kdes nabyl, vždyť přece před chvílkou jsme tě v jezeře utopili . . .?" — „Ech, braši," — praví Griška, — „vy jste mi chtěli zle udělat a ukázalo se, že jste mi dobře učinili; dopadl jsem na dno jezera, a tam, braši, každému, kdo tam s tohoto světa dopadne, dají koně, saně a pěkné šaty; každému, kdokoliv tam přijde . . ."

„Oj, Grišeňko, svrhni nás do díry na ledě," — začali prositi loupežníci, svrhni nás pod led, my ti za to pěkně poděkujeme . . ."

„Proč ne," — odpoví lenivě Griška, — „věc možná . . . Skákejte sami do díry, a tam na dně uvidíte a uvěříte, že jsem vám pravdu řekl."

Začali skákat loupežníci do díry a za nimi jen bublinky zůstávají na povrchu. Skočil jeden, skočil druhý, a ostatní čekají na své druhy, stojí okolo díry . . . „A co je to," — praví Griškovi loupežníci, — „že naši kamarádi se tak dlouho nevracejí, už by byl čas, myslíme, aby se vrátili . . .?" — „Ach, braši," — praví jim Griška, — „ti nejsou jako já, vybírají si nejlepší koně a nejkrásnější saně . . . Já — chňapl jsem přímo, co bylo nejblíž, a rychle ven, ale

JOŽA UPRKA:
ROZSÉVAČ.

oni, jak vidět, nejsou taková, — vybírají si, co by nejlepšího bylo..." „Tedy prosíme tebe, Grišo, svrhni nás zčerstva pod led..." — „Skákejte všichni z čerstva a za sebou, abyste nepřekáželi jeden druhému." I naskákali loupežníci jeden za druhým do jezera... A Šibal Grigorij byl rád, že na živu zůstal a loupežníků navždy se zbavil.

Přeložil **V. Prach.**

PETER SIRIUS:

Bylo by radost žíti, kdyby každý konal polovici z toho, co žádá od jiných.

*

Kdyby lidé v materialním ohledu tomu rozuměli tak dobře, vystačiti s málem, jako v duchovním, dopadalo by to na světě mnohem lépe.

*

Dobří lidé bývají zřídka dobrými znalci lidí.

*

Vzdělání člověkovo jeví se nejzřetelněji, v jeho chování k nevzdělaným.

*

Mnohým je manželství uměním býti sám ve dvou.

*

Ve smíchu často více prozradí se povaha nežli v pláči.

*

Velká literatura je zrcadlem lidstva, malá obecenstva.

NAŠE GALERIE.

JOŽE UPRKY: ROZSÉVAČ.

Nejslavnější okamžik v životě rolníkově, když vkročí na své pole s rozsívkou. Žádný pořádný hospodář nesvěří tuto práci pacholkovi nebo najatému člověku. Všecko důstojenství selského stavu soustřeďuje se v tomto okamžiku. Proto hospodář i vychází na pole jako na pobožnost. Vždycky tak ctívám, když vidím rolníky při jarním setí. Proto se nedivím, že Uprka několikráte už nám zobrazil Rozsévače slováckého. A pokaždé s t a r é h o m u ž e, jemuž se nohy už v kolenou viklají, jenž špatně překračuje už v brázdách a pod tíží semene tak tak se naklání k zemi. Tato okolnost není bez zajímavosti. Ona nám vypravuje — zdá se mi — intimní stránku selské rodiny: dokud bývá starý otec živ, dotud mu přísluší hodnost, aby rozsíval; je-li příliš nevládný už, aby aspoň posíval. U nás tak bývalo nesmluveným pravidlem v rodinách, jež jsem znal.

A jak Uprka zobrazil — tenkrát ne štětcem, nýbrž leptem — ten sváteční okamžik? Vyšel časně z rána na pole v prvých jarních dnech, když země už sněhu prosta několika teplými dny se vyhřála a vydala první dětské známky života: sedmikráskou na mezi, žlutým proutím ve vrbách a skřivánčí písní pod oblaky. Zimavý vzduch pronikal by ještě staré tělo — musí je chránit kožichem, ale jarní paprsky sluneční už rozesmávají krajinu a zapadají i do vrásek starého hospodáře. Tu on kráčeje sám a nerušen, cítí obrození života, a snad i s tichým šeptem modlitby velebí rodičku zemi, na níž celý život jeho závisí.

A poutník jda mimo, mimo, maně vzpomíná na slova Matoušova: Aj vyšel rozsevač, aby rozsíval. A když on rozsíval, některá zrna padla podle cesty, a přiletěli ptáci i szobali je. Jiná pak padla na místa skalnatá, kdež neměla mnoho země; a rychle vzešla, protože neměla hlubokosti země....

DROBNOSTI.

Dětského koutku nepřinášíme už v druhém čísle. Doufáme však, že naši malí čtenáři najdou zaň náhradu v R o d i n ě O p o č e n s k ý c h a v korelské pohádce o G r i g o r i j i Š i b a l o v i.

Bratr Jan Paleček. Mládeži české vypravuje Jan Herben. Nákladem Času za korunu. — O tomto spisku Č e s k á M y s l, časopis filosofický, napsala v březnovém sešitě 1903: „Spis tento ve formě krátkých povídek pro děti psaný, očisťuje známou postavu šaška krále Jiřího a ukazuje jej jako myslícího člověka, jehož zdánlivé bláznovství je vlastně ono, o němž písmo dí, že je moudrostí před Bohem. Neboť „že bratr Paleček chtěl plniti to, co Kristus Pán přikazoval, zdálo se lidem, že je blázen". Ve spisku podotknuto, že král sám na Palečka se nedíval jako na blázna a že i vrstevníci sami prohlédli, že je málo tak bohabojných lidí v Čechách jako je Paleček. — Paleček je příkladem, jak náboženské myšlenky reformační (Evangelium a spisy Husovy, str. 19./20.) dostavše se do lidu, působily proměnu charakteru českého: jak jej utvrzovaly a sílily, tak že vznikaly takové typy jako Paleček — lidé velmi jemní a při tom důslední; Paleček opatruje děti chudým rodičům v Praze a dovede postihnouti, zda která rada českých pánů je správná nebo křivá, je ministrem krále Jiřího, tlumočí mu veřejné mínění. Mravní radikalism z víry plynoucí též ukázán na různých místech. Zejména lidovost Palečkova osvětlena dobře. Paleček připodobil se lidu, ač byl člověk studovaný, rodu zemanského a odtud asi ta jeho zvláštní prostota a dětskost mysli, zdající se podivínskou a potrhlou. Paleček radí mluvit pravdu, přímo, nelekat se nepřátel — ta přímost tehdá v Čechách byla a byla plodem reformace, rovněž i zvýšení ceny člověkovy, na co též po různu v spisu poukázáno. Konečně požaduje i Paleček náboženskou svobodu a toleranci — ješť on sám údem tvořící se jednoty bratrské, a to právě pro svoji náboženskou důslednost, kterážto právě sjednocovala ty, kdo ji měli, v jednotu. — Tím vším je spis zajímavý pro dospělé — je jim jistá malá stránka české historie filosoficky osvětlena a vyvážena. Právě proto, že lidskost akcentována u postavy historické, hodí se spisek dětem, ovšem budou potřebovat ještě ústního výkladu, aby to, co ve spisku nastíněno, se jim vštípilo v mysl. — Způsob vypravování je pěkný — volba první povídky, jež ukazuje nám Palečka o samotě vnitřní život s dětmi sdílejícího, je šťastná. V předposlední povídce však není vystižena plně myšlenka Palečkova, jenž chce poukázat na potřebu opravdového smýšlení, z kterého pak jdou jiné skutky — takto kladou se skutky proti skutkům. ň.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Jsme zmořeni, vaše blahorodí, nechte odpočinout... Do lázně abychom raději šli, — pronesl nahlas, neudržev se, jeden tlustý trestanec s prošedivělou hlavou.

— Kdo to mluví? — zakřikl hromovým hlasem štábní kapitán: — odveďte ho samovazby na tři dny, o chlebě a vodě!

Dva dozorcové odvedli neprodleně nešťastného prostořeku do samovazby.

— Nebudete-li do poslední písmenky plniti velení, potrápím vás tu do půlnoci.

Po takové hrozbě šlo již vše šťastně; velení vyplněno bylo na puntík.

— No, ten je šestioký! Opravdu šestioký! — bručeli trestanci, když se rozcházeli po komorách a druh druhu sdělovali své dojmy: — nejpronikavější zrak, jaký jen býti může. Přímo skrz na skrz našince prohlíží! — Byli ostatně všichni spokojeni tím, že dozorci dostali také svůj díl.

— Ten nikomu, bratře, nepromine: chlapík!...

Od té doby se mezi trestanci zakořenila pro Lučezarova přezdívka Šestioký. *)

II.

Prvý večer.

Konečně ležím klidně na holých pryčnách po dni plném tolikerých rozčílení. Z mých spolubydlitelů ještě někdo hovoří, pokuřuje z dýmky a kdosi již i chrápe. Byli v lázni, vypařili se, potom se napili erárních čajových pomejí s chlebíčkem — a jsou spokojeni. Na zítřejší den hledí nemysliti. Touto vlastností udržuje se prostý člověk, zvláště trestanec. Kdyby neměli této šťastné způsobilosti nezírati do budoucna — byl by život nad jejich síly. Ostatně je viděti, že je Šestioký velice schladil: hovoří pološeptem, musejí-li choditi, chodí po špičkách. Však i dozorcové snaží se podporovati tento strach: každé chvíle běhají po chodbách, hřmotí klíči a nahlížejí dveřními kukátky. V jedné z komor pokusili se zazpívati; slyšeti, jak tam letělo střemhlav několik párů noh, jak se rozléhaly strašné křiky — a okamžitě všecko stichlo.

— No, je to Šelaj! — vzdychá skroušeně můj soused Čírok, trestanec ke čtyřiceti letům, s pijáckou, bledou tváří, ale mohutného složení tělesného a zdraví ještě silného. Sedí na pryčnách složiv nohy po turecku, pocucává papírosku a každé chvíle plivá na podlahu.

— Tady zdechneš, v této věznici, při takové přísnosti, — podporoval ho krasavec bednář Malachov, brunet s velkolepou kučeravou bradou a maličkýma, sivýma očkama. Zahledím se na Malachova: je to také atlet v plecích snad širší samého Čírka. Chůze jeho je sebevědomá a pravidelná, každý pohyb pln důstojnosti.

— Hm! — frkne: — podestýlky — i ty sebrali, na holých pryčnách rač spáti.

— Slíbili, že nám zítra vydají erární žíněnky.

Malachov to sám slyšel, byl však podrážděn a žádnými sliby nechtěl se dát uspokojiti.

— Hm! — pokračuje: — vzorná věznice... Ale kde je spravedlnost? Proč posílají jednoho do Algače, do Pokrovského nebo do Aleksandrovské centrály, kde se odbývá vyhnanství žertem, jako ve snu a v hodování a druhého do vzorné věznice přikovají, kde ho budou všelijak ohloukávat a trýznit?

— To není šelajský, ale přímo šílený důl! — pronese jakoby sentenci kovář Vodjanin, více známý pod přezdívkou Železného kocoura. Je to malý, nepohledný člověk, již ne v prvé mladosti, ale smělý a ostrého jazyka. Ačkoliv byl analfabet, přece uměl velmi dobře rýmovat a když byl v dobré náladě, mluvil ustavičně v rýmech.

— Mně sebrali jehlu, — sděluje Čírok žalobným hlasem.

To je pro Malachova, jako když leje oleje do ohně.

— Jak by, bratře, nevzali? Mohl bys se ještě zavraždit... Představenstvo pečuje o našince... Ech-hm! Ale přece víš, kdo je vinen?

— Kdo?

— Dochtuři. Jen oni. To vše se děje pod záminkou, jakoby zdraví trestanců potřebovalo čistoty a pořádku. A sami číhají, jak by tu více nahrabali do kapsy, a jak by z našince lépe krev vyssáli.*)

— Opravdu! — podporuje bednáře Železný kocour: — ti dochtuři jsou horší než tiplice. Ty nás jen uštipnou, a ti nám i kříž strhnou!

Čírokovi zdá se také, že je třeba, aby vytrhl do boje proti lékařům a jde dokonce dále.

---

*) Spisovateli bylo připomenuto, že táž přezdívka jest u Dostojevského; ale jemu se zdá, že tato malá podrobnost dokazuje jen životnost ústního podání, mravů ba i vtipů vylíčeného prostředí, a proto ji zachovává a nebojí se výčitek, že napodobuje velikého umělce. Pozn. autorova.

*) Při příležitosti nepřátelského, téměř nenávistného chování se trestanců k lékařům, o němž ještě nejednou zmínka bude v těchto náčrtcích, myslím, že není zbytečno ujasniti si, že značná část tohoto pozorování může býti snad připsána čistě místním, nahodilým příčinám, jako jsou osobní povaha lékařského personálu v některých věznicích z doby vylíčované. Mně samému je na příklad velmi dobře známo, jaké vroucí a jednomyslné lásce těšil se v letech 80tých starší lékař krasnojarské věznice, nyní již zesnulý Mažakov. „Otče rodný“ a „ochránče“ — jinak ho nepojmenovali. I ti nejzlostnější z trestan-

— Kdybych já byl nyní na svobodě, — praví tajemně, — a někde v hustém lese nebo na stepi padl by mi dochtur do ruky, řemínků bych z něho nařezal.

S pryčen zdvihá se ještě jedna postava, jejíž tváře nemohu ve večerním soumraku rozeznati. Kašle každou chvilku a chytá se za hruď.

— Nikoliv, já bych — sípe — já bych věděl, co s ním udělat! Já bych ho vysvlékl do naha, posadil do mraveniště, přivázal ke stromu a nechal ho tak.

— A já bych, — zvolala nová osoba, Jaška Pervanov, — já bych ho zbavil úřadu i hodností!

Tato poznámka vyvolala všeobecnou veselost a schválení. Já jediný jen nepochopil jsem tenkráte celý osten onoho cynického návrhu... Vůbec jsem se tohoto večera nalezal poprvé v tak úzké blízkosti s trestanci. Do té doby žil jsem na etapách v odděleném bytě, buď sám, nebo ve společnosti sobě podobných inteligentů; ale nyní, jsa naprosto odříznut od všelikého jiného, vyššího světa a sám podroben úplné nivelisaci s těmito vyvrženci lidské společnosti, byl jsem mimoděk nucen vstoupiti v jiný poměr k nim, státi se jim bratrem, soudruhem. Od prvých dní vyhnanství připravoval jsem se na to; avšak do té doby příznivé okolnosti oddalovaly rozhodný okamžik a já sám jsem, jak pochopitelno, nešel smutné nevyhnutelnosti vstříc. Dnes, vypiv poprvé hořkou číši vyhnaneckou, a poprvé cítiv se ponížen a spolíčkován, pozoruji se zvědavostí větší než dříve, své soudruhy v neštěstí. Dříve jsem je též pozoroval, ale spíše jako turista, pán, postranní pozorovatel; nyní hledal jsem v duši těchto lidí, ležících mně po boku a tělem se mne téměř dotýkajících, touž náladu a tytéž city, jaké nalézal jsem u sebe. Vždyť sdílené hoře snadněji se snáší, než prožité o samotě. Hle, proč jsem ze svého koutku s žádostivostí naslouchal jejich hovoru a s žádostivostí chytal každé slovo, které by našlo ozvěnu v mém srdci. Myšlenka, že nejsem sám, že vedle mne žijí a pohybují se právě tak myslící, cítící a trpící bytosti, které si právě tak blízko k srdci berou urážky a tytéž urážky, jako já — naděje, že potkám se zde s takovými lidmi, zahřívala a utěšovala mne.

Hovor pokračoval. Malachov vzpomínal života v Pokrovském dolu.

— To je život, jaký život! Ani na svobodě se jinak nežije. O žádných takových přísnostech a instrukcích nebylo ani zmínky a komu bylo pro to hůře? Kdo pak kdy urazil dohlížitele nebo dozorce? A když přijela nějaká revise, nebo tak někdo, nalezalo se vše na svém místě: karty, vodku, nože, peníze tak poschovávali, že se přihodilo, že je potom sám majitel nenalezl. Při sám Bůh! Jenom jako rodní bratři žili jsme s dozorci. Oni s námi i čaj pili, i kořaličku, stávalo se, že i hru založili. Bůh svědkem, že nelhu! Dohlížitelem byl Šolsein dle jména; jmenovali jsme ho čmuchalem. Musil pocházeti z Němec, ač rusky dobře mluvil; jen trochu přišišlával — jazyk mu rovně nezklepali. Bývaly časy, že se ten čmuchal o nic nestaral, ba i do kasáren k nám někdy zřídka dohlížel. A když i někdy přijde na prohlídku, tak je jeden smích. O takových komandech nebo přehlídkách nebylo ani zdání. Vstoupí do komory. — Nu, ty, díťu (všem „díťu" říkal!)... Lež, lež, díťu, vždyť nejsem slepý, i takto vidím. Ty tam, díťu, pod pryčnami jen nožkou trhni, abych viděl, jsi-li živ... Nu, co? Jste všichni? Nepřibylo vás? Za noc se nikdo neokotil?" Kobylka: cha-cha-cha! — a on se také směje, zajíká se.. Ano, to chápu! To znamená — lidské zacházení! Nu, stávalo se, že někomu i zasolili, bez toho se neobejde. Však zasloužené, ne jen pro nic za nic!.. Ne za čapku, že's jí v tu chvíli nesmekl, nebo nenasadil. Jednou, pamatuji se, přišel s prohlídkou. „Nu, co, děti, máte nože? Jen mi je ukažte — nevezmu vám jich. Jen abyste jich neschovávali a aby nebyly příliš veliké." Všichni, kdo měli nůž, ukázali jsme ho. Já měl téměř na půl lokte dlouhý, — i omlouval jsem se: Já, prosím, vaše blahorodí, jsem mistr bednářský, já se nemohu obejíti s maličkým nožem. — „Jen se, díťu, nepořež," praví... Což, už nikdo nemá? Starosto, není více nožů v komoře? — Vaska Kosoj přiletí: — Není, praví, vaše blahorodí! — „Zaručuješ se?" — Zaručuji se. — „Vlastní kůží ručíš?" — Úplně, praví. — Čmuchal se nadzdvihl, natáhl ruku ke stropu (zrovna jako kdyby věděl!) pošťoural tam — a tu máš! vytáhne nožíček div ne větší mého... „Jak to přijde, díťu?" praví. „Položte ho, kanalii, nasolte mu darebákovi, padesát dobrých, aby se příště nezaručoval!" Položili jsme Kosého a naměřili mu... Já sám jsem mu pořádných pět vlepil! Protože — co bylo do toho psímu synu!

(Pokračování.)

---

ců s obdivuhodnou něžností vyprávěli četné anekdoty, které putovaly po vězeňském světě, o tomto neobyčejně dobrém a měkkém člověku, který patrně hluboce chápal i miloval nešťastné chovance vyhnanství, přes to, že nebyl již mlád, že měl vysoké hodnosti a že, rozumí se, po celý svůj věk viděl nemálo všelikých kousků „kobylky"... Avšak při tom všem, zdá se mi, že nepřízeň k medicině a jejím představitelům patrně kotví vůbec v našem prostém lidu; — stačí připomenout nedávné cholerové vzpoury. Ve věznicích, které jsem viděl, bývali i dobří lékaři a ranhojiči, ale přece jim zásadně nadávali a neměli jich rádi.. Pozn. autorova.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 22. března 1903. Číslo 12.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

KAREL SCHEINPFLUG

DŽBÁN PROROKŮV.

Šel Prorok městem neznámým a den se chvatně smrákal.
I uzřel blízko vlídný dům, jenž ke vstupu ho lákal.
Zde uvítal ho na prahu muž mladý, srdečný
a dal mu chleba, vína, ryb i nocleh bezpečný.

Když pak se chystal k odchodu host v časné chvíli ranní,
děl: „Pohostil jsi proroka. Mluv, splním tobě přání.“
Tu zamyslil se hostitel. „Já věřím, že jsi Pán.
Nuž, chceš-li se mi odměnit, zde požehnej můj džbán.

V tom džbáně víno schovávám, jímž sílím svoje svaly,
jímž duši svou rozjasňuji, když zatopí ji žaly,
a z toho džbánu nalévám, když navštíví mne host.
Ó, učiň Pane, aby v něm vždy vína bylo dost.“

I řekl Prorok: „Má se stát, jak víra tvá si přeje,
pij jenom vždy tak střídmě dál dle svého obyčeje,
pro tebe, rod tvůj, hosty tvé, již vstoupí ve tvůj byt,
ten džán vždy dosti vína dá. Buď s tebou mír a klid.“

Pak odešel. Řečeno to budiž k jeho chvále —
ten džbán byl vždycky vína pln a dobré bylo stále.
A když měl svatbu mladý muž, tu džbán ten bez vší hany
svým ryzím mokem zásobil i všecky svatebčany.

Však sotva žena seznala tajemství toho džbánu,
tři dny ji viděl její muž kol bloudit zadumánu,
tři noci spala neklidně. Pak děla čtvrtý den:
„Ne, muži, jsi ty přece bloud. O vtipu ani sen!
Mít někdo jiný ten tvůj džbán, žít v blahobytu bude.
A my co máme? Jenom tak to živobytí chudé.“
„A co mám dělat?“ užasl. „Nu, to je prosté přec:
máš nekonečný vína zdroj, tož zařiď hostinec.“

Muž stál tu ale v pochybách a vzpomínal si znova
na ono jitro památné, na slova Prorokova:
„Pro tebe, rod tvůj, hosty tvé vždy dá ti vína dost...“
„A návštěvník tvé hospody je přece také host?!“

Když váhal ještě, začla lkát, jak žen už bývá zvykem.
A čeho důvod nezmohl, hned pořídila vzlykem.
Dnů málo přešlo... Z daleka jsi mohl číst ta slova
nad vchodem domu: „Hostinec U Džbánu Prorokova.“

A bylo živo v hospodě, neb víno bylo chutné,
zde nespatřil jsi za stolem snad nikdy tváře smutné.
Čas lepší nastal manželům — dost peněz bylo hned,
jež mladá žínka uměla tak svižně utrácet.

Až jednou... jednou... V hospodě ten den zas živo bylo,
hrál hudeb, číše zvonily a vše se veselilo.
Tu mladá žínka z nálevny sem bledá pospíchá.
„Pojď rychle, muži, ve džbáně nám víno vysychá!“

Skok do přístěnku, strhl džbán. Och, skutečnost to bolná!
Jen zpola pln byl nápoje, jenž přibýval tak zvolna...
Muž svěsil hlavu s povzdechem a stál jak bez ducha.
„Můj Bože, džbán je vyčerpán. Ó, moje předtucha!“

Tu ženě v oku zablesklo a zdvihla vzdorně
bradu.
„Nu, to se člověk potáže, zvát tebe na poradu!
Teď není času k výčitkám ni nářkům. Pospěš.
muži,
a přines vody. Dolijem. Snad džbán se zase
vzpruží.“

I učinil, jak radila. Džbán pln byl ve mžiknutí.
Však víno bledlo víc a víc a pozbývalo chuti.
Tu nastal příval stížností, pak lání z mnohých
úst...
A od té chvíle hostinec den ke dni více pust.

Jen hlouček hostů sedává tu v koutku blíže
dveří,
hrst přátel, kteří nezlomně dál v kouzlo džbánu
věří,
dál víno jeho velebí a pijí při tom nudně
dál vodu, která nabrána jím z krčmářovy
studně.

DOJMY OD MOŘE.

Není snad města, o kterém by člověk od nejútlejšího mládí tolik byl slýchal, jako o Benátkách. Vzpomínám si, s jakým napjetím jsme poslouchali ve škole výklady učitelovy o městě, v němž místo lomozných ulic všude tichá, snivá voda, kde nezazvoní podkova koně o šedivou dlažbu, a nehrčí bystré kočáry, a nesténají pod tíhou nákladu umazané, těžké nákladní vozy. Všude nazelenalá voda, která naráží s jemným šelestem na zdi nádherných chrámů, starých paláců a vetchých domů, všude místo únavného hluku a lomozu ulice slyšeti stejnoměrné šustění vesla gondolierova a temné supění malých, roztomilých parníčků. Slyšel jsem o chrámech z bílého mramoru a rudého zlata, o báječných palácech, v nichž kdysi bydlela bohatá šlechta, a fantasie hocha vymalovala si město, vlastně pohádku o zlatých palácech, vyrostlých z křišťálové vody. Co obrazů později pomáhalo budovati illusi o pohádkovém městě. Od jarmareční benátské noci, která dříve nutně patřívala k výzdobě maloměstských světnic až do nejrozkošnějších zákoutí a celkových pohledů na město lagun, obrazy svítivé, hýřící barvami, plné suggestivního kouzla a tepla, to všechno báječné moje představy o tomto zázračném městě ještě více napínalo.

Konečně přišel jsem a viděl jsem sám touhu svých snů a odešel — sklamán. Voda, všude voda, ale špinavá, paláců nespočetná řada, ale pomalu, však jistě se rozpadajících, útulná zákoutí na obrazech tak rozkošná — plna špíny, pověstných krasavic benátských jsem nikde neviděl, a tolik vzpomínaní a opěvovaní gondolieři — lotři. Most vzdechů a hrozná vězení v paláci dóžat odkryla ještě k tomu rub lesklého kdysi života benátského, i zdálo se mně, že odevšad tu číhá faleš, zrada, zákeřnictví a bezuzdná ukrutnost. Sklamán a roztrpčen prchal jsem z města, které ve mně budilo dojem hrozného úpadku a neodvratitelného rozkladu, zaviněného hříchy otců, města, z něhož zbyl pouze stín bývalé nádhery a slávy, města, které s celou svojí krásou klade se do hrobu. Bylo mně teskno, když viděl jsem potomky pyšných nobilů dráti se o nezaslouženou almužnu.

Minulo několik let, a osud zavál mě zas do Benátek. Nevím, jak se to stalo, snad dotekl se anděl mých očí, a já jsem prohlédl. Tentokrát nepoznával jsem Benátek z poslední své návštěvy. Nyní teprve jsem chápal nadšené popisy tohoto divného města. Jel jsem za jarního dopoledne od nádraží po vaporettu pozoruje dost nedbale své okolí. Byl krásný, jarní den plný vůně, světla a hřejivého tepla. Omládlá příroda hýřila zrovna krásou a snad chtěla vzkřísiti a oživiti svými vnadami umírající město. Lehkými, modravými parami prosycený vzduch kryl jak závoj nevěsty vodu, paláce, chrámy, kupole a věže, které vřezávaly ladné své kontury do svítivého, modrého nebe. Byla to symphonie barev, světla a linií. Staré, ctihodné paláce, jakoby dovádivým slunkem byly vyburcovány ze své lethargické dřímoty, probouzejí se pomalu, protahují své stařecky schromlé údy, a přece jsou přes všechnu starobu a vetchost fysiognomie jejich plny oduševnělé krásy, úžasné proporce linií a delikátní harmonie barev. Vedle vážného, zasmušilého, napolo zčernalého palazza směje se bílý, gracioosní, štíhlý jeho soused na jiného druha, jehož lahodná benátská gotika svítí svou klassickou červení nebo hnědí. A tak co palác, to úchvatný profil architektonický, zvláštní, od jiných docela odlišný complex barev a charakteristická fysiognomie. Celá tato bohatá spleť linií a pestrých, ale delikátních barev odráží se na zelenavé vodě kanálu, měníc se hravým pohybem vody v bizzarní kresby klikatých, ale nádherných tvarů, které rozmanitost a colorit scenerie ještě zvyšují. K tomu třeba přimysliti si usměvavé, modré nebe, zlaté reflexy mříží a bání, ba i ty pomalované sloupky před paláci mají svůj úkol k vyvýšení nálady, vždyť dlouhé jejich reflexy táhnou se někdy jak minarety po hladině vodní. Pak rej parníčků, šum gondolí — a já začal vyhrabávati ze svých vzpomínek první dojmy o pohádkovém městě, v němž místo ulic voda....

Přejeli jsme dvakrát zakřivený kanál, a najednou vyskočil nám před očima v záplavě sluneční palác dožat imposantní svou silou a sebevědomým klidem, velký svou historii a báječný svou architekturou. Naproti němu lákají oko ušlechtilé prokuracie, a vzadu svítí velebné báně, roztomilé věžičky a zlaté portály chrámu sv. Marka. Tehdy byl jsem okouzlen. Duše má chvěla se sladkým rozechvěním, vpíjel, hltal jsem poesii celého okolí, a zas zmocňoval se mě smutek, že nemám, komu bych kus svého nadšení mohl říci. Prosil jsem královnu Adrie stokrát, tisíckrát za odpuštění pro své dřívější rouhání, a snad mně i odpustila.

Odkud tento rozpor? Vzpomínám si na nepatrnou episodu, která mně náhodou dala odpověď na mé pochybnosti. Seděli jsme jednou s přítelem na bílém skalisku na břehu moře. Byl pěkný letní večer, a slunko se právě chystalo uhasiti svůj žár kdesi daleko v moři. Posýlalo ještě poslední své žhavé pozdravy protějším břehům zbarveným do ruda a na hladkou plochu vodní vrhalo proudy hořícího zlata. Daleko před námi tkvěla na obzoru rybářská barka s rozpjatými, pestře pomalovanými plachtami. Plachty její jen hořely v záři zapadajícího slunka a vrhaly dlouhý, klikatý reflex na zelenavou vodu. V dáli zářila barka jako nádherný, rudý květ, který vypučel na širém, zeleném palouku.

— Podívej se, jak je ta barka krásná nyní v lesklé záři zadajícího slunce. Kdybych tak uměl malovat, byl by to krásný obraz, vzdychl jsem.

— Ovšem, díváš-li se na ni očima své nynější nálady. Barka je pořád stejná. Ale přijde člověk, jehož duše protéká nadšením a poesií, promítne kus svého vzletu a ohně na své okolí — a namaluje obraz plný poesie a harmonie, báseň. Pak přijde člověk realista a vidí neforemnou, těžkou, páchnoucí barku, špinavé, rozcuchané rybáky a naivní kliky háky na plachtách — vidí to vše v rámci velkolepé, úchvatné přírody, která spíš ještě zvyšuje kontrast mezi krásou okolí a bídou rybářů. A namaluje obraz, před nímž si držíš nos, jak ho cítíš rybinou a dehtem; nouze a zbědovanost jeho majitelů tě píchá do očí.

A Benátky — toť špinavá, ubohá, rozedraná barka rybářská, krásná jen v očích neznajících skepse, v o č í c h v j í m a v ý c h a poetických.

Myslím, že není nikde jinde katolického kostela, který by byl tak úzce srostl s duší lidu a stal se tou měrou součástí národa, stal se jeho modlou, pýchou, útočištěm ve chvílích radosti i žalu, jako chrám sv. Marka srostl se státem benátským. Vždyť nádherná budova chrámu byla jen viditelným znamením, symbolem idee, kterou chytří kupčíci benátští sv. Marku podstrčili.

Dávno, velice dávno, kdysi v 10. století, když vojska arabská nadšená ještě slovem prorokovým, zaplavila Egypt a na dómu Augustinově chystala se vztýčiti hrdý půlměsíc, octly se ostatky evangelisty sv. Marka v nebezpečí, že znesvětí je ruce nevěřících. A stalo se, že nevyzpytatelná moudrost boží vzbudila tehdy na moři vítr veliký, který zahnal loďstvo dvou kupců benátských do Alexandrie. I dověděli se tam zbožní kupci, jaké nebezpečí hrozí tělu světcovu. Vyprosili si tedy vřelými slovy a sliby svaté tělo Markovo, chtějíce doma slavně uložiti ho v klidné bezpečí. A aby oklamali slídivé finančníky arabské na břehu, pokryli svaté tělo vepřovými kýtami uzenými i surovými i jiným masem, jež od vepřů pochází. Tehdy nešťastní finančníci, jakmile spatřili tolik vepřoviny, ulekli se strachem velikým nad tolikerou nečistotou a spasili oči své útěkem. Kupcům pak podařilo se dopraviti ostatky světcovy šťastně až domů. Tak čte se v knihách. V Benátkách postaven sv. Markovi nový chrám a brzo se stal šťastný světec patronem republiky, vyrůstající tehdy z dětských střevíčků. Jednoduchému, ale láskou Kristova učení prodchnutému evangelistovi nikdy ani nenapadlo, zač bude muset jednou orodovati. Ale chytří obyvatelé ostrovů venetských pozvali si i patriarchu z Grada a prosili a prosili, až ubohého světce uprosili, že vezme protektorát nad dorůstající republikou. A sv. Marek zapomněl na tesknou, grandiosní poušť, na níž Spasitel připravoval se k svému poslání, zapomněl na tiché, snivé háje olivové, které jemně šeptaly učení proroka nazaretského, zapomněl na pustou, strašnou skálu Golgothy, na níž dokonal ten, jenž učil lásce. Zapomněl na to všechno a nechal ve jménu svém pobíjeti křesťany, kteří sice věřili ve slovo lásky, jemuž se z jeho vlastního evangelia naučili, ale zájmy obchodu a mocenské postavení jeho republiky v Adrii, v Řecku a v Cařihradě žádalo krve, pokoření a zničení. Ovšem i Turci a Arabi pocítili sílu ramene jeho. Ale to byli nevěřící, pohané. A snad si svatý patron už tak zvykl na své mocenské postavení, že se mu srdce v těle ani nehnulo, když před jeho oltářem hrdý, i v stáří ocelový Dandolo si připjal na prsa svá kříž a v čele jásajících křižáků šel na Turky, pohany — ale napřed zničil křesťanskou říši řeckou v Cařihradě.

Za všechnu jeho přímluvu dostalo se mu ovšem i mnohých, bohatých odměn. Lev, znak

jeho, byl by býval jinak odsouzen na hranaté, naivní reprodukce titulních listů a desek kancionálů a žaltářů. Ale nyní dostal i křídla a kamenná, krásná a silná postava jeho s biblí pod tlapou zdobí každá vrata, do nichž kdy noha Benátčanova vstoupila. V nejposlednější vesničce istrianské a dalmatské ho najdete, ale i v Řecku, v řeckém archipelu, Cařihradě a v celé Levante. Všude, všude lze ho viděti s hlavou hrdě vztýčenou a drápem do evangelia zaťatým. A pak chrám sv. Marka! Čím více se staral o svou republiku, tím víc a tím nádherněji vzrůstal jeho chrám. Napřed mu dali jen kostel dřevěný — byl ubožák propašovaný uprchlík — pak dostal kostel zděný z kamene a cihel, když orodování jeho se ukázalo prospěšným, a čím rychleji rostla jeho moc, tím rostla i nádhera jeho domu. Kamenné zdi pokryty mramorem, na mramor nanesli báječné obrazy, zlaté mosaiky, freska, a z daleka, velmi z daleka, kam až jen pronikla podnikavá noha kupčíka benátského, odevšad vozili mu dary veliké, královské.

A nyní? Republika padla. Pozbyla dávno své moci a svého bohatství a své samostatnosti. Lvi sv. Marka buď mají oči vyloupané, nebo zuby vylámané, anebo spí zapomenuti nad vraty, na věžích a v museích těšice se jen nepohodlné zvědavosti turistů. Chrám sv. Marka zůstal v pohádkové své nádheře jako nehynoucí pomník zašlé slávy a dravé moci bývalé Venezie. Se všeho vane dech minulých století, která sem nanesla, co nejlepšího měla, všude cítiti tu divnou, duši tak rozechvívající vůni zapadlých věků slávy i hrůzy, nadšení i žalob, lásky i zloby, vůni, jíž dýší oltáře, sloupy, obrazy, jež chví se chladným vzduchem a hřmí ve zvuku varhan.

Hned vedle sv. Marka dumá své truchlivé sny o minulých časech vážný palác dožat; veliká, gotická okna jeho hledí slepě přes Giorgio Maggiore daleko na širé laguny, a jen uzounký kanál dělí ho od nutného přívěsku spojených representantů moci církevní a světské, dělí ho — od pochmurných, tak smutně proslulých vězení. Chrám sv. Marka, palác dožat a prigioni (vězení) jsou výmluvnými památníky dějin benátských, aspoň dějin oficialních, jak jim učí všechny úředně schválené dějepisy. Tato skupina tří tak různorodých živlů je symbolem politiky státu benátského, jež upomíná na skvělé dni oslňujícího lesku republiky, ale spolu vrhá i ostré, temné stíny na vnitřní život její. Moc světská i církevní pracovaly se vzácnou svorností navzájem do rukou, a vězení, z nichž nebylo vyváznutí, se utěšeně plnila.

I palác dožat je dílem celých věků. Nejlepší synové republiky věnovali své nadání, své schopnosti, své síly a jmění na stavbu monumentálního díla, které se mělo stái jediným hybným centrem velikého a čilého státu. V době květu italského umění vyrostla pod rukama umělců-titanů nádherná, hrdá budova, pýcha starých, skvost nynějších Benátek; pestré zdi její a graciosní architektura její lákají znova a znova udivený zrak cizincův, a nádherné síně jeho budí hejna myšlenek a reminiscencí v poetické duši snílkově. **(Pokračování.)**

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

(Pokračování.)

— Kam pak jdeš? — ptal jsem se ho.

— Jdu na pout, — odpověděl a vykračoval si dál.

— Kolik pak máš krejcarů?

— Dva.

— A co si za ně koupíš?

Nejspíš kudlu, protože na marcipánovýho panáka mě už nezbude nic.

— Ty rád marcipán?

— To já sobě bych marcipán nekupoval, já mám doma eště malou sestřičku. — —

— Dědečku, to mně už nebylo tak veselo jako dřív, než sem toho hocha dohonil.

„A proč?" řekl dědeček.

„Proto, že já jsem měl deset krejcarů a ten hoch jen dva. Dědečku? Nebudete mě hubovat? Já vám povím, co jsem udál — — — Já jsem tomu hochoji dal čtyři krejcary a pak sme měli stejně."

„A co říkal ten hoch?"

„Von, chudáček, myslel, dyž sem mu je podával, že zas s nima cuknu zpátky; von tak pomalinku pro ně ruku natahoval."

„Taky ti poděkoval?"

„Mně se zdá, že ne. Ale já sem ani nemyslel, aby mně děkoval; mně vám bylo pak vo mnoho veselejc než dřív. To se neptejte, jak sme pak spolu letěli, zrouna jako ptáci."

A dědeček mě k sobě přitiskl a pohladil mě.

„Vidím, hochu," řekl, „žes mé písničce dobře porozuměl."

„A dědečku, kdo vás naučil tyhle ty koladnický písničky?"

„To dyž sme přádávali, ještě to bylo na Rybnících, to sme se naspívali dost a dost. — Ó, děti, zlaté časy, staré časy. Vejdělky byly chaterný, ale přeci sme ještě dost ucharobili. Tátové do hospod nechodili, radči děti doma učili Pána Boha znát při pilný práci. Ale dnes lidi na Pána Boha zapomínají a proto pořád jen reptají."

„Dědečku, náš tatínek se moc nevopíjí, že né?"

„Inu, dyby jen těch nekalot sousedovejch se vystříhal, ti houždycky někam zatáhnou."

„A dyž byl tatínek mladej, taky pil kořalku?"

„To já už ani nepamatuju, ale mně se zdá, že přišel jednou odkudsi ňákej nacamranej, ale nevím už, jak to bylo; můžeš se ho někdy takhle na to zeptat, von ti to možná poví."

„Dědečku, naši eště nejdou, vypravujte nám něco vo Rybnících a vo koladě, vidíte, Frantík už usíná."

„No tak počkejte. To vám byla jednou lekrace. U Kašťáků před koladou přadli celý noci. A tu vám byli už tak utrmácení a vospalí, že na dlouhou noc si starej Kašťák musel přeci drobek lehnouť. A že chtěl jíť ráno na štědrej deň do Jilemnice pro kvasnice, dal si do huby rozsvícenou louč, aby, až mu bude u huby dohořívať, moh procejtnouť.

Děti taky zastavily kolourátky, aby si drobek pcsehrupły. Ale co, louč starýmu zhasla a von spal jako borovice. Najednou se probudil, vylít a dyž viděl, že se už rozsvětlívá, popad v domnění, že to beranice, hernec se slívovicej na hlavu, a běžel k Jilemnici, aby se na něho kvasnic taky dostalo. Že bel rozespal, neujeděl ani, že se mu lidi na cestě smějou. Kyselice mu tekla po zádech a v hubě měl nedohořalou louč.

Já sem tomu nechtěl aniujeříť, až mě potom poudali, že se musel vrátiť, vomejť a tepru znova se vydať na cestu. Dobrejch kvasnic se mu ale nedostalo, byly už ňáký kyselý. Von to ale neujeděl. Jeho žena zaďála vesele po půl korci mouky a pak měli koláče jako brus. A tak vám to dopadlo tak, jak je to v jedný koladnický písničce:

Kvasnice byly kyselý,
koláče byly sražený."

„Ale dědečku, naši pořád nejdou?"

„Já vám hoši poviím. Pomodlete se pěkně a pak si jděte lehnouť. Usnete si a zatím táta s mámou přijde. No tak lehněte a říkejte:

Slova má slyš Hospodine,
porozuměj toužebnému úpění mému,
pozoruj hlasu volání mého,
králi můj a Bože můj,
neboť k Tobě se modlím.

Tak a teď si vyskočte na pec, máte tam peřinku a deku a já vás voděju — tak."

„Dědečku, dej vám Pán Bůh dobrou noc!"

„Taky vám dej Pán Bůh dobrou noc."

(Pokračování.)

ALOIS KALVODA:

UMĚNÍ A LID.

Článek Barnetův v únorovém čísle Moderní Revue přiměl mě, abych o témž thematu projevil svůj názor. Pan E. Barnet píše: „Jsou pojmy, jež spojeny zoufale řvou — neboť se vylučují navzájem — tak umění a lid." — —

U mne není vůbec pochybnosti, že j á d r o lidu možno k umění získat. Nevěřím, že by v lidu nebylo dispocis pro krásné, neboť bych potom nemohl věřit ani ve vlastní své disposice. Jako četní jiní vyšel jsem z lidu a tvořím. (Tvoření pokládám snad právem za vyšší stupeň než pouhé chápání umění.) Kolik však lidí je, kteří se stejnými disposicemi jako já na dráhu uměleckou se nedostali jen pro jiné okolnosti? Nemohu uvěřit, že umění by bylo jen privilegovaným požitkem vyšších kast, že jejich interesy na umění jsou nejčistší, jejich zásady a pochopení nejvyšší.

Je jistá kasta lidí umění proto bližších a blízkých, že celý jejich život je upraven tak, že mohou se obklopovat uměním, jím se vychovávat, oblažovat, takže umění stalo se jim potřebou. Je však spousta lidí, kteří nemají po celý život příležitosti poznati umění, těžce dobývajíce si prostředků na ukájení svých potřeb existenčních. Co z toho můžeme vyvodit? Že nemají disposic čili že umění a lid se vylučují? — — Každý člověk se zdravými smysly a čistého srdce je umění nakloněn! Nepotřebuje ho však, dokud ho nevidí a dokud nemůže si ho dopřát. Jen neláska k nižším, pochybné kastovnictví daly zvláštní hanlivý smysl slovům: „lid" a „dav".

Povinností naší je lid k umění vésti, vychovávat, usnadňovat mu styk s uměním. Tím neutrpí úroveň umění, tím zvýší se, zušlechtí úroveň inteligence lidu.

Heslo svaté: Umění lidu, umění pro lid! Je to přiznání kusu lidského práva utlačeným a řídí se jím ti, kteří věří ve stejná práva všech a kteří lid milují. Jen Bílé Duše, Rytířové Ducha a Vyvolení hoví si vysoko nad „davem" s falešným nářkem nad nízkostí těch, kteří svou mozolnou rukou jim umožňují ukájet vyšší potřeby.

Umění nebývá vždy tolik užitečné jako krásné. Krása však je vždy užitečná tomu, kdo ji chápe. Krása pravého umění působí tak bezprostředně, že uchvátí každé dobré srdce, ať inteligentovo či prostého člověka. Avšak nikdy v životě (a jsa umělcem měl jsem k tomu dosti příležitosti) nesešel jsem se s člověkem, který by umění chápal hned „od malička". Každý rozuměl umění lépe d n e s než v č e r a. Nesčetnými doklady dal by se dokázati pokrok i na celku, na interesech našeho národa o umění.

Jistá dávka inteligence je vrozena — jak se to už říká — ostatek je dochován časem

a školou. Jako láska od dětského již věku je matkou vzbuzována v dítěti, tak i láska se budí v č l o v ě k u - d í t ě t i, když poprvé se dívá na umělecké dílo. Dílo vzbudí v něm lásku, obdiv, zájem anebo vůbec nechá ho lhostejným, dle disposic. Méně chápavého je nutno upozornit na jisté taje díla, které zkušenému pozorovateli lehce jsou zjevny.

Tak se vychovává k umění inteligence i lid. A ovoce této práce patrné je spíše na lidu než t. zv. bohaté inteligenci. Kdo navštěvuje dnes naše výstavy? Nedivte se, že umělci mnozí jsou bližší srdcem svým prostému lidu než boháčům, kteří namnoze ani neciti potřeby uměním se oblažovat.

Lid má disposice umělecké a smysl pro krásno — pro svoje krásno a pro svou duši — a neztratil je (lidové umění), ani když byl od světa naprosto odříznut. Umělec z lidu vyšlý stoupal přirozeně výš a výše, smysl jeho se tříbil, krystalisoval v nových poměrech, do nichž se dostal; jeho druhové ostali však na témž stupni, nebyly-li jejich disposice spíše ubíjeny a duseny. Tak je vysvětlena mezera mezi oběma.

Názor lidu je ovšem odlišný od názoru inteligentova, ale je jistě zdravý, citem vedený, třeba že prostý. Neshledáme se u lidu s ničím chorobným, lid nepřestřelí, jako bývá u nadmoderních inteligentů na denním pořádku. Praví se: Lid je smyslný! Tvrdím já: inteligence je perversní! To, co je u oněch pochopitelné, přirozené, stalo se tu hříchem. Na venkově nestane se to, co děje se v městě, v domovině inteligence.

Pravý umělec tvoří se střízlivým uvažováním, rozumem, s ušlechtilým c h t ě n í m vykonati něco krásného, ušlechťujícího jiné, a jen diletant povídá nám o inspiraci, chtěje namluviti nám, že je mezi námi bílou vranou.

A tak myslím, že to v krátkosti postačí, aby u lidí zdravých nebyl jmenován umělec „bílou duší“, ti, co jeho umění chápou, „milenci umění, vyvolení“ a „požehnaní“, jako jsem slyšel a četl, a že lid nebude naopak „stádem nemyslícím.“

A pan Barnet, až bude zas někdy psát o umění, nepostaví-li vedle sebe i d e á l u m ě n í a nejubozší luzu, nedojde k takovým přestřeleným závěrům, jako ve vytčeném článku.

DROBNOSTI.

Uprkova slovenská Madonna (Marianská píseň) byla zakoupena na výstavě hodonské v letě 1902 pro kapli slovácké reálky v Hodoníně. Koncem září byla smlouva dojednána i obraz zaplacen. Uprkova Madonna putovala na podzim s výstavou Manesovou do Vídně a hned třetí den došla do Hodonína telegrafická zpráva, že c. k. ministerstvo osvěty chce Uprkův obraz koupit pro moderní galerii vídeňskou. Mistr Uprka i komitét hodoňský se dohodli, aby obraz ponechán byl ve Vídni. Komitét pak koupil od Uprky aspoň prvotní skizu akvarelovou k slovenské Madonně, ostatek peněz použil pro jiné nejbližší úkoly Slováckého Musea v Hodoníně. — V neděli 15. března zahájena byla souborná výstava J a r o s l a v a Š p i l l a r a v Plzni. —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Proč mají lidé laštovku rádi.

Lotyšská pohádka.

Když Noemův koráb plaval po vodách, a lidé i zvířata i šelmy dravé se v něm skrývali, ukázala se najednou v korábě malinká dírka, a voda se začala do něho lít. Všichni se sběhli, jak by ucpali díru. Tu se přivinul had a povídá:

— Dáte-li mně po potopě za pokrm to maso, v němž je nejsladší krev, zacpu tu díru svým tělem.

Slíbili mu. Po potopě komár šel zkoumati všecko stvoření, kdo z nich má nejsladší krev. Zkoušel celý den a shledal, že nejsladší krev má člověk. Když se vracel zpět, potkal laštovku. Laštovka se ho zeptala:

— Nu, kdo má nejsladší krev?

— Ze všech nejsladší krev má člověk.

— A povíš to hadovi?

— Povím! — řekl komár a letěl dále. Ale laštovka litovala člověka, proto utrhla komárovi půl sosáku, aby nemohl pověděti, kdo má nejsladší krev.

A tak, když komár chtěl hadovi oznámiti, u koho našel nejsladší krev, nemohl nic jiného pronésti nežli: „Dzin, dzin!“ Všichni hleděli a divili se, jaká to řeč. Jen člověk, jenž nejlépe ze všeho stvoření umí mluvit, pochopil, co komář říká, a bál se. V tom promluvila laštovka a pravila hadovi:

— Já rozumím, co komár povídá.

— Nu, a co povídá? — ptala se všecka zvířata.

— Povídá, že nejsladší krev má žába!

Když to uslyšel had, vymrštil se hněvem a chytil laštovku, ale laštovka byla čilejší, vyškubla se mu a jen prostředek ocásku hadovi zůstal v tlamě. Proto mají všecky laštovky takový vykrojený ocas. A lidé od těch dob mají laštovku rádi a hostí ji pod svými krovy, hada pak nenávidí a zabíjejí ho.

Přeložil **V. Prach.**

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

— To se ví, — potvrdili posluchači: — nezáručuj se podruhé... Což nemohl říci: jak mohu já, prosím, vaše blahorodí, ručiti za celou komoru? Hleďte, prosím, sami... Nic by se mu pak nebylo stalo!

Všichni potom jednohlasně rozhodli, že život na jiných dolech není životem, ale rájem, ani umírati není třeba (později slýchal jsem však od týchž lidí ohlasy jiného druhu). A zase začali nadávati na Šelajskou vzornou věznici.

— Ale co o n z nás jen udělá, co o n z nás jen udělá? zakvílel náhle jakoby někomu odporoval, Čirok obyčejně mírný. Nechce se mi snad čapku zbytečně smekat, nebo otočiti se kam on velí? Zbledmu snad z toho? Což, jsem hotov celý den se mu do pasu klaněti — jen se opovaž, satane!... Jakým jsem byl arestantem, takovým i zůstanu. A nic ze mne neudělá.

— Jaký je to hluk? Co hulákáte? — ozval se náhle výkřik dozorcův u dveřního okénka.

— Což pak jste neslyšeli — že bylo bubnováno ke spaní? Podle instrukce sluší se v devět hodin jíti spát.

Čirok polekaně vklouzl pod svůj chalát. Celá komora více nebo méně spěšně následovala jeho příkladu. Jediný Malachov zůstal seděti na pryčnách a na pohled lhostejně vyklepával popel z dýmky.

— Ty, hlavatý, co sedíš? Pravil jsem lehnout! — křikl na něho dozorce.

— A když nemám spaní kdo mi nakáže, abych si lehl? — tázal se, dělaně klidným hlasem, v němž však slyšeti bylo rozčilení.

— Nemluvit, lehnout!

— Pravím, že nejsem ospalý. Kdybych hlučel — to by bylo něco jiného; ale že nespím, od toho je Bůh, ale ne instrukce.

— A! ty jsi mistr mluvení? Nu, dobrá, zítra si spolu promluvíme.

A dozorce odešel. V komoře vše ztichlo. Kdosi pokoušel se vysloviti Malachovu soucit, vrče něco zpod chalátu, ale sám Malachov zachovával zlostné mlčení. Poseděl ještě asi pět minut, stále vyklepávaje popel z dýmky, v níž dávno již ničeho nebylo, a rovněž na konec ulehl, těžce vzdychaje. Brzo na to, dozorce opět přistoupil ke dveřím, ale uviděv, že nyní vše souhlasí s instrukcí, že trestanci leží, a že komora, slabě ozářena kerosinovou lampou, je pohroužena v mrtvé mlčení, vzdálil se. Brzo jsem slyšel, že všichni začali chrápati, nevyjímaje ani krasavce bednáře. Ale na mne ještě dlouho nepřišel spánek. Přemýšlel jsem. Přemýšlel jsem o tom, kam jsem se dostal a co mne v budoucnosti očekává; ale nejvíce ze všeho trápila mne myšlenka na mou osamělost uprostřed tohoto množství lidí, a myšlenka o mém výjimečném postavení. Jen jediný dnešní večer a právě vyslechnuté hovory stačily, abych pochopil, jaký obrovský rozdíl je mezi jejich názory na život a na lidskou důstojnost a mými názory vzdělaného člověka. Mimoděk přicházela mi na mysl otázka: kde by se mi lehčeji žilo a kde bych se lépe cítil — v Pokrovském, pod otcovskou ferulí tolik velebného „čmuchala Šolseina“, který by mne vyzýval, trhnouti nožkou“ a přesvědčoval by se „neokotil-li“ jsem se přes noc, či zde, v moci „Šestiokého“, u něhož vše jde „podle instrukcí“, formalisticky přísně a bezduše mechanicky?... Budu-li s to, abych pochopil a si zamiloval své spolubydlitele? Může-li kdo z nich cítiti se mnou? Jaký poměr se konec konců mezi námi ustálí? Připadalo mi býti jasným jako boží den, že když si i nezískám jejich nenávisti, budu přece jen žíti a cítiti se úplně a nekonečně osamělým a ponesu tak proti nim dvojnásobné, tisíceronásobné vyhnanství...

Spánek nepřicházel. Duše má byla chorá a protestovala proti čemusi. Proti čemu? Nemohl jsem si to sám zodpověděti. A poprvé po mnohých letech ústa má mimoděk šeptala modlitbu: „Bože, milosrdný Bože! Dej mně sílu a statečnost hleděti beze strachu v tvář osudu, který mne očekává; dej mi sílu, abych vše vydržel a dočkal se vroucně žádaného dne svobody!“

II.

Dojmy a známosti prvého dne.

Jaký to divný hluk? Jaké to výkřiky? Snad není povodeň nebo požár? — myslím si ve snu, ale nemám síly, abych se probudil; nejsem s to, abych oči rozevřel — tak jsou slepeny. Tu někdo zlostně strhl se mne chalát, a já vyskočil: přede mnou vousatá tvář dozorcova.

— Vstávej k prohlídce! Co se mazlíš, jako nějaký šlechtic?

— Ba vždyť on je šlechtic — chechtá se někdo z trestanců.

— Možná, že byl, ale nyní jsou všichni trestanci. Rozespali jste se, čerti! ani zvonku neslyšeli, ani pískání neslyšeli. Pravidla visí na stěně, musíte si je přečísti. Jsou šlechtici a čísti neumějí, co? Po pískání jste povinni neprodleně vstávat, umývat se a oblékati se a jak se otevrou dveře, vyjíti na dvůr a řaditi se. Nu, vylízejte!

Ospalá španka spěchala se umývati. Všichni se kupili na záchodě a pomocí jen jednoho hltu vody každý pospíchal umýti si tvář a ruce nad kádí. To vše dělo se ne pro úsporu vody a ne proto, že se opozdili a spěchali: nikoliv, takový je zvyk trestanců — chuti k umývání nemají. Místo do ručníkův,

utírali se košilí, kterou měli na těle. Pak konečně natáhli na sebe chaláty, narazili si čepice a vyšedše na dvůr, seřadili se ve dvě řady. Na dvoře byla ještě úplně tma — bylo teprve po páté hodině. Blíží se k říjnu a ranní vzduch pociťuje se už dosti čerstvě; ještě k tomu mají všichni oholené hlavy. Mimoděk přemýšlím o tom, že ranní prohlídka na dvoře je ošklivá věc...

Proběhne dobrých deset minut, než se podaří dozorcům pomocí křiku a hrozeb vyvléci konečně z komor všecky trestance. Potom teprve začali nás přepočítávat. Ale službu konající dozrce byl patrně v arithmetice sláb, protože musil dvakráte obejíti řady, aby pochopil, kolik napočetl. K vypočtenému číslu pomocí druhých dozorců přidával během dobrých pěti minut kuchyňské služebnictvo a trestance ležící v nemocnici. Neshodovalo se to. Rozhodli, že jeden přece chybí. Ještě jednou nás přepočítali. Vyšlo tolik, kolik dříve. Tedy dva dozorcové vrhli se, jakoby jim nad hlavou hořelo, do komor a za několik minut přihnali odtud s láním a bijíce ho do šíje nějakého ospalého, z nohy na nohu belhajícího stařika. Zakomandovali k modlitbě, zazpívali jsme jak se sluší. Myslili jsme, že po tom hned se již dovolí, abychom se rozešli, avšak jeden z dozorců ohlásil hromovým hlasem toto:

— Za spor s dozorcem nařídil představený posaditi Paramona Malachova do karecu na jedenkrát dvacet čtyři hodiny a kázal ohlásiti trestancům, aby se k dozorcům neobraceli jinak, než slovy: „Pane dozorče".

Malachova odvedli ihned do karceru.

— V pravo a v levo! Pochodem pochod!

Vrátili jsme se do komor a tam nás hned zase zavřeli na zámek. Jenom komorové starosty pustili do kuchyně pro čaj. Přinesli vědro právě takového slabého, kalného čaje jako včera, a jali jsme se píti. Protože všichni vlastních koflíků neměli, a erárních nám ještě nevydali, tedy po několika osobách pilo z jednoho koflíku a někdo prostě lžičkou srkal z vědra. Přinesli i chleba. Na každého připadla dávka 2½ libry (v dělné dny 3 libry); našli se i takoví jedlíci, že najednou sprovodili se světa svou dávku. Já sám byl jsem tak hladov, že jsem snědl s čajem dobrou polovinu porce. Začali pak opět nadávati na Šelajskou věznici.

— Nu, to je věznice! šťastný člověk, který nemá velkého trestu. Tady pomřeme.

— V kanceru shnijeme.

— Ba i bez kancera padneš? Jak jsi žil na Pokrovském? Tam jsi vždycky ještě tabáček měl a mlíčko a masa jsi sobě přikupoval. Ale tady za jaká kupidla si koupíš?

Odhodlal jsem se otázati, odkud trestanci v Pokrovském brali peníze.

Vysoký stařec bohatýrské postavy s rezavě šedými licousy, Gončarov jménem, byl patrně potěšen, že přerušil jsem mlčení, které jsem do té doby úporně zachovával, i začal mi živě vysvětlovati.

— Tak vidíte, v čem to záleží, — začal...

Ale zde musím udělati dříve malou poznámku. Téměř všichni trestanci, s nimiž událo se mi stýkati na dráze, vyjímajíc snad ty nejsešlejší a nejprostodušnější, oslovovali mne „vy". S příchodem v Šelajskou věznici, měl jsem v úmyslu, že začnu naprosto nový život, že splynu zúplna s trestaneckým prostředím, utonu v něm; avšak tyto sny hned v prvých dnech samy sebou se rozptýlili. Přes to že z přišedších se mnou do věznice trestanců nebylo téměř nikoho, kdo by byl se mnou putoval cestou do Strětěnska, a že v nejposlednější čas nepožíval jsem žádných privilejí, byl a zůstal jsem v očích všech „pánem". S počátku jsem byl v rozpacích, snaže si objasniti onen podivný a pro mne nepříjemný zjev příslovím „pověst šíří se po kraji", ale brzo jsem porozuměl, že hlavní příčina byla přece jen u mne samého. Především jsem každému trestanci vykal, ať stál jakkoliv nízko v očích svých vlastních soudruhů. Mnozí z trestanců, zejména z městských, také mívají podobný obyčej: prvých pět minut, nebo i po celý prvý den seznámení v y k a t i svému sousedu; avšak ani jediný z nich nevydrží této zkušební doby a za nějaký čas včerejší vybraně zdvořilí džentlmeni již s horlivostí dotýkají se rodičů druhových. Hle, proč bývá jaksi vždycky směšné slyšeti vykání mezi trestanci! Jinak bylo se mnou. Sám toho ani nepozoruje, stále jsem říkal „vy" i těm z trestanců, kteří mne tykali. Ani jednoho káravého slova také ode mne nikdo neslyšel, byl jsem vždycky zdvořilý a úslužný; jedním slovem vedl jsem si navlas tak, jako bych si vedl na parketách salonu. Konečně všichni viděli, že jsem „učený", že mám knihy, že „všechno vím" a že se na mne lze obrátiti o radu v nejsložitější právnické otázce.

Rozumí se, že v chování španky ke mně nemenší úlohu hrály peníze... Šířila se i přehnaná pověst o velikosti sum, které z domu dostávám; každý viděl, že mám vždy tabák a všecko, co lze si koupiti ve věznici, a že jsem nikomu nic neodepřel — naopak, nezřídka sám jsem nabízel, aby si „vypůjčil". V Šelajské věznici, kde hmotné okolnosti trestanců byly zvláště stísněny, půjčky tyto musily mimoděk nabýti nejširších rozměrů. Výsledkem všeho toho bylo to, čeho jsem si od prvopočátku nepřál: náhodou dověděl se někdo, jaké je jméno mé po otci a brzo celá věznice mne jinak nenazývala než Nikolájičem ba i Ivanem Nikolájičem; když mne potkali na úzké chodbě, ustupovali přede mnou stranou, klaněli se mi neobyčejně zdvořile.

(Pokračování.)

Tiskem E. Beauforta v Praze.
Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Praze, dne 29. března 1903. Číslo 13.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

PETR BEZRUČ:

ŽERMANICE.

Vody jí nepodá žádná jiná,
ale je chudobná, nemá nic:
nejhezčí děvucha od Těšína,
nejhezčí děvče z Žermanic.

Chudoba je moje domovina,
daruj mi ručku, nemám nic,
nejhezčí děvucho od Těšína,
nejhezčí děvče z Žermanic!

Neber jej, při bečce leží vina,
propil by duši za měsíc,
nejhezčí děvucho od Těšína,
nejhezčí děvče z Žermanic.

Robí muž na dráze; nosí vína,
žena mu sehnutá, bledá líc...
znáš ji? Hleď dobře. Je od Těšína
Maryčka... z — Žermanic.

Do vody dívá se a vzpomíná
před lety jak sličná byla líc:
Já byla nejhezčí od Těšína,
nejhezčí děvče z Žermanic.

DOJMY OD MOŘE.

V paláci dožat, v němž kdysi vládla klika několika oligarchů, lze nalézti stopy všech význačných činů republiky velikých i malých, krásných i hanebných; v něm patrný je lesk šťastné minulosti i temný, drsný ton úplného vnitřního rozvratu. Všude, kam jen zabloudí žasnoucí oko návštěvníkovo, všude narazí na divnou, zrovna tragickou dvojakost benátského života, nikde jinde líc a rub tak nápadně nekontrastují jako zde. Moc, bohatství, lesk, naproti tomu smyslů zbavující žárlivost, úskočné zákeřnictví a bezuzdná krvelačnost. Hned u vchodu monumentální schody scala dei giganti! Kolik skvělých, jásajících průvodů stanulo na stupních jejich, kdykoli nahoře na galerii kladen poprvé na hlavu nového dožete zlatý baret vévodský, a plece jeho pokryl hebký hermelín. Ale po mramoru týchž schodů padala i šedivá hlava odvážného Marina Falieri, po nich opouštěl zlomený ranami osudu i věkem Joscari na vždy palác, jemuž vládl silnou rukou víc než 30 let.

Nejslavnější díla velikých mistrů 16. století zdobí sály, v nichž zasedala proslulá rada tří, rada deseti, rada čtyřiceti a senát; ale skrytá díra ve zdi, v níž šklebila se kdysi rozevřená tlama lví, vypravuje, že v nádherných síních těchto zasedaly soudy, jimž co do krutosti vyrovná se jen španělská inkvisice. V síních, ve kterých září úchvatné, jásavé barvy štětce Pavla Veronese, páchána nejhrubší bezpráví, křivdy a ukrutnosti, ovšem pod vše přikrývajícím pláštěm horoucí lásky k vlasti a k svobodě.

Ve velké dvoraně, v níž scházela se šlechta zlaté knihy ke státním poradám, jsou obrazy všech dožat republiky. Začínají přísnými, asketickými tvářemi s nemotornými, kamennými rysy ve tváři. Pak několik hlav s očima orlíma a profilem, jenž prozrazuje železnou vůli, vedle stařecky sešlých tváří, jimž život a boj, vášeň, radost a žal vryly rýhy v líc a čelo v husté vrásky skrabatily. I opatrné, moudré hlavy s krejzly jsou tu, a odulé, tvrdé fysiognomie vyhlídají ze spousty dlouhých vlasů. Jen v jednom koutě zeje černá plocha, jak černá páska ve výrazné tváři hrdiny, a zlatý nápis praví: Locus Marini Falethri decapitati pro criminibus (Místo Marina Falethra, sťatého pro zločiny). Marino Falieri, jenž život svůj v nesčetných bojích za republiku nastavil, jenž tolikrát opravil porouchaná křídla lva sv. Marka, padl, poněvadž viděl dál, než jeho krátkozrací, osobní panovačností a závistí zaslepení, strachem pobouření krajané. Falieri ťal mocnou rukou do malicherných, podezřívavých a žárlivých pletek patriciů, chtěl očistiti republiku od zloby ničemných intrik, a když zavzněl veliký zvon sv. Marka, měl hřímající hlas jeho býti prvním pozdravem osvobozenému lidu,

měl to býti pozdrav nové, čisté a obrozené republice. Zatím padl hrdý orel ve svém jarém letu, a hlava dožete revolucionáře padla na schodech dei giganti na témž místě, kde před lety poprvé ucítila tíži vévodské koruny.

Tak stojí obě tyto budovy — chrám sv. Marka a palác dožat — vedle sebe, krásné na pohled, zajímavé ve vzpomínkách a bohaté velikými činy. Idea panství sv. Marka nad mořem byla církevním posvěcením rozpínavé politiky republiky, která za to ovšem se stala mocným ochráncem a podporovatelem církve. Stát i církev pracovaly za stejným cílem — za rozmnožením statků pozemských — a oběma se při tom vedlo dobře.

*

Nedělní ráno. Náměstí sv. Marka celé se chvělo pod údery teplých paprsků jarního slunce. Vše bylo jasné, veselé a smavé. Čiperně poletovali historičtí holubi sv. Marka okolo cizinců, kteří je s kornouty v ruce krmili, spokojeně seděla stará tlustá Angličanka na římse loggetty a malovala kterousi partii paláce dožat, vedle ní roztáhla ohromné plátno hubená miss, za nimi cvakl fotografický aparát. V jarém šumu proudily zástupy lidstva po nádherné dlažbě náměstí. Slyšeti tu bylo jazyků, co jich snad na světě, viděti typů, co jen nejbujnější fantasie si jich může představiti. Všude jaro, všude veselí a ples; jen nehybný facchin leží na výsluní před campanilou a s klidem zrovna filosofickým hledí na okolní hemžení. Je mu zvyklý, a nudí ho. Zajímá ho jen teplé slunce, s nímž točí se okolo celé campanily a stará se jen, jak by při nejmenší námaze si na hloupě zvědavých cizincích vydělal nějakou tu líru.

Není snad línějšího a cizopásnějšího lidu nad nynější Benátčany. Co má ruce v Benátkách, natahuje je po bakšiši, co má ústa, žebrá. Ochotni jsou až ku podivu. Přijdeš-li na Piazzettu, nabízí se ti sto úst za průvodce, sto ruk tě tahá za šosy, sto ziskuchtivých očí se upírá na tvou ubohou tobolku. Stokrát tě lapí na ulici ošumělý chlap s plány města, stokrát jiný s pohlednicemi; jinde číhá na tebe prodavač všelijakých benátských specialit. Venku při laguně prodává kluk mušle, mořské koníčky a hvězdy. Zeptáš-li se koho, kolik je hodin, poví ti, ale už drží ruku nataženu na bakšiš, ptáš-li se na cestu, zavede tě několik kroků a už drží čepici ve výmluvně natažené ruce. V kostele sv. Marka sedí kdesi v koutě skryt jako pavouk starý kostelník. Má na sobě těžký modrý kaftan, který jeho beztoho shrbenou postavu ještě níže k zemi tlačí. Sedí a bezzubé jeho dásně se chvějí, nevím, jestli modlitbou, nebo slabostí, nebo chtivostí zisku. Sedí, pokašlává a mdlé jeho oči pomalu jezdí po kostele. Ach, tam usedl kdosi do lavice. Vstává namáhavě, kašle a s velikou dřevěnou pokladnou se belhá k přišlému. Přišourá se až k němu, podívá se naň nekonečně chtivým pohledem a zatřese svou pokladnou. Dostal už svůj podíl a s ponurým pohledem kulhá zas do svého kouta, aby slídil po nové kořisti.

Na Benátky je třeba výletu po způsobu bohatých Angličanů, o nichž praví Heine: .... Engländer ... die das kleine England nur als ihr Absteigequartier, Italien als ihren Sommergarten, Paris als ihren Gesellschaftssal, ja die ganze Welt als ihr Eigenthum betrachten. Časně z jara, kdy obyčejní prázdninoví turisté ještě jezdí prstem po mapě, nahrne se do Benátek hrdých synů Albionu, a v městě snivých lagun viděti jen tváře skroucené hroznými vocaly anglickými. Usadí se v palácích na Canalu, v hotelech i v zastrčených, ale pěkných koutech; projdou pomalu, s rozmyslem město, stavby, sbírky a galerie, až najdou něco, co smysly jejich nejvíc uchvátí. Pak vysedávají už denně u svého zamilovaného předmětu — obrazu, sochy, kostela, paláce, pohledu — zadumáni, hledají a také nalezají vždy nové a nové krásy jeho. Je to umělecké labužnictví nejrafinovanějšího druhu.

Pravým opakem této species cestovatelů jsou mladé manželské párky, které tam od nás jezdí na svatební cestu. Stalo se u nás zrovna zákonem, že každý novomanžel musí svou ubohou ženu zavléci do Benátek, v době, kdy oba nemají času ani chuti starati se o krásy Venezie, jsouce dost zaujati svou vlastní krásou. V parném létě přijedou utrmáceni do Benátek, najdou si v hotelu světnici, nechají se ukrutně poštípati od bzučících komárů a ráno po bezsenné noci, umdleni a poseti červenými, palčivými uzlíky, vydají se na cestu po městě. Ona, vzorná dcerka patricijská, k tomu ještě zmořená cestou, hledí apaticky kolem, snad ještě nějaká damská toileta, která šustla se v galerii vedle nich, upoutala trochu její pozornost, ale to ostatní — bože, kdyby už raději bylo po tom. V horečném spěchu přeběhnou celé město, popletou se průvodci tištěnými i živými a strmáceni ještě víc než přijeli, zas odjíždějí někam do Verony, nebo jsou-li zvláště zbožní, do Padovy.

*

Byl pozdní večer a já seděl jsem na palubě starého střepu Massimiliana, který mě měl odvézti z Benátek. Vzadu nad štíhlými kupolemi Giorgio Maggiore vyšel měsíc a modrým svitem svým zalil palác dožat; chladné paprsky jeho padaly na jemně zčeřenou

hladinu vodní, skákaly po ní v bujném reji a hbitě vrhaly se na zvětralé římsy, omšené báně a lesklé mříže. Mrtvé město! Jakoby se bylo celé už dávno do moře propadlo, a lomem světla mrtvolně zsinalo. Viděl jsem okna paláce dožat ozářená stříbrným svitem, a odkudsi z daleka doléhal ke mně tlumený zvuk hudby. Snad slavnost u dožete. Slaví návrat vítězného vojska, či vítá slavné poselství plné nádhery orientální, nebo slaví zasnoubení své dcery; bůh sám ví, co se tam děje. Husté mraky lidí nakupily se okolo paláce, a zvědavé zraky jejich chtějí aspoň z daleka uchytiti kus lesku a nádhery knížecí. Všude plno rušného veselí, i líní gondolieři bijí čile svým dlouhým veslem do hladké plochy vod a jako hejno ptáků sletuje se jich chumáč u piazzetty. — Najednou ozval se dutý hlas píšťaly, jenž hluše nesl se vlahou nocí a kdesi daleko na moři se tiše rozplynul. Trhl jsem sebou, a přelud zmizel. V oknech paláce dožat zářilo modré světlo měsíční, a před ním tlačily se hloučky cizinců, jichž oči lakotně hltaly lesklé stříbro rozseté po vodě. Z temného, nekonečně smutného canalu ozývaly se zvuky mandoliny táhlé, teskné, snad hrály píseň pohřební městu do hrobu se kladoucímu. —o—

BESEDY NA ČERNÉ HODINCE.

Dr. Karel Kraepelin. Překládá dr. F. Brodský.*)

Třetí večer: O soli.

Nu, děti, ptal se dr. Brodský jedné neděle, když se v obvyklou hodinu večerní k rozhovoru kol něho shromáždily, jestli pak jste se poohlédly v domě zatím i po jiných nerostech?

Karlouš: I ano, otče. Je dost věcí, které pocházejí z říše nerostné, jako kamna, tabule okenní, porcelán, peníze, nářadí železné, měděné a mosazné, ale nerosty skutečné v domech našich přece jen jsou velikou vzácností. Máme tu na př. rtuť v teploměru, která v téže podobě vyskytá se i v přírodě; nebo kuchyňskou sůl, o níž jsme se nedávno učili, že tvoří veliká ložiska pod zemí.

Dr. Brodský: Proti tomu, co pravíš, lze ovšem málo namítati. Rtuť nalézáme skutečně v podobě kovových kapek, nebo jak se říká „ryzí" sem tam v horách, jako na př. v Idrii v Krajině. I pokud se týče kuchyňské soli, máš pravdu, neboť dobývá se jako kamenná sůl po hornicku ve velikých množstvích. Vyskytuje se však sůl jen v takovýchto ložiskách podzemních?

Bohuš: Také v moři jest mnoho kamenné soli obsaženo.

*) Viz číslo 5. Besed Času.

Dr. B.: Zcela dobře; mimo to však nalézáme sůl ještě v tak řečených solných pramenech a známe také sůl stepí a pouští.

Rudolf: Proč pak jest, tatínku, moře tak slané?

Dr. B.: Ale, Rudolfe, což pak nevíš, že jest v moři mnoho slanečků? Nu a od těch musí voda přece nabyti slané chuti.

Rudolf: Ale, tatínku, to říkáš jen v žertu. Já vím už dávno, že čerství slanečkové, když je nachytají v moři, nejsou vůbec slaní, teprve později je nakládají do soli.

Dr. B.: Nu, když to pravíš, tak tomu věřím. Ale odkud pak víš, že jest moře slané?

Rudolf: Nu, poněvadž slaně chutná.

Dr. B.: Ale proč pak vůbec má nějakou chuť?

Rudolf: To přece není možno vyložiti. Myslím proto, že v něm je sůl.

Dr. B.: Tohle není docela žádný výklad. Můžeš mně snad říci, proč moře nechutná po oblázcích? Ty jsou přece také v moři.

Bohuš: Inu jsou, ale oblázky vůbec nemají chuti, sůl však chutná, jakmile ji vezmeme do úst.

Dr. B.: No, a vy mně nedovedete jasnými slovy vysvětlit, čím to jest?

Karlouš: Já to vím. Sůl se rozpouští ve vodě a tedy také ve slinách úst, a tak působí na naše chuťové nervy. Oblázky jsou neropustné a nepůsobí tedy na náš ústroj chuťový.

Dr. B: Tak, to bylo dobře. Co jsem chtěl vědětl, jest, že kuchyňská sůl je ve vodě rozpustná, jak ostatně můžete pozorovati na každé polévce.

Bohuš: Ale, tatínku, to jsme věděli přece již dávno. Vím také, když naše tetička Lota užívá proti svému rheumatismu umělých koupelí mořských, že ti nasypou celé vědro soli do koupací vany, a tu pak rozpustí v obyčejné vodě.

Dr. B.: Nuže, snad tedy nasypal do moře také někdo hezky velikou porci soli, že od toho tak slaně chutná.

Karlouš: Ale otče! Je známo, že moře rozpustilo všecka ložiska solná, na něž padlo, a tak se stalo solným roztokem. Já jen nevím, proč všecka moře jsou slaná, kdežto u našich jezer a řek velmi zřídka to bývá nebo vůbec nebývá.

Dr. B.: To máš tak. Ježto všechna moře mezi sebou jsou ve spojení, jest samozřejmo, že voda jejich během doby prouděním se mísí, že tedy, je-li někde v moři sůl rozpuštěna, tato sůl i s vodou všech ostatních moří se smísí. Pokud se však týče tvojí druhé poznámky, že jezera a řeky nemívají sůl nikdy, nebo jen zřídka ji obsahují, docela se mýlíš. Naopak, můžeme říci s jistým právem, že veškera voda pramenitá, říčná i jezerní na zemi obsahuje sůl, jenom že většinou v tak nepatrném množství, že jí chutí ani nerozeznáme. Chutnáme-li sůl zřetelně, pak jest

jí už ve 10000 dílech vody obsaženo více, než jeden díl.

Karlouš: To jsem nevěděl. Leč jasná mně ta věc přece ještě není. Neboť stále ještě nevím, proč moře obsahuje tolik soli, že tak odporně chutná, kdežto jí v jezerách a řekách jest tak málo, že se domníváme, jakobychom pili čistou vodu.

Dr. B.: Nu to je konečně otázka, která se mi líbí. Dlužno pořádně na ni odpověděti. Uvidíme, pokud vy sami si na ni odpovíte. Rudolfe, víš-li pak ještě, co jsme si nedávno řekli o dešti?

Rudolf: I ano, tatínku. Dešť vystupuje zprvu jako vodní pára z moře. Ta se ochladí nahoře ve vzduchu v malé kapičky dešťové a ty tvoří potom dešťové mraky.

Dr. B.: Docela dobře, a pamatoval jsi si také, Bohuši, jaká jest dešťová voda?

Bohuš: Zcela čistá, poněvadž vznikla do jisté míry destilací čili překapáním.

Dr. B.: Ano. Zůstane-li pak tato voda čistou, prosakuje-li půdu a zase někdy vytryskne jako pramen?

Karlouš: Ne, to již přijala v sebe z půdy mnohé rozpustné látky.

Dr. B.: Dobře, a mezi nimi také kuchyňskou sůl, všade rozšířenou, jež se tímto způsobem dostává do potokův a řek.

Karlouš: A protože na konec všechny řeky ústí do moře, přivádí se moři stále hojně rozpuštěné kamenné soli. To lze snadno pochopiti. Ale tento roztok soli bývá vždy zcela slabounký.

Dr. B.: To je pravda. Kdybys nyní jen poněkud přemýšlel, mohl bys již nalézti rozřešení této hádanky. Promysli přece ještě jednou vše, co jsme právě řekli. Mysli i na to, že množství vody v moři přese všechny přítoky se nemění, ježto se jí přibližně stejně tolik vypaří, kolik jí přitéká.

Karlouš: Tedy z moře vypařuje se stále vodní pára, jež se sráží v čistou vodu; ta prší na zem, pojme v sebe sůl a teče zase do moře.

Bohuš: Aha, již to mám. Soli v moři stále přibývá, protože řeky připlavují stále novou sůl, vody v něm však nepřibývá, ježto se vody vypařuje tolik do mraků. Musí býti moře tedy stále slanější.

Dr. B.: Nu, zdá se, že máš dobré tušení o věci; jenom si ji jasně nevyjádřil. Nejjednodušší bude, představíme-li si moře jako sklenici vody téměř až ke kraji naplněnou. Budeme-li házeti do této sklenice stále sůl, třeba i v nepatrných dávkách, a nebudeme-li přilévati vody, jest samozřejmé, že soli bude proti vodě stále a stále přibývati. Právě tak tomu jest i v moři. Přítokem vody řek jen zdánlivě vody v moři přibývá, ježto se jí zrovna tolik vypaří do vzduchu; kuchyňské soli však v moři skutečně přibývá, neboť sůl nevypařuje se s vodní párou do oblak. Netřeba nám tedy všímati si oběhu vody a můžeme věc jednoduše tak si představiti, jako by právě jen kuchyňské soli v malých dávkách do moře nepřetržitě přítokem řek přibývalo. Tímto způsobem tedy moři za tisíciletí kuchyňské soli stále přibývalo, a to stalo se patrně o tolik slanějším, kolik soli mu řeky dodaly. Ano?

Bohuš: Půjde-li to tak dále, bude v moři na konec samá kuchyňská sůl.

Dr. B.: O nikoli, můj hochu. Jest již postaráno o to, aby stromy nepřerostly do nebes. Předně voda nemůže rozpouštěti libovolné množství soli, jak si ty myslíš. Vede se jí jako člověku, který může jísti jen potud, dokud není nasycen. Rozpustím-li v litru vody, který má, jak známo váhu tisíc gramů nebo jednoho kilogramu, 350 gramů kuchyňské soli, jest roztok nasycen. A kdybych dělal potom, co dělal, veškera sůl, kterou po té ještě do vody nasypu, padne jednoduše ke dnu, jako by to byla věc, která se vůbec nerozpouští. Říká se pak: voda jest nasycena, nebo máme před sebou nasycený roztok kuchyňské soli. Dále nedošlo by ani moře; mohlo byse státi nanejvýš nasyceným roztokem kuchyňské soli, s 350 gramy soli v 1000 gramech vody; ostatní sůl všecka musila by ležet na dně.

Karlouš: A bude již moře brzy nasyceným roztokem?

Dr. B.: Nikterak; dnešní moře obsahují průměrně na 1000 gramů vody ne 350, nýbrž jen 35 gramů kuchyňské soli, tak že by jí mohla pojati v sebe ještě desetkráte více, než by byla nasycena. A o mnoho více soli,, než dnes, moře sotva kdy budou obsahovati.

Bohuš: Proč to tatínku?

Dr. B.: Domnívám se, když prameny již miliony let kuchyňskou sůl v zemi vyluhují a do moře odvádějí, že té soli, které ještě zbývá, není už tak příliš mnoho, aby vodním spoustám Oceanu slanosti tolik přibylo.

Karlouš: Ale myslím si, že jsou v zemi přece ještě veliká ložiska solná, jež mohou býti rozpuštěna.

Dr. B.: Ložiska tato jsou před vyloužením obyčejně chráněna hlínou nebo jinými vrstvami, jimiž voda neprosákne, neboť jinak by byla již dávno zmizela. Mimo to jsou uložena většinou tak hluboko v zemi, že dešťová voda do půdy vsakující jich dosíci nemůže.

Karlouš: A což, ví se něco o tom, jak vznikla tato ložiska kamenné soli?

Dr. B.: Ovšem! To není veliké tajemství. Dosud mluvili jsme vždy jen o mořích, jichž voda daleko ještě není solí nasycena a také nikdy nasycena nebude. Jinak ovšem může se státi, běží-li o menší, úplně uzavřená moře, jako o moře Kaspické, o Mrtvé moře a p. Moře tato leží, jak vám známo v horkých a suchých krajinách. Vypařování jich vody jest tedy

velice silné, ale přítok vody potoky a řekami jest tak nepatrný, že nedovede nahraditi množství vypařené vody. Jaký pak toho následek?

Karlouš: Takového vnitrozemního moře bude stále ubývati.

Dr. B.: Tak jest. Řekněme, že toto moře obsahovalo z počátku tolik soli, kolik veliká moře otevřená, tedy 35 gramů kuchyňské soli na 1000 gramů vody; pak jest zcela jasno, že po nějaké době, když část vody se vypaří a nebyla nahrazena dostatečným přítokem, že připadne na 35 gramů kuchyňské soli ne již 1000 gramů, nýbrž již jen asi 800, a opět po nějaké době jen 500 gramů vody, a to půjde tak dále, až na každých 35 gramů kamenné soli připadne již jen 100 gramů vody, totiž až voda bude solí nasycena. Takovým mořem vnitrozemním, ve kterém voda solí jest nejen nasycena, nýbrž přesycena, jest na př. Mrtvé moře. Má od toho, jak známo i svoje jméno. Je mrtvé proto, že v tomto nasyceném roztoku solném nemůže žíti žádná ryba, a vůbec žádný živočich.

Bohuš: Ale co stane se, bude-li vody i dále tak ubývati??

Dr. B.: Nemůžeš-li si to představiti, znázorníme si to pokusem. Rozpustíme 350 gramů kuchyňské soli v litru vody a pořídíme si tak nasycený roztok kamenné soli. Roztok tento nalejeme pak do ploché misky, jež nám znázorní Mrtvé moře, a počkáme, co se stane, až se část vody vypaří. Myslím, že budoucí neděli již něco uvidíme.

Karlouš: Já si myslím, co se stane. Nebude-li tu s dostatek vody, která by veškeru kuchyňskou sůl rozpustila, pak sklesne část soli ke dnu, docela tak, jako bychom byli hned ze začátku příliš mnoho soli vhodili do vody.

Dr. B.: Nu, to zjistíme budoucí neděli. Ale celkem máš pravdu. Díl soli padne ke dnu, a utvoří se vrstva, které bude ovšem stále tím více přibývati, čím více vody vypařením bude ubývati. Na konec, když za horké doby roční vyschnou veškery přítoky, vypaří se i poslední zbytek vody a na suchém dnu zbude jen rozsáhlá kora solná, která jest nám známa v horkých krajinách jako sůl stepní a sůl pouští. Dozajista i Mrtvé moře uložilo na dně zmačnou vrstvu soli, jak soudíme z jistých pozorování. Ježto však ústí sem i přítoky přivádějící písek a bahna, jest jasno, že na dně se ukládá mimo sůl i hlína, písek a náplav. Když si uvědomíte nyní, že tyto přítoky za doby dešťů mnoho vody a bahna připlaví, za léta však docela vyschnou, pochopíte snadno, že vždycky střídavě bahno za dešťové doby a sůl za suché doby roční na dne se ukládá, a to bude se opakovati po tisíciletí, až konečně když přítoky z nějakého důvodu víc a více budou vysychati, Mrtvé moře konečně jednou úplně vyschne. Pochopíte zajisté, že nejstarší vrstvy solné, které nejdříve se na dně uložily, leží pochovány snad již mnoho set metrů pod bahnem, půdou a hlínou, to jest tedy tak hluboko, že obyčejná voda dešťová, která zvolna vyluhuje sůl z hořeních vrstev, jich prosakováním dosíci nemůže. Bude-li pak po tisíciletích člověk vrtati na místě bývalého moře, narazí za tlustými vrstvami hlíny, sádry a písku konečně na vrstvy, které se skládají z čisté soli, a řekne se pak: Vrtáním zjištěno bylo tam a tam ložisko soli. (Dokončení.)

STANISLAV MINAŘÍK:

MODLITBA.

Chodím sám a sám. Letní slunce ve vášnivém ba šíleném objetí oplodňuje žírná pole, v jichž nábožném ztrnutí chví se úžas a vděk. Mateřídouška v opojení vonně dýchá a na staré, uboze shrbené hrušni, která osamělá pláče na mezi, zajíknutým hláskem tiká strnad. Břehy postříknuty jsou krvavými květy hvozdíku.

Blankyt je sytě modrý a jasně svítí jako rozvášněné oko milenky. Jdu sám do polí. Duši mou vznešená oblaka jdou blahého, mocného, neznámého pocitu, který bolestnou rozkoší zalévá srdce. Horkým dechem oblévá mne kamenitý úvoz, jehož žlutá čára zapadá ve svěže zbarveném lese. Tu vonný chlad číší z hlubokých prsou a v šumícím sboru táhlé písně zpívá šipkou létající hmyz. Něměční stromy.

Jdu bořícím se mechem. Vlasy mi potem vlhnou, cítím mrazící vlhkost po celém těle, ale nedbám, musím výše, ještě výš! Noha mi po příkrém svahu ujíždí, musím odpočívat. A vidím rozsvětlený okraj lesíku. Vymršťuji se a poslední vzpruhou sil drápu se nahoru.

Jsem na pokraji lesa. Přede mnou zívá ohromné údolí. Údolí plničké slunce a modravého prachu. Tu a tam bělá se nějaká dědinka. A za tím údolím hrdě se pnou k slunci Krkonoše. Teď lehkými, modravými parami zahalené Krkonoše, veliké a vznešené!

Slunce hrne se na mé tělo a opojený hmyz naráží na mou tvář.

Horká krev jako nejohnivější víno mi stoupá do hlavy a nadýmá žíly k prasknutí. Vytřeštěné oči zadívají se v příval dráždivě horkých paprsků a kolena se mi chvějí, klesají. Suché rty šeptají blábolivě nějaká slova, divná slova. Duše jim sama nerozuměla. Vzbuzen chladným zavanutím větru, vstávám a cítím po celém těle mučivou tíži. Slzy se mi tlačí do očí. Tu s celého těla se mi shrnula tíže k srdci a hrdlem se mi vydral výkřik: „Matko Země!“

DROBNOSTI.

Petr Bezruč poslal své Slezské číslo s věnováním panu Adolfu Kubisovi, prof. v Moravské Ostravě a za báseň Pětvald vepsal novou báseň Žermanice. Otiskujeme ji z Ostravského Denníka (21. března), neboť se nepochybně čtenářům svým dobře tím zavděčíme. Časopis Pozor 23. března napsal: „Zdali jest to vskutku nová báseň Bezručova, či jedná-li se tu o padělek (po objevení se prvních básní Bezručových vynořila se celá řada napodobitelů, kteří všichni snažili se rozšířiti o sobě pověst, že oni jsou tím tajemným Bezručem) nechceme rozhodovat. Nám aspoň zdá se, že po Bezruči není v těch slokách ani stopy." — Jakákoliv pochybnost o pravosti básně je bláhová.

Džbán proroků. Dlužno opravit tiskové chyby v básni minulého čísla v těchto dvou verších:
— jímž duši svoji zjasňuji, když zatopí ji žaly
— hrál hudec, číše zvonily

DĚTSKÝ KOUTEK.

Den ze života mladé anglické doggy.

Vypravuje lord.

Dnes ráno, když jsem se probudil, dostal jsem zálusk na nějaké dobré snídaní. Šel jsem do stáji, kde bylo právě podojíno, a shledal jsem, že tam stojí plný krajáč mléka. Slečna Marta, která každodenně mléko prodává, právě se na okamžik vzdálila. Mám slečnu Martičku rád. Je to hezká, štíhlá, brunetka. Dává mi denně trochu teplého mléka, neboť bývám při dojení jejím společníkem. Musím ovšem pravdě průchod dáti a postesknout si, že slečna Marta trochu skrblí, neboť mi dává toho mléka jen málo, maloučko.

Umínil jsem si proto, spatřiv ten plný krajáč krásného, napěněného mléka, že se jí pomstím. Použil jsem okamžiku toho, co byla pryč, a pustil jsem se s chutí do mléka. V tom se však slečna Marta vrátila. Nikdo by při jejím mládí nevěřil, co v ní jestráznosti: — hned mne ze stáje vyhnala!

Vyběhl jsem na dvůr a přemýšlel jsem, co bych si asi nyní k jídlu zaopatřil. Jsou psové, kteří, mají-li hlad, spokojí se s ledakterou kostí: k těmto psům já nepatřím. Vždyť já jsem se narodil v zámku. Nechci tím tvrditi, že jsem se narodil v zámku v salóně; narodil jsem se v konírně, k onomu zámku přináležející, ale přece jenom v zámku. Není proto divu, že mám choutky velkopanské.

Spatřil jsem před sebou kurník. Napadlo mi, že by tam mohla pro mne býti lahůdka. Vyběhl jsem tam a v okamžiku jsem se vrátil, drže v hubě mladou slepičku. Bylo to něžné, roztomilé zvířátko. „Když ne mléko, tedy kuřátko k snídaní," myslil jsem si.

Běžím s kuřátkem do síně, tam jsem je chtěl v pohodlí ztráviti, v tom milostpaní vyjde z kuchyně. „I ty darebáku", na mne. Nemohu si jináč mysliti, než že má milostpaní kuřátka radši než mne. Popadla totiž nějaký nástroj z kuchyně, co to bylo, nevím, a začala mne strašně přes záda tlouci, tak že jsem byl nucen svobodu slepici darovati. Podle toho soudím, že milostpaní mne nemá v lásce. Vyvolala ze světnice k tomu ještě svého pána, aby mně řádně napráskal. Já však na to nečekal a utekl jsem.

Chodil jsem tak asi hodinu, dvě, po dvoře, o ledačem přemýšleje. Napadlo mi, jak nestejně jsou na tomto světě statky rozděleny. Lev si vyjde na lov a co se mu líbí, si ukořistí; ostříž ze vzduchu se vrhne jako šipka na holoubátko a neptá se, je-li dovoleno či není; se svou kořistí si prostě odletí. I ta protivná kočka chytí si myš, kdy se jí zachce. Jen já bych si nesměl vzíti, co bych chtěl? —

Vešel jsem tedy do kuchyně. Jak libezná vůně se tam rozprostírala. Páni podle všeho čekali nějaké hosty, neboť se tam mnoho peklo a smažilo. Jak jsem se později dověděl (sdělil mi to můj přítel Dakl), čekali právě mladou paní, nedávno provdanou, poprvé na návštěvu. Tu jsem spatřil v kuchyni na stole krásný jablkový závin. Nejsem sice velký přítel moučných příkrmů, v nouzi však závin také bývá dobrý. Popadl jsem závin a zatím co paní na okamžik odešla do vedlejšího pokoje, zbyl ze závinu jen zcela nepatrný kousek. Co chtěla nešťastná náhoda, vyšel právě pán z pokoje.

Musím říci, že pána mám z celé domácnosti nejraději, bývá ke mně vždycky vlídný. Jen to je mi divné: Pán jest dobrý Čech, mluví-li však se mnou, spustí vždycky německy.

Když spatřil zbytek závinu, křičel: „Marsch hinaus, du Viehkerl!" a honem otevřel mi dvéře, abych mohl ven, než milostpaní spatří, co jsem provedl.

Slečna Faninka, štíhlá blondýnka, od té doby dává na mne pozor a vyhání mne z kuchyně pořád vařečkou. Mám dávno na vařečky takovou zlost, že jsem jich už pět neb šest rozkousal. Nyní mají v kuchyni než tu poslední.

A tak plyne můj život v ustavičném boji. Nemohu nijak porozuměti, že jsou páni na mne tak zlí; vždyť jsem ještě žádného nekousl, jako nedávno Dakl doktorovic Francinka.

Večer jsem zaslechl, jak pravil pán, že by mne dal na půl roku někam na výcvik; jsem prý málo civilisovaný, jak se vyjádřil. Tomu bych byl nerad. Čím si zkrátím zítra dlouhou chvíli, ještě nevím.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Mel š i n. (Pokračování.)

Při práci trestanci snažili se postaviti mne na nejlepší místo, nebo mi přímo pomáhali, a vzdáti se té pomoci, bylo by někdy znamenalo dopustiti se těžké urážky. Konečně starosta komory vydával mi po dlouhý čas (pokud jsem toho nezpozoroval a nezakázal si to) lepší porci masa. Ostatně jsem povinen omluviti se zde, že pro většinu ve věznici (která se všeobecně ke mně chovala jako jeden muž) tento ziskuchtivý element měl, abych tak řekl, jen ideálný význam, neboť se samo sebou rozumí, že přímou výhodu mohlo ode mne míti jen velice málo trestanců, bydlících se mnou zejména v jedné komoře, kdežto jsem odplatu v úsluhách a pomoci dostával rozhodně ode všech. Avšak předběhl jsem se příliš daleko. Vraťme se k načatému vysvětlení Gončarova.

— Vidíte, v čem to záleží, — promluvil ochotně stařec: — tam v Pokrovském dávají za přičinění.

— Co je to?

— Práce hornická za plat se tak zove, — to jest práce nad erární úlohu. Při erární práci, bez všelikého zisku, jen abych si nezasloužil metly nebo karcera, sám povězte — nač bych se ze všech sil namáhal? Ano, naplit na jejich práci! Raději prosedím čas na haldě, nebo schválně zkazím to, co druhý již udělal a odevzdal dozorci. Udělám trošku něco, čeho třeba, sedím a kouřím si dýmku.

Nu viděl byste, jak tam pudovku naplňovali. Pudovka jmenuje se taková maličká kád' — vejdou se do ní tři pudy *) a patnáct liber kamene. Naber do ní stříbrné rudy ze starých hald — a máš úlohu hotovu. I na to je nemálo času třeba. Dáš se tedy do šídby. Na dno pudovky naložíš obyčejného cínového leštěnce, aby to jen vypadalo jako stříbro a svrchu i se stran skutečné rudy natrousíš. Holou rukou to nasbíráš a neseš odvésti. Dozorce vidí na vrchu rudu a je spokojen. Vede tě do skladiště, kde se ruda vysýpá na hromadu. Vysýpati se musí také ostražitě, s rozumem. Sice by jiný dozorce — víš, nevysypeš-li na ráz — zpozoroval, že na zpodu jest pouhý leštěnec. „Stůj, darebáku, co děláš!" Tu se musíš vykrucovat: sám jsem se, prosím, zmýlil, ještě jsem se špatně naučil rozeznávati rudu od leštěnce. Nu a nyní na příklad, starého ničemu a rošťáka netřeba učiti, jak to mám udělati! Uměli jsme se jiným chlapíkům vykroutit... Dám do pudovky ani ne leštěnec — jen prostého kamčadala (tak trestanci říkají kyzu, který po rusku kolčedan se jmenuje) tam nacpu, jen zdola, z boků a svrchu trochu pravé rudy natrousím. A vysypu to takovým způsobem, že se mu jen v očích zajiskří; Bude stát jako hlupák s otvřenou hubou... A ještě jednodušeji dá se to provést. Je mi líno, víš, po kolenách lézt po haldách, kalhoty trhat a jako slepice po zrnéčku sbírat. Zajdu si časně ráno do šachty, kde právě prachem trhali, a pro dým nelze ještě dýchat. Tam je, rozumí se, rudy spousta, samé pravé. Nu, beze světla, rozumí se, tápeš, sice tě chytnou a krk ti zakroutí. Nabereš si tam za pět minut, kolik ti srdce ráčí, někdy si i do zásoby ještě ve starých štolách uschováš. Jednou ostatně mne také přistihl dozorce Izmajlika. Slyším, běží s lucernou, křičí cizím hlasem: „Co ty to tam, darebáku, děláš?" Já jsem se však ani tady nedal, nepadl jsi drahoušku na pravého! Hodil jsem košili přes hlavu a vrhl se proti němu, jako křtěnec! Lucerna mu zhasla a jemu samému jsem podtrhl nohy... Sotva se stařec odtamtud ze tmy tmoucí vyhrabal; o kameny si drahé čelo rozbil... Přijde do jizby stěná, vzdychá a přelhlíží nás. Ale já tam již stojím, jako bych byl prací zaměstnán — deštičku nějakou ostrouhávám...

„Kdo pak mi to z vás, čerti, praví, svítilnu zhasil? Ať by si byl i utekl, barbar, ale hle, jak jsem upadl a na smrt se polekal. To nebyl nikdo jiný než ty, Petruško Semenove, nebo ty, starý čerte?" To na mne při tom ukazuje... Oba jsme se s Peťkou Bohem zaříkali, křižovali a v duchu se smáli. A tak jsme vyvázli. Roztomilý hoch ten Izmajlika. Nebyl pro našince nebezpečný.

— A s vrtáním byla také čistá zábava. Erární úkol byl vydlabati deset vrchů a v měkkých vrstvách i všech dvanáct. A vskutku jsme vyvrtali tři, čtyry, když mnoho, tak sedm vrchů. Protože nemá nikdo chuti zadarmo pracovat.

— A což to nevymáhali?

— A jak pak u všech vymůžeš? Nu, rozumí se, zpozoruje-li dozorce, že šidím podle pravidel, tedy pošle k představenému s lístkem. Tak jednou Izmajlika poslal Seňku Bezpalého k Čmuchalovi. Čte lístek. „Co pak ty, dítu, praví, špatně pracuješ? Dozorce si stěžuje, že jsi všeho všudy dva vršíčky vyvrtal a je potřeba deseti". — To není nikterak možno, vaše blahorodí, — odpovídá Seňka: — kobylka si jednoduše zmrzačila celé ruce od toho trhání. Přišlo se na tvrdé vrstvy! — „Nu, dobře, dítu, praví, podívám se na to. Pošlu na to místo zítra nejzdravší hochy z celého dolu". A skutečně, posílá Gryšku Chochla s Vaňkem Trhanem. Ti se do toho dali a odflákli půldruhého vršku — nu skutečně, dozajista. „Nu — praví čmuchal, — když už ti nemohli více vyvrtati, — musí být kámen jako železo. Já vás děti, nezradím". Bere papír a píše báňskému přednostovi, že, prosím, do tohoto lomu nebude již dávati lidí, protože se v něm lid rychle vysiluje... A pomysli si: tu šachtu také i zavřeli!... Tak vidí báňská správa,

---

*) Pud jest váha 40 ruských liber, t. j. asi 16·38 kilogramu.

že s erárními úlohami daleko nedojde, ale stříbrná ruda pokrovská je zatím prvního druhu: tehdy ona jediná, považ, všecko ostatní vydržovala. I zavedli plat— za přičinění. Ustanovili nám mzdu: několik rublů za kostkový sáh vykopaniny. A ty můj Bože! Odkud se to tehdy vzalo! I lidé i síla i horlivost vrtati. Uděláš napřed erární úkol, (plných deset vrchů) a potom, ani dechu nepopadaje, odtlučeš ještě dvacet přičinlivých! A pamatuj, že za to každý měl i tabáček i mléčko i kořaličku... I v karty si zahrát stačilo. Nic neměl jen ten snad, kdo nechtěl pracovati. Malachov, na příklad, ten po celý den spal, proto i žil o hladě.

— Proč pak žil o hladě, což erární strava?

— Erární tabák za maso prodával. A jaká pak je krmě, erární cviklová polévka!

— Nu proč pak nepracoval? Vždyť je, zdá se, zdravý člověk.

— Medvěda může povaliti... Jednoduše protože nechtěl... Lenost, jak praví přísloví, narodila se před námi.

— Proč pak! Proč pak mluviti hlouposti! — zakřikl nenadále Čirok, který do té chvíle mlčky poslouchal:

— Nemám toho rád. Paramon — je spravedlivý člověk. On nemá rád ty výčitky a sebechvály, které při dělení bývají: ten více udělal, onen méně... U nás, víte, jsou samí Ivani a hýřilové... A Paramon toho nemiluje. Je spravedlivý člověk. Pokud pracoval, nebylo nikoho nad něho. Po třiceti vrších vyvrtal tam, kde Griška Chochol s Vaňkem Trhanem půldruhého vyškrabali. Paramon je spravedlivý člověk — i nechal toho.

— Opakuje totéž čtyřicetkrát: spravedlivý a spravedlivý! A kolik pak ty sám rozumíš této práci? Vždyť, považ, že jsi nikdy nevrtal! Ty jsi celé své vyhnanství strávil v hodnosti — buď jako pradlena, nebo jako lázeňský, nebo jako nemocniční ošetřovatel.

— Ale nemá to ani paty ani hlavy! Nestoudné jsou tvé tlachy! Vynašel jsi sobě, co bys vyčítal: hleďme, hodnosti jsem měl... A měl-lis ty ruce tak vysíleny? Sám jsi právě nyní vyprávěl, jak jsi pracovával, a mně všecka kůže s prstů slezla od praní vašich prašivých košil! Zasloužíš, aby se naplilo na tvé tlachy, ty jenisejský chřtáne!

— Co hubačíš, co hubačíš, ty Permjaku, ty nasolené ucho? Vida, chřtán roztáhl! Co pak jsi viděl v té své Permě? Co pak víš, čemu ty rozumíš?

— Ty mnoho víš, mnoho jsi zkusil, ty mlíčňáku!

— Nu, dejme tomu, že nejsem mlíčňák. padesátý třetí rok žiju na světě, všelicos jsem viděl a všelicos vím. Ale ty znáš to, co já jsem již zapomněl.

Pochopil jsem, že nyní látka pro mne zajímavá je na nějakou dobu vyčerpána, že se potáhne nekonečná hádka, i odešel jsem na své místo do koutku komory. Později poznal jsem však, že takové hádky zřídka kdy v prostředí trestaneckém končívají rvačkou; ba zdá se mi, že řidčeji než v kulturním prostředí... Nelze říci, že by se to u trestanců vysvětlovalo nedostatkem samolibosti. O, viděl jsem hrozné výbuchy samolibosti, když se věc týkala poměru k člověku, kterého považovali v něčem výše sebe... Tu objevil se u nich takový jemný cit pro urážku, jak nenalézáš vždycky u inteligentních lidí. Něco jiného je mezi sebou, mezi našinci. Někdy mi vlasy vstávaly nad hroznými nadávkami, kterými jeden druhého zasypávali. Nebylo tak hrubého slova, tak urážlivého slovního obratu, kterým by se nebyli snažili rzaniti protivníka; ale nejen jemu samému, ale i matce, otci, krajanům jeho se dostalo! Myslil jsem, že po takové nešetrné rozmluvě nezbude soupeřům nic jiného, než že se rozejdou jako zapřisáhlí, nesmiřitelní nepřátelé. A co se stalo?

Za nějaký den, ba někdy i za hodinu viděl jsem je pokojně a přátelsky se baviti. Nemluviti na sebe, což tak často nastupuje ve vzdělaném prostředí, bylo jim úplně nepochopitelnou a nemožnou věcí. Nejstrašnější hádka nebyla pro ně ve skutečnosti nic jiného než prázdný slovní zápas, ve svém způsobu umělecký turnaj. Rozumí se, že bývají jako ve všem i zde výjimky. Opakuji však, že po několikaletém přebývání mém na Šelajském dolu událo se mi zpozorovati jen dvakrát neb třikrát rvačky a políčkování, jichž příčinou byly slovní urážky. *) Za to jsou mezi trestanci řídké zjevy i jiného druhu, — případy tuhého a vřelého přátelství. Každý hledí na každého ne jako na soudruha v neštěstí, než spíše jako vlk na vlka, nepřítel na nepřítele. Samého slova „soudruh" — připomínám, že je to jedno z nejoblíbenějších slov trestaneckých, — nelze užívati v našem, kulturním smyslu: soudruhy jmenují se lidé, kteří pijí a jedí spolu z jedné mísy. Ale takové hospodářské svazy uskutečňují se větším dílem náhodně. Slovo „přítel" má ještě méně pravý smysl.

Spor Čirkův a Gončarova byl zatím přerušen objevením se dozorce, který oznámil, že za starostu naší komory je ustanoven stařec Gandorin, který již včera zastával dočasně tuto hodnost. Při tom dozorce navrhl komoře, aby se vyslovila, koho chce zvoliti za starostu všeobecné artěle, za pradleny, cídiče kádí a za pekaře. Začalo rokování. Byla jmenována mně málo známá příjmení. Z našeho čísla navrhli Kuzmu Čirka za pradlenu a Jašku Pervanova (říká se mu i Tarbagan) za cídiče kádí. (Pokrač.)

---

*) Jen dvě hanlivá slova nalezají se v trestaneckém slovníku, která bývají nezřídka příčinou rvaček ba i vražd ve věznicích: jedno z nich znamená vyzvědače, druhé — muže, který na sebe bere úlohu ženy.

Tiskem E. Beaufortа v Praze.
Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Praze, dne 5. dubna 1903. Číslo 14.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

KONRÁD POSPÍŠIL:

ZPÍVAJÍCÍ LABUŤ.

Když ztichl denní šum i táhlé písně pastevců a měsíc v plném jasu házel stříbrné kotouče mezi květy leknínu a větve olšin, takto vypravovala labuť svým dětem:

„Nebyla pramáti naše něma: zpívala mocným hlasem jako zvon věže klášterní, zpívala chorály o království božím, jež sídlí v srdcích, o světle věčném, o věčné lásce. Nepochopil však lid smyslu slov ni kouzla melodie a srdce stvrdlá zavírala se zámkem sedmerým. Boháči v nížinách nechtěli slyšeti písní labutiných, metali po ní kamením a potřísnili bělostkvoucí peří blátem; posměchem a zlořečením přehlušovali choral o nebi, slovy oplzlými znetvořovali píseň o věčné lásce. A labuť vzlétla do hor, tam k chudým pastevcům v nuzných chatách. S dechem utajeným naslouchali synové hor písni svobody a lásky řkouce: „Hle den vykoupení a spásy nadešel nám; berly pastýřské změníme za žezla vévodská a nuzné salaše za paláce bohatých.“ — A když nepřicházel Mesiáš, jenž by byl sny o lesku zlata a moci učinil skutkem a tělem, tu počali se rouhati chorálům labutě a s nenávistí větší než druhdy synové mamonu, blátem a střelami kalenými vypudili labuť z hor do výšin oblačných, kde táhlý, smutný její zpěv oplétal skřivan stříbrnou tkaní svých trilků a rulad, snoubících se s písní labutí a harmoniemi sfér v nebeskou symfonii. Výše a výše vzlétala labuť a šípy nenávisti vysílané zdola jak pápěrky malomocně vracely se zpět, nedoletše cíle. Leč zemská pouta zákonem tíže zvítězila a labuť unavena sestoupila na vrchol hory a láska k zemi a jejím tvorům přemohla touhy nadzemské. A hle! Ti lidé nepronásledují více labuti, lákají, slibují: „Hle, pěvče boží, dobře jest u nás býti; proč po nadzemském toužíš, když zde tolik krásy?“ Povolila labuť a lidé ji hýčkají a krmí. „Šetř hlasu svého, odpočiň si, ne každý den jest svátkem a ne samým slovem božím živ jest člověk.“ — Mrak přelétl přes jasnou měsíce tvář, ztemněla tůň a mláď labuti skryla hlavy pod křídla. Matka labuť oddechla si a vypravovala dále tichým šeptem: „Pramáti naše zvykala a tloustla, hlasu ubývalo a křídla seslábla. S hrůzou zpozorovala změnu a snažila se opět vzlétnouti. Avšak ostražití lidé přistřihli jí křídla a zavřevše ji do těsné klece, krmili ji jako všední husu. A vepř jdoucí kolem zachrochtal v posměchu: „Hle, písně tvoje dozněly; uznáváš přece již, že lepší tučné sousto na zemi než hlad v oblacích! A jak tloustneš — brzy budeš jako já.“ Pramáti naše v němém krutém bolu skryla hlavu pod křídlem a v zoufalé resignaci očekávala jedinou a poslední spásu, jediné východisko z kalu, bláta a špíny — smrt. — — Od té doby němý jest celý náš rod; v tichém smutku plujeme nad hlubinami ztracených tuch, v polosnění vzpomínajíce dávné báje o pějící labuti.

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

(Pokračování.)

Když jsem procejt, bylo ráno; maminka sem tam šukala u plotny, vařila snídaní: bandory a kysilko.

„Maminko, dědeček eště je na domě, eště spí?“

„Je na domě; ale nespí, pořád si tam něco hudoří, nejspíš, že zas študýruje ňákou poudačku, mě se zdá vo Jeftoji a jeho ceři“.

„A kde je tatinek?“

„Co pak ho nevidíš, že je za stavem? Uterhlo se mu tolik nití a tak je váže“.

„Tatínku!“

„Co pak?“

„Taky ste se někdy drobek vopil, dyž ste byl mladej?“

„Mladej? Á — to vy ste zas něco s dědečkem klepali!“

„I tatínku neklepali; já sem se jen dědečka ptal, jesli ste se někdy drobek napil, dyž ste byl mladej“.

„A co von poudal?“

„Poudal, že to nepamatuje, že se mu zdá, jednou“.

„Víš, mámo, to bylo u Plichtů. Tenkrát mě táta k ním poslal, aby starej přišel ráno síc ječmen; a to víš — voni měli pořád tu bachariji doma. A to jen pořád pí a pí — já sem nechtěl, ale cuc a zas cuc

a byl sem na maděru. Nejhorší bylo to, že to bylo zrouna v neděli vodpoledne po večeři Páně“.

„A tatínku, co vám říkal dědeček, dyž ste přišel domů?“

„Co mě říkal — že su jako svině umytá do kaliště bláta“.

„Víš Jozífku, já to povím“, řekla maminka tatínkoji: „Já tě mám ráda jako celej svět, vidíš — ale dyž se vopiješ, tak dybych mohla, utopila bych tě naužici“.

„Mnoho-li pak toho taky za rok vypiju?“

„Já vím, že se vopiješ s málem, ale dyž i to je hamba a říeh a škoda zdraví a těla. Ty, mužíčku, prosím tě pro Pána Boha, až pujdeš zejtra do Brannejch s dílem, nevopi se. Tuhle vidíš, takový mrazy, tolik sněhu, a dybys se někde ponapil a třeba zůstal ležeť. Ach, prosím tě, rač si kup něco k jídlu a berzo přiď, já bych snad ouzkostěj umřela“.

Na to tatínek dovázal a ďál, jako dyž řmí.

„Jirko, zbuď Frantíka, pomodlíte se a pujdete drobek soukať; až to v chlívě pozpravim a až se nasnídáme, budu vám hledať konce a dělať uzlíčky. Zbudíme dědečka, von nám pomůž soukať vosnovu“.

Ten den bylo u nás veselo jako ve fabrice.

*

Druhej deň složil tatínek plátno a vodcházel do Brannejch.

„Hoši, dejte tatínkoji s pánembohem“ řekla maminka.

„Cák jdu do Prahy, že dnes seš tak ouskostlivá?“

„Tatínku, jen tě eště jednou prosím, nevopi se“.

„Co pak su už blázen?“

„Jo, vono je vocať až pocať; každej čloujek je přec jen slaboch“, namítala maminka. „Tatínku, jesli nepřijdeš, až budou čtyři hodiny, já ti půjdu naproti, jo?“

„I ty taky máš darebnejch starostí, co pak nemám rozum?“

A tu si tatínek eště zapálil fajfčičku a šel.

Ale maminka byla pořád celej den jako na terni.

Byly čtyři hodiny a tatínek se nevracel; bylo pět a bylo šest.

„Dědečku, prosím vás, nechoďte berzo na dum, hoši by se tu sami báli —já tomu čloujeku musím jíť na proti.

„I jo“, řekel dědeček.

„Ale, maminko, nechoďte, my tu budeme brečeť!“

„Buďte jen z ticha, máte tu pána Boha a dědečka, já za chvilku přivedu tatínka“.

Bylo sedm hodin, osm, deujet, a nešel tatínek, ani maminka.

„Taky, kde ty starý kocoury kozel nosí; tolik hodin, zima tu je jako v psinci, á — — —

V tom bylo slyšeť v síni kroky.

„No, chasa, snad už máme tátu doma“.

Otevřou se dvéře, ale maminka tatínka nepřivedla. Plakala.

„Muj Bože, já sem to čula, že ten čloujek dnes snad domů nepřijde; mě bylo hned dyž vodcházel těžko u serce“.

Tu se dědeček vytratil na svůj starobylý hrad na dům, aby se spaním občerstvil.

„Ach děti, drahý děti, pojďte, klekněte tuhle u lavice a modľme se za našeho tatínka“.

Teď sme teprv vopraudu brečeli. Maminka začala se modlit:

„Ach ty dobrý Bože! Ty znáš svou nehodnou služebnici! Ach prosím tě, čím sem se kdy proti tobě prohřešila! Smiluj se, ach smiluj se nad mejma dětma a nade mnou a naurať nám zdravého tatínka, pro Ježíše Krista. Amen“.

A ten dobrý Pán vyslyšal volání matčino prouždy.

My sme potom šli na pec a hned sme usnuli. Maminka bděla.

Musila to být strašná noc pro ubohou matku.

Ráno, dyž sme procejtli, tatínek doma eště nebyl.

„Ach ty Pane předobrý, tys nás snad nevyslyšel“, naříkala maminka.

V tom bylo slyšeť v síni kroky — klika cvakla a vešel — tatínek.

„Ach muj Jozífku, tys nám dal ducha“, štkala maminka a lehla otci na prsa.

Ten však těkavě sem tam se rozhlížel po světnici a z očí mu kanuly selzy.

„Tatínku, my sme se za vás s maminkou, panečku, modlili a brečeli sme“.

Ale tatínek nemoh promluviť. Jeho duše pracovala poslední boj. Byl zsinalý, jako by dvě neděle v ústech nepoměl.

„Ach, tatínku, až se to dozví pan falář!“

„To je už jedno. Tu domluvu vod něj, dá Bůh, naposledy ňák vyderžím a s pomocej Boží snad — —“

„Ach, dej to Pán Bůh, Jozífku. — — — Ale ta vostuda!“

„Vostuda, nevostuda. Já už vím, že sem až posud hřešil a proto si vostudu zasluhuju“.

„Kde paks, prosím tě, asi spal?“

„Kde sem spal? Ale spal vožralec s vožralcem. — — — Sešel sem se včera v Jilemnici s Honzem Končickým, a to víš — —!

„Von tě nutil, abys pil, že?“

„To víš! — — Von to do sebe lil jako do holinky, ale já že sem byl hladovej, byl sem berzo na hromadě. Říkal sem mu: Poďme domů, ale von pořád: Zeflíčku, počkej eště, Zeflíčku, počkej. — — — Dyž jsme ale vod žida vyšli, já nemoh jíť. Já se jen tomu divím, co toho vychlastal a přec mě dodřel až k nim. A tu práci, co se mnou měl: ruce mě dával

do sněhu, do studený vody a pořád skoro brečel: Zeflíčku můj, co pak chceš umřít? Co pak mě už ani neznáš? — Já slyšal všecko, ale bylo mě slabo. Pak mě dal do postele, hodně mě ukryl a naposled si ke mně leh sám. A tak spal vožralec s vožralcem. Ráno mě nechtěl bez snídaně pustit; ale já na nic nečkal. Myslel sem si: vod tebe já mám nado smerti pokoj".

„Pán Bůh ti to dej, Jozífku. Pán Bůh ti to dej!" doložila maminka.

Druhej deň přišel k nám pan farář. Pořád tatínkoji něco říkal. Při tom hejbal perstem. Ale tatínek ani nemukal.

Na to šel pan farář k nám, k dětem.

„Tak co, vy hoši" ptal se mě a Frantíka, „jest-li pak se máte rádi a neperete se?"

Já sem se deržel stavu za nohu, ale Frantík vodpověděl vítězně:

„To já mu dám někdy facku!"

„Ale, ale, to je hanba, to se nepente! Pán Ježíš má rád tiché beránky, ale ne trkavé kozlíky".

Když dvojctihodný pán odcházel, podal tatínkoji ruku se slovy:

„Pán Bůh vám to dej, milý spolubratře!"

„Á, ten se to berzy doujeděl" řek dědeček, dyž pan farář odešel. „To je aspoň vidět, že dbá vo svý vouce. (Pokračování.)

AFORISM.

I z kamenů, které kdo po tobě hází, může ti být zbudován pomník. Jen je třeba, aby byly veliké a aby jich bylo mnoho.

H. Robert.

TANEC.

Tanečnice miss *Isadora Duncanova*, kalifornská Angličanka, vzbudila v poslední době značnou divadelní sensaci i odborné diskuse reformou, kterou zavádí v baletním tanci. Vystupovala v poslední třetině března ve vídeňském divadle Karlově, a *die Zeit* přinesla dne 19. března feuilleton z jejího péra, v němž umělkyně krátce vyložila své *theorie*. Její článek obsahuje tolik ušlechtilých a úrodných myšlenek nejen o tanci, nýbrž i o umění vůbec, že si jej s užitkem přečte, i kdo třeba není nadšencem baletu.

*

„Přemýšlela jsem právě," píše miss Duncanova, „co bych o tanci napsala, když mé oči utkvěly na malé tanagerské figurce, jež stojí na mém psacím stole. A jak tak světlo a stín jemně se po ní střídaly a jak tak její rysy souladně se pojily se světlem i stínem, cítila jsem, že figurka vlévá mi dojem *míru a štěstí*. Kdyby se mi podařilo *vnuknout svým tancem divákům podobný pocit*, jaký mi dávala tanagerská figurka, pak, myslím, bylo by mého cíle dosaženo.

Kdyžtě tato drobnůstka může vzbudit ve mně mír a štěstí jako sladká melodie, není-li to důkazem, že postavička v pohybu a v držení těla zachovává souvislost a souhlas se vším, co krásného jest ve tvarech a pohybech veliké přírody? A tak lze snad z toho, čemu nás učí figurka tanagerská, dospět k výměru tance: *Tanec jest pohyb, jenž dokonale souhlasí s pohyby přírody.*

Neboť jako zvuky jsou látkou a prostředkem hudby, tak pohyb jest látkou a prostředkem tance. Hudební myšlenky lidské vznikly ze zvuků zemských, přírodních, z hromů, z vyjící vichřice, z hudby vod a vánků, ze šumotu stromů, z ptačího zpěvu a z vlastního hlasu člověkova: hudba zazněla v sluch prvotního člověka, když se naučil rozluštit význam těch velkých zvuků a odvodit z nich ponenáhlu *zákony*, dle nichž mohl spojovat zvuky v souznění a harmonii. Právě tak jsou v přírodě vzorné pohyby, kroužení slunci a zemí, vzdouvání vod, růst rostlin, chůze a běh zvířat a vše ostatní, co na zemi se hýbe. Z nich musíme odvodit pro tanec souhlasnou harmonii v pohybech.

Velcí hvězdáři sledovali pohyb nebeských těles, geologové navrstvení země, pohyby hor a řek, velcí zoologové pohyby zvířat a ptáků, Darwin psal o pohybech rostlin, — ale kdo vyzkoumal pohyby lidské? To jest obor tanečníkův: jeho úkolem jest, *nalézt ony pohyby lidského těla, jež harmonují s pohyby všehomíra.* A tu přicházím nejprve k Řekům; neboť musíme soudit, že Řekové hledali a našli vědeckou znalost pohybů lidských a jejich harmonie, jako měli přísné matematické zákony pro své stavitelství, — nemůžeme pochybovat, že také pro tanec, jenž byl u nich z největších a nejušlechtilejších umění, měli takové zákony, jež jsou *v nejpříkřejším odporu se zákony, jimž se učí v našich dnešních školách tanečních a baletních.* Potřebujeme jen přirovnat tisíce tančících postav, jež nalézáme na vásách, reliefech a mezi sochami starých, k posám, jimž se učí v baletních školách. Není ani jediné mezi tisíci, jež by se jim rovnala. A tento veliký rozdíl mezi pravděpodobnými pravidly tanečního umění řeckého a pravidly našeho mohu si, trvám, vysvětlit tím, že pozoruji, jak každá posa oněch tisíců postav na skulpturách starověku koření svým tvarem a svým výrazem v přírodě; jak nabývá svého významu z nejúplnějšího pochopení pohybů přirozených a jak shoduje se s přírodou zejména v tom, že jest pohybem *nutným.* Mezi všemi pohyby v přírodě, od těles nebeských až ke zvířatům, nenajdeme žádného, jenž by nebyl *nutný!* Vlny a vítr poslouchají přísných zákonů přírodních, a každé zvíře pohybuje se dle zákonů své bytosti. *Nikdy příroda nepohybuje se pro efekt!* A tak každý pohyb a postavení řeckých

tanečníků má svůj důvod *v nutnostech bytosti, jež je provádí.* Na mé stěně visí řecký relief, jenž představuje pět tančících děvčat: *tančí, aby vyjádřily hnutí svých duší,* nechtí dělat zcela žádných postav a skupin, — drží se za ruce a *tančí, aby jejich veselé jsoucnosti mladých děvčat dostalo se výrazu.*

A odtud můžeme snad postavit za zákon pro tanec: *neudělat nikdy pohybu, jenž není nutností pro výraz naší bytosti.*

A nyní ještě jedno: všecky věci vyvíjejí se v kruhu. Na počátku člověk byl nahý. Byla to nevědomá nahota divošská. A v kruhovitém vývoji všemi stupni kultury vrátíme se na nejvyšším vrcholu *k nahotě*; ne sice k nevědomé nahotě divošské, ale k nahotě dokonalého člověka, zralého ducha, jenž jest si vědom svého těla, jeho krásy a jeho poslání; a harmonie v pohybech dokonalého nahého těla bude tancem příštích věků.

Proto nosím při svých tancích kostýmy, jichž užívám, nikoli abych napodobila nějaké obrazy, nýbrž *poněvadž mám náboženskou představu o lidském těle, poněvadž věřím ve svatost lidského těla, poněvadž musí být nějaký náboženský výraz nohou a kolenou, paží a rukou a celého těla;* poněvadž to vše musí být dokonalým celkem — jenž nesmí být rozložen v části cennější a méně cenné, — a jeho pohyb výrazem toho dokonalého celku."

*

Nikdo neubrání se zvědavosti, jak tato filosofka tance, ne vždy vycvičeně myslící, ale vždy originální, jak působí na diváka v praxi svého umění. Čtenář nabude o tom přibližného ponětí z referátu téhož listu, jenž praví dne 22. března: „Miss Duncanova působila včera na lidi nejprve cize. Ale potom líbila se ponenáhlu víc a víc svým jemným půvabem. Studovali jsme ji pomalu, pozorovali ji důkladně a nalézali jsme na ní mnoho krás. Úzké, bílé, nevinné čelo, oči, jež, užaslé a veliké, hledí do dálky, jako by volaly. Podlouhlý obličej, jaké mají krásné ženy na obrazech anglických portretistů. Rozkošné důlky. Úzké, výrazné, prohnuté rty a nosík vesele nadhrnutý, nosík, jenž by mohl náležet zbožné Heleně Buschové, jenž působí často jako vtip, ale jenž nikdy neruší příjemný soulad jejích rysů. Nejkrásnější jest její krk, dlouhý, povolně vyhnutý, oblý jako sloup a bílý. Duncanova není tvarů bujných, ale silných. Její zdravé, mladé, svěží a svalovité tělo jest zoceleno pracující gymnastikou, plno lehkosti a ohně. Roztomilé jest, když, otáčejíc se v tanci, nebo také v odpočívající poloze pohrává prsty u nohou. Nutno zde ostatně říci, že nahota jejích nohou, závojná průhlednost jejích rouch *činí dojem nejvýš cudný, ano přímo blahodějný.* Jen pramálo kdo mohl by mít při pohledu na ty hladké údy, růžově nadechlé, myšlenky dvojsmyslné. *Většina nás však myslila asi zahanbeně na vlastní uzavřené nohy,* jež by nesměly odvážit se na světlo. To je také „kulturní čin" Duncanovy.

Tančila včera Botticelliho, pak Tiziana Vecellia, pak Ambrosia de Pedris, pak vlastní pantomimu Orfeus a „Pana a Echo". Objevila se jako jaro Botticelliho v šatě oné ženské postavy, jež stojí na slavném obraze po pravé straně hlavní postavy, sypouc květiny. Její pohyby jsou zřejmě cvičeny dle posunků ženských postav starých mistrů; a na obrazy řeckých vas vzpomněli jste nutně při „Panu a Echu", když, držíc ruce po způsobu antických flétnistek, poskakovala do jeviště s kolenem vysoko nadzdviženým. Chce tedy beze vší pochyby něco velmi velkého. Přes to však *její tance jsou podivuhodnou směsí libovůle a počnosti.* Někdy podobá se dítěti půvabně si hrajícímu, jež domnívá se být nepozorováno a jež unáší okamžitými vnuknutími svého těla. Někdy však pustí se do výmluvné řeči posunkové, a zdá se, jako by chtěla pažema, nahýma nohama a pohyby kyčlí konat paedagogické přednášky. Dává se doprovázet nejrozkošnější hudbou. Ale že by právě tento tanec patřil nevyhnutelně k této hudbě, o tom nedovede nás tak snadno přesvědčit. Nejlépe ji vystihneme, budeme-li ji pokládat prostě za hezkou dívku, jež důsledně, s graciosní obratností a velmi vtipně provádí esthetickou myšlenku. Může-li působit reformatorsky, může-li její zjev ve smyslu Goethově „mít následky", nelze hned říci, dlužno počkat."

BESEDY NA ČERNÉ HODINCE.

Dr. Karel Kraepelin. Překládá dr. F. Brodský.

Třetí večer: O soli.

(Dokončení.)

Karlouš: Já jsem si hned myslil, tatínku, že nám povíš, jak vzniká ložisko kamenné soli. My u nás v Čechách nemáme arci soli; ale zdali pak se vyskytují ložiska solná na př. v sousedním Německu?

Dr. B. Ano, tam mají ložisk hodně. Nejproslulejší jsou ložiska Sperenbergská u Berlína a Stassfurtská u Mohuče, kde byla objevena vrstva solná o tloušťce několika set metrů.

Bohuš: Je-li pak sůl, kterou máme v kuchyni, také odtamtud?

Dr. B.: Těžko říci. Sůl dobývají na tolika místech a tolikerým způsobem, že jest nemožno věděti, odkud je právě ta, kterou má na skladě náš kupec.

Karlouš: A dobývá-li se sůl také z moře?

Dr. B.: O ano, a to v množství dosti velikém, třebas že ne v Německu.

Bohuš: A proč ne v Německu?

Dr. B.: Poněvadž tam mají dosti kamenné soli, potom mnoho dešťův a málo dní slunečných.

B o h u š: A v jakém jest tohle spojení s dobýváním soli?

Dr. B.: No, což pak si nedovedeš představiti, jak se asi dobývá sůl z moře, když jsem vám již vypravoval, jak to dělá příroda?

B o h u š: Vždyť přece není možná vysušit celé moře?

Dr. B.: Ne, to dojista ne. A což jinak si nevíš rady?

K a r l o u š: Snad tedy oddělí některé zátoky od moře?

Dr. B.: Anebo, lépe řečeno, založí se veliké ploché nádržky na blízku moře, tak řečené „solné zahrady" a spojí se stružkami s mořem. Do nádržek napustí mořskou vodu, uzavrou strouhy a nechají potom vodu se vypařovati, až zbude na dně sůl. Tak vidíš, že se to může díti jen tam, kde málo prší, a kde jest hodně tepla, aby se voda brzy vypařila, jinak by se celý podnik sotva vyplácel. V jižní Francii a v zemích středozemských jest tento způsob dobývání soli dosti obvyklý.

B o h u š: Pak však mohou v Německu dobývati pouze soli kamenné?

Dr. B.: To jsem neřekl; právě v Německu dovážejí mnoho soli na trh, které dobyli docela jiným způsobem.

K a r e l: To jsem zvědav; myslil jsem, že se prodává jen sůl kamenná a sůl mořská.

Dr. B.: Nikoli; známe také s ů l z e s a l i n. Řekl jsem vám před chvílí, že ložiska kamenné soli leží z pravidla tuze hluboko, a že bývají chráněna tak dobře vrstvami hlíny, že dešťová voda nemůže k nim prosáknouti. Pomyslete si nyní, že by nějaký pramen ve vnitru země dostal se do vrstev, které obsahují sůl, anebo do celého ložiska solného: co by se stalo pak?

B o h u š: Nu, sůl by se ovšem rozpustila.

Dr. B.: A pramen, když se dostane někde na povrch země?

B o h u š: Bude chutnati slaně.

Dr. B.: Tak vidíš. Jedním slovem, budeme míti to, co zoveme solným pramenem čili slatí.

K a r l o u š: Aha, těch tedy se užívá proti rheumatismu a četným jiným chorobám. Učili jsme se, že takové prameny vyskytují se v Německu v Durinkách a v Halle a na četných jiných místech.

Dr. B.: Také v severním Německu, na př. u Lüneburku, Stade a Segeberku se vyskytají. Užívá se k účelům léčebným těchto solných pramenů a také k dobývání soli.

B o h u š: To bývají zcela nasycené roztoky, které protekly přímo solným ložiskem?

Dr. B.: Bohužel ne. Z pravidla přiteklo těm pramenům dříve, než-li se dostaly na povrch z jiných, povrchu blíže ležících vrstev zase tolik sladké vody, že mají daleko do svého nasycení, a začasté obsahují sotva více soli, než voda mořská.

K a r l o u š: Pak netřeba jiného než přebytečnou vodu také nechati vypařiti, jako u vody mořské.

Dr. B.: Toť se rozumí samo sebou; jen že se to děje jiným způsobem, než-li v jihoevropských zemích. Kdo to uhodne, jak se to dělá?

B o h u š: Nu, bylo by dobře nechati vypařovati vodu horkem ve velké pánvi.

Dr. B.: I, to by byla drahá zábava, vždyť dřevo je drahé a sůl jest laciná. Ovšem, kde je pramen solný velmi vydatný a téměř nasycený, dělá se to vskutku tak, jak pravíš. Obsahuje-li však pramen jen málo procent soli, tu se musí přebytečná voda lacinějším způsobem odstraňovati. Což není prostředku, který by urychloval vypařování vody?

K a r l o u š: Mimo teplo nevěděl bych o jiném.

Dr. B.: Nu, uvidíme. Naplním-li sklenici vodou a necháme-li ji v klidu státi, jak dlouho bude trvati, než-li se voda úplna vypaří?

B o h u š: To jest nesnadno uhodnouti; myslím však, že nejméně 14 dní.

Dr. B.: Ano, to si myslím také. Když však stejné množství vody rukou rozstříkám po pokoji a po předsíni, bude k tomu potřebí také 14 dní, než se voda vypaří?

K a r l o u š: To ne, to v několika hodinách podlaha oschne.

Dr. B.: Tak vidíte, a tu máte onen neznámý způsob urychlovati vypařování vody. V čem záleží tedy tento prostředek?

K a r l o u š: V tom, že třeba vodu jemně rozprášiti, aby se rychleji vypařila; pak jest působení vzduchu mnohem vydatnější.

Dr. B.: Výborně, Karlouši. A teď máte celý způsob dobývání snadno vysvětlen. Na blízku solného pramene narovnají se celé stěny chvojí, a přes ty větvičku po větvičce nechá se voda zvolna stékati. S velikou rychlostí se vypařuje část vody, a nechá-li se voda touto cestou stékati několikráte za sebou, stoupl obsah soli v prameni tak, že jest „schopný varu" t. j. nechá se nad ohněm v pánvích dále vypařovati.

K a r l o u š. Ach, tatínku, takovéto stěny chvoje viděli jsme již jednou z vlaku, když jsme minulého roku byli v Durinkách. Tys tehdá povídal, že Němci to jmenují „Gradierwerke", ale neptal jsem se tehdá více, poněvadž jsi mluvil právě s cizím jakýmsi pánem.

Dr. B.: Vskutku slují tak tyto stěny chvoje s čerpadly k nim náležejícími, poněvadž se jimi dosahuje vyššího obsahu neb stupně (Grad) soli

ve prameni solném. Říká se také, že roztok solný tímto svlažováním chvoje „se graduje".

Rudolf: Proč však potřebujeme, tatínku, vůbec soli?

Dr. B.: I vždyť jsem si myslil, že ty přijdeš s nejtěžší otázkou. Sůl jest jednou z nejdůležitějších a nepostrádatelných látek pro člověka, a to nejen v jídle, nýbrž i ve všech možných řemeslech. Že se jí užívá k nakládání ryb a masa, víš, neboť jsi mně před chvílí sám vyprávěl o nasolených slanečkách. Jinak užívá se soli k dobývání kyseliny solné, sódy, chloru, salmiaku, ku přípravě mýdla, v jirchářství, při polévání hliněných nádob, ku hnojení a ku mnohým jiným účelům.

Bohuš: Je soli skutečně třeba k jídlu? Myslil jsem si, že člověk potřebuje toliko potravy z říše živočišné a rostlinné, ne však nerostné.

Dr. B.: Nu, to jsi na omylu. Kuchyňská sůl má v těle lidském velmi důležitý úkol; jest důležitou částí naší krve, a poskytuje na př. žaludku kyselinu solnou, která je velice důležita pro trávení. I pot, i slzy chutnají, jak známo, slanně. Osoby, jimž se sůl odejme, blednou, až konečně zhynou. Ostatně víte, že jídla málo solená nemají ani patřičné chuti.

Karlouš: Potřebují také zvířata soli? Ty jí přece ponejvíce nenalézají v přírodě?

Dr. B.: Nu, dolů na sůl a solných zahrad si ovšem nezařizují. Ježto však rostliny přijímají sůl z půdy, jež pak s potravou dostává se do těla zvířího, jest jasno, že žádné zvíře nežije bez soli. U dravců, zdá se, dostačuje množství soli, jež jest obsaženo v mase a zejména v krvi jich obětí, kterou hltavě pijí; u býložravců dostavuje se skutečně čas od času potřeba soli, a rolník dělává zvláštní potěšení svým ovcím a kravám, podává-li jim soli.

Karlouš: Ano, o dobytčí soli jsem již slyšel. Jest tato něco jiného, než obyčejná sůl kuchyňská?

Dr. B.: Ano, jen že jest úmyslně znečištěna uhlím, rezí atd.

Bohuš: Ale proč pak se to dělá? Ubohá dobytčata mohla by přece také dostati soli čisté.

Dr. B.: Ježto sůl jest všem lidem nepostrádatelná, pokládá ji stát za bohatý zdroj příjmů, a vybírá z každého centu soli značnou daň. To platí však jen pro sůl určenou k požitku lidskému. Dobytčí sůl a sůl, které se užívá při rozličných řemeslech, jest nezdaněna. A aby tato lacinější sůl přece ještě nedostala se nepravým způsobem do kuchyně, znečistí se všelijakým způsobem, anebo jak se říká, denaturují sůl.

Ale dnes jsem vám toho již dost navypravoval o soli. Budoucí neděli nám řeknou Bohuš a Rudolf, jaké nerosty ještě našli v našem domě. Potom se také podíváme, co se stalo s naším Mrtvým mořem.

DROBNOSTI.

Drobnosti. Petr Bezruč nám píše, že v básni jeho Žermanice ve čtvrté strofě čtvrtý verš má se čísti: Maryčka dávná z Žermanic. — Bratr Jan Paleček, vydaný naším nákladem, vyjde v ruském překladě. — Román Maksima Gorkého Foma Gordějev, jenž vycházel vloni v Besedách Času, překladem prof. V. Pracha, vyšel právě jako samostatná kniha za 3 koruny. Taktéž v samostatné knize vyšly Jungovy obrázky z Ruska pod názvem Půl roku v carské říši; lze dostati v naší administraci po koruně a 40 hal.

*

V Květech od nového roku začal vycházeti román Josefa Laichtera Na přechodu. Nakladatelství Jana Laichtera na Král. Vinohradech vydává pro mládež dospělejší sbírku pod názvem Žeň z literatur. Svazeček první obsahuje ukázky z francouzského spisovatele Guy de Maupassanta, čtyři povídky (Provázek, Na moři, Chata, Láska), jež přeložil Václav Říha. Svazeček druhý obsahuje ukázky z ruského spisovatele Ivana S. Turgeněva, čtyři obrázky (Bežin luh, Křepelka, Rozhovor, Almužna), jež přeložil V. A. Jung. Každý svazeček po 40 halířích. Ke knížkám připojen na konci životopis spisovatelův a poučení o jeho spisech.

*

V České knihovně zábavy a poučení (redaktor Fr. Bílý a nakladatel Jan Otto) začal slavný sběratel moravských lidových písní František Bartoš vydávati: Sto lidových písní československých s rozbory a výklady. Nabádavé a ušlechtilé čtení zejména pro studentstvo. Aspoň si nebude libovat v odrhovačkách a kupletech.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Skřivánek.

U Prahy rovnali pole. Dělali z něho hřiště. V tom poli skřivánek měl své hnízdo. Odtud vzhůru létal a pod oblaky jásal. Ale teď s úzkostí naslouchal, jak den ze dne hovor dělníků se blíží. Konečně zablýskly se motyky u samého hnízda jeho.

Skřivánek tichounce odletěl při samé zemi a padl nedaleko mezi hroudy. Srdéčko počalo mu mocně bušiti. Tolik se bál těch velkých, osmahlých mužů! Viděl, jak popošli mlčky, nachýlili se ku předu a dívali se na jeho vajíčka. Potom zatkli na tom místě větvičku: „Abychom nezapomněli." prý, „až přijedeme těžkým válcem půdu rovnat."

Ale skřivánek si pomyslil: „Nedobře tu bude bývat. Vám, lidé, již nevěřím. Loni vaše děti vybraly má vajíčka a do jednoho mi je zpotloukaly. A což teprve tyhle vaše velké, hrubé ruce!"

Odletěl a nikdy se sem už nevrátil.

Boh. Tož.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

— Ty, Jašo, nebudeš se poprvé obírati touto prací, to je líh pro tvůj nos... A ty také, Čirku, přivykl jsi ženskému postavení. Vzpamatuj se, a znovu se dej do prádla!

— Hleďme hlupáka, jaké slovo řekl! Měl bych tě za ně plesknout.

— No, no! — překřikl dozorce: — koho chcete za starostu?

Všichni se na sebe podívali a trochu se zamlčeli. Gončarov prvý ukázal na mne.

— Máme mezi sebou i vzdělané lidi a docela urozeného stavu. Nebude to žádná křivda...

— Nikolájiče, Nikolájiče za starostu! — zvolala celá komora. Ale já se bránil, jak se říká, rukama i nohama.

— Propusťte mne, pánové! Máte-li mě rádi, tedy mne propusťte, pro Boha. Mně se to nehodí.

Pokoušeli se přemlouvati mne, ale já jsem jim rozhodně odřekl. K velikému mému podivení i ve většině druhých čísel navrhovali mne na prvém místě; a já jsem tak naivně předpokládal, že většina neví ani o mé existenci.

Dozorce všude ohlašoval, že jsem již odřekl i proto hlučeli a hádali se po nějakou chvíli a shodli se na nějakém Kolpakovu, mladém hochu jako z karet červený spodek, volného chování. Kolpakova ostatně Lučezarov nepotvrdil a starostou zvolen byl jiný trestanec, jakýsi Juchorev.

Zatím stařec Gandorin přinesl z kuchyně nevelikou mísu s „drobečky", to jest s drobně nakrájeným masem, vyměřeným pro dvanáct osob naší komory. Na každého trestance připadaly v den odpočinku 32 zolotníky*) syrového masa a v pracovní den 48 zolotníkův. Hodinu, nebo půldruhé před rozdáváním obědu kuchař za přítomnosti obecného starosty a denního dozorce vybíral maso z kotle, vyjímal z něho kosti a rozkrájel je velkými noži na drobné kousky. Mezi tím starosta rozděloval tyto „drobečky" do desíti misek podle čísel komor (kuchyně počítala se také za komoru) a lidí v nich bydlících. Dělení prováděno bylo holýma a rozumí se, ne vždy čistýma rukama.

Starostové komor roznášeli misky do svých čísel a tam došlo k druhému dělení.

S mimovolnou ošklivostí hleděl jsem, jak starý šibal Gandorin neumiv si ani ruku, umísťoval na špinavém stole (který ostatně byl utřel svojí čapkou) dvanáct masových hromádek. S jeho rukou teklo sádlo; vedle toho tekla z nosu jeho podezřelá tekutina, kterou musil každé chvíle utírati touže [illegible] masa. [illegible] jeho dostaly lesk. Staroušek vy[illegible]val se, jak patrno, velkou svědomitostí: zdálo se mu stále, že jedna hromádka je větší, druhá menší než má být i nimral se dlouho, překládaje po nitkách masa z jedné hromádky na druhou. Div jsem nevrhl při pohledu na tuto odpuzující operaci... Lehl jsem na pryčny a odvrátil se ke stěně. Ale dělení bylo již skončeno; trestanci vrhli se ke stolu, aby rozebrali si své porce. Hlad, jak se praví, nejlepší kuchař, a tak, posečkav nějakou chvíli, šel jsem i já vzíti si svůj díl. Podivil jsem se jeho nepatrné velikosti; celkem bylo pět kousků masa, každý velikosti náprstku a polovice z nich skládala se ze šlach nemožných požvýkati.

Zajímalo mne otázati se, kolik masa dávají na jiných dolech.

— Dle zákona vyměřuje se všude stejně, — odvětil hovorný Gončarov: — jenom že... to závisí pak na našinci, aby vše, co je vyměřeno, dostalo se do úst. Toto je ještě pěkná porce: jeden, dva, tři, čtyři... Cože! mám šest kouskův. Sláva Bohu, to je dost. V den odpočinku lze se zasytit. Ale v druhých věznicích, kde naší kobylce dána plná vůle, věříte-li, že takové porce ani na Boží hod nedostanete!

— Proč pak? Jakmile tam máte svobodu, znamená to, že vás představenstvo neošidí?

Všichni se zasmáli mé naivnosti. Gončarov se též chechtal a zamlčel se trochu.

— Jak soudíte po dětinsku! — pravil konečně: — ba našinec, kobylka, je horší představených. Představení, ti mne neokradou, protože jsem sám taškář, ale vlastní okrade. A když on neokrade mne, tedy já jeho. Na to jsme taškáři.

— A kdo krade maso?

— Kdo?... Což pak je tam málo přisluhovačů v kuchyni? Starosta, kuchař, denní dozorce, ohryzovači kostí...

— Kdo je to: ohryzovači kostí?

— Ti, co kosti ohryzují: trhani, kteří vše prohráli a nemají nic k jídlu. Svou porci na měsíc napřed prodá. Nu, a potlouká se v kuchyni, když se maso krájí. Ivani také u starostů i u kuchařů maso kupují.

— A jak to, když jsem slyšel, že trestanci přísně trestají krádež ve věznici u vlastních?

— To je jisté. Za nejposlednějšího člověka platí u nás ten, kdo své vlastní okrádá — o tabák nebo o cukr. A pamatuj si: když přistihnou zloděje ve věznici, do smrti ho utlukou! Já sám byl jsem po celý život zlodějem, co bych to tajil? Byl jsem ničema a zbojník prvého řádu; nu, a ve věznici... Tady jsem čestný člověk a hubu tomu rozbiju, psímu synu, kdo mi řekne, že jsem já jen tolikhle ukradl někdy svému bratru-trestanci!

— A cožpak to není krádež — krást artěli maso?

---

*) Zolotník je 96 díl ruské libry, našich 42·65 decigramů.

— Nikoli, to jsou rozdílné věci! To se u nás za krádež nepovažuje.

— Jaká pak je to krádež? — utvrzoval Čirok s výrazem hlubokého přesvědčení: — to je se vzájemným souhlasem. Před starosty se jdou zodpovídati... Ale nač pak se o to starati? Artěl je při tom a vybírá. To není žádná krádež.

— Jistě že není, — sborem promluvila celá komora. Jediný Gončarov, jak se mi zdálo, chytře se usmíval, pokuřuje svou dýmku. Začala mne zajímati tato podivná trestanecká logika.

— Vždyť si sami stěžujete, — pravil jsem, — že erární oběd je v jiných věznicích jako pravé pomeje? Vždyť tak nelze žíti po celé roky: zhyneš!

— Tam nezhyneš! — odvětil můj společník: — tam má každý peníze. Tam jsem považoval za hřích erární polévky jen se dotknouti. I polévku i kaši v Pokrovském od nás v celých škopcích vynášeli vepřům dohlížitelovým.

— Je dobře, kde je výdělek za přičinění, — nepoddával jsem se: — ale vždyť ne ve všech dolech je výdělek, — a pak mohou tak pracovati jen ti nejsilnější.

— Cožpak je jen za přičinění! Vy našince ještě neznáte, jste jako malé dítě; všecko aby se vám rozžvýkalo a do úst dalo...

— A pak ještě řekne, že se lhalo! — zarýmoval si Železný Kocour.

— Máme mnoho pramenů příjmů a každý může nalézti svoje místo. Někdo si v kartách vyhraje, někdo na třemeni postojí, dozorce střeží a za to svůj díl dostane; někdo pálenku prodává, někdo z příbuzných koláčky, mléko, někdo karty u sebe přechovává. Ba, můj Bože! A kolik ještě východisk najde vtipná hlava! Pradlena — vypere mi ručníky, musím mu za to něco zaplatit, protože to není erární práce. Jiný vymyslí nějakou nemoc, jde do nemocnice ležet: za několik dní mléka i masa prodá a má na tabáček. A když jsi vše do poslední nitky prohrál — můžeš erární věc promrhat. Nu, rozumí se, že musí někdy platit holou kůží: ale vždyť to je pro našince, jako když se v parní lázni vypaří... Ha, ha, ha! Je to ještě užitečno — rozproudí to krev... Takovým způsobem žijí. Ve věznici je, dejme tomu, dvě stě rublů — ty jdou tak z ruky do ruky dokola, neuleží se dlouho u jednoho. Všichni se z nich krmí.

Tato zajímavá finanční theorie byla přerušena zvoněním k obědu, ustanovenému na jedenáctou hodinu ranní a novým rachotem v zámku a objevením se Gandorina v rukách s ohromnou mísou šči nebo proslulé cviklové polévky.

Připadala mi jako nejskutečnější pomeje: trochu krup ve špinavé vodě, trochu zelí, několik neoloupaných brambor, množství švábů a ani kapka mastnoty. Ba odkud by se mohla vzíti mastnota, když trestanci vybírali maso z kotle, sotva že se trochu ovařilo, protože v opačném případě by se rozpadalo a žádné dělení na porce nebylo by možno. Avšak spolubydlitelé moji pochválili jednohlasně Šelajskou polévku a vyprázdnili do dna celou mísu. Okolnost tato nutila mne silně připomenouti si jejich vypravování o rajském žití v druhých věznicích. Gončarov, jakoby uhodl mé myšlenky, pravil opět, léhaje na pryčny:

— Dobrá je, dobrá, jenom že budeš-li pouze v ní samotné seděti, půjdeš brzo na onen svět. A budeš musit, jak patrno, sedět. Zde v této věznici i my řekneme, že artěl by měla velký hřích, kdyby kradla. Protože to jsou poslední drobty... Odnikud ničeho více nedostaneš.

— Jistě že odnikud! — potvrdil umyle Čirok a dodal, přistoupiv ke mně: — račte dát tabáčku na papirosku. Za ním natáhli se k mému sáčku Tarbagan i druzí. Dokončivše tuto bohoslužbu, všichni ulehli na pryčny a, jakoby se pohroužili do uvažování nastávající hořké budoucnosti. Všecko umlklo a brzo bylo v komoře slyšeti společný chrápot.

Nastal polední odpočinek.

V pět hodin ozval se zvon k večeři. Přinesli řídkou kaši z pohankové krupice, řídkou jako polévka a nevylíčitelně odporné chuti; po dlouhý čas, pokud nepřemohl to zvyk, cítil jsem z ní zápach psiny... Brzo po večeři podali večerní čaj. V šest hodin komory otevřeli k večerní přehlídce. Po chodbě ozval se ohlušující hvizdot, za nímž následoval rozčilený křik dozorců:

— Vylez na přehlídku! Rychle se řaď na dvoře, sám představený přijde!

Trestanci polekaní vším, co je očekává, oblékali chvatně chaláty a běželi střemhlav, vrážejíce jeden do druhého, na dvůr, kde se seřadili ve dvě řady, jedna komora oddělena od druhé. Denní dozorce v bílých rukavičkách běhal podle čety a pohlížeje starostlivě na vrata, předběžně nás počítal. Konečně zavzněl zvonek. Starší denní dozorce, který stál za vraty, vzkřikl skrze mřížku: „Už jde!“ Všichni se zakymáceli jako moře, odkašlali, vysmrkali se — a stichli, stuhli, jako do země vzrostlí. Mřížovými vraty bylo viděti, jak na prázdno stojící kozáci ulekaně utíkali z ulice do kasáren. A tu vstoupila do vrat silná postava Šestiokého v plášti přes ramena hozeném a s holí v ruce, obklopená suitou dozorců.

Bylo viděti i slyšeti, jak starší dozorce spěšně k němu doběhl a zasalutovav, odříkal raport: „Pane přednosto! Na Šelajském dolu je vše v pořádku, ve věznici nalézá se...“ Dále nebylo lze rozeznati. Zaměl zařinčel, vrata se rozlétla.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 12. dubna 1903. Číslo 15.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

KAREL SCHEINPFLUG:

STROM ILLUSÍ.

Pamatujete se na Murgerovu povídku o Francinčině rukávníku? Sochaři Jacquesovi hyne jeho mladá milenka souchotěmi. „Odejde s podzimním listím," řekl lékař umělci. Před okny bytu milenců stojí strom. Dvě horečně lesklé oči dívají se s úděsem na jeho žloutnoucí listy, chvějící se chorobně na větvích a řídnoucí den ke dni. A vskutku, když poslední zvadlý lístek opustí černou větev a snáší se na chladnou zem, setkává se v letu s duší Francinčinou, která odlétá k zamlžené obloze...

Takový strom vyrůstá i na zápraží vašeho bytu, ó Duše, a zastiňuje svou korunou okénko, jímž se díváte do světa. Strom illusí.

Je jaro, větérky Snů přilétají a čechrají ty svěží lístky s tajeplným šepotem; ptáci Nadějí usedají na větvích a zpívají tu své roztoužené, opojné písně; a slunce Pravdy vniká do vašeho bytu ztlumeno a zněžněno touto kolébavou záclonou.

Skulinami mezi listím můžete pozorovati okolní svět. Ale skuliny jsou malé a nestálé, svírají a otevírají se co chvíle a nedopouštějí trvalého a širšího rozhledu; objevují vám pouze části, napovídají a dávají tušiti; a touto tajeplnou hrou dráždí vaši fantasii k docílení obrazu.

Ta hora tam proti vám jest asi závratně vysoká; na jejím vrcholku hoří ledové krystaly a po jejích bocích modrají se sametové lesy. Ta voda tam dole rozkládá asi do nekonečna svou blýskající hladinu. Háj hedbávných tamaryší šumí na jejím břehu. V jeho hloubi skrývá se asi zámeček vil, jež tančívají při měsíčku na měkkém pažitu a koupají svá růžová tělíčka v té jasné vodě mezi květy leknínů a obrazy obláčků . . .

Pak přijde máj Lásky a váš strom obalí se květy. Tolika květy, že i listy zmizí pod nimi. Všecky skuliny v koruně uzavrou se tou květovou spoustou, že už nevidíte nikam ze svého okénka. A netoužíte ani po tom, abyste viděly. Vůně květů a ptačí zpěv proudí oknem do vašeho bytu, naplňují kde který jeho kout, zahalují a rozechvívají každý jeho předmět svou opojnou mlhou a svými jásavými vlnami, takže konečně všecko kolem vás i ty stěny voní a zpívají. Jak je tam venku, tam za tou květovou záclonou? Ó, jistě že také krásně, neboť celý svět je tak krásný a všecky hmoty a všecky jeho duše kvetou, voní a zpívají!

Potom květy oprchají a vůně vyvane; před vaším oknem objeví se zase dřívější zelená, pohyblivá záclona, jejímiž mezerami je viděti opět známý půvabný kraj. Šeré mraky zahalí někdy ten kousek modra tam nahoře a vítr a déšť bičuje a rve váš strom. Strom se třese a zmítá, hučí a stará, a rozcuchanými větvemi mžiká na vás špinavě šedý prostor s bezbarvými předměty splihlých obrysů. Je vám tak smutno v těch hodinách útoku živlů, nejasné tušení těžké ztráty úží váš dech. Ale když zas vyjde slunce, strom se zazelená svěží občerstvenou zelení a kraj oživne očistěnými, zvroucnělými barvami.

Pak jednou přikvačí prudká bouře a do vašeho milého stromu udeří blesk. A když se zase povyjasní, zpozorujete, že půl koruny vašeho stromu leží na zemi a odestřenou půlí okna civí na vás... Bože, to že je onen vábný kraj, v jehož středu jste žily a rostly, jenž tvořil dosud pozadí všech vašich představ o světě? Je tam hora, je tam voda, jsou tam i stromy. Ale hora je nízká, pouhý pahrbek, a porostlá jen křovisky a klečí; voda je nepatrný rybník, zpola zarostlý sežloutlou třninou; místo háje tamaryší trčí na břehu zcela obyčejné vrby a po zámečku vil není nikde ani potuchy. Je vše to možno, je to možno? A ten dřívější obraz se již nevrátí a tento zde bude vám civěti stále do okna? Obrace se prosebným pohledem po zbylých větvích, jako byste čekaly od nich pomoci; a smutek zklamání naplňuje vás svou hořkou bolestí.

Nuže, jste-li slabý a nemáte-li odvahy poznati, oklamete se vlastními slovy a řeknete si: „Ano, zde na té straně je všecko trochu jiné, než jsem si představovala; ale tady, za tou listnatou oponou, která zůstala, je všecko takové, jaké

bylo dříve. Od té chvíle vnímáte jednou půlí okna kus nahé skutečnosti a druhou pozastřeny, vlastní fantasií upravený klam, snažíte se marně oba pojmy spojiti v jeden vyrovnaný celek, a žijete dále v pocitu vlastní rozdvojenosti a nespokojenosti mdlý život, neschopný úsudku, rozhodnutí i činu. Žijete jej tak dlouho, až přikvapí podzim a začne svou nelitostnou rukou oškubávati i to zbylé listí vašeho stromu. Nejprvé zvolna, lístek po lístku, pak rychleji a rychleji. Stojíte jako přimrazeny a pohlížíte v bezútěšném smutku, jak se i druhá půle vašeho obzoru přeměňuje, aby doplnila prvou v souladný celek — v drsný obraz kraje bez velikosti a poesie, v němž nyní podzim rozsívá své chladné větry, své bledé paprsky, svou rez a hnilobu. Je možno žíti v tomto světě? Je možno žíti? . . . Když pak poslední sežloutlý lístek opustí černou větvici a schvěje se k zemi, sejdete ke svému stromu, nakypříte prsť kolem něho svými touhami, zmrvíte ji svými nadějemi, zalijete slzami své bolesti a budete čekati a čekati, až mrtvé dřevo vyžene nové pupence. A když uzříte, že čekáte marně (neboť tyto stromy raší a kvetou jen jednou), vykopáte hrob pod mrtvým pněm a ulehnete k věčnému spánku mezi jeho tlícími kořeny. —

Jste-li však silny, ó Duše, máte-li touhu i odvahu poznati, vzpamatujete se záhy ze svého překvapení, uchopíte sekeru a zkácíte ten strom, který už není s to chrániti vašeho bytu od palčivých paprsků slunečních a jehož znetvořená koruna nemůže již buditi vaší záliby. Když pak se rozhlédnete znovu ze svého okénka, uzříte . . . Ano, je to všecko jiné za vaší ohradní zdí, než jste si představovaly, a jednotlivosti vašeho okolí jsou jistě menší, prostší, méně půvabny. Zároveň však zpozorujete, že vidíte mnohem dále, mnohem více, že obzor váš se rozšířil. Místo drobných modrých čárů, které dříve prosvitaly zeleným závojem vašeho okna, prostírá se teď nad vámi obrovská modrá pláň, po níž někdy táhnou voje bludných mraků a na níž jindy třpytí se roje hvězd, jako strážná světla spících karavan. Tam v dáli, na samém okraji té modré pláně, v říši tajeplných mlh vypínají se hory, celé řetězy takových velikánů, jakým jste si dříve představovaly ten blízký kopeček. Toto náhlé rozšíření vašeho obzoru vnuká vám tušení, že ani nynějším vaším obzorem nekončí svět, a že za těmi horami, vodami a lesy jsou ještě jiné hory, vody a lesy. Náhradou za ztracený stateček dostává se nám nekonečného světa.

I výhled na okolní obydlí se vám odestřel. Stojí jich tu davy v pravo i v levo, v blízku v dáli od vašeho; okénka jeděch jsou zastřena korunami stromů, ale jiná jsou již volna, bez ochrany a bez překážky jako vaše. Jsou chvíle, kdy se některá ta okna otevírají; jsou chvíle, kdy se za některými zažíhají světla. Pak vídáte dosti jasně do nitra bytů a můžete sledovati konání jich obyvatel. Někteří sklánějí se nad týmiž pracemi jako vy, ošetřují tytéž květy jako vy, zpívají písně podobné vašim. Zamilujete si některé a naučíte se s nimi dorozumívati. Okna jejich jsou obrácena jinými směry a jejich obzor je částečně jiný. Dovídáte se od nich o krajích, kterých jste samy nepoznaly, a líčíte jim své, jichž nepoznali oni. Od chýže k chýži přelétají tyto dohovory a vaše poznání se množí. Uvězněny osudem v malém prostoru těchto čtyř stěn, přece se vznášíte nekonečnem a obzíráte kus dalékého světa. A přižene-li se nová bouře a hrozí rozmetati váš dům, čelíte jí s větší odvahou a menší roztrpčeností; vždyť vidíte nyní, že i do jiných obydlí perou větry a deště.

A za horou proti vám vychází z rána Slunce. Ono, jež jste dříve jen tušily dle roztříštěných záblesků, vídáte teď v tváři v tvář jak povstává v purpurové nádheře nad sešeřelou zemí, vystupuje rozžhavujíc se do běla výš a výš a osvětluje intensivně širý kraj. Celá řeka zlata bije teď svými vlnami do tabulek vašeho okna, na něž dříve ťukaly jen drobné jeho kapky, a zaplavuje váš byt. Není tu již oněch koutků měkkého šera, jež sváděly tak ke snění, ale je tu plno silného, zdravého, veselého světla, které pudí k práci.

Když Podzim přiletí do kraje se svými větry a rozešle je do všech úhlů, aby roznesly jeho rozkazy, pozdravíte v něm nového krále; nového, jiného, ale krále. Tak se zatím vaše pojmy rozvily, vaše obzory rozestřely, vaše hodnoty přehodnotily, že i v jeho díle odhalujete krásu; novou, jinou, ale krásu. Ta jasná žluť, pohlcující zeleň beztoho již sešedlou, ta hnědnoucí červeň, ty horečné ruměnce na tvářích odumírajících listů, ty lesklé bobule a hebké plody, ty měkké úsměvy světla jako blažívé vzpomínky vášnivých rozhoření — jaké nové akkordy barev, jaké nové melodie, jaké nové vlny života! Táhlejší, volnější, nižší, ale přece vlny a vlny Života.

Potom Zima pokyne svým žezlem a hle, jaká nová změna! Vůně rozkvětů, výkřiky porodů, popely požárů, krvavé stony ran . . . všecko je zakryto společnou rouškou. A ta rouška je tak bílá, tak vlídně a konejšivě, tak jasně a slavně bílá. Úsměv klidu a vyrovnanosti září z její běli, oddech odpočívání vlní tiše její hladinu, tucha nekonečnosti vznáší se nad ní. Když zimní obloha rozjasní se nad ní svým umírněným třpytem, ta bílá rouška usměje se tajeplým, mnohoslibným úsměvem; tušíte, že nové jaro rodí se pod ní, že, kdybyste ji mohly odestříti, spatřili byste nové trávy, nové květy. Vaše jizba naplní se odleskem toho bílého jasu a šumem toho spokojeného oddechu.

A zaklepe-li seveřík svými kostnatými prsty

na vaše okénko a jizbou vaší třeskne mráz, rozpomenete se na svůj strom, spočívající v kterémsi koutku vašeho dvora, sejdete, rozštípete jej v třísky a zatopíte jimi ve svém krbu. Snad vám slzy zalijí zrak, když si vzpomenete, čím bývalo kdys toto dřevo, které teď rvou plameny. Ale ono umírajíc zazpívá veselým praskotem a zalije vaši jizbu proudy lahodného tepla. Jeho prchající duše vznese se k vašemu oknu, které zvenčí šlehá mráz, a vtiskne na sklo políbek rozloučení. A hle . . . divoká chumelenice tam venku zmizí náhle vašemu zraku a s okna usmívají se na vás bílé, křišťalové, zářící květy, čarovné květy — illusí . . .

SLEZSKÝ PÍSMÁK.

Milý příteli!

—ü— Musil jsem už přece jednou splniti slib, který jsem Ti učinil ohledně toho Stříže; vím, že se o něho tolik zajímáš. Proto zajel jsem si s přítelem Vařečkou z Ostravy do Bruzovic, abych se konečně také sám přesvědčil o všem tom, co se o tom slezském písmákovi mluví a píše, o kterém jmenovitě Blandina Čížkova ve Slezském Kalendáři článek otiskla, o kterém se zmiňuje i V. Prasek, i P. Vyhlídal, Ostravický a jiní. Odbyv si svůj „interview", chvátám, abych Ti referoval. Nebudeš-li však spokojen se mnou, hněvej se sám na sebe, že dáváš si referovati od člověka tak střízlivého, jakým jest moje maličkost.

Když přijeli jsme do Bruzovic a v hospodě se trochu posilnili, vyhledal přítel svého místního známého a všichni tři jsme se ubírali ke Střížovi. Od mladého bruzovického společníka jsme se jen nějakých předběžných drobností dověděli, na příklad, že Stříž nemá rád, je-li titulován „pane", že z rozličných návštěv zvědavců si ničeho nedělá, jsa jim zvyklý, a podobné. Nic zvláštního.

Kousek cesty trochu do kopečka — a brzy jsme sestoupili dolů po svahu k potoku, u kteréhož stála dřevěná, nízká, stará chalupa, jakých z domova dosti znáš. Vlastně to byly chalupy dvě, jedna k druhé připojená, obě malé, začernalé rubanice. V přední bydlí Stříž. Vstoupíme dovnitř a jsme v nízké, tmavé jizbě, strop tmavý, kachlová kamna, v rohu proti dveřím stůl, lavice, stoličky — slovem: slezská jizba. Uprostřed jizby stál Stříž, člověk menší postavy, s hrnkem zelí v ruce (aspoň myslím, že to bylo zelí), v krátkém kožuchu a — ušňupaný. Takový starý venkovský tatík dobrosrdečného vzezření, dobrý sedmdesátník. Usadil nás k stolu, na kterém rozložen byl nějaký polský list — Stříž čte i polsky dobře — a zábava začala. Tázal jsem se Stříže, zda všecko čte, pamatuje-li si trochu a vůbec na účinek četby. Povídal, že sice čte, čte, ale nemá prý na to paměť, i zrak už neslouží a tak — — Myslím, že je to hlubší. Stříž má knihovnu v ceně 4—5 tisíc korun. Má mezi těmi knihami zajisté dost i takových, které, kdyby je častěji byl četl, o čteném přemýšlel atd., byly by z něho zcela jiného člověka učinily, naprosto odlišného od toho, jakým jest. Co jsem u Stříže neshledal, jest — abych tak řekl — to vyšší posvěcení; on neučinil na mne dojmu takového váženého písmáka-myslitele v nejušlechtilejším slova smyslu, jak jsem si doma v Čechách o nich představu učinil, jak známe je všichni z knih našich spisovatelů.

Přišla řeč i na verše, na Bezruče, Ostravického a shledal jsem, že veršů nemá valně rád; co na příklad od Ostravického z Písně o Ondrášovi v Těšínských novinách četl, naprosto se mu nelíbilo, nerozumí tomu, je prý to takové „nijaké". V tom snad nepochybil. Avšak celkem — vždyť on sám kdysi v mládí nějaké básničky spáchal! Záliba tu tedy byla. Proč minula?

*

Knihy, které kupuje, většinou sám si váže, svázané do papíru ještě zabalí, přehlédne knihu, zapíše do „katalogu" a uloží, aby za krátko tak učinil s jinou. Slovem: Stříž je — biblioman s jakousi, možno-li tak říci, exotickou příchutí. Neboť v jeho knihovně, která se nalézá v zadním dílu jeho „residence" v malé, nízké jizbě knihami přeplněné, nalezneš podivné zboží. Tak na příklad objednává si Schematismy olomouckého arcibiskupství — proč, když latinsky neumí, to si vyložíš snadno: z pouhé záliby na zvláštní knize. Kupuje prý dále na příklad 40—50 druhů různých kalendářů každý rok a vždy tytéž! I ruský kalendář tam najdeš, třebaže mu Stříž zbla nerozumí. Že má asi 600 rozličných speciálních map, psala už Čížkova. Slovem: Stříž čte nebo slyší o nějaké knize, která má nějaký lákavý, dráždivý titul anebo podobně — a Stříž si ji opatří, byť i pro něho žádné ceny neměla. Nalezneš v jeho knihovně ovšem i jiné, dobré věci, na př. Zlatou Prahu, dost různých dobrých historických pomůcek a podobné, ačkoliv některá veliká světová jména a hesla literární jsem v jeho seznamu nenašel; arciže jsem přehlížel jen zběžně.

*

Za knihu dáti 2—3 koruny, to jest Střížovi lehko, avšak poštovné 10—20 haléřů, to dává tuze nerad a často ve tři hodiny ráno vstane a kráčí s kusem chleba v kapse do některého města několik hodin cesty vzdáleného, aby poštovné ušetřil. Knihy půjčuje nerad. Stěžoval si mi, jak tam — onde knihy zůstaly, — obecně známé stesky! Spolehlivým však lidem, kteří knihy nepoškozují a vracejí, půjčuje vždycky. Že neublížil jsem mu hořejší poznámkou o způsobu jeho čtení a vlivu knihy na něho samého, poučí Tě snad i tato maličkost: Stříž, ukazuje mi své poklady,

položil maně ruku na tlustou jednu knihu a pravil jaksi slavnostněji: „Tato kniha — tať byla první, kterou jsem si pořídil, té vážím si nejvíce." — Otevřel jsem ji — kniha knih: Bible! Kus dějin, kus těžké, bolestné, ale veliké, slavné historie vyvstalo rázem přede mnou! Viděl jsem v duchu postavy statné, vážné, stařenky sivé, muže ramenaté, plné hlubokých rýh v tváři, kterak nad knihou touto se sklánějí, horká čela do dlaní skládají, s touto knihou na srdci do ciziny prchají, pro tuto knihu hlavy na katův špalek kladou — — Hus, Chelčický, Žižka, Komenský, nesčetné zástupy, legie a legie postav — — — co všecko tato kniha způsobila! Či byl by i Stříž přece něčím jiným, nežli čím se zdál? Neboť vím, že katolíkům zakazuje se čtení této knihy, o kteréž Řehoř VII. napsal králi Vratislavovi, že „rozvažujíce Písmo svaté, nalézáme, že se Všemohoucímu líbilo, aby tajno bylo a ne ode všech, zvláště hloupých přetřásáno — —", neboť — jak římský bohoslovec Spiel praví — „čtení bible musí vésti ke zničení církve římské" —. Avšak — zbytečné obavy! Neboť když pokusil jsem se prohoditi několik slov o kterémsi podobenství (z Matouše), slyšel jsem Stříže odpovídati — slova. Bibliolatrie. Ale mně stále se vtírala otázka: čím byl by Stříž, kdyby se byl naučil čísti jinak? Když má už Bibli asi 40 roků? A čím je dnes? Kopidolem (hrobníkem) v Bruzovicích, člověkem zcela pravověrným, nábožným, který, jak mi řekl, čte velice rád — „Vlast".

*

Nemusím ti snad zvláště připomínat, že snažil jsem se u Stříže — jaký už jsem! — proniknouti k jádru jeho vlastní bytosti. Člověk venkovský, prostý, který dal 4—5 tisíc korun za knihy, který za příklad jiným uváděn bývá, zasluhuje snad přece bližšího povšimnutí, ocenění. Je to tak neobvyklé! Dráždí to! Každému musí imponovat ta suma peněz! Nuže — jaké úroky vynesl ten kapitál u něho samého? To, to jsem chtěl vědět, ale toho dne jsem záhadu nerozluštil zcela. Teprve doma, když vzpomněl jsem všech podrobností, přišel jsem — myslím, že dobře — věci na kloub. Vzpomněl jsem si, čeho jsem si valně nepovšimnul, když byl jsem u Stříže. Když jsme se totiž vraceli z knihovny, hodil jsem okem po té staré, nevzhledné, nízké chalupě jeho a Stříž, pozoruje můj rozhled, prohodil:

„Tak, tak! Kdyby nebylo tam těch kněh, mohl jsem dnes mít pěknou murovanici — —"

Opravdu, což neříká totéž jinými slovy mnohý karbaník, který jmění prohraje v kartách? A o krok dále — řekl by totéž člověk, který má konečný význam života (článku v celém řetězu) a vysokou, nesmírnou cenu dobré knihy pro život? Nota bene, je-li to k tomu takový bezdětný Stříž, u něhož jest lhostejno, nemá-li murovanici? A konečně — což ten dobrý Stříž nemohl mít i tu murovanici i knihy? Arci: méně a za to cenné knihy? Nebyl by měl lepší přehled, nebyl by mohl těch méně, ale cenných knih více si všímati, o nich lehčeji a častěji uvažovati, poučky a normy pro sebe z nich odvozovati? A tak dále a tak dále?

Vášeň! Někdo pivo, někdo spolky, někdo karty, někdo holky — —

U něho to byly knihy a o cenu těchto a o způsob života, který knihy za sebou potahují, bylo to u něho chvályhodnější. Základ byl jistě dobrý, ušlechtilý — důkaz, že sám veršoval. Byl hrobníkem, s velebnými pány v častém styku, oni probuzenou zálibou u něho pochvalovali, čímž byl značně popohnán, styky s velebnými pány, s učiteli, s předáky místními — Bruzovice jsou uvědomělou obcí, jak Ti známo! —, všecko k tomu působilo. Lidé viděli jeho zálibu, počali s jakýmsi respektem o něm hovořiti, knihy od něho si půjčovati, rostl ve vážnosti a proto ještě více kupoval, vázal, katalogisoval (žena mu nebránila, děti neměl!) *) a — aniž toho pozoroval — více a více se z něho stával — biblioman. Může býti něco jasnějšího? Nic na podstatě nemění, nebylo-li to v podrobnostech zcela takové. Stříž měl v tom svou zálibu, svou radost, našel v tom zaneprázdnění na celé dlouhé hodiny a dny, našel v tom vše, co knihy rozmanitostí, množstvím, zevnějškem podati mohou. Nenašel jen toho jediného, toho nejvyššího, nenašel zlatého klíče do brány ráje, do té tajemné svatyně, ve které rozestaveny a rozvěšeny třpytí se a září ty pravé, krásné, nevzácnější skvosty každé dobré knihy. A tak jeho vlastní knihovna jest jemu samému sfingou, jejíž hádanky on rozluštiti nedovede. Protože sám nenaučil se vážně mysliti a protože snad nikoho nebylo, kdo by byl mu na pravou cestu zavčas ukázal, kdo byl by zavčas uhodil v jeho skálu, aby z ní vytryskl pramen živé vody. A ty vlivy, které v tom směru na něho působily, byly nad marností „tohoto" světa a „nad pýchu lidského ducha" příliš povzneseny. Jimi dána i tendence. —

*

Summou: v knihovně Střížově jest mimo množství i „tak zvané" literatury chvalně známou značkou ocejchované i dosti cenného a tím žíti bude památka Střížova, dokud vír časů neroznese do všech končin země jeho knihovnu, kterou chce obci zanechati. Nenapadá mi snižovati nějak zásluhu prostého muže. Naopak dlužno za to jen pochváliti dobrosrdečného tatíka. Jenže, jak řečeno: jsem příliš střízlivý a — přiznám bez mučení, že jsem při té spoustě knih čekal přece jen více od — člověka. Tak trochu mi při tom všem bylo čehos líto, tak trochu jsem počítal, co za jiných poměrů, vedení, výběru z toho všeho — mohlo býti.

---

*) Tak jsem byl aspoň informován.

FR. BÍLEK:
NA GOLGOTĚ.

Už však raději končím; že spokojen se mnou nebudeš, vím předem. Nu — jakáž pomoc! Musíš si to už sám nějak svou obrazností vyšperkovat, já na takové věci nejsem. A což: budu dlouho čekat zas na nějaký dopis? — Zdraví Tě Rudoš.

NAŠE GALERIE.

Fr. Bílek: Na Golgotě.

Je tomu asi tři léta, co jsme na výstavě v Praze poznali toto dílo Bílkovo. Mnoho jiných vyprchalo nám z paměti, mnoho jiných přešli jsme i s neporozuměním. Známe se k tomu, že často bývá nám umělecké dílo Fr. Bílka hádankou. Hádanka však nedává nikomu práva k rouhání. Zdá se nám být nepochybné, že Bílek i nejednou bloudí. Ale jen ten nebloudí, kdo nehledá, kdo jde vyšlapanou cestou a hněte sádru nebo řeže do dřeva tak, jak tisícové hnětli a řezali před ním. Golgota čili Hora lebek vryla se nám do duše a vryje se každému, kdo postojí před ní a promyslí, co umělec vytvořil. Kříž, s něhož tělo Kristovo už sňali; vidět ještě, kde leželo, než je odnesli. A pod křížem zdrcen hořem mladý muž, sv. Jan; pod křížem ztrnulá matka. Nikdy snad nebyl bol matčin z utrpení dítěte znázorněn mohutněji. Hlava matčina není nakloněna k místu, kde Ježíš naposled ležel už mrtvý, nýbrž zkamenělá jí směrem, kde viděla jej živého, v bolestech zsinalého. Všechen děs a žal soustředěn je v těch prázných důlcích, neboť bolestí oči si vyplakala, slyšíc hlas jeho: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?", slyšíc rouhání surových žoldnéřů a slyšíc celého národa svého kletby proti nejdražšímu dítěti svému. Již odnesli syna do hrobu, ale ona posud nemůže se odtrhnouti od místa hrůzy, hanby a smrti. Slyší v duchu poslední slova Ježíšova, když uzřev matku a učedníka s ní stojícího, řekl k ní: „Ženo, aj syn tvůj!"

Matku Kristovu umělec zobrazil realisticky: stará matka to, chudá žena, v práci seschlá a posledními ranami osudu zmořená. Tím i celý děj stává se bližším a věrnějším pochopení našemu.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Pastýřský rychtář.

Pohádka maloruská.

V jedné vesnici pásli pastevci dobytek na pastvisku. Sebrali se všickni dohromady, aby se pobavili. I uradili se, že zvolí ze sebe rychtáře přísežného a celou obecní radu. Uradili se a úradu vykonali. Nová rada ustanovila pořádky nové, rychtář soudí, vše ve hře, ale vše jako doopravdy. Dověděli se o tom staříci ve vsi, že si mládež z obecní rady hru a žert tropí, zavřeli všecky i s novým rychtářem do šatlavy. .

V tom čase stalo se, že člověk jakýsi — forman s nákladem — jel cestou přes pole a právě do řečené vsi. Daleko v poli jiný jakýs člověk — docela cizí — vstoupil mu do cesty a prosil ho, aby jej svezl. Smiloval se vozka nad pocestným a kázal mu sednouti na fůru. Člověk cizí sedl, a jeli dále, až je zastihla noc v hustém lese poblíže řečené vsi. Ale cizí člověk na fůře nevěděl, že je vesnice blízko. Když viděl noc černou a černý les a bohatý náklad i voly, zmámil se lakotou. Seskočil s fůry a jal se formana bíti. I začal svár mezi nimi. Jeden křičí: „Vydej, šelmo, voly!" Druhý křičí: „Běžíž! Moji jsou voli!" Uslyšeli křik lidé ve vsi, přiběhli, odvedli oba dva s vozem i s nákladem do vsi. A začal soud. Jeden praví: „Můj je vůz! Moji jsou voli!" Druhý praví: „V hrdlo lžeš! Já jsem pán vozu!" Užasl rychtář, užasla i rada; jak zde rozsouditi? Vzpomněl si rychtář na pastýřského rychtáře i pastýřskou radu, poslal do šatlavy, aby šel nový rychtář věc rozsouditi. Přišel mladý rychtář, vyslechl rozepři, zasmál se a praví: „Ha, rychtáři starý a hloupý; neumíš rozepře rozsouditi?"

Potom poručil vypřáhnouti voly z vozu a zavésti je mezi cizí voly, kde jich bylo veliké stádo. Poručil vůz zavésti mezi cizí vozy, kde jich stálo velmi mnoho. I vyňal z něho líšeň a vyměnil za ni líšeň z jiného vozu, vyměnil ramena, vyměnil kola, nápravy, voje, zkrátka vše udělal, aby na voze ani částečky vlastní nezůstalo, nýbrž každá z nich jinam do jiného vozu byla zasazena.

Potom kázal přivésti oba cizí lidi a kázal prvnímu, aby vyhledal sobě voly od vozu i vůz. I šel ten člověk — nebyl to forman, nýbrž onen druhý — a hledal voly. Rozhlíží se po nich, chňap — chytl vola, chňap — chytl druhého, ale, o běda, celá rada se směje — jen jednoho vola správně chytil, druhý vůl byl cizí. Potom šel hledati součástky vozu a dohromady klásti, ale zase, běda, nenašel součástí pravých. I poznali z toho, že není pán vozu, ale zloděj. — Nyní poručeno druhému skládati vůz. Ten všecky díly náležitě našel, i druhého vola mezi cizími poznal, zapřáhl voly do vozu a odjel, děkuje mladému rychtáři, že mu ku právu dopomohl a zloděje usvědčil. *V. Prach.*

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

— Ti-i-cho!!! Čapky dol-lů!! — zakomandoval před četou stojící dozorce, denní službu konající, tak zvučným hlasem, že by se před ním otřáslo i nebojácné srdce.

Oholené hlavy se okamžitě obnažily.

— Pokrýt hlavy.

— Na hla-vu!! — Čapky octly se na hlavách. Službu konající dozorce rychlými kroky letěl k Lučezarovu, zvolna kráčejícímu, zasalutoval a odraportoval spěšně:

— Pane přednosto! Na Šelajském dolu je všecko v pořádku, v četě nalezá se 170 mužů, v lazaretě je jich osm, zavřeni jsou dva.

— Na zdar, — pravil mu vlídně přednosta, spustiv ruku, kterou po dobu raportu rovněž u štítku držel.

— Dobrého zdraví přejeme, vaše blahorodí! — zavřískl kterýsi z trestanců̊v, nepochopiv, že tento pozdrav netýkal se jich.

— Dobrého zdraví přeji, pane přednosto! — odvětil podlízavě dozorce a rychle odskočil stranou.

— Buďte zdrávi, bratří! — pronesl Lučezarov, povýšiv hlas a přibližuje se k četě.

— Dobrrééého zdrraví přejeme, pane přednosto! — zahřměli jakoby z těžkého sna probuzení bratří; ozvěna nesla se daleko za zdi věznice a doletěla až do samých kopců.

— Komandujte k modlitbě!

— K modlitbě! Čapky dol-lů!

Trestanecký sbor, stojící ve středu čety, podle zařízení dříve již učiněného, zapěl dosti pěkně a silným hlasem obvyklé modlitby.

— Na hlavu!

Čapky opět se dostaly na hlavu. Dvě minuty asi Šestioký stál a mlčky prohlížel trestance, kteří nebyli ani živi, ani mrtvi.

— Tak tedy, — začal rozkazujícím hlasem. — Dnes jste si s mým svolením zvolili obecného starostu, kuchaře a druhé artělné služebníky. Nechť vědí (ale i vy všichni vězte!), že nestrpím ve své věznici krádeže. Za každý případ zlodějství zpozorovaného v kuchyni, v nemocnici nebo v jiné artělné službě, odevzdám vinníky soudu. Nemluvím ani o tom, že okrádati své soudruhy je i dle vašeho trestaneckého názoru potupa a hanba. Vizte mimo to, že kromě erárních plodin do kotle vydávaných, ničeho jiného do věznice propouštěti nebudu. Čaj, cukr a tabák můžete si objednávati za své peníze jen jednou za týden a nic víc, než v míře mnou pro jednoho člověka ustanovené. Žádných majdanův nedovolím. Soukromého přilepšování stravy také nedovolím. Nedovolím, aby jedni jedli lépe nebo hůře druhých! Druhé věznice nejsou mi měřítkem. Šelajská věznice — je vzorná vyhnanecká věznice a já chci, aby nebyla jen na papíře vyhnaneckou. Vyhnanecký režim musí být, dle mého hlubokého přesvědčení, také režimem stravným. Ostatně, chce-li někdo, může své peníze odevzdati na přilepšení pro věznici. Dozorcové, zaveďte trestance do komor.

— Prvá tři čísla v pravo! — Prostřední tři čísla půlobratem v pravo! — Poslední tři čísla v levo!

— Pochodem po-chod!

Trestanci rozešli se ceremonialním postupem a v přísném pořádku na svá místa, rozumujíce potichounku mezi sebou o „prižimu na účet stravy" (útisku).

— Tak, bratří moji, a píchá přímo do očí: U mne bude skutečný vyhnanecký prižim (útisk).

Ale ceremonie tím nebyla skončena. V komorách nařídili též, abychom se postavili do dvou řad. Šestioký obcházel komory a prováděl poznovu konečné sčítání. V každé komoře dozorce při jeho objevení křičel: „Ticho!" a strašně skroutiv oči, raportoval: „Dvacet mužů, pane přednosto!"

Konečně se dveře zavřely, zámek zapadl a my ohlušeni, omámeni vším tím hromem a bleskem i ohloupeni, zůstali jsme sami.

— No-no! — vyjádřil Gončarov souhrnně obecnou náladu.

— O Hospodine, vládce života mého! — zastěnal staroch Gandorin a skutečně chytil se za život, který ho rozbolel ze strachu. To všecky rozesmálo a ticho bylo přerušeno všeobecným hovorem. Ale já ho neposlouchal, ulehl jsem ve svém koutku a snažil jsem se utišiti se a soustřediti myšlenky.

IV.

Na kolovrátku.

Následující dva dny ustanovené pro odpočinek, uběhly jeden podoben druhému jako dvě kapky vody. Rozdíl byl toliko v hovorech trestanců mezi sebou a v tom, že druhý den byl postní, středa, a proto nebylo v polévce vůbec masa. Ostatně bylo patrno, že představenstvo neřídilo se důvody náboženskými, když ustanovilo ve vyhnanství dva postní dny v týdni, poněvadž sádlo na kaši i v ony dny připouštělo. Tato podivná věc byla zvláště ve velkém postě nápadna, kdy nutí trestance postiti se celé tři týdny (při čemž v jednom z nich připadá zpověď a přijímání), a po celý tento čas je hostí čistou polévkou se sádlem. Kromě postů ve středu a v pátek, ještě dvakrát v týdni vydávalo se v Šelajské věznici místo masa tak zvané osrdí, to jest játra, dršťky a plíce. Porce bývala o něco větší než obyčejná, ale za to jen nevybíravý žaludek mohl jísti toto, jak trestanci říkali, „falešné maso": plíce kluzké

jako ropucha, špatně vyprané drštky, vydávající svou přirozenou vůni, lezly mi s těžkem do krku. Takovým způsobem událo se jistí nefalšované maso jen třikrát za týden. To se vysvětlovalo tím, že starší dozorce (on je i hospodářem) musil někam odbyti i droby, nalezající se nevyhnutelně v každém kravském trupu a proto přinutil starostu stále jich brát; dozorcové a druzí sloužící kupovali jenom čisté maso. Ostatně musím i to říci: ačkoliv trestanci vrčeli mezi sebou, v duchu však, jak bylo viděti, dávali přednost „osrdí", protože se dávalo v trochu větším množství než čisté maso. Co se týče mne, tedy, když jsem se blíže seznámil se stravovným režimem Šelajské věznice, pomýšlel jsem s mimovolným úžasem na těch několik let, která mne očekávala v ní prožíti. „Tady zhyneš!" opakoval jsem sám sobě trestanecké rčení.

Na večerní prohlídce druhého dne byl Lučezorov jako dříve přítomen, ale nevedl více žádných řečí. Večer třetího dne starší dozorce obešel řady a vybízel trestance, aby udali svá řemesla a mistrovství. Z počátku všichni mlčeli, potom začali postrkovati jeden druhého: Jdi Andrjuško... možná že si přece vyděláš na tabáček... Vždyť víš, jaká věznice je tady. Voďanin prvý z naší komory přihlásil se jako kovář a pojmenovav své příjmení, vykročil z řady.

— Nevycházet z čety! Stát na místě! Ruce na švy! — křiklo na něho několik dozorců. Železný kocour rychle vklouzl do řady.

— Kdo je tu ještě? Kdo může ještě kladivem bušiti?

Z naší komory přihlásil se jistý Jefimov.

Malachov, z karceru již propuštěný, přihlásil se jako bednář. Z druhých komor se našli tesaři, truhláři, pilníkáři, zámečníci, obuvníci. Potom četl dozorce službu mající pořad prací. Tu byla skupina určená pro kopání jakéhos příkopu, pro stavbu zimního útulku (pro poutníky, kočovníky,) pro svážení vody a dříví, a konečně pro práce hornické.

Se srdcem mimoděk zmírajícím čekal jsem, kde se octne mé příjmení, i byl jsem upřímně rád, když jsem je uslyšel v počtu určených do dolu, jednak proto, že přál jsem si seznámiti se zejména s hornickými pracemi; jednak proto, že všecky ostatní, dokonce i lehčí práce, zdály se mi jaksi méně čestnými. Když dozorce přečetl pořad, oznámil těm určeným do dolu, že pro velkou vzdálenost dolu od věznice a pro nepohodlí, nebudou vraceti se na oběd; trestanci budou choditi na jednu šichtu a proto mohou si bráti s sebou chléb i kotlík na vaření čaje.

Španka se po celý večer rozčilovala. Seděti pod zámkem, bez vycházky, je již omrzelo a všem se neobyčejně líbila perspektiva nastávající změny. Rozsuzovali také otázku o tom, bude-li se v Šelajské věznici vydávati „na povzbuzení". Dle slov trestanců pro mistry pracující na dole docházely od báňské správy nějaké peníze: kovářům po pěti rublech do měsíce, hlídačům a ostatním po čtyřech rublech. Nesmírně se také zajímali otázkou, jaký to zimní útulek chtějí stavět? Chrchlavý člověk, který navrhoval doktory posaditi do mraveniště, promluvil tajemným šepotem: „Vím... to je pro dobrovolný sbor".

— Pro jaký dobrovolný sbor! Co to pleteš?

— Nic nepletu, nýbrž vím to... Budou již brzo propouštěti... Vždyť již mnohým lhůta dochází. Tu Adruškovi kuchaři, Paramonovi, Tarbaganu, Pestrovu, Romaškovi, Letunovu, Skoropadovu...

— Tak, tak je to. Jenom budou-li zde propouštěti? Vždyť je to ta vzorná věznice...

— Budou... pravím ti!

— Ale odkud ty to víš, huhňo proklatý? Seděl's tu s námi celé dny pod zámkem.

— Vím to, to je má věc... Slyšel jsem to od dozorce!

— Jaký huhňal je to mezi námi, bratři! To není huhňal, ale dva najednou. S ním raději ani nic nemít.

Pohlédl jsem na huhňala. Celá tvář jeho zářila spokojeným a zároveň chytráckým úsměvem. Dlouhé, ryšavé kníry jeho chvěly se jako u tarakána, souchotinářská hruď jeho dýchala přerývaně a často. Dopověděv svou sensační novinku, ulehl na pryčny a umlkl jako dříve.

Začaly nekonečné hovory o tom, kdo a kdy půjde do dobrovolného sboru. Zajímalo mne i tázal jsem se se, kdo z naší komory půjde do dolu? Ukázalo se, že jenom jediný Gončarov a jeho krajan-soudruh Petruška Semenov, mladý Herkules, vyznamenávající se zarytou mlčelivostí. Kovář a pomocník jeho byli určeni do dolu z jiných čísel; Železný kocour a Jefimov zůstali ve vězeňské kovárně. Čirok dal mi dobrou radu, abych se dobře před prací vyspal a já, poslechnuv ho, neprodleně jsem ulehl a usnul jako zabitý. Druhého dne probudil jsem se ještě dlouho před pískáním, jež zavznělo dvacet minut před tím, než otevřeli komory k přehlídce. Oblekl jsem se, umyl se a znova jsem si přilehl a usnul jsem ještě trochu, než konečně zahřmotily dvéře a ozval se obvyklý křik: „Vylez na prohlídku!"

Následovně — bylo pět hodin ráno. V šest hodin, kdy končilo se ranní pití čaje, ozval se druhý zvonek u vrat a v chodbách věznice ohlušující pískot a křik dozorců:

— Do práce! Do práce! Řaď se na dvoře do skupin, každý kam ustanoven.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 19. dubna 1903. Číslo 16.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Z POESIE NĚMECKÉ.

Emil Kuh:

Na věčnost.

Jak v žití nikoho jej milovala
a všechno, zač jen prosil ji, mu dala.

Bohata, šťastna byla dary těmi,
jen v myšlenkách naň vracela se k zemi.

Však sotva měsíc viděl, jak jsou šťastni,
tu smrt ji chopila, by odešla s ní.

Jen jediné říc' před odchodem chtěla,
však branka se již za ní uzavřela.

On dlouho ještě žil tu v plesu, bolu,
a dlouho nesl slast i hoře spolu.

Zřel časem ještě obraz mrtvé temně,
ten zrak, jímž prosila jej: Pojď sem ke mně!

Když zemřel pak a vstoupil v nebes bránu,
procházel teskně sbory nebešťanů.

A v posled tváří v tvář když zřela jej,
řekla jen pozemské to slovo: „Vzpomínej!“

To před odchodem říc' mu ještě chtěla
a v mysli je i na věčnosti měla.

Marie Ebner von Eschenbach:

Malá píseň.

Jen malá píseň; čím to je,
že každý ji tak miluje.
Pověz mi, cože v ní je!

Je trochu jenom zvuku v ní,
v ní trochu hudby, zpěvu zní
a celá duše žije.

Ferdinand von Saar:

Krajina v pozdním podzimu.

Nad sežloutlé vrchy, lesy,
soumrak chladná křídla věsí;
tmavé, jak sny ztuhlé dole,
stojí tiše stromy holé.

Hluboký klid kol a dumy;
ani vlna nezašumí,
ani hlas tu neozve se,
života jenž pozdrav nese.

Jen jak v němém slitování
zříš tam, kde se cesta sklání
v dřevu kříže v noci stmělé
rozpjatého Spasitele.

Přeložil *Bedřich Pfleger.*

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

(Pokračování.)

Uplynulo několik dní a blížily se Vánoce.

„Maminko, co budeme míť dnes k obědu?“

„Lívance z hrachorky *) a chlupatý knedlíky se zelím.“ **)

„Ale maminko, u sousedů vařejí krásný bílý knedlíky, tolik másla na nich a hoši kousali takový dobrý jabka — heč, Františku, já sem taky jed jabka; voni hoši zahodili dycky takovej kus pod lavici a já sem si to zvih“.

„A heč“, chlubil se Františk, „já sem zas viděl takovýho pána s knoflikama žlutejma a něco tu psal“.

„Jó hošičku, s tím se nemáš co chlubiť“, doložil tatínek; jesli to takle půjde dál, nevím, jak dlouho bych tu byl hospodářem. —

Je to přec jen chyba, dyž žena nepřinese žádnou pomoc. — Máma mě slibovala, že vyplatí daně ze

*) Hrachové mouky.

**) Knedlíky z mouky a syrových bramborů.

syrovátky z pod pytlíka a zatím nevidím krejcaru ani za máslo. — Čloujek tuhle jí skoro s prasaty a nic to není platný. —

Fialu sem prosil, aby mě slevil, že to je moc patnáct ze stouky, a von, dyž nemůžu, abych prej mu ji složil". —

„Ale meč, tatínku, dyť nám Pán Bůh snad jednou přeci z tý bídy pomůže: Co sem se jakživa Pána Boha naprosila, aby mě dal tebe, ne pro chalupu, ale, že sem tě měla ráda. Dyť sem se mohla dostať do baráku, kde se slauně kalcovalo, proto že věděli, že já umím taky kalcovat z domu. Mohla sem míť vo mnoho lehčí živobytí, než mám" a při tom se maminka dala do pláče. „Měla sem přec jen poslechnouť, dyž mě maminka říkávala, že si mě vzíť nemůžeš, a nebo, abych do tý bídy sem nelezla".

„U vás mají dicky mnoho rozumu. Včera mě radili, abych prodal rokli a nechal si jen rovinu a tak trochu dluhů že poplatím. Serce se mě bolestí svírá; ta rokel mě je milá jako ráj, a tejdě jí prodať? Né, to neudělám, eště se tak dva roky potrápím a jestli to Pán Bůh nepřehne, pak to prodám všecko".

„Tak budeme vobědovať, tatínku, pomoď se!" řekla maminka.

Tatínek se modlil: „Pane Bože, otče nebeský, požehnej nám těchto darů; pro Ježíše Krista, Amen".

„To sou lívance, jako dukát, já takový rád, dokud sou žavý", usmíval se dědeček.

„Já jím, ale Jirkoji se ňák nechce, von je dědečku melsnej", štěbetal Františk.

„Panečku, vidím to, že nejseš tak melsnej jako Jirka. Von nejí, ale ty, abychme se ti nesmáli, sterkáš to za záda.

„Jó, dyž to má chuť zrouna jako támhle to polínko s tou smůlou".

„Ó, tys olízal smůlu?"

„Jó, já myslel, že to je cukroví!"

„Nó, meč, bude berzo chodiť Jezulátko a vono vám něco přinese, dyž budete hodní".

„A kdy to už bude, dědečku?"

„Až eště pětkrát vstanete".

Ach, to bylo čkání. Dědeček musel počítať každej deň: „Eště čtyřikrát, třikrát, dvakrát — jednou a juž to bude".

Konečně nadešla noc, památná celému světu.

Večer nás dědeček posýlal berzo spat: „Tak si hoši jděte lehnouť a až Jezulátko příde, já vás zbudím".

Usnuli sme. — Najednou slyšíme volání: „Hoši, vstávejte! Jezulátko vám přineslo dary". Vyskočili sme jako kůzlata a mnuli si oči. Vyhoupli sme se na lavici za stůl, na kerém na starém vále maminka ďála placky na svátky. A ejhle: na místě, kde já sem jídal, ležela čítanka s malovanejma deskama a cukrovej kohoutek, na Františkově byl cukrovej hříbeček a vovečka.

„Dědečku! že nemají nikde děti tolik darů jako my?"

„No to ste hodní, že máte dosť na tom, co máte", chválil nás dědeček — „a co ty stará, že si utíráš voči?"

„Ale dyž sem nesla k večeru vod pekaře mouku, stavěla sem se na kopečku a ptali se mě, jakou nesu mouku; já sem poudala, že za deset, a voni se mě tolik smáli, co to bude za koláče, voni že mají za tři a dvacet libru". „A co neseš dětem?" Já sem jim ukázala a voni spráskli ruce. A tuhle chudáčkové, co mají radosti".

„Ba, dobře řek Pán Ježíš: Nebudete-li jako pacholátka", poznamenal dědeček.

•

Nyní nastal slauný pro nás den — hod Boží vánoční. Otec a matka strojili se do kostela.

„Tatínku, to ste pán", švitořil Františk „takový máte krásný kalhoty a kabát. A maminka se mě dnes ňáká líbí, má taky pěkný šaty. To ste paní, takový pěkný knoflíky u jupky".

„Jó hochu, ty ani nevíš, co to je pán", řekl tatínek.

„Tak s Pánem Bohem" — řekla maminka — „pěkně tu hoši s dědečkem hlídejte a ty poď Jirko za náma zauříť".

„Kam pak se, hochu, firuješ", ptal se dědeček, dyž viděl, že si beru střevíce.

„Ale pujdu zauříť a při tom si skočím k Zikšom zazpívať, víte, dědečku, koladnickou, voni mě možná dají koláč".

„No tak jdi, ale přiď hned; já dyž sem byl mladej, taky sem chodíval po koladě".

Vyběh sem tedy, ale ach, sněhu bylo po krk; brzo sem ztratil jeden střevíc, brzo druhej. „Ale budu já se s váma zlobiť!" Vzal sem střevíce do ruky a máchal sem se bos. Dyž sem přiběh k Zikšom, tak u sousedů říkali, záblo mě hodně. Proto sem místo zpěvu skoro jen kňučel.

„Á vítám tě, Jiříku, vítám tě, vítám tě" bremonil hospodář. Deš k nám na koladu?" A dal mě koláč s mákem, posypaný prníkem.

„Táta s mámou šli do kostela a tys, tervám, dědečkoji utek sem?"

„Hospodář s hospodyněj" poznamenala Zikšová uštěpačně na slova: táta s mámou. Mě však koláč chutnal, ať si poudali, co chtěli.

„Mě se zdá, že tam taky už dlouho nebudou říkať u Opočenskejch" pokračovala Zikšová.

„Pane, pane", pomáhal jí Zikeš, „děuku sluzal nahatou, je prauda, dříť umí jako vůl; já říkám: vona se snad stahuje řemenem, jináč by to ani nevyderžela. Ale co to je všechno platný: dluhu jako kvítí a tuhle již po tři roky neouroda — to taky

někam kouká! Dyby si byl vzal Máňu, moh bejť chlapík — ale takle? — —"

„Jirko, máte taky koláče?"

„Taky".

„Hodně moc?"

„I jo, maminka upekla v troubě".

„V troubě. Co pak to je; my sme pekli v peci, třikrát sem topil, poď se poďvat, co jich máme".

Při tom mě ved do komory. Ach to bylo koláčů, kolem do kola, na perknách. „Jesli pak taky máte na koladu maso?"

„Ó jo, tatínek zabil králíka".

„He, hehehe — to bude masa! Poďvej se, co my máme masa a jitrnic" a při tom vodkryl vokrouhlík pelnej masa a jitrnic.

„No, já už půjdu domů".

„I pobuď si u nás".

„Jó, dědeček by huboval! S pánem Bohem".

PORÁŽKA.

Napsal PIERRE LOTI.

Smutný večer uprostřed Indického oceanu. Ze dvanácti volů, které jsme vzali v Singapuru na loď, zbyli pouze dva. Ušetřili jsme je, poněvadž cesta následkem protivného vlnění se prodlužovala.

Byli to dva chuďoučcí, hubení voli s odřenou koží od neustálého houpání lodi. Již velmi mnoho dní se tak plaví, ustavičně se vzdalujíce pastvin tam v domově, kamž nikdy více se nevrátí, krátce přivázáni za rohy jeden vedle druhého, s resignací schylují hlavy, kdykoliv některá vlna mořská, tak studená, je přeleje. Zasmušile požírají své mokré, slané seno. Ubohá to k smrti odsouzená zvířata, třesoucí se zimou, kymácená se strany na stranu, zaplavovaná vodou, zmalátnělá, v ustavičném strachu!

Večer, o němž mluvím, byl obzvláště smutný. Takových večerů bývá na moři mnoho, zvláště když těžké šedé mlhy pokrývají ponenáhlu tmící se obzor, když zavěje chladnější větřík, oznamující blížící se noc. Pod tíhou této samoty uprostřed nesmírných plání vod zmocňuje se člověka taková úzkost, jakou nepůsobí soumrak na souši na místech sebe pustějších. A což více těmto dvěma ubohým volům, živočichům bujných pastvin, bylo zkusiti úzkostí při pohledu na tyto pohyblivé bezedné pustiny bez vyhlídky nějaké naděje, ale s ustavičným obrazem jisté, neodvratné, blízké smrti, který jistě kmital se v jejich zvířecí nepatrné inteligenci.

Pomalu přežvykující a veliké oči jejich měří nedohledné ty prostory. Jejich soudruzi poráženi byli jeden po druhém zde vedle nich, zde na této podlaze. A nyní ode dvou týdnů úplná samota sblížila tyto dva pozůstalé. Při pohybu lodi jeden druhého zadržuje, jejich přátelství projevuje se vzájemným třením rohů.

Tu vstoupí ke mně na můstek lodní kuchař a praví:

„Kapitáne, třeba opět zabíti jednoho vola."

Čert jej přinesl! Špatně jsem jej uvítal, ač neměl na tom žádné viny; v pravdě byl jsem od počátku této plavby silně rozladěn, pořád samá porážka volů!

Je sice pravda, že se vše provedlo pod můstkem, tak že bylo jen třeba odvrátiti oči, mysliti na něco jiného, hleděti do dáli; přece však uslyší člověk úhoz sekery do prostřed čela, těžký pád zvířete provázený rupnutím podlahy i kostí. Dodýchavší zvíře jest potom staženo a na kusy rozsekáno. Zápach krve i vnitřností rozleje se ihned po vůkolí a podlaha jindy tak čistá, zbrocena jest krví a pokálena neřestí.

Nadešel tedy okamžik, kdy bylo třeba poraziti nového vola. Řada plavců utvořila se kolem kruhu, k němuž měl býti přivázán, a z obou volů vybrán slabší, vůl na zdechnutí, jenž se dal vésti beze všeho odporu.

Tu druhý obrátil pomalu hlavu a provázel pohledem svého posledního přítele. Vida, že jest veden na ono nešťastné místo, kde všichni předchůdci jeho padli, porozuměl již, snad světélko rozumu rozbřesklo se v hlavě ubohého zvířete, a úzkostlivé, zoufalé zabučení vyrazilo mu z hrudi.

Ach, toto zabučení, tento přežalostivý zvuk mnou vždy zatřásl, tentokráte však — věc to zcela nevysvětlitelná — zdálo se mi, že nikdy takového zvuku jsem neslyšel. Zdálo se mi, že v něm je obsažena těžká výčitka proti nám lidem a zároveň též srdcervoucí resignace, tlumená resignace, jakoby v hloubi zvíře dobře cítilo, že výkřik jeho nikým nehne, že vše marné. Zdálo se mi, že ubohý volek v pocitu úplné opuštěnosti svým zabučením pravil:

„Hle, onen okamžik, který nebylo možno odvrátiti, nadešel již mému poslednímu bratru tam z těch našich krásných pastvin vzdálené vlasti. Na mne také brzy již dojde, a nikoho nebude, kdo by se slitoval, jako se neslituje nad ním!"

Ach, kdo by se slitoval!? V okamžení tom uchvátila mne taková lítost nad ubohým zvířetem, že cosi mne nutkalo, abych skočil a velikou ubohou hlavu jeho přitiskl ku svým prsům, což jest již v přirozenosti lidské, že snažíme se dodati ilusi protekce těm, kteří trpí, aneb již mají umříti.

Ale ve skutečnosti nemohl očekávati pomoci odnikud, když já sám, jenž až do duše jsem cítil zoufalý jeho hlas, zůstal jsem na svém místě nepohnut státi, odvrátiv toliko oči. Či dá někdo pro zabučení hloupého vola obrátiti loď nazpět, nebo učiní újmu v jídle těm stům lidí? Vy-

hlášen by byl ihned za blázna, kdo by jen minutu u myšlenky podobné se zastavil.

Nicméně plavčík jeden, jenž snad též nikoho neměl, jehož snad též nikdo nepolitoval, uslyšel jeho zoufalý hlas prochvívající duši tak, jako já. Přistoupil k němu a jal se jej jemně drbati na hlavě a krku.

Zdálo se mi, jakoby pohled jeho pravil:

„Hleď, všichni ti, kteří ho zítra budou pojídati, umrou také, umrou všichni, ti nejsilnější i ti nejmladší, ba mnohým bude snad poslední hodina krutější, než byla jemu; mnohým předcházeti budou třebas dlouhé bolesti, utrpení, že by je raději zaměnili za krátkou ránu do čela."

Zvíře oplatilo mu jeho chlácholení, pohlížejíc naň mírně svýma dobrýma očima a lízajíc mu ruku. To bylo také vše; poslední tento záblesk uvědomění v široké omezené hlavě dohasl. Uprostřed těchto zkázonosných, pohyblivých plání vod, v těchto studených mlhách a soumraku zvěstujícím špatnou noc, zde vedle mrtvoly posledního soudruha, z něhož zůstala toliko hromada rozvěšeného masa, jal se ubohý vůl klidně znovu přežvykovati; inteligence jeho dále nesahala, na nic nemyslil, na nic víc nevzpomínal.

Přeložil *F. Šebek.*

KNIHA STÍŽNOSTÍ.

Napsal Ant. Čechov.

Tato kniha uložena jest ve zvláštním, pro ni zřízeném stolku na stanici železné dráhy. Klíč od stolku „je v uschování u staničního strážníka", ve skutečnosti však není potřeba žádného klíče, protože je stolek vždycky otevřen. Rozevřete knihu a čtěte:

„Velectěný pane! Zkouška péra!?"

Pod tím je narýsována tvář s dlouhým nosem a růžky. Pod kresbou je napsáno:

„Ty's obrázek, já portré, ty's dobytek a já né. Já jsem — tvůj čumák".

„Přijížděje k této stanici a hledě na přírodu oknem, uletěl mi klobouk. I. Jarmonkin".

„Nevím, kdo to napsal sem, kdo to čte je hlupákem".

„Viděl přednosta kanceláře stížností, Kolovrojev".

„Vznáším k ředitelství svojí žalobu na Konduktora Kučkina za jeho hrubosti vůči mojí ženě. Moje žena dočista nic nekřičela, nýbrž naopak starala se, aby všichni byli zticha. A také na strážníka Kljatvína, který mě Hrubě chopil za rameno. Bydlím na statku Andreje Ivanoviče Iščejeva, který zná moje chování. Komptoirist Samoluščejev".

„Nikandrov je socialista!"

„Nacházeje se pod svěžím dojmem pobuřujícího jednání... (zaškrtáno). Projížděje touto stanicí, byl jsem pobouřen do hloubi duše následujícím... (zaškrtáno). Před mýma očima udál se následující příběh, zobrazující jasnými barvami naše nádražní řády... (dále je vše zaškrtáno kromě podpisu). Žák 7. třídy Kurského gymnasia Aleksej Zuděv".

„Čekaje na odjezd vlaku obhlížel jsem fysiognomii přednosty stanice a byl jsem s ní docela nespokojen. Oznamuji to všem dle pořádku. Nezoufající venkovan".

„Já vím, kdo to psal. To psal M. D."

„Pánové! To je telecí učitel!"

„Četnice převážela se včera s cukrářem Kostkou přes řeku. Přejeme všeho nejlepšího. Nezoufej četníku!"

„Projížděje tuto stanici a jsa hladov, na jídelním lístku nemohl jsem nalézti postního jídla. Ďákon Duchov".

„Chlamstej, co ti dají..."

„Kdo najde koženou tašku na cigarra, nechť ji odevzdá u pokladny Andreji Jegoryči".

„Protože mě vyhnali ze služby, jako bych byl opilec, tož prohlašuju, že to jsou všickni samí taškáři a zlodějové. Telegrafista Kozmodemjanskij".

„Ctností se ozdobujte".

„Kačenko, já vás šíleně miluji!"

„Prosím, aby se do knihy stížností nepsaly vedlejší věci. Za přednostu stanice Ivanov 7mý".

„Třebas jsi byl sedmý, přece jsi osel".

Přeložil Edv. Cmunt.

OPIČKA.

Nepotkávali jste také jako já maličkého vojáčka po boku otcově, nesmírně hrdého na svou uniformu a šavli? Pyšně vypínal svá pětiletá prsíčka, nadýmaje se blahem a štěstím. Sebevědomě třímal malounkou ručkou rukojeť šavličky, cvrnkaje o dlažbu chodníku. Vítězně a pohrdlivě kráčel davem chodců, kteří pozorně uhýbali se mu s cesty. Zasalutoval občas, když potkali otcova známého, přikládaje špičky napjatých prstíků k lesklému štítku čapky.

Otáčeli se chodci za tím hezkým pětiletým důstojníčkem.

Spokojen, snad i pyšen, kráčel otec podle svého malinkého zázraku. Možná sice, že snoval v duchu velkou řeč proti militarismu, kterou bude míti večer v klubu: kterak moloch militarismus pohlcuje ohromné sumy našeho zlata, ubíjí mozek našich jinochů, mateřský jazyk jim vytrhává . . ., ale — — —

Nebývalo vám také nápadné, jak silný, opičí pud napodobovací je nám lidem vrozen? Proč opou otcové a matky své děti už takřka v kolébce do ztrnulých forem, ve kterých my dospělí jsme si tak libovávali, které však už i nás počínají tísniti? Život tvrdými spáry svými semkne je beztoho dost časně, proč tedy jej předbíhat!

Petr Dejmek.

TISÍCOVKA.

Napsal V. Levora.

Tu sobotu před štědrým dnem potkala domkáře Kalčíka pohroma. Děti mu z Prahy poslaly tisícovku. Tisícovka sama nebyla by ovšem žádnou pohromou. Ale běželo o to, že ji děti nemohly nabýt poctivým způsobem.

Kalčík je chuďas, ale duše poctivá. Poctivě se živí a k poctivosti vede svých šest dětí.

Tři už má ve světě. Nejstarší, děvče, slouží v Praze a chlapec se tam učí varhanářem. Děti se drží dobře, a dle své malé možnosti pamatují se všeličím na rodiče.

Tu sobotu před štědrým dnem poslaly z Prahy domů bedničku s dárky pro rodiče a pro menší děti.

V bedničce bylo mnoho cukroví na stromeček. Hned na vrchu leželo pak otevřené psaní:

Drazí rodiče!

Ve spěchu Vám posíláme nějakou pomoc na svátky a dětem něco na stromeček. O svátcích budeme psát více. Nastokrát Vás líbají a pozdravují

Vaše děti

Josef a Kateřina.

Mimo to ležel na vrchu ještě lísteček a na něm významná slova:

Pozor! Pozor! Pozor!

Opatrně vybírá tedy Kalčík cukroví kousek po kousku z bedničky a Kalčíková s blaženým úsměvem klade je na talíř. Pojednou objeví se mezi cukrovím modravý papírek — bankovka.

Dychtivě sáhne Kalčík po ní a v příjemném rozčilení ji rozevírá, co zatím žena zálibně se usmívá a mnohomluvně počíná vychvalovat děti. Náhle se oba zarazí. Muž rozevřel bankovku, podíval se na ni, zbledl, ruce se mu počaly třást a zlomeným hlasem zaúpěl:

— Ježíš Marja! Nešťastné děti!

Žena poděšená sklonila se nad záhadný papírek v ruce mužově a slabikovala třesavým hlasem: „Ti-síc ko-run."

„I pro pána krále!" zvolala vzrušená a spráskla ruce. Ale zas náhle se odmlčela, když popatřila na zlomenou postavu mužovu. Ten se odpotácel od stolu a sklesl na židli.

Zíral upřeně na bankovku a přes tu chvíli šeptal zsinalýma rtoma.

— Nešťastné děti! Nešťastné děti!

„I pro pána krále, Barto, co pak si myslíš?" počala žena také již polekaná.

— Co si myslím? — Že ji buď našly nebo ukradly!" zasípal.

„I pro pánička, Barto, co to mluvíš? Ukradly — naše děti. Ne, to není možné! No, a jestli ji našly —", pokračovala konejšivě. —

„Našly nebo ukradly," vyhrknul Barta zlostně, „to je jedno. Z obojího kouká kriminál!"

„I pro pána —" spustila žena opět, ale v tom ozval se smích a mladé hlasy na dvorečku; děti se vracely s klouzačky.

Kalčíková honem sebrala bedničku a talíř se stolu a odnesla obojí do přístěnku. Také muž po chvíli zašel do přístěnku a ukryl tam zlověstnou bankovku, ještě jednou s odporem na ni se podívav, na nejhlubším dně truhly. Po té vyšel na dvorek.

Byl už večer. Kalčík poklízel dobytek a chystal dříví, ale dělal vše jako bez duše. Pomyšlení na to, co ukryl v truhle, a na pražské děti div ho nezbavovalo rozumu.

„Tak je," přemítal, „když člověk musí dát děti z domu. Ty nejlepší se ve světě zkazí. Nešťastné děti! Jaké to ďábelské pokušení je svedlo? Ano, teď rozumím tomu chvatu. Teď vím, co znamenala slova: Pozor! Pozor! Pozor!"

Ó, jak by si Kalčík ulehčil, kdyby se mohl někomu svěřit. Ale komu, aby to zůstalo tajno? Dostat se to mezi lidi — těch řečí! ta hanba!

Cítil, že musí něco podniknout, aby pohromu, možno-li, ještě odvrátil, ale co? Sebrat se a dojet do Prahy bylo by ovšem to nejmoudřejší; ale těch útrat! —

Byla to pro Kalčíka těžká noc, podobné, přiznal se, ještě nezažil. Převaloval se na širokém loži, vzdychal, oka zamhouřit nemohl. Také žena vedle vzdychala, pokoušela se i zapříst hovor a muže ukonejšit; ale byvši nevrle odbyta, mrzutě se obrátila a záhy usnula.

Muž však bděl dlouho přes půlnoc. Naposled se přece na něčem ustanovil. Zítra doběhne k bratru učiteli do blízké vesnice. Bratr je rozumný a upřímný, on jistě dovede poraditi.

Tím se Kalčík upokojil a konečně usnul.

Druhého dne — byla vzteklá metelice, psa z domu nevyhnat — když rošický řídící učitel pospíchal z kostela, setkal se u školního prahu s bratrem Bartou.

„I vítám tě! Co tě k nám vede v té Sodomě?"

„Neštěstí, bratře", zašeptal Barta, „neštěstí!"

Bratr učitel, zaražen ani tak těmi slovy jako škrceným hlasem, strastiplnýma očima a zdrcenou postavou Bartovou, zavedl jej bez dalších otázek do pokojíka, své úřadovny. Kázal bratrovi, aby si sedl, a vyzval jej, aby mluvil.

Obšírně vypravoval Barta o svém neštěstí. Mluvil z počátku těžce, trhaně, ale čím dál tím živěji a názorněji a cítil za řeči patrnou úlevu od své strasti.

Bratr poslouchal mlčky, se zájmem a když Barta dopověděl, řekl tlumeně: „Je to zlá věc zlá věc. Suď Bůh, jak děti k penězům přišly."

„No ale", — dodal pevněji — „zoufat hned nemusíš. Nejdříve třeba vědět, co se stalo. Nejlépe, abys sedl na dráhu a dojel do Prahy."

— Taky jsem už na to pomyslil — děl ochotně bratr.

„Nu a víc co? Když už jsi tady — nádraží je blízko — jeď hned odtud! — Máš tu nešťastnou tisícovku s sebou?"

— Mám — přikyvl Barta a sáhl do náprsní kapsy pro starý notes.

„Ukaž, ať také vím aspoň, jak vypadá," — dí učitel.

Barta vyndá z notesu bankovku a podá ji bratrovi.

Ten ji vezme, podívá se na ni, podívá se lépe, koukne na Bartu a zase na bankovku a konečně vypukne v hlasitý, nehorázný smích.

Mezitím, co Barta s úžasem a jako opařený se díval na řehtajícího se bratra, vešla švagrová a s údivem pohlížela se švagra na muže. Ten, ještě smíchy se otřásaje, podal jí „bankovku". Švagrová vezme a čte nahlas: **„Tisíc korun** ušetří časem, kdo svoje potřeby lněného a bavlněného zboží bude odebírat od firmy Ekstein a synové v —"

Tázavě pohlédla na muže.

Ten několika slovy jí vyložil historii domnělé bankovky.

Mezitím seděl tu Barta s pocity valně smíšenými. Rozpačitě hleděl na modravý papírek ve svých rukou a pomalu slabikoval drobné řádky pod lapidárním záhlavím: T i s í c k o r u n. Jak jináč, jak hloupě mu teď připadal ten papírek zbavený svého kouzla! —

„Ale bratře," ozval se po chvíli učitel, — „kam pak's dal tento," — a ťukl se ukazováčkem do čela.

— Inu nediv se, bratře, mne ta dvě zatrolená slovíčka celého omráčila, neměl jsem pro nic jiného více smyslu.

„Ale co pak jsi někdy slyšel, že jsou také bankovky s českým nápisem?"

— Inu, už se mi vysměj! Ale zaplať Pán Bůh, že je to takové! Ale dětem já povím, zač je toho loket, dělat si blázny z rodičů!

A „zaplať Pán Bůh", opakoval si opět, když se po obědě s bratrem a švagrovou loučil, aby se ubíral k domovu. Ale kdo by chtěl tvrdit, že ryzímu citu uspokojení nebylo přimíseno nějaké procentíčko zklamání?

Vždyť, považme, tisíc korun! To přece v očích takového chuďasa je celé jmění. A už to pouhé pomyšlení, že kdyby jen chtěl, mohl by si je podržet, musí ho naplnit city nikoli nepříjemnými.

Kalčíková doma přijala zprávu o veselém rozluštění trapné hádanky se značně menší radostí než muž. Její tvář se aspoň znatelně prodloužila a úsměv, jenž se jí objevil na rtech, vypadal dosti nakysle.

Nyní však, protože děti právě odběhly na klouzačku, přinesla rychle z přístěnku bedničku a chladně jala se vybírat ostatek dárků.

Docela na dně našla krabičku a z té vytáhl z brusu novou pětku.

To tedy byla pomoc, o které děti mluvily!

Pětka Kalčíka opět s dětmi usmířila. Připustil, že onu nepravou bankovku přiložily jen pro zasmání.

— Vždyť nemohly vědět, že mají tak bláznivého tátu — rozhodnul.

A tím byla tato historie smířlivě zakončena.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Kočičky.

V témdni před velikonočními svátky učilo se v prvé třídě dvoutřídní školy o vrbě a přišlo se také na kočičky. Žáci jsou 7—10letí. Bylo právě po květné neděli a skoro v každém stavení měli doma svěcené kočičky. Děti věděly, k čemu svěcených kočiček se užívá a uctivě se o nich vyslovovaly. Někde dávají je za obraz, jinde za trám neb i za krov na půdě, aby hrom do stavení neuhodil; hospodáři nosí kočičky a křížky ze dřeva na bílou sobotu posvěceného na pole do žita, aby nepotlouklo. Někde dokonce zbožné duše na hladovo 3 kočičky spolknou. (Smělec takový při nejmenším dokáže, jmenovitě letošního roku, že má „dobrý" žaludek.)

Na to pan učitel se zamlčel a když děti se zařadily, vypravoval:

„Byli dva sousedé, rolníci. I jejich pole ležela vedle sebe. Oba na podzim zaseli žito a to náhodou tak, že lány toho žita odděleny byly pouze úzkou mezí. Ačkoliv oba dva svých polí pilně si hleděli, přece v jednom spolu se rozcházeli. Jeden z nich totiž d á v a l do žita kočičky, druhý n e d á v a l.

Osení vzrostlo a slibovalo bohatou žeň. A tu jednou v červnu brzo po poledni zatáhlo se nebe černými a šedivými mraky, prudký vítr zdvihl se a za chvilku zkázonosné krupobití sneslo se nad krajinou." —

Pan učitel přerušil vypravování. Bylo ticho; žáci jen dýchali.

„A hádejte, komu potlouklo?" otázal se pan učitel.

Padesát rukou hlásilo se k odpovědi, že tomu, co neměl kočiček na poli.

„Ale oběma," pravil pan učitel.

Okamžik překvapeně hleděli žáci jeden na druhého, ale pak, když porozuměli, dali se do upřímného smíchu. *—m M—.*

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Všichni vyhrnuli se na dvůr a hledali svých. Spatřil jsem své bohatýry, Gončarova a Semenova a postavil jsem se za jednoho z nich. Každý z dělníků báňských měl za ňadry plátěnou onučku s krajícem chleba a čajovým koflíkem, někteří měli kromě toho i kotlíky. Napřed vyzvali za vrata ony, kdož byli určeni kopati příkop, za nimi tesaře a nejpozději ze všech hornickou skupinu. Za vrata pouštěli nás po jednom, při čemž ohledávali, ohmatávali celý šat od hlavy do paty. Na rovině před věznicí opětně veleli seřaditi se a obklopili nás hustým průvodem kozákův. Několikrát nás přepočítávali. Starší průvodce zapsal si v služební světnici, že přijal třicet pět trestanců. Mezitím ozvalo se velení dozorce, který musil nás doprovázeti na důl:

— Půlobratem na-pra-vo! Čtyřstupem čtyřstup! Pochodem pochod!

A kobylka na zdař Bůh vyletěla do neznámé dáli — ať kamkoliv, jen aby byla dále od věznice, jen aby přišla na něco nového, byť by to nové bylo desetkrát horší...

Z počátku snižovala se cesta dolů. Všude kolem žlutěla se drobná, plazivá porostlina, mladý modřín, řídká bříza, vrba, keře rojovníka a šípku a po celém obzoru zdvihaly se vrchy, tu úplně holé, tu právě s takovou porostlinou. Nevěděli jsme, ve kterém z nich nalézá se Šelajský důl.

Dle doslechu všecky šelajské hory byly provrtány šachtami a rozřezány štolami. Místo toto bylo plno temných a hrozných legend. Ukazovali na jeden z vrchů a pravili, že před třiceti roky zasypal se tam důl, při čemž zhynulo více než šedesát trestancův.

— To se tají, rozumí se, — vyprávěl nemladý již trestanec s obličejem suchým jako tříska a smělýma černýma očima: — tají to, aby našince neodstrašili. Nu, však my to víme!

— A nic nevíš! — odporoval mu dozorce, který šel podle nás a slyšel rozmluvu: — zasypal se důl, zasypal opravdu, jenom že ne zde, nýbrž v Algačích.

— A algačinský dohlížitel praví totéž: to, prosím ne u nás, nýbrž na Šelajském.

— To není možná. Algačinský dozorce, Štěpán Iványtč, je můj rodný strýc. Kdo tedy z nás dvou může to lépe věděti?

— Možná, že vy to i lépe víte, — o tom nechci se příti; — jenom že představení vám samým přikazují tajiti to před námi.

— A proč tajiti?

— Ale proto, že kdyby to věděla kobylka, nikoho byste pak do hory nevehnali!

— Lžeš, starče! Vehnali by, jak by chtěli. Vždyť ty sám to dobře víš, jak pravíš, a ženou tě a ty jdeš.

Stařec přestal se příti, ale dlouho cosi sám sobě bručel. Trestanci byli jak patrno na straně svého soudruha. Mnozí mně dávali znamení a šeptali mi:

— Jakého bulíka nám to věší? Ano, nás, kamaráde nepodvedeš. Známe to vaše hadí plemeno!

— Hle! Hle! — zatáhl mně někdo za rukáv: — pohleďte Mikalájiči. — Ohlédl jsem se v levo, směrem k vrchu, na nějž bylo ukazováno a mohl jsem jen rozeznati několik ohromných hromad navaleného kamení a místy černající se jámy.

— Jaké jsou to jámy?

— Šachty.

— Zde se propadly?

— A kdož to ví; možná že zde.

Cesta začala stoupati do vrchu. Když ušel jsem asi čtvrt versty, ucítil jsem, že jsem udýchán i zakřikl jsem mimoděk sibiřským nářečím: „Lehčeji!“ Dozorce ohlásil oddech. Když jsme si oddechli pět minut, znovu jsme se zdvihli na cestu. Stoupání bylo stále obtížnější a obtížnější. Ale již byl nedaleko světlík, nevelíký to domek, v němž bydlel důlní hlídač a kde muselo se prováděti třídění trestancův na práci. Tady stála také kovárna. Když jsme s celou tlupou vešli do světlíku, uviděli jsme vetchého a poloslepého staříka s hřívou šedých, nečesaných vlasů a hadry na plecích. Ostrý nos jeho, zdálo se, že vysrkával vzduch a očka jeho, přes jejich stařeckou vyhaslost, dělala na mne dojem onoho šibalství, kterému se říká vyšší chytráctví. To byl důlní hlídač. Vedle něho seděl dohlížitel, tělnatý a červený mužík, oděný v černých plyšových šaravarech a obnošeném polokaftanu s červeným pasem. Nazývali ho Petrem Petrovičem. Začal se nás spěšně vyptávati kdo zná jakou práci; ale zpozoroval jsem, že všichni, i ti staří snažili se přesvědčiti ho, že oči jejich poprvé vidí důl. Našli se ostatně kovář i tesař, kteří byli přiznali svá řemesla v předvečer vězeňskému představenstvu. Z další rozmluvy jsem velice málo rozuměl; slyšel jsem jen, že mne určili na jakýsi „kolovrátek“.

— Co pak to je? — tázal jsem se zmaten Gončarova. Napadlo mi, jest-li si ze mne žerty netropí.

— Nemějte strachu! Je s vámi ustanoven Peťka Semenov, on vám vše vysvětlí i ukáže.

— A což vy sám půjdete jinam?

— Zůstanu zde a budu dohlížiteli saně dělati.

Popošel jsem k Semenovu a dověděl se od něho, že půjdeme na nejvyšší šachtu vodu vyčerpávat.

— A jaký je to tam kolovrátek?

— To je kolovrátek — vodu vyčerpávati, — usmál se Semenov, ukázav dvě řady oslnivě bílých zubů.

Pohleděl jsem po prvé do jeho tváře a přiznávám se, že jsem se sotva mohl odtrhnouti. Zasmušilá

a tvrdá tvář v obyčejný čas, — ozářena úsměvem vynikala čistě dětským půvabem; šedé oči, v jejichž hlubině kryla se nedobrá síla, leskly se tehdy důvěřivostí a jakousi blahosklonnou měkkostí.

— Kolik je vám let, Semenove? — mimoděk vyptával jsem se, hledě se zalíbením na jeho úsměv. Úsměv rázem zmizel, jako slunce za vystouplými mraky.

— Dvacet osm — odvětil neochotně a odešel pryč.

Pohlížeje za ním z dáli, viděl jsem opět jen vážnou, chladnou tvář a nachmuřené brvy. Nevelické, sotva znatelné knírky dodávaly dolení části tváře, vůbec velice krásné a energické, jakéhosi nepříjemného, zvířecího karakteru. Čelo měl Semenov široké, úplně čtvereční; vysoký vzrůst a železné svaly rukou dokreslovaly postavu. Vždycky mi bylo nevolno, když hleděl jsem do těch šedých, velikých očí: zdálo se, jakoby nehleděly přímo na vás, nýbrž jako by pronikajíce vás naskrz, viděly cosi za vašimi zády, i dostavovala se instinktivní obava, že vás již již uchvátí železná ruka za zátylek a strhne vám v okamžiku kůži s lebky... Umínil jsem si, že musím blíže poznati tohoto člověka v jehož duši dozajista žil démon.

Vystoupiti na vrchní šachtu bylo ještě tíže; hora zdvíhala se stále příkřeji a příkřeji a na prostranství sedmi set kroků oddychovali jsme nejméně pětkrát. Ostatně pět trestanců se mnou stejně ustanovených, jak patrno necítilo potřebu oddechu; dělali to jen k vůli mně. Při tom byli všichni obtěžkáni břemeny: jeden nesl ohromný tlustý provaz z mořské trávy, který vážil nejméně tři až čtyři pudy; druhý — dřevěná nosidla; ještě dva po těžkém vědru, okutém železnými obručemi; konečně pátý nesl železné kladivo hornické asi půl pudu vážící, topor, dláto a několik skob. Já nesl jsem jenom prázdný věderec na čaj a chléb. Když jsme konečně došli na místo nám určené, tlouklo mi srdce, jako pták v kleci; zajíknuv se, klesl jsem na zem a zůstal tak několik minut ležeti, dokud jsem se nezotavil. Pak rozhlédl jsem se zvědavě kolem. Seděli jsme vedle velikého dřevěného stavení, majícího tvar kůželu nebo čepice vysoké okolo pěti sáhů, přikrývající tak vchod do šachty. Po stranách byly dvoje dveře zamčené na zámek; starší průvodčí je odemkl. Dva kozáci se zbraní postavili se spěšně po obou stranách čepice a ostatních pět začalo dělati hranici.

Pohlédl jsem dolů. V hlubině kotliny blýskala se ohrada Šelajské věznice; nejbystřejší zrak mohl by sotva rozeznati černé tečky stráží, které procházely se po oslnivě bílé půdě věznice. Kolem věznice černalo se mnoho ostatních stavení, která působila množstvím komínů, do ranního vzduchu dýmajících, dojem malého městečka. Značně výše, obklopený močálem, bylo viděti báňský světlík, z něhož jsme byli právě vyšli. Ještě výše poněkud stranou stál pěkný domek vrchního lezce Monachova, který spravoval Šelajský důl. Přímo pod našima nohama vystupovaly jedna za druhou dvě právě takové dřevěné čepice jako naše, přikrývající druhé dvě šachty — střední a spodní. Cestou jsem jich pro těžké oddechování ani nespozoroval. Všecky tři šachty nalezaly se ve stejné vzdálenosti po dvou stech krocích jedna od druhé. Tu jsem právě od trestanců uslyšel, že poblíž světlíku začíná ještě štola — horizontální chodba, prohlubující se do hory směrem k nám, chodba, do níž musí konečně vůstiti vertikální šachty, aby v ní vzaly na se úlohu průdušek. Spokojiv se těmito prvními poznatky, mimoděk kochal jsem se obrazem přede mnou rozestřeným. Bylo jasné podzimní jitro; ve vzduchu bylo svěže, ticho a jaksi radostno; po bledém nebeském lazuru neplynul ani jediný obláček. Sotva vyšlé slunce vylévalo již moře lesku.

Místy blýštěly se hory oslnivě, místy kladl se od nich černý stín. Bylo též temno v úžlabině, kde nalezala se věznice. Za to nad ní, výše na opáčné straně od nás, byla krajina zvláště malebna a velkolepá. Tam zdvihal se celý amfiteatr hor nahromaděných jedna na druhou, a konečně mizících v modravé ranní mlze. I napadla mi mimoděk slova básníkova:

Za horami hory
chmurou ovité,
ozářené hořem,
krví polité...

Ano, hrozná myšlenka na to, kolik hoře, kolik slzí, ba i živé lidské krve viděly tyto bezcitně krásné hory, zatemňovala požitek z krajiny a mimoděk nutila odvraceti oči... Hleděl jsem na druhou stranu, nahoru od šachty. Tam čněla ohromná hora, vévodící jak patrno, celému okolí. Jeden z kozáků, zpozorovav mou zvědavost, přiblížil se a pravil, že zejmena v této hoře nalezají se hlavní vykopávky Šelajského dolu.

— Je celá rozrytá šachtami a rudy je tam ještě veliké množství. Jenom že je to nyní již po třicet let vodou všecko zatopeno — nelze postupovati. Můj dědeček tam pracoval... Je ještě podnes živ.

— Byl vyhnancem?

— Pravda že vyhnancem. Tehdáž všichni sedláci byli vyhnanci... Vždyť jsme správcové. Když slyší člověk dědečka, tak nynější vyhnanci žijí jako v ráji proti jindy. Vždyť tehdy byl Razgildějev... Jen se zeptejte tam staříka ve světlíku — vždyť on též zde, v téže hoře pracovával a byl na Kaře. Co pak to máte nyní za vyhnanství? Úkolů od vás hrubě nežádají, bijí vás zřídka, sem tam někdy ale tenkráte dne neminulo, aby krev řekou se nelila!...

Kozák došel. Všichni se mimoděk zamyslili.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 26. dubna 1903. Číslo 17.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

LOUIS KŘIKAVA.

V MĚSTĚ NA SEVERU.

Vzkříšení.

Zde v městě tomto, městě na severu,
v něž dýchá přes den ohavnými ústy
kraj dýmem mstící zvolnou zkázu svou,
dnes čistý vzduch jest, hodný svatvečera . .
Zřím . . Na náměstí dole před kostelem
se množství vlní, cosi čekajíc.
Ah — vzkříšení je . . slavné vzkříšení je . .
Den znaven klesá šumných do ulic.

Je vzkříšení — a zšedlé stíny nebe.
Slyš, v lidstva šum hodiny tlukou sedm . .
Stydnoucí stříbro ran svých ve vzduch pouští . .
Na náměstíčko elektrická tramway
přibíhá zvoníc, mručíc, prskajíc . .
Již světla planou, kroky chodců stanou.
A na náměstí se plní víc a víc.

Náměstí malé . . V pozadí chrám září,
spí v pravo zámek, v předu pomník tenký
se vbodá v šero. Kolem něho děti
se honí hbitě . . Tuhne promenáda
pod okny mými . . Lid se s hlukem sráží . .
Ve vzduchu vzrůstá hudba jásajíc . .
A oči planou, kroky chodců stanou . .
A náměstí se plní víc a víc.

A již v ně vtéká řinčíc hudba střelců . .
Náměstím proudí, za ní mužů četa . .
A modré postavy se u kostela
nejapně staví, točí, odskakují,
se rovnají a vážně přihlížejí,
strážníků kterak řada spěchajíc
kol nich kruh úcty tvoří . . Oči střelců,
viz, pýchou planou, — v neurčitu stanou — —
A náměstí se plní víc a víc.

Čekání chvíle. V ní má duše snivá
nevidí tvrdé na severu město . .
Rachotem ran a sladkým zvukem zvonů
kraj *mladý* zvučí . . Za vesničkou v háji — —
sukénka modrá u mužského pláště
se chvěje, prosí, tiše vzdychajíc — —
Den vzkříšení je . . ach, den vzkříšení je . .
O duše má, již nevzpomínej víc . .

Úsečný ve sny vběhl náhle povel . .
Zvlnil se dav . . . a v předu promenáda
se zkolísala. — Ručky v rukavičkách
se k ouškům nesou. „Hoch an! Feuer! Trrum!"
Modlitba pušek letí k nebesům . .
A ticho zas . . Dost oči uzřely.
Ještě si dvakrát výsknou výstřely
na počest Pána, jímž Vám spása dána,
na počest tomu, jenž dnes z mrtvých vstává;
ještě si z hloubky zvony zahlaholí,
tajemné zprávy vnesou do okolí . .
Vzkříšení! Vzkříšení! — —
Zavírám okno.

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ

DÍTĚ.

Črta ze skutečnosti.

Dítě se probudilo. Převalilo se na spuchřelém slamníku a natáhlo ručku v pravo vedle sebe, tam, kde pozdě večer ulehla k němu jeho matka.

Ale matky tu nebylo. Dítě nechápalo nic a nepřemýšlelo o ničem v té chvíli. Stisklo ručku a sevřelo v pěsti nějaký cár — snad v polosnu se domnívalo, že to matčina kazajka. Byl to jen hadr, který tvořil povlak toho páchnoucího slamníku.

Dítě usnulo blaženě znova. —

Ve tři hodiny ráno vstávala chasa.

Sedlák běhal s místa na místo a pobízel tu mírnými, tu prudkými slovy, jak právě bylo třeba. Ve žních je každá chvilka drahá. Zabušil hřmotně i na dvéře světnice, kde spalo dítě. Ta světnice a dvě sousední byly udělány ze starých chlévů blíže vrat. Sbořit chlévy bylo škoda — i přestavěli je na obydlí pro deputátníky. Podlah tam nebylo, jen upěchovaná tvrdá hlína. Malička okna zbyla památkou na dobu, kdy tyto díry sloužily za útulek dobytku.

„Tak vstávejte, lidi! Co je s vámi?"
Žádná odpověď.

Kopnul zlostně do chatrných dveří a zaklel.

Z vnitřku se ozval usedavý pláč dítěte. Probudilo se, posadilo na bídném loži a hmatalo ručkama kolem sebe v té tmě. Nikoho tu nebylo. Jen z venku kdosi mlátil na dvéře a hrozivě křičel: „Sloto líná!" Dítě tomu pranic nerozumělo. Chápalo jen, že je samo v té ošklivé, divné světnici — a tolik se bálo...

Když novým kopnutím rozletěly se špatně zavřené dvéře, sedlák vkročil rychle dovnitř. Světlo ruční svítilny slabě osvětlilo vlhkou místnost. Nebylo tu nic více, než dva špinavé, zpola rozpadlé slamníky, trochu hadrů v jednom koutě, nějaká lopata, nějaké tyče... a na jednom slamníku sedělo dítě a hlasitě plakalo...

„Kde máš tátu? Kde je máma?"

A dítě bezpočtukrát hořce opakovalo: „Táta... máma..." a zakrývalo špinavýma ručkama obličej. Mezi drobnými prsty řinuly se těžké slzy...

Sedláku se rozbřesklo v hlavě...

Svolal chasu a nařizoval: „Podívejte se dobře všude, jestli nic neukradli! Ta slota — utekla..." Nic neukradli, ba, nechali tu sami ještě něco na památku — dítě...

Včera sem přišli, bůh ví odkud. Co se takové čeládky ve světě potuluje! Prosili o práci. Už prý několik dní nejedli. Že byly žně a o lidi nouze, vzali je. Nikdo se ani kale nepamatoval, jakže se jmenovali. Přivedli s sebou dítě, holku Nanku. Mohlo jí být pět — šet let. Možná, že už patřila do školy. Na takových dětech nikdy dobře nepoznáš jejich věk. Špína, bití a bída berou těm tvářím veškeren půvab dětství. Vzali je tedy. Přes den pracovali, dostali se najist a každý tři šestáky — v noci nepozorovaně utekli. Nanku tady nechali...

Co s cizím dítětem? Kam je poslat? Kdož pak ví o jeho domovské obci! A jak se jmenuje? Nanka — jiného nic nepovídá. Kde hledat tátu a mámu?

Posléze ujednáno, že Nanku tady přece nechají. Bude pást husy, škrabat brambory, a malá Lojska sedlákova bude mít koho týrat. Spávat bude ve chlévě, neboť do světnice nastěhují se deputátníci.

Dobrý skutek vykonán.

A před Nankou rozevírala se nová kapitola jejího dětství...

GUSTAV CHARPENTIER MEZI NÁMI.

Byl mezi námi. Zájem o naši píseň národní přivedl jej na náš „slovácký večírek" do hostince „u Kupců". Šlo mu právě o zpěv společenský, nenucený, studentský. Naše písně slovenské seznámily nás sice s mnohými už veličinami, ale hosta tak vzácného — autora Luisy — jsme přece jen ještě neměli! Což divu, že za zvláštní nálady, s dechem zrovna zatajeným očekávali jsme jeho příchodu. „Už jdou!" — byl konečný výdech nedočkavosti. Přišel s ním vedle jiných Kovařovic a Anger. Těmto hudebním kapacitám měli jsme ukázati, co dovedeme — my, jimž ve většině notová abeceda jest záhadou. Začali jsme. Pro nás bývá začátek zvlášť rozhodný! „Chytneme-li" prvními dvěma nebo třemi písněmi, máme vyhráno, neboť chytneme potom my sami. Nálada je tu. Další úspěch už jen bývá stupňováním. Nálada stává se upřímnější, živější, ohnivější a tím přirozeně přednes písní zdařilejším. Podstatná část úspěchu založena jest ovšem mimo nás, v kouzlu našich písní samých.

Šťastný byl začátek náš před Charpentierem. Hned po prvních melodiích svých poznali jsme na jeho i na tvářích vzácných hostí oživení. A už to šlo vesele, s chutí, bez únavy! Zpívalo se, výskalo, tančilo, až celá hospoda životem hýřila. Charpentier byl u vytržení. Sotva stačil si poznamenávat, co ho zvláště zajímalo. A bylo toho velmi mnoho! Písně jsme zrovna plnýma rukama rozhazovali, jedna stíhala druhou, bez konce, smutné i veselé, táhlé i taneční. Spousta jich bylo, jistě přes 50! Úspěch zpěvů našich byl znamenitý.

Hosté prodleli s námi hodně přes půlnoc. Zalíbilo se jim mezi námi. Srdečná byla slova Charpentierova: „Věděl jsem, že od vás uslyším něco pěkného, ale to, co jsem uslyšel, jsem přece nečekal. Překvapili jste mě velice. Písně vaše zůstanou mi nezapomenutelnými, a mnohé z nich zaznívati budou v mé lidové konservatoři". Většího uznání se nám a písním našim už dostati nemusilo, ale dostalo se.

Charpentier pozval si nás na druhý den dva spolu se spisovatelem Hladíkem, tlumočníkem naším, do hotelu Central, v němž byl ubytován. Přišli jsme k 11. hodině. Mistr právě vstával. S radostí nás uvítal. Roztomilý člověk! Nenucený, přirozený, a jak vkusný jest každý krok, každý pohyb jeho! Prosté a opravdové bylo celé jednání jeho. Beze všech nemístných rozpaků oblékaje se před námi, pochlubil se, co mu věnoval skladatel V. J. Novotný. Požádal nás, abychom mu poznačili, co z toho je umělého, co národního. Zajímalo ho, když jsme mu vykládali, jak my, Čechové, jsme bohati písněmi národními. Počet sebraných písní našich že sahá do tisíců. Zejména naše Slovensko, že jest nevyčerpatelným zdrojem plodů lidové poesie. Upozorňovali jsme ho zvlášť na své písně moravsko-slovenské, jež z písní našich —

majíce na všech stranách slovanské sousedstvo — vynikají zvláštní svérázností a neposkvrněnou původností. Litoval, když zvěděl, že novodobý život, dnešní komunikace, tisk zejména chantanové a kramářské poesie a j. zhoubně působí na zpěvy lidu našeho. — Vyslovil přání hned na „slováckém večírku", abych mu některé písně, jež od nás právě slyšel, poznamenal. Napsal jsem mu jich několik, mezi nimiž ovšem ony, jež, jak jsem sám tušil, se mu nejvíc líbily. Že mu v duši zněly, dokázal nejjasněji tím, že vyptávaje se, je-li v mém rukopise píseň ta a ta, význačné tóny mi hned naznačoval, tak že snadno jsem poznal, na kterých písních mu nejvíce záleží. Zvláště mu šlo o píseň: Stójí Jano při potoce ze sbírky Janáčkovy, kterou my zpíváme tak, že do solového přednesu sbor vpadá slovy „eja hoj" a „Bože mój". Dále se mu líbily: Muzikanti, co děláte, Na trávníčku na zeleném, potom Luterán, Chodíme, chodíme, Na tom našem nátoni, Už je ráno, už je den, Ovce moje, ovce moje a j.

*

Nemálo Charpentiera zajímal Vítězslav Novák. Jeho sbírku písní slovenských měl stále v rukou. Píseň „Umrem" s harmonisací Novákovou se mu zvlášť líbila, dále „Dievča, dievča", „Hej, zapadaj, slniečko", „Pod tým naším okenečkom" a j. Žádal mě, bych mu z písní, jež jsem mu napsal, poznačil ony, jichž harmonisace jsou vydány. Stalo se. Prohlédl to a povídá: „A co ty ostatní, ty nejsou harmonisovány?" „Ne!" „A včera jste přece je doprovázel!" „Ano! Byly to moje primitivní harmonisace z nouze." „To mně je musíte zahrát!" A už jsme šli k pianu. Kol. Haluzický zpíval, já hrál, a za chvíli byl můj milý rukopis plný not, značek a poznámek. Hudební sluch má Charpentier věru dokonalý! Bylo mu hračkou zachytnout rázem zrovna celou mou harmonisaci na papír. Sebe rychlejší spád tónů a kombinace jejich stačil si dostatečně poznačit. Písně naše se mu znova zalíbily. Náhle, jako by mu oko zajiskřilo: Vzpomněl si na — fonograf, a že mu musíme některé své písně zazpívat do fonografu, aby měl pro Paříž autentickou reprodukci! Přijato. „A teď, pánové, zajedeme si do obchodu hudebninami pro publikace vašich písní." Zajeli jsme k M. Urbánkovi. Charpentier byl potěšen, že mu bylo na místě vyhověno až na Francisciho „Trávnice", jež jsou rozebrány. Vedle sbírek nár. písní Janáčkových dostalo se mu i skladeb umělých předních skladatelů našich, zejména z mladší generace. Při Chválovi nemálo ho zajímalo, že vedle hudební kritiky zároveň komponuje. Skladby jeho budou prý jej proto tím více interessovati. — Pokud jsem však seznal, běží Charpentierovi v první řadě o naši píseň národní, která ho tak okouzlila. Píseň lidová hodí se mu jednak asi zvláště pro jeho lidovou konservatoř, jednak sám cení vůbec píseň tuto vysoko. Znamená prý pro skladatele tolik, co pro malíře akt.

Druhý den byla schůzka u fotografa pana Tomáše na Václavském náměstí. Charpentier, ač už měl před odjezdem, přišel též. Nevšední ochotou p. Tomášovou podařilo se nám zachytnouti do fonografu dosti zdařile všechny výše jmenované písně a též ještě jiné, mezi nimiž také Jožky Uprky zamilovanou: Ta kněždubská fára. Písně do fonografu zpíval Haluzický a též sochař Fr. Uprka zazpíval některé svým výrazným slováckým hlasem. Charpentier vyžádal si písní oněch doslovný francouzský překlad, jejž mu pořídí p. Schmidt-Beauchez.

*

Charpentier jest člověk své doby, zásad pokrokových, smýšlení demokratického. Se zálibou obírá se rozmanitými problémy. Zejména otázky sociální jsou častým předmětem jeho úvah. Nemálo učinil pro zlepšení stavu hudebníků své vlasti založením hudebního syndikátu. S účastí všímá si drobných lidí. Mezi lidem vůbec rád se pohybuje. Typická, originalní figurka ze světa malých dovede jej nad míru upoutat. Tak v Praze přál si prý slyšeti podomní obchodníky — vyvolávače. Mnoho jich asi neslyšel. Spíše na venkově shledal by se s takovými typy vyvolávačů — brouskařů, dráteníků, handrláků, vápeníků a j. Bartošova sbírka: „Národní písně moravské v nově nasbírané" přináší ukázky takovéto vyvolávací reklamy jmenovaných obchodníků.

Mnoho činí Charpentier pro popularisaci umění. Pro chudší třídy chce založiti lidové divadlo. Velmi zajímavá jest jeho lidová konservatoř „L'Oeuvre Mimi Pinson". Jest to ústav, v němž dívky z nižších tříd vzdělávají se bezplatně v hudbě, zpěvu a tanci. Poučení a zábava jest jim po denní lopotě jistě milým osvěžením. Ústav prospívá znamenitě a má několik tisíc žaček.

Charpentier jest nepřítelem strojené noblesy. Milejší bylo mu posezení „u Fleků", „u Kupců", než pobyt v ovzduší salonního přepychu a nepohodlí. Litoval, že domov jeho jest tak daleký, jinak by byl častěji mezi námi Slováky. Na naše Slovensko přijede však jistě ještě letos, v srpnu nebo v září.

Činnost jeho může míti pro naši českou věc skutečný význam. Jisto jest, že při své opravdovosti bude vydatným propagatorem české hudby naší. Važíme si oněch chvil, v nich nám byla dána možnost s takovým výsledkem upozornit jej na naši národní píseň. Jeho upřímné zanícení pro ni jest novým důkazem, jak skvěle národní písní naší representuje se češství naše. Tím více proto jest želeti dnešního úpadku národního zpěvu našeho, zejména společenského. Smutné jest, že zrovna vědomě odhazujeme něco, co jest skutečně jen naše, čímž můžeme se nejen potěšit, nýbrž i cizině pochlubit.

R. Malík.

PETR DEJMEK

LÁSKA.

(Povelikonoční nálada.)

Anděl lásky snesl se k zemi a letěl světem, aby poznal, jak sémě křesťanské lásky v zemskou půdu zaseté a krví lidskou tolikrát svlažené téměř po tisíci letech prospívá.

Letěl, letěl, snášeje se s výšin nebeských nízko nad tiché dědiny, nad hlučná města, nad nekonečné lesy, nad široširé lány rolí ... nahlížel malounkými okénky v nizounké a těsné světničky, v nuzné příbytky chudiny, poloodhrnutými záclonami nahlížel v nádherné salony boháčů, a hledal Lásku, kterou kázal Kristus, kterou hlásal jeho apoštol Jan a mnozí, mnozí po něm po dva tisíce let, ve všech končinách země! Hledal onu Lásku, jejíž kouzlem měl se proměniti svět, peklo v ráj, tvrdá skála v měkkou podušku, trpká, okoralá kůrka v nejsladší mannu. Hledal Lásku, která měla ze srdcí lidských vyplеti zášť, nenávist, lež, pokrytectví, zlobu a zasaditi na jejich místo soucit, pravdu, radost, ochotu.

Hledal anděl, hledal, ale čím dál tím větší jímala ho tesknota a bol: nepřítel ďábel přišel zatím a nasel do pšenice koukolu, který rozmohl se a udusil pšenici. Nenávist zahnízdila se v srdcích lidských, lži klaněli se víc než Bohu, tváře své halili v nejpodlejší pokrytectví a zloba šířila se celým světem. A nebylo nikoho, kdo by se zapomenuté Lásky ujal. Mnozí sice volali: Milujte se...! ale sami nemilovali. A když přece vyrostl mezi miliony lidstva člověk, který vtěloval ve skutek velká slova Lásky, kterému opravdu byl co člověk, to bratr — veškeré lidstvo s křikem hrozným pozdvihlo se proti němu volajíc: Ejhle, blázen...! a plvalo po jeho čisté, vznešené postavě.

Anděl letěl dále světem, neúnavně hledaje..

Nekonečná pláň rozprostírala se před ním. A hle! Co tam na té pláni? Nepřehledné černé řady za řadami, řady proti řadám. Blesk za bleskem z jednoho černého mraku přelétá do druhého a hromovému dunění není konce. Bouře? Anděl letí blíže... Tam v řadách lidé proti lidem a po každém zablesknutí padají lidé. Teplá krev lidská napájí vyprahlou zemi a do hrozného dunění mísí se chropot umírajících, kteří s kletbou na rtech, místo slov čisté Lásky vcházejí do nového života, před toho, kterýž přikazoval: Nezabiješ! a Zákon váš buď láska...

Přehořkou slzu uronil anděl na ubohou zemi a vznesl se k výšinám nebeským...

VZPOMÍNKY STARÉHO ŽÁKA.

Když jsem chodil do školy,
učil jsem se litery:
Jedna — dvě — tři — čtyry;
to jsou pěkné litery.

Zamrzelo mne to, když jsem četl nedávno po dlouhých letech znova se objevivší insert: „Vzpomínky starého k a n t o r a“. Proč z nás starých ž á k ů nikdo nevydá vzpomínek? Přece naše vzpomínky liší se tak výhodně od vzpomínek nynější mladé generace jako vypravování starého obšítníka, plezirovaného pod Radeckým od klábosení ucha, které pod Fabínim dostalo kasárníka. Ano, každá téměř část našeho těla má vzpomínky na školu! Abych nedopouštěl se chyby, již vytýkám jiným, sdělím veřejnosti své vzpomínky ze školy. Nelekejte se, není to učené pojednání o záhadách, jež mi dlouho vězely v mysli. Jen tak několik „ježků“ z babího hněvu, jež náhodou se mi zachytily ve vlasech a jichž se chci mermomocí zbavit. Nebudu Vás tedy dlouho uvádět, nečekejte však nic důkladného.

Když mi bylo asi půl páta roku, počal jsem se lišit od menších vrstevníků. Nosil jsem už kalhoty na kšandy a tudíž přezíravě jsem pohlížel nejen na ty docela malé příslušníky svého rodu, kteří chodili v šatečkách po způsobu ženském, nýbrž i na ty vyrostlejší, co měli kalhotky s vestou v jednom kuse a v zadu zapínací. Zaujal jsem vznešené stanovisko mužské žáby nad neurčitými pulci.

Jednoho dne přinesl otec abecedu a nalepil mi ji na dřevěnou tabulku. Každý den naučil mne jednomu písmenu. Když jsem uměl abecedu, vedl mne do školy, vyzbrojeného užitečnými vědomostmi základními a tabulkou s držadlem. Mohu se s hrdostí přiznat, že jsem šel do školy rád — snad proto, že jsem doma slyšel o škole jen vše dobré — a nemělo na mne nijak účinku lákání sousedových dětí, které tvrdily, že pan rechtoř dává každému po rohlíku. Budiž však zastřeno rouškou šetrnosti, že nezachoval jsem se dosti mužně, když otec odevzdával mne do moci pana rechtora rozšafnými slovy, abych jej ctil jako rodiče, a pana rechtora zplnomocnil, aby mne potrestal, nebudu-li hodný. Slyšel jsem ta slova sice již doma, ale veřejně před celou školou působila na mne mocněji. Ovšem že odevzdací akt byl mnohem slavnostnější za stara, kdy nastupovali žáci do školy každý o své, kteréhokoli dne, než nyní, kdy po prázdninách dostaví se určitého dne všichni pohromadě.

•

Pan rechtor choval se ke mně laskavě. Když mne vyzkoušel s abecedou, pochválil mne a vykázal mně místo, ale potom už se mnou mnoho nezabýval.

Chodilo nás tam více takových. Abychom doma nezlobili, dali nás předčasně do školy, ježto zřízení opatroven ještě nebylo známo. Se spolužáky seznámil jsem se rychle. S některými uzavřel jsem i přátelství. Snad nebylo u všech nezištné; nosívalť jsem do školy notný krajíc chleba, který jsem vždy rozdal, ale tehdá nebrali jsme tak přísného měřítka, a pojem nezištnosti byl nám i slovně neznám. Ovšem neobešlo se ani bez bojů, zvláště když jednalo se o uhájení místa na kraji v lavici. Hrubá síla při tom rozhodovala. Obyčejně byl vetřelec s druhé strany vytlačen ven a musel si hledat místa jinde. Hůře bylo, když rozhodl se spor způsobem právním, a zakročila nestranná rákoska pana rechtora, která někdy zasažením ucha dovedla být mnohem nepříjemnější než komár.

Mimo školní hodiny naučil jsem se znáti cenu reálních vědomostí, nalepených na pevné tabulce z bukového dřeva. Pádným těm důvodům ustoupil mnohý protivník. Ne divu, že takto jsem abecedu brzy spotřeboval a pokročil jsem ke slabikáři. Vědomosti mé utěšeně rostly. Při první vizitaci obstál jsem výtečně. Ukázal jsem na nástěnné tabuli veliké „Bé“ a malé „ef“ (tehdá jsme ještě tak vyslovovali) a dostal jsem od pana rechtora čtvrtzlatník, což vzbudilo pochopitelnou závisť spoludruhů. Teprvé po letech dověděl jsem se, že čtvrtzlatník pro mne dal panu rechtorovi otec.

Pan rechtor měl s námi dosti práce. Do školy patřilo asi dvě stě dětí, jen že stále nechodila jich ani čtvrtina. Ostatní v letě pásli a v zimě neměli co obout. Mnoho bylo jich z „pasek“ a z okolních vesnic. Ti ve škole poledňovali t. j. obědvali přinesené zákusky. Když jsem se s nimi seznámil, vyměňoval jsem si od nich za chléb pohančené pagáčky (caletky) těžké a měkké jako jíl.

*

Při takovém množství žáků nebylo lze zabývat se příliš jednotlivci, kteří navštěvovali školu nepravidelně. Jaká to nespravedlnost byla, seznáte z toho, že záznam přítomných do „černé knihy“ (o návštěvě školy) obstarávali dva dospělejší žáci tak, že jeden zapisoval a druhý chodil k neznámým žákům, zeptat se, jak se jmenují, nebo budou-li poledňovat, aby je mohl zapsat už hned na odpoledne.

Stálejší žáci byli rozděleni dle knih. První oddělení byli abecedáři s tabulkami, druhé mělo slabikáře, třetí malé čítanky a malé katechismy, čtvrté velké čítanky, velké katechismy, biblické historie, nové zákony a církevní zpěvníky. Početnic, mluvnic, zeměpisů, dějepisů, atlasů, přírodopisů atp. nebylo. Co pan rechtor z těch oborů přednášel, poznamenávali si žáci do sešitů, ovšem ne do takových, jako jsou nyní, nýbrž vlastnoručně vyrobených i linkovaných. Nevyučovalo se kreslení, tělocviku, němčině. Dokud užívalo se knihy „Mléko čisté pravdy boží“ říkalo se tomu oddělení „mlékoví“. Těch jsem už nezastihl.

Oddělení nepostupovala dle školních roků neb určitých pravidel. Kdo měl schopnosti a dostal od rodičů na knihu, koupil si ji a poposedl do zadu bez nařízení učitelova, pokud ostatní žáci pustili jej mezi sebe. Z toho myslím — snadno poznáte, že mnoho zůstavováno pilnosti a vtipu jednotlivcově, a že tehdá nešlo ještě o to, jak vnikat v duši dítěte, nýbrž že dítě samo muselo bezprostředně vnikat v ducha dospělých.

Příležitosti bylo dost. Nejmladší žák poslouchal zároveň vyučování, určené pro žáky nejstarší. Kdo měl dosti nadání, chuti, píle a volného času, shltl veškeru tu chudou stravu farní školy brzy a potom rozhlížel se jako housenka, jež ožrala veškeré listy na stromě a na jiný nemůže. Já ku př. měl jsem potřebné knihy a školu jsem nevynechával a tak seděl jsem v posledním oddělení asi 4—5 let a poslední tři léta nedělal jsem ve škole skoro nic jiného, nežli že jsem zapisoval do „černé knihy“ a mimo to ještě s jinými vypomáhal ve vyučování menších žáků. Mimo školu četl jsem povídky Nieritzovy a Hoffmannovy a všecky ostatní, co jich bylo ve školní knihovně. Zabitý čas!

*

Hůře bylo s těmi, kdo nemohli často chodit do školy. Ti mnoho nepochytili.

Bylyť zde na závadu ještě mimořádné okolnosti. Pan rechtor byl rodák z Opavského Slezska a říkal ku př. do smrti židli legatka (my jsme říkali stolička). Pan farář byl uherský Slovák a vyslovoval ovšem r místo ř, a kromě toho mnohým slovům jeho jsme nerozuměli.

Měli jsme nářečí od obou rozdílné — valašské. Strašlivě mnoho bylo nám třeba vysvětlovat ze spisovné češtiny již z pojmů konkretních v nářečí našem neznámých. Případ: Pan farář vypravoval, jak Jonáš sedě ve stínu kaktusu před Ninivem, prorokoval zkázu města. Když bylo poslání Jonášovo skončeno, červ podhryzl kaktus. Byl jsem vyvolán, abych děj opakoval, i řekl jsem, že Jonášovi vyrostl kaktus a potom „čert mu ho sežral“. My jsme právě nevěděli, co je „červ“, znali jsme jen „chrobáka“ a „hlístu“. Ale čerta znali jsme dobře z povídek i z bible. Pak věděl jsem už, co je červ, ale když jsem se učil nazpaměť didakticko-symbolickou báseň z velké čítanky: „Pohleď na ten strom, o synu, jak tu smutně schne a tlí, nitro jeho červ zlý hryze, neustává v hryzení“, a že ten červ je zlé svědomí, nedovedl jsem si představit, co je svědomí, ani vztah červa ke svědomí.

V jiných směrech bývalo však vyučování zase dosti názorné a pochopitelné. Vídával jsem u pana rechtora housle, ale nehrával nám na ně nikdy. Když jsme se učili zpívat nějakou nábožnou píseň (svět-

ským se nevyučovalo v naší konfesionální škole), napsal pan rechtor noty na tabuli a píseň nám — předhvízdal. Snad se to bude zdát mnohému směšným, ale při tak míchaném žactvu bylo to úspěšnější, než cokoli jiného. Zahvízdat jsme dovedli každý, rety jsme měli pořád na pískání naladěné, ještě nás kolikrát staří okřikovali: „Zahoď tu píšťalku, včera jsem ji viděl ležet na hnoji!" nebo: „včera ji měl hadrník!" Kdežto na housle nikdo z nás nebrál a not jsme se nenaučili do té doby, co jsme vychodili školu. (Hudbě neučil se z mých spolužáků nikdo.)

•

I ostatní zařízení bylo ještě tak patriarchální, jak toho už dnes nenajdeme. Pan rechtor sám vařil duběnkový inkoust. Kdo měl na péra, přinesl si ocelová, kdo byl chud, měl brkové, a kdo neměl ani toho, tomu daroval pan rechtor péro vyrobené z brků, co nosili mu ještě po starodávném zvyku žáci, jejichž rodiče zabývali se honěním hus. Ovšem takoví, kteří nedovedli si opatřit ani brkového péra, požívali u nás ostatních malé vážnosti, větší těšili se ti, kteří měli brky v ruce, když husa teprvé se rozmyslela gagnout.

V sobotu bývali všichni žáci nejhodnější. Ale toho dne jim to nebylo nic naplat. Rákoska měla sice šábes, ale jakmile se někdo ohlédl, už byl po škole. Vždy jen hoši. Ti měli povinnost, aby zametli školu. Což to bývala švanda! Všechna okna otevřena a prachu vířilo, jako když jede panská svatba. Nejhůře bylo vždy s tím, kdo zůstal poslední. Ten musil odnést košťata i mírku na smetí do bytu pana rechtora, a ostatní smáli se mu z povzdálečí nad tímto mužů nedůstojným úkonem, ač sami třeba mimo školní hodiny sbírali hnůj po cestách.

Byly však i hroznější tresty. Nemluvím o stání, klečení, o výplatách na ruce nebo na jiné části těla, k čemuž někdy bývalo potřebí asistence dvou silnějších žáků. Bývali jsme zavíráni také pod zem do jámy pod podlem, kde musili jsme přebírat brambory na jedlé, semenní a prasečí. Stalo se také zavření do školní kuchyně (odkud však jednou dva provinilci vylezli komínem), a konečně zavření jednoho zpurníka, který zprotivil se panu rechtorovi, do prasečího chlívka.

•

Ale přece ani tak nemohu říci, že bych měl na starou školu a zvláště na pana rechtora nepříjemné upomínky. Vídával jsem jej od 4½ do 11 let každého všedního dne po 7 hodin, tedy ve věku, kdy dojmy v paměť vtiskují se nejsilněji, a uvykl jsem si naň pohlížet jako na svého druhého otce, který má právo mne trestat. Dosud, když ve snu podniknu retrospektivní výlet do školy, octnu se jen ve farní škole a nikoli v těch pozdějších, kde se učitelé střídali po hodinách. (Z opatrnosti připomínám, že při probuzení bývám v posteli a nikoli v sudě, jako pan Brouček po výletě do XV. století.)

I mezi rodiči a učiteli bývaly za stara vztahy srdečnější. Náš pan rechtor navštěvoval rodiče svých žáků, a ti se jej vyptávali, jak se učí jejich děti a jsou-li hodné. Abychom si tak byli stěžovali doma, že jsme byli ve škole biti! Byli jsme rádi, když to pan rechtor sám nevzkázal domů.

Na školu dohlížel školní dozorce, jenž byl přímým zástupcem rodičů. Chodíval do školy dosti často, zdržel se vždy déle a poslouchal, jak žáci co umějí. Nevím, jaká byla jeho právomoc, ale my chápali jsme to tak, že má dohlížet jen na nás, nikoli na učitele. Tím spíše, že dozorce byl jen „s t r ý c" Č . . . ký, kdežto učitel byl „p a n" rechtor. Pamatuji se, jak jsme kdysi dohlížitelovu synovi zamazali svévolně tašku ze řevnivosti, že měl novou, kdežto my měli jsme staré. Strýc Č . . . ský přišel do školy, oznámil věc panu rechtorovi, ale nechtěl zjištění a potrestání vinníků, nýbrž požádal jen za dovolení, by nám směl něco předepsat na tabuli. Pan rechtor vyvolal jednoho žáka a dohlížitel diktoval sebevědomě mravní naučení, z něhož druhá sloka zněla:

„Kdo své věci: knihy, šaty
hned za mládí kazí, špatí,
z toho i ve starosti
nebude už radosti."

To jsme si musili napsat do sešitů. Nevím, jak to účinkovalo na ostatní, ale já, jak vidíte, pamatoval jsem si druhou polovici až dosud.

Nechci nikterak rozsuzovat, co je lepší, ale to tvrdím směle, že nynější děti, zvláště městské, neodnesou si ze školy takových dojmů (zvláště ne na učitele, kteří jsou v každé třídě jiní), jaké jsme si uchovali my ze školy farní. **J. M. Slavičínský.**

DROBNOSTI.

Ukázky z literatury. Básník J. V. Stejskal v „Píseckých Listech" pěje:

P o c h o d e m.

Přes pole, po stráni,
časně za svítání
vojáci jdou,
frivolní písničky
tichými vesničky
prozpěvujou.

M i l o s t n á.

Někdy však ty bujné noce
přinesou divné ovoce,
po němž děvče zesiví . . .

Dobrého pomalu. Stačí tedy těchto několik řádků.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Tak co? Podívejme se, jaká šachta je to — navrhl jsem trestancům; vypravili jsme se do čepice.

V jejím středu nalezala se veliká studně téměř po kraj vodou naplněná. Nahnul jsem se a téměř současně zacpal jsem si nos — takový zápach vystupoval odtud.

— Třicet let stála — shnila, — vysvětloval kterýsi z trestanců.

— A co budeme my dělati?

— Však přijde dohlížitel a — ukáže. Nepotřebujeme spěchati. Však mátuška pokladna počká.

— Co jsme, vyhnanci — či co? Máme pospíchat!

— Kdo pospíchá, posměch získá.

— Však já nepovídám, aby se spěchalo, — opravoval jsem se,, — nýbrž tážu prostě: co budeme dělati?

— Kolovrátek točit.

— Kde pak je tu kolovrátek?

Všichni se zachechtali.

— Nu, jak jste hloupý, Mikolájiči! Tady musíte na knížky zapomenout.

Přišel jsem docela do rozpaků a zadíval jsem se do studny. Nad ní zdvihal se na opěradlech válec se železnými rukojetmi. Uchopil jsem jednu z nich, ohromný válec zaskřípal a těžce se obrátil. Tu vzpomněl jsem teprve na okovy a na provaz, které jsme přinesli.

— Eoh! Dejme si raději písničku, bratří, zazpívejme si! — pravil mladý a dosti hezký hoch, Rakytin, kterému ve věznici jinak neříkali než osykový zvonec, t. j. zvonek, který věší se na krk kravám, aby nezabloudily v hustém lese sibiřském.

A nedočkav se pobídky, zazpíval vysokým, sladounkým tenorem:

Na stříbrných vlnách
na žlutém písečku
předlouho jsem se trápil
a ostříhal šlépějí.
Vidím moře v dáli,
jakoby se zakolébalo...

Ale tato písnička se mu patrně nelíbila i zanotil ihned druhou:

Zvoní zvonek — trojka pádí
dolů po silnici kamenné,
na křídlech radosti letí
dolů po krovech vojín mladý...

Nastavil jsem uši.

— Po čem letí?

— Po krovech vojín mladý... To znamená úplně mladičkého hoška, nu tak asi jako já... I krasavce také takového... I jede on ke své vlastní ženě, manželce své drahocenné...

— Počkejte, ale jak pak může jeti po krovu? Jezditi lze po cestě, po lodi lze jeti, ale kdo pak jezdí po střechách? „Do domu pokrevních" musí se zpívat, to jest do domu rodiny své.

— Dobře, pane. To si dobře zapamatuji, buďte klidem. Och, jakou výbornou paměť jsem dříve měl, Ivane Nikolájeviči, neobyčejně jsem si pamatoval každou věc! A úžasnou lásku měl jsem k učení. Ale od té doby, co jsem se oženil, stal jsem se mnohem tupším.

— Vy jste ženat, Rakytine? A kde je vaše žena?

— Tady, přišla za mnou. Což pak jste ji neviděl, na vozíku ženská jela? Taková ošklivá, ošklivá stařenka, odplivnout se chce člověku! Je o patnáct let starší než já.

— A kolik let je vám?

— Dvacátý sedmý minul na Pokrov. (1. října svátek mariánský). I chlapečka mám, víte, přišel sem také. Kešja se jmenuje. Na třetí rok mu je. Och, bolí mne srdéčko nad ním, bolí, když si pomyslím — bolí!

— A což nad ženou vás nebolí?

— Co žena! Žen lze dvacet dostat, jen když se zachce. Zvláště takovému umělci, jako jsem já!... Každá ženská se zblázní z mé ušlechtilé krásy!

I dal se náhle do tance, a odříkával k tomu spěšně:

Vi-dle, hrábě, dvě pometla a kosa,
vi-dle, hrábě, dvě pometla a kosa,
přiběhli tam dvě čertice a lesňák,
ukradli tam dvě pudovky a pytlík!

— Ach ty osykový zvonku! — chechtali se trestanci.

V tu chvíli objevil se ve dveřích dohlížitel Petr Petrovič.

— Zpotil jsem se, hoši! — pravil, smeknuv čapku a utíraje si čelo červeným kostkovaným šátkem. — Bude se to sem těžko chodit.

Těžce oddychuje, usedl si vedle nás na břevnovitý, široký srub studně. Obrátil jsem se na něho s prosbou, aby mi vysvětlil, co má na zřeteli báňská správa, podnikajíc tyto práce.

— Ba nic, hoši, nemá... tak, nekřesťanské peníze se vyhodily... Chtějí se dostati ke starým vykopávkám, víte, které se v té veliké hoře nalezají. Tam je nyní voda — tu nutno spustiti po štole dolů, tam do toho bahna u světlíku.

— Kdy uskuteční se tento plán?

— To je právě ta věc, hoši, — kdy!... Kdyby tak svobodnou prací... Ale s trestanci to nebude nikdy.

— Nikdy?

— Nu, mohlo by se státi, že za třicet, čtyřicet let. Musí se však na to mysliti, že mnohem dříve omrzí je vyhazovati peníze. A za starých dob ještě k tomu šelajská ruda. ani nebyla z prvojakostných:

na pud přijde všeho všudy nějakých 16 zolotníků stříbra. To v Algačích, na příklad jsou žíly, které dají 28 zolotníků. Tam jen lidí dodávej a ber hned stříbro, bez všelikých přípravných prací. Tak vezměme tuto šachtu: tu je potřeba dovésti podle plánu do hloubky šedesáti sáhů, dosud má celých devět sáhů.

— Proč byl v takových okolnostech obnoven Šelajský důl?

— K vůli věznici... Abyste se, jako, vy učili! Avšak, hoši, povídáme, ale je přece třeba pracovat. Aby to tak správce viděl. Ačkoliv má tlusté břicho, těžce se valí, může se přece vyškrabati. Navlecte provaz na válek!

Natočili jsme provaz na vál a na jeho konce přivázali jsme po okovu, nebo mluvě hornickým nářečím, po kýblu. Čtyři z nás, mezi nimi i já, začali jsme točiti válcem za železné rukojeti, dva jiní přijímali okov a vylévali z něho páchnoucí vodu do připraveného žlabu, z něhož stékala do příkopu. „Točiti kolovrátek" ve čtyřech nebo ve třech bylo docela snadno; ve dvou bylo již třeba hodně se namáhati, sám jeden dovedli z nás vytočiti jenom dva: Semenov a ještě jeden na pohled nepatrný Chochol. Petr Petrovič chtěl také zkusiti sílu a, byť s velkým namáháním, přece vytočil.

— Nu nyní půjdu, bratři. S Bohem. Pracujte tak dlouho, dokud kozáka nepošlu.

— Hleďte — přistoupil k němu s nejsladším úsměvem Rakytin: — uložte nám raději úkol. Víte, u trestance se jen tenkrát ruce práce chápou, když má zájem, ale tak na prázdno, co pak je to? Totéž jako takovému mládenci, na příklad, jako já se starou babou lásku točit!

— Pro mne, třebas, jak chcete. Tři sta kýblů vytočte, pak přijďte do světlíku.

— To je mnoho, pane!

— Nemůže být méně, správce by se zlobil.

— Nu, dobře, — pravil Semenov: — tři sta dokážeme!

— A ten kyblíček, který jste sám vytáhl, také poroučíte připočítati?

— Opovaž se, ty blázne z hrachoviny, nemám kdy s tebou žerty tropit.

— Nu, přejeme všeho dobrého! Smlouvati nic nestojí! Hezké dívky celovat, nás ubohých, nezapomínat!

Ach, co to, dívky, co děláte,
že nám, chlapcům, utíkáte!...

Petr Petrovič odešel. Předpokládal jsem, že se dáme hned s velkým úsilím do práce, protože nebylo již záhy a úkol zdál se mi značný. Divil jsem se v duchu, že se soudruhové moji tak málo smlouvali s dohlížitelem. Ale jak jen se ztratil z dohledu, Rakytin zavýskl radostí, poskočil, potom zaržal jako hřebec a na konec zakokrhal.

— Čaj vařit! Čaj vařit! — zakřikl: — už je úkol hotov!

Ostatní následovali mlčky jeho pozvání. Semenov vzal kotlík a šel ke kozákům se otázati, kde brali vodu. Pohlédl jsem zmaten na Rakytina.

— Jak pak je úkol hotov? Kdy to stačíme?

— O, nebojte se, Ivane Nikolájeviči, budeme míti mnoho času. Na kolik let jste odsouzen?

Řekl jsem mu.

— Fi-i! Mnoho vody vytočíte za ten čas! Více než tři sta kýblů.

— To znamená, že ošidíte dohlížitele? Řeknete, že jste vytočili tři sta, a nevytočíte ani třicet?

—Ta-a-a-k je to pane! Uhodl jste. Tak hlavně! Následujte vždycky mého pravidla, Ivane Nikolájeviči, starejte se jen vždycky o jedno, aby žlab byl mokrý. Je náš mokrý? A jak velkolepě!... Aj, ne, ne, hle, tu zůstal okraj suchý... Postříkáme ho hned, tak, tak... Aby to mělo vzhled skutečné práce. Nyní jsem volný, pánové! Přejete si snad poslechnout písničku?

Neslyšeti hluku městského,
na hrubé věži tišina
a na bodáku hlásného
hoří jantarová luna.

Nebo ještě mnohem lepší:

Již za horou, za spící,
potuchl poslední svit,
sotva proudem dřímajícím
zurčí večerní pramen.

Vezmu ručnici dlouhou
a vypravím se z vrat.
Tam za skalou, za pustou,
na levo je záhyb.

Semenov zatím donesl vody, rychle upravil čaj na vojenské hranici a my oddali se sladké zahálce.

— Napijme se čajku, i trošku pospat bude možno, — štěbetal dále Rakytin. — Jen si lehněte, Ivane Nikolajeviči, pro Boha lehněte, připravím vám podestýlku. Nalámu modřínových větviček, přinesu je na nosítkách s Petruškou a vy si u nás velkolepě odpočinete. Já ve dne neumím spát: já mám neobyčejně mnoho myšlenek a mám také silný nával krve. Posedím tedy poblíž vás na hlídce. Jakmile zpozoruji, že přichází nějaký představený — zbudím vás polehoučku.

Odepřel jsem však rozhodně tento roztomilý návrh, řka, že též neumím spáti ve dne a proto dávám přednost tomu, abychom si popovídali.

— Na kolik let jste odsouzen, Rakytine?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 3. května 1903. Číslo 18.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

ZE ZÁPISKŮ SLOVENSKÉHO LÉKAŘE.

(Z horní Trenčanské stolice.)

‚Ako sa voláte?'

„Maryša".

‚A po mužovi?'

„Dotková, spravedlivá Dotková."

‚Na čo sa ponosujete?,

„Ej pán doktorko mój — zle je se mnú. (Sedá si.) Teda už len počúvajú, poskaržím sa jim (= postěžuju): To je u mňa všetko ze žialu. O Baltoromeja bude rok, odišiel mi chlap do Ameriky. Ja som sa vtedy užalela, aj som sa potom nalakala — zas taký pes mi bol raz vešiel do pitvora, taký hrubý masárský. A už od tých čias nemóžem".

‚Nože povedzte len, aké máte ťažkosti!'

„No já jim budem hovoriť, a oni už len nech ma doktorujú, nech mi pomáhajú, jablučko moje. Tedá — taký ból mi ide po kosťách, také drenie. To budem mať isto z presilku, lebo musím tuho robiť, na všetko som sama. Tak som sa bola raz umordovala, a to je isto teraz to mordovisko. No nechže opáčiá, teraz to mám u srdca, ako mi tam kdesika klope (klade mou ruku na svůj žaludek), ráno som to mala v chrbtu. Vždy jednostajně to po mně chodí ščukajúci a pichajúci a keď už ma to dobre popichá, vtedy mi vejde do hlavy. A to už ma tak zbolí, že sa zdá, že sa budem na stěnu drápať. A zjesť nič — jak čo zjem, to ma tak pečé-e. Aj keď nič nejém, tiež má ten žaludek bolí."

‚A kedy vás bolieva najviac?'

„Kedy mu na um pride. To sa mi dá škurčať a už len keď dobre poškurčí, vtedy na chvilku utichne. Aj mi kázaly baby pristaviť hrnček, že to mám matku, ale mi potom brucho tak navrelo a taký čierný tlak sa mi vyhodil na ňom, že strach. Ale čo sa jich budem hanbiť. Veď som já tiež bola kedysi bielá ako lalia, aj čelo sem mala také bielúčké; už len teraz som vyšla na div sveta." To už vypráví mezi tím co ji vyšetřuju.

„Teda čo by oni uznali, či ješte budem živá?"

Žádné určité choroby nebylo. Hledím ji upokojit, radím, co má dělat, aby se jí ulehčilo.

„No už teraz vidím, že sú oni múdry. Veď mi Fajrmanka vravela, hybaj už len ku tomu novotnému, inam ti netreba, to sú dost múdrý doktor aj dobrý člověk. K dobrému člověku veru mech tráva ide.

A teraz — čo bude jejich zásluha za unováciu (namáhání)?"

‚Korunka'.

„Viem." (Hledá v cípku svázané peníze.) „Ej pán doktorko mój dobrý, veď by som sa veděla jim odslúžiť, len čo by mi pomohli. Aj vajec bysom jim donésla. — A teda čo trúfajú — nebol by to ten lak?" (leknutí, polekání).

‚Nie, — povedal som vám už, čo je vám a čo treba robiť.'

„No dobre, dobre, veď já už teraz budem svět len ku nim obracať. Nech sa tu zdravi mávajú a s pánom bohom." (Ve dveřích.) „Ale pán doktorko mój, nevediá oni, k d e t o b ý v a t a ž e n a č o o d t o h o l a k u p o m á h a, že kdesika ve Slezsku či v Turzovke či kde. Čo by mi oni povedeli, nemala bysom isť tiež ku nej sa poradiť?

* *
*

Do ordinace přivedli as šestileté děvčátko se zlomenou kostí pažní. Zlomenina zasahovala do loketního kloubu. Obvaz, jejž přiložil kdosi na dědině, byl dost dovedně zhotoven. Předloktí i paže byly obloženy kol dokola úzkými destičkami a tyto staženy provázkem, na jehož koncích byly přivázány kousky bezového dřeva a jimi oběma prostrčeno dřívko — jakýsi zámek, jímž bylo možno obvaz utáhnout i povolit. Ale chyba byla ta, že celá končetina byla natažena. — Vyložil jsem rodičům, proč je nutno obvázat ruku ohnutou v lokti do pravého úhlu, nikoliv nataženu: Možná, že po vyhojení nebude možno docíliti pohyblivosti v lokti; kdyby se zhojila ruka v té poloze, jak

ji obvázali na dědině, byla by téměř nepotřebnou. Co by dělala s nataženou rukou, kterou nemůže v lokti ohnout?

Matka první pochopila, jak to myslím. Otec sice provázel můj výklad pochvalným pokyvováním a každou chvíli poznamenával: „to majú pravdu", ale bylo zřejmo, že nechápe ničeho. Matka pochopila. „Teda — dívajte sa, aká by nám bola ostala na div sveta obrátená. Veď by sa chúďatko nebola mohla ani prežehnať" (= pokřižovat).

Byli to sedláci, kteří žili z práce svých rukou.

*   *
*

U nás umírají podobně, jako to líčí Turgeněv v Lovcových zápiskách.

Vcházel jsem do stavení, když zrovna odtud vycházel kněz s posledním pomazáním. „No teraz uvidíte, ako u nás žijú. Ani som nemal kde sacro-sanctum postaviť. A je to dobrý gazda" pravil mi.

Nemocný ležel v dosti prostorné jizbě, dýmné, t. j. takové, kde není plotny s komínem, nýbrž jedině pec. Kouř odchází dveřmi, jeli vítr, i okny. rámy na stropě jsou černé jako uhel. Když se zatopí, otevrou se dveře, aby se dýmu zjednal odchod; v zimě lidé při tom křehnou a voda v nádobě na zemi postavená mrzne. Podlaha byla — jako ostatně u nás většinou — pouze z upěchované země. V koutě stála kravička, odhrazená několika prkny, v druhé ohrádce jalůvka. Mnozí naši sedláci v zimě „přitúlí" k sobě takto domácí zvířata. —

Nemocný ležel na peci. Tiše sténal. Ukázalo se, že má třetí den příznaky neprůchodnosti střevní. Radím k operaci čím dřív tím lépe, jinak čeká jej najisto smrť. „Nože povedz", obrací se k ženě, „ako ty myslíš".

‚Ej veru načo budeš chdiť, veď už teraz nezdržíš, jak ti pánboh dá smrt, zemreš aj ve špitáli. Nech už je ako pánbožko dá.' Po marném domlouvání chci se pokusit aspoň vypláchnutím tlustého střeva vodou překážku odstranit. Někdy — ač zřídka — to pomáhá.

„Teda aspoň to byste si mohli dať urobiť!'

„Dal bysom, pán doktorko, dal bysom. Ale teraz keď som už raz pripravený (zaopatřený) a svatú hostiu som užil, teraz si nedám bantovať. Ještě by ju mohli ze mňa vyplákat (vyplavit). Už nech radšej tak zomrem."

Druhý den zemřel. —

*

Jindy přivezli ke mně těžce nemocné pětileté děvčátko, tuším že tuberkulosní. Matka vypravuje o něm, co vše už vytrpělo. „Teraz už nám leží šiestý týždeň ako v blatě." Odvedl jsem ji stranou a vykládám jí, že děvčátko je na smrť choré. „Aj já tak povedám: každý nám vraví, že má suchú nemoc. Ale to mohli povedať, pán doktorko, pred ňú, veď my sme jej to už neraz hovorili a ono samo, chúďa, si neraz povie: ‚Mamička moja, nemôžem zomreť ani ožiť'. Dneska si bola pýtala novú košieľku: ‚Dajte mi — povedá — tú košieľku, jak zomrem, už zostane na mne.'

*   *
*

Muž a žena. Žena má po čele i po tvářích kolem oka rozsáhlé modřiny. Právě ji soused zbil holí. Chce jej žalovat, přichází si pro visum repertum. Muž je trochu podkuražený.

„Vyndeme jin z chalupy, a on už zrovna proti nám letí. Ještě bol tam kdesi schytil patyk a dal sa ju ním biť po hlave. Keby ja nie, bol by ju do smrti zabil. A ještě keby mu bola čo urobila, ale to nič, ničúčké nič. Z dobrej vóle sa ju dal biť. On bol už neraz súsedám hovoril, že ju usmrtí. Tam sa ho všetci bojá, taký oplan. Či ja mu to môžem darovať? Nech si len pomyslia, aká je to opovážlivost cudziu ženu ubiť!"

‚A čo ubiť svoju ženu?'

„A' — svoju ženu môžem ubiť věru, kedy chcem."

‚A ako vy o tom myslíte' tážu se ženy, ‚či je slobodno biť svoji ženu?'

‚No teda? keď previním, nech ma ubije, ale ak by nevinně bil, to je veru každému lúto.'

Sedám ke stolu, abych napsal visum repertum. Muž přistupuje ke mně.

„Ale čosi jim ještě poviem, kým začnú písať. Mám doma drobné děti. Teraz keď príde domou s takým obličejom, isto sa mi zlakajú aj z toho laku isto onezdravejú. Nech mi oni teda to svedectvo napíšú silnějšie, než kolko príde len na to ubitie, aby v tom boly už aj tie dieti."

*   *
*

Jdu podvečer po silnici procházkou. Dohonili mne dva dělníci jdoucí z práce, nepochybně z parní pily. Jeden je malý, pohyblivý a zřejmě „počastovaný". Druhý je vysoký: jistě také si vypil, ale dosud to na něm nepozorovat.

„Pochválen buď Ježiš Kristus."

— Na věky.

„Ďaleko idú?" táže se onen malý, nechávaje svého soudruha předejít. Tomuto není do hovoru, kdežto ten malý by rád vylil své srdce. Chce mi líbat ruku.

— Nebozkávajte, to sa už nerobí.

„Nech — nech si len dajú, prečo bysom jim nepobozkal, veď sú predca kresťan katolík ako aj ja. Ja jich dobre poznám."

‚Hybaj svojou cestou, čo sa tisneš' obraci se vysoký. ‚S ľuďmi, ktorí Boha nechvália, maj pokoj. Nech si on ide, kde sa mu páči a ty hybaj.'

„A čo ty povedáš, že Boha nechvália" zastává se mne onen menší. „Či si neočul ako pekně odpovedali?"

‚Čo odpovedali? Na věky. Na věky povie aj žiďák. Ale ameň, braček, ameň kde ostalo?'

———— **Jv. H.**

FRANTIŠEK VLČEK:

Z FRANCOUZSKÝCH LYRIKŮ.

Georges Boutelleau:

DVA STÍNY.

Za šera soumraku, jenž v den se letní klonil
po úzké aleji dva stíny bloudily:
z nich jeden v černý flor se halil unylý
a se rtů druhému se čárný úsměv ronil.

A cíle neznalí, šli, cesty nedbajíce,
vyhledat samotu a její božský taj;
snoubenci odvěcí, jimž kolébkou byl ráj:
bol s láskou oddaný a nerozlučný více.

Auguste Lacaussade:

BOL.

Sám Bůh u vážnosti má lidský zármutek;
bol bolem jest, byť vznik' jen z malých pohnutek.
Vše jedno, co jej uchystá!
Na pustých pahorcích květ štěstí vypučí.
Však z trní korunu kdo nést se naučí,
ten v hanbě vzroste na Krista.

I muka nejkrutší bez lání doveď nést;
měj v úctě boly své: neb očistný jsou křest,
byť pyšní by jim zlo láli.
Dřív musí rmut a kal nesoucí žití proud,
má v zářných paprscích-li k nebi vytrysknout,
se rozraziti o skály.

Henri Cazalis:

TOUJOURS.

Vše klam jest, tož se lásce vzdej
a snům a žádostem svým hov,
a srdce bolům zotvírej,
to hostinný má pro ně krov.

Věř, všecko marnost nad marnost,
sni, miluj, žádej napořád;
však nikdy nebuď lásek prost,
ač nedlouhý ti život přát.

Cnost s uměnou tě opájej,
výš srdce vznes i šíji svou,
jak vladař purpur v přízni měj,
a nejsa bůh, buď poetou!

Skutečnost v lásce jen a v snech,
a život blesk je těkavý,
jenž, sotva zaplál v nebesech
tmou nicoty se údáví.

Však žhoucí vášně plamný žár
nám aspoň zraky pozlatí,
než noci věčné klesnou v zmar,
jenž duše naše utratí.

Radš strav svou vlastní útrobu,
sám na pochodeň jiskru vzkřiš;
spal srdce své, neb ve hrobu
se v prach a popel obrátíš.

Nám černá propast zeje vstříc;
však, než tě sklátí Kronův srp,
dej zaplanouti svému nic;
žij lásce, tužbám, sni a trp.

Raul Gineste: :

SLABOST.

Já netroufal si bádat o nebesku,
pln strachu onen závoj odhalit,
jenž milovat mne učil hvězdný svit. —
— Mně stačil azur z jejích očí lesku.

V taj nekonečna nemířil jsem snahou,
v jehožto mysteriu, poušti beze dna,
již duše smělá zanikla nejedna.
— S ní pobýt zem již činilo mi drahou.

Já o zítřku se dumat neodvážil,
jsa k času lhostejen i k prostoře;
měl myslit jsem, jak míjí vše a mře,
kdy její dlaně sladký stisk mne blažil

Silnějším chtěl jsem odkázati duším
tu hořkou zvěst o sluncích uhaslých
já, jejž by smutek nevýslovný stih',
jen svadlých listů pád mu slét-li k uším.

Joseph Gayda:

BEZHOREČNÁ LÁSKA.

Dál — chceš-li — milovat se budem'
sic hluboce, leč prázdni vznětů,
a spolu půjdem' žití trudem,
víc nikdy nespojivše retů.

Zakaž jen pro vždy zřítelnici,
opájně víc by nezablýskla,
a paží, horečně se chvící,
mne v náruč víc by nepřitiskla.

Svých citů jisti, bez otázky —
a věc ta vzácná, božská je mi —
si nesměníme přísah lásky,
a pro budoucno budem' němi.

Doznej, že všecko zanícení
v nás vyvolaly vděky vnější,
a jed že — pro nějž léku není —
tají i pocel nejčistější.

Tož na vždy z ňader vyhostíme
žár těkavý, jenž milost kruší,
ať bez konce se kochat smíme,
jak milovat se má dvé duší:

tak prosta jásotu i stesku
buď láska naše konejšivá,
jak ona dvou hvězd na nebesku,
jak mrtvých dvou, jež hlína skrývá.

Maurice Montégut:

SOUPUTOVNÍKU.

Ne ne! Tys nezrozen pro všední lásku k ženě,
vždyť kupný polibek tě v hloubi rozladí!
Však duch tvůj tělem štván je v děsnou válku denně,
v níž bědné srdce tvé žold krve odvádí.

Kdož ale vyrčených už frásí tebe sprostí?
Kdo lásek minulých? Kdo svazků přátelských?
Banalním orchestrem ti hudou při slavnosti
a soustrast do hrudi mi loudí skočné smích!

V živůtky vniknout chceš-li rukou drásající,
v stu nahých objetích-li dojít lásky chceš,
to vědy mudrcké se musíš předem zříci
a víry v neznámo nejasné tolikéž.

Tím třeba za vděk vzít. Je mládí mrtvo. Věřím,
jak těžko překročit věk dvacetpěti let.
Znám uzavřený chrám. Kde klíč jest k jeho dveřím?
Klíč — naděj — ztracen však . . . Líp na to nemyslet!

Ty filosofií se kojit budeš zase,
bádáním, odkud jsme a kam nás vede krok.
Však častěj' zvoláš: „Troup! kdo na ni spoléhá se,'
vzpomínek dávných až se jednou vnoříš v tok.

Neklamnou odlikou jsa knihy uzavřené,
nebudeš veselým i nezkruší tě žal . . .
To heslo však si dej vrýt v pečeť do kamene,
prosté jak pravdivé: Jak byl bych miloval!

Georges Boutelleau:

BÝT BÁSNÍKEM.

Být básníkem — toť milovat
kdóly, jež nám život sluní,
pro hvězdy, lásku, růže plát
i pro vše, co má dýchat vůní.

Být básníkem, toť pochopit
co nekonečno v srdce tluku;
mět pro chudé i psance cit
a štědrou pro ně míti ruku.

Být básníkem, to strádat jest,
vše tužby vidět cílu minout;
svůj život stokrát v oběť nést
a přec ach! nikdy nezahynout.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ.

DERVIŠ.

Chudý jeden derviš ucítil kdysi v srdci svém veliké poslání. Vystoupil na pazar a počal mluviti shromážděným davům. Velikým hlasem kázal mravy a život kněží Allahových:

„Přiblížila se hodina soudu, neboť služebníci Páně v hojnosti a bohatství přebývaji a v rozkoši žijíce zpyšněli a nepravostí páchou..."

Tak mluvil každý den na pazaru velikého města k shromážděným davům.

A davy poslouchajíce ho, počaly se bouřiti proti kněžím. Kněží uslyševše o tom, poslali pochopy své, aby jej jali. Avšak lid ubránil ho a zkrvavil tváře sluhů kněžských.

Tu biskupové Allahovi sestoupivše se v poradu, ustanovili učiniti ho knězem u jedné z předních a nejbohatších mešit.

Druhého dne nepřišel derviš na pazar a davy, očekávajíce řeči jeho, táhly k domu, kde obýval a volaly: „Mluv nám opět o nepravostech kněží!"

I vyšel derviš na pavlán domu svého a zvolal hlasem mocným:

„Nehorlete proti pomazaným Páně, nemá-li Vás stihnouti trest a pomsta Allahova..."

ADOLF BRABEC:

ZÁCHRANA.

U zábradlí mostu zastavilo se několik lidí a pohlíželo upřeně do vody.

Na hladině řeky objevilo se malé tělíčko psíka, zápasícího s vlnami. Chvílemi vynořovalo se z vody, chvílemi opět zmizelo pod vodou. Dva zaháleči mezi

diváky pohlíželi klidně na zápas zvířete, na zápas na život a smrt. Pokuřovali se stoickým klidem své „špačky“ a ani jednoho ani druhého z nich nic nenutilo zvíře zachrániti.

„Co je do toho štěněte!“ — zasmál se zrzavý zahaleč na svého soudruha. Ostatní z diváků byli menší děti, a těm také ani ve snu nenapadlo, že by mohli zachrániti tonoucího psíka. V té chvíli přecházela most elegantně oděná mladá dáma. Gestikulující děti do vody napjaté krky obou zahalečů upoutaly i její pozornost.

Rázem poznala zoufalou situaci tonoucího psíka a pocit lítosti naplnil její srdce. „Hej, tu máte korunu!“ — vykřikla na oba zahaleče, „zachraňte to ubohé zvíře!“

Oba pobudové se obrátili k mladé dámě, která jim podávala z tobolky korunu. Zrzavý, jemuž se pěkná paní líbila, dychtivě natáhl ruku a vzal rychle stříbrný peníz z její ruky.

„Véno, táhni, tamhle stojí loďka,“ — uhodil masitou rukou svému soudruhovi na rameno. Ten se probudil ze své nečinnosti a oba spěchali sáhodlouhými kroky k loďce na břehu přivázané. Mladá dáma sledovala spokojeně počínání obou mužů, vrhla ještě jednou pohled na psíka, jemuž již síly docházely, a ubírala se rychle za svým cílem.

Zatím však vzrůstal počet diváků na mostě. Brzy přichvátal i obrovský strážník číslo 235 a odháněl dav ze sadových záhonů, kde právě vykukovaly první lístky nově zaseté trávy. „Prosím, ustupte, z mostu je lépe viděti,“ — žádal co chvíli rostoucí zástup strážník. —

Na břehu založen byl malý park. Fialové, silně vonící květy šeříku byly již v rozpuku a bílé květy obalovaly malé keře nakloněné ku břehu. Mladá, ze země vykukující tráva byla již místy podupána a jen zakročením strážníka ustoupil zástup zvědavců do zadu.

Zatím oba pobudové zmocnili se již loďky a zrzavý veslovál plnou parou proti proudu k tonoucímu zvířeti. „Véno, lehni si na špičku loďky a chňapni pak to štěně,“ — rozkazoval svému soudruhovi, který ihned jeho přání vyhověl a ulehl poslušně na dno loďky. Jarní, prudké slunce ozářilo ocelově modrou hladinu dlouhými, stříbrnými pruhy a loďka rozbrázdovala vesele tichou hladinu řeky.

Zatím ještě více vzrostl nahoře zástup. Mezi diváky byly i dámy a otvíraly své krvavě červené a žluté slunečníky. Obrovitý strážník číslo 235 nestačil. Spěchal k nejbližšímu telefonu a telefonoval: „Na mostě veliká tlačenice, prosím o posilu.“

Na to opět přichvátal ku břehu. Na lučině sadů byla pravá tlačenice. „Zpátky, prosím, zpátky!“ — křičel hněvivě a tlačil diváky energicky zpět. Sotva že zde byl hotov, strhla se na mostě pranice, a hluk vzrůstal a tlačenice byla čím dále tím větší. Elektrická tramway zastavila, a řidič vozu zvonil marně. Zástup nemohl ani na levo ani na pravo. Obrovský strážník prorazil si svým tělem a odznakem své důstojnosti brzy cestu. Dověděl se, oč běželo. Začerněný učedník v modrém šatě monteurů, hodil několikrát kamenem do vody na tonoucí zvíře.

Jeden z kamenů zasáhl tonoucího psíka tak nešťastně do hlavičky, že zvíře ihned se potopilo a zmizelo v hlubinách, než oba muži na loďce k němu dostihli.

„To je surovost, to je bestiálnost!“ — vzkřikl vedle učedníka stojící svalnatý muž a vyťal učedníku několik pohlavků. Tento rány opětoval, nastala pranice, v níž učedník podlehl a skácel se k zemi.

„Ve jménu zákona vás zatýkám!“ — vykřikl strážník a chopil muže za rameno.

„Já nejsem vinen!“ — bránil se energický muž.

Brzy rozestoupil se zástup na dva tábory: Jedni byli na straně učedníkově, který se zatím probral ze mdloby a ukazoval vyražený bílý kousek zubu a stíral šátkem prýštící proužek višňově červené krve. Na druhé straně, která byla značně slabší, nalezali se přívrženci zatčeného a snažili se ho vyprostiti ze železných kleští ruky strážníkovy. Hluk, řev a tlačenice vzrůstaly. Zatím přichvátal telefonicky zavolaný oddíl strážníků.

Dav pomalu se uklidnil a uprostřed strážníků kráčel zatčený muž a vedle něho krvácející učedník.

Pobudové v loďce marně hledali tonoucího psíka a brzy vraceli se s nepořízenou ku břehu zpět. Zrzavý zapálil si na mostě kus viržinky, když dověděl se, co se stalo a se stoickým klidem uvelebil se vedle svého soudruha u zábradlí mostu se slovy: „Z malé příčiny — velké následky.“

Oba na to pohlíželi do sluncem ozlacené hladiny na místo, kde asi psíček zmizel v hlubinách navždy . . .

KONRÁD POSPÍŠIL.

STÁVKA.

Za hrozné nepohody, kdy vítr fičel a metal ostrou ledovou krupici do tváří, náměstí bylo přec plno, jako v neděli po ranní. Děti se zastavovaly na cestě do školy a každý zděšen a udiven, ptal se, co se děje.

Hrůzný obraz, jak ze Zolova Germinalu: třicet ledařů s dlouhými sekyrami na ramenou rázně a vzdorně kráčelo od zámku, kde marně vyjednávali o zvýšení mzdy z dvacetipěti na třicet krejcarů. Zástup valil se přímo do krámu, kde dostali píti, co chtěli zdarma; byloť se co báti výbušné látky, nahromaděné v šedesáti svalovitých pažích, tři-

ceti pádných sekyrách, odhodlaných na všecko a neustupujících ani bodákům... Telegrafní klič na poště v zimničném chvatu cvakal depeše ústřední správě statků, hejtmanství a četnickému velitelství.

Po chvíli trapného napětí, přerývaného výkřiky zatýkajících četníků, hrozbami a spíláním, pojednou přináší telegrafní posel depeši do zámku: p o v o l e n o! „Třicet krejcarů dostanete, a teď na práci!" svolává panský hajný. Polovina ledařů odchází za ním, zatím co druzí zapíjí. A ticho zas a prázdno na náměstí jako jindy. — —

Náhlá obleva a silný liják zahájil druhého dne stávku novou a vytrvalou — ledařům i velkostatku.

DROBNOSTI.

V článku o Charpentierovi (minulé číslo) má státi ve druhém sloupci, 9. řádek zdola: „Vedle sbírek národních písní Janáčkových a Novákových dostalo se mu..."

*

Čertova stěna, opera Bedřicha Smetany vyjde v nejbližších dnech v klavírním výtahu s textem, jejž upravil Jan Malát. Nakladatel Umělecká Beseda.

*

Umělecký Hlas je přílohou politického měsíčníku ružomberského, ale možno se předplácet naň i samostatně za 3 koruny ročně v Ružomberku. Obrázkovou část vede Alois Kalvoda. Myšlenka pěkná a velmi pěkně prováděná.

*

Úpadek románů slove studie Benjamina Swifta v jednom měsíčníku anglickém. Pan Josef Bartoš podal z ní do Lumíra výňatky. Někteří jiní spisovatelé angličtí zavedli diskusi o stati Swiftově. Swift: Pátráme-li po příčině tak nadobyčejného množství současné krásné prosy, shledáme, že až na skrovné případy jsou podmínky umělecké tvořivosti převráceny. V každém věku bylo opravdových tvůrců jen hrstka, ale máme-li věřiti nakladatelským oznamům, je nyní spousta spisovatelů — talentů ne-li geniů.

*

Artur Morrison: Lid každého věku a každé země dostává literaturu, jaké si zaslouží, nezaslouží-li žádné, nedostane žádnou, neboť umělec jest konečně nejprve lidským tvorem s lidskými potřebami, s lidskou rodinou, s lidským ohledem na její blaho...

*

Coulson Kernahan: Mnoho z dnešní prosy je jen almužnou lidem, postrádajícím obrazotvornosti. Jest to budování jakéhosi chudobince, kde lidé duševně zchátralí mohou odklímati svou sešlou existenci.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jablka.

Hokyně vyrovnala na ošatce jablka, srdce se na ně smálo. Chlapec nějaký, takový otrhánek, bosý, zastavil se u krámu. Hubeným tělem přitiskl se ke zdi a hladovýma očima hltal to krásné ovoce.

V tom šla mimo jakási paní s hošíkem. „Jéjé, to jsou jablíčka, jako malovaná," mlaskl si hošík, „mami, prosím tě, kup mi!"

Vešli do krámu. Hošík opatrně vyhnul se otrhánkovi. Zamračil se na něho a myslil si v duchu: „Ty kluku, jistě ťu chceš krást."

Paní koupila synáčkovi jablek, že jich nemohl ani pobrat. Jedno mu vyklouzlo. Ulice měla svah, a tak milé jablíčko uhánělo jen což. Otrhánek rozběhl se za ním. „Mami, mami, on mi je vezme!" křičel hošík, až se lidé zastavovali. Chudý chlapec však jablko dohonil, zdvihl a podal a všecek se pýřil: „Já jsem mu ho nechtěl vzít".

Paní vzala hošíkovi svému dvě jablka a podala je otrhánkovi: „Jsi hodný chlapec. Možná, že hodnější, než leckterý hoch v drahých šatech." **Boh. Tož.**

Jabloň v květu.

Jabloň v květu! Po větvičkách
pěnkava se prochází,
v drobném hnízdě čtyři krčky,
každý matku provází.

Vrcholkem se větřík houpá,
větve v teplém oddechu,
a dva kvítky pozvedly se
v třepotu a pospěchu.

Světlo po lístech se krade,
kam si sedne, pozlatí,
čtyři krčky vypjaly se —
„Hleďme, my jsme bohatí!"

Sousedního stromu čermák
přines velkou novinu,
stará sedla na vajíčka,
bude míti rodinu.

Vítězslav Hálek.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Na jedenáct. Vždyť já jsem, Ivane Nikolájiči, docela nevinně na robotu šel. Pro čepici. Ano, zaklínám se, pro čepici!

— Jak to?

— Měl jsem zlost na jednoho chlapce... Tu Peťka ho zná. Trofimova Aljošku. Vždyť jsme všichni z jednoho místa, z Jenisejské gubernie — i Gončarov, i Peťka i já... Nu, k vůli holkám se to stalo, rozumí se... Vymyslil jsem si, že ho hezky povyčastuji, to jest, žebra že mu spřelámu. Smluvil jsem se se Seňkou Ivanovem. Počíhali jsme si jednou, když Aljoška vyjel někam ze dvora, skočili jsme do košiny a hajdy za ním v patách. Dohnali jsme ho na stepi: stůj!... On sem tam uhýbá... Nikoliv, příteli, žertuješ. Skočil jsem do jeho košiny, vrhl se mu jako kočka na prsa — a přímo mu zuby zakousnu do hrudi... Mám, víte, takový zvyk: když jsem ve zlosti, ihned mé zuby pracují... Seňka ho drží jednou rukou za chřtán, druhou — mu do slabin pere. Zdravě jsme uhostili holoubka, okrášlili tak, — jen nenaříkej, maminko! Zbili jsme ho a hodili do sněhu. Já jsem ho ještě špetkou snížku poprášil. Sedli jsme zase do košiny a hajdy domů. Ale Aljoška se sebral a přežil to. Vylezl jako medvěd z pod sněhu, všecek zakrvácen... Přišel přímo k vesnickému starostovi a udal nás se Seňkou, že jsme mu vzali čepici a sedmdesát pět rublů. Udělali u nás prohlídku: a hle — zrovna u mne v košině Aljoškova čepice leží! Některému z nás do hloupé, opilé hlavy vlezlo, aby mu čepici vzal, ale potom se nám to vykouřilo. Sami jsme se mohli rozdiviti: jak se tam dostala? Proč jsme ji brali? Ale zatím stala se velikým důkazem. Tak jsme se dostali jen pro čepici do vyhnanství na jedenáct let.

— A peníze jste nevzali?

— Ale nechť mne Bůh zabije — nevzali! Čestnou svou krásou se vám zaklínám — nevzali!

— A dříve jste se čestně živil?

— Arciť, mohu říci, že úplně. Vidíte, Ivane Nikolájevič, vyrostl jsem jako sirotek. Otec můj byl osadník, zůstal jsem po něm docela maličký. Chodil jsem si pro krajíčky s kapsářem na zádech. I stávalo se, že cizí lidi, hledící na mne, slzy polévaly: „Ach, ty milé děťátko! Ani otce, ani matky nemáš!“ Takovým způsobem jsem i vyrostl. Začal jsem i přivykati práci a živil jsem se jako nádenník. Potom vzal mne k sobě za příručího koňský obchodník Ivan Ivanovič Čaščin. Protože jsem byl velmi odvážný hoch, ke všemu se hodící a koně miloval jsem více než otce a matku. Tu zahořelo ke mně srdéčko jeho dcery jediné, manželky mojí nynější, Marfy Ivánovny. A dejme tomu, že přihodil se mezi námi na příklad hřích . . . Rozhněval se, rozumí se, rozhněval otec, jenže vidí — věc je již hotova, vzchopil se a oddal nás zákonitým pořádkem. Od těch dob jsem se již v ničem nenuzoval, dobře jsem jedl a pil a prací rukou svých se živil.

— Kdybys už cokoliv povídal, ale tak nelhal, osykový zvonku! — rozhněvaně opravil ho, zamračený a do té chvíle mlčící Semenov. — Šmejdy jsi se, pravíš, nikdy neobíral?

— Ach, Peťo, bratře milý! Jak pak jsem mohl tak docela zůstati stranou? Vyrostl jsem v nouzi a v bídě, měl jsem tolik soudruhů a přátel, a teď, když jsem zbohatl, ukázal bych jim dvéře? Bylo by to možná? Nikoliv, Petruško, přátelství nade všecko. Tak je to, můj drahý!

— Hola, hoši, — zakřičel v tu chvíli šikovatel, vstupuje k nám do čepice: — není čas jíti domů? Půjdeme do světlíku, co?

Všichni sebou trhli a živě chystali se na cestu. Sestupovati dolů nebylo to, jako vystupovati vzhůru; nohy samy tak klouzaly, bylo třeba přemáhání, abychom neběželi klusem. Kozáci se zbraní sotva nám stačili. Mne stále znepokojovala myšlenka, že jsem byl nucen prvý svůj den ve vyhnanství začíti podvodem, když i ne osobním, tedy jako účastník; avšak při pohledu na onu jasnou spokojenost, která zářila z tváří trestanců, udělalo se mi také volno kol srdce. „Budou-li také ostatní práce podobny dnešní, — myslil jsem si, — tedy bude lze ještě žít.“

Rakytin měl takovou drzost, že přijda do světlíku, nejprostodušnějším a nejpřirozenějším tonem sděloval Petru Petroviči, že jsme netoliko vyplnili jim uložený úkol, nýbrž že jsme ještě o padesát kýblů více vyčerpali.

— A ubývá aspoň trochu vody? — otázal Petr Petrovič.

— To lze, pane dohlížiteli, těžko určiti. Za několik dní to bude patrnější. Je-li někde z boku přítok, pak prosím, bez pumpy nedoděláme se ničeho!

V patách za námi přišli pracovníci z druhých šacht. Průvodčí veleli, abychom se seřadili. Provázející nás dozorce, provedl přehlídku a zavelel: Pochodem pochod! . . . Hnuli jsme se zpět do věznice. Nejasný, avšak na všecek způsob ne špatný dojem zanechal prvý den práce. Rub peníze bylo mi souzeno uviděti později.

Na dně šachty.

Vrátili jsme se s hory o půl třetí. U vrat nás zase prohledali, právě tak pečlivě jako ráno; přepočítali nás a teprve potom vpustili nás do věznice. Musili jsme jísti ohřátý oběd. Parašník (čistič kádí) Jaška Tarbagan pověděl mi spěšně všecky vězeňské novinky. Zimní útulek skutečně se staví pro dobrovolný sbor, budou brzo propouštěti. Věznici přehlížel

Šestioký a obcházel všecky komory. Ohlásil starostům a parášníkům, že jsou povinni každé pondělí a každý pátek umývati podlahu v komorách a na záchodech a chodbáři — v chodbách.

— Náš Gandorin div nezemřel strachy!

— A proč?

— Neměl pryčny vyzdviženy. Sotva jste odešli do práce, dozorce vykřikoval, aby starostové pryčny pozdvihli, a náš stařík neslyšel . . .

— Ano, já, — zajektal žalobně Gandorin, — v kuchyni brambory loupal. A tys to, Jašo, také nepěkně provedl: když jsi již sám nechtěl se za starce namáhati, byl jsi povinen mi to říci . . . Ale to mne div po hlavě do hlubiny neuvrhl!

— Cha! cha! cha! to je vám, stařečkové blahoslavení, zdrávo. Říci mu to, hm . . . Nač bych to dělal? Sám přednosta mně pravil: „Tvoje práce je, praví — zachovávati svou sklenku v pořádku, vše ostatní týká se starosty."

— Co stalo se s Gandorinem?

— Optejte se jeho samého!

Ale stařec mlčel a jenom těžce vzdychal.

— Div ho neposadil Šestioký do komůrky šestiboké! Pomodliti se . . . Ono by mu to i svědčilo, — pokračoval Tarbagan. — Jak se na něho rozkřikl: „Co je to? Neposlušnost, vzdor? Do pout, na řetěz! Na chleb a vodu!" Dívám se, našemu Gandorinu se kolínka třesou a rty mu zbělely . . . Buch na nohy!

— Však ty buchneš! Počkej — však sám také ještě buchneš! Vždyť jsem již třetí rok ve vyhnanství a ani jednou jsem se ještě do karecu nedostal. Nechce se také nevinně trpěti. Tak je to!

Abych obrátil řeč tázal jsem se, do kolika hodin nuceni bývají pracovati dělníci, kteří nepracují v dole, a dověděl jsem se, že v jedenáct ráno obědvali, potom dvě hodiny odpočívali a zase po zvonění šli do práce; úkolu že jim nedali a proto že musejí pracovati od zvonění do zvonění, to jest do pěti hodin do večera. Na to následoval jsem dobrého příkladu Semenova a Gončarova a lehl jsem si odpočinouti po spravedlivé práci.

— Sláva Bohu! jeden trestanecký den prožit.

Z počátku října, protože se den počal krátiti, byl počet dělných hodin podle vězeňských pravidel zmenšen; začali nás buditi o hodinu později a do práce nevyháněli nás již v šest, nýbrž v sedm hodin ráno. Později, v listopadu, ubrali ještě jednu hodinu: práce nehornické ukončovány ve čtyři hodiny, a večerní přehlídku začali dělati v pět hodin. Za to však odpočinek po obědě zkrátili na polovinu. Po celou první polovici října trvalo jasné sluneční podzimní počasí; sněhu nebylo, avšak ráno bývaly řádné mrazy. Kamna začali vytápěti teprve od prvého října a to s počátku velmi skoupě a zřídka; proto bývalo v komorách syrovo a chladno. Ačkoliv slíbené erární žíněnky, vycpané slamou, vydali, přikrývati musili jsme se týmž špinavým chalátem, který oblékali jsme do práce. Žádných pokrývek ani prostěradel nebylo; míti vlastní postelní příslušenství bylo zakázáno, aby zachována byla kasárnická stejnoměrnost ve všem, i v malichernostech. Bylo ještě dobře, měl-li jste nový nedávno vydaný chalát, avšak za dva roky, v nichž jste odkázáni byli nositi ho, obyčejně byl tak obnošen, tak rozedrán od kamení v šachtách a štolách, že jím foukalo doslovně jako řešetem a v hodnosti pokrývky byl úplně nespolehlivou záštitou proti nočnímu chladu. Mnozí trestanci zakrývali se proto ještě kabátky, ba i spodkami, někteří pak spali docela nesvlečeni . . . Vůbec za jarního, podzimního a někdy i za deštivého letního času, když se ve vězni i netopilo, musívali jsme časem v noci mnoho zimy vytrpěti a často jsme se nachlazovali . . . V zimě, kdy trestanci užívali kožichů, bylo mnohem lépe.

Neméně než dva týdny chodil jsem na kolovrátek na horní šachtu, do níž jsem byl definitivně přidělen, ale vody v ní stále neubývalo . . . Konečně Petr Petrovič pochopil, oč se jedná, i začal nás strašiti tím, že bude posílati lístky Šestickému. Mimo to měl několikrát trpělivost proseděti s námi několik hodin, osobně dohlížeje na postup práce a zapisuje počet kýblů. Během nějakých čtyř hodin nepřetržité práce vytočili jsme 500 okovů a povrch vody v šachtě se pojednou znatelně snížil. Usvědčeni byvše z drzé šidby, Rakytin, Semenov i druzí nemálo přišli do rozpaků, avšak pracovati začali od té chvíle úsilovněji: slovo „lístek" mělo magicky zastrašující účinek . . . A kromě toho Petr Petrovič hodil jim udici, jakoby prý správce chystal se ustanoviti plat „na povzbuzení". To bylo též slovo kouzelně působící. Dříve než za týden vytočili jsme vody na horní šachtě do hloubky pěti sáhů. Dále byl samý led.

Rozhodli, že sestoupí na dno prohlédnouti šachtu. Semenov a Rakytin, jeden za druhým spustili se přímo po provaze, obejmuvše ho rukama i nohama učinili to tak rychle, že jsem se sotva mohl vzpamatovati. Prvý oblékl si aspoň rukavice, ale větroplach Rakytin jich ani nevzal. Nedočkav, až by Semenov dostihl dna, uchopil se holýma rukama za provaz a pohvizduje a pozpěvuje si nějakou písničku, střelou spustil se dolů, takže sedl soudruhovi přímo na šiji. Bylo slyšeti, jak Semenov zaklel a jak ho nazval čertem . . . Vyslovil jsem obavu, jest-li si Rakytin nespálil rukou o provaz, ale nestalo se mu zcela nic. Zpíval již na dně šachty, tančil a šaškoval.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 10. května 1903. Číslo 19.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

RODINA OPOČENSKÝCH.

(Obrázek z Pojizeří.)

(Pokračování.)

„Zauřel's?" ptal se dědeček, když jsem příběh domů.

„Zauřel, dědečku, zauřel."

„Tátoji a mámě ale nesmíme nic říkať, žes byl u Zíkšů, voni by ti diuně poděkovali. Tejdě si tuhle u mě u kamen pěkně sedni, jako František a neverzej se, bylo by tu zima.

Za malou chvilku však něco ťuká.

„Jdi se poďvať, Jirko, k voknu, kdo to je, je-li to ňákej koladník, dal bys mu merkeu, máma jich tamhle pod lavicej v košíku trochu uchystala pro koladníky."

Šel jsem otevřít, a tu přišábovala se taková malá, ucouraná babka. Před sebou měla jesličky, podobné jevišti, anebo spíš malé poličce se sklem. Měla je upevněny popruhem za krk přehozeným. Vnitřku po stranách stojmo, byly dva učarované válečky, a na vrchu klička. — Babka vešla do světnice a počala točit kličkou, ale tak pomalu, že namalovaní Betlemácí chodili jako herci po jevišti.

„Hoši, to je něco pro vás, že?" smál se dědeček. „Hle, hle, taky ňáký město."

„To je Vídeň," poučovala babka; „tohle jedou v balônu a tohle je cesta úzká a široká."

„Počkejte, musím se na to lepší poďvať; hoši, koukejte tuhle dole, co jich kráčí, jako ňáký procesí a tuhle nahoře po tý pěšince jde jen jeden a ještě to je ňákej starej dědeček, šak má taky hůlku; ten musí bejť už taky hodně bídnej. Jó, tohle je pěkně namalovaný, to stojí za krejcar," řek dědeček.

„Ó panečku, za ten jsme dali s tátem v Jičíně tři," upozornila babka.

„Ó dědečku, koukejte, tuhle dole mají ssebou taky ňáký muzikanty," ukazovali jsme s Frantíkem na obrázek.

„Je to zrouna jako v tý písničce:

Po široké tancují,
hudbou piští, bubnují

a v jinym verši stojí:

Po úzké málo jich jde
a zřídka ji kdo najde.

A v jednom verši je —" při tom ukazoval dědeček prstem dole na obrázku:

„Ta se líbí každému,
mladému i starému,
králi, pánu,
knížeti i knězi,
chudému, bohatému,
biskupu, papeži."

Když jsme se dost nadívali, připomenul dědeček: „Tý tetce dej merkvě dvě, stálo vám to, hoši, za to."

„A dědečku, proč to chodí s tou jarmárkou?" tázal se Frantík.

„To proto, aby nemusila zpívať, ani žebrať."

Ještě nebyla babka pryč, a již zas bylo v síni slyšeť:

„Narodil se Kristus Pán."

„Jirko, dej tomu koladníkoji honem taky merkeu a zauři; již sem nepustíme žádnýho, to by to bylo pořád jedno."

„Toť su již jako ten vrátnej v tý poudačce," řek jsem sám k sobě, a než jsem se vrátil, Frantík už byl s dědečkem v hovoru. Chtěl vědět, proč se to zpívá: Narodil se Kristus Pán — a z života čistého, z rodu královského. Přisedl jsem k nim u kamen dávno vyhaslých a poslouchal jsem dědečkovo vánoční kázání.

„To proto," započal, „že je dnes památka narození Pána Ježíše. To se stalo, jak my říkáme, na štědrej večír, dyž se Hospodin slitoval nad lidem svým. Pán Bůh nejdřív dal lidem přikázání, víte nejhlaunějc těch deset, co umíte nazpaměť, a to proto, aby lidi neměli vejmluvy, víte?"

„A jakou to vejmluvu?" zeptal jsem se.

„No, počkej, neskákej mně do toho, já vám to povím všecko. Tuhle jednou, dyž ste zlobili, maminka

vám řekla, že vám za to nedá jíst; nejdřív ste se tomu pošklebovali, ale — — —"

„Ó dědečku nepošklebovali!"

„Ó šak já vím, jaks šeptal Frantikoji, že nemáte hlad, ale dyž ste už měli vopraudouskej hlad, jak ste pěkně prosili, aby vám máti dala kousek chleba! A tak, Pán Bůh. Von dobře věděl, jak to má s lidma udělať; proto jim dal přikázání, aby se spamatovali, že majì hlaď, né, že mají snad práznej břích, ale že jejich duše má hlad. Kerej člověk není trucovitej, jako neposlušný děti, takovej pozná berzo, že má jeho duše hlad. Takovej neřekne: Pane Bóže, já to, co chceš, dokážu bez Tvý pomoci, jako to dělají takoví světáci. Takovej řekne: Pane Bože, já už nemůžu, já jsem chtěl dobře dělať, ale nejde mně to bez Tebe, pomoz mně! Dyť má duše hyne hladem a žíznéj v tom řišným arestě, v těle. A proto Bůh poslal syna svýho až po tom, až lidi pořádně na duši vyhláďli. Jesli pak víte hoši, kde se narodil Pán Ježíš?"

„V Betlemě," odpověděli jsme jednohlasně.

„Tak vidíte — a Betlem je, jako dyž to chce na česko ‚dům chleba'. Pán Bůh nás ve svým slovu často připodobňuje k voucím. —

Víte-li pak, kam maminka toho malinkýho Ježíška položila?"

„Do žlabu," zněla odpověď.

„No vidíte, Pán Bůh to zrouna ukázal, že Pán Ježíš je pro nás, pro Boží vouce, pokermem."

„A dědečku, já a Frantík jsme taky vouce?"

„Ó taky; vy jste Boží vovečky."

„A dědečku, jak budeme Pána Ježíše jísť, dyž tady není?"

„To se myslí v podobenství: že my slyšíme jeho slova o vůli Boží a vo životě věčným a nasycujeme jima svou duši. Naše duše, ta se najì tenkrát, dyž ví, že jí Pán Bůh vodpustil hříchy. Proto nemusíme Pána Ježíše ani viděť, ani kousať, nebo polkať, jen dyž porozumíme, že pro nás přišel na svět a že za nás potom umřel a za naše hříchy. A dyž potom řeknem: Vidíš, dušičko, naše tělo je hrozná nekalota, ale ty se neboj, Pán Ježíš za nás spravil, co sme my zkazili: to pak naše duše je veselá, jako dyž je někdo hladovej a potom se můž' něčeho dobrýho najísť."

„A dědečku, my sme taky hříšníci, že jo?"

„Taky. Stojí psáno: Všichni zhřešili a nemají slávy Boží. To už vy přeci víte, že náš praotec Adám nám to všecko zkazil, co Pán Bůh s náma obmejšlel, a my máme hřích, protože sme jeho synové. Proto Pán Ježíš musil se vobětovat za naše hříchy."

„Dědečku, já su rád, že za mně a za Frantika umřel Pán Ježíš."

„No tak vidíš a tvá duše je eště rač, protože už nemá hlad. — Ale hoši, jesli pak eště umíte, co ti andělé zpívali?"

„Dědečku, já už na to nemůžu zpomenout."

„Ale, ale to je škoda, co pak už nevíte, jak tam ti pastýřové pásli a jak pěkně ti andělé zpívali?"

„Aha, já už vím: Sláva na zemi, pokoj — — —"

„I to sis to ňák poplet, — přece dyť voni zpívali: Sláva na výsostech — —."

„A jo, já už vím: Sláva na vysostech Bohu a na zemi pokoj a v lidech dobrá vůle."

„No, tu su rád, že to eště umíte, říkejte to pořád, až to budete uměť dobře, aby to taky František uměl."

A tak jsme to opakovali, až nám dědeček řek: „No už to umíte jako očenáš."

„Dědečku, já si snim říbečka, jo?" šeptal Frantík.

„Ale eště si ho nechej, ty bys neměl míť z čeho radosť. Jirka ti vokáže ve svý nový čítánce, co je í a co je á."

„Dědečku, pan učitel se mě pořád ptal, kdy mně naši koupějí čítánku?"

„A cos ty mu řek?"

„Já sem dycky řek, že mně naši koupějí možná až včerá."

„I di ty hloupej, tos měl říc aspoň: až zejtra."

„Ó naši už dupou," radoval se Frantík.

„Tak počkejte hoši, dávejte pozor, přídou s nima ňácej hosti."

„A jaký hosti?"

„No jen dávejte pozor! Až vodeuřou dvéře, Jirko, běž, honem jim vodeuř a zas sem přiběhni, budeš se koukať."

Když rodiče přišli, mohli sme si voči vykoukať, ale kde nic, tu nic.

„Vítám vás, tatínku, vítám vás maminko, kde máte ty hosti?" volali sme jeden přes druhého. Dědeček se smál: „Co pak nevidíte, co sebou přinesli páry a jak se hernula do seknice jako ňáký hosti?"

„A dědečku, čím to je?" ptal jsem se.

„No přihernula se s nima do seknice zima, tak se udála pára, proto že je tu teplej než venku."

Maminka se taky smála:

„To von tu s váma dědeček zas porozumoval."

„Maminko, já bych už jed," naříkal Frantík.

„No počkej, jen co se slíknu, zatopím a bude to hnelinko." A za malou chvilku praskalo v kamnech vesele dříví.

„Tatínku, až si drobek zakouříš, přineseš mi vody, jo?! Já udělám knedle, abysme měli dobrou polífku."

Za chvíli pravila maminka: „No tak už to je, dědečku, modlete se!"

To ale bylo to nejhorší. Dědeček se tejdě bude modliť. Tatínek se modlíval sehdeň, ale dědeček v neděli. Jindy to bylo arci jedno, ale dnes — polífka

a maso z králíka! Dědeček se modlíval třikrát tak dlouho jako tatínek, a pak eště začal zpívať:

Pozdvihněmež oči vzhůru
k nejvyššího krále trůnu,
kterýž všecko opatruje,
dluně chová a daruje atd."

To byla doba! Za to potom jsme si přispíšili. Možná, že v celým světě nebylo chutnějšího jídla.

„Neemíte tak mlaskať," napomínal tatínek.

„No jo, to ani z hrachovky livance tak nejedou, že hoši?" smál se dědeček.

„Maminko, Jirka nebyl u Zikšů!" vystřelil Františk.

„U kerejch pak?"

„Maminko, von nebyl u starejch Zikšů!"

„Ty stará, nehubuj hooha, cák na tom, chasa sou chasa," prosil dědeček.

„I vono — —, ale to víte, že mě na meno nemůžou trefiť, a — dyš sem se sem přistěhovala a byla sem jednou sama doma, Zikšovka stará si na mě přišla a nadala mě nahatin a že su černá jako by mě z komína vytáh a — to vostatní ani nepovím, už kůli chase. —

A proč's tam chodil?" obrátila se maminka ke mně.

„Maminko, voni mě dali koláč s mákem."

„A co pak my nemáme?"

„Máme, ale voni mají bílý!"

„No až nám Pán Bůh pomůže, taky si upečem bílý."

(Konec první části.)

Napsali J. Opočenský a J. Z. K—l.

O. JOZÍFEK:

SPOLEČENSKÉ SVĚDOMÍ.

Ke stanovení tohoto pojmu dospěl jsem ne všeobecnými pokusy, pokusy úmyslně snažícími postulát sociologický najíti — jich výčet a ocenění viz u Giddingse Základy sociologie (překlad B. Foustky) na str. 16, 17 a 18 — nýbrž empiricky pozorováním soudobých dvou společností evropských, katolické a protestanské. Ode dávna bylo pozorováno, že národové protestanští zvláště jednou věcí vynikají nad národy katolickými: svou průmyslovostí a hmotným blahobytem. Odkud tento blahobyt, jaký je poměr mezi církevní formou a hmotným stavem těchto společností? Před zodpověděním těchto otázek nutno zamítnouti dosavádní odpovědi, zakládající se na předsudcích: předsudkem theologickým je tvrzení, že blahobyt národů protestanských má příčinu v požehnání božím za to, že vyznávají víru lepší, od bludů očištěnou; předsudkem osvícenství 18. stol. bylo mínění, že pramenem protestantského hmotného blahobytu je vzdělanost, vyšší rozumová školenost protestantů. Tak tvrdil zejména známý národní hospodář Laveley. Toto chybné tvrzení historické přijímají pak praktikové, zejména politická inteligence katolických národů, a vyhlašují rozumové vzdělání lidu za prostředek k nabytí hospodářské volnosti a hmotného blahobytu —, ačkoliv nic tak blízko neleží jako myšlenka, že protestantský blahobyt a protestanská vzdělanost jsou věci souřadné, a obě mají tutéž společnou příčinu. Než jakou? Poněvadž se jedná o dvě společnosti odlišené církevní formou, nutno hledati onu příčinu v duševních přednostech protestanské společnosti; poněvadž pak odmítáme výklad pomocí větší vzdělanosti lidu, nezbývá než hledati příčinu hmotného blahobytu protestanské společnosti ve sféře citové, v tom, že jednotlivci a celá společnost má — z jisté historické příčiny — lépe upravenu citovou stránku duše, vůli. Není nic přirozenějšího než hledati pramen hmotného blahobytu v množství práce, kterou společnost vykoná, a tudy v síle vůle, s jakou individuum a společnost práci podniká. Jisté úvahy (v článku „Jaký je zděděný charakter českého národa") mě vedly k vyslovení názoru, že hospodářská i ostatní kulturní výkonnost společnosti závisí na tom, jak u individua vyvinuta jest „vůle (lépe: duševní schopnost) vytrvati při všední, uložené práci". „Protestanská společnost nadána jest posílenou vůlí k práci; odtud její hmotný blahobyt, odtud osobité kultury protestantských národů, Angličanů, Američanů, Němců, Dánů Hollanďanů, severanů." — „V jakém poměru je posílená vůle protestanského člověka, protestanské lidové massy k církevní formě protestanské, — jaká je příčinná spojitost mezi vystoupením reformátorů na počátku 16. stol. a mezi dílem protestanské posílené vůle i kulturou protestanských národů, vyrostlou ve stoletích 16, 17, 18 a 19? Lidová massa protestanská neuposlechla ovšem (rozumovou částí své duše) obsahu kázání reformátorů, nýbrž podlehla reformaci citovou svou stránkou tak, že vidouc se od katolického lidu diferencována, odlišena řadou formálních zvláštností (na př. jednoduchou úpravou chrámů, přijímáním pod obojí) začala pod vlivem tohoto vědomí intensivněji žíti. Fakt formálné diferenciace způsobil protestanskou posílenou vůli a protestanskou kulturu." „Vidíme-li za našich dnů lidi

v modrých kazajkách, průmyslové dělnictvo, intensivněji žíti (na př. také mravněji), nežli žijí stavy střední, jest to vědomí diferencovanosti, jež je k tomu nutí, nikoli rozumové povznesení."

„Posílená vůle" nápadně podobá se svojí ideovostí terminům, užívaným v soustavách a spisech slavných filosofů dějin, ethiků a pod., i stojí jistě za to popatřiti, nedá-li se nahraditi pojmem lnoucím více ke znakům člověka, jak empirickou vědou jsou vyzkoumány. Co jest to vlastně vůle, schopnost duševní u člověka vytrvati při všední, uložené práci?.

Biologové, hlavně lékaři zaměstnávající se pozorováním jistých chorobných nálad, stavů mysli lidské, vědí, že k tomu, aby člověk vytrvával při všední, uložené práci, spolupůsobí — vedle některých jiných psychických fakt — jeho trvalé vědomí, že toho, co podniká, jest třeba. Na síle tohoto vědomí závisí pozornost, jakou jednotlivým fásím práce věnuje, závisí tedy jednak kvalita jeho práce, jednak její trvání, kvantita. Se silou tohoto vědomí takto jde v přímém poměru výtěžek práce, její společenská užitečnost. I máme v onom stavu lidského vědomí patrný psychický základ pro určitý materiální (hospodářský) stav společnosti. Nazveme jej, abychom měli obdobný termín k národohospodářskému terminu „společenská užitečnost" — společenským svědomím. Společenské svědomí jest vědomí individua, při uložené práci individuum provázející: „čeho jest třeba". Individuum a celá společnost pracuje, poněvadž ví, vidí, má v evidenci, čeho jest třeba. Duševní pohnutka, na dosavádním vývoji psychickém a materialním společnosti spočívající, pod kterou individuum a společnost pracuje, jest vědomí, čeho je třeba, jest společenské svědomí. Za týchž materialních podmínek (zeměpisných, klimatických atd.) vykoná ta společnost více práce, která má silnější duševní pohnutku, — větší stupeň společenského svědomí. Hmotný blahobyt protestanských společností pochodí odtud, že představují naproti společnosti katolické společnost s vyvinutějším společenským svědomím.*)

*) Aby ještě lépe vyniklo, co míním pojmem „společenského svědomí", vyložím jím známý jev společenský: čistotnost hollandských vesnic, obydlí a světnic. Žena, hospodyně hollandská, neustává v domácím pokladu, dokud vše není na svém místě. Tím právě liší se od ženy na př. na belgickém, francouzském, italském venkově, že má více smyslu, citu pro to, čeho jest ještě třeba, aby vše ve světnici bylo v pořádku.

Historický výklad dvou jevů: hospodářské inferiority katolické společnosti a hmotného blahobytu protestanského podán jest tuto na základě velmi jednoduchém. Abstrahováno od výkladů operujících pojmy buď supranaturálními, buď složitými jevy lidské civilisace a výklad založen na prostém pozorování: na různé úpravě povahy individua katolického a protestantského, jak se jeví při práci.

(Pokračování.)

ŽENSKÁ OTÁZKA.

(Lily Braun, Die Frauenfrage, ihre geschichtliche Entwicklung und ihre wirtschaftliche Seite (Lipsko 1901). V českém překladě vydána v knihovně Samostatnosti pod titulem: Ženská otázka, její dějinný vývoj a její hospodářská stránka; přeložil J. Felix, 1902, 6 K. 465 str.)

O ženské otázce u nás dosud se málo uvažuje a také je málo poučení. Velikou nepřipravenost naší nedávné veřejnosti charakterisuje zánik dobrého časopisu Kellnerova, Ženského Obzoru. Zájem v poslední době se sice vzmáhá a dokumentuje se hlavně povstáváním praktického ženského hnutí také u nás. Není výtkou, že praktické tyto projevy (z nichž mnohé jistě zasluhují uznání), jsou ceny dost nestejné a že v nich není dost jednotnosti, programovosti a ani pravé praktičnosti. Je to přirozeno, poněvadž není širšího uvědomění o smyslu, obsahu a rozsahu ženského hnutí a jeho úkolech, není jasnosti o jednotlivých problemech, krátce není dost theoretické průpravy. Dnešní naše feministické revue nestojí ještě na vyšší doby. Knižního poučení je po skrovnu. Dlouho bylo omezeno téměř jen překlad Bebelova populárního, jednostranného a diletantského spisu: Žena a socialismus (v Německu již 34. vydání). Vyšší úroveň hnutí má děkovat za svůj vznik především několika základním myšlénkám, jež projádřil prof. Masaryk v Sociální otázce, v brošurce Mnohoženství a jednoženství a kritice Bebela. K tomu se druží překlad spisku Björnsonova: Jednoženství a mnohoženství.

*

Spis Lily Braunové je způsobilý přinést k nám mnoho dobrých vědomostí. Nerozbírá sice celou ženskou otázku, nýbrž zatím jen její hospodářskou stránku, kdežto stránku civilně právní a veřejnoprávní, pak psychologickou a mravní stránku slibuje

spisovatelka vyložit v díle následujícím. Také vadí knize její kardinální hledisko, hledisko historického materialismu, s něhož patří na vznik a vývoj ženského hnutí, hledajíc původ jeho v příčinách hospodářských a vykládajíc hospodářskými motivy mnohé jevy, jež vznikly působením celého souboru různých činitelů. Ale přes to kniha je živým pramenem poučení o mnohých předmětech u nás málo známých. Její vnitřní bohatost ukáže už přehled obsahu.

Skoro na sto prvých stránkách je nastíněn historický vývoj ženské otázky až do 19. století. Probíráte se zde postavením ženy v starověku orientálním, řeckém a římském; poměr křesťanství k ženě oceněn poněkud příliš příznivě. Zevrubněji vykládá spisovatelka hospodářské postavení ženy a význam její v duševním životě za středověku a novověku až do konce revoluce francouzské. Rozborem prorockého obhajování práv ženských v listech Condorcetových a podobného spisu Mary Wolstonecraftové (Vindication of the rights of women 1792), jakož i Hippelových názorů (Über die bürgerliche Verbesserung der Weiber 1792) končí tento historický úvod.

Valnou většinu knihy zabírá nástin hospodářské stránky ženské otázky (srov. 99—557 orig.) Prvé tři kapitoly tohoto dílu jsou věnovány měšťanskému hnutí feministickému. Nejprve se rozvíjí obraz o tom, jakých úspěchů se domohly ženy ve snaze, aby byly připuštěny k jednotlivým měšťanským povoláním, a to v Americe, Anglii, Francii, Rusku, Švédsku a Dánsku, Holandě a Belgii, Španělsku, Švýcarsku, Italii, Rakousku a Německu. Potom se pátrá po hybných silách tohoto měšťanského hnutí, jež se redukují zase na hospodářské motivy, poněvadž na př. i klesající sňatečnost se autorce vidí dostatečně zdůvodněna neutěšenými příjmy mužů. Skutečné sociální a hmotné postavení žen, zaměstnaných v různých povoláních měšťanských (jmenovitě v obchodě, v telegrafní, poštovní, bankovní službě, v úřadě učitelském, v povolání hereckém a žurnalistickém), jak nám je spisovatelka vylíčuje, kontrastují s potěšujícím dojmem, jaký máme z poznání úspěchů ženského boje o tato povolání. Úvaha o měšťanském hnutí ženském uzavírá se posouzením tohoto hnutí se zásadních hledisk. Běží tu o otázku o oprávněnosti jeho (mějme na mysli, že tu spisovatelka zase hledí k němu, jako k jevu hospodářskému). Nepřátelé hnutí tvrdí, že menší hodnota ženské práce je založena na faktu slabších tělesných a duševních schopností ženiných. Spisovatelka obrací se, většinou kriticky, proti jednotlivým námitkám. Připouští různost schopností, ale různost není přece ještě méně cenností. Pokud se týká tělesných schopností, míní Braunová, kdyby se vývoji ženské síly svalové věnovala stejná pozornost, jako mužské, ženy by se vyrovnaly průměru mužů (srovn. akrobatky, turistky, nosičky břemen, žnečky atd.) Různost váhy mozku mužského a ženského svědčila by — kdyby vůbec tento důvod byl kriticky přípustný — spíše na prospěch žen, poněvadž mužský mozek sice je absolutně větší, ale relativně k váze těla je ženský mozek těžší. Menstruace také není překážkou v zastávání úřadu: zdravé ženy necítí nepříznivého jejího vlivu na tělesné a duševní síly — ovšem chorobné ano, ale také muži postonávají. Příprava k povolání, studium, je ovšem na újmu konstituci žen — ale i tradicionální život dívek není zdravější a studium stejně škodí mužům. Za nejhlavnější námitku pokládá autorka tvrzení protivníků, že jediným povoláním ženiným je být manželkou a matkou, neboť možnost uskutečnit ideje ženského hnutí stojí a padají s touto otázkou, poněvadž cílem je, aby nikoli pouze samostatné ženy, nýbrž všechny ženy vlastní prací se osvobodily z hospodářského poddručí. A třebas vdaná bezdětná žena nebo matka odrostlých dětí může dobře zastat své povolání, má-li k ruce spolehlivou sílu pro domácí práce, mladší vdaná žena, jež má dítky mohla by — i při dobrých služebných silách — jen v omezené míře pěstovat práci domáckou (malířství, spisovatelství, umělecké vyšívání a pod.) Ale to není bankrot ženské otázky, nýbrž odpomoc je ve zreformování hospodářských prací rodinných zavedením centrálních kuchyní a obdobných zřízení. — Z tvrzení, předpovídajícího rozklad nynější rodiny vlivem emancipace, Braunová nepociťuje strachu: stará forma rodiny bez našeho příčinění, prostě hospodářským vývojem jde vstříc rozkladu. A sluší místo nářků a místo velebení staré rodiny spíše pátrat po nových formách spolužití mezi mužem a ženou, ženou a dítětem i v kruzích měšťáckých, když tě v proletariatu o tradicionálním životě rodinném dávno už není řeči. — V námitce hospodářské konkurence spatřuje se jen projev brutálního egoismu pohlavního. — Důvod, že prý výdělková práce ženina poškodí její ženskost, částečně se uznává, pokud ženskostí sluší rozumět půvab a dobrotu, ale vyvrací se tím, že zrovna tak u mužů sociální boj poškozuje mužnost, sílu, krásu a nezávislost. — O námitce, týkající se domněle menších schopností ženských, soudí, že není dost zkušeností a dost spolehlivého materialu faktového, aby mohla být rozhodnuta. Mnohé udávané rozdíly (hoši lépe znají věci vzdálenější, zevnější, děvčátka věci z denního života a p.) jsou jednak nepatrné, jednak se přirozeně vysvětlují různou výchovou, (t. zv. rychlejší chápavost a schopnost rychle se rozhodovat). Braunová mohla krátce poukázat na to, že dosud chybí přesná psychologie ženská. Zdá se, že až bude lépe prozkoumána také duše ženy, mnohé t. zv. rozdíly oproti muži odpadnou a shledá se i tu větší rovnost. Konečně, namítají protivníci ženského hnutí, připuštění žen k povoláním znamenalo by překážku světového pokroku,

poněvadž prý ženy dosud se nevykázaly žádným geniem. Braunová loyálně připouští, že ženy podaly sice mnohá díla vynikající, ale nic směrodatného, nic co razí nové dráhy.

Tento nedostatek geniů nelze úplně vysvětlit různým vychováním, zvláště hledí-li se k umění, k němuž ženy měly poměrně volný přístup. Ani Browningová ani Ada Negri a j. nedosahují klasiků; v dramatě ženy jsou pod prostředností, v hudbě není žádného ženského genia; v malířství jejich díla nejsou víc než zdatná. Ba ani v praktických oborech: v kuchařství, v prádelnictví, v krejčovství nevytvořily ženy žádných převratů. Ale genialita ženy, míní Braunová, musí se projevit na docela jiném poli: v oborech odpovídajících mateřskosti jejich povahy, na poli praktické činnosti sociální, v níž už dnes mnoho žen velice vyniká, stavíc na theoretickém vzdělání v sociálních vědách, jejichž zdárnou pěstitelkou je nejedna žena. Běží o to, aby žena — jako dříve ekonomii domácí — tak nyní i v budoucnosti pochopila, vedla a ovládala ekonomii světa.

•

Jakkoliv úvahy o měšťanském, ženském hnutí jsou podány s porozuměním a zájmem, přece další kapitoly, jednající o proletářském hnutí ženském, jsou psány jak zevrubněji tak srdečněji, přes to, že vlastní kapitola (VII.) o hnutí dělnic věc nevyčerpala. Srdce Browningové náleží ženě proletářce: s ní cítí, s ní spolu bojuje, nástinem její práce zaplnila na 300 stran svého spisu.

Před očima vašima vyvstávají legie ženských pracovnic zobrazené statistickými údaji, oživené vypsáním jejich mezdních, bytových, zdravotních, sociálních a namnoze i mravních poměrů. Vidíte život dělnic ve velkém průmyslu, v průmyslu domáckém a v práci domácké, v obchodě, v polním hospodářství, v domácí a osobní službě. Našim měšťanským dámám docela nic by neškodilo, kdyby si důkladně pročtly na př. kapitolu o poměrech služebných, kojných, číšnic a pod. Pociťujete spolu mnoho bídy a utrpení udřených a vykořisťovaných tvorů slabšího pokolení, učíte se chápat, co je těžká všední práce, a cítit třebas nejobyčejnější a nejhrubší práci. Toto vypsání konkretních poměrů pracovních a životních ve všech oborech ženského zaměstnání dává hodně hluboko vniknout v mnohé problemy ženské otázky.

Pokud se týká poměru pracovnice-proletářky k soudobým organisacím, radí autorka k těsnému spojení se stranou sociálně demokratickou. Proletářky mají být politicky vzdělávány a straně přiváděny. Poměr dosavadního hnutí měšťanského k hnutí proletářskému není dle Braunové příznivý: je se strany měšťanské mnoho neporozumění; urovnání poměrů nelze hledat v nemožném souladu tříd, nýbrž v konečném odstranění třídních protiv.

Závěrek knihy tvoří úvahy o sociálně politickém zákonodárství, o jeho úkolech a mezích jeho zdárné působnosti ve prospěch ženského dělnictva. Mezi jiným přimlouvá se autorka za lepší státní organisaci pojištění mateřského, o kterémž předmětě také zevrubněji se vyslovuje v posledním sešitě Socialistische Monatshefte.

•

Není ani zdáliky možno podat v těchto řádcích obraz o bohatosti fakt snesených ve spise, ba ani shrnout všechny obecné názory. Každá kapitola vyžadovala by zvláštního referátu. Také nemožno zde přičiňovat kritické poznámky.*) Chtěl jsem jen upozornit na užitečnost knihy, jejíž četba k tomu je zpříjemněna prostým a půvabným slohem spisovatelčiným. Je jenom litovat, že český překlad všude nevyhovuje a nese na sobě stopy spěchu.

Dr. B. F.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jarní zábava.

Celý měsíc nemohl Fanda ven, jak bylo ošklivo a zima. Za to tím radostněji vyběhl, když sluněčko opět se ukázalo. Těšil se ze špačků, vylétajících z budek, a ještě více z chlapců, kteří honili obruče.

Bylo jich celé hejno, každý odjinud a každý jiný: kovářův Standa, nejučenější ze všech, neboť chodí již do druhé třídy a umí násobilku do sedmdesáti a plno říkaček, písniček a otloukaček; Suchánkův žebravý hošík, co byl u nás o Mikuláši; teď ho již nezebe, ač je bos. Nejmenší je podomkův Toníček; dostal poprvé kalhotky. Toho když se zeptá: „Jak ti říkají?" odpoví: „Tonýset". „Či jsi?" „Tatýntů." „A kde zůstáváte?" „U maminty." Bosí, obutí, čistí, umounění, malí, větší, všecko pohromadě a vše veselo. Běhají za obručemi, smějí se a výskají. „Tonýset" vyhazuje radostí klobouček do povětří. Fanda může na nich oči nechati. Rád bych mezi ně, ale netroufá si. „Jen jdi", pobízíme ho. Půjčili mu „kolo" a běhá s nimi. Když se dost vyběhali „jen tak", chtěli si hráti na honěnou. Sestoupli se do kola, Máňa mezi ně a Standa kovářův počítal: „Jeden, dva, tři, čtyři, pět, šest, sedm, osm, devět

ty jsi starej medvěd,
ty jsi stará medvědice,
ukradla's nám jitrnice. Kolik?

A Fanda řekl: „Šest". A Standa odpočítal: „Jeden, dva, tři, čtyři, pět, šest." A na koho padlo „šest", ten chytal. — **K. P.**

---

*) Více jsem o knize pověděl v České Mysli, 1903, seš. 3. (květen).

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

Ostatní trestanci a za nimi Petr Petrovič a já lezli jsme tak zvaným západním příklopem, přidělaným v jedné z postranních šacht; se svítilnou v ruce začali jsme se spouštěti po temných schodech. Opatrnost nebyla zbytečna, poněvadž nedávno ještě byla šachta naplněna vodou a stupně schodiště byly omrzlé a mokré, klouzalo nám pod nohama. Svislá stěna ze silných desek oddělovala tuto část šachty, podobnou kufru, od ostatní — na ochranu schodů i dohližitelů před dynamitovými výbuchy, jak mi vysvětlil Petr Petrovič.

— Jenom že ta ochrana je nespolehlivá, — dodal, — vždyť je to vše jen nedbale stlučeno. Mnohdy se stává, že všecky ty desky letí k čertu i se schody! Proto hledím vždy vyběhnouti ven ze šachty, když zapálím patrony.

— Těžkou máte povinnost; jak velké je vaše služné?

— Jako ve vyhnanství! dvacet rublů za měsíc... Nejhorší ze všeho jsou ty proklaté šachty, kde se musí lézti po schodech. Ve štole je lépe: tam odběhneš na deset sáhů, schováš se za nějaký výstupek, nebo za trám a stojíš si jako za pecí.

Schody po dvanácti stupních přestaly, a my octli se na dřevěném prostranství. Podivil jsem se, že je již konec sestupu, ukázalo se však, že takových schodů a prostranství bylo v předu ještě čtvero. Páté, kterým říkali „pásek" (jednoduchý trám se zářeky) byly ještě pod ledem. V šachtě bylo vlhko, chladno i temno pro neuvyklé oko; avšak zápach byl menší, než jsem s počátku očekával: shnilá voda byla již vyčerpána a led pod první blátivou vrstvou, prosekanou již motykami Semenova a Rakytina, byl bílý a čistý jako cukr. Pohlédl jsem vzhůru. Široká obrubeň šachty pro čepici s vrchu ji přikrývající, dávala málo světla; břevna byla úplně smočena vodou a přímo nad našimi hlavami v koutech šachty visely ohromné ledové rampouchy, které, kdyby spadly, mohly by i do smrti zabíti... „Tak vida, to je tedy šachta!" pomyslil jsem si mimoděk, otřásaje se zimou a tajnou bázní při pomyšlení, že v tomto sklepě můžeme seděti po 5—6 hodin denně...

— Kdy začali tuto šachtu kopati? — pokračoval jsem v otázkách k dohližiteli.

— Před třiceti lety. Za tři roky tenkráte vykopali devět sáhů.

— A ten srub i schody byly také tenkrát udělány?

— Kde pak! To bylo znova uděláno v loni a předloni, když se chystali důl otevříti. Dobrovolný sbor zerentujský a algačinský se tu činili.

— Ta voda, kterou jsme vyčerpávali...

— Zcela nedávno natekla. Minulého podzimku byly silné deště.

Začali jsme vysekávati led. Vysekavše ho dostatečné množství, začali jsme ho zdvihati jakož i vodu v okovech a vynášeti na nosítkách do příkopu. Více než přes týden protáhl se tento vývoz ledu. Místy přišli jsme opět na hlubinky vody, kde nacházely se shnilé ostatky zajíců, krys a veverek. Tu musili jsme si zacpávati nos před nesnesitelným smradem. Konečně v devátém sáhu dosáhli jsme kamenného dna šachty.

— Dosti jste se naledařili! — pravil jednoho krásného jitra Petr Petrovič, potkávaje nás ve světliku: — dejte se nyní do vrtání.

To bylo již v posledních dnech října; napadlo vysoko sněhu a skutečná zima nastávala; mrazy dosahovaly již 20°. Stařec-hlídač vyňal z kufru asi sto kulatých železných brusů rozličných velikostí (od 4 do 16 palců délky) a poručil trestancům, aby si rozebrali po třiceti kusech na každou šachtu.

— Co je to? — otázal jsem se.

— A čím bys vrtal? To jsou nebozezy.

Zdvihl jsem jeden z nebozezů a uviděl na konci ostří podobné dlátu se stranami trochu oblými. Každé šachtě dali také po šesti kladivech a po třech tenkých a dlouhých železných prutech se zahnutou lopatkou na konci: pravili mi, že jsou to „čističky" co s nimi však budou čistiti, zůstávalo mně nesrozumitelné. Na konec dal nám stařík ještě pro osobu po tenké lojové svíčce, dlouhé asi čtyři palce. O ty svíčky došlo s ním ke sporu.

— Proč přeješ eráru ,starý bručáku?

— Ano, přeješ! Chtějí ode mne samého účty.

— Ale dvě svíčky se počítají na jednoho našince.

— To když se pracuje na různých místech, ale vždyť vy jste všichni v jedné hromadě... A je-li to veliká šachta? Vždyť já to znám, sám jsem pracovával...

— Mlč, starý šíbale! Byl jsem také vyhnancem, říká!... Uškrtit tě je málo, když proti svému bratru jednáš!

— Ba, jací jste vy vyhnanci? Tak za našich časů, to byste byli viděli, hošíčkové, jak se vrtalo... Jednu mizernou svíčičku pro dva lidi dávali, a úloha aby úplná odevzdána byla. Někdy ve tmě dlabeš, celé ruce do krve potlučeš, ale vyvrtáš! Protože, neodevzdáš-li úkolu, tak ti na haldě záda zvalchují! A vy si nyní mluvíte s dohližitelem jako se sobě rovným, ani čepic nesmekáte.

— Ejhle, bratři, kam až se dostal! Ach ty, nestoudné jsou tvoje tlachy, duše proklatá! Ještě si stařec říkáš... Ano, co by za starodávna s tebou

kobylka byla udělala za takové a podobné tvoje řeči?

— A co? Co pak z toho?... Vím, že z mých slov nepojde nic špatného, proto také mluvím... A co je mně do vás! Žijte si třeba lépe. Tu máte ještě po jedné svíčce na šachtu. Pod Razgildějevem byste měli žít!...

— Načpak nás strašíš svým Razgildějevem? Polekané vrány jste byli všichni — proto se vám zdál tak strašný. Ale nynější kobylka by mu hřebínek čiperně srazila. Moc by se nenacvrlíkal. My nejsme nyní tehdejšímu bratru podobni.

— Hle, jaký chrabrý se vymluvil! Nu, nepřišel bys na pravého. Díval bys se, jak se po Kaře projížděl. Bylo nás více než tisíc lidí sehnáno dohromady. Tak se pamatuji, jak zařval: „Zavřu!..“ Tak se celému tisíci dech zatajil. Když začal vyplácet, bratři moji, když začal vyplácet!.. Sto lidí v řadě utloukl téměř do smrti — a odejel.

— A za co to, dědečku?

— Nu, vyšlo na jevo třeba, že málo udělali. Stávalo se, že dva vozy březových metel leželo vždycky vedle práce.

— Jak je možno, že nenašel se člověk, který by se mu postavil?

— Jak by se nenašel, děti! Byl jeden Tatar, takový zdravý Tatar, Mahomed Bajdaulov se jmenoval. „Nu, bratři, praví, já zapíchnu Razgildějeva. Jak ho prvně spatřím, tak ho zapíchnu. Díváme se na něho: není zrovna opilý, ale oči má krví podlité a v tváři je všecek změněn. A dříve to byl tichý hoch. Vidíme, pevně se ten člověk odhodlal. A to ho kobylka ještě popichuje: „Kam pak bys ty, prosím tě, nemotoro! Ruka se ti bude třást a dostaneš bolení.“

— Ne, nedostanu praví, zabiju ho.“ — Nu, dobře. Tak za dva dny opět pracujeme. Díváme se, — plukovník jede a rovňounce k nám. Bajdaulka stojí vedle mne. Dozorce křičí na celé hrdlo: „Čapky dolů! Ticho!“ Všichni strhují čapky a nástroj odhazují na zem. Hledím: Bajdaulka má čepici, všecek je bledý a drží motyku v ruce... Já jsem položiv, polomrtev, třesu se, nevím, co se stane. Tu Razgildějev seskakuje s koně a přímo na něho letí: „Hanebníku!“ (silným slovem takovým ním otřese), „Jaká hloupost vlezla ti to do palice?“ Lisk ho přes jedno ucho! Lisk přes druhé! A co se pak sběhlo mezi nimi, do dnešního dne nechápu. Vidím jen: Bajdaulka válí se na zemi a Razgildějev kope ho nohama... „Odvést ho, ničemníka, na kraj světa!“ Vyskočil na koně — a zmizel. Bajdaulku tu chvíli někam odvezli. Tak se nikdo ani nedověděl, co s ním udělali.

— Jak že to neprovedl? Dostal strach?

— Nedostal, ale tak... Razgildějev nenašel v něm patrně svého souzeného.

— Jakého souzeného?

— Člověka, člověka takového.

— Vždyť ho přece ani potom nezabili?

— Nezabili — to je pravda, ale skončil ještě hůře, než vraždou.

— Jak to?

— Hosudar uslyšel o jeho zločinech, zbavil ho všech úřadů i hodností a rozkázal mu, aby objevil se v Pítěru (v Petrohradě). Jenom že tam nedojel — zdechl!... Za živa shnil — červi ho žrali... A potom brzo i nám, sedlákům, svoboda přišla.*)

— Byl by čas, aby všecko vaše razgildějevské sémě zdechlo! — rozhodl Semenov, pohlédnuv náhle pro cosi zlobně na starce; — jen cizí věk přikusujete! Vám bylo zle a chcete, aby jiným bylo také tak.

— Už je však dost toho nesmyslného povídání, — vpadl Petr Petrovič, — raději jděte do práce.

Rakytin na to přistoupil k Petru Petroviči a se sladkým úsměvem a lichotivým pohledem se tázal:

— Koho pak z nás ustanovíte nosičem nebozezů?

— To je vaše věc. Koho chcete, toho si sami ustanovte. Můžete po řadě choditi, abyste si odpočinuli...

— Mohl byste jich ustanoviti, Petře Petroviči, — pokračoval neúnavný Rakytin, ukázav na mne: oni jsou lidé práci nenavyklí, lidé učení, ne jako my, sprosté nádoby.

— Jestli chce, nechť si je. Co je mi po tom?

— A to je překrásné. Ivane Nikolájeviči, nastupte svou hodnost.

— Jakou hodnost? — přísně jsem se otázal, jsa neobyčejně nespokojen tím, že stará se o mne bez mého souhlasu i přání.

— Budete naším nosičem... Budete nebozezy vytahovati... Jakmile je otupíme, vy je ponesete do kovárny nabrousiti. V tom bude záležeti vaše práce. Vždyť vrtání je těžší, Ivane Nikolájeviči, v takovém sklepě seděti! Od vás toho snad Petr Petrovič nežádá, on také rozumí chování... To je hlava, to je hned viděti!... Nu a vůbec.

— A kolikrát budu muset jíti dolů a zpět?

(Pokračování.)

*) Není mi do dnes známo, zda-li vskutku tak zemřel „barbar“ Razgildějev; ale pověst o tom, že shnil za živa a že před smrtí byl propuštěn ze služby, je velmi rozšířena ve Vých. Sibiři. Škoda, že nikdo nenapsal životopis Razgildějeva, nesebral všecky legendy o něm, písně a pod. Uběhne ještě jedna desítka let, povymírají ještě žijící svědkové oné děsné doby, poslední starci „mučedníci“ — a bude pak mnohem tíže učiniti tak.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 17. května 1903. Číslo 20.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Pan Izimbardi mně řekl: Když mladý muž, který neprováděl bláznovství a který jen mnoho četl, opovází se mi mluvit o krásných uměních, vysměju se mu otevřeně do očí. Nauč se vidět, řeknu mu, a pak si promluvíme. Když člověk známý dlouhým neštěstím... se na mne odváží s krásnými uměními, obrátím rozhovor na malé pošetilosti vznešených lidí, jež potkal, když mu bylo osmnáct nebo dvacet let. Žertuji o směšnosti jejich osoby nebo jejich ducha, aby můj člověk mi vyznal, jestli tehdy v prvním svém mládí zpozoroval tyto směšnosti a těšil se jim jako jistého druhu útěše z jejich povýšenosti nad sebou, nebo jestli je vzýval jako dokonalost a snažil se je napodobiti. Každá bytost, která dost nemilovala velkého člověka v osmnáctém roce, aby vzývala i jeho směšnosti, není způsobilá, aby mluvila se mnou o umění. Duše šílené, snivé a hluboce citlivé jest daleko nevyhnutelněji třeba než dobré hlavy k tomu, abyste se odvážili otevřít ústa o sochách Canovových... **Stendhal.**

ČESKÉ UMĚNÍ NA VÝSTAVĚ MANESOVĚ.

I.

Nevím, děje-li se zrovna mně, že chodím do těch šesti světlých pokojíčků výstavy s pocitem údivu a skoro závisti, jako do jiného světa. Mám o své době představu jako o době plné neuspokojení a neklidu. Všichni, zdá se mi, jsme rozhárání a rozryti tisícerými ostny, kterým denně přibývá břitkosti, místo aby ubývalo. Nejistota přesvědčení, nedůvěra zneuznávaného citu, mnohonásobná tíseň zevních poměrů a styků, — není nic, na čem by bylo lze se zachytit a odpočinout. Ale zde na výstavě Manesa — jen si připomeňte! Odlehlá záhumní vesnická, kde za vraty stodol a za ploty zahrádek mizí i poslední tucha nějakého života. Zapadlá nádvoří starých klášterů, kde kousek sytě zelené trávy v některém koutě a rudé prejzy střechy zdají se být jediným hlasnějším ozvem jsoucnosti. Postranní, neznámé uličky městské, kde na zdech starých domů usazuje se plíseň a kde sníh měl by ležet celý rok jako nezbytný příkrov vymřelého ruchu. Idylické potoky, kde hejna bílých, kolébavých kachen baví se bezstarostnými a bezvýznamnými štěbety. Portréty žen střízlivých, rozumných v celém svém zjevu, neznajících vášní ani bouří, korektně hledících, korektně nosících své slunečníky, korektně vychovávajících i své malé, kučeravé psíky, stejně rozumné, jako jsou ony. Náš malíř je v Paříži, v hlučné, nervosní, rozervané Paříži, je v Buloňském lesíku, kde ta hlučná, nervosní, rozervaná Paříž dává si dostaveníčko, a hle, maluje jakési vzdálené, osamělé zátiší, kde po ní není ani stopy, kde dlouhé, převislé větve pokojně sklánějí se nad zadřímlou vodu a kde byste slyšeli svůj dech, kdybyste tam sedli. Což lidé, kteří to vše malovali, nežijí s námi? Proč tedy nehryzou se touž nejistotou, touž nedůvěrou a tísní jako my? Či život v barvách a liniích má být jiný nežli náš?

To popuzuje, že? Žárlíme, že někdo druhý nechce se dát vyrušit z rovnováhy, která je pro nás nedosažitelnou touhou. S útěšným zadostučiněním pídíme se po každé známce, jež svědčí, že také zde trpí se naší nemocí, že také zde duše chvějí se našimi bolestmi a trudy. Jsou tu krajiny zatížené mlhami a nocmi, jež, více nežli o snaze po zvláštnostech technické virtuosity, mluví nám o zracích úsilně napjatých do přílivu temnot a namáhajících se rozeznat nerozeznatelné. Jsou tu studie dívčích postav zmateně vykloněných, zahanbeně přechýlených, vzrušeně zardělých, bázlivě odvrácených, jichž pleť nedovedete si představit bez ruky třesoucí se pohnutím a rozčilením. Dlouhé, tenké, vyzáblé paže vztahují se z tajemných hlubin jako úzkostné výkřiky, volající o pomoc a dávající marné znamení v poslední chvíli před zhynutím. Zprohýbaná, stočená těla barev močálově zelenavých sletují v závratné směsici bez nejmenší možnosti záchrany chmurnými, propastnými proudy, které

uchvacují netušící a příliš důvěřivé. Ponurá, těžká ticha pod obzory černorudými a černooranžovými řičí rozvášněnými fialovými přísvity, v nichž zlé síly dlouho marně potlačované chystají se k úžasným a hrozným výbuchům. Lopotné a nepoddajné myšlenky zápasí o výraz v postavách divných poloh, divných podob a barev, rozbíhají se a zase couvají, odvažují se a zase klesají, ve věčné hře náhlých, krátkých světel a dlouhého, dlouhého tápání. Nebylo možno uniknout společnému osudu nás všech dnešních. Je málo postižených, ale jsou přece. A jsou za to, dodávám, postiženi mnohem příkřeji nežli my, o to příkřeji, oč nesnadnější jest přímo vidět, ztělesnit, nežli toliko porozumět a obsáhnout myšlenkou.

Kterým z obou dát přednost? Chodíte, prohlížíte, přirovnáváte, — a najednou v těch řadách obrazů a skulptur zamihne se vám něco jako vzněcující tucha tvůrčí družnosti, tvůrčího společenství, nad něž nemůže být vyššího a více povzbuzujícího. Ne takového, které uzavírá se úmluvami a sliby vzájemné výpomoci. Ani takového, jež se tvoří programy a hesly. Nýbrž takového, jež vyvíjí se a trvá samo sebou, jež prostě j e s t. Jedni starají se o druhé, drží nad nimi ochrannou ruku, takřka ani nevědouce o tom. Jedni udržují schopnost dívat se určitě a jasně, když druhým může se lehko zrak pomást a pokalit. Jedni zachovávají a vzdělávají bezpečný fond plodné práce, když druzí podnikají choulostivé výpravy, které mohou skončit jeho rozmnožením, ale také jeho promarněním. Jedni opatrují a zdokonalují zajištěný útulek, kam druhým bude vždycky lze vrátit se, umdlí-li v nezdařených pokusech a hledáních. Jedni jsou spolehlivou pamětí toho, co druzí mohli zapomenout. Bílkovi Slepci, vyzáblých a vytažených těl, zmučených tváří, hlav pátravě nebo prosebně vysunutých a rukou toužně nebo ostražně vzpřažených, nebudou nikdy budit pravého děsu v prostředí, v němž jsou; neboť tu všude kolem je tolik vidomých, tolik těch, kteří jsou ochotni půjčit své dobré a spolehlivé zraky nemajícím jich. Nedocenitelnou útěchu odnášíte si z výstavy Manesu: že existuje bezděčný, ale trvalý svazek tvůrčích duší, který nepřipouští omylu a pobloužení obecně osudného. Ti, kdož cítí se puzeni, mohou se směle odvážit jakkoli daleko a v jakákoli nebezpečná místa, nic tím nebude ohroženo, nic vydáno v šanc; a budou-li potřebovat a chtít, vždycky najdou takové, kdož je vyvedou a vrátí na klidnou cestu nebo kdož jim poskytnou posily, aby mohli pustit se ještě dál.

Kdyby výstava Manesu přispěla jen k uznání t é t o pravdy, nemusili bychom od ní chtít více.

PETR DEYMEK:

GRAMATIKA NA PROCHÁZCE.

Došel jsem děvčátka asi osmiletého v průvodu starší slečny. Děvčátko zavěšeno bylo v rámě své vychovatelky. Neohlíželo se neslušně v pravo, kde se sousedního pole vznesl se skřivan a s perlivou písní kroužil k modru nebes, neohlíželo se ani v levo, kde tulipány rozvíraly chtivě nádherné zvony, aby do nich napršelo hodně, hodně paprsků životorodého slunce — — och! co si myslíte? Neohlíželo se tak nezpůsobně to osmileté děvčátko! Vždyť už od malička krmili je bon-tonem: maman, vychovatelka, ve škole... Upřralo moudře oči na cestu před sebe a s vydressovanou vážností ve tváři naslouchalo výkladům své společnice. „Někdy se říká „strom", jindy „stromu", „stromem", „stromy", „stromech". Část „strom-", která se nemění, k níž připojujeme ve zvláštních případech hlásky, nazývá se v mluvnici kmenem, připojené hlásky příponami..."

S lítostí pohlédl jsem na krásný strom, z něhož pukala tajemství věčně se obrozující, který marnotratně, rozhazoval půvaby poesie a v němž ukryta smírná resignace i našeho života a který nebyl hoden býti té vychovatelce v tuto chvíli ničím cennějším a větším, než — gramatickým příkladem. S lítostí pohlédl jsem na ostatní nádhernou jarní přírodu, na onen zázrak tajemné rodící síly. A maličký člověk, jda mořem té jarní záře a vůně a jásání, hledá — — kmeny, kořeny a přípony gramatické!

O. JOZÍFEK:

SPOLEČENSKÉ SVĚDOMÍ.

(Pokračování.)

Krátce na jednom z pozorování, která činí věda zvaná biologie. Z četných biologických jevů, pozorovatelných na pracujícím člověku, jest jeden, společenské svědomí, jehož se dá užiti za měřítko národohospodářského stavu, poněvadž patrně se společenskou užitečností pracujícího individua jest úměrný. Tím způsobem by nám biologie ve společenském svědomí poskytla měřítko pro subjektivní, duševní činitele národohospodářské. Při stejných objektivních činitelích, bohatství přírodním, zeměpisné poloze, počtu obyvatelstva a p., jest hospodářská výkonnost společnosti tím větší, čím má vyšší stupeň

společenského svědomí — jest závislá jedině na tomto základním subjektivním činiteli.

Společenské svědomí jest však **základním činitelem** všech jevů společenských, nejen činnosti hospodářské. Činnost hospodářská jest podstatnou částí společnosti — společnost zajisté není nic jiného než organisací pracujících jednotlivců, jest formou, v níž živí se t. j. pracují jednotlivci. Již jindy připomenul jsem, že podati dějiny společenského vývoje znamená v podstatě popsati vývoj dvou věcí: hospodářské organisace a společenského svědomí — vyložiti materiální a duchovní, objektivní a subjektivní podmínky jejich života. Společenské svědomí, jež jest základním subjektivním činitelem vývoje hospodářského, jest také základním subjektivním činitelem vývoje společenského vůbec. Život, celá civilisace určité společnosti, jest při týchž materiálních podmínkách dána společenským svědomím této společnosti. Za každou stránkou na př. protestantské civilisace, za jejím zemědělstvím, válečnictvím, poštovnictvím, za úpravou oděvu, světnic, za zdravotnictvím, za politikou, vědou, uměním — krátce za **technikou** soukromého i veřejného života se kryje tento činitel, kryje se také za protestanskou morálkou, a naň je nutno sejíti při výkladu těchto jednotlivých jevů společenských, nikoli na jinou základní příčinu, buďiž ona materiální nebo supranaturální, jednoduchá nebo složitá.

Biologickými jevy je vlastně i celá bohatá oblasť jevů ze života lidského individua, kdy ono přichází ve styk s druhými členy společnosti — do biologie patří i všecky životní vztahy **společenské**. To všecko je život individua, při tom všem projevují se — skládajíce se v přírodní jevy složitější — fysiologické a psychologické funkce jeho organismu. My však všecky tyto složitější jevy nenazýváme biologickými, nýbrž bedlivě rozeznávajíce, kde přestává život individuální a kde začínají vztahy společenské, mluvíme o životě organismu společenského a o **jevech sociologických**. **Sociologie** a biologie jsou dobrým příkladem „sousedních" věd. Kde přestává jedna a začíná druhá, jest velmi určito, a jeden z jevů biologických je základním prvkem jevů, spadajících v obor vědy, která stojí bezprostředně nad biologií, v obor sociologie. Najíti základního činitele jevů společenských nebylo možná, dokud pozorování biologická a dokud naše znalost jistých funkcí lidského organismu nedosáhly určité výše. Proto jevy sociologické sváděny na základ nepravý (na materiální od národohospodářů; na základní jev noëtický nebo jev vyšší činnosti rozumové), nebo pochybováno vůbec o možnosti jednotného výkladu, a tudíž o možnosti sociologie jako vědy. —

Jak i ze stručného přehledu pokusů o najití základního sociologického činitele u Giddingse (str. 16 nn.) jest patrno, sociologové viděli od začátku, že činitel ten bude nalezen tím, že se ukáže, až pokud individuum jedná pod vlivem svého okolí, pod vlivem ostatních členů společnosti a kde začíná vůle jeho vlastní, individuální; jednalo se o řešení těžkého problému a determinující moci společnosti nad jednotlivcem — pracuje, živí se, jest členem společnosti jednotlivec, protože chce, anebo protože musí, protože determinován jest k tomu psychickými a fysickými funkcemi svého organismu?

Společnost vznikala tak, že vyvíjela se taková psychická a fysická organisace individua, aby ono bylo způsobilé konati společensko-účelné skutky — jakým způsobem při tomto vývoji vyvíjela se u individua uvědomělá vůle, společensko-účelné skutky konati? Do jaké míry o společenské žití má zásluhu vědomí individua? Krajními názory jsou jednak názor národohospodářů, že společnost vzniká smlouvou jednotlivců, činem rozumové úvahy, jednak názor G. Tardův, že společnost má původ v nápodobovací činnosti člověkově, v činnosti reflexivné.

„Profesor de Greet vidí význačné faktum společenské ve smlouvě a měří společenský pokrok podle toho, jak donucovací autorita jest odstraňována vědomým dohodnutím. Gabriel Tarde v originální a poutavé úvaze, jež způsobila trvalý dojem jak na psychologické tak i na sociologické názory, dokazuje, že prvopočátečným faktem společenským jest napodoba, jev to, jenž předchází všelikou vzájemnou pomoc, dělbu práce a smlouvu. Profesor Emil Durkheim nesrovnávaje se se závěry Tardeovými snaží se dovoditi, že význačným pochodem společenským a tudíž posledním jevem společenským jest podrobení každého jednotlivého ducha způsobům činnosti, myšlení a cítění, jež jsou vzhledem k němu samému zevnější." (Giddings na str. 16.) To, co vede členy společnosti k dohodnutí, co předchází všelikou vzájemnou pomoc, dělbu práce a smlouvu, jest biologický jev, který jsme nazvali **společenským svědomím**. Ve slovech „duševní schopnost vytrvati při uložené práci" jsou již zcela zřejmě naznačeny oba momenty, o něž se jedná: vůle individuálná („jednotlivec vytrvává v práci"), i determinující vliv okolí („ v práci uložené").

I nezbývá než objeviti mezi našimi zkušenostmi v člověku **d u š e v n í p o h n u t k u**, proč člověk vytrvává v uložené práci, pověděti, odkud se bere jeho individuálná vůle konati společensko-účelné skutky. A tu vidíme, že tou duševní pohnutkou není ani vědomé dohodnutí rozumných jednotlivců, ani pouhý reflexivní úkon: nápodoba, nýbrž že jest to stav vědomí, jejž označili jsme terminem „společenské svědomí" — idiviuu je vrozeno vědomí, čeho jest třeba, a proto setrvává v úloze člena společnosti, proto vedeno jest k vzájemné pomoci, dělbě práce a smlouvě. Tvrzení Durkheimovo, že posledním, základním jevem společenským jest podrobení každého jednotlivého ducha způsobům činnosti, myšlení a cítění, jež jsou vzhledem k němu samému zevnější, jest pravdě velice blízko; Durkheimovi scházelo jen připadnouti na biologickou příčinu, proč se jednotlivý duch podrobuje vlivu okolí, na vrozené společenské svědomí.

Jev tento jest ovšem starým pozorováním lékařů a biologů. Vědí, že u různých lidí jsou různé stupně společenského svědomí, vědí, že výchova, dědičné zatížení a p. působí na vývoj jeho, znají chorobné poruchy jeho, znají konečně, že podobné duševní stavy vyskytují se i u jiných živočichů. Biologickým rozborem jednání člověkova se ukazuje — což ukryto zůstává laikovi — že většina činů člověkových, především projevy jeho ž á d o s t í a obohacování jeho vědomí novými p o z n a t k y, umožněno jest jenom podrobením ducha jednotlivcova determinující moci jeho okolí, pomocí společenského svědomí. — Člověk chce a poznává, jen pokud suggestivní tlak cizího zevnějšího rozkazu uvolňuje dostatečně jeho pozornost, aby mohla pojati to, co chce či pozoruje; jednotlivec se stává původcem subjektivních činů a nabývá subjektivního poznání, jen pokud dovede býti objektem vnějšího vlivu, objektem moralního tlaku společnosti. Bez objektivisace citové stránky lidského nitra není její subjektivisace, není energie k činům a pozornosti k vjemům.

Představujeme-li si život společnosti jako řadu společensko-účelných činů jednotlivců, poznáváme, že volní pochod, jenž k nim vede, má podobu ne uvědomělé vůle počínati si společensky, ne nějaké smlouvy, nýbrž vystavení citové stránky jednotlivce vlivu společenského okolí. Je úkolem podrobnějších věd, psychologie a fysiologie popsati, jaké materialní pochody provázejí vyložený biologický proces, jaké změny zvláště látky nervové jdou parallelně s tímto životním úkonem a jeho jednotlivými momenty. Nám pro výklad sociologický stačí názor o volním pochodu, jak právě vyložen, stačí nám, podaří-li se 1. vyložiti jevy společenské jako výsledek činnosti jednotlivců puzených společenským svědomím; 2. dokázati parallelní v ý v o j společenského svědomí s celkovým vývojem společnosti. *)

---

*) Společenské svědomí musí býti znak dosti všeobecný, aby se naň mohlo ukázati jako na základ všech činností společnosti, aby jeho stopa dala se shledati na všech zřízeních společenských — na technice lidového života, na umění, na zřízení politickém, církevním a v další řadě na názorech, na vývoji ideí (církev nese jisté idee, politické zřízení také, lidová massa má jisté idee). Co míním tedy společ. svědomím? Patrně musí to býti duševní vlastnost, jež kvalifikuje člověka na tvora společenského, jež umožňuje mu býti členem společnosti, jež dala vznik lidské společnosti — a s vývojem společnosti sama se vyvíjí. Je to člověku vrozený: smysł čeho je třeba, v ě d o m í, č e h o j e t ř e b a. Člověk a celá společnost jest živa pod stálým tlakem „vědomí, čeho jest třeba". Podstatnou částí „života" člověkova, — jako konečně každého živočicha — jest výživa, a proto podstatný, základný onen stav psychický musí se mysliti v první řadě vzhledem k hospodářské činnosti — člověk živí se, pracuje pod stálým tlakem „vědomí, čeho je třeba". Společenské svědomí v první řadě je vědomí pracujícího člověka, čeho je třeba — člověk pracuje, poněvadž ví a vidí, čeho je třeba. Na cit člověkův působí tu dva momenty: 1. Pobízí ho všeobecné vědomí, ž e se má pracovat. 2. Bezprostředním činitelem je tu věc, jíž se má práce a pozornost obírat. (Všeobecné vědomí, ž e se má pracovat, jest známý ethický pojem, zvaný cit povinnosti. V druhé řadě, na tomto prvém spočívaje, je cit právní, víť, že jest třeba činiti p r á v o a nečiniti k ř i v d u. Nejvýše v této řadě jest cit v š e o b e c n é l á s k y k bližnímu, jak si ji — s jinými — představoval Kristus. Co je ius a co je iniuria, co je skutek lásky, tím vším úvaha lidská začala se záhy obírati, poněvadž jsou to n á p a d n é jevy společenské. Jimi obírali se právníci a zakladatelé náboženstev. Cit povinnosti, všeobecné vědomí člověka, že se má pracovati, jest naproti tomu jev všední, a proto si ho lidé nevšímali — máme historie římského práva, ethických názorů Platonových, Kristových a p., ale nevíme, jak vyvinut byl cit povinnosti ve společnosti athénské, římské, ačkoliv je jisto, že i morálka, i názory právní a náboženské budou výrazem právě citu povinnosti, jakožto činitele základnějšího). Cit povinnosti, vše obecné vědomí člověka, že se má pracovat, nesmíme si představovati jako činitele absolutního, neměnného, jenž kdysi od Boha v člověka byv vdechnut, zůstal nezávislý od světa jej obklopujícího a neměnil, n e v y v í j e l s e. Pravili jsme nahoře (sub 2.), že člověka k práci pobízí vedle všeobecného vědomí, že se má pracovat, činitelé bezprostřední a) předměty, jimiž se má pozornost jeho obírat, b) autorita osoby neb osob, které mu pracovat poručily. A musíme za to míti, že jedině tito bezprostřední činitelé to jsou, jichž vlivem cit povinnosti vznikl, a j i c h ž v l i v e m s e v y v í j í. Cit povinnosti by se neměnil, byl by absolutní, kdyby nezávisel na těchto bezprostředních činitelích. Ti pak se mění takto:

Neznajíce základní duševní pohnutky vývoje společenského, brali do nedávna sociologové za základ svého výkladu nejnemožnější věci, zvláště, jak je přirozeno, nápadná fakta historická. G. le Boň v knize „Psychologické zákony vývoje národů" (př. v knihovně Rozhledů 22) vyslovil na př. správnou větu, že síla národa jest tím větší, čím větší v něm vznikne jednota citů, názorů a zájmů, ale nedovedl pak pověděti, 1. jak ona jednota vzniká, 2. jak se vtěluje ve fakta společenská, v život a zřízení národní společnosti. Zcela povrchně prohlásil (str. 120 n.), že názor náboženský je nejlepším takovým jednotitelem národa, a ve válečných činech, jakými byly na př. války Arabů po smrti Mohamedově, vidí společenský projev oné jednoty. Války ony jsou mu činem charakteru národního zoceleného citem náboženským. Je jasno, že lidské civilisace nemohou býti výsledkem takovéto „síly", takto vzrostlého charakteru, nýbrž plodem individuí a společností klidně pracujících, uvažujících, resp. cítících. Proto jsem (v článku výše zmíněném) uvedl charakter národa ve zcela jinou souvislost s náboženstvím. Na otázku, odkud se vzala pokročilá civilisace protestantských národů, odpověděl jsem: Odtud, že církev protestantská od 16. stol. stala se „*formou*, v níž lidové masse intensivněji se to žilo, cítilo a myslilo." Lid diferencován jsa svou církevní formou, nabýval silnější vůle vytrvati při své práci. Odtud jeho lepší organisace hospodářská, odtud větší ideové bohatství protestantské společnosti. Kdo vpraví lidovou massu do této *formy*, opatří jí 1. jednotu citů, názorů a zájmů, zmnoží vůli, charakternost individua a celé národní společnosti. 2. Zmnožení citové stránky individua má pak za následek známý protestantský subjektivism u individua. Společenská zřízení, jež plodí taková společnost, mají podobu propracovaných kulturních útvarů, vybudovaných dlouhou, staletou tradiční práci subjektivních jednotlivců. Ukázal jsem zvláště na hospodářské organisaci protestantů, jak je tradiční. V berlínské řemeslnické dílně vykoná dělník za 9 hodin tolik práce, co na př. v Praze za dvanáct. Příčina leží v dlouhé tradici dílny, umožňující svými technickými vymoženostmi, svým „fortelem" nejvyšší výkonnost dělníkovu. Čeho se nedostává na př. českému řemeslnictvu, jest ona berlínská tradice. Jdeme-li do minulosti, vidíme, že té tradice nelze dosáhnouti bez subjektivnosti protestantského řemeslníka: ta pak vznikla vlivem církevní formy — faktem diferenciace. Tak vyvíjel se duševní podklad hospodářské organisace protestantské, tak vznikala „jednota citů, názorů a zájmů" protestantské společnosti. Forma církevní dala původ subjektivnosti jednotlivcově, subjektivní jednotlivci vytvořili tradiční útvary, o tradiční útvary pak opíraje se jednotivec dosahuje největší možné techniky, odborné rutiny. **(Pokračování.)**

Práce na př. rolnického synka během krátké epochy má sice tutéž podobu: vždy koná se k rozkazu otce-hospodáře a také předmět její se nemění. Jinak tomu je však během několika století; tu změní se *poněkud* okolnosti, za nichž selský synek pracuje: zmnoží se dotýčné vztahy osobní — neporoučí mu na př. již otec v stejné míře —, a zmnoží se, zpestří předměty rolnické práce — po případě nastane taková její diferenciace, že vzniknou nové výrobní a pracovní obory. Přirozeně tato změna bezprostředních činitelů, jimž člověk při práci podléhá, působí na vývoj citu povinnosti — po jistých delších epochách je v téže společnosti cit živější, ježto se dá souditi, že zmnožnění, zpestření oni činitelé živěji do práce pobízejí. Tak si musíme představiti parallelní vývoj *společenských vztahů* (= bezprostřední činitelé) a *společenského svědomí* (= cit povinností v individuu určitými společenskými vztahy podmíněný). — Při celém problému, jak patrno, jde o to pojati povahu lidskou, dosud pojímanou aktivně („člověk s jistým charakterem jedná tak a tak"), *pojati v její passivnosti* („čemu ve vnějším světě odpovídá povaha lidská?"), zodpověděti otázku, *nač* společenské jednání člověka *jest reakcí*? Jako neříkáme, že člověk jí z citu hladu, plodí z pudu pohlavního, nýbrž hledáme příčiny těchto jednání ve světě vnějším, tak není nám ani cit povinnosti bezprostředním původcem společenských jednání, nýbrž společenská jednání jsou ve vnějším světě, „v společenském okolí" podmíněna jistým vývojem: vývojem společenských vztahů.

KONRÁD POSPÍŠIL:

SPLAŠENÝ KŮŇ.

Byl krásný v tu chvíli, kdy cválal ulicí s hlavou hrdě vzpřímenou, tou hlavou, která dosud v tiché resignaci se skláněla, když táhl těžký náklad po nerovné silnici, dumaje o svobodě šťastnějších předků a druhů na stepi. Byl krásný v tom hrdém letu, kdy lidé ustupovali mu z cesty a matky zděšené odnášely hrající si děti z ulice; když v šíleném cvalu prchal ze zdí města ven do polí; prchal z otroctví, zpřetrhav pouta a shodiv otěže prchal, nevěda kam. — S jásotem vítali jej ptáci, děti svobody, s jásotem bzučely kol mouchy, jež ho dříve trýznívaly. Ale běda! Cestou nadbíhá mu člověk, a když tomu unikl, opět jiný... a kůň, před nímž vše v zmatku prchalo, zaleknuv se, dává se chytiti a odvésti zpět tam, kde naň čeká nová trýzeň a rány rozzuřeného hospodáře.

„Ty's tomu dal," vytýká mu soudruh, když jej zkroceného a zbitého znova připřáhli, „i mně dostalo se ran za tebe, a hospodář, přičítaje bujnost tvou dobrému bydlu, umínil si dávati nám méně ovsa, za to pak více nákladu a bití."

„Zadrž, otroku," hájil se pokořený, „nemáš-li sám ani jiskry touhy po svobodě, ušetř aspoň výčitkami toho, jenž odvážil se svrhnouti potupné jho se šíje své."

„Svoboda?" suše odvětil starší druh, „krásná to zajisté věc, jejíž velikost a velebu sám tuším, avšak nevěřím, že by svobody dobyl, kdo v chomoutu se zrodil."

DĚTSKÝ KOUTEK.

O carovi a ševci.

Velikoruská pohádka.

V bohatém carství, v krásném panství, na rovině krásné jak ubrus na stole, žil jednou — dávno a dávno tomu — car a ten car velmi rád poslouchal pohádky. I rozeslal po carství oznámení, aby mu přišli povědět takovou pohádku, které ještě nikdo neslyšel.

„A kdo ji poví — tomu dám půl carství a carskou dceru!" Ale nenašel se nikdo, aby takovou pohádku dovedl povědět.

Tu přišel z krčmy švec a praví carovi:

— Vaše carské Veličenstvo, račte mne nasytit a napojit, a já vám budu pohádky povídat.

I napojili ho a nasytili a na židli posadili. I začal pohádky povídat.

— Tak tedy měl jsem já tatíčka — bohaté měl on živobytí. I vystavěl sobě dům; po jeho hřebeni když holubi chodili — s nebe hvězdy zobali! A u toho domu byl dvůr — měl dvoje vrata — od jedněch do druhých v létě v nejdelší dni holubi přeletět nestačili!... Slýchali jste takovou pohádku, vy páni bojaři, i ty, naděje naše — veliký caři?

Praví jemu, že neslýchali.

— Nu, není to tedy pohádka, nýbrž kus pohádky; pohádka bude zítra na večer. A nyní buďte s Bohem!

Odešel.

Přišel opětně na druhý den a praví:

— Vaše carské Veličenstvo, račte mne nasytit a napojit, a já budu vám pohádky povídat!

Napojili ho i nasytili i na židli posadili. I začal pohádky povídat.

— Tak tedy měl jsem já tatíčka — tuze bohaté měl on živobytí. I vystavěl sobě dům; po jeho hřebeni když holubi chodili — s nebe hvězdy zobali! U toho domu byl dvůr — měl dvoje vrata — od jedněch do druhých v létě v nejdelší dni holubi přeletět nestačili! A na tom dvoře byl chován býk — na jednom rohu mu seděl pastýř, na druhém rohu mu seděl pastýř, na trouby troubili, na rohy hráli, jeden druhého neviděl ani hlasu neslyšel! Slýchali jste takovou pohádku, vy pánové bojaři, i ty, naděje naše — veliký caři?

— Ne, neslýchali!

Vzal čapku a odešel.

Viděl car, že to není člověk pořádný — bylo mu líto, že musí mu carskou dceru dát, i praví k pánům:

— Což, páni bojaři? — Řekněme, že jsme slýchali tuto pohádku a potvrdíme slova svá podpisy!

Páni svolili, chtěli přiznati, že slýchali tuto pohádku, a podpisem pravost potvrditi.

Třetí den přichází švec a praví:

— Vaše carské Veličenstvo! Račte mne nasytit a napojit; a já vám budu pohádky povídat!

I napojili ho a nasytili i na židli posadili. I začal pohádky povídat:

— Tak tedy měl jsem já tatíčka — bohaté měl on živobytí! I vystavěl sobě dům; po jeho hřebeni, když holubi chodili — s nebe hvězdy zobali! U toho domu byl dvůr; měl dvoje vrata; od jedněch do druhých v létě v nejdelší dni holubi přeletět nestačili. A na tom dvoře byl chován býk; na jednom rohu mu seděl pastýř, na druhém rohu mu seděl pastýř; na trouby troubili, na rohy hráli, jeden druhého neviděl, ani hlasu neslyšel! A na dvoře byla chována kobyla; denně tři hříbata měla a vždycky už tříletá. I žil si můj tatíček tenkrát velice bohatě! A ty, naděje naše — veliký caři, tys sobě od něho čtyřicet tisíc peněz vypůjčil. — Slýchali jste takovou pohádku, vy pánové bojaři, i ty, naděje naše — veliký caři?

Pánové vidí, že není nic naplat — všichni praví, že slyšeli.

— A ty, veliký caři? Vypůjčil jsi sobě od mého tatíčka čtyřicet tisíc peněz — viz, páni všichni to slyšeli. Proč tedy mně doposud peněz nesplácíš?

I vidí car, že věc je zlá — musí mu dáti buď carskou dceru a půl carství — anebo čtyřicet tisíc peněz!

Dal mu čtyřicet tisíc peněz.

I šel švec opět do krčmy, písničky sobě zpíval.

A tu je i pohádky konec!

Přel. **V. Prach.**

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Jak se kdy přihodí. Třikrát, pětkrát, sedmkrát... Když se šídí — také ani jednou, když nebozezy budou stát.

Avšak jen ta jediná myšlenka, že bych měl vystupovati na tuto vysokou horu třikrát ba i sedmkrát, uvedla mne v nevylíčitelný úžas.

— Ne! Ne! Ani za nic! — vzkřikl jsem: — raději dvacet palců vyvrtat.

— Ivane Nikolájeviči! — přemlouval mne prosebným hlasem Rakytin: — holoubku, svolte.

— A co vám na tom záleží? Ulehčí se vám tím, nebo co?

— Neulehčí, ale je mi vás líto, to je to.

— Už zase spustil osykový zvonek! — zakřikl na něho Semenov: — praví ti člověk — nechci. No tedy je to jeho věc.

Rakytin ihned umlkl, couvnul a smutně vzdychaje, navalil si svazek nebozezů na záda. Vydali jsme se na svou šachtu, rozhodnuvše, že nosiči nebozezů budou ti, kdož si přejí jimi býti, nebo všichni střídavě po řadě. V patách za námi přišel dohlížitel. Spustili jsme v okovu nebozezy, kladiva a čističky a pak sebrali jsme si svíčky a po schodech spustili jsme se sami do hlubin studně.

— Kdo z vás vrtal někdy již? — tázal se Petr Petrovič.

Všichni mlčeli

— Ty, Rakytine, vždyť tys už dojista vrtal. Kde jsi byl dříve?

— V Zerentuji, Petře Petroviči, já jsem jen... dvakrát všeho všudy vrtal a vyvrtal jsem celkem dva vršky (palce) beze čtvrti. Protože jsem měl zlomenou ruku za dětství a ona od těch dob nemá pravidelného pohybu.

— Dosti bratře, dosti. Zde není třeba pohybu, nýbrž obratnosti. A ty Semenove jsi vrtal?

— Ne, — odvětil mimoděk Semenov, ačkoliv trestanci mnohokráte vyprávěli o něm jako o nejlepším vrtači v Pokrovském.

— Na očích ti vidím, že lžeš, umíš. Ty, kamaráde, mi dávej pozor na šachtě, aby všecky dírky šly pravidelně. Sice naměří některý z počátku otvor na levou stranu, potom na pravou. Koukáš — skřivil bo, nebozez trčí, nejde ani do předu, ani zpět. A práce byla marna, čas marně ztracen! Na to se musí učit dávati pozor. Dnes, na ponejprv, nechť třeba po šesti palcích vyvrtáte, i to bude hezké.

— Ne, já nebudu starším, kdybyste jak chtěl, — hrubě pronesl Semenov, — ať jím je, kdo má jazyk dlouhý, anebo kdo se umí zalichotit, ale já neumím.

— Ale jaký jsi mi ty, hochu, divný! Kde tu jazyk nebo lichocení? Vidím jen, že jsi vážnější a rozmyslnější hoch než druzí, proto jsem chtěl... Vždyť si to sám považ: každé ráno mám vylézati takovou výšku jenom proto, abych vám úkol dával. A budu-li již chodit, budu i přísněji dohlížet: kolik vršků jste včera vyvrtali, jest-li jste úkolu plně dostáli... Na mou věru, i pro vás by to bylo lépe. Ještě k tomu bych se přimlouval u Monachova co se týče odměny na pobídku.

— To by bylo dobře, Petře Petroviči, kdybyste to učinil, Bůh ví, že dobře! — pravil Rakytin: — pobídné by bylo ze všeho nejlepší. Jinak, to víte, suchá lžíce ústa dere. Och! Jak já bych se roztočil... jaká horlivost se ve mně ozývá!... Čestnou svou krásou se vám zaklínám, že dnes deset vršků odseknu! Budu zlý na ten kámen, och! jak zlý! Kde kážete, abych si sedl, Petře Petroviči?

— Tady v tomto koutě si sedni, hochu. — Petr Petrovič poklepal malým kladívkem po žule. — Tady, zdá se, není příliš tvrdo. Tady dej se do toho, šikmo. Na levo trochu nakloň nebozez, aby strhl ten pahrbek. A ty, Semenove, do pravého kouta si sedni. Drž nebozez také šikmo, takto, a ještě níže ho trochu spusť. Bude se trochu nepohodlně dělati, nu, však se k tomu nějak přihotovíš. Ale utrhne to dobře.

Takovým způsobem ukázal Petr Petrovič místa na vrtání ještě třem trestancům.

— A vy budete nosičem nebozezů? — obrátil se ke mně, osloviv mne poprvé za celou dobu „vy". Patrno, že propaganda Rakytinova o mé učenosti a ostatním působila... Odvětil jsem záporně, že trpím dychavičností a tlučením srdce.

— Nu tak si zavrtejte, třeba tady — poklepav na pravou stěnu šachty. — Zde je i dobrý přístup i měkčí to bude.

A Petr Petrovič chystal se k odchodu.

— Tak to znamená, — křikl se schodů, — od šesti musíme dnes třicet vršků dostati. Jeden počítá se za nosiče nebozezů.

Trestanci zápálili si před prací dýmky.

— Och, dopřál on mi kamínek — naříkavě pravil Rakytin; — vidím, že dopřál! Tvrdší všech!

— Zafňukala baba. Vždyť jsi se právě vychloubal a čestnou krásou svou zaklínal, že rychle deset vrchů odbudeš.

— A což, Peťo, do opravdy? Nač pak bychom byli malomyslní, my, tací chlapíci, kudrnatí, stateční? Ech! ať se mi tělega se všemi čtyřmi koly propadne! Nu, požehnáme se a dáme se do boží práce.

— Raději řekni, do čertovy.

Všichni chopili se kladiv a nebozezů. Popošel jsem k Semenovu podívat se, co a jak bude dělati. Vzal si nejkratší z nebozezů.

— Ten jmenuje se návrtka, — vysvětloval mi. — Dlouhým nebozezem nelze navrtávat, protože nedá se v ruce držeti, viklal by se se strany na stranu. A hlavně u prostředních a dlouhých nebozezů dělá se ostří užší. Uděláš z počátku dírku a široké nebozezy do ní potom nevlezou. Nebozez lze rychle zasaditi. Při vrtání je nejdůležitější — dávati pozor na ostří; z prvopočátku zavrtávati se nejkratšími nebozezy se širokými ostřími; po třech nebo čtyřech vršcích hloubky — bráti nebozezy prostřední velikosti, až na samý konec, v osmi vršcích vzíti nejdelší.

Když toto Semenov pravil, udeřil kladivem po hlavičce nebozezu. Jednou, dvakrát a po třetí... Levou rukou přidržoval nebozez, hledě ho stále zlehka otáčeti hned v tu, hned v onu stranu. Za nějaké dvě minuty jsem uviděl, že na tom místě, kde držel nebozez, ukázala se v kameni nevelká, trojúhelná hlubinka.

— Už jste se zavrtal? — vzkřikl jsem s mimoděčnou radostí.

Semenov pohlédl na ostří svého nebozezu a odhodil ho zlostně doprostřed šachty.

— To je smeť! — pravil: — už je snězena. Půl sta úderů nevydržela. — I vzal novou návrtku. Se zvědavostí jsem zdvihl a prohlédl si odhozený nebozez: kolmé ostří jeho úplně se zmáčklo na placku.

— Ostatně musíte se sám, Ivane Nikolájeviči, zavrtávati, — obrátil se ke mně Semenov: — dovolte, já vám to ukážu.

— Nikoliv, seďte, Semenove, já sám... Musím se sám učiti...

— Bez učitele nikdo se neučí.

A nevšímaje si mne, rozsvítil novou svíčku, přilepil ji ke stěně blíže místa dohlížitelem mi naznačeného, usedl na holý kámen a za necelých pět minut zavrtal se dosti hluboko. Kladivo jeho jen tak mlaskalo nad nebozezem, levá ruka neustávala točiti — a z celé postavy Semenova vála síla, mužnost a energie.

— Dosti, dosti! — křikl jsem: — vy mi tak nic nenecháte.

Semenov se usmál, vzal železnou hůlku, kterou nazývali čističkou, a ponořil ji do vytvořené kulaté hlubinky. Vyňal ji hned zpět a zdvihl mi ji k očím, a já uviděl jsem na lopatce celou hromádku drobného bílého prášku.

— Hle, tolik mouky se natlouklo, — pravil, odhazuje prášek na zem: — a to není ještě všecko. Dívejte se, kolik jí ještě vytáhnu.

A Semenov ještě pětkrát pohroužil lopatku do otvoru a pokaždé vyňal ji plnou bílé mouky. Potom obrátil čističku a spustil ji do otvoru druhým koncem. Když ji vyndal, upřeně na mi pohleděl a vysvětlil mi, že je již více než půl druhého vršku hotovo: ukázalo se, že na čističce byly pilkou udělány vruby, znamenající vršky. Semenov vstal a podávaje mi nebozez a kladivo, promluvil:

— Vy máte měkko... Tady bych dokázal za hodinu dvanáct vršků vytlouci. Jen nebozez rovně držte, na pravou stranu trochu přitlačujte. Svlecte kožich, položte si ho na tento kámen a sedněte si.

— Bez kožichu bych se snad mohl nastydnout.

— Při práci? Co myslíte! Já jsem se tak už zpotil, brzo budu muset i kazajku svléci. V kožichu není práce!

Poslechl jsem rady a shodiv kožich podložil jsem si jej na sedadlo. Zatím kladívka již mlaskala v celé šachtě zvučně a družně jedno druhému do taktu. Byla z toho dosti harmonická hudba... Udeřil jsem i já... Udeřil — a zastavil se, protože se mi zdálo, že nepohodlně sedím a bylo třeba spraviti pod sebou kožich. Dlouho nedařila se má práce. Namáhal jsem se stále, napodoboval Semenova, kroutil nebozez levou rukou zároveň, když pravá udeřila kladivem a nijak nemohl jsem shodnouti zároveň oba pohyby. V tu chvíli, když pravá ruka tloukla, levá zůstávala stát a roztržitě dávala pozor na svou družku: když levá ruka začínala točiti, kladívko s výše rozmachu právě tak rádo se ní dívalo a nijak nechtělo se spustiti dolů. Semenov zpozoroval moje obtíže.

— Nenamahejte se z počátku, aby to bylo tak přesné, — těšil mne, — z počátku jen když se tomu nějak naučíte. Dvakrát uhoďte a zase otočte.

Potom šla práce již pěkně. Tik-tak! Tik-tak! poklepávalo moje kladívko, podobně kývadlu a myšlenka, že i já pracuji v dolu, naplňovala mne tajným potěšením... Když napočítal jsem sto ran, vzal jsem s úzkostí čističku, pohroužil lopatku do otvoru, zavrtěl tam a vyňal ji s nadějí, že se na ní ukáže, jako Semenovu, plno mouky. Jaké však bylo mé rozhořčení, když jsem ji vyňal téměř prázdnou! V zoufalství začal jsem měřiti, ale vyšel mi tentýž jeden a půl vršek, který byl již před mým vrtáním, a mně se zdálo, že do půldruhého ještě i trochu se nedostává...

— Semenove! — zakřikl jsem naříkavě: — co je to?

— A co?

— Ale tady jsem již sto ran udělal a kdyby tu jen kapička mouky byla! ... A nepřibylo ničeho.

Všichni se zasmáli.

To je proto, Ivane Nikolájeviči, — vysvětloval mi Rakytin, — že tlučete zrovna jako byste cukr sekal. A tady je třeba zvuku jako na mlatě, až se hruď otřásá! Vždyť jsem vám říkal, že by pro vás lépe bylo, kdybyste byl nosičem nebozezů. Mnohem lépe by se to hodilo.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 24. května 1903. Číslo 21.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

SOLOVÝ VÝSTUP
HERCE JOSEFA LUKAVSKÉHO.

Pukrle dělám slavné shromáždění —
jsem pozván, abych — šlakovitá věc —
ve vašich srdcích našel, co tam není:
zář dobra . . . Prosím, beru za zvonec —.

Jest jedna zem' — nu, již se usmíváte,
vědouce, že je zemí mnohem víc —,
kde hoří květy, svítí slunce zlaté
a hvězdy plamou září voskovic.

Dým kadidla tam, jako v kathedrale
k nebeské klenbě stoupá den co den
a věčné hymny zvučí k věčné chvále
za kraj, jenž dosti lidem úroden.

V té vzorné zemi docílili toho,
že zavedli v ní „říšský pořádek",
nepije, nejí, nespí nikdo mnoho,
je cizí závist a je cizím vztek.

Pražádné chrámy, fary, residence,
ministrů není, není říšských rad,
biskupů není, králů, diference
národní, božské nelze vyvolat.

Zloději nejsou, ani prostituce,
jeptišek není, ani žalářů,
smí každý v zemi té mít čisté ruce
k modlitbám u rodinných oltářů.

Žurnály zašly bez otázky vodní,
bez voleb, schůzí, sportů, divadel,
nevíří nikde známé proudy spodní,
kde není frakcí, není kývadel.

Malíři nejsou — země svěží krása
„obrazem všeobecným" zvána je,
zmizela známá mecenášská chasa
a s ní i umělecké mumraje.

Nepíše nikdo veršů v této zemi
a každý zná jen „báseň života",
jež nade všemi mává perutěmi
a v slujích hřímá hlasem Kyklopa.

Protekce není, pletek zákulisních,
bankéři nejsou, ani podvody,
chuďasů není, ani pánů přísných,
kde nejsou vlastenecké závody.

Tenorů krise nemá v zemi místa,
ba ani vláda dramatických div,
dost existence každého je jista,
kdo není kariery žádostiv.

Ta není možna — každý chce žít v míru
a zrušeny jsou třídy dietní,
ba není ani žádných oficírů
a nejsou žádná místa výletní.

Je všude krásně, na vše slunce padá,
jsou všude květy, háje, údolí —
jednoho muže má jen žena ráda
a šťasten může býti kdokoli.

V pořádné zemi nic špatného není,
v té vzorné zemi jistě setrvám,
až najdu ji, přeslavné shromáždění
— neb dosud nevím o té zemi sám.

O. JOZÍFEK:

SPOLEČENSKÉ SVĚDOMÍ.

Ačkoliv o velkém působení forem na činnost jednotlivcovu nemůže býti pochybnosti, je přece sociologická souvislost církevní formy protestantské s protestantskou subjektivností a s plody této subjektivnosti: protestantskými kulturními tvary značně jiná než ve zmíněném článku vyloženo. Církevní forma protestantská nemá se zajisté k protestantské subjektivnosti jako příčina k následku, nýbrž poměr jest obrácený: církev protestantská a vývoj theologických názorů, jenž k ní vedl, samy jsou plody množící se subjektivnosti evropského lidstva, jsou jejím výrazem v oboru života církevního. Táž subjektivnost, která na poli hospodářském došla výrazu v hospodářských organisacích a hospodářském blahobytu protestantské společnosti, dala v oboru

života církevního vznik církevní formě a náboženským názorům protestantským. A stejně jako ve zřízení hospodářském a církevním je tato subjektivnost vtělena ve všech společenských zřízeních a (mravních) řádech protestantů. Jinými slovy: ku výkladu těchto společenských zřízení nelze užiti differenciace lidové massy, nýbrž jako poslední příčina jeví se tu ve všech případech vzrůstající subjektivnost evropské společnosti. Táž subjektivnost je poslední příčinou církevního protestantství, hospodářské kooperace v hospodářství, ústavy repraesentační v politice atd. Název společnost protestantská je vzat a potiore, stejně dobře by se mohla zváti společností kooperační či repraesentační. Nápadnost historického faktu: tak zv. náboženské, církevní reformace způsobila, že církevní forma resp. náboženské názory jeví se jako sociologická příčina jevů, s nimiž ve skutečnosti je souřadna. Této chyby dopustil se i autor dobré sociologické studie Tradice a reforma (Knihovnička Času č. 19.), vykládaje na str. 13. takto: „Subjektivnost moderního člověka reformatory je poprvé (v germánsko-keltsko-slovanských společnostech; netýká se vývoje duševního ve starověku) duševně prožita — oni, poněvadž byli subjektivní, uvažovali o sobě a shledali, že duše jejich touží být naplněna jinak, než v čem vyrostli, že jim ty hříčky spekulativní nic nemohou být a našli sobě odpovídající ideje v Písmu. V reformovaných obcích pak pěstěna ta nábožensko-mravní subjektivnost po několik století, až člověk stal se subjektivním v duševním životě celém, osvobození myšlénky v jednom směru podporovalo tvoření se idejí nových ve směrech ostatních."

Duševní proces reformatorů, změna názorů theologických a z ní pošlá reforma církve jest projevem rostoucí subjektivnosti evropské společnosti, v oboru života církevního, a ničím více. Projevy rostoucí subjektivnosti v druhých oborech společenského života jsou s církevní reformací souřadny, a následkem ne jejím, nýbrž téhož základního činitele.

Vývoj subjektivnosti evropské společnosti a antiautoritativismu (= protestantism) jakožto jeho projevu v oboru života náboženského a církevního popisuje také Vlad. Nezmar v Rozhledech (1902 srpen č. 47.) v čl. „Myšlenkové proudy v katolickém kněžstvu zvláště českém" (str. 1218 n.): „Znamenalo by líčit podrobně celý společenský vývoj a vykládati jeho všeobecné zákony, kdybychom se chtěli podjímati obšírného výkladu příčin, z nichž ke konci středověku vzniká antiautoritativism a subjektivism (názvy pro dvě stránky téhož psychického úkazu). Říci, že první vznikl ze vzájemných sporů obou nejvyšších autorit středověkých, tento pak z rozmnožení a zpodrobnění společenských vztahů, z většího rozvoje vědění podníceného rozmnoženým a zdokonaleným školstvím a seznámením se s cizími kulturami, k němuž přispěly zejména i výpravy křížové, jest sice také výklad, ale výklad neúplný a nedostatečný, neboť vedle těchto příčin jsou i jiné, a obojí mají zase své příčiny další." V následujícím ukazuje na různost života na př. vojínova, rolníkova a života obchodníkova, správně ve vzniku povolání obchodnického a jiných podobných znamená nebývalé zmnožení, zpodrobnění společenských vztahů — zbohatnutí subjektivního života lidové massy. Z toho, co již dříve jsem pověděl o objektivaci citové stránky člověka a jejích následcích: o vzniku individuální, subjektivní energie a subjektivních poznatků, je patrno, že zmnožení, zpodrobnění životních vztahů je tu moment rozhodný. Zpodrobnění životních vztahů znamená rozmnožení objektivace nitra jednotlivcova a tím vzniklé rozmnožení jeho subjektivnosti. Zpodrobnění společenských vztahů na konci středověku mělo krátce za následek změnu psychického složení individua a lidové massy. Tu však nesmíme s Nezmarem hledati po stránce rozumové, v rozmnoženém vědění, nýbrž po stránce volné, citové: představujme si věc jednoduše tak, že člověk na konci středověku nucen jsa vystavovati své nitro zmnoženému společenskému styku, znenáhla učil se snášeti toto větší kvantum společenského styku — snášeti svou volní hodnotou větší kvantum společenského tlaku. Čím více společenského styku — tím více volní, subjektivní hodnoty v psychickém složení individua. — Společenský styk (aspoň pokud se týká lidové massy) má podobu hospodářské činnosti, práce, a volní, subjektivní, citová hodnota individua tomuto styku odpovídající má podobu vůle vyhověti morálnímu tlaku společnosti, vytrvati v uložené práci — má podobu morálního vědomí individuálního, jež jsme nazvali společenským svědomím. Změna v psychickém složení, evropské společnosti, jež nastala ke konci středověku a známa jest jako „protestantská" subjektivnost, zastihla jest v první řadě citovou stránku individua — změnilo se, zvětšilo společenské svědomí evropského člověka způsobem napsaným na str. 14. (v poznámce). Na tento citový proces nutno redukovati protestantskou subjektivnost cír-

kevní, politickou, hospodářskou — naň nutno se odvolávati při výkladu všech složitých jevů z jednotlivých oborů společenského života.

Třebas tedy historie zdá se učiti, že církev protestantská byla všeobecnou formou pro duševní utváření se národa, s jejímž násilným odstraněním — ve Francii, u nás a j. — odstraněna byla duševní podmínka na př. pro národní blahobyt, přece správný rozbor sociologický vede k závěru, že při přechodu „katolické" Evropy v „protestantskou" jedná se vlastně o nenáhlý vývoj psychického složení, na základě kteréhož vývoje pak lze vysvětliti vývoj jednotlivých stránek „protestantské" společnosti ve směru k subjektivnosti, a také vznik subjektivní církve protestantské. Toto vysvětlování je příkladem takové sociologické dedukce k účelům historického výkladu, jakou od nedávna postuluje věda historická. „Dedukce z biologických a psychologických dat může dle našeho mínění poskytnouti sociologii daleko více nežli až dosud poskytla", praví P. N. Miljukov v úvodě k obrazům z dějin ruské vzdělanosti (na str. 13 čes. překladu). A na str. 15. výslovně žádá, aby psychologie vypracovala učení o evoluci psychického složení jakožto oporu pro sociologickou dedukci. „Kdyby psychologie vypracovala učení o evoluci psychického složení, jsme přesvědčeni, že by toto učení mohlo býti zrovna takovou oporou pro sociologicku dedukci, jako právě uvedení (na str. 14.) faktorové. Ano i v nynější době, pokud se vysvětluje převaha hybných elementů na počátku psychického vývoje, aftektivních a intelektuálních (citů a myšlének) v jeho dalším postupu — bylo by možno, jak se nám zdá, založiti na této psychologické evoluci individua — dějinnou psychologii rodu. Ať je tomu jakkoli, nelze upříti možnost sociologických dedukcí; stačí pouze vzpomenouti, že od dedukcí takového druhu povýtečně vycházela většina dějepisců prvobytné kultury. Jako výsledek těchto dedukcí nezbytně nabýváme představy v nynější době již dostatečně rozšířené — že existuje řada základních příčinných evolucí rozličných stránek sociálního života, že postup těchto evolucí nevyhnutelně vyplývá ze základních, elementárních vlastností evolucionujících činitelů a že tudíž v kterékoli lidské společnosti tento postup bude nezbytně stejný." **(Pokračování.)**

UMĚNÍ VE ŠKOLE.

Studie a kresby figur.

(Louis Prang je jméno, které i v Čechách zdomácní, jestli se tak ještě nestalo, čím více se bude pracovat pro „umění ve škole". Louis Prang založil v Bostoně v Americe vychovatelskou společnost, která vnesla již umění do školy. On vydal také vzácnou a dnes již po celém vzdělaném světě rozšířenou knihu tří amerických umělců-vychovatelů J. S. Clarka, M. D. Hickse a W. S. Perryho: Základy umělecké výchovy. Slavná tato kniha vychází právě v českém překladě u nakladatele Bedřicha Kočího v Praze, sešit po 80 haléřích. Prvé sešity překládal prof. Josef Patočka, pokračuje Gustav Jaroš. Kniha ta patří nejen do školy, nýbrž i do rodin. Není pouhým překladem, velmi často bere zřetel k poměrům právě českým. Pan Kočí laskavě zapůjčil nám obrázky ke třem ukázkám Základů, na něž touto cestou co nejvřeleji chceme upozornit své čtenáře.)

V kresbách dětí, jež provádějí samy ze sebe, figura bývá obyčejně hlavní myšlenkou. Učitel nabádající je, aby kreslily postavu v té oné pose, okamžitě nalezne v dětech sympatii pro tento předmět, jenž v nich budí veselou, čilou práci duševní. Život ve všech svých tvarech má pro dítě zvláštní půvab a ze všech věcí živoucích nejbližší a nejvíc okouzlující pro děti je dítě. Patterson du Bois dí: „... je základní pravidlo, jež snad znáte. dítě pro dětství. Není nijaké náhrady za dětský způsob býti dítětem. Žijme si vůči dětem sebe důvěrněji a přátelštěji, nikdy nepřiblížíme se dětství tolik, jako dítě."

Lidská postava nad to má tolik měnlivosti a tolik rozmanitosti — život, pohyb, postavení měnící se dle konání. U dětí všecko kreslení figur v té oné pose má býti vypravováním, zahrnujícím dle možnosti nějaký děj. Z postav takových pro děti zvlášť poutavá je postavička Červené karkulky s drahocenným košíčkem ze známé pohádky.

Má-li býti modelem Červená karkulka, vypravujme začátek pohádky a nechme děti, aby si ji napřed nakreslily z vlastní fantasie. Potom vyvolme si děvčátko, prostě oděné, aby v pláštíčku a čepečku, s košíčkem na ruce, stálo celé třídě modelem. Postavme je před třídou do různých posic a chvilku si je dávejme dětmi popisovati. Hodina tato buďiž stejně vážnou prací jako zábavným studiem. Na to určeme pro dítě prostý, půvabný postoj, ve kterém po dobu žádanou může setrvati bez přílišné únavy. Poněvadž jde též o to, aby děti byly nabádány vyhýbati se podrobnostem, je rozumno vyvoliti dítěti takové postavení, aby tváří bylo od pozorovatelův odvráceno. Je-li obráceno k dětem obličejem, nebo lze-li mu viděti do tváře, je nejlépe pro první práce, aby hlava byla jen zhruba vytčena omezujícími čarami (blokována) bez kterýchkoli podrobností, jako jsou rysy obličeje.

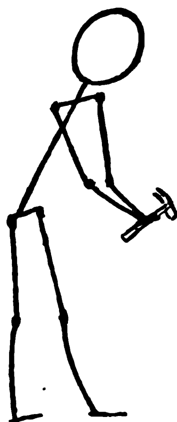
Vybídněme děti, aby na cvičebný papír si načrtly děvčátko, o němž slyšeli vypráv ěti, právě tak, jak si je představují. Na to nechť provedou znova na cvičebném papíře náčrt dle děvčátka, které jim bylo postaveno za model; upozorněme je, aby si všimly, kterak drží hlavu, jak stojí, jak vypadají ramena a čepeček, jak jeho šatečky.

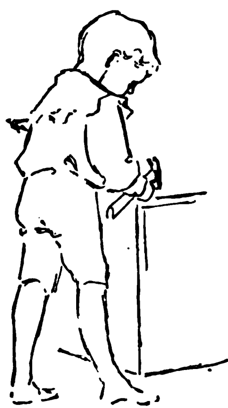
Kresletež rychle a svobodně, nikoliv čarou nepřetržitou, nýbrž tu a tam přerušenou, a pokuste se vyličiti skutečně děvče, jež by mohlo opravdu jíti k babičce. Na to porovnejte tištěný obrázek v knížce se svou kresbou, všimněte si, jak vyjádřen je pohyb dítěte, nejen postavením nohou, nýbrž i vlajícím pláštíkem, poletujícími z pod čepečku kadeřemi; pozorujte, jak prostě jsou tu podrobnosti vykresleny, a pak opětně studujte svůj model. Velci umělci, hodlají-li malovati obraz, vyjádří napřed hlavní svou myšlenku rychlou črtou o několika málo čarách, která má pouze ukazovati, co umělec vidí nebo myslí.

Obr. 1.

Obr. 2.

Obr. 3.

Obr. 5.

Obr. 4.

Stejně tak mají si i děti vésti ve svých studiích.

Na to proveďte svou kresbu do knížky kreslicí, často porovnávajíce výkres s modelem a pokoušejte se vytvořiti ji co nejkrásněji.

Učitel nechť dbá o to, aby dětí n e p o u č o v a l p ř í l i š n ě, nýbrž spíše jim poskytoval příležitost pracovati. Možno, že učitel sám lecčemu se přiučí, pozoruje děti při kreslení, kterak se vyjadřují. V prvním náčrtu ať se děti vyjadřují přirozeně, bez vedení učitelova, pak učitel se bude pokoušeti, aby jim vštípil poznání, že linie poněkud lomená a přerývaná přispěje jim, vyjádřiti figuru rychle, zběžně a živě. Třeba pobádati je, aby kreslily své náčrty rychle. Je-li k tomu příležitost, bývá pro děti výborné, mohou-li kresliti na tabuli.

Můžeme jim dáti pokyn v příčině velikosti hlavy, aby byla přiměřena velikosti papíru, i ve příčině náležitého poměru k ostatnímu tělu. Třeba obraceti pozornost dětí k modelu a jeho postavení, neboť děti bývají náchylny kresliti spíše to, co si představují, nežli to, co skutečně vidí; posu figury pochopí snadněji a lépe, dovolíme-li jim občas, aby ji samy zaujaly. Nechť usilují o to, dodělati se v kresbě celkového, povšechného tvaru a pohybu, než podrobností v obličeji a postavě.

Tohoto výsledku lze dospěti rozličným způsobem. Některý učitel žádá pouze obrys postavy, jiný siluetu (stínorys), provedenou štětcem a inkoustem nebo tušem (srovnej obrázek Karkulky otištěný zde pod číslem 2. a 3.; lze též věnovati větší pozornost blokování (Karkulka obr. 1.), nebo nabádati děti, aby pečlivě studovaly a napodobily vlastní kresbou připojené obrázky. Dobrých výsledků v pozorování pohybu lze se často dopracovati studiemi, jež provádíme pouze přímkami, jako na následujícím obrázku.

Někdy děti přičiňují ke svým figurám okolí, les, dům a j. — takové přídavky však musejí ustupovati do pozadí i co do velikosti i co do síly čáry. Vždy však budiž hleděno k tomu, aby kresby byly co možno životné, ale při tom prosté a jen náčrtkové. Výsledky budou lepší nežli při kresbě do jednotlivostí propracované.

J. M. SLAVIČÍNSKÝ:

STĚHOVÁNÍ.

Tak už máme zase tu starost přede dveřmi! Čeká mne to v srpnu... Sotva se člověk trochu ulebedí, dá přiklížit nohy ke stolu, přeleštit odřené almary, dokoupí do kuchyně nádobí místo toho, co se rozbilo při stěhování, a nese po čtvrté činži — tentokrát jinému domácímu — praví nový pan domácí se slaďounkým úsměvem:

„Hezký byt, že ano, krásná vyhlídka?" (Jak takhle domácí, zvláště nový, začne, už je zle!) „Ulice už je vydlážděná, v lucernách se už svítí; je zde hezčeji než v Praze". (Rozumím s hrůzou). „Skutečně naše předměstí nezadá Praze",

„Jen že náš starosta nemá zlatého řetězu", osmělil jsem se podotknouti.

„Snad po připojení budeme i my mít řetěz. Ale račte uznat, takový vzduch čistý není v Praze, jako zde. Byty jsou na ranním slunci, všecko pohodlí... A poněvadž jsem dům koupil za vysokou cenu... proto raději hned nyní přirazím dvacet zlatých a máte ode mne pokoj, kdybyste u mne bydlel zde pak třeba sto let. Jest mou zásadou nepřirážet na staré nájemníky".

„To bylo také zásadou dřívějšího pana domácího, ale za rok dům prodal".

„Nu což na plat: nový pán, nový pořádek, jak se říká".

„Zajisté, a vy také prodáte za rok dům a zase bude nový pořádek".

„Ne, na to prozatím nepomýšlím".

„Dřívější pan domácí také na to nepomýšlel. Všechna úcta před pořádkem, ale když mám každý rok naň přidávat č t y ř i c e t..."

„D v a c e t jenom, prosím; pětku čtvrtletně; vždyť to není k smrti".

„Č t y ř i c e t k o r u n". — Řekl jsem důrazně, ježto jsem dobře chápal, že domácí nedbaje ministerského nařízení účtuje ve staré měně, jen aby se to nezdálo tak „k smrti".

„Nu, tedy, dejme tomu, čtyřicet k o r u n e k".

Jestliže kritika vytýkala slečně Jesenské nasládlé zdrobnělůstky v básních, jsou tím méně na místě ve prostomluvě domácího. Na ty něžné „korunky" mne nenachytal.

„Abyste věděl, pane domácí, pronesl jsem pevně, „mám také své zásady. A jednou z nich jest, že se stěhuji, jakmile na mne domácí přirazí".

Domácí pokrčil chladně rameny.

„Váš nástupce dá rád o 40 korun více". Vím, že je to pravda; neboť není solidarity mezi námi nájemníky. Vím také, že každý domácí je neoblomný, a jakmile si usmyslí, že přirazí, pak nepovolí, a kdyby do něho z děl stříleli. V domácích uchovali se nám ještě neochvějní potomci Táboritů. Ukončil jsem rozpravu formální výpovědí.

*

Tak zas to na nás čeká v srpnu...

Jen aspoň toho zatloukání skob a hřebíků kdyby nebylo! S tím ostatním bych se už smířil i kdybych třeba po stěhování našel kravatu v botě, a kdyby se kousek leštidla dostalo s cikorkou do kávy.

Tak jsem byl rád, že mám laciný a vhodný byt. Celý rok jsem klopýtal nedlážděnou a neosvětlenou ulicí a nyní, když je vydlážděna a jsou v ní lucerny — mám se stěhovat zase do jiné, nevydlážděné a neosvětlené. Neboť na byt v elegantní části města, opatřené veškerými moderními vymoženostmi nestačí mé skromné prostředky.

Nynější můj byt skládá se vlastně ze dvou bytů pod společným uzavřením. Když se předešlý spolunájemník stěhoval, obával jsem se, aby to nedopadlo tak, jako už kdysi se mi stalo, že po klidném sousedu nastěhovala se vdova s mandelem dětí, které dělaly rámus od rána do noci.

Abych se zajistil před stěhováním i před nepříjemným sousedstvem, chtěl jsem byt převzít sám pokud možno laciněji, nežli jej měli sousedé, kdežto na vyvěšeném oznámení byl oceněn už o desítku výše.

Náhoda mi přispěla. Jeden můj známý zdědil po dědečkovi fagot. S dědečkem nevymřel sice jeho rod po meči ani po přeslici, ale po fagotu. Proto nabízel nám šťastný dědic v hostinci fagot ke koupi. Krásný nástroj, třeba trochu rozežraný od červů. Hned mi napadla výtečná myšlénka. Koupil jsem fagot za pětku. Všichni u našeho stolu se mi smáli.

„Proč kupujete fagot?"

„Proč bych nekoupil fagot? Jednak dosud nemám fagotu a pak četl jsem ve „Věstníku fagotistů", že fagot nemá scházet v žádné české domácnosti".

„Což jste muzikální? A proč právě fagot?"

„Na fagot přece dovede hrát každý. Ten má jen takty, jako buben, hraje se naň bez not". (To jsem kdesi slyšel).

„Ale vždyť nemůžete hrát sám; na fagot se může hrát jen ve sboru".

„Záleží jen na tom, aby člověk uměl, jak se říká, přiznávat barvu", pokračoval jsem směle.

„To se pletete s mariášem".

Kolegy jsem šťastně odbyl. Větší potíž byla se ženou. Když jsem přinesl fagot domů, bylo zle. Na klobouk jí nechci dát pětku, ale za takovou „máselnici" peníze vyhodím. Ostatně máselnici je nástroj ten skutečně trochu podobný: je ze dřeva, má mosazné obruče a sestává s několika částí. Žena uklidnila se teprvé, když jsem jí vysvětlil účel fagotu, to jest ne muzikální ale praktický. Hned napsal jsem francouzským písmem: „Zde se vyučuje hře na fagot" a přibil jsem ceduli na dveře. Jakmile jsem zaslechl, že někdo jde si okoukmout ved-

lejší byt, spustil jsem na fagot „Pochod Radeckého". Byt zůstal mi za nabídnutou cenu a od té doby jsem nehrál na fagot. Nyní však se mám stěhovat. Nač jsem kupoval ten fagot?

Mám vůbec neštěstí v najímání bytů. Před tím, než jsem najal tento, měl jsem se stěhovat do . . . ské ulice v Praze. Poněvadž však našel jsem v novém bytě strašlivé množství štěnic, nechtěl jsem ho přijat a proto musel jsem se soudit s paní domácí. Štěstí ještě, že domovnice od ní dostala zrovna tehdá výpověď a dosvědčila mi výrok paní domácí: „že v bytě není ani jedné štěnice". Jinak bych byl spor prohrál, poněvadž podle zákona je nájemník oprávněn dát výpověď z uvedené příčiny teprvé tehdá, když se mu nepodaří převzaté štěnice za čtvrt leta vyplenit.

•

Jaké to bývalo snadné stěhování, když jsem byl ještě svoboden. Já kráčel napřed s dýmkou s dlouhým troubelem, a za mnou nesl posluha kufr za jedno ucho, pouze tak v ruce. Nesměl jsem jen zapomenout upozornit posluhu, že kufr není těžký. Neboť kdysi jeden posluha, zvyklý těžkým kufrům, zabral tak silně za obě ucha, že praštil se lehkým kufrem do nosu, a já musel mu ještě zlatku přidat za rozbitý nos. Mně se tehdá nic rozbít nemohlo, ježto dýmku jsem si nesl sám a v obrazárně měl jsem obrazy samé nezasklené a ode dávna jen tak nalepené na vnitřní straně víka v kufru. Tak se rozbil jen posluhův nos. Myslím, že musím vysvětliti, proč byl kufr tak lehký. Býval v něm pouze polštář a peřina. Ale jaká peřina! Okřtil jsem ji jménem „basa". Při výměně bytu nastala obyčejně také výměna peří, takže na konec místo husího prachu octla se v peřině pouze kopa slepičích brků, a z těch ještě vytahal jsem ty, které lezly ven a píchaly mne do nohou; upotřebil jsem jich k cídění dýmky. Jinam než do nohou mne brky nepíchaly. Neboť vždy večer popadl jsem peřinu za „krk" a setřásl jsem peří, abych měl aspoň čím přikrýt nohy, a tím právě nabyla peřina tvaru basy — ovšem beze strun. Před svatbou daroval jsem památnou peřinu, jež sdílela se mnou dobré i zlé, své poslední bytné, která mi za ni ani nepoděkovala. Ty bytné, které si vybraly to lepší peří a nastrkaly za ně do peřiny slepičí brka, také mi nepoděkovaly. Z čehož plyne moudré naučení: Stejně nevděční jsou zloději jako ti, kteří nemají už co krást.

Teď budu stěhovat místo basy fagot.

•

Ale kam se odstěhuju? Do starého domu nechci. Jaké já mám štěstí, jistě by se mi vysmál ten, jenž anoncoval „100 dukátů za štěnici", kdybych mu přinesl žádané zboží. Ostatně už jsem dávno těch plakátů neviděl. Snad následkem přílišné nabídky snížila se poptávka, a štěnice kupují se už jen na litry.

V nových domech je těžko najít byt. Ani by člověk nemyslil. Zkusil jsem to právě v těchto dnech, když jsem se poptával v několika sotva dostavěných domech. Ještě tam nebylo kamen ani podlah, ale vše už bylo pronajato. Ptal jsem se tedy tam, kde teprvé zvedali vazbu. I tam bylo vše už zadáno. Šel jsem tam, co kopali základy — vše pronajato.

„Jak to?!"

„Podle plánu".

Pak se můžete divit, že jsou byty drahé, když se nájemníci tak předhánějí. Poptával jsem se tedy v cihelnách, kam budou dodávat cihly. Vše bylo už pronajato dle plánů, když jsem přišel na vykolíkované staveniště. Velectění čtenáři! Nevíte, kde se bude kopat jíl na cihly, z nichž dle nynější kvapné methody postaví se dům, jenž bude uznán od srpnového terminu za „způsobilý k obývání"? Vím sice, že za nedlouho rozesohnou se tam dvéře, nebudou přiléhat okna, mazanice bude se odlupovat od stropu a že za rok stane se dům k obývání už nezpůsobilý. Na to však už není třeba komisionálního ohledání, teprvé až dům spadne, musí se komisionálně zjistiti, proč se tak stalo. Než na tom také nezáleží; neboť za rok koupí i ten dům zase nový domácí, jenž dle své zásady přirazí hned, aby nemusel přirážet potom, a také své zásadě věren postěhuju se zase jinam. V zásadách budeme se právě my nájemníci s domácími rozcházet vždy, pokud si sami nekoupíme dům.

ZDENĚK BROMAN:

SNY VEČERA.

Sny večera kdy na větvích a tůních visí,
svou drnkám tiše píseň nervosní,
jež ve sny večera se teskným echem mísí.
Ta píseň v duši věčně nedozní.

Bronz červánků už zvolna s nebe mizí
a bledá vzchází hmota měsíce.
Své mrtvé světlo hází v bílé břízy
a v žlutých listů divé směsice.

A tichý větřík suchým listím čiší.
V ten šustot divně moje lýra zní.
Je děsný klid tu ve večerní tiši,
jen tichá píseň má je nervosní.

AFORISMY.

Lidé, kteří se starají příliš o maličkosti, bývají neschopni věcí velikých.

•

Velká jména místo aby vyvyšovala, strhují lidi, kteří jich neumějí nositi.

•

Lidé jako rostliny mívají skryté vlastnosti, které náhoda na světlo přivádívá.

•

Není událostí tak nešťastných, aby lidé obratní z nich neuměli těžiti, ani tak šťastných, aby se neopatrným nevydařovaly na škodu.

•

Raději na sebe povíme něco zlého, než bychom vůbec o sobě nepromluvili.

•

Prostřední duchové obyčejně odsuzují vše, co přesahuje jejich rozhled.

La Rochefoucauld.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Cítil jsem se zahanben, i neodpověděl jsem nic a zkusil sesíliti úder a zvětšiti rozmach kladiva. Avšak hned musil jsem vykřiknout strašnou bolestí a vyskočiv z místa, běhal jsem po šachtě, mávaje levou rukou a ohýbaje se: chybil jsem se a místo nebozezu zasáhl jsem ze vší síly zápěstí ruky ... Předpokládal jsem, že uslyším slova soucitu, avšak všichni se mi jen vysmáli.

— Co, dostal's šelajský křest? — obrátil se ke mně obyčejně mlčenlivý, tlustý Nogajcev, který sám sloužil za terč ustavičných žertů trestanců a jemuž jinak neříkali než Toptygin a Michajlo Ivanyč. To mne rozhodně pobouřilo.

— Co je tu směšného, co směšného v tom vidíte? — osopil jsem se na něho: — vždyť to bolí...

— Cha-cha-cha! Cha-cha-cha! — převalil se Nogajcev a octl se v takovém záchvatu, že začal se i po zemi válet a celý jeho tučný, vodnatý trup tak se houpal smíchem. Jediný Rakytin i tentokráte měl soustrast se mnou.

— Hlupák — je on již takový neotesaný hlupák! — pravil sentenciozně.

— Ano! Ty rozumný! Poručíš mi, abych plakal, abys se nerozhněval?

— Zahoďte, Ivane Nikolájeviči, ten proklatý nebozízek, pro Boha, zahoďte, — pokračoval Rakytin, přistupuje ke mně: — vylezte raději nahoru a ohřejte nám čajek. Už začínají v životě tělegy jezdit.... Opravdu! mně se také špatně pracuje. Celé ručky jsem si potloukl a ještě jsem se ani na jeden vršek nedostal!

Navrhl jsem, aby někdo jiný šel vařit čaj a sám, cítě, že se bolest již zmenšila, rozhodl jsem se dále vrtati.

Nejednou udeřil jsem se toho dne po ruce; dobře ještě, že ji rukavice chránila. Přece však dokázal jsem, že vyvrtal jsem kolem dvou vršků, vedle oněch Semenovem vyvrtaných. Nejdříve ze všech vyvrtal Semenov a hned po něm Nogajcev. Poslední přistoupil pak ke mně a dlouho díval se mlčky na mou práci. Viděl, že mi již ruka začínala umdlévati a úhoz stával se stále méně pádným a nepravidelnějším.

— Pusť, zavrtám ti, — pravil a odstrkoval mne přihrouble, ale pravil to takovým prostým, zároveň srdečným tonem, že odříci nabízenou úsluhu bylo nemožno. Nyní teprve uviděl jsem všecek rozdíl mezi jeho a svým úhozem: můj byl při nejmenším čtyřikrát slabší. Napočítal jsem, že Nogajcev bez oddechu, ani na okamžik se nezastaviv, spustil kladivo třistakrát, ba i pak přestal jen proto, že vytlouklo se příliš mnoho mouky, že musel nevyhnutelně čistiti; za půl hodiny vyvrtal mi čtyři vršky.

— Nu a máš tu měkkost, Mikolájiči, — pravil, vstávaje: — kdybys odešel, tak bych to s vodičkou lehce do dvanácti vršků dotáhl.

— Jak to s vodičkou? Což je to lehčí s vodou?

— To se nedá ani porovnat! To vytahuješ celé vozy bláta. Zvláště, když je horká voda. Nehodí se však v každé půdě: ve tvrdé — s vodou, jako bez vody — stejně se vrtá.

— A kde dostanete se k vodě? Což ji s vrchu nosíte?

— Však my bychom se dostali, zde bychom se dostali ... K teploučké!

— Tak se dostaňte, budu se dívati.

— Cho-cho-cho! — před tebou to nejde.

— To my máme takové trestanecké tajemství, — dosvědčoval Rakytin, šibalsky se usmívaje: — kdybyste odešel, Ivane Nikolajeviči, sice by vás to mohlo postříkati.

Avšak náhle z té strany, kde vrtal rezavý a nepřívětivý trestanec Koškin, uslyšel jsem crkot vody do vývrtu a ohlédnuv se, ucítil jsem, že mám celou tvář zamazanou blátem. Okamžitě jsem si představil, odkud se ta voda vzala.

— To je ohavnost! To je ošklivost! — vykřikl jsem, utíraje se a vrhl jsem se spěšně k východu ze šachty.

— Cho-cho-cho! Cha-cha-cha! — zajíkali se za mnou Nogajcev a Koškin.

Tak seznámil jsem se s tajnostmi umění vrtacího.

Za to trhalo mi po celou noc v pravé ruce a cítil jsem v ní pálení. A když jsem se druhého dne ráno probudil, nemohl jsem pěsť ani sevříti, ani rozevříti.

Trestanci mi na útěchu pravili, že ostatně tak vždycky bývá u lidí nezvyklých, ale že se ruka potom rozhýbe. Avšak, když jsem druhý den vyvrtal tři vršky, ucítil jsem, že zítra nebudu vůbec moci pracovati.

— Víte co, Ivane Nikolajeviči, — šeptal mi Rakytin: — zalichotíme se spolu felčarovi! Za všecky se přimluvím: tak a tak, prosím, pane felčare, nechte nás na den nebo na dva odpočinout.

— Aha! — pravil Semenov: — i tebe statečnost opustila? Dva dny jsi vrtal a již se i lichotiti chystáš?

— Ale co si, Peťo, počneš? Jsem, jak sám vidíš, slabého složení tělesného... Při narození bylo mi souzeno písničky zpívati, nebo aspoň obchodem se zaměstnávati ... A tu nenadále, jaká příhoda se stala... Ať ji i vyhnanství čert vezme! Jaký jsem já hlupák — mám se docela udřít?

— Nejsi hlupák, nýbrž zvonec osykový: stále zvoníš, stále zvoníš na prázdno!

Rakytin umlkl a za okamžik zazpíval vysokým, slaďoučkým tenorem:

Povčz mi, moje krasavice,
jak jsi se s milým rozloučila?... atd. *)

Nakaženi příkladem Rakytinovým, všichni sebou trhli a sborem zapěli jinou hornickou píseň:

Za svítání bylo, za svítáníčka,
za svítání to bylo jitřního,
když jsem, já dívčina, kravičky podojila,
šátečkem mléčko procedila,
procedivši, miláčka Váňu napojila,
napojivši, tak ho přemlouvala:
Nežeň se, miláčku Váňuško!
Jestli se oženíš, všecek se přeměníš,
ztratíš svoje mládí
mezi děvuškami sirotami,
mezi vdovičkami mladicemi...
— Hoj, doubravo-máť zelená moje!
po tobě jsem se procházela, mladinká,
procházela, ale dost se nenaprocházela...

Bylo trapné poslouchati tyto melancholické nápěvy na dně kamenné rakve. Duši mou zachvacovala každým dnem stále větší a větší nenávisť k šachtě. Začínaly silné mrazy. Udeříš několikrát kladivem — a ucítíš, že ti prsty docela ztuhly zimou. Ohlédneš se kolem, aby toho trestanci nepozorovali a nevysmáli se ti, a ohřeješ prsty nad svíčkou. Do nohou rovněž hrozně záblo, nezabalil-li jsem si je do kožichu. Čím jsem se blíže seznamoval se šachtou a jejími tajnostmi, tím oduševnělejším stával se mi tento žulový měch. Zdálo se mi, že hledí na nás všechny s bezsrdečným posměchem, a ovívaje nás svým ledovým dechem, že praví: „Aha! zapadli jste holoubci! Již jsem mnoho z vás, právě takových, zde pohřbil". A jakobych slyšel tento hrobový hlas, ohlížel jsem se kolem sebe s chvěním. Lojové svíčky hořely mdle v temnotě; sem tam seděli skrčení trestanci, vrhajíce od sebe černé stíny a prali celým ramenem kladivy. Někteří vydávali při tom zvuky podobné sténání nebo těžkým vzdechům, jiní — řičení divoké zvěře.

— Ach! Ach! — vykřikoval tlustý Nogajcev při každém úbozu.

— Hu! Hu! — hněvivě pronášel Semenov.

Ve mdlém osvětlení rozeznával jsem špatně jejich tváře i postavy, i zdálo se mi chvílemi, že to nejsou živí lidé, nýbrž že tu nějací podzemní duchové pracují podle mne. Vzhlížel jsem vzhůru, doufaje, že tam ulovím třeba jen jediný sluneční paprslek, který by promluvil ke mně slovo útěchy a přesvědčil by mne, že nejsem ještě docela mrtvý člověk, že přijde opět čas — a že budu opět živ a volný a šťastný. Avšak nelítostný příklop zakrýval úplně jasné slunce, a do otvoru šachty procházel jenom mdlý a skoupý odlesk zimního dne. Viděl jsem tam jenom dva konce provazu, spuštěného s válce a dva okovy nad našimi hlavami se houpající, které černaly se ve výši jako dva oběšenci... Nepřívětivě, temno, chladno! A bolestno i siro bylo kol srdce, a tak líto samého sebe.

*) Píseň od Kolcova, avšak silně přeměněná.

— Nad čím jste se tak zamyslili, hoši?! — vzkřikl náhle zuřivě vesele Rakytin, vytrhnuv se ze své melancholie a pustil se po šachtě do tance:

Vidle, hrábě, dvě pometla a kosa,
Vidle, hrábě, dvě pometla a kosa...

A přizvukoval basem:

Co ty! Co ty! Co ty! Co ty!

Trpké dumy odletěly, a já smál se mimoděk s druhými.

VI.

Výbuch.

Po týdní práci byla šachta plna hotových vývrtů. Přišel k nám Petr Petrovič, nesa v rukou celé náručí dynamitových patron s dlouhými černými a bílými doutnáky a korýtko s řídce rozdělanou hlinou. Požádal jsem Petra Petroviče, aby mi vysvětlil složení nábojův.

— Vlastně to není dynamit, — pravil, podávaje mi jeden z nich do ruky, — nýbrž třaskavý rosol.

Rozbalil jsem papír, do něhož byla ukryta patrona a uviděl jsem sloupek žlutavé rosolovité hmoty, podobné obyčejnému vosku.

— Složení jednoduché, — pokračoval Petr Petrovič: — k patroně puškové s kapslí je přidělán prachový doutnák. Zastrčíš ho na samé dno vývrtu, svrchu pěkně hlínou zamažeš, aby byl výbuch silnější. Potom podpálíš doutnák a stranou odejdeš... Nu, kdo dnes se mnou poleze? Jeden tam přece nestačí. Snad ty, Rakytine?

— Já, Petře Petroviči, to neumím... Já...

— Aha! Zbabělý?

— Ne, ono, Petře Petroviči, ne že bych byl zbabělý, ale protože jsem měl jako dítě ruku zlámanou a k tomu ještě silně jsem byl polekán... Jednou kdně... Bylo to v létě...

— Nu, dost, dost. Není kdy na bájky nyní. Ty, Semenove, půjdeš?

— Pojďme.

Sestoupili dolů, a my ostatní lehli jsme si na srubu šachty a svěsili jsme do ní zvědavě hlavy. Dlouho tam nebylo ničeho viděti, kromě svíčky sem tam se mihající. Konečně bylo slyšeti hlas dohlížitelův:

— Nyní odejdi, Semenove!

Tu trestanci a přede všemi Rakytin, poskákali na nohy a běželi ven ze šachty. Když však uviděli, že já ležím a když si uvědomili, že Petr Petrovič je ještě dole, všichni se zase osmělili a přilehli si.

— Bojíte se? — tázal jsem se Rakytina.

— Ech, Ivane Nikolajeviči! Vždyť mám, víte, ženu a chlapečka!... K vůli nim jsem opatrnější.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 31. května 1903. Číslo 22.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Z LIDOVÉHO HUMORU.

(Psáno nářečím).

Fořt Domin potřeboval hajnyho. Na Košově (u Lomnice) žil tenkrát ňákej Zítko, asi tak čtyrycátník, chlap jako drn a plnej síly. Do školy jaktěživ nechodil, ale juš vod malička na panckym podělkoval. Právě ve fořtouně štípal dříví. Tu se u něj zastaví pan fořt a poudá: „Zítko, nechtěl bys být hajným?"

„Jo jó, to bych chtěl, uzácny pane, to bych chtěl" — vodpoudá Zítko a pozvihuje čepici.

„No, a umíš-li pak psát?"

„To umim, poníženě prosim, to umim".

„Tak nám tu něco napiš", fořt na něj a podává Zítkoj křídu.

Zítko postaví se před vrata a píše

„A co je to; rozumíš tomu?"

„Rozumim, uzácny pane!"

„Tak to přečti!"

A Zítko čet: „Nahoru dólu, nahoru dólu — —"

„I ty spropadený —" směje se fořt až se za břich popadá a volá na paní fořtovou: „Maminko, pojď se podívat, jak umí Zítko psát!'

Zítko se pak často chlubil, jak moch bejt hajnym, dyby byl čitelněje psal.

•

Dřív nebejvalo vo kousek toho topiče tak zle, jako teď; šlo, nebo se i jelo do panckyho jako do svýho. Fořt zamouřil voko, a hajnej třeba vobě.

Jednou uzimě neměl kerejs baráčník s Košova čím topit. Sebral von sáňky a hajdy do panckyho na dříví. Porazil si bouček, dlouho se s ním nekrhonil, pěkně ho rozřezal a tách sáňky spokojeně domu.

Na kraji háje potkal ho fořt Lopatář. Tůze na něj zasakroval, do že mu to dovolil. Von ale nic a jede dál. To fořta dopálilo; spustil eště hrubějc a zdvích na něj hůl. Tu se teprvá baráčník zastaví a dočista mírně poudá: „Líběj vodpustit, uzácný pane, já sem jen kuň, hospodář de zádu; vyjednaj si to s ním".

Fořt se ušklíbne, napomíná ho, aby takovy koniny víc netropil, sic že ho dá zauřit a de hledat hospodáře.

To ce ví — moch by hledat do dneška.

Baráčník zatím có moch domu ujížděl, a protože ho pan fořt neznal — eště tu dáuno nebyl — měl vyhrany.

•

Jeden sedlák rád si při práci prospěvoval nábožny písničky. Jednou ráno, eště před snídaní, štípal před chalpou dříví a spíval si k tomu ňákou marjánskou, dyš tu žena na něj volá, aby šel snídat. Sedlák nechal štípání, zarazil sekyru do nátoně a šel do sennice.

Cestou kolem chalpy šel ňákej vandrouni. Ten slyšel selláka spívat a ušim si, že nechal sekyru na nátoni.

To by tak byl dobrej lou" — pomyslil si. Zahnul ke statku, sekyru vytách a honem s ní do mošny. Pak se postavil za dveře a spíval, jako by tu sellákovu písničku chtěl dokončit:

„Sekyranda s topurandem
na nátoni ležela,
nyněko je už v mošurandě —
ó panenko Maria!"

„Jářku, ženo, dej mu tam něco, dyš takovou nábožnou písničku tejnoří" — řek sellák, kerej při snídaní zaslech konec noty. Žena ukrojila vandrounimu kraic chleba a ten čerstva vodešel.

Po snídani šel sellák zas štípat, ale sekyru nenašel. Tu mu teprvá napadlo, jakou to nábožnou písničku vandrouni spíval.

Hned se za ním pustil, ale de pak! ten juč byl dauno zausi. **Psk. Hlč.**

O. JOZÍFEK:

SPOLEČENSKÉ SVĚDOMÍ.

Nejen dějinnou psychologii rodu, nýbrž historický výklad o vývoji všeho společenského života lze založiti na vývoji psychického složení, pojatém jako vývoj společenského svědomí individua. Společenské svědomí je znak dosti všeobecný, aby se naň mohlo ukázati jako na základ všech činností lidské společnosti, aby jeho stopa dala se shledati na všech zřízeních společenských — na technice lidového života,

na umění, na zřízení politickém, církevním, a v další řadě na názorech, na vývoji idejí naší evropské společnosti. Celá historie té evropské společnosti, kterou si můžeme omeziti pokřestěním národů romanských, germanských, západních Slovanů a dobou dnešní, jeví se nám s tohoto hlediska jako jistý vývoj společenského svědomí — ničím více. V prvních stoletích po Kr. vykazovala tato společnost jiný stupeň společenského svědomí, jiný ve st. 14. a 15., jiný vykazuje dnes. A těmto jednotlivým stupňům odpovídá více či méně vyvinutá technika lidového života (jevící se v úpravě obydlí, v činnosti hospodářské), vzmach politický a ráz života církevního. Všude se tu jedná o oduševnění vztahů společenských vzrostlým společenským svědomím: při jeho vyšším stupni jednak rodina intensivněji pracuje a hospodářsky těží, jednak stát užívaje stupňovaného zájmu svých členů rychle vybudovává bohatá zřízení a po případě válkami zabírá četné národy, jednak v církvi nahražuje se mrtvý formalism formami životnějšími. Pravil-li Le Bon, že síla národa jest tím větší, čím větší v něm vzniká jednota citů, názorů a zájmů, vidíme, že jedná se vlastně o to, aby každý jednotlivec měl živý zájem o své vlastní dílo, aby oduševněny byly jeho specialní společenské vztahy stoupajícím společenským svědomím. Jen ve zvláštních případech, kdy dochází jako v případě nadšené obranné nebo výbojné války k náhlému vzplanutí všeobecného nadšení, smíme pomýšleti na jednotu citu, jak na ni pomýšlí Le Bon a jak jsme všichni na ni zvykli pomýšleti mluvíce při té či oné velké historické události o vzplanutí „mravní síly národa". Jedinou mravní silou národa je společenské svědomí vedoucí v několika generacích k odborné rutině — veliké skutky dějinné zakládají se ne na náhle vzplanuvší mravní síle národa, nýbrž na rutině a na vzrůstu společenského svědomí, jenž k rutině vede. Ve vývoji jedné každé společnosti bývají tři čtyry století, jež historie vyplňuje vypravováním o činech, ba o zázracích vykonaných národem zaníceným ideou buď národnostní či náboženskou či jinou. Vezměme na př. českou historii st. 15. a násl. Je naplněna zejména vypravováním o hnutí husitském a válkách husitských. Co v nich máme viděti? Co bylo to společné na Husovi, na měšťanu Nového města, jihočeském sedláku, hejtmanu Janu Žižkovi, posledním bojovníku armády bojující u Německého Brodu? Jední řeknou, že ty všecky pudila idea náboženská — byli to Boží bojovníci a zákona jeho — to, že všichni chtěli navrátiti církev k Písmu, potříti Antikrista a žíti sami křesťanštěji, než se dosud žilo, byla ona **m r a v n í s í l a**, která splodila války husitské. Druzí spíše budou ukazovati na tehdejší zmohutnění českého živlu ve městech, a na přirozenou snahu české národnosti rovnocenně se uplatniti v Čechách vedle Němců; takto sama sebou se jim objeví souvislost mezi vzmachem českého zřízení městského, mezi vypuknutím husitských bouří a vítězstvím husitských zbraní. — Příčina, hybná síla slavného hnutí husitského by byla dvojí: materiální — se vzrůstem měst vzrostla prostě materiální moc českého národa a vedle toho, dodatečně, přidává se příčina ideální: vzrůst ideje národnostní.

Proti vysvětlování hnutí husitského a jeho úspěchu těmito dvěma ideami lze opakovati to, co namítl jsem v článku Jaký jest rodinný charakter českého národa: Není proto člověk na světě, aby miloval bližního a vlast, nýbrž aby se živil — do 15. st. změnilo se na českém člověku to, jak se živil, a vzrůst idejí náboženských či jiných proto nemůže býti dostatečným výkladem válek husitských, poněvadž sám stejně jako ony musí se uvésti na jednoduché datum biologické, na vývoj psychického složení českého člověka jakožto vývoj společenského svědomí. Přesný historický výklad ukazuje, že vítězné války let 1419 nn. zakládají se ne na nadšení, vzbuzeném ve vojsku husitském nějakou ideou, nýbrž na válečné rutině husitských vůdců a bojovníků. Možnost této rutiny má vedle několika jiných podmínek také podmínku duševní: společenské svědomí českého člověka jakožto duševní uschopnění k odborné rutině (v tomto případě válečnické). Toto duševní uschopnění pak stejně jako ve válečnictví projevilo se i ve všech ostatních oborech společenské činnosti, projevilo se v životě církevním, ve způsobu výživy lidu — toto duševní uschopnění bylo to společné na Husovi, na studentech Karlovy koleje, na měšťanu Nového města, Janu Žižkovi a jihočeských sedlácích. V uznání tohoto duševního uschopnění za znak tehdejší české společnosti se nám poskytuje všeobecné hledisko, s něhož lehce dedukujeme historické fakty, jež do té doby sporně vykládány, uváděny v příčinnou souvislost namnoze nesprávnou. Vítězné války husitské nemají základní příčiny v ideji náboženské — vždyť lze dokázati, že v počínání vojsk husitských bylo mnoho nenáboženského, jež se nedá uvésti v souhlas se současným uznáváním ideje náboženské jako jediné a jakési zázračné příčiny — ani v ideji národnostní. Základní jejich příčina je ta, která zároveň způsobila i církevní reformaci i — o čemž jednám v článku již častěji citovaném — individuální národní kulturu: změna v psychickém složení českého člověka a české společnosti. A jedině vývoj psychického složení určuje další chod tehdejší české historie — nikoli konkretní fakta a za-

sáhnutí jednotlivých osob. Husitské války skončily vlastně tak, že české náboženské hnutí v nejlepších svých představitelích, Tábořích, bylo potlačeno a v Čechách převládli živlové značící v církevní politice dekadenci, nemravnost atd.; pro pokrok české společnosti však vše to znamenalo ztrátu buď velice malou, buď žádnou — život české společnosti se normálně vyvíjel dál až k Bílé Hoře. Teprvé když persekucí pobělohorskou protestantské obyvatelstvo vypleněno, zaražen pokrok české společnosti a podařilo se českou kulturu zničiti.

Vývoj psychického složení měl v podstatě po celé Evropě (mimo slovanský východ) stejnou podobu. Ve všech zemích — i v jižních románských — staly se začátkem novověku pokusy o církevní reformu. Jistá duševní disposice k církevní reformaci byla všude, největší pak ve společnostech germánských. Tam, jak známo, staré církevní formy úplně nahraženy formami novými, „církvemi reformovanými", vedle toho pak sociální život rozvil se ve všech svých stránkách — společnost protestantská liší se na př. od katolické bohatostí svých institucí. Neznáme na př. my v Čechách plno věcí, které mají v Prusku, Porýni, Dánsku. Jsou ovšem husté případy, že jednotlivec u nás se pokouší něco konati po vzoru pruského na př. průmyslu; záhy se objeví, že svého vzoru nedostihne, nemaje opory v dostatečně vyvinuté společenské instituci. Praví se: v tomto oboru není u nás dostatečné tradice. Při pokusu pak poříditi takovouto tradici (průmyslovou, řemeslnou, obchodní a pod.), ukazuje se, že u nás pro ni není dosti všeobecného zájmu — celé společenské instituce lze přenést jenom za jistých všeobecných podmínek duševních. Jako společnost nepřijímají katolické národy nových idei a zřízení od doby, která právě je dána církevní reformací.

Všecky individuální národní kultury v Evropě vznikly u jednotlivých národů teprvé v jejich éře protestantské — právě protože národní kultura je dílem pracujícího národa a církevní protestantství je znamením, že organismus národa pracuje. Organismus jednotlivých katolických národů, jenž nebyl schopen vytvořiti novou, životnější formu církevní, nevytvořil vůbec nijakého společenského zřízení moderního, t. j. mladšího 16. století. Život katolické společnosti ovšem upříti nelze; ale není to moderní život, moderní civilisace, nýbrž civilisace notoricky středověká. Co je nad to, jsou: a) některé, hlavně vědecké obory, pěstované mezinárodně; b) jednak prostonárodní druhy zábav (tance, zpěvy), jednak moderní sporty. K tomu přistupují c) nezdařilé pokusy přenésti některé moderní instituce, které v protestantských společnostech vznikly a v nich prospívají, k národům katolickým. Z těch nejznámější jest ústava representativní a moderní hospodářství associační. Patří sem však velké množství dalších zřízení majících za účel jednak podporovati národní osvětu, jednak hospodářství: tak instituce zakládající se na tisku, moderní dopravnictví, peněžnictví a p. Ani jediná z těchto institucí se ve společnosti katolické neujala, nanejvýše ve tvarech zrůdných, sociálně škodlivých, jakými jsou na př. rakouský, francouzský parlamentarism, židovský obchod, české, francouzské záloženství, žurnalistika (vlastenecká), krvavá literatura, písničkářství, atd.

Význačnou vlastností katolických společností je neživotnost a chudost zřízení. Tu chtí odstraniti známá dvě hesla, hesla pro všecky katolické národy typická: boj proti klerikalismu a nacionalismus. Jsou obě stejně hluchá, poněvadž obě zakládají se na nesprávném sociologickém výkladu, hledajíce příčinu zla, kde není. Nejedná se zajisté na př. u nás v Čechách o to zlomiti vliv katolické církve na lid, zničiti hierarchické a feudální instituce vládní a hospodářské, nýbrž o to, aby lid začal intensivněji žíti, aby česká společnost si vypracovala nové, životnější instituce; církev katolická, „klerikalismus", není sociologickou příčinou povahové inferiority českého lidu, nýbrž jejím výrazem v oboru života církevního. Kdo ji zničí, zničí tento jediný výraz a ostatní: neschopnost lidu k politické representaci, k hospodaření associačnímu a pod., zůstanou — život katolické společnosti zůstane chudý i po zničení katolické církve.

To, čím Prusko r. 1870 porazilo Francii, byl intensivní život tří století, jenž nechal vyrůsti silné kulturní útvary německé od německé armády a vojenských rutinérů à la Moltke a diplomatických à la Bismark až k církevní písni, kterou si na pochodu zpívali pruští vojáci. Místo aby úkol francouzského života viděli ve vyvinutí rovnocenných tvarů společenských, aby francouzského člověka naváděli intensivněji žíti, než žil dosud, mluví mu o potřebě lásky k vlasti — to je velkou chybou tak zv. nacionalistů francouzských. Ne lásky k vlasti, resp. nenávisti k nepřátelům jest Francouzům třeba, nýbrž zvýšeného zájmu každého jednotlivce o jeho vlastní dílo, a na tomto zájmu se zakládajících životních společenských institucí. Láska k vlasti nemůže za žádných okolností býti pružinou lidského jednání — vlast je abstraktum a jen život, společenské vztahy, vlastní člověkovo dílo je konkretum.

(Dokončení.)

U HROBU PĚVCE MÁJE.

(24. 5. 1903.)

Dalekoť jeho sen, umrlý jako stín,
obraz co bílých měst u vody stopen klín,
takť jako zemřelých myšlenka poslední,
tak jako jméno jich, pradávných bojů hluk,
dávná severní zář, vyhaslé světlo s ní,
zbortěné harfy tón, ztrhané struny zvuk,
zašlého věku děj, umželé hvězdy svit,
zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj . . .

„Máj".

Nový základ vložte v zemi plodnou, na něm
nový dům buď založený . . .

„Básně bez nápisu".

Hovorný starý pán, s nímž setkal jsem se před kapitulním kostelem v Litoměřicích, ochotně seznamoval mne cizince s okolím biskupova sídla. Uličkou vedle kostela a biskupské zahrady vedl mne pak k nedaleké vinárně Schustermannelově. V tom domě, vypravoval sám od sebe průvodce můj, bydlil a zemřel r. 1836 Karel Hynek Mácha. O nešťastném básníku mluvil s pietou a znalostí překvapující.

Rozloučili jsme se, rozešli se starým pánem, který vešel do vinárny. Osaměl jsem před bytem kdysi Máchovým, kam náhoda mne přivedla.

Dům nezměnil se asi od té doby, kdy Mácha, zbožňovatel krás přírody, popisoval výhlídku z něho: „Z jednoho okna vidím k východu proti řece k Mělníku na kolik mil... Ze třech oken hledím od pevnosti kolem přes Bohušovice, Doksany, Budyni, Libochovice, Třebenice, Košťál, Mlíkojedy až k Radobýlu a Hanžburk, náš svatý Hanžburk mi kouká všemi okny až do postele, ať ji kamkoliv postavím; a ten černý Košťál na obzoru plamenného nebe při západu slunce, a ty modré hory, ta rovina, ty skupiny stromů po ní — a ty vinnice kolem, v nich ty bílé domky — a to Labe pode mnou... Tento byt mi bohové hor popřáli co svému ctiteli..."

Jdu odtud na litoměřický hřbitov.

Kolem hrobu básníkova samá svěží zeleň a květy a plno ptačího zpěvu.*) Máj rozesil své krásy znova zas nad tlícím srdcem svého nadšeného opěvovatele. Prostřed smavé, jásající májové přírody nad hroby svatý klid v mé duši se rozléhal — na chvíli.

Červ úvahy se ozval. Viděl jsem v duchu malé poměry českého života let třicátých století minulého. Do nich Mácha přišel, talent svérázný, plný síly a hloubky. Podal sebe jako ten pták zde na větvi, vyzpívá, co vloženo v jeho nitro.

Nechápali ho, nečeskost mu vytýkali, nevlastenecký směr...

Máme zrádcování už v krvi. Přišla nová generace básnická, a za ní jiná — zas nové zrádcování od starších.

My moderní, odchovaní realismem i naturalismem, snad krčíme trochu rameny nad romantikou. Romantika je daleko za námi jako sladký sen. Opravdu-li? Ó co ještě je romantiky v našem národním životě! Co krve i statků stála nás v politice!

A přijď s názory svými, střízlivějšími, reálnějšími, začni potírati romantickou pověru — špatným vlastencem, zrádcem národa vyhlásí tě lidé, kteří vlastenectví měří na litry nebo na metry. Jako za času Máchova i dnes je řada nejlepších našich vrstevníků zrádcována.

Neboť „svět je pořád stejný, lidé ho nezmění" povídá Havlíček. —

Vidíš, mrtvý pěvče, kdysi také kaceřovaný, jaké úvahy rodí se skoro po stu letech v duši člověka nad tvým hrobem. Buď s bohem! Žel té krásné první chvíle plné klidu nad tvým rovem. **K. H.**

*) Nedaleko hrobu Máchova pomníkem označeného stojí druhý pomník Máchův. Na obou jsou tatáž data životopisná a citát „Dalekáť cesta má — marné volání". Proč jsou tu pomníky dva, několik kroků od sebe, zůstává my nevysvětleno.

UMĚNÍ VE ŠKOLE.

II. Kreslení zvířat.

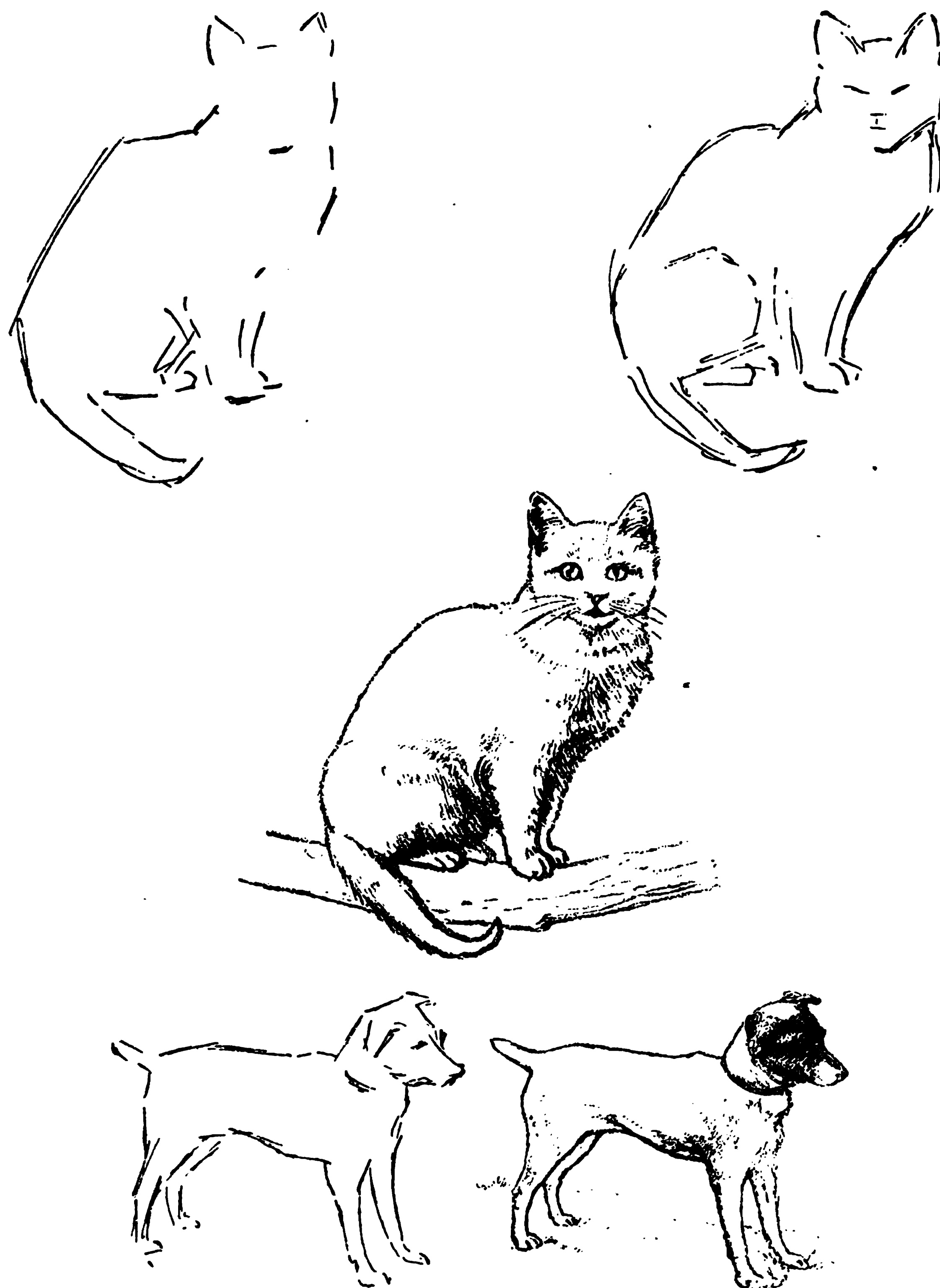
(Pokračujeme v ukázkách z důležitého díla: Základy umělecké výchovy, jež vychází v českém překladě nákladem Bedřicha Kočího v Praze. Radíme nejen školám, nýbrž i rodičům, aby dětem pořídily knihu tu; zejména městským dětem na prázniny, kde děti na letních bytech rozumně se mohou kreslením dle přírody bavit.)

Nespočetně je básní a pěkných povídek, pohádek a pověstí, v nichž půvabně bývá vylíčován líbezný poměr dítěte a jeho nejmilejších zvířátek psa, kočičky nebo i králíčka. Toto cvičení směřuje k tomu, aby drobné kresliře a kreslířky zároveň vychovávalo ku přátelskému smýšlení a laskavému jednání se čtyrnohými němými přáteli.

Je-li možno, obstarati živé zvíře, kočku, psa nebo králíka, dle něhož by děti mohly kresliti, zvýší se tím jejich zájem.

Mezi dítětem a jeho čtyrnohým kamarádem bývá většinou vroucí náklonnost a dokonalá shoda. děti dají si poctivě záležeti, aby načrtly co možno dobrou „podobiznu" svých dobrých přátel. Lepších výsledků lze se dodělati, byl-li model opatřen a předveden už několik dní před hodinou kreslení. Po čas návštěvy modelu v učebně bude pozornost dětí obracována na jeho zvláštnosti, na posice, jež nejčastěji zaujímá, na poměry velikosti. Takovým pozorováním nabudou

představy dětí jasnosti, která patrně projeví se potom i v jejich kresbě. Model ovšem zaujme tvar. Za dobu velmi krátkou zhotoví děti množství náčrtů; tím budou jejich cvičebné sešity s

rozličné postoje, a proto děti kreslíce, musejí pracovati rychle, aby zachytily a vystihly správný rozmanitými nákresy téhož předmětu podobny náčrtníku skutečného umělce.

Děti načrtnou svůj model čtyrykrát, pětkrát v postoji, v jakém jej právě spatřují, na cvičebný papír. Jako návod způsobu zobrazování ukažme jim obrazy zvířat, jako třeba uvedené zde kočičky. Děti spatří, kolik na nich zbývá nevysloveno a jak přec několika málo čarami pověděno a podáno je vše nutné. Několik črt naznačuje dostatečnou

měrou kočičí kožíšek. Na kresbě psa (viz obrázky) učiněn je pokus, vytknouti rozdíly barev. Když pak neustále pozorujíce model, děti provedly na cvičebném papíře nový náčrt, přikročí teprv ku vlastní kresbě. Ale i tato má býti držena docela prostě.

Nežli se děti jmou kresliti dle modelu, můžeme jim také dáti kresliti z paměti.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Tři bratři.

Arabská pohádka.

Byli tři bratři, kteří zdědili po svém otci veliké království. Nemohli se však dohodnout, jak by se o království rozdělili. Vydali se tedy na cestu k sousednímu králi, aby je porovnal. Šli a šli a přišli k jednomu potoku. Rozložili se na jeho břehu ve stínu, aby si odpočinuli. Když tak seděli a pohlíželi kolem sebe, jeden bratr povídal:

— Tady přešel velbloud a nesl na zádech náklad. Na jedné straně měl pepř a na druhé cukr.

Druhý bratr povídal:

— A byl jednooký.

Třetí bratr povídal:

— A neměl ocasu.

Na blízku bratří odpočíval muž, kterému zloději ukradli velblouda. Hledal ho marně, až unaven také si u potoka sedl do stínu a odpočíval. Bratři pro křoví ho neviděli, ale on dobře slyšel, co si povídali. Když uslyšel rozhovor těch bratří, řekl sám k sobě: „Ti lidé jistě jsou zloději mého velblouda. Jak by to věděli, co nesl, že je jednooký a že nemá ocasu? Půjdu za nimi.“

Bratři si odpočinuli a brali se dále do sousedního království. Muž hledající velblouda šel opatrně za nimi. Když všichni přišli před krále sousední říše, majitel velblouda padl před ním na tvář a prosil ho, aby ty tři bratry postavil před soud, že mu ukradli velblouda. Král dal bratry uvězniti a vyslýchati. Oni však pravili:

— My jsme toho velblouda neukradli. Ani jsme ho neviděli.

— A jak jste mohli vědět, jaký byl a co nesl? svědčil proti nim okradený muž.

První bratr odpověděl:

— Stopa velbloudova se pozná. A tam, co odpočíval, sedělo na jedné straně mnoho much a na druhé straně žádná. Z toho jsem soudil, poněvadž mouchy na pepř nesedají a na cukr jdou, že velbloud nesl na jedné straně pepř a na druhé cukr.

Druhý bratr odpověděl:

— Já zase viděl, že tam, kde velbloud ležel, tráva byla jen po jedné straně spasena a na druhé ne. Z toho jsem soudil, že byl jednooký.

Třetí bratr doložil:

— Každý ví, že velbloud svůj trus rozmetává ocasem. Kde velbloud odpočíval, tam trus rozmetán nebyl. Z toho jsem soudil, že neměl ocasu.

I odpověděl král žalobníku: „Hledej si svého velblouda jinde. Tito lidé ho nevzali. Oni budou mými milými hosty nejen proto, že jsou královští synové, nýbrž i proto, že si jich vážím pro jejich soudnost, kterou jsem právě slyšel.“

HORKÝ:

ČESKÝ ČLOVĚK.

„Jářku, táto, tohle není pravda!“
kdysi v rozčilení tátovi kluk řek',
nenadav se, za ta mužná slova,
táta že mu vlepí pohlavek.

Od té doby — hoch je dávno mužem —
o životě má už jiné ponětí,
sedí v koutě, hubuje a čeká,
až odkudsi pohlavek zas přiletí.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Nenadále dole něco zasyčelo a zaplanulo... V jednom, druhém a třetím místě... Všichni se zachvěli a utíkali s křikem: „Chytá!" Tu chvíli běžel jsem i já... Brzo vylezl z pasti i Semenov. Petr Petrovič ještě před sestupem do šachty přikázal nám, abychom po čas „výpalky" byli od příkopu nejméně na dvanáct kroků vzdáleni. Minulo půldruhé minuty trapného čekání, a Petr Petrovič stále se ještě neukazoval i rozhodli jsme, že očekává výstřely raději na některých schodech. Avšak nenadále objevila se ve dveřích příklopu jeho tělnatá postava s červenou, udýchanou tváří a téměř současně zahřměly jeden za druhým dva výstřely. Prvý z nich vybuchl poměrně hluše, s jakousi těžkou, jakoby rozhněvaně úsečnou ranou; za to druhý byl ohlušitelně hlučný. Zdálo se mi, že se celý příklop zachvěl a zakolísal... Dva holubi na něm sedící, přitiskli se jako pomatení ke střeše a hloupě natáhli šíji a nevěděli v prvé chvíli, co dělati, ale potom sebou trhli, šumně zamávali křídly, vznesli se vysoko a začali kroužiti ve vzduchu. Ještě čtyři patrony zapálené Petrem Petrovičem vybuchly trochu později a při tom dvě z nich tak současně, že jsem pochyboval, že by to byly opravdu dva výstřely. Na poslední, sedmý, čekali jsme tak dlouho, že Petr Petrovič začal se již znepokojovati.

— To již selhal, prokletý! — zavrčel. A v zápětí na to slyšeti bylo tak ohlušující ránu, že proti ní i druhá rána zdála se býti slabou.

— Nu, ta asi dobře roztrhla vývrt! — poznamenal jsem.

— Naopak — odvětil Petr Petrovič: — tato ze všech nejhůře trhala, vyletěla do vzduchu. Lépe trhají ty, které hluše udeří.

Zbývalo ješě patnáct vývrtů vypáliti, ale bylo nemožno zapalovati je v tu chvíli, protože celá šachta byla naplněna šedým dusivým dýmem, který velice pomalu vystupoval vzhůru. Abychom uspíšili jeho vzestup, začali jsme spouštěti a vytahovati provaz s okovy, ale přes to musili jsme dosti dlouho čekati, než mohl dohlížitel bruče a stále odplivuje, vypraviti se konečně podruhé na dno šachty. Tentokrát stačil podpáliti osm vývrtů: k vůli ostatním pěti musil se spustiti ještě po třetí. Po ukončení výpalky byl unaven, bled a hrozně kašlal a vyplivoval z úst sliny jako saze černé. Na štěstí ani jeden ze dvaceti nábojův neselhal a na druhý den mohli jsme beze strachu dáti se do otloukání a vyvážení natrhaného kamene.*)

Zvědavě spustil jsem se následujícího jitra do šachty prohlédnouti si výsledky trhání. Prvé, čemu jsem se podivil, bylo to, — že přes uplynulých sedmnáct hodin bylo na dně šachty cítiti nepříjemný, třeba jen slabý zápach síry. Ale nejvíce ze všeho překvapily mne nepatrné rozměry provedeného boření. Očekával jsem, že takovými hromovými výstřely celá šachta bude otřesena a že propadne se na hloubku div ne celého sáhu, kdežto ve skutečnosti viděti bylo sem tam hromádky sesypaného kamení a pozorovati trhliny. Nejzvědavější byl jsem, rozumí se, podívati se na ono místo, kde nalézaly se dva otvory mnou vyvrtané. Jeden z nich — ouvej! — zůstal docela takový, jakým byl do výpalky...

— Nevydržel, do vzduchu vyletěl — vysvětlil mi Semenov: — je to lépe! Budete míti aspoň hotový vývrt.

Zato po druhém mém vývrtu nezůstalo žádných stop, mimo dlouhou stopu na kamení. Většina ostatních vývrtů zanechala po sobě „poháry" — stopy hluboké několik vršků.

— Velice dobře to trhalo! — rozhodl Semenov.

— Tomu se říká dobře?

— A co byste myslil? Víte, kolik tu bude otloukání? Nejméně na dva dny. Hleďte: tady štěrk a tady štěrk, všude trhliny.

I začal zlehka naráželi palicí po různých místech šachty: ozývala se dutě pod ranami. Rozuměl jsem se velmi málo v těch technických názvech a proto rozhodl jsem přidržeti se pozorovací politiky.

— Ech, čerti, co jste se tam rozpovídali? — zakřikl Semenov na soudruhy, kteří zůstali ještě na vrchu: — slezte všichni a dáme se do práce!

Právě několik lidí sestoupilo. Hbitý Rakytin a nemotora Nogajcev, kterému bylo za těžko tahati své těžké tělo po schodech, spustili se po provaze. Mně nařídili držeti svíčku a svítiti. Semenov odhrábl v jednom koutě nahromaděné drobné kamení, prohlédl trhlinu a zasadiv do ní dláto, velel Rakytinu, aby tloukl palicí.

— Já tě tu zapřáhnu! Budeš aspoň méně mlýti jazykem.

Rakytin vzal pokorně půlpudovou palici, zdvihl ji vysoko nad hlavou, přimhouřil oči — a ze vší síly rozmachu uhodil palicí po dřevěné rukojeti dláta: dláto odletělo na jeden konec šachty, zlomená rukojeť na druhý a Semenov sotva stačil odtrhnouti ruku, kterou je držel.

*) Instrukce báňské správy přísně předpisuje v tom případě, když náboj z jakékoliv příčiny netrhá, „ovrtati ho", t. j. dělati vedle něho druhý vývrt; tento způsob považuje se za nejspolehlivější. Nelze však nepřiznati, že je také dosti hrozný, a trestanci velice často naprosto se protiví ovrtávání. Tu užívají jiného prostředku: dle možnosti hledí náboj vyloupnouti (nelze-li ho úplně vyjmouti) a dávají do téže dírky nový. Ostatně v dolech nejsou řídké ani tragické případy, že zahynuli trestanci i dohlížitelé.
Poznámka spisovatelova.

— Ach ty, havěti prašivá! — zakřikl: — což se takto tluče? Chceš dostat po hubě? Kam's dal oči?

Rakytin stál s výrazem vinníka a hleděl unyle stranou.

— Jaký jsem já do opravdy pracovník, Ivane Nikolajeviči? — zašeptal mi, stěžuje si: — vyrostl jsem v sirobě... potom přivykl jsem obchodu... přirozenost moje byla ku všelikému chápání náchylná. Kdyby mne byli písmu učili, tak bych to byl, myslím, daleko přivedl! Protože nám v tomhle oboru nejpronikavější zrak!

— Ano! Kdyby tě tak hned popem byli udělali! — zlostně pravil Semenov — šlap raději nahoru, dokud jsi celý a vytesej dlátu novou rukojeť. Topor leží tam.

A Rakytin poslušně šoural se nahoru. Za dvě minuty jsme již slyšeli, jak tam prozpěvoval písně a čímsi bavil kozáky. Místo Rakytina začal tlouci sám Semenov a dláto držel Nogajcev. Celá tvář i postava Semenova se okamžitě proměnila. Jevil se mi i obyčejně jako neobvykle zdravý a silný hoch, ale nyní zdálo se, jakoby některý z mythických titanův přišel omráčiti mne svou silou a zdatností. Přes pořádný mráz odhodil kabátec a pracoval pouze v košili, bez čapky. Bohatýrská hruď jeho a ocelové svaly rýsovaly se zřetelně a překvapovaly svou pružností. Zdálo se, že zdvihá i pouští půlpudovou palici hravě, bez znatelného napjetí sil a následkem toho každý pohyb vypadal krásný, ba graciosní. A zatím těmi krásnými ranami otřásala se celá hora pod našima nohama . . . Otloukal též a potom objav je rukama, odnášel stranou s lehkostí takové ohromné kusy žuly, z nichž mnohé nemohl bych já snad ani z místa pozvednout... Jenom hleděti mu do tváře bylo trapno po čas této práce: cosi ukrutného a nepříjemného klouzalo po ní... Ano, tento člověk se před ničím nezastaví, ke všemu se odhodlá, když uvidí, že je toho třeba, mimoděk napadlo mi o Semenovu... Požádal jsem ho, aby mi dal zkusiti uhodit. Předal mi mlčky palici.

— Jenom že já nebudu držet! — prohlásil Nogajcev: — bij si tak, do kamene. Uhodil jsem čtyřikrát; avšak rány moje byly tak slaby a nejisté, jak od nemluvněte, že jsem se sám zastyděl nad svým pokusem a uslyšev nad sebou všeobecný smích, zahodil jsem palici na zem. Přece však po oněch čtyřech ranách jsem již těžce oddychoval a potácel se na nohách. Po mně začal tlouci Nogajcev. Očekával jsem něco neobyčejně neumělého a směšného od této nehybné, medvědí postavy, ale na svůj podiv, musil se mi také on zalíbiti. Rozumí se, že práce jeho nepřekvapovala takovou grácií a krásou, jako práce Semenova, avšak i v ní patrna byla mohutná živelní síla, dal se tušiti rovněž bohatýr pohádkových dob. Když kochal jsem se pohledem na ty „děti přírody“, div jsem o oko nepřišel. Jeden z drobných kamínků, který odskočil, padl mi nenadále do obočí a rozsekl je do krve... Trestanci mne ujišťovali, že při otloukání stávají se podobné věci velice často a že je třeba býti opatrným. Polekán touto příhodou, pokaždé jsem si od té doby při otloukání zakrýval obě oči rukavicí levé ruky (což, rozumí se, málo zvětšovalo moji způsobilost k práci) ...

Konečně otloukání skončilo, a všichni znova vylezli vzhůru píti čaj. Při čaji se rozhovořili a stali se sdílnými. Ze všech nejvíce, jak obyčejně, štěbetal Rakytin, ale osobnost jeho byla mi úplně jasná, i neobracela se pozornost má nyní k němu. Mezi jiným začali trestanci „podpichovati“ dobrodušného, ale zároveň i nejvýš urážlivého „Michajla Ivanoviče“ a spojenému úsilí podařilo se nám vynutiti z něho velice zajímavou a strašnou historii, která přivedla ho do vyhnanství.

— Nu, tady takové břicho dostalo se do vyhnanství, — začal jeden trestanec, — a za co se mohlo dostati?

Nogajcev mlčí, jenom pije čaj a hněvivě supí do svého špinavého čínského koflíku.

— On je dobytkář (zloděj), — pravil Rakytin: — při sám Bůh, dobytkář, podle všeho. Poznám každého z nich na tři versty.

— Ano, dobytkář! — cěklíbl se Nogajcev: — ty jsi mne pochopil!

— A když ne, za co jsi se sem tedy dostal?

— Musím ti to říci. Nevyhnutelně. Abys se nezlobil. Abys se nepohněval.

— No, pro ženské jsi se nemohl dostat, protože která pak ženská by tebe milovala?

— A vidíš, milovala.

— To jest — vlastní žena? To se, bratře, nepočítá.

— Pročpak — vlastní... I kromě ženy...

— To je podivné, bratře, nelze věřiti...

— Jenom věř.

— Nu, vypravuj, potom i uvěřím. Cizí ženská, že tě milovala? Snad nějaká křivá? Nebo beznosá?

— A jaká dívčina, ještě k tomu! I dívka i její matka, obě.

— Co to mluvíš?!

— No tak. Byl jsem dělníkem u bohatého tomského kupce. Tu jeho žena, téhož kupce, Matrena, zapletla se se mnou... A po ní i její dcera, Paraskovja... Co myslíš? Že jsem byl na svobodě takovýto? Vždyť to je z vězení, bratře, ten tuk i těžký dech, ale dříve jsem nebyl horší junák, než ty.

— Nu, dejme tomu. A což, ten muž, ten kupec, dlouho se nedověděl ničeho?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 7. června 1903. Číslo 23.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KAREL SCHEINPFLUG:

Z KNIHY „OPUŠTĚNÝ DŮL". *)

Pohádka o Kovovém Městě.

(Z »Tisic a jedné noci«.)

Když vstoupíš na vrch, chodče odvážlivý,
po dlouhé cestě v poušti nevlídné,
tvůj mračný pohled zjasní úžas živý
a srdce tvého tlukot pobídne.

Kovové hradby ku obloze čnějí
a město z kovu ční v jich objetí.
Zdi, střechy domů, věže zámků stkvějí
se vážným leskem černé perleti.

Jen záře luny bloudí ulicemi
a stromy zahrad trčí ztrnule
a na náměstích velké sochy, němy
sní o slávě kdys dávno minulé.

A nikde světla v daleku a širu
a nikde stopy živých pobytu;
jen vzduchem víří hejna netopýrů
a sovy štkají kdesi v úkrytu.

Když sejdeš k hradbám, nikde vchodu není.
Jdi, nanos větví, svaž je provazy.
Líp slabý žebřík, nežli silné klení.
A hradbu slezeš bez všech nesnází.

Kovový rytíř branku otevře ti,
když třikrát stiskneš péro ukryté,
a po schodišti volně můžeš spěti
jak hrdý vítěz v město dobyté.

Jdeš zbrojnicí, kde vojáci si hoví,
na jejich těle nehne se ni sval.
Jich neoslovuj — žádný neodpoví,
ni brvou nehne. Jdi jen směle dál.

Jdeš tržnicí, kde davy kupujících
se v prodavačů kupí táboru.
Jak sochy stojí, ztuhlý výraz v lících,
a ticho hrobu vládne prostoru.

Pak uzříš palác nádherného vzhledu,
jdi, stráží nedbej, překroč jeho práh.
A řadou síní, kterých nedovedu
zde vypsat krásy, půjdeš jako v snách.

Z nich v prvé kupy zlatých mincí leží
a v druhé září drahé kamení
a v jiné visí pestrá roucha kněží
a v jiné zbraně, skvostná brnění.

Pak otevř dvéře, které clona kryje,
a popřej chvíle svému úžasu.
Síň mramorová, do níž světlo lije
se okny z démantů a topasů,

tu modlitebnu pyšnou obejímá.
Po stupních jejích vejdeš váhavě:
na skvoucím loži krásná dívka dřímá,
koruna zlatá plá jí na hlavě.

Po stranách lože stojí němou stráží
dva otroci jak skály neživě,
meč nahý třímá Bílý silnou paží
a Černý zdvihá kopí hrozivě.

A nápis hlásá: „Já jsem dcera krále
a toto Město mým je městem, věz.
Ó, poutníče, jenž vnikuul's nenadále
až v tato místa, jednoho se střez:

vše vzít si můžeš, co tvé oko svádí,
co stačí unést lakotná tvá paž;
jen puzen chtíčem, vnadou mého mládí,
se po mně ruky vztáhnout neodvaž!"

Ó, poutníče, ty vyslyš tuto radu,
zkroť smělost svoji, ztiš své touhy hlas,
jdi, naber zlata, opusť bez odkladu
to divné město, vrať se domů zas.

Ti lidé spí, to město zakleto je.
Jim lhostejna je pravda jako lež,
tma jako světlo, žití ruch i boje.
— Jen princezny se nikdo nedotkneš!

*) Vyjde ještě v červnu 1903.

Smíš vzít jim všecky plody jejich vlohy
a píle: zlato, z arsenálů zbraň,
jich umění i staré jejich bohy.
— Jen princezny té dotknouti se chraň!

A dotknout se jen krajek jejích spletí,
ti otroci se rázem probudí,
v touž chvíli Bílý hlavu usekne ti
a Černý vrazí kopí do hrudi.

— — — — — — — — — — — — —

Kovové moře za tím městem chladně
zář nebes chytá v klín svůj rozpjatý.
Tam vázy z bronzu spočívají na dně,
v nich lidu toho duše zajaty.

Korouhev nepřátel.

My nebáli se jejich střel,
jich mečů kalených,
na houkání jich polnice
náš odpovídal smích.

nás nezmátly jich úskoky
ni válečný jich zpěv;
jen jediné nás lekalo —
ta jejich korouhev.

To rudobílá byla žerď
nad hlavy jejich vzpjatá,
na jejím hrotu blýskala
se veliká hrouda zlata.

Když v prudkém ruchu bitevním
třpyt slunce na ni pad,
z té hroudy blesky sršely
v náš rozvlněný řad.

A před tím leskem nejedno
se oko sklopilo,
a tímto leskem nejedno
se srdce opilo,

tím leskem v duši nejedné
žár hněvu vychladl,
jim mnohá ruka poklesla,
že meč z ní vypadl.

Kde zářný vrch té korouhve
se na bojišti mih,
tam padlých bylo nejméně
a nejvíc zajatých.

EPISODA Z INTIMNÍHO ŽIVOTA.

(Věnováno prof. T. G. Masarykovi.)

Po obědě v sympatické společnosti zažitém usedl jsem na pohovku s pocitem příjemné nálady, která provází opatrné upokojení fysiologických potřeb obdivuhodného lidského mechanismu. Vzal jsem do ruky půvabnou knihu italského spisovatele M o ř e a pohroužil se do zajímavého obsahu. Znenáhla mizela příjemná nálada, dostavoval se nepokoj, únava vkrádala se do těla, rozhostila se v organismu a opanovala smysly v přímém odporu s horečnou činností uvnitř, kde tajemné síly pracovaly, bušily a soptily. Srdce prudce bilo, cévy kožní do ruda rozšířeny, hojný pot lil se s čela a představa stíhala představu. Bylo horko, děsné horko. Nebylo už možno upoutati pozornost na obsah čtené knihy, věty ztrácely logickou souvislost, nejzaníceněji místa postrádala básnického vzletu, písmena se mihotala jako chumáč drobných broučků a naposled řádky splynuly v pouhou jednotvárnou čerň. Marné všechno úsilí ducha vybaviti se z těsného objetí, ve kterém ho svírala líná hmota, sama pevně ukovaná k nezmarnému kolesu, jemuž se říká „koloběh přírody".

Železná vůle ukázala se býti křehkou třtinou, marny všechny její rozmachy a náběhy, jako marno křečovité škubání parního stroje, náhle ve svém běhu zastaveného. S napětím posledních sil potácím se k otevřenému oknu, hledaje tam osvěžení. Nikde živé duše, ticho jako v hrobě, jen roj bzučících much kroužil dotěrně kolem upoceného čela, čekaje krvelačně, až uondaná oběť padne celá za kořist. Okna protějších domů pevně uzavřena a žaluzie staženy jako před vpádem nepřítele. Nejmenší vánek nehýbal listím stromů sousední zahrady, které tu stály jako zaklety neznámým čarodějem, čekajíce v němém strnutí rytířského vysvoboditele, jehož černou přilbu se žlutým chocholem viděti na západě a který svou přítomnost oznamoval temným duněním, ale dosud ve veliké, veliké dáli. A vysoko na bledě modrém trůnu smál se ten čaroděj, jehož žhavá koule se chvěla v oslepujícím jasu, jakoby říci chtěla: Tu mne máš, reptavé lidské pokolení, nemohlo jsi se mne dočkati, obtěžovalo jsi mne svými nicotnými jeremiadami, okus nyní jen kapku oné síly, jejíž nepatrný zlomek jsi také ty, uvažujte lidé s tou troškou myšlenky, která vám zbyla, co jsem já a co jste vy, moji zplozenci! Dárce života, tvůrce všeho toho, co zde na zemi se hýbá, pracuje a dychtí, jako průkopník hrobu, jako anděl smrti. Kdo rozřeší a vysvětlí toto velkolepé paradoxon věčné přírody?

Náhle jedna z těch žhavých střel, které tak nepatrně slouží k založení a zachování života, tak často přinášejí zhoubu a smrt a které v milionech zapadnou zdánlivě bez účinku v nekonečné moře vesmíru, padla na mou tvář tak intensivně, že spěšně jsem zavřel okna a stáhl žaluzie. Zatarasil jsem sice pří-

stup slunečním paprskům, ale také posledním zbytkům vzduchového proudění. Znova klesnu na pohovku s pocitem hrozné únavy, jako člověk, který se světem a sebou již doúčtoval. V tom padl zrak můj na knížku, která již několik neděl ležela na stole nečtena a o které mne venkovský inteligent ujišťoval, že kdo ji začne čísti, dříve neustane, dokud ji najednou celou nepřečetl. Vinetou! Ale všecka ta odvážná dobrodružství, divoké scény a potoky krve, všechny ty rafinované výmysly zvrhlé fantasie moderní literatury kšeftovní nedovedly potlačiti spánek, již již v náruč svou mne svírající. Hlava klesne na podušku a kniha odletí z ruky ve velikém oblouku kamsi do neznáma, našel jsem ji později v koši pro odložený papír, kde měla ustláno přímo královsky...

Z neklidného spánku probudilo mne podivné škrábání a tápání po dveřích, jako když někdo po tmě hledá kliku. Potom cvakla klika a do polozatemnělé jizby vnikla jasná záře a mihla se mžikem na mé tváři. Protírám umdlené oči, ale po záři ani památky. V tom opět zašlehl světelný pruh, aby hned na to zmizel a tak se několikráte opakovala podivná tato hra. Při tom slyšeti za dveřmi zvláštní cupání, šukání, tlumený smích, jako tajemné dovádění potutelného raráška. O, znám toho raráška dobře. Již několikráte mne takto ze spánku vyburcoval.

— Pojď jen dál, Slávečku, — volám hlasem měkkým a přívětivým a v zápětí otevřely se dveře do kořán a než jsem se nadál, octl se u mne čtyřletý hošík, objímaje mne svýma buclatýma ručkama.

„Tatínku! já tě mám tolik rád!“ šeptal chlapec.

— To mne těší, — odpovídám, — také já tě mám rád, ale nejen mne, ale i maminku, Lumírka a Cyrilka a vůbec každého musíš mít rád!

Chlapec uložil se vedle mne. Hladím hebounké kučery rusých vlasů, vidím bílé, hladké, žádnými vráskami nezachmuřené čelo s tím probouzejícím se rozoumkem, těmi nefalšovanými city, tou harmonií prostých, přirozených tužeb; vidím modré oči, polozakryté víčky oddaně přivřenými, vyzařující tolik blaha, životní radosti a lásky. Vidím pootevřená ústa jako polorozvité poupě, cítím jeho vonný dech, jak zrychleným tempem se line skrze sněhobílou ohradu zubů. Vidím jeho zdravím kypící, jako rajské jablko zardělou tvář — a chápu hluboký význam slova spasitelova: Neobrátíte-li se a nebudete-li jako pacholátka, nikoliv nevejdete do království nebeského! — Čím to přece, že duševní zralost, pochopení pravého smyslu života lze jen nabýti nepřetržitým bojem s potměšilým světem a především se svou vlastní původně tak harmonicky založenou přirozeností? Proč život lidský, na místě aby byl stálým pramenem čistých žádostí, úměrné práce a ideálního duševního snažení, stává se smrdutým bahnem neřestí, lopocení a hamižného lpění na němé, tvrdé hmotě? Proč jen tak málo těch, kteří jako světélka vynořují se z kalných hlubin ozařujíce temné instinkty, učíce a varujíce pozdního chodce a nemohou za to, že lidé místo aby cenili jejich dobrodiní, hluboký význam a smysl, nazývají je bludičkami, škůdci a svůdci?

Za tohoto uvažování chlapec znenáhla vybavil se z mého objetí a zvědavě rozhlížel se po okolí. Pozornost jeho upoutal velký, černý pták, který s polorozepjatými křídly, krkem a zobákem ku předu nataženým jako uchvácen nějakou prudkou vášní vévodil ve skupině menší ptačí drobotiny.

„Tatínku, co je to za ptáka?“ vyzvídal chlapec.

— To je tetřívek — vysvětluji, — největší stálý pták našich lesů.

Chlapec hleděl chvíli na něho, potom svezl se zrak jeho do kouta za pohovkou, odkud vážně díval se na nás čáp jaksi zadumán, jako by přemýšlel o nějaké záhadě životní, snad byl si vědom důležitého úkolu, který mu obecné pořekadlo přisuzovalo.

„Tatínku, hleď, tamhle je čáp, maminka říká, že je to ten, který mne přinesl.“

Hošík okoukav čápa, pozvedl zrak vzhůru, kde visel zdařilý barvotisk Maxova obrazu Dokonáno jest. Kristova zsinalá tvář s tím smutným a přece tak laskavým pohledem, skráň ozdobena mučednickou korunou, obnažené tělo četnými ranami poseté s tou truchlivě zastřenou sluneční koulí v pozadí, vyjímala se dvojnásobně příšerně při matném osvětlení, prorážejícím skrze zelenou barvu natřených žaluzií.

Chlapec tulil se ke mně a ukazuje na obraz Krista ukřižovaného šeptal: „Já se bojím.“

— Neboj se, — těším chlapce, — ten, který tam visí na kříži, byl největší dobrodinec lidí, nikdy nikomu neublížil, každému jen dobře činil, učil nás jednati, abychom byli šťastnými a blaženými, a za to ho zlí lidé přibili na kříž!

„Já bych je, tatínku, rozsekal,“ tužil se upokojený hošík.

— Ty puntíčku, ty bys je rozsekal?

„O, tatínku, já mám sílu! Dopoledne jsem chytil Heřmana za nohu a hned ležel na zemi.“

Nemohl jsem potlačiti úsměv nad sebevědomou zmužilostí chlapcovou. Heřman byl výrostek asi patnáctiletý, hranatý a silný. Kéž by tato iluse fysické síly proměnila se v sílu skutečnou, tělesnou a hlavně duševní, aby vítězně překonala nástrahy, šalby, klam, utrpení a zakotvila bezpečně v přístavu neochvějné rovnováhy života!

„Kdo tamhle to jede na tom krásném bělouši?“ chlapec dále se dotazoval, ukazuje na obraz Oldřich a Božena.

Prvé než jsem mohl dáti odpověď, ozvaly se ve vedlejším pokoji kroky a na prahu otevřených dveří stanula velká, statná ženská postava.

Chlapec, spatřiv ji, mžikem vyskočil z pohovky a letěl do otevřeného náručí matčina.

„Maminko! Já jsem tady u tatínka!“

— I ty jeden kulihrášku, my ho hledáme po celém domě, a on si tady hoví u tatínka! — a obrátivši se ke mně, oznamovala: — Venku čeká povoz; pan správce z České Volešné spadl s koně a zlomil si nohu!

Opustil jsem tichou píseň štěstí a vykročil ven do prósy života, kde čekala krutá, neúprosná povinnost, sténání nemocného, pláč a zoufání četné rodiny u lože živitelova.

Dr. **Frant. Kaněra.**

O. JOZÍFEK:

SPOLEČENSKÉ SVĚDOMÍ.

(Dokončení.)

Přesnější sociologické úvahy zvláště u nás jest třeba, aby se zdůraznilo, že vlast a národnost je v prvé řadě plodem společnosti žijící, pracující a teprve v druhé řadě plodem společnosti mluvící určitým jazykem. Národ národem činí jeho kultura a životnost, nikoli jazyk — společenství činnostní, ne jazykové. Společenství jazykové právě bývá jen následkem společenství činnostního. U všech národů evropských jejich éra protestantská, právě protože to byla éra společenské činnosti, „živého ducha národního“, vyznačovala se tím, že odstraňovala jazykový separatismus. Kalvin psal nejlepší frančinou své doby, Luther je původcem spisovné němčiny, čeští reformátoři původci spisovné češtiny. Nejmocnějším historickým důvodem proti národnostnímu separatismu Slováků jest jejich podíl na díle české reformace; slovenští evangelíci od 15. století užívají českých bohoslužebních knih, a není pochyby, kdyby český protestantism nebýval zničen, že by českost Slováků stejně byla nesporná jako je německost kteréhokoliv kraje v dnešní říši německé. Celá řada kulturních vztahů by prozrazovala národnostní příslušnost Slováků, naznačovanou dnes jen českými knihami ve slovenském ritu.

Studium vývoje, které v dnešní Evropě představuje protestantská společnost, má svoji plnou obdobu ve vývoji kterékoli z dřívějších společností: společnosti italsko-římské, řecké, perské, indické. Ve všech těchto společnostech po jistém vývoji společenských vztahů (směrem ke zpodrobnění) a s nimi paralelně jdoucí povahy jednotlivcovy (směrem k oduševněnému zájmu o vlastní dílo) nastávala perioda ctnosti, činů a slávy, kdy společnost využívajíc zvýšeného zájmu svých příslušníků jednak vybudovávala si bohatá zřízení, jednak mocí své duševnosti si podrobovala — politicky, hospodářsky — národy okolní. Takovými oduševněnými individui, „charaktery“, byl athénský vojín, jenž držel nepřátelskou loď, až mu ruce usekali, byl Říman Manlius, jenž dal popraviti syna pro přestoupení vojenského rozkazu; takovou společností bylo občanstvo athénské 6. a 5. století, a obyvatelé střední Italie od 4. do 1. století před Kristem. Historie nám tu mluví o válkách řecko-perských, o válkách s Karthaginou, s Gally, Orientem. Mimo to kulturní historikové nespokojujíce se pouhým konstatováním námořské hegemonie Athen, resp. římského imperia, nalezají, že za politickou mapou oněch států vězí nejen válečné činy, nýbrž také bohatě rozvětvené instituce, nejen vítězné bitvy, nýbrž hlavně skvělé výkony v oboru státní a jiné společenské organisace. Obraz, který poskytuje vojenství, soudnictví, finančnictví athénské (5. a 4. století), administrace císařského Říma, jest nádherný — jest nesporno, že podati dějiny Athen a Říma značí popsati vývoj jejich zřízení, nikoli zabývati se osobou a osudy Perikla, Caesara nebo jiného velikána, pramálo lišících se — přihlédneme-li k dotyčnému kulturnímu prostředí — od čelných mužů doby nynější. Při historickém líčení jedná se, jak říkají moderní historikové, o *kulturní byt* určité společnosti a jeho evoluci. Evoluce kulturního bytu, evoluce souhrnu společenských zřízení závisí tak na činitelích dvojího druhu: jsou vnější okolnosti, jež působí, že ve společnosti vyvinou se určitá zřízení a v určitém směru. Je jasno, proč vznikl athénský obchod, loďstvo, athénská námořská armáda; proč na druhé straně bohatý vývoj římského vojenství dál se směrem poněkud jiným. Stejně ve mnohých jiných případech lze ukázati, jak různost vnějších okolností bývá pramenem různosti společenských zřízení. Kdyby bylo pravda, že jedině těmito vnějšími činiteli jest vývoj společenských zřízení ve své kvalitě a kvantitě podmíněn, spadla by úloha sociologova v jedno s úlohou statistika (především národohospodářského). Avšak jest jisto, že evoluce kulturního bytu,

evoluce souhrnu společenských zřízení podléhá jen po své kvalitě činitelům vnějším — přírodní podmínky, které společnost obklopují, určují nanejvýš, *jaká* zřízení ve společnosti vzniknou. *Kvantita* společenské práce, to co společnost z daných materiálních podmínek a daných zřízení udělá, závisí na činiteli jiného druhu, jenž statistice se vymyká, na činiteli vnitřním, subjektivním, duševním (morálním). Na duchu lidském záleží. „Živý" duch národa z mrtvé půdy dobude více než inertní společnost z půdy nejlepší. Lze říci, že vnější činitelé pro kvantitu společenské práce jsou bez významu. Čili: za evolucí kulturního bytu se kryje jedině evoluce rázu společenského, činitele duševního. Nahoře už jsme si věc naznačili jako vývoj *povahy* jednotlivcovy a ji podmiňující vývoj ***společenských vztahů.*** Jsou společnosti, kde není této základní společenské evoluce: v nich společenské vztahy uhasly, jsou mrtvy, nebudí v individuu zájmu schopného společensko-účelných činů, nevyvíjí v individuu *povahy*.

V těch kvantum společenské práce neroste — nanejvýše se pokračuje v institucích a řádech kdysi vyvinutých. Jsou jiné společnosti — ony, jichž činy naplněny jsou listy historie — v nichž popsaný duševní vývoj jde neporušen. A právě v tomto vývoji, ve vývoji společenských vztahů a povahy jednotlivcovy sluší hledati tak zvaný *smysl dějin.* Jednotlivé společnosti během své životnosti vypracovaly své řády, instituce, zanechaly po sobě mnoho činů. Vedle „řeckého" umění, „římského" práva, „athenské", „anglické" ústavy jest tu pak také společenský produkt: „řecký", „římský", „anglický" člověk se svou povahou, uschopněnou k společensko-účelnému konání. Jednotlivé společnosti mají cenu jen jako (opakující se) pokusy o vytvoření lidské povahy.

UMĚNÍ VE ŠKOLE.

III. **Kreslení květin.**

Kresliti květiny dle přírody působí dětem vždy potěšení. Nalézají zálibu ve studiu tvarů květin i v objevování divuplných zákonů jejich růstu. Živé veselé barvy a libá vůně lahodí smyslům, smysl a cit pro život rostlin zvyšuje zájem jejich. Bude jistě možno pro každé dítě opatřiti květinu za model ke kreslení.

Několik veršů nebo příběh, vztahující se na květiny, vnese do cvičení nový život. O básně nebo povídky takové nebude nouze; zvlášť vhodné jsou takové, jež líčí přátelství mezi lidmi a květinami.

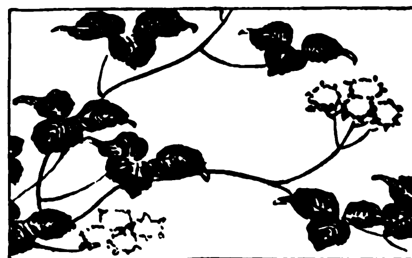
Děti zastrčí si květiny do lahví s vodou nebo do sklenic a postaví si je tak, aby nebyly příliš hluboko pod výškou zrakovou, za to však dostatečně, aspoň metr vzdáleny od pozorovatele, tak aby pozornost byla obrácena spíše k celku (masse) nežli k podrobnostem. Není naprosto

třeba, aby dítě studovalo květinu stojící na jeho vlastním stolku; může si třeba vybrati květ vzdálený několik stolků, zdá-li se mu, že dle něho

podá nejvděčnější obrázek. Jak už uvedeno dříve, budiž napřed provedeno ohraničení celé skupiny rychlými přímočárými črtami blokovacími; po-

zorovány buďtež hlavní, vůdčí linie a usilováno o to, vyjádřiti růst květiny.

Vybranou květinu děti si načrtnou na cvičebný papír, hlavně přímkami; srovnají náčrt s modelem, pozorujíce zejména směr stonku, velikost, tvar a postavení květů, po případě i lupenů; jsou květiny obráceny k pozorovateli či od něho, nebo hledí snad vzhůru?

Ukažme dětem kresbu podenky (tradescankcie virginské), aby si všimly, jak je prostá a jak pěkně vyplňuje plochu. Na to provedou nový náčrt, přizpůsobujíce jej už určité ploše v knížce kreslicí a vyjadřuje směry vůdčích čar. Na to rychle a lehce vyvedou konečnou kresbu, pokoušejíce se vyznačiti, jak je květina něžně a vybraně krásná, jak jsou listy a stonky silné i plné života.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Závist.

Matka sv. Petra byla v pekle. Neměla jiné zásluhy ve svém životě, leč že darovala nějakému ubožáku kousek příze. Sv. Petr se velice trápil pro svou matku a proto ji chtěl z pekla vysvoboditi a dostati do nebe.

Šel jednou sv. Petr k Pánu Ježíši a prosil ho za matku. Pán Ježíš řekl: „Vytáhneš-li matku zpekla do nebe na té darované přízi, bude vysvobozena.“ —

Sv. Petr spěchal radostně, aby matku vysvobodil. Navázal vlákno k vláknu, až ta příze rozpletená na vlákna dosáhla do pekla. Když to bylo hotovo, zavolal matku, aby se uchopila vlákna, že ji vytáhne. I chytila se vlákna matka jeho a sv. Petr táhl, vší silou táhl, aby matku vysvobodil.

Jak to uviděly ostatní duše trpící v pekle, zatoužily také dostati se spolu s ní do nebe. Nachytaly se na šaty matky sv. Petra, ověsily se kolem ní jako hroznová zrnka a sv. Petr táhl je všechny do nebe.

Sv. Petr ani toho nepozoroval. Ale matka jeho záviděla ostatním duším, že také mají být vysvobozeny z pekelných muk. A tak když byla téměř v nebi, trhla sebou, aby ty ostatní duše se svých šatů setřásla zpět do pekla. Leč běda! — Jak sebou trhla, nit se přetrhla — a nejen ostatní duše, ale také on sama spadla nazpět a ocitla se zase v pekle. A tak sv. Petrovi se nepodařilo vysvoboditi matku, protože záviděla druhým.

Dle národní pověsti Hanuš Sedláček.

Hádanky.

Stojí, stojí dub,
a na tom dubě dvanáct větví,
na každé větvi po čtyřech hnízdách,
a v každém hnízdě po sedmi vajíčkách.

(Rok, měsíce, neděle, dni.)

*

Stojí, stojí strom,
má 365 lístků,
má dvaapadesát kvítků
a jen tři míšenská jablka.

(Rok: 365 dní, 52 neděl, 3 boží hody.)

*

Tři sta pětašedesát ptáků,
dva a padesát čápů, dvanáct kuropt'i,
a tři vejce snesli.

(Totéž.)

Listárna redakční. Pan F. L. J. Neračte Albánské obrázky zasílati; máme překladů mnoho. — **Neuveřejníme:** Pokušení Ježíšovo; račte příště psáti čitelněji. Některé řádky vůbec nelze přečíst.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Ano, on do dnešního dne nic neví. Pod pokličkou se to bratře, všecko dělalo. A co myslíš, jak? Nebyl jsem cáklivější než ty. A jen pro ty ženské, proklaté, jsem se do vyhnanství dostal!

— To mluví pravdu, bratří! Kolik našinců k vůli těm jedubabám hyne!

— A ještě jak hyne! Kdybych tak mohl, bratří, všecky ženské bych na řetězu držel a sotva by se nějaká neposlušnost ukázala, — kámen jí dát na hrdlo a do vody s ní! Jak jsi se ty, hlupáku, s nimi spustil? Břicho rozměklé!

— Tak. Hospodář prodal v Barnaulu zboží a poručil hospodyni, aby se synem a s dcerou jela domů do Tomska. A, já požádal jsem, abych mohl zajeti k ženě na návštěvu do Taru. On vyplatil mi, co mi patřilo, a nedočkav se odjezdu rodiny, odejel sám na koni do Bijsku, po obchodních záležitostech. Sotva že odejel, tu Matrena s Paraskovjí začali mne přemlouvati: „Pojeď s námi, pojeď s námi, Fedčo".

— Ale jak pak jsi žil s nimi oběma? Což pak se netajily jedna před druhou?

— Nu, pravda že! To se ví, tajily... Možná, že i podezření měly... Já, po hříchu jsem svolil. Vypravili jsme se a odjeli společně. Jel s námi též bratr, Matrenin syn, hoch to dvacetiletý, a chlapec dělník. Tak jedeme Tak pěkně jedeme. Bylo to za letního času. Musili jsme jednou nocovati na kraji močálu... Strašné takové třasovisko to bylo a jedlový les kolem... Rozložili jsme se táborem, pojedli, popili... S Antipem, bratrem Paraskovjiným a dobře jsme se činili. Nepamatuji se již jak noc minula, ale ráno, sotva sluněčko vyšlo, Antip zastal mne se sestrou... I ona, rozumí se vypila přes míru: tak jsme i usnuli v kybitce v objetí. Antip odkryl rohož a uviděl nás v takovém stavu... Chytil hned prut — a dal se do mne! Probudil jsem se náhle; i Paraskovja se již probrala...

Vyskočím z kybitky a chci se dát na útěk. Ale on za mnou a stále šlehá a stále šlehá. Zaplanulo mi v nitru: jaký jsi ty můj pán? Ohlížím se: pěkný březový kůl tu leží... Chytnu ho. Přestaň, pravím, neuveď mne do hříchu! Neposlouchá. Jako by zpitoměl — tak šlehá. Nu a já, jak namířím, tak ho prásknu po hlavě... Tak polovice lebky odletěla! Na to mi již do očí červená mlha vstoupila... Krev jakoby mne omráčila... Nyní, myslím si, musí všecko stejně zahynout! Vrhnu se k vozíku, v němž stařena spala — prásk i jí po hlavě. Hlava na střepy. Hošík dělník hledí na mne rozevřenýma očima, sám polo živ, polo mrtev. Hochovi je patnáct let. Takový tichý hoch, slavný, žili jsme spolu v lásce. Ruka má nepozdvihla se proti hochovi, zahodil jsem klacek. Potom jsem si vzpomněl, že přece ještě Paraskovja zbyla. Letím ke kybitce, — ona sedí prostovlasá, všecka bílá jako plátno, pozbyla řeč i rozum ze strachu... Chytl jsem ji za nohy, jako kládu, rozežeňu se — a bác, hlavou o kolo! Mozek jen tak na všecky strany se rozletěl. Pak jsem popošel opět k Vaskovi: „Vidíš, Vasko, pravím. Žili jsme spolu jako bratří rodní, nechci ti nic zlého učiniti. Pamatuj si: tys nic neviděl, to bylo všecko ve snu. Samému mi ještě včera nic nenapadlo a nic by se ani nebylo stalo, kdyby mne oni sami nebyli do toho přivedli." Zatím popojdu k Antipovi, naleznu u něho v tobolce 2000 rublů, u Matreny naleznu — v sukni zašité — také 2000 rublů; Praskovja měla pod levým prsem půldruhého tisíce uloženo... Sebral jsem peníze a strčil jsem je všecky najednou do močálu; jednoho na záda a ty dvě pod paždí... Do takového třasoviska jsem je hodil, že by tam mohli zůstati do skonání světa... Ještě jsem kamení svrchu navalil... Všecky stopy jsem zničil, ani jediné skvrnky krve jsem nezanechal... Všecku trávu jsem kolem požal... Vozíky i koně jsem cigánům prodal... Vaskovi jsem dal pět set rublů a rozloučil se s ním. Odejel jsem do Tomska a začal tam hýřiti. Myslím si, žádných svědectví proti mně nyní nemůže býti, protože hospodář, když odjížděl myslil, že jedu do Tary.

— To znamená, že tě Vaska zradil? Měl jsi i jeho, mamlasa, přiklepnout.

— No, to je to právě. Má dobrota mne zahubila. Na Vasku jsem i jen myslit zapomněl. A on právě jako já hýřiti začal. Lidé začali se divit, odkud se u něho tolik peněz vzalo. A jak se kupec dověděl, že celá jeho rodina se kamsi propadla, chytil se Vasky. Uvěznili ho, chlapíka a on ukázal na mne.

— Vidíš to, jaký rodný bratr.

— Ano. Jenom že jsem se dříve doslechl, že mne zavrou a nenašli u mne ani kopějky peněz.

— Kam pak jsi je dal?

— Dva tisíce jsem měl již prohýřeny; tisíc jsem daroval svému strýčkovi — velice mne miloval strýček; pět set dal jsem svému kmotřenci: myslil jsem si, vyroste — bude u Boha mé hříchy smývati. A ostatního půl druhého tisíce jsem schoval.

— Kam jsi ho schoval?

— A co je ti do toho?

— No, možná, že bych utekl, šel bych tam a vzal si je.

— Nikoliv, neber jich již. Ty papírky nyní stejně neplatí, jsou nové v oběhu.

— A nač jsi je, ďáble, schovával? Raději, kdybys jich byl dal někomu užíti.

— To bych byl hlupák. Ne, raději nechť propadnou a setlí. Každý nechť se sám o sebe stará.

— Povězte nám, Nogajceve, — dal jsem mu otázku: — proč jste tu Paraskovju zabil?

Nogajcev se směje.

— A co je ti po tom? Je ti o ní líto?

— No, ano, jednak líto... Vždyť je to již věc minulá: miloval jste ji?

— Miloval. Ale, co je na tom?

— Miloval — a zabil? Jak je to možno? Proč?

— Proto — že byla stejně hadí plemeno! Nač má žít na světě?

— A proč vy žijete na světě?

— Já jsem mužík... Což pak jsem ji měl, podle tebe, nechat na živu? Aby to rozzvonila a mne zahubila?

— Junák jsi, Michajlo Ivanyči! — schvalovali jeho posluchači: — dobře jsi se vypořádal! Ještě kamení navrch narovnal.

— Jak on s ní, bratří, o kolo ifskl! Cha-cha-cha! To musíš znát naše Sibiřany!

— Ano i Antipka slavně počastoval, ještě si bude na onom světě vzpomínati.

— Vy jste se přiznal, Nogajceve, když vás uvěznili? — položil jsem ještě otázku.

— Nikoliv, všecko jsem zapřel. Za to nepřiznání mi také dali dvacet let, jinak za co pak?

— Jak to — za co!... Či je to snad mnoho za tři duše?

— Dojista mnoho... Což pak se oni nyní trápí? Jim je dobře... A já abych tu za ně trpěl! Já jich nezabil pro kořist, nýbrž pro svou urážku. Proč mne šlehal?

— Jak. ne pro kořist? Vždyť jste vzal peníze.

— Vida, jaká divná věc! Což pak jsem měl i peníze do třasoviska hodit? Tady by byl každý na mém místě bral.

Nepouštěl jsem se do sporu, vida, že mluvíme naprosto rozdílnými jazyky a že nikdy jeden druhému neporozumíme. Toto vypravování i to, jak bezsrdečně se k němu zachovali posluchači, činilo na mne nepříjemný, skličující dojem. Zmocnil se mne mimovolný úžas a ošklivost k tomu měkkému, jak patrno i prostoduchému hochu, v jehož duši vytušil jsem jakousi nedobrou, temnou chorobnou, snad jemu samému neznámou sílu... A uplynulo nemálo času, než jsem byl s to, abych se přemohl a začal se k němu chovati po starém způsobu. To stalo se teprve tehdy, když strašná historie, vyslechnutá v ten den, pobledla proti jiným, desetkrát hroznějším svým bezsrdečným cynismem a zřejmou zkažeností, a když jsem se blíže seznámil s Nogajcevem a poznal, že si Bohorodičku plete s nejsvětější Trojicí, Krista s Mikulášem Bohumilým a pod., když jsem poznal, že duše jeho byla v podstatě totéž, jako tráva rostoucí v poli, jak oblak plynoucí po nebi a poslouchající zavanutí prvého větru. Vskutku, čím byl on vinen, když přenechán za oběť pokušením života, městské kultury a vlastním tělesným žádostem od nikoho a nikdy neobdržel oné posvátné jiskry Prometheovy, kterou honosíme se my, vzdělaná část člověčenstva a která v nás může snad přece poněkud zdržovati divoké zvířecí výbuchy? Kdo odhodlal by se vysloviti nad ním věčnou klatbu?

— Avšak, hoši, je čas, abychom se dali do vytahování — pravil nenadále Semenov, který téměř nejevil účastenství v hovoru: — sice nebude našeho breptání nikdy konec. Lez do šachty Nogajceve, kámen nakládat.

— Vždyť jsi, Míšeňko, tomu zvyklý, ty kameny obracet, — dodal Rakytin: — budeš si tam povrkávat: mm! mm! mm!

Tři trestanci, mezi nimi i já, jali se točiti válcem; Semenov s Rakytinem — přijímali okov a odnášeli kamení na nosítkách na haldu. Ve třech jsme nyní sotva okov vytáčeli: kámen byl těžší vody a tím těžší než led. Jednou, když jsem již vytáhl okov, Rakytin se ho neobratně chopil, upustil z rukou ohromný žulový balvan, jistě nemenší dvou pudův a ten se strašným hlukem a svistem letěl na dno šachty.

— Pozor! — stačil ještě Semenov zakřiknouti a zavolání toto spasilo Nogajceva od jisté smrti: sotva že odskočil pod schody, dopadl kámen na totéž místo, kde Nogajcev stál.

— Eh, hastroši slaměný, rozměklé břicho! — pustili se do něho Semenov a Rakytin: — ty máš pokaždé stát pod varšachtem*), když se vytahuje kýbl... Sice z tebe nezůstane ani skvrna...

— I vy svatouškové! — křičel zase Nogajcev z hlubiny studně, patrně na smrt polekaný, sotva dech popadající: — vy člověka, snad dříve na onen svět pošlete nežli představení... Což pak mne život omrzel, abych s vámi pracoval, čerti?

— No, no! zakřikli na něho: — sám je vinen, špatně nakládá a ještě nadává...

A práce pokračovala jako dříve, ačkoliv jsem se ještě dlouho nemohl zotaviti z předešlého rozčilení. A neunavný Rakytin už vtipkoval:

— A jaké by to bylo neštěstí, kdyby ubylo o jednoho takového ďábla? Přihnali by nového, ještě tlustšího. Našinců je v mátušce státní pokladně mnoho.

— A stává se to také, že by někoho zabili? — otázal jsem se.

— Sem tam se to přihází, — odvětili trestanci. — Zde je to hezké — všeho všudy osm sáhů hloubky, ale vždyť jsou šachty dvacet i čtyřicet sáhů hluboké. Tam hoďte jen takhle maličký kamínek, velikosti zrnka, a on může hlavu do krve prorazit.

---

*) Tak vyslovují trestanci slovo foršachta, t. j. přední část šachty, v níž jsou schody. Pozn. spisov.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 14. června 1903. Číslo 24.

BESEDY ČASU.

Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

ZE ŽIVOTA MORAVSKÝCH KOPANIČÁRŮ.

Z přednášky Fr. Dobiáše.*)

Učení páni praví, že Kopanice povstaly za válek tureckých s říší naší, že totiž lidé před Turky utíkali do lesů, jež se rozkládaly tam, kde jsou nyní Kopanice a že si tam v úkrytu před Turky bydla svá zakládali.

Kopaničáři pak praví, že se v těchto lesích původně usazovali lidé, kteří se s pořádkem světa rozešli, tedy zloději, lupiči a všelijací zběhové. V podstatě tedy praví lidé i páni učení totéž, totiž že se v bývalých lesích našich usazovali lidé, kteří tam hledali úkrytu ať už před nepřáteli, nebo před trestající rukou spravedlnosti. Chtěli-li pak tito první obyvatelé těchto lesů v lesích žíti, bylo jim jaká taká obydlí pořiditi a také z lesa kus orné půdy udělati, aby mohli kousek toho obilíčka síti. Musili tedy v lesích kopati. To byli tedy první Kopaničáři. Ovšem hned se o nich nevědělo, poněvadž kdysi neměla policie tak bystrého čichu, jako má dnes. Původním Kopaničářům nikdo neodměřoval; kolik kdo lesa v ornici změnil, tolik měl. Každá rodina si vzala k užívání tolik půdy, kolik chtěla, totiž, kolik jí kázala potřeba a dovolovala pohodlnost. Až tu prý najednou přišli páni vyměřovat lesů, a ti prý byli velmi hodní — pravím to tak, jak jsem slyšel od Kopaničářů, ti každému vyměřili tolik země, kolik kdo ukázal, že je jeho. Tehdy ovšem neměla půda u nás valné ceny, ostatně nemá jí ani podnes.

Aspoň ještě nyní nejeden Kopaničář řekne: „Já mám země, ani nevěm kolko. Načo by mi bylo viac.“ A honem má polí na 20—30 měřic. Není nad skromnost!

Tak Kopaničáři rostli, množili se a naplňovali lesy. A páni těch lesů byli rádi, že mají v nich obyvatele, neboť měli v těch obyvatelích rubače dřeva a uhlíře. A má také leckterý Kopaničář v jejich seznamech na Světlově titul „Waldrottler“, což jest asi tolik jako kučovník. Lesy naše patřily kdysi knežím z Olomouce, potom patřily hrabatům Serenyim, pak Larisch-Mönichům a nyní patří panství světlovské celé p. Augustu hraběti Bellegardovi. To by tedy byla krátká a povrchní historie o původu Kopanic.

*) Vyňato ze „Zprávy o dosavadní Musejní Společnosti v Uherském Brodě.“

*

Nemohu se nezmíniti tuto o tom, jak podle vypravování nynější majitelky samé povstala jedna izba na Vápenicích. Kopaničáři totiž jmenují své celé stavení jedním slovem *izba,* pole pak jmenují kopanice. Kopanice při izbě této, o níž právě mluvím, jmenuje se dosud Holešová. Tu prý před časy přišel jakýsi dobroděj z Holešova a chtěl se na Kopanicích usaditi. Než neměl ničeho nic, ani té mísy nebylo. Ale byl za to na tom místě, kde je nyní jmenovaná izba, bukový pařez dosti vysoký a veliký, aby z něho byl stůl a mísa. Vydlabali či vysekali v pařezu důlek a to byla mísa, z níž jedli a ostatek byl stolem. Potom si udělali okola stola ze dřeva jaký taký příbytek a usadili se tam. To byl počátek tamní izby nynější, která jest ostatně dnes jedna z nejlepších a nejpohodlnějších v celých Vápenicích.

Před rokem 48. chodili naši lidé také na robotu na Světlov a odváděli tam všeliké dávky. Jiný tam co rok odváděl sedm slimáků, což mu bylo divno, jiný 10 slimáků (hlemýžďů) a to bylo ještě divnější, nač ty slimáky.

Po roce 48. měli se naši lidé také vykupovati, jako lidé jinde, ale uvázlo to. Proč? Kdo pak to může s jistotou říci? Ten říká, že proto to uvázlo, poněvadž jim kterýsi úředník světlovský řekl: „Načo by sce si, chlapci, země kupovali, na čo? Vy sce panský a zůstanete panský do smrti.“ Jiný zase tvrdí, že to Kopaničáři, jsouce nedbalí a pohodlní, zanedbali. Ale ku pravdě nejpodobnější asi bude, že se Kopaničáři proto asi nevykupovali, poněvadž k tomu neměli práva, že jim totiž pozemky, jichž užívali, nikdy nepatřily. Ale úředníci světlovští po roce 48. hleděli, aby pozemky Kopaničářům dali do nájmu, až konečně přiměli Kopaničáře k tomu, že podepisovali pachtovní smlouvy. Jakmile podepsali tyto smlouvy po prvé, navždy se vzdali práva, že jim pozemky ty patří. Ovšem však, měli hned

tehdy Kopaničáři právo pozemky, jichž užívali, si kupovati, ovšem tehdy jen za velmi malý groš. A někteří si kopanice i koupili. I říkali tací, že mají kopanice panské.

Jak Kopaničáři žili v minulosti ne příliš dávné, ať už na kopanicích panských nebo vyplacených? Jistě žili dobře a spokojeně. Potřeb měli málo, práce ještě méně a starosti si nepřipouštěli. Dokazuje to jejich pořekadlo: Akosi bolo, akosi budze.

Ještě před 15—20 lety mohli hovězího dobytka i ovec chovati kolik kdo chtěl a mohl, poněvadž vlastně celý kotár starohrozenský i s kopanicemi, jenž má výměr 35½ km² byl jediným pastviskem. Pásli skot, čili, jak Kopaničáři říkají, statky a ovce po loukách, po panských lesích, všude kde se jim uzdálo. Od dobytka měli potravu, od ovec vlnu na šaty, u izby naseli si trochu obilí, nasázeli zemáků a konopí si trochu vypěstovali na plátno. Měli tedy všechno, čeho k živobytí třeba, doma.

Doma tkali sami plátno a sukno. Na pacht a na ostatní platy vždycky odprodali nějaký kus dobytka a několik ovec. Aby shromažďovali pozemské statky, to jim nenapadlo; vždyť žili život svůj docela podle přírody, a to jako srnec v lese a ne jako křeček v žitném poli; zásob nedělali velikých.

Vzájemně si pomáhali velmi. Soused na souseda vždy mohl spoléhati. Ba byli tak společenští, a to ještě do nedávna, že ani každá rodina o sobě na poli nepracovala, pracovali společně. Napřed se sešli sousedé na poli jednoho, a tam vykonali společně práci, potom šli na pole druhého, třetího atd.

Zvláště v žatvy to bývalo velmi pěkné, chodili na „mesáčky" t. j. žali při měsíčku. Bylo na jednom poli 20 i přes 100 žneček a ženců a ti pracovali, vesele při tom zpívajíce. A nejednou si vzali i gajdoše, aby jim při práci gajdoval. Takové žatí se mnohem krásněji z dáli poslouchalo, než se z blízka naň dívalo. Než mesáčky už zhynuly docela a nikdo jich více nevzkřísí. A ty gajdy, které žencům ku práci chuti dodávaly, jsou už v našem museu a jejich gajdoš, poslední gajdoš na Kopanicích, už je tak stár, že dechu nemůže popadati a chodí o holích. Chatrná jeho schránka tělesná nemá už do hrobu daleko.

*

Něco o školním vzdělání Kopaničářů. Málo lidí, jež jsou nyní staří 30 let, umí čísti a psáti. Proč to? Do 50ti let nebylo na kopanicích škol vůbec. Všechny děti z Kopanic měly choditi do školy do Hrozenka. Že mnohým dětem z Kopanic nenapadlo, aby šly do Hrozenka, rozumí se samo sebou. Vždyť z mnohých Kopanic je do hrozenské školy 2 hodiny. V zimě nemohly pro sníh a v létě pásly. Po roce 50. byly i na Kopanicích zřízeny školy; jaké, také. Tak v Kopanicích měl učitel jen byt a učiti chodil, nose si tabuli na zádech, po chalupách. Učil střídavě v chalupách třech a do těch se žáci z nejbližších chalup scházeli. A jeho učení dopadlo tak, že ze starších lidí, z těch co mají 40 a přes 40 roků, neumí psáti a čísti ani jeden.

Jak vůbec se taková znalost písma a vůbec všech vědomostí udržela, objasní tento příklad: Dva páni šli z Hrozenka na Vyškovec. Kus od Vyškovské školy viděti chlapce tak 14—15tiletého ležeti na cestě a odpočívati. I táží se ho:

„Proč nejsi ve škole?"

„Už som vypísaný," zněla odpověď.

„A kdo tě vypísal?"

„Felix se Struhárikom." (Felix byl tamní učitel, Struhárik je kopaničář na Vyškově.)

„Umíš sa modlic?"

„Veru, viem."

„Byl's už kdy v kostele?"

„Bol som ráz."

„Kedy?"

„Kedz bolo moc snahu." (To bylo asi o vánocích, poněvadž od Hrozenkova velmi vzdáleni Kopaničáři chodí do kostela jen o vánocích a velikonocích.)

„Jak jsi věděl, že máš jít do kostela? Pískali do kostela?"

„Nečul som; ale keď išli druzí, išol som též."

„Cos viděl v kostele?"

„Knaza."

„Co dělal ten kněz?"

„Stál v takém bečisku a kričal na ludi."

„A co více?"

„Potom zase vyšel oďatý v takém halenisku a rozháňal sa rukama." (To mělo znamenat, že sloužil při oltáři mši svatou.)

Tento případ dosti objasňuje, na jakém stupni vzdělání stáli a snad dosud stojí mnozí Kopaničáři. Než i nyní řádnému vyučování staví se v cestu mnoho překážek. Ráno žák, než může jít do školy, pase statky. Co se tu naběhá, pase je na prostoře asi 3 arů veliké, která na pastvu se nechává. Statky stále vbíhají na sousední pole oseté neb posázené. Pasák se naběhá do únavy. Nyní teprv dovolí mu otec jíti do školy. Celý udýchaný a uhoněný přiběhne do školy, do chládku tak milého. Ještě ani nesedí a už jej jímá líbezný spánek ve svoji náruč. A co pak je takovému žáku po tom, že jsou na světě nebo v mozkovicích učených pánů čísla, že kruhy a ellipsy omezují plochy a že ty plochy se dají vypočítati. Po tom takovému žáku není nic, vždyť se mu chce spáti a odpočinku už si zasloužil. Tak se nevede snad jen žáku tomu neb onomu, tak se vede žákům všem.

Že jsou naši Kopaničáři tak pozadu, v mnohém zavinilo více příčin, ale jedna je asi též ta, poněvadž dříve, když taký úředník, který má s Kopaničáry co činiti jako učitel, četník atd. někde jinde něco zavroubil, tu nevěděli páni nic chytřejšího, než dáti učitele na Kopanice a četníka na Hrozeňkov. Takový pán věděl, tam bylo se mnou to a to a dali mne sem. Nic horšího mi udělati nemohou: horšího místa mi nedají. Společnosti nijaké sobě přiměřené neměl, pracovat neměl co, vyhledával společnost Kopaničářů a pil s nimi pálené.

(Dokončení.)

O MNICHOVSKÉ SECESSI.

(Z dopisu malířova.)

Letošní jarní výstava spolku mnichovských výtvarníků „Secession" má týž ráz asi jako jeho výstava loňská. Snad dvě, tři nová jména v katalogu, vláda idejí však je táž, rovněž jako hodnota a výše umělecká. Secesse — jméno to zahrnuje zde v sobě kypění mladých sil, jež tvoří umění zdravé, svěží, ba někdy snad byste řekli i „zeleně" mladé. V těchto zdejších každoročních výstavách pochopíte, proč právě mladí umělci se odtrhli od „starých", ti zdejší mladí lidé totiž, na něž doléhá a dorází v bohatém uměleckém životě mnichovském tolik nejrůznějších vlivů z celého světa. Na výstavě mnichovské secesse se vskutku žije. Cítíte jarní vzduch, rozhýřené bujaré a chtivé touhy, smělého a chvatného mládí, které maluje odvážnými širokými tahy štětce vše, co vidí, s čím se potká: krajiny v letě i v zimě nejrozmanitějších tvarů, osvětlení a hloubek, portréty i loděnice, interieury i porážku, přístavy i zátiší, kde leží vedle žlutých růží oškubané kuře! Před ničím nejsou mladí na rozpacích, ničeho se nebojí, vše chtějí umět podat, poněvadž právě v onom uměleckém podání je těžiště a způsob, jak kdo cítí, určuje t. zv. umělecký výběr. Tak v Praze malovati jsem neviděl. Ovšem zde na výstavě upoutá asi u mnohých především technická dovednost, pohotovost, s jakou se každý vrhá na práci. Mnohému navlečený kabát není střižen, což je zcela patrné, ale ona odvaha jaký má význam v městě, kde se vychovává a učí tolik set, ba tisíců mladých lidí, z nichž velká část skutečně chce něčím v umění být!

Pro toho, kdo poznal zdejší poměry umělecké, nebude podivno ani nevysvětlitelno, že na většině vystavených prací je zcela zjevný vliv nejlepších profesorů mnichovské akademie Zügla a Herteriche. A na druhé straně až překvapuje, jak nepatrně, ba skoro vůbec nelze pozorovat stopy působení prof. Franze Stucka. Vystavují žáci různých profesorů, ale téměř vesměs jsou Züglovci a Herterichovci. Znám jednoho, který ve škole silně je přikloněn k svému profesoru Stuckovi, ale na výstavu z oněch prací nedal nic; na výstavě je Herterichovec. A je to tak s většinou žáků — některých hodně starých — ač ovšem mnozí jdou po hlase mody. Poznáte-li Herterícha a Zügla, pochopíte, jak takové silné individuality dovedou vše strhnout za sebou. Začali kdysi také v úzkých poměrech, měli na sobě všechny zvyky svých škol, a jak dnes se osvobodili, jak jednoduše umějí malovat svými širokými, plynulými tahy štětce. Jaký div, že všechny mladé láká a vábí ta síla, zdánlivá snadnost v podání, lehkost a podivuhodná schopnost vyjádřiti tahem štětce kresbu a modelaci! Ale pro mladé není problem tak jednoduchý. Je k tomu potřebí veliké znalosti kresby, abychom mohli nějakými dvěma tahy štětce namalovati nohu koně, jak to udělal Herterich v Nové pinakothece na svém rytíři s koněm. A Zügel, možno-li, je ještě lepší. Letitý pán, ale v umění stále svěží, stále mladý. Netvoří si tradice, že co má jméno Zügel, musí být dobré, jde jen poctivě k sobě i k světu za svým uměním, maje jen své umělecké srdce a svůj umělecký cit. (Kéž by tak u nás také bylo!)

A jejich žáci nejsou nehodni svých učitelů. Hledají mnozí vlastní nové své cesty, ale co je tu dobrého, vše rostlo pod přímým nebo nepřímým vlivem dvou profesorů. Že často zabíhá epigonství v šablonu, dusící a hubící každý pokrok a vzrůst umělecký, je stejně přirozeno jako lze prominouti. — Snad mnohý z našich obdivovatelů Rudolfina by teskllivě povzdechl, že jsou tu jen samé „skizzy", nic hotového. Nedivil bych se. Toto umění vskutku především zachycuje, bez přetížení detaily. Jsou tu jen obrazy lidí a zvířat, již žili a chvějí se v barvách kypících a mnohotvárných, radostných i smutných, hýřivých i tlumených. Ale vše je vzato přímo ze života, bez výhrad a ústupků, s jedinou touhou, aby žilo dále i v uměleckém díle. — Podíváte-li se na Hegenbarthovy kozy v lese, oči vás málem pobolí od zářivých paprsků slunce na kmenech stromů a zemi. „A což jeho koně a krávy, křepké i masivní, jakoby gigant si hrál s barvami a štětci, aby ty nejzdravější a nejpříjemnější tony nechal chvěti se na plátně.

Nelze probírati jednotlivé umělce, ani nejlepší. Jde o celkovou hodnotu výstavy a ta ukazuje, že mnichovská škola není dekadentní, není unavena životem. Umění tvoří se tu s rozkoší celé bytosti; umělci chápou každou bolest radost s vědomím, že příroda pod slunečními paprsky je věčně mladá a krásná, nevyčerpatelný zdroj tvůrčí síly. Každý obraz tu doznává tuto víru, takže ani se nedíváte po jménu autorovu. **Alois Srnský.**

CO SI POVÍDALI DVA V LEDNU.

Dva šli a povídali. Po břehu šli a... povídali. Domky žluté sluncem, s nizounkými, tmavými stříškami sestupovaly od oblohy ke kovově namodralé řece. Perleťový škraloup ležel na řece a místy řadu kusy ledu. Ojedinělé, natřené kůly vystupovaly z vody podél břehu a na vlhce černavé hlíně ležely bokem červené parníky.

„Tak půjdem dál?" řekl první.

„Jak chceš, ty jak chceš"... odpověděl druhý.

„Tak co?"

„Ale vždyť to je jedno...

„Viď, tobě je všechno jedno...

Druhý kývl hlavou.

„To je ale... strašné...

„Ba..."

Protější břeh byl zemitě hnědý a táhl se pevnou čarou. Jako hříbky se na něm krčila nepatrná staveníčka pod svými stříškami. Středem vody se táhl jazyk země, porostlý tesknou, bezbarvou travinkou a topoly holé a smutné vyvstávaly z něj. Ne jako ze země, ale jako z vody se nořily topoly, řada smutných jakýchs stromů v nesmírnosti a opuštěnosti liduprázdné přírody.

„Jaký to dnes zase jsi," řekl první, „takový skličený."

„Ale ne, jen takový nijaký... ničemný... k ničemu nejsem, k ničemu nemám chuti... jako bláto jsem... a na dně jsem..."

„Na dně," řekl první, „tam je dobře být."

„Jako by život voda byl a já mu na dno viděl..." řekl zase druhý. „Proč a nač, co a jak lidé všechno robí vidím... na skrz... na dno. Ale sám jsem pode vším, a to ostatní je nade mnou... a tlačí a mačká mne dolů.

K zelené boudičce přišli, oprejskané, s okny prkny pobitými a vylomenými dveřmi. První se o ni opřel a povídá:

„Tak, co dělat?"

„Spát... sebe zaspat."

A mlčeli.

„Vidíš," povídá první, „prodávají tady housky v letě, snad taky chleba. A kolem housek a kolem chleba svět se točí. Jeden má chleba, druhý housky a třetí nic. Ten, který má chleba, chce housky, ten, který má housky, myslí, že prvnímu stačí chleba, ale oba jsou proti třetímu, který nemá nic. „Housky!" řekl a uhodil pěstí do chatrné boudičky.

Opřeni o zelené dřevo oba zase mlčeli. V oknech věžních hořely plamínky, hořely ohníčky slunce, v dálce vlak vypískl, z továrny zazněl signál, a čmoudivé kouře se mísily se vzduchem.

„Sám ani nevíš, co chceš..." povídá první. „Chce se ti lidí, jdeš mezi ně... jsi-li mezi nimi, zase chceš být sám... sám ani nevíš, co chceš. Ničeho se ti pořádně nechce..."

„Ba..." řekl druhý. „Divné to je. Chce se mně lidí, společnosti, všeho, ale jak k tomu přijdu... vidím, nic to není.

Mlčeli. Kouře se táhly mezi větve topolů a pozvolna nad vodu.

„Svět a lidé, není to taky tobě divné..." Zase povídá druhý. Lidé chodí mezi sebou, vedle sebe; strkají, obcházejí se, mluví a usmívají se, jakoby nic. Jdu někam a mluvím s někým. Povídá mně věci, které já vím a které on ví, povídá je proto, jen aby něco povídal, vím to já, a ví to on, ale on povídá a já poslouchám. Myslím, za jak hloupého mne musí mít, že vydržím ho poslouchat a brát ho vážně, myslím si, teď, teď se ti musí dát do smíchu, ale on nic... povídá, jen povídá.

„A ty, ty myslíš, že něco nového povídáš?" — řekl první.

„Ale ne, jen těžkopádný si připadám, jako člověk, který by měl umět a neumí chodit. Jen dovést si život zařídit, a jinak jej brát..."

„Proč o lidi se staráš? Starají se oni o tebe, o sebe se starají."

„Já jim jen závidím, docela sprostě." Těžkopádný si připadám... strašně, až směšně. Ve všem něco najdu, přes co dál nemohu. Jednou zadrhnu, podruhé zakopnu."

„No, však přece jen sebe výš než ty ostatní ceníš..."

„Výš sebe než ty ostatní cením, a přece vím, že za nic nestojím. Víš ty, co uděláš zítra.. pozítří... Nic nevíš, ani za sebe ručit nemůžeš... Sám víš, že za nic nestojíš..."

„Poslouchej, to je veselé..." řekl první.

„Náramně," řekl druhý a hodil hlavou.

V oknech na druhém břehu sem a tam se rozsvěcela světla, a v celé dálce a šířce jakoby člověka nebylo. Ale místo aby se vraceli, šli dál, viděli se táhnout protější břeh, viděli vodu, viděli nebe a šli. A pořád jakoby lidí nebylo. Začínala být tma, těžká a nevlídná.

„No tak se vraťme," řekl zase první.

„Ale třeba... co na tom záleží. Je to jedno konečně, jdu-li sem nebo tam, na pravo... na levo... všecko to nemá smyslu..."

„Což, ty chceš, aby všechno mělo smysl nějaký?"

„Ne všechno, jenom něco, něco vůbec... vždyť já bych se toho držel zuby nehty..."

První neřekl nic, druhý taky nic, a zase šli. Bylo temněji a světla se rozsvěcela na mostě. Když vešli do ulic, byla už tma. Po chodnících ležela třaslavá světla a stíny, vrcholky domů

splývaly s tmavým nebem, a jako ve vzduchu visely bílé koule elektrické. Ulicemi chodili černí lidé, pozdravovali, pospíchali, hemžili a loudali se. A jako život ve smrt, přešel den v noc.

BESEDY NA ČERNÉ HODINCE.

Pátý večer. O kanárkovi.

Myslím, že by byl čas — počal toho večera Dr. Brodský večerní zábavu — abychom věnovali také jednou více pozornosti zvířatům v mé pracovně. Co pak si, Bohuši, na příklad myslíš o našem kanárkovi? Nejdříve však prohlédněme si jednou pořádně to naše zvířátko.

Karlouš: Teď večer lze rozeznati toliko žluté klubíčko, vždyť už spí.

Dr. B.: Tak, kanárek už tedy spí! Ale odkud to víš tak jistě, že spí?

Karlouš: Nu, vždyť jest tak zčepýřený a hlavičku zastrčil mezi křidélka. Sedí také docela tiše na bidélku a nehýbá se.

Dr. B.: To, že sedí tiše, lze po případě pokládati za známku spánku. Ale mohl-li bys také ty tak spáti, sedě na bidle? Domnívám se, že by to dlouho netrvalo, a ty bys se s bidélka skutálel.

Bohuš: Ale to jest přece náramně jednoduché; pták má právě dlouhé prsty a drápky, kterými obemýká bidélko. Kdybychom my je měli, mohli bychom také tak spáti.

Dr. B.: Vida, jak jsi chytrý, synku! Ale domnívám se, že věc se má přece jen trochu jinak. Viz, naše ruce jsou při nejmenším přece právě tak dobře zařízeny k chápání, jako drápky ptačí. Pomysli si nyní, že bys měl tenkou hůl, kterou dobře můžeš objati, pevně držet v rukách třeba jen hodinu. Vydržel-li bys to?

Bohuš: Na hodinku bych to snad zkusil; ovšem tak nepřetržitě, jako pták obejímá bidélko — to by mně přece asi ruka zemdlela.

Dr. B.: Nu, to jest nade vši pochybu. Svaly mohou býti napjaty toliko poměrně krátkou dobu, a brzy zemdlí.

Rudolf: Tatínku, co pak to jsou svaly? Přítel můj Pavel říká, že máme na pažích také svaly a ty že sílí a mohutní, když se pěstuje hodně tělocvik.

Dr. B.: To má tvůj přítel Pavel pravdu. Nemáme však svaly pouze na pažích, nýbrž i na nohách, na hlavě, na trupu, slovem všade; vždyť svaly nejsou nic jiného než libové maso, a jíme-li beefsteak, jíme právě svaly. Maso však, které se skládá z jednotlivých vláken, jak dobře můžete viděti na mase vařeném, jest obdařeno za živa podivuhodnou schopností. Dovedete totiž se zkracovat o díl své délky, při čemž zároveň mu přibude tloušťky. Můžete se o tom snadno přesvědčiti, ohnete-li paže v lokti a předloktí budete tlačiti k rameni. Shledáte, že masu na záloktí přibylo o hodně mnoho tloušťky. Tato podivuhodná schopnost masa stahovati se dle našeho přání a naší vůle, jest zdrojem vší síly, kterou do sebe cítíme, a kterou projevujeme ke svému okolí. Stisknu-li někomu ruce, děje se to stahem skupin svalových upínajících se na kosti prstů a rovněž tak děje se, mávám-li kladivem, nebo zdvihám-li nohu k chůzi.

Rudolf: Ale strašidla jsou pouhé kostry a mohou přece také choditi!

Dr. B.: Nu, alespoň v obrazotvornosti pověrčivých lidí. Takovéto pošetilé představy o hubených kostlivcích, jaké máme zejména také o smrti, a té „zubaté s kosou", mohly vzniknouti pouze v dobách, ve kterých se ani netušil význam masa jako příčina naší síly. Dnes ví celý svět, že na př. můžeme ohýbati předloktí proti záloktí jen tehdá, rozkážeme-li masu nebo svalům, jež kosti obou řečených částí spojují, aby se stáhly, čímž potom předloktí pomocí kloubu loketního k záloktí jest přiblíženo.

Bohuš: Ale mně není třeba, abych rozkazoval, chci-li dáti sklenici k ústům.

Dr. B.: V tom, že to chceš, spočívá již rozkaz. Nejsi-li žízniv, nebo nejsi-li vůbec žádostiv sklenice stojící před tebou, nepřipadne ani rameni, aby se po ní vztahovalo. Celý mechanismus mezi naší vůlí a svaly jest právě tak dokonale upraven, že již pouhá myšlenka stačí, aby vyvolala účelné a vhodné pohyby, které provedou, co chceš. — Odpočinuli-li jsme pořádně, a jsme-li při síle, může se maso nebo mohou se vlákna svalová stahovati s velikou silou tak, že ohýbajíce na př. paží dovedeme při tom zdvihnouti zcela slušné břímě. Dlouho však nevydrží maso býti tak silně staženo; potřeba natáhnouti se zase, stává se stále mocnější, a tak necháme klesnouti břímě i rámě. Říkáme pak, že sval jest zemdlen, a jest mu třeba zase jisté doby odpočinku, nez se může znova stáhnouti se stejnou silou. Vám se zdá, že to jest malá práce držeti rámě půl hodiny vodorovně; ale já myslím, že by vám již po čtvrť hodině kleslo rámě jako kus olova.

Karlouš: Všechno to slyšel jsem již v hlavních rysech ve škole od pana profesora; tím žádostivější jsem však zvěděti, jak dovede kanárek náš nepřetržitě, ano i ve spaní držeti svými prsty objaté bidélko a nezemdliti při tom.

Dr. B.: Abychom tomu porozuměli, uvedeme si dříve v paměť, že se maso neupíná na kosti přímo, nýbrž pravidelně pomocí dlouhých pevných provazců, které jmenujeme **šlachami**. Podívejte se na ruce a na prsty; najdete na nich dost málo masa v poměru ke značné síle, kterou máme v prstech. To děje se tím, že svaly, jež hýbají a natahují prsty, nesedí vůbec na ruce, nýbrž na předloktí, které jest proto tak

tlusté a masité. Od těchto svalů táhnou se dlouhé šlachy nad dlaní i pod ní až ke špičkám prstů. Jsou tedy prsty ovládány do jisté míry z dálky, asi tak, jako divadelní loutky provázky. Můžete se o tom snadno přesvědčiti, obejmete-li levou rukou pravé předloktí něco před kloubem loketním a zatnete-li prst pravé ruky v pěsť. Že cítíte, jak neobyčejně silně se stahují ty skupiny svalové, které se upínají u kloubu loketního? Důkaz, že právě ony to jsou, jež způsobily ohnutí prstů. Ježto šlachy se nestahují a působí jenom jako provazce, jimiž se tahá, nemohou také zemdlíti, jako maso, a máme-li to na paměti, pochopíme brzy také, kterak možno, že noha ptačí nikdy neumdlí. Nožka ptákova jest přece ještě mnohem tenčí než ruka člověkova; není na ní mimo prsty ani stopičky masa. Až potud jest vše dosti jednoduché a zcela podobné jako na našich rukách a nohách. Než teď přijde poněkud obtížnější oddíl, abychom mu porozuměli, připomeneme si, z jakých částí se skládá ptačí nožka, a v jakém úhlu jednotlivé tyto části k sobě jsou postaveny. Vezměme na pomoc tento obraz ptačí nožky. Vizte, tato část, která přiléhá na pánev, a které obyčejně nevidíme, leda na oškubaném ptáku, jest stehno. Druhou částí nohy, kterou často mylně nazýváme stehnem na př. u pečené husy, jest velmi masitá holeň, a teprv následuje noha, která se skládá opět z dlouhého, tenkého šupinami porostlého běhu a z prstů. Stehno a holeň spojeny jsou v kloubu holenním, holeň a noha v kloubu hleznovém, a tyto klouby umožňují, že se jednotlivé části nožky k sobě v rozmanitých úhlech mohou postaviti, a to tím více, čím skrčeněji si pták sedne. (Pokračování.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Zlé svědomí.

„Kdo trápí malá zvířátka, je jako Jidáš Iškariotský. Zle se mu povede. Zlé svědomí ho bude trápit."

To byla odpověď, kterou dostal pětiletý hošík od matky. Ptal se jí, protože mu byla jedna věc velice divná. Zrovna před chvílí totiž napíchl na ohořelou sirku „ovečku", která lezla po zdi... A v kapse své malé bundičky měl hračku na mouchy: zátku a škatulku od sirek... Ručkou jezdil a šmátral po okně — a v rohu rámu uvěznil malou šedou mouchu, zmítala sebou a bzučela mezi jeho prsty. Potom jí utrhl křidýlka a do škatulky s ní; tam rozdrtil ji zátkou. —

To byla divná, divná věc: moucha je přece šedá, a tu máš — vyšla z ní červená krev. To byla moc divná věc. Dělal to už dlouho: Rozdrcené mouchy krvavé se žlutými vnitřnostmi ležely na dně škatulky — a malé tenoučké utržené nožky vedle nich.

A nyní dostal takovou odpověď, že je jako Jidáš Iškariotský... Zprvu se zalekl, ačkoliv nevěděl, co je ten Jidáš. Za chvíli na to pozapomněl.

*

Hošík zas chytá mouchy. Ručky jeho zase vězní malé šedé tvory. — Na okně je modrá velká lesknoucí se moucha. Ta bzučí jako chlap, až se jí bojí... Ale takové malé šedé mušky se nebojí: ta není tak velká a také tak nebzučí. Už drží malou mouchu zase mezi dvěma prstíky, a moucha naříká. — Odtrhl křidýlko jedno, druhé — a do škatulky s ní; tam rozdrtil ji zátkou. Rozdrtil jednu, druhou, třetí... bylo jich šest, což on arci neuměl ani spočítat. Ulekl se. Na ruce u palce má žluté maso muší.... Ulekl se: on sice zabíjel mouchy, ale nedotýkal se jejich masa. Bál se mušího masa... Fuj!... Rychle otřel si ručku o bundičku... Fuj! Jak zatřásl se ošklivostí. Jak jen to žluté muší maso dostalo se na jeho ruku? Jak? To neví malý hošík, to neví... Otřel několikrát ručku — ale zdá se mu, že mušího masa se nezbaví... Bylo to divné: přec nedotkl se rozdrcených mušek... Odkud to maso muší na ruce, odkud? —

*

Malá žlutá tečka zmizela z ruky... Byl tomu rád... Na chvilku. Když si však ručkou přejel obličej, čichal takový divný mrtvý zápach. Ten ho zděsil. „To mrtvé mouchy tak smrdí, to smrdí mrtvé mouchy," řekl si. — Když potom napil se vody, zdálo se mu, že na dně sklinky je maso muší... a zase čichal ten mrtvý zápach... Takový divný zápach.

*

Volali ho k obědu... Pomodlili se... Než při první lžíci vzpomněl si na mrtvé mouchy... Není v té polévce také maso z malých mrtvých mušek?... Jaký zápach, jaký zápach! —

Už nebudu šťasten, už nebudu... To je zlé svědomí...

*

Když přicházela čtvrtá hodina odpolední — on byl sám v pokoji — tu na podlaze vleklo se šero a trochu záře sluneční zachytilo se na záclonách a zarmoucený pruh slunce vnikal do světnice. Chlapec cítil, že je sám, trhl sebou a aby potlačil svá němá muka, schoval se za záclonu a tam sobě ulevil: „Jidáš Iškariotský" — nesl se jeho hlas, prosáklý vzlykáním. „Jidáš Iškariotský". — Do očí vstoupily mu slzy. — Ulekl se svého výhrůžného hlasu, který cosi bolestivě neznámého měl v sobě, a kterým, zdálo se mu, někdo jiný mluvil, ne on.

Boža G—ova.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Minulé zimy v Zerentuji utrhl se z provazu prázdný okov (byl špatně přivázán) a padl na Tatara. Tak mu to celou lebku rozmlátilo a ruce od ramen utrhlo a na aršin stranou odhodilo... A jindy zase to tak šťastně dopadne, že se prostě divíš. Jednou se právě tak v Algačích s výše čtyř sáhů utrhl kyblík a padl přímo na plece Vaňkovi Mikitinovi... Připouštím, že byl zdravý chlapík, přímo bohatýr... Jen si celkem týden poležel v nemocnici a to tak více jen z přetvářky. — Jednou také telátko padlo do šachty na Pokrokvsku — a nic se mu nestalo! Mečelo tam, chudáček, násilím je vytáhli.

— Jednou jsem se také polekal, bratří. Sedím si tak v šachtě, vrtám si a na nic ani nemyslím. A vedle mne Andrjuška ulebedil se na kýblu a chtěl vrtati. Nepozoroval toho, že druhý kýbl byl sňat a že konec provazu houpá se volně na válci; nu a ještě sebou smýkal, sedě na kýblu. Najednou něco rachotí!... Jak se válec začal točiti, jak provaz letěl! Já si vrtám a ničeho si nevšímám a Andrjuška vypoulil strachem oči, hledí vzhůru a čeká, jako hlupák. Válec se točí stále rychleji a rychleji. Tu zaběhne pod varšaft a zakřikne: „Pozor!" Jen jen že jsem se ještě mohl přitisknouti ke stěně — celý provaz prásk! jen dva vršky ode mne na totéž místo, kde jsem seděl. Kdybych nebyl odskočil v čas, nepochybně by byla ze mne placka bývala.

— A někdy se stává, že kdo nese nebozezy, upustí z ruky nebozez. Také dost strachu vystojíš. Nadávek potom dostaneš, jen což!

— Nikomu se nechce tak hned se světa.

V ten den vyvážili jsme osmdesát okovů kamene, a když jsme odcházeli do světlíku, cítil jsem se všecek rozbit a utýrán.

VII.

Všední dnové ve věznici.

Život ve věznici ubíhal svým během dle pořádku jednou zavedeného. V jistou chvíli přehlídka, v jistou chvíli oběd, ukončení práce, spánek. Vše rozhodně bylo namířeno k tomu, aby lidé proměněni byli v bytosti strojům podobné, nežijící jinak, než dle rozkazu a podle „instrukcí". Ta instrukce, jak patrno, ani nepředpokládala, že by na dně všelijak zreglamentovaného života trestancova přece mohl zůstati koutek, kam by ona neměla síly proniknouti; že by v duši i těch nejspustlejších lidí byla svatyně svatých, do níž nikoho cizího nevpustí. Takovou svatyní svatých pro testance zdály se býti vzpomínky na minulost, snaha po svobodě a instinktivná nenávist ke „smradům" všeho druhu, t. j. k vojákům, dozorcům, vůbec k představeným. Pravda, že čistá a nezkažená duše mohla by se leknout, kdyby nahlédla do této hrozné svatyně; ale co je na tom? Pro zavržence lidské společnosti je jen přece svatyní. Duše jeho cítí se spojena a šťastna jenom v tomto světě a nikoli v nějakém jiném, lepším a vyšším dle našeho názoru. Ba ani v Šelajské věznici, kde život byl spoután až do směšnosti všemožnými ustanoveními a formalismem, žádné instrukce nemohly trestancům odnít svobodu, aby myslili a cítili souhlasně se svým pochopením a svou znalostí světa; a protože ustanovení tato týkala se jen čistě zevnější tvářnosti a chování člověkova, jen toho, aby v komorách a na chodbách bylo čisto, aby oblek byl v pořádku, aby úkoly se věrně plnily a čapka se smekala v čas, tedy výsledkem nebyl, rozumí se, ani jediný případ obrození duše lidské. Pojem o cíli a smyslu života, všecky názory na věci zůstávaly úplně netknuty, a trestanec, když vyšel do dobrovolného sboru, nebo na osady, začínal nový život právě dle téže šablony, dle níž i dříve žil, s tím toliko rozdílem, že pečoval o to, aby věc provedl „čistěji", opatrněji, nezanechav dle možnosti stop ani důkazův. Jedním slovem, odnesl jsem si takový dojem, že terorisující režim vyhnanství působí ve smyslu, v jakém zákon si přeje, jenom na velice nepatrnou skupinu lidí, zdravých od přírody a nezkažených vychováním, kteří dostali se do vězení vinou nějakého neočekávaného vzplanutí temperamentu, chvilkového pokušení neb osudného omylu. Ale vždyť těch není proč zastrašovati: oni se stejně nedostanou podruhé do vyhnanství a jest-li se dostanou, tedy ne dříve než každý jiný průměrný člověk na svobodě. Za to člověka zkaženého až do dřeni kostí zevnější strach jen načisto zkazí, nutě ho, aby byl lstivým a licoměrným. On nezničí v jeho duši zhoubné bacily, které tvoří nemoci provinění, nýbrž zahání je, abych tak řekl do hloubky, do tajů srdce, cizímu oku neviditelných, kde je přítomnost jejich však neméně nebezpečna pro veškerý organism... Udatnému štábnímu kapitánu Lučezarovu, který zakládal si na čistě vnějších vymoženostech, na tom, že ve svěřené mu věznici je všecko v pořádku, že tam není ani vězeňských her, ani mrhání erárních věcí, ani opilství, ani rvaček, nejvýš přirozeným mohlo se zdáti, že vězeňská věc v jeho rukách se daří a kvete, že on kráčí v popředí své doby, nebo že aspoň nezůstává ani o krok za nejnovějšími objevy kriminální vědy; avšak mně, jemuž se časem otevíraly nejskrytější hlubiny provinilé duše, byla věc patrnější, a já jsem s bolestí v srdci viděl, že se ničeho podstatného, ničeho dobrého tímto strašným režimem nedosahovalo.... Viděl jsem, že všecky ty hrozné rozkazy, řady, pochodování, všecky ty křiky a smekání i nasazování čapek v čas stávaly se trestanci za několik dní ná-

vykem, který on-plnil právě tak mechanicky, jako zdvihal mechanicky lžíci k ústům a ne k nosu, když chtěl jíst, takže mu tyto věci již nejmenšího strachu ani útrap nepřipravovaly. Dle vlastního ubezpečení kteréhokoliv z trestanců byl by po celý den hotov smekati a dávati na hlavu čapku, kdyby ho nedopalovali jinými, pro něho podstatnějšími prostředky. A co jiného dalo by se i očekávati od člověka, jenž má úplně seschlé ponětí o lidské důstojnosti, o právu, o ponížení? A ještě více: od člověka, u něhož jste do té chvíle vy, představitelé inteligence, (v osobě přestavených a úředníků), snažili se dle možnosti utlačiti a nikoliv rozvinouti toto ponětí? Trpěti podobným utrpením je schopen toliko inteligentní člověk a skutečně, mohu s určitostí tvrditi, že po celé roky mého živoření v Šelajské věznici ze set trestanců v ní přebývajících, tato stránka vězeňského života působila drtivým způsobem ne více než na 2—3 inteligenty, kteří měli neštěstí podobně mně, že přišli do vyhnanství. Skutečně mně osobně připravovala největší, opravdu nevýslovné útrapy, a myšlenka, že útrap těchto nesdílí se mnou nikdo z nedobrovolných tovaryšů mých, zvláště mne tísnila a dělala mne nešťastným. Nechť jsem se snažil ukonejšiti se myšlenkou, že to není nic víc než nevyhnutelná formálnost, která nemůže snižovati moji lidskou důstojnost, cosi v hlubině duše bolelo a protestovalo. Byl bych se pokaždé propadl do země, když při příchodu Šestiokého dozorce komandoval smeknout čapky a udatný kapitán nespěchal s dovolením, abychom hlavy pokryli, a my jsme tak musili před ním státi někdy několik minut, držíce pokorně čapky v rukách. Pocit tento přinutil mne utéci se k úskoku, na prvý pohled směšnému. Smekal jsem čapku dobrovolně, ještě dlouho před objevením se představenstva a takovým způsobem neposlouchal jsem rozkazu, ale nejednal jsem současně ani proti němu. Poznával jsem dobře, že to nebylo nic více než smutný kompromis, úmluva s vlastním svědomím, avšak přece cítil jsem, že je svědomí mé trochu uklidněno a uspokojeno... Co se týče trestanecké massy, tu zdálo se mi, že ji naplňovalo také jakousi slastí, když mohla zbytečně smeknout čapku před představenými.

Za deštivého počasí odbývala se večerní přehlídka obyčejně v chodbě, kde bylo lze státi vůbec bez čepic. Na mou prosbu artělný starosta Juchorev navrhl kobylce, aby tak dělala.

— A skutečně, hoši, — křičel: — nač pak to k čertu je! Zbytečně jen máme poslouchati to velení. Ať se propadne a s ním i sám Šestioký.

Ohlásil dozorci, že trestanci budou v chodbě stát bez čepic a že proto velení „čapky dolů" nebude třeba. Dozorce souhlasil a při objevení Lučezarova zakřikl jenom „ticho".

Avšak podruhé, za dva týdny, když přehlídka zase se nahodila v chodbě, trestanci všichni do jednoho vyšli v čapkách a na mou připomínku úmluvy, odvětili se smíchem:

— A což budu líný ji smeknout, nebo co? křiknou: „Smekni!" — a my smekneme.

Ba i sám starosta, který si posledně vzal tak horoucně k srdci mou prosbu, již na ni zapomněl a stál též v čapce, furiantsky nakřiviv její štítek. Mávl jsem na tuto otázku jen rukou.

Neporovnatelně více trýznila mne, rozumí se, myšlenka na tělesný trest. Zdálo se mi, že kdyby mne samého podrobili tomuto hroznému pohanění, že by celá má duchovní bytost byla na věky zašlápnuta, zničena, že bych nemohl déle žít a hledět na svět boží. Užívání metlí a bičů na konci XIX. věku zdálo se mi býti čímsi nevyhladitelně potupným a barbarským, horším všech zbytků středověkého mučení. Zatím však spoluobyvatelům mým byl i tento názor úplně cizí a nesrozumitelný. Při tělesném trestu lekal je jen jeden činitel — fysická bolest. Když jsem uviděl po prve dlouhý tlustý bič, spletený z bičíků na způsob ženského copu, když ho přinesli do věznice na potrestání soudem odsouzených k trestu bičem, a do malého dvorku karcerního, kromě kata vstoupili — Lučezarov, doktor, ranhojič, a několik dozorců, všecek jsem se chvěl jako v zimnici, a dlouho potom nemohl jsem se utišiti, když potrestaní se vrátili do komory a vyprávěli se smíchem, že jedna byla jen „proforma".

— Mikitinovi dali jen tak na oko... A mne sotva po kalhotech pohladili... Šestioký to přímo odbyl: „Těch trestů od soudu nezbožňuji! Netýkají se mne. Ale jestli se u mne něčím proviníte, pak nepolituji".

Trestanci všichni jednohlasně pochválili za to Šestiokého a vůbec byli velice spokojeni s jeho chováním. Jeho reputace po této příhodě značně stoupla v očích kobylky. Za mých časů provádělo se v celém svém rozsahu ještě i bití žen; ale ani to nikoho nepobouřilo vzhledem k potupě... (Tělesné tresty žen zrušeny naprosto z jara r. 1893).

Ztráta svobody pociťována, rozumí se, stejně ve všech vězeních. Avšak, abych pravdu mluvil, myslím, že vzdělaný člověk lehčeji snáší tuto ztrátu. On má širší vnitřní svět, je bohatší na ony poklady, kterých nikdo a nic nemůže člověku odníti. U člověka z lidu je vnitřní „já" ubožejší a proto je mu více třeba čistě zevnějších dojmů, které by vyplňovaly jeho duševní prázdnotu a odvracely ho od trpkých myšlenek. Z té příčiny vábí ho na svobodu i čistě fysické pudy a potřeby.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 21. června 1903. Číslo 25.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Co si povídali dva v lednu. Obrázek ten, v minulém čísle uveřejněný, pochází z péra spisovatelky Anny Marie, což nedopatřením vynecháno.

Z VERŠŮ FR. B.

K šestému červenci 1903.

Nad západem červánek uhasíná,
hluboké mlčení rozlilo se krajem,
jako mrak hory na obzoru tmí se,
a my si hrajem.

Dnes: na husity! Ohňové planou v dáli,
rakety nadšení zhasínají v letu,
ale jen na vzdor panu hejtmanovi
a k vůli světu.

Druhý den odpoledne.

Zajekly píšťaly, ozvaly se rohy,
k zápasu tak volal muže starověk;
dnes na ty rohy, kdo má ruce, nohy
— pospíchá do fabrik.

Na horách.

Hej je dnes sedláku na horách,
není-li žíznivé líto,
přísušek leny-li nespálí,
sníh nevyleží-li žito.

Slepice vajec mu nanesou,
— tvrdá je v horách práce —
prodá je na trhu s obilím,
můj bože, jaká dnes láce!

Sedlačí na modrém čediči,
přelévá hrnečkem moře,
bodláčí roste mu na polích
a sedlák oře a oře.

Hranatý jako to kamení,
hladový na kousek meze,
s volčetem v háku se po stráni
otáčí, brýká a leze.

Roste mu žito jak jehličí,
brambory odnáší příval,
popásá na ostrém kamení
— odřený jako vždy býval.

Cep.

Tam u nás v horách zas už pasou
své drobné kravky na strništi;
oživly meze drobnou chasou,
a ze stodol spěch strojů sviští.
Cep s přeschlou svůrkou na podstřeší,
jak výminkář se kolem dívá,
na vynálezy nové hřeší,
mlátička pod ním chraptí, zpívá.
A třese zrovna cep se němý,
kdes v baráku, když mlátí třemi,
jak v oklepi hlas cepů vázne
a jak se umí ozvat rázně,
když mlatci v koncích obracejí...
Mně samému se oči smějí!

TEREZKA WAGENKNECHTOVA.

Mlýn Stavský — v krásném údolí krkonošském, v okrese Novopackém, ves přifařena do Úbislavic — byl emfiteutický, to jest vystavěn na panské půdě. Mlynář odváděl z něho činži na panství Jičínsko-Kumburské a vrchnost byla povinna spravovati splav mlýnský. Ovšem že byla povinna — ale jak měl si chudý mlynář uhájiti své právo, když to vše záviselo na dobré vůli vzácných pánů úředníků v kanceláři knížecí! Když tedy jednou z jara prudký příval splav mlýnský úplně strhal, byl ubohý mlynář ve krušných nesnázích. Mlýn stál, výdělku nebylo, a panští úředníci nechtěli slyšet o správě jezu, která tenkráte vyžadovala nákladu značnějšího. Marně se mlynář namáhal, aby je ku spravedlivé žádosti své naklonil; všecky prosby a pochůzky jeho byly marny.

Hledíc na zármutek rodičů, usmyslila si čtrnáctiletá Terinka, že půjde sama ke knížeti pánu do Jičína, aby před Jeho Jasností právo svého otce obhájila.

Kdo se dovede vmysliti do poměrů v Čechách za prvního desítiletí tohoto století, kdy v pokoře a bázni skláněly se i hlavy vážných občánů před libovládou patrimoniálních úřadů a všichni se chvěli před neobmezenou mocí jasné vrchnosti — kdo toto vše si představí, jen ten pochopí, jaké ke skutku takovému bylo třeba odhodlanosti, jaké odvahy u čtrnáctiletého dítěte.

Pánem panství Kumburského byl kníže Trautmansdorf. Terinka vydala se opravdu do Jičína a vyžádala si slyšení u knížete pána, kterýž velmi milostivě ji přijal a když ona svou žádost přednášeti počala, ještě vlídně ji pobídl: „Pojď sem blíž, panenko, neboj se a pověz mi, jak to bylo." A Terinka vysvětlila knížeti záležitost otcovu tak slušně, zdvořile a uctivě, že kníže pohnut byl příjemnou výmluvností statečného děvčátka. Nic se neostýchala mladá Terinka vyložiti důrazně knížeti pánu, že když Jeho Jasnost žádá na mlynáři správné placení činže, že také dle smlouvy povinen je dávati mu za to správu splavu.

Kníže ochotně uznal spravedlivost její žádosti, pochválil dívčinu za její statečnost, pohladil ji po tváři a dal jí na památku velký tolar. Terinka dala si k němu přidělat ouško, nosívala jej pak na krku a ještě jako stará babička ráda vyprávěla, co jí kníže pán pověděl, když jí ten tolar dával.

Do několika dní byl již splav Stavský náležitě spraven a ve mlýně to zas vesele klepalo a šumělo jako dříve.

*

A když Terinka tak nesnadnou věc byla dokázala již ve čtrnáctém svém roce, jakž neměli rodiče s důvěrou skládati na ni vyřízení všech pochůzek nesnadných a všech starostí svých? Kde bylo nějaké jednání na úřadě a v městě, ona všecko vzala na sebe a všecko šťastně pořídila.

Mladšího syna Františka, hocha velmi schopného a statného, přáli si rodiče dáti na studie, a matčino srdce těšilo se nadějí, že z něho může míti jednou — velebníčka. Ale jak těžko chudému mlynáři při četné rodině vydržovati syna na studiích! Jičín byl ovšem blízký, ale přece působilo to rodičům nemalé starosti, jak takovou útratu zmohou, a proto s radostí uvítali zprávu od příbuzných theologů v Praze, že tam u kostela sv. Víta na hradě pražském chudí, schopní hoši se zdravými hlasy přijímají se jako choralisté a za zpěvné své výkony dostávají zaopatření. Jaká to byla výhoda pro Františka! A kdo jiný mohl by to obstarati a vyjednati lépe než Terinka? Rodiče spolehli se na ni, že to vyřídí a tak šestnáctileté děvče vydalo se z Podkrkonoší na pěší cestu do vzdálené Prahy, do cizího, neznámého světa, vedouc desítiletého bratra na studie. Na cestu dali jí rodiče hodný kus chleba, ale málo peněz. Však se v ní nezklamali, že se jí všecko dobře podaří! Terinka dovedla se na všecko jak náleží vyptati a dovedla u všech těch vzácných cizích pánů v Praze tak pěkně za bratra prositi, že její žádost odmítnouti nemohli.

Ředitelem choru sv.-Vítského byl tehdáž slavný kontrapunktista a skladatel Koželuh. Ten velmi si oblíbil přívětivou Terinku ze Stavu a kdykoli později do Prahy zavítala, vždy byla v jeho rodině vítaným hostem.

Ale než všecky ty nesnadné obchůzky byly skončeny a bratr do škol zapsán, vytratil se Terince z kapsy poslední groš. Zbyl jí ještě jen malý kousek chleba — a pak peníz, jejž jí dal jeden pan kanovník na hradě Pražském, když u něho za svého bratra byla orodovala. Dala ten peníz při loučení bratrovi, snědla poslední kousek chleba a srdnatě vracela se k domovu. A ještě po letech si někdy na to vzpomenula, že to byla těžká cesta z Prahy až pod Krkonoše, když ji musila vykonati o hladě! Ale což na tom, vždyť přinášela rodičům radostnou zprávu, že bratra šťastně na chór umístila a do škol zapsati dala. —

*

Co mohli chudí rodičové studentovi svému na živobytí a na přilepšenou poslati, než trochu toho prádla a šatstva, nějaký pecen chleba anebo něco jiného k snědku, co právě Pán Bůh nadělil? Tehdáž nebylo to ještě s poštami takové jako nyní a velkých útrat s posíláním také dělat nemohli. Odbylo se to velmi jednoduše: panimáma naložila plnou nůši a Terinka kráčela s ní ku Praze. Cestu ze Stavu do Prahy, více než dvanáctimílovou, konala Terinka několikráte do roka pěšky, jen tu neb tam kousek se svezouc s některým formanem z té krajiny, konala ji nejen z jara a v létě, ale nelekala se pouti té ani v zimě, kdy sníh se metl a cesty v horách byly zaváty. Tak neobyčejně silná byla vůle mladého děvčete.

Nemohla se matka o své dítě lépe starat než Terinka o bratra: vskutku zasloužila si toho, aby ji nade všecky ctil a miloval, ježto si dobyla nad ním obětavou svou péčí jakousi autoritu mateřskou po celý život. Vždy více na slovo její dbal než na samu matku svou a nemálo se obával jejího mravoučného pokárání. Neboť Terinka, když se jí něco na panu bratrovi znelíbilo, dovedla mu velmi ostře pověděti doopravdy, třeba se již byl stal pak panem páterem a farářem. Tak se na něho jednou pohněvala, že když ji k návštěvě pobízel, za odpověď dala: „Kdybych já k nim měla přijít, pane bratře, to by musili dřív dát faru kadidlem vykouřit a aspergiem vykropit."

Tak krásného a statného kněze, jako byl Fr. Wagenknecht, nebylo daleko široko. Ve svých vysokých botách a statném způsobu podobal se více kyrysníkovi než knězi. Bylť Wagenknechtové vůbec lidé vysocí, širocí v ramenou, krásně urostlí. Kdykoli přišel druhý bratr Terinčin — později mlynář Lužanský — do Prahy, všude se po něm na ulicích lidé ohlíželi — vždyť se všem ostatním se své výše díval na klobouky. František zvláště vynikal mezi bratry ušlechtilostí a výrazností tváře, jakož i dary ducha. Stal se později farářem v Kolodějích a v Říčanech kdež zemřel.

Terinka svou čilostí i dobrotou dobyla sobě v rodině své zvláštního a velikého vlivu na bratry i na sestry, za kteréž nejednou orodovati musila u přísného pantáty.

* * *

Tato Terezka čili Terinka Wagenknechtova provdala se 19. února 1916 na mlýn do Semil za mlynáře Václava Riegra, a stala se matkou Františka Ladislava Riegra, jenž se narodil 8. prosince 1818 a zemřel 3. března 1903. Toto vypravování o Terince Wagenknechtově vyňato je z knížky: Riegrova matka, obrázek z Podkrkonoší; napsala Marie Červinková-Riegrová. se 4 vyobrazeními. Vydalo nakladatelství J. Otty.

ZE ŽIVOTA MORAVSKÝCH KOPANIČÁRŮ.

Z přednášky Fr. Dobiáše.

(Dokončení.)

Jiná přičina, že Kopaničáři zejména v poslední době na roveň okolních svých sousedů povznésti se nemohli, byl pantáta Bernát. Kopaničáři a Hrozenčané byli ještě před 30 lety mnohem statečnější nežli dnes, ale statečnější jen v jednom směru. Nebylo před nimi v celém našem okresu bezpečné stáje, jediné stáje, jediné komory. Nyní už staří vymřeli a dorostu není, nebo aspoň velmi málo jest ho. Samy Kopanice a Hrozenkov nebyly před nimi bezpečny. A dosud žijící karambaša jejich napomínal chlapce: „Něondzete do svojho hniezda; ostatní vták, který do svojho hniezda ondzí.“ Chojce na Hanú do Šumic, Nezdenic a tam.“ A co bylo příčinou, že naši lidé chodili tam krást. Tuším, že jich původ od dobrých rodičů a potom pantáta žid. Měl z toho prospěch, proto naše lidi v tomto zaměstnání podporoval. Pantáta Bernat odnesl z Hrozenka 160.000 zl. a povídá se tu o něm, že ho, když zemřel, země přijat nechtěla a že ho třikrát vyhodila. Tak pantáta Bernat naše Kopaničáře nejen okrádal, než i mravně je kazil. A přece lid náš má k židovi větší důvěru, než ke komukoliv jinému. Proč? Předně jest to židovská úlisnost, potom že žid, když všichni se ku Kopaničáři obzvláště přednovek obrátí zády, ten mu pomůže.

Až posud mají naši Kopaničáři zcela zvláštní, zcela svoje: izby čili stavení, svůj krok a svoji řeč. Jak izby kopaničářské vypadají, ukazuje model izby v Museu uhersko-brodském. Podobně i kroj je v Museu a to kroj mužský a ženský. Řeč jejich není nikde. Ta jest jen v jejich ústech. Než všechny tyto tři zvláštnosti mizí Kopaničářům stále a v několika málo letech zmizí docela.

Dnes už jest viděti na Kopanicích komíny nade střechami čníti, čehož dříve naprosto nebylo. Dříve sahal komín z izby jen na poval, to jest na půdu a tam se už kouř rozcházel po půdě a střechou vycházel ven. Nyní má už skoro každá kopanice i sporák.

Kroj už má zasazenu také smrtelnou ránu, z níž se sotva vyléčí. Ještě před několika roky nechodili žáci do školy jinak než ve svém kroji. A dnes sotva polovice žáků jej nosí. Proč hyne kroj národní na Kopanicích? Předně, že jest drahý, ač ovšem trvanlivý, kdežto nějaký cajkový kroj je za babku, ovšem že dlouho nevydrží. Hlavní příčina toho však jest ta, že jest nedostatek pastvy pro ovce, tudíž jest nemožnost pěstovati je a takto lacino opatřovati vlnu. Dříve byl celý kotár hrozenský a kopanický ve výměře 35 km² jedinou pastvinou, mimo to něco málo, co lidé obsévali. Ať byly louky, ať lesy panské, všude se páslo, tak že Kopaničář málo pozemků mající mohl držeti několik kusů dobytka hovězího a několik ovec. Od sněhu do sněhu pásl a na zimu si trochu té píce opatřil. Nyní však jsou panské louky, jichž bylo sta a sta jiter, zalesněny a přístup na ně je naprosto zakázán. Tak Kopaničáři nemohou chovati ovec, nemají vlny, kroj svůj kus po kuse odkládají, až jej docela odloží.

Řeč kopaničářská, tato neporušená perla, perla čistě slovanská, jak v jednotlivých obratech řeči a v úslovích, tak neporušená se slovy cizími, hyne a neodvratně zhyne školou na místě prvém a potom větším stykem Kopaničářů s ostatním světem. Vždyť dnes lidé do 30 let umějí mimo čistou kopaničářštinu i češtinu správnou. Se svými mluví sice po kopaničářsku, ale přijde-nec nebo kabajcar čisté kopaničářštiny od mladších lidí neuslyší, dělej co dělej. Lidé staří, ti mluví sice zcela čistě po kopaničářsku a ti vymírají. Nynější žáci pak čistě kopaničářsky mluviti nikdy nebudou. Dosud nejlepší kopaničářštinu mluví lidé z Vyškovských Bošáček.

*

Nedopadá to tedy na Kopanicích a s Kopaničáry právě utěšeně. Než není zoufati, poně

vadž pokrok jest přece jen patrný, ba Kopaničáři třebas jsou daleko za ostatním světem, tož přece poslední dobou udělali pokrok poměrně větší, nežli občané kdekoliv jinde na Moravě. A zvláště rok 1899 bude jistě počátkem nové doby na Kopanicích. Vždyť toho roku podaly si ruce tři události významu nemalého pro Hrozenkov a Kopanice. A ty jsou:

Počala se přičiněním správy mlékařského družstva pro Bojkovice a okolí dodávati mléko do Bojkovské mlékárny. Tak došlo do Hrozenkova a na Kopanice za rok daleko přes 1000 zl., které by se tam bez toho zřízení nebyly nijak za mléko ztržily.

Založen na Hrozenkově pro Hrozenkov i s Kopanicemi spořitelní a záloženský spolek dle zásad Reiffeisenových a spolek ten velmi vydatně pomáhá i Kopaničářům. Zvláště velký význam má spolek tento v tom, že nyní nemusí Kopaničáři spíše bráti dobytek na chování. Toto v tom záleží, že Kopaničář, který chce volky a nemá peněz, zaprosí u zámožného souseda, aby mu dal volky na chování. Bohatý, nemá-li právě sám takových volků, koupí je s žadatelem na trhu; bohatý dá peníze, Kopaničář pracuje jimi a bohatec žárlivým okem pozoruje, jak je ošetřuje, nepřetahuje-li je. Za půl roku vedou volky na trh a co se na volkách vydělá, mezi sebe si rozdělí. Takto bohatý vydělá na svých penězích veliká procenta. A tomuto, aby se volky na chování dávaly, Raiffeisenovka učiní přítrž. Vždyť za ten rok, co trvá, půjčila lidem více než 4000 zl. na koupi dobytka. Tak si Kopaničář zaplatí úrok a příchovek mu zůstane celý.

Třetí událost, snad ze všech nejdůležitější, je ta, že Kopaničáři jsou konečně pány půdy, které nejen oni, ale i otcové jejich od dob nepamětných užívali. Tato událost přivodí obrat v živobytí našich lidí největší. Kopaničáři měli na panských pozemcích své chalupy, ze kterýchžto kopanic (pozemků) ubozí lidé platili nájemné panství světlovskému. Byli sice Kopaničáři svobodni, vždyť nevolnictví už není, ale přece byli téměř nevolníky. Byli od panství odvislí, poněvadž pachtovní smlouva byla až příliš jednostranná. Panství totiž nebylo zavázáno k ničemu a Kopaničář platil nájemné. Smlouvy se obnovovaly vždy po třech letech. Na tyto tři roky platil řekněme 20 zl., na druhé tři roky řekl úředník, že přirážek přibývá, silnice se stavějí, budeš platit 30 zl. pachtu. Kopaničář ovšem to platiti nemusil, ale mohl si pak sebrati děti a ženu a jíti, kam ho oči ponesou. Toho však Kopaničář učiniti nemohl, neboť nerad by se rozloučil s půdou otcovskou, proto mlče, platil. A roku 1899 tomuto poměru jest učiněn přičiněním poslance P. Stojana tím konec, že Kopaničáři vykoupili se z rukou panských a stali se majiteli půdy, již od několika set let obdělávali.

BESEDY NA ČERNÉ HODINCE.

O kanárkovi.

(Pokračování.)

Bohuš: Ve škole jsme se učili, že běh ptačí nohy jest obdobný kostem nártovým a přednártním u člověka.

Dr. B.: Nu dobře, tak to jest. Nyní však se podíváme, jak jsou uspořádány svaly, jež ohýbají tyto kosti. Pokud se týče vlastních ohýbačů prstových, liší se polohou svojí sotva od našich prstových ohýbačů. Táhnou se na dolení ploše prstů jako dlouhé šlachy, jež se spojují na začátku běhu a probíhají na jeho zadní straně jako provazec, který konečně přejde na holeni v dotyčný sval. Jest jasno, že se prsty ohnou, když tento sval se stáhne a potáhne za sebou šlachu. Ale tato šlacha prstového ohýbače — a to jest zajímavé zařízení, na něž jsem vás chtěl upozorniti — může býti uvedena v pohyb ještě jiným způsobem, ježto je na zadní straně běhu srostlá s velmi dlouhou šlachou jiného svalu, který přicházeje od zadního okraje pánve probíhá jako šlacha napřed přes kolenní kloub a potom vine se kol holeně a sbíhá na zadní straně její a po zadní straně běhu. Sedne-li si nyní pták na bobeček, t. j. ohne-li silně koleno, napíná tím více dlouhou šlachu sbíhající přes kloub kolení, která táhne tím ovšem za šlachu prstového ohýbače, se kterou jest srostlá. Prsty se ohýbají tedy pouhým ohnutím kolena a bez jakéhokoli vlivu byť i jediného svalu. — Věc je poněkud obtížná; ale myslím, že jste mně snad porozuměli.

Bohuš: Ano, tatínku; myslím si, že to je jako s našimi kalhotami: sedneme-li si a ohneme nohy v kolenách, kalhoty se na kolenách napnou a dole se zkrátí.

Dr. B.: Nu vida. Tohle přirovnání není zrovna špatné. Provaz neb kus sukna, jež byly napjaty v rovné čáře mezi dvěma body, napnou se ještě více, nutíme-li je zahnouti se do úhlu. Každým způsobem však mohli jste pochopiti, že pták s takovýmto ústrojením mohl by na svém bidélku seděti třeba do věčnosti.

Bohuš: Ano, to uznávám. — Ale chtěl jsi nám také ještě říci, proč se pták tak nafoukne, když spí.

Dr. B.: O tom nevím, vyslovil jsem pouze pochybnosť, smíte-li souditi z toho, když se pták nafoukne, že spí. Což pak to děláme také, když jdeme spát?

Karlouš: Ne, ovšem ne; ale vidíme to přece vždy po ptáku, když spí, nebo když jest nemocen.

Dr. B.: Nu, dovoláváš-li se pouze tohoto pozorování, je to pravda. Ale myslím, že i my děláme něco, co lze přirovnati k tomu, že pták si na noční odpočinek načechrává své peří?

K a r l o u š: Ale, tatínku, to přece nemůžeme dělati!

Dr. B.: Nu ovšem, peří načechrávati nemůžeme. Ale což pak si nemůžete vymysliti, proč pták dělá tuto noční toiletu?

B o h u š: Snad chce býti větší, jako žába, která se nafukuje.

K a r l o u š: Ne, to by nemělo smyslu. Ale snad mu je zima?

Dr. B.: Zima? Nu, a jak by mu prospělo načechrat si peří? Bylo by mu tím snad tepleji?

K a r l o u š: Myslím, že by bylo. Učili jsme se nedávno v silozpytě, že vzduch je špatným vodičem tepla, a že tedy užíváme často vrstvy vzduchové v klidu, abychom zabránili ztrátám tepelným, jako na př. při dvojitých oknech. V případě tom nejsou to tabule okenní, které udržují pokoj teplý, nýbrž vrstva vzduchová uzavřená mezi okny. Načechrá-li si tedy pták peříčka, t. j. drží-li je něco dále od těla, zvětší tím nehybnou vrstvu vzduchovou kol svého těla„ a zařizuje si jakási dvojitá okna tak, že jeho vlastní teplo neuchází tak rychle v okolí.

Dr. B.: Výborně, hochu. Těší mě, že jsi se nedal zmásti. Tvůj výklad jest správný! A teď mně snad bude moci i Bohuš říci, děláme-li před spaním také něco, co by se podobalo načechrávaní peří u ptáka.

B o h u š: Aha, že se přikrýváme?

Dr. B.: Nu, tak vidíš! Poněvadž nemáme vlastního peří, béřeme je jednoduše husám a připravujeme si jím stejnou vrstvou teplo zadržující, jako činí ptáci na svém těle. Pták nosí tedy stále s sebou svoji přikrývku, které může vždy užít, kdykoliv mu jest zima.

B o h u š: A proč jest mu zima vždy v noci?

Dr. B.: Ale, Bohuši, tohle jest opravdu dětská otázka! Předně měl bys věděti, že jest v noci vždy chladněji než-li za dne, kdy svítí slunce, a za druhé tělo za klidu nevyvinuje tolik tepla, jako když se pohybuje. Když jsi se pořádně uběhl, bývá ti tak horko, že vypadáš jako třešně červený a kdybys chtěl spáti jen jednou v noci zde na podlaze, viděl bys, jak by ti ráno zuby cvakaly zimou. To vše jest velmi jednoduché, neboť teplo našeho těla vzbuzuje se prací, kterou tělo vykonává. Je-li práce tato značná, vyvinuje se mnoho tepla, pak-li jest malá, jako ve spánku, vyvinuje se tepla méně a my hledíme pak toto menší množství tepelné uchovati si lepšími prostředky ochrannými, přikrytím. Poněvadž pak jsme mluvili právě o čechrání peří — pokračoval dr. Brodský — víte-li pak, čím a jak se toto načechrávání děje?

K a r l o u š: Myslím, že svaly.

Dr. B.: Zcela správně; dělají to malé svazečky svalové, jež jsou uloženy v kůži a jež se upínají na dolení konec pírek. Stažením jich, vypřimuje se ostenka pérek, které vynikají šikmo z kůže tak, že tato stojí příkřeji. Ostatně Bohuš neměl prve tak nepravdu, když tvrdil, že pták užívá tohoto zařízení ve vhodné chvíli, aby svůj objem zvětšil. Téměř všickni ptáci čepýří svoje peří také, stojí-li proti nepříteli, a to proto, aby, jak se domníváme, nahnali jemu tímto způsobem více strachu.

B o h u š: Ale což pak to ježkové a dikobrazi nedělají zrovna tak?

Dr. B.: Zajisté, Bohuši. V podstatě jest to u nich týž zjev; jen že živočichové tito ježíce svoje ostny, nestávají se pouze většími, ale dovedou těchto zbraní i lépe užívati. Ale poněvadž jsi připadl na přirovnání s těmito dvěma ssavci, zeptal bych se tě ještě, neznáš-li také u člověka zjev, který bychom mohli přirovnati k čepýření peří.

B o h u š: Nevím, co by to bylo, tatínku. Mluví se o tom, že vstávají vlasy strachem nebo děsem; neviděl jsem toho však dosud nikdy, a myslil jsem, že je to nesmysl.

Dr. B.: Ó, nikoli, milý hochu, vlasy skutečně se ježívají, a tobě se vlasy dojista již častěji zježily, nežli si myslíš.

B o h u š: O ne, tatínku, to jistě ne.

Dr. B.: Tak? Nu, jak pak to bylo nedávno při koupání, když bylo již tak zima, že jsem vás neměl vlastně pouštět do vody? Nepozoroval jsi nic, když jsi vystupoval z vody a celý jsi se třásl?

B o h u š: Měl jsem notnou husí kůži.

Dr. B.: Nu, tady to máme! Vidíš, ta husí kůže nebyla nic jiného, nežli čepýření peří u ptáka a ježení ostnův u ježka. Tvoje chloupky na kůži jsou však tak malé, žes toho ani nepozoroval, jak se vzpřímily. Ale malá vlákna svalová v kůži vykonala svůj úkol a stáhla se kol každého chloupku v malé brdéčky. A tento brdéčkový vzhled kůže zoveme právě „h u s í k ů ž í".

K a r l o u š: Ale „husí kůže" přece nezávisí na naší vůli'

Dr. B.: V tom máš pravdu. Dovedeme ji sice do jisté míry úmyslně vyvolati, myslíme-li na něco hodně studeného, hodně kyselého nebo něco hodně strašlivého; ale přímo vlasů ježiti neumíme. Dovede-li to pták vždy dle své libovůle, nebo musejí-li předcházeti nějaké pocity, to arci nevíme. — A víte-li, proč strká pták hlavičku pod křídla, když chce spát?

K a r l o u š: Nu, myslím, že chce držeti hlavičku ještě zvláště v teple.

Dr. B.: Jest možno, že i to. Ale dle vší pravděpodobnosti jde při tom o něco jiného. Je známá věc, že můžeme uspíšiti usnutí, stáhneme-li si přikrývku přes obličej. Tím dostává se ústy a nosem méně kyslíku plicím a krvi, a pracující mozek se snáze

uklidní. Možná tedy, že i pták schovává hlavičku pod křídla proto, aby rychleji usnul a aby spal tvrději. Ostatně neshledáváte to, zdá se, nijak podivuhodným, že kanárek strčí tak zcela jednoduše hlavičku pod křídlo.

Bohuš: Ale to dovedou přece všichni ptáci!

Dr. B.: Ovšem, dovedou to všichni ptáci; ale není to méně podivuhodné. Pokus se jen o to, položit si hlavu do zadu na záda.

Bohuš: To není možná, poněvadž náš krk jest příliš krátký.

Dr. B.: Nu tak požádej tedy žirafu, aby to udělala. Krk její jest přece delší než kanárkův.

Karlouš: Krk ssavců není tak ohebný jako krk ptáků.

Dr. B.: Docela dobře! Ale odkud větší ohebnost krku ptačího?

Bohuš: Aha, to vím. Krk ssavců skládá se jen ze 7—8 jednotlivých obratlů, a ty jsou většinou pevně srostlé ohrustavkovými deskami; krk ptačí skládá se však až i z 22 obratlův, a ty jsou skutečnými klouby spojeny a v nich proti sobě pohyblivé.

Dr. B.: Těší mě, Bohuši, že jsi dával tak dobrý pozor, když vám to pan učitel vykládal. Tyto skutečné klouby mezi obratly ptačího krku jsou zcela zvláště ustrojeny. Měli byste je jednou preparovati, až matka koupí kuře nebo husu pro kuchyni.

(Dokončení.)

KONRÁD POSPÍŠIL:

KVETOUCÍ TRNÍ.

Když májový dech probudil touhy lásky a celá mez vyšperkovala se rojem kvítků duhových barev, a střevlíci zmámeni radostí života pobíhali nevědouce kam, když čmelák zabručel svou basovou prodlevu k třepotavým, vzdušným akkordům, jež vyluzovala blanitá křídélka mušek a broučků: i suché trní obléklo se v bělostný závoj snubní.

Jako obláček sněhový obrážel se na tmavomodré obloze, vroubíc hustým věncem vrchol meze nad úvozem; husté chumáče něžných korunek zakrývaly nahotu jeho i zakrslé zkřivené větví, plné tvrdých, ostrých trnů, bezlisté, holé — a trpkost příštích plodů sotva bys vytušil z něžného závoje, jenž dýchal teplem a něhou.

A pod mezí polní cestou kráčel zvolna štíhlý hoch, dělník, s dívkou, šičkou; oba nění, zarděli tím velkým blahem lásky, ukrytým pod světlou, nažehlenou bluzkou a pod lehkým svrchníčkem.. Šli ruku v ruce, zvolna — a kdy zmizeli za obláčkem bělostných květů, keř jakoby vzplanul v zářném odsvitu blaha jejich.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Sedlák staví plot.

Za dávných a dávných časů, kdy ještě chodíval Pán Bůh po světě, věděl každý, kdy umře. Lidé toho vědění zneužívali, a proto jim je Pán Bůh odňal. A to bylo takhle:

V jedné vsi pod horami žil bohatý sedlák. Měl pěkný statek, stavení jako klec, pole na rovině a při statku ještě velikou zahradu. Na zahradě byly vysázeny samé dobré ovocné stromy. I měl z nich sedlák užitek. Ač zahrada toho zasloužila, přece nebylo kolem ní plotu; proto lidé často otrhali sedlákovi všechno ovoce. Až konečně jednou — jak to již bývá — pomyslil si sedlák, že vystaví plot.

Bylo časně ráno, slunce zlatilo listí stromů, když sedlák vyšel na zahradu, aby stavěl plot. Natrhal největších kopřiv — stály za chalupou jako hustý les! — a dělá z nich plot. A tak se do práce zabral, že ani neslyšel kroků stařečka, belhajícího mimo. „Pomáhej Pán Bůh!" volá stařeček. Sedlák se ohlédne a vece: „Dejž to Pán Bůh!" a hledí si pilně práce.

Stařeček se zastaví, dívá se, dívá, hlavou pokyvuje, k sobě hovoří. A potom povídá: „Kmotře, proč stavíš plot z kopřiv? Nevydrží ti, kmotře, nevydrží. Vítr foukne, porazí ho, voda přijde, odnese ho, mráz udeří, spálí ho a na slunci — oh, kmotře, zle stavíš!"

„I dobře, dědečku, dobře stavím," odvětí na to sedlák a dále si hledí práce. Jen tak do vousů se usmívá.

„Kmotře, ani roku nevydrží!"

„A to je dosti, věru dosti! Však bude za rok má hlava pod zeleným drnem. A tak mně vydrží — a potom — ať je, co sám Pán Bůh ráčí." A sedlák jen tak máchl rukou, jako když mouchy odhání. —

Stařeček již ani slova. Belhá o hůlce dále. Ale to nebyl obyčejný stařeček, a to byl sám Pán Bůh. Jen tak za stařečka se oblékl, aby ho lidé na potkání nepoznávali a tak mu pravdu upřímně o všem pověděli. —

Pán Bůh cestou uvažoval: „Kdyby sedlák nevěděl, že do roka umře, stavěl by plot trvanlivý a ten by ještě jeho vnukům prospěl; ale takhle dělá práci ledajakou. A tak všichni lidé, pokud budou věděti, kdy je pokryje drn, budou špatně pracovati."

I odňal v tu dobu Pán Bůh lidem vědomí o smrti, a my již nevíme, kdy kdo umřeme. Každý myslíme, že budeme dlouho živi a proto všechny práce dobře konáme, abychom jich hodně užili.

Dle vypravování z Humpolecka
napsal **Hanuš Sedláček.**

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Nezřídka divil jsem se a nemohl jsem pochopiti, proč se trestanci tak drali do svobodného sboru, odkud jich tak často přiváděli zpět do věznice se ztrátou výhod, nebo ještě s přídavkem prodloužené lhůty vyhnanství, za nějakou krádež nebo rvačku v opilém stavu. Mnozí z nich se mi sami přiznávali, že by pro ně bylo lépe proseděti ve věznici až do konce vyměřeného trestu a nevycházeti do svobodného sboru, kde se tak lehko dopracují nového trestu; ale přes to přece každý z těch, kdož tak mluvili, truchlivě přecházel po dvoře podél stěn věznice, a pohlížel závistivě na vrchy za nimi se vyvyšující, vzdychal a počítal, kolik měsíců a dní mu schází do svobodného sboru.. A nechť by si i vzdychali ti, kteří blouznili o útěku na svobodu, ti, kteří měli 20 až 30 let vyhnanství na bedrách: takové jsem chápal. Ale ke sboru drali se i ti, kterým do osad zbývaly nějaké dva tři měsíce... Podřízenost byla, pravda, ve svobodném sboru slabší; „ducha" s bodákem jsi nezpozoroval za zády; ale práce byla neméně těžká. Týž život v kasárnách, jenže v kasárnách mnohem horších, mnohem těsnějších, špinavějších a hlučnějších (díky větší svobodě); strava byla horší vězeňské, protože za svobodníky představenstvo nepátralo tak bystře a tak přísně. Co tedy za těch okolností vábilo sem tyto lidi? Svoboda vyjadřující se hlavně ve volnosti hráti v karty, píti vodku a chodti za dulcineami vyhnanství.

Ve smyslu čistě fysickém Šelajská věznice připravovala trestancům skutečně ohromné množství útrap. Nejhlavnějším z nich byla zápověď soukromého přilepšování stravy a nevyhnutelnost, i když máš své peníze, stravovati se pouhou erární polévkou. Mezi trestance dostávali se dosti zámožní lidé, avšak aby zacházeli až do takového — v podstatě prvopočátečného — altruismu, aby chtěli zlepšiti na svůj účet společný kotel (jak rozhodnuto bylo představenstvem) — nikdo z nich nikdy nemohl.

— Z jakého důvodu bych vlastními penězi krmil celou věznici? Řekli by, že jsem hlupák — uvažoval každý a dával raději přednost vzdychání hladem.

Arciť, ať si byl Šestioký jakkoli přísný, ať byly jakkoliv hrozné jeho řeči a přislibované tresty v nich, brzy i v Šelajské vzorné věznici utvořily se štěrbiny a průlomy. Nemocniční kuchař začal potichounku prodávati zbytečné mléko, sami nemocní — své porce masa, a pod. Dlouhý čas nechápal jsem, jak a za čí peníze provádí se tento umluvený obchod, protože se nedovolovalo trestancům, aby měli v rukách ani jediné kopějky a pronésti do věznice třeba jen jediný rubl při té podrobné prohlídce, se kterou jsme byli přivítáni při příjmu, zdálo se mi nemyslitelným. Jednou, když vyjádřil jsem své rozpaky tohoto druhu, stařec Gončarov, se kterým jsem byl ve stejném čísle, se zasmál.

— A kdyby se ještě lépe prohledával, trestanec bude míti vždycky peníze! Co si myslíte? Že tu ani v karty nehrají? — otázal se mne šeptem.

— V karty? Odkud by jich vzali? Karty pronésti je ještě tíže.

Gončarov neodvětil ani slova a vyšel ven na jisté místo, a vrátiv se odtud za několik minut, tajemně mi ukázal, lstivě se usmívaje, dvě hry starých, zamaštěných karet.

— Cože! Snad i vy hrajete? A, vzpomínám si, říkal jste...

— Nikoliv, já sám jsem, co jsem na světě, nehrál, ba nikdy mne ani neláká dívati se na hru. My jen tak s Peťkou... máme je. On je hráč a dokonce dobrý hráč, a fixléř prvé třídy. On, představte si, za celou cestu (šli jsme půl roku spolu) ani jednou neprohrál. On zná všecky ty výpady a úskoky kartářské do podrobna.

— I zde Semenov hraje?

— Jaká pak tady může býti hra! Stojí-li mu tady za to piplat se s tím. Po celé věznici tu koluje, když mnoho, tak — nějakých dvacet rublů.

— Tak proč pak udržujete karty?

— Jak to, proč? Kdo si chce zahrát — přijde k nám. Dostáváme procento.

— A, tak tedy...

Potom se mně samému přihodilo několikrát býti svědkem hry v karty. Prováděla se obyčejně na pryčnách v koutě komory nebo v kuchyni za krbem. U okénka ve dveřích měl povinnost státi hlídač, jenž když se blížil dozorce, obyčejně hlásil „Dvacet šest!" — obvyklý to umluvený signal vězeňských kapsářův. Hlídačem býval větším dílem Jaška Tarbagan, veliký milovník i znalec svého díla. Na štěstí kartářů býval dozorce službu mající vždycky ověšen jako rolničkami svazkem klíčů, které hřmotily při každém pohybu jeho a tím varovaly vinníky. Pamatuji se, v jakém rozčilení byla celá věznice, když jednou hráči „zaspali" v kuchyni: hlídač ho propásl a dozorce jim vzal přímo z ruky i karty i peníze. Očekávalo se, že Šestioký se vypořádá přísně s vinníky, ale k všeobecnému podivu omezil se na to, že podržel je několik dní v karceru a neprovedl ani prohlídky ve věznici. Podruhé dozorce zahlédl, že se v komoře hraje. Neslyšitelně odemknul zámek, rychlým trhnutím otevřel dvéře a skočil, aby sebral karty, ale karty zmizely.

— Kde jsou karty? Kde jsou karty? — křičel ztrnulý strážník pořádku.

— **Jaké karty? Pán s vámi, Prokope Filipiči... Jen jsme tak seděli a rozmlouvali.**

— Lžete, lžete, psí děti! Sám jsem na vlastní oči viděl, jak Petin rozdával. Ty je máš, Petine? Přiznej se!

— Ale nemám.

— Svlékej se, prohlédnu tě. Hlavu za to dám, že jsou u tebe. Já tě vymořím v karceru!

— Jak chcete, hledejte.

Všecko do poslední nitky zpřevracel dozorce na Petinovi, chlapíku sáhového vzrůstu, který pokorně nastavoval podle přání jeho ruce i nohy a svlékal boty, kalhoty i plátěnou kazajku. Karty jako by se byly do země propadly.

— Nu stejně ti bude, holečku, zle! Nic nespravíš. Však já tě dám pořád hlídat.

Dozorce odešel a trestanci začali se smát.

— Kam jste si vymyslil karty schovat, Petine? — vyzvídal jsem.

Vycenil vesele své bílé zuby.

— Na hlavě jsem je měl celý ten čas... Sotva že sem vběhl, rychle jsem udělal, jako bych si čepici spravoval a šoupl jsem je pod čepici... Těkal očima — neviděl jich. Všecko prohlédl, jen pod čapku mu nenapadlo se podívati.

Mne samého pobavil ten vtipný trestanecký úskok. Ještě něco podobného prodělal Jaška Tarbagan. Druhý dozorce, dostav podezření, že se v předsíni lázně hraje, vběhl tam rovněž střemhlav a jal se všecky prohledávat. Hlavní podezření padalo na Tarbagana, ale nalézti u něho karty se mu přece nepodařilo. Ukázalo se potom, že Jaška po celý čas prohlídky držel hru karet v dlani levé ruky, uměle je přidržuje malíčkem a ukazovákem. Ostatně, nehledě na podobné případy, nemohu říci, že by trestanci všeobecně vynikali dovedností dělati spiknutí a schovávati zapovězené věci. Všecka jejich proslavená dovednost a zručnost spočívá v opovážlivosti a v drzé duchapřítomnosti. Obyčejné vlastnosti ruské nátury, lehkomyslnost a nedbalost, mají trestanci ve vyšším stupni.

Avšak sám fakt, že objevily se ve věznici karty a peníze, dokazoval, že sama vůle Šestiokého a jeho naháněni strachu nestačí na to, aby vzorná Šelajská věznice stála vždy na jedné a téže úrovni přísnosti a vzornosti. Bylo mnoho případů, kdy mohl jsem se přesvědčiti, že trestanci měli stálé styky bez překážky s těmi několika svobodníky, kteří ještě před naším příchodem žili ve službách u samého velitele a dozorců. Vždycky čas od času objevovaly se přebytečné rukavice a košile, které byly odnášeny do hory a odevzdávány starému hlídači, nebo zůstávaly na místech dříve smluvených. Štěrbiny se trochu rozšiřovaly. Krok za krokem dobývalo se i v bodech podstatnějších. Tak se i samým dozorcům nelíbilo prováděti ranní přehlídku na dvoře a mrznouti při 40 stupních mrazu stojíce s obnaženou hlavou po čas modlitby a tak začali ji brzo prováděti v chodbě. Lučezarov vstával pozdě, i nebylo nebezpečí, že by se někdy ukázal sám. Trestanci zašli ještě dále a po dlouhém vyjednávání s dozorci, zavedli zvyk nezpívati, nýbrž jen čísti ranní modlitby. Ranní modlitba vůbec byla spíše rouháním, nežli zbožným výkonem. Hladoví, zimou se chvějící, rozespalí a ještě neumytí trestanci řadili se v chodbě a stáli na průvaně celých 10—15 minut, dokud si dozorci nerozmyslili, jak by je spočítali. Arithmetiku uměli šelajští dozorci velice špatně — a místo, aby současně počítali všecky v řadě za sebou, sčítali pro cosi každou z devíti komor samu o sobě, připočítávajíce pak jednu ke druhé.

— Šestnáct a osmnáct — je třicet tři.

— Třicet čtyři, Prokope Filipiči, — opravoval někdo z trestanců, ztrativ trpělivost.

— Och, spletl jsi mne, hochu! Musím znovu počítat.

A běží již po třetí přehlížeti všecko znova. Konečně ozve se velení:

— K modlitbě! Čapky do-lů!

Všichni mlčí.

— Proč mlčíte? Zpívejte.

— Nikdo nemůže zpívat, Prokope Filipiči.

— Jak to, že nemůže nikdo? Večer zpíváte, že?

— Večer, to je něco jiného... Ale nyní ze spaní, hrdlo má každý vyschlé, ochraptělé.

— Nu tak říkejte někdo.

Všichni mlčí.

— No, ty, Pěnkine, říkej.

— Neumím slova, Prokope Filipiči.

— Jakže, neumíš? Vždyť jsi zpěvák. Zachtělo se ti karecu, či co? Co je to za pitomost! Ohlásím to představenstvu.

— Bůh svědek, neumím slov, Prokope Filipiči! Nahlas to dovedu zpívat, ale odříkávat neumím.

— Říkej ty, Bulanove.

— Nemám hlasu, Prokope Filipiči.

— Jaký je to nesmysl! Mluví a nemá prý hlasu. Říkej!

— Mně přeskakuje hlas, Prokope Filipiči, — pištĺ Bulanov: — jak já mohu být předříkávačem? Nu ano, já budu říkat, když chcete: „Oči naše, rýsi na nebesích, Posviť se jméno tvá, přijď království tvé, buď vůle tvá jako na nebi, tak i na zemi. Chléb náš vezdejší dej nám jezt. Neodpusť nám naše viny, jakož i my neodpustíme vinníkům našim. Neuveď nás v pokušení, nezbav nás zlého. Amen."*)

— Do komor, pochodem pochod!

(Pokračování.)

---

*) Mnohé přeřeknutí ruského předříkávače zní v originále dle textu ruského Otčenáše mnohem přirozeněji, než se dá v češtině podati. Pozn. překl

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 28. června 1903. Číslo 26.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

BLAŽEJ JORDÁN:

MĚSTO NA SEVERU.

Lid na severu.

O lide můj! O lide na severu!
Sen krásný vznikl v podvečerním šeru...
Z teplických sadů mlha stoupala
a duše má se v snu svém houpala,
v snu budoucnosti Tvé, jež jednou k Tobě přijde,
můj ubohý, můj zanedbaný lide!

* *
*

Ah, zvoní sem ve zlaté naší Praze
deklamované menšinové fráse...
A občas řečník zvaný k cvičení
Sokolů zdejších, mluvit nelení
o povinnostech našich Čechů všech,
by pomáhali ve Tvých zápasech.
Pak odjede... A Ty, meč skrytý v kupě,
již nikdo nerozmete, ležíš tupě
a sladíš život v své impotenci
jednou tou sladkou reminiscencí!

* *
*

Jsi slabým... Nikdo Tebe nebudí.
Balvany těžké tlačí na hrudi
a přijde-li kdo, balvany hne v letu
a ve vlaku zapálí cigarettu.
Je spokojen. „Kus národní zas práce."
O díky, díky příští generace!

* *
*

Ty usínáš... Na bledém čele Tvém
prach černavý, jímž cizí metá zem,
Jsi bez zájmu a bez vší ochrany.
Na prsou leží těžké balvany
a silná ruka chce-li Tebe zvednout,
jen sténat slyší Tě, jen sténat, blednout.
Od chmurných nocí do zářného dne
jsou spoutány Tvé ruce bezvládné!

* *
*

O lide můj! O lide na severu!
Sen krásný vznikl v podvečerním šeru.
Z teplických sadů mlha stoupala
a duše má se v snu svém houpala,
v snu budoucnosti Tvé, jež *jednou* k tobě přijde,
můj lide!

České Besedě v Teplici věnuje *Křikava.*

O. JOZÍFEK.

VÝVOJ CHARAKTERU — VÝVOJ SPOLEČNOSTI.

(Studie o vzniku české reformace.)

Přihlížeje k pohřebnímu aktu na jistém evangelickém hřbitově konal jsem některé úvahy. Předně se mi zdálo, že duchovní v řeči nad hrobem nečiní dobře, naráželje na vztahy pozůstalých členů rodiny k zemřelému. Ti mají beztak dojmy a vzpomínky velice živé a nesluší se jim přidělávati bolesti. Je to povídání sentimentální a není teleologické — nemá sociálního účinku. Nemá účinku takového, že by se na př. dalo čekati, že pozůstalí následkem dotyčného roztesklivění začnou od smrti drahé osoby jinak, lépe žít; ono nemůže býti podmínkou při tvoření povahy. Nyní si pozůstalí popláčí — a co potom? Potom následuje něco nevýslovně důležitějšího: pozůstalí budou musit spolu žíti, budou si musit pomáhati, vlastně lépe: jeden každý bude musit hleděti si díla v společenské organisaci mu připadajícího, čímž jedině mu dána je možnost prospívati celku, prospívati, „pomáhati" své rodině. Pláče-li kdo hořce nad hrobem své manželky, svého bratra, řeknou mnozí, že je „dobrý člověk". Ale není pochyby, že jedině ethicky cenná je na člověku ona druhá věc, že pro společnost a pro rodinu je jedině cenná jeho schopnost živiti se přiměřeně společenskému okolí.

Tato věc jest jasná, a nebude asi, kdo by nesouhlasil s tímto brojením proti sentimentálnosti v životě. Mnohý si také vzpomene na příklady, že právě lidé náchylní k roztklivění — bývají to hysterikové — jsou lidé ničemní, kteří nemohou

pomoci ani sobě ani druhému; a že stupni jejich roztklivění odpovídá stejný stupeň zlobivosti, kterou nesčíslněkráte častovali třeba téhož nebožtíka, byl-li po čas své choroby svěřen jejich ošetřování. Hůře bude při pokusu, který chci nyní učiniti, při pokusu osvětliti, odkud se v duši člověkově bere dostatečná disposice k ethickému jednání, dostatečná volná podstata, aby mohl konati, co v daném společenském okolí se od něho očekává. Dnes tuto volní hodnotu si nepředstavujeme jako mohutnost v duši a priori tkvící, a člověka ne ze své vůle, z citu povinnosti a pod. jednajícího, nýbrž hledáme ve světě vnějším podmínky vůle historickým výkladem a snažíme v minulosti a přítomnosti shledati v z n ě t y, na které charakterní, altruistické, ethické jednání individua jeví se býti r e a k c í. Jakého druhu vzněty pak mohou ve vnějším světě (v minulosti a přítomnosti) tvořiti equivalent toho, co zoveme v duši individua charakterností, ethickým jednáním? Musí to býti vzněty, jimiž sama společnost, společenské okolí na nitro člověkovo působí: jsou to s p o l e č e n s k é v z t a h y. To, co nazýváme charakterem u individua, je výsledkem emocionálního působení, minulého a přítomného, společenských vztahů. Pokusím se uvésti k tomu příklad. V evangelickém chrámě byla ohlášena sbírka ve prospěch malého augšpurského sboru na moravském Valašsku. Farář uváděl, že sbor má jen 700 duší, že po léta se snažil o postavení chrámu, že presbyterstvo mozolně shánělo prostředky vypisujíc až 100 pct. přirážku k c. k. dani, že však přece zbyl onomu sboru dluh, na jehož umenšení se vyhlašuje tato sbírka. Přítomní dávali, a není, pochyby, že všecky je k tomu vedl v š e o b e c n ý c i t p o v i n n o s t i — kausální nexus mezi jejich jednáním a citem povinnosti nedá se popříti. (Nanejvýš je pravda, že při obyčejnosti podobných sbírek někteří dávají ze zvyku beze vší úvahy.) Věnujme však pozornost jednomu druhu dárců: přítomným presbyterům. Ti dali více, a není pochyby, že vznětem k tomu byl společenský vztah s jejich presbyterství. Také oni jsou presbytery, také oni mají na starosti církevní stavby atd. Jejich altruistický projev jeví se takto jako něco podružného vzhledem k jejich presbyterství. Oni dávají více, ne že by byli přemluveni meritorním obsahem farářovy prosby, nýbrž vlivem svého presbyterství. Jejich altruistické jednání jest opřeno ani ne tak zájmem o cizí bídu jako zejména o vlastní životní dílo. Láska k druhému bez tohoto pozadí zájmu a zájmů o vlastní dílo je nemyslitelna. Absolutní láska k bližnímu, jen protože je to bližní, není láskou. Je to láska hysterika, který „pláče s plačícími a směje se se smějícím“, ne láska člověka, jenž prožil jistý život a má za sebou jisté dílo.

Je možno, že ve shromáždění vzpomenutém vedle presbyterů také jiné osoby mají společenské vztahy, které jsou schopny stupňovati výnos sbírky. Celkem lze říci, že výnos sbírky stoupá v přímém poměru s množstvím společenských vztahů přítomných osob. Jistou disposici k ethickému konání, o které v našem případě jde, zdědili přítomní jako společnost po svých ascendentech, ti zase po svých ascendentech atd., a u všech jako podmínka jejich vůle se jeví společenské vztahy přítomné a minulé. Co se nám projevilo jako v š e o b e c n ý c i t p o v i n n o s t i, je vidno, že má své podmínky jednak v přítomnosti, dále však a to hlavně v daleké minulosti.

Z této úvahy plyne: Celkovou disposici k ethickému jednání o nich přítomných obdržíme, sečteme-li všecky vzněty společenskými vztahy působení od přítomného okamžiku do doby, kdy společnost, v níž žijí, vznikla. Pro jednotlivce značí tento pochod: v ý v o j jeho c h a r a k t e r u. Koná-li v přítomné době jednotlivec, čeho je třeba, jsou-li jeho činy ve shodě s ethickými nároky současné společnosti, nazýváme tuto jeho duševní disposici, tuto jeho volní hodnotu charakterem, povahou; charakter pak je plodem historickým a složeným, složeným z prvků vzniklých emocionální činností společenských vztahů. Dává-li některý z oněch presbyterů, je to projevem jeho charakteru; prvkem tohoto charakteru pak — vedle disposic zděděných — je také emoce způsobená společenským vztahem: jeho presbyterstvím. Za jiných okolností životních, oře-li, sedí-li doma či jí či hlasuje ve shromáždění, uplatňuje se emoce jiná nebo jiná součást jeho charakteru.

Problém, jak patrno, je dosti závratný, i obrátíme se k snadnějšímu pátrání, mohou-li společenské vztahy pozbýti své emoční moci, a k otázce, co se potom stane. Společenské vztahy pozbudou své emoční moci patrně v okamžiku, kdy zmizí u individua zájem o jeho vlastní dílo. Nemá-li onen presbyter zájmu o své presbyterství, nemůže ono míti vlivu na jeho štědrotu. Pak bezpochyby daruje z e z v y k u — jako mnozí jiní. (Jiná část daruje z j e š i t n o s t i, a někteří — zvláště některé ženy — na základě emoce zvláštního druhu: podlehnou jednak přehnaně drastickému vylíčení bídy almužníků, jednak drastickému vylíčení nebeských krás, které jim za jejich dar po smrti budou odměnou. Je to emoce h y s t e r i c k á; osoby jí podléhající darují pak více, než jim poměry dovolují, nemorálně porušujíce na př. svou povinnost k dětem, rodině a pod.). Ve společnosti, kde jednotlivci pozbývají zájmu o své dílo a společenské vztahy své emoční moci, zastavuje se 1. vývoj charakteru jednotlivcova. Je-li na individuu ethicky jedině cenné to, aby jím společnost mohla disponovati, aby jeho

jednání o stavy vědomí byly ve shodě s potřebou společnosti, (aby byly společensko-účelně mravné), ztrácí individuum tuto cenu. Dar učiněný na základě jiné emoce než je opora o některou součást vlastního charakteru, než je opora zájmem o vlastní dílo, je sice také darem, ale neznamená na dotyčném individuu obohacení charakteru, neznamená ve vývoji jeho charakteru další stupeň.

2. Tento další stupeň ve vývoji individuálního charakteru můžeme za jistých okolností — při jiné společenské činnosti než je právě sbírka chrámová — si mysliti hromadně: celá řada osob anebo celá společnost vůbec má na základě svých dosavadních společenských vztahů všeobecnou duševní disposici k témuž novému činu, anebo k témuž novému společenskému počínání. Tu mluvíme o vývoji společnosti. Vývojem společnosti myslívá se něco nevýslovně složitého, ale v podstatě to není než popsaný vývoj individuálného charakteru a vývoj společenských vztahů; (ono nové počínání, k němuž se všeobecná duševní disposice objevila, jest novým společenským vztahem, po případě novou společenskou institucí.) Obohacuje se ethicky duševní život jednotlivcův, a schopnost k tomuto obohacování, k tomuto podrobování vůle zájmům všeobecnosti, jest zároveň pramenem nových společenských vztahů, nových životních poměrů, nových společenských institucí jakožto prostředků k fedrování stále množících se a raffinujících životních zájmů a potřeb lidského individua. K tomu, aby vznikla nová společenská instituce, aby vztahy jednotlivců mezi sebou obohaceny byly o vztah nový, jest třeba dvou věcí: Předně objektivního, obyčejně na nějaké nové přírodní podmínce se zakládajícího podnětu nové instituce. Za druhé pak podnětu subjektivního, a tím je popsaný vývoj soplečenských vztahů a charakteru jednotlivcova: na dosavadním vývoji společenských vztahů musí se zakládati všeobecná duševní disposice, aby řada jednotlivců anebo všichni jednotlivci chtěli si týmž způsobem, chtěli si institučně počínati. Bez tohoto subjektivního pochodu, bez tohoto základního činitele společenské evoluce, není možno obohatiti počet společenských institucí, poněvadž není prostředku donutiti individuum, které nemá zájmu na dosavdním svém díle, aby ve svůj zájem pojalo něco nového.

3. To, co nazýváme životem společnosti a lidskou kulturou, je plodem lidí, jedinců jednajících ethicky. Ethické jednání můžeme s Giddingsem (Základy sociologie str. 440 Foustkova překladu) nazvati jednáním či úsilím utilitárním, a pokusiti se, dá-li se ono z psychologického dění a z psychologických vlastností lidských lépe vyložiti, než se to podařilo Giddingsovi. Giddings po správném výkladu (str. 436—440) o psychickém určení nechává následovati výklad o tak zv. úhrnném blahu, o otázce, jak je umožněno, aby člověk byl šťasten jednak, když hoví svým individuálním potřebám (chuti, vášni, soupeřství), dále však také, když musí se podrobovati vnější působnosti a zájmům společenského okolí, jenž není uspokojivý. Hledá slastnou emoci, jež by společensko-účelné, ethické, mravné konání v duši individua stejně odůvodňovala, jako slast chuti, lásky a soupeřství odůvodňuji dotyčná jednání egoistická, a dochází k názoru (na str. 442): „Všechno utilitární úsilí, opakuji, vzniká ze slastí a strastí, jež jsou sdruženy s reakcemi našich skutků a nikoli bezprostředně se skutky samými.“

Nebude na škodu uvésti slovně celou pasáž na str. 440 a následujících: „Aby se porozumělo povaze úhrnného blaha, jest nutno vzpomenouti, že slast má dvojí kořen. Nalézáme slast v samovolné činnosti; pociťujeme slast, když jistým způsobem a do jisté míry jsme podrobni nějaké působnosti.

Některé z nejzavilejších záhad mravovědných a psychologických by se zjednodušily, kdyby byly vyjádřeny výrazy této známé pravdy. Intuicionalisté nám praví, že hledati slast jest podstatným zlem a pramenem mravní špatnosti. Slast dle jejich mínění není žádným průkazem nebo měřítkem nebo zárukou práva. Voliti libé může býti (jen) tolik jako porušiti každýkoli závazek; voliti cestu povinnosti může býti toliko jako vydati se strádání. Utilitaristé zase připouštějíce, že povinnost a slast ne vždy se shodují, dokazují, že se shodují obyčejně nebo že se shodnou konec konců. Strast jest zlem sama v sobě; libost jest dobrem sama v sobě. Strast jakožto přívlastek povinnosti jest ospravedlnitelná jenom předpokladem, že cesta povinnosti vede k hojnější a úplnější slasti. To, co má nelibost za svůj obyčejný cíl, nemůže býti povinností. Takový klad značí odpor ve výraze.

Přihlédneme-li však k věci zevrubněji, shledáme, že intuicionalisté obyčejně myslí na slast, jež bezprostředně provází činnost, a na nelibost, jež přichází později, působíc ve vzdálenějších důsledcích na osobu, jež jsouc v činnosti, našla okamžitého ukojení. Utilitaristé naopak myslí na vzdálenější slast a na přítomnou nelibost. Slast v jejich osnově jest slastí plynoucí z toho, že na nás něco působí; jejich strach jest strastí plynoucí z námahy. Nějaký mladík na př. stráví noc ve hře. Momentanní jeho slast jest prázdná, následující pak nelibý stav jest skličující. Intuicionalista nazve mladíka toho vyhledávačem slasti a prohlásí vyhledávání slasti za hříšné. Utilitarian řekne, že není žádným pravým vyhledávačem slasti, a nazve jej pošetilým, poněvadž prý nezná, co jest pravá slast. Ten i onen však má pravdu.

Co se v obyčejném životě zove vyhledáváním rozkoše nebo slasti, není „vyhledáváním", nýbrž vydáváním se opojení slastnému, jež provází samovolnou činnost našich mohutností. Jest téměř docela nebo docela odloučeno od každého pomyšlení na následky, na to, že člověk zase bude podroben vlivu plynoucímu z výsledku jeho skutků. Slast chuti a vášně jsou toho druhu, jakož i slasti soupeřství.

Co na druhé straně zveme užitkem, jest obyčejně slast plynoucí z působnosti nějaké vnější osoby nebo věci na nás, následkem nějakého skutku, jejž jsme vykonali ne k vůli jeho bezprostřední libosti, nýbrž pouze pro jeho vzdálenější důsledek nebo reakci. Slast bohatství a vážnosti jsou t---- těch užitků.

Tyto rozdíly jsou základní. Všechno utilitární úsilí, opakuji, vzniká ze slasti a strasti, jež jsou sdruženy s reakcemi našich skutků a nikoli se skutky samými."

Člověk jedná jen pod tlakem bezprostředních činitelů; a musí se nalézti v psychickém dění bezprostřední činitel také pro činnosti konané, jak míní Giddings, k vůli jejich vzdálenějším důsledkům, pro činnosti utilitární, ethické. Proč se podrobujeme působnosti nějaké vnější osoby? Která emoce slastná tu nahrazuje slast chuti, vášně, soupeřství? Něco samovolného tu také musí být a co to je? Co plodí „cit povinnosti", jenž potom v důsledcích svých vede k bohatství a vážnosti individua? Názor o psychickém určení nám přece brání odůvodňovati lidská jednání zřením individua k těmto utilitaristickým důsledkům. Děje duševní jsou ty, které si bezprostředně uvědomujeme, a mezi city a stavy vědomí psychologií uznávanými není utilitaristické ex post slasti, jak ji Giddings má na mysli. Možnost utilitaristického, ethického jednání individua není dána ničím jiným než tou jeho vlastností, že vždycky při něm zbývá jistá sféra pro samovolnost, pro individuální libost. Není jediné utilitaristické, z citu povinnosti konané činnosti, aby individuální zálibě neponechávala tolik místa, kolik umožňuje individuu setrvávati při práci (věnovati jednotlivým jejím momentům potřebnou pozornost). Úplné potlačení individuální, osobní záliby značí konec práce, a bylo by marno nedostatek této záliby v duši individua nahraditi nějakým zájmem všeobecnosti, citem povinnosti, čili Giddingsovou ex post slastí — všeobecnost nepracuje, nýbrž pracuje individuum, také nepracuje budoucnost, nýbrž přítomný process v individuálné duši. Individuum musí býti možno v kterémkoliv okamžiku zaujmouti k práci osobní stanovisko, jež by mu dostatečně dovedlo odůvodniti, že má v práci pokračovati. Upokojení, smírná nálada, jež bývá zpravidla výsledkem takového odůvodňování, jest pak pramenem práce, jest bezprostředním vznětem úsilí utilitárního, jako je slast chuti, vášně a soupeřství bezprostředním činitelem při jednání egoistickém. Popsaný přítomný process, mající podobu jistého pro a contra, podstatně se liší od slasti plynoucí z práce, povinnosti vykonané, kterýžto budoucí duševní stav Giddings mylně uznal za činitele již při úsilí utilitarném.

Řekne-li se, že individuum k práci zaujímá své osobní stanovisko, tím samým je řečeno, že zaujímá stanovisko naproti svému lidskému, společenskému okolí, nikoli naproti fysickému předmětu práce, naproti jejímu meritornímu obsahu. Výsledek práce dělníka lámajícího skálu jen zdánlivě závisí na její tvrdosti a ostatních fysických vlastnostech, ve skutečnosti závisí jedině na jeho poměru k lidem. Ten je smysl faktu, že člověk jest bytostí společenskou, ethickou, mravní. Paradoxon, jak patrno, je zcela obdobné s paradoxem, že presbyter dává ne následkem obsahu prosby, nýbrž vlivem svého „presbyterství". Emoce presbyterstvím, společenským vztahem, jak jsme to nazvali, že zaujetí osobního stanoviska, jehož úkol při ethickém jednání přítomném je téměř nepozorovatelný, ba paradoxní, jež však se jeví výhradným činitelem při minulém duševním pochodu, jenž vedl k vytvoření přítomné duševní disposice k ethickému jednání, výhradným činitelem při vytvoření individualného charakteru.*) Dá-li se od osob v chrámě přítomných očekávati jisté ethické jednání, jest to jen následkem, jak pravíme, jejich charakteru, t. j. následkem získané disposice v minulosti, následkem toho, že jejich předkové v několika generacích si *zvykli* k dotyčnému jednání zaujímati stanovisko podobné nebo totéž.

Stejně v daleké minulosti je řešen poměr dělníka lámajícího kámen k jeho společenskému okolí. Citový onen zápas, mezi pro a contra je u něho téměř nepozoruhodný, ti, kdo poslali ho lámati, spolehli a mohli se spolehnouti na jeho svědomí, na jeho charakter. Také on vlastně k práci osobního stanoviska nezaujímá, nýbrž vyskytá se u něho jistá zděděná disposice — — praví-li se, že jeho nejen fysická, ale i duševní organisace jest z minulosti zařízena společensky, znamená to hlavně, že má z minulosti pocházející návyk, zaujímati osobní stanovisko ve shodě se společností — — on v přítomném případě zaujme totéž či podobné stanovisko jako zvykli byli zaujímati jeho ascendenti, a jaké zvy-

*) Zajetí osobního stanoviska naproti předmětům dnes působí na nás směšně. Je směšné, kouše-li pes kámen po něm vržený, jako směšné bylo počínání Xerxa, kážícího mrskati Hellespont. Na počátku svého psychického vývoje byl však člověk k podobnému „nerozumnému" jednání asi značně nakloněn.

kli jsou následkem týchž zděděných disposicí, následkem toho, že duševně zažili týž společenský vývoj, zaujímati všichni členové současné společnosti: Existence současné společnosti, přítomný život na př. naší české společnosti, nás všech, kteří v ní dnes žijeme, dochází dostatečného vysvětlení právě faktem, že každý jednotlivec musí v mezích zděděné duševní disposice jednati při nejmenším tak, jak jednal (za týchž okolností) člen generace předcházející: To, že jednotlivec nemůže a nemusí znovu zaujímati osobního stanoviska, že mravní jeho poměr k společnosti jest z minulosti řešen a vše ostatní jen otázkou spontanního života, jednak zaručuje, jednak umožňuje tak zvanou společenskou tradici, — každý jednotlivec bez nucení, bez poučování koná své životní zájmy, podléhaje nemorálným činitelům, jako jest potřeba jídla, plození a vedle toho utilitaristicky spracovávaje se zděděnou morální silou zděděné kvantum fysického okolí.

Mravní síla určité společnosti nezávisí patrně na ničem jiném, než na způsobu, jakým v ní jednotlivci zaujímají osobní stanovisko. Již jindy (Rozhledy roč. XII. str. 317) poznamenal jsem, že na př. hospodářská krise českého rolnictva by byla řešena, kdyby všichni sedláci jedné vesnice rovnali se dvěma svým přičinlivějším sousedům, t. j. kdyby u průměrného českého rolníka o jistý stupeň zvýšila se chuť k práci.

Z povahy utilitaristického konání, jakožto konání závislého na zaujímání osobního stanoviska, plyne, že u jednotlivce i u společnosti nevyčerpává se ani zdaleka při práci všecka fysická energie, nýbrž pouze její část odpovídající osobnímu stanovisku zaujímanému průměrným jednotlivcem. Jak patrno, je tu možné stupňování, a sice v míře velice značné. Dokladem takového stupňování je, vidíme-li ze statistiky, že za týchž přírodních podmínek zemědělci v Anglii sklidí po hektaru 23.3 hektolitrů pšenice, ve Francii 12.25.

Existence jisté společnosti, její trvání v tradovaných, zděděných řádech a nevybočování z nich, dochází dostatečného vysvětlení tím, že individuu a celé společnosti není možno zaujímati osobní stanovisko leda v mezích zděděné disposice. Čím však vysvětlíme si vybočení z tradičních řádů zvané pokrokem, reformou, společenským vývojem?

(Dokončení.)

BESEDY NA ČERNÉ HODINCE.

O kanárkovi.

(Dokončení.)

Obratle nejsou ve všech směrech k sobě pohyblivé, nýbrž pouze ve dvou směrech skloněných k sobě pod pravým úhlem, asi tak, jako jezdec v sedle se může skláněti do předu i do zadu, jakož i na pravo a na levo. Klouby tyto slují také proto klouby sedlovými. Tyto klouby podmiňují hlavně velikou ohebnost krku a k tomu hlava upevněna jest na krku mnohem pohyblivěji nežli u ssavce. Ale ještě bych rád věděl, proč ssavci a ptáci jeví tak nápadný rozdíl ve stavbě svého krku?

Karlouš: Protože pták musí zobákem zobati potravu ze země, brániti se, i hnízdo stavěti, proto musí býti jeho hlava tak pohyblivá.

Dr. B.: Ale proč to vše musí dělati zobákem?

Bohuš: A čím by to měl dělati? Vždyť nemá rukou?

Dr. B.: Nu, to jsi poněkud přestřelil; psi vepři, koně atd. nemají také rukou. V podstatě máš však pravdu. Ptáci rovnají se do jisté míry člověku, jemuž chybí obě ruce, a který tedy jest nucen hleděti, aby si pomohl nohama i ústy. Křídla stala se úplně nepotřebnými jako ústroje k chápání, držení, hrabání, kopání, lezení a co vše ještě ssavec předními končetinami koná. Za to ovšem vyměnili si náhradou nejkrásnější umění, jež ode dávna vzbuzovalo závisť lidí, umění létati.

Rudolf: Ale tatínku, proč pak nemají ptáci mimo křídla také ještě paže?

Bohuš: To ti mohu říci. Veškeří obratlovci mají jenom čtyři končetiny, dvě přední a dvě zadní. U ptákův křídla zastupují končetiny, jak lze ještě z kostí snadno poznati. Kde by se tedy měl vzíti ještě jeden pár předních končetin?

Karlouš. Myslím, že i ssavcům by prospěla větší pohyblivost krku.

Dr. B.: Věc má také svoje značné stinné stránky. Čím delší krk a čím četnější jeho články, tím větší svalové síly třeba, udržeti těžkou hlavu na konci jeho v rovnováze. Představte si nyní hlavu jelenovu nebo vola na dlouhém, pohyblivém krku labutím. Pták zaplatil však také velikou pohyblivost svého krku velmi citelnou ztrátou, na kterou jistě nepřipadnete.

Bohuš: Myslíš, že nemá rohů.

Dr. B.: To by nebylo tak zlé, vždyť hlodavci, opice atd. nemají také rohů. Ne, ztráta, o níž mluvím, jest mnohem povážlivější. Pták pozbyl pro svůj krk zubů!

Karlouš: Myslíš to opravdu, otče? V jakém spojení jsou zuby s dlouhým krkem?

Dr. B.: O, ve značném. Aby bylo lze pořádně užívati zubů, třeba k tomu silných kostí, o něž by se mohly opírati a stejně silných svalů, jimiž by byly proti sobě pohybovány. Chceme-li rozlousknouti ořech, vezmeme k tomu řádný železný louskáček.

Kdyby byl louskáček už ze dřeva, nerozlomil by se ořech, nýbrž spíše louskáček. Ze dřeva musil by býti mnohem tlustší a silnější. Stejně je to s našimi čelistmi, které docela tak působí jako louskáček. Jest nutně třeba, aby byly při nejmenším tak silně stavěny, aby se neohnuly nebo dokonce nezlomily, když rozemílají potravu, a aby byly dostatečně veliké, tak aby poskytly místa k úponům svalů, jež čelisti v pohyb uvádějí. Obojí podmínku však nelze splniti, nejsou-li kosti tyto poměrně těžké, jak to skutečně shledáváme na kostech ssavců. Třeba-li však, aby hlava pro značnou délku a pohyblivost krku každým způsobem se stala lehčí, a stane-li se to na účet čelistí, pak ovšem jest po síle kousací, a zuby nemají významu. Tak se stalo, že ptáci během dob pozbyli zubů — dříve je totiž měli — a že veškeré kosti jejich lebky staly se tak velice lehkými, že sotva lze mysliti něco drobnějšího.

Bohuš: Ale vždyť přece ptáci musejí rozžvýkati to, co jedí.

Dr. B.: Masožravcům toho sotva jest třeba, jak to vidíme na šelmách a hadech, kteří nežvýkají. Jinak však jest u ptáků žeroucích zrna. Ale pro tyto nalezena byla zcela podivuhodná náhrada, kterou bychom vlastně jen u člověka předpokládali: užívají totiž umělých zubů.

Bohuš: Ale, tatínku, nedělej žertů. Pták s umělým chrupem, to je směšné.

Dr. B.: A přece je tak, jak pravím. Ovšem nesedí tento umělý chrup v ústech, jak se domníváš. V zobáku zrnka nemohou býti rozmělněna; proto přeloženo bylo rozmělňování potravy až do žaludku. Stěny žaludku jsou proto ne tenké, jako u nás, nýbrž tlusté a masité, jak můžete dobře viděti na žaludku husím. Vnitř jsou stěny žaludku vyloženy silnými deskami rohovými, jež pomocí svalových stěn se proti sobě trou. Až potud jest vše v pořádku a o umělém chrupu není ani řeči. Ale teď přijde to žertovné. Zdá se, že rohové desky dovedou zrna obilní rozemílati jen velmi nedostatečně. Proto pták hledá malé oblázky a polyká je. Ty oblázky konají potom v žaludku úlohu našich zubů, nebo, chcete-li raději, úlohu mlýnských kamenů, mezi nimiž obilí pomocí svalnatých stěn a rohových desek se rozetírá.

Karlouš: Pak není pštros tak hloupý, jak se vždy myslí, když požírá kousky skla a kaménky.

Dr. B.: Není; to jest pouze nerozum lidský, který jej prohlašuje proto za směšného. Vždyť bylo pozorováno, že chycený pštros přes dostatečnou potravu ve svém žaludku zhynul hladem, poněvadž na lodi nemyslili na to, aby mu dali do klece také nástroj ke žvýkání, totiž oblázky. Nu vidíte, co jsme si toho napovídali, když jsme začali o našem kanárkovi, když spí. Kdybychom si chtěli zevrubněji všimnouti jeho vlastního těla, jeho křídel, očí, uší, jeho hlasu i jeho vnitřních ústrojů, shledali bychom o mnoho více, co by vzbudilo zábavu i úžas. Leč o tom promluvíme si snad někdy jindy. Myslím, že našemu kanárkovi zvoní již v uších, že jsme o něm toho tolik napovídali.

———

STUDENTSKÝ KOUTEK.

Vina.

Jak už bývají manželky šetrné a opatrné, (není divu, při nynějším blahobytu!) — hned z rána připomínala mi žena, abych si vzal staré šaty, že beztoho půjdu zas malovat. — Je to můj jediný sport o prázdninách, mezi školním rokem se k tomu nedostanu. — Ale já jsem na to zapomněl, a když jsem vstana oblékl již nové šaty, nechtělo se mi převlékati se. Ostatně nebylo mi po chuti, že mi žena připomíná věci jako dítěti.

A šli jsme s hochem, sextánem, malovat do parku. Umínil jsem si, že se nepošpiním. Vyhrnuv rukávy a shodiv manžety, připravoval jsem paletu. Však, co čert nechtěl, kus berlínské modři, barvy nesmírně vydatné, rozpínavé a drzé, přišlo mi na spodní plochu palety, a já sedě před štaflí, položil jsem právě tím místem paletu na koleno; kalhoty byly zničeny.

Můj úžas nebyl menší než hochův. Vida moji nehodu, zbledl jak omráčen. „Honem terpentin!“ zvolal, a uchopiv láhvičku se silicí a hadřík, jal se skvrnu drhnouti. Tím hůře! Modř roztahovala se šíř a šíře po světlé látce.

„Tatínku, pojďme domů, já to zaperu,“ nabízel se hoch, jindy nepříliš hbitý.

Doma je zavřeno, nevzali jsme si klíč, a maminka je na zahradě u prádla, na nitám.

„Nic nedělá, vlezu otevřeným oknem do síně a otevru zadní chodbu.“

A v letu přehoupl se hoch přes zeď a skočiv do síně, vykonal vše, jak byl řekl. Doma mydlil, pral a kartáčoval, že jsem se neubránil smíchu. Jak by šlo o vlastní nehodu. Konečně podařilo se nám jakž takž skvrnu vyprati a kalhoty usušiti. Trvalo to dosti dlouho, na štěstí se žena dlouho nevracela. Při obědě zachovávali jsme hluboké mlčení o celé události. Hoch hrál svou roli znamenitě, ale žena se potutelně usmívala. Neříkala nic až po několika dnech jsem sám celou událost s velkým gaudiem líčil.

„O já jsem to uhodla hned! Vždyť jste nechali v síni mýdlo, kartáč a umývadlo plné modrých mydlin!“

Často vzpomínám na komickou příhodu tuto, na prazvláštní ochotu hochovu, jeho strach, soucit s mým malheurem! Jak jsme si byli blízci — nedělila nás ani řada let, ani poměr nadřaděnosti a závislosti: byli jsme jedna duše. Tak sbližuje lidi nehoda — a vina! — —h—

———

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

S hlukem a smíchem rozchází se kobylka po komorách.

— Aj, vida, přeskakuje mu hlas! Neumím, říká, a jak to provedl, jako sám pop — právě vhod!

Od té doby slýchali jsme každého jitra ono „Oči naše, rysi na nebesích . . ."

Úlevy šly ještě dále. S počátku měli dozorcové přísně předepsáno otevírati komory dokořán jenom hodinu za den, aby se vzduch provětral a slabí, kteří byli lékařem sproštěni práce, aby se mohli projíti. Když vypustili starosty do kuchyně pro oběd — v komorách okamžitě za nimi práskli dveřmi a zamykali; když vraceli se s obědem — musel je dozorce opět vpouštěti. Takovým způsobem stávalo se, že během dne, od ranní do večerní prohlídky, musil padesátkrát otevírat každou komoru a právě tolikrát zavírat. A komor bylo devět. Rozumí se samo sebou, že i nejpřesnější z dozorců cítili se ve dnech své služby nejnešťastnějšími lidmi na světě, nalézajíce se v neustálém rozčilení, shonu a potu. A jelikož na celou věznici počítán byl jen jeden vnitřní službu konající dozorce (druhý byl za vraty), je přirozeno, že neměl téměř ani kdy střežit i kuchyni i nemocnici i karcery i dílnu, kde opravovalo se prádlo a obuv. Vzhledem k tomu Lučezarov rozhodl brzo nechávati komory otevřené ve svátky po celý den, ve všední dny od ranního zvonění do práce až do návratu hornických dělníků. Po těchto povolnostech vyšších představených stali se i dozorci smělejšími. Trestanci pak je nepřestávali „podpichovat".

— Ech, Prokope Filipoviči, stále se bojíte, všeho se lekáte.

— Já se řídím, bratře, instrukcí . . . Jak se mi nařídí.

— Nařídí se to, nařídí se ono, to se ví. Jenže člověku je také dán rozum. Proč pak ani Ivan Pavlovič, ani Vasilij Andrejevič nikdy komor pod zámkem nedrží? Nu, ovšem, když předpokládají, že právě přijde představenstvo, tak spěchají. Však na to je zvonec; starší dozorce, který má službu, je povinen varovati.

— To nemůže být. Nevěřím, že by Ivan Pavlovič nebo Vasilij Andrejevič komor nezavírali. Jaké to meleš nesmysly, psí synu.

— Bůh mi svědkem, že mluvím pravdu, nezavírají. Ovšem, štěbetat nerozvážně o tom neporoučejí. Proto jsou to lidé jemného smyslu.

— To je nějak pochybné — odchází Prokop Filipovič, pokyvuje hlavou, avšak přece upadá v jakési rozmýšlení.

A na Vasilije Andrejeviče a Ivana Pavloviče snažili se trestanci působiti domnělou blahosklonností Prokopa Filipoviče k nim. Přepjaté pochvaly soupeřů nezřídka jevily opravdu svůj vliv, a některý z dozorců stal se brzo skutečným oblíbencem obecenstva.

— To není Ivan Pavlovič, ale prostě lahůdka! — říkali si, nevědouce, jak ho pochváliti.

Avšak jakkoliv vážné, jakkoliv významné byly všecky úlevy a ústupky, trestanci během doby vybojované, pro mne byl život v Šelajském dolu jako dříve nevýslovně těžký. Neztravitelná a málo výživná ztrava; práce ve vlhkých a chladných šachtách; kasárenský ponižující způsob života, zatlačující do bláta všecky závažnější city a snahy; zbavení svobody a styku se vzdělaným světem; těsné soužití s lidmi, s nimiž měl jsem tak málo společného a příbuzného; trpké dny a černé noci s trýznivou bezsenností nebo s těžkými sny, — ach! i nyní ještě po uplynutí tolikerých let, zachvívám se pokaždé, když si na to vše vzpomínám . . . Srdce se opět chvěje, opět je plno ran a smutku . . . Tiše, tiše, neposlušné! Přemoz své pohnutí! Staňme se opět všestrannými letopisci byť i hrozné, přece však již prožité minulosti. Budeme po pořádku vyprávět, co v ní bylo nejvíce vážné a zajímavé: třeba se to někomu hodí!

VIII.

Počátek mé školy.

S počátkem zimy a prodlužováním nocí zavírali nás na zámek stále časněji a časněji. A já, přiznávám se, těšil jsem se tomu. Teprve tehdy, když konečně odbyta byla večerní prohlídka se všemi svými strachy, křiky, třeskem a bleskem, když zaskřípal zámek za odcházející suitou Lučezarova, teprve tehdy oddechl jsem si z plných plic a cítil, že do příštího jitra nikdo nepokusí se o mou svobodu, nikdo nevdere se do mojí duše, že na celých dvanáct hodin jsem bezpečen před všelikou novou urážkou a před nadávkami. Toto dlouhé přebývání pod zámkem mělo mnoho ošklivých stránek, ale pro mne existovaly mnohem hroznější věci, než zatuchlý, dusivý vzduch a blízký styk s lidskými odpadky. Ostatně vynasnažím se dáti čtenáři nějakou představu i o tom ovzduší, které jsme museli dýchat. Komora byla dle prvého rozpočtu uchystána pro šestnáct lidí (číslo to stálo i na destičce přibité na dveřích); ale, jak jsem již pravil, četa přišla větší a tak bylo v každé komoře po dvaceti ba i po dvaceti dvou lidech. V našem čísle nedostávalo se pěti místa na pryčnách, ti byli nuceni spáti na podlaze (na podlahu sehnali obyčejně Tatary a Sarty). Okenní kukátko v komoře bylo, ale protože ruskému člověku náleží ve vědě znamenitý vynález, že pára kostí neláme, otevírali je neobyčejně zřídka a neradi. A nebyli by ho otevírali nikdy, kdyby nebylo mne a mého naléhání; avšak i já ostýchal jsem se příliš zneužívati svého vlivu, setkávaje se časem s kosými a přímo nepřátelskými pohledy

starců na způsob Gandorina. Tento velevážený a bohabojný stařec se však málo ostýchal: právě za dvě minuty, přikradl se obezřele jako kočka ke kukátku mnou otevřenému a s přepadlým, pronikavým výrazem tváře oprávněného starosty, po tichounku je zavíral; a s druhé strany aby mne neurazil a dal mi jakési zadostiučinění, otevíral na chvilku postranní ventilek a drže dýmku, šišlal stranou ke mně: „Tady to také vytáhne . . . Ještě lépe."

Tento Gandorin byl mým skutečným trapičem. S výrazem svatého, s šedou klínovitou bradkou a zmořenou tváří byl žrout, kterému se divila celá věznice. Když snědl svědomitě do posledního drobečku svou vlastní porci polévky, ať byla jakkoliv ošklivá, slíval si ještě v hodnosti starosty zbytky ode všech ostatních porcí a také vše povinně snědl. Snědl i všecek chleb — svůj i zbytky cizího. Dopíjel všecek zbylý čaj . . . Rozum zůstával nad tím stát, kam se to vše vešlo do vetchého staříka! Ale za to vracel stonásobně to, co přijímal do sebe: trpě věčně porušením žaludka, byl nucen co chvíli odbíhat kamsi, a když se i vrátil, nemohli jeho sousedé velebiti osud . . Na neštěstí spal jen přes dva lidi ode mne: Čirok, Tarbagan a on . . . Moje místo bylo u samé zdi. Ostatně nejen Gandorin trpěl žaludečním katarrhem, který nebyl nic divného při onom hrozném stravovním režimu, jejž zavedl v Šelajské věznici udatný štábní kapitán; dle toho ovzduší nevelikké komory, kde tísnilo se přes dvacet dospělých lidí, kteří dotýkali se téměř jeden druhého svými těly, bývalo za večerů ve vyšším stupni dusné a odporné. Zvláštní zápach rozšiřovaly také onuce, které si též trestanci zde rozvěšovali kolem kamen, aby uschly. Tyto onuce u některých nebyly prány po celý rok, a zapáchaly tak odporně zapařeným potem, že nezvyklému člověku dělalo se mdlo . . . Mnohým trestancům páchly hrozně samy nohy potem, stále se z nich řinoucím (nemoc velice rozšířená mezi pracujícím lidem).

Ale přes to ještě jednou opakuji: cítil jsem vždy radost, když minula přehlídka a když nás zavírali na zámek.

S výběrem svých spoluobyvatel byl jsem, až na malé výjimky, úplně spokojen. Více mi tito lidé nemohli dáti, i bylo by směšno stěžovati si na ně. Naše vzájemné styky byly od samého počátku přátelské. V prvých dnech naší známosti napadla mi myšlenka, abych vyučil ty, kdož si toho přáti budou, čtení a psaní. Sotva že jsem jednou — položertem, polovážně — vyslovil toto přání, vyskočil expansivný Nikifor Burenkov z pryčen a doběhnuv ke mně, vykřikl:

— To bude hezké! Já, víš, Mikolájiči, dávno už tě chci prositi, ale pořád se ostýchám... A tobě to samému napadlo... Achich! však já najednou všecko čtení proberu, ať to čert vezme! Přijdu domů — všichni se budou divit: není možná, to ze je Mikiška? Vždyť ten ani a nepoznal, a tento... A víš co Mikolájiči? Nauč mne richmetice také... Chci umět počítat... Budu tam u nich písařem — přikryju je všecky!

Odvětil jsem Burenkovu, že učiti se musíme ne proto, abychom lidi přikrývali, nýbrž naopak proto, abychom je vymotávali ze sítí temnoty a všelikého bludu. Nikifor přišel do rozpaků a spěchal mne ubezpečiti, že to on jen tak žertoval.

Tento člověk byl skutečným dítětem přírody: takové neschopnosti zatajiti myšlenku nebo cit třebas jen na okamžik nitrem jeho se mihnoucí, nepoznal jsem u druhého člověka. Tvář jeho byla nejlepším zrcadlem jeho duše. Vysoký, kostnatý, byl všecek — sama vášeň a oheň; prudké pohyby, stále veselá nálada, vtipnost, snadné zapomínání hněvu, lehkomyslnost, dělaly ho všeobecným miláčkem. V jeho velikých šedých očích a jemných rtech, zastíněných dlouhými, měkkými kníry a žlutou kozí bradkou, svítilo, pravda, i trochu šibalství. On sám o sobě jinak nemluvil než: „my taškáři"... Ale stálo za to jen trochu všímati si Nikifora, aby se každý přesvědčil, že je sice dobrým soudruhem při všelikých šibalských podnicích, ale také že je to dobrý hoch. Byl z „rodinných" Verchněudinské oblasti, ze starověrců bez popů; avšak časné seznámení s doly a přirozená sklonnost ke kamarádství a hrdinství učinily z něho hrdinu silnic, jejichž speciálnost byla — zdá se, přepadávati formany. Za to dostal se se svým bratrancem Michajlou do vyhnanství na čtyři roky.

Celá komora začala se co nejvíce zajímati o myšlenku zaříditi školu. Starci domlouvali mladším, pobízejíce je, aby se učili. Procento znalých číst a psát bylo ve věznici nicotné. V naší komoře byli všeho všudy tři: Semenov, Paramon Malachov a jakýsi Vladimirov. Ale byly i takové komory, v nichž vládla naprostá negramotnost. Tázal jsem se, kdo se bude ještě učiti. Na některých tvářích bylo lze čísti vášnivé přání přihlásiti se, ale všichni mlčeli.

— Ty, Pestrove, co pak? — křičeli na jednoho zcela mladého hošíka, mdlého, mlčelivého a rozpačitého.

— Já mám, bratří, špatnou paměť.

— Co to praví! A což my, starci, máme snad lepší? Kdo by se měl učit, když ne ty? Hoch devatenáctiletý, plný života.

— Tak budete se učiti, Pestrove?

— Chtěl bych... Jenom paměť, ta za nic nestojí, Bůh svědek.

— Nevadí, podíváme se. (Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 5. července 1903. Číslo 27.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

Z KNIHY »PROTESTY«.

Drama člověka.

Divoké trní dokola po cestě všude vyrůstá, — —
A bolest, která v srdci je, se těžce žene na ústa
a v slzách hojných přetéká...
— Veliké drama člověka!

A co jsi vysnil, pohřbi zas a nenech znova vykvésti,
ach, marně ruku vztahuješ a marně voláš po štěstí,
tvé srdce v trní krvácí
a rozum v tmách se potácí...

Hřál tě kdys jas též úsměvů? Což — v slzách že's jej utopil?
Že nebude tě více hřát, to snad jsi přece pochopil;
co žádáš ještě od žití?
Spíš ptej se: Být či nebýti?

A drama spěje ke konci... Rek slabý brzo dokoná
v posledním aktě dramatu. — Pak spadne smrti opona,
tam v dálce nikdo nečeká...
— Veliké drama člověka!

Příchod Spasitelův.

Řečníci k lidu promlouvají vřele:
„Ač nevíme, co doba přinese,
je věru potřebí nám Spasitele...
Že přijde snad, tím těšme se!

Svědomí davů slibem spokojeno
(svědomí davů velký význam má)
velikým hlasem řečníků řve jméno
a slova slávy, slova pochvalná.

Pod městem hučí temně mocná řeka.
Dnes její jek nikoho neděsí.
— Lid dneska svého Spasitele čeká...!
Po městě chodí slavná procesí.

modlí se, pláčou, zbožně v prsa bijí
(nábožných kněží dobré učení)
kajícných světců hrají komedii
pro svojí duše věčné spasení.

Družiček zástup kvítí v cestu stele.
Po modlitbách lid v hostince jde pít.
— Vždyť příchod čeká se dnes Spasitele!
Víno se pění, rozjařen je lid...

Ecce homo!

Bez naděje veškeré kráčím už svým žitím.
Vzpomínky mé umřely s velikými sny.
— Místo chlebem velký hlad krví svojí sytím
dokud v těle koluje kapka poslední.

Srdce vyhas každý plam, duše chladem svadla.
Nad propastí vrátký se potácí můj krok.
V minulost svou hledě teď jako do zrcadla
píšu svými slzami vlastní nekrolog...

Rodný kout.

Kout zapadlý mě zrodil české země.
Obzory úzké. Kopce dokola.
Lid tvrdohlavý — pevné horské plémě,
povahou zlí a dobří odpola.

Tam rost jsem kdys. A všecko kolem ssál jsem,
co padalo mi do duše.
Po slunci volal s nimi dešťů časem,
hřál srdce ve žní předtuše.

A proto srdce mé tou kletbou spjato:
jsem někdy zlý a někdy dobrý zas.
Nelze mi nikdy zapomenout na to,
jak prožil jsem kdys mládí svého čas,

hory ty nikdy z myslí nevyjdou mi...
Nezapomenu na ten lid.
A když zas sám chci být se svými dojmy,
jdu do hor těch se pomodlit.

V. L. LIBERTÉ:

GERMINAL.

Z Duchcova k Mostu jsem v letní den šel,
pražilo slunce na obzoru nízkém,
zlostný hlas páry vstříc ze všech stran zněl
v sousedství šachet a hutí všech blízkém.

Od vážných, pochmurných tam Krušných Hor
nehybná klenba se vznášela tmavá —
v močálech kuňky svůj zkoušely sbor,
píšťaly ječely z leva i z prava.

Vesnice rozlehlé, vzrostlé přes noc —
v ulicích křičely skupiny dětí,
jež nikdy neznaly otcovskou moc
(vrhaly smělý hled a mraky smetí).

Okolo kostela zahnul jsem dál,
prázdným tam lavicím kněz kázal mladý;
a vedle při schůzi nabitý sál:
„Nechceme, bratři, víc umírat hlady!"

Domluvil řečník a hned lidstva proud
do ulic, do kraje, rozlil se prudce,
praporec černý vlál s odznakem pout,
hořely oči a hrozily ruce. —

Bída je vyhnala z českých vsí, měst,
zde Nouzi v náručí rozpiaté padli;
duše své ztratili, zbyla jen pěst
a hněv na život svůj v podzemí svadlý.

V stanici chvílemi zastavil vlak,
vychrlil četníků urostlých řady:
hlad kvasí a hlav má více než drak...
Pořádek musí však být přece všady!

Z Duchcova k Mostu jsem v bezvětří šel,
zoufalost číhala na svoji chvíli,
duněla půda a Sever se chvěl
ztajené budily se hrozné síly...

O. JOZÍFEK.

VÝVOJ CHARAKTERU — VÝVOJ SPOLEČNOSTI.

(Studie o vzniku české reformace.)

(Dokončení.)

Příčinu tohoto společenského zjevu, jehož slavným a známým dokladem jest vznik protestantské evropské společnosti během 15. a násl. století, nutno hledati ve změně u zaujímání osobního stanoviska. Individuum v jisté společenské fási začne znovu zaujímati osobní stanovisko, nastane potřeba, aby po jisté periodě znovu, lidštěji se řešil poměr člověka k člověku.

3. Úvahu o kulturním stavu evropské společnosti protestantské a evropské společnosti katolické nelze odloučiti od úvahy, v čem spočívá 1. pokrok společenský, 2. rozklad společnosti, její zánik, hasnutí její civilisace. Z historie zániku jednotlivých civilisací, řecké, římské na př., zdá se vyplývati, že jejich zánik spočívá v mizení idei. V souhlasu s tím pak pokrok společenský líčí se jako přibývání idei, a vlastně, poněvadž každému bije do oči, že jedná se také o jistý proces mravní, zvykli jsme si hledati jednu vůdčí ideu, kterou bychom si mohli představovati jako příčinu mravního obrození u každého individua a tím jako příčinu mravního procesu v celé společnosti. Jako však jest jisto, že při vzniku každé pokrokové společnosti (na př. společnosti protestantské) se jedná o proces mravní, tak jest jisto, že tento proces není v kausalním nexu se žádnou vůdčí ideí (na př. s ideí opravy církve), a idea ta že brána za jeho základ jen proto, že dosud nedostávalo se nám jiného, jasného, vědeckého názoru o zmíněném procesu. Jest na př. jisto, že čeští lidé, žijící v 15. století, byli lidé mravně obrození, ale ne bez rozmyslu jsem v článku „Jaký je zděděný charakter českého národa" položil otázku: nastalo skutečně u nich mravní obrození tím, že uposlechli, každý jednotlivec, v duších svých obsahu kázání reformatorů, a že od té doby živi byli dle příkazu Písma (byli lepší a začali milovati bližního)? a ne bez důvodů jsem odpověděl záporně, představuje si mravní obrození jednotlivcovo jako vznik posílené vůle vytrvati při uložené práci, a odůvodňuje toto psychické odlišení protestantského individua faktem diferenciace.

Abychom pochopili podstatu mravního procesu při vzniku protestantské společnosti, poslouží nám, uvedeme-li si správně na mysl ráz na př. života dnešní české společnosti. Morální disposice okresních předáků rolnických vystihuje asi má výtka v „České strany politické", že nejsou to lidé „vážní a správní". Ráz jisté rozmařilosti celé naší společnosti dodávají tyto zjevy: Náklonnost k dennímu popíjení v hostincích, vlastní lidu i inteligenci; ve vých. Čechách, v horských krajích Moravy a po katolickém Slovensku, rozšířen jest alkoholismus. Hra v karty. Luxusní život, rušení coelibátu u kněžstva. Záliba našeho lidu ve svátcích, u chudých žen mrhání peněz na pouti a processí. Zemědělské a jiné dělnictvo v neděli projídá týdenní mzdu; nákladné svatby, pohřby, pouti a posvícení. Zvláště naši rolníci vybývají své děti, syny i dcery, přes meze zdravého rozumu. (Viz volání po změně dědického práva.) Rozpadnutí se české společnosti na kastu venkovského obyvatelstva a kancelářského proletariátu sem patří; náš lid nemůže vytvořiti střední městský typ, jakým je na př. anglické kupectvo a průmyslnictvo, z nedostatku mužné sebekázně a z duševní lenosti. Objevující se typy lidových obchodníků, na př. řezníci, prodávači selat, husí, jsou vesměs hazardními hráči. Jest to duševní disposice ruského kupce, ne moderního obchodníka, chladného a solidního.

Znamenají-li tyto věci passivní vystavování se požitkům pod míru vlastního svědomí, vidíme, že totéž morální stanovisko zaujímá český člověk i k činnosti aktivní, najmě hospodářské; také tu koná pod mírou svého svědomí. Nejeví-li se onde český sedlák jako muž vážný, nejeví se tuto jako muž správný, — jak dosvědčí každý, kdo měl příležitost pozorovati na př. jeho smluvní akty. Většinu smluv, prodejů a koupí uzavírá v podnapilosti. To znamená, že jeho normální nálada ovládána je nechutí k vlastním záležitostem, to jest, že jich celou řadu neuvádí do pořádku, že nekoná smluv, nedopisuje, nevede účtů atd. Tak se hospodařilo v rolnických záložnách a jiných peněžních ústavech, to je duch české nesprávnosti a rozmařilosti, jenž determinoval Drozda a jiné k jich zločinům. Tento duch, třebas u nás scházely věci, jež obyčejně se považují za znaky mravní degerace, jako pohlavní výstřednosti a ubývání porodů, prozrazuje neklamně společnost úpadkovou, ne pokrokovou. Kde jednotlivec nemá zájmu o vlastní dílo, tam jest společenský rozklad. Každý snad z vlastní zkušenosti, událo-li se mu, že neměl své věci v pořádku, že po delší dobu neuvedl svůj život na míru svého svědomí, má nepříjemný pocit špíny, již třeba smýt se svých rukou a se své duše. Tento pocit špíny jest všeobecná nálada české společnosti, jest to to, co určuje morální situaci českého člověka. Český člověk není člověk vážný a správný, — současná česká společnost jest živa pod mírou svého svědomí, má potřeby, s nimiž svědomí nesouhlasí: potřebu jíst, pít a hrát, a naproti tomu s nechutí koná každý jednotlivec všední, uložené dílo, své odborné povolání, a celá společnost tudíž kulturně nežije, nýbrž kulturně se rozkládá. To, co nazýváme kulturou lidské společnosti, jest výsledkem jednotlivých odborných povolání; konání odborné práce jest cosi nevýslovně smutného, jest to „nesení břemene života“, jest to konání, jež zaplňujíc v civilisovaných společnostech většinu dne individua svým citovým přízvukem, zřetelně se liší od odpočinku, jídla, hry, návštěv a pod. konání, jež zaplňují ostatek dne a jež Giddingsovou terminologií mohou býti zvána samovolnými.

Na způsobu, jakým individuum zaujímá stanovisko k činnostem prvého druhu: k činnostem utilitaristickým, ethickým, provázeným souhlasem svědomí, k odbornému svému povolání, záleží možnost či nemožnost kultury, záleží pokrokovost či úpadkovost nějaké společnosti. Hynutí, „stárnutí“ jednotlivých společností musíme si představiti tak, že v jisté fási individuum začne k svému dílu, začne k jednání utilitaristickému zaujímati stanovisko rovnající se nechuti a že parallelně s tím jeho chuť, jeho zájem jednostranně se obrací k činnostem a jednáním egoistickým. Současný člověk český a jiný katolický je člověk úpadkový, poněvadž se u něho vyskýtá popsané sešinutí zájmu s věcí vážných na věci luxu; při tom často nepadá — jako u nás v Čechách — ani tak na váhu množství objevujícího se luxu, rozmařilosti, jako stránka negativní: nedostatečný zájem individua na činnosti utilitaristické a odtud pocházející neschopnost celé společnosti, vyvíjeti nové instituce, dále vybudovávati národní kulturu. Všecky instituce a celá kultura současné katolické společnosti jsou středověké, t. j. byly vyvinuty v době, dokud ještě nenastalo zmíněné sešinutí zájmu s věcí vážných na hry a luxus.

Český, aneb aspoň pražský život, jak jej poznáváme z kázání předchůdců české reformace, z kázání Miličových, Waldhauserových a Matěje z Janova, má značnou podobnost s morální situací dneška. Hrálo se, pilo se, jedlo, Praha byla plná nevěstinců.

A poněvadž ve 14. stol. česká společnost nebyla jako dnes kusá, nýbrž měla své kruhy dvorní, universitní, rytířstvo, panstvo a kněžstvo, hýřil tento officiální český svět pro sua parte a lid také pro sua parte. Dnes jsme také po této stránce národ kusý, daleko zůstávajíce za svým vzorem pařížským; nebýti armády, vysoké šlechty a dobře placených německých a židovských obchodních příručích, nebylo by v Praze slušnější veřejné místnosti, neboť český student a český dělník dovede udržeti pouze místnosti hodící se pro vojsko od šikovatele dolů. Věci, které Milič vytýká Praze a Chelčický české společnosti vůbec, jsou znaky stárnoucí společnosti, společnosti podobné současným národům katolickým. Stárnoucí společnost česká v běhu stol. 15., francouzská a německá v běhu století následujícího jeví se náhle jako společnosti obrozené; začaly nový život. Němci a jiní severští národové jej vedou doposud, u nás a ve Francii byl z jistých příčin zaražen. Abychom pochopili pravou povahu onoho obrodního processu, a zejména abychom v sociologickém dění pravé místo mohli vykázati moralistní činnosti církevních reformatorů a jejich dílu: protestantské církvi, k tomu poslouží nám některé hořejší vývody. Předně úvaha, že rozmařilost současné společnosti má dvě stránky: současný člověk jednak passivně vydává se požitkům, s nimiž svědomí jeho nesouhlasí, jednak aktivně neplní své povinnosti — k svému dílu zaujímá stanovisko rovnající se nechuti. Na první pohled je patrno, že toto druhé jest jev sociologicky základnější, a věc prvá: poživačnost a veřejná demoralisace, že se z něho dá vysvětliti, že jest jevem odvozeným. Jak jsme nahoře pravili: nastalo u individua sesunutí zájmu s vlastního díla, s úsilí utilitárního na rozmanitosti. Podobné sesunutí zájmu kryje

se také za úpadkovým životem 13. a 14. století — mravní zkaženost kněžstva i ostatních, proti níž Chelčický, Milič a druzí horlí, je passivní vydávání se neřestem, za nímž kryje se základnější pochod sociologický a individuum; tehdejší člověk evropský také aktivně jest živ pod úrovní svého svědomí, zaujímá k svému dílu, ke konání ethickému, utilitárnímu stále víc a více stanovisko rovnající se nechuti. Tehdejší společnosti románské, slovanské a germánské byly společnosti s několik století starou tradiční kulturou, typu asi toho, jako evropská společnost turecká, nebo čínská, či z dob řeckého císařství; v mezích zděděné disposice (viz tato slova na str. 23) zaujímalo individuum osobní stanovisko, a bylo otázkou času, kdy počne je zaujímati znovu, přes tyto meze, v jistém, omezeném počtu tradičních útvarů vegetovala společnost, a bylo otázkou času, kdy ze společnosti t r a d i č n í se stane p o k r o k o v o u, kdy začnou přibývati nové instituce a staré se opraví, z r e f o r m u j í. Bylo otázkou času, zda a kdy lidé, v institucích staletími omšelých žijící pocítí špínu na svých rukou, zda evropští kněží, sedláci, rytíři a měšťané budou chtíti a budou moci začíti n o v ý ž i v o t, či zda „ploše jdouce za požitky"*) setrvají při starém klášterním, farském, universitním a j. šlendriánu s jeho opilstvím, leností a nevědomostí. Kdežto na př. turecká společnost dala se touto cestou, kdežto řecká a celá řada jiných společností vyhynuly, vidíme, že v Evropě došlo k obrodnímu processu, jehož výsledkem je protestantská společnost česká, (ve XV. stol. v Čechách, na Moravě, Slovensku), románské (Valdenští, v 16. stol. ve Švýcarech, části Francie), německé a některé další. Mravní process, který se tu na př. u nás udál, musíme si představiti tak, že jednotlivci, dělník, kněz, sedlák, šlechtic, předně svůj aktivní život uvedl na úroveň svého svědomí. Jako kdyby dnešní český sedlák pocítil špínu na svých rukou, na způsobu, jakým si hledí svého odborného povolání, a kdyby, najda na něm nového zalíbení, vykonal nevykonané smluvní akty, urovnal své účty — začal od té doby býti lepším sedlákem než dosud. Takovou „reflexi o své citové stránce"*) provedli u sebe čeští lidé, čeští sedláci, kněží, měšťané, dlouho před tím, než Hus učinil útok na mravy papežstvi a český lid na kláštery, indolentními mnichy naplněné. Mravní process v tehdejší české společnosti není v kausálním nexu s tímto útokem, nový život českých lidí není výsledkem kázání reformatorů, nýbrž naopak reforma církevní stejně jako reforma v ostatních stránkách sociálního života je projevem, důsledkem nastavšího společenského obrození. Jako obrození hospodářství bylo dílem obrozených dělníků, jako obrození politické správy dílem obrozených stavů, tak reforma církve byla dílem obrozených kněží, reformatorů: to společné, co na všech těchto lidech bylo, co je vedlo, nebyla tatáž vůdčí idea, idea opravy církve či náboženská, nýbrž byl to shodný způsob, jakým od jisté doby počali zaujímati osobní stanovisko, předně každý ke svému odbornému dílu, dále pak k jednání rázu utilitárního, ethického vůbec.

*

4. Hynutí, stárnutí jednotlivých společností musíme si představiti tak, že v jisté fási společenského vývoje individuum začne k svému dílu, k svému odbornému povolání zaujímati stanovisko rovnající se nechuti, a parallelně s tím, že jeho zájem jednostranně se zvrací na činnosti a jednání egoistická: mizejí altruistické návyky. Stejně obrození nějaké společnosti spočívá na základnějším mravním processu: na oživení zájmu jednotlivcova o vlastní dílo. Vše ostatní je pouhým důsledkem. Ani v prvém ani v druhém případě nemůžeme za příčinu uznat i n d i v i d u á l n í h o č i n i t e l e, nějakého buď škůdce či kazatele mravnosti. Reformatoři kážící 1. proti nemravnosti mnichů a papežství, 2. pro umravnění všech, 3. kážící a vymýšlející nová dogmata nebyli tvůrci mravního processu ve společnosti, nýbrž jeho doklady, nebyli ti, již 1. odvrátili společnost od luxu a 2. naučili svým kázáním jednotlivce novému životu, obrodili je, nýbrž sami byli jednotlivci obrozenými týmtéž (starším) mravním processem. Jak ostatně jest přirozeno, bez jisté přirozené, z dřívějška pocházející disposice nedá se ani přijetí církevní reformy, ani nový život, jenž následoval, vysvětliti. Kažme dnešnímu individuu sebekázeň v luxu, sebekázeň v práci, — kdo uvěří kázání našemu? Na první pohled je patrno, že individuální vůli, individuálnímu odhodlání k lepšímu životu dány jsou jisté meze, a nepřispěje-li c o s i slabé povaze lidské, že se individuum neobrodí, — mravní process ve společnosti nemůže míti podobu vědomého odhodlání.

To c o s i nejspíše nalezneme, uvědomíme-li

*) Výraz, jehož autor studie „Tradice a reforma" (Knih. Času č. 19.) uzavírá v této souvislosti: „Tradice nestrpí pokroku, kdežto člověk nemůže stanout ve vývoji duševním. Jsme než duch, vědomí. Vědomí uvědomuje si své vlastní stavy i děje hmotné. I tyto děje hmotné jsou jedině pro nás jen možností býti uvědoměnu. Svět duchem si otvíráme. Toto vědomí může se vyvíjet: vždy víc obrazů střádat, spodobňovat a rozlišovat, city být prodchnuto a reflektovat v nich a chtít a jednat vždy víc ve shodě s názory vyzkoušenými. Je to dobrovolný úkol duševní, možný, ne u každého nutný směr vědomí, je to jeden ze směrů duševního dění, jímž vědomí může se dáti — lze ž í t i i p l o š e z a p o ž i t k y, ale v kom je ta jiskra Prometheem s nebe snesená, ten nemůže ustáti v duševní práci". (Str. 4.)

*) Tradice a reforma str 11. („stará, všeobecná, z obecného života odpozorovaná filosofie lidského já, že dlužno být dobrým a stříci se zlého").

si, jací lidé, s jakým životem lidé byli reformátoři, že nebyli to lidé s v a t í, nýbrž lidé s i l n í, kněží, kteří po mnoha generacích, naplněných suchoparem, našli zase svoje dílo.*) Hybnou silou protestantismu je tvůrčí slast lidí, kteří našli svoje dílo. Ty dva momenty jsou poslední příčinou tehdejšího obrození: Smytí mravní špíny s lidského života a tvůrčí slast, čistá radost z objeveného vlastního díla. Našemu názoru o člověku jako bytosti mravní více se zamlouvá sváděti onen process na moment první a na odhodlání se individua ku očistě a novému životu: reformatoři a členové současných generací se odhodlali svrci se sebe špínu a uvésti svůj život na úroveň svého svědomí. S tím souhlasí fakt, že reformatoři kázali proti neřestem a protestantská společnost že skutečně má zmenšenou míru neřestí. Naproti tomu úhrn našich zkušeností o člověku a společnosti nás nutí vliv vědomého odhodlání při mravním processu ve společnosti omeziti na míru co nejmenší a po případě celé obrození individua hledati v oživlém jeho zájmu o vlastní dílo. Individuum, které vzdávalo se neřestí, vzdávalo se jich, ne protože c h t ě l o, nýbrž protože m o h l o — protože zájem jeho upíraje se na úsilí utilitární, nutně se sešinoval s jídla a pití. Ježto pak stejným právem lze patřiti na oživlý zájem protestantského člověka jako na následek mravního odhodlání, jako míti mravní odhodlání za následek oživlého zájmu, ocitáme se koncem svých výkladů u žalostného circulu vitiosu, o nějž prozatím jest marno si hlavu rozbíjeti.

Snaha po sebeuplatnění, čistá radost ze sebeuplatňování, očistění lidského života od indolence a poživačnosti, které sebeuplatnění provází, jsou hybné síly při vzniku protestantských společností. Vše se schylovalo na konci středověku k tomu, že evropská civilisace vezme na sebe hnilobný ráz dnešní civilisace mohamedánské, že potomci středověkých dobyvatelů na dlouhá století zůstanou seděti u svých začouzených krbů, bledých paní, u svých her a plných džbánů, stravujíce chléb dobytý línými pažemi chlapů, a poslouchajíce líné modlitby líných kněží, když náhle objevily se generace l i d í zvláštním způsobem s i l n ý c h, lidí, kteří z indolence a poživačnosti se probili k vlastnímu dílu.**) Nebyli to jen reformatoři a nebyli to jen kněží. Bylo to také rytířstvo, selský lid jihočeský, jenž oral svá pole a čítal traktáty Valdenských a bylo to rodící se měšťanstvo našich měst, jež chápalo se nových živností a nových myšlének. Novou myšlénkou, v celém evropském světě ventilovanou, bylo: že se musí zničiti církev Antikristova, církev nevěrství, že nemá pravdu papež a jeho armáda břichopásných kněží, nýbrž Wicliff a mistr Jan v čele mladých mužů z Karlovy koleje. Mistr Jan hlásal a chtěl umříti za to, že církev Kristova jest církev vyvolených a spravedlivých, ne církev lidí konajících zděděný počet zděděných ceremonií, ať život člověka jest jakýkoliv — čeští lidé žili životem lepších měšťanů, rytířů, sedláků, každý v mezích své inteligence si činíce úsudek o věcech hlásaných, nenávidějíce papeže s arcibiskupem, a hotovi jsouce přijmouti to novum v církevním ritu, které navrhoval mladý theologický svět.

Tito s i l n í l i d é zachránili během 14. a 15. století českou společnost od indolence a zkornatění. Jich dílem byla plnost českého života v Čechách, Moravě, Slovensku, po celé jazykové oblasti československé, a jich znakem, cejchem, pod nímž jich dělání a konání nám historie zachovala, je protestantství. Kde jaké silné, k přežití schopné individuum, přijalo některou z nových konfessí, ať podobojí, či bratrskou či luterskou. Česká společnost 15. století — stejně jako společnost anglická, německá či švýcarská — se obrodila, p ř e ž i l a dle zákona o přežití nejsilnějšího. Přežití protestantských společností jako nejsilnějších stalo se popsaným zvláštním způsobem: tím, že na konci středověku vyskytl se v nich dostatečný počet individuí, schopných probiti se k zájmu o vlastní dílo, duševně disponovaných k vážnějšímu pojímání života. Ač našemu názoru o člověku jako bytosti ethické lichotí hledati vznik naší i ostatní evropské společnosti protestantské v odhodlání individua uvésti od jisté doby svůj život na míru svého svědomí, nutí nás empirická úvaha, naše zkušenost o člověku přítomném a množící se poznání minulosti k tomu, abychom individuálnímu činiteli při společenském vývoji přičítali váhu co nejmenší. V čem záležela disposice současníků Husových a Lutherových pro přijetí církevní reformy? Byli to skutečně heroové ducha? Co vedlo reformátory, aby vystoupili se svými novými názory? — tázal jsem se v článku: Jaký jest zděděný charakter českého národa. Dnes tážeme se: Kde se vzal do 15. resp. 16. století dostatečný počet individuí, která náhle vidíme žíti na úrovni svého svědomí, skládati protestantskou společnost, českou, německou, a druhé — a odpověď usnadní nám b i o l o g i c k á v ě t a, zákon mozolným úsilím moderních přírodozpytců stanovený: ž e v ý v o j p l e m e n e a t a k é l i d s k é r a s y d ě j e s e p ř e ž i t í m n e j s c h o p n ě j š í h o. D o g e n e r a c e (n + 1) p ř e ž í v a j í j e n t i j e d i n c i, kteří jsou

*) „Oni, poněvadž byli subjektivní, uvažovali o sobě a shledali, že duše jich touží být naplněna něčím jiným než v čem vyrostli, že jim ty hříčky spekulativní nic nemohou být a našli sobě odpovídající ideje v Písmu“. (Tradice a reforma str. 13.)

**) Jako kdyby v dnešní Malé Asii zavládl mezi mahomedánským obyvatelstvem živý ruch arabské společnosti kdysi jihošpanělské.

nejschopnější, jichž organisace tělesná a duševní nejvíce se hodí do změněných podmínek, za nichž žije generace (n + 1). Ostatní, velký počet jedinců neschopných se přizpůsobiti, hynou, nevytvářejí plemene. (Cfr. na př. Haicraft, Přírodní výběr, str. 16. dole.) Uvažujme: V české generaci z let 1220—1300, za posledních Přemyslovců, žilo jistě mnoho lidí všech stavů ploše za požitky, nežili na úrovni současné mravnosti, nepokračovali s pokračujícím vývojem lidského vědomí; vedle nich byl tu jistý počet lidí: kněží, rytířů, měšťanů ethicky disponovaných, individuí vážných a správných, nakloněných k vážnějšímu pojímání života. Kdežto oni první hynuli (nejprv morálně), dařilo se těmto duševně i hmotně a oni jakožto k pokroku nejschopnější se svými potomky tak přežili, že v generaci z let 1300—1360 jsou velice četně zastoupeni. Opětným pak přežitím nejschopnějších máme generaci českých lidí z let 1360—1420, generaci, která u veliké většině žila na úrovni současné mravnosti, generaci českých zemanů, sedláků, kněží a měšťanů, jak je známe z vypravování Palackého a Tomkova, o t. zv. hnutí husitském. Jest známo, jaké potíže činí najíti první popudy a první představitele tohoto hnutí, jíti po jeho stopách od r. 1420 do minulosti. Jest prvním představitelem husitství Hus či Jakoubek ze Stříbra, či Štítný či Milič, či jihočeští selští myslitelé? Zaseli první jeho símě Valdenští či kdo ví která a jak stará protipapežská sekta? Co bylo to, co lečnosti však jest, že za nejschopnější k přežití hustší zjevy pro události let 1409—1619? Patrně jedná se tu o dílo přírodního výběru, o množení se lidí vážně a plně pojímajících život oproti lidem laxním a degenerujícím. Tento plemenný vývoj sahá jistě k roku 1200 a jeho historie je vlastně jedině správná, přiléhavá historie tehdejšího mravního, obrodného procesu. Přežívali jenom jedinci hodící se svými znaky ku podmínkám tehdejšího života — ostatní vyhynuli.

Jakým jiným způsobem lze vyložiti objevení se české protestantské společnosti do počátku 15. stol. a existenci jejích fysických a psychických vlastností (znaků)? Nemůže se tu jednati o vědomé odhodlání k lepšímu životu, také nenabyli naši předkové svých dobrých vlastností zakročením individuálního činitele — kdy by se to bylo stalo? po událostech v Kostnici? po vítězství na Vítkově hoře? — také v nich nevznikla mravní síla hromadně nějakým náhle vzkypělým nadšením, či zlobou či jiným otřesem. Působení vůdčí idee národní (Tomek) či náboženské (názor officiální) jako sílu sociální uznávati, jest vydávati důsledek (objevení se českého měšťanstva a universitní inteligence, odstranění staré, duchu času nevyhovující církve) za příčinu, effectum pro causa efficiente. A děje se to, jak na počátku 3. kapitoly poznamenáno, z nedostatku vědeckého názoru o mravním processu ve společnosti. A priori je jasno, že process ten je asi týž jako vývojový process v ostatní organické přírodě. Děje se dle zákona o přežití nejschopnějších. To nádherné, to lidsky svaté na processu ve společnosti sposchránělo tyto nejprv sporadické, pak hustší a uznává Prozřetelnost, ne hromady masa nebo mozků, nýbrž individua s jistou duševní schopností: se schopností jednati mravně, t. j. tak, jak to dosavadním vývojem společnosti, jak to zájmem člověkova společenského okolí jest určeno.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Baruščin svátek.

Říkají jí Borovkovic Barče. Je desítiletá, malá, bledá, s plavými vlasy. Je nejstarší ze svých sourozenců, matčina pravá ruka. Chodí do školy, hlídá děti, uklízí dobytek a poklízí ve světnici. Matka říkává o ní s chloubou: Baruška mně zastane jako děvečka.

Zítra bude Baruščin svátek. Děti i matka dobře to vědí. Večer před svátkem Baruška poklízí dobytek a maminka povídá dětem: „Víte-li pak, děti, že je zítra Barčete svátek?" „Víme, víme," volají děti. „Však já mám připraveno vázané," volá Standa. „Já také, já také!", křičí ostatní. „Víte co," praví matka, „když je zítra její svátek, tak ji necháme jednou za rok odpočinout." „Já za ni uklidím dobytek," nabízí se devítiletý František. „Já za ni zametu a umyju nádobí," povídá Mařenka. „A já si budu hrát s Bedříškem," povídá malý Jeníček.

Zatím Baruška přišla a děti jako by nic. Ráno, hned jak děti vstaly, šly Barušce přát. Každý jí dával vázané. František jí dal sedm krejcarů, co si uschránil, Márinka jí koupila „buřta", Standa jí dal rohlík, a Bedříšek, jenž ještě chodit neumí, natahoval k ní ručičku s hrnečkem kávy. Naposled přišla maminka a dala Barušce nové zimní šaty. Barče jen se smálo a volalo: „To jsem šťastná na světě!" —

Celý den byla Baruška jako královna; měla na sobě sváteční šaty, v kapse peníze, nic nedělala, jen byla ve škole, a když přišla, sedla si na lavici a jen si povídala s ostatními. „Jednou za rok si odpočinouti, nic nedělati!" Byla v povznešené náladě. Odpoledne, když šla ze školy, nakoupila pro děti cukroví, a potom je jím častovala. Tak uplynul pro Barče celý den v radosti a sladkém lenošení. —

Bylo po svátku. Večer dalo se Barče zase do práce s radostí, bez reptání, libujíc si, jaký mělo pěkný svátek a těšíc se, že ode dneška za rok bude míti zase svátek.

J. Š.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— A jak se budem učiti? — zvolal nenadále Nikifor; — vždyť nemáme ani tužek, ani inkoustu, ani papíru! Ach ty, zledovatělá věznice! Vše je tu zakázáno, ničeho tu není!

A z bouřlivé radosti přešel náhle do nejtemnějšího zoufalství. Sám jsem se zamyslil. Knížku bychom, dejme tomu, měli — evangelium; papír rovněž; správce prodával trestancům na kouření selského tabáku šedý psací papír, při čemž ho podle instrukce, zakazující ve věznici psací potřeby, rozřezával na ošklivé nepravidelné kusy. Tíže bylo vymysliti, kde a jak dostaneme tužku. Paramon Malachov, jenž neobyčejně vážně kouřil na pryčnách ze své dýmky a o čemsi dlouho rozmýšlel, náhle udeřil se pěstí do čela a zakřikl:

— Ať nejsem Paramon Malachov, když toho nedosáhnu! . . .

— Čeho?

— I tužky, i . . . abecedy. Ať si má Šestioký šestero očí, ba ještě více, dosáhnu toho! Spolehni se, Nikiško, na Paramona.

Avšak dlouho nepodařilo se mu splniti jeho chvástání. Chodil bednařit do truhlárny, která se nalézala za hradbou věznice a pokaždé, když vracel se z práce, Burenkov a Pestrov doráželi na něho otázkami. Krasavec bednář rozhodil jen rukama a pokrčil rameny.

— No však já to přece dostanu. Přijde takový okamžik. To se ještě nestalo, aby Paramonovi říkali plácal!

Zatím mi napadlo použiti uhlu. Nikifor zaopatřil krásný dlouhý uhel; zašpičatil jsem ho a načrtl na tabákovém papíře několik počátečných tisknutých písmen. Nadšení žáků nebylo konce. Večer, sotva odbyla se přehlídka a sotva komory zavřeli, vrhli se všichni jako vosy ke stolu a obstoupili mne s Nikiforem a Pestrovem. Tvář prvého zářila, jako pěkně vyleštěný měděný podnos, a z něho i z Pestrova lil se již potokem pot, ačkoliv učení ještě nezačalo: oba se velice báli.

— No, Mikiško, podepři se, nepleskni sebou na hubu do bláta! — dodávali Burenkovu odvahy Čirok a230Gončarov.

K velikému mému podivení a rozhořčení celé komory žáci moji ukázali se býti strašně nechápaví a patrně málo způsobilí. Konejšil jsem se dlouho myšlenkou, že se jen ostýchají a rozpakují, avšak za týden musil jsem se s jistotou přesvědčiti, pokud se týče Pestrova, že je naprosto tupý a zapomnětlivý hoch. Nedával jsem ovšem ani na jevo, že došel jsem podobného závěru a neustával jsem každý večer jedno a totéž vtloukati mu do hlavy; avšak komora samostatně došla brzo k témuž úsudku a strašně se na Pestrova zlobila; vypadalo to, jakoby každý měl v tom vlastní ctižádost...

— No, jsi ty tvrdá palice, Romaško! — řekl Čirok: — co pak jsem já zač? Všichni mi říkají Permjak z pařezu vytesaný... V lese jsem vyrostl a ve věznici jsem sestaral... A i to jsem si již několik písmenek zapamatoval, hledě na tebe. Ale ty jsi mladý, ty jsi — pravý Rus!

— Nechám toho docela! — prohlásil Romaška, vybuchnuv jako prach, a stálo mne to velkou práci přemlouvati ho pokaždé, aby pokračoval v pokusu učení.

Za to Nikifora komora chválila a povzbuzovala:

— Budeš popem, Nikiško, u svých „rodinných“!

Ostatně pochvaly ty byly silně přehnány. Nikifor nebyl, pravda, beznadějný tupec, ale trhlost jeho povahy škodila mu právě tak v učení, jako v životě. Neprohlédnuv si dobře písmeno vykřikoval okamžitě jeho jméno, větším dílem nesprávně. Mimo to zároveň nerad se přiznával k nejzřejmějším chybám a vládna bohatou obrazností, omlouval se podobou takových písmen, která, jak se zdálo, pranic společného neměla. Tak podle jeho slov podobala se **n** jako kapka kapce **h** — **a k z**... Nic nepravím o tom, že následkem spěchu stále zaměňoval souzvučná písmena: ž—š, s—z, d—t (učil jsem dle zvukové methody).

— No, má ten Ivan Nikolájič andělskou trpělivost, — říkali si o mně v komoře.

Pouze Malachov zachovával v této věci zvláštní mínění.

— To není žádné učení, nýbrž mazlení — bručel: — což pak nás tak za starých časů učili? Především: a, bé, cé, dé... Každé písmeno mělo své jméno,*) každé bylo jako živé... A co nyní? Šišlají a koktají... Ničemu nerozumíš! Žžž! Ss...ss! Jen si uši zacpat.

Snažil jsem se vysvětliti Malachovu výhodné stránky zvukové methody, ale marně: byl slepým ctitelem starých časů a ještě k tomu, když si vzal něco do hlavy, byl neústupný jako beran.**)

— A za druhé, — pravil tónem dozorců: — bez pohlavků se učitel nemůže obejít.

— Opravdu, Nikolájiči, — vykřikl Nikifor: —

---

*) V ruské abecedě mají písmena svá jména: az, buky, vědi, glagol, dobro, jesť, živětě, zemlja atd. Pozn. překlad.

**) Ostatně spěchám se omluviti, že prakse vyučovatelská přinutila mne samého učiniti některé ústupky starým časům. Všecka písmena měla u mých žáků-trestanců jména dobře známých předmětův (b nazývalo se bota, v—vlk, t—talíř) a tato okolnost silně pomáhala úspěchu cvičení. Pozn. autor.

pro Boha: pohlavkuj mne! I za vlasy mne tahej, jak chceš... Ani slova neřeknu, když budu zasluhovat ..

— Ne, bratře, to i bez zasluhování neškodí, — opravoval ho Paramon: — jenom tak pro naučení, pro strach. Co myslíš, jak nás bili? Mne učil náš vesnický ďáček. Stávalo se, že jsme k němu nepřišli ani jednou, aby nebyl opilý. A prvá práce hned po modlitbě byla, že všecky bez rozdílu vykrákal za vlasy... Tahá, tahá, až se unaví... No, nyní se budete učit, kluci, praví! A když si někdo zasloužil, museli mu ho vzíti: do smrti by ho byl utloukl! Já jsem ho jednou při tom krákání do ruky kousl, a on o mne celou hůl na třísky rozlámal.

— To jsi měl, Paramone, tenkrát zdravá záda, — smáli se trestanci.

— No a co bylo dobrého v takovém učení? — tázal jsem se Paramona.

— Jak, co? Číst jsme se naučili, mazlení bylo méně.

— Nevím, jak je to s mazlením, ale čísti byste se nebyli dobře naučili, kdyby vás nebyl ďáček bil? Do dneška nečtete plyně.

— To jsem zapomněl, — odvětil samolibý bednář, který, jak patrno, začínal se rozpalovati a vyklepávati se vztekem o pryčny svou dýmku. — A pro svou potřebu čtu i do dneška dobře. Kde pak můžeme, my hlupáci, býti učení!

Ostatně propaganda bití nenašla v komoře účasti mimo žáky samé, a Malachov zůstával v této věci sám. Zvláště kasal se proti pěstní rozmluvě s dětmi starý Gončarov.

— Co pak bych já své dítě dal bíti? — pravil s upřímnou rozhořčeností, přecházeje po komoře: — Ani za nic! Jednou, u nás doma, jel jsem na valachu. Slyším dětský křik. Hledím: u samého plotu učitel tahá za uši hošíka Koževnického. Dítěti je sedm let a on mu, pomysli si, uši vytrhává a za vlasy ho kráká. Tak jsem popojel, přivázal valacha k plotu a rovnou k učiteli. Proč to? tážu se ho. — A co je ti do toho? Jsem učitel. — A! ty jsi učitel! Tak se pouč trošku napřed u mne! — Jak jsem ho smáčkl pod sebe a začal mastit, tak ho, myslím, do dneška boky bolí...

Pohleděl jsem na ohromnou, medvědí postavu Gončarova, s širokou tváří, zrytou neštovicemi, tlustým nosem, rezavě šedými licousy a velkýma, jasnými očima, nad nimiž mračně visely rezaté brvy a pomyslil jsem si, že učiteli skutečně muselo být zle.

— A potom se stávalo, — pokračoval Gončarov: — že uviděl jsem ho někde z dáli a volal ho k sobě: Ej, Trofine JevstigněJiči, pojď sem, promluvíme si ruku v ruce... Vzal ihned do zaječích. Já se směju a knutou za ním hrozím.

IX.

Malachov a Gončarov.

Gončarov a Malachov, jak bylo patrno, neměli se vzájemně rádi, byť toho i nedávali na jevo, cítíce jeden v druhém téměř stejnou fysickou i mravní sílu. Byly to povahy sobě odporující v každém směru, a mně připadá, že hlavně oním odporem, v němž se vůbec Sibiř nalézá proti své metropoli. Malachov byl ze Pskovska, žil v Pítěru jako kočí a nabyl tam jakéhosi zevnějšího lesku. S lidmi, k nimž cítil úctu nebo náklonnost, uměl zacházeti se zjemnělou zdvořilostí, nepodobající se ostatně protivné zjemnělosti, jakou vyznačují se lokajové, kteří převzali panské způsoby a slovíčka. Gončarov byl v tomto směru hrubší a neotesanější. Stopy civilisace navěšené na Paramonovi rýsovaly se čistě zevnějším leskem. V duchu zůstával pravým typem skutečného rybáře, zakořenělého v tradicích a předsudcích. Ke svému neštěstí vyznamenával se velikou domýšlivostí, považoval se za velice rozumného člověka a myslil, že má pevné, určité názory, ačkoliv ve skutečnosti nebyl příliš dalek ani toho, býti snad i zabedněný. Proto tedy, když řeč zaběhla na nějaké palčivé otázky, jeho přesvědčení se dotýkající, stával se zlostným a zapomínal na všelikou delikátnost a zdvořilost. Všecku „učenost" zatracoval s opovržením a proto jsme se spolu dostávali proti své vůli a proti mému přání, nezřídka do prudkých slovních potyček. Proti vědám experimentálním a proti všelikým, do očí bijícím objevům a vynálezům ještě ničeho nenamítal; ale sotva věc z prakse přecházela k všeobecným důsledkům a zásadám, které pokoušely se, jak jemu připadalo, o věkovité posvátnosti člověkovy, býval všecek bez sebe, zuřil, háje svoje názory. Zvláště často chytávali jsme se o astronomické otázky, proto, že má země podobu koule, že se točí a slunce že stojí relativně na jednom místě a pod. Paramon obyčejně i dlouho mlčky poslouchal, když jsem vypravoval komukoliv z trestanců o divech přírody, odhalených současnou vědou. Konečně toho nevydržel a pravil:

— A kdo z učených vylezl na nebe, že to tak všecko dobře poznal?

Začínal jsem znova se svými výklady, snaže se vyjadřovati co možná srozumitelně a ještě pochopitelněji, než dříve. Poslouchal zase trpělivě a potom rozsoudil mocným a důtklivým tónem:

— Nesmysl je to všecko, hloupost! Že slunce chodí — to vidím vlastníma očima. No, a že země chodí, toho nikdo nikdy neviděl a také nikdy neuvidí! (Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydávatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 12. července 1903. Číslo 28.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

M. VOTRUBOVÁ.

ICH GROLLE NICHT.

HEINE. SCHUHMANN.

Já odpouštím, byť srdcem zlomeným —
Má lásko ztracená, na věky ztracená,
Já odpouštím — já odpouštím! . . .
Ať v diamantů lesku zřím tě plát —
V tvém srdci noc — v ně paprsk' nezapad —
To dávno vím . . . Já odpouštím, byť srdcem zlomeným —

Já v snu tě zřel jak za dne —
Já viděl noc, jež ve tvém srdci vládne —
Já hada zžírat srdce tvé jsem zřel,
Tvou bídnost jsem, má milá, uviděl . . .
Já odpouštím, já odpouštím . . .

WENN ICH IN DEINE AUGEN SEH'...

HEINE. SCHUHMANN.

Když v oči tvé se zadívám —
Zmizí můj žal i bol, jejž mám . . .

A když tvá ústa políbím —
Tu hned se zcela uzdravím . . .

Když spočívám na ňadrech tvých,
Tu sním o slastech nebeských . . .

Však když mně díš: „Tys láskou mou",
Tu hořké moje slzy jsou.

DER SCHIFFER (PLAVEC).

FR. RÜCKERT. KURSCHMANN.

Zpět plavec k břehu jel . . .
V tom slyší zvonů znění:
Co zvuk ten značit měl,
To známo jemu není . . .

K té, jež mu věrnost svou
Slíbila, zpět se vrací . . .
Ty zvuky zprávou jsou,
Že nevěstu svou ztrácí . . .

Zda k oltáři ji snad
Odvádí ženich jarý . . .
Zda kostlivec ji klaď
Na černé svoje máry . . .

Ať jejím ženichem
Se ten, neb onen zove —
On cítí v žalu svém,
Že prchly štěstí dnové —

Dům známý uviděl —
Jen jeden pohled krátký . . .
Zrak sklopil . . . v dálku jel
A nevrátil se zpátky . . .

L. BRTNICKÝ.

CO JSEM VÍDAL ZE SVÉHO OKNA V ČECHÁCH.

(Vzpomínka z budoucnosti.)

Nepopisoval bych tento obraz, krásný sice, ale pro mne příliš každodenní a všední, kdyby podnět k tomu nepřišel ze zvláštní illuse. Četl jsem nedávno v jedné stati Lva Tolstého zmínku o budhistickém učení o stěhování duší. Život — tak se tam vykládá — je pouhý sen, z něhož jednou procitneme smrtí. Pak, v těle jiného člověka, budeme žíti životem novým, ve kterém na nynější život tak zapomeneme, jako během dne zapomínáme snů uplynulé noci. I ovanulo mne takové tušení: za půlstoletí duše má bude žíti v jiném těle, v jiné zemi, v jiném národě. Ostrovy Japonské, ne tyto Čechy, budou mi vlastí, pole rýžová a čajové sady budou naplňovati mé myšlenky unavujícími starostmi. Příroda japonská, jejížto obrazy by nyní na duši mou působily jako občerstvující zázrak, sevšední mi potom, i s tím ohnivým vrcholem sopky Fudžijámy; neboť mysl má bude unavena suchými počty o zaseté ploše, o výnosu sklizně, o daních, jimiž přispívati budu na velmocenské postavení své vlasti. Tisíceré malé starosti — tak jako dnes — budou obletovati mou hlavu. A pak, v té všední prose únavného života přijde mi do ruky v ča-

sopise malý článek, japonský překlad této stati, kterou nyní po česku píši. A v duši mé se vzbudí zatemnělá vzpomínka. Obnoví se hluboko v nitru pohřbený dojem nynějšího mého žití. Zavzní náhle v mé paměti zapomenutá melodie písně „Kde domov můj?" a tento kraj, tento život, pro mne tak všední, zastkví se náhle před okem duše mé jako čarovný sen, kouzelná, dojemná vzpomínka. Bolestnou touhou okřeje srdce ze svého každodenního, nudného japonského štěstí a ze svých všedních starostí.

A budu vzpomínati:

Byl to kraj chladný, ale plný čerstvého vzduchu a jarní vůně rostlin. Byl máj. Sedal jsem tenkrát denně v arkýři dvojpatrového domu v nevelikém českém městě. Přede mnou v soumraku večera třpytila se jako rtuť hladina řeky, která na pravo přicházela z objetí zeleného křoví a stromoví a z levé strany, od nedalekého jezu, vysílala ke mně šumivou píseň. Černé obrysy stromů a domů s protějšího břehu zrcadlily se v ní. Přes řeku vedl těžký kamenný most, po němž čile mihaly se oběma směry postavy lidí i vozy. V soumraku byly při této vzdálenosti málo rozeznatelny, ale vím, že to byli dělníci, vojáci s přepásanými bluzami, ženy v šátkách na hlavě i elegantní dámy s modními klobouky. Někdy tou řadou kmitl se cyklista.

Jak vážně trčely za řekou ty domy! Byly dvoupatrové i třípatrové a v oknech jejich tu a tam objevovala se již světla. Domy netvořily souvislou řadu; mezerami mezi nimi, jež čekaly na vyplnění, bylo viděti vzdálenější tmavou skupinu stromů a za nimi ještě trčely tu a tam vysoké komíny. Jak pěknou silhuettu tvořila ta nepřetržitá řada stromů tam na pravo podle řeky, kde již nebylo viděti žádných domů, kde sousedila s městem příroda. V té stromové skupině byly rozložité koruny lip a ostré hroty topolů; celá řada dohromady byla jako „spina" starořímského cirku se svými trčícími obelisky a sochami.

A stále se tmělo. Na nábřeží přede mnou i za mostem rozzářily se plynové lampy, jako červené drahokamy zasazené do soumraku. Byl to tak divný kraj! Tak tichý! Žádný zpěv neozýval se z domů ani z ulic, žádný křik prodavačů — ten míjející po mostě i po ulici lid hovořil klidně a v mé okno hovor jeho sotva slyšitelně zaléhal. A jak přibývajícím soumrakem počet míjejících chodců řídl a řídl, rostlo i to ticho. Ještě rachotila kola omnibusu, jenž svítě červenými lucernami blížil se od nádraží, ještě stále šuměla řeka a zněly kroky po chodníku: a přece se mi zdálo všechno to býti tak tichým, že náhle zaslechl jsem s výšin nebes stříbrný hlas, který s posvátným klidem pravil:

My jsme hvězdy.

Ó byly to hvězdy! Tytéž zlaté hvězdy, které u nás svítí nad širým krajem Niponu! Viděl jsem Velký Vůz rozepiatý po širém prostranství nebes a snil jsem o dálkách tak vzdálených, tak nesmírných, že při pokusu představiti si je, sblížily se mi hory Krkonošské a sopka Fudžijáma jako dvě sousední písmeny na tomto papíru.

Ó, vzdušné, vonné večery! Ó, kouzelný kraji — zdali tě ještě někdy uzřím? Či to všechno na vždy, na vždy zmizelo, jako sen, který se nikdy nesní po druhé?

NA POLAVU!

Vzpomínky jihomoravského člověka.

Část jižní Moravy u Židlochovic rozdělena jest Švarcavou na úrodnou, šťavnatou rovinu, kde cukrovka a obilí se výtečně daří, kde Švarcava jako Nil každoročně na jaře se vylévá a půdu pohnojí, na druhé straně jsou mírné pahrbky porostlé révou, se stromy jižních krajin broskví, marhulou (meruňkou), ba i stromem mandlovým.

Švarcava líně teče krajinou, ani skoro nerozeznat, kam vlastně teče, na jejím břehu jsou lesy listnaté, vlhké, semeniště komárů a jiného hmyzu, obrovské vrby, stříbrné topoly na obou stranách řeky, v lese tůně a bařiny.

Celkem prosaická to krajina, ta jižní Morava! Ký div, že jako studenti jsme zatoužili o prázdninách vyraziti někam, kde aspoň trochu romantiky nás čekalo.

A to jsou v celém okolí jedině Polavské hory se svým zbořeným hradem, před nímž stojí 3 zkamenělé panny, které jsou daleko viděti a o nichž koluje pověst, že jsou to zakleté princezny.

„Zítra na Polavu, hoši," bylo heslem vždy na začátku prázdnin. Ve dvě hodiny ráno u mostu se sejdeme. „Dobře, já vezmu legrovku (kořalka z vinných kvasnic)," nabízel se Rosa, „je to dobré na lačný žaludek, říkával dědeček a na odřené nohy. Přijato, chutnalo to jako denaturovaný spiritus, ale na nohy to bylo dobré.

A já donesu pištolu od strýčka Lihaříka, sliboval Procházka. Když se šlo na Polavu, musilo se vždy střílet, proč, to nevím, ale byl to ustálený zvyk.

Pistole Lihaříka byla známa po celé vsi. Zřízena na kapsle ještě, rozumí se, ale měla tu podivnou vlastnost, že kohoutek dvakrát cvakl na prázdno a po třetí teprvé kapsli rozdrtil a rána vyšla. O kterési svadbě, kde jsem též byl pozván, používal Lihařík vínem rozjařený této vlastnosti pistole, ale střelil hlaveň do úst, potom stiskl dvakrát kohoutek, slyšeli

jsme dva údery a srdce v nás strachem bušilo, pak vytáhl pistoli z úst, stiskl po třetí a rána vyšla. To opakoval několikrát, až rozvážní sousedé mu chtěli zbraň odebrati, ale on vylezl na ořech, tam ve vršku strkal pistoli do úst, nabíjel a střílel jako zběsilý. Furiant jižní Moravy.

Tato pistole se tedy vzala a asi 30 krejcarů jsme vyžadonili od svých rodičů. Však neradi i to dávali. Taková zbytečná útrata! Normální člověk jihomoravský dá si pro čtverku rozvrtat koleno.

Ráno jsme šli vesele a plni humoru vedle zamžené Švarcavy, vrby a topoly jakoby jemným, bílým závojem byly zastřeny, z řeky se kouřilo, divoké kachny vylétaly s křikem z bažiny, srnka přeběhla přes cestu. To bylo látky k řeči.

Překročili jsme „Kolby" u Uherčic, poslední to české vesnice, a za nedlouho jsme byli v Pouzdřanech, kdež se mluví německy. Ti Němci nejsou zlí. Chtěl-li lid v Římě panem et circenses k svému štěstí, tak Němec jižní Moravy má-li uzené maso a víno, je spokojený a národnostní vášně nezná. V Pouzdřanech měli slavnost hasičskou, ale nedostávalo se jim praporů; šli do Uherčic a vypůjčili si červenomodrobílé, vystrčili je pak klidně z vikýřů. Přišli cilindřatí páni z Brna a zle na to láli: „a wos, wenn es nur a Fohn ist," odvětil bodrý Němec pouzdřanský a bylo dobře.

V Pouzdřanech se snídalo. V hostinci jeden občan se dal s námi do řeči a ptá se, co jsme zač? „S t u d e n t i," odvětíme. „Ale jací: Schuster, Schneider, Tischler?" „Ne s t u d e n t i," pravíme, to mu nešlo však do hlavy.

V Pouzdřanech míval Žerotín lázně. Je to vesnice neobyčejně čistá, silnice zametená, domky obílené jako před posvícením, vůbec jihomoravské vesnice předčí svou čistotou vesnice české. Je tam silná slovanská menšina, ale ztracená asi, kdo by se jí ujmul, naši lidé nejsou agresivní. Ztratilo se tam na jižní Moravě české krve! Pohořelice jsou nám vyrvány, v Židlochovicích německé zastupitelstvo, ač radní jeden tam říká: das Mutter a die Kind, a ztráty jiné nás čekají.

Z Pouzdřan se přijde do Trachtína, kamž naši hoši a děvčata chodili na vexl na němčinu. Ach, to byla němčina! Praví-li Lessing, že němčina se poslouchá jako když jede těžký vůz po špatném dláždění, tak ta trachtínská němčina se poslouchá, jako když psovi se šlápne na přední nohu. Ani Schönerer by jí nerozuměl. A přece má ten český táta radost, když jeho syn vydává ze sebe takové hrozné zvuky!

Z Trachtína je na Polavu jen kousek. Přijde se ještě do Vistonic, zase bohaté vesnice. Vůbec Němci si dobře volili svá sídla. Ve Vistonicích chtěli jsme občerstviti hladové žaludky. Co máte k jídlu? Guláš! Tedy guláš! Pamatuji na něj až do dnes. Přeli jsme se, z čeho asi je? Rosa pravil, že ze staré cikánky, Procházka mínil, že je to gumielastikum a mrštil kouskem o zem a vskutku guláš skákal do výšky asi na 2 metry. Kdo nevěří, ať jede do Vistonic!

Než takové maličkosti nám t e h d á ž nic nevadily a stoupali jsme k hradu. Cesta se točí vinohrady, pak lesem a asi za hodinu od Vistonic byli jsme na vršku u kýženého cíle. Panny kamenné, na něž jsme z dáli tak zvědavě hleděli, ztratily valně na ceně, jsou to neforemná skaliska, hrad je od Švédů úplně roztřískán, jen několik sklepení se zachovalo, tam jsme z pistole Lihaříkovy stříleli, až to dunělo. Kohoutek dvakrát pracoval nadarmo, až po třetím stisknutí vyšla rána.

Trní a bodláčí roste na zdích hradu a nějací dravci kroužili nad našimi hlavami. Sic transit gloria mundi.

Vyhlídka je překrásná a ta je odměnou, jedinou za celou tu namahavou cestu.

Pod hradební zdí sbírala jakási babka roští. Ptala se nás, odkud jsme. Z Nosislavi, díme. „Ja da seid's wol Hussiten?" Když jsme hrdě odpověděli, že ano, změřila nás pohledem baby, jež přikládala poléňko na hranici v Kostnici a už s námi nemluvila.

Z hradu jsme nastoupili cestu přes hřeben hlavního kopce polavského kolem kříže do Klentnic. Ze sklepa u silnice volá na nás kdosi: Kommts her! Jelikož jsme neměli vosk v uších, a Syréna vábila ještě jednou, tedy jsme šli do vnitř. Němec seděl na čtvrtém schodku ve sklepě a pil. Vyptav se na naše nacionale pravil, že tam zná jednoho rolníka. To je náš starosta, už mnoho let jest starostou, praví Procházka z Kř... Ach wos ein alter Bürgermeister ist immer ein alter Dieb, pravil Němec, zvatel lidi a napil se. Lakomec nebyl, sklenice kolovala, z každého sudu dal nám ochutnat. Sklenici vytřel kapesníkem, ale před tím si utřel čelo zarosené potem. Při tom pojídal česnek, nám dal kus studené pečeně. A vyprávěl o svém zamilovaném sklepě, že je tam nejraději a že tam spí; měl tam ve výklenku skutečně postel. „Zde se pomodlím, zde se vypláču, když mě něco trápí," slza mu sjela s černého oka po lesklé tváři a zastavila se na kousku česneku. My poslouchali, jedli, pili, dobrou vůli spolu měli.

Němec rozvazoval vždy víc, dělal všelijaké pokusy, jak štuprem-koštířem (nástrojem

skleněným na vytahování vína ze sudu) lze vytáhnouti víno, strčil vrchní konec štupru do nosní dírky, jednu si podržel prstem a teď táhl! Obstupuere omnes! Skutečně vytáhl asi půl štupru, vstříkl do sklenice a nám podal. My píti museli.

Nevím, jak by to tam pod zemí bylo skončilo, jsouť sklepy jihomoravské nebezpečná místa nejen pro studenty, ale i pro vážné, velmi vážné muže.

Němec seděl na putně, štupr v ruce, ukazováček na dolením otvoru štupru, aby víno nevyteklo. Pojednou bác, putna, Němec i štupr jsou na zemi a nástroj k vytahování vína rozbit k našemu štěstí. Pohostinný vinař chtěl koupiti ihned jiný, ale my se poděkovali a šli.

Na zpáteční cestě jsme našli v lese krásné danči parohy, bratr je donesl domů a po prázninách odevzdal profesorovi F., známému podivínovi, který kdesi v cizině při sbírání bylin ztratil život, se slovy: „Vaše Veličenstvo, zde nesu rohy z mamuta, který žil v Evropě s potahem i v Africe.“ „Sedět, řemeslníku, hlupáku, ráku, nevíš, že nejsem Veličenstvo, jsem doktor F.“ Vzal parohy a odnesl do kabinetu českého gymnasia v Brně. Budou tam až podnes.

Rád na ty expedice prázninové na Polavu i nyní vzpomínám.

Škvorec, únor 1903. —or.

DOJMY OD MOŘE.

Ivan Marinović poškrábal se za uchem, rozpačitě se usmál a konečně po dlouhém domlouvání plácl rukou. Tak tedy pojedeme. Asi za dvě hodiny zacinkaly zvonky, a zarachotil malý kočárek před ogulinským hotelem „u Francopana“. Marinović seskočil s kozlíku a s nemalou pýchou ukazoval mně svůj kočár. Byla to malinká kibitka, ve které mohli dva nepříliš širocí lidé docela slušně seděti, ovšem jen se skrčenýma nohama. Na kolech, nápravách a stupátkách usadily se během času pěkné krápníky šedivého bláta, poprášeného tlustou vrstvou bílého silničního prachu. Sedl jsem tedy na ošoupané, květované sedadlo. Marinovič popravil ještě celou fůru sena, kterou uvázal nad zadní osou kočáru, přelétl z běžným pohledem ještě jednou koně i vůz, pak švihl do hubených, kostnatých koníků, a kočár pohnul se po šedivé silnici k Plitvicům.

Byl podzimní, šedivý, smutný den. Obloha olověná, těžká, zrovna jako by padala na zemi, a s tvrdošíjnou nehybností stála chmůra na chmůře. Od severovýchodu pofukoval ostrý větřík, studený, vlhký, až do kostí se zařezával. A krajina? Ještě smutnější než nebe. Nekonečná, mírně zvlněná pláň, plná zelených nebo zčervenalých kapradin, v pozadí věnec hor šedivě modravých mračivě hledí do širé kotliny.

Projeli jsme vesničkami, minuli opuštěné, dřevěné samoty, potkávali lidi, stáda ovcí, vozy s mocnými kmeny stromů...

Na širé, zelené lučině, která vyplňovala prostorný kout mezi černými brdy, rozstříknuto bylo několik vesniček — štíhlá vížka, několik střech a hlouček stromů — na jednu z nich ukázal Marinović bičem; tam prý zůstaneme na noc. Byly to Plaški. Svečeřívalo se už, když jsme tam vjížděli. Na západě roztrhly se černé mraky, a dlouhou, zlatou rýhou, která se táhla zrovna nad chlumy hor, pronikaly rudé paprsky sluneční, které zaplavovaly svou červenou září dřevěné domky vesnice i kamenný kostel a pyšný dům vladykův, rozlily svěží zeleň po lukách a temný stín vrhly na černé smrčiny v horách. Vesnička oblékala na sebe pomalu roucho sváteční, vždyť bylo to v sobotu večer. Poslední deště spláchly prach i jinou nečistotu s ulic, vypraly dřevěné chýše horalské, které zas na čas se zbavily aspoň zvenčí černých příškvarů sazí. Před chaloupkami hrály si děti, tu a tam přeběhla žena v bílé sukni a košili s vodou, jiná s mlékem, se dřevem. Z chalup valil se hustý, aromatický dým travin a jalovcového klestí, prodíral se okénky, dveřmi i skulinami ve zdi, chytře se vyhýbaje veliké díře ve střeše, jen pro něj udělané.

Vozík dohrkotal až před pěkný, kamenný dům na poschodí. Marinović zastavil a slézaje, upozorňoval mě, že tady zůstaneme na noc. V prostorné světnici prvního poschodí zařízené ctihodně starobylým způsobem našel jsem okolo stolu zdejší honoraci. Dva kupci se dřevem, oba červení ve tvářích jak raci, myslivec, učitel a bilježnik (obecní tajemník) s prorocky dlouhou, šedivou bradou. Kupci se přeli o cenách dřeva, myslivec jim přisvědčoval a bilježnik s učitelem mlčeli. Mluvili chorvatsky, jen chvílemi padlo slovo, dvě nebo věta německy. Je to hluboko zakořeněný zlozvyk u Jihoslovanů, že se rádi blýsknou — a docela zbytečně — němčinou. Zvláště Chorvati toho nepotřebují! Vždyť mají krásný, libozvučný jazyk propracovaný a prohloubený poesií Gunduličovou.

Dole v hospodě bylo ticho. Jen starý Jure měl plné ruce práce. Na dvorku zabil tučného berana, už ho i stáhl, očistil a nabodl celého na rožeň. S jakýmsi výrostkem donesli ho na ramenách do kuchyně, narovnali na ohromném ohništi hranici dřeva a ubohého berana přiložili na vidlice vedle dřeva. Za chvíli zapraskal oheň a hustý dým valil se do trychtýřovitého, otevřeného komínu, jehož černá, lesklá tlama zela zrovna nad ohništěm. Jure sedl si vedle ohniště a s pravidelností hodin dal se do točení rožněm. Mlsné plameny olizovaly chtivě zažloutlé tělo be-

ranovo, tuk škvařil se s hlasitým prskáním, a Jure točil s vážností lepší práce hodnější dál; točil už hodinu a točiti bude ještě hodinu a ani brvou při tom nepohne.

Smrklo se. Dole před hospodou sešel se hlouček mužů. Staří si sedli na kamennou lávku před domem a poslouchali práskání hořícího dřeva a škvaření pečeně, mladí stáli v klubku opodál a živě o čemsi besedovali. Vmísil jsem se mezi ně s otázkou, neumí-li nikdo z nich hráti na guslu.

— Jak by neuměl? A jak hraje! Pane, takového guslara musí pohledat daleko široko, jak my máme.

— No a kdo je to?

Ukázali na mladého, nesmělého muže dost všední tváře, ale ku podivu pohyblivých očí. Jmenoval se Ivo. Prosil jsem ho, aby na guslu něco zahrál, ale Ivo mlčel a ani brvou nepohnul, jako by se ho mé vyzvání nebylo týkalo. Sliboval jsem mu rakiju, víno, peníze, ale Ivo pořád nic. Ani na domluvy svých kamarádů nic nedal. Teprve domácí paní mu musela vysvětliti, že nejsem ani Němec, ani Maďar a že se mu nevysměju. Snad i vyhlídka na kus vonícího berana, kterého Jure v kuchyni pořád ještě točil, také pomohla obměkčiti jeho tvrdost. Ivo se chvíli rozpačitě usmíval, přešlapoval s nohy na nohu, ale pořád ještě nebyl rozhodnut. Veliký Ivo se styděl; ne za své umění. O výši a dokonalosti jeho byl dávno přesvědčen on i jeho kamarádi. Ale projde tu tolik cizích zvědavců, kteří také na Ivovi žebronili, aby zahrál. Ivo začal své naivní melodie s prostinkým doprovodem, dal do zpěvu celou svou duši — a dostalo se mu posměchu. Ivo se z počátku zastyděl za své umění horala, jemuž už Ogulin je bílým a slavným gradem (městem), styděl se před pány, jichž uši byly asi zvyklé na jinou muziku. Ovšem uši byly zvyklé, ale srdce ospalé. Kdyby byli páni poslouchali víc srdcem než ušima, byli by vycítili chvění duše, již vlíval Ivo v neumělou, drsnou formu,. ale byla to přece duše.

Konečně se Ivo rozkolébal a pomalu šoural se pro guslu. Víte, co je gusla? Je to prostinký, jednoduchý nástroj, tak jednoduchý, jak hudba, která se na ní hraje, a píseň, kterou doprovází, jednoduchý, jak vše ostatní u nich v horách, jak lidé i jejich okolí. — Kus pánvovitě vydlabaného dřeva s dlouhým krkem, který končí šklebivou kozí hlavou se zahnutými rohy a vypálenýma očima. Místo resonanční desky je přes pánev napnut vepřový měchýř, který odráží zvuk jediné struny s koňského žíní. Hlas gusly je měkký a elegický, dost podobný violoncellu.

— Tak se mi líbíte, Ivo! Ale abyste věděl, já mám doma také guslu, ale ta není daleko tak pěkná, jako vaše.

Ivo se na mne nedůvěřivě podíval, netropí-li si z něho šasky.

— Ano, ale vy máte jinou guslu, vy máte takovou, co na ní muzikanti hrají, namítl Ivo.

— Ale ne! Povídám vám, že mám zrovna takovou guslu s kozí hlavou, jako vy, jen že pouze o jedné struně.

— Moje gusla měla také jen jednu strunu, však ostatní guslaři hrají jen na jedné; tu druhou jsem si přidal já sám. Ale hrát na guslu neumíte, dodal po chvíli.

— No moc ne.

Ivo se spokojeně usmál a přejel smyčcem několikrát po strunách, potáhl nemotorné, hrubé kolíky, skřížil nohy před sebou, guslu si postavil do klínu, přivřel oči a najednou taktuje si nohou pustil se do hry. Napřed přejel smyčcem každou strunu zvlášť, pak obě dohromady — souzvuk obou byl dobrý. Pak rozezvučela se basová struna sama stále v jednom tónu dlouhými, rythmickými tahy Ivova smyčce. Několik taktů — a ozvala se i druhá v bystrém rythmu jednoduché kadence, která se v různých polohách hbitě za sebou opakovala. Bručení basové struny a trilky druhé dávaly celé hudbě ráz dud. Ivo přehrál několik taktů, které ho patrně měly uvésti do patřičné nálady. Rysy jeho tváře vážněly, hlava klesala a pravá noha křečovitě, patrně neuvědoměle taktovala. Přimhouřenýma očima zahleděl se kamsi do neurčité dáli, jakoby svým zpěvem popisoval pouze, co skutečně vidí kdesi v mlhavém dalekn a trochu mečivým hlasem začal:

Boga moli Kraljeviču Marko
od godine opet do godine,
Da proslave krsno ime krasno,
krsno ime svetog letnog Gjurgja,
Da mu Turci na sveto nedodju. *)

Čím dále zpíval, tím víc křivila se jeho tvář od vnitřního ohně a nadšení, oči hleděly do neurčité dáli, svaly kol očí byly staženy, jako by v nedozírné dáli, viděl, nebo se namáhal viděti hrdou, bohatýrskou postavu Kraljeviče Marka, jak se stříbrným buzdovanem žene na tři agy a 30 kosmatých janičárů, kteří rozbili vrata od Markova hradu, zahnali sluhy jeho a přece přišli na krsno ime svetog Gjurgja. Vidí, jak něžná maťka jeho Jevrosima ho zadržuje, krotí jeho vášeň, vždyť je slavnost sv. Jiří. A Marko velkomyslně Turky pohostí vínem. Ale za rozbitá vrata Turci musí zaplatiti tolik zlata, že si po druhé rozmyslí jíti na kaurinsko sveto sv. Jiří.

*) Boha prosí kraljevič Marko
od roku opět do roku,
abys oslavil krásný svátek,
svátek svatého letního Jiřího,
ať mu Turci na slavnost nepřijdou.

To všechno Ivo viděl, on vžil se tak do své bohatýrské poesie, že mluvil s nimi junáky srbského ducha, cítil, trpěl, radoval se, bojoval s nimi. Staří pěvci řečtí ne mohli s větším citem a nadšením recitovati písně Homerovy.

Vážná, elegická melodie, prorvaná místy táhlými kadencemi, nesla se svěžím vzduchem večerním, a chvění hlasu Ivova padalo hluboko do duší jeho posluchačů. Stokrát už slyšeli bezpochyby Iva i jeho píseň, ale i nyní po sto a prvníkrát zapomněli na svou nynější bídu, malomocnost a zaniklou sílu a vžili se do junáckých časů Markových. Rázem změnily se hnědé, houněné haleny jejich v drahocenné, zlatem a stříbrem protkané attily, každý viděl se ve vysokých čižmách s ostrou šavlí po boku. Oči leskly se ubohým pastýřům a dřevařům, v rukách jim hrála každá žilka, v rukách, jimiž v duchu rubali hlavy věrolomných Turčínů, jimiž tiskli štíhlý bok sličných djevojek, jimiž drželi poháry rujnogarina!

Ivo přestal. Dozněla gusla, dozněla píseň, ale dojem v duši zůstal. Bylo pořád ještě ticho. Duše nemohly se probrati ze svého opojení, hallucinace. V zadu vzdychl z hluboka starý Petar jako za ulétajícím, krásným snem. — Jen dvěma strunama a svým mečivým zpěvem podařilo se Ivovi stvořiti toliku lidem tak krásnou ilusi.

Večer seděla nás malá společnost nahoře ve starosvětské prostranné světnici. Na nábytku v slohu z počátku 19. stol. i ohromných kamen i vyšlapané podlaze ležela patina patricijské konservativnosti a obrazy srbských knížat a králů s dlouhými kníry a jiskernýma očima svědčily, že jsme v bytě starého vlastence srbského. Pověděli jsme si navzájem svoje nacionale, a začal rozhovor; napřed planý, ale po chvíli dostali jsme se i na intimnější věci. Dověděl jsem se všelijakých zajímavých i méně zajímavých podrobností a klevet o Plaškách, ptal jsem se na Plitvická jezera, přeli jsme se do konce i o umění a politice, až jsme se dostali ku sporu srbsko-chorvatskému. Co je vlastně příčinou tohoto bratrovražedného, urputného sporu? Řeč to není, náboženství to není, a není to ani boj hospodářský. Nějaké podstatné, ideové příčiny svého vzájemného zášti neznají ani inteligence. Obyčejně se tyto příčiny jen „cítí", pověděti je neumí nikdo, anebo aspoň nechce. Každý jen mluví velikými slovy o své nesporné národní individualitě, která od protivné strany vždy je zneuznávána. V čem jejich národní individualita záleží, dosud nedefinoval asi žádný; to jediné je jisto, že každý i ten nejposlednější mezi posledními podruhy někde v zapadlé horské dědince prohlásí o sobě vždy zcela určitě a hrdě: Ja sam Srbin, anebo, ja sam Hrvat a protestuje vždy velmi energicky proti jakékoliv záměně v této příčině. Zdá se mně však, že vnitřní příčinou všech jejich sporů, o níž se však mnoho nemluví, je vedle dějinných tradicí rozdíl v povahách obou národů.

(Dokončení.)

F. PAVEL MALÝ.

REMINISCENCE Z HUSOVÝCH SLAVNOSTÍ.

I.

V záři světel, lampionů
národ český v divém shonu
vážně oslavit se chystá
Mistra Jana.

Z hospod jako předzvěsť slávy
muzik hlahol pronikavý
hučí... V oknech stojí bysta
Mistra Jana.

Vypilo se mnoho piva,
škoda, že se rozednívá . . .
Aspoň svět ví, jak my ctíme
Mistra Jana.

Slavnost končí v pustém tanci...
Je to trapnou disonancí,
což však na tom? Vždyť slavíme
Mistra Jana!

II.

Dnes ví snad každičký vlastenec,
že slavit důstojně u nás se musí
ze dnů všech nejvíc nám posvátný
den, kdy byl upálen mistr Jan z Husi.

Ví to i nadšený vlastenec,
uzenář Nožička, majitel domu.
Ve výklad Husovo poprsí
dal . . .. však i vepřové hlavičky k tomu . . .

DROBNOSTI.

Překlady básní. Překlady básnířky pí. M. Votrubové, jež dnes přinášíme, jsou první ukázkou z větší sbírky. Překlady jsou slovesně velmi zdařilé, a již to by bylo dostatečným důvodem, proč je vítáme. Ale překlady pí. M. Votrubové jsou pořízeny také šťastně i pro naše pěvce koncertní, a to je přednost, kterou dovedli už ocenit mnozí a dovedou ocenit dojista všichni zpěváci. Pro koncertní síň bývají pořizovány pravidelně překlady kostrbaté a toporné. Paní autorka dovedla vyhověť nejen umění slovesnému, nýbrž i hudebnímu.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

Kdybych celý den stál na jednom místě a hleděl tam na ten kopec — on se nehne ani o krok stranou. Kde byl, tam bude i věčně státi.

Marně jsem se pokoušel dokazovat, že země pohybuje se současně celá, celou svou hmotou a stejnoměrně v každém bodu; marně uváděl jsem obvyklý příklad, když jedeš ve vlaku, že zdává se, jako bys stál na jednom místě a země jakoby ujížděla pod tebou. Čím jasněji, jak se mi zdálo, dokazoval jsem své zásady, tím více se Paramon rozčiloval a zlobil... V rozhodnou chvíli opíral se o bibli... Jednou, chtěje ho překvapiti, ukázal jsem mu jedno místo v knize Jobově, kde se mluví, že Bůh na ničem neupevnil zemi, zavěsiv ji ve vzduchu. Za odpověď na to našel mi jiná místa, mluvící o nehybnosti země a závislosti její na slunci a hvězdách. Žádných jiných výkladů nechtěl přijímati a rozohňoval se konec konců ve vášnivé filipice proti vědě.

— Všecka ta vysoká učenost nestojí za groš! Nynější věda došla už tam, že ani Boha není!

— Mluvíte hlouposti, Paramone, — odvětil jsem: — takové vědy, která by dokazovala, že není Boha, nebylo, není a nebude; věda nezabývá se takovými otázkami, ponechává je náboženství.

— Jakže! Setkal jsem se sám s učenými lidmi, kteří tak mluvili.

— Nevím, poprvé, byli-li to jistě učení lidé, a podruhé, i učenci, jako všichni lidé, bývají rozdílní. Což i mezi docela neučenými lidmi, mezi trestanci, nejsou tací, kteří v Boha nevěří?

Nikoliv, spoléhám se raději na vlastní své uši. Nevěříte-li, bratři — obracel se můj oponent pojednou k celé komoře o sympathii: — jeden učenec dokazoval mi v Pitěru, že člověk pochází od opice... To byl hlupák! Kdyby jen na to byl myslel, že opici je nejméně jednou za měsíc oholit, aby podobna byla člověku.

Všichni se rozesmáli jednohlasým smíchem a Malachov hleděl kolem sebe jako vítěz. Dva tři mladí lidé byli, pravda, na mé straně, ale i oni báli se příliš zjevně vysloviti se ve prospěch vědy; stařečci souhlasili všeobecně s názory Paramonovými a solidárně s ním rozčilovali se v nitru mou svobodomyslností. Jediný Gončarov jen se pousmál a pravil vyhýbavě:

— Nu, a já tomu všemu věřím... všemu jsem hotov věřiti... Protože dobře vím: co jsme my? Palice tupé, pně sibiřské — nic víc! A v hlavách máme samou řezanku!

Gončarov byl rozum čistě praktický, jenž se málo zajímal o abstraktní spekulace, za to však druhým ponechával úplnou svobodu. Paramon proti tomu byl idealista. Vedle solidnosti způsobův a celého zevnějšku, (nebylo mu ještě čtyřicet), byl vyšší měrou vášnivý a horkokrevný člověk, který neznal v ničem míry. Mluvil obyčejně s pathosem, trochu vyšším slohem, oduševňoval se a upřímně rozčiloval a uměl svým krasořečněním zelektrisovati nejen své posluchače, ale i sebe samého. Potom mluvíval již docela neskladné věci. Tak nám jednou vyprávěl následující příběh:

Vracel se soudruhem domů z Pitěra. Stavili se v nějaké vsi a v jedné chatě uviděli nemocnou ženu, která již po několik let nevstávala z postele. Rodina nemocné obrací se k došlým s otázkou, neznají-li nějakého prostředku od této nemoci. Paramon i jeho soudruh byli mladí hoši, lehkomyslní, vždycky pohotově zažertovati.

— Tak teďy odpovídám: jak pak bychom neznali! Jen udělejte všecko tak, jak vám pravím. Upečte mi z pšeničného těsta pannu. Udělali mi, rozumí se, s největší radostí ještě toho dne ohromnou sochu. Vzdálil jsem všech z jizby, položil jsem tu pannu na nemocnou a pomodlil se před obrazem... Musil jsem něco pro oči udělati! Zavolal jsem potom zase celou rodinu a řekl jsem, že onu pannu vezmu s sebou a že nemocná bude brzo zdráva. Dali mi tehdáž na cestu všelikých jídel, ba i trochu peněz a my jsme se vydali se soudruhem dále. Smáli jsme se u sebe. Zastavili jsme se na cestě a chtěli zajísti. Rozhodli jsme se, že i pannu okusíme. Tak jí ulomím ruku... a co myslíte, bratři! Vidím — krev!... Ulamuji druhou ruku — živá lidská krev!.. Ano, Bůh mi svědek, že je to pravda!.. Polekali jsme se, zahodili jsme i pannu i všecky zásoby a utekli. Ale co se zatím nestalo? V touž chvíli, když jsme pannu lámali, žena, ta nemocná, vstala s postele docela zdráva, no ano, Bůh mi svědek, že nelhu.. Nechť to učenci vysvětlí, co? Nechť to zkusí.

Toto vypravování udělalo na posluchače ohromný dojem, ale mě osobně zajímalo v jiném smyslu. Cítil jsem, že v něm neobstojí všecko bez pohromy, že se tu skrývá jedno z oněch tajemství, pomocí nichž skládají se obyčejně všecky legendy a národní pověry. Později jsem často naléhal na Paramona, prose ho, aby ještě jednou vyprávěl příběh o panně; pokaždé se vymlouval, šibalsky se usmívaje mé zvědavosti. Avšak jednou, asi po půl roce, ve chvíli dobré nálady a náklonnosti ke mně, přímo se mi přiznal, že, co se týče té krve, to že tenkráte přilhal.

— Všecko jsem správně vyprávěl, jak to bylo. Jenom to o té krvi jsem přidal, — zažertoval jsem, — vysvětloval mi, trochu v rozpacích, ačkoliv jsem velmi dobře rozuměl, že tenkráte nechtěl žertovati.

Jedna okolnost nutila mne odpouštěti Malachovu všecky jeho nedostatky a nesmyslnosti: byla to jeho

nepochybná nezkaženost, srovnávaje s ostatním trestaneckým množstvím. Věděl jsem, že je vypovězen pro vraždu; avšak již sám fakt, že sibiřský soud odsoudil ho (bývalého již dříve osadníkem) jen na šest roků vyhnanství, mluvil v jeho prospěch. Obecné mínění trestanců o Malachovu bylo, jako o člověku počestném a samostatném. Paramon sám se rád pochlubil, že se taškářstvím nikdy nezabýval a že i budoucně spoléhá pevně na své ruce. Vůbec způsoby jeho nebyly ani z daleka nevlídné; pod zevnější vážností krylo se mnoho humoru a občas i čistě chlapecké lehkomyslnosti. Zavtipkovat si na cizí účet, „natahovat dudy", jak říkají trestanci, pohádati se s Čirkem, pošimrati ho, donutiti ho k hádce, ba i strhnouti k bitce — bylo oblíbeným zaměstnáním Paramonovým.

— Proč jsi své onuce nepoložil na své místo? — otázal se Čirka jakoby hrozivě.

— A na jakého pak pána si ty hraješ? — odvětil Čirok.

— Odkliď je, pravím ti, odkliď, nebo ti je otřu o tvou usoplenou hubu! Víš, kdo já jsem?

— A kdo?

— Já jsem — Paramon Malachov! Já mám — rodokmen! A kdo jsi ty? Tulák.

— Jaký jsem tulák? Pokřižuj se a vyspi se.

— Tys byl poslán, abys žil v Išimu a odtud jsi utekl podkopem do Jalutorovské věznice, abys tam majdan najal.

Komorou rozlehl se všeobecný smích.

— On snědl psa, to nevíš, Paramone? — vmíchá se Jaška Tarbagan.

— Mlč, holoto, — křičí na něho Čirok: — takové prašivé stvoření tu otevírá hubu.

Musím říci, že Čirok byl věčným předmětem posměchu svých soudruhů za svůj útěk ze svobodného sboru Algačinského. Trestanci vyprávěli do únavy historii tohoto znamenitého útěku. Sotva že ho pustili z věznice, podnapil se za poslední peníze a vzav s sebou soudruha Tatara Malajku, pustil se neprodleně na cestu. Ve dne uprchlíci leželi v křovinách, v noci šli podle telegrafní čáry.

— Legrafem půjdem, Malajšo, legrafem !

V druhé noci oba silně vyhládli, popošli k jedné vesnici a uviděli tam v popředí něco bílého.

— Malajšo, Malajšo, — šeptá Čirok, — vždyť je to beránek... Vidíš, toho nám Bůh poslal!

Přikrádají se, chtějí lapiti domnělého berana — a náhle se na ně vyřítí se štěkotem ohromný bílý pes... Sotva že Čirok s Malajkou utekli.. Třetího dne je chytili, vrátili je do Algače, „dali jim po padesáti", a posadili je do konce trestu jejich do věznice. Od těch dob trestanci nedávali Čirkovi pokoje: štěkali na něho, jako pes, bečeli jako beran, kukali, jako kukačka, říkali mu v žertu tulák (trestanci odedávna jsou v nepřátelství s tuláky z povolání). Šprýmaři dokonce i vyprávěli, že snědl také psa, ale zanechal na místě zločinu ohon, jímž byl i usvědčen; za psí večeři že je knězem zbaven účasti svatých svátostí a psí ohon že je připečetěn k jeho soudnímu spisu...

Čirok choval se dosti chladně ke všem podobným povídačkám a výsměchům a někdy jen žertem se tvářil, jakoby se hněval; jediný Malachov uměl ho polehtati a přivésti, jak se říká, do slepého vzteku.

— Hm! — nepřestával: — druzí dají se při nejmenším mámiti suchary nebo majdanem, jdou na toulku, ale jemu se chtělo psiny okusovati. Vyhladověl na algačinské balándě (vězeňská polévka)!

Čirok mlčí.

— Chytí takového čerta a přivedou do věznice. „Odkud jsi?" Já jsem, bratří, mnoho trápení zkusil... Já jsem, praví, se Sokolníkova Ostrova utíkal, v železných botách jsem moře přeplavil, čtyřicet verst jsem podkopem šel... přenechte mi, bratří, majdan, abych se zotavil... Já — generál Kukuškin!.. Oh, tuláctví proklaté!

Čirok zase úporně mlčí a leže na svém místě, cucá cigárko a každé chvíle odplivuje na podlahu. Paramon sedí vedle něho a pokračuje u vypravování o kouscích tuláků, obraceje se k celé komoře, zřídka jen k samotnému Čirkovi.

— A ve věznici žije tak: obleče červenou košili, podepře si boky a jde ďábel takový... Oh, čerti zlořečení! Permjáci, nasolené uši!

Odpovědí je ještě mlčení; jenom posluchači se válí smíchem.

— Na cestě je to horší; jeden uchvátí si půl sáhu pryčen.— Uhni, bratře, říkají mu. — „Což pak nevíš, na koho se obracíš? Kdo jsi ty? Máš rodokmen? Ale já — jsem Ivan, příbuzenstvo si nepamatující! Rozuměj tomu! Tady leží jedna má noha a tam druhá. Vlez si pod pryčny!" — A tak musí trpěti našinec řádného původu za ně... za takové čerty... Za takové... jako tento... tady-hle, co tu leží!

Paramon ukazuje prstem směrem k Čirkovi a s tváří komicky zamračenou a vážnou drží prst dlouho v téže poloze a opakuje:

— Tu za tyto... za takové... za ty běhouny tobolské, kravské uřezávače ohonův, nesvědomité ohryzovače kostí, nestvůry!...

— Ty jsi nestvůra! — vyskočí nenadále Čirok, všecek bez sebe, ne obviněními ani ne nadávkami Paramonovými, ale hlavně jeho prstem, který tak dlouho ční ve vzduchu a všem ukazuje na něho.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 19. července 1903. Číslo 29.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

DOJMY OD MOŘE.

(Dokončení.)

Jemný, nepříliš patrný rozdíl, asi takový jako mezi Čechem a Moravanem, rozdíl, kterého si povrchní pozorovatel ani nevšimne, který však každému súčastněnému je docela dobře patrný. Chorvati vytýkají Srbům chvástavost, vypínavost, prospěchářství a nedostatek smyslu pro národní součenství. Srb prý se spojí třeba s čertem, jen když dosáhne nějakého úspěchu, neohlížeje se při tom, poškodí-li myšlénku svorného působení proti společným nepřátelům. Srb také nikdy nezapomíná, že za hranicí má svou kraljevinu a své knížectví. Chorvati nemají samostatného státu nikde a žijí jen ve vzpomínkách na své krále, které obetkali zrovna mystickým závojem. Krutou panovačnost a násilnost jim vytýkají Srbi, se kterou vystupují proti srbským menšinám, pokládají je za separatisty, kteří se odtrhli od původního kmene srbského a vrhli se v náruč Říma a Austrie. To snad by byly příčiny, ale k vášnivým výbuchům, při nichž i krev teče, přichází obyčejně z podnětů uboze nepatrných. Nějaký odznak, tricolora, prapor, k tomu výkřik „živili Srbi“ — odpověď „živili Hrvati“ a zápletka je hotova.

Naše hostitelka charakterisovala poměry srbsko-chorvatské asi takto:

— Bůh sám ví, jak to s námi dopadne. Poměry, ve kterých žijeme, jsou tak spletené, že se v nichž už nikdo nevyzná. Měli jsme na př. básníka Gundluliče. Narodil se Srbem, cítil srbsky a psal srbsky. Nyní však si ho Chorvati jednoduše přivlastnili. Před několika lety postavili mu v Záhřebě pomník. Slavnosti odhalení chtěli dodati zajímavosti i dovezli z Dubrovnika Gunduličovy příbuzné. Na slavnosti však vedli veliké slovo katoličtí kněží, a příbuzní Gundulíčovi — pravoslavní Srbi — jak uviděli tolik kněží — sebrali se a odešli. To nije naš Petar. — Anebo podívejte se na mně. Jsem rozená Srbkyně, muže mám Slovince, a děti chodí v Záhřebě do chorvatské školy. Co z nich bude, já nevím.

Časně ráno za husté mlhy opustili jsme Plaški. Po zelené louce, která se koupala v záplavě rosy uháněl Marinović se svým vozíkem přímo k horám, zahaleným hustým závojem par; jen zarostlé jejich hřebeny vyhřívaly se na vycházejícím, rudém slunku. Tmavozelené, oblé hlavy kopců rýsovaly se ostře na čistém, zažloutlém nebi, před jehož jasem a teplem prchaly mlhy a noční dým do údolí, tlačily se na nížiny, a vítězné paprsky slunce rozlívaly po válících se kotoučech a chuchvalcech mlh a mraků jemný nach...

Pak vyjeli jsme na horu na hřeben horský. Minuli jsme šedivý dým mlh a octli se ve svěžím, čerstvém a vonném vzduchu. Na stromech, na trávě i na pozdních, podzimních květech chvěly se drobounké kapky rosy, které lámaly bílé světlo slunce v pestrých, oslňujících barvách duhových. Tak čisto a vzdušno tu bylo. Okřály oči, omládlo tělo a zajásala duše ve krásné, svěží, budící se přírodě. A dole pod námi nad širým, zeleným údolím válely se ještě bílé páry, celé zarděny vřelými polibky slunce; klesaly níž a níž, až vyhoupla se štíhlá věž v Plaškvích, a za ní pomalu prosvitla celá, veselá, usměvavá vesnice. Světlo a teplo slunka konečně prorazilo příkrov mlh, a dole zazářila úchvatná nádhera barev a světla — široká, zelená louka pokropená bílými vesnicemi, opuštěnými samotami a tmavými skupinami stromů...

Projížděli jsme chudičkou vesničkou, která svým vzezřením a svou bídou ničím se nelišila od ostatních. Dřevěné chatrče s unouněnými střechami a malinkými okénky, stlučené ze silných trámů a tlustých prken, která nechávala všude dost místa všetečným větrům. Malá zahrádka, obehnaná proutěným plotem, a holubníku podobná proutěná košatina na kukuřici, košatý strom, studně — toť scenérie vesnice. Před kterousi chalupou stál na silnici primitivní, dřevěný vůz, v němž zapřažen byl pár malých, chlupatých koníků se svěšenou hlavou a schlíplýma ušima. Na voze naházeno bylo bez ladu a skladu jakési haraburdí, a na něm seděla žena s dětmi; muž stál vedle vozu. Plakali všichni, plakaly i okolostojící ženy. Muž podával ruku těm, kdo nejblíže stáli. Byl opilý, a každý jeho pohyb byl pln nemotorné ataxie.

— Co pak je to za divnou výpravu, ptal jsem se Marinoviče, který také neopomenul podati ruku opilému muži.

— A jedou do Ameriky.

— Tak, do Ameriky? A proč tam jedou?

— Hm, proč by jeli? Bída je tam žene.

— Co pak vás vaše země neuživí?

— Kde by uživila? Však viděl jste pustá vřesoviště, kudy jsme jeli. Ten vřes nás má uživiti? Země málo, a co máme, za mnoho nestojí. A dřevo? Třeba voziti ho až do Ogulinu nebo do Karlovic. Kdo nám zaplatí takovou cestu přes hory a doly. A když i nějaký krejcar vyděláme, musíme všechno desetkrát tak draho platiti, jako jinde; pak přijdou ještě, abychom platili daň. Z čeho, když nic nemáme, leda duši v těle. Oh, pane, jezdívám do světa, byl jsem i u vás (v Istrii), ale nikde není takové bídy, jako u nás. Jsme tu jak v zakleté zemi. Kdo může, prodá, co má, a jede do Ameriky.

Prodali, co doma měli, mnoho toho nebylo, tak tak že dostali lístek od vystěhovaleckého agenta na cestu. Tak do Ogulina, snad až do Rjeky stačí omámení alkoholem, aby zůstali v illusi, že jejich země je nejbídnější země. Ostatně tu na cestě ještě všechno znají, všechno jim připomíná nouzi, jíž chtějí opustiti. Hůř ve Rjece. Tam naloží a namačkají je jako dobytek do bezedného břicha lodi, a ponurá tvář agentova bude jediná, jež aspoň zdánlivě bude se o ně starati. Na lodi vystřízliví z opojení alkoholu i z naděje na nový lepší život. Co čeká je na novém světě? Utrpení, ústrk, práce, bída a dření. Vzpomínati budou na svou bídu doma a bude se jim stýskati po ní, budou po ní volati a lomiti rukama, zastekne se jim po jejich nuzných horách, po začazené chatě, v níž plno aromatických zápachů z trav a dřeva, zatouží po svých ovcích, které pásali na horách ve sladké nirvaně, po kole, po guslarovi, po známých, zkrátka po celé bídě domácí, před níž utekli. Dřeli doma psotu, ale dřeli ji všichni stejně, vězeli všichni stejně ve tmě pověry a neuvědomění, byli si rovni, byla to bída patriarchální. Ale tam na novém světě — co s lidem netrajícím kusu osvěty, jenž neumí ničeho kromě pasení ovcí a rubání dřeva. Ženou ho do práce, do které už nikdo jiný nechce, ženou ho na jatky — a on to cítí. Fysická síla jeho bez intelektu mu není nic platna, on upadá do nové bídy, bídy moderní a nese ji hůře, než starou bídu domácí.

Tvrdý byl osud zdejšího lidu od jakživa. Je to horká půda bývalé vojenské hranice, domov úskoků, synů svobody, sokolů, kteří vrhli se raději na trpký chléb válečníků, než by v nehybné sytosti ztráceli svou svobodu, své náboženství, svou individualitu pode jhem tureckým. Žili svobodně jak ptáci ve svých horách, a věčné nebezpečí Turků nedalo jim ztučněti, napínalo stále jejich ducha; věčné půtky a boje sílily jejich paže i sebevědomí, bystřily oči a brousily důvtip. Zde vyrostl lid, který neznal pána nad sebou. S hrdostí a sebeoběťováním římského občana z dob republiky postavil se Jure Tomljenović v čelo povstání bunjevačského, když poprvé sáhnuto na jejich práva, a s hrdinnou oddaností dokonal na kole, když povstání bylo potlačeno. Časem ovšem zvrhla se nezkrotná hrdinnost úskoků ve zvůli, která stala se nepohodlnou těm, jichž měli chrániti, ale to byl jen přirozený vývoj věcí. Lid, který musil protloukati své bytí věčným bojem, který žil ve stavu stálé mobilisace, vzal na sebe přirozeně i stinné stránky řemesla válečného.

Čím více ubývalo nebezpečí tureckého, tím více vybíjela se energie jejich loupením, drancováním a pálením na vlastní půdě. Turci konečně zmizeli úplně z obzoru, i nezbylo, než zaměstnávati čety úskoků jinde. Ve válkách francouzských bojovaly pluky jejich na všech bojištích, jednou v řadách spojenců, jindy pod prapory Napoleonovými. Doma nezůstal, kdo šavli v ruce udržel, a z ciziny se jich mnoho nevrátilo. Upadali na síle i na počtu až do úplného rozpuštění vojenské hranice. Ze sokolů měly se státi slepice, krotké a hloupé. Vyškubali jim pomalu péro za pérem, ustříhali jim křídla, oslepili zrak a udusili volný vzlet ducha. Lid dal se do hospodaření, kterému nebyl zvyklý a kterému nerozuměl. Z vojáků stali se sedláci, ale špatní. Práce neznali, práce se štítili.

A nynější potomci starých úskoků? Znají bohatýrstvo svých předků z vypravování a z hrdinných zpěvů, které jim guslar — chorvatský Homér — pěje. Za jeho zpěvu padne každý do snění o slavné minulosti a cítí trpčeji svou nynější bídu, kterou pokládá za nezasloužnou. Pracovati se však dosud nenaučil.

Nekonečně vrtošivý je Kras ve svých náladách a nevyzpytatelný ve svých divných, neočekávaných útvarech. Uspořádání jiných horstev je zrovna geometricky symetrické proti Krasu. Oklikami a zákruty táhne se obyčejně nekonečně dlouhé údolí s říčkou nebo potokem, s kyprou zelení luk a černými plochami lesů, a docela v pořádku, jako by je vyměřil, ústí do něho příčná údolí. I v Krasu najde se leckde pěkné údolí s políčky, jak zahrádkami, nějakým lesíkem, snad i potokem, ale z nenadání ukončuje ho nějaký proti všem pravidlům sem vržený neomalený hřbet horský. Jinde zas vleče se nekonečná náhorní planina pustá, suchá a bezvodá. Rozervaná skaliska, ostré štíty, zející rokliny a bezedné propasti vzbuzují představu předpeklí. Šedivé, vyprahlé pustiny střídají se s bujnou zelení, bezvodé, jak poušť suché pláně s tichými, rozlehlými jezery.

A voda? Ta tvoří pravé divy v Krasu. Jednou vyvrtá v břichu hor dlouhatánské jeskyně, nanosí do nich bílých krápníků, které visí s klenby jeskyně jako stříbrné trsy, pod nimi proudí chladné vody, jakoby se chtěly podívati na nádheru, kterou stvořily její družky. Někdy se o-všem podobné, smělé stavby vodě nepodaří; voda dlabe a ryje, vypracovala už nádhernou klenbu s pilíři a sloupy — a najednou vše se sřítí. Hrozivě hučí pak rozezlené vody nudně hlubokých, divoce rozervaných propastí. Hory, tlusté, břichaté, s táhlými, dlouhými hřbety, jsou dobří kamarádi se štěbetavou tetkou vodou. Tetka běží, štěbetá, bublá údolím, najednou uvidí naproti šedivého velikána, který hřbet svůj líně vyhřívá na slunci.

— I to se musím podívati, co dělá kmocháček, a vesele švitoříc běží, vody její vnikají do šedivého obra, brzo zmizí tam v temných, tajemných prostorech jeho celá říčka, potok. Co tam spolu tropí, kdo to ví! Však tetka čilá a čiperná, bůh sám ví, na kterém konci zas vychází z čista jasna s vysoké skály a spokojeně pobublávajíc spěchá dál novým údolím. A takových her si vždy čerstvá tetka-voda navymýšlí nespočetné. V podobě sličné panenky laškuje po zeleném trávníku se všetečnými paprsky teplého slunce, hrá si s lučními květy a láká vodní hmyz, jako zakletá princezna schovává se do tajemného nitra hor a nádherných jeskyň a jako divoká babice skáče a lítá po sparách a skalách a vodopádech ve smutných, opuštěných skalních stržích a propastech. Na Plitvických jezerech vymyslila si šelma tetka teprve pěknou hru. V malých proudech stéká s bradatých chlumů do hlubokého údolí. Údolí už je dávno plné vody, a vždy nové a nové praménky přitékají. I co se budeme tlačiti, mysli si, podíváme se, není-li jinde víc místa. Pomalu, opatrně odvažuje se napřed malý, štíhlý pramének dál ku předu, vyhýbá se kamenům, naráží na staré, pokřivené kořeny, ale překonané překážky ho pudí dál a dál — až najednou ho stihl trest za všetečnost: chudák spadl s nastražené skalní stěny, spadl hluboko, stená, naříká a bolestí se svíjí dole na ostrém kamení. A ostatní vody starostlivě jdou hledat svůj malý pramének, valí se za ním, chtějí mu pomoci, ale sřítí se i ony s potměšilé skály — a vždy nové a nové proudy hrnou se z jezera a padají mohutným obloukem dolů, tříští se s hukotem v jemný prach, a šibal slunko jen se směje nešťastné vodě, která zoufale bije do skal a zahanbenou svou tvář schovává za pestrý závoj duhy, který na ni vrhlo slunko. A tak padá ubohá voda z Proščanského jezera do Ciganovace, odkud do Okrugljaku, Viru až do Kaludjerovace a Novakovičova Brodu. Ale co, voda vzpamatuje se rychle, a sotva trochu pookřála po svých závratných skocích s vodopádů, slapů, už zas se strojí jak panenka. Chvíli navleče na sebe šatečky modré, tak modré jako letní obloha, pak honem je odhodí a zelená se jak luční tráva, tiše šeptajíc v stinných koutech; tmavozelené, břečťanové šatečky prý jí také velmi dobře svědčí. Dokud usměvavé slunko všetečně pozoruje vnady, mění ješitná strojilka stále bez únavy svůj ústroj.

Mezi horami a černými lesy, plnými snivých zákoutí, leskne se zelenavá hladina Proščanského jezera, vniká hluboko do horských údolí, vine se jak tichá, široká řeka mezi lesy a končí na zeleném palouku, s jehož zelení splývá i jeho zeleň. Jen uprostřed prodralo si jezero cestu ku předu a vede vody své na kraj strmé skalní stěny a vrhá je s ní rozdělený v četné paprsky v nádherném oblouku dolů do hlubiny. Syčí to tam, vaří, hřmí, a jemný prach roztříštěné vody nese se daleko do lesů záře pestrými barvami duhy ve svitu rudého slunka. A zas nové jezero, nové útvary, nové barvy, zas nové vodopády — 12krát opakuje se tato hra v základním motivu stejná, ale s nekonečně rozmanitým uspořádáním. Vodopády vedou své vody jednou širokým proudem, který s hukotem a hřměním vrhá se do rozpěněné tůně, jindy žene se voda ve stech praménků, které jako stříbrné stužky splývají v zeleni zarostlých skalisk, nebo v kaskádách vějířovitě se rozprašuje se závratných výšek; světlá zeleň luhů a černé tóny smrčin, lesk oblohy a stín mraků mění stále barvu její.

Vzdálena všeho hluku světa, ušetřena i opravné ruky člověkovy, prosta banálních hotelů a všedních vil, dřímají Plitvická jezera ve stínu hor a černých lesů své čarovné sny. Padající voda se skalních stěn a strží hude jim grandiosní melodii, slunko jasné a zářící odívá je v nádherné, věčně měnivé barvy, a snad že v okolním Krasu tolik si naspořilo světla i barev, rozsévá je marnotratně po klidných jezerech, která vstávají v šatě zelenavém, v poledne se koupají v jasné modři a tmavou zelení chrání se před úpalem odpoledního slunce, které ohnivým zlatem lemuje obrubu jejich hladiny.

Nerušený klid a mír, úžasná hra barev, rozmanitost scenérie — lesů, hor, vod a vodopádů, toť krása Plitvických jezer, panenských, neporušených zvědavým spěchem cizinců, odborným hlukem železnic a tramwayí. —o—.

ZA ŠKOLOU.

Každý ze svého dětství zachoval si několik světlých okamžiků, kdy dušička jeho prožila opravdově silný nějaký cit.

Vzpomínám si na jeden takový:

Začal jsem chodit do školy. První den školy byl svátkem pro mne i pro celou naši rodinu.

Vedla mne do školy maminka a větší sestra. Na cestu dostal jsem od maminky dva krejcary, od tatínka šesták na tabulku a k snídani dva rohlíky jako ostatní starší děti. To byl jeden rohlík do snídaní, druhý na přesnídávku v deset hodin.

Jaké to ve škole bylo, ani se určitě nepamatuji. Bylo tolik nezvyklého v tom novém životě, že jsem pociťoval ze všeho úzkost. Bál jesm se promluvit a konal jsem vše, co dělali druzi, jako malé opičátko. Potom nás pustili domů. Tu již bylo lépe. Úzkost spadla a zbyl jenom pocit, že jsem teď již něco více než dříve: že už chodím do školy. Doma byli všichni ke mně celý den obzvláště pozorni a zacházeli se mnou už jako se školákem. Na to jsem chodil do školy každý den.

Pomalu, ale tuze pomalu se mne spadávala ona úzkost, kterou jsem byl vždy zachvácen, jakmile jsem do školy vešel. Chodil jsem tak do školy čtrnáct dní. Zdálo se mi to už tuze dlouho. Ptal jsem se jednou starší sestry Boženy: Jak dlouho takhle budu chodit do školy? Tato otázka vyvolala rozmluvu. Dověděl jsem se, že Božena chodí do školy už pět let, den co den, a že bude tak chodit ještě tři léta. Já že musím také tak dlouho chodit do školy, více let, nežli jsem až dosud na světě.

To mne roztrpčilo. Muset den co den, ať se mi chce, nebo nechce, do školy, tam se učit ať se mi chce nebo nechce, a tak pořád dlouho a dlouho. Myšlénka přímo zoufalá! — Jak nesmírně je šťastný sousedův Ada, který nepůjde do školy až za dva roky, a celý den si hrává na pavlači. Jak bych si byl toho nyní vážil, kdybych směl s ním také. Jak mne trápilo pomyšlení na školu. Vroucně jsem si večer přával, abych byl ráno nemocen a nemusel do školy.

Ve škole jsem poslouchal a dost dobře jsem prospíval. Ale jak nerad jsem někdy vstával do školy. Kolikrát bych se byl rozplakal, když na mne maminka volala „Vášo, vstávej", jenže styděl jsem se před ostatními.

Jednou ve mně uzrál zlý úmysl: Ráno budu se jako připravovat do školy, potom jako dám „s Pánem Bohem", a jako půjdu do školy — a zatím půjdu přes chodbu do kuchyně. Tam se teď snídaní nevaří, tak tam ráno nikdo není, já se tam pěkně schovám a do školy nepůjdu. Až ostatní odejdou do školy a bude ticho, potom půjdu na pavlač k Adovi a tam si budeme hrát.

Vše se opravdu zdařilo. Dal jsem „s Pánem Bohem", odešel a šel do kuchyně. Napadlo mně: Což kdyby přece někdo sem vešel, bude jistější, když vlezu pod postel. A což kdyby někdo šel po chodbě a já náhodou kopnul botkou, tak by mne uslyšel. Rozmyšleno. Sundal jsem boty, postavil vedle postele, a ztichounka pod postel.

Ležel jsem tam dlouho. Čím déle jsem tam v tichu ležel, tím více mi něco uvnitř říkalo: Cos to vyvedl! Už mne začínalo mrzet, že jsem do školy nešel. Ale co dělat, — do školy bylo již pozdě.

V tom někdo jde. Přestal jsem dýchat. Byla to maminka. Vešla do kuchyně a brala s hřebíku rákosovou plácačku na koberce. V tom se podívá k posteli a vidí moje boty. Vidím, shýbá se, béře je do ruky, prohlíží, jakoby nechtěla svým zrakům věřit a — shýbá se ještě jednou. Vytrpěl jsem v té chvíli strašlivá muka strachu a hanby.

Matka mne mlčky vytáhla a důkladně tou plácačkou vyplatila. Plakal jsem více zahanbením než bolestí. „A teď do školy!" — Prosil jsem a plakal, že je už pozdě a že to vícekrát neudělám.

Matka vidouc, že by mne tuze zahanbila, kdyby mne teď do školy vedla a povědéla, co jsem udělal, nechala mne doma a zatím mi slíbila tento trest pro podruhé. Hrát jsem si už s Adou nešel. Byl jsem doma a učil se.

Odpoledne mne vedla matka do školy, že mne omluví u pana učitele. Šel jsem tuze rád. Už nikdy mi nepřipadlo zůstat doma. Chodil jsem do školy rád — zvyknul jsem si.

Maminka tvrdila sice, že panu učiteli tehdy nic neřekla, ale já jsem si přece někdy myslil, že řekla. *J. Š.*

O. JOZÍFEK.

VZNIK PROTESTANTSKÉHO ČLOVĚKA.

5.*) Velmi obyčejným, ba normálním typem českého člověka je *člověk povahy bezstarostné.* Veškeren šlendrián našeho veřejného, především hospodářského života tady kořeni; odtud pochází neschopnost české společnosti k jistým způsobům hospodaření, tak správněji naznačíme to, co jsme svrchu naznačili slovy, že česká společnost žije pod úrovní svého svědomí. Svědomí jest absolutní, český člověk ví jako každý jiný, co jest dobré a co jest zlé, ale pozorovaným jevem, o který nám jde, jest, že český člověk zhusta neřídí se příkazem svého svědomí, že *statistika jednání* 1. nesprávných, 2. zločinných, kdyby byla, dopadla by v neprospěch české, a u veliký prospěch na př. anglické společnosti. Hospodářský stav obou společností jest, v podstatě vzato, výrazem oné (neznámé) štatistické pravdy.

Jde o to, *vyložiti* jev pozorovaný, ukázati, jak se morální stav současné české společnosti historicky vyvinul. Uvedu typický příklad nesprávnosti, s jakou v osadě N. byla uzavřena koupě, a jak původně malá nesprávnost vzrostla ve zločin. Malorolník a hostinský A. rád by také

*) Studie tato je pokračováním studie o vývoji charakteru a vývoji společnosti. Viz Besedy Času č. 26. a 27.

užil umělého hnojiva, jak ho vidí užívati při velkostatku. *Neodhodlá se však mužně* koupiti „prášek" u té a té firmy, nýbrž do jeho hostince chodí agent B (otec míval statek, přišel oň, synové dostali po 1600 zl. dědictví, ty B během dvou roků utratil, pak dohazoval svatby, býval správcem sekvestrovaných usedlostí, nyní po hostincích nutí sedláky, aby „od něho" kupovali hnojivo), a dluhuje mu malý obnos. A objedná od něho hnojivo a ač ví, že bude jeho povinností zaplatiti je dodávající firmě C, doufá přece, „že to nějak dopadne", že u B přijde k dlužnému obnosu, a B že si to s firmou, jak při pivě slíbil, „nějak vyrovná". *Jinak by umělého hnojiva nekoupil.* C zašle prášek hromadně na adressu agenta B, kupujícího pak A vyrozumí účtem (dopisem nerekomandovaným; „sedláci málo kupují, obchody jsou špatné, hnojivo se musí dávati lacino, a C by utratil na rekommandaci víc, než co na hnojivu vydělá." Četné firmy a četní agenti, aby rolníkům mohli prodávati pod cenou, falšovali hnojivo, a byli trestáni) o ceně a lhůtě k placení.

Když přijde den placení, A neplatí — nechce přijíti o dluh u B. B mu „hnojivo vnutil, koupil ho od B a ne od firmy C, není jí nic dlužen — a dopisu ze dne toho a toho neobdržel. Může to odpřisáhnout." Psychologický pochod od pouhé nesprávnosti k zločinu je zcela pochopitelný a — zcela obyčejný. Moderní hospodářský individualismus, čili, což je totéž, liberalismus, má u nás za následek nejen ochuzení středních stavů, ale také přibývání zločinnosti. Jsou u nás jisté typické, hromadné zločiny — stálo by na př. za studii osvětliti úmyslné žhářství, podnikané k vůli pojistnému. Typickým zločinem jsou také křivé přísahy a příčina jejich je rovněž typická: rodí se v oné do nekonečna se táhnoucí spleti nesprávností a nevědomostí, jež charakterisuje veškeren hospodářský (také však politický — zejména samosprávu) český život.

Sociologové a anthropologové již dávno re hledí na trest jako na prostředek k nápravě, a všude, kde vyskytá se nějaké hromadné, t. j. společenské zlo, mluví se o *prevenci* — chceme zbavit společnost zločinců ne tresty, nýbrž vybudováním podmínek, v nichž by se dařila, vyrůstala individua dobrá, ne zločinná, prevencí. Lépe než potrestati občana A pro křivou přísahu jest vyšetřiti vzdálenější příčiny, jež jej k zločinu vedly, a je-li možno, učiniti preventivní opatření, aby řada jiných nejednala týmž způsobem. Preventivním prostředkem, jenž by odstranil šlendrián a mnohou bídu a nesprávnost z českého života, by bylo: odstraniti u nás hospodaření individualistní, liberalismus hospodářský i politický.*)

Občanu A i jeho polím by bylo pomoženo, kdyby se omezila jeho svoboda v nakládání s majetkem. A — čehož asi naše politické programmy netuší — v obojím směru by prospělo jíti radikálně: vzíti mu jeho pole, která bídným hospodařením zničil, a dáti je nějakému landlordovi, jenž by A živil, a nad racionelním hospodařením bděl. Lze si však mysliti také jinou prevenci: Bylo by dobře, kdyby A měl dostatek mužného odhodlání, a v čas a správně si, čeho potřebuje, koupil — beze vší nedbalosti a úskočnosti, jak mu to svědomí káže. Pak by spleť nesprávností, vedoucí ku zločinu, nenastala. Je patrno, že křivé přísahy jako typický zločin v jisté společnosti mizí tou měrou, jakou u průměrného individua roste stupeň správnosti. A je patrno, že jenom na stupňování náklonnosti k správnému, solidnímu jednání, na umenšení bezstarostné letory českého člověka závisí, aby i A i B nerozhojňovali v náš neprospěch statistiku nesolidních jednání, aby český člověk hospodářsky nehynul, aby zmizel veškeren šlendrian z českého hospodářského, politického, samosprávného života.

Jak se historicky vyvinul morální stav současné české společnosti? Odpověď nám usnadní, vyložíme-li správně, na jakém historickém vývoji spočívá *hospodářský* a jiný *individualismus* společnosti anglické a protestantské vůbec. Známkou toho vývoje zajisté bylo, že vyvíjela se čím dále tím více solidnost individua, že v anglické společnosti mizela náklonnost k bezstarostnosti a rostlo v stejném poměru s podnikavostí a odvahou jednotlivcovou spoléhání jednoho na druhého, spoléhání na jistou jednotlivcovu vlastnost: na solidnost. Přibývání solidnosti v anglické společnosti musíme si však představovati zvláštním, populárnímu názoru nezvyklým způsobem, totiž jako přibývání, množení se individuí dle zákona o přírodním výběru. Ani dvě děti týchž rodičů, abychom s biology mluvily, neměly na př. v anglické rodině 11. století týž stupeň bezstarostné povahy, nýbrž jedno bylo bezstarostné, druhé poněkud solidnější. A toto solidnější obstálo v hospodářském zápase, kdežto druhé zhynulo. Potomci solidnějšího skládají pak s potomky jiných přeživších anglickou generaci na př. 1050—1100, generaci svou solidností (a hospodářskou odvahou) poněkud se blížící hospodářsky individualistické společnosti moderní. Přežitím solidnějších pak vznikají v Anglii generace hospodářsky stále individualistější a a individualistější. Historický

*) Požadavky v tomto směru vyslovují mnohé naše programy. Viz naproti tomu rozhodně liberalistické stanovisko v Cunninghamově knize Moderní civilisace po někt. stránkách hospodářských. (U Laichtra 1901). Kdo má pravdu — nebo mají pravdu obě strany, každá na základě fakt skýtaných její společností?

vývoj hospodářského individualismu, vývoj ne jeden neb jediné století trvající, jest ve své podstatě popsaný plemenný vývoj, množení se lidí na základě jistých společenských vlastností, a postupné vznikání generací, „společenských prostředí“, s jistými duševními vlastnostmi. O přežití individua rozhodovala jeho vlastnost: náklonnost k správnosti, schopnost udržeti se ve vážnějším boji o život, a individua takto přežívající skládala pak generace s množící se stále solidností, sebekázní v práci, sebekázní v požívání. Vývoj anglických organisací hospodářských může pochopen býti jen jako vývoj dějící se na základě popsané selekce — na povstávání lidí silných a hynutí neschopných. Je to zcela v pořádku, shoduje se to s naším postulátem morální evoluce lidstva, a shoduje se to se zákony vývoje organické přírody vůbec.“

V životě církevním množící se individualismus anglické společnosti došel výrazu ve vzniku anglického protestantismu během posledních století středověku. — vedle zájmu hospodářského měl (a má) anglický člověk zájem o záležitosti církve, a individualistické jeho stanovisko se projevilo (a projevuje) jednak v protestantských dogmatech, jednak v protestantských řádech církevních. Projevilo se i po ostatních stránkách sociálního života (liberalistický vývoj anglické politiky.) Zcela obdobný společenský vývoj — je nesprávné na př. připisovati zeměpisnému položení Anglie hospodářský vzmach, mající jedinou příčinu v individualismu anglického člověka, v subjektivních podmínkách anglického vývoje společenského — dál se i u jiných národů evropských, a dál se — ve stoletích 12 až 17 — také u nás. V české společnosti na př. v 16. stol. nacházíme týž hospodářský individualismus a hospodářský vzmach, tytéž ústavní boje, týž subjektivismus v dogmatech a církevní formě.

Protestantští naši předkové z 15., 16. a 17. století nebyli náboženští snílkové, jak by někdo na př. o Českých bratrech mohl špatně souditi, nýbrž lidé nábožensky sice subjektivní, vedle toho však lidé s duševními vlastnostmi obdobnými vlastnostem současného člověka anglického či porýnského, se solidností, sebekázní a vůbec celou disposicí k průmyslovému, individualistnímu hospodaření, disposicí získanou obdobným společenským pochodem, přírodním výběrem působivším v české společnosti po dlouhá století. Na takto získaných vlastnostech zakládal se způsob výživy*) a výroby našich předků v oněch stoletích.

(Pokračování.)

*) „Brzy však počíná českému řemeslu v druhé polovici XV. století za vladařství a později kralování slavného Jiřího z Poděbrad nová doba rozkvětu, dosahující svého vrcholu v století XVI. Zvláště český umělecký průmysl, zejména zlatnictví, zvonařství a kovolijectví, umělé zámečnictví, řezbářství, hrnčířství, knihařství, sklářství, broušení drahokamů, hodinářství, puškařství a řada jiných živností, pro potřeby církve, nádherymilovného dvora a šlechty i zámožného měšťanstva pracujících, vytvářejí v tomto období díla, která dnes ještě patří k největším ozdobám umělecko-průmyslových museí domácích i cizozemských.

Mnohé české výrobky docházely čilého odbytu i mimo hranice vlasti, a bylo jen málo průmyslových odvětví, v nichž překonán byl výrobek domácí lepším materiálem nebo lepší pracovní technikou ciziny.

Do tohoto rozvoje — jako do veškerého politického, národního a kulturního vývoje českého národa — zasáhla osudně válka třicetiletá se všemi svými zhoubnými účinky, a čeho ušetřila válka, pohltila protireformace.

Tisíce osad bylo zničeno, počet obyvatelstva ze 3 milionů stlačen na 800.000 duší, ze 151.000 selských usedlostí před válkou nebylo potom osazeno ani 80.000; obchod a průmysl, všechna řemesla a živnosti byly zničeny, stav selský sevřen nově usedlou cizí šlechtou ve jho nesnesitelného nevolnictví se vždy rostoucími břemeny a obmezeními, umělecké poklady země vypleněny, „kacířské“ knihy spáleny, nekatoličtí obyvatelé — většinou živnostníci a obchodníci — vypuzeni. Mnohé německé kraje děkují za svůj pozdější průmyslový rozkvět českým exulantům.“ Dr. J. Gruber v Obzoru Národohospodářském, r. 1903, str. 151 n.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Medvěd.

Jednou šel Kristus se sv. Petrem po světě. U jedné vsi je chtěl postrašiti sedlák. Vlezl u cesty pod most a bručel jako medvěd. Petr neznal medvěda, protože chodili dříve zeměmi, kde medvědů nebylo. I ptal se Mistra, co to bručí.

„To je medvěd. Což ho nepoznáváš?“ odvětil Pán Ježíš.

Petr byl zvědav; byla to trochu jeho slabá stránka. I jde tedy k mostu a chce viděti medvěda. A hle! tam stojí medvěd na zadních tlapách, zuby bílé cení a bručí. A to nebyl obyčejný medvěd, ale byl to sedlák za trest v medvěda proměněný. Pán Ježíš jej tak na čas potrestal za jeho zlý úmysl. —

Dle polské pověsti *Hanuš Sedláček.*

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Tento pohyb prstem Čirok z jakési příčiny nikdy nevydrží a v nejkrajnějším případě, když nic nepůsobí, Paramon vždycky se k němu utíká!

— Holoto, prašivá! Ďáble černý! — křičí zpívavě po permjácku nadobro rozlícený Čirok a někdy vyskočí a začne i mlátiti pěstěmi svého trapiče. A černý ďábel na to jen čekal: spokojen svým úspěchem přijímá nejzdravější štulce do zad a zajíká se veselým smíchem.

Naprosto jiný typ představoval domorodec Jenisejské gubernie, stařec Gončarov.

Na „čeldony", na „žlutohubé čeldony", t. j. na Sibiřany dělali trestanci velmi rádi vtipy a posmívali se jim. Cosi tvrdého, bezsrdečně střízlivého a sobeckého vane z tohoto sibiřského typu, který rýsuje se ve vypravováních trestanců (při čemž, nápodobujíce sibiřskou řeč, vždycky z jakési příčiny huhňají). Nemohu zapomenouti jedno karakteristické vypravování tuláka Dorožkina o tom, jak ho věznili čeldoni v jakési osadě v Západní Sibiři. Dovedli ho do lázně a svázavše mu provázkem co nejpevněji ruce, nechali ho tam, a sami si šli do předsíně lázeňské pít vodku.

— Tak mi ruce opuchly a ztuhly . . . Přestal jsem i cítiti ty provázky. Myslil jsem si, že musili trochu povoliti. Ohlížím se kolem sebe — tu je okno. Tak se rozběhnu a vrazím hlavou do rámu! Jak ti čeldoni vběhli do lázně! . . Jak mne začali mastit! .. Povalili mne na zem: sedím, napolo mrtev, napolo živ se skloněnou hlavou. Oni mi mezi lopatky nakládají. Dobré půlhodiny do mne prali, až se mi v očích černo udělalo. Dva přestanou, druzí dva začnou. — Politujte, pravím, starouškové, když ne mne, tedy svoje ruce. Čím budete zemi vzdělávati? — „A což, hoši, opravdu . . . Vždyť naše ruce jsou dražší . . . než jeho palice —" Uhodili mne ještě každý jednou a vyšli do předsíně vodku pít. Sedím na podlaze. Tu vejde stařec šedivý, jako luňák, všecek shrbený. Hledí na mne. — Dědečku, pravím mu (tak žalostně) — dědečku! — „Co pak, můj milý?" táže se. — Dej mi vodičky napít . . . Mám hrdlo vyprahlé . . . To jak mne zbili. — „Ach, to jsou barbaři!" praví. „A za co tě bili, děťátko? Co je jim do toho, kdybys ty byl i svou rodnou matku zabil? Zodpovíš si to před Hospodinem na onom světě. Všichni se tam budeme zodpovídati." — Vezme lázeňský naběrák a podá mi vody napít. Jako čistý med se mi ta voda zdála, vypil jsem ji do dna. — „Pij, praví stařec, napij se ještě, můj milý!" — Ale najednou, když jsem vypil všecku vodu, rozpřáhl se naběrákem a ze vší síly praštil mne po hlavě — až byl naběrák na střepy a rozletěl se! . . . Potom opět ke mně přišli všichni ti hrubí čeldoni, a okresní starosta s nimi. Obrátil jsem se k němu se stížností: — Poručte, vašnosti, aby mi něčím namazali ruce. Hleďte, krev mi pod provázky prýští. — Podíval se: „Oh! praví, hoši!. Oni jsou skutečně již na mol. Povolte trochu a natřete mu ruce čistým dehtem." — Jeden čeldon chytí štětku dehtovou (neboť tu i nádoba s dehtem stála) a vráží mně do rypáku! Máz! Máz! Celého jako čerta mne namazal. Potom mne přivázali k těleze a jeli do Ačinska. Mouchy mne cestou celého olepili. Běžím za tělegou zrovna jako ďábel nějaký ze samého pekla uteklý . . . Když mne ve vsích uviděly dětičky, — utíkaly domů k matkám.

Taková jsou vypravování o bezsrdečné, až do smyslné rozkoše zabíhající surovosti Sibiřanův. Možno, že je v nich jistá část pravdy. Praktičnost a střízlivost názorů Sibiřanových, naprostý nedostatek poesie v jeho duši, chytrost a umění ovládat se, je ihned Rusovi nápadnou. Avšak on vládne za to rysy a vlastnostmi, kterými nekonečně vyniká nad Rusa a které Sibiřana přibližují typu západoevropskému. Rozum jeho je méně zanesený přežilými tradicemi a předsudky, je způsobilejší vyvíjeti a přijímati nové ideje a pojmy a vyznamenává se velikou samostatností a svobodomyslností. A to je pochopitelno: Sibiřan neznal nevolnického práva, on ani nyní neví, co je malorolnictví a spojené s ním žebráctví a bezpráví pro mužíka; na Sibiřanovi nevidíti té zabedněnosti, toho otrockého plazení před mocnostmi, jímž tak nepříjemně překvapuje vlastní Rus.

Mnohokráte musil jsem měniti své mínění, o tom nebo onom trestanci a mezi nimi i o starém Gončarovu, avšak jedno nenapadlo mi nikdy upírati mu, a to byl jasný, čistě sibiřský rozum, jenž uměl se vždy rychle orientovati o každé životní otázce a okolnosti, uměl, jak se říká, chytiti býka za rohy. Díky této vlastnosti a jazyku ostrému jako břitva, který nikdy nebyl o slovo v rozpacích, hrál v komoře úlohu otce-komandanta: mladé vyučoval vtipu a rozumu a ochotně je zasvěcoval ve svá dřívější dobrodružství a ve své příhody, jimž konce nebylo, a trestance zralejších let, nebo sobě rovné postavením, vyslechl s blahosklonností staršího bratra, při čemž ostatně nepropásl nikdy příležitosti i tu vsunouti nějakou svou poučnou poznámku. Za tuto domýšlivost ho trestanci neměli rádi. Gončarov byl velice taktní člověk a ostrých výrazů dovolil si jen vůči zcela krotkým lidem, proto se s ním zřídka utkali tváří v tvář, jen za zády na něm dobrého vlasu nenechali. Po přátelsku byl jen s jediným Semenovem, svým krajanem: vše, co měli, dělili si na polovici, jedli a pili spolu. Zasmušilý a zamlklý Semenov, jenž se patrně rozčiloval v nitru povídavostí starcovou, domníval se z jakési příčiny, že ho musí šetřiti a snášel trpělivě jeho neúnavné krasořečnictví a reptání.

— To je licoměrník vyššího stupně! — říkal o něm Malachov, chlubící se tím, že on kterémukoliv člověku do očí ryzí pravdu odsekne: — Liška sibiřská! Myslil bys, že byl skutečným mnichem, že se živil prací rukou svých, že měl velké hospodářství; a zatím — hanba mluvit! — vždyť jsou zde mnozí, kteří ho tam na svobodě znali: všichni jedním hlasem říkají, že krmil se našincem-osadníkem . . . Aby mi Pán Bůh dal tolik let na světě prožít, kolik on jich pozabíjel! Zločinec prvého řádu byl . . . A jakého nyní dělá svatouška!

— Nejsou již ty časy . . . V jiné věznici ukázali by mu, co trestanci s takovými ptáčky dělají — ozval se Jaška Tarbagan.

— Nikoliv, hoši, — pravil Čirok: — víte, proč nemám Gončarova rád? Proto že jiné stále posuzuje, všecky posuzuje, a všemu rozumí . . . Já a já! jen pořád slyšíš. A druhý vedle něho nesmí ani úst otevřít.

Při jedné hádce Čirok také vrhl Gončarovu do tváře výčitku, týkající se osadníků; vrhl, ale ihned se kousl do jazyka. Gončarov ho hbitě odrazil.

— Co to žvaníš? — vzkřikl podrážděně: — A žvaníš nepředloženě! Vždyť je tu ve věznici mnoho našich. Tu Peťka mne dobře zná, Rakytin v šestém čísle mne zná, Vasiljev, Grigorjev . . . Zeptej se jich, však jim ústa nezamrzla. Oh ty hlupáku, hlupáku! Osadníky zabíjet . . . A co si z něho vezmeš, z takového, jako jsi ty? To si budu ruce třísnit. Dožil jsem se šedin, a nenašel bych lepší cesty, jak si kopějku vydělati? Tu Peťka ví, jak jsem žil. Některý pán tak nežije. Když jsem byl v krčmě krčmářem, znalo mne celé okolí a všichni si mne vážili. A vždycky ke mně přišli, protože jsem uměl a věděl, jak koho přijmouti a uhostiti. Šibalství lidé se na mne lepili. Musel-li se někdo ukrýti — zase přišel ke mně. Taž se tedy Peťky, on mi nedá selhat: on třikrát utekl z Kanské věznice a já jsem ho pokaždé schoval!

— No, co pak já! — ohražoval se Čirok. — Vždyť já jen to, co lidi . . . Říkají: mnoho lidí pobil . . .

— Mnoho lidí? Co je to? Chtějí vypočítati, kdo jich více pobil? A kdo méně, tomu chtějí dáti metál za čestnost, nebo ho chtějí přímo do ráje poslati? Vida, co to znamená — osvítili se v Šelajské věznici. Čestnost si osvojili . . . Ne, chápejte se už té čestnosti, tak i onak je jí třeba, ale my bez čestnosti život dožijeme. My jsme se za to do vyhnanství dostali, že jsme byli taškáři a padouchy; my s vámi, zdá se, nemůžeme jednu kaši jísti — Tedy mnoho lidí jsem pobil? Závist se jich zmocnila. Což pak se tajím? Zabil jsem jednoho Poláka, zabil a jako kočku v močálu zakopal. Uběhlo dvacet let — nikdo se toho nedověděl. Jediný Bůh to viděl. Protože nesnesu urážky, za urážku se vždycky pomstím; a zapomenu až živ nebudu. Ale právě tak i dobro po celý život si pamatuji.

A dlouho ještě Gončarov, rozkládaje, chodil po komoře, těžce obraceje svůj ohromný trup, jenž vážil na sedm pudův, a připomínal tak rozvzteklenébo medvěda stojícího na zadních nohách . . . Býval hrozný ve chvílích hněvu. Sám vyprávěl, jak před desíti lety, v žertovném zápasu s právě takovým jenisejským medvědem jako byl sám, — s vlastním zetěm, — udeřil takovou silou o zem, že se nešťastníkovi rozletěla lebka na dvě půle, za což Gončarov odsouzen byl všeho všudy na sedm měsíců vyhnanství a. k církevnímu pokání. Když se podobné věci dělali ze žertu, ve stavu střízlivém, co se dalo očekávati od výbuchů zběsilosti, nebo od zapomenutí v opilosti?

Malachov neuronil ani slova po čas srážky s Čirkem, ačkoliv mínění svého o Gončarovu nezměnil. Později jsem nejednou slýchal od mnohých jiných nepřejících Gončarovi, že nedobrá jeho sláva celé desítky let hřměla v Jenisejské gubernii, až konečně se vládě podařilo zajmouti a usvědčiti zkušeného vlka z tunder. Tázal jsem se na minulost Gončarova i jeho krajanů, ale i povídavý a lehkomyslný Rakytin odpověděl vyhýbavě:

— Je-li toho málo, Ivane Nikolajiči, o čem nesmyslně breptají . . . A to pravdivé vypověděti je těžko.

Jednou, když za řeči otázal jsem se samého Gončarova na ten případ, který ho přivedl do vyhnanství, začal se zaklínati a Boha dovolávati, že tentokrát se sem dostal pro nic.

— Tak co vám povím, Ivane Nikolajiči. Mohu říci, že jsem taškařil po celý život, loupil ba i zabíjel — netajím to. No, ale tentokrát bylo mi souzeno za cizí hřích trpěti. Jako že k vám mluvím před pravým Bohem! Byl jsem krčmářem. Jednou večer, — v krčmě nikoho nebylo, — přijde soudruh můj Birukov. „Jedu, praví, s Pachomovem do města. Leží v těleze opilý jako kláda a má peníze při sobě, seber si třeba všecko.“ Zasmáli jsme se. Napil se trochu, vyšel z krčmy a jel dále. Já jsem šel také spat. A na druhý den slyším, že našli tělegu a koně bez pána, a v těleze že leží Pachomov zabitý. A Birukov jako by do vody padl. Začalo pátrání. A tu vypoví jedna ženská, sousedka . . . Aby, mrcha, do pátého kolena byla proklata! Vypovídá, jakoby byla viděla, jak Pachomov na téže těleze přijel k mé krčmě a dlouho u mne seděl, a potom jako bychom byli spolu vyšli a sedli si do tělegy.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, 26. července 1903. Číslo 30.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

BLAŽEJ JORDÁN:

MĚSTO NA SEVERU.

Český dům.

V novinách to nečteš, nevíš to,
od pražských jen hostí lovíš to
z nesmělé jakési tradice;
že prý také město Teplice,
kde je Čechů ne k stům, k tisícům,
jakýs besední má český dům.
Noha Tvá náhodou jakousi
také snad tam někdy zabrousí.
— (Nehodí se vždy slov zvučný shon;
odpusťte ten ležerní mi ton). —

Je to na silnici z Duchcova;
v síni paňmaminka Duškova
dobrosrdečně Vás pozdraví,
zotaví Vás z Vaší únavy.
V levo sál a rovněž besední
místnost každý z Vás si prohlédni.
Tableau členů starých bývalých
ze stěn hledí neznajících smích.
Smích náhodou jenom jakousi
v český sever, drazí, zabrousí.

— (Slyším, Theere, jizlivý Váš smích,
dí to autor „Z nocí bezhvězdných?") —
Boykotů Vás stihly pohromy;
odkud matiční ty diplomy?
Žurnálů zde za to méně zas.
Jsou tu Šípy, půjčovaný Čas,
Humory s granátů povodní,
Politika, Listy Národní...

———

Pozadu jsme o padesát let.
V starci Macháčku je starý vznět,
ale pravé inteligence
proudí Besedou jen přetence.
Vědu, literaturu a umění
málo kdo z Besedy ocení.
Náhodou jen jakous takousi
Psyche k stolům našim zabrousí.

———

O. JOZÍFEK.

VZNIK PROTESTANTSKÉHO ČLOVĚKA.

(Pokračování.)

Nebýti protireformace, byla by se v následujících staletích hospodářská výroba v Čechách brala drahou, kterou vidíme se bráti hospodářský vývoj Anglie i současného Německa a Sev. Ameriky. Odvaha spojená se solidností by umožňovala českému člověku vykořistiti přírodní podmínky jeho země týmž způsobem, jakým železářský, bavlnářský a jiný průmysl anglický zužitkoval dotyčné okolnosti tamější. Protireformace v ohledu hospodářském značí zničení po staletí se vyvíjevších podmínek pro výrobu průmyslovou a pro intensivní hospodaření zemědělské. Podmínek subjektivních, v duších lidí spočívajících. Že podmínky objektivní tu nepadají na váhu, čili že přírodní okolí za všech dob a u všech národů bylo průměrně stejné, to řekli jiní a řekl na př. Cunninyham (Moderní civilisace po některých stránkách hospodářských str. 9). Zničte anglické strojírny, zasypte jejich doly — Angličané je v jisté době restaurují, protože to dovedou. Pražským Židům byly ve středověku opětně pobírány kapitály a za čas měli nové. Protireformace mohla zničit chrámy, spálit vesnice a sbourat města, zničit veskrze effektivní bohatství Čech — jen neměla odstraňovat ze země lidi se získanými duševními vlastnostmi k hospodaření individualistními. Čechy by se byly hospodářsky zdvihly jako Sasko i Prusko v třicetileté válce stejně postižené.

V roce 1848 se svobodou politickou zavedena u nás také svoboda živnostenská a zejména českému stavu selskému dána volnost volně nakládati se svým majetkem, s půdou. I liberalismus politický i hospodářský zakládá se u nás na strašlivém omylu — na mínění, že člověk tak jak jest, beze zření k historickému vývoji, hodí se do řádů abstraktní úvahou stanovených. Český rolník a český živnostník má od r. 1848 opatřovat své životní potřeby jako Angličan, Hollanďan či Dán — na svou pěst, na svou zodpovědnost „čelo proti čelu, muž proti muži." Poněvadž však

čeští lidé s duševními vlastnostmi k individualistnímu hospodaření potřebnými byli během 17. století vybiti nebo se vystěhovali, skládá se dnešní české obyvatelstvo z lidí, jakými je onen A, onen B a firma C, z lidí letory nakloněné k bezstarostnosti. Takový jest historický výklad společenského šlendriánu současného — mravního stavu současné české společnosti

Současný český člověk má řadu duševních vlastností, jimiž velmi určitě se liší od člověka některé z protestantských společností, nejvíce od Angličana reformovaného, Švýcara a Američana. Jsou to *dva typy,* dvojí druh *osobnosti,* odpovídající dvěma stupňům civilisace, jimiž prošly keltsko-germánsko-slovanské společnosti během posledního tisíciletí: civilisaci vojansko-náboženskou (v Evropě častěji nazývanou *feudální*) a civilisaci svobodně-právní (častěji nazývanou *liberální.*) Nemohu dosti odporučiti pěkný a jasný výklad Giddingsův o vývoji ve struktuře společnosti (Základy sociologie, str. 340. až 356.), na základě jehož lze nabýti jasného názoru o vývoji evropského lidstva, a iidstva vůbec, o našich předcích a naší přítomnosti, a zbaviti se nesmyslných mínění, jež filosofie dne u nás stále a stále na povrch přináší (spor mezi západnictvím a slovanstvím, spor o úkolu náboženství v životě, o svobodě politické, o liberalismu atd. atd.) Sociologické hledisko, v zmíněné knize zaujaté, poučuje nás o vývoji a dnešním stavu našeho národa lépe než svazky historií od Palackého až do Denise.

Všude, kde byla vhodná zeměpisná poloha pro národní jednotu, usadili se evropští národové (jako před tím již Egypťané, Chaldeové, Hebreové, Řekové), nejprvé způsobem, který Giddings nazývá *kmenovým sorganisováním,* či patronymickou konfederací. „Egypťané, Chaldeové, Hebreové, Řekové, Romani, Saxonové, Frankové, Germani a Slované byli národy kmenově sorganisovanými, kteří pak vzrůstem a scelením rozvinuli se v národní státy. Každý z těchto národů počal svoji ethnickou dráhu v okolí takového rozsahu a takové zeměpisné jednoty, jež snadno umožňovala vzrůst jednotlivé společnosti jako co do početnosti tak co do značného rozložení, dále v okolí tak rozmanité produktivnosti, že se podněcovala žádost, vynalezavost a činnost. Nelze se domnívati, že území obsazené některých z těchto národů bylo zalidněno potomky jednotlivé malé tlupy. Jest pravděpodobnější, že ethnická jednota byla výsledkem připodobení mnohých různých kmenových prvků, které byvše přiváběny výhodným okolím, sešly se během svého stěhování.“ (Cit. str. 343.) Nelze nepoznati v tomto Giddingsově sdružení patronymických kmenů sdružení se předčeských kmenů, ethné, v český národ osazující dnešní svá bydliště. Tak „příchod Čechů“ si představuje také dnešní historiografie. Čechové (a Poláci) usadili se a zcelili v národ týmž způsobem jako Frankové nebo Anglosasové nebo romanisovaní Gallové. A rovněž česká civilisace následujících století (včetně 12.) naprosto se shoduje s civilisací středověké Francie a Anglie: je to Giddingsův prvý stupeň civilisace (cit. str. 347.), „stupeň politického scelení a počáteční skutečné organisace ústřední moci vládní“ — — civilisace vojensko-náboženská, feudální a hierarchické řády vystřídavší vojenskou organisaci předčeskou. Tehdejší Čechové neměli sice „písně o Rolandovi“ a nemohli je míti, poněvadž kostrbatá čeština 9. či 10. století nehodila se k tvoření dobrých sehlbenářů, naproti tomu ale vojenský, politický a hospodářský život jejich vykazoval touž plnost středověkých řádů jako život starofrancouzský, rodící si královskou moc, vzpupné lenní pány a biskupy, loupežné rytíře a s nimi kongenialní venkovský lid. Stejně s francouzskými rostla také česká municipia — jak historie ukázala bylo úplně lhostejno, byla-li namnoze anebo většinou z počátku německá — v patnáctém století byla česká a čeští králové z rodu Přemyslova bez viny.

Jaká byla povaha českého individua skládajícího civilisaci vojensko-náboženskou? Taková, jaké bylo třeba lidem, již za vůdcovství patronymického náčelníka obsahujíc cizí země, a již s tělem duší patří své vrchnosti, majiteli feuda, králi, či biskupu — povaha lidí, zvyklých co štolbové a volněji choditi s pánem po dobrodružstvích a co nevolní zemědělci vzdělávati sice chudé své role, ale ihned se s výtěžkem jeho rozloučiti, jakmile válka či loupežný výpad, majitel feuda či král, či biskup káže. Vedle toho, poněvadž úrody, potravy nebylo nikdy na zbyt, a poněvadž celý život tehdejší byl špinavý, zasahovala v osudy thedejšího člověka další mocnost: Bůh, sesílajíc hlad a mory — zla, jichž hroty dnes lámeme hospodářskou přičinlivostí a hygienou, a jichž společnost tehdejší zbavovala se jen modlitbou a smrtí nejlínějších a nejšpinavějších individuí. Život tehdejšího člověka, člověka z doby evropského feudalismu, charakterisuje *bezprávnost* v ohledu hospodářském a politickém, a s tím úzce související *bezzávaznost,* nedostatek závaznosti naproti bližnímu a naproti vlastnímu osudu — po stránce duševní zobrazily se tehdejší řády, civilisace vojensko-náboženská jako bezcharakternost, objektivismus morální, — tehdejší člověk byl nutně člověk za své jmění a za svůj život, za svou vůli nezodpovědný, člověk *letory bezstarostné.**)

*) O středověkém objektivismu dobře vykládá V. Nezmar v Rozhledech roč. 12., str. 1216 nn. Dále viz cit. knihu Cunninghamovu str. 11—13. V Přírodním výběru na str. 41. Haicraft zmiňuje se o vý-

Nemaje příležitosti a podnětu k hospodářské podnikavosti a dovednosti, byl více lupič než rolník, spíše bujný žoldnéř než šetrný hospodář, spíše od vrchnosti odvislý žebrák než člověk hrdý a své osobě a svému svědomí za svou práci zodpovědný.

Patronymická konfederace českých kmenů, osadivší kdysi dnešní české území, vyvinula se do doby prvních králů z rodu Přemyslovců na státní, politický a vojenský celek stejně konsolidovaný jako tehdejší Francie nebo Anglie nebo Bavorsko. Do té doby byly Čechy „neustále nuceny brániti se (proti všeobecnému téměř barbarství, nebo) proti soupeřícím státům. Síly obyvatelstva vynakládaly se především na to, aby se ustavila politická jednota, vojenská organisace a bezpečnost." Tak charakterisuje Giddings (cit. str. 346.) civilisaci vojensko-náboženskou kteroukoliv, in abstracto, a pak se to in concreto hodí na poměry české společnosti a českého státu kolem ř. 1200. Po civilisaci vojensko-náboženské následuje v Evropě vůbec a také u nás *civilisace svobodně-mravní*. Rostouce jeden vedle druhého a jsouce téměř rovni silou, než-li aby některý z nich mohl doufati, že obdrží nadvládu nad druhým, novobobí západní národové prošli prvým stupněm civilisace — stupněm politického scelení a počátečné skutečné organisace ústřední moci vládní — s menším potlačením podřízenějších zájmů životních, než-li se to stalo v Egyptě a na Východě." Druhý stupeň zase nebyl žádným částečným vývojem, jaký byl v Řecku a Římě. Renaissance, protestantská reformace, anglické a francouzské revoluce, osvícenství 18. století, svobodné obchodní hnutí v Anglii a liberální hnutí německé r. 1848 byly různými fásemi zevrubné kritiky a znovuzrození společenského zřízení na základech práva, svobody a volného sdružování." Tak seřazuje Giddings (na str. 347.) Fakta skládající svobodně-mravní čili liberální stupeň evropské civilisace — aniž bychom se dovedli ubrániti dojmu, že je třeba o vzniku evropského liberalismu politického a hospodářského mluviti určitěji, nalézti za oněmi různými historickými fakty základní sociologický pochod. Co se vlastně u nás kolem a po r. 1200 dálo, jak se česká civilisace svobodně-mravní rodila? Staví nám historické fakty: česká reformace, vzmach českého průmyslu, rozkvět českých měst, na osvětlení společenského znovuzrození, zvaného civilisací svobodně-mravní (Giddingsem) čili liberální. Není pochyby, že nestačí, a že také kulturní vývoj ostatní Evropy musíme uvésti na základnější sociologický pochod: na přežívání individuí s vhodnými vlastnostmi k civilisaci svobodně-mravní, k liberalismu politickému a především hospodářskému, jak o něm v předcházejícím odstavci vyloženo, a jak jej také Giddings na jiném místě své knihy uznává. Vznik moderní evropské civilisace musíme si představiti umožněn vývojem v psychických vlastnostech evropského člověka: člověk typu středověkého, člověk letory bezstarostné ustoupil člověku modernímu, člověku subjektivnímu, za své jednání zodpovědnost více cítícímu. Začátek tohoto psychického vývoje (tedy začátek řádů liberálních a konec řádů feudálních) nutno klásti (u nás a v Evropě vůbec) kolem roku 1200 a vycházeti předně od vývoje míst, municipií.

Obyvatel města bylo individuum ocitající se v životních podmínkách, právních, hospodářských, značně jiných než byly podmínky, za nichž žili dotud feudální poddaní, venkované a panská čeleď. Poměr obyvatele města k pánu města, králi, byl značně jiný, než poměr poddaného k pánu feudálnímu. Byl jiný občansky, politicky — měšťané byli v mezích svého privilegia vlastně svými pány, byli krátce *občany*, ne sluhy toho a toho feudála, a zvláště byl jiný hospodářsky — měšťanu bylo zaručeno držení jeho majetku, on zaplatil jistou daň, věděl že ji má zaplatiti, dále však věděl, že co má nad to více, je jeho, jeho vlastní, a věděl, že sám za svoji hospodářskou situaci je zodpověden, že mu za normálních poměrů nikdo nic nevezme, ale také zadarmo nedá — že po případě naproti svým bedlivějším sousedům bude zaujímati postavení chudáka. Bezpečnost majetku, soutěž vábily k podnikavosti a odvaze, soutěž a vědomí vlastní zodpovědnosti vedly k správnosti, solidnosti, sebekázni. Nemohlo trvati ani dva věky a člověk *letory bezstarostné*, bujný žoldák, loupežný venkovan či rytíř, panský darmochleb nutně zaujal mezi obyvatelstvem popsa-

známu morů pro středověkou společnost. — Ve vývoji řecké společnosti těmto civilisačním poměrům a této duševní struktuře evropského člověka máme analoga v pathonymických basilées, opěvovaných Homérem a jejich poddaných, a dále také v ústavních poměrech řeckých obcí — hlavně Athén — následujících po osazení Afriky a předcházejících stkvělý vývoj representativní ústavy tamější. Svobodně právní civilisace athénská, počínající dobou Solonovou v Athénách a končící pádem republiky athenské, je dokonalou analogií ústavních, hospodářských, duševních poměrů liberální Anglie stoletím 17. počínaje. A není správné, praví-li Giddings na str. 347., že Athény „nedostihly k sestrojení práva." To může nanejvýš platiti v civilním zákonodárství athénském (oproti římskému), ale ústavní legislativa athénské ekklesie, na př. z doby I. a II. hegemonie v ničem nezadá činnosti dnešní dolní komory londýnské. Jediné nahlédnutí do státních starožitností athénských (na př. W. Gilbertova Handbuch der Grith-Staatsalterthümer) nás poučí o schopnosti athénského člověka k ústavě representativní, k politickému liberalismu non plus ultra.

ného druhu místo *pobudy*, musil zaniknouti, a udržovali se jen lidé schopní k zmíněným podmínkám — šířícím se záhy z měst jistě po celém kulturně přístupném kraji — se přispůsobiti. Vznikání civilisace liberálně-mravní jest množení se lidského typu shodného asi s dnešním typem anglickým a mizení typu lidí bezstarostných. A podstatu sociálního processu tehdejšího vystihne ne ten, kdo mluví o renaissanci, reformaci, revoluci hnutí liberálním — vesměs to pouhých projevech zmíněného processu — nýbrž ten, kdo nalézá selekční činitele činné při vymítání lidí staršího typu povahového, lidí, kteří mohli žít v řádech feudálních, ale nemohli žít a nemohli míti účastenství v hospodářských a ostatních společenských řádech demokratických (purkmistr středověkého města s konšely a měšťany jsou v stejné míře demokraté jako náčelníci a občané Athen na př. VI. století). Toto poslední je stanovisko historického výkladu, ono prvé je stanovisko politického umění — — lidé nemohou si odvyknouti to, co je výsledkem přírodního vývoje přičítati prorokům, učitelům, státníkům, přičítati historicky vyvinuté společenské řády vědomému odhodlání určitých lidí a určitých generací. Kdyby byl takový volný pochod ve společnosti, nebylo by buď bídy nebo — lidské společnosti. Při historickém výkladu nejedná se nám dnes krátce o renaissanci, reformaci, jako o dílo lidí, nýbrž naopak o lidi jakožto dílo společenského prostředí, k jehož označení — z nedostatku biologicky (= sociologicky) přiléhavějšího označení — slov renaissance, reformace a p. užíváme. Obsahem společenské evoluce je *vývoj osobnosti*, jak říká Giddings*), a renaissancí, reformací jest se nám zabývati ne jako obsahem dějinné evoluce, nýbrž jako biologickými podmínkami, přírodním okolím, v němž se vývoj osobnosti dál. Tyto podmínky a toto okolí jsou pak jakého druhu? Jsou sociologické, jsou *společenské* — o přežití individuí, s vývoji lidské osobnosti rozhodovalo předně to, aby individuum svými duševními vlastnostmi hodilo se do určitých společenských řádů, do určitého styku s ostatními členy společnosti — na př. aby člověk 13. století, zbavený područí feudální vrchnosti a hospodářsky i jinak společensky se stavějící na vlastní nohy měl náklonnost k správnosti a sebezodpovědnému vystupování.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

LÁSKA A VELBLOUD.

Východní pohádka.

Do domu bohatého muže přišel kdysi potulný pěvec. Bohatý muž pohostiv jej prosil, aby prodlel u něho několik dnů, aby požehnání Allahovo neodcházelo od něho.

I zůstal pěvec v domě jeho po sedm dnů.

A žena bohatého muže zamilovala si jej, neboť byl mlád a zpíval krásné písně o lásce a jejích radostech; v předvečer pak jeho odchodu smluvila se s ním, že ráno odejde tajně z domu muže svého s ním.

A opustivše muže svého i děti své odešla.

Bohatý onen muž vida, že odešla žena jeho, plakal velmi a nevěda si rady, navštívil muže moudrého, který v městě tom přebýval a prosil ho o radu.

„Hloupý jsi", řekl mu mudřec, „zabij tučnou ovci a raduj se, neboť trápení tvé odešlo."

I řekl boháč: „Pláčou pro matku svou dítky mé."

Na to mudřec: „Pošli dobytče ze stála svého pěvci tomu a vrátí se žena tvá."

Přišed domů, bohatec vybral ze stáda svého velblouda největšího a poslal jej pěvci se slovy: „Vrať mi ženu mou a já velblouda tohoto dám ti."

A pěvec vzav velblouda, odjel a opustil ženu boháčovu.

A ráno stála žena před domem muže svého a plakala.

FRANTIŠEK VLČEK:

Z FRANCOUZSKÝCH LYRIKU.

Félicien Champsaur:

Vzpomínky.

Krkavci slétli se.
Škrt', na doutníku ssál
a dumal. Zde to, zde ten šotek snědý v skutku
mu lásku vyznal kdys'. A nyní — toho smutku!
Vlak jede . . . Bouř i kouř proud větru odevlál.

Je v listopadu. Zima, aniž křikla dál!
vítěznou s barvami a květy svedla půtku.
Vše truchlí s ním, kdy v mysli mnohou křísí šutku,
s níž v háji za tratí ji v dubnu celoval.

Když upomínku čárnou krutá shltnout chvátá
sem hejno krkavců svůj pohřební šle skřek.
(Kde vaše polibky, ústečka růžovatá? . . .

Po léta mrtvá již? . . .) A pod stromy, jež metly
své nahoty pnou výš, kol čehos' — mimoděk
kol vyrvaného srdce — krkavci se slétli.

Félicien Champsaur:

Peníze.

Vzal bědné srdce své, kdy v lůžku den se klad',
a šel je krasavici nabídnouti svojí.
Ve stínu slunečníku čarodějka stojí,
a jemu naslouchá, zrak uprouc na západ.

Z ran srdce tryskla krev se červenala v znoji.
Byl dívkou zamítnut, z ní čišel pouze chlad.
Nadarmo šílenec, ji ždaje upoutat,
prosebně dřívější své pocely vše dvojí.

Krev srdce ztrácelo, v červánku hvězda zář.
Dnes oboum posledně tu státi tváří v tvář.
Zahvízdnul v dáli vlak, kdes nad širými lesy.

I svedla k němu zrak, v němž lásky ani zbla,
a hlasem rozhodným i sladkým pravila:
„Své srdce, dětino, v bankovku zabalte si!"

Amédée Pigeon:

Žít chcete bez lásky? Aj, toť jste zšílili!
Neb jedna doba jen, v níž možno obilí
zasíti v brázdy hloub a lásku v duše střed.
Ten velký dětský zrak, ten smavý ženy ret,
ty páry milenců, v jich sladkém loudání
na vzájem opřené, dlaň chvící ve dlani,
ty dívčí růměnce, jež závoj neztají,
to vše až na větry, jež vůní dýchají,
to vše až ku hvězdám lejícím třpytný jas
k nám volá: „milujte! milujte pokud čas!"

Sutter-Laumann:

Tři stíny.

Na nebi černo, mrazně vítr vanul,
kdy včera pode tvým jsem oknem stanul
a duši, rozteskněnou do hlubin,
jsem hýčkal vřelou lásky antifonou,
až za tvých oken průsvitavou clonou
se tvůj mih' stín.

Ó nebýti té touhy zatracené,
jež milce žárlivého na zvěd žene!
Viděl jsem — řídké žalusii dík —
an srdce v divé sevřelo se muce,
stín jeho tisk' tě v rozepjaté ruce:
můj protivník!

A v beznaději tupé, zasmušile
kdy na chodníku stál jsem příští chvíle —
kéž nikdy vzpomínat jí nemusím! —
stín jiný ještě pozornost mou slákal:
ten usedavě, ano hořce plakal —
byl stínem mým.

Victor Pittié:

Váček.

Jak váček parfumu, z nějž vůni
si řinout necháš do krajek,
já — sladká — pro tvůj čistý vděk,
pro tebe, pro niž láskou stůni,

si hlídal pel své nevinnosti,
jenž s cudností a krásou tvou
slit na silici voňavou,
jež duchy vzácných květů hostí.

Tou proniknut jsem nyní cele,
touž opájím se den co den,
v ni, jednou jí byv unesen,
se nořím jako do koupele.

Teď duše má se těší ráji.
Byť zapomnění čas mne stih',
parfum, jenž nikdy nevyčich',
dík tobě, pro vždy zachová ji.

Nechť padnu v sítě jiné krásky,
jí srdce prostřít mohu v ráz,
jak libovonné krajky pás,
v němž dlouho dřímal váček z lásky.

Louis Le Lasseur de Ranzay:

Květ ve knize.

Ve svazek, jenž mi posvěcený,
uzavru milovaný květ; ;
oddíl, mnou nejraději čtený,
má nad ním ostražito bdět.

Na stránce, po níž veď' jsem tužku,
ať uloží se ku spánku,
a z veršů svých mu za podušku
vyvolím stanci-kochanku.

By v čas, až růže lístky střese,
mi zůstal aspoň parfum z ní;
květ jednoho jen listu tkne se,
však celou knihu navoní.

Tak z dnu, v němž nezabylá milka
svůj pro nás odhalila cit,
dostačí hodinka, ba chvilka
náš celý život vyplnit.

Abel Hermant:

Hvězda.

Jsem jak ten Chaldejčík, jenž k neznámému cíli
se hvězdou vésti dal, neznaje kudy kam.
Či ruce jen v mou noc tu hvězdu rozsvítily?
A v jaké divadlo se v Zoře zadívám?

To věru jedno mi. — Jdu nocí. Neb jak metla
zrak šlehá nahost dne. Stín závoj cudu jest.
Mně plam, ať svůdce můj či vůdce, zdrojem světla:
i hvězda klamavá přece jenom jednou z hvězd.

Tam v jeslích najdu-li též děcko, jako v hnízdu?
Zdaž před ním pokleknu? To lhostejná mi věc!
Já sebral balsamy a myrrhu na svou jízdu
a dýši vůní z nich jak onen Chaldejec.

V. L. LIBERTÉ:

NAHOŘE A DOLE.

Na Horách Krušných leží sníh,
lid v chatkách krajky robí tich.

Zaváty cesty k údolí —
tam s životem smrt zápolí.

Do fabrik vniká, do dolů,
vždy věrna svému úkolu.

Na Horách Krušných leží sníh,
v dolině kletba zní i smích:

Krušno je, smutno nahoře —
Bůh však lid sílí v pokoře.

V dolině věčný chvat a ruch
a ďábel šeptá lidu v sluch

o štěstí, blahu příštích dob,
o cestě z tmavých, děsných kob,

o žatvě z polí krvavých...
Na Horách Krušných leží sníh.

SOCIÁLNÍ SPISOVATELKA.

Na knižním trhu americkém objevují se čím dál tím častěji román a kratší povídky zabývající se sociálními otázkami. Totéž děje se sice i v jiných literaturách, avšak při amerických knihách takových je to zvláštní, že mezi autory vyskytuje se hojnost ženských jmen. To je důkazem, že americké ženy přemýšlejí o sociálních otázkách mnohem vážněji a intensivněji než-li jejich družky v Evropě, kde práce podobného rázu činí spíše dojem afektace hlavně proto, že látka u nich bývá vyčtena odjinud a ne zažita. Mnohdy bývá to jen odlitek z odlitku. V Americe nedávno v belletristické literatuře, pokud se zabývá otázkami sociálními, objevila se nová autorka pí. Fremont Olderová, která napsala román „Socialista a princ." Spisovatelka pochází z Kalifornie. Podle revue „The Literary News" jádro zápletky v její knize je vyjádřeno v podtitulu — Rozcestí ženy — ženy, která má volit mezi bezejmenným potulným socialistou a italským princem. Co z nadpisu ani z daleka nelze tušit, je síla, s jaku jsou líčeny povahy tří hlavních osob. Jsou to životné lidské bytosti, kreslené takovými smělými výraznými rysy, že plasticky vystupují. „Je poměrně snadno vyvolati na scénu socialistu jako je Streyn, nepřišlého odnikud a zjevivšího se v S. Franciscu právě ve chvíli, kdy lid je zralý pro revoluci, anarchii. Je snadno říci, že tento cizinec, jakmile začal mluvit, své posluchače okouzlil; že den po dni získával po tisících nové stoupence; že s rostoucím hnutím poměrně rostlo ustrnutí konservativních občanů, kapitalistů a železničních magnátů; že konečně jedné noci, kdy každá veřejná místnost, každé shromáždiště ve městě bylo před ním zavřeno, vyvedl legie dělníků a nespokojenců na svah „Nob Hillu", výhradní to čtvrť palácových residencí a oslovil je s terassy před domem plukovníka Peytona, nejpřednějšího magnáta ve městě. Avšak přece ve chvíli svého prvního velkého vítězství, ve chvíli, kdy poprvé pocítil svou moc nad množstvím lidí jemu důvěřujících, je přemožen, zmaten a ůdolán měkkým ženským hlasem — hlasem dívky, dcerou plukovníka Peytona, která vyšedši na verandu, kde Střeyn neměl co dělat, ironicky pozve ho na kávu se svým otcem a jinými kapitalisty, shromážděnými kolem stolu v jídelně. To je začátek Theodosiiny známosti se Streevnem a začátkem soupeřství mezi ním a princem Ruspolim. Vlach sám o sobě je právě tak zajímavým typem, jako Američan, nicméně sympatie čtenářovy od počátku do konce patří Streynovi. Přese všecky nevýhody, jež stojí proti němu, podniká znamenitý zápas a ani ke konci nepřipouští, ani neví, že je poražen. Z knihy vane svěžest, zápletka je originelní a povahy kresleny s takovou silou, že nemůžeme než uvítati paní Fremont Olderovou, jako slibnou spisovatelku, jejíž budoucí práce bude státi za to, abychom ji sledovali."

DĚTSKÝ KOUTEK.

O sv. Petru.

Šli Pán Ježíš a sv. Petr kamenitou cestou Nohy jim krvavěly. Kristus Pán kráčel trpělivě, ale Petr jen a jen reptal a si stěžoval.

„Kdybychom tak měli koně", povídá Petr.

I zastavil se Pán a vece: „Dám ti koně, pěknou mladou kobylu. Ale musíš se pomodliti otčenáš!"

„Což pak otčenáš! Třeba dva se pomodlím, jen když budu míti kobylu!"

„Ale — musíš při modlitbě mysliti pouze na Pána Boha! Jinak — ti nedám nic."

„Ah, Pane, vždyť já se nikdy ani jinak nemodlím! Jak bych nemyslil —"

„Nuže, modli se!"

A Petr začal. Říká modlitbu, říká, zbožně říká, na Pána Boha myslí. Ale najednou mu v hlavě blyskne a místo „chléb náš vezdejší" vykřikne „a bude také osedlaná?"

„Bude, bude, ale ty ji, Petře, nedostaneš."

A Petr sklonil hlavu, sesmutněl a tiše kráčel za Pánem. Ne pro kobylu vzdychal tajně Petr, ale proto, že se ani pomodliti neumí, stíral slzy, když mu nohy kamení drásalo.

Dle nár. pověsti Hanuš Sedláček.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal **L. Melšin.** (Pokračování.)

A proč vypovídala to, co se nestalo?

— No, jděte a zeptejte se jí, hanebnice. Domnívám se, že když Birukov znovu sedal na tělegu, Pachomov, ačkoliv byl silně opilý, pozdvihl se trochu; a ona ho měla za mě. Protože byl postavy téměř také takové, i v ramenách také tak široký a tváří silně mně podoben.

— A Birukova také nenašli?

— Toto, nenašli. Utekl, nelze jinak myslet.

— Když ho hodil do Jeniseje, kde pak ho tam potom najdeš! — poznamenal Malachov ani žertem, ani vážně.

— Kdo ho tam hodil?

— No, ty.

Gončarov nic neodpověděl, jenom bafl ze své dýmky a opovržlivě plivl na podlahu.

— Vidíte, čeho je mi líto, Ivane Mikolajiči, — pokračoval po krátké pomlčce: — a na co mám i zlost! Třicet let jsem taškařil a vždycky jsem vyvázl, vždycky zůstával jsem správným člověkem, a tu za nějaké škáry a hlouposti, odpusť Pane, dostal jsem patnáct let!

Jindy, když jsme zůstali samotni v komoře, byvše oba pro nemoc osvobozeni od práce, stařec se znovu rozhovořil o své záležitosti; znovu, téměř doslovně, vyprávěl totéž, co i přede všemi vyprávěl a právě tak trpce stěžoval si na nespravedlivost osudu. Jenom jeden nepatrný rys prodral se novým vypravováním, rys, kterého tenkráte nebylo, a který vzbudil ve mně podezření.

— Přijde soudruh můj Birukov. „Jedu“, praví, s Pachomovem do města. Leží opilý v těleze jako kláda a má peníze při sobě. Ze dva tisíce to, myslím, jsou. Co máme, praví, dělati?“ — Já se zasmál. Napil se trochu, vyšel z krčmy a jel dále.

A co jste mu odpověděl na otázku: co dělat?

— Ale přímo nic... Tak jsem se jenom zasmál: „Strč mu pěkně roubík do úst, pravím a shoď ho do rokle.“ Žertem jsem to ovšem řekl. A ze žertu se to i tak stalo.

Avšak dosti o Gončarovu. Pozabíjel-li mnoho nebo málo lidí za svého života, byl-li vinen nebo čist jako holubice v oné záležitosti, pro kterou padl ve vyhnanství, — krve bylo dostatečně na jeho rukách a on ani sám nezamýšlel skrývati toho. Byl ovšem zvíře; avšak i zvíře zanechává po sobě někdy dobrou památku! A takový zvláště dobrý sled zanechal v mé duši i tento člověk — zvíře. Je-li nám souzeno setkati se ještě jednou v životě, jsem přesvědčen, že sejdeme se jako dobří přátelé... Jeden čistě lidský a mezi trestanci velice řídký rys, zvláště mne poutal u Gončarova — to byla jeho otcovská něžnost, se kterou miloval maličké děti. Láska tato zářila ze všech jeho vypravování o dětech. Jednou, když psal jsem mu dopis pro ženu a vnučku, kterou opustil na svobodě jako děvčátko tříleté, a když došel k obvyklým prostonárodním rčením v dopisech: „Rozmilé vnučce své Daši posílám otcovské požehnání, na věky trvající“, vytryskly z těch zlověstných brv proudem slzy... Rád také stařec krmil holuby a jiné drobné ptactvo pod okny věznice... O dalším osudu Gončarova povím na svém místě.*)

X.

Moji žáci Burenkovi.

Žáci učili se dále... Burenkova a Pestrova jinak v komoře nenazývali, než „učenníky“ (žáci); ostatně mnozí mátli si význam slov „učenník“ a „učitel“ a nezřídka mne samého nazývali „učenníkem“.. Pestrov zamrzl při slabikách a nehýbal se dále; ale při tomi každou volnou chvilku obětoval učení: seděl na své pryčně s lístkem mnou napsané abecedy v rukou a šeptal nad ním, jako čaroděj zaklínání. Jednotlivé slabiky skládal dosti dobře, ale při skládání jich ve slova, ho paměť pokaždé zradila a vyšlo mu pak, čert ví co.

— S...e... se! n...o... no! A Pestrov se zamyslil.

— Co pak to bude dohromady, Pestrove?

— Pero! — odvětil po dlouhém rozmýšlení, uváděje mne v zoufalství.

Jednoho překrásného dne Malachov, všecek záře vítězoslavně přinesl v rukavici tužku a nějakou starou, roztrhanou abecedu. Nikifor plesal div ne ještě více než Malachov. Ba i mdlý a svými neúspěchy zaražený Romaška se trochu oživil. Ale tu zpozoroval jsem nepěkný stín, jenž se mihl mezi žáky. Nikifor s lakotou uchvátil i tužku i abecedu, považuje je za své neodcizitelné vlastnictví.

— Že jsi mi to slíbil Paramove?... Já ti to zaplatím.

*) V těchto náčrtkách vystupují nepoměrně často domorodci sibiřští a z Permské gubernie a okolnost tato může jim býti čtenářem vykládána nevýhodně. Sibiřané, nebo alespoň odsouzení sibiřským soudem, skutečně tvoří ohromné procento mezi obyvateli něrčinského vyhnanství, avšak to se vysvětluje, domnívám se, zejména tím, že větší díl zdravých vyhnanců z ruských gubernií jde mořskou cestou na Sachalin, a na Sibiř že přicházejí téměř výjimečně trestanci slabší, s malým trestem, kteréžto velice brzo propouští do volného sboru. Ostatně se musí také něco ponechati na účet sibiřského tajného soudu. Pozn. autorova.

Pestrov mlčel, ale s patrnou závistí hleděl na Nikifora. Prohodil jsem k tomuto, že je povinen se děliti o tužku se soudruhem.

— Nač by mu byla, Nikolajiči? Vždyť nezná ještě slabik... On... A já se chci učiti psát.

— Vy také tak tuze slavně neskládáte.

— A cožpak jsi sám neříkal, že lze se současně učiti i čísti i psáti gukvy (písmena)? Gymagy (papíru) není škoda.

— Především ne gukvy a ne gumaga (nýbrž bukvy, bumaga), to jsem vám již pravil. A potom nepotřebujete býti na tužku lakomý. Abecedu můžete docela odevzdati Romanovi; vám ji není více třeba.

— A opakovati? Bez abecedy zapomeneš. Jak se mám bez abecedy učiti? Budu se s ním zároveň dívati.

Ostatně za několik minut záchvat lakoty změnil se v záchvat velkomyslnosti, i slyšel jsem, jak Nikifor sám Pestrova přemlouval, aby si vzal kus tužky i abecedu. Ale Pestrov cítil se býti silně uraženým a dlouho měl vrtochy.

— Nepotřebuji toho... Nechám učení... Nemám paměti...

Takže celá komora se pustila nakonec do něho.

— Jaký jsi ty mizerný člověk, Pestrove. Kolik zla v tobě vězí! Mikiška — hloupý hoch, a ten si to bere k srdci — a ty ne.

Pestrov vzal si abecedu, ale tužky nepřijal.

Zatím ode všech nejvýš neočekáván objevil se třetí žák, a to takový, že by nikomu ani myšlenka na něho nepřipadla. Bratranec Nikiforův — Michajla, rodinným jménem též Burenkov, při jednom z našich večerních cvičení stál dlouho u stolu, skříživ ruce přes prsa, a pojednou vypálil:

— Ty jsi skopek, jak vidím, Mikiško. Takové hlouposti si nemůžeš v palici směstnati. Nech toho učení, nedělej si ostudu a netrap učitele nadarmo.

Nikifor se rozlítil.

— Jaký učenec se našel? Tobě by to snad lépe do palice lezlo?

— Rozumí se, že lépe. Umím i tak lépe slabikovati než ty.

Toto pochlubení začalo mne zajímati, protože jsem věděl, že Michajla je nečtenář, i řekl jsem mu žertem:

— Nu, tedy přečtěte toto slovo:

A k velikému mému překvapení Michajla, trochu se rozmýšleje, zcela dobře vyslovil ukázané slovo, zmýlil se jen v koncovce (slovo bylo dlouhé). Nikifor byl rovněž překvapen. Když se trochu vzpamatoval, chtěl bratrance usvědčiti z chyby, ale sám udělal ještě větší a nakonec se rozvzteklil. Začal jsem zatím zkoušeti Michajla a dověděl jsem se, že ze svého koutku naslouchal našim cvičením, bokem díval se na písmeny a dovedl se naučiti mnohem více než sami „žáci". Začal jsem potom Michajlu přemlouvati, aby se začal pravidelně učiti. Komora tropila si z něho smích. Všem zdálo se to neobyčejně divným a směšným, že by čtyřicetiletý člověk chtěl se učiti čísti! Musím říci, že Michajla daleko netěšil se sympatiím trestanců a já jsem dávno již zpozoroval, že i s bratrancem nežije v souladu. Michajla byl o patnáct let starší Nikifora a povahu měl jemu ve všem protichůdnou. Jak byl onen hovorný a dotěrný, byl tento mlčelivý, stále vážný a uzavřený. Nikifor rád se vynášel svým přátelstvím a věrností k trestaneckým řádům a obyčejům; Michajla opovrhoval všelikým veřejným míněním, s nímž sám nesouhlasil a nebál se otevřeně vysloviti názory na věci, které se rozcházely přímo diametrálně s míněním komory, ba i celé věznice. Hrdosti, „zla" jak se vyjadřovali trestanci, bylo vněm spousta. Pamatoval si nejmenší urážku, kdysi mu učiněnou a nikdy ji neodpouštěl. Byl individualista až do morku kostí. Pravil jsem již kdesi dříve, že slova „soudruh" trestanci téměř neužívají v onom vyšším, pěkném smyslu, který je znám vzdělaným lidem. V současných věznicích pozoruje se rychlé a ničím nezadržitelné vymírání starodávných trestaneckých obyčejů a pojmů, snášejících se těžce s novými řády a pravidly života Mrtvého Domu; nicméně pocit trestanecké cti a družby je až do našich dní, když ne ve skutečnosti, tedy alespoň ve slovech ještě živý a pevný. Tak na příklad, svatě ctí a zachovává se obyčej pomáhati všemi možnými prostředky soudruhům sedícím v karceru, a nepátrati po příčinách vězení. Těm dají trestanci poslední tabáček, poslední kousek cukru, vyřezují z obědního masa nejlepší porce a podobně. Rozumí se samo sebou, že to vše musí se dávati tajně, aby představení nevěděli, ale ve věznici najde se vždy několik rytířů bez bázně a hany, kteří, dávajíce v šanc vlastní svou kůži a svobodu, pečují o zavřené, stojí na stráži a vynalézají tu nebo onu štěrbinku pro styk s nimi. Nu a o tomto pomáhání sedícím v karceru, Michajla vyslovil se nejednou ve smyslu nejpřátelštějším. Jednou, když se mu uzdála býti příliš malá porce masa k obědu, neopomenul opět se pozdvihnouti proti dobrodincům. Pamatuji se, že celá komora jako jeden muž vrhla se na něho, nadávajíc mu do lakomců, hadů a připomínajíc mu takové případy z předešlého jeho chování, na něž on sám již zapomněl. Avšak Michajla se nezalekl a hájil dále názor svůj vřele i methodicky klidně.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, 9. srpna 1903. Číslo 31.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

FRANK NORRIS.

VESELÝ ZÁZRAK.

Starý Mervius rozmlouval s nejstarším Jeronýmem o událostech, jichž byli svědky po čas svého života. Jejich statky spolu sousedily a Mervius přešel jen louku a byl u Jeronýma.

„Pamatuješ se na toho rybáře," pravil Jeroným, budě své vzpomínky, „jenž přicházel v úterý a v pátek a přinášel mi ryby, které chytal v jezeře tamhle u vinic? Odešel, již je tomu dávno, následuje syna tesařova: znáš toho mladíka, který zpřevracel celou zemi na ruby a který prý v městě tak smutně skončil? Rybář přijal jméno Petr a odešel. Nikdo mi nikdy neprodal tak pěkných ryb."

„Ach, syna tesařova jsem znal," řekl Mervius. Opravdu převrátil celou zemi na ruby, jak pravíš. Je to podivná historie."

„Jeho otec udělal mi truhlu na obilí," pravil starý Jeroným. „Můj bratr, který bydlí ve vsi, dal mu udělati přihrady ve svých stájích. Znali jsme celou rodinu. Syn byl blouznivec, podivín. Rozrušil celou zemi. Musel tak skončiti."

„Viděl jsi ho někdy smáti?" náhle se optal Mervius.

„Smáti? Nikdy. Byl něžný ve své pošetilosti; ale byl vždy vážný. Ne, neviděl jsem ho smáti se."

„Já jsem ho viděl, pravím ti to."

„Syna tesařova?"

„Ano."

„Vypravujte mi to."

„Je tomu již dávno," pravil Mervius pomalu jako někdo, kdo si těžko vzpomíná na věci vzdálené. Dorůstal jsem ve velkého chlapce; přece však jsem dováděl se svou malou sestřenicí, které bylo teprve sedm let. Slýchal jsem svého otce vypravěti o synu tesařovu."

A pojednou, obrátě se k starci, který ho poslouchal, děl:

„Nepovídali ti staří, když jsi byl malý, o „Bílé noci?" O půlnoci náhle se udělalo jasno, jako by bylo slunce vyšlo neznajíc hodiny. A skutečně bylo slunce, hvězda, něco, nevím co. Slepice sbíhaly se svých kurníků, voli bučeli, kohouti zpívali, jako když se rozednívá. To trvalo až do čtyř hodin. Potom světlo pomalu mizelo a znovu se udělala noc. To se stalo uprostřed zimy. To byla „Bílá noc." Tvrdí se, že se té noci narodil tesařův syn. Ale nechme toho..."

„Děti z vesnice, totiž má malá sestřenice Johanna, můj bratr Šimon, malý chlapec hrnčíře Septima, dítě mého věku, jménem Josef, jehož otec byl tlačitelem oliv a já obyčejně jsme si hrávali na louce, na níž všichni rozestírali své prádlo k bílení."

„Tato veliká louka nacházela se podél potoka, na druhé straně ovčinců mého otce. Náležela valcháři z vesnice. Když ženy utkály kus plátna, přicházely tam a rozestíraly je na trávu, aby je bílily."

„Tam na břehu malého potoka bavilo se nás pět jednoho prázdného dne. Cesta do města vede přes tento potok. Louka za námi se podobala mléčnému rybníku, řasovanému záhyby a zmítanému vlnami, tak byla pokryta velikými kusy plátna, jichž bělost se vzdouvala a vlnila vanutím větříku, jenž se pod nimi plížil. Ty kusy plátna byly na rozích zadržovány velikými kulatými kameny. Byla to pěkná podívaná. Nezapomněl jsem nikdy na tu louku valchářovu."

„Pamatuji se, že toho dne našli jsme kus hlíny, a že Septimus, syn hrnčířův, nás učil dělati hrnce, nádoby na pití, ba i zvířata, psy, ryby a kulhavou krávu vdovy, která bydlela na konci vesnice. Šimon udělal podivné zvíře se dřívky na místě noh a ujišťoval nás, že je to lev. Septimus a já jsme hnětli kus hlíny, jenž se měl podobati kanci, který předešlého týdne sežral celý kotec (pomet) selat, o čemž si ještě celá vesnice povídala.

Johanna — nejmladší z nás všech — dělala věci dosti neforemné a říkala jim ptáci. Posta-

vila je do řady na hůlku a zavolala nás, abychom se šli na ně podívat. A my, praví hoši, smáli jsme se jí a jejím kouskům hliny špatně vytvářeným, a Šimon, můj bratr, řekl:

„Oh, to se nijak nepodobá ptákům. To spíše vypadá jako žáby. Já vám ukážu...“

„A hned jal se s námi dělati ptáky všeho druhu, holuby, sokoly a nevím co ještě. Septimus syn hrnčířův, provedl skutečné mistrovské dílo, páva s rozloženým ocasem, že by jej — jak prohlašovál — dobře mohl dáti vypáliti do pece svého otce. Všichni jsme byli uneseni tímto divem a rozumí se, že jsme všichni chtěli udělati totéž. Zatím Johanna seděla stranou, hledíc na nás skrze slzy a říkouc polohlasitě: „Vždyť ti moji ptáci také jsou pěkní.“

Septimus, který ji slyšel, pravil: „Podívejte se na Johannu a na ty její žáby! Ty jsi jen děvče. Co ty umíš? Ty neumíš nic. Ty bys udělala lépe, kdybys šla domů. My si neradi hrajeme s děvčaty.“

Ona přestala plakati, protože byla hodná. Vstala a přes kusy plátna, které pokrývaly louku, zamířila k našemu domu. V tu chvíli zvolal Šimon:

„Podívej se rychle, Mervie; tamhle je muž, o němž otec povídal, syn tesařův, který způsobil tolik hluku.“

I ukázal prstem na druhou stranu potoka, tam, kde cesta jde přes něj.

Johanna se zastavila a hleděla směrem, jejž naznačil, učinili jsme totéž. Viděl jsem člověka, syna tesařova, a poznal jsem hned, že je to on.“

Starý Jeroným ho přerušil.

„Ty jsi ho nikdy neviděl. Jak jsi věděl, že je to on?“

Mervius zavrtěl hlavou.

„Byl to on. Proč bych ti to říkal? Věděl jsem že je to on.“

„Jak vypadal?“ otázal se Jaroným zvědavě.

(Dokončení.)

O. JOZÍFEK.

VZNIK PROTESTANTSKÉHO ČLOVĚKA.

(Pokračování.)

Společenské řády následují po sobě určitým způsobem: po společnosti se strukturou gentilní vždy následuje společnost se strukturou demogenní, sdružení občanské, či jak jsme nejvíce zvykli říkati demokratické. Na základě tohoto přírodou daného fakta a na základě názoru o výběrovém pochodu, který neodvratně musí nastati, jakmile nastane přerod společnosti ethnogenní v demogenní, (jakmile změní se společenské, vývoj duševních znaků individua určující okolí), dospíváme ke stanovení těchto všeobecně pro všecky civilisované společnosti platných vět: 1. Při zániku společnosti ethnogenní (na př. evropské feudální) vzniká dle zákona o přírodním výběru společnost s demokratickou tendencí: udržuje se — a nové instituce tvoří — jen typ lidí s povahou k samostatnosti nakloněnou, *typ subjektivní*, a máme v případě, že výběrový pochod se dokoná, *společnost* či civilisaci *pokrokovou*. 2. Výběrový pochod může býti rušen, po případě zničen. Pak civilisace utkví na stupni tom, jaký byl ve společnosti ethnogenní (na př. ve středověkých státech feudálních: Italii, Francii, Čechách do století dvanáctého). Společnost je autoritativní, nepokroková. Když ethnogenní společnost *attická* byla na tom, aby zanikla, aby vojensky a politicky scelivši Attiku, ustoupila struktuře demogenní, měla jistou civilisaci, rázu, jak známo, orientálního. Další vývoj dál se pak tak, že jednak vzrůstaly demokratické řády athenské, jednak Attika splodila z oněch orientálních prvků vyšedši, svoji slavnou civilisaci: své drama, své umění sochařské, stavitelské, své umění řečnické, a svou literaturu filosofickou. Ty dvě věci: vznik společenské struktury demogenní a vytvoření nové civilisace, literatury, obchodu, umění *specificky řeckého* a opuštění civilisačních základů, od nichž se vyšlo, tu patrně souvisí. Souvisí takto: zánik ethnoganní struktury měl za následek množení se *subjektivního typu* v společnosti attické (dle zákona o přírodním výběru) t tento (subjektivní) společenský pochod dal původ jednak demokratickým řádům athenské republiky, jednak nové, pokrokové, specificky řecké civilisaci.

Možnost či nemožnost athenské civilisace závisela na vzniku a existenci subjektivního povahového typu v athenské společnosti — kdyby výborový pochod v tomto směru byl nenastal, zůstaly by jednak staroatticky feudální řády a zůstala by *staroattická civilisace*, t. j. řecká kultura, řecké umění, obchod, literatury by zůstaly při tom, co přišlo k Řekům z Orientu — místo Feidiových soch a Aschylova dramatu by zkornatělý řecký duch byl zplodil pitvorné sošky asi jako umění indické, a hrubou pastýřskou píseň.*)

Čím některá společnost má přispěti k pokroku odjinud přejaté civilisace, to vykonává ne za svého ethnického vývoje, nýbrž i jako sdružení demogenní, jako společnost s demokratickými tendencemi — nové zlepšení společenských styků,

*) V řecké literatuře Sládkově je poučení o orientálních prvcích, od nichž vyšlo řecké slovesné umění — attické i neattické.

obohacení duševních a materielních požitků, jež individuum ze života společenského má, nastává v určité společnosti teprve po jejím přechodu v sdružení občanské. Člověk se stává subjektivním, člověk řeší znovu svou společenskou otázku, když přestal být členem rodu, a stal se občanem — pak platí laisser faire, laisser passer, pak z rozpoutání individuelní vůle a individuelních schopností roste společenské dobro poměrem quadratickým.*)

Civilisace athenská je dílem ne příslušníků rodů, různých oněch — idai, nýbrž subjektivních členů Kleisthenova déma. Teprvé lidé podpisující se dle formulky Démosthenes Démosthenůs *Paianicus* zakládali attický imperialismus, stavěli attické chrámy, vypovídali sofisty, lámali na Juniomu mramor, psali chory, milovali krásu, víno a mládí, jak před tím nikdy nebyly milovány. — Přechod ze sdružení ethnogenního v demogenní nemusí se všude státi tak, jak se stal v Attice, — mohou se vyskytnouti nepříznivé okolnosti, jež výběrový process poruší tak, ze převládnutí *subjektivního typu* ve spelečnosti nenastane. Lidem s náklonností k sebezodpovědnému jednání nedostane se příležitosti k rozvoji. Protože Lakedaimonští měli zoufalý zápas s Arkady a Messenií, bylo nutno vojenskou organisaci, jaká byla v struktuře ethnické a jaké bylo třeba při osazení Lakoniky, podržeti i na nále; i nevyskytly se podmínky pro přežití subjektivního typu, udržoval se i typ starší — společnost spartská navždy zůstala společností feudální a nevytvořila pokrokové civilisace. Něco podobného se stalo po rozpadnutí se sdružení gentilního také se společností římskou; ani zde nebyla vyvinuta pravá demokracie a specificky italská civilisace, a příčinou toho jest, že nerozmnožil se v Římě a Italii dostatečně lidský typ schopný k laisser faire! nikoli tedy, že by byl Řím „nedovedl udržeti zdravého ducha kritiky“ (Giddings 347). Kritika i ta nejzdravější je cosi negativního, ale příležitost k rozvinutí lidských schopností a rození se lidí v tyto schopnosti — to je něco positivního. Giddings si neuvědomil, že v sdružení demogenním je nové společenské okolí, podmínka k vyvinutí lidí jistého povahového typu, od staršího typu odlišeného, lidí s jistými duševními vlastnostmi, novým společenským okolím určenými, a proto ve společnostech demogenních nevidí výsledek přírodního výběru — společnost pokrokovou, kde převládl typ subjektivní, nepokrokovou, kde udržel se typ starší — nýbrž jest nakloněn pokrokovost přičítati kritice, projevům záměrné vůle lidské a nedostatek pokrokovosti sváděti ne na rušení díla přírodního výběru, nýbrž na nedostatek kritiky, smyslu pro pokrok atd.*)

Odtud pochází jeho omyl v posuzování společenského vývoje římského, odtud pochází jeho neurčitá diagnosa, které *ze současných společností* jsou pokrokové a které nepokrokové. Z nedostatku přesného měřítka sluší vysvětliti, že také uznává třídu společností „pozměnitelných.“ (Viz pasáž pod čarou označenou). Přesným měřítkem, je-li ta která ze současných společností pokroková, jediné jest, převládl-li v ní při jejím přechodu ze sdružení ethnogenního v demogenní typ subjektivní či nikoliv; t. j. zůstala-li společnost složena z toho typu, jenž v ní žil za řádů středověkého feudalismu. Na základě tohoto měřítka společnostmi pokrokovými jeví se jedině společnosti protestantské; v těch typ subjektivní převládl a řády feudální pominuly. Všecky společnosti ostatní, zejména všecky současné katolické, jsou nepokrokové; udržel se v nich povahový typ starší a jejich řády de facto jsou feudální — jsou takové, jaké byly před 800

---

*) Toto rozpoutávání vůle je popsáno v odstavci 1., kde jsem uvedl odhodlání presbytera dáti jistý dar; vykonati ethický, společensko-účelný čin, na jeho subjektivní presbyterství, na pocit, „že on — mezi jinými — něčím je.“ Současný člověk protestantský zůstane tak dlouho subjektivním a společnost protestantská tak dlouho pokrokovou, pokud naznačený psychologický process v individuálním nitru se bude dít, pokud protestantský člověk „bude míti tuto methodu myšlení“. Tato methoda myšlení se opakuje při každé činnosti individua, hospodářské, politické atd.; jest to vzrůstání lidské osobnosti, lidského charakteru, vztahování se člověkova zájmu na více a více stránek lidského cítění, schopností, a začalo s vybavením evropského člověka ze svazku rodu. Od té doby — od ranného středověku — rostla osobnost protestantského člověka. Odtud plyne, že katolický, současný člověk nikdy nemůže jednati týmž způsobem, nikdy si osvojiti methodu myšlení současného protestantského Angličana, Švýcara, Čecha. Jsou to dva typy, dva — i při největších tělesných shodách — různé přírodovědecké druhy: člověk žijící v kmeni, resp. v područí milostivé vrchnosti, a člověk žijící ve společnosti demogenní, člověk demokratický. Jen pošetilec, nemající zření k historickému vývoji, může tuto různost přehlížeti, stanoviti in abstracto politická, hospodářská a j. práva člověka, a žádati pro katolickou společnost demokratickou úpravu státu. Člověk katolický, současný Španěl, Francouz, Čech a pravoslavný Rus, Bulhar, nemá žádných demokratických potřeb, nemá za století vyrostlých zájmů, nýbrž snahy v dotyčných zemích, na př. po ústavě representativní mají jediný pramen: zájem vzdělanců dotyčných zemí na ideích proudících světem, hlavně Západem a pochybené pokusy založiti dle protestantského vzoru parlamentarismus, žurnalistiku, literaturu, instituce hospodářské.

*) Nebo také na přírodní výběr nepokrokové tendence, na přežívání lidí s vlastnostmi nutnými k životu ve společnosti nepokrokové. Cfr. str. 375 n.

lety, ať se jim dnes dává nátěr jakýkoli. Společností nepokrokovou jsou Španělé, jsou francouzské kolonie kanadské — o těch to tvrdí také Giddings — ale společnostmi nepokrokovými, společnostmi, v nichž de facto dodnes vládnou feudální řády středověké, jsou také evropští Francouzi, Italové, alpští Němci, Čechové, Poláci, Chorvaté, Slovinci, jsou Portugalci, Irové. Z těch o Španělích lze říci, že typus subjektivní u nich vůbec nevznikal, že následkem sousedství s Maury bylo nutno udržovati starou vojenskou organisaci a staré společenské podmínky pro duševní vývoj individuí, asi tak jako na Peloponesu nebo ve vojenském státě římském. Process výběrový a společenské tendence demokratické tu vůbec nevznikly. Naproti tomu vznikly u většiny ostatních národů katolických — ve Francii, v Čechách, v Štýrsku, Korutanech, obojích Rakousích, v Italii, všude tu s koncem feudalismu nastává množení se subjektivního typu obyvatelského, pozorovatelné na změně populačních poměrů na vývoji municipií od století 11. a na *vznikání protikatolických sekt* a *církví protestantských* od století 14. Nepokrokový ráz těchto společností, udržení se staršího povahového typu vysvětluje se tu úsilím zastanců platného, tradičního řádu potlačiti rodící se nové potřeby a lidi — vysvětluje se především pronásledováním lidí sektářských a nekatolických. se strany církve a státu. Katolicismus je církví evropských národů za jejich stavu ethnického a feudálního, udržeti jej do dneška znamenalo zabrániti 800letému vývoji evropského člověka a evropské společnosti, jenž po onom stavu následoval. Ten význam má katolická protireformace v zemích jmenovaných, zvláště protireformace v Čechách a Francii. Giddings se mýlí, uváděje mezi projevy zmíněného vývojového processu také Velkou Revoluci. Revoluce byla právě jen revolucí, a osvícenství jen osvícenstvím — jak jsem již výše pravil, nejednalo se o to, aby v hlavě p. D'Alamberta a ostatních objevila se idea o přirozeném člověku s jeho právy, ale o to, aby sociální vývoj splodil ve Francii lidi s jistými vlastnostmi odůvodňujícími jistá (historicky vyvinutá) práva, aby splodil lidi schopné k selfgovernmentu, a lidé feudální aby byli zničeni. Ve Francii však stalo se opáčně: byli odstraněni lidé druhu prvého, a lidé feudální zbyli — a vidíme je v dnech přítomných kupiti se kolem neautorisovaných klášterů a — dílem z přesvědčení, dílem z juxu — brániti jich proti statečným pokračovatelům v ideách pana D'Alamberta a ostatních. Chybou těchto lidí není katolicismus jako taký, nýbrž katolicismus jako církev zašlých století, jako znamení, že lidé, kteří jej nosí, neprožili evropský vývoj v jeho plnosti, nýbrž že zvláště v ohledu hospodářském jsou to lidé ničemní, lidé, kteří sklízejí po hektaru jen 12 centů obilí, kdy jiní sklízejí dvacet pět. Jejich katolický katechismus by se jim dnes mohl nechat, ten života nedělá, ale jejich společenské okolí by bylo třeba zničit, tedy vlastně zničit je a nahradit v jich osobnostech evropský vývoj od konce feudálních řádů, opatřit jim hospodářské, politické a jiné vlastnosti, jichž si protestantský člověk získal během posledních 8, 9 století. Každý pochopí, že evropský subjektismus začav při konci struktury ethnické, nemůže začínati léta 1789. nebo dnes — že katolický Francouz zůstane takým, jakým je, že přes všechny nové katechismy, programmy a revoluce zůstane člověkem feudálního typu středověkého.

Českou civilisaci, specificky českou ústavu, umění, literaturu, církev, pochopíme jen jako dedukci z všeobecných vět nahoře vyslovených. Pochopíme ji jen vykládajíce ji v souvislosti s vývojem civilisací ostatních evropských národů. Jako u většiny jich, tak také u nás národ ve složení ethnogenním, národ skládající se ze známých několika kmenů, jich politické scelení Přemyslovce tolik námahy stálo, vykonal dvě práce 1. práci dobyvatelskou: osadil poměrně značné území Čech, Moravy, Slezska, sev. Uher lidmi svých kmenů. 2. Se svým územím zmocnil se trosek předcházející evropské civilisace: civilisace římské s její církví, právem, školstvím atd., jakožto základu pro vyvinutí příští české civilisace. Jest to civilisace známá z historie století 9.—13., z doby až do posledních, velkých králů z rodu Přemyslova. Za Přemysla Otakara II., za Václava II. stojí před námi český národ již zcela jiný: ne národ dobyvatelský, ne společnost žijící ve svazku, složení kmenovém, nýbrž jako společnost vytvářející ze starých základů specifickou českou civilisaci. Padly staré kmenové svazky, český člověk žijící v nové společenské podmínce, stává se z člověka feudálního člověkem subjektivním a tvoří českou kulturu. Množí se jeho podnikání, množí se slast plynoucí z tvůrčí činnosti, množí se kvantum společenské práce. Český člověk přijímá ve svůj zájem nové věci. Sub specie této vědecké věty musí příští český historik, historik, jenž po Palackém se pokusí líčiti dějiny této země jednak pro pravdu, jednak jako základ a osvětlení současného českého života, popsati vývoj české civilisace — české civilisace jako díla českých subjektivních lidí, kteří z prvků starší civilisace, jež k nim za složení kmenového přišla, dále budujíce vybudovali český stát, českou církev, české umění a český život odlišný od jich minulého ethnického života za doby prvních Přemyslovců, a odlišný — svou českostí — od života, který vybudovávali druzí evropští národové, pokud jim subjektivně žíti bylo dopřáno. Historie českého národa , pravá

kulturní t. j. na sociologické dedukci spočívající historie, bude patrně vykazovati dvě části: historii české společnosti ethnogenní a historii české společnosti po jejím přechodu ve složení demogenní. Tato poslední důležitější, specificky české konání v dějinách lidstva popisující část, bude se krýti s dějinami českého protestantismu. Sotva bude napsána v domácím vědeckém prostředí — nanejvýš napíše ji Čech vědecky vyrostlý na nějaké německé neb anglické universitě. K vědecké české historii není třeba předně vlastenectví, nýbrž předně je třeba řádně živeného vědeckého prostředí — a toho v Rakousku a zvlášť v Praze není. Již dnes vydávají nám Němci v říši mnohé prameny — i není nic tak blízko jako nebezpečí, že moderní dějiny české vyjdou na náklad pruského krále. Zároveň s dějinami ostatních, minulých a současných civilisací. Den, kdy popsané methody užije se k líčení historickému, jest velice blízko — kdo to u nás tuší, kdo to může tušiti, nemáme-li sociologů jako Giddings, filosofů jako Spencer — jsme-li odsouzeni sbírati drobty padající se stolu vědeckého světa anglického, amerického, německého?

MARIE KONOPNICKÁ:

NAŠE KOBYLA.

Přeložil J. Mauer.

Začalo to starým lůžkem, na kterém jsme ve třech spali.

Toho dne se otec, jaksi rozmrzelý, vrátil od řeky a usedl na lavici, rukou hlavu podepřev. Ptala se matka jednou, dvakrát, co mu je, ale teprve po třetí odpověděl, že se ta práce, co k ní vozil štěrk, skončila a že kobyla bude vozit jen písek. Hned mne Felek šťouchl v bok a matka tiše povzdychla.

Měl otec k večeru pro doktora jít, ale měl se k tomu nějak váhavě. Chodil, přemýšlel, do koutů se díval, až stanul před matkou a řekl:

„Nač potřebují chlapci lůžka, Andulko? Spím já na zemi, tož i oni mohou."

Podívali jsme se na sebe. Dvě zlaté jiskry zableskly v sivých očích Felkových. Pravda! Nač potřebujeme lůžka? Petrušu beztoho jen musíme hlídat, aby s něho nespadl.

„Jízda v před!" zvolal Felek a souhlas jej provázel: již jsme všichni tři slamník na zemi stáhli a Felek na něm začal metat kozelce.

Když však jsme stáhli slamník, ukázalo se, že v posteli schází dvě prkénka a jedna postranice že celá vypadává. Nechtěl tedy žid, kterého mi otec poručil zavolat, na lůžko ani nic podat, peníze vysázené v měďácích shrnul do pytlíčka, svázal a za chalát za ňadra vstrčil. Slevil mu otec desetník, potom dva, potom celou zlatku, ale žid se vzpíral. Ze síně pak teprve bradu do jizby vstrčil, podávaje půl ruble bez sedmi grošů, přidá-li otec i podušky.

Otec chvíli váhal, podíval se na nás, podíval se na matku; všeho dohromady mělo být jedenáct zlatých.

„Což chlapci?" zeptal se pak, „obejdete se zatím bez podušky, dokud matka stůně?"

„O je!" vřískl Felek přidušeně, stoje vlastně na hlavě a neměně svého postavení, hodil podušku po jizbě. Petruša ji chytil a hodil na Felka. Felek znova na mne, až nám ji žid z rukou vytrhl, abychom ji nerozpárali.

„Ale bez povlaky!" ozvala se slabým hlasem matka.

Hned jsme vyrvali židovi podušku, kterou měl již pod paží a začali jsme s ní svlékat povlaku.

Po svlečení povlaky ukázalo se, že je poduška v jednom rohu rozpárána a že se z ní peří sype. Zase tedy žid jedenáct zlatých dát nechtěl, jenom deset bez patnácti grošů.

Smlouvali se, smlouvali a shodl se s otcem na celé dva ruble, ale aby mu ještě naši přikrývku přidal.

Otec pohlédl na matku. Byla tak vysílena a bleda, že vypadala jako mrtvá, ležíc na znak s hluboko zapadlýma očima.

„Andulko? . . ." zašeptal otec tázavě.

Ale matku zachvátil kašel, již odpovědět nemohla.

„My pokrývky, tatínku, nechceme!" zvolal Felek. „Musíme se beztoho každou noc o tu pokrývku prát. Ať Vicek řekne! . . ."

„Ba jo, tatínku!" potvrdil jsem horlivě. „Každou noc se prát musíme, nebo spadne . . ."

Žid již přikrývku svinul a vstrčil pod paží. Vyběhli jsme za ním u vítězoslávě na dvůr.

„Víte?" křičel Felek na chlapce, co si tam hráli, „žid koupil naši postel, přikrývku i podušku! Budeme teď na zemi na slamníku spát!"

„Tu je toho!" odpovídal bledý Jožek od krejčího z levé dílny. „Já už dvě léta u mistra na zemi spím a bez slamníku k tomu."

Vzbudil v nás úctu. Takové spaní nebylo tedy už naším vynálezem.

Toho dne byl u nás doktor, a já jsem běžel dvakrát do lékárny, neboť matce bylo opět hůře; ale když přišel večer, sotva jsme mohli dojíst brambory, tak jsme měli naspěch na slamník, který jsme si položili do kouta za kamna. Ano Felek s chlebem v ruce k modlitbě kleknul, a ohlížeje se přes tu chvíli na slamník, na tři rázy „Otčenáš" i „Zdrávas" přešeptal, takže já jsem ještě nezačal a on se už do prsou bil, až to dunělo v jizbě a jen kabát shodiv, položil se ke kamnům. Pravda, měl jsem také v úmyslu ke kamnům ulehnout; ale nechtěl jsem s Felkem ničeho začít, proto jsem mu jen do ucha dal šňupku a ulehl jsem ku stěně, a Petrušu jsme vzali mezi sebe. Zprvu se mi zdálo, že mi hlava nějak s krku padá, neboť jsem byl zvyklý na podušku, ale potom jsem si podložil loket a bylo dobře.

„Čím já vás, děti, přikryju?" povídal otec, hledě na nás, jak se jeden k druhému tulíme.

Rozhlédl se po jizbě, vzal s kolíku svůj granátový plášť a hodil jej na nás. Vřískli jsme radostí a hned jsme vstrčili ruce do rukávů. Petruša jen pištěl, nemoha do nich trefit; když jsme mu však hlavu pelerínou přikryli, utichl. Otec, než ulehl, ještě jednou k nám přišel.

„Nu tak co? Je vám teplo, kluci?" zeptal se.

„Mně je tu teplo," odpověděl jsem z pod pláště.

„A jak mně!" zvolal Felek. — „Prosím vás, tatínku, podívejte se, jak je mi horko."

A vystrčil své dlouhé, hubené nohy, aby ukázal, že o přikrytí nedbá.

Opravdu, příjemné teplo šlo na nás od kamen, neboť otec koksu přinesl před večerem, oheň rozdělal a matce koření uvařil. Usnuli jsme také brzy. Ale k ránu udělalo se najednou velmi chladno. Potáhl jsem tedy plášť na svou stravu. Felek se zprvu ve spaní skrčil, ale potom také začal plášť tahat. A když jsem nepopouštěl, protože jemu jistě bylo od kamen tepleji nežli mně, sám se pod něj chtěl vsunout.

Při tom vsunování se musil nějak přimáčknout na Petrušu, neboť chlapec najednou začal pískat a potom se nadobro rozbrečel.

Matka vzdychla zticha jednou, dvakrát.

„Filipe! Filipe!" volala slabým hlasem, „podívej se na chlapce; Petruša pláče . . .

Ale otec spal.

„Chlapci!" ozvala se znovu matka, „Proč tam Petruša pláče?"

„To Felek, maminko!" odpověděl jsem.

„To není pravda, maminko, to Vicek!" odporoval hned rozespalým hlasm.

Matka ještě tišeji povzdychla, a když nepřestával plakat, oďvlékla se z lůžka, vzala Petrušu na ruce a zanesla jej na svou postel. Hned jsme měli více místa; Felek udeřil mě do boku, já jeho také, a obrátivše se od sebe, spali jsme výborně až do rána.

Za několik dní potom zase přišel žid. Nikdo ho nevolal, ale přišel jen tak, ze zdvořilosti, jak pravil, aby se poptal, je-li matce lépe. Hned také začal chodit po světnici a prohlížet skříně, stolky. Ale otec byl nějak zachmuřený, ani mluvit s ním hrubě nechtěl.

Druhého dne žid opětně přišel. Toho dne měli jsem k obědu pouze brambory se solí, neboť omasku nebylo; chleba se též nějak už snědl, a Petruša do opatrovny bez snídaní šel. Mně otec poručil, abych přichystal pytel na uhlí. Šťouchl mne Felek v bok, že budeme mít teplo, neboť vítr strašně po jizbě se točil, a hned jsme se rozesmáli. Stál jsem už chvíli, ale otec patrně zapomněl na uhlí, neboť sedě na matčině lůžku, zadumal se a škubal si vousy. Zakašlal jsem jednou, nepodíval se ani na tu stranu, kde jsem stál; zakašlal jsem podruhé, podíval se, jakoby mne neviděl; a na to právě žid vešel a začal kupovat skříň.

Přestupuje s nohy na nohu, čekal jsem ještě chvíli, ale měl jsem ukrutně pilno, neboť voda okolo pumpy mrzla, a Felek běžel se klouzat; odvážil jsem se tdy zakašlat po třetí. Jak se otec neobrátil, ale udeřil pěstí do stolu, skočil jsem jako duch do síně, málem že přes práh jsem nepadl, a žid též vyšel nemeškaje a na židáčka naproti prstem kývat začal. Otec mne zatím zavolal, ač se mu ruce nějak ještě třásly, šestnáct grošů odpočítal a poručil mi, abych běžel pro uhlí.

Když jsem se vrátil, tu žid i židáček z protějška vynášeli skříň. Otec postavil ke dveřím, aby mnoho zimy k nám nenaběhlo, matka odvrátila hlavu ke stěně a povzdychla tiše.

Odstranění skříně z kouta, kde stála, co já jen pamatoval, odkrylo nám nové věci; shrnuli jsme se tdy mezi nastřádané tam smetí a počalo hledání. Felek našl tam kousek plíšku, který si hned na rukáv přišil, a já vyhrabal hůlkou ze štěrbiny mezi prkny zrezavělou jehlu a zároveň sluníčko s nožičkami pod sebe skrčenými a s vystrčeným křídélkem. Hned jsme na ně začali dýchat, ale bylo mrtvé.

Při každém tomto objevu radostně jsme vykřikovali, a otec nás nemohl dostat ke kaši, kterou nám připravil k obědu a kterou jen matka jíst nechtěla. Přetřásli jsme ostatně vše a přesvědčivše se, že už v koutě žádných pokladů není, vymetli jsme ostatní smetí do síně.

(Pokračování.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jak šla Ela na vandr.

„Tak dobře! Když nechceš dělat dobrotu, půjdeš na vandr a to hned, ať tě tady už nevidím!" zlobila se maminka na malou Elu.

Ela hrozeb se nebála, ale této se přece zalekla. Padla před maminkou na kolena a prosila za odpuštění. Ale maminka byla neúprosná.

„Sbal si hezky svůj raneček a jdi si, kam chceš!" poroučela a odešla z pokoje.

Ela osaměla. Uplakaná sundala s věšáku sukničku, ze stolku vzala si všechny svaté obrázky, co dostala od pana katechety, zabalila vše do bílé plachetky a vyšla z pokoje.

Na schodech potkala ji služka Betty.

„Tak s Pánbíčkem, slečinko!" volala za ní.

Ela se ani neohlédla a běžela se schodů.

Na ulici bylo téměř prázdno. Ela utíkala, aby ji z domů nikdo neviděl a nesmál se jí. Na rohu ulice se ohlédla. Před domem stál tatínek s dýmkou. Betty na ni hrozila s okna. Ela schovala se rychle za roh. Rozhodla se, že půjde na Letnou. U Hanavského letohrádku potkala tetičku.

„Prosím tě, Elo, co pak se ti stalo a kam to jdeš celá uplakaná? A co to neseš v tom ranečku?" tázala se ji udivená tetička.

Ela s pláčem vypravovala, že ji z domu vyhnali a že jde k ní.

„Co pak by tomu řekl strýček!" lekla se teta. Pojď hezky se mnou, zavedu tě domů a budu se za tebe přimlouvat u maminky, aby ti odpustila."

Ela se zdráhala. Na domluvy tetiččiny dala si konečně říci. Před domem dosud stál tatínek a kouřil. Betty se už z okna nedívala.

„A to už jdeš z vandru?" smál se tatínek.

Ela neodpověděla. Mluvila za ní tetička. Na domluvu tetičky odprosila Ela maminku, která ji odpustila. Také Betty se na ni udobřila, ale musela slíbit, že bude už hodná.

A od té doby už nikdy nezlobila.

Miroslav L.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

— Dostal jsi se do karecu — nu, seď si tam. To je tvá věc. Až já tam budu — též mně nenadílej. Zač pak se dostávají do karecu? Za karty, za hrubost, za lenost, — za co jiného? A udělali z nich trpitele! Do vyhnanství šli a nebáli se a tady jim nahání. Do vyhnanství přišli a chtěli by tu žíti jako na svobodě, s dozorci se štěkati a v karty hráti.

— Hleďte, bratří: čestný člověk se mezi námi našel! . . . Pop přišel. Proč pak jsi sám taškařil?

— Dozajista taškařil; což pak to zapírám? Jenomže nepláču, jako vy, že sedím ve věznici.

— Ano, ty se chováš čestně. V práci naposled ani nešidíš? Vždyť jsi ty první šidebník! Kde jen je možno, hledíš se uhnouti a na druhého to svaliti. Na artělné (podobná akordní) práci je s tebou zle pracovati, protože jen na oko táhneš za provázek, nebo za co!

— A nač se mám udřít! Já nezakazuji ani vám šiditi; jenom to dělejte rozumně, rozumějte, kdy je to možno a kdy není.

— Ach, ty liško „rodinná"! K smrti nemám rád, bratři, takových tichošlápků licoměrných, ve kterých se skrývá tolik nedobroty! — křičel Malachov: — ujedli mu, ti, co v karceru sedí . . . Vyhladověl!

— Ano, vyhladověl. Proč pak se poslední dobou porce staly menší? Vždyť nejsem slepý. Příliš často začalo se cosi posílati do karceru . . . Je přece lépe vůbec tam nic nedávati. Proč máme krmiti svobodný sbor? On se tam opilec opije, hýří, a já ho mám krmit? On tam vodku vytahuje, a já mu mám poslední drobky dávati? Padl na hlupáka?

— Ale ty, bratře, nejsi hlupák, to nikdo neříká.

Michajla soudil logicky a zdálo se, že úplně správně, ale srdce přece jen z jakési příčiny neklonilo se k této jeho neúprosně logické důslednosti a něžné sympatie k sobě vnuknouti neuměl. Mne však poutal svým nepochybným nadáním a netuctovitostí, nezávislostí karakteru, energického, hrdého a originálností celé své duševní tvářnosti. Pravil jsem již, že se mu celá komora vysmála, že si přeje naučiti se čísti ve čtyřiceti dvou letech, ale on i zde opovrhl obecným míněním, a odbývaje žertem nebo mlčením urážlivé hroty, naučil se za nějaké tři měsíce, za nejnepříhodnějších podmínek učení, obstojně čísti, psáti a osvojil si čtvero druhů aritmetiky. A na konec toho běhu začal se ještě učiti církevně-slovanskému jazyku; byl jako Nikifor z „rodinných", jenom že zbožnější než on. Nikifor kouřil tabák a Michajla domníval se, že bude proklet na sedmi církevních sněmích.

Mezi bratrancem a jím bylo, jak patrno, staré zaryté nepřátelství. Po příchodu do Šelajské věznice se toto nepřátelství na čas přerušilo; pod vlivem zevnějšího trápení srdce, změkli, a Nikifor dokonce prosil Šestiokého, aby ho ubytoval v jedné komoře s bratrancem; Michajlu tehdy také převedli do našeho čísla. Avšak učení převrátilo vše vzhůru nohama, a ať jsem se jakkoliv snažil vštípiti mír a shodu do srdcí soupeřův, ať jsem jakkoliv uváděl v chod svou autoritu učitele, nepřátelství nabylo přece vrchu a dostihlo nejhrubších rozměrův.

Nepřátelství toto bylo kapkou hořkosti, otravující radosť, kterou pociťovali ve chvílích úspěšného zaměstnání i sami žáci, i já, i celá komora. Mezi Nikiforem a Michajlou hárala ustavičně řevnivost a zloba. Nepřejnost jednoho ke druhému přenesla se časem i na mne samého. Příčinou toho byly především podmínky vězeňského života, za nichž musili jsme se učiti. Volným časem k učení byly jen dvě, tři hodiny od večerní prohlídky do bubnování, vybízejícího ke spaní. Za tuto dobu musil jsem stačiti, abych se obíral žáky, každým o sobě (protože úroveň nadání i prospěchů byla nestejná), a samotnému zachtělo se mi někdy o něčem přemýšleti, něco si připomenouti z dřívějších vědomostí. Proto ti ze žáků, s nimiž se mi stalo, že nemohl jsem se po několik večerů po řadě zabývati, laskavě se na mne škaredili: zdálo se každému, že druhému věnuji více času a pozornosti, než jemu. Michajla byl rozumnější a taktnější druhých, ale Nikifor a Pestrov často bývali uraženi. Jejich podezřívavosti neuniklo to, že mi s Michajlou skutečně bylo příjemněji se obírati než s nimi a že mu dávám více na jevo náklonnost. Posledním jsem byl skutečně vinen: nadchneš se někdy rychlými pokroky milého žáka, neudržíš se a vyslovíš hlasitou pochvalu a ta zabodává se do srdcí ostatních jako otrávená střela! Byly to opravdu vzrostlé děti, skutečné děti, v jejichž myslích i duších, jako na panenské půdě mohlo lehce vzejíti špatné i dobré símě . . .

Bohužel podmínky naší práce byly tak nepohodlné, že dobré símě bylo těžko pěstovati. Kolik marného boje prošlo o abecedu, o evangelium, o tužku, kterých jsme si tak těžko vydobyli! Tužky při každé vězeňské prohlídce bz milosti sebrali, i ty musily se pečlivě ukrývati. Strhoval se také boj o místa za stolem. Za jediné osvětlení celé komory sloužila malá plechová lampa, nemilosrdně čadící a vrhající kolem sebe hodně kalné červenavé světlo. Stůl byl ohromný, ale lavičky speciálně k němu nebylo; ve dne se k němu přistrkovaly ony lavice, které stály pod zdviženými pryčnami, ale večer, kdy většina trestanců hned lezla na kutě, nebylo lze jich vytáhnouti a žáci mohli užívati jenom místo v koutě komory, kde za lavice sloužily samy pryčny, a to stačilo pouze pro

dva čtoucí a pro jednoho píšícího. Na tom místě u stěny spal Michajla Burenkov a dokud se sám neučil čtení, mohl ho Nikifor užívati bez překážky; ale když se Michajla začal učiti, tedy právem domácího pána zaujal i místo u stolu. O, kolik hádek a všelikých příhod bylo pro toto místo, kolik nenávisti rozčilovalo časem celou komoru, jež začala bráti živější účast na záležitostech mé školy! Pestrov záhy docela zanechal učení, a já jsem ho již více nepřemlouval. Nikifor po dlouhý čas mračil se mlčky na mne i na bratrance. Vstával v noci, když již všichni spali a místo bylo volné a sám obíral se čtením nebo psaním, bystře naslouchaje krokům dozorcovým a při každém jeho přiblížení vskočil na postel. Tak někdy proseděl až do bílého dne, bez nejmenšího užitku v pokroku učení. Dlouho jsem nechápal, proč se Nikifor mračí a proč přestal se mnou pracovati, ale jednou mezi ním a Michajlou došlo k bouřlivému vysvětlení, během něhož vynesli na povrch všecku svou minulou špínu, počínajíce domácím smetím ještě na svobodě a končíce věcí, za níž šli do vyhnanství a společným životem v Pokrovském dolu.

— Vždyť jsem se pro tebe dostal do vyhnanství! — pravil Nikifor se vztekem, procházeje se velikými kroky po komoře. Velké modré oči jeho plály ohněm a z hlasu zněl žal a hluboké přesvědčení. — Pro tebe . . . Ty's byl starší, ty's tomu lépe rozuměl . . . Ty jsi mne měl varovati, a ty místo toho zatáhl jsi mne až po uši do taškářství.

Komora byla obyčejně na straně Nikiforově, ale tentokrát začala se mu posmívati.

— Tak ty, Nikiško, také lituješ, že jsi se nedal k mnichům?

— On byl, hoši, čestný člověk, — jedovatě odvětil Michajla: — proto ho čert česal a hřeben si o něho zlámal. Co pak dělal do té doby, než jsem ho já svedl? Otci svému jednou peníze vyfoukl, osmdesát rublů a prohýřil je s děvkami; jednou se vlámal Čiňanům do krámu, za dva tisíce zboží vytahal; stalo se, že i čaj formanům vypálil, neštítil se . . . Nu, a to není pořád nic, on byl čestný člověk . . .

— Nezapírám, nic nezapírám, — pokračoval Nikifor s týmž zármutkem a s touž vážností ve hlase: — to vše se stalo. Jenomže rozum můj nebyl docela zkažen, mohl jsem se dostati ještě na dobrou cestu. Ve střízlivém stavu jsem se ještě bál darebačit . . . Cožpak jsi zapomněl, proč jsem se začal s tebou přáteliti, přes to, že tě u nás v rodině neměli rádi? Vždyť tebe neměl nikdo rád, protože jsi — hrdopýšek. Což pak jsem tě považoval za podlého? Víš, jakou licoměrností jsi se ke mně vetřel? Vždyť jsi slynul jako zbožný, svatý člověk. Proč pak jsem se chtěl rozejíti s ostatními tovaryši a k tobě se přikloniti? A kam jsi mne ty přiklonil?

— Tak, tak. Já že jsem vinen. Škoda, že máš tak krátkou paměť. Nebyl jsem — to je jisté — takovým prázdným zvoncem, jako ty, nevyzvonil jsem na všech křižovatkách o svých taškářstvích; nu a přece jen lžeš, lžeš, Mikiško, jakobys mne byl měl za svatého. Znal jsi můj život, znal dopodrobna. A že jsi jiné své soudruhy za mne zaměnil, toho byla jiná příčina.

— Jaká příčina?

— Taková, že jsi mne považoval za rozumnějšího druhých, že se nedostaneš se mnou tak brzo do pasti.

— Ano, s tebou jsem se tam dostal dříve! Deset měsíců jsem všeho všudy s tebou taškařil, no za to jsem již načisto — ani v opilém ani ve střízlivém stavu nebyl čestným.

— Já jsem vinen a ty jsi ve všem, bratře, nevinen!

— Zajisté jsi ty více vinen. Ty jsi utekl, když nás zaskočili, a mne jsi samotného nechal vytahovat kaštany z ohně.

— A ty jsi mne, naposled vysekal a vzal všecku vinu na sebe? Ty jsi mne zapletl kolem do kola a tvoje rodina mne uvěznila.

— Přestaňte, vy čerti! Vypravujte souvisle, jak se všecko přihodilo, — zarazil někdo hádající a jeden z nich začal vyprávěti, jsa každé chvíle přerušován opravami a jedovatými úštěpky druhého. Zkrátka řečno, dověděl jsem se toto: Jednou v noci Burenkovi uloupili formanům na hlavní silnici dva balíky čaje a naložili ho na tělegu, na blízku stojící, a uháněli směrem k Trojickosavsku. Majitelé vozů hnali se za nimi, ale dohoniti jich nemohli. Za svítání již lupiči dorazili do zájezdního hostince ke známému přechovávači. Zatím však pronásledovníci spravili policii a tato především se vrhla na onen zájezdný hostinec, který již dávno požíval temné pověsti. Sotva Burenkovi policii spatřili, skočili ke své těleze, rozevřeli vrata a chtěli ujeti. Policisté pokusili se tomu se zprotiviti, byli však odraženi. Několik revolverových výstřelů z blízka také nezastrašilo kjachtinských odvážlivců; když vyjeli ze dvora, popohnali koně, co jen mohli, ven z města.

(Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, 16. srpna 1903. Číslo 32.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

PETR BEZRUČ.

KRÁSNÉ POLE.

Přes Krásné Pole táhly stíny s kopců,
pluh hrčel zemí, z koňů kouřilo se,
za nimi Hlubkův syn. U plotu Bystronova
(ne toho z rynku — toho pod vrbami! —
jsou cizí si, nechť stejné jméno mají)
kdos vyhlížel. A byl bys musil
mít ostré oko, z Hanysovy tváře
vždy nehnuté jak koruna*) jest sosny,
bys vyčet cos... Má šumnou dceru Bystroň?
A každý večer — tam či tam buď cesta —
jde Hlubkův hoch kol Bystronova gruntu,
jde plavit koně — tam nejbližší chodník —
jde časem v krčmu — stezka ušlapaná —
jde do lesa... Má šumnou dceru Bystroň?
Tak zpívá skřivan, osyka tak šeptá,
rež šumí tak, když vítr běží klasem.
Kůň robí chybu, na co myslíš, synku?

Zní hudba v krčmě, Bystronova dcera
jak slična v kole, vlnka na potoce
tak neletí, syn Hlubkův po ní hledí;
sám netančí, děvuchy se mu smějí.

Tři léta prchla, kdy se z vojny vrátil
Bystrona z rynku hoch výmluvný, švarný.
A když zní hudba, spolu jenom tančí
muž ztepilý s Beruškou Bystronovou.
„A vyřiď Hlubkovi, nechť nechodí k nám více,
že slovo dala jsem a otec požehnal nám.“

„Můj vyplať díl!“ Chtěl namítnout cos starý,
pozorně hleděl do synovy tváře,
ta mlčelivá jak líc mrtvého jest:
jak motýl-lišák**) rubem tmavých křídel,
kdy na pni sedí, od pně nerozeznáš,
tak nadarmo bys v smědé tvrdé líci
žal hledal, bolest... Možno, bez citu jest.

*) Koruna = kůra.

**) Vanessa polychromus.

Za Krásným Polem pět mil dobré cesty
je v horách ves. Tam koupil chatu Hlubek
a deset jochů kamenité půdy.
Mha roli jde, cigánka v rohu boru.
A žádá dlaně, dlouho pátrá v líci.
„Kdo v cestě tobě, svíce jeho žití
za osm shasne let a co je jeho,
tvým bude potom.“

Skalní stezkou ideš-li,
jen sivá skála všude na tě zírá,
dav smolniček v ráz usměje se z prorvy,
a siný útes zardí se jak děvče:
tak blyskla zoře oráčovou tváří.

Hleď, kvete vesna, dýmavé žhne leto,
jde strmá jeseň, v poli žije Hlubek,
své češe koně, v zimě hrčí soustruh,
(bednářem učen jest) a večer sedne v krčmu.
Dým spěje z dýmky, sivá*) hoří v sklence,
jde teskný život... čas už zapomenout
minulých let — či těžko zapomenout?

Let přešlo deset tichých, mlčelivých,
kde parobkovi Hlubkovu se zdálo,
že slamou topí hospodář.**) Líc smědá
pobledla jaksi, postava se hrubá
jaks nachýlila, začal pozdě vstávat,
vyhasla dýmka, sivá odporna jest...
(Nedočkal jsi se, čehos čekal v žití!)
A jasno mu, že jeho den se schýlil,
a zdvíhá se, pět mil je Krásné Pole.
Jde těžkým krokem jak vůl zapřažený,
když táhne brázdu po rozmoklé půdě,
kdy pod kopytem prohybá se země
a praská, jak když čísi srdce puká
pod dívčí nožkou... (Řek jsem pravdu,
Hlubku?)

Ves temnem prosvítá. Jak Enoch Arden
pod okno staví se a hledí v izbu:
Grunt kvete dětmi, Bystroň se svou ženou
za stolem sedí — Hlubku, vrať se domů!

*) Sivá = vodka.

**) Těžko churaví.

Je ticho v izbě, hledí na hodiny:
je třeba ovsa nasypat už koňům...
A na hodinách zůstal trčet okem.

Šels, viděls, poznals hrob Hanyse Hlubka?
Drn jak on tich, tak jako skryté hoře,
a zanedbán, jen bídná travka klíčí
kdes skulinou. Tak asi nedbal,
kdo pod ním leží, o nikoho v žití.
A pověz Hlubku, pověz, co je lehčí:
ten prostý život či ta těžká země?

*

Jdeš Krásným Polem, horkým prachem smývá
ti slunce rty, před širokými vraty
krok stavíš mdlý. Muž vlídný se tě přeptá
po cíli cesty, donese ti mléka
děvucha boků vysokých, jiskrných zraků.
Burmistr Bystroň jest. Berušky Bystroňovy
je lepá dcera — vzpomeneš jí v žití.

SMRT CAESAROVA.

Když Domitian stál pod sluncem Dáků
hor transsylvanských v patě, synům země
pod ztrátou hrdla ctít jej bylo bohem.
Tři uzřel jednou, kdož se nesklonili,
tož stařec, muž a hoch. A měli tmavé vlasy,
jak lesní zvonky tmavomodré oči,
pleť osmahlou. — Co, slova Caesarova
jste nedbali? — Náš bůh je, Pane, slunce.
Jsem synem slunce. — Zůstali tři němi,
a v očích četl Caesar pohrdání.
Váš kmen? — Z těch sluncem oblévaných
a strmých hor jsme, — je nás sedm tisíc.
Tož ty tři napřed, pak těch sedm tisíc
mi pobijete, kámen na kameni
a duše na duši nechť nezůstane.
A téže noci
krev sedmi tisíců svých dětí pilo slunce,
kdy splnila se vůle Caesarova.

Dva roky potom
jel Caesar v nosítkách přes most a Tiber.
Oko baziliščí
zří mladou ženu, nechť tvář zakrývala,
přec tmavým vlasem probleskly dvě oči
tak tmavomodré jako lesní zvonky.
Či jsi? — Žoldnéře Septimia žena.
Tys dcera Dáků? — Řekl jsi, ó Pane!
Tvůj muž tě ušetřil? —
Když mečem máchl,
jsem řekla, Pane, u kolenou jeho:
Kdo mne zabije, zabije Caesara.
Jsem kněžka-vědma. — Věrný svému králi...
Tvůj klín jej lákal, modré tvoje oči,
tvůj tmavý vlas a prolhaná tvá ústa.
Je svažte k sobě, vrzte do hlubiny.

Jak Tiber vzdul se, žlutou jeho vlnou
cos blesklo modrem, jak když zatřpytí se
ve svadlém listí v podzim pod kořeny
— rád na ně patříš — tmavé lesní zvonky;
meč zazvonil a tůň se utišila.
A ten sám večer
když těžkou hlavu nad falernským vínem
nachýlil Caesar, bručel nad pohárem:
Jsem Diem dnes, když Caesara jsem zabil.

*

Za patnácte roků
stál bratr Septimiův chorý stářím
nad Tiberem a řekl vojínovi:
Zde s toho mostu
svrh Imperator matku tvou i otce,
když povraždil kmen její nad Dunajem.
A téže noci
byl zabit Caesar vojínem své stráže,
jak suchým Tacit poznamenal pérem.

FRANK NORRIS.

VESELÝ ZÁZRAK.

(Dokončení.)

„Nijak zvláštně," odpověděl Mervius rozpomínaje se. Jeho obličej byl jako obličej jiných lidí, opálený sluncem, ani veselý, ani smutný, klidný, nijak zvlášť příjemný. Jeho ruce byly jako ruce pracujícího člověka. Měl hlavu obnaženou, to je vše."

„Měl vousy?"

„Nikoli, teprve později. Když jsem ho viděl, byl mladší: 21 roků snad, a jeho obličej byl bezvousý. Neměl nic zvláštního."

„A přece jste poznal, že je to on?"

„Ano," opakoval Mervius pokyvuje hlavou; „ano, poznal jsem ho že je to on. Přicházel pomalu jako pocestný hledě brzy na tu, brzy na onu stranu. Pamatuji se, že se zastavil a pozoroval třešni v plném květu a čichal ku květům. Jindy se zase zastavil a zvedl rukou větev, jež spadla do mraveniště. Když byl naproti nám na druhém břehu potoka, požádal nás, abychom mu dali píti. Nedaleko odtud u starého okovu byla číše pro lidi, kteří putovali v lukách. Běžel jsem pro ni; a když jsem se vrátil, syn tesařův byl již na naší straně potoka; seděl na příkrém svahu a všecky děti byly kolem něho. Na kolenou měl malou Johannu, které již nebylo do pláče. Napil se z číše, kterou jsem mu dal a ptal se nás, co děláme. Všichni společně jsme vykřikli ukazujíce mu své pávy ze hliny."

„A chovali jste se k němu nenuceně?“ otázal se starý Jeroným.

„Zdál se nám, jakoby byl jedním z nás. Všichni jsme byli kolem něho, na jeho zádech, na jeho ramenou, v jeho rukou, a Johanna na jeho kolenou — nemyslila více na pláč.

„Podívej se, podívej se na mé ptáky,“ pravila. Neřekl jsem ti, že měla ruce kolem jeho krku. „Podívej se, oni říkají, že nejsou hezcí. Že jsou hezcí, zrovna tak hezcí jako jejich?“

„Hezčí,“ řekl, „hezčí.“ „Podívejte se nyní.“

I rostavil naše hliněné ptáky před sebe do řady. Napřed mé, potom Šimonovy, potom Josefovy a Septimovy, potom jednu z neforemných věcí Johanniných. Pohleděl na ně, potom dotekl se ptáka, jejž Johanna svými prsty uhnětla z hlíny, a ten malý kousek hlíny hned, sotva že se ho dotekl svou rukou, probudil se k životu a stal se ptákem živým — pěkným, malým ptákem, bílým jako záře sluneční, a odletěl hned s radostným křikem. Dali jsme se do radostného volání. Johanna tančila a pleskala rukama. A tu se syn tesařův usmál. Díval se na ni, co ona pozorovala vzlétnutí bílého ptáka a usmál se; usmál se jen jednou a zase nabyl své klidné vážnosti.

Vstal, aby odešel, ale my jsme se zavěsili na něho a volali jsme naň, aby zůstal.

„Ne,“ pravil líbaje nás všechny. „Musím odejíti tamhle nahoru do města.“

Přešel zase potok a obrátil se, aby se na nás podíval.

„Nemůžeme jíti s tebou?“

Zavrtěl hlavou.

„Ale vrátíš se?“

„Ano, ano, vrátím se.“

A odešel obraceje se často a kyne nám rukou. Co jsme povídali, když odešel, nevím. Co jsme cítili, nemohu vysloviti. Dlouho a v tichosti zůstali jsme tam oči majíce upřeny, až ta postava zmizela v zatáčce cesty. Potom jsme se vrátili domů cestou, kterou po louce označovaly kusy plátna. Nikdy jsme nevypravovali nikomu, co se právě stalo. To bylo pro nás samotné. Téhož večera slyšeli jsme vypravovati o velikém divu, jenž učiněn byl při svatbě v sousedním městě — o vodě proměněné ve víno — a o něco později o jiném, o slepém od narození, jemuž byl náhle vrácen zrak. Co nám to učinil? Neusmál se na jiné, na lidi o svatbě, na zástup, který se tlačil na tržišti. Co nám to učinil?...“

Mervius umlkl. Po chvíli mlčení vstal. Nadcházel večer a byl čas, aby se dostal domů. Tu jen starý Jeroným pozvedl oči řka:

„A ty jsi to viděl!“

Mervius přikývl, ale starý Jeroným zavrtěl hlavou jako někdo, kdo se nechce dáti přesvědčiti.

„Byl to blouznivec,“ pravil, „snilkář neuvěřitelně domýšlivý. Ostatně pocházel z rodiny dělnické z jedné z těch vesnic, které jsou na druhé straně jezera. Jeho otec byl tesařem; zhotovil mou truhlu na obilí. Syn byl blouznivec. Hlavu měl popletenou.

„Možná, ale to jsem viděl,“ řekl Mervius na prahu. Viděl jsem to já, který s vámi mluvím.“

„Ano, ano,“ odpověděl Jeroným umíněně. „Blouznivec. Na štěstí jsme ho zbaveni... Ale litoval jsem, že Petr odešel. Přicházel ve středu a v pátek, a jeho ryby byly vždy pěkné.“

Přeložil *M. K.*

MARIE KONOPNICKÁ:

NAŠE KOBYLA.

Přeložil J. Mauer.

(Pokračování.)

Tu jsem teprve spozoroval, že na tom místě, kde stála skříň, kus stěny více se bělel, než ostatní světnice; sdělil jsem tento poznatek Felkovi, a že i matka v ten kout patřila smutným zrakem, vstal tedy otec od kaše, našel v truhličce dva hřebíky, zatloukl je v ono jasnější místo stěny a pověsil na ně matčinu „bronzovou“ sváteční sukni i tu druhou modrou všední, šátkem je pěkně přikryl a se stran shladil. Vypadalo to velmi dobře a Felek s Petrušou hned si tam začali hrát na schovávanou.

Matce se v té době udělalo hůře; doktor jí poručil dobrou polévku a čerstvé maso jíst, a přes to, že plakala nad takovou útratou a jak mohla, otci bránila, přece jsem přes týden chodil k řezníku co den, kupuje někdy i celé půl libry.

A žid zatím nám tak přivykl, že ať ho kdo volal nebo ne denně aspoň do dveří nahlédl. Již ani Hultaj, pes hlídačův, na něho neštěkal. Po skříni koupil od nás žid čtyři ořechově natřené židle, na nichž jsme při obědě sedávali. Při těch židlích jsme se zaradovali; neboť žid nemohl jich víc vzít než dvě, a druhé dvě jsme nezli až na Ordynacký.

Na hlavách s nimi jsme se pyšnili samým prostředkem ulice, a Felek tak křičel: „Stranou! Stranou!“ že se až drožky zastavovaly. Žida jsme nechali za sebou hodně vzadu, ač žiďáček za námi pádil, křiče, že jsme lotři, ničemové i jiné takové židovské výmysly. A což teprve, když jsme na Ordynackém začali bubnovat na sedadla! Lidé se zvědavě zastavovali, myslíce, že je to nějaký taškářský kousek; až nás přece žid dopadl a popadnuv se za bradu při tom stěhu u židlí, dal nám třígrošák, abychom si šli.

Tak se nám výprava zalíbila, že jsme se jen tázali, co máme vynést. Chlapík Felek každou chvíli měl nové nápady. Jak jen přišel z opatrovny, hned ruce nazad skládal a do koutů jako taksátor hleděl.

„A mohli bychom, tatínku, železný hrnec? A mohli bychom střez, anebo hodiny prodat?

„I jdi přec . . .!" osopil se na něho otec, který tenkrát byl právě stále nějak zlý a smutný.

„Felku, co to žvaníš?" ozval se slabým hlasem matka. „Ty bys hnedle duši v těle prodal!"

Já i Petruša oba jsme začali také silně protestovat.

„Ale! . . . Hrnek! Co by ještě neproda! A v čem pak budeme vařit kaši nebo brambory?

„Nebo hodiny! . . ." dodal pobouřeně Petruša.

„A jak bys bez hodin věděl, kdy se ti chce jíst nebo spát?"

„O jé!" volal Felek s tváří dokonalého nevázance — „kdyby bylo o to! . . . Ale ty, ať hodiny ukazují nebo neukazují, stále bys jedl."

„A ty krámské pro hrnky chodíš, jen aby ti „buřta" dala.

„Nechodím!" odpověděl začervenav se Felek.

„Chodíš!"

„Nechodím!"

„Ba že, chodíš! Sám jsem viděl, jak jsi „buřta" jedl."

„Já? Jako že Boha miluji, nejedl jsem! . . ."

Tu se udeřil pěstí do prsou, až se to rozlehlo.

„Tak dýchni! . . ."

Felek se postavil a dýchnul, až se zakouřilo. Ze zkoušky vyšel vítězem.

Však přehlasovaný Felek netratil dobrého rozmaru. Jednoho dne, chodě po jizbě a hledě na stěny, zvolal náhle:

„A rendlík, prosím vás, tatínku! A hmoždíř! A žehlička! . . ."

Smutek nás pojal, když jsme to slyšeli. Rendlík, hmoždíř a žehlička — to byly téměř rodinné klenoty. Na polici vedle dveří stály, leskly se oslnivě jako zlato. Pokud se pamatuji, nikdy jsem neviděl, že by se v tom rendlíku bylo co vařilo. Bylo by to bývalo přímo znesvěcením. Každou sobotu však jej matka čistila cihlou nebo popelem, a tak stál lesklý s vystaveným do jizby uchem, blýskaje do očí, když se vešlo do světnice. Vedle něho stál hmoždíř s paličkou po jedné straně a žehlička s druhé. Hmoždíř byl mým vrstevníkem. Koupil jej otec, když jsem na svět přišel, aby matku potěšil a za syna se jí odvděčil. Žádného však z chlapců, kteří byli stejného věku se mnou, jsem si tak nevážil, jako toho hmoždíře. Matka snímala jej pouze jednou v roce, na Velký Pátek, aby utloukla skořici do velkonočního mazance. Tehdy se obyčejně opakovalo to vypravování, v němž jsme byli já a hmoždíř reky. Vlastně jsme se lišili pouze tím, že mne přinesl čáp zadarmo a za hmoždíř bylo třeba zaplatit. Nic tedy divného nebylo, že jsoucnosti tohoto hmoždíře vážil jsem si více, než své vlastní, zvláště když jsem viděl tu vážnost, které stále požíval, kdežto se mnou bývalo všelijak tehdy i potom . . .

Žehlička také náramně zřídka sestupovala s výšin police na obzor našeho každodenního života. Matka jí toliko žehlila otcovy nedělní náprsenky a své týlové čepce; ostatní prádlo šlo pod mandl. Jednou se dokonce pro to želízko matka pohněvala s hlídačkou, která se je od nás chtěla vypůjčit.

„Milá paní," povídala jí matka velmi pozvolným hlasem, „taková věc není na poučení, není na lidské ruce! . . . To stojí peníze! . . . To je věc na celý život! . . ."

Však jsme všichni pamatovali, jak na to hlídačka dveřmi udeřila, jak v síni jazyku uvolnila a jak se matce z hněvu a pobouření ruce třásly, když nám chvíli potom chléb na snídaní krájela. Od téže chvíle též žehlička nesmírně stoupla v mém rozumování. Vřadil jsem ji docela mezi ty věci, které jsou jednou pro celý život, jako křest, biřmování a granátový plášť, o kterém otec též říkal, že je na celý život. A teď se podívejte, lidičky, Felek takhle o žehličce mluvil, jakoby vařečka nebo staré koště.

Podíval jsem se na otce; byl jsem jist, že se Felkovi po uších rozežene. Ale otec oči do země upíral, škubal vousy. Dobře ještě, že matka spala tu chvíli.

Toho dne jsem neběžel pro maso matce. Kosti mi toliko otec za troják koupit dal a krupník z nich uvařil.

Druhý den ráno přišel přezáblý a tra skřehlé ruce od prahu volal:

„Těš se, Anduľko! Visla co nevidět povolí, vítr se obrátil na západ."

Ale matka, pohlédnuvši na otce, spráskla rukama a i na posteli sedla.

„Filipe!" zvolala, „a kožich?"

Tu jsem si teprve všiml, že se otec bez kožicha vrátil.

Neměl jsem jednak času, abych se moc rozhlížel, když otec Petrušu za ruce chytil a dělal s ním mlýnek. Potom se hlasitě rozesmál, Petrušu pustil a na lůžku matčině usedl, smál se, až mu slzy po zčernalé tváři tekly. Otřel je prudce rukávem starého „špenzru".

„Nu což, Anduľko? Jak je ti? . . ." ptal se.

Ale matka, klesnuvší na podušku, ležela jako nežívá.

„Filipe!" zašeptala pak vyčítavě. „Co's to udělal? Kožich's prodal? . . ."

„Kožich, kožich!" opáčil otec. — „No, co s kožichem? To je taky nějaká věc, — kožich! Dost jsem se ho nanosil tak dlouhý čas! A je těžký, psí kůže, jako mlynářské svědomí . . . Je člověku i lehce, že ho se sebe shodí . . .!"

A když matka tiše povzdychla, po vlasech ji pohladil rukou a dodal:

„A když ty taky, Anduľko, pro nic za nic vzdycháš . . . Měl jsem kožich a nemám ho, to je nějaká strašná historie! Co na tom? Dá mi kožich jíst, nebo za mne činži zaplatí, co? Jaro je za dveřmi, než se naděješ, řeka povolí, a já bych se tam v kožichu pek'? . . . A potom — počkej, i v špenzru mi bude až moc horko, jak se práce otevře . . ."

Toho dne zase byl u nás pan doktor a zase jsem běžel do lékárny.

„Je tu ňák zima," pravil pan doktor odcházeje — i vlhko je tu cítit. Bylo by třeba lépe topit . . . —"

A zatřásl se, zahaluje se krátkým kožichem. Otec poslouchal se sklopenou hlavou. Celý ten den byl otec velmi veselý; ale přes to musilo mu něco být, neboť jak jen na něj matka nehleděla, měnil se na tváři, věsil hlavu a oči se mu ze siva v černé měnily, takovou v nich měl žalost.

Celý půl pudu uhlí jsme koupili k večeru v krámku a oheň takový byl, že to až hučelo v kamnech. Otec lavici přistrčil k našemu slamníku a usedl na ní, matka také se obrátila, aby mohla hledět na oheň, a také jsme se všichni vyhřáli až dost! —

Uplynulo opět čtrnáct dní! Otec nemnoho práce měl; ale i tak bylo v domě práce dost; tu nějaký

hadřík vyprat, tu jídlo uvařit, ačkoli se u nás vždycky nevařilo, vždycky však bylo ne-li jedno, tož druhé, a my jsme měli tak ty posilky. Matce také nebylo ani lépe ani hůře; vyschla jen strašně a na tváři zbělela jako plátno; těžký kašel ji zachvacoval, častěji a častěji, zejména k ránu.

Zahlédly časem sousedky od jizby, dívice se matce, že je taková bídná.

Kdyby aspoň tak anebo jinak Kristus pán dal!" mluvila cvořkářka do otce.

„Fuj!" odplivl otec. „Co to vedete za řeči, paní?" Což je mi to proti mysli, či co? Či jsme si pouze na zdravé časy přísahali a na ty choré ne? Při kom jiném než při mně a při mých dětech ztratila zdraví?..."

A tím se to skončilo.

A mráz byl stálý. Třeba se i vítr na západ obrátil, zima taková byla ve světnici, že dech bylo vidět. A polevilo-li trochu k večeru, zase nastala taková sněhová metelice, že nebylo vidět. Petruša už ani do opatrovny nešel, jen za kamny nebo v nohách matčina lůžka sedal, takový mazlík! A my s Felkem jsme dělali sněhové koule a házeli na sebe, abychom se zahřáli.

Náhodou se jednoho dne netopilo v kamnech. Otec matku zabalil do koňské houně a mne k sousedce poslal pro kousek cukru do koření. Ale sousedka neměla. Otevřel tedy otec kufřík, nezbyl-li ještě někde nějaký kousek, neboť matka kašlala tak, že se až v prsou něco trhalo. Najednou jsme všichni tři obstoupili otce, neboť v kufříku bývaly různé věci, které jsme zřídka kdy vídali. Byly tam v přihrádce břitvy otcovy, v druhé korale matčiny, byl tam černý hedvábný šátek, který si otec na velké svátky na krk vázal, byla tam šuba matčina s červenou podšívkou, byl tam žlutý květovaný ubrus na stůl, byla tam i pokrývka na postel ze zeleného persu.

Ale tentokráte jsme byli naprosto sklamáni: kufřík byl prázdný. Jen v koutku, v červeném šátku zavázaná, ležela otcova harmonika. Otec odstrčil ji jednou-dvakrát, hledaje drobečky cukru, jakoby se bál ji nadzdvihnout a vyndat z koutka. Břinkla a stichla. Ale Felek už vstrčil ruku do kufříku.

„A, harmonika, — prosím vás tatínku!" zvolal, nadzdvihnuv červený obal. — „Nemohli bychom harmoníku . . .!"

„Felku . . .!" zavolala matka slabým hlasem s lůžka.

Otec se začervenal. Felkovi šátek s harmonikou vzal a vloživ ji do kufříku, zamknul na klíč.

Toho dne jsme velmi dlouho snídaní nedostali, a oběda též nebylo. Myslil jsem, že mne otec aspoň pro chléb pošle, ale neposlal. Petruškovi pouze dostalo se kouska chleba od včerejška. Šli jsme si s Felkem do síně, neboť nám byl nějak dlouhý čas. Byly už snad dvě hodiny a možná už tři, když mne matka zavolala k posteli a pravila seslábiým, přerývaným hlasem:

„Doběhni k mandlířce na Ščiglou — víš?"

„Toť se ví, že vím, jak bych nevěděl . . .! Pod třetí . . ."

„Pod třetí," opakovala matka. „To je pořádná ženská, možná, že koupí žehličku.

„Žehličku? . . ." opakoval jsem, nejsa si jist, zdali jsem dobře slyšel.

„Aby ale teprve pod večer přišla, aby to na dvoře hlídačka neviděla . . . Nu, jdi . . ."

Chopil jsem se čapky, když mne zavolala po druhé:

„Vicku . . .!"

Ale když jsem přišel, pohlédla na mne a řekla:

„Nic už, nic! Jdi . . ."

Byl jsem ve dveřích, když mne zavolala ještě jednou.

Byla na půl vzpřímena na lůžku, zapadlé její oči byly široce otevřeny.

„A hmoždíř taky . . .," šeptnula tak tiše, že jsem to sotva doslechl.

Skameněl jsem. Bylo mi, jako by mne samotného chtěli prodat.

„Hmoždíř?" opakoval jsem šeptem, nachyluje se k tváři matčině.

Dýchala těžce, nepravidelně, v prsou bylo slyšeti ostrý svist. Neodpověděla nic, jen mně zadržela za ruku. Dlaň její byla studená, vlhká. Dvakrát nebo třikrát otevřena ústa bez hlasu, sežloutlé její čelo pokrylo se potem.

Lapala vzduch hlubokým, vzdechu podobným oddechem.

(Pokračování.)

JAN BRANBERGER.

PŘEKLADY TEXTŮ K PÍSNÍM.*)

R. Franz. Geibel.

Pro hudbu. (Für Musik.)

(Neue Meisterlieder, Ed. Peters No 9.)

Jak se stíny dlouží,
hvězd se množí jas:
snivá jakás touha
chvátí mne v ten čas.

---

*) Na těchto několik překladových ukázek nutno se dívati se dvou hledisek: jak básnického, tak hudebnického. Vyšly z hudební potřeby a pro tu nejvíce akomodovány. S básnické stránky mají význam jen jako práce kompromisní, v nichž licentia poetica omezována neustálým ohlížením se na hudební roucho básně. Jinak vůbec překlady písní zhudebněných pořizovati nelze. Čistě básnické překládání t. j. řízení se pouze metrem poetickým často setkává se v deklamaci hudební s nejhrubšími chybami. Překladatel musí býti důkladně obeznámen se všemi pravidly poetickými ,ale též s hudební deklamací a pravidly přízvukovými, jež nevalně, ale přece se od básnických liší. Mimo to nutno respektovati též otázku zpěvnosti slov, jež pod noty podkládáme. O volbě slov rozhoduje přečasto jejich hudební položení. Aby se zpěváku snadněji vysoké tóny zpívaly, dáváme mu na ně slova s vokály otevřenými, zejména krátké a dlouhé a aneb e. Rovněž libost a lahodnost mnohých kantilén může se zničit aneb povznésti volbou slov se samohláskami případnými. Vždyť lze tu i do takých podrobností zacházet, že pod melodie veselé dáváme vokály jasné a pod chmurnější samohlásky temnější. Proto na takové překlady může se odvážiti pouze hudebník, jemuž nejen poesie a hudba jsou běžnými, ale jenž též vyzná se v potřebách pěvecké reprodukce.

Pozn. překladatele.

Mořem světů čárných
pluje blahem snic,
pluje moje duše
tvojí duši vstříc.

Jak se tobě vzdává,
tak ji vezmi jen!
Ach, ty víš přec tvým že
je můj lásky sen.

Kam? (Wohin?)

Fr. Schubert. Vilém Müller.

(Spanilá mlynářka čís. 2.)
Kdys potůček jsem slyšel
jak zurčel z lůna skal,
jak do údolí šuměl
a cíl se dolů hnal.

Již nevím, jak se stalo,
a kdo mne k tomu sved',
že za ním jsem se pustil
do údolíčka hned.

Tak putovali jsme spolu,
já stále mu v patách šel,
on cestou jasně bublal
a píseň veselou pěl.

Kam cílí moje cesta?
O druhu, rci jen kam?
Snad není ten tvůj šumot
jen prázný sluchu mam.

Co znamená tvůj zurkot?
dost pochyb o něm mám:
Snad pějí v něm víly
k svým družným, vábným hrám.

Nuž zpívej a jásej brachu
a chutě pospěš v dol!
Vím, že v tvé vodě čisté
je hojnost mlýnských kol.

Fr. Schubert. V. Müller.

Zvědavý. (Der Neugierige.)

(Spanilá mlynářka čís. 6.)

Nač ptát se všechněch kvítků,
nač tázati se hvězd,
jež nemohou vyzradit nikdy,
tak přemilou mně zvěst.

Řeč kvítků mi cizí,
a hvězd tak vzdálen svit,
chci potůčku se tázat,
zda lásky nelhal cit.

Ó strážce mojí lásky,
proč zamlklý jsi tak!
Chci slůvko jedno zvědět,
v němž mé je lásky znak.

Ó strážce mojí lásky,
zdaš podivín se být!
Jen to mně musíš říci,
zda chce mne v lásce mít?

„Ne“, toť jest jedno slůvko,
druhé se „ano“ zve
mně uzavírá celý
svět těchto slůvek dvé.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Strašidlo.

Jednou šel sedlák z města. Bylo večer. A jak na podzim bývá, bylo tma. Sedlák měl nové koženky. I šel krajem lesa. A jak tak jde, slyší šeptem volati: „Tomši, Tomši! — Tomši, Tomši!“ Sedlák se jmenoval Tomáš. Domníval se, že na něho někdo volá. Zastaví, ohlíží se, ale nikoho za sebou nevidí a volání také umlklo. Pomyslil si Tomeš, že se mu jen tak zdálo a šel dále.

Sotva udělá dva, tři kroky, šumí to tajemně znova: „Tomši, Tomši! — Tomši, Tomši!“ Sedlák znova zastaví, znova se ohlíží, leč znova nikoho nevidí. Volá, nahlas volá, leč nikdo se mu neozývá. Šeptavé volání přestalo. Bylo to Tomáši podivné, ale konečně kráčel dále. —

Sotva ujde dva, tři kroky, slyší opět: „Tomši, Tomši! — Tomši, Tomši!“ To mu již nahnalo strachu. Poznával, že na něho volá strašidlo. Přidá do kroku, ale strašidlo volá hlasitěji: „Tomši, Tomši!“ I bojí se sedlák víc a více a jde rychle, jak jen stačí. Však čím rychleji kráčí, tím rychlejší a hlasitější slyší volání.

Sedláku se zježily vlasy jako hřebíky. Nohy má těžké jako olovo. V uších mu hučí a srdce bije jako zvon. Strachy utíká. Ale jak běží volá strašidlo rychleji a hlasitěji: „Tomši, Tomši! — Tomši, Tomši!“ Sedlákovi tekou zpod čepice potoky potu, ale nezastaví. Běží, běží, bez dechu běží. A strašidlo křičí: „Tomši, Tomši! — Tomši!! — Tomši!! — Tom-ši!!“

„Tom-ši!“

Strašidlo naposledy vykřiklo. Sedlák se svalil vysílen během u dveří chalupy. Byl polomrtvý. Domácí uslyšeli, že něco bouchlo, vyšli z chalupy a vzkřísili ho. A když mohl zase mluviti, vypravoval jim strašidelnou příhodu a chodě po světnici, ukazoval, jak šel a jak běžel. Bez dechu poslouchali — ale najednou! — to bylo smíchu! Sedlákovi šustily při každém kroku v kolenou nové koženky. Jemu se zdálo, že někdo šeptá: „Tomši, Tomši! — Tomši, Tomši!“ a proto se tak polekal. Inu ovšem, čím více běžel, tím více koženky šustily.

Dle vypravování z Humpolecka
napsal **Hanuš Sedláček.**

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Než se za nimi vypravili pronásledovatelé na koních, byli již daleko a byli by se již brzo skryli v lese, kdyby cesta nebyla vedla do kopce po sypkém písku. Zmořené koně zastavili. Policie se přiblížila a zase začala střílet. Opatrný Michajla, představiv si, že uloupený čaj nelze zachrániti, zanechal telegu osudu a skryl se ve křoví; ale rozhoněný Nikifor, chtěl za každou cenu dohnati koně do lesa. Aby zastavil pronásledovatele, také jednou vystřelil z brokovnice, kterou měl u sebe... Policie se skutečně zastavila, avšak část pospíšila si a zacházkou vešla do lesa. Teprve, když Nikifor zpozoroval tento pohyb (a to již pozdě), pomýšlel na záchranu. Ale sotva dostihl podrostu lesního a zahodil do husté trávy brokovnici, když byl obklopen se všech stran a chycen. Na štěstí policisté zapomněli ve shonu na brokovnici, a když si vzpomněli, tedy vyšetřující soudce nevzal na vědomí jejich opožděné a nedoložené obvinění. Kdyby Nikifor nebyl zahodil zbraň, byl by ovšem dostal místo čtyř let, dvacet let vyhnanství...

Michajla zatím utíkal a skrýval se celých osm měsíců. Nikifor ve svých výpovědech všecko svaloval na něho. Toho sám ani nezapíral.

— Myslil jsem, že tě nikdy nedostanou, — omlouval se naivně. Za to však se zaklínal všemi silami proti druhému obviňování Michajlovu, že by byl přemlouval své příbuzné, aby Michajlu vyhledali a dali zavříti. Dle slov Nikiforových rodina jeho z vlastního popudu vylákala Michajlu k sobě na návštěvu a vydala ho do rukou policie. Michajla byl strašně rozezlen touto zradou a sám se přiznával, že v odvetu zase on svalil všecko na Nikifora a kromě toho zamíchal do věci hromadu jeho příbuzných.

— Nechť si, čerti, posedí v trestnici; myslím si, ať se najedí erárního chlebíčka!

Konec konců byl, že oba Burenkovi odsouzeni byli na čtyři roky do vyhnanství a dostali se s počátku na Pokrovský a potom na Šelajský důl. Na cestě se smířili, ba i v Pokrovském žili bez zvláštních sporů; ale nyní měl jsem já neštěstí; že stal jsem se mimovolnou příčinou nových třenic mezi nimi. Všecka špína minulých styků a skutků vyvalila se na světlo boží a přenechávala se obecnému posuzování i posměchu. Komora, jak jsem byl již pravil, stranila větším dílem Nikiforovi, ale oba chtěli, jak patrno, znáti moje mínění a ujistiti se mým soucitem. Postavení moje bylo nejvýš choulostivé i snažil jsem se dle možnosti zkrátiti hovory o minulosti.

— Já jsem prostý hoch, — říkal Nikifor sám o sobě — a mne jde vše od srdce a ne z rozumu... Ale ty jsi chytrý, umíš se přetvařovati.

— Ne chytrý, ale mám hlavu, — odporoval Michajla, snaže se zdáti se klidným, ačkoliv byl tak rudý, jako Nikifor. — Ty se rád chválíš, Mikiško: prostý, ano, ty jsi bezelstný... A co vězí v té tvé prostotě, když je z ní soudruhu někdy hůře, než z chytrosti?

— Jak to?

— Tak. Já, chytrý, jsem tvého dílu nikdy neujídal, a při tvé vychvalované prostotě musil jsem po cestě hlad trpěti. „Budeme míti všecko společně, Michajlo, praví. Jako rodní bratři budeme žíti, o vše se budeme děliti druh s druhem.“ Já na to: Dobře, zkusíme to... Smíchám do jedné hromady i peníze a vše. A on si hraje v karty! Ještě kdyby s rozumem v palici, ale vždyť právě teď řekl, že nemá rozumu. Tu přijde, že je třeba bank založiti! Nu a prohraje vše do nitky, svoje i moje promarní, a tak jdeme oba několik dní o hladě.

— Ale, bylo-li to často? Nestydaté jsou tvé tlachy! Stalo se to dvakrát za celou cestu.

— A toho bylo dost.

— No, však jsi ty také dobrý, Michajlo, — zamíchal se nenadále Paramon Malachov: — Co jsi na Pokrovsku tropil?

— Co?

— Však já vím, co... Viděl jsem to. Ty jsi snad myslil, že tě nikdo nevidí, ale lidé tě viděli. Nakoupí si někdy pirohů, odkrade se od Mikišky, nacpe si piroh za obě tváře, chodí za trestnicí a ohlíží se jako vlk!

— A což jsem se s ním měl děliti, míníš? On hrál v karty a já jsem ho měl krmit?

— No, tak jsi mu to měl říci do očí! A ne se schovávat... Och, vy nábožní farisejové, spravedliví! Přemoudří!

A Paramon odplivl si se vztekem, ulehl na pryčny a umlkl. Svářící se konečně také umlkají, ačkoliv dlouho ještě rozčileni chodí jako divá zvířata vzhůru, dolů po komoře — jeden v jednu, druhý v druhou stranu.

Přilnuv ke svým žákům a zamilovav si jednoho pro jeho srdce a chlapecké způsoby a druhého pro nadání a pevný charakter, snažil jsem se za každou cenu je smířiti.

Podařilo se mi skutečně Michajlu nakloniti míru, polichotil jsem jeho rozumové převaze a on svolil, že postoupí Nikiforovi své místo za stolem pro večerní cvičení, ale Nikifor měl vrtochy jako malé dítě a nechtěl obnoviti se mnou cvičení. Jednou musel jsem i vyposlechnouti od něho hromadu urážlivých věcí.

— Proč se na mne hněváte, Nikifore? — tázal jsem se — snad jsem vám nějak ublížil?

— Kdo by mi tu mohl nějak ublížit, — odvětil, nehledě mi do očí: — jsme si tu všichni rovni. Jsme všichni taškáři, vyhnanci, pro stejnou věc.

— Jak to pro stejnou věc? Pro různé věci chodí se do vyhnanství... Vždyť jste se vy sám dříve ke mně nechoval jako k taškáři.

— A podle čeho vím, že jsi i ty nebyl právě takovým taškářem, jako já a nekradl-li jsi nebo nezabil někoho? Přece i tobě někdo pomáhal?

A při tom pohlédl na mne Nikifor tak prudkým a zlým pohledem, že jsem se proti vůli zamlčel a odešel pryč. Ale druzí trestanci pozdvihli se za mne proti Nikiforovi.

— Vida, stojí to za to učiti je, takové čerty, mučiti se s nimi — vzkřikl Čirok, upřímně pohněván: — dojdeš vděku od nich, čekej si!

— Ach, hlupák jsi, hlupák, Mikiško! — pokyvoval hlavou Gončarov, všecek rozpačitý: — zítra se budeš sám za to styděti, co tvůj zlý jazyk zbreptal.

— Jaké je to učení — horšil se po svém způsobu Paramon: — aby učitel uprošoval žáka, aby se učil? Kde to kdo viděl? Za našich časů byli by mu hůlkou pěkně záda zmazali — a byl by vyučen!

Michajla cítil rovněž zahanbení za bratrance i pravil, přecházeje po komoře:

— Škopek jsi kolísavý... svým rozbředlým mozkem bys se dral do učení?

Nikifor seděl mlčky nad evangeliem. Já jsem si lehl spát, a ačkoliv jsem nemohl dlouho usnouti, tvářil jsem se, jakobych byl ihned usnul. Když již celá komora dávno chrápala, viděl jsem, jak Nikifor několikrát popošel k mému místu a dlouho na mne upřeně hleděl, ale neotevřel jsem očí. Druhého dne v dole prosil mne za odpuštění a žebronil s neobyčejnou naivností, abych ho několikrát udeřil po tváři... Návrh ten jsem, rozumí se, nepřijal, ale se smířením jsem ochotně souhlasil, protože jsem se do opravdy ani trochu nehněval. Nikifor byl vesel, všecek oživen a vyznamenával se neobyčejnou chápavostí. Michajlovi hleděl se také zalichotiti, jako když školák něčím se provinivší lichotí se k matce. Michajlo choval se zdrželivě a slušně. Komora též se o včerejším výstupu nezmiňovala.

Nikifor používal všeho úsilí, aby bratrance dohnal ke psaní, ale nedařilo se mu to nijak. Jeho neklidné, hrubé ruce lámaly tužky, protrhovaly papír, třásly se a prováděly takové, nikomu nepovědomé tvary, že by se učitele krasopisu zmocnil úžas. A zatím naučiti se psáti, bylo vždy nejhlavnějším přáním všech šelajských žáků: v umění psát vidí prostý člověk kvintessenci všeho vědění, ideál učenosti. Bože, s jakou vášní a pilností mazali po celé dny i večery na papíře, sotva že naučili se s nouzí a tak na polo dělati písmena! Zahlédnuv někdy jedovatý úsměšek, — jak se mu zdálo, — na rtech Michajlových, Nikifor vybuchl, odhodil papír a tužku a začal si stěžovati:

— Jaké pak tu může býti učení, ve věznici? A jak se tu může někdo vysmívati? Ty jsi pěkně kovářem, duješ měch a sedíš si na lavičce, ale měl bys zkusiti jako já deset vrtů za den vyvrtati! Třásla by se ti potom asi ruka!

— Což pak jsem nevrtával? — odporoval Michajla: — jak pak dávno jsem přestal vrtati? Nikoliv, raději si žaluj na svůj škopek, na svou prázdnou palici.

— Nechám toho psaní! — rozhodl se tehdy Nikifor; — snad opravdu nemám vloh pro psaní. Budu se raději dobře cvičiti ve čtení.

A, přecházeje nenadále k úplnému zoufalství, vzkřikl:

— Ale nač pak je nám, taškářům, všecko to čtení! Nač?

— Dávno jsi na to měl přijít! — posměšně potakoval Čirok, který na svém místě cucal cigárko.

— Mikolájiči! Nač je nám čtení? Nač?

Odpovídaje na tuto otázku, hleděl jsem objasniti užitečnost čtení, řekl jsem, že čtení dělá člověka moudrým, a následovně i čestným; ale, ačkoliv jsem toto tvrdil, pochyboval jsem časem i sám: k čemu je jim, trestancům, všecko to čtení?... Kolikrát měl jsem později příležitost přesvědčiti se, že mnozí z mých lepších žáků, kteří se naučili pořádně čísti i psáti, po odchodu do svobodného sboru, velice brzo zapomněli to i ono, a hořká zlost chvěla se mi v duši, zlost na to, že bylo utraceno marně tolik práce i času. Nejednou musil jsem i od samých trestanců slyšeti, že gramotnost je jim dokonce škodlivá, že taškář dovede s ní býti ještě větším taškářem, a čestý člověk, že se jí zkazí, začne přemítati o lehké práci písařské a dostane ošklivost k tělesné práci. Chápal jsem dobře, to se rozumí, všecku povrchnost a velikou škodlivost takových zevšeobecňování na základě jednotlivých, výjimečných fakt, ale přiznávám se, že nezřídka opanovala mne pochybování všeho druhu a pak jsem na dlouho zanedbával svoji školu.

Rovněž zmrzelo se zápasiti s překážkami, které představenstvo na každém kroku do cesty stavělo našim cvičením: tu zavírali oko nad tím, že jsou ve věznici tužky a sešity ku psaní, tu najednou všecko sebrali a podrobovali vše opět přísnějšímu zákazu. Avšak když uplynula nějaká doba, vracel jsem se i já s láskou ke své „pedagogické" činnosti.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 23. srpna 1903. Číslo 33.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

KAREL SCHEINPFLUG.

REMUS.

Tak říci směle, že jsou hradby nízky
a skokem mocným všem je v posměch dát —
ó, tušil's, Reme, jak je konec blízký,
jak Omylu se pomstí majestát?

Tož rána rukou bratra-soukojence...
Je dokonáno, otče kritiků!
Táž ruka sklídí vavřínové věnce,
jež zkrvácenou tiskla motyku.

V sluch mroucí tobě hrdá fráze zazní:
„Mou hradbou budou moji občané!"
a jásot, kterým pozdraví ji blázni
a duše věřící i prodané.

Tam za hradbami Města v hrobce chudé
tvá sláva skončí záhy zhynulá.
A vaše Město pyšně vzrůstat bude
se jménem bratrovraha Romula.

Půl světa sevře kamennou svou pěstí
a podmaní si říši za říší.
V tvých, Reme, hradbách bude růst a kvésti;
neb po tvém pádu přec je povýší!

JULIUS HIRSCH.

PAPRSEK ŠTĚSTÍ.

Svého přítele Erbana znal jsem vždy jako člověka vážného a tichého. Nevyhybal se sice společnosti ani zábavám, ale přece nade vše miloval samotu své pracovny a ještě snad více pobyt ve volné přírodě. Byl fisiolog a věnoval se své vědě se zápalem a horlivostí, ba žil pro ni tělem duší, nejsa tísněn starostmi o denní chléb; byl jediným synem rodičů zámožných. Konal několik větších cest, a výzkumy jeho, po časopisech otištěné, obrátily na něho pozornost vědeckého světa. Pochopitelně neunikl také mladý a bohatý muž, který za krátko hodlal se habilitovati na vysokých školách, bystrozraku matek dospělých dcer, a tak byl zahrnován pozvánkami na plesy, čajové večírky, partie lawn-tennisové. Zdá se však, že chtěl nevalně milým pozornostem těm uniknouti, neboť náhle odejel, jak se proslýchalo, na hořenní Congo. To bylo přede dvěma lety.

Letošního jara náhle potkal jsem se s ním v Nizze. V tomto městě lázeňském, v němž pachtí se vše jen po zábavách a požitcích, byl bych se ho nadál nejméně. Za rozmluvy mi pravil, že otec jeho ochuravěl, a že zval ho listem, aby prožil jaro u něho a u matky; že tedy přijel za nimi do Mentone; do Nizzi že přibyl pouze hodlaje dáti do zprávy některé vědecké nástroje, které cestou byly porouchány. Soudil jsem z toho, že i v Mentone jest vědecky pilen a zabrán svými výzkumy. Byl vážnější a nemluvnější než kdy jindy. Nicméně vyslovil jsem přání, že bych s ním rád ještě se sešel, i smluvili jsme schůzku do Monte Carla, kde právě v divadle zpíval velmi dobrý ensemble operní.

Když jsme po několika dnech se potkali, byl můj přítel zase málomluvný jako předešle, ano zdálo se mi, že vidím ve tváři jeho ztajený smutek, kteréhož jsem minule nepostřehl. Podařilo se mi sice v kasině po večeři při lahvi šampaňského pohnouti ho, aby rozhovořil se o svých příhodách ve střední Africe, ale přes to bylo patrno, že myšlénky jeho bloudí jinde. Nechtěl jsem se však vtírati v jeho tajemství. Prošli jsme se hernami, i vsadil jsem několik luidorů, a měl jsem vzácné štěstí viděti, jak se vracejí zdesateronásobeny do mé kapsy. Bylo téměř jedenáct hodin, když vybrali jsme se z kasina.

Měsíc, téměř v úplňku, stál vysoko na nebi a zaléval svým světlem tak často již popisovaný, přes to však nepopsatelný koutek země: čarovné zahrady Monte Carla, tulící se k nekonečnému postříbřenému moři, a vydechující vůně tisícerých květů. Nechtělo se mi sednouti do dusného kupé železničního; navrhoval jsem t..y příteli, abychom vydali se do Mentone pěšky po silnici, vinoucí se nad mořem. Souhlasil ihned; dobrým turistou býval vždy. Vyšli jsme ze zahrad. Na obzoru viděli jsme právě mizeti světla vzdalující se lodi. Přítel pozdvihl ruku a pravil:

„Kdo ví, co štěstí a co neštěstí odnáší tam ta loď s sebou do ciziny!"...

Věděl jsem hned, že srdce přítelovo se otevírá, a že přiblížila se chvíle, kdy sdělí se mnou své tajemství. A neklamal jsem se.

„Hleď, tak viděl jsem — pokračoval — mizeti v dálce loď, která odnášela mé štěstí, jež jednou a z nenadání ozářilo můj život. Poslyš... Zprotivilo se mi žíti ve velkoměstě, stálá pozvání, která jsem již vzhledem ke svým rodičům přijímati musil, a vybraná přívětivost, která mne všude pronásledovala a jejíž tajných příčin jsem nemohl neviděti, uspíšily ve mně odhodlání prchnout ze všeho toho a jíti někam daleko. Střední Afrika vždy lákala mne jakýmsi kouzlem, i zamířil jsem ke břehům Konžským.

Po roce jsem se vracel. V Sierře Leoně vsedl jsem na loď společnosti Castle-Lime, jež odjížděla do Giberaltaru; odtud zamýšlel jsem projíti stará města Andalusie, a potom vrátiti se přes Madrid domů. Na palubě setkal jsem se s několika společníky, kteří hodlali se ve Španělsku rovněž pozdržeti. V Giberaltaru změnil jsem však trochu prvotní záměr a vydal jsem se s nimi nejprvé do Tangeru, města severoafrického, jež se svými uličkami úzkými a nečistými jest shromaždištěm davu mezinárodního, jako všecka přístavní města Orientu.

Večer nám učinil cicerone hotelu návrh, abychom šli podívat se na arabský tanec, což přijato bylo mými druhy s nadšením. Já však viděl již v Kahýře a Tunisu příliš často takovou zábavu, abych si byl něco od této výpravy sliboval. Ale byv vyzván, nechtěl jsem se vylučovati, abych nepokazil dobré míry druhých. Šli jsme několika křivými, úzkými, neosvětlenými ulicemi k domu, jehož dveře byly otevřeny. Vstoupili jsme. Octli jsme se v malém patiu, nádvoří, kde nikoho jsme nezastali. Na hlasité zaklepání našeho vůdce holí o dlažbu odhrnula se portiéra a zjevila se paní vážné tváře, která nás vyzvala, abychom ji následovali. Poznal jsem na prvý pohled, že nebyla Arabka. Uvedla nás do velikého, z části po evropsku zařízeného pokoje, kde při zdi na pohovce seděla tři děvčata. Paní vybídla nás, abychom přisedli k dívkám, a tázala se libo-li nám vypíti láhev vína, pro kterou také ihned odešla, nevyčkavši ani odpovědi. Nebyl jsem valně překvapen, že ani děvčata nebyla arabská, neboť v Orientě zhusta přestrojené dívky křesťanské a židovské cizincům jsou za Arabky vydávány. Druhové moji se s dívkami ihned pozdravili a počali nenuceně s nimi žertovati. Dvě přijímaly bez jakýchkoli rozpaků důvěrnosti, kterými byly zahrnovány, třetí však, nejmladší, odmítala s veškerou rozhodností dotěrnost svého souseda; a energie její se zdvojnásobila, když paní vrátila se s vínem. Paní přísným tonem ji zakřikla, aby nebyla tak zdráhavá. Udiven tázal jsem se průvodčího, ví-li něco o této rodině. Odvětil, že přistěhovala se nedávno z Egypta, a že rodiče — otec právě byl nepřítomen — těží ze svých dětí. Nutí je tančiti před cizinci. Starší dvě dcery že uposlechly dávno již a nejsou než děvčata veřejná, nejmladší však že klade veškerému naléhání nejtvrdošijnější odpor, na veliký zármutek své matky, jež mohla již ze svého dítěte — a dítětem ještě nejmladší dcerka jest — značné sumy vytěžiti. Bylo asi pravda, co vyprávěl. Dívka byla zjev lepý, a zvláště veliké černé oči pod dlouhými řasami měly měkký a vzácný lesk. Ač vím, jak přihází se nezřídka, že matky své dcery zaprodávají, přece při pohledu na toto nízké jednání, tak důstojně se tvářící matrony zachvátil mne takový hnus, že tiše jsem vstal a odešel, hodlaje vrátit se domů. Ale asi při druhé zatáčce ulice zpozoroval jsem, že jsem se dal nepravým směrem, neboť náhle ocitl jsem se v uličce slepé. Nezbylo, než zamířiti zpět. U domu, z něhož jsem prchal, stála útlá nevelká dívka, držela šátek před očima a štkala. Uhodl jsem hned, kdo jest. Když zaslechla mé kroky, vzhlédla. Chtěl jsem jíti mimo. Ač bylo mi líto ubohého dítěte — čím mohl jsem pomoci? Oslovila mne však sama:

„Pane, chraňte mne! Nejste jako druzí. Jeden z pánů, kteří s vámi přišli, je tak dotěrný, a matka se na mne tolik hněvá! Nabídl jí mnoho peněz . . ."

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Jena.

Tak se mi zdá, že my feuilletonisté dostáváme větší kuráž. Pan Ryba přiznal se nedávno s úctyhodnou smělostí, že navštívil výstavu v Ústí, feuilletonista Času F. O. ve své smělosti překročil docela hranice království a na českých okrajinách okukoval, jak by se pod králem pruským pila laciná káva. Snad se mi nic nepřihodí, přiznám-li se, že zajel jsem si do durynských států a vydržel celý týden v Jeně. Poněvadž však opatrnost je matkou moudrosti a není jisto, nedoví-li se v Marianské ulici, že jsem poslouchal na tamějším universitním prázdninovém kurse přednášky superintendenta Braasche o náboženských směrech přítomnosti, tož předně prosím, aby mé cestě nikdo nepodkládal vlastizrádné spády a za druhé, aby žádný z jizlivých kollegů se nedomníval, že mne tam táhla káva nebo pivo! Aby se nade mnou vůbec nemohla strhnouti vlastenecká bouřka, připravil jsem si chytře křestní list, z něhož každý, kdo umí čísti, se přesvědčí, že jsem

pravý katolík, honosící se patronatem největšího vlastence a ctitele matičky boží — Jana z Pomuku, a tak se připraviv, odejel jsem s bratrem a přítelem D. z domova.

Ztrmáceni dlouhou jízdou a prohlídkou Plavna a Gery přijeli jsme za noci do Jeny a ubytovali se na náměstí v hôtelu. Ve tmě rozeznávali jsme ještě zajímavé kontury starobylé radnice, chrámové věže; pomníku, představujícího vypínavou postavu zakladatele dávno již proslulé university. Pod okny hrčela nám konejšivou píseň kašna. Příjemné usínání přerušilo nám však bohopusté řvaní, jež se ozývalo z ulice. Buršáci — notně zpití — přecházejíce v hloučkách po náměstí ječeli dlouho do noci vlastenecké písně. Příznivý prvý dojem byl nacionalistickými písněmi buršáků značně počerněn. Obávali jsme se německého chauvinismu a rozpakovali se déle v místě zůstati. Ale obavy naše byly bezpodstatné. Buršáci loučili se s Jenou, odjíždějíce na prázdniny. Popřáli si, hoši, ještě na konec! Druhého dne pili studenti na menším náměstí (Eichplatz, posázený lípami) na „bruderschaft". Jejich svátek sdílí s nimi celé město. Již za večera pozorovali jsme z jednotlivých domů vláti prapory. Musím se kajicně přiznati, že jsme přispěli rovněž ke zvýšení buršácké oslavy. Probůh! zadržte, pane Matěji Čapku, nesmáčejte ještě své bojovné péro a čtěte aspoň tři řádky ještě dále! Můj bratr, čilý hoch, chtěje nás patrně zahanbiti, časně z rána již vstal a odcházel vyhledati paedagogický seminář, právě když jsme vstávali. Rozespalý otvírám okno, abych pokochal se pohledem na vyzdobené náměstí. Za chvíli přiběhl do pokoje podomek a dialektem nám cosi povídal, čemu jsme za boha nemohli porozumět. Teprve posunky jeho dovedly nás k otevřenému oknu, s něhož — ó hrůza! — svižným větříkem zmítána až ke střeše vesele plápolala — bratrova noční košile, zavěšená na okenním knoflíku. Ač takto hrdina od kosti — přece jsem v okamžiku sňal nezřízený objekt oslavný a zavřel okno.

V hôtelu snídá se již dle severních zvyků: Volno jest vybrati si z buffetu, co komu libo a kolik kdo chce — cena za nocleh se snídaním vždy je stejná. Odešli jsme do paedagogického semináře k zápisu, načež pozorovali jsme na náměstí rej buršáků v krojích, pochutnávajících si na kalném bílém pivě za hlaholu rozvřískané muziky. Odporné podívání na ty lidi. Odulé, vypité tváře, zbrázděné nesčetnými jizvami — stopami mensury — budí ošklivost a vrhají špatné světlo na vysokou kulturu německou. Studenti, dělící se na tři kmeny: Normany, Šváby a Sasy jsou tepnou Jeny. Jejich peníze plní jedněm kapsy, dluhy jejich jiným je prázdní, pro jejich pohodlí zřízen tu vojenský pluk, při němž mohou si povinnost vojenskou odbývati, jejich bujnosti trpí policie, nechtíc věděti zejména ničeho o jejich zakázaných soubojích. Tak za veselých pitek a bitek roste tvrdý, neústupný, bezohledný, vyzývavý, momsenovský dorost — s heslem: Ehr', Lehr', Wehr', kein Mann braucht mehr!

Když rozlétnou se hejna studentů na prázdniny, přicházejí je nahraditi účastníci ferialních kursů, jež pořádají se tu již po čtrnáct roků. Počet účastníků, s počátku nepatrný, vzrostl letos již na slušné číslo 351, a přicházejí stále ještě noví a noví. Ústřední vedení učitelské slibilo podobný kurs uskutečniti také u nás; nedošlo však k tomu, ba zdvihl se i jakýs odpor proti tomu a tak — dík našim otcům — ocitli jsme se v řadách „po vědě lačnících" až v Jeně.

Při zahajovacím večírku uvítal účastníky prof. Rein, chlouba a duše jenské university, o němž se proslýchá, že povolán jest na pražskou universitu německou. Milý jovialní pán v obcování, bystrý, pilný, neunavný pracovník v paedagogice, vědec, který však při veškeré toleranci národnostní vymoženosti německé práce a vědy vždy klade v popředí. Není pochybnosti, že by jím pražské němectví značně bylo sesíleno.

Nezapomenutelny jsou večery, které jsme s mnoha kursisty prožili v rozkošné zahradní restauraci „Paradiesu", kdež dle předběžných vyhlášek měly se volné večery tráviti. Dostavili jsme se tam, zasedli skromně v koutku, chtíce odtud pozorovati společnost Němčíků. Ale zelené programní knížky, jež byly účastníkům kursu rozdávány, čouhajíce nám z kapes nás prozradily. Brzo přisedl k nám občan ležerních pohybů, veselého vzezření, černovlasý s natočeným silným knírem. Představil se. Byl to Maďar, učitel z Buďapešti, vyslaný městem na studijní cestu. Za ním přišlo několik Maďarů. Zábavní společníci! Spřátelili jsme se brzo a vtipkovali o vzájemném poměru obou národností v říši — míním v rakouské říši. Dobírali si naše velikány poslance. My jejich také! V tom přisedl k nám jistý profesor — Slovinec. Byli jsme rádi, že jsme našli Slovana, ačkoliv i z Maďarů se vyklovalo, že mezi nimi je též učitel, jehož rodiče byli Čechové. Mluvili jsme s ním tedy česky, většina Maďarů znala též slovensky, takže slovanský hovor hlaholil sálem. Jaká to byla radost, když se dostavili ještě dva Čechové! „Padli jsme to do pěkné společnosti!" smáli se bodře Maďaři. V tom přiklusal k nám

čilý, pohyblivý mladík, jiskrných oček a s živou mluvou. Učitel z Charvatska. „Auch ein guter Freund!" tleskal Charvatovi na záda veselý Maďar. Nálada vzrůstala, hovor byl hlasitější, stoly se stahovaly, přisedali k nám noví sousedé nejrůznějších národností: těžkopádný Ital, v němž bys nikdy nehledal jižní krev, angličtí elegáni, sympatický Dán, pravý severní typ, skromný, stydlivý, drobounký Fin a jemu podobný Irčan z Dublinu, usměvavý Francouz z Newchatelu atd. V okamžiku byli jsme jedna internacionalní rodina. Nevím, kdo vzpomněl na zpěv. Za chvíli rozléhal se tu zpěv Maďarů — všude nejsmělejších. Zpívali Švéďové, Norové, Řekové — všichni jednohlasně. Došlo na nás: spustili jsme trojhlasně něžnou písničku „Kudy, kudy, kudy cestička". Vícehlasý zpěv získal nám — celkem slabým zpěvákům — rázem pověst dobrých pěvců. Denně byli jsme žádáni zpívati české písně. Zajímavo, že píseň „Slovan jsem" přivlastňovali si Maďaři. Za to nechtěli se hlásit ke „Gott erhalte". — Vystřídali jsme se všichni, jen Ital chudák nechtěl zpívati, že neumí. Zazpívali jsme mu tedy všichni Santa Lucia — zpíval kde kdo! U zadního stolu seděli ještě tři hezcí urostlí junáci. Po chvíli rozezvučeli i oni nádherné barytony v dumavou melodii. Nerozuměli jsme dobře textu, když však začali druhou — „Já mám malovanou vestu", spustili jsme s nimi. Hned byli naši a za jásotu rozmnožena společnost slovanská o dva milounčké Srby a krásného Černohorce. Němci — vesměs slušní lidé — obcovali s námi rádi. Jmenovitě Sasíci lužičtí drželi se nás Čechů, tvrdíce, že jsou také zdola Slované, třeba již ani slova neuměli slovansky. Jeden se mi chlubil, že tchán jeho je lužický Srb — Domaške — který ani pořádně německy neumí. A děti?

Nikde jsme nenašli ani stopy národnostní záště, ani pohrdlivé poznámky. Po výletě na blízké napoleonské bojiště zpívali jsme stojíce s hlavami odkrytými „Kde domov můj" ve společnosti velikou převahou německé. (Podivno, že naše národní hymna doma až do omrzení omílaná, byla nám mezi Němci tak milá!) Vyslechli nás s napjatou pozorností, tleskali, zazpívali si své „Deutschland über alles" a byli spokojeni. Nur leben und leben lassen!

Cosi však přece nesmím zapřít. Společnost naši pilně stopoval jakýsi pán, statné, vážné postavy, milého vzezření. Usmívaje se, očí s nás nestrhl. Vyzvali jsme ho tedy, aby k nám přisedl. Odmítl s neočekávanou prudkostí, že prý — jako Němec — nemůže a nesmí mezi nás. Snad by nás to bývalo zamrzelo, avšak hned nám bylo sděleno, že to jakýsi pastor — vlastenci, nejásejte! — tichý blázen! Byl prý s německým císařem na cestách v Egyptě, kdež pádem s velblouda utrpěl otřesem mozku; duševní porucha mu zůstala. Líto nám ho bylo — díval se na nás pořád s takovým milým, dobráckým úsměvem!

Styky s cizinci přinesly nám hojně zkušeností a poznatků o poměrech, jmenovitě školských, i jinde. Umožnily nám také povědět czincům něco o nás. Je hrůza, jak málo ti lidé o nás vědí. Ví ďas, jak přicházejí k osudnému zaměňování Čechů s Maďary. Dánové aspoň věděli o českých rolnících, jeden z nich přijel do Jeny přes Čechy, staviv se v Praze. Angličané věděli o našich footbalistech, Němci o českém pivě. A víc nic, nic! Jak trapný to pocit, máte-li odpovídat na otázku, je-li český národ vůbec ještě schopen politicky žít! Strašná neznalost poměrů, volající již do nebe po informacích ciziny. Jen řadu pilných, poctivých zpravodajů do nejlepších cizích žurnálů potřebujeme! Osobní styky pomáhají nesmírně, jsou však ovšem drahým špásem. Také tu se ukazuje, jak jsme pozadu. Většina účastníků obdržela na studijní cestu do Jeny podpory buď státní, nebo městské. —?—

Přál bych si opravdu, aby příštím rokem vyslána byla řada učitelů do Jeny. Za celou dobu trvání kursů byli jsme první Čechové, kteří se kursu účastnili. A jak se tu dá provádět drobná národní práce — v rajchu!

*

Ostatně Jena sama stojí za podívanou. V rozkošném údolí, jež prorývá Saala, leží neveliké město (as 25.000 duší), ale překrásné. Střední část zajímavá svou starobylostí, novější skvostnou úpravou. Veliké množství vill dává městu ráz lázeňského místa. A v pravdě má Jena ze všech měst německých nejmenší úmrtnost a nejmenší počet souchotinářů. Sady, zahrady, parky všude vysázené nasvědčují, jak se tu o zdravotní stav pečuje. Město, vyzdobené řadou pomníků, honosí se množstvím nejrůznějších škol. Vůbec o vzdělání pečuje se tu každým krokem. Jestiť Jena střediskem duševního života v durynských státech. Zvláště zajímavá je škola známého paedagoga Trüpera, skvěle vypravená za městem na Sophienhöhe. Ústav tento (Erziehungsheim) zřízen jest pro děti nervosní, slabomyslné, tupé, jež nemohouce ve škole obecné prospívat, byly by společnosti jednou jen na potíž. O zařízení tohoto ústavu promluvím jinde.

Průmysl omezen jest jedině na blízkou sklárnu. Majitel tohoto rozsáhlého závodu jest universitní profesor (jméno mi již vypadlo z paměti), kterýž veškerý zisk (rovně circa 500.000 marek) věnuje universitě, ponechávaje

si pro své životní potřeby pouze ročních 15.000 marek. Mimo to — zní to skoro jako v Bellamyho fantasiích — mají i dělníci na zisku podíl, kterýž se jim před svátky vánočními vyplácí. Na přání dělnictva koná se nyní v továrně akordní práce osmihodinná na místě dřívější desetihodinné. Akordní dílo se osvědčilo. Za kratší dobu — jak nám vyprávěl prof. Rein — vykoná se nyní mnohem více práce než dříve. Ohromné příjmy university umožnily stavbu t. ř. Lesehalle, veřejné budovy, přímo ideální, stavěné ve skvostném slohu blízkém norimberskému. V přízemí je čítárna listů politických, jichž počet sáhá do tisíc, v poschodí čítárna revuí a listů beletristických s bohatou knihovnou. Vše bezplatně přístupno každému. Jedno křídlo budovy zřízeno je výhradně pro prázdninové kursy, kteréž se do letoška konaly roztroušeně v různých budovách. Musea, pěkná botanická zahrada, universitní bibliotéka — vše, vše ukazuje, jaká tu péče o vzdělání. Jen s uměním je to bledé! Zašli jsme do umělecké výstavy, již umístil ve starém zámku Thüringer Ausstellungsverein bildender Künstler, a zděsili jsme se, čemu se říká umělecká výstava. Pan dr. Kolďínský měl by nejlepší schopnost uplatnit své umělecké intence v tomto sdružení. Upozorňuji!

I okolí má řadu zajímavých míst: Fadsthurm s rozkošným rozhledem do okolí, Sophienhöhe a Landgrafenthurm s úchvatným pohledem na město, Lichtenhain. Krematorium na novém hřbitově jistě stojí též za podívanou, rovněž nedaleká města Weimar, Erfurt.

Již dost — sice upadnu v podezření, že opisuji z „průvodce Jenou a okolím".

Nebezpečí zrádcování pomíjí, jděte, přátelé, o příštích prázninách s chutí do Jeny!

Jan Z.

MARIE KONOPNICKÁ:

NAŠE KOBYLA.

Přeložil J. Mauer.

(Pokračování.)

„I rendlík . . ." šeptala vysíleně.

„Rendlík?" řekl jsem stejně tichým hlasem.

Pokynula pouze rukou, hlava jí klesla na podušku, oči se zavřely.

Vyběhl jsem jako opařený, drže čapku v hrsti: V síni jsem potkal Felka.

„Poslouchej ty," křičel jsem mu do ucha. „I rendlík, i hmoždíř, i žehličku, všecko, hele, prodáme!"

„Krupice!" rozesmál se Felek a vyskočil do výšky z té radosti, plesknuv rukama po nohách. Ten skok byl nejlepším kouskem v jeho repertoaru. Nikdy jsem se mu v něm nemohl vyrovnati. Vymršťoval se do povětří tak hbitě jako ryba ve vodě. Hned jsme také oba letěli na Ščiglou, neboť Felek byl žádostivý a nikdy mne před sebou ani o vlas napřed nenechal.

Ale mandlířka nechtěla se mnou mnoho obchodovat. Povídala, že rendlíku nepotřebuje a hmoždíř a žehličku že má své. Vyšli jsme pobouřeni.

„Podívejme se na babu!" zvolal Felek. „Rendlík nepotřebuje. Takový rendlík jako je náš, a ona ho nepotřebuje!"

S planoucíma očima čekala matka; a když jsem jí vypravoval o výsledku naší výpravy, povzdychla si, jakoby se jí bylo nějak obzvláště ulehčilo.

Před večerem však mne znova zavolala a poručila mi, abych běžel pro žida. Vyletěli jsme oba s Felkem, jsouce šťastni, že se ta věc dosud nekončí. Žid přišel, prohlédl žehličku, prohlédl si hmoždíř, prohlédl si rendlík a pokřivív pohrdlivě ústa, pravil, že to všecko na roztavení je špatné. Železo je přepálené, rendlík tenký a nýtovaný se strany . . . Za všecky tři kusy dával deset zlatých.

Trhla sebou matka a usedla na lůžku.

„Co? . . . Deset zlatých? Sám hmoždíř stál pět zlatých a třináct grošů! A žehlička! . . . A rendlík! . . ."

„Nu na roztavení . . ." začal žid.

Ale nedala mu přijít ke slovu a třesoucí se rukou dvéře mu ukázala.

„Jděte! . . . Jděte! Ať už vás nevidím! Nejste sám na světě." A poslala nás hned pro jiného žida, pro Rudého, co od nás poslední stůl koupil.

Měli jsme velmi rádi toho židáčka, neboť všelijaké vtipy dělal, když kupoval ten stolík a za odnesení jeho do druhé ulice mně i Felkovi po ořechu dal. Pravda, že Felkův byl děravý, ale celý den naň pískal. Běželi jsme tedy pro Rudého. Brebentil na rohu před sklípkem s tím židem, který od nás odešel. Hned trošku pytlík s lahvičkami na zádech si opravil a šel za námi.

Ale prohlédnuv si hmoždíř, rendlík i žehličku, dával za ně jen devět zlatých a šestnáct grošů; pravil také, že hmoždíř se ani k roztavení nehodí. Matkou až i horečka třásla a ačkoli se zrovna ani hnout nemohla na lůžku, přece vytrhla Rudému redlík i pustila jej na zemi. Zavzněl jako rozbitý zvon.

Divně mne dojal ten zvuk. Zdálo se mi, že vzdychly si kouty naší světnice.

Felek mne jen pošťipoval z té zábavy.

„To je ti legrace!" volal, dusě se tlumeným smíchem a aby si ulehčil, udělal řádný kozelec.

Odešli konečně židi, zanechavše v jizbě zápach; rendlík, žehličku i hmoždíř stály řadou u matky na lavici. Hleděla na mne zrakem smutným, znaveným, ba oslepeným. Ale když mrazu čím dále, tím více přibývalo, a Petruša začal pískat, že mu je zima a že má hlad, kázala mi matka, abych běžel k hlídačce, že možná žehličku koupí.

Ale hlídačka nezapomněla patrně onoho matčina odřeknutí. Nadula se také hned jako karmelitánská báň.

„Kdybych měla koupit, tak nové koupím! Co pak se starým haraburdím!"

Když jsem to opakoval matce, jako když do ní udeří:

„Ne, to ne!“ zvolala hlasem třesoucím se hněvem. „Vidíte ji? Haraburdí . . . Staré haraburdí! Podívejte se, jaká je to paní! Půjčit, to jí to bylo dobré, ale koupit, to je to staré haraburdí! Počkej ty litice!“

Matka si zaclonila oči a začala plakat.

Než nastal večer, bylo u nás ještě asi pět židů; ale jeden dával méně než druhý; byť jen o dva o tři groše, ale přece méně. Brebentili, hašteřili se mezi sebou, brali si náš hmoždíř jeden druhému z ruky i naši žehličku, hluk byl větší, než na Počejově.

Zakašlala se a za prsa chytla, ale neměli jsme, čeho bychom jí dali napít, neboť koření dávno došlo.

„A to je ti komedie!“ šeptnul Felek, štípnuv mne. —

„Vicku?“ ozvala se matka přerývaným hlasem, „běž k tomu nejprvnějšímu židu, co dával deset zlatých, k tomu černému, víš? Ať přijde.“

A zavrouc zemdlené oči, šeptala:

„Za psí peníze to dám, zmarním to, než aby ty, stará čarodějnice litá se tady pošklebovala nad tím, co si člověk ztěžka zjedná. Neužiješ toho, neužiješ!“

Umlkla úplně jsouc vyčerpána.

Felek až se patami do lýtek bil, jak se mnou k židovi běžel. Myslili jsme, že ho bůh ví kde hledat budeme, a on zrovna vedle našich vrat stál, ruce za pas chalátu zastrčil a stranou plival. Zrovna jakoby na nás čekal. Když Felek letě, strčil jej do lokte, zaleskly se mu přimhouřené oči jako kocourovi a potáhl nosan. Šel za námi prudce, kvapně. Ale ani on tentokrát víc dát nechtěl, než „rovně devět zlatých“. To „r o v n ě“ mluvil takovým hlasem, jakoby k těm devíti zlatým nejméně půl ruble přidával.

Matce se znovu zažehly tváře.

„Člověče,“ vykřikla. „Vždyť toho neubylo! Vždyť jste dával prvé deset zlatých. A to je to samé!“

„Nu, co na tom, že je to to samé?“ odpověděl lhostejně žid. „Já jsem se domníval . . .“

„Dejte tedy už těch deset zlatých, jak jste dával . . . Mějte svědomí!“

„Nu, já svědomí mám! Kdybych neměl svědomí, dal bych osm zlatých a že mám svědomí, dávám celých devět.“

„To by vás musil Bůh potrestat za tu křivdu na mně,“ vzdychla matka.

„Jak to potrestat?“ škubl se žid. „Zač by mne potrestal? . . . Či to chci vzít zadarmo? Nebo vám dávám plevy? Přeci vám dávám hotové peníze!“

Matka už nic neodpovídala; tvář její byla bledá jako oplatka. Když žid vypočítával peníze, Felkovy oči sledovaly každý desetník. Když některý byl jen trošku otřelý, hned jej z řady vystrčil, křiče, že je falešný. Žid syčel z počátku, potom zrudl, jakoby se oň pokoušela mrtvice, napřáhl pak několikrát na Felka, až se najednou usmál, vytáhl z kamizoly groš hodně zčernalý a podav jej Felkovi, pravil:

„Nu, ty jsi chytrý chlapec! Ty budeš úředníkem! Na, na perník!“

Ale Felek groše nevzal.

„Tadyhle se podívejte, že jste sem ještě nedal tři groše,“ řekl, ťukaje prstem na hromádku grošů, jichž mělo být za zlatku. Tady doděejte a mně neplеťte perníkem hlavy.“

Žid mlaskal čím dále, tím více údivem.

„A kluger Bub“ (= chytrý chlapec!), šeptnul si pro sebe.

Na konec se nějak domluvili, žid se hřmotem žehličku, hmoždíř i rendlík do špinavého pytlíku vstrčil, a mne matka poslala pro uhlí a pro chléb.

Když otec přišel, hořel již v kamnech oheň a my jsme popíjeli jeden po druhém vodovku ze železného hrnce.

Otec na prahu postanul, pohlédl na oheň, na nás, potom se rozhlédl po jizbě a když jeho zrak padl na prázdnou polici, sklopil oči a po špičkách k lůžku matčinu podešel.

Nedlouho potom nastala jakási obleva. Ohromný hluk pukajících ledů na Visle bylo slyšeti v noci. Uhlí jsme sice dále kupovali, ale vlhkost byla ve světnici taková, že se zdí teklo.

Náš byt se vyprázdnil úplně.

„Jako když jej vymete . . .,“ jak povídal Felek.

Šla horší matčina sukně, šly hodiny, šel střez a když šel i granátnický plášť otcův, ztratil jsem úplně víru v ty věci, které jsou „jednou pro celý život“, zvláště po nedávné zkušenosti s žehličkou.

Chodili jsme tedy po prázdné světnici, a Felek hukal složiv dlaně k ústům, aby se mu ozvěna ozvala. Pan doktor však přišel a běžel jsem do lékárny. Železný hrnek jsme také ještě měli, ale zřídka kdy jsme oběd vařili; uvařilo-li se bramborů na ráno, tož byly i na večer a o polednách jsme běhali za hospodářovými kočkami, neboť strašlivě po střechách vřeštěly.

Jednou otec u kufříku na zemi přisedl, otevřel jej a dlouho se nad ním rozmýšlel.

A byla toho dne obleva; se střech teklo, vrabci se rvali a slunce ponejprv té zimy do našeho sklepního bytu zasvitlo. Ale matce bylo znova hůře. Celou noc kašel ji mučil a abychom jí pít dali, volala víc než pětkráte. Felek vystoupil na špičky a otci hleděl přes rameno. Myslil, že bůh ví co uvidí, a zatím neviděl ničeho. Otec jen hlavou kýval, vousy škubal a hleděl mlčky na červený na dně ležící uzlík. Shýbl se konečně pro něj, harmoniku vyňal, usedl na matčině lůžku a začal hrát.

Matka se poněkud oživila, poslouchajíc, dala si podati Petrušu na postel a i my jsme se postavili poblíž, naslouchajíce.

Zprvu hrál otec vesele a hraje, mluvil takto k matce:

„Pamatuješ se, Andulko, na Bělany? Pamatuješ, jak jsme se poznali? Jak jsem ti cestou hrál?“

„Pamatuji se, srdce,“ řekla matka ztichа měkkým hlasem. „A na to taky, Andulko?“

„To nevím . . .“

„Jak pak nevíš? To přece bylo na Voli, jak jsme tam šli se švagrem a jak jsem korbelem praštil toho Němce, že si k tobě přisedl . . .“

„A pravda!“ šeptla matka.

Otec hrál dále. Harmoniku na koleně držel, roztahoval ji a stlačoval a v klapkách jemně se prsty přebíral.

Jak živ jsem neslyšel pěknější hudby.

„Andulko! A to také . . .? Ne . . .?“

(Pokračování.)

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

Mezi všelikým trním a hložím, kterým byla poseta, mezi všelikého druhu hořkosti a otravy, kterou časem zalévala duši, bylo v ní přece jen cosi dobrého, světlého, teplého, co ozařovalo a zahřívalo nejen mne a moje žáky, nýbrž, jak se zdálo, i celou komoru. Trestanci, jaksi mimoděk učili se chovati se s vážností ke knížce a papíru; mysle jejich ladily se na vyšší tón a soulad. Ve druhých číslech pohlíželi se závistí na Burenkovi, když slyšeli přehnané vypravování o jejich pokrocích a o mé učitelské způsobilosti a množství lidí snilo o tom, jak by přešli do naší komory a stali se také „žáky".*)

Nemohu zapomenouti toho času, kdy Burenkovi se rozhodli, že pošlou svým ženám a dětem vlastnoruční dopisy a začali se chystati k této vítězoslávě. Nemálo konceptů bylo sepsáno a přepsáno, nežli jsem vyjádřil svou spokojenost. Dopis Nikiforův byl ostatně sepsán veskrze mnou, protože z jeho nesouvislých náčrtků, se sty nemožných chyb a nedopisků, dalo se zachrániti velice málo a s jeho strany bylo to jen příjemným obelstěním sama sebe, když mohl považovati tento dopis za svou práci. Za to dopis Michajlův byl skutečně jeho vlastním plodem a byl napsán tak rozumně a skladně, že nemohl jsem se zdržeti, abych nevyjádřil nejupřímnější nadšení. Jeden toliko nedostatek našel jsem v něm: oslovování ženy zdálo se mi veskrze býti suchým a chladným. Musím říci, že v srpnu téhož roku (dopisy psali v lednu) končil se Burenkovým trest vyhnanství a oni musili jíti na osady, avšak kam — neznámo: domorodce Zabajkálské oblasti vyváželi i na Sachalin, i do Jakutské oblasti, ponechali je však i zde, v Zabajkálsku. To poslední bylo arciť snem Burenkových, Sachalinu se oba strašně báli.... Bylo však třeba, rozumí se, chystati se na horší, bylo třeba v čas si ujasniti, jest-li ženy jsou odhodlány to podstoupiti a jsou-li ochotny všude muže následovati. Z dopisu Nikiforova ženě, sepsaného mou pomocí, sálalo rozčílení a žár; ale z dopisu Michajlova, jak jsem již řekl, vál chlad: bylo to pouhé oznámení ženě o nastávající změně jeho osudu, ale i bez otázky, co ona míní se své strany počíti.

— Napište to jen trošinku vroucněji, — pravil jsem Michajlovi a navrhl, aby mezi jiným k slovu „žena" přidal epitheton jako „drahá", nebo „milá". Michajla se zasmál.

— To se nehodí.

— Proč?

— Ženu nelze tak nazývati. „Drahá" — co je to? Kobyla může býti drahá, chalupa... „Milá" — to se u nás taká neříká; „líbezná" — to ještě tak.

— Nu, tedy připojte, že se vám po ní stýská a že toužíte po té chvíli, kdy se opět uvidíte a budete zase spolu žíti.

— Ne, ani toho není třeba, — odvětil Michajla vážně, a druhého dne zpozoroval jsem v jeho konceptě jenom tuto krátkou vložku: „Nyní se, ženo, modli k Bohu."

Považoval jsem za nevhodné (dle svých pojmů) vyptávati se samotného Michajly na jeho poměr k ženě; ale Nikifor mi brzo vybreptal, co je na věci. Michajla, když vydával se do vyhnanství, chtěl, aby žena s rodinou šla za ním; avšak ona neprojevila zvláštního přání učiniti tak, dávajíc na jevo, že trest není velký a že nestojí za to, aby se stěhovala s maličkými dětmi do nového, možná i velice těžkého žití, jen proto, aby je zase brzo zaměnila za jiné. Žena Nikiforova naopak drala se, že pojede za mužem, ale on sám ji přemluvil, aby odjezd odložila až do osad.

S bázní a s nepokojem vstoupili jsme všichni tři na nejbližší neděli do služebné kanceláře, kde musela se psáti psaní. Psáti inkoustem není naprosto totéž, jako psáti tužkou i obával jsem se silně o své žáky. Nadarmo neprorokoval Paramon, dávaje si hlavu useknout, když jak živi neměli pera v ruce, že si udělají hanbu, i radil proto, aby ukradli dozorci inkoustu a udělali několik předběžných pokusův. Tato myšlénka úžasně se zalíbila chytlavému Nikiforovi a stálo mne to veliké namáhání, abych ho zadržel od provedení ve skutek. Hned při prvé řádce psaní Nikifor nadělal tolik kaněk a namaloval takové egyptské hieroglyfy, že upadl v zoufalství a já jsem musel přepsati za něho jeho koncept; on se jenom podepsal. Příjmení své prováděl dobrých deset minut (při čemž okrášlil je též dvěma kaňkami, rozmazanými jazykem) a přečísti je stálo přece jen nemálo namáhání. Když skončil a odložil péro, doslovně byl zalit potem.

— Deset vršků lehčeji vyvrtáš, — prohlásil, hluboce si oddechnuv. Nedbaje nezdaru, vzhlížel přece jako vítěz a všecek zářil. Michajla proseděl téměř celý den v služební světnici, ale za to napsal

*) Co se týče způsobilosti trestancův k osvojování čtení a psaní, čtenáři nesmějí se domnívati na základě čistě nahodilých příkladů v těchto náčrtcích uvedených, že ve většině případův jde to ztěžka. Dle mé vlastní zkušenosti nadanní žáci v poměru k tupým byli jako polovina k polovině. Když vezme se v úvahu věk trestanců, který beze vší pochyby rozeznává se i menší chápavostí i mnohem slabší pamětí od dětského školního věku, myslím dokonce, že nás trestanci musí překvapovati svou způsobilostí. Nemluvím ani o horlivosti a píli v těchto letech a v podobném prostředí přímo dojemné.

Pozn. autorova.

si celé psaní sám. Dohlížel jsem na každý pohyb jeho ruky a dával mu rady. Z počátku skákala mu písmena po papíře, jako opilá, ale pak stala se pevnější a jistější. Když vrátil se do komory, žádal s vítězoslávou hlavu Paramonovu.

— No, pro mne, — povolil: vracím ti ji zpět, protože je velká, ale hloupá!

Potom Michajla sepsal i napsal ještě několik dopisů domů; Nikifor však brzo zanechal psaní docela, zoufav kdysi nad tím, že by se naučil tak těžkému umění.

XI.

Semenov.

Vyučování bylo mezi jiným popudem k jednomu těžkému výjevu, který zanechal po sobě jen temné upomínky, za to však mne blíže seznámil s vnitřním světem člověka, jehož osobnost již dávno ve mně vzbuzovala nejživější zvědavost. Mluvím o Semenovu, o jednom z nejzamklejších a nejnevlídnějších obyvatel naší komory. Nikdy téměř nezamíchal se do společných hovorů, zřídka jen prohodil nějakou ostrou poznámku, níž prozrazovala se jeho rozezlená mysl a opovržení ke všemu všednímu nasládlému, ke všeliké bázlivosti, licoměrnosti, „vrtění ocasem“ (lichocení), ke každé jednotlivé prostřednosti. Mezi mnou a jím ustálil se dobrý poměr, ale ne důvěrný, ne takový, jenž by připouštěl z mé strany možnost doptávati se na jeho minulý život. Bylo mi jen tolik známo, že Semenov je zuřivý, a že v opilém stavu bývá přímo nebezpečný, popadne nůž a vrhá se na prvého, jehož tvář se mu znelíbí. V Pokrovském, kde trestanci bez namahání mohli se dostati k vodce, hleděli Semenova v takových případech ihned svázati a přítel jeho Gončarov, jenž ztrácíval tehdy všelikou moc nad ním, prvý připravoval provazy nebo ručníky.

Jednou před ranní prohlídkou, když jsem se probudil, uslyšel jsem hádku mezi Nikiforem a Gandorinem.

— Kam jsi mi, starý čerte, dal můj sešitek? — zlostně se doptával Nikifor.

— Nikam jsem ho nedával, tvého zešitku — breptal Gandorin: — sami jste si ho, vy žáci, někam zastrčili. A vida, že je tomu tak! Tam u Semenova v evangeliu leží.

— Nu, bratře Peťko, i tebe již mezi žáky zapsali! — zažertoval Gončarov.

Semenov nervosně popošel k polici, vyrval z rukou Nikiforových své evangelium, švihl na stůl jeho sešitem a zakřikl:

— Do mé knihy se to nesmí klást! Aby se to vícekrát nestalo! Žáci . . Aby vás pořádnou palicí učili . . . Na popy si usmyslili!

— A proč se, kamaráde, kasáš? Proč nadáváš? — utrhl se Nikifor, vzpamatovav se z překvapení: — Sám jsi se snad neučil?

— Kdypak jsem se já učil? Ve věznici jsem se snad učil? — promluvil Semenov, ještě zvyšuje hlas a nozdry jeho rozšířily se a hněvivě se chvěly.

— Ty se ještě nyní učíš — pokračoval směle Nikifor: — jsi stejně také žák.

— Já žák?! — netázal se, ale zařičel Semenov, jakoby ho někdo smrtelně urazil.

— Jistě. Také stále čteš evangelium, také na popa smýšlíš . . .

(Musím tu vysvětliti, že toto evangelium, při jehož čtení jsem skutečně často vídával Semenova, bylo podle slov Gončarových, mateřským požehnáním.)

Sotva že dořekl Nikifor poslední slovo, když ozval se šust trhaného papíru a listy posvátné knihy rozpráš eny lítaly po celé komoře. Tarbagan, Čirok a Železný kocour, vidouce tak bohatu žeň pro cigárka, seskakovali rovnýma nohama a chytali a sbírali je. Zatím Semenov všecek se třesa od hlavy do paty, bledý, svíral křečovitě pěstě a hřímal po celé komoře:

— Hle, jak já čtu! . . . Jak na popa smýšlím! . . . Hle, jak já všecky vaše popy (následovalo cynické slovo, které z úst Semenových znělo jako bodnutí nožem)! . . . I vaše písmo svaté, i zákon, i víru! . .

I v klení vycvičeným obyvatelům vyhnanství bylo trapno při strašném rouhání; v komoře již dávno se všichni byli probudili, ale bylo ticho jako v hrobě.

— Peťo, Peťo! — prosebným hlasem šeptal Gončarov: — dozorce to uslyší . . .

— A co je mně do dozorce? — hřmotil dále Semenov, — kdypak jsem se skrýval před dozorci? Neseděl jsem dva roky v samovazbě v okovech a v náramkách? Já se polekám před Šestlokým? Já je všecky . . .

A zase hrozné klení, až jsem se zachvěl.

Na štěstí pro Semenova nebylo dozorce v chodbě a tak minulo vše šťastně. Podařilo se konečně Semenova upokojiti. O evangeliu nebylo od té doby ani zmínky, a zůstalo mne tajno, litoval-li toho kdy, že rouhal se mateřskému požehnání. Ke své staré matce on nad vší pochybnost silně lnul. Posílal jí velice přesně dopisy, při čemž nikdy v nich nežádal o peníze, jako většina trestanců, nýbrž naopak, domluvil jí jednou za to, že poslala mu dva ruble. Pozoruhodno je též, že při každém ze svých tří útěků z věznice především šel navštíviti svou matku, vydávaje se tím hrozně v nebezpečí, že padne proto do rukou úřadů a hluboko ho nenávidících spoluobčanův. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 30. srpna 1903. Číslo 34.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

JULIUS HIRSCH.

PAPRSEK ŠTĚSTÍ.

(Dokončení.)

Řeč její přerušována byla pláčem.

Odvětil jsem že přece proti matce její, v jejím vlastním domě, ničeho podnikati nemohu.

„Alespoň neodcházejte,“ šeptala, a zahleděla se na mne svým podivným zrakem tak prosebně, že pod pohledem jejím všecky mé nervy se zachvěly. Klidné myšlení a rozvaha byly ty tam. Tím více, že téže chvíle vyšel z komnaty jeden z druhů s matkou. Chtěje zameziti jakýkoli výstup, řekl jsem příchozímu co možná klidně, že přízeň dívčiny té náleží mně. Bral věc zcela lehce a se slovy: „O vy tichá vodo!“ vracel se do vnitř. Jinak hleděla na věc matka, namítajíc: „Pán nabídl mi 500 peset. Kdo mi je dá?“ Měl jsem snad vytýkati zavržitelné toto jednání osobě, jíž veškerá morálka byla cizí? Vyňal jsem tobolku, a dal jsem jí peníze. Jako kočce svítily jí oči, když přijímala bankovku za bankovkou.

Zatím společnost zdvihla se k odchodu. Dva z druhů odešli s průvodčím domů, třetí, vínem jsa rozjařen, klopýtal s oběma děvčaty přes schody do prvého patra, volaje na mne těžkým jazykem:

„Good luck to you.“

Stařena, ukryvši peníze, odešla. Zůstali jsme sami. Dívka vrhla se mi na prsa a políbila mne. V tom okamžení probleskla mi hlavou myšlenka, nejsem-li snad obětí směšné komedie. Když však jsem pohlédl v tu sladkou, slzami zrosenou tvář s pohledem plným vděčnosti, odmítl jsem vtírající se podezření. Řekl jsem: „Dobrou noc,“ a chtěl jsem jíti.

„Přijdete zase?“ ptala se.

„Ne,“ odvětil jsem, ‚odjedu zítra parníkem.“ Zavzlykla hlasitě.

„Chceš jeti se mnou?“ Aniž jsem věděl, uklouzla mi tato otázka. Jak oko její však zazářilo, jaké vzrušení jevila při mých slovech, těžko bylo by popsati. Umluvili jsme se, aby mne druhého dne čekala na přístavišti před odjezdem parníku. Po té vrátil jsem se do hotelu.

Když jsem byl ve svém pokoji o samotě a klidně jsem přemysliti mohl, co právě se přihodilo, musil jsem doznati, že jsem ve svém jednání se přenáhlil. Umínil jsem si, že zítra vysvětlím děvčeti nemožnost společného odjezdu.

Když jsem však viděl druhého dne štíhlou její postavu a blahem zářící obličej, zapomněl jsem celého svého předsevzetí. Nestaral jsem se, jak bude dále. V tom okamžení vůbec jsem neuvažoval i nevěděl jsem nic, než že přede mnou stojí krásná bytost, která se mi s láskou odevzdává, která jest moje.

Zavolal jsem převozníka, a odpluli jsme k lodi.

Za krátko byli jsme na širém moři, směrem ke Cadixu.

Cestou vypravovala mi, že stará žena ta její matkou není. Že pamatuje se, jak v nejútlejším mládí nosívala ji vznešená dáma na rukou ve veliké zahradě, a jak přicházívali do domu páni v červených kabátech; především však že rozpomíná se jedné noci, kdy dům byl všecek pobouřen a ve zmatku, a kdy chůva její prchala s ní poušti po mnoho dnů, až přišli k velké řece, po které se plavili do nevelikého města. A chůva ta že vydává se od té doby za její matku. Soudil jsem z tohoto vypravování, že pamatuje se na pád Chartumu.

Když přibyli jsme do Cadixu, najal jsem v hotelu pokoj; zprvu ovšem nedovedl jsem ukrýti jakousi ostýchavost, která neušla mé přítelkyni. Bylať velice intelligentní a chápala vše tak bystře, že jímal mne údiv, jak to možno u dívky, jíž nedostalo se pražádného vychování.

Když sešli jsme poprvé do jídelny, vešla zároveň s námi anglická rodina; sklepník nabízel místa vedle nás, ale Angličané něco tiše namítali, úkosem na nás pohlížejíce, načež byli uvedeni ke stolku zvláštnímu, a místa vedle nás zůstala neobsazena.

Přítelkyně má byla velice sklíčena, bylať jí ihned jasno, že Angličané usedli jinam, nechtějíce seděti vedle ní. Příštího dne přihodilo se zase něco podobného. V patiu hotelu byly obrazy, vesměs krajiny a typy andaluzské, vystaveny na

prodej. Prohlížela si je, zatím co jsem probíral se novinami. Mladé španělské děvčátko, jehož rodiče bydlili v hotelu, přistoupilo k ní, a dalo se s ní do rozmluvy. Matka však, která seděla nedaleko v houpacím křesle, zavolala je tak varovným hlasem, jako by přiblížilo se nějakému zosobněnému nebezpečenství. Vzhlédl jsem s úžasem od své četby. Přítelkyně má stála zprvu, jako by jí krví polil, ale za krátko zbledla a slzy vedraly se jí do očí.

Tyto příhody trapně na ni působily. Ale zdálo se, že je zapomítná, byla-li se mnou o samotě; bývala pak vesela, švitorna a zaradoval jsem se často z její vtipnosti.

Otážeš se snad, jaké jsem choval do budoucna záměry, a co hodlal jsem počíti, až bych vrátil se domů. Jest mi přiznati se, že do budoucnosti jsem mysliti nemohl a nechtěl. Jednal jsem slepě, jako bych byl hnán neviditelnou mocí; já, který jsem zvykl vše dle možnosti do předu připravovati a určovati, žil jsem tehdy, věř, jen přítomné chvíli; a probudila-li se přece ve mně otázka, jak utváří se budoucí náš život, odbýval jsem ji výmluvou, nějak že bude. Hleď, zase důkaz, jak nesvobodna jest naše vůle, a jak někdy podléhá okolnostem, jež nás obkličí, tak, že nejsme s to, abychom za své činy před sebou zodpovídali.

Dny trávili jsme buď v nádherných sadech městských, nebo na širokých hradbách, s nichž viděti bylo daleko do širého moře. K večeru jsme vystupovali na rozhlednu; odtud hledívali jsme na celé město, jež podobá se s bílými domy plochých střech a s nesčíslnými svými miradores, vížkami, tak velice městu orientálnímu. Kolem dokola šířilo se do nedozírna moře, a tam kde splývala hladina jeho s nebem v jedno, nořívalo se slunce do hořících vln, a zalévalo záplavou všech barev horizont.

Obrátil jsem se jednoho dne, abych se jí otázal, jak líbí se jí tento velikolepý obraz. Otázka však uvázla mi na rtech. Stála u vytržení s rukama na prsou sepjatýma, s okem planoucím, nevím ani, zda vnitřním žárem či odleskem slunce, jehož paprsky celou postavu její objímaly jako gloriolou. Když cítila, že zrak můj na ní spočinul, pokročila a přitulila se ke mně. Jak jsem tentokráte ji viděl, vidím ji před sebou stále obetkánu zlatou září sluneční.

Slunce hned po té potopilo se do svého vlastního ohně, a na zemi snášela se zvolna noc. Odcházejíce, pozorovali jsme parník, který mířil do přístavu. Když míjeli jsme byt věžníka, jehož povinností jest signalisovati úřadům přístavním každou blížící se loď, tázal jsem se, zná-li parník přijíždějící. Odvětil, že to Gran Antilla, která pluje z Barcelony, a na zítří vydá se do Západní Indie.

Toho večera bylo pořádáno poslední představení cirku, který odjížděl do Ameriky. Šli jsme tam, doufajíce ukrátiti si večer. Vtipy clownů líbily se mému miláčkovi znamenitě. Často propukala v hlasitý smích. Ani jsem nepoznával ve veselém a bezestarostném tom děcku vážnou dívku z nedávných hodin. Tělesné produkce zamlouvaly se jí méně. „To vše dovedu též“, pravila, „jak často proháněla jsem se na neosedlaném oslu, jsouc ještě dítětem, a šplhala jsem se po hladkých pněch palmových.“ — Tož mohla bys státi se dokonce artistkou, snad by tě pan ředitel engažoval“, řekl jsem žertem, ukazuje jí pohledem ředitele, který stál nedaleko. Týž zaslechl má slova, obrátil se a řekl dvorně: „Krásné mladé dámy jsou u nás vždy vítány.“

Za přestávky prošli jsme stáje. Když jsme se vraceli, stál před manéží kůň neosedlaný, připravený k příští produkci. Minul jsem jej. Přítelkyně má však ve své bujné náladě přehoupla se přes něho na druhou stranu. Cítil jsem, jak vehnal se mi ruměnec do lící; všichni přítomní hleděli udiveně na tento akrobatický kousek.

„Jak můžeš jen cos takového vyvésti“, řekl jsem poněkud podrážděně ve svých rozpacích. „Nechápeš, že měla bys úzkostlivě vystříhati se všeho, co pozornost lidí na nás by obracelo?“

Sklopila hlavu a neodpověděla.

Odjezd svůj určili jsme na příští večer. Odpůldne druhého dne vyšli jsme si na procházku městem. Náhoda tomu chtěla, že sešli jsme se s doktorem Stinem. Znáte přece, jaký jest mluvka, a jak zlý má jazyk. Velmi měl na spěch, neboť chtěl téhož večera se svou chotí, která naň čekala v hotelu, jeti dále. Promluvil jen několik slov, a tázal se, kdy odjedu já. Řekl jsem, že snad za den či snad za dva dni; neboť nechtěl jsem na cestě býti jeho společníkem; přislíbil jsem však, že večer dostavím se k jeho odjezdu na nádraží.

Když odešel, vyprávěl jsem své družce, o čem jsme mluvili, a oznámil jsem jí, proč nám není možno téhož večera odjeti. Zvážněla a řekla:

„Ty se za mne stydíš? Jak bude teprve, až přijdeme do tvého domova! A co bude se mnou?“

„Nemysli na to, miláčku! Nějak bude!“

Nějak bude!

Táž slova, kterými jsem sám sebe snažil se zkonejšiti. Jí však odpověď ta nestačila. Zamlkla a přemítala.

Vrátili jsme se do hotelu. Usedla do koutka a hleděla tiše v neurčito, s nevýslovně smutným výrazem tváře.

Pokoušel jsem se přivésti ji na jiné myšlénky a povzbuzovati ji; sám však jsem nenalezl pravého tonu, pravého slova.

Za chvíli vybrala se ze svého přemítání; děla, že bolí ji hlava, a že ráda by se prošla v sa-

dech na náměstí před hotelem. Strojil jsem se právě napsati několik dopisů, a proto jsem se nenabídl, že ji doprovodím.

Nebyl jsem ještě hotov se svou korrespondencí, když se vrátila. Přistoupila ke stolu, sklonila se nade mnou a políbila mne. Těšilo mne to, neboť jsem soudil, že stesk její pominul.

Ačkoli slib, že dostavím se na nádraží, nebyl ani vážně míněn, chtěl jsem přece zajíti tam, abych zvěděl o dalších cestovních záměrech doktora Stína, a mohl cestu svou zaříditi tak, abych s ním se nesešel.

„Jdu na nádraží, ale nepobudu tam dlouho. Doufám, že nebudeš zatím míti dlouhé chvíle." Pravil jsem.

Na prahu jsem bezděky stanul. Zdálo se mi, jako by mne cosi nutkalo neodcházeti.

Vrátil jsem se nerozhodně ještě jednou do pokoje. Co komu záleží na mém konání, váhal jsem; nejsem pánem svých činů? Nač dbal bych společnosti, které si přece valně nevážím! „Naše věci jsou přichystány, jak kdybychom přece jeli?" řekl jsem nahlas. Náhle však prolétlo mi hlavou pomyšlení na uštěpačný jazyk doktorův, a ještě uštěpačnější jeho choti, i rozhodl jsem: „Nechme toho přece až na zítři; s Bohem, miláčku. Zas tak smutna!"

Objala mne prudce. Odešel jsem.

Od doktora jsem zvěděl, že pozdrží se v Seville a Granadě ještě, a po té odjede domů.

Zpět jsem spěchal. Když jsem chtěl vstoupiti do vozu, zazněl z blízkého přístavu temný a táhlý zvuk, třikráte v krátkých přestávkách. „Gran Antilla zdvihla kotvy", poznamenal kočí, „viděti odsud dobře její světla."

Viděl jsem přece již mnoho lodí odjížděti i přijížděti a vždy byl jsem lhostejný, ale od této nemohl jsem zraku odvrátiti. Dlouho jsem stál u vozu, hledě, jak světla mizejí v dálce.

Když jsem vrátil se do hotelu, zadržel mne portýr, spěchajícího mimo: „Klíč jest zde, señor." „A paní?" Otázal jsem se. „Není doma, odešla krátce za vámi." Zamrazilo mne. Odešel jsem do pokoje. Vše bylo netknuto, jen kožený váček chyběl, který jsem jí nedávno koupil. S bušícím srdcem a s dechem zatajeným přistoupil jsem ke stolku. Leželo na něm psaní. Roztrhl jsem obálku. Na lístku napsáno bylo rukou neumělou těchto několik vět: „Jedině milovaný! Vím, jak mne máš rád; věř, že nikdy nepomine ani má láska k tobě ani vzpomínka na tebe. Ale příliš brzy jsem pochopila, jakým bych ti byla břemenem. Nemůžeš mne uvésti mezi své lidi. Litoval bys, že's mne kdy poznal, a láska tvá brzo by uhasla. Nezapomenu nikdy, z jaké bídy jsi mne osvobodil; snad uvidíme se někdy zas, a pak nebudeš se musit za mne hanbit. Až budeš tyto mé řádky čísti, budu již na širém moři, neboť odjíždím s cirkem na Kubu. Buď s Bohem!"

*

Erban umlkl. Nenalezal jsem slov k odpovědi. Němě kráčeli jsme krátký kus cesty, který zbýval k nádraží Mentonskému. Tam podal mi ruku odcházeje a řekl:

„Byla dívčina chudá a nevědomá, ale kolik najdeš žen, jež vyrovnají se jí v hloubce citu a v sebezapírání. Již již chtěl jsem odplouti za ní do Antil, bylo by mi snadné najíti ji; ale má pravdu. Jakou úlohu hrála by v naší společnosti! Byla jemného citu a bylo by ji neskonale bolelo, kdyby měla býti jen milenkou muže, který by se svou láskou musil se skrývati. Jest energická a chytrá; proklestí si světem svou cestu, a doufám, že bude šťastnější, než byla by v Tangeru, v bahně, ze kterého jsem ji osvobodil."

Byl právě čas, abych usedl do vlaku. Za krátko vracel jsem se hvězdnatou, vlahou nocí únorovou podél světélkujícího moře zpět do Nizzy.

JAN BRANBERGER.

PŘEKLADY TEXTŮ K PÍSNÍM.*)

FR. LISZT. HEINE.

Ty jsi jak něžný kvítek. (Du bist wie eine Blume.)

(Petersovy „Neue Meisterlieder" čís. 21.)

Ty jsi jak něžný kvítek,
tak ctná a přemilá.
Na tebe zřím a srdce
mně svírá tucha zlá.

Mně jest, jak na hlavu ruce
bych tobě vložit měl,
v prosbě, by Bůh tě tak ctnou,
překrásnou udržel.

CURSCHMANN. FR. FOERSTER.

Růže (An Rose).

(Táž sbírka čís. 7.)

Jen výš nechť stoupá ranní zář
a milku zdraví již,
by zřela v různých mráčcích těch
své blaženosti říš.

Též kvítka jarní pojďte sem,
jí poctu spějte vzdát,

*) Viz „Besedy Času" číslo 32.

jak v růžích plát by svět se zdál,
když zachce se jí vstát.

Ty též mé srdce zaleť k ní
a pověz v písni své,
že tento den mně v růže vzkveť
a věští štěstí mé.

SCHUBERT. **W. MUELLER.**

Pošta. (Die Post.)
(Zimní cesta čís. 13.)

Jak jen poštu věští trubky zvuk
proč srdce chvátí tě bouřný tluk?
Ó žel!

Kdo slal by víc ti psaní již,
proč jímá srdce jakás tíž?
Ó žel!

Máť z města pošta cestu svou,
v němž byla krásná dívka mou.
Ó žel!

Snad chceš se kdys v tu stranu dát
a jak se daří tam se ptát?
Ó žel!

W. KIENZL. **Stará japonská kagura.*)**
Lodnická píseň.
(Kienzl, Lieder-Album, Universal-Edit. čís. 19.)

Hoj kormidla člunu dbej pečlivě v cílém
přístavu Inském,
buď mně naň dbalý, nesmíš překotit loď!
Neboť žínku mou nese, tak mladinkou, svěží
a též nese mne sama. Nenech překotit loď!

VAŠCETLE.

Nevím sice, kdo prvý vynalezl tuto neúmornou rozdělovatelku básnických vavřínů, která pracovala a pracuje docela tiše — nehledajíc slávy — ve prospěch či neprospěch autorů, ale vždy pracující ve prospěch nakladatelových kapes. I když zuří literární boj velmi prudce, i když kniha vzbudí nejpříkřejší odpor a odsouzení, vašcetle letí vždy jako holubice Noemova, nesoucí v zobáčku palmu vítězství a míru.

Byl jsem proto velmi překvapen, když objevil se poprvé protest proti vašcetli. Za českých knižních poměrů jistě událost prvního řádu. Ale neoddávám se naději, že ctihodná vašcetle vezme za své. Slaví-li smíření zástupci literárních směrů, nepovstává ani válka knih. A válka vašcetlí — ta již je naprosto nemyslitelná.

Protest autora proti vašcetli je však něčím zcela novým. Nedivil bych se nikterak, protestoval-li by někdo proti vašcetli obsahu nelichotivého, ale takových není. Útok je namířen proti samé podstatě vašcetle, proti doporučování spisu určitými hotovými noticekami. Mezi autorem a nakladatelem rozpředla by se asi taková debata:

S p i s o v a t e l: Jste vy obchodníci s myšlenkami, hamižní obchodníci myšlenkami! Nikoli to, co nejbolestněji zvlnilo moje nitro, co bylo dosaženo po nejpalčivější touze, po zoufalém namáhání, co bylo zaplaceno dráže než krví a slzami, co platívá se bolestmi nemajícími jména — vy jste viděl v mé knize; ale obchodní věc, kterou „lze s dobrým svědomím p. t. obecenstvu odporučiti." Dáváte to pak na trh s nejpohrdavější nevážeností a napíšete k tomu nestydaté doporučení důstojné vyvolávače z panoptika: Hle, velectěné obecenstvo, autor této knihy není obyčejným smrtelníkem. Napsal sbírku X, Y, Z, znám je společenskými studiemi, styky, a bůh ví, čím ještě. A pak autor v knize samé marně protestuje: Čtenáři, zapřísahám tě, slyš mne! Vidíš, že neukazují ti povrch, jméno, nic neznamenající slova, že nechci, abys na mně viděl tak málo, že ty hodnoty, které na mně vašcetle chválí, nejsou pravými mými hodnotami, nýbrž že je tu něco nekonečně vyššího. A ty, příteli, nakladateli, proč pokládáš mne za povrchního, proč mne urážíš? Slyš mne, příteli! Nejsem obchodníkem, nepropaguji svou slávu, nejsem jednatelem společnosti pro šíření modních artiklů, jsem básníkem-člověkem, dávám lidem dobré vůle nejdražší, co v nitru mém neodolatelně vyklíčiti musilo, co je zúrodněno mou krví a vyváženo nejtrpčí mou bolestí. Já dobyl své říše dlouhými výpravami, až jsem pozdravil království své s bolestným jásotem jako středověký křižák svatý Jerusalem. A ty snižuješ mne nedůstojným odporučováním?

N a k l a d a t e l: Můj milý, bez reklamy neprodáš. Vlastně měl byste mně býti vděčen...

S p i s o v a t e l: Vděčen? Poslyšte, dejme tomu, v pradávných dobách přišel anděl na svět, a přidružila se k němu nejprve Hloupost, potom Nevážnost, až upadl mezi kupce. Neobvyklý zjev nebeského hosta pohnul kupce, že z podoby jeho učinili ochranné známky pro veškeré své zboží. Bylo už andělské mýdlo i andělská smola. Anděl byl všude, na dveřích krámů, na sudech s petrolejem, na škatulkách sirek, v hlavičkách švindléřských papírů... ale pravý anděl nikde, uletěl nadobro: Duch andělův zmizel na dobro a zbyl tu duch kupčíků. Kdyby anděl byl básníkem, nezbylo by mu také nic jiného než poroučeti se — zbyla by jenom ochranná známka kupců. Kde zůstalo by, pro bůh, jeho všelidské poslání?...

N a k l a d a t e l: Ale bláhové řeči! Literární práce je produkt a dost. Produkt, který se platí, stoupá a klesá v ceně — vyjma ovšem ony plody, které mají nehynoucí místo v literatuře světové a které vydalo moje nakladatelství. A pak co myslíte, pane, o kritice? Jsou také venkovští redaktoři na příklad, kteří mají jiné starosti, nežli zabývati se našimi bolestmi a plány, jak obrátit svět. Ti jsou, pane, rádi, že svět je takový. Kdyby přišel jiný svět, byli by oni první, kterým by zakroutil krk. A proto neračte pochybovati o kulturním významu vašcetle. Ona přesvědčí obecenstvo, že tvorba vaše není mámením čtenářů a vy že znáte společenský

---

*) Písně zpívané při slavnostech zvaných š i n t o.

takt; představte se zdvořile a se smeknutým kloboukem obecenstvu i redakcím, abyste později vydal vydání druhé s úvodem: Povzbuzen vlídným přijetím své předchozí knihy....

Spisovatel. . . . .

Dále jsem neslyšel. Budoucnost snad ukáže, byl-li rytířský turnaj pro ctihodnou pannu Vašcetli vybojován s úspěchem čili nic. Proto zatím: Slavná redakce! Dovoluji si Vám předložiti atd. Kdybyste snad z jakýchkoliv důvodů samostatný referát přinésti nemohli, prosím o použití připojené zprávy a vzdávaje za ochotu Vaši vřelý dík, znamenám se

s dokonalou úctou oddaný

Mojmír Slíva, nakladatel.

MARIE KONOPNICKÁ:

NAŠE KOBYLA.

Přeložil J. Mauer.

(Pokračování.)

„Pamatuji se, Filipku," mluvila matka, „to bylo tu neděli, když jsi byl pro ohlášky. V Černákově jsme byly s nebožkou matkou."

„Při měsíci jsme se tehdy vraceli," dodal otec.

„A jak tehdy bez voněl . . . A co slavíků zpívalo."

„A jaká jsi tehdy byla hezká. Jako ta růže v květu . . ."

Felek mne šťouchl pod žebra.

„A jak jsi tenkrát hrál, srdéčko . . . Jak jsi hrál . . ."

Usmála se, vzdychla, zdálo se, že usíná.

„Anebo, pamatuješ se na to? . . . To bylo na Trojici při odpustcích v Solci . . ."

„Pamatuji," šeptla matka.

„Měla jsi tenkrát tu růžovou krátkou sukni a ukrutně se mi potom po tobě stýskalo," mluvil otec.

Otec i tenkrát hrál krásně. Z počátku vesele, rázně, jakoby do tance, až nám to v nohou trhalo. Potom jakoby se do té veselosti něco mísilo, čím dále smutnějšího, jakoby do pláče, takže i Felek pěstí oči jednou i dvakrát vytřel; až roztáhl otec harmoniku z obou stran a vyloudil z ní zvuk tak žalostný, jako když na varhanách mrtvému hrají.

Matka spala. Často na ni tehdy přicházel spánek takový, jakoby jí někdo najednou mákem oči posypal. A budila se potom sesláblá, bledá, se studeným potem na vychrtlé tváři.

Zůstal tedy otec seděti se svěšenou hlavou, seděl, pro něco si povzdychl, vstal, harmoniku do onoho červeného šátku zabalil, dal si ji pod paží a nasadiv si čepici po špičkách vyšel.

Když jsme byli my tři na slamníku pohromadě pod matčiným šátkem, udeřil mne Felek a pravil polohlasně:

„Vicku!"

„A co?"

„Víš? . . . Starý ti plakal při tom hraní."

„Snad ne?"

„Pán bůh ví!" dušoval se Felek, udeřiv se pěstí do prsou, až mu v nich cosi zajeklo. „Přece nejsem slepý, viděl jsem . . . Až mu slzy po vousech kapaly . . ."

„A co chceš!" dodal po chvíli, „když si člověk na všecko tak na jedno po druhém vzpomene . . ."

Vzdychl těžce, poležel chvíli tiše a obrátil se na bok ke kamnům; hned potom jsem slyšel jeho chrápání. Otec se toho večera pozdě domů vrátil, ale přinesl matce lék, oheň rozdělal a uvařil kořenί. Dlouho jsem té noci usnout nemohl a v hlavě stále mi něco hrálo, tu smutně, tu zas vesele. Zdálo se mi také ledacos do bílého rána. Tu, že zahrada jest ve světnici a že bez na kamnech kvete, tu zase, že slavíci ve světnici zpívají a zase, že na stěně, tam, kde dříve hodiny visely, stojí stříbrný měsíc v úplňku...

Když jsem se probudil, Felek již stál na slamníku a zapínal si pásek. Z otevřené, hodně spravované košile vykoukala mu vyhublá žebra, z límce vyčuhovala šíje tenká jako u vrabce a nesmírně hubené nohy činily jej značně vyšším, než ve skutečnosti byl.

„Felku!" zavolal jsem.

„Jak to, žes jako tyč za ten měsíc vyrostl?"

„Hlupáku!" rozesmál se Felek. „To já se jen tak vytahuju, abych měl menší břicho.

Vytáhl se přede mnou jako struna.

„Tak co?" tázal se.

„Vypadáš jako marinovaný slaneček."

„To je dobře!" zvolal Felek. „Půjdu za paňácu."

A když jsem se smál: „A co?" povídal, „myslíš, že je to zlý chléb?"

A udeřiv se rukama do nohou, vyskočil vzhůru, kozelec v povětří udělal — a ukázal hlavou na Petrušu, který obyčejně nejčasněji se budíval i šel se do hrnku podívat, nenajde-li tam něco ode včíra.

„Když jdeme do školy, to ti celou cestu fňuká, že má hlad," vypravoval Felek. „Musím ti mu každý den polovici svého chleba dát, aby bylo ticho."

„Ale?" zeptal jsem se nedůvěřivě, cítě, že bych se já na takové hrdinství nezmohl.

„Jak Pána Boha miluji!" zapřísahal se hned Felek, udeřiv se pěstí do hubených prsou.

A hledíce na Petrušu, který na svých krátkých, křivých nohách, s velkým, brambory rozedmutým břichem po jizbě se točil, vybuchli jsme oba v bujný, neudržitelný smích.

„Co se tam tak smějete, chlapci?" zeptala se slabým hlasem matka.

„To my Petrušovi," odpověděl Felek, „že je takový tlustý . . ."

„On a tlustý! Kde on je tlustý, chudáček! Z čeho pak by byl tlustý?" mluvila matka. „Petrušo!" dodala. „Pojď k mámě, sirotečku."

I usmála se na něho, hladíc jej po hlavě, zatím co my oba jsme se dusili smíchem z té „švandy" — jak pravil Felek.

Veselosti naší však byl učiněn náhlý konec.

„Víš co, Andulko?" pravil toho dne otec, usedaje na matčino lůžko. „Nebude nic jiného, než kobylu prodat."

„Kobylu?" zvolala matka a i na lůžku připovstala. „Boj se Boha, Filipe! Vždyť nás ona všecky živí!"

Otec se těžce o ruku opřel a vousy mlčky škubal.

„Živí anebo neživí!" ozval se po chvíli.

„S hrablem v ruce se na řece neukazuj — voda je prudká až hrůza. Se štěrkem se nemůže nic dělat, písku též se prodá až hanba málo, na ramenou by to

člověk roznesl a každý den se musí kupovat řezanka a i otrub, třeba aspoň hrstku, protože ovsa v žlabě neuvidí; teď tu máš stáj — a všecko jest drahé!"

Matka vzdychla tiše.

Zarmoutili jsme se, slyšíce to. Petruša oči na otce vytřeštil a otevřel ústa; já jsem stál, jakobych byl zkameněl.

Teprve potom mi Felek takovou dal do boku, až se mi zatmělo v očích.

„Slyšíš, Vicku?" zakřikl mi do samého ucha.

„Však nejsem hluchý," houkl jsem mu do ucha ještě hlasitěji. A najednou jsme vyběhli do síně, neboť se nás zmocnila taková žalost, že jen se za hlavu chytit.

Kobylu měli jsme nesmírně rádi. Pokud se jen na světě pamatuji, vždycky byli otec, matka a kobyla. Felka potom teprve čápi přinesli, Petrušu také; ale kobyla patřila do řady těch bytostí, jež jsou vždycky. Jsou, protože jsou. Nemohl jsem si naprosto představiti ani jejího počátku, ani jejího konce. Kobyla náležela nám a my jí; ani my od ní, ani ona od nás nemohla se odloučiti. Bylo to tak přirozeno, že jsem zhola nechápal jiného pořádku věcí. Nechť by kdokoli scházel v naší družině, ale nikdy kobyla. Toť byla všecka naše útěcha.

Když se otec od řeky domů vracel, běželi jsme až na půl cesty, jen abychom kobylu dříve spatřili. Co který z nás měl, to jí nesl a do huby cpal: kousek chleba, brambor, nalezený na dvoře kousek citronové kůry . . .

A kobyla nás měla velmi ráda. Zdaleka už řehtala nám vstříc a přidávala do kroku, stříhajíc vesele ušima; a když jsme jí po šíji, po bocích poplácávali, rozuměla výborně té něžnosti a sklopivši svoji těžkou hlavu, škubala nás za vlasy i za kabáty. Petruša zvláště byl jejím oblíbencem; docela řehtala na otce, aby jej vzal s sebou.

Když ji otec vypřahal, začínala se teprve švanda. Hned Felek vyskočil na její kostnatý hřbet, od starého chomoutu odřený a někdy, když kobyla ponořila svou velikou hlavu do pytlíka s chudou řezankou, pokleknuv na jedno koleno nebo postaviv se na jednu nohu, mával čapkou a volal:

„Tady se představuje slavný jezdec ze sklepa, jenž ničeho se neleká! A jmenuje se Feliks Mostovják, přeslavný rytíř kolohnát! Je hubený, však mrštný! Kdo dá více? . . ."

Na to „kdo dá víc" vybuchli jsme v pekelný rámus, že až lidé vybíhali z oken.

Po Felkovi škrábal se na kobylu Petruša; sotva jsme jej však posaditi mohli: tak jej převažovalo rozedmuté břicho. Kobylu s Petrušou jsme prováděli u vítězoslávě po dvoře, nedavše jí, aby s pokojem mohla svou řezanku požít, a Felek zase vyhazoval čapku a vřeštěl:

„A to jest Petr z Myších Děr! Dvě záplaty má a osm děr! Dva zuby mu z předu chybí, a na kobyle jezdí! . . . Kdo dá víc?"

Proč to „kdo dá víc" přidával, nikdy jsem nemohl uhodnout; Felek sám tvrdil, že už se to tak jedno ke druhému hodí. A znovu povstala pekelná vřava, jakobychom byli ne tři, ale třicet.

„Podívejte se lidičky," povídala, stojíc ve dveřích, tlustá krámská, „co ti neřádní kluci Mostovjákovi ještě neudělají z té kobyly! To jsou hotové opice ze zvěřince."

A chytala se za boky, třesouc se smíchem, až se jí oči v tlusté tváři tratily.

„Hůl na ně, hůl na ně!" křičela na otce, anebo: „Povím to matce!" anebo: „Povím to kobyle!" Tuto pohrůžku jsme nikterak nebrali na lehkou váhu; a často dostal Petruša nějaký lepší kousek, jen aby to „neřekl kobyle". Neboť jsme toho nemohli snésti, když tak patřila na nás smutně jedním okem svým, kdežto na druhém slepém a bílém víčko se sivou řasou se zdvihalo a sklápělo zvolna jakoby s výčitkou . . . (Pokračování.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Příhody sv. Petra.

Za dávných a dávných časů chodíval Pán Ježíš se sv. Petrem po světě. I šli jednou kolem pole, na kterém sekáč obilí sekal. Právě přinesli ze vsi za sekáčem svačinu, chléb se sýrem. Sekáč odložil kosu, lehl na mez a svačil. Sv. Petr se na něho díval.

„Mistře! Nemá-li člověk ten hříchu, že leže požívá dar boží?" ptal se za chvíli Petr. Pán Ježíš místo odpovědi pokynul Petrovi, by zkusil sekati za svačícího sekáče.

Petr sekal, sekal, ale záhy se tak unavil, že se sám Kristus nad ním smiloval vece: „Dosti, Petře! Myslím, že ti k poznání práce sekáčovy stačí!"

„Ah, díky tobě, Pane! Zle jsem se unavil. Práce, věru, velmi těžká! Oh, oh!" vdychal Petr. Kosu odložil, ruce protahoval, záda rovnal. Ale již ubíral se Pán Ježíš dále a Petr spěchal za ním. A když poodešli, praví Spasitel: „Petře! Sekáč leže svačil chudou krmi svou; ale on zaslouží netoliko ležeti při jídle, ale zaslouží — aby mu jídlo bylo do úst podáváno. Neboť on se unavil, aby tisíce jiných mělo chléb vezdejší." — —

Další cestou uvažoval Petr o práci sekáčově. Právě šli kolem pole s dozrávajícím ječmenem. Sv. Petr byl hladov a unaven. Toužil se něčím občerstviti, ale tak, aby toho Pán Ježíš nepozoroval. Utrhl tudíž ječný klas, zrna do hrsti vydrobil a rychle je vsypal do úst.

Leč Spasitel znal i nejtajnější myšlenky svého učedníka. Pozoroval také tajné jednání Petrovo. Proto se obrátil právě v čas, kdy chtěl Petr zrna rozkousati a ptal se: „Co máš v ústech, Petře?"

Petr rychle vyplivl zrna do blízkého křoví a odpověděl: „Jedl jsem ječná zrna, ale vyplivl jsem je."

„Nu, nepřijdou na zmar", zahovořil Kristus — „neboť z nich budou houby, hřiby."

A hned pod keřem vyskočily ze země hnědé kloboučky mladých hřibův a od té doby prý se rozšířily hřiby po celém světě.

Dle polské pověsti národní napsal
Hanuš Sedláček.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

V týž den, co přihodila se historie s evangeliem, měl jsem v dolu s Gončarovem rozmluvu o jeho příteli a dověděl se mnoho zajímavého. Stařec vážil si velice Semenova, a, sděluje mi dle mého názoru i ta nejnesympatičtější fakta a rysy, jakoby jich ani nepozoroval. Všecko, rozhodně všecko, shledával na svém „Peťkovi“ krásným a hodným obdivu.

— Vždyť jsem ho znal ještě takhle maličkého, na kolenou jsem ho choval . . . A otce jsem znal, i matku, i bratra. Jsou Rusové. Otec přišel pro vraždu na osadu do naší gubernie. Byl veliký ochlasta. A takový barbar: ženu i hošíky tak řezal, pomysli, tak řezal, že cizímu bylo líto na to hleděti. Měli všichni útočiště jenom v mém domě. A potom otec zemřel — a zase jsem měl dohled nad dětmi. No, jenom že se potom rozmazlily. Začali pít, práti se, od dvanácti let seznamovali se s vězením. A vězení, jistojistě nenapraví; vězení svatého — i toho z dobré cesty svede! Staršímu Štopšovi bylo osmnáct let, když se dostal na čtyři roky do vyhnanství. Utekl z cesty a přímo k Peťkovi. Tu navařili takovou kaši u nás v okrese, že se celé okolí pozvihlo. Zřídili hon a zajali je spící v lese. Svázali je na rukách i na nohách a začali mrskati! Tak jim naměřili, že Peťka potom byl tři dny mezi životem a smrtí. Avšak pro něho zůstalo to tehdy bez následků.

Jenom Štopšovi přidali deset let vyhnanství. Utekl ještě jednou z cesty, stráž zabil. Zase ho chytili a na věčné časy ho zabarykádovali do Tobolské centrály. A tam je i nyní. Ale Peťka motal se ještě asi dva roky na svobodě. Sestavil si tlupu . . . Samých takových odvážných chlapců si nasbíral, že by jich nebyli do dnešního dne pochytali, kdyby nebylo vodky . . . Ta zahubila také jeho. Peťka má již takový hloupý způsob; může čtyři láhve vypít a stále se drží na nohách, ale jak mu stoupne do hlavy, pak ztratí vůbec docela rozvahu. Za bílého dne jde ve městě krám vyloupit. Nu, konečně uvízl. v Kanské trestnici proseděl šest let, záležitost jeho nedala se nijak rozřešiti; již již ji chtějí rozřešiti a tu on uteče! V tajné vazbě, v okovech na rukou i nohou ho drželi — i na to vyzrál a utekl: buď mříž přepiloval, nebo stěnu prokopal nebo podkop udělal. Padl přímo na stráž: „Jsem Semenov, tak nebo onak s tebou zatočím!“ Ten jen na toto slovo odhodil zbraň a utekl. A Peťka rovnou ke mně. Já již vím, kam ho schovat. Jenomže ho i tu vodka pokaždé zničila. Za dva, tři dny se napije, a nic řádně nerozváživ, vydá se na nějakou loupež. A zatím ho hledají. kolkolem byli na číhané . . . Chytili ho zase, utloukli téměř do smrti — a do zámku s ním. V zámku se ho všichni báli. Dozorce chodil před ním po špičkách a posílal mu knížky na čtení. A jako dnes evangelium, tak on někdy do očí všech představených proklínal. Kdybyste viděl jeho protokol, Ivane Mikolajiči, podivil byste se prostě, kolik je tam zapsáno kousků, z nichž vyvodili dvanáct let vyhnanství pro něho: útěky, pokusy loupeží, zprotivení se mocnostem, vězeňské vzpoury, skandály všeho druhu . . . Za to ho zbili, když ho posledně jali . . . Tak ho zbili, že zdravého místa na něm nenechali, všecky klouby mu vymknuli! Nehleďte na to, že je takový zdravý a statný na pohled a že stále mlčí a nikdy si na nic nepostěžuje. Já jsem stařec, ale jsem snad zdravější než on, protože jsem nebyl bit . . . Ale on — když je jen trochu nečas, — vím, že mívá zimnici. A považte: tak se ho do dneška urinští mužíci (on je ten Peťka z Uri, víte) bojí . . . Každého léta očekávají, že se vrátí! A on také jen tu jednu myšlenku v hlavě nosí. Však on jim ukáže důstojným stařečkům, on jim dá požehnání!

A Gončarov dodal šeptem:

— Škoda, že zde věznice není taková, utéci je nesnadno . . . Peťku, by to, připouštím, nezaleklo; ani Šelajské stěny by ho neudržely, ale já ho stále varuji: Počkej, říkám, Peťko, přijdeš brzo do volného sboru. Jeden rok to lze vydržeti. Jednoho se bojím, Ivane Mikolajiči: jeho povahy se bojím. Kdyby nebylo dnešního jitra, považoval byste ho za jednoho z nejtišších trestanců, ale kdybyste věděl, co ho tato mírnost stojí! Hafání dozorců poslouchat, všemu se podrobovati, na vše hledět — a mlčet! A spolutrestanci se mu někdy ještě více protiví. Jinde by on již dávno byl jednoho, když ne dva, srubl. Ale zde musí trpěti, protože za nedlouho dočká se zkrácení trestu a volného sboru.

Skutečně, když začal jsem od té doby všímati si Semenova, zpozoroval jsem, co strašného úsilí vůle ho stojí, aby přemohl výbuchy své divoké povahy. Jednou nám ochuravěl parašník Tarbagan (cídič kádí) a jeden z dozorců, trestanci nejvíce nenáviděný, nerozmýšleje se dlouho, zvolal na Semenova:

— Ty buď dnes parašníkem.

Tuto povinnost plní v trestnicích obyčejně dobrovolníci, kteří cítí zálibu k zaměstnáním podobného druhu, nebo nalezající v nich nějakou výhodu; šviháci, k nimž beze vší pochyby i Semenov se počítal, považují pro sebe za potupné býti parašníkem. Viděl jsem, jak Semenov náhle zbledl a stiskl křečovitě pěstě. Avšak i tenkrát se zdržel a mlčel. A obešlo se to s parašníky jaksi bez něho.

Brzo na to přihodilo se, že jsem téměř dva týdny pracoval ve štole vedle Semenova. Štola představovala úzkou kamennou chodbu, v níž nemohli vrtati více než dva lidé. Tato fysická blízkost a každodenní společné přebývání pod zemí během

mnohých hodin, přirozeně působilo i jisté duševní sblížení mezi námi. Semenov stal se, sám toho nepozoruje, i hovornější i sdílnější a sám vyprávěl mi mnohé z toho, co jsem již věděl od Gončarova. Ukázalo se, k mému velikému údivu, že zná mnohá klassická díla ruské i cizojazyčné belletristiky: četl Gogola, Puškina, Někrasova, Devadesát tři od Viktora Huga a rozuměl výborně čtenému; ale ještě více ovšem četl různých boulevardních škvárů od všelikých francouzských písalků v ruském překladě, a přitěž jeho literárních vědomostí skládala se z nejnemožnějších romantických příhod, milostných a krvavých historií, kterým on slepě věřil, bez pochybování, a které jevily jakýsi vliv na jeho duševní vývoj, a tvářnost ta byla divoká, podivná a překvapila mne svou bezsrdečnou sobeckostí a jakousi zkažeností z přesvědčení, možno-li se tak vyjádřiti. Vyvrátiti Semenovu něco ve sporu, bylo téměř nemožno, jelikož on neuznával ničeho mimo hrubou materialisticky důslednou logiku. Jedna červená nit prostupovala všecky jeho city, myšlénky a touhy: nesmiřitelná nenávist ke všem trvajícím tradicím a pořádkům, počínaje od hospodářských a konče nábožensko-mravními, a ke všemu, co kladlo sebe menší uzdu jeho nepodajné vůli a neuhasitelnou žízeň po rozkoši... „Naplij na zákon, na víru, na mínění společnosti, bij, lup a žij se vší síly —" takové bylo heslo tohoto Stěňky Razina naší doby.

Z počátku mne tento názor světový velmi mátl a po dlouhý čas jsem se snažil nalézti kořeny jeho v některé přečtené a lživě pojaté knize, ale konec konců byl jsem nucen přesvědčiti se, že sám život tvoří takové Semenovy, naplňuje jejich duši jedině bezmeznou zlobou a zbavuje jich všelikých vůdčích zásad a ideálův.

— Kdyby všichni začali tak souditi, jako vy, — pravil jsem k Semenovu, — co by z toho bylo výsledkem? Život stal by neustálým vražděním a násilím, lidé stali by se ještě nešťastnějšími, než do nynějška byli.

— A co je mně do toho, — odvětil: — nač bych se já staral o druhé, když se o mne nikdo nestaral a nikdo mne nikdy nepolitoval? Oni zachovávají zákony, trestají hladového, který ukradne kousek chleba a sami kradou tisíce a platí za svaté! Dlouhovlasí hovoří nám o Bohu a sami toho Boha... Ne, ať si to jen ti poctiví dělají, ale já chci na poctivost plít!

— Ale vždyť vy nezabíjíte ty podlé a kteří jsou vinni? Hledáte jen, abyste peníze měl. A takový třeba prací rukou svých a v potu tváře nastřádal své peníze? Čím je on vinen?

— Nikoliv, jakmile se stal bohatým, to znamená, že se stal též takovým hadem, jako všichni ostatní. A kdyby ne, tak ho Bůh na onom světě odmění, popi ho nakouří kadidlem, svatým ho udělají!

— A svědomí, Semenove? — tázal jsem se nesměle, netroufaje si mluviti již o Bohu, v něhož on patrně nevěřil: — čím si vysvětlujete, že u každého člověka, i u toho nejhoršího, nejzkaženějšího, přece jen na dně duše je stud? Není-li nic svatého na světě, je-li člověk také jen zvíře a duše jeho takový úhor, jak vy pravíte, tedy odkud bere se tento stud? Vzpomeňte si: stalo se vám někdy, že jste nespravedlivě urazil člověka, který vám udělal mnoho dobrého? Že vám bylo po tom nepříjemně? Co je to? Jak to vysvětlíte?

Semenov nemohl ničeho odpověděti, neboť nás v tu chvíli vyrušili; ale mně se zdálo, že nejen proto neodpověděl, ale že byl vůbec mou otázkou z nenadání zastižen. Semenov se zamyslil — to, uvažoval jsem, úplně dostačí na poprvé; ostatní dodělá čas a další besedy se mnou. Avšak, vítězosláva moje netrvala dlouho a ukázala se býti předčasnou. Ne později než za tři dny, přistoupil ke mně na dvoře věznice a pravil:

— A víte, co vám chci říci, Ivane Nikolájiči? Co se týče toho svědomí, o němž jste mi říkal. Vzpomněl jsem si, že i pes má svědomí.

— Jak to — pes?

— Ano, tak. — A vyprávěl mi případ, který mluvil zcela patrně pro to, že pes se může styděti za svůj špatný skutek.

— Z počátku naučil jsem ho se báti, a potom začal se i styděti. Tak je, myslím, i s člověkem. Pacholata též žádného studu nemají a jenom se metly bojí; no, a když vyrostou...

Pokrčil jsem rameny a odešel pryč. Avšak jindy dal jsem mu takovouto otázku:

— Ale co můžete v budoucnosti, Semenove, očekávati? Vždyť je to hrůza... samá hrůza — ten váš život! Není vám ještě ani třicet let a vy již osm let s malými přestávkami, sedíte v trestnici. Ba déle, již od dvanácti let jste ji znal... Bratr váš je také věčný obyvatel věznic... A těch málo let, jež jste prožil na svobodě, jakou radost vám přinesla? Pijácké hýření — stojí-li ono za tak drahou cenu, splatí-li tak hrozná muka? Vždyť vy jistě zase utečete, když ne z věznice, tedy z volného sboru... No a opět vás, rozumí se, chytí a přidají vám ještě deset let vyhnanství... Ne, Semenove! je to vskutku hrozné... Nebylo-li by lépe... poctivě žíti? Ať si třeba poctivost nenávidíte, ale prostá rozvaha nutí dávati jí přednost.

— To znamená, zemi orat? Zrnéčko do ní klást a půldruhého dostat? Ne, za to děkuji. Tím ať se poctiví zabývají!

— To znamená, že je trestnice lepší?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Po konfiskaci druhé vydání.

Ročník VIII. V Praze, 6. září 1903. Číslo 35.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Zabaveno.

RUDOLF ILLOVÝ:

PAN VRCHNÍ ZE ZÁMKU.

(Starosvětská.)

Pan vrchní ze zámku
velký je pán,
do všech již děvčat byl
zamilován.
Nejdřív měl Bětušku
a po ní Katušku,
Pepíčku, Náninku,
naposled Márinku,
nyní má mě.

Pan vrchní ze zámku
má jen mě rád,
chodívám do zámku
k němu si hrát,
bývám tam celý den,
vracím se domů jen
večer ve tmě.

Pan vrchní ze zámku
je jako hoch,
ač by mým dědouškem
dobře být moh,
brává mne za ruku,
drbám mu paruku,
tahám mu cop.

Pan vrchní ze zámku,
kdo by to řek,
včera mně na tvář vtisk
též polibek,
nějaký za měsíc
dá mi jich ještě víc,
několik kop.

„Pan vrchní ze zámku
je jako ras,“
říkává maminka
zase a zas.
„Nechoď, můj mazánku,
za vrchním do zámku,
doma mně buď!“

Pan vrchní ze zámku
hodný je však,
nevím, proč zlobí se
maminka tak,
odpustil robotu
nám v středu, v sobotu,
Bůh si to suď!

Pan vrchní ze zámku
přijde dnes k nám,
uctít jej mám,
taková velká čest
opravdu nevím, jak
takový pán!

Pan vrchní ze zámku
chce zde sám být,
maminka musila
na panské jít.

a

Nevíš, jak, mamičko,
buší mně srdíčko,
vždyť je na mou duši
do mne až pod uši
zamilován.

BŘETISLAV JEHLIČKA - BRODSKÝ.

VYSVĚDČENÍ.

(Obrázek ze školní prakse.)

Sotva jsem se s dětmi pomodlil a usedl za stolek, zaklepáno bylo nesměle na dvéře třídy. Vyšel jsem tedy na chodbu, kde na mne čekala nějaká žena. Měla černý šátek na hlavě a hnědý vlňák přehozený přes ramena. Z očí dívala se jí nejistota a téměř strach.

Vzpomněl jsem, že asi cedule hned u vchodu vyvěšená, strašící větou: „Vstup do tříd za vyučování není dovolen nepovolaným" ji přivedla do rozpaků, a v očích jejích vyčetl jsem otázku, jest-li snad něco neprovedla proti této literě, která mezi rodiče a učitele staví hráz odcizenosti.

„Co si přejete?" ptal jsem se přívětivě.

„Mám tady hocha ve třídě, pane učiteli" —

„Kterého?" ptal jsem se. Ale pohleděv jí upřeně do tváře, zachytil jsem známý rys kolem úst a hned připamatoval jsem si tmavě hnědé, sametové oči, které taky tak dobrácky a přítulně na mne vždy pohlížely z druhé lavice u kamen. Ano, to byl týž tichý, klidný, ale jako žalu plný pohled.

„Á, již poznávám," dodal jsem nečekaje její odpovědi. „Kadlec Václav, viďte?"

„Ano, Venoušek."

„Mám vám ho vyvolat? Chcete mu něco?"

„Ó ne, pane učiteli," řekla, pohleděvši mi zase tak vřele do očí. „Ale, prosím — —" chtěla pokračovati, ale hlas se jí počal pohnutím chvěti.

Teprve nyní jsem si všiml, že ty její milé, dobré oči jsou uplakány . . .

„Prosila bych o něco pana učitele, ale netroufám si . . ."

„Jen řekněte, co máte na srdci."

„Mám nemocného muže a —"

„Pamatuji se, že mi Václav oznamoval nemoc otcovu. Je mu snad již lépe —"

„Totiž — — již ho nemáme doma," odpověděla, tajíc násilně svůj žal.

„Vím," doložil jsem. „Václav mi říkal, že je v nemocnici."

Žena se na mne po těchto slovech podívala, chvíli váhala, potom více její vnitřní bolest propukla celou silou. Jak měla ruce pod vlňákem, zdvihla je zoufale a přikrývala oči zatlačujíc bohaté slzy, jež se jí draly pod šátkem ven.

„Jsme nešťastni . . . pane učiteli. Můj muž není v nemocnici, to jsme jen řekli hochovi . . . bylo nám to dost trpké."

Zajíkla se v řeči, otřela rukou oči a pak tiše dodala:

„Mám muže v blázinci — — nechci, aby to Venouš věděl. Neštěstí, neštěstí! Trpíval bolestmi hlavy, ale já jsem tomu velké váhy nepřikládala. Obvazoval si hlavu šátkem namočeným ve studené vodě, poležel chvíli, den nebo dva dny odpočinul a bylo zas dobře. Ale onehdy — je to asi dva měsíce — v továrně spadl mu kus železa na hlavu . . . zrovna na temeno. Vyléčil se sice v nemocnici, avšak bylo to jako učarováno. Neštěstí od těch dob plížilo se za ním jako neodbytný stín. Po několika dnech opařil si nohu roztaveným železem. Po druhé přerazil si v továrně prst. Ale nejhorší na nás teprve čekalo."

Oddychla z hluboka a zase se rozplakala.

„Brzy na to zapotil se silně v tavírně a vyšel ven. Mrzlo silně a foukal ostrý vítr. — Lékař nám dával výstrahu sice, když ho z nemocnice pouštěl, aby se chránil před nastuzením. Ale kdež! Byl by musel chudák snad přestat pracovat. Při práci přestává všechen ohled."

A vzpomínaje, kde vlastní vyprávění přerušila, dodala:

„Tak! Můj muž tedy vyšel ven . . . toť se ví, s holou hlavou. Vítr ho silně ofoukl, rozpařenou hlavu měl . . . a tu máš. Hlava ho počala bolet a už to pokračovalo. Bolest se ode dne zvětšovala. Strašně si naříkal na bolesti uvnitř hlavy. A při tom se nám vždycky rozlítostnil. ‚Venoušku můj' volal na hocha, polib mě . . . pojď . . . ještě jednou . . . a poslouchej maminku, kdybych umřel . . . netrap ji . . . viď, že se budeš dobře učit . . .' "

Hoši ve třídě počínali býti nepokojni. Otevřel jsem dvéře a napomenul je. Hučení se ztišilo.

„Myslila jsem, že se rozumu zbavím," pokračovala žena, stále plačíc. „O Venoušovi zase mluvil, s Venoušem se bavil, líbal ho, hladil . . . plakal před ním . . . a nic jiného neviděl, než Venouše. Potom to na něho přišlo silně. Počal blouznit. Pořád toho hocha chtěl mít u sebe a říkal, že ví, že mu ho chtějí zlí lidé zabít. Ale on že ho nedá, že ho bude bránit . . . a že brzy umře . . . Když potom jednou v noci přikradl se k Venoušově postýlce — já náhodou usnula tvrdě — vzal ho do náručí a odnesl k sobě do postele. V tom jsem se probudila. Štěstí! Držel dítě přimknuté na svých prsou a volal: ‚Mlč, mlč . . . hochu, nedám tě . . . nechte ho . . . nebijte ho' a tiskl hocha, že sotva dýchal. Hoch udiven, křičel, ale otec ho tím více tisknul. ‚Raději tě zabiju . . . než bych tě dal těm katrům . . .'

Vyskočím z postele a hocha jsem mu po dlouhém zápase vyrvala. Věděla jsem, že je zle . . . Lékař nařídil převézt do blázince . . .“

Matka si oddychla a ustala. Byl jsem rád, že je již u konce.

„A teď vás prosím, pane učiteli,“ začala hned zase, ale již klidněji. „Za týden budou prý děti dostávat vysvědčení. Můj muž včera měl tak klidnou, rozumnou chvilku. Mluvil tak souvisle, všechny nás znal a tu povídal, jakou by měl radost, kdyby Venouš na vysvědčení přines nějakou jedničku. Vím, že hoch není nadaný —“

„Nadaný ne, ale hodný, velmi hodný,“ těšil jsem dle pravdy matku.

„Tedy by pan učitel mohl nemocnému jeho tatíkovi tu radost prokázat a napsat hochovi aspoň jednu nebo dvě jedničky . . .,“ (zase plakala), „ani nevíte, jakou radost byste mu prokázal. Lékař říkal, že jde teď silně dolů . . . asi dlouho že nevydrží . . .“

Vzpomněl jsem na obřadní služební přísahu, kterou jsem při nastoupení na úřad učitelský do rukou příslušného úředníka složil, zamyslil jsem se — — ale soucit s osobou nešťastnou a vědomí, že mohu k úlevení bolu přispět, prolomily moji váhavost.

„Přezkouším Václava. Bude-li jen trochu možno, ochotně vám vyhovím.“

„Prosím vás snažně, pane učiteli. Můj muž by byl za toho hocha krve nacedil a tak si myslím, když vzpomenu, jak o chlapci včera pěkně mluvil, jest-li by třeba ty jedničky Venoušovy nepřivedly mu na mozek jasnější chvíle. Pane učiteli . . .

Prosebně na mne pohlédla a lpěla očima na mých rtech, z nichž čekala příznivou zprávu.

„Buďte ujištěna, co bude možno, že učiním.“

Podal jsem jí ruku, kterou tak silně stiskla, že jsem tímto stisknutím cítil víc, než co pověděla.

Odešla. —

Vešel jsem do třídy. Tu hodinu bylo ovšem již po souvislém učení. V hlavě stálle tanula mi vzpomínka na nešťastnou ženu, na jejího muže. A kdykoli jsem pohlédl do druhé lavice u kamen, kde tiše, nehybně seděl Václav Kadlec a odkud tak klidně, ale žalu plně hleděl na mne jeho měkký, oddaný zrak, vždy připomněl jsem si zarosené oči jeho matky, oči plné žalu a hořkosti života i jeho bídy . . .

Václav Kadlec dostal toho čtvrtletí čtyři jedničky. Byly jen z podružných předmětů jako tělocviku, zpěvu, úpravy. K tomu jedničku z mravného chování. Tedy čtyři.

Když pak jsem dopsal jeho vysvědčení, slastiplný, milý pocit rozlil se mým vnitřkem. Čtyři ty jedničky, jež pyšně stály v řadě ostatních známek, celkem také ne špatných, zdály se mi, že chtějí býti svědkem radostné a jasné chvíle nešťastného otce hochova.

Rozdal jsem vysvědčení uklidněn a uspokojen. S nedočkavou dychtivostí čekal jsem, až Kadlec přinese vysvědčení podepsané. Myslil jsem, že třeba uzřím na něm i podpis jeho otce, bude-li při jasném vědomí. vědomí.

*

Druhého dne, když vybíral jsem podepsané zprávy, oznamovali mi spolužáci Václavovi, že Kadlec chybí. Zpráva ta mne zarazila, ale konejšil jsem svoje překvapení vnucenou sobě myšlénkou, že snad hoch stůně, nebo že je u otce ještě. Kadlec nepřišel ani druhého dne, ba ani třetího. To mne již víc znepokojovalo. Konečně čtvrtého dne odpoledne pobledlý, jako nevyspalý, ale čistý, v nových svátečních šatech, vstoupil do třídy Kadlec.

Sotva srovnal věci své v lavici a pověsil klobouk na věšák, rozevřel čítánku, kde za tuhou deskou složeno měl vysvědčení.

Podíval se na mne, jen tak plaše, jako by se styděl a váhal, potom vstal, vyšel z lavice a lehkým krokem docházel ke mně, podávaje mi vysvědčení.

S podivným pocitem přijal jsem zprávu od něho a rozevřel ji.

Můj prvý pohled spočinul na podpisu dole v rubrice: podpis rodičů neb jich zástupců.

Podepsána byla tu Anna Kadlecová — — —

„Tatínek nemohl ti podepsat vysvědčení?“ ptám se vlídně.

Hoch zamrkal několikrát očima, zahleděl se do země. Oči mu patrně zvlhly a zamžily se.

Přerývaným hlasem, ke konci již s hlasitým pláčem odpověděl chlapec:

„Tatínka jsme včera pochovali . . .“

Neřekl jsem již ani slova, ale odvrátil se ke stolku, abych zakryl mocné pohnutí.

A ty jedničky ve svislé řadě ostatních známek připadaly mi tak uboze — — —

MARIE KONOPNICKÁ:

NAŠE KOBYLA.

Přeložil J. Mauer.

(Pokračování.)

„Poslouchej, Vicku,“ říkával Felek, „co ta kobyla v tom slepém oku má, že tak šilhá? . . . A to ti povím, že by mi nebylo tak, kdyby mě otec páskem přeměřil, jako když se ona tak podívá. Až do srdce to člověku sahá . . .“

Kobylu čistili jsme každý den. Ale nikdy neobešlo se to při tom bez rvačky o kartáč a hřebelec. Co jsme se jí tehdy srsti nadřeli, co jsme jí hřívy

napletli! Stála však kobyla trpělivě, zamhouřivši zdravé oko a jen čas od času máchala vypelichaným ocasem, jakoby mouchy odháněla.

Hned po Velkonocích začalo plavení kobyly. Ještě voda byla studená jako led a my ji už vodili do řeky. Chlapci z celé ulice chtěli s námi běžet, ale odháněli jsme je bičem. A což teprve když jsme ji vodou polévali, boky myli, a vyhvizdovali jí jako jsme u otce slyšeli! Nejhůře bylo, když kobyla, aby se nás zbavila, několik kroků do vody dále zašla.

„Utopí se, utopí!" vřeštěl Petruša, že až i bledl a přisedal na zemi, oběma rukama vlastního břicha se chytaje. Brodili jsme se tedy za ní a za ocas ji ku břehu táhli, načež udýcháni, zemdleni, vraceli jsme se domů, kobyla napřed, my za ní, mokří, voda s nás kapala, jako vodníci.

A tuto naši milovanou kobylu otec měl prodat? Bylo to dle našeho ponětí něco jako konec světa.

Hned také, vyběhnuv do síně, chytil jsem Felka za ucho, on mne v oplátku za krk, já znovu, nemeškaje, udeřil jsem jej do zad, on mne zase do boku, až se mi v očích zablesklo. Potom jsme se oba za vlasy chytili a zmotáni v klubko, zatočili jsme se rázem k prahu. A taková v nás byla žalost, taková z té žalosti zuřivost, že jsme jeden druhého nepustili, ale také žádný ani nehlesnul. Také se nám hned po té rvačce u srdce odlehčilo.

Již jsme se do jizby vrátili, neboť zima nás z venku hnala, a otec přece dosud přesvědčoval matku:

„Teď za ni ještě nějaký ten groš dostaneme, ale až zhubne, neboť už i řezanky málo, kdo ti potom co za ní dá? Tak co, Andulko, Jak myslíš, srdéčko?"

Matka vzdychla tiše.

„A co já mám myslit, milý Filipe? . . . Myslím, že nás Bůh těžce navštívil tou nemocí. Myslím, že jsem se ti stala kamenem na krku a že tě ke dnu táhnu . . . Na ty sirotky myslím . . ."

Zakryla si oči rukou a zavzlykala hlasitě. Otec jí líbal hlavu.

„Andulko! . . . Srdéčko! Andulko!" . . . opakoval, až se sám náhle dal do pláče.

„Hrome! . . ." zabručel za mnou Felek vytíraje si oči pěstí.

Několik dní minulo, a o prodeji kobyly nebylo řeči. Matce bylo čím dále, tím hůře. Její těžký, chraptivý kašel z tvrdého snu dětského nás v noci budil. Přes tu chvíli také usínala ve dne a přes to, že se náhle oteplilo, zimnice jí chvílemi lomcovala, až jí zuby cvakaly. Otec chodil po jizbě shrbený, žlutý, jakoby mu deset let přibylo a přísný na nás byl a jen což nás za pačesy chytal, jenže jsme se tam příliš mnoho nezdržovali, větší část dne trávíce ve stáji.

Od té doby, kdy nám hrozila možnost, že bychom ztratili kobylu, stala se nám dvojnásob drahá. Rozplakalo nás nyní každé její frknutí, každé švihnutí ohonem.

„Hleďte — jí!" volal Petruša, hledí na ni u vytržení, když nořila do žlabu svoji velkou hlavu a zvedňuvši ji, žvýkala pouhou řezanku, mhouříc zdravé oko.

„Hleďte — pije!" volal, když hlavu ponořila do starého vědérka, aby chlemtla jednou — dvakrát vodu, kterou jsme jí přinesli.

Já a Felek seděli jsme na obou jejích stranách na žlabě a houpajíce nohama, hleděli jsme celé hodiny na každý její pohyb.

A i zemáky, jež jsme nyní každodenně bez omastku měli, jsme přinášeli, abychom s kobylou obědvali, ač děliti se o co nebylo, neboť se nám nějak pokaždé poskrovněji dostávalo.

Veseleji též bylo v stáji než v jizbě, neboť tam slunce do samých úst svítilo dveřmi dokořán otevřenými a do sklepního bytu celý boží rok nikdy nezahlédlo.

„Ale máte tu u vás zimu!" mluvil pan doktor, sešed k matce. „A vlhko je tu hrozné! Musíte se postarat o suchou a teplou světnici pro ženu," dodával, když ho otec vyprovázel do síně, „žena vaše nemůže v takové světnici ležet. Vzduch je tu hrozný, shnilý, žádná ventilace, žádného světla. Musíte se přece starat o ženu, když je nemocná. S ní je to čím dál horší; a musí to být horší v takových poměrech."

Otec hryzl vousy a mlčel se sklopenou hlavou.

„Mléka čerstvého by také potřebovala, masa, vína sklenku časem . . . . Tady léky nic nepomohou, tady se musí užíti posilující diety" . . .

Odešel již, již i do druhé ulice zašel, hleděl jsem za ním, a otec přece ještě v síni stál, do země patřil a vousy hryzl.

Až se náhle vytrhl, košili na prsou rozhrnul, pytlíček se škapulířem roztrhl a vyňav z něho stříbrný peníz s Matkou boží, mne pro uhlí a mléko poslal, přikazuje mi, abych neříkal matce, jak a odkud.

Na zítří o polednách právě jsme se chystali k představení a už se i Felek na kobylu drápal, když najednou otec do stáje vešel, a za ním pan Lukáš Smolík, kmotr našeho Petruši, drožkář z Pragy.*) Hned mně něco bodlo; proto jsem šťouchl Felka a oba jsme stanuli jako opaření.

Pan Lukáš, překročiv práh, svou hůl do kouta postavil, veliký, kostnatý nos šosem kabátu utřel a natáhnuv hubený, dlouhý krk, zvolna tabák šňupal. Člověk to byl už starý, vysoký a hodně shrbený; očka měl malá, černá, šilhavá, brvy krátké a vyhublý ze spodu lalok. Pod jeho kostnatým nosem trčely žluté, zákopnické vousy, kterými, šňupaje tabák, jako králík hýbal. Pod velkou, granátnickou čepicí vyhlížely síné, bělavým puchem porostlé uši, z nichž pravé bylo ozdobeno stříbrným cvočkem. K nám přicházel pan Lukáš zřídka, ač ho kmotrovství s námi pojilo; říkávala ovšem matka, že je lakomec, že na groších sedí; někdy říkávala, že všecko Petrošovi dá připsat, neboť byl to bezdětný vdovec.

Když jsme tak, oněměvše najednou, hleděli na pana Lukáše, otec — jakoby nás neviděl — ke žlabu zrovna šel, kobylu odvázal a po zadku ji dlaní udeřil.

„No, stará!" zvolal, obraceje ji čelem k světlu. Kobyla přimhouřila své zdravé oko, a slepým, široko otevřeným zdála se hleděti někam daleko, daleko . . .

Pan Lukáš, šňupec tabáku u nosu drže, začal se sladce usmívat, a nahnuv hlavu, hleděl na kobylu tu z levé, tu z pravé strany.

„He! . . . He! . . . He! A co to chce kmotříček prodávat? Kůži nebo kosti? . . ."

Pohlédl otec posupně z podlebí a rázem se mu vousy zježily, ale polknul pouze sliny a řekl:

„Kůže i kosti se u vás spraví na maso. Když tomu přidáte trošku ovsa, bude to jako když to oplácá."

---

*) u Varšavy!

„Bodejť kmotříčku!...“ rozmýšlel se znovu pan Lukáš. „Přidat, přidat! Ale oves jest teď drahý, kmotříčku! Pět zlatých čtvrtka, kmotříčku! A seno taky je drahé“...

„I, drahé je....“, řekl otec, a viděl jsem, že se mu oči zažehly.

„Nohu!... Hůj, nohu!“ zvolal, udeřiv kobylu, která si šlápla na vlekoucí se za ní postranky.

„He!... He! He“ rozesmál se sladčeji ještě pan Lukáš. „I nádorek, jak vidím, má...“

„Má!“ odpověděl otec krátce suchým hlasem.

Popotáhl jsem Felka za rukáv, protože se mi zdálo, že bude bezpečnější poblíž dveří se držet, ale on mne jen loktem šťouchl a široko otevřenýma očima to na otce, to na příšlého patřil.

„U-u-u... nádor...“, mluvil zatím pan Lukáš, vypínaje obrůstající lalok z žlutého bavlněného šátku. „U-u-u... nádor!“ a ústy mlaskat začal.

Nevyjde už jí, nevyjde!“ dodal, vtáhnuv šňupec tabáku a kývaje hlavou.

Otci se ježily vousy čím dál více, až je rukou dolů shladil.

„Já vám ji, kmotře, nevnucuji!“ pravil, hledě do země. „Mně je i s nádorem dobrá! Kdyby mi žena nestonala, jistě bych kobylu neprodával! Je to naše živitelka...“

Pan Lukáš umlkl a nahnuv se, dlaněmi se o kolena opřel a po nohách se kobyle díval.

„Mně se zdá, že je kulhavá? He!... He!... He!...“ rozesmál se tázavě. ·

„Kulhavá? Ta kobyla kulhavá!“ zvolal otec a už byl celý rozpálený. „Ať mne Bůh potrestá, je-li kulhavá! Ukaž, kmotře?... Ukaž, že je kulhavá!“

„No, no!“ usmíval se sladce pan Lukáš. „Já se taky jen ptám; protože při koupi koně je to jako při ženění: čeho nedohlédneš okem, to doplatíš z kapsy...“

„Já nejsem žádný šejdíř!“ pravil přerývaně otec, a už se mu ruce třást začaly. „Já nikoho ošidit nechci! Co je pravda, povím, a co není pravda — ne.“

„A oo? Ona je slepá?“ a rozevřev prsty strnulá víčka kobyly, z blízka jí v oči hleděl.

Pohnul se Felek a přestoupiv s nohy na nohu, štípl mne do slabiny, že jsem dív nevykřikl.

„Je slepá!“ odsekl až ku podivu klidným hlasem otec, až znova se mu vousy ježily.

„Na levé oko je slepá. Takovou jsem už koupil a taková je. U mně neoslepla.“

„He! He! He!...“ rozesmál se sladko pan Lukáš a znova do tabáku sáhl.

„Tak mi ještě, kmotříčku, budete povídat! Slepá!... U-u-u... škaredě slepá!... U-u-u!...“ Otřepal prsty a tabatěrku schoval.

„Jak je slepá,“ řekl, potahuje nosem, a to je zase jiná věc, jiná řeč ..“

Tvář otcova se náhle zažehla.

„A jaká jiná řeč?“ řekl přerývaným poněkud hlasem. „Je-li slepá, tož je slepá! Přece ji, kmotře, v knížce učit nedáte, do školy nepošlete. Ale já vám povídám, kmotře, že někdy taková slepá kobyla je lepší než ta, která vidí. A že to kobyla dobrá, že jsem jak živ, za tolik let, lepší neviděl.“

„Ale, ale...!“ smál se sladce pan Lukáš. „Pozdrav tě Pánbůh, kmotříčku, s takovou řečí. Ty bys mi, kmotříčku, chtěl namluviti, že je slepá kobyla nejlepší!“

„Nejlepší, — to není nejlepší! Ale proto přece lepší kobyly co živ jsem neviděl. A co se toho namluvení týče, to nejmíň, — přece jsem katolík a ne žid.“

Otec mluvil pomalu, zdržuje se, ale hlas jeho překypoval.

Najednou, jakoby nás byl teprve nyní spatřil, chopil Felka za krk a vystrčiv jej ze dveří, zakřikl:

„A nepůjdete vy mi odtud, ničemové!“

Vypálili jsme jako vítr ze stáje a jako vítr do světnice vpadli.

Co by se potom několik otčenášů pomodlil, vešel otec uklidněný najednou s panem Lukášem, že prý se nehodí, aby se koupě smlouvala jinak než ve světnici, pod střechou; cikáni tolíko toho nedbají. Hned si také začali ruce podávat, pan Lukáš přes šos svého drožkářského pláště a otec přes špenzr, jenž mu na nitkách na hřbetě držel.

„Bůh je svědkem,“ pravil otec, „že bych cizímu anebo židovi za žádné peníze tu kobylu neprodal. Tak aspoň vím, že přijde do dobrých rukou.“

„He! He! He!“ smál se pan Lukáš, „po kmotrovství, po kmotrovství! Já jí neukřivdím...“

„A kdyby, nedej Bože —“ tu hlavou ukázal na matku, která jako mrtvá se zavřenýma očima ležela, — „no, člověk přece není kámen, — to už tak z přátelství zdarma ji vyvezu...“

Neodpověděl otec ničeho, ani tak, ani onak, jen oči sklopil a vousy poškuboval, a matka se vzbudila s povzdechem. Možná že snad ani nespala.

Když pan Lukáš, sehnuv se, z jizby za otcem vycházel, rozběhli jsme se, abychom doskočili ke kobyle.

Ale otec obrátil se zprudka:

„Ani mi nepráchněte přes práh!“ vzkřikl ostře. „V sednici sedět...“

A práskl dveřmi.

Byli jsme jako ohlušení. Hleděl jsem na Felka, a on hleděl na mne; oči se mu přes tu chvíli zvětšovaly, přes tu chvíli byly průhlednější, ústa i brada jako v zimnici se třásly, až se chytil oběma hrstma za vlasy — „K čertu!“ zvolal a zalknul se usedavým pláčem.

Nastaly nyní dobré časy. Ve světnici bylo teplo, houby po stěnách růst přestaly. Jenom že se nám bez kobyly strašně stýskalo, a když některý z nás na stáj pohlédl, začaly se mu lesknout oči. A i matka se nějak nezotavovala.

„Já už budu umírat, Filipe,“ mluvila takým tichým hlasem jako ten letní vítr. „Už si k vůli mne nedělej útrat.“

Tu se jí zase nějak polevilo; říkala, abychom jí dali piva ohřát, nebo i mléka s máslem a Petrušu sama myla i česala; říkala nám tehdy, že až se vystůně, že půjde do Čenstochovy, že nás s sebou vezme, jaké tam uvidíme věže, jaký kostel, jakou hru na varhany uslyšíme. A tu jí hořívaly tváře a oči se leskly fosforečně. Bývalo tak obyčejně večer.

Ale když nastalo ráno, ležela jako bez duše, co den bledší a jako mlha průhledná. Nebylo v ní hlasu, nebylo dechu ani nějaké vůle. Otec prudce vstává, ucho k ústům přikládá, přikazuje nám, abychom byli tiší — a poslouchá. Až hlasitě vzdychne, jakoby sám náhle ožil a oči na ten černý kříž nad lůžkem zvedne.

Ale jednou se nějak nedoposlouchal. Matka zemřela v noci tak tiše, že toho nikdo ani neslyšel. Petruša u ní té noci spal a ani on neslyšel. Vyšla z ní duše jako pára; ani se tak nezatřepetala jako vrabec, když odlétá.

Proto, když otec pozdvihnuv hlavu od vyschlých prsou, zvolal, že matka nežije, stanuli jsme před lůžkem u velikém podivu, hledíce na zbledlá ústa, tu zase na Petrušu, který u jejích chladných, ztuha natažených nohou spal teplý, červený, s perlícím se potem na čílku, odkrytý... Takový cvrček! Smrt se jej loktem dotkla, a on nic...

Ihned se v naší světnici velký shon strhl, sousedek přišlo, začaly radit, hlavami kývat, vzdychat, a že nám otec toho dne kaše nevařil, a Petruša plakal, že má hlad, vzala si jej tedy krámská k sobě a i nám po housce dala.

„A ta baba tě skrušila!" šeptnul Felek, načež jí hned polibil a bosýma nohama šoupnul při hluboké pokloně.

Celý ten den bylo mi, jakoby mi někdo do ucha šeptal: „Už nemáš matky! Umřela už matka!" To jsem hned oči pěstmi vytíral, neboť se mi strašně plakat chtělo.

Kromě toho bavili jsme se toho dne dobře, neboť taková u nás tlačenice byla jako na Ordynackém. Pokud se pamatuji nikdy jsem neviděl tolik lidí v našem sklepním bytě; kdykoli někdo jde mimo nás, tu po hlavě nás hladí, tu lituje, tu potahuje nosem.

Včera ještě v celém domě nikdo nás jinak nenazval než uličníci anebo ničemové a teď, jakoby někdo huby medem namazal: „Siroty! Sirotečkové! Nebožátka!"...

A Felek se jen postaví, očima mrká! a když někdo přijde, mne pošťouchává:

„A to je ti komédie! To je divadlo...!" šeptá, sevřenýma pěstma dělá posměšné posuňky, a jazyk sám se mu mezi zuby vysouvá, tenky a ostrý jako žahadlo.

Otec zatím jako bezducha po světnici chodí, co vezme, položí, ačkoliv v té pustotě nebylo mnoho co vzít.

A baby brzy se po naší bídě rozhlížejí, brzy jedna druhé do ucha šeptá, brzy rameny krčí, hlavou třesou a vzdychají.... Myslil jsem, že tomu nikdy konec nebude, až se konečně rozešly, neboť jim obět z hrnců kypěl.

Nebýt toho lidského litování, nebyli bychom tak příliš cítili, že matka zemřela. Hnedle půl roku už nevstávala z té choroby a ostatní čas tak tichounce na posteli ležela jako i nyní. A teď, když jsem na ni hleděl, zdálo se mi, že z pod řas po Petrušovi se dívá i se usmívá a jen má promluvit: „Kde by byl tlustý, chudinka!" Právě tak, jako dříve, jenom že svíčky tak nehořely.

Od těch svěc padala na ni průhledná žlutost, která mne strašila; pocítil jsem také, že měla studené ruce, když nám je otec poručil políbit. Otci však u ní musilo být teplo, neboť naběhav se celý den, tu do kanceláře, tu k truhláři a tu zas o povoz — když se lidi rozešli, na židli k lůžku usedl, rukou hlavu podepřel a hleděl: tu na černý kříž nad lůžkem matčiným visící, tu na hluboké stíny jejích zavřených očí. Usnul jsem a on ještě seděl. Ale v noci mne vzbudilo tiché vzlykání.

To Felek, který se přes celý den vesele prohá-něl a nastavoval a z lidí blázny si dělal a mne do boků šťouchal, — seděl nyní na slamníku v rozhalené na prsou košili, rukama objal skrčená kolena, hleděl do prázdné světnice a plakal.

Třetího dne, spali jsme ještě pod madlem v síni, kam nám otec slamník zatáhnout poručil, když jsme ve snu uslyšeli jakoby známé řehtání. Vzchopil jsem se; srdce mi bilo jako kladivem. Řehtání ozvalo se znovu:

(Pokračování.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Trest lenochů.

Když chodili Pán Ježíš se sv. Petrem po světě, stalo se jednou, že právě v neděli dopoledne přišli k polozbořené chalupě stojící nedaleko vesnice. Před chalupou pod okny leželi líně její obyvatelé: hospodář, hospodyně, děti a čeládka, Tak leželi a ničeho si nevšímali.

Sv. Petr ukazuje na ně Pánu Ježiši a ptá se ho, proč se ti lidé tak líně válejí? Kristus neodvětil, ale zamířil k lenochům.

„Proč nepracujete?" tázal se Pán, když k lenochům došel.

„Eh, vždyť je dnes neděle!" odpověděl nedbale hospodář a převalil se na opačnou stranu.

„Kdo pak by v neděli pracoval?" řekla dále selka. „Dnes jsme rádi, že si odpočineme; dosti se nadřeme ve všední dny!"

V tom z blízké vesnice zazněly zvony, zvouce věřící do chrámu Páně. Ale lenoši se ani nepohnuli. Jen jeden se protáhl a hlasitě zívnul.

„Proč nejdete do chrámu?" táže se mírně Spasitel. „Nemáte-li v neděli pracovati, máte jistě Hospodinu sloužiti!"

„Eh, my jsme rádi, že ležíme!" zabručel mrzutě sedlák a zase tak nedbale se převrátil.

Tu Kristus Pán již beze slova sehnul se, nabral hrstku prachu, požehnal jí a hodil po té na lenochy se slovy: „Nechť máte stále dosti práce!" a odešel klidně se sv. Petrem.

A lenoši měli věru práce dost a dost. Z každého zrnka prachu vznikla veš, vši se rozlezly po tělech lenochův a jak je počaly štípati, musili se oni drbati — a práce měli nadbytek,

Tak Pán Ježíš potrestal lenochy. — —

Dle polské pověsti národní
napsal Hanuš Sedláček.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Ano, lepší. A uteču — no, až... až přijde můj čas!...

„Až přijde můj čas" — taková je kvintesence všech životních ideálův takových lidí, jako Semenov. Ale kromě toho měl ještě jednu „dumku", jak říkal Gončarov: myšlenku — pomstíti se spoluobčanům, kteří ho při posledním uvěznění zbili. Pokaždé, když mluvil o tomto předmětě, oči jeho zaplály temným ohněm a pěsti se hněvivě zatínaly; skřípal zuby a řičel jako zvíře, jemuž odňali chutnou kořist, ale které ještě stále neztrácí naděje, že znovu ji uchvátí do svých drápů. Gončarov znal tuto myšlenku svého žáka a přítele a celou duší cítil ji s ním a jako kocour, když ho poškrabují za uchem, přimhuřoval smyslně oči v ony chvíle pomstychtivých tužeb.

S blouzněním o útěku Semenova z vyhnanství mazlil se Gončarov jako s vlastním dítětem. Možná, že měl vlastní účty s urinskými mužíky a že soucit jeho nebyl čistě platonický... U Semenova toto blouznění nebylo jen prázdným blouzněním, nebylo dráždidlem zaujaté mysli: nepochybuji, že mu vězelo v krvi a bylo jedním z hlavních demonův, kteří ovládali jeho duši... Něco jiného — ostatní trestanci. Může-li se věřiti jejich slovům, tedy msta je téměř u každého z nich hlavní vzpruhou, pobádající k dalšímu existování a nutící sníti o svobodě a útěku. „Pomstím se a pak ať třeba zdechnu — nebude neštěstí!" — pravily mi desítky podobných blouznivcův. O mstě blouznil Gončarov, o mstě mluvili Rakytin, Čirok, Nogajcev, Malachov a celé to různorodé množství obyvatel věznice, s nimiž jsem se mohl seznámit. Dokonce i takový Jaška Tarbagan, ta vězeňská „tráva" bezejmenná, nejposlednější člověk v artěli, i ten, když naslouchal mstivým řečem Semenova, nebo jiného takového podněcovatele, pravil jednou s komickou vážností:

— Já také, dá-li Pán Bůh, odbudu si trest a pobudu si ve svém místě a také najdu toho, komu bych se za dobro odměnil.

Kdyby se přijímala jako berná mince všecka tato fantasticko-krvavá atmosféra zloby a msty, kterou dýchalo téměř do jednoho celé trestanecké množství, musil by každý užasnout nad ruským národem, tolik proslaveným svou mírností a křesťanským odpouštěním, ale přece ze svého lůna rodícím podobné netvory zloby a nenávisti! Na štěstí myslím, netřeba každému slovu trestancův přikládati vážnost a význam.

Přes to však kladl jsem si často otázku, co má společnost dělati s takovými beze vší pochyby nebezpečnými členy, jako je Semenov? Rozumí se, především neměla by ploditi a tvořiti takových členův... Ale když jednou již jsou, co s nimi počíti? Kdybych měl moc, co bych já s nimi dělal? Přiznávám se, že namáhám se do dneška, abych kategoricky odpověděl na tuto hroznou otázku... Trestati a bičovati je těmi nelítostnými škorpiony, kterými jsou současné věznice a vyhnanství, toho bych ovšem neučinil; ale odhodlal bych se zase z druhé strany propustiti je na svobodu? Sami trestanci doléhali na mne někdy takovou otázkou... Musím dodat, že oni na sebe téměř bez výminky hleděli jako na nevinné trpitele... Vždyť zavraždění, podle jejich slov, se netrápí. Bohatí tím, že jim trochu uštípli, neschudli. Proč je tak dlouho trápí? Deset, dvacet let, věčně... Proč jim ani po skončení vyhnanství nedovolují vrátiti se do domova, vypalují jim znak věčného zavržení a tím jakoby nutili člověka k novým vraždám a zločinům? A většina rozhodla, že kdyby oni byli na místě vlády, propustili by neprodleně všecky uvězněné na svobodu...

— A já, — vyskočil a vykřikl náhle Semenov, vyslechnuv všeck mínění — já sebral bych nás všecky do jedné věznice, z celého světa sebral bych všecky a zapálil ji se všech stran! Ze zkaženého člověka nestane se poctivý, a vlci s ovcemi nemohou žíti jako bratří!

Ze slov těchto zvučela hluboká, jakási až nehanbící se upřímnost, i pocítil jsem v nich mnoho hořké pravdy v tento okamžik. Pocítil — a sám jsem užasl... Užasl jsem proto, že bych, rozumí se, nepozdvihl ruky, abych učinil podle receptu Semenova, protože jsem se naučil tyto strašné lidi chápati a milovati, naučil jsem se nalézati v nich tytéž lidské rysy, které byly ve mně samém, totéž umění trpěti a cítiti utrpení. Za daných podmínek a okolností byli v mých očích právě na tolik obětmi, nakolik katy... I přistihl jsem se nezřídka při tajném souhlasu s fantasiemi Semenovými o útěku, při tom, že jsem mu přál zdaru, ba i při lehkomyslné ochotě pomoci mu, aby se dostal tam v ten zelenající se les, na ty příhodné kopce, do divoké svobody, dále od dusivé ohrady Šelajské věznice, kde haslo beze stopy tolik sil a mladých životů... Při pohledu na utrpení, živé utrpení, máš soucit i se zvířetem, jež potácejíc se v železné kleci, nemá síly z ní se prodrati!..

XII.

Čtení bible. — Jaška Tarbagan. — Básník-vyhnanec.

— Všecko žákům a žákům a pro nás, komoru, není nic. Vzhůru, hoši, vzbouříme se! — pravil jednou Paramon, ve zvláště dobré náladě, pokuřuje si svou dýmku na pryčnách. — Musíme donutiti Nikolájiče, aby nám něco předčítal.

— To je pravda: předčítat! — sborem opakovali ostatní.

— Ale co budeme čísti, — tázal jsem se — když kněh nemáme? Mám jenom bibli a evangelium.

— Čeho lepšího je nám třeba? — odvětil Paramon: — Biblí začíti. Neboť se mi ty gandorinské pohádky už načisto zprotivěly. „Žil a byl Ivan-carevič, šedý vlk, Praskovja-carevna, ptáček-ohniváček . . ." Leží tu vedle, víš — huhňá Jaškovi — volky nevolky musíš poslouchati. A kdyby pěkně vyprávěl, jako Prelestaikov, na příklad, o Pokrovském: ten měl hlavu, uměl si to složit!

— No, vždyť jsem stařec, co ode mne chceš? — zpíval na své ospravedlnění Gandorin: — jak jsem za starých časů slýchal, tak vypravuji.

— Ty jsi stařec? Och, lžeš, stařečku ctihodný! Nevypravuješ tak, jako za starých časů . . . Tam tvé oči, příteli, nehledí! Slyším to! Podle tvých pohádek vidím, za co jsi se do vyhnanství dostal.

Všichni se rozesmáli hlasitým smíchem, protože dobře věděli, že Gandorin dostal dvanáct let za znásilnění malé dívčinky.

Pohádky Gandorinovy, které přesně každý večer vyprávěl před usnutím Tarbaganu a Čírkovi, nezřídka i mne pobouřily až do hlubiny duše. Byly všecky, jak patrno, jeho vlastním výmyslem; spletl v jednu hromadu všecky kdysi slyšené historie, anekdoty ba i životy svatých a všecky pokrýval společným závojem jakéhosi bezzubého stařeckého cynismu a smyslnosti. Ba i obyčejnou povídku z dětských čítanek uměl prosytiti svým gandorinským duchem. Trestanci jsou vůbec velicí milovníci cynických rozmluv a vypravování; ale povídky Gandorinovy vyznamenávaly se takovým úplným nedostatkem talentu ba i prosté umělosti, takže nikdo kromě Čirka a Tarbagana, kteří byli bez nároků, nikdo nedoposlouchal jich do konce.

— Tak dobře — začínal Gandorin svým obyčejným způsobem pokračování včerejší nekonečné pohádky a jen při tomto pouhém začátku začali všichni býti ospalí a skutečně komora brzo podezřele tichla pod rythmickým zurčením těchto často se opakujících zpívaných „tak dobře".

Myšlenka o čtení nahlas dávno již mi napadala, i myslil jsem: jak zachovali by se moji spolubydlitelé k tomu nebo jinému skutečně uměleckému dílu, jež poskytuje tolik vysokých požitků vzdělanému člověčenstvu? Jaký dojem by na ně učinil Shakespeare, Dickens, Gogol? Věděl jsem dobře, že vězeňské instrukce zakazují všelikou jinou četbu kromě nábožensko-mravní a přísně vědecké, ale věda zároveň, že v praktickém užití ve většině věznic pravidlo toto neprovádí se příliš přísně, poslal jsem ještě z cesty nevelký seznam belletristických kněh, o které jsem žádal, aby mi byly poslány. Očekával jsem nyní s netrpělivostí tuto zásilku, chovaje tajnou naději, že statečný štábní kapitán, jak se nezřídka stává, ukáže se býti menším formalistou pokud se týče duchovní stravy svých podřízených, nežli tělesné stravy. Zatím musili jsme se omeziti na bibli. Všichni zatajili dech, jak se zdálo, když jsem poprvé začal čísti. Avšak ne déle než za hodinu, zpozoroval jsem, že mnozí nevydrželi tohoto napjetí a docela již chrápali. Dříve než druzí, usnul Gončarov a Tarbagan; za nimi následovali „žáci". Nikifor i později, při nejzajímavějším čtení, když ostatní obecenstvo bylo rozčileno, chechtalo se do úpadu, nebo skřípalo zuby vztekem, neuměl dlouho poslouchati a soustřediti pozornost na jednom předmětě. Za to k mému podivení nejhorlivějším posluchačem vedle Paramona stal se Gandorin. Uměl jaksi podivuhodně spojiti v jedno — nejodpornější smyslnost s nejupřímnějším a nejdůkladnějším svatouškovstvím. Slzy staly mu v očích, když četl jsem historii o hodném Josefovi, prodaném do otroctví, a co chvíle si je vytíral pěstí. Ostatně tento příběh učinil na všecky stejně silný dojem. Jedno nemohli snésti posluchači: že nečetl jsem v jednom večeru tolik, kolik by se jim chtělo. Všecko se jim zdálo málo. Malachov, Čirok a Gandorin byli hotovi celou noc poslouchati a pokaždé, když jsem zavíral knihu, pravě, že je pro dnešek dost, zdvihali křik a začínali se mnou smlouvati. Bohužel, musil jsem se brzo přesvědčiti, že posluchače mnohem více strhla vnější fabule vypravování, než vnitřní jeho smysl a obsah: alespoň po skončení čtení se mi ani jednou nepřihodilo, abych uslyšel nějakých zbožných hovorů o čteném. Poslechli — a dost. Každý se potom obrátil ke své práci: jeden ihned usnul, druhý začal včera přerušenou pohádku. A když čtení někdy vzbudilo rozmluvy, tu to byla nějaká maličkost, která vztahovala se ke zvláštnosti toho nebo onoho trestance, nebo takový bod, jehož posuzování bylo málo užitečno a žádoucí. Tak se Jaška Tarbagan velice mnoho smál tomu, když obyvatelé Sodomy urazili anděle a litoval patrně z celé duše, že tam on sám nebyl . . . Již větší část komory spala a on ještě stále strkal souseda do boku a pravil, zajíkaje se smíchem:

— Jak oni, bratře, ty anděle, ty anděle . . . tento!

A Gončarov, který větší část čtení prodřímal lehkým stařeckým spánkem, probudiv se, říkával potom, když jsem zavíral knihu:

— Když to tak posloucháš a rozmýšlíš o tom, tedy bylo na světě vždy jedno a totéž. Bitky, vraždy, násilí . . . A věčně, věř, věčně tak i bude, až do skonání světa! (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 13. září 1903. Číslo 36.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

SACHALÍN.

Ukázky z nejnovější, moderní knihy o Sachalíně, sepsané V. M. Doroševičem. — Překládá Jiří Skorkovský.

I.

Dědeček ruského žaláře.

Milý, dobrý, bodrý dědečku; ty nyní spíš na vězeňském hřbitově Alexandrovské stanice pod křížem bezejmenným, spíš tichým, věčným snem. Co tam sní se tobě po tvém utrpení plném životě?

Matvěj Vasiljevič Sokolov — dědeček ruského žaláře. Staršího ve vězení nebylo. Odseděl si padesát let čistého žaláře. A ještě co zbylo: „Mně, bratře, tři věky třeba žít“, usmívaje se bezzubými ústy, hovořil Matvěj Vasiljevič, „jsem, bratře, odsouzen třikrát k doživotnímu.“

Podle zákona měli by držeti takového strašného zločince po celý život v okovně*). a jde-li někam, dát mu průvodem stráž s ručnici. Ale Matvěji Sokolovu dovolili .aby si žil v truhlářské dílně beze všeho dozoru. Spal na hoblovací stolici, halil se v starý kožíšek, třesa se na celém stařeckém těle.

„Jen vodkou dýchám! Probudiš se ráno, necítíš ani rukou ani nohou — prsa zadušena, není čím dýchat. Vypiješ čajovou číšečku vodky — a opět člověk. Já, vaše vysokoblahorodi, ochlasta rozený.“

„Matvěj Vasiljevič proto ani pracovat nemůže, protože lak pije,“ žertovali druzí vězňové.

„Jak to — lak?“

„A to já když vodičky není,“ usmíval se dědeček, „lak se ustojí, dole je kal a nahoře čistý lih. Já ho vodou rozředím a piju. Jako vodka. Tak žilkami proběhne a proběhne takovým ohníčkem. V rukách, v nohách se otepli. Přicházím k sobě.“

*) Nejtěžší žalář na Sachalíně, kde vězňové jsou přikováni.

V tu dobu, kdy jsem ho poznal, žil již v dílně na odpočinku; všichni chovali se k němu s jakousi bezděčnou úctou: už příliš mnoho vytrpěl tento člověk.

Do žaláře byl odsouzen pro vraždu dívky.

„Afimja se děvuška jmenovala. Hezounká byla Afimja. Však i já byl chasník jen což. Chlapík byl chasník, piják já byl, hlupák byl. Slezli jsme se. Afimjo, povídám, chceš si mne vzít? Chci, povídá. Protože jí lichotilo: i líbil jsem se jí i ze zámožné rodiny jsem byl. No a zapletli jsme se. U nás to tak bývalo, ženich s nevěstou se zapletou.“

„A měl jsi ji rád, dědečku?“

„Povídám, až hrůza, jak jsem ji měl rád. Tak rád — ovšem — hlupák jsem byl. Zapletli jsme se, bylo potřeba se ženit. Tatíček s matičkou: zanic! Rodina byla bohatá, hrdá. Za nic a za nic. Já tak, já onak. Nesmíš! Tu ona vidí, že svatba nebude, hnát mne od sebe začala: To víš, moc já tebe potřebuju! I začala s druhými chodit. Já dostal, myslím zlost. Piju; od té doby pít jsem začal. U nás chasníci s dívkami s kopců se projíždějí. Přijdu na kopec — ona s druhým s kopce dolů. Napilý jsem byl. Myslím si: zabiju ho a nic se mi nestane. No, takový jsem byl hlupák. Něco takového najednou si vymyslet: člověka zabiju a nic se mi za to nestane.“

A Matvěj Vasiljevič hlavou kýval a posmíval se mladému člověku, který vymyslil takovou hloupost.

„Odešel jsem domů, sundal se stěny ručnici, přijdu — přikrčím se takhle“ — Matvěj Vasiljevič ukázal, jak se přikrčil — „pu-u.“ Afimja tu ne svým hlasem vykřikla a upadla. Upadla a umřela. Chtěl jsem do něho a zasáhl jsem ji. Nerozeznal jsem opilýma očima. Odsoudili mne: 10 ran knutou a do žaláře. Trestalo se v Moskvě. Jen tehdá jsem i Moskvu uviděl. Pěkné asi město, jen že mně tehdy do toho nebylo. Posadili mne do vozu, zády ku koni a vezli. A okolo tu lidstva! Hoši za vozem utíkají, koukají se, prsty ukazují. Nevíš, kam se dívat. Kupci z krámů vybíhají, prohlížejí.

Někteří peníze do vozu sypou. Jel se mnou kat a sbíral peníze — pro tebe, povídá — Klaním se. Přivezli mne. Den byl trhový — lidu spousta. Položili mne, ach, jak kat knutou po nahých zádech mrská! Často mne mrskali: drali dutkami, holemi i pruty — ale bolestnějšího než knuta nic nebylo." A tento člověk, který do nynějšího stáří vytrpěl tisíce ran dutkami, holemi i pruty bez počtu — po padesáti letech třásl se, vzpomínaje na 10 ran knutou. Jaký to byl asi trest!

„Myslil jsem: nepřežiju! Zrovna jako by celý rok mrskali. A lidé tu všichni peníze sypou a sypou. Sundali mne s lavice, položili do nemocnice, poležel jsem a do žaláře s průvodem mne poslali. Krušno mně bylo v ten čas. Kdyby vodka byla. Ale kde ji vzít. Řemesla jsem neznal, vydělat nebylo kde. Soudruh povídá: Chceš, budou peníze? Jaké chceš, velké. Sami je budem dělat. A pro mne jen kdyby vodky bylo. Pohostil mne a my začali dělat peníze. Chytli nás a odsoudili k holím. Jeho, jako původce, bez pomoci doktora a mne s pomocí."

„Jak to — bez pomoci doktora?"

„A tak tehdy bývalo. Postavili do dvou řad vojáky s hůlkami, přivázali člověka k vozíku a vezou. A oni tu holemi po zádech rraz, rraz. A vozí tak dlouho, pokud nedostane vše, k čemu byl odsouzen. On už mrtvý leží a jeho pořád ještě rraz, rraz. Proto bez pomoci doktora. A jestli s pomocí doktora — to doktor jde spolu. Vidí, že člověk v mdloby upadá, zvolá: stůjte, k lihu dá přičichnout a potom začnou znovu. Za ruku vezme, na hodinky pohlédne: Můžete — povídá — dát ještě sto. Ale jak uvidí, že s člověkem je už moc zle, hned všechno zastaví a s člověkem do nemocnice. Poleží si tam člověk, vyzdraví se, a opět ho na trest vedou. To tak dlouho, dokud všechno nedostal. Soudruh můj, dej mu Bůh nebe, ten hned, bez pomoci doktora skonal. Ale mne, považ, celý rok drali, dokud všechno nevyplatili. Tak rok v nemocnici celý jsem vyležel. Vyležím a znovu dostávám.

Mimo to — ran holí, dutkami a pruty dostal Matvěj Vasiljevič počet nesčíslný.

„Já vždy na trávu chodil", s úsměvem vypravoval.

„Jak to — na trávu?"

„A tak, v zimě nic, držím se v žaláři. Ale přijde jaro, táhne mne to k trávě. Uteku. Tak se někde v létě vláčím a pracuju nádeničinu. Ale přijde podzim — k soudruhům se vrátím. Hned mne odsoudí k dutkám nebo holím a přidají trestu."

Těmito odbočkami „na trávu" vydělal si Matvěj Vasiljevič tři doživotní žaláře.

Vše, co se ve světě dálo, neslo se mimo tohoto člověka, znajícího jen žalář, dutky a pruty. Kromě nesčíslných „útěků" jiných přestupků se nedopustil. Byl člověk naskrz poctivý: sami úředníci dávali mu peníze na koupi potřeb a někdy mnoho peněz a on nikdy nepomohl si ani kopejkou.

„Ale utíkat — utíkat. A to všechno k vůli vodce! Střízlivý — nic a napiju se, první nápad: utéci. Uteču, napiju se, chytnou mne. Jsem ochlasta, vaše vysokoblahorodí!"

K vůli vodce jsme se s Matvějem Vasilevičem pohněvali. Byli jsme spolu přátelé velicí. Kolikráte zdrcen sachalinským cynismem, sachalinskými hrůzami, ptaje se sám sebe: Je-li přece jen nějaká mez pro lidské útrapy a lidskou kleslost? — boje se, že sešílím úžasem nad tím, co kolem se dálo — já přišel k tomuto starci a srdcem jsem si oddechnul, poslouchaje jeho trpělivou stařeckou řeč.

On všechno přežil, všechno přetrpěl a starý stařec patří na vše ve vzpomínkách s dobrosrdečným úsměvem. Kolikráte ptal jsem se sama sebe, patře na ten milý skromný úsměv člověka, jehož tělo a duše půl století tak se mučily: „Má-li hranici mírnost a dobrota lidské duše?"

Toto přátelství bylo udržováno malými službičkami: každého jitra chodil ke mně Matvěj Vasiljevič do kuchyně, a kuchařka měla rozkaz podati mu čajovou čížku vodky, a musila to býti číška, to byla jeho míra.

Ptám se jedenkráte náhodou:

„Byl tu dědeček?"

„Ba ne," odpovídá kuchařka, „už několik dní nechodí."

Šel jsem vyšetřit, není-li snad nemocen. Matvěj Vasiljevič nevrle a suše se se mnou pozdravil.

„Tak co je s tebou, Matvěji Vasiljeviči? Proč pak se na mne zlobíš?"

„Co už — nic už."

„No řekni přec, co se stalo?"

„Co už. Je-li ti líto pro mne, pro starce, čajové číšky vodky, což už..."

Vysvětlilo se, že kuchařka, hloupá a zlá ženská, nabídla najednou, nevím proč, místo obvyklé „čišky vodky" Matvěji Vasiljeviči jen likérovou skleničku:

„Všichni pijou „rjumky" a ty co jsi to za prince! To by se tu našlo lidí, co by chlastali vodku ze sklenic."

Matvěj Vasiljevič odmítl a odešel.

„Já po celý život z číše pil!"

A byl přesvědčen, že mi bylo líto vodky pro něho.

„Matvěji Vasiljeviči! Zaklínám se ti Bohem, že jsem o tom vůbec nevěděl. Přijď jen, čtvrt vědra ti nabídnu, sklenicemi třeba pij — na zdraví!"

„Ne, co už. Líto ti bylo. Líto bylo čišky vodky... A já k vůli ní, k vůli vodce, celý život v žaláři se válím. A tobě bylo líto čišky..."

A oči starcovy zalily se slzami. Ani pohlédnout na mne nechtěl.

Když cítil blízkost smrti odebral se Matvěj Vasiljevič do Alexandrovské nemocnice a požádal zavolati vrchního lékaře L. V. Poddubského.

„Přišel jsem k tobě umřít. Ty mně tak i oči zatlač, Leonide Vasiljeviči!!"

„Ale mlč, starče! Ty letos ještě „na trávu" půjdeš."

„Ne, bratře, na trávu já více nepůjdu."

„A což, bolí tě snad něco?"

„Nic neboli, aby bolelo. Ale jen cítím, že smrt se blíží. Ty už mne k sobě polož! A oči sám zatlač, Leonide Vasiljeviči!"

Přání starcovo se vyplnilo.

Zahrnut péčí, poležev dva dny v nemocnici, tiše a bezbolestně skonal, jakoby usnul. A při jeho posledních minutách byl a „oči mu zatlačil" L. V. Poddubský.

Tak zemřel „dědeček ruského žaláře".

Jedenkráte dal dr. Lobas Matvěii Vasiljevičovi papír, inkoust a péro:

„Dědečku, co ty vše pamatuješ. Co by ti udělalo v prázné chvíli sednout a zapsat, co si pamatuješ. Svůj životopis."

„Proč ne! S radostí" — souhlasil Matvěj Vasiljevič, a již druhý den přinesl nazpět papír, péro a inkoust i čtvrtku papíru, popsanou po jedné straně.

„Tady je to. Napsal jsem."

„Co pak?"

„Životopis."

A podal čtvrtku:

„Životopis vězně Matvěje Vasiljeviče Sokolova. Odsouzen byl k třem doživotním. Čistého žaláře odbyl 50 let. Dostal:

Knuty — 10 ran.
Dutek — několik tisíc.
Holí — několik tisíc.
Prutů — nevím kolik.

Vězeň Matvěj Sokolov."

„Celý životopis?"

„Celý."

VLAST V LÝŘE MACHAROVĚ.

„Mně je zde teskno... V duši mojí žije,
co přinesl jsem z otčiny své sem,
ton hořkosti a tichá elegie,
jež dýše v dálce rodná moje zem."
(Smutné perspektivy, Tristium Vindobona.)

V cizině teprv poznal básník,
„.... že možno cítit v zadumání
kdes pod cizími oblaky
to žhavé Odysea přání
po mráčku kouře z Ithaky ...."
(První dojmy, Tristium Vindobona.)

„A já, jenž jsem tu sám jako prst vztýčený,
k severu obracím zraky,
tam v dálce našedlé tkví moje kořeny
za lesy, horami, mraky.

Ó moje otčino, je to tak divný cit,
jenž hrudí člověka hřeje,
když oko hledá tě přes vrchů modrý štít,
a rty si zavzdychnou: Kde je? ...

Ó moje otčino, ne tam, kde vřava denní
a bombast žurnálů a fráse bez citu
tvou bytost tahají v sobecké zápolení
a jméno tvé si píšou do štítu —

ne u nás, kde to vše se hnusí, protiví,
kde člověk v cynika vzroste,
ne, tak jsem neslyšel ten hlas tvůj teskllivý,
vzdechy a steny tvé prosté —

Zde chápu — — — — — — — — — —"
(Na Kahlenberku, Tristium Vindobona.)

„Buď zdráva, otčino! Vem poslední můj list
— ne jako omluvu, já před tebou jsem čist —
jak pozdrav prostinký, v nějž jsem zas sebe klad.
A moh jsem kratčej jej a lépe vyslovit,
po starém způsobu, jak říkává náš lid:
Já na tě vzpomínám, mně po tobě se stýská
a mám tě z celé duše rád!"
(Epilog, Tristium Vindobona.)

„Ta snítka jabloně! Z rodného vzpjala sadu
své tílko troufale přes chladnou bílou zeď...
Kmen, z něhož vyšla, tkví jak ztracen pro ni vzadu,
a ona mísí se ve cizích stromů spleť.

Jí ruka sadařů se netkne, neostříhne
jí uschlé výhonky v dnech prvých podjaří;
když k zemi kloní se, jí nikdo nepozdvihne,
tlum žravých housenek jí nikdo nemaří.

Peň rodný posílá jí stále sic dost mízy,
však ona žene se tím dál a dál jen zas,
a její jablka jí serve ruka cizí,
když podzim nastane a česání je čas...

Tak jen když rodný strom pod slunce vřelým vznětem
jásaje zhalí se v slavnostním příkrovu,
ta snítka ubohá červenobílým květem
v tom cizím stromoví se hlásí k domovu ..."
(Sborník Čechů dolnorakouských.)

„Ta láska k vlasti snadno chápe se,
když několika slovy zatřese,
jež po pár roků mají dobrý zvuk . . .“

„ . . . . . Zda však pochopit
dovede jednou někdo onen cit,
jenž stokrát vysmán, schlazen, oklamán,
v tmách vidí ten náš obzor veškerý,
zří v příští časy okem nevěry
a trhá cetky, které národ baví,
a klade nůž do hnisajících ran?

Cit pochopit, jenž trysk' jen v žluč a vztek,
žár pochopit, z nějž ani paprsek
nepadá v příští dráhu, boje, dny,
jen silná hrdost, a ta vyrazí
jen hořkostí a všecko odhází,
co slabí nás a co je nehodno nás,
naděje, sny, roj přátel šalebný? . . “
(Epilog, Golgatha.)

„nenávidě má z duše rád
ten bědný a bídný lid český.“

„náš národ! . . . Bez kormidla, cíle, vesla
se před přístavem vrahů potácí,
s prava i leva lapá fráse, hesla,
v nichž všechnu sílu, zápal utrácí . . .“
(Smutné perspektivy, Tristium Vindobona.)

„A my si v příští bouře plné časy
mělčíme ducha nadějí jen planou
a kupujeme pěknou nervositu
nevyplnitelnými illusemi . . . .“
(Bolestná epištola, Tristium Vindobona.)

„ . . . . . Před extasí a opilostí ducha
chraň národ, Pane!

Tvrdými nás učiň,
tuhými v sobě, chladnými jak ocel . . .

. . . . . Tu tvrdost dej nám,
ó Pane hladkou, tvrdost ocelovou —
a jsme-li dosud železem jen měkkým,
nechť dopadá Tvůj perlík v naše tělo,
ať duní to v nás, ať si hřmí ty rány,
ať odletí ty třísky nestatečné,
jimž není dáno ocelí být jednou,
ztvrď, Pane, nás, by příští temné časy
nás našly tak . . . . .

. . . . . Ocelí ty modrá,
ty, silná v sobě, na nic nespoléháš,
jen na sebe, jen na tu tvrdost svoji,
tu hrdou, egoistní, chladnou tvrdost —
ó Pane, jsi-li, slyšíš-li a můžeš —
tou ocelí, tou ocelí nás učiň!“
(Žalm, Golgatha.)

. . . . . . Češství mé je částí
života mého, které pociťuji
ne jako slast a rozkoš, však jak vážnou
vrozenou povinnost. Má vlast jest jen ve mně,
tu nepřistřihnu na komando něčí
a neobarvím podle denní mody;
ji nevezmou mi; ona bude žíti,
když nad mým hrobem bude růsti tráva,
dál v jiných duších — v nich-li zajde jednou,
pak mrtva jest, jak pěl to starý Kollár.

A pracuji-li pro ni, pak to práce
je pro češství, jak je cítím v sobě.

A budu-li kdy na ně hrdým, budu
jen na svůj život hrdým . . . . .“
(Traktát o vlastenectví, Golgatha.)

„ . . . Dál jdu, jak šel jsem. Šel jsem, jak jsem musil,
a místo své si komandovat nedám.

S tím světem jsme si byli cizí dosti.
Styk náš byl jenom: rána proti ráně.
K budoucna soudu hodím svoje kosti
a, doufám, také vítězné své zbraně.“
(Solus sibi, Golgatha.)

„Nemám rád té poesie,
jež jak oslazená voda
padá do té mizerie
zoufalého století.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Mám rád verše volné, smělé,
které třeba drsně zvučí,
odvahu však mají v čele
a ve štítu pravdy znak!“
(Sloky literární, Confiteor II.)

„ . . . . K bojování narozeni,
bojováním tuženi,
nesem klid, nesem boje,
zmatek, strach a zděšení.
A co chováme si v srdci
jako zář svých zřítelnic,
to nám bude jednou soudcem —
nikdo víc!“
(Piráti, Golgatha.)

„Jsme mínéři, jdem s prvým světla svitem
a pracujeme ohněm, dynamitem.“
(Intermezzo, Tristium Vindobona.)

Tyto aforismy vybral dr. Bedřich Drož do brošury: V z p o m í n k a n a k r a j i n s k é v ý s t a v y v Třebíči a Br. Kloboucích. Praví na konec: „Ve vylíčeném nazírání na vlast a vlastenectví jeví se Machar jako syn své doby, své generace, jako moderní český člověk, revoltující a protestující proti stávajícím poměrům života, národního a panujícím řádům společenským, naplněný pessimismem, nikoliv oním starým pessimismem ni oním světobolem romantiky, jenž zžírá v našich dnech lidstvo, nýbrž tajemnou nemocí nejisté, nevyzpytatelné doby.

Je to charakterickým příznakem chaotických poměrů a neurovnaných názorů národního života v naší době, že byl i tento velký pěvec český — vedle Svatopluka Čecha rozhodně náš největší básník národní, politický a sociální — od mnohých českých srdcí nejen nepochopen, nýbrž i kaceřován a stížen vlasteneckým anathematem.

Velký pěvec „Golgathy“ nebude mně snad vykládati ve zlé, pokusil-li jsem se reprodukovati v

slavnostním okamžiku některé mohutné tony a úchvatné melodie jeho Foibem Apollinem požehnané lyry, jež posvěceny jsou té opravdové, hluboké, nezištné lásce k vlasti, upozorniti s pocity vděčnosti na významné a svérázné plody tvorby jeho básnické, z nichž tak často čerpal jsem v těžkých chvílích dnešního našeho národního života posilu a útěchu pro přítomnost a naději pro budoucnost."

MIKULÁŠ LENAU:

ČERNÉ JEZERO.

Kol tůně jezera po horách jedlí řada,
jich mihotavý stín tam ve prohlubeň padá.

Báň nebes pokryta je bouřlivými mraky,
však tiše rákos ční a vichry ztichly taky.

Tak vážný je ten kraj a zhřížen v sebe, němý,
jak v tůni utonul by s ozvěnami všemi.

A jako sední pozdrav mně to ticho zdá se,
jak vůle poslední, neb když tak s bohem dá se.

Tak vážný je ten kraj, mne nutí, abych žel
a přání poslední v ta vodstva pohážel.

O, dolů, naděje! vy snové rozdrásaní!
Ty lásko sladkobolná nocí beze spaní!

Vy zklamaly jste mne; má rána věčně stůně,
však dosud sílu mám, by shltla vás ta tůně. —

Již vítr vstal, jej zřím, jak čeří vody v sítí;
či ještě jednou chce mou hruď snad obměkčiti?

U břehu rákos chví se, teskně šepotá mi,
a ve vichru lká les na stráni nad skalami.

Ty přírodo již jdeš! tvůj háv již šumí v dál,
jak milenky mé šat, když jsem ji čekával.

Přec tedy chceš mou šíj' obejmout naposledy?
a zpěvem lichotným chceš zvábiti mne v bědy?

A divě lítá hrom a bouří vichry řvou
a tůň je jeden žeh, když blesk jde oblohou;

tak ozařují tůň, jak když z přešťastných chvílí
mé blahé vzpomínky mým ztmělým srdcem pílí.

O blázne! praví mi, co bludy usoudily!
Ty naděj můžeš, máš zde svrhnout v hrob v té chvíli!

Však chceš-li v jezeru utopit lásku svoji,
tož nejprv musíš sám tu zhynout ve příboji!

Method Kocian.

DĚTSKÝ KOUTEK.

J. KRUŠINA.

Včelka.

V měsíci březnu bylo několik krásných teplých dní. Za oknem v kuchyni se objevila včelka. Snad ji tam přivábily kvetoucí hyacinty, jež sem byly dány z pokoje na odpočinek, a kytice vadnoucích sněženek a fialek, jež se sem také přestěhovaly z vázy do malé skleničky, po tatíčkově svátku. V kuchyni byla jen malá Růža se služkou Nandou. Snad si jich obou všimla ta včelka za oknem a dívala se na ně svýma velikýma očkama. Jistě tu nebyla teprve chvilku, protože okno dnes ještě nebylo otevřeno, a viděla tedy všecko kutění malé cacorky, jež tu měla v kuchyni svůj dětský koutek.

Byl to pravý koutek, mezi dvěma stěnami a kuchyňským stolem, ale bylo v něm jak v pokojíčku. Někdy! Nebo Růža — čtyřletá! — velmi často „uklízela", nebo zas přestavovala, nebo se stěhovala s některým nábytečkem či s některými svými „dětmi" do jiných koutů — ba leckdy zavinula některou panenku do kapesníku nebo do zástěrky, popadla košíček, do něhož nacpala papírků, a slunečníček a vypravila se vám až do Prahy!

Arci jen do „panenčiny" Prahy, a ta nebyla dále než na chodbě u okna, kde stál květinový stolek. Ale od té Prahy šla také „panenčina elektrika" — dávno a dávno si ji tam Růža naznačila křídou sama a dávno a dávno už byla smazána, jak se podlaha myla, ale Růža ji tam pořád ještě viděla —, a ta elektrická dráha šla až do Libně (zas jen do panenčiny Libně, bylo to u dveří na schody) na „Rasák", kam zvala Růža pokaždé někoho, aby jí přišel naproti, aby nešla sama z Libně domů. Vidíte.

A uklízení? Řeknu vám pravdu. Růža má velmi pěkné hračky, ale mnoho jich má uschovaných. Víte proč? Protože — protože — nejraději si hraje na příklad se žbánečkem, když už je bez ucha — s kravičkou, když má rohy uraženy — a nejmilejší panenkou jí byl po kolik dní „Modroušek" — malá panenka v modrých šatičkách, zamhuřovala očka, když se položila, ale chudáček „spadla" jednou s okna, tak že jí z hlavičky zbyly jen vlásky. Vlásky jí Růža přivázala ke krčku tkaničkou, a Modroušek se stal mazlíčkem.

Potom tam je v koutku „Růženka" s plechovou hlavičkou, také velká neposeda, té se stalo před časem horší neštěstí. Tenkrát nosila také modré šatičky, župánek takový, ale byla

jednou s matinkou (to je jako Růža, těch panen matinka) na dvoře, odběhla kamsi jen několik kroků, ale tu ji chytil pes Brouk do tlamy a tak ji potrhal, až z ní bylo jen trochu hadříků a hromádka pilin. Hlavička vydržela, dostala tedy nové tělíčko, nové šatičky, ale panenka, když se vystonala, už nebyla tak milá.

Přibyla do rodiny tenkrát veliká panna, jíž se pořád jen říká „Vlasatá", a ta na chvíli v koutku panovala. Jí ustupoval i kaučukový „Toník" i malá dřevěná Kačička musela ji někdy pustit do postýlky.

A když někdy — na chvilku — přijdou do kuchyně na návštěvu obě veliké panny z ložnice a někdy přivezou na dětském kočárku i zavinutého „Pepička", který má ještě lahvičku s cumlíčkem, — ani se nemají kam posadit. Máť Růža ve svém pokojíčku také několik zvířátek a potřeby ku praní. Není tedy divu, když to pořád přestavuje a „rovná". — — —

Tak bylo také tenkrát odpoledne, když Nanda v kuchyni domývala nádobí a Růža byla zaměstnána nějakou domácí prací ve svém hospodářstvíčku.

Včelka za oknem seděla na modravém kvítku vadnoucího hyacintu a dívala se na ty dvě dělnice v kuchyni. Ale omrzelo ji to. Sluníčko, jež sklem okna tak mile hrálo, bylo jí milejší. Vzlétla s květinky proti němu, narazila hlavičkou o sklo a bzučíc lezla po tabulce a hledala, kudy ven, až si jí Růža všimla.

„Jé, Nando, to je divná moucha!"

„Ale kde by se tu vzala moucha," odbývala Nanda. „Takhle za několik neděl!"

Však přece šla k oknu a podívala se,

„To je včelička," řekla, „ne moucha!"

Růža se radostně zasmála. „Včelička? Co dělá med?" ptala se. O včeličkách slýchala mnoho zajímavého od matinky a nyní jí to všecko zakroužilo v hlavičce, jak si na to vzpomínala. Dávno a dávno si přávala vidět živou včelu a mít ji doma. Bude-li ještě malá, umínila si, že ji bude krmit kašičkou z medu a květného prášku, jako prý staré včely krmívají mladé, a potom jí udělá úl. K tomu se jí zdála nejlepší krabička od svíček, tam by měla včelka pohodlí. Až pak bude léto a venku dost květu, bude pouštět včelku z úlu na pastvu a budou spolu střádat med. Dosud to bylo všecko jenom sen, jen tajné přání, a ejhle! Nyní včelka, první včelka, již kdy byla viděla, sama k ní přichází. Honem — kde je „úl"!

Ale zas měla pochybnosti. Je to mladá nebo stará? Umí už sama jíst či se musí ještě krmit? Dříve tedy než úl, sháněla potravu pro včelku. Med — med — matinka má někde med, ale Růža chtěla matinku překvapit a připravit vše sama. Med je sladký, cukr je také sladký, tedy cukr zatím bude místo medu dobrý. A místo květného prášku — ach, kde by ho vzala ubohá! Nu trošku mouky třeba — nebo, vždyť se vaří též dobrá kašička z krupice — což, třebas i krupice . . . .

Nanda byla zamyšlena. Utírala zvolna nádobí, věšela je a ukládala, myslila na věci docela jiné než na Růžinu práci.

A tu náhle byla matinka vedle v pokoji vyrušena výkřikem. Odhodila prádlo, jež ukládala do skříně, a poskočila ke dveřím.

Růža to v kuchyni tak bolestně, tak úzkostně vykřikla.

„Co se stalo?!" matinka zvolala a chopila dítě do náručí.

Služka, ulekaná, nevěděla ani, kde je, a dítě pro pláč a pro křik sotva dechu popadalo. Jen ručkou třepalo a zvedalo ji do výše.

„Bože, snad včela —", zvolala Nanda a prohlížela jí ručku.

Včela — opravdu! Bezduchá, rozplesknutá, ležela nyní opodál na stole — opodál malé krabičky o pestrém víčku, v níž měla míti tak útulný příbyteček, a opodál malé mističky, v níž byla uchystána slaďounká kašička.

„Tady je — bekaná!" řekla služka a chtěla včelku rukou smésti.

„Ne, ne, — Nando! Nechte mi včeličku, nechte mi včeličku!" volala však malá včelařka zajíkajíc se pláčem, a tak to bylo všechno leknutím odbyto.

Za chvíli na to Nanda i matinka pracovaly dále a Růža sedíc na podnožce ve svém koutečku, opuchlou ručku ovázanou, chovala na klíně mrtvou včelku zaobalenou pečlivě v panenčině podušce, kolébala se do předu, do zadu a zpívala svoji nejmilejší ukolébavku:

Skoč, panno, do vody
pro ty černý jahody!
Proč bych já tam skákala
své sukvnky máchala?
Kde bych já je sušila?
U pana Víta!
Vít není doma,
jel do Berouna,
pro čtyry ovce,
pro pátýho berana,
snědli jsme ho s rohama!

———

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Konec konců jsem se úplně přesvědčil, že moji posluchači k pochopení bible, té knihy plné tak vysoké poesie a vznešené prostoty, ještě nedorostli; stalo se mi tenkráte pochopitelným i to, proč čtení bible vyvolává tak často různá porušení rozumu v prostých a nábožných lidech. Přistupují k ní s hlubokou, čistě dětskou vírou v to, že každá řádka této svaté knihy musí být čistá, zbožná a mravoučná, a když místo toho nalézají pravdivou, nepřibarvenou kroniku prvopočátečných mravův a životních kolisí všeho druhu, se všemi svými temnými a časem i špinavými podrobnostmi, tu jistě nevědí rozpaky kudy kam, nejsouce s to, aby si vybrali všeobecnou vše oduševňující ideu i nevědí, co si mysliti. Prostý člověk pojímá svatost právě tak, jako krásu. Krása na př. ženy je mu jen tenkráte blízká a srozumitelná, když píchá do očí ostrými, vypuklými a ve své kráse banálními formami a barvami, když na ní je vše prudké a oslňující a není ani jediného rysu ukazujícího, že máš co dělati s živou, duší mající bytostí a ne s marionetkou nebo s andělem namalovaným laciným malířem ikon. Svatost musí právě tak býti bez poskvrnky svatá. A jací jsou to svatí lidé, když některé jejich činy, dnešního času podléhaly by kodexu zákonů o trestech a mohly by vésti do vyhnanství? . . .

Zkusil jsem také evangelium čísti. Ukřižování udělalo ohromný dojem a komorou ozývaly se o něm rozmluvy připomínající mi slova divocha Chlodviga, krále Franků v: „Ach, proč jsem tam nebyl se svými Franky!" Pokud se týče ostatních částí evangelia, ty vyvolávaly málo zájmu. Nejmohutnější a nejkrásnější místo podle našeho názoru, kázání na hoře, minulo se docela s účinkem. Ba i sám Paramon, hlavní horlitel pro víru v naší komoře, prohlásil:

— Nikoliv, bibli já více schvaluji . . . To není pro nynější lid psáno . . . Oko za oko, zub za zub — to je pro nás!

— A pro mne, dvě oči za jedno a všecky zuby za jeden' — dodal Čirok.

Přiváděla mne v zoufalství a přímo v úžas neproniknutelná temnota, panující ve většině těchto v prvotním stavu se nalézajících rozumův, a často jsem se tázával: je-li možná, aby tam, „v hlubině Ruska" bylo ještě více temnoty a všeliké rozumové divokosti? Je-li možno, aby tito lidé — titéž ruští lidé, jenom blíže dotčení odleskem městské kultury, byli jí osvíceni i zkaženi?

Při příležitosti seznámím blíže ještě čtenáře s některými obyvateli své komory, aby se mu stala docela jasnou ona rozumová i mravní atmosfera, v níž musil jsem žíti a být.

Tak „vězeňská tráva beze jména", Jaška Pervanov, Tarbagan podle přezdívky, parášník, o němž jsem se již nejednou zmiňoval.

Svého druhu zajímavý exemplář. Připadalo, že se narodil na svět jen proto, aby mohl žíti ve věznici a vykonávati povinnosti parášníka. Maličký, tlusťoučký s odulou, rudou tváří a svislým břichem, s krátkýma nožkama, které kráčely jaksi těžko a neobratně, sypal se drobnými krůčky, a živě připomínal svou postavou ono sibiřské zvířátko, jehož jméno nosil. K dovršení podobnosti i barva jeho nevelké bradky i vlasů na hlavě byla žlutá. Nic na světě ho do té míry nezajímalo a nerozčilovalo, jako čistě vězeňské otázky a zájmy, karty, prodej věcí a plat za ně vlastní kůží atd., a bylo si těžko představiti, že by Jaška Tarbagan byl jednou také žil na svobodě a zaměstnával se také nějakou jinou prací kromě vynášení kádí. A zatím i on kdysi žil, kdysi byl člověkem, měl ženu a děti . . . Pocházel z Kubáně. Ve čtrnácti letech již odseděl si celý rok v místním vězení pro podezření z koňské krádeže a tam dle jeho vlastních slov poprve se zkazil. Když byl odveden k vojsku, byl poslán sloužiti do Rigy, kdež brzo upadl v tresty a byl i tělesně trestán. Ale zvěděv již jako děcko, co je to vězení a trestanecký život, nelekal se žádných trestů a spouštěl se rychle po nakloněné ploše pijáctví a krádeží. Jednou okolností div že nevystřízlivěl. Chytili ho jednou při krádeži koně, svázali ho, zapíchli mu sedm velkých jehel do paty a pustili ho pak do širého světa . . . Ale brzo dopustil se takové věci, za níž dostal se najednou na Sibiř. Několik opilých vojáků zbilo v nějakém nečistém pelechu téměř do smrti neoblíbeného šikovatele a byli za to postaveni před soud; zároveň s nimi odsouzen byl i Pervanov ke ztrátě všech práv a do osad v Jenisejské gubernii. V osadě nepobyl déle jednoho roku, nedělal ničeho, existuje jen samými zločiny, t. j. kradením pod okny. Na konec ve společnosti s druhým takovým rytířem zabil mužíka, pro pytlík pšeničné mouky a tím si vydělal ještě deset let vyhnanství. Nepochybuji, že i celý ostatní život jeho půjde na vlas takovou dráhou. Pracovati neumí a nechce a ukáže-li se, že se drobnými krádežemi těžko uživí, půjde z osady na toulku, cestou bude lapen s nějakou „hodností" (což v trestaneckém jazyku znamená zločin) a přijde opět do vyhnanství. Na konec všeho ráčí na Sachalín. K ocenění mravnímu je neobyčejně karakteristický jeho poměr k rodině. Dle jeho slov, neměl celých sedm let žádných zpráv z domu a sám umínil si, že nebude nikdy psát, aby matku svou nepohoršil svým vyhnanstvím.

— Ať si raději myslí, že jsem umřel.

A tu jednou obrátil se na mne s neočekávanou prosbou, abych mu napsal domů dopis. Udiven, tázal jsem se ho, proč si jinak rozmyslil. Tarbagan přišel trochu do rozpaků a pravil:

— No, což! Snad mi aspoň trochu peněz pošlou.

Když jsem měl dopis již napsaný, dověděl jsem se, že Tarbagan před tím všecko všudy prohrál . . . Odpověď přišla, když už se nalézal ve volném sboru. Potkav mne jednou za věznicí, začal na mne radostně mávati čapkou a křičet:

— Dostal jsem psaní!

— Co vám píší? — vyptával jsem se ze zdvořilosti.

— Rubl peněz mi poslali . . . Žena — tak šest let již — beze stopy zmizela . . . Matka je živa a zdráva.

Za jeden rubl, který v tu chvíli prohraje v kartách, tento člověk nerozmýšlí se prodati klid matčin!

Podivno však, že i v této věčně ospalé, otylé a jako pro trestnici stvořené hlavě stále bloudila myšlénka o svobodě. Často, když vracel jsem se z dolu, přicházel ke mně a široce se usmívaje, šeptával tajemně:

— Říkají, že půjdu také brzo do volného sboru... Návrh již šel (t. j. referát o trestanci k vrchní správě vyhnanecké.)

Kýval jsem mu sympaticky hlavou a usmíval se. A nač pak je takovému tvoru svoboda? případá člověku. Nač je svoboda krtkovi, svišti, tarbaganu, myši polní, jimž celým světem je jejich nora a jejichž celý život záleží v jídle a spánku?

Ale obraz Tarbagana nebyl by úplný, kdybych o něm neřekl ještě několik slov. On beze vší pochyby vtělil v sobě nejen nejšpatnější, nýbrž i nejlepší stránky trestaneckého světa. Zkažen byl, pravda, až do morku kostí; nejodpornější vězeňské zvyky a zvrácené záliby osvojil si nejvyšší měrou. Režim Šelajské trestnice nedovoloval trestancům, aby se zvrhli docela: bylo v ní poměrně málo lidu, vše bylo na dohled a když doneslo se něco k sluchu Šestiokého, on rychle a po svém způsobu vyrovnal se s vinníky. Proto musili se omeziti jen na slovné výlevy a v tomto ohledu Tarbagan mohl překonati všecky. Ačkoliv mluvil málo, obrátil řeč vždycky ke svému oblíbenému předmětu. Ba i na samy ženy hleděl svým vlastním způsobem, z čistě tarbaganského hlediska: přirozenými svými půvaby ho málo poutaly . . . Ale pravil jsem již, že Tarbagan měl též i své dobré stránky. Jako věčná vězeňská krysa, považoval za cosi jako povinnost — opatrovati trestanecké tradice a pravidla, a vysoko třímati prapor vězeňské cti a soudržství. Pravda, na schůzích nebylo nikdy slyšeti jeho hlasu a sami trestanci jmenovali ho „trávou beze jména“, avšak bez takové trávy ztratil by vnitřní vězeňský život svou fysiognomii a trestanecký svět by upadl bez takových bezejmenných hrdin do konečného rozkladu. Tak na př. dodávati zavřeným v karceru tabák, maso a pod. bylo výlučně úlohou Tarbaganovou, povinností i právem, kterých ho nikdo nezbavoval. Ostatně jsem vůbec zpozoroval, že vězeňští vůdcové, „Ivani“ a „gloti“ omezují se ve většině případův toliko na to, že přinášejí hmotné oběti a stojí na stráži, střežíce dozorce, ale do ohně nebezpečí že lezou vždycky lidé, kteří ve věznici hrají nejnepatrnější úlohu, ba kteří byli předmětem obecného posměchu. Nikdo „neštěkal se“ směleji s dozorci než Tarbagan. Jeho tarbaganské naťkání bylo arciť velice komické a často jen rozesmálo ty, proti nimž mířilo, avšak pod nátěrem této komiky vrhal do očí někdy ostrou pravdu, na níž by se žádný z „Ivanů“ neodvážil . . . Takový byl Jaška Tarbagan.

Při této příležitosti sdělím zvláštní pozorování, které učinil jsem, pokud se týče parášníků Šelajské věznice. Byli zrovna jeden jako druhý, jakoby přímo samou přírodou byli stvořeni k svému řemeslu: ospalí, nemotorní, neumytí, tělesně nečistí, otrhaní . . . Tak byl po Tarbaganovi druhým důstojným představitelem vážené korporace jeden Moldavan příjmením Ababij, ale přezdívkou „švabí osrdí“ zvaný. Trefná jména umějí trestanci jeden druhému dávati. Neviděl jsem nikdy v žití švabího osrdí; ve své nevědomosti ani nevím, jest-li existuje a existuje-li, jaký má tvar; ale stačilo jen podívati se na tu maličkou, bezzubou, věčně cosi breptající postavičku s dlouhými, ševelícími se vousy, aby každý ihned přiznal překvapující podobnost její zejména se švabím osrdím . . . Teprve za pozdějších časů, když správa Šelajské věznice odstranila v praxi volební dozor a začala sama ustanovovati trestance na všecky vězeňské povinnosti, korporace tato ztratila svůj všeobecný, ostře do očí bijící ráz.

(Pokračování.)

Zemský soud potvrdil konfiskaci minulého čísla:

„Zabavení periodického tiskopisu Besedy Času čís. 35. ze dne 6. září 1903 se schvaluje dle §: 489 ř. tr. další rozšiřování téhož čísla se zapovídá dle §: 493 ř. tr., a nařizuje se zmaření výtisku zabavených dle §: 37. zák. o tisku. Důvody: V básni závadné haní se učení církve katolické, v státě zákonem uznané o zúctívání Panny Marie. Proto bylo návrhům c. k. státního zastupitelství vyhověno jak shora uvedeno.

V Praze, dne 5. září 1903.“

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 20. září 1903. Číslo 37.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

SACHALÍN.

Ukázky z nejnovější, moderní knihy o Sachalíně, sepsané V. M. Doroševičem. — Překládá Jiří Skorkovský.

II.

Lidojedi.

Motto:

Dokud šli jsme z Tjumeni
jedli jsme husy,
když jsme šli do Onora
žrali jsme lidi.

Sachalinská píseň.

Pavel Koloskov byl poprvé vyslán na Sachalin na 10 let pro loupežnou vraždu. Potom se pokusil o útěk, byl chycen, vymrskán dutkami a odsouzen k doživotnímu žaláři. Mladý ještě chlapík, nízkého rostu, širokoplecí, vskutku „mohutný". Chodí obyčejně samoten okolo polí, ohražujících oddělení pro okované, ponurý, jako vlk neustále pobíhající okolo mříží své klece.

„Uprchli my se soudruhem od trestnických prací" (klestili pralesem cestu do Onora), vypravuje Koloskov.

„Vzali jste sebou zásoby potravy?"

„Ne. Jaké tam byly zásoby? Je pravda, když utíkáme tulačit, vždy se zásobíme, suchary sušíme. Ale tam jich nasušíš. Končíš práci, zhltneš, co ti dají — a jakobys ani nejedl. Proto jsme také utekli."

„Nezeptal jsi se ani, jak se soudruh jmenuje?"

„Nemělo to smyslu. Šli jsme, šli pralesem, smrt se přiblížila. Soudruh se svalil a umřel."

„Sám umřel?"

„Sám. Onemocněl a zemřel. Já sám potom zúmyslně na sebe udal, že jsem ho zabil. Nu, zemřel on, vidím, a se mnou také tak bude. Sebral jsem chrastí — sirky jsem měl při sobě — zapálil hranici, z těla několik kousků jsem vyřezal a na uhlí si upekl. Ale těla jsem nejedl, zúmyslně jsem to udělal. V mošničku — každý tulák má míti mošnu — v mošničku jsem vložil tělo, vyšel na cestu a sám sebe jsem obvinil: Jsem ten a ten a jedl jsem lidské maso. Jen k vůli tomu, aby mne zatkli a posadili do žaláře. Kdyby toho nebylo, poslali by mne nazpět na trestnické práce."

Ale Koloskov celou pravdu nepovídá.

„Bojí se," vysvětlil mně jeden vězeň, „jste člověk nový. Ale my dobře víme, že jedl."

Viděl jsem svědky toho, jak zatčeného Koloskova s jeho strašnou mošnou přivedli k pracím.

Vězňové mu nadávali, zbít ho chtěli, a byli by ho zabili, kdyby ho nebyli chránili dozorci. Žalář nechtěl věřit v takový strašný zločin a přinutil Koloskova, aby na místě jedl upečené maso, které u něho našli.

„Jakže, ty zde povídáš, žes zabil a jedl? Dokaž svou chrabrost. Jez!"

A Koloskov jí u přítomnosti vězňů, donucen jsa vyhrůžkami.

„Dobré, chutné maso. Lepší než každé zvířecí!"

Smál se dokonce při tom. „Žádného odporu na jeho tváři nebylo znát", dosvědčují lidé, kteří ho viděli.

Já jedenkráte v rozmluvě připomenul Koloskovi tyto podrobnosti.

„Lhou-li ti lidé, nebo ne?"

Koloskov se odvrátil: „Eh, co už vzpomínat, na to, co bylo", máchnul rukou.

Ze dvou druhých „lidojedů" živ jest pouze jeden, Vasiljev. Jeho soudruh Gubar, s kterým společně spáchali zločin, zemřel, nepřeživ trestu. Gubar nevydržel pracovat na onorské cestě, přemluvil Vasiljeva i Fedotova, vězně-mladíka 20ti letého a utekl s nimi. Fedotov byl zabit Gubarem hned druhého dne.

„Já si myslím, že už k vůli tomu ho přemluvil k útěku, aby ho zabil a snědl. Už předem si to vymyslil," vypravoval Vasiljev. V jeho vypravování, velmi podrobném a detailním, je nejstrašnější noc před vraždou.

„Fedotov, ten o ničem nevěděl. Ale já jsem zimnici dostával, neboť jsem slýchal, že

Gubar již dříve, když se pokusil o útěk, soudruhy zabíjel a jejich tělem se živil. Když nastala noc, usnul Fedotov, ale já nespím. Zuby mně drkotají, aby mne nezabil Gubar. Utekli jsme ovšem beze všech potravin. Na práci jsme beztoho hladem div nepošli, kde tedy nabrat zásob? Na úsvitě povídá ke mně Gubar: Budem mít co jíst — a kývnul hlavou na Fedotova. Zatřásl jsemse zimou: — Co to povídáš? — Dech jsem ztrácel. Ale zas strach mně pojal: Jestli že zamítnu,přemluví Fedotova a potom zabijou mne. Souhlasil jsem tedy. Poodešel jsem pít k potůčku, vracím se, a proti mně jde Gubar, bílý jak plátno. — Máme, povídá, co jíst. Odebrali jsme se k tělu . . ."

Vasiljev je zdravý, 35letý muž, ohromné prý tělesné síly. Jako většina velmi silných lidí — je neobyčejně dobrosrdečný. A já s úžasem patřil na toho velikána, hovořícího s dobrosrdečným, jakoby omluvným úsměvem. Tak málo se podobá „lidojedu".

Varovali mne seznámit se s Vasiljevem. Krátce potom, když byl chycen, sešílel a dosud rozčiluje se a začne šílet při každé vzpomínce na tento čin.

Ale můj interes k tomuto neobyčejnému zločinci byl příliš veliký; seznámil jsem se s Vasiljevem a zeptal se ho, nemohu-li mu být v něčem prospěšným. Vasiljev odvětil:

„Ne! Čím pak?"

I peněžitou pomoc odmítl.

Seděl přede mnou ve velkém a zřejmém rozčilení a po dlouhé pause, hledě někam stranou, pravil svým měkkým krotkým dobrým hlasem:

„Vy byste se patrně rád dověděl o mém .. skutku?"

„Je-li vám tak těžko vzpomínat na to, netřeba."

„Ne, co už... Vždyť já vím, že vy ne ze zvědavosti. Vy k vůli vědě. Vy celý náš život, jak je, popsat chcete. Hodí-li se vám můj skutek — račte — jsem ochoten..."

A pověděl mně, červenaje se, bledna, rozčilen strašnými vzpomínkami, všechny podrobnosti, jak přistoupili k tělu, vyřezali měkké části z těla, vyňali játra a uvařili si polévku v kotlíku, který sebou přinesli.

„Mladé kopřivy jsme rozsekali a přidali k vůli chuti."

Vasiljeva litovala celá věznice.

„On není vinen. On nezačal. On není takový člověk."

Gubara všichni nenáviděli. To byl jeden z nejhnusnějších a z nejhroznějších vězňů, postrach a hrůza celého žaláře. Mimo to, jak jsem již pravil, kolovala o něm pověst, že i dříve na útěcích jedl lidi.

Na Sachalíně všichni lidé do jednoho tvrdili, že vězňové složili se mezi sebou po kopejkách a zaplatili katovi Komlevu 15 rublů, aby ubil Gubara do smrti.

Kati jsou umělci, virtuosové v umění vládnout dutkami a žádný ani nejzkušenější zrak náčelníkův nerozezná, s jakou silou bije kat. Zdá se, že po celý čas stejně se strašnou silou. A zatím jest na sta odstínů.

Je faktum, že Gubar i Vasiljev byli odsouzeni ke stejnému počtu ran dutkami. Trestal je Komlev oba v jeden den. Vasiljev vytrpěl celý trest a zůstal nerozsekán. Gubara po 48. ráně nesli ve mdlobách do nemocnice a za tři dny umřel.

Ptal jsem se Komleva, je-li to pravda, že dostal 15 rublů za to, aby ubil do smrti Gubara.

Starý kat neodpověděl ani ano, ani ne, řekl pouze:

„Což pak... Jsem člověk chudý!" A zamlčev se trochu, pronesl důvod vše omlouvající: „Sachalin".

Mně o tomto strašném trestu vypravoval doktor, přidělený úředně k výkonu.

„Už i pouhé slavnostní vzezření Komleva mluvilo, že stane se „něco" neobyčejného. On vykřikl svoje tradicionalní „Přidrž se" před tím, než dal první ránu, tak, že jsem se zachvěl a odvrátil."

„Komlev „kladl" rány pomalu, „řidčeji" ale „silněji", aby trestaný „procítil" každý úder.

„Častěji! Rychleji!" několikráte křičel doktor.

Když se častěji po sobě bije, není bolest tak hrozná. Omámený člověk nestačí pocítiti každý úder odděleně.

Ale Komlev nespěchal... Po 48. ráně Gubar byl „hotov".

„A přece jen 48 takových strašných ran vydržel. Jaký to byl bohatýr!"

Vasiljev se zbláznil. Zachvátil ho strach. Onemocněl stihomamem v nejzuřivější formě.

„Nedám se! Zabiju, kdo vejde!"

Lstí ho dopravili do nemocnice. Tam odepřel přijímat potravu, tvrdě, že ho chce doktor otrávit a konečně jednoho hrozného dne uprchl. Byl to skutečně hrozný den: celý měsíc nepodařilo se chytit Vasiljeva a to byl hrozný měsíc pro váženého, celou věznicí milovaného lékaře N. S. Lobasa. Vasiljev pobíhal stále někde okolo, hledaje příležitost setkat se a zabít lékaře. Celý měsíc rodina páně Lobasova třásla se, když vyšel na ulici. Konečně šíleného chytili a on pod dozorem téhož dra Lobasa se uzdravil, upokojil, a nyní miluje-li koho Vasiljev, je to dr. Lobas.

Žalář vypravuje, že v okovně je mnoho takových vězňů, kteří na útěku živili se z hladu masem zabitých nebo zemřelých druhů. Jeden z nich, na kterého mně ukázali, že prý jedl maso svého soudruha, když jsem se ho tázal, je-li to pravda, co o něm tvrdí, odpověděl:

„Je to všecko jedno, zklofají to ptáci. A člověk nemá přece chuti hlady umřít.“

III.

Tělesné tresty.

Oddělení trestního soudu. Obecenstva dva, tři lidé. Soudí se případy, nepatřící před porotu.

„Obžalovaný Ivane Gruzděve, přiznáváte se vinným v tom, že byv odsouzen na 10 let k vyhnanství a k trestnickým pracem, samovolně jste opustil místo vyhnanství a skrýval se pod falešným jménem?“

„A nač se přiznávat, vaše prevoschoditělstvo, když jsem usvědčen...“

„Přiznáváte se nebo ne?“

„Docela se přiznávám, vaše prevoschoditělstvo.“

„Pan státní zástupce?“

„Následkem doznání obviněného upouštím od výslechu svědků.“

„Pan obhájce?“

„Souhlasím.“

Dvě minuty řeči státního návladního. O čem tu mnoho mluvit? Na základě těch a těch paragrafů...

Dvě minuty řeči obhájcovy „ex offo“. Co tu povídat?

Soud čte rozsudek.

„K trestu osmdesáti ran dutkami.“

Nu a tento Ivan Gruzděv v kanceláři sachalinské věznice jde k doktoru, aby ho před trestem prohlédl.

Doktor prohlíží akta, patří naň a bručí jen:

„Bože můj, k čemu to jen tam ti lidé odsuzují?“

„Kolik?“ nahlíží v akta správce vězení.

„Osmdesát.“

„Oho!“

„Osmdesát!“ opakuje jako ozvěna pomocník správce.

„Osmdesát!“ šeptají písaři.

A všichni hledí na člověka, který má právě vytrpěti 80 ran dutkami. Část s údivem, část se strachem.

Doktor přistoupí, poklepává, naslouchá.

Dlouhé mučivé minuty pro všechny.

„Nu?“ ptá se správce.

Doktor jen krčí rameny.

„Jsi zdráv?“

„Prosím ano, docela zdráv.“

„Hm — možná, že máš bolení srdce?“

„Docela ne, vaše vysokoblahorodí, žádné bolení.“

„Co pak ty, ty víš, kde máš srdce? Ty! V tomhle boku tě nikdy neboli? No možná, že někdy — rozumíš — někdy tě pobolívá.“

„Docela ne, vaše vysokoblahorodí, docela nepobolívá.“

Doktor už i svoje klepátko vztekle zahodil na stůl.

„Pohleď na mne. Snad aspoň kašel někdy míváš. Kašleš?“

„Docela ne, vaše vysokoblahorodí. Kašle nikdy nemívám.“

Doktor zuří. Doktor div zuby neskřípe. Zírá na arestanta pohledem plným nenávisti. Zřetelně mluví jeho zrak:

„Zalži, ty hlupáku, aspoň něco!“

Ale arestant nechápe ničeho.

„Aspoň snad hlava tě někdy bolí,“ sípe již doktor.

„Docela nic nebolí, vaše vysokoblahorodí.“

Doktor se posadí a píše:

Srdeční vada.

Péro dokonce ve zlosti zlámal.

Správce nahlíží v dobrozdání:

„Osvobozuje se od tělesného trestu“.

Všichni si oddechli. Všem ulevilo.

„Zapotil mne, hlupák. Zapotil,“ pravil mně potom doktor. „Ten dub, ten čert. Zdráv! ďábel. No, co má člověk dělat. Osmdesát ran dutkami. Vždyť je to trest smrtelný. Což pak je to možné? Kdyby ti lidé jen věděli, k č e m u odsuzují.“

Z LITOMYŠLSKA.

(R. 1892.)

Črty tyto jsou psány starým východočeským nářečím, které snad nejdéle zachovalo se na Litomyšlsku. Vymizelo tu koncem devatenáctého století. Tehdy ještě několik málo starých lidí jím mluvilo.

Řeč zněla tvrdě. Vedle *u* kladeného místo *v* (pruní, zpruu) lid měnil retnice *m, p, b, v, n, t, d* před *ě* a *i* (mňel—nel, pěkný—tekný, bída—dýda); *e* říkal vůbec místo *ě*; *j* před *i* vynechával a j.

Dobře užila nářečí T. Nováková v některých svých pracích („O Janu Jílkovi“, Květy 1898).

*

Starý výměnkář vypravoval:

„Pruní jabka[1]) u nás sázeli tu[2]) v tej roznej drahote. Tuze zle muselo bejt tedejř[3]), dýda ukrutná. V Litomyšli prodávali prej neřici žita za šest rejnskejch[3]). Dyčky říkali ny badyčka i manynka, že lidi z hladu jedli kopřivy a lebedu, trávu a mletou kůru ze stromů nýchali do mouky a z toho chlib pekli. Ba, chudery, kolikrát byli hrákli, dyž neli otruby nýsto mouky. Tuze[4]) lidu pomřelo po tej potrave.

Můj prachdedek nel zahradu[5]) v Zrnetíne. Formanil; jezdil klo sveta. A odtamtud přivez' semha ty pruní jabka. Náko se ich naši navobraceli a nakoumali, dyž táta jabka ukazoval a poudal, že se jedí, ale jenomej s chleďýčkem a ne tuze.

Máma — jako prachbába — čtyry nebo tet jablek uvařila. Dyž ich vyndala z pece, položila ich na lajc a šla pro neco na zábřež[6]). Dedek můj byl tedejř zrouna decko, cák ale mu mohlo bejt: dve, tři leta. Jak decka sou, přitočil se k lajc a nylý jabka začal íst.

Máma skokem deželа, dyž ho zhlídla. Utrapacený decko! Jabka i jenomej tak bez chleďýčka, a dve, tři ich sneď'. Aby jen z toho smrt nemel! Hnedky hochoj do krku šahali, ale kdák byl už jabkům konec. Mlíko musel pit jako proti otrave —“. Stařec se usmál. Odmlčel se.

Bylo daleko viděti po litomyšlské rozlehlé kotlině se stráně nad Lubným. „Tekný deň“ podzimní, „slunýčko 'řílo“. „Jabkoviska“ na rolích byla plná lidí. Vykopávali „jabka“.

Stařec zakýval hlavou a povídá: „Zpruu jabkům neveřili, a teď dyby ich nebylo, chudí lidi by v zejme hladem pomřeli . . .“

*

A pruní ruchadlo? Dyž ta novota přišla[7]), pamatuju, bodejť že, byl sem tehdivá chlapec. Taky ruchadlu lidi neveřili. Nejpruu jenomej záhon role vorali na zkoušku, až jak se vosveči. Báli se všecko vorat, že snad na roli neporoste, dyž se zene tuze zvobrací. A teďkomej trá[8]) ešte pohonč lehne si na pluh, aby šel hloub do zene a role kloudne se zdála.

[1]) Brambory. Do Čech přeneseny byly z Německa; odtud i jméno zkomolené ze slova „Branibory“, jak Čechové Němce vůbec jmenovali. Lid k nim z počátku neměl důvěry. Teprve po neúrodných letech 1770 a 1771 drahota pomohla bramborům k rozšíření. — Na Litomyšlsku říkají barmborům vůbec „jabka“.

[2]) Tenkrát, tehdy.

[3]) R. 1769 stála necelý — 1 zl.

[4]) Mnoho. [5]) Chalupa. [6]) Záhrobeň.

[7]) Ruchadlo vynašel rolník Fr. Veverka z Rybitev u Pardubic r. 1827.

[8]) Třeba.

Dyž začala jezdit železnice z Prahy přes Choceň do Holomouce[9]), tláskaly[10]) přadle na přástkách: Lidičky, cák se to medle deje. Vohnivy vozy jezdí bez koní, a za noc sou v Praze. Jeden vohnivej vůz utáhne růzu vozů černejch. I skrze kopce jezdí. Začal prej to nákej Angličan, kerej — nemá se ani mluvit, rejši[11]) mlčet — zadal duši čmertoj[12]). Dyž ten pruni vůz se zapálí, strhne se 'rozný týskání a takovej šramot, že vlasy na hlavě vstávají. To dělá duše toho Angličana, a ta, chudera, musí tak jezdit a tahat vozy za trest až do soudnýho dne . . . *K. H.*

[9]) R. 1845. První lokomotivní železnice v Čechách.

[10]) Daremně mluviti.

[11]) Raději, lépe.

[12]) Čertovi.

NEKROLOGY.

Pravým skladištěm lží bývají naše nekrology. Běda historikovi budoucímu, jenž si o dnešních osobách bude chtít tvořit obraz. Chytne nekrology denních i beletristických listů nynějších. Hlavně těch beletristických. Před nedávnem zemřel v západních Čechách muž velmi bohatý, který jako lichvář byl postrachem a nenávistí svého okolí. Jméno jeho bylo proklínáno a vykřičeno na mnoho mil. Český denník napsal řvavý nekrolog muži tomu jako vzornému vlastenci, neboť muž ten býval po 30 let — odběratelem listu toho. Poněvadž list se prohlašuje za výkupek vlastenectví, ergo také na dlouholetého jeho odběratele padly paprsky a svatozář vlastenectví. Plivali hněvem lidé, kteří tuto posmrtnou lež četli.

Mnohem hůře působí časopisy beletristické a ilustrované. Kdo nevzpomíná si na obrázky ve starém Světozoru, jenž přinášíval životopisy a podobizny domácích i cizích výtečníků? Pro nás jako hochy byly zejména nekrology národním evangeliem, byla to první okýnka uvědomění v národní obci, do níž jsme dorůstali. A těžko, bolestně jsme se vyzouvali z předsudků tehdy nassátých, když jsme dospěli; jako se člověk těžce a bolestně léčí z pověr náboženských, jimiž ho kojila matka. Nejdete mezi takovými výtečníky tehdejšími nejen hliněné modly. a mizerné charaktery, nýbrž i lidi, kteří se octli v kriminálech, nebo tam aspoň patřili. S tím výtečníkováním domácím provozovali jsme humbug. Byly to nemoci mládí, bylo to v době nadšení, kdy nám lezly dětské zuby. Pověstné jsou také životopisy Rybičkovy, které až na malé výjimky všecky hlavy vrstevníků česky mluvících nebo chatrnou knihu naškrábavších ovrubovaly gloriolou: byl výborný milovník vlasti, přítel české literatury a charakter nad jiné vznešený . . . A zatím!

Nebudeme vzpomínati, kolik půtek svedeno již proti tomuto nešvaru. Stůj zde čerstvý případ nekrologového lhaní. Zlatá Praha v č. 44. přinesla podobiznu a životopis prof. J. D. Panýrka, profesora na učitelském ústavě v Hradci Králové. Chvalořečník napsal: „ . . . Zřídka se mluví o těch, kteří

učitele k povolání jich připravují a vychovávají. To jsou ti praví vychovatelé národa. O profesořích paedagogií málokdy proniká na veřejnost zpráva nějaká. A přece je význam jejich vzhledem k pověděnému nesmírný, tak že by za vyučovací síly paedagogií vždy měly býti vybíráni jen muži nejznamenitější. Mezi profesorstvem paedagogií českých dobrému jménu vždy těšil se zesnulý 18. srpna Jan D. Panýrek... Za těch třicet let vykonal jistě pro svůj národ víc, nežli kdo tuší." Naproti tomu v Českém Učiteli 16. září praví někdo patrně z žáků Panýrkových: „Učitelská činnost prof. Panýrka byla něco jiného, než co přináší Zlatá Praha. Na tu vzpomínají žáci jeho s hořkostí a trpkostí. Přírodní vědy přednášeny mladým hlavám naprosto zpátečnicky. Prof. P. vlastně nepřednášel, jen ukládal tolik a tolik stran anebo dával čísti. Četl se živočichopis, nerostopis, hospodářství, tělověda, fysika i chemie. Pokus fysický neb chemický byl vzácností. Jinak byl učebný plán vyplňován zkoušením a pověstnými „tichými zaměstnáními", kdy kandidáti dostávali slohová a kresebná cvičení z uvedených předmětů, aby pan profesor mohl se zabývati svými věcmi, překreslovali do jeho cvičebnic obrázky z německých děl, opisovali výňatky z kněh a časopisů, rozřezávali proň nově koupené knihy a podobně. Chvíle zkoušení byly okamžiky, které utloukaly všechnu úctu žáků k svému učiteli, ubíjely všechen smysl pro skutečné vědomosti, lásku k učení a naopak vzbuzovaly nevylíčitelný odpor ku všem těm předmětům, které byly v moci prof. P. V těch chvílích, na které čekalo se jen se strachem, hýřila v pravém slova smyslu nespravedlnost, paedagogická nesvědomitost k faktickému stavu duševní hotovosti mladých hochů a přemrštěná umíněnost examinatora, který s jistou samolibostí prohlašoval stále zásadu, že každý žák má odpověděti na každou otázku, a tudíž že stačí odpověď k jediné otázce, aby rozhodla o kvalifikaci žákově. Takovým způsobem stalo se, že propluly úskalím chatrných vědomostí šťastně hlavy prázdné a uvázli nešťastně žáci dobří, ano nejlepší. Jednoho dne na př. přineseny do školy jakési přírodovědecké obrazy a žákům řečeno, že podlepeny jsou širtinkem. Následující hodinu se zkoušelo a dána otázka: Čím podlepena jest tato pomůcka? Asi dvacátý teprv rozpomněl se na širtink. Dostal velmi dobrou, ostatní nedostatečnou. To byla pravidelná methoda zkoušení. Otázky prof. P. byly pověstně rafinované, náhodné, překvapující: přirovnejte kudláka a kudlanku, slona a kanárka, komára a velblouda, kozinec, kozí bradu a kozí pysk, krokodila a žraloka atd. Žáci byli souženi všelikým pamětným učením (při rozsahu učiva na ústavě). Odříkávati musili z paměti beze změny slova úvodu k Panýrkově Fysice, nadiktovaný popis pluhu a jiné knižní partie. Při obrazech tělovědných musili znáti dobře z paměti čísla, pod kterými ten který sval, kost jsou vyznačeny, čísla z paměti pověděti k udanému svalu neb kosti a naopak. Na podobné „gymnastice" paměti prof. P. velice si zakládal. Při tom nedovedl sám otázku položiti, aby nemusil nahlížeti do papíru, kde nejen otázka byla napsána, nýbrž i — vypracovaná odpověď! Tyto otázky nosil denně do školy v deskách, na nichž veliký nápis, kandidáty zhotovený, „Otázky a odpovědi" již z daleka bylo viděti. Kdo by se pozastavoval nad tím, že tato skutečnost byla možna, musil by věděti, jak připravováni byli kandidáti, když blížila se zemská inspekce! S prof. Panýrkem odchází kus starého šlendriánu, který odchovával pro budoucí povolání učitelské naše mladé lidi přes celé čtvrtstoletí!"

To zní jinak, než nepravdivé chvalořečnictví časopisu, jenž podlehl nějakému nátlaku příbuzného nebo jinak interesovaného člověka. Ostatně není nás tak mnoho, abychom se neznali. Z Hradce Králové také není do Prahy daleko. Šetřme sami sebe, šetřme si svých národních řádů a titulů, národ má býti opatrnější než králové...

MARIE KONOPNICKÁ:

NAŠE KOBYLA.

Přeložil J. Mauer.

(Dokončení.)

„Felku! Kobyla řehtá!" zvolal jsem, chopiv jej za rámě.

Škubnul sebou a na druhý bok se obrátil, ale když se znova ozvalo, vzchopil se také, na slamníku usedl a široce otevřev oči, poslouchal. Velmi táhlé, tiché ržání se ozvalo ještě jednou.

„Kobyla!" zvolal Felek a natáhnuv na sebe kalhoty, skočil ke schodům našeho sklepního bytu.

Začal jsem se spěšně oblékat, a tak mi ruce lítaly, že jsem žádný knoflík nemohl zapnout.

„Vstávej, Petrušo!" volal jsem, „vstávej, kobyla přišla!" A třásl jsem jím jako otýpkou slámy, neboť se zdlouha budil.

Skutečně, před vraty zapřažena do prostého vozu stála naše kobyla. Na krku jí už visel Felek, objav jej oběma rukama pokud mu stačily; u vozu stál pan Lukáš a častoval hlídače tabákem.

Vyrazili jsme hned nevýslovný výskot.

„Kobyla! Naše kobyla. Naše drahá, milovaná, stará," — volali jsme jeden přes druhého, hladíce ji, popleskávajíce, tulíce se k ní, kde kdo mohl. Petruše vší mocí se chtěl vydrápat na ni.

„Stýskalo se po nás kobyle?... Přišla k nám kobyla? Přišla?... Poctivá, dobrá, stará kobyla naše..."

A brzy jsme se jí koukali na zuby, brzy jsme jí ohmatávali nohy, brzy hřívu prsty česali. Ani nám na mysl nepřišlo, pro co ta kobyla k nám přišla, na co ten vůz čekal.

Ale i ona nás také poznala, i ona se námi těšila: přední nohou, kterou nádor hodně zvětšil, hrabala do dlažby vesele, jakoby nám křesala jiskérky radosti; hlava její tu se vynášela, tu se schylovala, nozdry bujně frkaly; tu znova na hlasy naše i smíchy stříhala ušima, vytahovala šíji a hlasité její ržání pronikalo nás nevýslovnou rozkoší. Ržání to slévalo se v jedno s trinitárským zvonem, který té chvíle posupně zvonit začal. Současně rozlehl se ze sklepa hluchý zvuk kladívka. Ani jsme to nepozorovali, když na vůz postavena byla rakev.

„Hý!" zvolal pan Lukáš. Kobyla se hnula a my vedle ní klusem.

Na rohu ulice ohlédl jsem se: kupa sousedek i mimojdoucích se již rozešla, a za vojem, na kterém pan Lukáš seděl, řídě koně, šel otec sám s čapkou v ruce a se svěšenou hlavou.

Co nás se týče, my jsme běželi blízoučko vedle kobyly, vesele, ani na chvíli nepřerušujíce rozmluvy a něžnosti. Jitro bylo májové, paprsky slunečné zalévaly leskem svým ulice, most, Vislu; s každé římsy cvrlikali vrabci. Hlasitěji však nežli vrabci štěbetal náš hlouček:

„Hleď, Vicku," volal Felek, „jak se spravila! Jaké teď boky plné má...? Hleď, jaké má nové řemení...."

A my zase dále ve sboru:

„Kobyla, naše kobyla! Naša drahá, stará kobyla!"

Lidé se ohlíželi za námi. Divně se vyjímal ten pohřeb se třemi tak dobře se bavícími dětmi v čele. Zvláště na mostě, kde volněji bylo v tlačenici jeti, způsobil náš pohřební průvod velké pohoršení.

Mimojdoucí se zastavovali a krčili rameny. Několikrát také křiknul na nás pan Lukáš, abychom šli za vozem, ale my nechtěli ani na krok od kobyly odstoupit.

Slunce přihřívalo přes tu chvíli silněji, cesta nastala písčitá, zdlouhavá; kobyla táhla svůj náklad s velkou námahou; zdravé její oko mhouřilo se leskem slunečním, na slepém seděly rozdrážděné horkem mouchy. Hned jsme nalámali několik vrbových větviček a začali jsme ji rychle ohánět. Sami jsme necítili mdloby. Bosi, v chatrných kalhotech a v zašívaných kabátech cupali jsme podle kobyly vesele, čile, a kříže hřbitovní ustavičně rostly a rostly před námi....

Ježto nebylo, kdo by nesl rakev, pustili nás s vozem za bránu. Ale tu jsme musili čekat, protože hrobař nebyl hotov s hrobem a teprve teď z něho na spěch začal vyhazovat žlutý písek. Hned začali jsme trhat pro kobylu zaječí lupení a šťavnatou trávu, jíž plno bylo na cestě. Zatím otec s panem Lukášem sundali s vozu rakev a postavili ji ke hrobu. Nebyla asi těžká, neboť kmotr, třeba byl starý, zpříma pod ní stál; a přece otce tak sehnula k zemi, jako ten kříž padajícího Krista, jak jsem ho na bernadyňské křížové cestě viděl.

Hned také zavzněl tenkým hlasem zvonek a za chvíli potom přišel kněz v komži a kostelník s křížem a kropidlem. Pohlédl na nás otec přísně, i poklekli jsme s Felkem držíce v pěstích svěží natrhanou trávu. Pan Lukáš i otec poklekli taktéž, hrobař končil svou práci. Jedna, dvě, tři odbyl kněz svou latinskou modlitbu, připomenul jména i příjmení matky, kázal, abychom se modlili „Otčenáš", sám začav hlasitě.

Pozdvihl otec tvář i obě ruce k nebi; z jeho očí padaly slzy těžké, velké. Felek zrovna vedle mne klečící odříkával „Otčenáš" s očima tkvícíma na kobyle.

Nastalo ticho takové, že slyšet bylo i cvrkání cvrčka.

„Hleďte — jí!... jí!" rozlehl se náhle po té tišině tenký hlas Petrušův, který plné ručky trávy i jarního kvítí kobyle před hubou držel. Kobyla jemně z rukou děcka brala pysky trávu a žvýkajíc, klonila hlavu a truchlivě obracela slepé, zbělené oko k slunci. Pohlédl kněz, zamračil se otec a protože jsem mu klečel já nejblíž k ruce, silně mne zatahal za ucho.

Hned se Felek začal hlučně pěstí bít do prsou, na znamení, že už „Otčenáš" i vše, co bylo jeho povinností náležitě skončil, načež, pohlédnuv na otce, skrčeně ke kobyle dolezl a na mne zakýval. Kněz rakev pokropiv, z čehož i nám se jakéhos posvěcení dostalo, rovněž s kostelníkem odešel.

Hrob ještě nebyl vykopán. Hrobař na hlínu přišel a po trošce ji jen jako másla na chléb na lopatu nabíral.

Otec se modlil dlouho. Však pan Lukáš patrně měl na spěch, neboť stále tabák šňupal a na vůz hleděl a v hlavě se drbal, až si stiskli ruce, potřásli velmi přátelsky, načež kmotr ke kobyle odešel.

Již jsme ji vystrojili jako mladou paní. Svěží rozkvetlé haluze akátové vstrčili jsme jí za uši, za řemení, za chomout, kam se jen co vetknout dalo. Chomáč žlutých pampelišek tkvěl nad čelem, pod skříženým řemením. S hřívy visely ostružky a vlčí máky. Ostatek zeleně drželi jsme v ruce, abychom kobyle mouchy odháněli.

Nastal nyní opravdový vítězoslavný pochod.

Nejpřednější šel Petruša, nehledě na cestu, šlapaje po malých, čerstvých, ze žlutého písku nasypaných hrobečkách dětských, každou chvíli se na vůz ohlížeje. Za Petrušou kobyla — natahovala s tichým frkáním hlavu ozdobenou květinami i zelení, já pak a Felek, jako zbrojnoši, po levé a pravé straně. Vůz točil se zvolna, tu se zdvíhaje, tu klesaje na zapadlých hrobech, a za námi s hluchým, přes tu chvíli hlušším duněním padala země na matčinu rakev...

DĚTSKÝ KOUTEK.

Osyka.

Jednou šel sedlák do lesa kácet stromy. Kácí, kácí, ani se neohlídá. A když se tak jen náhodou ohlídne, vidí vlka, jak na něho lačně svítí očima a zuby cení. Sedlák se lekl a hned se dal na útěk, aby ho vlk neroztrhal. Utíká, jen se mu hlava nad rameny hází.

„Vylez na mne! Vylez na mne!" volá tu někdo na sedláka. I podívá se a hle! osyka k němu sklání přátelsky větve a volání zní z její koruny.

Sedlák neměl kdy na rozmyšlenou. Chopil se větví osyky, hup! hup! a již seděl v koruně stromu pěkně ukryt. A osyka jej zakryla větvemi jako kvočna kuřátko křídlem.

Zatím se přihnal vlk. Pod stromem ucítil stopu sedlákovu. I obcházel lačně strom. Osyka se bála o sedlákův život. Také sedlák se bál, až mu vlasy vstávaly. A jak se sedlák strachy třásl, počala se také osyka třásti — a od té doby (tak mi jedna babka povídala!) se třese neustále a po ní všechny ostatní osyky.

Dle polské pověsti nár. **Hanuš Sedláček.**

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

V naší komoře bylo ještě jedno individuum, jež bych také třeba nazval trávou, kdyby jeho minulost a s ní celý jeho mravní obraz nezůstával mi až do dneška obklopen jistou aureolou tajemnosti. Byl to jistý Vladimírov. Nesouměrně rostlý hoch, dvacetí tři let, beze známek dospělosti na líci, ponurý, s věčně sklopenou a v pravém slova smyslu potácející se hlavou (posměváčci říkali, že ji má na nitkách přivázánu), vždycky vypadal jaksi ospale, a měl nemotornou, stařeckou chůzi. Výraz jeho tváře byl také divný a měnivý: tu mohl býti považován za vetchého sedmdesátiletého starce, tu zase naopak docela za hocha. Čirok pokřtil ho dosti povedeně Medvědím Ouškem. Stále mlčelivý a hovořící tichým, zlomeným hlasem. Vladimírov jakoby se někdy z řetězu utrhl, vměšoval se nenadále do hádky a dokazoval něco zřejmě nesmyslného a s ničím nesouhlasného a křičel tak silně a takovým zvířecím basem, že si všichni uši zacpávali a s neklidem hleděli na kukátko ve dvéřích. Vladimírov dělal na mne dojem skutečného kreténa. A zatím vychodil dvě třídy újezdného učiliště, psal zcela správně a když jsem později měl knihy, samostatně prostudoval běh arithmetiky a algebry. K matematice cítil vůbec velkou zálibu: řešiti obtížné úkoly bylo jeho oblíbeným zaměstnáním. Za to jiné vědy naprosto ho nezajímaly a tím utvrzoval ve mně neveliké mínění o svých rozumových vlastnostech. Ale tu jednou přinesl mi na lístku papíru následující báseň vlastní práce:

O, Přírodo! Přírodo! Přírodo!
Ty nemáš konce ani začátku.
Jen když se hvězdy lesknou
v bezmezném prostranství tvém,
třpytí se a hoří a plynou...
Plynou tam, kde je věčná tma a chlad,
kde není živé bytosti.
— O, zmýlil jsem se, zalhal jsem!
Tam je svět jiný, blažený
Tam jsou živé bytosti!

Tato báseň, přiznávám se, mne překvapila... Pospíšil jsem vyložiti Vladimírovu techniku veršování a radil mu, aby více četl. Do čtení se mu jako dříve nechtělo a o přečteném vyslovoval samé podivné a časem i divoké náhledy, ale verše psal dál. Brzo mi předložil ještě dva plody své musy, v nichž bylo metrickým požadavkům o trochu lépe hověno.

Slyším hlas, hlas i průpověď!
„Je čas již na ten volný Boží svět!"
Volněji se mi stalo, hruď vydechla
i když se slza zaleskla
v mých očích... Nežli úděl zdejší,
mně volnost, volnost, volnost vítanější
Fysická slabost,
rozumu chabost
na prohlídce kázání,
doma čeká kárání.
Mizí dni i léta mizí,
přijdeš-li svobodo má brzy?
Kdy mne žena chorá
a matka pod krovem přivinou?
Kdy země má, země rodná
mi potěšení poskytnou?

Druhá báseň, z níž pamatuji si jen prvý verš:

Les šumí a zelená se
a šustí stepní tráva
Na poli vítr duje zase
a s prachem si pohrává

neuváděla nic originálního a znělo z ní napodobení Kolcova, Ševčenka i jiných lidových básníků. Rozumí se, že neviděl jsem ve verších Vladimírova nic, co by oprávňovalo k velkým nadějím, ba přestal jsem i brzo docela pobízeti ho k dalším pokusům, avšak opakuji — tento objev mne příjemně překvapil. Ukázalo se, že v tom nemotorném, věčně ospalém povaleči, jenž po tak dlouhý čas žil po mém boku a připadal mi takovým směšným a omezeným, odehrával se dosti složitý proces v mysli i citech, který byl ve skutečnosti velice blízek a spřízněn s tím, který jsem sám prožíval a pociťoval.

Fysická slabost,
rozumu chabost,
na prohlídce kázání...

Ach! není-li to totéž, co i mne trýznilo a mučilo!

Slyším hlas, hlas i průpověď!
„Je čas již na ten volný Boží svět!"

Není-li to i můj nářek a má základní myšlenka zachycená a tak poeticky vyjádřená — kým? Medvědím Ouškem!

Vladimírov zanechal brzo poesie a vrátil se opět ke svému obvyklému fysickému i rozumovému zimnímu spánku. Vniterní svět jeho se opět pro mne zavřel a stal se neproniknutelným. Nepotkal jsem nikdy člověka tak do sebe uzavřeného. Nižádné posměšky a špičky soudruhův nemohly ho učiniti otevřenějším a přinutiti ho, aby vyprávěl, kdo je, odkud pochází a zač se dostal do vyhnanství. Věděli jen, že byl uvězněn jako tulák v Irkutsku a jako tulák že byl odsouzen na šest let k dočasné práci v dílně, bez práva na volný sbor. Slyšel jsem ještě od Gončarova, že by Vladimírov byl z Tobolska, kupecký syn, že tajil svůj původ, nechtěje pohoršiti svých rodičův a mínil se vrátiti domů jako „čistý" člověk; ale je-li to právě tak pravda, a je-li pravda zejména to, co přivedlo ho do Irkutska a za co byl uvězněn, to nevím do dneška. Vladimírov sám v jednom z okamžiků otevřenosti pravil mi jenom tolik,

že se za nic nevrátí domů po skončení vyhnanství, protože neočekává, že by tam něco pěkného nalezl a že se vynasnaží, aby se nějak zařídil na osadách. Ale je i to možno, že mne ošidil, tváře se jen, jakoby byl upřímný, kdežto ve skutečnosti chtěl jen z nějakého důvodu oči moje odvésti od skutečné stopy po své minulosti — Bůh ví.

Vladimírov měl jednu nespornou výtečnou vlastnost, kterou se ostře lišil od ostatní španky: tato byla totiž od muže k muži přesvědčena (a jenom pokud se jeho jediného týče), že Medvědí Ouško svému bratru trestanci ani u artěle neukradne ani drobečku. Jednou ho dokonce i za vězeňského starostu zvolili. Ale v této hodnosti ukázal se býti takovým nehospodářem, hloubaje ve svém vniterním, nikomu neznámém světě a sedávaje při řešení algebraických úkolův nebo při skládání veršův, obracel tak málo pozornost ke skutečnosti, že často masa v kotle bylo za něho značně méně, než za prohnaného zloděje starosty; okrádali ho kuchaři, ošidil ho hospodář, a tak Medvědí Ouško bylo donuceno brzo utéci do nemocnice, předstírajíc nemoc, aby zbavilo se všeobecných výčitek. Vůbec mu starostenství dalo co proto. Váže si neobyčejně obecného mínění o své nepodplatitelné poctivosti, rozčiloval se pro každou hloupost, v níž viděl nebo tušil nespokojenost trestancův se sebou a v tomto rozčilení býval neobyčejně směšný. Ačkoliv byl věřící a upřímně zbožný člověk, v jednom z takových hořkých a pro postranního pozorovatele komických okamžikův jeho života, zašel tak daleko, že vyslovil hlasitě pochybnost o jsoucnosti Boží! ...

XIII.

Čirok.

Pamatuji se živě na jeden večer. Komorou nesl se nejobvyklejší hovor o tom, že „u nás tu je mizerná správa, protože nepouští trestancův na svobodu, nýbrž drží je ve věznici a všelijak je sužuje.“ Kdosi obrátil se na mne s otázkou: myslím-li já též na tu věc?

Přemýšlel jsem v tu chvíli naprosto o něčem jiném a přiznávám se, že namáhala mne odpověď na otázku tak zpříma danou.

— Koho byste z nás vy propustil? — otázal se Gončarov směje se: — hned teď, hned teď, koho byste propustil na svobodu?

Rozhlédl jsem se kolem a jmenoval souseda svého Kuzmu Čirka, předmět všeobecných žertů a posměchu, člověka, jak se mi zdálo, úplně neurážlivého, pokorného, dostavšího se do vyhnanství omylem osudu. Všichni vypukli při mé odpovědi v ohlušující smích.

— No to jste si našel pěkného čerta! Víte-li pak, kolik lidu on pobil? Nevyprávěl vám? Přes to, že je tichoučký a přívětivý jako telátko, v této permjácké hlavě je mnoho chytrosti uloženo.

— Nevěř, nevěř, Mikolájiči! — zakřikl Čirok, potměšile se ušklíbuje: — pravdu, svatou pravdu jsi mluvil. Dávno byl již čas, aby takového starého člověka jako já pustili na svobodu!

— Ano! abys jich ještě asi pět uložil k věčnému spánku?

— Což pak jste, Čiroku, pět uložil? — tázal jsem se.

— Jen jich poslouchej, Mikolájiči, oni ti toho napovídají. Trpím docela nevinně.

— A za co?

— Za bratra. On svou milenku zabil a já jsem mu pomáhal spustiti ji do mužova sklepa.

— Ano, živou spustiti pomáhal.

— Oh, ty čerte černý! Co to lžeš? Živou... Ani nedýchala již, uškrcená byla! Proč by mne byli jen všeho všudy na jedenáct let odsoudili a Jegoršu na osmnáct? Jenom za zatajování přišel jsem do vyhnanství.

— No, a vypravuj, bratře, jak jsi toho hlídače uškrtil.

— Jakého pak hlídače ještě?

— No takového, pro vůz sena...

— Mlč, ďáble, mlč! Vždyť on si to Mikolájič zapíše.

— Ne, nezapíšu, Čirku, vypravujte.

— Neoklameš mne?

— Neoklamu. Za co jste ho zardousili?

— Za krk, to se ví. Jak pak jsme ho, zatracence neměli uškrtit? Zajeli jsme s Jegoršou a s druhým bratříčkem ještě, s Vaskou, na seno... to se ví, na cizí. Tak jsme nahrabali dva veliké vozy a jedeme domů. A tu potkáme toho hlídače. Co teď? Co dělat? Nechati ho tak — šelma to udá, budeme zavřeni... No, chytili jsme ho, a hodili mu kličku na krk.

— A vypravuj ještě, jak jsi toho mužíka pro homoli cukru zabil?

— To je nač vzpomínat. To byl ještě dětinský skutek, jaký pak zločin?

— Přece to však vypravujte.

— K taťkovi přijel známý mužík na návštěvu, na mol opilý. Co on s taťkou seděl a pil vodku, našli jsme mu my, děti, v saních pytlík s různými pamlsky. Celá homole cukru tam byla, perníky... Právě jsme chtěli pytlík odtáhnouti, — tu on vychází, majitel jeho. Sotva na nohou stojí, taťka ho vede pod paždí. Nějak si na sáně přece sedl. — Projeďme se, děti, povídám! — Usedli jsme s ním a jeli. Koníček sám zná cestu, běží, kudy má. Tu jsem vzal opratě a hodil jsem ji spícímu na krk. Až zachrčel.

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 27. září 1903. Číslo 38.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

LOUIS KŘIKAVA:

ČRTY ZE ŽIŽKOVA.

I. Žižkovské děti.

Kdys Žižkovského velestátu
na romantických hranicích
skupinu dětí uviděl jsem
si indecentně hrajících.
Podzimní slunce blýskalo se
nad podnikavou družinou.
A pádný krok můj nepřerušil
jich reprodukci nevinnou.
Toť dráždivý je reflex vjemů
jich za neděli s pondělkem.
V malém si tady radost hraje
a zvíře řičí ve velkém.

II. Dům na obvodě.

Dům moderní — (poschodí prvé
prs vzpíná hrdý balkonu —)
zasmušen stojí v ulici strmé,
v níž tak je málo ozonu.
Měl ctižádost. Snil o kobercích,
jež vnitřek jeho obloží,
o tlustých pánech, vážně troucích
podešve bot svých v rohoži,
o bílých dámách, důstojnících,
o poesii balkonu...
Zůstala smutnou ulice strmá,
v níž tak je málo ozonu...
Hanba mu přímo.. Na balkoně
spí v sedě muž, jenž spil se dnes,
s etage první hadr visí
a na okně se černá dřez...

V. LEVORA:

NA SOUDĚ DĚTSKÉM.

Momentka.

Je letní podvečer. Sedím v zahradě na sedátku v malém loubí nedaleko plotu. Vedro již polevilo, ze záhonů a drnu dýše příjemný chlad. Slabý vánek zanáší sem vůni jasmínu, v koruně štěpu nade mnou zpívá sedmihlásek. Příjemné posezení! Večerní ticho láká k dumání.

Pojednou vyruší mne dětský štěbot a cupání drobných kroků. Pěšinou podle zahrad šourá se loudavým krokem tlupa dětí. Nemohu je dobře vidět, ale poznávám je po hlase. Jsou to děti krejčího Partingla a tesaře Koskuby, známého opilce. Tato drobotina ve věku od dvou do dvanácti let tráví celé léto ve společnosti husí a koz pod širým nebem. Také teď je průvod jejich rozmnožen kozou se dvěma kozlaty a chundelatým psem. Děti toulají se patrně nazdařbůh a bez cíle. U sousední doktorovy zahrady se zastavily a nakukují zvědavě plotem.

„Jé, ty to tu mají hezkýý!" ozve se nejstarší ze společnosti, dvanáctiletá, trochu zakrnělá dcerka Koskubova.

„To víš, dyž sou pánojc!" odsekne šestiletá Partinglová Olga, děvče jak lasička.

Chvilenka mlčení. Potom se ozve sedmiletý Koskubův Vojta, kluk jako tuřín, jenž mluví důkladně a těžce, jakoby každé slovo rumpálem ze sebe vážil.

„A ty pánojc bejvali dřív taky tesařojc nebo krejčojc a potom se učili na pány?" pronesl polotázavě; patrně si nebyl svou teorií o původu pánů docela jist.

Na to promluvil jedenáctiletý trochu přemoudřelý Jeník Partinglův.

„No, však on i řemeslník, přičiní-li se a šetří-li, může zbohatnout a vede se mu potom třeba lepší než pánovi," vykládal s komickou vážností, snaže se mluvit správně.

Opět pomlčka; pak znova se ozve tlustý Vojta.

„Dyby náš táta všechno neprožral, co vydělá, mohli bysme mít už taky takovou zahradu a takovej dům!"

O HUDEBNÍ VÝCHOVĚ NAŠÍ MLÁDEŽE.

Kapitola rodičům.

O umělecké výchově mnoho se mluví a píše. Otázka stala se časovým thematem a sdílí osud všech časových otázek: jakmile ztratí půvab novosti a časovosti, zanikne bez následků, bez účinku, beze stopy. Škoda bývá pak dvojnásobná: jinak navyká se pohlížeti na všecky podobné

jednak navyká se pohlížeti na všecky podobné problémy jako na něco „časového“, co dnes poutá, zítra omrzí.

Kdo zná nehybnost našeho školského aparátu, dávno pozbyl naděje, že by cestou úřední administrativy dalo se dociliti intensivních změn, oprav a novot na poli výchovném. Snad má konservatism tento i své dobré stránky, že nezavádějí se trety a malichernosti, jako svého času „strmé“ písmo a t. p. než přece velké jsou škody z opomenutí prospěšných oprav. Nelze popříti, že by decentralisací školství, přece jen čilejší oběh krve ve školství našem nadešel. Více však, než tento konservatism, zaviňuje fakt, že se přeceňuje škola, že se vše žádá na škole, že rodiče považují školu za ústav, který jich zbavuje vší povinnosti vychovatelské i vyučovatelské: odtud také častá nespokojenost se školou, jako se vším, od čeho více žádáme, než míže dáti. Škola stísněna sterými předpisy, nadbytečným a začasté zhoubným dozorem, jenž přivedl učitele o individualitu a svobodu, a tím degradoval učitele na zřízence, umění vychovatelské na mechanický, bezduchý výkon.

Nezbývá proto a nezbude ani při nejlepším zřízení veřejných škol, než doplňovati soukromě to, co škola nikdy nemůže dáti. A to je především *péče o individualní rozvoj zvláštních schopností*, kterýž musí se bráti cestou vlastní, nemá-li zbloudíti nebo zakrněti. Hromadné vyučování školní, dnes za bezvýminečný zákon vyhlášené, nikdy nedopustí samostatného vývoje talentu; bude již velikou vymožeností, nebude-li vývoji tomu na překážku.

Jaké divy způsobí částečné jen uvolnění uniformující tlaku na školy, vidíme dnes na kreslení. Stará modla, hliněný Moloch, dusící celé století XIX: bezduché přemílání přežilých slohů umění výtvarných, leží dnes v prachu; otevřeným oknem vane do budovy století XX. svěží vzduch vždy mladé přírody. S modlou tou padly i závory a předpisy, jež vyučování kreslení svíraly, zbavujíce učitele vší snahy po vlastním rozvoji a pokroku, žáka pak o poslední špetku zájmu a chuti k předmětu, který mládeži vždy býval a jest osvěžující oasou v suchopáru školském! A hleďme, jak rázem vše oživlo a se zazelenalo v tom krátkém čase, kdy ani nejupjatější byrokrat inspektor neodváží se diktovati učiteli, aby se navrátil k přežilým instrukcím (z r. 1874!) a zakořeněným zvykům.

Hůře bude ovšem zase, sdělají-li se instrukční okovy nové; lépe by vedoucí orgány učinily, kdyby místo detailních návodů a instrukcí spokojily se s kontrolou, radou, povzbuzením, opatřováním dobrých děl a pomůcek, prohlubováním vzdělání učitelů, nabádáním jich ku sebevzdělávání, v negativní pak stránce dozoru, kdyby chránila před výstřednostmi, přestřelováním, humbugem a švindlem . . .

Kreslení jest jediný předmět, při němž rozumný učitel individualitě, talentu i praktickému budoucímu povolání žákovu může značně přispěti neb aspoň nepřekážeti.

*

Jinak jest to *s hudbou*. Každé hromadné vyučování mimo zpěv sborový (a to ještě s výhradou vyloučení neschopných!) je spíše na škodu než k užitku. Neradím žádné místní školní radě, aby zaváděla na škole nepovinné vyučování houslím. Učitelům dostává se tím za bídně malou remuneraci práce nad míru obtížné, neplodné a neužitečné, žákům schopným omrzení, neschopným zbytečná přítěž. Nezbývá a nezbude rodičům dbalým hudební výchovy dětí, než vyučování zvláštní, soukromé. Avšak toto soukromé vyučování musí projíti teprve ohněm desateré očisty, než dostojí svým úkolům; očista pak jakákoliv znemožněna je tam, kde konkurence a výdělkářství, šarlatánství a humbug s jedné, nemístná spořivost s druhé strany každý pokrok a vážnou snahu dusí. — Předem pak jest vytknouti hudební výchově cíl a cestu, prostředky pak již se najdou zvláště u nás, kde talentovaných a skutečně vzdělaných hudebníků, z nichž by mohli býti výborní paedagogové hudební, je víc než dosti.

První nezbytností jest vyšší stanovisko, se kterého na umění bude nazírati obecenstvo. Dokavad zájem pro umění hudební koncentrovati se bude na osobní zájem pro „časové“ umělce-akrobaty, zázračné děti a podobné speciality, dotud vyloučena jest možnost pravého zájmu uměleckého v obecenstvu. Bylo by tedy na čase výchovu mládeže reformovati od kořene: počíti výchovou rodičů-obecenstva. Obecenstvo (t. zv. elita a inteligenci nikterak nevyjímaje) je úplně prosto i nejmenšího vzdělání uměleckého vůbec. Sosáci, buržové považují dosud umění za luxus více méně zbytečný; jim lichotí seděti v lenošce a pozorovati, jak se členové orkestru i s dirigentem namahají, aby za obolus uspokojili vážené publikum; jim imponuje kázeň (při sboru hudebním nutná, nezbytná), kterou stotožňují s vojenskou parádou, která lichotí jejich představě o tom, jak krásné by bylo, kdyby se takto dirigovati daly obce, země, parlament a stát . . .! Umělec světového jména imponuje jim svou slávou, kterou přispívá i národnímu chauvinismu a nezřídka — — svými penězi (nepřeháním!) aneb dobrodružstvím (Kubelík!) Sosákům těmto postačí, že slyšeli už „jednou“ filharmonii (jméno dirigentovo pamatují vždy — *co se hrálo*, téměř nikdy), že slyšeli Ondříčka, Kubelíka, Kociana . . . Obsah, čísla hudební, nepřiláká nikdy, vždy jen jméno, osoba, novota. Utkví-li něco z programu v paměti, bývá to vždy jen z čísel hudby programní aneb zpěvu, tedy tam, kde představy hudební jsou poutány a se-

síleny představou, vížící se k předmětům známým. V tom tkví vážný moment pro hudební výchovu lidu.

Jak jinak vyslechlo by obecenstvo, jehož lepší část: ženské a mládež, vždy a všude jeví více zájmu, skladbu, jejíž význam, vznik a rozbor byl by předem krátce a srozumitelně podán, toho důkazem byly mi četné pokusy, jež jsem, pořádaje koncerty ve venkovském městě, konal; obecenstvo vyslechlo se zájmem věci, které jinde při nejlepším často provedení selhaly na př. *Smetanovo trio!* Zkusil jsem přednésti jednoduchou píseň umělou, *Schubertovu Děvče a smrt* bez přípravy a s přípravou. Když jsem připravil náladu krátkou přednáškou a rozborem, (ukázku toho podám v Besedách Času) zájem vzrostl až k nadšení; kdežto píseň nepřipravená zanechala zcela malý dojem. Branbergrovy články o cyklu českých oper jsou po této stránce velice cenné, těžiště posunuto zde do pravého středu: díla; provedení posouzeno stručně — reprodukující osoby jsou v pozadí, skladatel a skladba v popředí.

Obecenstvo potřebuje výchovy, vysvětlení, poučení, jichž podati je vážnou, ale krásnou úlohou jednotlivců, jichž zloba neleká a již vděku nežádají, aniž čekají, spolků, žurnalistiky a *reprodukujících umělců a družstev samých.*

*

Na jednom hudebním večírku, pořádaném zpěváckým spolkem předvedl jsem rozbor *Vltavy,* illustrovaný čtyřruční klavírní reprodukcí skladby. Bylo to v čase, kdy Česká filharmonie na vrcholu své slávy, okouzlovala touto básní v tonech posluchače, i bylo se obávati, že ti, kteří slyšeli skladbu v originálu, v orchestru, nespokojí se surrogátem. Ale naopak: přišli a děkujíce za podání rozboru řekli: „Teď teprve je nám vše jasno; při nejbližší příležitosti zajedeme si vyslechnouti Vltavu znova a lépe!" —

Ústní předpravné rozbory nelze nijak nahraditi *tištěnými programy,* jež obecenstvu, neznajícímu základů hudební theorie, zůstávají nesrozumitelné, nebo při nejlepším nejasné, mlhavé. Takový komentovaný program by *po koncertu* ovšem každý si přečetl; byl by tu vzpomínkou, rekapitulací.

Dokavad bude obecenstvo, postrádající nejmenších základních pojmů theorie a skladby, považováno za vyspělejší než je, dotud marné budou oběti a snahy předváděti nejlepší věci za levný peníz a dotud budou zájmy obecenstva soustřeďovati se na vedlejším, osobách reprodukujících, velikosti neb pověsti hudebních sborů na újmu věci, skladby, obsahu a významu díla sama. Tím by však značně zbledla hvězda slávy Kubelíkům. Při vší své lásce k hudbě, nikdy nemohl jsem se rozehřáti pro celovečerní naslouchání pasážím, dvojhmatům a flageoletům houslovým; při těžkých místech chvěji se úzkostí, jako při pohledu na kejklíře, chodícího po provaze v závratné výši, při mělkých místech obsahem (a takových je v koncertních číslech nemálo!) nudím se, nebo se zlobím.

Pocitů těchto nezhostil jsem se ani při výkonech nejlepšího a dosud nepřekonaného umělce, Fr. Ondříčka. Jen jednou uchvátily mne housle celou magickou silou svého kouzla: když hrál primarius Českého kvartetta, Hoffmann, obsažný a hudebně cenný koncert Dvořákův. Tento umělec přemohl tělo, svět i ďábla a vyšel z boje jako umělec čistý, absolutní. Od té doby na otázku hudebních laiků: „Kdo hraje lépe: Kubelík či Ondříček?" odpovídám krátce: „Hoffmann!"

Kdyby bylo obecenstvo vychováno pochopiti ducha skladby, procítiti obsah díla, nevezli by dvounozí koně v kočáře ani Kastratův ani houslistův, ani primadon, ale také by Smetanové neumírali v blázincích a muza neplakala by v koutečku. Ovšem pak by také nikdo nezjednal učitele hudby svým dětem proto, aby měl z hocha Quasikubelíka a z děvčátka 9½ letou virtuosku Miladu Černých, nýbrž proto, aby nedal ležeti ladem hřivně hudebních schopností, která je cenným pokladem pro harmonický vývoj ducha a často i ochranou proti zhoubným sportům nižšího i nejnižšího druhu, pak by nechtěli rodiče, aby se jejich dceruška po ročním cvičení produkovala v domácnosti nebo i (vše je možné!) na podiu, ale aby duše její obohacena byla i květem toho umění, které je nám Čechům předním údělem, aby v prachu všednosti neutonula celá dívčí duše její! (Dokončení.)

PO STÁTOPRÁVNICKU.

Napsal Václav Vrána.

Ze Záběhlic. Obec naše je před vážným krokem. Bude se obsazovati místo městského tajemníka. Doufám, že rozhodující kruhy dají své hlasy podle práva a spravedlnosti kandidátu nad jiné spolehlivému, národnímu pracovníku nezištnému, synku města, panu Jaroslavu Kvítkovi. Doporučovati kandidaturu tohoto mladého muže bylo by zbytečno. Kdo zná historii našeho města, ví, že rodina tohoto poctivého muže jest jednou z nejstarších, rodina kandidáta našeho že jest jednou z nejuvědomělejších. Proto otcové města pozor! Zvolte si člověka svého, z řad svých, ze své obce, poctivce z rodiny nejvážnější.

(Posel od Záběhlic dne 20./5.)

Ze Záběhlic. „Známý lístek vládnoucí kliky Posel od Záběhlic, kandiduje na místo městského tajemníka pana Jar. Kvítka. List onen praví cosi o zásluhách páně Kvítkových a zejména též o zásluhách rodiny páně Kvítkovy. Jaké jsou to zásluhy? ptáme se. Rodina Kvítkova, o které zmíněný lístek píše a které bychom se byli nedotkli, kdyby „Posel od Záběhlic" nešikovným způsobem sám o ni nezavadil, přišla do Záběhlic polonahá. Otec pana Jar. Kvítka zbohatl u nás z našich peněz stavbami prováděnými obcí, kdežto obec naše, která neplatila před 50 lety žádných přirážek, platí dnes přes 60%.

Pan stavitel Kvítek postavil školu, v níž zapoměl na záchody, školu s nízkými stropy a malými dveřmi, se schody dřevěnými a s krovem tak labilním, že bylo za 3 roky nutno školu onu opravovati. A opravy ony zase provedl pan stavitel Kvítek a zase tak výborně, že bychom byli rádi, kdyby nám škola shořela, abychom mohli postaviti novou, vyhovující nejnutnějším požadavkům pana okresního lékaře. Pan stavitel Kvítek, nyní starosta „Občanské záložny", stavěl nám obecní dům, který po několika letech se rozpadává; postavil obecní jatky, kam se naši řezníci bojí dobytek vodit, aby na ně nespadl krov atd. atd. Toť ony zásluhy rodiny Kvítkovy, a my jsme ochotni pověděti svým čtenářům o více podobných zásluhách, které obtížily passiva naší obce a aktiva záslužné rodiny pana stavitele Kvítka. Nyní, uchází se pan Jar. Kvítek, syn stavitelův o místo tajemníka obecního. Tážeme se, jaké zásluhy má tento mladý muž o naši obec? Povězme si to upřímně, neboť „Posel od Záběhlic" k upřímnosti vyzývá. Pan Jaroslav Kvítek býval u svého otce palírem, od svého otce dostal za vyučenou a celé vzdělání dodala mu stavitelská firma jeho otce. Kde pro bůh jsou zde jaké zásluhy, kde jaká přednost a kde vůbec lze mluviti o nějaké kvalifikaci v obci s rozsáhlým průmyslem a velkou agendou tak nutné? Doufáme, že postačí těchto bez urážky a poctivě míněných několik slov a že otcové, kteří tolik rodině Kvítkově přáli, dnes rozpomenou se, že máme vážnějšího kandidáta, jenž dlouhou řadu let pracuje v obci naší a jenž zasluhuje, aby byla respektována práce jeho. Pan Václav Šipka, kand. práv, konceptní praktikant obecní je to. Nikdo jiný než on nemůže býti zvolen, pravím, nikdo jiný, je-li trochu spravedlnosti na světě a jsme-li národem, který dovede řídití sám své osudy, národem státoprávně zralým.

(Záběhlické Noviny, dne 22./5.

Naši vlastenci v Záběhlicích jsou v sobě. Posel ze Záběhlic kandiduje městského synka Jar. Kvítka, syna známého stavitele, a Záběhlické Noviny — orgán statoprávní — kandidují městského konceptního praktikanta, JUC. Václava Šípku. Pan Šípka je nám sympatický od té doby, co postavil se proti staviteli Kvítkovi a veřejně vyčetl mu nehospodářství v Občanské záložně. Od té doby zdá se, že upadl v nemilost. Pochybujeme však, že by možná bylo volit někoho jiného, když pan Šipka je na řadě po bývalém zemřelém městském tajemníkovi. No, uvidíme zase jednou, zda-li je náš lid zralý k ovládání svých osudů jak stále tvrdí Záběhlické Noviny. Uvidíme a neuvěříme, dokud „nevložíme ruku do ran jeho". Jsou tady ještě jiné důležité věci a na ty se zdánlivě zapomíná — nu uvidíme.

(Český socialista dne 25./5.)

Bídný utrhač, člověk s nejnižší mravní kvalifikací, který neostýchá se špiniti nejváženější rodiny v městě, ničemný, z cizího tuku tyjící nemrava, jakých v zemi černých zulukafrů sotva bylo by lze nalézti, odvážil se na novo otírati se o rodinu pana stavitele Kvítka. Kdo mu zaplatil? Za jaký groš pracuje satrapa onen? Fuj! Chceme věděti jméno pisatele, abychom mohli odkrýti jeho mravní kvalifikaci. Člověk, který zásluhy p. stavitele Kvítka tak nízkým způsobem potupil, nechť se přihlásí, jinak jej nazveme nemravným ničemným klukem. Však již dnes můžeme napověděti, kdo to asi je: nebude člověk onen daleko od kandidáta státoprávníků Václava Šipky, městského koncipienta, který pomocí rodiny Kvítkovy nalezl u nás teplé hnízdo. Pan stavitel Kvítek, který zahříval hada na hrudi své, má nyní odměnu. Právě že doporučují „Záběhlické Noviny" tohoto kandidáta sociálních rýpalů a demokratů je nám a bude heslem: pryč se socialistou z obecních úřadů!

(Posel ze Záběhlic dne 26. května.)

Sociálně demokratický „Český Socialista" zase jednou nemohl přenést přes srdce své protistátoprávní ideály. Ačkoli souhlasí s volbou našeho kandidáta p. JUC. Václava Šipky, přece nevěří, že jsme zralí ku vlastní práci, zralí ku spravedlivému svéprávnému aktu, jakým jest obsazení místa obecního tajemníka. Uvidíme, kdo bude mít pravdu; uvidíme, zdali náš člověk může býti na tolik skorumpován, aby dopustil se tak do očí bijící nespravedlnosti z pohnutek osobních. Zde jedná se o blaho celku, o rozkvět obce, o obecní majetek, ne o nějaké komploty nebo nějaké strejčkovství. Jsme zcela přesvědčeni, že náš kandidát jedině kvalifikovaný svými studiemi a svým životem předešlým bude jednohlasně zvolen. Tolik důvěry máme v zástupce obecní, tolik důvěry míť musíme v celkovou mravnost a ve státoprávní obezřetnost a poctivost našich otců města. Jenom nedůvěřivým kroucením hlavou béřeme si naděje v dosažení svých ideálů, které právě proto, že mají býti nedotknutelnými, musí v nás vzbuzovati city vznešené a ne pochybovačství, které zavání nám též podezřele — avšak dnes, kdy „Český Socialista" sympatisuje s naším kandidátem, necháváme rekriminací a žádáme s klidem: nechť pánové vyčkají a zbytečně nezasívají nedůvěru tam, kde mají uzráti zlaté klasy národního a státoprávního uvědomění.

S listem „Posel od Záběhlic" po jeho sprostém výpadu nepolemisujeme. Je to marné a zbytečné. My jsme uplacení, neboť všecko, co jsme napsali a k čemu Posel od Záběhlic svojí nešikovností vybízel, jest — — pravda. Patrně se u nás podplácejí lidé — pravdomluvní. Posel od Záběhlic by rád měl osobu, aby se do ní zakousl. Toho mu nedopřejeme, ale nebudeme jej také podezřívati jako on nás, že snad ze zisku nechává psáti do svých sloupců mladého pana Jaroslava Kvítka. Ano, Kvítko takové by se hodilo se všemi svými a své vážené rodiny zásluhami jenom do záhonů — Posla ze Záběhlic.

(Záběhlické Noviny dne 29. května.)

Vítězství, vítězství! Padli všichni oni zlolajní ničemní jazykové a pravda čistá jako sama nevinnost zvítězila dnes v zastupitelstvu městském! Pan Jaroslav Kvítek jednohlasně zvolen za městského tajemníka proti všem těm štvanicím radikálů a spojených s nimi sociálních demokratů. Zveme všecky přátele, aby vítězství toto dnes večer oslavili s námi v Občanské Besedě, kdež zároveň dozvíme se o tajnostech rodiny našeho váženého pana purkmistra Zvěřiny a rodiny stavitele, prvního radního p. Kvítka! (Posel od Záběhlic dne 3. června.)

Nuž, slavná redakce „Záběhlických Novin", zachutnalo? Což jste byli slepí a neviděli, že pan purkmistr Zvěřina má dceru a že pan Jaroslav Kvítek

již od doby, kdy se starý nebožtík tajemník roznemohl, vzplanul láskou ke dceři páně purkmistrově? Ať žije státoprávní duch našich otců! Sláva budoucnosti toho vašeho státoprávnictví!

(Český Socialista dne 4. června.)

Ano, mlčeli jsme, pánové, v redakci „Českého Socialisty“, neboť i proto, že nebylo zvolen pan Václav Šipka za tajemníka, dostane místo mnohem výhodnější v Občanské záložně. Ostatně hádati se o barvách se slepcem, jakým jest „Český Socialista“, je těžko. Kdo vám platí, abyste špinili náš ubohý, tak těžce zkoušený národ? Jenom duše nízce prodajná s takovým cynismem schopna jest urážeti posvátné city vlastního národa.

(Záběhlické Noviny 12. června.)

Pan JUC. Václav Šipka, provisorně zvolený účetní Občanské záložny, odkryl včera defraudaci v záložně, o jejíž výši dosud nelze se určitě vyjádřiti. Dnes můžeme čtenářům svým sděliti pouze, že defraudace obnáší přes 50.000 korun a že v ní zapleten je celý výbor a hlavně předseda záložny, občan Kvítek. (Český Socialista 30. července.)

Čím bídný plátek štváčů „Český Socialista“ balamutiti chce lid, že totiž jsou nějaké malversace v naší Občanské záložně, jest drzá a ničemná lež. Ředitelství Občanské záložny podalo na redaktora plátku „Český Socialista“ trestní žalobu, o které přineseme podrobnou zprávu.

(Posel ze Záběhlic a Záběhlické Noviny 3. srpna.)

Osobní! Pan Jaroslav Kvítek, tajemník král. města Záběhlic a slečna Božena Zvěřinova, dceruška našeho váženého purkmistra, budou oddáni dne 9. srpna v chrámu Páně sv. Jenovéfy. Gratulujeme.

(Posel za Záběhlic dne 7. srpna.)

Tu, Felix, Záběhlice nube! Pan Purkmistr Zvěřina provdává dceru. Doporučujeme svým čtenářům podobné státoprávnictví! V Občanské záložně to již prasklo. Slibovanou žalobu čekáme dosud marně.

(Český Socialista 10. srpna.)

Všem svým přátelům i nepřátelům dávám srdečné s Bohem. Odcházím z hořkého území záběhlického materiálně chud, avšak bohat zkušenostmi o zralosti lidu našeho k vedení vlastních svých věcí. JUC. Václav Šipka.

(Český Socialista dne 30. srpna.)

DROBNOSTI.

Prangovy Základy umělecké výchovy v překladě Jos. Patočky a L. Bílého jsou dokončeny, stojí 12 korun, nakladatel Bedřich Kočí v Praze. Čtenářům tohoto listu doporučili jsme americkou knihu tuto vřele a podali jsme k ní tři rozkošné obrázkové ukázky. Prangovu knihu pracovali tři autoři, skuteční umělci. Jen umělcům mohl se podařit tak promyšlený a přece prostý návod, jak naučit dítě viděti, jak pochopiti krásu v přírodě a lidech i v uměleckých výtvorech, a jak ovládati kreslířský a malířský materiál k vlastní práci, při níž se každému ponechává plná individualita. Pozorovali jsme v rodinách, kde rodiče dětem tuto knihu obstarali, že děti s radostí a horlivostí cvičily se dle ní a že kniha bavila je víc než nejvhodnější hračka. To právě vyznamenává knihu Prangovu všude, jak zní úsudky cizí, že přináší radost učiteli i žáku. Dojista tu radost zažijou také učitelé i žáci čeští. —

Vlastí porcelánu jest Čína. Dobu vynálezu porcelánu nelze přesně stanoviti. Jullien tvrdí, že spadá na sklonek 2. století po Kristu, kdežto čínská pověst praví, že lze ji klásti na 2700 let před Kr. Také nevíme, kdy porcelán poprvé k nám se dostal. Jisto jest jen tolik, že jednotlivé kusy již ve středověku k nám byly doneseny. Roku 1712. nabyl jenerál řádu jezovitského bližších zpráv o fabrikaci porcelánu a získal i něco surových hmot, z nichž porcelán vyráběn. Tyto hmoty byly v Paříži pilně zkoumány a hned potom založena byla továrna v Sèvres u Paříže. — Na to založena továrna na porcelán v Míšni po r. 1715, jež předstihla Sèvres, kde první vyráběný porcelán byl pouhý frita čili porcelán měkký, vlastně porcelánová směs.

Básníkova dcera. Jaroslav Vrchlický otvírá nový ročník Máje epickou Písní o Vinetě, v níž bude líčen boj baltických Slovanů s Germánstvem. Tuto Píseň o Vinetě věnoval své dceři Miladě vřelými, ač prostými verši, v nichž loučí se s ní. Odchází z domova patrně jako nevěsta.

Nejstarší Ty dcero moje,
osud neblahý i blahý
přes práh domu otcovského
když mi odvádí Tě záhy:

Zazpívám Ti na rozchodu
starou píseň o Vinetě,
o slovanské Atlantidě,
o zapadlém v moři světě.

Z moře vln a z moře báje
kéž jak most se Tobě klene,
z minula do budoucnosti
kéž Ti mládí připomene.

Že's je klidné, šťastné měla,
jediná jest moje pýcha,
kterou nad vavřínu snítko
hruď má v blahém klidu dýmá.

Za náš práh ať prodlouží se
báje Mládí Tobě krásná!
Co svým zval jsem, dal jsem, dítě,
vezmi, jdi a budiž šťastná!

K úpadku kritiky. V Rozhledech pan V. Ruslan pozdvihl debatu o úpadku kritiky; článkem hodně nejasným, protože s fakty neujasněnými. Této diskuse súčastnil se v Rozhledech 12. září také dr. E. Chalupný. V jeho úvaze čteme o jednostranném vychování literárním, které začíná na střední škole. „Tato jednostrannost vymstila se již na literatuře samé, je spoluvinna dnešním úpadkem kritiky. Vyvolala již před lety místo vývoje hotovou anarchii. Okolo r. 1897 zejména z Moderní Revue i příbuzných orgánů vanul duch, jenž mladistvému čtenářstvu bezděky vsuggeroval, že Umění je první věc na světě i v Čechách, a v umění že „mladí“ mají pravdu. Nejmladší generace, hlavně gymnasisté, provedli tuto ideu do nejabsurdnějších důsledků; býti „mladým“ — toť stalo se jedinou a postačující kvalifikací pro hodnost umělce. Kritika šla ovšem spolu. Ti, kdož tehdy v literatuře vedli hlavní slovo a stali se bezděky spoluvinníky těchto zjevů, arci se zří-

kali později šmahem svých podařených nástupců, když uviděli cíle, k nimž děti dospěly. Ale to samo nepomůže. Troufalý tón, jejž artisté si osvojili tehdy, existuje do dneška a škodí stále. Rozvíjí se ve fráse, z nichž ještě není nejhorší ona, dle které „Umění (arci s velkým U) nahražuje náboženství". Mládež, rozumí se, že nedostatečně kritická, věří opravdu, že to Umění je prvou, ne-li jedinou starostí lidstva, jediným skoro předmětem, hodným zájmu; a zrovna hltá vše, co s tímto eldorádem souvisí. Shání vše, čeho se může dovědět o osobách, stojících v popředí toho ruchu, a považuje to za ryzí umění: do které kavárny chodí Sova, jaké vousy má V. Dyk, které pravé jméno má M. Marten, co pije X. ve dne a Y. v noci atd. Je sice dobře věděti, že i básníci a kritikové jsou jen lidé, že jejich bytost nevyčerpává se popsaným a potištěným papírem — ale když se z takových povídek a klípků dělá hotové řemeslo a pořád se žije v domnění, to že je vše umění a nejlepší využití času a sil; když zájem o umění samo tratí se pod nánosem kavárenského povalování („horoucnost povalečná"), kde potom hledati seriosní ovzduší, spojené se seriosní kritikou? Veliká část artismu stala se holou hračkou; a jak už to bývá, i ostatek, jenž zůstal seriosní, zachází na scestí. I nejlepší naši kritikové svým verbalismem a exotickým slovníkem natropili zla, že bude těžko je vyléčiti; neboť mládež je svedena, právě v těchto výstřelcích viděti hlubokomyslnost, učenost a — modernost. Redakce studentských listů mohly by o tom povídati. Já aspoň vím, že na středních školách nejčilejší studenti mají slovníky cizích slov, v nichž hledají exotické výrazy, aby jimi špikovali své plody! Docházely do Studentských Směrů i dotazy, které takové slovníky jsou nejvhodnější. Pochybuji, že ti mladíci uposlechli, odpověděl-li jsem: nekupujte nic podobného, je to zbytečno i škodlivo; vždyť sloh listu, který toto jim radil, sám hemžil se takovými výrazy! Ano, skoro každý se stydí, aby nebyl pokládán za méně moderního, když by psal, jak mu káže duch jazyka. Celé toto ovzduší totiž terorisuje, ač má plná ústa individualismu. Jeho jednostrannost učinila je církevnickým, úzkoprsým a scholasticky malicherným. Artism ten zapomněl, že umění je jen projevem života, vypjal je ze spojení s ním; ale je nutně neplodný, a potřebí je zlomit jeho šablonovitý terorism, aby dráha k nápravě se uvolnila. —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Bratříček.

Osmiletému Bohouškovi narodil se bratříček. Byl tím velice rozčilen, a ihned uhodl, že je to událost velice důležitá. Byltˇ Bohuš přemítavým dítětem, a velice rád přemýšlel o různých věcech.

První jeho myšlénka byla nedobrá. Řekl si: „Teď už nebudu já mazlíčkem, nebudu nejmenším." A jeho čelo se svraštilo, když pomyslil, že už nebude samojediný přijímat sladké lichůtky a polibky maminčiny. U soudruhů a u příbuzných, všude viděl, že s nejmenšími dítkami mazlí se více než s druhými a vzpomněl si dokonce, že bratranec jeho Robert stěžoval si mu důvěrně, že ho mají doma mnohem méně rádi od té doby co Zuzanka se narodila. Proto první myšlénka Bohušova byla nedobrá.

Ale tatínek volal ho radostným hlasem s hůry se schodiště. I vystupoval Bohuš na schody, se srdcem silně tlukoucím, očekávaje, že uvidí svého bratra.

Nemýlil se. Ve velkém pokoji v náruči chůvy, která mu omývala očka vodičkou, naříkalo miminko. A Bohuš byl velice překvapen, když přese všecky myšlenky ucítil, že ho něco k děťátku táhne.

Ach, tohle byl jeho bratříček, ta maličká, růžová, pohyblivá věc, tak droboučká, tak nepatrná, že se zdála býti jenom oživenou panenkou. To byl jeho bratr, ta malá hlavička s očkama tmavýma, už otevřenýma a s jemňoučkými, bledými chomáčky vlásků jako chmýří. Ale co nejvíce jej překvapilo, to byly malilinké růžové nehýtky na konci prstíčků, kteréž políbil docela lehounce, sotva se jich dotkl strachem, by je nezlomil.

V tu chvíli náhle Bohuš nabyl vědomí své převahy. On, osmiletý, díval se na to křehké stvořeníčko všecek dojat; cítil se tak silným a tak velkým vedle této ubohé maličkosti. A, z nenadání pohnut, přislíbil si, že bratříček jeho nebude mít bdělejšího a láskyplnějšího strážce nad něj.

Jak jen dokázat svoji lásku a oddanost k děťátku? Což pak kdyby ho vzal do náručí, ihned, aby se spolu seznámili? Ale neodvážil se o to požádat, když pozoroval, s jakou opatrností chůva zavinovala děťátko do plínek. Nabídnouti mu své hračky, to by bylo ještě trochu brzy, a právě tak nebylo by vhodné podati mu bonbóny, které měl Bohuš schované ve svém stolku. A tak Bohuš lámal si hlavu, aby dokázal svoje přátelství bratříčkovi nějakým takovým způsobem, aby už nemohl potom couvnouti.

A tu spočinuly Bohušovy oči na mamince, ležící na pohovce, jak poslední dobou tak často bývalo, a dívající se naň s laskavým úsměvem. A tu mu přišlo vnuknutí: kráčeje po špičkách, aby nedělal mnoho hluku, přiblížil se k mamince, a sbíraje všecku svou odvahu, šeptal jí tichounce do ucha, jenom jí samotné: „Maminko, slib mi, že ho budeš mít radši než mne! . . . pokud bude tak maličký . . ."

Místo odpovědi maminka, dojata, vztáhla ruku, a jelikož jí právě přinášeli novorozeně, objala svou rukou hlavičky obou synáčků, Bohouška a Jarouška.

A Bohoušek cítil se nesmírně šťastným . . .

Z časopisu Jean Pierre přeložila M. Foitlova.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Hned jsme koně zastavili, pytlík chňapli — a dali se do útěku. A kůň šel domů. A přivezl ho tak mrtvého. No, taťka musil se domysliti, zavolal nás a pohrozil nám bičem: „Mlčte, psí děti!“ A tak se to nikdo nedověděl. Uškrtil se sám, opilý, a to je všecko.

— A kolik let vám tehdy bylo, Čirku?

— Mně bylo jedenáct let pryč a Jegoršovi osm pryč.

— Zdá se, že jsi tou kličkou nejvíc působil? Junák, Kuzma.

— Také sekyrou, bratří, uměl působiti — opravil Tarbagan: — no, vypravuj, Kuzmo, jak jsi druhého mužíka sekyrou do boku mázl.

— O, ty mamlase proklatý! Ty tvore prašivý!

— No, jen vypravuj, kamaráde, vypravuj, když jsi již začal, — hučela celá komora: — a když ne, tak tě hned podkujeme. Hej! Železný kocoure! Musíme ho podkovat.

„Podkovat“ — to znamenalo lehtati paty, čehož se Čirok smrtelně bál. Skočil okamžitě na nohy a začal běhati po pryčnách, hroze všem dolízajícím svými ocelovými pěstěmi.

— Jen se při-bliž! — křičel zpívavě: — já ti ukážu! Ať jsem stár! —

Ale nepřátelé přibližovali se se všech stran: Nikifor, Semenov, Železný kocour postupovali bokem. Paramon stoupal přímo, hrozivý a rozhodný . . . Čirok, přitisknut do kouta, hotovil se k prudkému boji, ale nenadále snad Tarbagan vrhl se mu pod nohy, všichni na něho vrazili, svalili ho po dlouhém, úporném protivení na pryčny a „přitloukali podkovky“. Při tom Čirok tak nemilosrdně řval, že musili mu zacpávati ústa ze strachu, že to uslyší dozorce. Na konec prosí Čirok o smilování a kašlaje a nadávaje, usazuje se na své místo, aby vypravoval, jak mužíka sekyrou mázl. —

— Co pak mám o tom vyprávěti? K vůli mezi vypukl spor . . . On se na mne vrhl s palicí . . . Copak jsem měl na něho čumět? Rozehnal jsem se po něm sekyrou a uhodil ho přímo do žeber. A tak z darebáka hned duše vylítla. Tehdy mne i soud osvobodil, protože jsem měl svědky.

— Zapisujte si Mikolájiči: kolikátá duše je to již? —

— Má ještě nějaké. Včera v noci mně vyprávěl. Jednou . . . začínal Paramon, avšak Čirok začal ho úsilovně mlátiti pěstěmi a mezi nimi začínala opět taková mela, že dozorce přišel ke dveřnímu kukátku a okřikoval rváče. Hluk se tišil, beseda byla přerušena a většina zvolna usínala. Jenom Čirok, Paramon a Železný kocour slezli se dohromady na pryčnách opačné strany, kde bylo místo kovářovo, a dlouho ještě, někdy až do pozdní noci, seděli, složivše nohy po turecku pod sebe a pocucávajíce cigarku nebo dýmku, bavili se tajemným pološeptem. To Čirok vyprávěl o svém mládí . . . Ke mně zalétali úryvky tohoto vypravování i zachvěl jsem se často úžasem, mimoděk se mne zmocňujícím, někdy zase naopak byl bych se smál nejupřímnějším a dobrodušným smíchem.

Osobnost Čirkova vůbec představovala v sobě jakousi podivnou směs vážného se žertovným, komičnosti s tragičností, čistě dětské naivnosti a prostodušnosti s nejchytráčtějším šibalstvím a potměšilostí. Přirozený rozum a šibalství svítilo v těch šedých, vždycky se zvědavostí hledících očí, leželo v rýhách vráščitého čela a v koutcích velkých neskladných úst, ostíněných tvrdými, rezavými vousy; avšak současně z této bledé, chudokrevné tváře s lebkou dlouhou, jako u koně, a z celé této břichaté, z nohy na nohu se převalující a pevně stavěné postavy válo čímsi tak prostým a dobrým, že bylo málo koho, kdo by ho nemiloval. Slouže za předmět věčných a obecných posměškův a nadávaje časem jako nejposlednější izvozčík, Kuzma i ve chvílích nejprudšího hněvu, býval neurážlivý a jeho nejhroznější nadávky vyvolávaly jediný chechtot. V nadávkách byl veliký znalec a mistr; nescházely mu téměř ani z jazyka, přece však neměli v jeho ústech toho strašného karakteru, jako u Semenova, nebo cynického jako u Tarbagana. Za několik let společného života v Šelajské trestnici přilnul jsem silně k Čirkovi, a uprostřed mnohých pobouření a zkoušek všeho druhu, o nichž bude řeč později a kteréž mne nejednou donutily měniti mínění o mnohých jiných trestancích, Čirok zůstával v mých očích tímže nezlobivým a dobrodušným Čirkem, tímže věrným a spolehlivým přítelem, který se nikdy nemíchal v žádné trestanecké špíny. A zatím týž šprýmař — Čirok odpravil na onen svět asi desítku duší a nyní necítil ani nejmenší lítosti nad tím.

Dlouhý čas jsem nerozuměl, proč ho dráždí Sachalínem, říkajíce mu, že ho tam brzo povezou za sestrou. Myslil jsem, že to není nic jiného, než žert; ale naslouchaje jednou nočnímu šepotu, dověděl jsem se z úst samého Čiroka následující vysvětlení oněch úsměškův.

— K vůli Lukejce uvízl jsem nejvíc. Ještě jako děvčisko v krátkých sukních byla již hotový zbojník. Veliká očiska jí jen hoří a strašně hledí. V sedmnácti letech spřáhla se s tulákem Seňkou Pelevinem a začala s ním pracovati. Nemíchal jsem se mezi ně, protože jsem více tichým způsobem lovil: do komory nebo do cizího skladiště zalézti a cizí berany nebo husy posmejčiti . . . Kde bylo seno, kde bylo

dříví . . . No, a pšenicí, a také kapry jsem nepohrdl . . .

Mezi posluchači ozývá se tichý smích.

— A když jsem musel zabíjet, to již nebylo vyhnutí. To jsem potom kličky více užíval, nebo rtuti.

Smích zněl ještě silněji.

— Podezřívali mne, ovšem, v mnohých případech mne podezřívali, ale přece mne nemohli opravdu usvědčili. Jednou přišli s prohlídkou. Ukradl jsem sousedovi tři berany, maso jsem nasolil, kůže prodal . . . I svého jednoho berana jsem zapíchl. „A, povídají, tu je maso!“ Já pravím: To je můj beran, tamto i kožich Timoškův visí… Timoška říkali mému beranu. „Ale cožpak má jeden beran osm ledvin?“ — Bůh mi svědkem, pravím, takový tlustý a veliký beran to byl. S tím odešli a nic mi nezabavili.

— No, a švakříček tvůj, bohem daný, se sestrou, ti nepůsobili takovým způsobem?

— Ne. Ti si vymysllli, že zabíjí a oberou jednu stařenu. Asi na sedmdesát verst od nás žila bohatá stařena, jako poustevnice, s děvčátkem za vlastní přijatým. Tu oni je přepadli, zabili obě, obrali je, ujeli a začali jak náleží hýřit. Pojali proti nim podezření, zavřeli je a odsoudili: Lukejku na dvacet let a Pelevina na věky. Na Sachalin hnali oba. Sotva skončili s nimi, již uzrála Jegorkova věc. Kdyby nebylo Lukejčiny vraždy, nebyli by mne snad ani odsoudili. Ale tak prokurátor již přespříliš soudil: tak a tak, když již sestra je takový zbojník, musí bratři býti tím většími zbojníky. A pro ni, šelmu, pro hada falešného, uštědřili mi jedenáct let!

— A co to máš za znamení na hlavě? Dá se předpokládat, že nešlo vše tak hladce od ruky, jak vypravuješ.

— Právě, právě, hoši; prohloupil jsem také jednou, musil jsem též palice okusiti. Zajeli jsme si s Jegorkou v noci pro pšeničnou mouku. Postavil jsem ho s koňmi na stráž a sám nosím a nosím pytle ze skladiště. Jakmile Jegorka viděl, že je všecko ticho, že tu nikoho není, otevřel hubu a dloubal se v nosu . . . Protože byl ještě mladý a hloupý! Hle, nesu pytlík na zádech . . . Najednou jako když mne omráčí někdo palicí po hlavě:! . . . Až se mi tak všelijaká světýlka v očích zamíhala, modrá, zelená a červená. Jakoby z ručnice někdo vypálil — a kulky se kolem rozlítli . . . Upustil jsem pytel, přitiskl se ke stromu (strom, díky náhodě, stál na blízku) a stojím a hledím . . . A on také stojí a hledí na mne. Musel se také silně polekati.

— Aby se nelekl takového ďábla, kterého se ani palice netkne!

— Vzpamatoval jsem se potom — a dal se co nejrychleji na útěk! Dal jsem znamení Jegoršovi, sedli jsme do télegy — a hajdy domů! Hlava má byla docela proražena . . . Co mi krve vyteklo! Ale když přišla pátrání, vymluvil jsem se: kůň mne, prosím, kopl.

A dlouho ještě na pryčnách u Železného kocoura trvá podobný šepot, sem tam přerývaný zadrženým smíchem a jednotlivými poznámkami posluchačů. Hrozné obrazy a divoké, krvavé sceny postupují přede mnou, a splétají se v jakousi temnou fantasmagorii. Lukejka s ohnivými koulemi místo očí, zabíjející stařenu s malou dívenkou a jdoucí na Sachalin se svým milencem tulákem; desítileté děti házející smrtelnou kličku na spícího mužíka. Čirok kradoucí seno a zabíjející při tom svědka strážníka… Klička, uzdy, sekyra . . . Rány palicí do hlavy podobné výstřelům z ručnice . . . Mouka, kapři, dřevo, Timoškův kožich a jeho osm ledvinek… Krev, vězení, vyhnanství . . . A šibalská tvář vypravovatelova a sdílný smích posluchačův . . . Konečně usínám; ale i ve snu pokračují táž vidění a dusí mne tytéž krvavé sny. Snažím se jim utéci, běžím, udýchám se . . . Minu šťastně stráž s bodákem, běžím kolem světlíku, z něhož se dívá stařeček hlídač, a podezřívavě mne měří, utíkám po bahně, po kopcích . . . A najednou padám, kročiv chybně, na dno temné a chladné šachty! Vzduch, rozčísnutý mým chvějícím se tělem sviští a strašný, nenáviděný netvor šeptá: „Aha! chytil jsi se, holoubku! . . .“ Již již nařážím o jeden z jeho žulových výstupků a lebka moje rozletí se na drobné střepy . . .

— Ach!

Probouzím se, všecek zalit chladným potem, a sklíčen smrtelným strachem. V chodbě je slyšeti pískot dozorců a křik: „Vylez na prohlídku!“ V oknách je ještě temno, ale již začíná těžký den vyhnanecký a spoluobyvatelé moji zívají, protahují se a začínají leníve vstávati.

XIV.

Lučezarov.

Jednoho prosincového nedělního jitra přiběhl do komory všecek udýchán Tarbagan a pravil, že mne volají k vratům. U vrat mi řekl službu konající muž, že velitel mne volá do svého bytu.

— Snad do kanceláře? — namítal jsem.

— Nikoliv, poručil do bytu.

Dali mně průvodního kozáka, i vydal jsem se s ním k chrabrému štábnímu kapitánu.

— Půjdeš zadním vchodem? — tázal se kozák, zastaviv se trochu v rozpacích.

Ale já jsem se rozhodl, že půjdu parádním vchodem a zatáhl jsem za zvonek. Avšak musili jsme dlouho zvoniti. Konečně objevila se nějaká ženština a když uviděla trestance, se vztekem bouchla dveřmi a zakřikla: (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 4. října 1903. Číslo 39.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

V. LEVORA:

CHŮVA.

Skizza.

Mám rád podzimní dni, ony jasné a živé dni s jejich sluncem rozšafně hřejivým, s jejich čistým, průzračným vzduchem, nasyceným vůní otav a zrajících jablek, s jejich rušným koloritem, v němž žlutavá i rudá barva doubí ostře se odráží od tmavého pozadí smrků a borovic.

Ale mám stejně rád i ty druhé, mlhavé a zamračené, kdy slunce tvář svou zahaluje, obzor se úží a olověná klenba zemi obmyká, kdy příroda se halí v barvu zsinalosti, a zevšad, i z šedivých oblak i z žloutnoucích luk i z mlčícího lesa zarývá se v duši: memento mori!

I za takových dnů dovede mne příroda vylákat z tísně příbytku, a ježto své vzdálené obzory přede mnou zavírá, nutí mne bezděky, abych i sám také v sebe se ponořil, těsněji se přivinul k svému vlastnímu já, a nebývá-li takové bližší seznámení se samým sebou vždy zrovna příjemné, bývá aspoň užitečné. —

Jednoho takového dne — koncem září nebo na počátku října — už na samý večer ubírám se volným krokem po silnici k městečku, vraceje se z delší procházky lesem. Byla neděle a od rána pod mrakem. Těžká mlha, která visela ráno nad zemí a k polednám couvla zpět až k vzdáleným hvozdům šumavským, rozprostřela se zatím znova nad celým krajem, zhoustla, i počalo drobounce mžiti.

Živé duše nebylo již venku viděti.

V dáli zanikaly hlasy pastevců ženoucích melancholické kravky domů, v městečku odzváněli klekání. Doznělo, a vůkol se rozhostilo hrobové ticho.

Pojednou zdá se mi, že slyším čísi žalostný hlas. Stanu a naslouchám. Opravdu. Usedavý pláč, nesrozumitelný, ale srdceryvný nářek se ozývá z dáli, přichází blíž a blíže, a přichází s pěšiny, jež od silnice odbočuje k panskému dvoru.

Dojdu až k pěšině a čekám. Nevidím dosud ničeho, neboť se stmívá kvapem. Také marně se snažím rozhodnout, je-li to pláč dítěte, nebo vychází-li z útrob dospělejších.

Konečně postřehuji jakous postavu; vleče se těžkým, znaveným krokem ku předu. Po chvíli poznávám, že to postava ženská. Již i ona patrně mne zhlédla, neboť umlkla a zrychlila nepatrně kroky. Konečně došla. Zastavila se a bojácně, s polekanýma, dětskýma očima zadívala se na mne.

Co to za osobu? Je mladá či stará? Obličej mi o tom nepravil ničeho. Byl vráščitý, nažloutlé, nečisté pleti, ale o stáři nemluvil. S těmi vráskami se chuděrka snad už narodila. Mohlo jí být už hodně přes dvacet ale také teprv sedmnáct. Oděna byla nuzně, ale přece svátečně. V jedné ruce držela kornout žlutého papíru, v druhé bílý šátek a růženec. — Měl jsem dojem, že vidím před sebou osobu duševně zakrnělou.

„Co je vám?“ optal jsem se.

„Posimich, kadypa se de do dvoja?“

„Do dvora? Ale vždyť tam odtud přicházíte!“

„To neny ten, tam u toho sou dvě kapjicky.“

Šílená! napadlo mi.

„Ale jak pak se tedy ten váš dvůr jmenuje?“

„Dys to já nevím, já jenom vím, ze sou tam ty kapjicky.“

Neznal jsem v okolí žádného dvora s dvěma kapličkami.

„Odkud pak jste?“ jal jsem se vyzvídat.

„Já jsem z Kojince.“

„Až z Kolince? A kde pak se to tu berete?“

„Dys já tam nejsem, já sjouzím ve dvoze u pasáka.“

„A jak se jmenuje ten pasák?“

„Von se menuje Honza a vona Nána.“

Po chvilce pak dodala:

„Vona je taky z Kojince. A vono se jim utopijo v stunci dýte, a tak vona zíkaja nasim, aby mne k ný daji za chůvu. A nasí zekji, abych sja."

Nu to znělo docela logicky. Šílená tedy není.

„A dávno už sloužíte u pasáka?"

„Uz dávno, hned psede znema."

„Ale že nevíte, jak se v tom dvoře říká?"

„Dys ta má nestasná pajice si nyc nepamatuje!" zahořekovala a počala se bíti pěstí do čela.

Hruď se mi sevřela soucitem.

„A kde jste chodila, že jste zabloudila?"

„Já byja v kosteje na vejkej a potom sem sja ke kupci koupit cuki, a než sem se vjátija, tak dývcky byji uz pjic, a já sem si spjetja cestu."

„A kde jste se tu potloukala celé odpoledne?" ptal jsem se udiven.

„Já sem pozád chodyja, schodyja sem asi pět vesnyc, a vono to nykde nebyjo."

„A to jste byla v tomhle kostele?" optal jsem se kvapně ukazuje k městečku.

„Ba ne, tam ten je jinej, ten stojí na visku."

Proto! pomyslil jsem si. Ale odkud se to sem ubožačka zatoulala? Přelétl jsem v mysli okolní kostely. Ale ničeho jsem nezískal, vždyť hnedle všechny stojí na vršku.

„Jaký pak je u toho kostela kněz, mladý nebo starý?"

„Vony sou tam dva, jeden mjadej a jeden stajej," odvětila. „Dneska měj vejkou ten mjadej."

„A jaký byl, velký nebo malý?"

„Hodne větší nez vony," řekla měříc mne pohledem.

Už to mám! řekl jsem si.

„Nejmenuje se ta vesnice, co je ten kostel Předslav?"

„Dys to já nevím!" odvětila žalostně.

„A ta vesnice, co v ní sloužíte ve dvoře, nejmenuje se Votín?"

„Mne se zdá, aje dys ta má nestastná pajice —," a opět se počala bíti do hlavy.

Nicméně byl jsem si jist, že to nemůže být nic jiného než Votín. Vyzval jsem ubohé stvoření, aby šla se mnou do městečka. Šli jsme chvíli mlčky. Pojednou pravila.

„Já uz mám takovej hjad! Od jána sem nyc nejedja."

Těšil jsem ji, že bude hnedle dobře a že ji dám dovésti domů. Nemučil jsem ji dalším vyptáváním. Sama mi ještě řekla, že její rodiče mívali selský statek v některé vesnici, ale že o něj přišli a teď se živí v Kolinci nádeničinou.

Stavil jsem se hned na kraji městečka v hospodě. Především vyžádal jsem si krajíc chleba pro svoji chráněnku, potom sdělil jsem stručně její příběh. Všichni svědčili, že bude asi z Votína. Mezi hosty byl jeden, jenž potvrdil, že je na Votíně pasák Honza. A hospodská se upamatovala, že se tam na jaře utopilo děvčátko.

Zjednal jsem posla, jemuž jsem nařídil, aby chuděru dovedl do nejbližší vesnice a tam požádal starostu, by ji dal dovésti dále na Votín. Už druhý den jsem se dověděl, že šťastně došla.

Tato příhoda ležela mi kolik dní v hlavě. Hle, chůva! říkal jsem si, chůva dětí z ratejny! Ubohé děti! —

Vedle ratejny je zámek, a paní zámku má pro své děti bonnu, guvernantku a vychovatele, i sama je střeží jako oko v hlavě. — Děti z ratejny opatruje Pánbůh, a když se tento opatrovník osvědčí ne dosti spolehlivým, zjedná se chůva. Jaká? Buď nemožná, slepá či chromá babička, anebo osoba, která by sama potřebovala opatrovnice. Arci, chtějte na rodičích z ratejny, aby zjednali jinou! — Ale ku podivu, ty děti přece vyrůstají — ovšem neutopí-li se — na nové statné a spokojené obyvatele ratejen.

Šťastné děti!

HIERONYM LORM.

Já nevěřím, že život nový
by vešel kdy zas na hřbitovy,
však kdybych přát si směl,
to jedno přec bych chtěl:
— Až budu ve svém hrobě hnít,
bych pro svůj klid měl také cit.

Přeložil F. L.

O HUDEBNÍ VÝCHOVĚ NAŠÍ MLÁDEŽE.

(Dokončení.)

První výchova hudební začíná od kolébky. Proto by měli v rodinách najímati pouze chůvy s dobrým hudebním sluchem, příjemným hlasem a zásobou písní národních; chůvu veselou a čilou, která by zpívala ráda. Zpívá-li matka sama, tím lépe; zpívají-li obě, ještě lépe. Takovýto zpěv musí býti však přesně rytmický, do taktu; neboť první podmínka vzdělání hudebního jest smysl pro rytmus. Nechť se rodiče nermoutí, nezpívá-li dítě příliš záhy; to není vždy důkazem, že dítě má nedostatek sluchu hudebního. Jsou děti, které počínají chápati a reprodukovati melodie až v 5., 6. ba i v 9. roce věku a přece jsou hudebně nadané. Zpívá-li matka písničku rázného tempa a tluče-li při tom hošík lžičkou „do taktu", můžete předpovídati hudební nadání mnohem jistěji, než kdyby třeba i zazpíval

část nápěvu bezpřízvučně. Jako se zdá mnohým nemožným daltonism (t. j. slepota pro některé barvy), tak těžko kdo by uvěřil, že je dosti osob, které nemají smyslu pro rytmus při sluchu jinak dobrém. Pilným cvikem při dobré vůli žákově dá se nedostatek sluchu hudebního zmírniti, zlepšiti; těžko sice ale ještě lehčeji, než nedostatek smyslu pro rytmus. Zná snad každý lidi, kteří do smrti se nenaučí tančiti, držeti krok; hle, to následek nedostatku tohoto.

Proto nejlepším prvopočátečním cvičením jsou prostonárodní říkačky a ukolébavky dvoutonové, čistě rytmické: „Hou-hou, — krávy jdou, — nesou mlíko — pod vodou" atp. Erbenovu sbírku aneb výtah z ní měla by míti každá domácnost. Jak blahodárně mohly by působiti zvláštní kursy pro chůvy, jež bylo by možno zříditi při každé škole obecné! Dámské spolky, hle zde nová cestička k činnosti!

*

Zásoba melodií, písní národních, jest nezbytným základem všeho hudebního vzdělání mládeže. Z domácnosti, kde zpívají národní písně, nevyjde dítě bez hudebního sluchu. A také jsem se přesvědčil, že děti nemající sluch, na otázku, zpívají-li u nich doma, odpovídaly buď že nikoliv, aneb že zpívají „svaté" písničky. Zpěvácké spolky měly by proto pěstovati vedle písně národní i jednohlasovou píseň národní, lidovou. Zkušenost opět dokazuje, že píseň lidová velmi záhy se uchycuje a zdomácní; i těžké a od českých velice různé písně moravské a slovenské dají se vštěpovati, naučíme-li jim děvčata, budoucí chůvy a matky. Zde bylo by opět s chybou, žádati vše na škole, kde jediná hodinka týdně vyměřena jest zpěvu písní národních, vlasteneckých, církevních a umělých! Budou-li se písně lidové (na př. sbírka Jeremiášova, Bartoš-Janáčkova, slov. písně Novákovy) důsledně při každé zábavě: výletu, věnečku, plesu, dýchánku a večírku zpívati, naučí se lid písním snadno a rychle. Bude pak toto praktické vyučování lidu vhodným doplňkem ku vzdělání jeho koncerty, hudebními večery a přednáškami. Děti naučí se pak doma i takovým písním (na př. erotickým), kterým *ve škole* učitel sebe volnější přece jen učiti nemůže.

Po domácí předpravě mohlo by dítě učiti se zpěvu soustavně u učitele methodicky vzdělaného, spolu pak znalého věcí: hlasových rejstříků, literatury vůbec a písňové zvlášť, učitele (učitelky) znalé techniky zpěvu a majícího vzdělání povšechné, aesthetické. Učitelů takových není ovšem nazbyt. Zpěvačky vzdělané a vytrvalé mohly by velmi výhodně zaměniti pochybnou karieru na prknech za klidnou práci učitelskou. V každém městě mohli by býti zvláštní učitelé zpěvu (učitelky), kteří by mohli racionalně nejen sborovému ale i solovému zpěvu vyučovati. *Pravidelné vyučování zpěvu mělo by předcházeti hru na kterýkoliv nástroj hudební.* Jest zajisté kruté, hromaditi obtíže, jakých skýtá hra nástrojová s obtížemi čtení not, rozdělení taktového atd. Byť i školy sebe lépe a nenápadněji slučovaly první poznatky theorie hudební s počátky technickými, přece námaha duševní i tělesná jest nesmírná, zvláště při houslích. Není strašnějšího mučidla pro dítě slabé a nevyspělé, jako jsou *housle*. A přece pokládají je rodiče za nástroj, jenž snadno se ovládá! Hra na klavír jest pro začátečníka nejméně namáhavá, poskytuje také největšího pole pro hudební výchovu žákovu, připravujíc ucho pro rytmiku i harmonii. Rovněž není zde nebezpečí, že by sluch tolik trpěl jako při učení houslím, kde žák, chtěje si usnadniti hmaty, vyvozuje tony falešné, jimž snadno pak i navyká. Ovšem není možno chudším rodičům opatřiti dětem klavír; to je asi první příčina, proč volí housle. Také láce hromadného učení houslím láká snad rodiče, aby dávali přednost tomuto nástroji na velkou často škodu vlastní i dětí. Vizme jen, jak malý počet, jak malé procento z množství mladých houslistů opravdu něco umí, a jak ještě menší procento je těch, kteří dospěvše, nepověsí housli na hřebík. Housle vyžadují cviku nesmírného. Nadaný žák aby hrál nejméně dvě hodiny denně aspoň po pět roků, než by dovedl prostřední skladby na př. v orkestru slušně podati! Nedivme se proto, omrzí-li nástroj právě nejbystřejší žáky. Říkají: „Jak bych chtěl hrát, tak hrát nemohu; jak mohu, tak hrát nechci." Velká škoda, že u nás housle staly se výlučně jediným nástrojem pro hudební cvik mládeže, tím pak že některé nástroje zúplna se zanedbávají, zejména dechové. Vím dobře, že se rodiče obávají námahy plic, jíž by snad děti jejich, učíce se dechovému nástroji, mohly podlehnouti, ale to je hrozný omyl. Každý zkušený učitel hudby a každý lékař může potvrditi, že není lepší gymnastiky dechu a plic nad řádně vedené, obezřelé a mírné cvičení na dechový nástroj. Muzikantské souchotě mají kořen svůj jinde: nevyspání, prachem a kouřem přeplněné místnosti, nestřídmost a nepořádný život a t. p. snad zavinily u některého venkovského hocha nemoc nebo smrt, ač já, dlouho na venkovně pobyv, o takovýchto případech velmi málo jsem slyšel. Z nástrojů dechových nejsnadnější jest flétna, klarinet; hoboj a fagot jsou těžší, ale velmi vděčné a potřebné. Technika flétny jest tak snadná, že jí v roce lze ovládati tak dokonale, jako houslovou za tři, čtyři roky.

Z dechových nástrojů plechových měl by se pěstovati lesní roh, tento v pravdě královský nástroj, vhodný do salonu i do orkestru. Kdyby mládež učila se rozmanitým nástrojům, rozkvetlo by opět sdružování hudebníků v menší i větší sborová tělesa od kvarteta až k orkestru, diletantské orkestry nezápasily by pak s takovým nedostatkem nástrojů dechových; také solová hra na nástroje kdys velmi oblíbené: klarinet, hoboj, fagot, lesní roh a j. stoupla by opět v ceně na úkor sice houslové modloslužby, ale také na ozdravění vkusu, jenž vždy a vždy změnou se zjemňuje. Ovšem moda je moda, zvyk je zvyk; někdo však počíti musí. Studující mohly by učiniti první krok a po příkladu svých francouzských kolegů, kteří nestydí se ani za trubku ani za bombardon, v prázdných chvílích zabývati se zejména

těmi nástroji, o které je největší nouze. Mladý právník, můj známý, za půl roku slušně naučil se hráti na fagot, dobrá vůle a chuť, a vše se daří. Středoškolské orkestry mohly by opět ožíti a vydatně napomáhati umělecké výchově a zdravé zábavě žactva. Produkce pro žáků žáky, jak krásné by mohly býti!

*

Vyučování hudbě nutno je vůbec zreformovati. Od prvních počátků pěstujž se vkus a rozum. Vkus možno pěstovati jen výběrem cvičiva umělecky cenného. Máme jedno dílo, s kterým můžeme se honositi, dílo, jakého nemá cizina. Je to theoreticko-praktická škola klavírní od Fibicha a Maláta. Fibich zanechal tu mládeži naší dědictví královské: i nejkratší pětiprstové cvičení začáteční provázeno je tu tak rozmanitými způsoby a tak uměleckým taktem, že stává se cennou větou hudební. Dítě nevědomky přivyká velebným harmoniím, náladovým průvodům i kontrapunktickým vlnám, dospělejší žák opět, těmito průvody přiváben, rád podrobuje se cvikům jinak monotonním a nudným. Přičiní-li učitel vhodné poučení na pravém místě, (na př. zmíní se o programní hudbě, když hraje se žákem cvičení „Tábor cikánů“ z I. dílu, o písni lidové při četných cvič., o písni umělé při transscripcích na př. „Má dívenka jak růže je“, o skladbě náladové při selance Fibichově na konci I. dílu atd. atd.) tuť žák získá nesmírně, byť nepřehrál nic než tento 1 díl. Ovšem takovýto způsob učení bude vhod jen rodičům vzdělaným; rodiče, kteří chtějí, aby dítě zahrálo za 14 dní nějaký kousek, jímž by se pochlubilo tetince aneb babičce, budou i nadále svěřovati děti své šumařům, aby z nich měli — šumaře.

Ars longa — vita brevis — v umění není skoků ani zázraků, solidní základ stojí mnoho práce; žel, že právě předvádění zázračných dětí mate lid a kazí jeho názor na umění i výchovu hudební.

Kdyby vyučování hudbě bralo se vždy cestou solidní a poctivou, nebylo by nikdy slyšeti nářků: „Naše dcera stála tolik peněz, učila se tolik a tolik roků hudbě a teď všeho nechala.“ Solidní hudební vyučování zanechá stopy v duši chovance vždy, ať již potom hraje nebo nehraje, každý hráti nemůže a nemusí.

Aby stal se někdo umělcem, k tomu třeba je nesmírné práce, vytrvalosti vedle značných schopností, vloh nadání. A tu shledáváme dlouhou řadu stupňů píle a vytrvalosti od kraje do středu rostoucí, s druhé strany opět symmetrickou řadu stupňů nadání: jen málo šťastných uprostřed má obého s důstatek: to jsou umělci Bohem povolaní, jimž bylo by vskutku záviděti, kdyby laur umění neskrýval ostrých hrotů, jedovatých trnů, jež zraňují toho, jenž po věnci slávy sahá, jež otravují duši a život . . .

Šťasten, koho nezlákaly zrádné výšiny slávy; vždy lépe jest hráti se než hořeti. Kde opravdivé nadání s nezdolnou pílí se snoubí a píle opět s odvahou Spartana, tam ovšem těžko brániti; tehdy doprovoď otec syna až na rozcestí života a viz, jak v dálce obraz jeho mizí. A poplač si třeba v koutku nad utrpením života jeho a vratkosti slávy . . .

P.

POBOŽNOST.

Kudlanka nábožná řekla kobylkám lučním: „Ode mne učte se pobožnosti: hle přední nohy moje, stále jako k modlitbě spjaty, sesílily, že již ani necítím námahy, jakou obyčejným smrtelníkům modlitba činí. Celý můj život jest jedinou modlitbou a jsem tu vzorem i lidem, kteří přese všecku nenávist k našemu rodu nábožnou mne nazývají.“ „Nevěřte jí,“ zabzučel čmelák, letě kolem, „nespíná rukou k modlitbě, ale aby uchvacovala jimi nebohou kořist!“ K. P.

EN AVANT:

ÚPADEK KRITIKY.

Pod tímto názvem uveřejnil V. Ruslan v čísle 46. až 49. letošních „Rozhledů“ článek, jenž zasluhuje jisté pozornosti. Výtky, které tu autor činí naší kritice, jsou povahy dvojí: věcné (umělecké, vědecké) i mravní. V prvém směru viní naši kritiku z povrchnosti, jednostrannosti a frázovitosti, ve druhém z osobních cílů, neušlechtilosti zbraní a kamarádského strannictví.

Článek obsahuje mnoho dobrého pozorování a nejeden správný úsudek, má však dle mého náhledu i jeden základní nedostatek. Mluví-li se o úpadku kteréhokoli oboru lidské činnosti, vyplývá již z pojmu *úpadek*, že tato činnost stávala kdysi výše. A má-li se úpadek ten zřejmě a přesvědčivě demonstrovati, nestačí ukázati jen, *kam* až dotyčná činnost klesla, ale třeba i ukázati *odkud* až klesla. Bylo by třeba vedle dosažené hlubiny vztýčiti i výši východiště, aby bylo lze změniti hloubku pádu. A této možnosti článek p. Ruslanův neposkytuje, neboť vylíčení prvého z obou stadií tu schází.

Práce, jíž by tu bylo autorovi vykonati, byla by arci nemalá a rozsah jeho essaye byl by ji značně vzrostl, snad i za meze revuového článku; ale jenom tak mohly býti název článku a jeho hlavní tvrzení řádně motivovány. Tak jak jest, může článek p. Ruslanův svědčiti pouze o nízké úrovni dnešní naší kritiky, lépe řečeno jisté její části, nikoli však o nějakém úpadku celku. Tvrzení, které, je-li správným, není konečně nijak překvapujícím. Je-li valná část naší poesie i naší práce vědecké nedostatečná, proč by měla kritika činiti výminku? Kdyby byl však p. Ruslan dokázal vskutku úpadek, zhoršení něčeho, co bylo lepším, ztrátu něčeho, co jsme již měli, pak by to byl objev ovšem již mnohem povážlivější.

K tomu není z jeho článku ani zcela jasno, kterou dobu naší kritiky považuje pisatel za dobu vrcholnou; neboť některé z výtek, jež činí kritice dnešní, lze právem obrátiti i vůči naší kritice z doby jejího největšího rozkvětu. Kdyby byl autor nespočinul hned u konečného bodu oblouku, ale vyšel od jeho vrcholu, nejedna z příčin úpadku naší kritiky, po nichž doporučuje pátrati, byla by vystoupila před zrakem jeho i jeho čtenářů.

Od nějaké článkem vyvolané diskusse nelze očekávati uspokojivého doplnění článku v tomto ohledu. Ten, kdo se přihlašuje k diskussi, musí tak učiniti rychle a nemá pokdy k hlubšímu studiu předmětu, jako měl autor. A pak . . . nelze ani očekávati živějšího účastenství při takovéto diskussi. Překvapuje dosti, že se již nalezli dva účastníci, kteří na článek odpověděli svými poznámkami. Článek chce řešiti část otázky spisovatelské, jíž se říkává obecně „naše literární poměry". Nuže, tato otázka má svou zajímavou zvláštnost: ačkoli se dotýká literátů, tedy lidí, kteří mají jistou možnost působiti na veřejné mínění, jest jednou z otázek nejnevšímanějších. Jen jednotlivec se tu a tam odváží dotknouti se nedotknutelného; projev jeho setká se sice někdy se všeobecným tichým souhlasem, ale skoro vždycky se všeobecným hlasitým mlčením. Spíše vyvoláte u nás veřejnou diskussi o poměrech kominických pomocníků, ruských železničních zřízenců, dětí eskymáckých, než o českých poměrech literárních.

Příkladů bylo by lze uvésti dost i z poslední doby. Vzpomínám článku F. V. Krejčího „Dobrá kniha a její osud", jenž vyšel před několika léty v „Rozhledech" a vyzýval přímo k rozhovoru o našich literárních poměrech. Přihlásil se jediný člověk, autor „dobré knihy" pan J. Holeček, vyložil své trpké zkušenosti vydavatelské a — bylo po všem. Úvahy F. J. Krejčího „Deset let mladé literatury" a Procházkova „Generace" lákaly jistě k věcné výměně náhledů. A odezva? Nějaká satirická básnička v prvém, několik nadávek ve druhém případě — toť vše. Ale příkladem přímo klasickým byl výsledek tiskové ankety, jíž se snažil vyvolati redaktor „Zvonu" svým článkem „O spisovatelské otázce u nás" ve 2. ročníku svého listu. Pan Šimáček podal tu program všech themat, o nichž by se mělo pojednati, program velmi důkladný, třeba doznati. Jenže program zůstal jen programem. Výzvu p. Šimáčkovu uvítaly dva, tři listy projevem souhlasu, že otázka jest důležitá, že by bylo dobře, kdyby se o ní psalo a aby se tedy psalo. Iniciator sám uveřejnil jeden článek psaný se vzornou opatrností, jež byla sotva s to nadchnouti někoho k spolupůsobení při řešení této otázky, pak následoval druhý, podepsaný pseudonymem „Nemo", jenž obsahoval několik celkem správných ač většinou již obvyklých výtek obecenstvu (na obecenstvo si u nás každý ještě nejspíše troufá, neboť je to kdosi neurčitý, každý čtenář považuje se za čestnou výminku a rány udílené obecenstvu nikoho nepálí) — a bylo po anketě.

Příčiny jsou na snadě. Jednu část našich literátů tvoří *nasycení*. Oni sedí u žlabu a nelze tedy od nich očekávat, že by vystoupili proti poměrům, které jim jdou k duhu a jež pomáhají sami vytvářeti. Druhou část tvoří *indolentní*, kteří žijí stále v sladkých oblastech snů, na hvězdách a v oblacích, a nesníží se ani na chvíli sestoupením na tuto chudou, tvrdou zem. Třetí konečně jsou *nespokojení*, kteří mají ledacos ne srdci, někdy velmi mnoho; z nich však umlčuje jedny nedostatek odvahy, neboť při řešení těchto otázek nelze se vždy vyhnouti osobám — a znepřáteliti si některého redaktora, kritika, nebo dokonce nakladatele? Uchovej bůh! A jiným vadí zase jejich skromnost, vědomí nepatrnosti vlastního jména (jméno pod článkem jest u nás někdy důležitějším, nežli obsah a forma článku nad ním).

Proto při přečtení těchto otázek platí více než kde jinde: „Poruč a udělej sám."

POD KROVEM TŘETÍ REPUBLIKY.

Paříž 20. září.

Uplynulý týden téměř výhradně byl věnován Ernestu Renanovi. Periodický tisk značně se zabýval osobou velkého myslitele, nic nového však nepřidal k dosavadnímu obrazu. Nebýt zaslepené stranické vášně, zajisté i odpůrci by se byli sklonili před pomníkem starce, jenž celý svůj život věnoval hledání pravdy. Pokládám za svou povinnost věnovati malou zpomínku Renanovi na stránkách tohoto listu, ač opravdu nevím, není-li to trochu smělé. Mohu opakovati jen věci všeobecně známé, mohu říci jen to, co každý čtenář „Historie původu křesťanství", „Filosofických dialogů" musí znáti. Ba i ten, kdo četl jen „Život Ježíšův", může si utvořiti jasnou představu o Renanovi.

„Myslí jako muž, cítí jako žena, jedná jako dítě," praví o Renanovi Challemel Lacour. Suďte, jak je správný tento názor! Renan, vychován matkou a sestrou, jíž nazýval svým dobrým andělem, skutečně byl povahy nadobyčejně měkké a citlivé. Holduje rozumu, ale lehce se dá unésti citem. Není to však na škodu předsevzatému dílu. Naopak! Přečtěte ještě jednou ta místa, kde líčí krásy přírody, kde mistrovskou rukou kreslí svého „ideálního člověka", uznáte, že jen jasněji a přesněji před vámi vystupuje ta pravda, kterou vám chce ukázati.

Ač povahy měkké, Renan ve svém životě se změnil pramálo. „Kdo tvrdí, že byl nestálý, nedal si práci sledovati jeho myšlénkový svět," praví Anatole France. Podobal se své rodné zemi. Mraky honí se po rozšeřené obloze, ale půda je z žuly, do níž dub zapustil své mohutné kořeny. Svoji filosofii vyložil v nevelké knížce Budoucnost vědy, jíž psal jako šestadvacetiletý mladík a kterou později nazýval svým Pouränasem, rozuměje tím, že byla sborníkem, kde uložil své první milé sny, kde poprvé na se vzali určitou podobu jeho drazí bohové. Optimism arci doposud tam převládá nad rozumem, avšak, Renan je tam již, ten Renan, jenž oddán vědě, čeká příští království vědy, věří v spásu světa vědou. Renan není nevěrcem, — jeho víra je hluboká, — ale tato víra je založená na pravdě, rozumu a vědě. Anatole France v řeči, pronesené při odhalení pomníku Renanova, těmito slovy líčí jeho víru: „Učení o stvoření, vyložené v různých kosmogoniích, vyloučil jako dětské a pohádkové; utvořil si nové učení o transformismu všeobecném, o evoluci bytostí, o metamorfosách přírody. A toto učení bylo základem jeho víry. Renan se vybavil ze sítí dogmatu, ale víru chápe vážně; pokládaje ji za osobní věc jednotlivcovu, respektuje svobodu svědomí. Hlásal světu, že božství, kterému jsme se doposud klaněli, není pravé, že křesťanství pomine jako jiná četná náboženství, a že jen pravda a rozum jsou věčné. Nikdo však neslyšel od něho slova, jímž by byl jen dost málo urazil víru svého dětství. Byl přesvědčen, že pravda je jinde, ale nesnížil se, aby surovou rukou trhal háv z toho, kdo mu byl kdysi ideálem. Jak daleko je od těch, kteří dnes se hrubě rouhají a klnou bohu, od jehož oltářů žili celá desetiletí! Nemá předsudků, není sektářem, šlechetná mysl pozvedla jej daleko nad obyčejné prostředí. Nekleje své minulosti, spíše se k ní chová s jakousi posvátnou láskou.

Na místě snad bude citovati zde také, co o něm před dávným časem děl Jules Lemaître, který dnes tvoří chorus s těmi, již zasypávají kalem jednoho z buditelů Francouzův. „Je naším dobrodincem, psal, mnohým z nás zachoval víru. Učil nás, že můžeme přestat věřiti náboženským dogmatům, aniž by bylo nutno odloučiti svou duši od minulosti. Naučil nás milovati legendy a báje, které jsouce vytvořeny mysterii, nás těšily a sílily; naučil nás ctíti a vážiti si cností a snů, které náboženství našich otců vyvolalo v milionech srdcí a hlav. Díky jemu smíme nadále, nezříkajíce se vědy a rozumu, zůstati v blízkém duševním spojení se svými předky křesťany, smíme zachovat úctu k upomínce na pozůstalé u nás přežitky náboženské, můžeme zachovati duši netknutou se všemi těmi nejasnými mocnostmi a zděděnými předsudky." Po celý život Renan zachoval přesvědčení, že křesťanství bylo velkou školou morálky, a vždy mluvil o něm s nejhlubší úctou.

Jde dále. Vzdálil se církve, protože slepý fanatismus nemohl a nechtěl pochopiti pravdy, vzdálil se, aby mohl hlásati pravdu svobodně. Zdá se však, že želel této roztržky. Přál by si odpočívati v stěnách kláštera, kde ztrávil dětství. Nelze však, neboť církev jej více nezná a „Církev", praví Ledrainovi, bývalému knězi, „velice chybuje, že mne nechce znáti."

Renan se nejednou vyjádřil, že kritická historie začátků křesťanství zdála se mu býti nejvážnějším dílem XIX. století, pročež též od samého mládí věnoval veškeré síly této práci. „To byla osa jeho karriery," praví slavný chemik Berthelot, blízký přítel Renanův, „bod, který nikdy nezměnil. A toto dílo posvětilo jeho slávu, získalo mu úctu u historiků XIX. stol. Tímto dílem stal se jedním z největších odpůrců theokratického jařma, velkým osvoboditelem lidského ducha." V historii původu křesťanství, která co do upřímnosti zaujímá jedno z prvních míst, krok za krokem sleduje vývoj církve. Pronásledování v Jerusalemě, missie apoštolské, zdar u Židů, rozptýlených mezi Řeky, vniknutí křesťanství do Říma, ancikrista Nerona, utrpení křesťanů, pád Jerusalema atd. Dílo končí smrtí Marka Aurelia, s kterým zároveň běře za své také antický svět. Renan pozorně sleduje vše, co může sloužit k vysvětlení triumfu křesťanství nad starou kulturou, čím bylo by lze vysvětliti pád pyšného Říma. Ne poslední úlohu zde hrají odstrčení, ztýraní otroci, kterými svobodný Říman opovrhuje. Tito otroci mají své sny, své naděje, mají svou víru. A jejich sny změní jednou svět. „Z katakomb, lomů a vězení vystoupí ta církev, kterou Konstantin oblekne do šarlachu, která vyvrátí v kurii soohu Victorie a která, stojíc na zříceninách Říma, bude se příti o korunu s německými cesary a dá si líbati nohy od králů a císařů."

Renanovi Ježíš není bohem, jak známo, Renan udělal z něho člověka, ač ovšem tohoto člověka nazval největším; myslí, že nejvíce přiblížil se božství. Zvolil si Ježíše za thema svých studií, neboť je přesvědčen, že sláva Ježíšova nemůže záležeti v tom, aby se nacházel mimo dějiny. „Opravdovou úctu mu lze prokázati jen tehdy, když dokážeme, že dějiny bez něho jsou nepochopitelné."

Renan byl aristokrat, nebyl ctitelem mass. Lid francouzský zapomíná na to a oslavoval v něm člověka přímého, hledajícího pravdu a člověka, jenž je v očích jeho nositelem zásad svobodomyslnosti a pokroku. **V. Šv.**

DĚTSKÝ KOUTEK.

Zloděj.

Sedlák vedl na trh pár volův. U cesty, po které voly vedl, stála kaple sv. Michala. V kapli té měl uschovány zloděj nakradené peníze. Když přijel sedlák až ke kapli, zavolal na něho zloděj stoje u kaple: „Strýče, prodáte mi voly?"

„A proč bych neprodal?" vece sedlák.

„Tož, kolik za ně chcete?"

„Sto padesát zlatých!"

„Ale teď vám peněz nedám, poněvadž jich při sobě nemám," zalhal zloděj.

„Eh, to nic nevadí," směje se sedlák „a já vám věřím. Vy jste sv. Michal, avšak vy mi přece jednou zaplatíte. Za nějaký čas si přijdu pro peníze."

Zloděj již nic, sedlák také nic. Plácli si do rukou a hotovo. Zloděj odvedl voly a sedlák kráčel bez peněz domů. — —

„Kolik jsi utržil?" ptá se doma selka svého muže.

„Stopadesát zlatých."

„A kde máš peníze?"

„I on mi jich nedal. No, však mi dlužen dlouho nezůstane. Prodal jsem sv. Michalu v kapličce tam u cesty."

Selka tomu nechtěla rozuměti, zle se pustila do muže, cože to za hloupý kousek provedl. Sedlák jí to vymlouval, ale když nepřestávala a stále vedla svou, slíbil jí, že hned ráno na toho sv. Michala dojde, by mu zaplatil.

Sotva ráno slunce vstalo, stál již sedlák před kapličkou a hledal svého kupce. Ale kolem kapličky nikoho nebylo. Vejde do vnitř a hle! tu stojí jeho dlužník pěkně oblečený na podstavci. Sedlák jej upomíná o dluh. Ale sv. Michal ani brvou nehne a jen se tak do nebe dívá. Sedlák prosí, láteří, zaklíná — ale sv. Michal stojí na podstavci a jen se do nebe dívá.

A tu sedlák již se zlou: „Tak ty nebudeš platit?" a chytí hůl a bije, bije kam jen bije. Sv. Michal se pojednou skácí a z něho — se sypou dukáty. Zloděj je tam měl uschovány.

Sedlák nabral plné kapsy dukátův a pospíchá domů. A cestou si myslí: „Práce mi to dalo! Ale přece jsem ho neměl tak tuze bíti, když mi teď tak dobře zaplatil." — —

Dle národní pověsti Hanuš Sedláček.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

— Nač pak se couráte parádním vchodem? Pán se zlobí.

V rozpacích musil jsem se vrátiti do zadního vchodu a vstoupil jsem do kuchyně. Tam hádalo se několik ženských. Při mém vstupu umlkly.

— Co chcete? — otázala se hrubě jedna z nich, sestárlé tváře a s rukávy vysoko vykasanými, — patrně kuchařka. Řekl jsem jí. Šli mne ohlásiti.

— Pán poručil jíti do kabinetu, — udiveně hlásila pokojská, která mne dříve byla vyprovodila z parádního vchodu.

Šli jsme s kozákem v patách za ní přes dlouhou, temnou chodbu, po jejíž stranách viděti bylo v rozevřené dvéře komnat s kadečkami a hrnci květin na oknech i ve všech koutech a na stěnách s pestrými olejovými obrazy, jichž předměty nestačil jsem rozeznati.

— Sem, — ukázala pokojská, — i vstoupil jsem nesměle do neveliké komnaty, pokryté koberci a zastavené skříněmi knih a všemožných papírův. Ve velikém křesle za psacím stolem seděl sám Lučezarov. Zaslechnuv šramot, zdvihl se s místa a rychlými kroky popošel téměř těsně ke mně.

— A! — pravil, zpytavě spočinuv na mně svýma kulatýma očima, a tváří jeho, rùměnou a zdravím kypící, trhl spokojený úsměv.

— A! — protáhl ještě jednou: — v tyto dny jsem se teprve dověděl . . . načisto náhodou . . . že v mé věznici nalézá se trestanec s vyšším vzděláním.

Přiznávám se, že jsem se podivil této bezúčelné lži chrabrého štábního kapitána: jen z mého dopisování s příbuznými, nemluvě o protokole, od samého počátku musil věděti o mém společenském postavení před odsouzením.

— Vážím si vzdělání, — pokračoval sdílně, — jenom soudím, že pro ruského člověka není tím hlavním. Mnohem důležitější je kázeň rozumu a povahy. Vskutku nemohu pochopiti, jak se může dostati do vyhnanství člověk, který obdržel vyšší vzdělání.

Podobný obrat hovoru mi byl obtížný, i odpověděl jsem vyhýbavě, že je v mých papírech arciť dopodrobna uvedeno, za co jsem odsouzen.

— O ano, ovšem, ovšem, — pravil Lučezarov: — vím . . . četl jsem . . . Ale tím spíše mohl se státi soudní omyl, mohly být polehčující okolnosti, které nějak uklouzly pozornosti . . .

— Nikoliv, — namítl jsem suše: — na kolik jsou mi známy ruské zákony, byl jsem podle nich úplně správně odsouzen.

— Ano? . . . Lučezarov hleděl na mne během několika minut zkoumavě a stále se, jako dříve, ironicky usmíval. Potom se stala tvář jeho náhle vážnou a officiální. Obrátil se rychle na podpatcích ke stolu a pravil:

— Tady došla zásilka . . . Vlastně proto jsem v á s zavolal.

Do té chvíle v oslovování mne neužíval ani jednou osobní náměstky, ani „ty" ani „vy", kolísaje, jak patrno, mezi nimi, jakoby nemohl nalézti půdy; ale nyní náhle zanechal nejistoty a promluvil rozhodně zdvořile:

— Došly knihy na v a š e jméno . . . Od vaší maminky. Soudě podle dopisů, ona musí být znamenitá osoba. Víte, nemám rád opy dámy slabých nervů, věčně hekající, sentimentální. Ale ta není taková, naprosto ne. Z jejích dopisů vane moudrost, ba veselost. Docela mužská povaha. Ano, tedy knihy vám poslala. Kdysi jsem já sám rád četl, ale nyní, rozumí se, zanechal jsem toho pro leta. Jsem prací zanesen až po krk, nemám kdy zaháleti. Výbor kněh, mohu říci, není špatný; jsou tu všeobecně známá jména. Maminka vaše sama píše, že hleděla vybrati klasiky.

— Znamená to, že je mohu dostati? — předběhl jsem ho.

— Nno, to, dejme tomu, to ještě neznamená, — odvětil Lučezarov, a čelo jeho se zachmuřilo.

— Jak to?

— Vidíte: co se týče čtení kněh mezi trestanci, nemám, bohužel, úplně jasných a určitých instrukcí. Mám ve všem rád přesnost. Jsem voják; mám rád, aby každý můj krok byl správný a důsledný. Stoupl-li jsi levou nohou, věz, že musíš dále zdvihnouti pravou nohu a nikoliv skákati na téže levé. Tak mám, na příklad nejpodrobnější a nejjistější rozkazy, co se týče toho, jaký průběh musí míti prohlídka, práce, jaké musí býti chování trestancův k představeným, jejich strava a podobně.

— Avšak, — nemohl jsem se zdržeti, — v instrukci, která je ve věznici vyvěšena, není řečeno, že se nesmí kupovati strava za vlastní peníze, a vy to zakazujete?

— Ano, prosím . . . Chcete-li, máte pravdu: v instrukci je tento bod nedostatečně jasně stanoven. Co uděláte? Víte, jaká je rozumová úroveň většiny prováděčů vyšších konceptův? Máte pravdu: je mnoho opomenuto. Avšak zákaz vlastní stravy vyplývá logicky z celého vyhnaneckého režimu. V instrukci zevrubně a až do maličkostí podrobně je řečeno, kolik počítá se na trestance u pokladny, tolik na maso, tolik na chleba. Je patrno, že zákon považuje toto množství potravy úplně za dostatečné.

— Možná, že zákon vůbec nepovažuje je za dostatečné, nýbrž neshledává pokladnu tak bohatou, aby dávala více.

— Nno, to nemyslím. Konečně, plyne to i z mého osobního přesvědčení: vyhnanecký režim musí být

i stravovým režimem. Vojákům — pozorujte: vojákům! — nedává se z pohladny mnohem více. To není normální Ano, ano! Budu se přimlouvati u gubernátora a budu naléhati, aby tento bod instrukcí byl vymezen přesněji a zejména v tom smyslu, na nějž já poukazuji. Do vyhnanství nechodí se jíst a spát, nýbrž trpěti a snášeti trest. Ne, ne, vy neznáte ještě těch umělcův: dej jim do vůle chleba a stravy — pohrnou se valem do trestnice! Uzda je nevyhnutelná, nevyhnutelná jsou přísná omezení ve všem, tak i ve stravě. Opakuji: to je moje hluboké přesvědčení.

Pohlédl jsem na zdravím dýšící, ruměnnou tvář Lučezarova, na jeho okrouhlý život a důstojně vypjatou hruď, a uviděl jsem, že to bylo skutečně jeho upřímným a hlubokým přesvědčením. Avšak v nitru mém cosi klokotalo, cosi mne nutkalo, abych učinil ještě jednu nebo dvě námitky.

— Ale vždyť to je . . . to je nehumanní, — pravil jsem: — žíti o takové stravě během mnohých a mnohých let, vykonávati při tom těžké práce, nemíti svobody, nesměti mysliti! Lid nevyhnutelně seslábne a začne churavěti. Což pak lze srovnávati trestance s vojáky? Vojáci — jsou nejlepší květ lidu, nejzdravější část mládeže, kdežto trestanci — jsou lidé všech možných věkův a stupňů zdraví. Vojáci nejsou vyčerpáni, dlouhým předběžným seděním ve vězeních a dostávají přece jen větší porce. Konečně, nezakazuje se jim utráceti vlastní peníze. Rozmýšlejte o tom všem a uznáte, že váš „stravový režim" rovná se pro nás pozvolnému trestu smrti, kterou zákon sotva měl na zřeteli.

Lučezarov, jak se zdálo, poslouchal velmi pozorně mou řeč, nachmuřil čelo, ba i pokyvoval mi souhlasně hlavou.

— Všecko, možná, že je tak, — odvětil, pokrčiv rameny, — ale . . . z toho je jediný východ: nedostati se do vyhnanství.

Tu snížil poněkud hlas a příjemně se usmál.

Přestal jsem se příti.

— Co chtěl jste mi říci o knihách?

— Ano, o knihách! — trhl sebou radostně Lučezarov. — Chci říci, že se nalézám ve velice těžkém postavení. Jsem, vidíte, ve skutečnosti člověk netvrdý, a doufám, že se za další známosti se mnou o tom i přesvědčíte. Bylo by mi i příjemno učiniti vám nějaké potěšení: vidím, že byste velice rád dostal ty knihy. No . . . také zase já musím říci, že jsem na rukách i nohách spoután instrukcemi. A tvůrcové Šelajských instrukcí patrně ani nepředpokládali, že najdou se takoví trestanci, jako vy. Vskutku, kde a kdy se trestanec zajímá o čtení? Prosím vás a je snad knížka potřebna těm trestancům! A v instrukci čtu pouze: „povolují se toliko knihy náboženského a mravního obsahu". Ba ani tak: spojky „a" tam není! Je řečeno „nábožensko-mravního obsahu"; ale protože kněh nábožensko-nemravných nemůže být, považuji to tedy za prosté přepsání a kladu spojku „a" ze své vůle.

Nejsa přesvědčen o správnosti domněnky chrabrého štábního kapitána, pospíšil jsem si proti svému přesvědčení přisvědčiti, že domněnka tato je úplně místná a odůvodněná.

— O, ano! já jsem mnoho o tom přemýšlel, včera a dnes jsem přemýšlel a předpokládám, že mám pravdu. A tak, kromě čistě náboženských kněh zákon dovoluje ještě knihy mravního obsahu. Ale právě tu je ten háček! Přiznám se vám otevřeně, že nechci býti soudcem toho, jsou-li poslané vám knihy mravné nebo nemravné. Ovšem že jsem také čítával a znával kdysi všecky ty Gogoly a Shakespeary; ale to bylo již tak dávno . . . Velice mnoho jsem již pozapomínal. A dle mého náhledu nestojí za to pamatovati si každou smeť. Přečísti to všecko znova — račte odpustit! Nemám na to času. To je za prvé. Za druhé a nejhlavnější: to, co může se nazývati mravným ke čtení na svobodě, může míti docela jiný vliv na lidi sedící ve věznici! Pojďte a uvažte — co odnesou si oni — nu třeba z toho Gogola? Tak na příklad „Mrtvé duše" . . . Já, arciť se nepamatuji . . . Nevyberou-li si z toho nějakou allegorii? A pak ani povolení censury k tomu nepoukazuje . . .

Zastal jsem se horoucně Gogola, začav dokazovati, že to je jeden z nejmravnějších ruských spisovatelů, klassik, rozhodně připouštěný do všech škol, středních i nižších; vysvětlil jsem mu také, že v Rusku existuje od r. 1865. zákon, dle něhož většina kněh tiskne se bez předběžné censury.

— Všecko je to tak, všecko to i může býti tak — kýval hlavou Lučezarov: — ale povězte mi, prosím vás, nač potřebujete tyto knihy? Vy, jak patrno, beztoho dív že všecko neumíte z paměti. Jistě, že chcete je předčítati trestancům?

Odvětil jsem, že skutečně mám na zřeteli tento účel, a začal jsem obšírně rozvíjeti svůj názor na výchovnou úlohu krásné literatury, pravě, že čtením pěkných kněh a rozvojem vyšších rozumových zájmův u trestanců, lze je dříve a jistěji napraviti, než všemi rozkazy, řadami a pod.

Lučezarova uvedla tato myšlénka v údiv a mezi námi rozpředl se živý spor.

— Ovšem — pravil — napraviti trestance je dobrá věc. Sám se obírám tímto cílem; ale poprvé slyším, že by na tento lid mohlo působiti něco jiného kromě strachu před tresty. Vlastně nejsem ani z daleka ctitelem tělesných trestů; řekl jsem to již nejednou i samým trestancům. (Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 11. října 1903. Číslo 40.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Dne 5. září byla v Besedách Času konfiskována báseň. Z interpellace posl. Seitze a soudruhů na ministra dra Körbra dne 23. září podané, otiskujeme tuto část:

MEZI SVATÝMI PANNAMI.

Svatohorská vambeřické psala:
Stotisíckrát pozdravuji tebe,
vinšuji ti všechno dobré s nebe,
já jsem zdráva, pánu bohu chvála.

Jak pak u vás v tomhle létě bylo?
Měli jste tam také velké deště?
U nás v neděle a svátky lilo
a k tomu to krupobití ještě!
Zničil ti tu ovoce i pole
v čtvrt hodince příval kroupový,
až je všechno jako v říjnu holé,
co tu budou dělat, bůh to ví!
Hodný, dobrý je ten český lid!
Navzdor těmto ranám přicházejí
ke mně požalovat, poprosit,
hlavy se jim z všech těch útrap chvějí,
oni však na těšitelku svou,
panenku svou, nezapomenou!
Ba i dárky ještě přinášejí!

Jestli pak už také jazyky
do tebe se dali kritiky?
Rýpají ti, kdož to jak živ viděl,
že prý to a ono — klackové,
našinec už jen aby se styděl
opakovat řeči takové —
že prý modly jsme jen, hloupost lidí
jen prý cosi vyššího v nás vidí —
nu, tak vidíš, závistníci lití
už nám nepřejou kus živobytí!
Ještě dobře, že těch jazyků
zloba jde po velkém žebříku:
mysli si, že lezou do výše,
cloumat chtějí pána Ježíše,
bohu otci upírají místo —
slovem, není nic před nimi jisto;
můžem býti spokojeny dosti,
že jsme aspoň v této společnosti!

Slyšelas už o té z Mariazell?
Panečku, ta zpejchla velice!
Našinec aby se před ni kácel,
nafoukla se jako pávice —
staroboleslavská prý ji psala,
po zdraví se slušně vyptávala,
myslíš, že jí odpovědi dala?

Holenku, teď zpejchla panna Manda
pro tu zpověď pana Ferdinanda!
(Snad čteš také ňáké noviny?
Já jsem dřív pro „Političku" byla,
teď páteři řekli z krajiny,
abych „Národní" si předplatila,
o té zpovědi jsem našla tam,
mysli si, docela telegram!)
Že se zpovídal tam, jaký div?
Kdyby trochu vzdělání jen měla,
znala by, že tak už bylo dřív,
pak by ovšem founět nemusila!
Ferdinandi vždy tam chodili,
když je hříchy tuze tížily!

Však my, řekněm, nejsme ledajaké,
známeť my se s velkým panstvem také!

Útrpny však buďme k cizím chybám,
jakož láska boží přeútrpná
nechť na chyby naše popatří!

Pozdravuji tě a vřele líbám,
Svatá Hora, třicátého srpna,
roku tisíc devět set a tři.

P. S.

Ještě slůvko. Ignácia Otce
— psala jsem ti dřív už o něm snad?
Je to ten, jenž doved přehluboce
poutníky až k slzám rozebrat —
toho stihl pánbůh obtíží:
tak mu začlo svědčit jídlo, pití,
že ti stloustl skoro na díži,
jež nemůže místa pozměniti.

Žádný schůdek není pro něj možný,
žádná židle, žádná kazatelna —
— vše by rozbil a se zabil zcela,
vidíš co dar boží v lidech dělá! —
teď v své jizbě leží Otec zbožný,
slova jeho tklivá, spasitelná
neuslyší nebohý náš lid,
až si přijde ke mně zatesknit!

Každý kříž však od boha je slán,
pochválen buď za něj Kristus pán.

\+ + +

NEZDAŘENÝ POKUS.

Povídka od O. Kamské. — Přeložil Vitkovič.

— Přivedeš mne o rozum svou chladnokrevností! Jde o otázku celého života, ale ty cedíš své sentence, rozvaluješ se na divaně a žvýkáš svou protivnou cigáru. Kolikráte jsem tě prosila, abys tu ohavu nekouřil v hostinském pokoji!

Aleksandra Nikolajevna vyskočila s křesla, dupnouc nohou, zastavila se před mužem všecka rozčilena a blýskajíc hněvivě očima.

Ivan Ivanovič rychle vrhl cigáru do kamen

— Vinen. Zahodil jsem cigáru. Upokoj se, prosím tě, a promluvíme vážně. Pochop přec, pro Boha, že dokonce nejsem proti tomu, aby se naše Kaťa učila doma. Ale ty nemůžeš sama se s ní zabývat, a ty právě na to naléháš . . .

— Jak to, že nemohu? A kdo jiný, ne-li já připravil do 4. třídy Kolju a Míťu?

— Tys je připravila, pravda. Nuž, ale tehdy byla jsi zdráva. Sašenko, jest třeba, abys na sebe pamatovala, drahá. Potřebuješ oddechu, pokoje. A nikoli s tvými nervy starati se o dílo, které vyžaduje tolik trpělivosti, vytrvalosti, chladnokrevnosti.. Vždyť ty v poslední době pro každý nesmysl se rozčiluješ. Posuď sama, bude-li se to pěkně odrážet v Katině jednání. Vždyť i ona sama stala se již jakousi podivnou, nervosní. Ale v pensionátě to je jiná! Tam je vše na svém místě, všechno v čas. Režim, toť hlavní! Jaké pak neštěstí, že děvče nebude v čas učení žíti s námi. Je to, prosím, lépe. Přiučí se trochu samostatnosti. A potom, vždyť je to tak blízko . . . Od nás do Hnilska všeho všudy jsou tři stanice, můžeš navštěvovat Kaťu, kdykoli se ti zachce. Není-li pravda? ?

Aleksandra Nikolajevna mlčíc chodila dlouho z kouta do kouta. Uznávala, že Ivan má pravdu. Sama si vše to již tisíckráte pravila, ale . . . Ale dopadlo to vždy tak, že v hlavě měla vše uloženo překrásně, vše určila na svá místa, vše bylo tak pěkné, trvalé až radost. Stačilo jen užíti všeho k jednání. Než v tom začaly se díti podivné věci: ve skutečnosti nic nevkládalo se do těch tak pěkně vymyšlených rámků, vše vycházelo na nic, a pokoje a radosti jako by nebylo . . . I to — věčná historie. Nikdy úsudek její nemohl souhlasiti se srdcem. Tak i nyní. Rozvaha předpisuje zavříti dvanáctileté živé dítě do těsných rámků, odměřiti mu po míře práce i zábavy, naložiti režim na celý jeho něžný život, aby se vypracovala samostatnost, vůle, vytrvalost . . . Konečně jsou to vlastnosti úcty hodné, ani ona, Aleksandra Nikolajevna, ničeho proti nim nemá. Než je-li to vše, čeho třeba? . . . Vždyť tak snadno při neumělém vedení díla, při neznalosti dětské duše, dojde se opačného výsledku. Kdo se jí zaručí, že tam, uprostřed těch učitelek, třídních dam, zvláště obstárlých panen, jsou ženštiny-lidé, chápající, že duše dítěte není hrudka hlíny, z níž možno slepiti jakoukoli libovolnou figuru a již lze smačknouti, nepovedla-li se? . . .

— Což dělat? Což dělat?! . . . — po sté s bolestí sebe se dotazovala, marně usilujíc sebrati své rozptýlené myšlénky a zastaviti se na jednom bodě. Ve spáncích jí krev bila, srdce bolestně tlouklo, v rukách cítila nepříjemnou zimu . . .

Odešla do svého pokoje a lehla si do postele.

*

Za týden Aleksandra Nikolajevna s Kaťou seděli v malém hostinském pokoji slečny Meljukovy, jedné z nejváženějších vychovatelek hnilského ženského pensionátu. Aleksandra Nikolajevna netrpělivě pohlížela na dvéře, v nichž se měla objeviti ženština, do jejíchž rukou podává nyní svou Kaťu, svůj nejdražší poklad. Annu Sergějevnu Meljukovu jí velice vychválilo školní představenstvo. Pravili, že ona je velice zkušený paedagog, vzdělaná, skromná, milá dáma, ne mladá již, vysoce mravních zásad. Je-li tomu tak, čeho si více přáti?

Z nenadání otevřely se dvéře a přervaly její myšlénky. Rychle vstala a šla vstříc domácí paní. Aleksandra Nikolajevna uviděla před sebou asi 35letou osobu, vysokou, hubenou, se žlutou tváří, ozdobenou dlouhým ostrým nosem. Její chladné, žlutavě šeré oči tázavě spočinuly na neznámé jí dámě. Aleksandra Nikolajevna představila sebe i svou dcerušku, objasnila, proč přišla. Posadivši hosta, Meljukova usedla uprostřed nevelkého divánku. Vzpřímila svůj polský život, pohladila rukou záhyby šatů a nespíchajíc začala jednací rozhovor. Kaťa stála vedle křesla matčina a s bezobřadnou zvědavostí prohlížela si svou nastávající vychovatelku. Vkusčinu; světlé jako len vlasy bohatými kučerami padaly z pod širokého do zadu nahnutého klobouku, ný šedý oblek pěkně zdobil něžnou postavu dív-

bouku, kladouce se lehkou, nápadnou vlnou kol čarovné tvářičky, na níž jako chrpy ligotaly se dvě modré oči.

— Zavčas vás napřed uvědomuji, — slyšela Kaťa slova Anny Segêjevny, — že způsob života jest u mne přísný. Dětem jest vstávati v určený čas, na zazvonění, v 7 hodin. To se jim obyčejně nelíbí, a je-li vaše dcerka rozmazlená, — pohledla stranou na dívčinu, — bude jí s počátku trudno.

Aleksandra Nikolajevna si pospíšila s ujištěním, že tak je to pěkné, že její Kaťa není malá a že musí umět podrobit se nutnosti. Chtělo se jí odtud co nejdříve odejíti. S otázkou o přijetí Katě do pensionátu končila již i spěchala, laskavě souhlasíc se všemi podmínkami, jen aby čím dřív dostala se na svěží vzduch. Cítila již tupou bolest v týle, předchůdkyni migrény.

— Dovolte mně, Anno Sergêjevno, navštíviti svou Kaťu za týden, a nyní s Bohem, — pravila, vstávajíc s křesla a podávajíc ruku domácí paní.

— No, konečně . . . račte . . . Ale pouze — po prvé, — rozhodně odpověděla tato. — Pro příští časy poprosila bych vás, abyste tak často nepřijížděla. To by ji odluzovalo od práce, rozptylovalo. Doufám, že se mnou souhlasíte.

— Ano, ano . . . může být . . . Vlastně chci říci . . . zajisté . . . — pravila s dělaným laskavým úsměvem Aleksandra Nikolajevna, co jí na jazyk přišlo. Stála již před Kaťou, vzavši dívčinu za obě ruce.

— Nuže, Kaťo moje . . . uč se, dítě . . . neteskni . . . Lítost jí zadrhla hrdlo. Nic více nedovedla povědět a pouze pevně děvčátko objala.

Dávno již zavřely se za ní dvéře, a šum kol její drožky nesl se sem hluše a sotva slyšitelně z daleka.

Kaťa stála uprostřed komnaty se skloněnou hlavou. Chvilkami slzela, styděla se za své slzy; nebyla ráda, když ji druzí viděli plačící. I snažila se opanovati, aby chraň Bože, nezaplakala v přítomnosti té cizí dámy. Nelíbila se Kati ta učitelka se žlutou tváří, s ulizanými vlasy na spáncích.

— Jako naše Pelageja . . . — napadlo jí, — opravdu, jako Pelageja, nepříjemně voní.

— Nuže, mademoiselle, pojďte, — pravila Anna Sergêjevna, zpozorovavši na sobě roztržitý pohled dívčin . . . — Doprovodím vás do komnaty. Bez toho, má milá, jste dost bezcitná. Loučila jste se s maminkou a ani slzy nevyronila! . . . — pravila, přecházejíc jídelnou, kde byl již stůl k obědu připraven. Otevřela dvéře a vpustila Kaťu do nevelké, světlé komnaty. Přistoupivši ke stěně, vedle níž stála postel, zdvihla ruku ke knoflíku elektrického zvonku.

— Zde zvonek! Budete-li co potřebovat, zazvoňte, a přijde komorná. Bude vám posluhovat. Pošlu vám ji hned.

— Nač komornou? Sama si vše udělám, tiše pravila Kaťa.

— Jak pak sama? — nechápajíc, obrátila se Anna Sergêjevna. — Poručíte jí, kam co položit, odevzdáte vyčistit, co třeba . . . Či jste doma neměli komornou?

— Měli . . . ale mama . . .

— No tak vidíte, jak pak lze býti bez komorné! Pašo, — obrátila se ku vcházející služce, — pomozte slečně ustrojiti se!

A odešla.

Služka přisedla na zem, rozpletla řemeny u zavazadla a začala přebírat věci. První, co jí přišlo do ruky, byla velká pařížská loutka — chlapec Švýcarek, s podivnýma holubíma očima a s dlouhými černými kučerami. Se zalíbením patřila na tu hračku.

— Nu, slečno, vy máte loutku! . . . s radostným smíchem zvolala. — Jenom kdy si s ní budete hráti? Nebudete mít kdy: samé úlohy a úlohy. A také vám nedovolí . . . — stišila hlas, ohlédnuvši se ke dveřím, — u nás nikdo si nehraje loutkami, ani úplně malé slečinky. Anna Sergêjevna povídá, že je to proti paedagogice.

— Já si také nehraji se svým chlapcem, — vážně pravila Kaťa.

— Jak pak nehrajete? Nač ho tedy máte?

— Tak. On žije se mnou. Spí se mnou. Spí se mnou na posteli. Vykládám mu pohádky, odříkávám mu verše . . , On poslouchá. Je rozumný. Jmenuje se Tell.

(Dokončení.)

O NOVÉM SMĚRU V UMĚLECKÉM ŘEMESLE A PRŮMYSLU.

Z přednášky KARLA SVOBODY, c. k. ředitele odborné školy v Chrudimi.

Mohutným hnutím ve všech oborech lidského snažení vyznačuje se doba, ve které žijeme. Také ve tvorbě umělecké a uměleckoprůmyslové zaznamenati lze nové proudy odlišné od způsobu tvoření téměř celého století XIX., které obmezovalo se na opakování uměleckých slohů dob minulých, aniž by bylo vytvořilo sloh nový, svérázný. Ve století tom vyšlo se vlastně od antiky, učinil se skok několika věků ke gotice, přešlo se později k renaissanci a po ní přes barok k rokoku a venkoncem dospělo se vlastně zase k napodobenině antiky. totiž k empiru, při čemž ve mnohých oborech uměleckého tvoření, zejména od

let sedmdesátých; i umění orientální, najmě žaponské, k platnosti přicházelo.

Avšak naše doba odhodlává se tvořiti v oboru umění i uměleckého průmyslu zásadně nově, zcela odlišně od toho, co zde již bylo. Náš veřejný i domácí život béře na sebe novou tvářnost a vystupuje s novými požadavky. Převraty sociální, které zejména v druhé polovině minulého věku se udály, vyžadují této pronikavé změny. Nový ten proud vzniká z potřeb praktického života nynějšího, jehož heslem jest přítomnost, nikoli minulost a proto obrací se proti opakování toho, co zde již bylo, proti tvarům tradicionálním, které dány jsou slohy starými. A přece zase, u nás i jinde, ozývají se hlasy jiné, které z různých důvodů varují před naprostým odloučením od tradic starých a za mnohých okolností pokládá se opírání o vymoženosti dob minulých za oprávněné a dalšímu mdernímu vývoji uměleckého průmyslu za prospěšné.

Mnozí naši umělci a architekti tvoří již tímto novým směrem; kruhy společenské, ovšem prozatím jen zámožnější, zařizují se moderně. Veřejné místnosti, tu a tam i domy soukromé upravují se takto i ve svém vnitřku; na příklad zařízení kavárny „Corso", prof. Ohmannem navržené, bylo zajisté předzvěstí dekorativní úpravy veřejné místnosti směrem novým. Naprosto moderně prof. Kotěrou navržen a do nejmenších podrobností i uvnitř vypraven nově zbudovaný Peterkův dům na Václavském náměstí v Praze, jakož i nedávno dostavěný, uvnitř nákladně vypravený „Hotel Central", jehož façadu ještě před svým odjezdem z Prahy navrhl prof. Ohmann,, a jehož vnitřní zařízení vytvořili Ohmannovi bývalí žáci Bendelmayer a Dryák.

Máme-li však také i my býti tímto novým proudem uchváceni, nechť nezastane nás okamžik ten nepřipraveny. Výrobce budiž schystán, aby dovedl požadavkům spotřebitelů vyhověti.

Leč řemeslo umělecké může za těchto nových proudů jen tehdy s prospěchem pracovati, budou-li mu tvůrčí silou nadanými umělci poskytovány návrhy a náhrady ve příčině zdárného zhotovení díla. Anglie proto se dodělala moderní prací umělecko-průmyslovou tak velidých úspěchů, poněvadž ve stol. XIX., daleko dříve než všude jinde, tam největší umělci a architekti s řemeslem umělecko-průmyslovým ruku v ruce pracovali. Proto také kde škola odborná, kde museum, tam řemeslník náš ať bez ostychu a předpojatosti čerpá přispění. Bude-li tímto novým směrem zdárně pracovati, vzbudí spíše žádost spotřebitele pro věci účelné a ladné a rozšíří tak i svůj odbyt. Spotřebitel pak nechť vyhledává s porozuměním toho, čeho chce sobě pořiditi, sám na sebe spoléhaje. Širší kruhy spotřebitelské jsou snad posud méně do nového ruchu moderního zasvěceny a v našich domácnostech nemůže zušlechtění vkusu nijak býti na škodu. Poučení a zkušenosti v těchto příčinách lze čerpati jmenovitě častým vyhledáváním občasných výstav předmětů výroby nejen domácí, ale i cizí. Chybou bylo by podceňovati význam výstav výrobků cizích, neboť právě tyto výstavy jsou s to, srovnáme-li stav výroby domácí s výrobou cizí, poskytnouti spotřebiteli poučení a výrobci pobídky k úsilovnější činnosti ve příčině vzpružení výroby domácí vzory novými. Zejména výrobky moderní, které tvořeny jsou pro způsob našeho dnešního života, pro přítomnost nikoli minulost, které nesou se rázem naší doby a jsou schopny uplatňovati se co nejvhodněji při upotřebení praktickém, jsou i s to vkus náš co nejlépe tříbiti.

Naší mládeži budiž doporučováno, jakožto vydatná pomůcka výchovy umělecké, pěstovati kreslení a malování ve školách a veřejných kreslírnách a nebuďtež ji vytýkány jako nějaká zbytečnost pokusy v různých pracích rukodílných, amatérských, byť i rázem diletantismu se nesly; neboť často vzniklo i z pouhého diletantismu umělecko-průmyslového vážné povolání, nehledě ani k tomu, že i pouhým diletantismem vzbuzuje se láska k práci ruční, že získává se porozumění pro práci, že se tvoří logičtější úsudky o hodnotě práce a konečně i dospívá se ku správnému posuzování jejích výsledků. Doporučujeme naší mládeži i častou návštěvu poučných přednášek o umění a uměleckém průmyslu, návštěvu musei za občasného přehlížení jich sbírek i děl knihovny odborné. Neboť časté nazírání na výtvory umělecké a umělecko-průmyslové a jich porovnávání vybízí svěží mysl mladistvou rovněž ku tvoření vlastních úsudkův a k rozpoznávání dobrého od špatného. —

LOUIS KŘIKAVA:

DŮM ŠVADLENEK.

V té noci tmavé, jaké miluji
celou svou duší tichu odevzdanou,
předměstí obvod volně křižuji
a ve sny moje cizí stesky kanou.
Měsíc si dnes svou bledou zakryl líc.
Chce jako já v tom temnu lépe sníti.
Dům na rohu drkotá do ulic
a žluté jeho oči do tmy svítí.

Je půlnoc již.. A tma.. Jen tento proud
chudičkých světel blátivou zem třísní.
Je půlnoc, ticho již, jen tento kout
se chvěje strojů monotonní písní.
A ňadra dívek nad stroj sehnutých,
jichž dotkly se již milců toužné ruce
pozvédá náhle — slyšíš? svěží smích..
A zítra zvednou v pláči se a muce..
Svit lampiček žaluje do noci,
v kalužích si své žluté tváře meje,
jež stají boly mladých tajemství
a těžký usměv příští beznaděje. —

EN AVANT:

ÚPADEK KRITIKY.

Obrátíme-li zřetel jen ke kritice umění, nepochybuji, že jistý úpadek v posledních několika letech tu vskutku nastal. Cesta s kopce byla asi následující:

Novější česká kritika umělecká vykonala během necelého desítiletí slušný kus práce. Nové cíle si vytkla, nové místo v literatuře vybojovala, nové methody k nám přinesla, nový slovník si vytvořila; a její dílo rostlo do šíře i do hloubky. Ale její produkce nestačila ponenáhlu poptávce. Kritika stala se modou, revue rostly jako z vody a těch několik nadaných kritiků nemohlo zásobiti všecky ty listy, jež si otevřely kritickou rubriku. Tu nadešel jednoho dne okamžik, kdy si řekli epigoni: „Teď je řada na nás." Celou výzbroj vypůjčili si od svých předchůdců, kritiků, průkopníků, sami přinesli učelivost a snad i dobrou vůli; ale čeho nepřinesli, byl dar originality. Methoda proměnila se v jejich rukou v šablonu, slovník ztrnul a hubeněl, pracně dobyté názory předchůdců prohlášeny pohodlně za nezměnitelná dogmata. Kritisování stalo se v jejich rukou řemeslem, rozmnožujícím své výrobky dle několika oblíbených vzorků.

Tu nadešla přirozeně chvíle, kdy si řekli diletanti: „A teď my." Ti si již z kritického díla svých předchůdců nevybrali nic více, než větší menší zásobu slov (ovšem že cizích) a něco básnických obrazů, jež proměnili ve fráse, zastávající úlohu „děvek pro všecko". Odhodili všecky zásady a odvrátili se od cílů vytčených předchůdci; jediným jejich cílem bylo hovění své literárně-sportovní libůstce a prostředkem k němu blýskání slovy a frázemi před očima naivního čtenáře.

V tomto smyslu naše kritika umělecká vskutku klesla. Namítne li se, že i v létech největšího jejího rozkvětu psaly se také kritiky slabé, je přece jisto, že takové práce kritické, jaké naleznete v prvním ročníku „Srdce" nebo „Máje", nebyly tehdy (v letech asi 1896 až 1900) možny, alespoň ne v tom množství jako dnes a dokonce ne v representačním listu českého spisovatelstva.

Přibylo-li nám v posledních letech několik talentů kritických (celkem dvě, tři jména), doznala současně kritika těžké ztráty tím, že někteří z nejpřednějších našich kritiků zanechali pěstování „drobné kritiky" vůbec, nebo alespoň obmezili svou činnost v tom směru (Šalda, Krejčí, Karásek, Jaroš). A několik jiných jmén kritických vynořivších se svého času v Literárních Listech, Rozhledech, Čase a jinde, jejichž práce svědčily o jistém nadání, zmizelo zase záhy s obzoru.

Mám za to, že na tento vývoj věci nebyly bez vlivu nepříznivé hmotné poměry české literatury. Práci kritikovu nehonorují mnohé naše listy lépe, než jinou produkci literární. Uvažte, že kritik musí pročísti mnohdy tři sta stránek, aby mohl napsati své dvě, že je musí pročísti s napjatou pozorností, s tužkou v ruce, a opětným pročítáním a srovnáváním jednotlivých míst kontrolovati správnost svých dojmů, postřehů a vývodů; že musí mimo to věnovati mnoho času ustavičné četbě odborné za účelem sebevzdělání; a že si musí knihy k tomu potřebné opatřovati často ze svých prostředků. Je pak pochopitelno, že se mnozí odvrátí dříve nebo později od tohoto zaměstnání k jiné činnosti vědecké neb umělecké — k činnosti třeba stejně namáhavé a nevýnosné, avšak alespoň radostnější, nevyžadující takových obětí, jakou jest pro člověka vytříbeného vkusu a vyšších požadavků čtení mizerných knih, od nichž by i dost prostřední čtenář utekl.

Zásada Saint-Beuvova, jíž doporučuje pan Ruslan české kritice, že má „čísti dobré věci a psáti o nich příjemně," je zajisté pěkná. Kritika měla by si všímati především děl, jež vykazují alespoň nějakou positivní hodnotu uměleckou, nebo která, nesplňují-li ještě, alespoň přislibují; fakt, že se seriosní kritik tím kterým dílem vůbec obírá, měl by býti dílu již sám doporučením. Kritika nabyla by tím mnohem většího významu pro umělce i obecenstvo.

Pěkná zásada. Ale jak ji prováděti? Z čeho má kritik poznati, že ta která kniha je dobrá, aniž by ji četl? ze jména autorova? z reklamy nakladatelovy? Ne, čísti musí kritik všecky knihy i špatné, alespoň částečně. Avšak ani druhou část zásady, psáti jen o dobrých knihách, nelze prováděti bez úchylek. Je někdy nutno, aby kritik věnoval pozornost knize špatné, a důkladnou pozornost, právě proto, že je špatná. Neboť bezcenné není vždy bezvýznamným. Malá kniha může býti někdy velkým nebezpečím; jindy může býti zdrojem zajímavých poznatků sklonů a zálib jistých vrstev čtenářstva atd. Tyto a jiné příčiny nutí i seriosního kritika, aby se zabýval nízkým místo vznešeného, ošklivým místo krásného, vadami místo přednostmi, nedostatky místo bohatstvím.

Tedy ani praktikování citované zásady Saint-Beuvovy, pokud ji lze přijati, práce kritikovy valně neumenší. Práce tato, má-li býti konána řádně, zůstane vždy velikou, namáhavou a spojenou s mnohými nepříjemnostmi. A práce tato nebyla u nás dostatečně honorována, ani oceňována a nedostalo se jí ani náležitého povšimnutí.

Jako snažení reformní narážela naše moderní kritika na odpor většiny časopisů starších a rozšířených i bylo jí ukládati své práce v listech nových, finančně slabých, které svou existenci uhajovaly někdy jen obětavostí svých spolupracovníků. Tyto poměry nezměnily se valně podnes. Je zajisté charakteristickým fakt, že z našich denních listů právě jen dva listy nejmladší a hmotně ne nejbohatší, „Čas" a „Právo Lidu" uznaly potřebu,

získati v kruh svých redaktorů čelné kritiky literární, kdežto denníky vládnoucí velkými kapitály ponechávají rubriku kritickou náhodným přispívatelům, nebo si literatury vůbec nevšímají.

Tento fakt seslabuje do jisté míry výtku p. Ruslanovu, že naše kritika „nevychovává obecenstvo k správnému nazírání, čtení a posuzování". Působení kritiky umělecké bylo a je dosud obmezeno na poměrně nečetný kruh čtenářstva. Široké vrstvy čtenářstva o ní prostě nevědí. Zejména na venkově, kde není čítáren ani kaváren, které by usnadňovaly přístup k většímu počtu časopisů, naleznete dosti čtenářů, kteří znají kde jakého nepatrného beletristu, ale jména F. V. Krejčí, F. X. Šalda, J. Vodák jsou jim naprosto neznáma. Jak měla naše moderní kritika vychovávati obecenstvo, které stálo mimo její dosah, za čínskou zdí? Jak měla paralysovati vlivy protivné, nepokrokové, protiumělecké ba protikulturní různých těch Političek, tvořících jeho jedinou časopiseckou četbu? S jejím vniknutím do širších vrstev má to právě takové potíže, jako s vniknutím moderních idejí a snad politických, hospodářských i jiných. Desetiletí je tu příliš krátkou dobou k docílení významnějších úspěchů.

Podotýkám však výslovně, že předešlé vývody platí plně vlastně jen o jednom odboru kritiky umělecké, o k r i t i c e p o e s i e. U naší kritiky umění výtvarných nelze mluviti o nějakém úpadku, neboť je vlastně teprvé v začátcích. Máme tu na skrovné výminky celkem kritiku dvojího druhu: jednu řemeslně odbornickou, jež se zabývá skoro jen technickou stránkou díla, vidí jar linie, barvy a snad i ruku, která je kreslila a nanášela, ale nevidí duše, jež ji vedla; druhou diletantsky lyrickou, která dovede podati nanejvýš jakýs takýs popis díla, zřídka vystihnouti jeho dojem a nikdy vyluštiti jeho podstatu a odhaliti tajemství jeho účinu. V jedné jako ve druhé nalezneme málokdy myšlénku, jež by byla objevem, jež by proměnila naše mlhavé tušení v jasné poznání. Našemu výtvarnictví nenarodil se dosud žádný Muther. Arci, nesmíme přehlédnouti, že i tu hrají naše malé poměry a chudoba svou roli. Naši kritikové literární mohou se vzdělávati studiem krásných plodů cizích literatur, neboť kniha je při své láci konečně přece dostupna. Ale z našich kritiků výtvarnických může sotva který ztráviti každoročně několik měsíců v některé cizí zemi studiemi obrazů, soch a staveb.

Na stupni vývoje o málo vyšším nachází se naše kritika hudební. I ji představují hlavně zmíněné dva tábory a pozoruhodných výminek (Hostinský ze starších, Branberger z mladších) je málo. I ona má dobu rozkvětu teprvé před sebou.

A ještě méně možno mluviti o úpadku kritiky umění hereckého, která tkví dosud ve stadiu lokálkářského referentství. Divadelní kritiky našich revuí zabývají se pravidelně jen provozovaným dramatem, hry se sotva dotýkající. Z příčin pochopitelných.: výkon herecký nelze trvale zachytiti, jeho podrobnosti ztrácejí se z paměti obecenstva v málo dnech. Jaký tedy zájem o kritiku hereckého výkonu, která vyjde za dvě nebo čtyři neděle po představení? Kritika dramatické reprodukce zůstala skoro výhradní doménou denního tisku; a při duševní mělkosti většiny našich žurnálů, při jejich nedostatečném smyslu pro zájmy kulturní, při jejich hovění všem zálibám čtenářstva v sousedství nehumanních zpráv ze soudní síně a sensačně vzdutých vražedných lokálek nevyšinula e tu výše, než k duchaplnému vtipkování, ke galantním poklonám a kantorským důtkám, k slovnímu potlesku nebo sykotu. Kdežto prací básníkovou, učencovou, výtvarnickou zabývá se kritika jednou do roka nebo za kolik let, při publikování většího díla, má divadelní kritik novinářský za svou povinnost zmíniti se po každém představení o všech účinkujících, i když neumí o některém z nich ničeho říci. Odtud ta vodnatelnost. „Slečna N. byla velmi roztomilou Xenií. Výkon paní P. v úloze kněžny všeobecně uspokojil. Dobře si vedli pan R. a pan S. Pan T. na roli knížete nestačil." Co může z takových kritik čerpati obecenstvo? Co herec — kromě nezdravé domýšlivosti nebo ještě nezdravější sklíčenosti? Snad jedině divadelní kritiky p. Vodákovy činí tu příznivou výminku výší svých hledisek, jasností svých požadavků, bystrými postřehy psychologickými a plastickou výstižností stylu. —

Mluviti o kritice v ě d e c k é en bloc nejsem kompetentním. I ji bylo by třeba posuzovati dle jednotlivých vědeckých odborů a výsledky by se, myslím, dosti lišily.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jaký trest si vyvolil Pepíček Škopků.

Pepíček Škopků byl asi čtyrletý, jeho sestřička Jarmilka kolem dvou let.

Pepíček byl již tenkrát velký čipera a nápadům jeho, když nám je tatínek jeho vykládával, smávali jsme se srdečně. Bude-li se líbit malým čtenářům dnešní vypravování, vzpomenu si snad ještě na další.

Bylo to jednou v neděli dopoledne. Tatínek nebyl právě doma, maminka vařila, a Pepíček se proháněl po pokoji. Zalíbilo se mu cosi na skříni a on, přistaviv rychle židli, natahoval se po tom, ale tu, chudák, zavadil loktem o vázičku a bác, na zemi ležely jen střepy!

Malý Pepík stál jako zařezán; maminka přiběhla, vadila se s ním, ale hlavní přelíčení odložila, až přijde tatínek. Jak ubožáčkovi bylo úzko, jak stále pohlížel na dvéře, brzo-li se tatínek objeví. Konečně tatínek byl tady. Poslechl, co Pepíček vyvedl, ale byl dosti milosrdný. Řekl, aby si Pepíček trest za své provinění vyvolil sám. Na rozmyšlenou dostal lhůtu hodinu. Za hodinu měl se sám přihlásiti a vyvolený trest oznámiti.

Přišoural se po hodině k tatínkovi a zajíkaje se, plačtivým hlasem pronášel svůj ortel:

„Až odpoledne půjdeme na procházku a zastavíme se na svačinu v kavárně, tak Jarmilka dostane kávu s koláčem a já, já dostanu jenom kávu bez koláče."

Tatínek a maminka se smáli a navržený trest Pepíkův přijali.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Chcete-li, jsem až zásadní odpůrce metel a prutů; k čemu jsou? Co znamenají pro takové umělce? Arsenál trestných prostředkův, nalézajících se v mých rukách, je beztoho dostatečný . . . Opakuji, nemám naprosto tvrdé povahy. Držím se toliko ve všem přísné zákonnosti, litery zákona. A proto nevidím jiných prostředků nápravy kromě těch, které jsou mi označeny instrukcemi. Současní vězeňští činitelé uznávají toliko jeden prostředek — strach, a já s nimi úplně souhlasím. A vše to ostatní, nač vy ukazujete, to jsou jen samá hádání . . . Nikoliv! těmi knížečkami podobný pronárod nerozeberete. Žiju již deset let v Sibiři a znám je lépe než vy. Jsou, kanalie, zkaženy až do morku kostí! Ostatně, zkuste to. Před objasněním této otázky vrchním představenstvem vydám vám třeba některé z kněh. Užitku ovšem nepřinesou, ale ani na zvláštní škodu, myslím, nebudou.

— Tak mi některé z došlých kněh přece jen nevydáte?

— Některé. No tyto tedy mohu: Gogola dva svazky, Puškin, Lermontov . . . Ačkoliv verše dle mého mínění nehodí se naprosto do trestnice . . . Ale ať již, na čas . . . „Othelo", „Král Lear" — nepamatuji se, co je to, ale nepochybně to lze, Kostomarov, Mordovcev . . . historické . . . No, třeba. Ale zde tyto cizí spisovatele nemohu vydat: Hugo, Dickens . . . Ti jsou mi, přiznávám se, docela neznámi. Ne, ne, nemohu! A neproste!

— A proč nemohu dostati Flammariona?

— To je něco o nebi, o hvězdách? . . Nikoliv, ani toho nemohu vydat, žádným způsobem. Nebe je, víte, věc choulostivá. Nemohu na sebe nikterak bráti úlohu duchovního censora . . . A víte co, napište své mamince, aby již neposílala žádných kněh. K čemu? Je těchto dost.

Poručil jsem se a s náručí kněh spěchal jsem k východu. Lučezarov doprovodil mne laskavě sám k parádnímu vchodu. Letěl jsem k trestnici, radostí necítě půdy pod nohama, a obávaje se každé vteřiny, že již již chrabrý štábní kapitán bude litovati a poručí mi, abych se vrátil. Ale on se zajímal již o něco jiného, slyšel jsem, jak ozvalo se jeho pronikavé okřiknutí někoho:

— Jaký je to nepořádek? Jaká hádka je to na dvoře? Což nevíte, že to nemám rád? Ať je ihned zameteno a uklizeno. Chce se vám do karceru?

Na dvoře věznice obstoupila mne celá tlupa trestancův.

— Nikolájiči, knihy?! Bratří moji, knihy!! . . .

— Nám, nám, do druhého čísla . . . Aspoň jednu, tu nejmenší!

— Ejhle, jaká knížečka . . . K tomu musí člověk mít vtip! A nelenil si psáti!

— Nám! Nám!

— Budeš se muset roztrhat! Nikolájiči. U nás v celém čísle jediný Griška umí maloučko slabikovat.

— Jen mi jednu knížečku darujte, Ivane Nikolájiči, jen jednu, pro Boha!

— A proč máš mít přednost před druhými?

— Počkejte, počkejte, pánové, všecky uspokojím. Podle spravedlnosti to rozdělím. Pojďme do mé komory.

S hlukem, halasem a dupotem vpadla téměř celá věznice do mého čísla a obstoupila mne i knihy.

— Ale netlačte se, hoši, ke knihám! Dejte pokoj Ivanu Nikolájeviči, hleďte, tak je potem zalit . . . Dočkáte se ještě! — pravil starosta všech Juchorev, člověk atlet s výraznou a energickou fysiognomií, usedaje si sám poblíž mne a odstrkuje pryč dotěrně lezoucí španku.

— Přečtěte nám hned něco, Nikolájiči, — dodal.

— Hned! Hned! — zahučeli všichni sborem. Chopil jsem jeden ze svazečků Puškina a rozevřel B r a t r y z b o j n í k y. Všecko rychle utichlo. Začal jsem:

Ne havranové se to sletěli*)
na houfec kostí bílých, tlících, —
za Volhou, kolem ohňů praskajících,
to v noci loupežníci seděli.
Jaká to oděvů a lící směsice,
a plemen, nářečí a stavů!

— To je o nás! — zakřiklo najednou několik hlasů. Všecky tváře oživly a přijaly velmi odvážlivý výraz.

A v zimě, noc když vládla krajinou
jsme v bystré trojce uháněli,
jen výskali a jako střely
nad sněžnou litli krajinou . . .

Při těchto slovech, pokoušeli se někteří trestanci dáti se do tance. Juchorev je okřikl; ale když začal jsem dále čísti:

Kdož řekne, že se neděsil tu nás?
Zřít světlo v chýši v noční čas —
my k vratům hned a zaťukáme,
hospodyň hřmotně vyzýváme
a jdem — vše zdarma —: jíst a pít
a líbat děvčata a s nimi dlít . . .

tu on náhle sám vyskočil z místa, podepřel boky, přidupl nohou a v prudkosti nadšení prohodil takové slovo, že jsem mimoděk ustal, jsa zmaten.

— To je právě tak, jak jsem na Olekmě s Marovem činil! — zakřikl, — vidíš naši!

*) Překlad V. Č. Bendlův.

Takového překvapení jsem, přiznávám se, rozhodně neočekával. Bylo mi stydno i za sebe i za Puškina. Nejvíce za sebe, rozumí se, protože jsem pro první pokus vybral takovou nezdařilou věc, nepředstaviv si, s jakým posluchačstvem mám činiti. Chtěl jsem přestati a přečísti jim něco jiného, ale pozdvihl se takový hlomoz, že byl jsem nucen dokončiti Bratry zbojníky. Po hluku přišel však dozorce.

— Jaké pak shromáždění? — zakřikl: — do komor! Chcete být opět pod zámkem?

Juchorev s druhými trestanci, majícími vliv, jali se ho přemlouvati a uprošovati.

— Poslechněte si sám, jakou přednášku máme. Jak nám Nikolájič předčítá, to je prostě něco skvostného! Nemějte pochybností: vždyť nám tyto knihy poslal sám velitel.

Dozorce umlkl a přistoupil také zvědavě ke stolu. Pokračoval jsem ve Bratřích zbojnících. Na konec básně nebylo ovšem veselí: mrak smutku a zádumčivosti zastřel na chvíli tváře i mých neposedných posluchačův.

Ale to trvalo jenom minutu. V tu chvíli se opět všichni rozveselili a byli nadšeni začátkem básně. Potom přečetl jsem ještě „Pohádku o mrtvé carevně“, která se jim velice zalíbila a nevyvolala ani jediné cynické poznámky. Dozorce velel potom rozejíti se po komorách. Se všech stran natahovali se ke mně ruce, prosící o knihy. Velice mnozí žádali Bratry zbojníky.

— Já se jim naučím z paměti, Ivane Nikolájiči! — křičel Rakitin nadšeně, jenž se nedávno sotva začal učiti abecedě.

XV.

Velicí básníci před soudem vyhnanců.

V tento prvý večer protáhlo se čtení téměř ve všech číslech až do dvanácti hodin v noci, takže dozorce přišel několikrát ke dveřím a vybízel obecenstvo, aby si ulehlo spát. Obával jsem se vážně, že tato okolnost dojde sluchu Lučezarova a že nám odejme knihy. Na štěstí bylo liberální období; dozorcové se již dávno nevyznamenávali prvopočátečným neúchylným puntíčkářstvím i nenastalo žalování. Po celý večer četl jsem svým spoluobyvatelům Puškina, až jsem ochraptěl. Z celé komory usnul brzo jenom jediný Gončarov, jehož praktický rozum trpěl úplnou nezpůsobilostí pochopovat. Značně později usnuli Nikifor a Tarbagan. Všichni ostatní poslouchali s hltavým zájmem a byli hotovi jednoduše mne umučiti. Čirok se zvláště rozčiloval a byl neobyčejně komický ve své zvědavosti. Po celý večer seděl vedle mne soustředěně pozorný, s neobyčejně chytrým výrazem ve svých šedých očích a s čelem hlubokomyslně zachmuřeným. Z přebytku citů se chvílemi po čtyřech smýkal po pryčnách a škrábal se na břiše. Malachov poslouchal vážně a solidně, nemohl však také skrýti nadšení, tleskal si rukou na stehně, zajíkal se dětským srdečným smíchem a často činil různé poznámky. Pozorně ale mlčky poslouchali: Gandorin, Semenov, Vladimirov a Michajla Burenkov. Ospalý Tarbagan hleděl s vyvalenýma očima, a chvílemi prohodil svou obvyklou průpověď: „Tak je to lépe!“ — nezřídka naprosto nevhod. Žáci napoprvé poslouchali pozorně, ale později povstalo mezi nimi a komorou nepřátelství: žáci dávali sobecky přednost učení, komora však předčítání. Proto došlo k mnohým směšným a časem i k trudným episodám.

Puškin líbil se a bylo mu porozuměno téměř všemi, bez výjimky. Největším triumfem ověnčeni byli B o r i s G o d u n o v, K a p i t á n o v a d c e r k a a D u b r o v s k ý. Mezi jiným známá scena v krčmě vyvolala takovou nepřemožitelnou veselost a smích, že mnozí váleli se v křečích po pryčnách. Jaška Tarbagan při tom div neomdlel a Malachov musil mu co chvíle strkati pěst do hrdla, aby se mohlo ve čtení pokračovati. Osoba Godunova byla jimi tak pochopena, že jménem jeho přezdívali později jednomu trestanci a vůbec stalo se jméno to v Šelajské věznici synonymem všelikého licoměrnictví a politikářství. Avšak vedle pěkných dojmů při čtení těchto děl Puškinových zůstaly mně i temné a těžké vzpomínky Scéna vraždy Feodora a Xenie v Borisu Godunovi, z níž mi bylo trapno a děsno, vzbudila v některých soustrast.

— A, hadi, zakřikli! — pravil Čirok a byl podporován Tarbaganem, který začal se chechtat, neznámo čemu. Takových případů pamatuji si množství, kdy nějaké tragické, dech úžící místo vyvolalo v trestancích nenadálý výbuch veselosti a cynismu. Tato okolnost mne s počátku přiváděla v zoufalství i vzpomínal jsem si posměšného úsměvu Lučezarova, když odevzdával mně knihy:

— Těmi knížečkami jich nechytíte!

Po přečtení „Kapitánské dcerky“, „Dubrovského“, ba i téhož „Borisa Godunova“, pravili někteří s upřímným politováním:

— To byly časy! . . . Kdyby se nám byla taková kaše namíchala . . . Také bychom si spolu, Čirku, byly ruce zahřáli.

— Dlouhovlasým tak, těm dlouhovlasým, je potřeba hřívy rozčesat! — potakoval Čirok tonem hlubokého přesvědčení. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 18. října 1903. Číslo 41.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

M. VOTRUBOVÁ-HANNEROVÁ:

IDEÁLY.

Jsou ideály šejdíři —
Je solidnější prósa —
Já píšu je v svou knihu teď
Jen v „conta dubiosa“.

Jsou největší to dlužníci.
Tak málo spolehliví,
Že ku podivu, kterak se
Kreditem ještě živí . . .

Jen zkus to, dej jim duši svou;
Vše, co od tebe chtějí —
A v půli cesty — žebrák, sám,
Stát budeš v beznaději —

A myslíš pak: to život as
Tak hanebně mne okrad . . . .
Ne život, ale ideál,
Ten ošidí tě stokrát.

BEZ PROLONGACE . . .

Život nepatří nám.
Máme jej na dluh —
Se směnkami Smrt k nám
Posílá Pán Bůh —

Každá: „prima vista“
Reptat nesmíme —
Jiní vystavili
A my platíme . . . .

NEZDAŘENÝ POKUS.

Povídka od O. Kamské. — Přeložil Vítkovič.

(Dokončení.)

— A jaká jsou zde děvčata? — obrátila se k Paši.

Služka zůstala sedět na dlážce před zavazadly v dřívější nepohodlné póse s výrazem velkého překvapení na tváři. Při dívčině otázce bezvýznamný úsměv sklouznul po její široké tváři, potřásla hlavou jakoby odháněla od sebe jakési pokušení a rychle hovořila.

— No podivná jste mně, slečno, pohlédnu-li na vás. Vidět, že jste neměla kamarádek. Je zde dosud pouze jediná slečna sama, bude vaší družkou, též z druhého ročníku. Anna Sergêjevna ji má velice ráda, — znova ztišivši hlas ohlédla se Paša ke dveřím. — Ale jenom si dejte na ni pozor, slečno! Je vychytralá, taková podlízavá, až strach! . . . Do očí tak, ale za zády i — i, Bože můj! . . . — a holka zakryla si ústa rukou, aby zadržela smích.

Za několik minut Kaťa seděla za stolem ve společnosti dozorkyně a neznámého děvčete. Anna Sergêjevna seznamujíc děti, nazvala děvče to Maňou a laskavě pohládla je rukou po hladce přičesaných vlasech, zač děvče ji objalo a políbilo v plece.

Paša hleděla na děvče s pootevřenými ústy a s veselýma dobrodušnýma očima.

A Kaťa zamilovaně pohladila loutku, opravila na ní zlatem vyšitý kabátek a posadila ji na lůžko.

— Tato vám bude soudružkou, Kaťo — pravila Anna Sergêjevna, nalévajíc polévku. — Radím vám, berte si z ní ve všem příklad; je to tiché, poslušné děvče, dobře se učí.

Kaťa pozorně pohleděla na odporučovanou ji soudružku. Ta seděla pokojně a zpříma, sklopivši se skromnou důstojností oči na talířek. Její chudičká šedobílá tvářička byla nepěkná; zvláště nepříjemné byly její úzké bezkrvé rty, jež ona jaksi podivně stahovala.

Anna Sergêjevna odešla pro cosi k buffetu a obrátila se k dětem zády. V tom očka Manina se zajiskřila, rychleji než blesk natáhla ruku, uhodila Kaťu pod loket a opět ztuhla ve svou nehybnou, skromnou pósu. Kaťa leknutím upustila lžíci s polévkou, jež způsobila na bílém ubruse mastné skvrny.

— Co pak je to, Kaťo! . . . káravě pokynula hlavou vrátivši se na své místo Anna Sergêjevna. — Polila jste svůj servítek! Což pak je možno tak nepěkně jíst! Aj — aj — aj, čemu pak vás to doma naučili? . . .

— Nejsem vinna, — pohlédla na ni Kaťa, — to děvče mně nedalo pokoje.

— Já?! — zachvěla se Maňa, dívajíc se velice nevinně. — Ani mně nenapadlo! Nestydíš se vymlouvati na mne? Anno Sergêjevno, — pokračovala s plačícím hlasem, — ej Bohu, čestné slovo, to je nepravda.

Tak počestně i pravdivě se dívala, že i Kaťa si pomyslila, že se zmýlila, ale Anna Sergêjevna pronikavě a přísně hleděla na Kaťu a kázala jí přesednouti si na druhý konec stola.

— Žalobnice! . . . — hrozivě šeptala Maňa ve chvíli, kdy dozorkyně cosi mluvila s komornou, podávající pečínku, a vyplázla na Kaťu jazyk.

O 9 hodinách večer vešla Anna Sergêjevna do světničky Katiny i kázala jí pomodlit se před spaním.

— Až potom, Anno Sergêjevno . . . Sama . . Vždycky se modlím sama na posteli... Nemohu se modliti nahlas . . . vymlouvala se dívčina.

— No, moje milá, jen učiňte tak, jak povídám, okamžitě! Modlete se!

Kaťa stoupla si před obraz a jemným šeptem začala:

— Ve jménu Otce i Syna . . .

— Hlasitěji! — přerušila ji učitelka. — Plným hlasem se modlete! Neslyším, co tam bručíte.

Kaťa zamračeně na ni hleděla . . . Nemohla sebe donutit k modlitbě v její přítomnosti. Jakýsi neznámý pocit nepřízně, ba nenávisti, do těch čas dítěti neznámé, paralysoval její vůlí, přikoval její jazyk.

— Nuže! — netrpělivě opakovala Anna Sergêjevna, sotva utajujíc v sobě projev rozdrážděnosti.

Dívka mlčela. Slzy kypěly jí v hrudi; cítila, že žhoucí vlnou vystupovaly k očím, lehtaly v hrdle. Pevně sepjala ruce dle svého zvyku, aby sebe donutila, ale nemohla pronésti ani slova.

A učitelka stála se založenýma rukama pod hrudí a probodávala děvče ostrým, nehybným pohledem.

— Dříve neodejdu, dokud neposlechnete, tvrdohlavé děvče! — zvolna, s tajenou zlobou, řekla učitelka.

Kaťa postála mlčíc ještě několik sekund. V uších jí začalo znít a hruď se jí svírala. Mezi její tváří a obrazem vystupovala jakási mlhavá opona a stále hustěji a hustěji ji zakrývala starostlivou tvář Bohorodičky . . . Přestupujíc s nohy na nohu i přemohši se na konec, v slzách a hluše se pomodlila.

— Okamžitě jděte spát! — přikazovala učitelka, odcházejíc. — A vězte, že jsem s vámi docela nespokojena! Vy . . . bezcitné, umíněné a hloupé děvče! Takových nemiluji. Vemte si příklad z Maně; ona vždy je skromná i poslušná, a všichni ji za to milují. Račte to vzíti na vědomí, duše moje!

A vyšla rozčilena.

Po jejím odchodu Kaťa dlouho se nehýbala s místa. Její maličké tělo jakoby se shroutilo od hořké, neobvyklé urážky, jako sotva se rozvivší kvítek dechem mrazivého větru. Zamračena rozhlížela se po té jí neznámé, cizí, nepřívětivé světnici . . . Jak škaredě, neútulno zde! . . . Postel cizá, velká, nepěkná . . . a není nad ní jejího zamilovaného obrázku . . . Doma, u maminky zanechala obrázek . . . Tak ráda naň hleděla, usínajíc, na hezkého, bělovlasého hošíka s králíčky na rukách . . . malí, bílí králíčci tak směšně hryžou mrkvičku . . . Slzami zalily se jí oči. Setřela je i odešla k lůžku. Tam její pohled padl na loutku. Švýcarský chlapeček seděl na posteli překocený na bok se široko roztaženýma pažema, jakoby nechápavě hleděl na vše, co se kolem dělo. Déle to již děvčátko nezdrželo. S pláčem vrhla se k své zamilované loutce, vzala ji na ruku a pokryla polibky.

— Můj Telle, o, můj Telličku! . . . — šeptala roníc velké, tiché slzy na tvář loutčinu. — Sami jsme spolu zůstali, můj Telličku! . . . Tu bědujíc i vyhrožujíc, tu tiše a laskavě hovoříc, svlekla svého miláčka, oblekla mu noční košili a položila si ho vedle sebe do postele. V pokoji za chvilku všecko v tišině i v soumraku potuchlo. Jen noční světýlko vrhalo chvilkami matné přepodivné vzorky tu do koutu na strop, tu na blízko stojící židli, na níž visely dětské šatečky, a pak odtud černý dlouhý stín protahoval se po celé světnici. Klidný, spokojený sen zahnal s tváře dívčiny všecku urážku, všecku hořkost prožitého dne. Rty se jí sevřely v šťastný úsměv a cosi tiše šeptaly . . .

Po dvou hodinách Anna Sergêjevna v nočním oděvu a v měkkých střevíčkách tiše vešla do Katina pokoje. Přistoupila potichu k posteli a naklonila se nad spícím děvčetem. No co pak to je? Vedle Katiny hlavy na bílé podušce ještě jakási malá kučeravá hlavička, splétajíc své černé kudrny se světlými kučerami dívčinými. Učitelka s neobmezeným podivením nahnula se ještě níže, natáhla ruku a v rozpacích jakoby s úžasem dotkla se jí neznámé bytosti . , Bytost ta lehce a bez odporu oddělila se od podušky pod zdvihající jí rukou, a očím Anny Sergêjevny objevila se velká loutka v bílé batistové košilce. Nespokojeně stisknuvši rty a potřásajíc hlavou, položila Anna Sergêjevna loutku na vzdálenou židli a vyšla z komnaty.

Uplynul týden. Aleksandře Nikolajevně trapně dlouho táhlo se těch sedm dní. Konečně zítra pojede za svou dceruškou . . . Jak pak se tam vpravila, jak pak se jí vede? Že jsou s její Kaťou spokojeni, o tom nepochybovala. Její rozumné, dobře vychované, opravdové děvče bez pochyby již získalo si sympatie učitelčiny. Ano, o tom není žádné pochybnosti. Což pak na tom, že se učitelka Aleksandře Nikolajevně ne dosti zalíbila? Ano, což pak vlastně viděla? Pouze zevnějšek . . . Zevnějšek, pravda, nepůvabný, ale jaké pak neštěstí! Přec může býti člověkem vzácným . . .

Zvonek, zavzněvší v předsíni, naráz přerval její rozmýšlení. Listonoš přinesl psaní. Z Hnilska! . . . Jaká radost! Od Katě, konečně . . .

Třesoucí se rukou otevřela obálku. Neznámá ruka . . . A, Meljukova . . . A . . . učitelka! Rychle, letmo přeběhla list. Cože? Jak?! Dech se jí zatajil, a celá tvář pokryla se rudými skvrnami. Je to pro ni? To že o její Kati píší?! Uchopila opět obálku, vrhla pohled na adresu a znovu hleděla na dopis. Ano, ano... Jí to píší, k vůli Kati . . . Ha-ha-ha! . . . Hysterický smích vyrval se jí z hrudi a pronikl celý dům . . .

Polekaný Ivan Ivanovič vyskočil s křesla, vrhl se ke dveřím, vběhl do světnice ženiny a sotva stačil zachytit Aleksandru Nikolajevnu, padající se židle v hysterickém záchvatu. Teprve za hodinu, když přivedl ženu k sobě, zvěděl, co se stalo. Ředitelka Meljukova zvala Aleksandru Nikolajevnu, aby si přijela pro dceru. Kaťa, dle její slov, je tak zkažená, že ona zdráhá se déle ji u sebe míti. Jí, slečně Meljukové, že jest velice nepříjemno sdělovati rodičům takové smutné zprávy, ale což dělat! Není majitelkou polepšovny, ale pensionu, kde by lepší děti špatným příkladem trpěly.

Dvakrát-třikrát přečetl list Ivan Ivanovič a zadíval se široce otevřenýma očima na ženu.

— No tak! — řekl na konec. — K jakémus to hlupákovi dala Kaťu, maminko? Nerozčiluj se přec tak! Dosti! Zítra pojedeš a všeho se dovíš. A děvče vezmeš od té bláznivé ženské!

Na druhý den Aleksandra Nikolajevna byla v hostinské světnici slečny Meljukové. Nepokojně, rozčileně chodila z koutu do koutu, očekávajíc domácí paní. A sotva se ukázala ve dveřích, Aleksandra Nikolajevna zastavila se uprostřed komnaty a nehýbajíc se s místa, všecka zardělá, utkvěla na ní nepřátelským, vyčkávajícím pohledem.

— Má úcta, milostivá paní! — suše přivítala ji Anna Sergêjevna, vcházejíc a sotva se dotknuvši podávané jí ruky. — Račte se posadit! Svou dceru později uvidíte, protože musím s vámi napřed promluviti.

— Ano, ano . . . chci vědět . . . Co se stalo?

— Promiňte, s vaší dcerkou nejde to po dobrém. Nerozčilujte se, děvčátko ještě malé, ještě není vše ztraceno, a jakmile jí věnujete patřičnou pozornost . . .

— Prosím vás zdvořile, neračte mně ničeho předpisovati, nýbrž prosím přímo k věci. . . — zadýchavši se pronesla Aleksandra Nikolajevna. — Co se stalo s mou dcerou? Kde je? Chci ji vidět! . . . — a vstala vzrušena s místa.

Anna Sergêjevna narovnala svůj dlouhý život a jaksi podivně pohnula vzhůru svou ptačí hlavou.

— Nechtějte, abych v přítomnosti vaší dcery dávala o ní takové nepříznivé zprávy. Je to proti všem paedagogickým pravidlům. Já si nikdy nedovolím takové nepaedagogické manýry. Vyslyšte mne s počátku.

— Nuž, račte . . . poslouchám.

Anna Sergêjevna jako by se přichystala k boji, odměřeně a vážně, zvednuvši vysoko brvy, pravila:

— Již nebudu mluviti o tom, že je špatně vychována . . . Odpusťte . . . — přetrhla protestující posuněk Aleksandry Nikolajevny. — Ano, zle je vychována . . . no to by se dalo ještě spravit. Je tak umíněná, krátce velice zlá! Na příklad, přes všecky moje zákazy, zastala jsem ji několikrát v kuchyni! . . . Prosím vás, v pokoji má zvonek, aby si mohla zavolat na posluhu, ale ona sama zajde si do kuchyně napít se vody, vezme si kartáč a sama cídí svoje šaty . . . Bůh ví, co je to s ní! Čemu dobrému naučí se děti v kuchyni? A nač to třeba dělat jí samé? Nač je komorná? Poroučím modliti se, neposlechne, nechce; povídá, že přivykla v posteli se modliti. Nuž, povězte, prosím! — vzrušena tleskla rukama, — modliti se Bohu, a v posteli! . . . Velím důrazněji. Modlí se zkrze zuby, beze všeho smyslu. Takové velké děvče, a žádné nábožnosti, žádného vroucího citu! Jaký to příklad ostatním! No všecko toto dalo by se ještě trpět. Při trochu dbalosti mohla bych postupně mnohé v ní shladit a napravit, ale . . . to, co se přihodilo včera . . . Odpusťte, ale já nemohu od té chvíle míti vaši dceru u sebe, jak chcete!

— Co pak se vám včera přihodilo?

— Představte si! . . . — Anna Sergêjevna přisedla blíže a tišším hlasem pokračovala: — Vkročím do jejího pokoje, vidím, ona šije. Ptám se, co je to? Ukáže mně, ani trochu se neostýchajíc . . .

Žluté oči slečny Meljukové se rozšířily, a chraptivým šeptem zasípěla:

— Co byste myslila?! Mužské kalhoty!...

— Co že?! Cha-cha-cha! ... Jak?! ... Kalhoty!... Jaké kalhoty?... Odpusťte, prosím, ale ... je to tak směšné ... Pravda, pro loutku?

— Nu pravda, pro loutku, no — ale mužské, rozumíte? Vůbec nechápu, co zde nalézáte směšným! Jaká ošklivost... Loutka-chlapec!... Jaká to hračka pro holky! ... A konec konců ... nemohla jsem se odhodlat všecko povědět ... ona ... ona ... s ním spí!...

A suchá tvář Anny Sergějevny docela se zkřivila od ošklivosti a rozhořčení.

Aleksandra Nikolajevna skočila s křesla.

— Poslouchejte ... vy ... vy... co je to! ... Bože! A vy chcete vychovávat děti? Vždyť vy nemůžete chápat ... Vždyť je to děcko!... Vy... nechápu... Vy již ženština*), a ...

— Promiňte, nejsem ženština. — pravila důstojně slečna Meljukova.

— Nu, vše stejno, ale osoba ženského pohlaví. Jsem tomu velice ráda, že se vše tak brzy objevilo, a že jste ještě nestačily převrátit a zkazit čistou duši mého dítěte.

— Já?! Převrátit?! Zkazit?! Toť ... To ... Nikdo mně takového ... Nikdy ...

A hluboce uražená vychovatelka vyšla prudce velkými kroky ze světnice, bácnouc dveřmi.

Dvě malé teplounké ručky objaly šíji Aleksandry Nikolajevny a čistý dětský polibek utlumil slova hněvu a vzrušení, jež ústa matčina připravovala. Aleksandra Nikolajevna odvezla svou Kaťu domů, a Ivan Ivanovič již více neprotestoval proti domácí výchově své dcerky.

*) Ženščina rusky také tolik, jako žena vdaná, vdova.

LOUIS KŘIKAVA:

SPRÁVCE KONKURSNÍ PODSTATY.

Klientů třináct měl jsem dosud
a o ty nebylo co stát.
V kanceláři jsem chytal mouchy.
To víte. Mladý advokát.
A náhle čekání mé dlouhé
dosáhlo skvělé odplaty.
Zde dekret. Byl jsem ustanoven
správcem konkursní podstaty.
Jsou lidé, kteří zlobně mluví
o konkursu jak o sýru,
jenž padá hbitým, chytrým myškám
do lapavého revíru;
jsou, kteří dí, že tarif gumou,
jež tahán jest, div nepraská;
zdali se tolik adjustuje,
páni, toť jiná otázka!
A radost z konkursu Vám kalí
zlý věřitelský výbor ten:
prací mou massa ztráví-li se,
nechce být dlouho spokojen,
podává svého láteření
obdivuhodné ukázky,
haléřů deset quoty-li mu
zašlu „pomocí" poukázky ...
Nu, buď, jak buď. Člověk si zvykne
na trochu silné oslavy.
Sem do rohu se bureau zítra
Wertheimka nová postaví.
Toť jasno .. Za své práce chci mít
také příslušné odplaty.
Snad pouze jednou v žití budu
správcem konkursní podstaty. —

HAD.

Ležím pohodlně rozložen na měkkém koberci mechovém a nechávám údy své vyhřívati prvním žárem paprsků slunečních. Tak příjemně se to lenoší. Bez myšlenek těká zrak po nejbližším okolí. Za mnou k nebi trčí pusté rozvaliny hradu, pamětníka někdejší slávy rytířské; pode mnou skalnatá stráň, po jejímž svahu rozprostírá se kol do kola les. Nade mnou jasná, modrá obloha, odkud sálá první síla jarního slunce. Vůkol hluboké ticho, přerušované jen někdy šelestem perutí vyplašeného opeřence. Náhle zrak můj sveze se na proti ležící balvan. Tam se něco pohybuje. Had.

Ano had, vyhřívající se jako já na slunci, a mrská šípovitým jazykem mezi pootevřenými čelistmi. Zmije. Daleko sice ode mne, ale přece mráz mi projel tělem. Proč? Ani sám nevím. Kdykoli bral jsem hada do ruky, pokaždé měl jsem nepříjemný pocit, jakousi bázeň, třeba i zvíře bylo mrtvé. Had, symbol nevděku, obraz patolízalství.

Chopím se kamene a mrštím jím po zmiji. Trefil jsem. Had bolestí se svíjí. Přiblížím se a holí jej dobiju. Tak, teď zase možno bez obavy ulehnouti si do kyprého mechu.

Ležím tak chvíli a dívám se na rozbitého hada.

Co to? Na hlavě hadově se něco třpytí, třpytí jako zlato ...

Snad naposled zabil jsem hada se zlatou korunkou? Ne, toť pouhá krev prýštící z rozbité lebi. — Ale myšlenka o zlaté korunce nejde mi z hlavy. Věru divné dost, jak mohla povstati

báje o hadu s korunkou, jenž svým dobrodincům tak štědře se odměňuje, když jest všeobecné přesvědčení o hadu jako zvířeti podlém. Pro člověka, nazveme-li jej hadem, není horšího odsouzení. Uštkne tě jako had. O jen kdyby!

Ale právě člověk, jehož zmijí nazýváme, nemá s hadem nic společného. Slyšel-li kdo, aby had byl někoho přepadl. Já sám jsem spatřil dosti hadů vyhřívajících se na slunci, ale vždy hlukem kroků mých vyplašeni prchli přede mnou a zalezli. Vědí, že nemohou od člověka nic dobrého očekávati, a vyhnou se mu raději.

Had uštkne, až se brání, až nemůže uniknout, až na něho šlápnete.

Had je samotář, žije sám pro sebe, nedba o ostatní svět. Jen sám a sám, a raději zaleze, než by s námi bližší styky navázal. A co se týkne nevděku zmije? Stará báchorka, ba právě že jen báchorka! Sedlák najde zmrzlou zmiji a dá si ji za ňadra. Ta teplem přijde k sobě a ubohého sedláčka ze samé vděčnosti uštkne. Ano, bodejť počká, až si ji dá doma do spiritusu.

Ne, had není obrazem lstného, úkladného člověka. Toť neporozumění, neoprávněné odsuzování. Naopak, had, užijeme-li obrazu toho o člověku, toť člověk samotář, jenž raději se vyhne, a ublížil-li nám již, učinil to jen v sebeobraně.

Zmije je poctivý, přímý nepřítel. Jen všimněte si, když tak přes lesní pěšinu je rozložena vyhřívajíc se. Ten zrak její, ta kmitající se střela, nezarazí vás, nedává vám výstrahu?!

DROBNOSTI.

České sklo. Z přednášky prof. Jos. Schmoranze v Chrudimi. U nás v Čechách uvádějí se r. 1276. dvě malovaná okna chrámová. Karel IV. u sv. Víta i na Karlštejně umístil barevná okna. Na počátku 15. stol. zmiňuje se Eneáš Sylvius o skleněných barevných oknech u nás. Že tato skla naše byla jen tabulová, jest samozřejmo. Jak se měly věci tou dobou se sklem dutým, nádobami, nevíme, ač mnohé nálezy kopanin na to ukazují, že i u nás dlouho před tím sklo duté bylo známo. První určité zprávy o něm nalézáme v inventárních zápisech ze 16 stol., kde často sklenice, svícny skleněné a pod. uvedeny bývají. Které z nádob těch byly české, německé nebo benátské, těžko říci. Nejstarší sklárna založena r. 1442. v lese doubickém. Roku 1504. začala pracovati skelná huť v Chříbské a po čase více jiných. Sklu českému ze 16. stol., které bylo značně těžké, scházely ještě: naprostá průzračnost, bezbarvost a lesk. Bylo ještě právě tak nazelenalé jako sousední německé a i co do dekoru ubíralo se cestou německou. Avšak za Rudolfa II. nadešla sklu českému renaissance čili obrození. V době té umění brusičské, hlavně broušení a řezání křišťálů, slavilo pravé triumfy. První, kdo české sklo brousil, byl Kašpar Lehmann, císařský brusič drahokamů na hradě pražském. Umělecky spracované české sklo má tedy svůj původ na královském dvoře hradčanském asi r. 1600. Dovednosti českých brusičů bylo svěřováno i cizí sklo, jako francouzské a anglické. Na počátku 18. stol. přišel sem Giuseppe Briatti z Benátek, aby se broušení skla přiučil. Od doby Rudolfínské přes 100 let stálo české sklo na své výši. Ve II. pol. 18. stol. nastal úpadek, který na počátku 19. stol. po válkách francouzských dosáhl vrcholu. Když se však potom vrátily české sklárny ku svým původním vzorům, počalo sklo české opět nabývati ztracené půdy i pověsti a ztraceného trhu. České sklo mělo při svém vstupu do světa dva mocné soupeře a sice: sklo německé a benátské. S nimi dlužno srovnávati hmotu i umění českého skla. Vlastnosti domácích surovin staly se základem nového, moderního skla, které ostatním v ničem se nepodobalo, od nich se lišilo a jako zcela nový, zvláštní produkt vzniklo. Čeští skláři chtěli napodobiti svým výrobkem bezbarvou průzračnost a tvrdost křišťálu a napodobili ji s nejlepším zdarem. Tím předstihli svého nejbližšího souseda: sklo německé, méně průzračné a zeleně zbarvené. Sklo české jest homogenní, jedinou ryzí slitinou bez bublinek vzduchových, jichž německé sklo je plno a jichž i benátské sklo nebývá vždy prosto. Benátské sklo jest lehké jako papír, německé jest těžší, ale přímo nápadné svou váhou jest sklo české. Sklo české jest draselnaté, těžko tavitelné a rychle tuhnoucí. Sklo benátské jest sodnaté, snadno tavitelné a zůstává poměrně dosti dlouho v polotuhém stavu. Proto všechna plastická výzdoba skel benátských vytvořena jest za horka, a proto také možno sklo benátské vyfoukati v nádoby o velmi tenkých stěnách. Za to však se ku broušení naprosto nehodí. A právě broušení jest specifickou vlastností českého skla. Přes výborné vlastnosti své bylo by asi české sklo jen pozvolna získalo trhy zahraniční, avšak podnikavost a čilý ruch obchodní, sdružený s obezřelostí, razily mu cestu do všech konců světa, a v krátké době zvítězilo české sklo i tam, kde nepříliš laskavě pohlížeii na obchodníky z Čech. Jako ve všech jiných odvětvích průmyslových, tak i ve sklářství, třeba že zde poněkud později, se uplatňuje moderní směr. Jeho nejlepšími průkopníky jsou Francouz Emile Gallé a Američan Louis Comfort Tiffany. K nim druží se belgická továrna Val St. Lambert u Lutychu, která pracuje v duchu Galléově a Belgičana Van de Velda. V Berlíně prof. Karel Köpping první do sklářství zavedl modernu, ač nemožno výplody fantasie jeho nazvati právě šťastnými. Moderní směr v umění přichází k platnosti nejen novou formou, ale také, a to u vysoké míře, barvou. Jestiť barevnost nejvýznamnější vlastností moderního skla, právě tak jako byla význačnou vlastností skla starověkého. Broušených skel křišťalových máme v moderně doposud málo, třeba že sklo křišťalové vždy králem mezi skly zůstane. Středověk miloval barvu; navzdor tomu cenil bezbarvé sklo vysoko. Nádhery a barev milovné barok zná téměř výlučně jen lesklé, bezbarvé sklo křišťalové. Nejnovější moda může snad křišťálové sklo zatlačiti, ale nikoli potlačiti. Mnozí sice tvrdí, že sklo jedině po způsobu benátském má býti spracováno, ale tomu není tak. Sklo možno spracovati právě tak dobře v ohni jako za studena a proto broušení úplně jest oprávněno. Oba tyto stoly nalézáme ostatně již v klasickém starověku.

„Společenské chování žen dánských — praví prof. Kraus — dosvědčuje všude, že žijí v zemi staré kultury. Chování je mnohem nenucenější než u nás, ač nedostihuje volnosti norské, mladá dáma může po divadle jíti se svým ženichem bez průvodu do hostince, což by se jinde nepovažovalo za nejsprávnější. Dámy se oslovují prostě, jedná se s nimi i v tom ohledu více jako s rovným druhem. Mimochodem podotýkám, že dánské hospodyní mnohem snáze jest prokazovati pohostinství než naší. Pozvati si hosta k obědu, znamená dáti mu dvě jídla a dessert, nic více nečeká, a přidá-li se po obědě káva a pozdě večer koflík čaje a obložené chlebíčky, stačí to k zásobení společnosti od 5 hodin odpoledne do 11 hodin v noci.“

DĚTSKÝ KOUTEK.

Jak Nosorožec dostal svou kůži.

Napsal Rudyard Kipling. Z angl. přel. G. E. M.

Na neobydleném ostrově na březích Rudého Moře žil kdysi Tars, od jehož klobouku paprsky sluneční se odrážely s nádherou více než orientální. A ten Pars žil u Rudého Moře a neměl nic než ten klobouk a nůž a plotynku, takovou plotynku, jakých se děti obzvláště nikdy nesmějí ani dotknouti. A jednou vzal bílou mouku a vodu a malé hrozinky a velké hrozinky a cukr a bůh ví co všecko a udělal si koláč. Ten koláč měl dvě stopy v průměru a byl tři stopy vysoký. Byla to opravdu znamenitá pochoutka (to je kouzelné slovo) a dal ji na plotynku, protože on směl na plotynce vařit. A pekl a pekl, až upekl koláč a až koláč byl všecek hnědý a voněl náramně sentimentálně. Ale právě, když začínal jíst, sestoupil na břeh z krajin Neobydleného středu Nosorožec, který měl roh na nose, prasečí očka a mnoho nezpůsobů. Tehdy kůže Nosorožcova přiléhala k tělu téměř hladce. Nikde netvořila záhybů. Vypadal právě jako Nosorožec z Nocmovy archy, jen ovšem o hodně statněji. Na tom nesejde, ale tuze způsobný nebyl tenkrát, ani teď a nikdy způsobný už nebude.

Řekl jen „Hú!“ a Pars pustil koláč a už byl ve vršíčku palmy a neměl než na hlavě klobouk, od něhož se paprsky sluneční stále odrážely s nádherou více než orientální. A Nosorožec převrhl nosem olejovou plotynku a koláč se skutálel do písku, on jej nabodl na svůj roh, slupnul jej a odešel mávaje ocasem k pustému a Neobydlenému Středu, který sousedí s ostrovy Manzederanem, Sokotorou a s Předhořími na Rovníku.

Když odešel, Pars seskočil s palmy, postavil plotynku na nohy a recitoval sloku, kterou vám chci opakovat, protože jste ji neslyšeli:

> **Ten, kdo koláč vzal,**
> **co jsem udělal,**
> **ten si, pane, dal.**

A bylo v tom víc pravdy, než si myslíte.

Protože za pět neděl potom bylo ukrutně horko v Rudém Moři a každý svlékl všecko, co na sobě měl, Pars svlékl jen svůj klobouk, ale Nosorožec svlékl svou kůži a přehodil si ji přes rameno, když šel ke břehu se vykoupat. Tehdy zapínala se jeho kůže vespod na tři knoflíčky a vypadala jako nepromokavý plášť do deště. Neříkal docela nic o Parsově koláči, protože jej snědl celý a způsobný nikdy nebyl, není a nikdy nebude. Kolébal se rovnou do vody a pouštěl ve vodě nosem bublinky. Kůži nechal ležet na břehu.

Tu přišel Pars, našel kůži a zasmál se tak upřímně, až se za břicho popadal. Potom zatančil třikrát do kola kolem kůže a mnul si radostně ruce. Vrátil se do svého ležení, nabral tam plný klobouk drobečků z koláčů, kterých tam bylo plno, protože Pars nikdy nejí nic jiného než koláče a nikdy své ležení nezametá. Vzal kůži, vsypal do ní drobečky z koláčů a rozemnul na ní uvnitř samé staré, suché, tvrdé drobečky a spálené hrozinky, co se jich tam jen vešlo. Potom vylezl na vršek palmy a čekal, až Nosorožec vyleze z vody a oblékne kůži.

A Nosorožec ji oblékl. Zapjal ji na tři knoflíčky. Tlačilo ho to jako drobečky z koláčů v posteli. Chtěl se poškrabat, ale bylo tím hůře, i převalil se na písek a koulel se po zemi pořád a pořád a pořád, a po každém pohybu ty drobečky z koláčů tlačily ho víc a víc. Běžel k palmě a drbal si o ni záda. Drbal se tak hrozně, až si shrnul kůži do velikého záhybu přes ramena a do druhého záhybu vespod, kde dříve bývaly knoflíčky (ty se drbáním zatím strhaly) a do několika záhybů přes nohy. Pokazilo mu to rozmar, ale na drobečkách to nic nezměnilo. Byly pod kůží a stále hrozně tlačily. I šel domů strašně rozhněván a ukrutně rozškrábán a od té doby až podnes má každý Nosorožec velké záhyby v kůži a hanebný rozmar; všechno jen pro ty drobečky z koláčů.

Ale Pars seskočil s palmy a neměl než na hlavě klobouk, od něhož paprsky sluneční se odrážely s nádherou více než orientální, sebral plotynku a odešel směrem k Orotavě a Amygdale, k horským lučinám Anantarivským a k bařinám Sonaputským.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

Vůbec v takových rozmluvách zvláště ostře se projevovala nenávist trestanců k duchovenstvu. Toto těšilo se z jakési příčiny jednotné nepopulárnosti mezi všemi, do jednoho mezi všemi obyvateli vyhnanství a nemohl jsem se nikdy dobře dopíditi příčin této převládající nenávisti. Jednou přednesl jsem svým soudruhům z paměti, co zapamatoval jsem si z oné kapitoly: „Komu se na Rusi dobře žije?", která je věnována obraně kněze. Většina v komoře, jak se zdálo, souhlasila s myšlenkou básníkovou; uběhla však nějaká doba a předešlé hovory a předešlé nelichotivé ohlasy o duchovenstvu se obnovily. Jeden z bývalých trestanců (týž, který nosil přezdívku Godunova), vyslovil se zvláště zlovolně a urážlivě proti popům a zatím, když jsem se podrobněji seznámil s jeho osobní minulostí, nenašel jsem ani jednoho případu jakékoliv srážky s tímto stavem. Je to jakési tradicionální, z jedné generace trestanců na druhou přecházející nepřátelství, s nímž rovnoběžně možno snad ještě postaviti nepřízeň k ranhojičům a lékařům.

Ale nechť nemyslí si někdo ze čtenářů, že lepší díla Puškinova měla na všecky trestance takový netoužený, demoralisující vliv. Míním jen některé osoby; ba i o těch musím říci, že jednotlivé, cynické výrazy, které vydraly se jim za čtení, byly spíše dílem zvyku a lehkomyslnosti: ani proto ani pro ono, při čtení i bez čtení byly by tyto poznámky stejně bývaly vysloveny, jako výsledek navyklé nekázně jazyka. Ve skutečnosti přímo nic neznamenaly. Týž Čirok jiné večery mluvil naprosto opáčně, vyjadřoval rozhorčení proti vrahům Feodora a Xenie, a vůbec vystupoval častěji než druzí jako obhájce přísné mravnosti a humannosti. A nechť cokoliv tvrdil, všecko bylo u něho jako u dítěte nejvýš upřímné. Pokud se týče nemístného smíchu nebo žertů při nejpatetičtějších místech — což mne přirozeně pobuřovalo — poukazovalo to jen na jedno — na nevyvinutost uměleckého vkusu; dělati na základě toho nějaké všeobecné nepříznivé vývody o užitečnosti čtení, bylo by nespravedlivo. Nalezla se ovšem jednotlivá nepolepšitelně zkažená individua, kterým vždy a všude zachtělo se najíti to, čím byli sami přeplněni: surovost, špínu a cynism; takoví posluchači kazili často dojem nejbezúhonnějších děl a příkladem svým nakazovali nezkaženou část posluchačstva; ale většina — tvrdím to přímo — podávala se hlavně oné náladě, kterou líčil autor a měla tytéž dojmy, které mívají všichni normální čtenáři a posluchači.

Nezřídka vzpomínám i takových případův, že nepolepšitelní cynikové a darebové zase se nakazili humanní náladou většiny a soudili právě tak zdravě a lidsky, jako já sám. Nemohu zapomenouti na onen tlukot srdce, s nímž přistoupil jsem ke čtení „Krále Leara" a „Otella", jediných z děl Shakespearových, které jsem měl. Zdálo se mi, že tento velikán-básník musí v tomto prostředí utrpěti úplnou porážku a neukáže-li se dokonce smrtelně nudným, lze jedině děkovati troše melodramatického obsahu, ale naprosto ne hloubce psychologické analyse a všemu tomu, čím podmaňuje si Shakespeare vzdělané lidstvo. Avšak jaké bylo moje podivení, když obě tragedie učinily nebývalý a nevídaný dojem a když bylo jim přibližně tak porozuměno, jak se jim má rozuměti!

Za čtení prvých dvou jednání „Otella", byla nálada obecenstva, pravda, upjatá, až chladná; do mé duše začalo se již vkrádati zoufalství; tu a tam slyšeti bylo postranné hovory a proti obyčeji většina nepokoušela se je zameziti. Jediný Semenov překvapil mne podivuhodně jemnou poznámkou o Jagovi, kterého rozluštil po prvé scéně:

— No, ten je všecky napálí!

Avšak počátkem třetího dějství se nálada nenadále změnila; jakoby elektrický proud proběhl celou komorou.

— Začíná to chytat, — pravil Čirok, podkládaje nohy pod sebe. A brzo mnozí seskákali z pryčen a s planoucíma očima obstoupili mne kolem dokola. Drama učinilo ohromující dojem. Po ukončení čtení všichni najednou zahlučeli a se rozhovořili. Litovali Desdemony (jejíž jméno nemohli po hříchu nijak správně vysloviti), litovali i Otella: „Jaze" nadávali jednohlasně a hádali, jaká muka vymyslí pro něho Kassio.

Jedním slovem, při čtení Shakespeara objevila se s největší ostrotou síla a moc vskutku velikých děl uměleckých. „Král Lear" učinil téměř stejně silný dojem a od těch dob byla tato dvě dramata častěji než vše ostatní požadována na čtení.

Jenom jedna okolnost rozhorčovala mne do hloubi duše. Uplynula nějaká půlhodina (a to je ještě mnoho) po čtení — a dojem jeho ve většině případův naprosto vyprchal a hovor přešel na něco vedlejšího, malicherně životního, k čemuž přečtené sloužilo za čistě vnější, nicotný popud. Za půl hodiny, stávalo se, že říkali již něco naprosto opáčného tomu, co vystupovalo do popředí v prvé chvíli nadšení. Tak téměř všichni litovali Desdemony (dobře si to pamatuji), říkajíce, že ji Otello nevinně zardousil, ale za chvíli nadávali již ženám vůbec a ženám zvláště, tvrdíce, že mají býti poškrceny i beze vší viny, jako psi. Po popech a doktorech trestanci nejvíce ze všeho nadávali ženám a kdyby se mělo věřiti každému slovu jejich, mohlo

by se mysliti, že svět nezplodil vášnivějších nenávistníků žen! Zvláště se pro ně rozčiloval Paramon Malachov, který, dle jeho vlastních slov, celý svůj život zničil pro ženy. Při Otellovi dověděl jsem se i historii jeho dvojité vraždy, pro niž přišel do vyhnanství.*)

Během tří let žil, zbaven práv, v Irkutské gubernii a provozoval, jako nyní, bednářské řemeslo. Tam se i zamiloval do jedné dívky, přijaté za vlastní od jednoho místního sedláka. Proslýchaly se neurčité řeči, jakoby sedlák žil se svou přijatou dcerou. Ale Paramon pohrdal těmito pověstmi a přijal jen od své nevěsty slovo, že, i když bylo v minulosti mezi ní a otcem něco, příště ničeho takového více nebude, a že mu bude věrnou ženou. Svatba stála Paramona, jak říkal, na 75 rublův a této okolnosti přikládal ohromný význam. Prvé tři měsíce žili mladí manželé v přátelství a v lásce; ale potom začaly se opět šířiti pověsti o poměru Kateřiny s otcem. Paramon jí jednou vybil, vybil podruhé a domlouval jí, aby nedělala hlouposti. A hle, jednoho krásného dne utekla docela k otci. Sousedi začali se vysmívati Paramonovi. K pocitu urážky mísila se i lítost o daremně ztracené peníze.

— Nejbližší neděle — vyprávěl Paramon — oblékl jsem se do svátečních šatů a zašel jsem k tchánovi naposledy s ním promluviti o své záležitosti. Jedno nebo druhé chtěl jsem, aby uznali: buď aby Kateřina se rozpomenula a zanechala své spustlosti, nebo ať se mne docela zřekne, a pak by byli povinni vrátiti mi moje peníze. Co se týče vraždy, to jsem měl jen napolo v mysli a jen tak pro náhodu zastrčil jsem si za holinku nůž. Potkal jsem je oba na ulici před samým domem; šli z kostela, ze mše. Přistoupím k nim. Tak a tak povídám, jdu si s tebou porozprávět, Štěpáne. „Vím, praví, o čem chceš rozprávět. Jenže já jsem při tom — vedlejší. Nechce-li ona s tebou žíti — co mohu já dělat?" — Pojď sem, Kateřino, musím s tebou mluvit. To všecko říkám tak tiše a klidně a strano- ji volám. Bůh ví, nelhu, žádné zlé myšlénky v hlavě nechovám. Ale ona, mrcha.. ona chytla za ruku svého milovníka a táhne ho domů. „Ne, nechci, praví, nemáme spolu o čem mluviti." Tu ve mně srdce zabuchalo a vzkypělou krví se zalilo. Chytím ji také za ruku a táhnu k sobě. Tak stojíme uprostřed ulice, — ano, čestné slovo, opravdu! — já za jednu ruku ji držím, on za druhou. Ona obrátila se ke mně obličejem a pravila: Jdi pryč, podlý, nebo budu křičet a naplíji ti do tváře."

— A tak, já jsem podlý?! — Nahnu se, vytrhnu z holinky nůž a — ráz! ráz! — zabodnu jí dvakrát do hrudi nůž až po samu střenku. On, milovník její, chtěl se na mne vrhnout . . . Rozpřáhl jsem se — a vrazil mu nůž do života. Klesl tu chvíli na zemi — a vypustil ducha. A Kateřina . . . Ta, mrcha, byla ještě na tolik živa, že stačila doběhnout do dveří chalupy. Tam jsem ji dohnal a ještě jednou do zad píchl: nežij, hade falešný! . . .

Posluchači, všichni do jednoho, byli plni nadšení z takového činu Paramonova a vyjadřovali mu srdečný souhlas: tak jí to patřilo, čubce. Když neuměla čestně žít — ať jí hnínu. Lež si se svým milovníkem, celuj se s ním!

Nikomu ani nenapadlo dáti si otázku o tom, jaké vnitřní drama mohlo se odehráti v duši Kateřinině, jaké příčiny strhly ji k rozluce se zákonným mužem. U nikoho nebylo viděti ani stínu pochybnosti o tom, že sňatek její s Paramonem měl jeden cíl — odvésti oči od toho, že ho po celý čas klamala — i toho půl roku, kdy byl ženichem i těch pět měsíců, co byl mužem.

Druhého dne dopoledne zemřela, — pokračoval ve svém vypravování Malachov: — Celá ves, celá do jednoho člověka, stála při mně, ani mne nechtěli zavřít. „Ty ani tak neutečeš, nejsi takový člověk." Sám jsem již naléhal, aby mne zavřeli. Vyšlo na jevo, že Kateřina byla těhotná, nevím ani od koho — od něho nebo ode mne, i byl jsem souzen za trojí vraždu: za ni, za milovníka a za nemluvňátko. Vypověděl jsem u soudu vše správně, vše jak bylo, nic jsem neztajil, a soudcové mi až soustrast vyslovovali . . . A tak odsoudili mne k šesti rokům, ale já to považuji za uznání neviny. Šest let za tři duše — to je uznání neviny! Protože jsem správně jednal — za svou urážku, za svou pohanu, za své peníze jsem je zabil! Jednal jsem čestně! (Pokrač.)

*) Prvního skutku Malachova, pro nějž se dostal na Sibiř, do osad, nepamatuji si do podrobna. Vím jen, že byl viněn ze znásilnění nějaké své sousedky; avšak Paramon se zaklínal a Boha dovolával (vypravování jeho vnukalo mi důvěru), že byl tehdy pomluven nevinně, ze zloby za to, že nepostoupil muži oné ženy sporného cípku země, který, dle náhledu Paramonova, po odsouzení přešel do jejich rukou. Znaje jeho samolibý způsob a vášeň všude očisťovati zvrácenou pravdu, připouštím, že mohl se lehce nalézti falešní svědkové proti němu. S velkou láskou vzpomínal Malachov na svou prvou ženu, nedbaje, že byla pohotově jíti na Sibiř, nevzal ji s sebou snad z lítosti. Nedopisoval si s ní a nevěděl ani, je-li živa nebo ne, ale pamatuji se, že nezřídka probudil se ve špatné náladě, vyprávěl nahlas, že viděl v noci ve snu ženu a s velikým žalem začínal vzpomínati na bývalé žití v Rusku.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 25. října 1903. Číslo 42.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

V SOUMRAKU STARÉ VÍRY. NÁBOŽENSTVÍ LIDSKOSTI.

»Bei jedem Menschen unternehme man nicht eine objektive Abschätzung nach Wert und Würde, sondern man fasse allein seine Leiden, seine Not, seine Angst, seine Schmerzen ins Auge«.
Schopenhauer.

Zástupy poutníků znavených po pusté planině jdeme.
Slunce se schýlilo naposled; v rudé teď záplavě visí.
Slední už vysílá paprsky . . . Zrakem my lačně je rveme,
slunce to přece praotcům pěkně tak svítilo kdysi!

Nehybné šero. — Svět se v něm do prázdné věčnosti dlouží.
Šero to mění tvář soudruhů ve zlobný pošklebek příšerný.
Mučivou otázkou dech se nám ve hrudi sevřené ouží:
Kudy jen dáme se, navždy až zhasne jas zářivé lucerny?

Zhasnul už poslední paprsek. S hrůzou třeštíme oči,
děsem nás zmrazila tucha, jež najednou srdcem nám prochvěla:
cítíme, druhu druh ve tmě jak zběsile po šíji skočí . . .
Po pláni šero se plouží. Noc stopí nás ve chvíli docela.

Jdeme. Prsty své svíráme v předtuše paniky vražedné
ve tvar, jímž možno je nejsnáz vetnout se druhovi do šíje.
V duších se tmí jako kolem nás. Druhu druh v oči kdy pohledne,
uzří v nich svítiti hrůzu lačné divoké bestie.

Ještě jen chvíli; pak výkřik signálem k vraždění ozve se.
V tlupách nám nemožno žít! Nechať silný slabšího přežije!
Silných řev zběsilý pláni vítězně nechať se ponese,
v krvi ať vlastní utone všechno, co slabší a krotší je!

Ještě jen chvilku . . . . .
V tom noční tmou proniká plamínek do ruda zbarvený;
za ním sta jiných po pláni krvavě vytryská do noci.
Chvějí se nesměle nejprv třesavé, drobné ty plameny,
planou vždy jasněj a jasněj — tma už jich nemůže přemoci.

Planou to rány: z nás každý je zraněn, krev každému vyvěrá.
Ran těch my za světla nedbali. Ve tmě však spadla šarpie,
lidské ty rány se změnily v pochodně planoucí do šera
rudým svým jasem — vždyť olejem lidská krev tepenná sytí je.

Svítá! Z těch sterých plamenů houstnou už červánků záplavy.
V duších nám utichlo vytí lačných divokých bestií,
na rtech odumřel signál, jenž zváti chtěl v zápas krvavý
ruce, jež zvedly se rdousit — v objetí našly se za šíjí.

G.—

POHÁDKA O MOTÝLU, KTERÝ DUPAL.

Napsal Rudyard Kipling. Z angličiny přel. Gem.

Toto, miláčkové moji, je pohádka — nová, čarovná pohádka — pohádka docela jiná, než ostatní pohádky — pohádka o Nejmoudřejším Panovníku Šalomounovi, synu Davidovu.

Je tři sta padesát pět pohádek o Šalomounovi, synu Davidovu, ale tahle není z nich. Není to pohádka o Čejce, která našla Vodu, nebo o Břečťanu, který svým stínem chránil před úpalem Šalomouna, syna Davidova. Není to pohádka o Skleněné Dlažbě, nebo o Rubínu s Křivou Dírkou, nebo o Zlatých Náramcích královny Bilkis. Je to pohádka o motýlu, který dupal.

Teď dávejte pozor a poslouchejte! Šalomoun, syn Davidův, byl moudrý. Rozuměl řeči zvířat, řeči ptáků, řeči ryb i řeči hmyzu. Rozuměl řeči těch skal, které jsou hluboko pod zemí, když vrážely do sebe a sténaly, a rozuměl, co si povídaji stromy, když šuměly za jitra. Rozuměl všemu od ptáka Snovače na větvi až k rostlině Ysopu na zdi, a Bilkis — jeho první královna — překrásná královna Bilkis byla téměř tak moudrá jak on.

Šalomoun, syn Davidův, byl silný. Na třetím prstě pravé ruky nosil prsten. Když jim zatočil, Afriti a Džinové vynořili se ze země, aby vykonali, cokoliv jim rozkáže. Když jím dvakrát zatočil, víly slétly s oblohy, aby vykonaly, cokoliv jim rozkáže, a zatočil-li prstenem třikráte, nejvyšší anděl Azrael s Mečem zjevil se, přistrojen jako nosič vody, a pověděl mu, co je nového ve třech světech: Nahoře, Dole i Zde.

A přece Šalomoun, syn Davidův, nebyl pyšný. Málokdy se vynášel a kdykoliv to přece učinil, mrzelo ho to. Jednou chtěl v jeden a týž den nakrmiti všecka zvířata světa, ale když potrava byla připravena, Zvíře jakési vynořilo se z hloubi moře, spolklo ji na třikrát do úst. Šalomoun, syn Davidův, byl velice překvapen a pravil: „O Zvíře, kdo jsi?“ A Zvíře řeklo: „O, Králi, věčně buď zdráv! Jsem nejmenší z třiceti tisíců bratří a náš domov je na dně mořském. Slyšeli jsme, že chceš nakrmiti všechna zvířata světa, a bratří moji poslali mne, abych se zeptalo, kdy bude oběd hotov?“ Šalomoun, syn Davidův, byl překvapen jako nikdy před tím a pravil: „O, zvíře, ty's snědlo celý oběd, který jsem připravil všechněm zvířatům světa.“ A zvíře řeklo: „O, Králi, věčně buď zdráv, t o m u h l e ty říkáš oběd? Tam, odkud přicházím, snime mezi jídlem dvakrát tolik“ Tu Šalomoun syn Davidův, padl na tvář svou a pravil: „O, Zvíře, chystal jsem vám oběd, abych ukázal, jak velkým a bohatým králem jsem a ne proto, že bych byl upřímně zvířatům přál. Ty's mě zahanbilo a dobře se mi stalo.“ Šalomoun, syn Davidův, byl opravdovský mudrc, miláčkové. Potom už nikdy nezapomněl, že není hezké se vynášet, a teď začíná vlastní moje pohádka.

Vzal si náramně mnoho žen. Vzal si devět set devadesát devět žen kromě překrásné Bilkis, a všechny žily v ohromném zlatém paláci, uprostřed rozkošné zahrady s vodotrysky. Nechtěl mít devět set devadesát devět žen, ale v těch dobách každý si bral žen hodně a král si jich musil vzíti o hodně víc, aby ukázal, že je Králem.

Některé ženy byly hodné, ale některé byly hrozně zlé a ty zlé se hašteřily s hodnými, až hodné se také rozezlily a potom se všechny chtěly hašteřit se Šalomounem; synem Davidovým, a to bylo to nejhroznější. Ale Bilkis, překrásná Bilkis, se nikdy se Šalomounem nehádala. Měla ho příliš ráda. Seděla ve svých komnatách ve Zlatém Paláci, nebo se procházela v zámecké zahradě a měla o krále upřímnou starost.

Ovšem, kdyby byl chtěl zatočiti svým prstenem a zavolati Džiny a Afrity, byli by zakleli všech devět set devadesát devět hašteřivých žen v bílé muly na poušti, nebo v chrty, nebo v granátové keře; ale Šalomoun, syn Davidův, myslil, že by to bylo vypínání. A tak když se nejvíc hašteřily, procházel se jen sám a sám v odlehlé části své překrásné zahrady a přál si, aby se byl nikdy nenarodil.

Jednou, když se už hašteřily celé tři neděle — všech devět set devadesát devět žen — Šalomoun, syn Davidův, vyšel si, aby nabyl klidu a pokoje jak obyčejně, a pod oranžemi potkal překrásnou Bilkis, velmi starostlivou, protože Šalomoun, syn Davidův, byl tak znepokojen.

A ona pravila: „Ó, Pane můj a Světlo očí mých, zatoč prstenem na své ruce a ukaž těmto královnám z Egypta a z Persie a Habeše a Číny, že jsi velikým a strašným králem.“ Ale Šalomoun, syn Davidův, zavrtěl hlavou a pravil: „Paní má a Radosti mého Života, pomni na Zvíře, které se vynořilo z moře a zahanbilo mne přede všemi zvířaty světa, protože jsem se vynášel. Teď, kdybych se vynášel před těmito královnami z Persie a Egypta a Habeše a Číny jenom proto, že mne znepokojují, mohl bych býti ještě více zahanben než tehdy.“ A překrásná Bilkis pravila: „Pane můj a Poklade mé Duše, co učiníš?“

A Šalomoun, syn Davidův, řekl: „Paní má a Klide mého srdce, chci snášeti svůj osud po boku devíti set devadesáti devíti královen, které mne moří svým věčným hašteřením.“

Tak kráčel mezi liliemi a žaponskými mišpulemi, mezi růžemi a třtinami a omamně vonícími zázvory, které rostly v zahradě, až přišel k velkému kafrovníku, který se jmenoval kafrovník Šalomounův. Ale Bilkis skryla se

mezi štíhlé kosatce, mezi skvrnitý bambus a červené lilie za strom, aby byla blíže své lásce, Šalomounovi, synu Davidovu.

Tu dva motýli vlétli pod strom, hašteříce se.

Šalomoun, syn Davidův, slyšel, jak jeden pravil druhému: „Divím se tvé drzosti, že takhle se mnou mluvíš. Nevíš, že kdybych zadupal, palác Šalomounův i jeho zahrady zmizely by okamžitě za strašného rachotu hromů?“

Tu Šalomoun, syn Davidův, zapomněl na svých devět set devadesát devět hašteřivých žen a zasmál se chlubení motýlkovu, až se strom zatřásl. Nastavil prst a pravil: „Maličký, pojď sem.“

Motýl se ukrutně ulekl, ale přece to dokázal, že vzlétl na ruku Šalomounovu, kde se zavěsil, třepotaje křídly. Šalomoun, syn Davidův, sklonil hlavu a zašeptal něžně: „Maličký, víš, že všecko tvé dupání neohnulo by ani stébla trávy? Co tě přimělo k tomu, abys takový drzý žvást povídal své ženě? — neboť je to tvoje žena, nemýlím-li se.“

Motýl vzhlédl k Šalomounovi, synu Davidovu a viděl, kterak oči nejmoudřejšího Krále svítí jako hvězdy za mrazivé noci. Dodal si odvahy, dal hlavičku na stranu a řekl: „Ó, Králi, věčně buď zdráv! J e mojí ženou. Ale ty víš, jaké ženy jsou.“

Šalomoun, syn Davidův, zasmál se do vousů a pravil: :„Ano, j á vím, bratříčku.“

„Musíme je nějak zastrašit,“ pravil Motýl, „a ona se se mnou již od rána hašteří. Řekl jsem jí to proto, aby mi už jednou dala pokoj.“

A Šalomoun, syn Davidův, pravil: :„Jen aby dala! Vrať se ke své ženě, bratříčku, a já poslechnu, co jí řekneš.“ Motýl letěl zpátky k ženě, která ukryta jsouc za listem, všecka se třásla rozčilením a pravila: „On tě slyšel! Sám Šalomoun, syn Davidův, tě slyšel!“

„Inu, že mě slyšel!“ pravil Motýl. „Ovšem, že slyšel. Ať si mne slyšel.“

„A co řekl? Ó, copak jen řekl“

„Dobře,“ pravil Motýl, třepetaje křídly a tváře se, jako by mluvil o věci tuze důležité, „zůstane to mezi námi, drahoušku, — já se mu ovšem nedivím, neboť Palác stál hezkých peněz — a pomoranče právě zrají — žádal mne, abych nedupal a já jsem mu slíbil, že nebudu.“

„Jéminačku!“ pravila žena a byla už docela tichá, ale Šalomoun se smál drzosti Motýlově, až mu slzy tekly po tvářích.

Překrásná Bilkís stála za stromem mezi rudými liliemi a usmívala se, neboť slyšela celou rozmluvu. Myslila si: „Jsem-li opravdu moudrá, vysvobodím teď Pána svého od pronásledování hašteřivých královen.“ Pozvedla prst a zašeptala tiše k Motýlově Ženě: „Maličká, pojď sem!“ Motýlova Žena vzlétla ustrašena a zavěsila se na bílou ruku královny Bilkís.

Bilkís sehnula krásnou hlavu a zašeptala: „Maličká, věříš tomu, co tvůj muž teď povídal?“

Žena Motýlova podívala se na Bilkís a viděla oči překrásné královny, kterak se lesknou jako hluboká jezírka, ozářená hvězdnatým svitem; dodala si odvahy a pravila: „Ó Královno! buď věčně milována! T y víš, jací jsou muži.“

A královna Bilkís, Moudrá Bilkís ze Sáby, zvedla ruku k ústům, aby zakryla úsměv: J á vím, Sestřičko.“

„Rozzlobí se,“ pravila Žena Motýlova klidně, třepetajíc křídly, „pro nic za nic, ale my je nesmíme bráti vážně, Královno. Nemyslí to tak zle, jak povídají. Dělá-li to mému muži radost, když si myslí, že tomu věřím, že může na pouhé jeho zadupání zmizet Palác Šalomounův, co mně na tom sejde! Do rána na to tak jako tak nadobro zapomene.“

„Sestřičko,“ pravila Bilkís, „máš pravdu, ale budoucně, až se začne vychloubat, chyť ho za slovo. Chtěj, aby zadupal a uvidíš, co se stane. M y víme, jací muži jsou, či nevíme? Bude náramně zahanben.“

Žena Motýlova vrátila se k muži a v pěti minutách hašteřili se hůře než kdykoliv jindy.

„Vzpomeň si!“ pravil Motýl, „vzpomeň si, co mohu způsobit, kdybych zadupal.“

„A já ti ani slova nevěřím,“ pravila Motýlova Žena. „Ráda bych se na to podívala. Pročpak nedupeš!?“

„Slíbil jsem Šalomounovi, že nebudu,“ pravil Motýl, „a nechci rušit slibu.“

„Kdybys jej zrušil, bylo by to zrovna jedno,“ pravila žena, „ani stéblo trávy neohneš svým zadupáním. Povídám ti, zkus to! Zadupej, zadupej, jen zadupej!“

Šalomoun, syn Davidův, sedě pod kafrovníkem, slyšel každičké slovo a smál se jako nikdy ve svém životě. Zapomněl nadobro na své královny, zapomněl na Zvíře, které se vynořilo z moře, zapomněl na všecko vypínání. Smál se jenom z plna srdce a i Bilkís ukryta za stromem se usmívala, protože její milý byl tak rozradostněn. Tu Motýl všecek rozčilen a rozčepýřen zakroužil zpátky do stínu kafrovníku a pravil k Šalomounovi: „Ona chce, abych dupal! Chce vidět, co se stane, Šalomoune synu Davidův! Víš, že nedokážu, co jsem řekl, a žena mi už nikdy slova neuvěří. Vysmívat se mi bude do konce života mého.“

„Ne, bratříčku,“ pravil Šalomoun, syn Davidův, — „už nikdy se ti vysmívat nebude“ — a zatočil prstenem na prstě, jenom k vůli motýlkovi — ne k vůli tomu, aby se vynášel. A hle! — čtyři silní Džinové stáli před ním, jako by byli vyrostli ze země.

„Otroci,“ pravil Šalomoun, syn Davidův, „až pán na mém prstě (tam seděl drzý Motýl) zadupe levou přední nožkou, odnesete palác i za-

hrady za rachotu hromu. Až zadupe podruhé, přinesete je pozorně zpátky."

„Teď, bratříčku," pravil, „vrať se k ženě a dupej, jak se ti líbí."

Motýl se vrátil k ženě, která křičela:

„Povídám ti, zkus to! Povídám ti, zkus to, zadupej! Zadupej hned! Zadupej!"

Bilkís viděla, kterak čtyři ohromní Džinové stoupli si do čtyř rohů zahrad, které se tu rozkládaly s palácem uprostřed a zatleskala radostně rukama a pravila: „Konečně Šalomoun, syn Davidův, učiní pro motýla, co měl už dávno učiniti pro sebe samého a hašteřivé královny zkrotnou."

Tu Motýl zadupal. Džinové vznesli Palác i zahrady tisíc mil do vzduchu. Ukrutně zahřmělo a všechno zčernalo jako inkoust. Žena Motýlova poletovala v temnotách, plačíc: „O, já už budu hodná. Je mi líto všeho, co jsem řekla. Jen vrať sem zas zahrady, můj drahý, milý muži, a nikdy už ti nebudu odmlouvat."

Motýl byl téměř tak ustrašen jako jeho žena, a Šalomoun, syn Davidův, smál se tak, že teprve po několika minutách popadl dech, aby pošeptal Motýlkovi: „Zadupej podruhé, bratříčku. Vrať mi můj palác, velký kouzelníku."

„Ano, vrať mu jeho palác!" pravila Žena Motýlova, poletujíc v temnotách jako můra. „Vrať mu jeho palác a nedej nám už zakoušeti svých strašných kouzel."

„Dobře, drahoušku," pravil Motýl tak statečně, jak to dovedl, „teď vidíš, k čemu tvoje podpichování vedlo. Mně to ovšem nevadí, já jsem takovým věcem zvyklý, ale k vůli tobě a k vůli Šalomounovi, synu Davidovu, nejsem proti tomu, aby všecko se vrátilo zas na svoje místo."

A tak zadupal podruhé a v témž okamžiku Džinové snesli palác i zahrady bez nejmenšího šramotu. Slunce svítilo na temně zelené listy oranžové, vodotrysky šuměly uprostřed rudých egyptských lilií, ptáci zpívali a Žena Motýlova ležela pod kafrovníkem, třepetajíc křídly a sténajíc: „Já už budu hodná. Já už budu hodná!"

Šalomoun, syn Davidův, nemohl pro smích ani promluvit. Opíral se o strom všecek unaven a rozkašlán a hrozil prstem motýlovi: „O velký kouzelníku, co mi je platno, že's mi vrátil palác, když mě smíchem zahubíš."

Tu nastal strašlivý hluk, neboť všech devět set devadesát devět královen vyběhlo z Paláce pištíc a křičíc, a volajíc svá děťátka. Hnaly se po širokých mramorových schodech před vodotrysk po stu v řadě, ale nejmoudřejší, Bilkís, šla jim statečně naproti a pravila: „Co vás tak poplašilo, ó královny?"

Stály na mramorových schodech po stu v řadě a volaly: „Co nás tak poplašilo? Žily jsme klidně ve svém zlatém paláci, klidně jako vždycky, když tu najednou Palác zmizel a my zůstaly sedět v hluboké a ošklivé tmě a hřmělo a Džinové a Afriti pobíhali v temnotách. To nás tak poplašilo, Královno, a byly jsme neobyčejně poplašeny tím poplachem, neboť byl to splašený poplach, že jsme takového dosud nezažily."

Tu Bilkís, nejkrásnější Královna a Šalomounovi, synu Davidovu, nejmilejší, která byla královnou ze Sáby, od Zlatonosných Jižních Řek, Bilkís, téměř tak moudrá jako moudrý Šalomoun, syn Davidův, sám, pravila: „To nic nebylo, královny. Motýl jakýs stěžoval si na ženu, že se s ním hašteří a Pánu našemu, Šalomounovi, synu Davidovu, se zlíbilo dáti jí naučení, jak má býti tichá a skromná, neboť to se zove ctností u žen motýlů."

Potom povstala královna z Egypta, dcera Faraonova a pravila: „Náš Palác nemůže býti vytržen z kořene jako cibule k vůli nepatrnému hmyzu. Ne! Šalomoun, syn Davidův umřel, a to, co jsme slyšely a viděly, bylo zemětřesení a zatmění slunce při jeho smrti."

Tu Bilkís pokynula smělé královně, ani na ni nepohlédnuvši a pravila jí i ostatním: „Pojďte a vizte!"

Sešly s mramorových schodů po stu v řadě a pod kafrovníkem uzřely Nejmoudřejšího krále Šalomouna, syna Davidova, omdlévajícího smíchem, klátícího se sem a tam a držícího na každé ruce motýlka.

A slyšely, kterak praví: „Ó, ženo mého bratra ve vzduchu, pamatuj si, že máš býti svému muži povolná ve všem, aby nemusel znovu zadupat, neboť pravil, že je kouzlům zvyklý a je zajisté velký kouzelník, když dovede odnésti palác samého Šalomouna, syna Davidova. Odejděte v pokoji, lidičky." A políbil je na křídlech a oni uletěli.

Tu všechny královny mimo Bilkís, mimo překrásnou a zářící Bilkís, která stála stranou, usmívajíc se, padly na zemi na tváře své a pravily: „Jestliže se tyto věci staly, že byl Motýl nespokojen se svou ženou, co se stane nám, které jsme tak dlouho trápily svého krále křikem a hašteřením?"

Potom ovinuly závoje kolem svých hlav, položily si ruce na ústa a cupaly zpátky do paláce tichounce jako myšky.

Tu Bilkís, překrásná a zářící Bilkís přistoupila rudými liliemi do stínu kafrovníku, položila svou ruku na rameno Šalomounovo a pravila:

„Ó, Pane můj a Poklade mé Duše, raduj se, neboť dali jsme veliké a nezapomenutelné naučení královnám z Egypta a Ethiopie a Habeše a Persie a Indie a Číny."

A Šalomoun, syn Davidův, stále ještě se ohlížeje po motýlech, kteří si hráli ve slunci, pravil: „O, Paní má a Skvoste mého Blaha, kdy

se to stalo? Vždyť já jsem si tu jenom hrál s motýlem, co jsem přišel do zahrady." A vyprávěl Bilkis, co učinil.

A Bilkis, něžná a milování hodná Bilkis pravila: „O Pane můj a Vládce mého Bytí, ukryla jsem se za kafrovník a viděla jsem všecko. Já jsem to byla, jež navedla ženu motýlovu, aby chtěla, ať motýl zadupe, protože jsem doufala, že k vůli žertíku můj pán učiní kouzelné věci, které královny uvidí a zkrotnou." A vyprávěla mu, co královny říkaly a viděly a myslily.

Tu Šalomoun, syn Davidův, povstal s lavičky pod kafrovníkem, kde seděl, rozevřel náručí, radoval se a pravil: „Ó, Paní má a Potěšení dnů mých, věř, že kdybych byl učinil kouzlo k vůli královnám z pýchy nebo ze zlosti, jako jsem učinil hody pro zvířata, byl bych býval jistě zahanben. Učinil jsem kouzlo to pro žertík a k vůli malému motýlkovi, a hle, osvobodilo mne od trápení mých hašteřivých žen. Ale pověz mi přece, paní má a srdce srdce mého, kde jsi se naučila býti tak moudrou?"

A královna Bilkis, krásná a štíhlá, dívala se do očí Šalomounových, nahnula hlavinku trochu na stranu právě tak jako prvé motýl, a pravila: „Předně, pane můj, protože tě mám ráda, a za druhé, pane můj, protože znám ženy."

Vešli spolu do paláce a žili od té doby šťastně.

Viďte, že byla Bilkis moudrá královna!

EN AVANT:

ÚPADEK KRITIKY.

Pokud se týče výtek povahy mravní, jež p. Ruslan činí naší kritice, jedno jest jisto: že i naše kritika trpí hlavními vadami ostatního našeho života veřejného, jemuž má býti bdělým svědomím.

S t r a n i c t v í vládnoucí v kritice umělecké i vědecké poškozuje zajisté těžce umění i vědu, jejich pracovníky i jejich obecenstvo; lze se mu však diviti v kulturním prostředí, v němž stranictví ovládá všechen život veřejný, oslepuje soudnost a otupuje svědomí? V němž o účinku slov a skutků jednotlivcových nerozhoduje jejich obsah a hodnota, nýbrž barva praporu, pod nímž byla promluvena, pod nímž byly vykonány? V němž bez vlivné protekce stranické (politické, příbuzenské, kamarádské, kastovní atd.) nelze domoci se s nejlepší kvalifikací ani místa obecního písaře, ani místa bankovního sluhy? V němž je přímo zázrakem, aby časopis některé strany politické pronesl příznivý úsudek o práci, schopnostech, charakteru předáka strany protivné? V němž se po tolik let vyhrávaly procesy zásluhou mladočeského práva a hojily nemoci pomocí staročeské medicíny, v němž se vařila proslulá staročeská cichorie a z něhož se exportovaly světoznámé mladočeské šunky, v němž se hlasovalo pro udělení čestného měšťanství mladočeské muse Čechově jen s podmínkou, že bude totéž uděleno i staročeské muse Vrchlického, a v němž elektrické lampy na Václavském náměstí zhasly kteréhosi večera jen proto, že proud jim dodávala — staročeská dynama.

Stranictví jest ostatně dvojího druhu. Hle, tamten muž kráčí za týmž cílem jako vy, jeho tužby jsou sestrami vašich a jeho úsměv praví vám více než slova jiných; kráčíte časem vedle sebe toutéž neschůdnou cestou, v tomtéž slunečním úpalu, pijete z téže studnice a odpočíváte pod šumícími stromy téhož lesa; a když se ocitnete v boji se svými odpůrci, zahlédnete nedaleko jeho meč, blýskající v jejich řady. Neznáte ho třeba ani blíže, svého muže, ale máte ho rádi, více než sami tušíte. Udá-li se kdy, že máte posuzovati jeho práci, vaše sympatie vstupuje mezi vás a jeho dílo, i vidíte je jenom jejími krystaly. Jeho linie zdají se vám býti pevnější, jeho barvy ladnější, jeho perspektiva větší; jeho nedostatky ustupují skromně v pozadí a jeho přednosti usmívají se na vás lákavě; vidíte je lepším, než vskutku jest. —

Je však ještě jiné stranictví, které nevzniká ze společných idejí, nýbrž ze společných hmotných zájmů; stranictví vzájemně se podporujících lovců peněz a slávy. Pohled jeho není oslměn září čistých sympatií, ale jeho ruka je vedena určitým heslem. Vidí jasně malost a ubohost díla, ale — vytvořil je podílník naší firmy; cítí ryzost a velikost jiného, ale — je to výrobek konkurence. Dovede chváliti, čemu se uvnitř směje, dovede haněti, ačkoli se obdivuje, a především dovede umlčovati. Jeho chvály jsou jen půjčkami: „Při nejbližší příležitosti mi oplatíš i s úroky." Jeho hany jsou jen oplátkami: „Bil jsi mého žida, biju já tvého." Je-li stranictví prvého druhu lidskou slabostí, pochopitelnou i omluvitelnou, je druhé mravní chorobou; produktem prvého bývá někdy omyl, produktem druhého často vědomá lež; prvé ztěžuje autokritiku stran, druhé znemožňuje kritiku vůbec.

Určiti pohnutky stranného jednání bývá někdy dost nesnadno. Přes to mám dojem, že se u nás v posledních letech vyvíjelo stranictví směrem sestupným, od prvého druhu (ideového) ke druhému (osobnímu). Souvisí to s celkovým vývojem našich stran.

Dokud jsme měli jen několik stran politických, uměleckých, literárních, z nichž každá representovala určité názory, bujelo stranictví osobní jen pokoutně, ve stínu idejí. Dnes však, kdy některé strany politické vznikají a žijí bez idejí, jen k vůli jenerálským chocholům a mandátům, kdy se literáti nekupí již kolem idei, nýbrž jen kolem nakladatelských firem, kolem cestovních nadací a pensijních fondů, kdy si nově vzniklé časopisy přinášejí na svět jen novou obálku, ale ani jednu novou myšlénku, kvete toto stranictví zcela klidně na sluníčku. Ostych zmizel a v tom lze spatřovati právem úpadek. S jiného stanoviska můžete v tom viděti naopak jistou výhodu. Krámky jsou rozloženy na veřejném náměstí a zakryty jen děravými deštníky; lze si snáze prohlédnouti zboží i prodavače a snáze potírati jejich obchody.

A podobně má se to s hrubými způsoby, v nichž si libuje část naší kritiky. Tato hrubost, jež dosahuje svého vrcholu v literárních polemikách, poškozuje nejen umění a vědu, i vkus obecenstva, ale také společenské postavení vědců a umělců. Hle, lidé,

kteří se nazývají učiteli lidstva, proroky, kněžími Krásy, kteří se pohružují v hluboké taje přírody, zpívají o něze, soucitu a lásce, mluví o delikátnosti a zjemnění požitků, o obohacení života . . . a zavadí-li náhodou o sebe navzájem, nadají si jako drvoštěpové. Může věřiti obecenstvo v ušlechťující vliv umění a vědy, když ti, kteří jim zasvětili svůj život, projevují tak málo ušlechtilosti?

Než ani tato vlastnost není odlišným rysem naší kritiky. Různými vlivy, hlavně asi mnohaletým působením povrchní žurnalistiky, jež nahražovala hloubku myšlénky velikostí slova, upřímnost nadšení bombastem frází, pozbyla slova účinku, otřela se. Odtud ta lapidárnost výrazu, to bezúčelné hromadění přívlastků, odtud ty pleonasmy, superlativy a hyperboly, jimiž oplývá většina provolání, prohlášení, manifestů a jiných projevů určených naší veřejnosti. Dnes již nestačí říci „naše Praha“ v každém nejkratším přípitku jest vyčerpati celou zásobu ustálených přívlastků „naše zlatá, stověžatá, slovanská a královská Praha“; dnes již nestačí prohlásiti, že to neb ono obvinění v novinách je lží, nýbrž je to „mizerná, podlá, mrzká a bídácká lež“. Před léty ohlašovalo jisté družstvo, že založí akciovým kapitálem asi 200.000 zl. v Praze „zoologickou velezahradu“; Čas tehdy správně poznamenal, že v jiných zemích zakládají takové podniky kapitály millionovými a jsou to jen zahrady; my si za několik tisíc pořídíme hned velezahradu. To proto, že jiní lidé mají jen hubu, my však velehubu.

Tento příboj nevkusu, chrlený po léta potoky a řekami novinářských úvodníků, polemik i lokálek, zaplavuje všechen náš život veřejný, naplňuje až po strop síně sborů zákonodárných a zasahuje časem i v místa, o nichž byste pevně předpokládali, že jsou vyvýšena nad jeho inundační čáru — v chrámy vědy a umění. Není to však pouze tento nevkus, jenž zaviňuje hrubost, nadutost, jízlivost, a jiné půvaby našich literárních polemik, je tu činitel ještě jiný, negativní, prvním pohledu ukrytý, ale při bližším shledání zřejmý.

Je přirozeno,. že každý z polemisujících chce dobyti vítězství. Přijde však na to, co rozumí vítězstvím. A tu shledáváte dosti často, že vítězstvím jest v očích polemisujícího literáta — potlesk davu. Tedy nejenom poslanci a kandidáti poslanectví mají touhy ballerin a clownů, ale i umělci a učenci. Nejedná se o vítězství ideje, o obhájení nebo objevení pravdy, ale o applaus diváků čtvrté galerie, o pomeranče házené ctiteli tlustých lýtek, o plněné bonbony, věnované milovníky logických přemetů. Učitel lidu — žurnalista, poslanec-zákonodárce, umělec-aristokrat, sebevědomý učenec vida, že nemůže uhájiti své věci před soudem odborníků sestupuje bez váhání do písku areny a snaží se získati souhlas nesoudného davu. Ví, že ho získá nejsnáze, když dav rozesměje. Starý Cassagnac nazval prý jednou svého odpůrce v parlamentě porc-épic, do němčiny přeloženo „Stachelschwein“ (v češtině nelze této slovní hříčky dobře reprodukovati). Když byl předsedou pokárán, prohlásil, že tedy prvou část slova (Stachel) odvolává, zbytek však ponechává v platnosti. Nevím, oč byl spor, ale dovedu si představiti, jak se parlament otřásal smíchem a starý Cassagnac usedal s hrdým vědomím vítěze. Kolik našich lidí veřejně působících má ctižádost starého Cassagnasa, třeba neměli ani tolik vtipu jako on!

Publikum jásá a tleská a „nový clown“, povzbuzen účinkem svých hrubých vtipů, třaskavých nadávek a logických kotrmelců, rozohňuje se více a více, plivá nejen po svém odpůrci, ale i po své minulosti, člověka, jejž ještě včera označil za umělecký talent, prohlašuje dnes za hlupáčka a za chvíli nazve idiotem, lže, až se hory zelenají a falšuje výroky odpůrcovy i své vlastní, sentence filosofů i znění přírodních zákonů. Trudná podívaná! A publikum tleská a netuší, že za tou zuřivou sebeobranou skrývá se — nedostatek osobní statečnosti. Netuší, jak málo statečnosti je třeba k nadávání a lhaní a jak mnoho k prostému doznání: „Ano, v tomto bodu byl jsem na omylu.“ A neví, že statečný nevyhledává potlesku mass, že se neohlíží v boji po spojencích, že umí jíti svou cestou sám.

Ano, n e d o s t a t e k o s o b n í s t a t e č n o s t i bývá jednou z příčin nízkosti našich polemik — tedy zase rys, který je charakteristickým pro celé naše prostředí.

Ale — dodávám hned — bylo by třeba dohodnouti se alespoň přibližně o tom, co je slušnost a neslušnost, jemnost a hrubost. Neboť máme lidi, kteří mluví při každé příležitosti o hnisu, hnojůvce a podobných delikatessách, a jiným vyčítají při tom koprofagii; a máme zase jemnocitné duše, které omdlévají zděšením při slově „pumďocha“, a jiné, které vyhlašují za hyenu každého, kdo by se opovážil tvrditi o některém nebožtíkovi, že maloval špatné obrazy, nebo že nevynalezl lokomotivy. Hanlivé slovo není nadávkou, je-li opřeno důkazy; není nadávkou, nazveme-li lež lží, podvod podvodem, nebo zištnost zištností. A je přirozeno, že přestává dvorná mluva tam, kde se ocitnete tváří v tvář mravní zvrhlosti. Kristus byl hlasatelem lásky a odpuštění, ale neváhal chopiti se dutek, když vyháněl kupce z chrámu.

Proto také při posuzování polemik je třeba, posuzovati slova každého z polemisujících nejen sama o sobě, ale i ve spojení se slovy a činy odpůrcovými. S tohoto hlediska nesouhlasil bych, že v š e c k a jména účastníků literárních polemik, jež p. Ruslan uvádí ve svém článku, patří právem do černé knihy. A nesouhlasím, že p. Ruslan uvádí jako vzor pranice mezi literáty polemiku p. Šaldovu s p. V. Mrštíkem. Šaldova kritika essaye p. Mrštíkovy o Juliu Zeyerovy, nebyla jistě prací zbytečnou a neužitečnou. Neboť pan Mrštík byl miláčkem zejména mládeže a jeho slohové nehoráznosti hrozily natropiti v jejích hlavách pravé spousty. Zarážělo-li mne něco v polemice p. Šaldově, byla to jedině její rozvleklost. Chápu, že tu asi působilo tísnivé vědomí, jak málo lidí dovede u nás posouditi význam, účel i průběh celého boje. Ale pan Šalda obracel se výslovně jen k hloučku lidí, schopných uměleckého cítění a u těch měl svou věc vybojovánu hned prvním svým článkem.

DROBNOSTI.

Neruda psal Smetanovi, když ohluchl: „Můj drahý! Tvůj list mne velice zarmoutil. Není, věř mně plně, člověka, kterému bych tak přál bezchmurného života jako Tobě. Již proto, že je v Tobě zosobněn zlatý kus slávy naší.“ Dne 3. března 1879.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Pokusil jsem se několika slovy odsouditi vraždy vůbec, ale tím jsem jen nadobro Paramona rozezlil a on, nechtěje mne poslouchati, zvolal pateticky:

— Správně jsem jednal! A každý musí říci: junák Paramon! Umělec Paramon! Hrdina Paramon!

— Možná — odvětil jsem, — vždyť vás nechci obviňovati. Pravím jen, že by bylo přece jen lépe bývalo nezabíjeti.

— Nikoliv, bylo třeba je zabíti! — křičel všecek zrudlý Paramon, potřásal energicky svou ohromnou černou bradou a tloukl se pěstí v prsa: — musil jsem je zabíti a celý svět řekne: dobře učinil Paramon! Orel Paramon! Otello Paramon!...

Přestal jsem se příti a Malachov zářil vítězoslávou. Trestanci byli rozhodně všichni na jeho straně. Gončarov neopomenul při té příležitosti vypráběti nějaký příběh z vlastního života, jenž také svědčil o neobyčejné hlouposti a podlosti ženských. Kdosi druhý vzbudil v komoře všeobecný smích a veselost, vypravovav, jak zvířecím způsobem vyrovnal se jednou se svou milenkou.

— Já jsem jí do boku, pod žebra, do slabin, do břicha, a zase do boku...

Nemohl jsem to poslouchati i zacpal jsem si uši. Za nějaký čas položil jsem však Semenovu otázku: jak se má, dle jeho mínění, zachovati muž k ženě a co činiti má v případě její nevěrnosti?

Semenov se podivil.

— A snad by jí měl odpustiti? Aby se mi, darebnice, vysmála? Raději jí ihned hlavu uřežu, mrše, jak jen se podezření ukáže.

— A co vy, Vladimírove, myslíte? — obrátil jsem se k našemu básníkovi, který po celý čas mlčel a jak se zdálo ve snění ležel na pryčnách a Bůh ví o čem přemýšlel a kde se vznášel. Medvědí Ouško jak obyčejně dlouho mlčel a vymlouval se, že nic neví a nemyslí, ale potom se náhle pozdvihl z místa, zatočil hlavou a tak zabasoval, že jsem měl obavy o svůj ušní bubínek:

— A musí se, ovšem, zabít!... Žena musí poslouchati... Ne aby se muž bál ženy!

Rozmluva skončila zcela komickým způsobem, když uslyšeli nenadále prohlášení Tarbaganovo, že i on, až se vrátí domů, také „zcela jistě" zabije svou ženu, ukáže-li se, že je mu nevěrnou.

Po jednom pohledu na špinavou, od spaní a tuku opuchlou postavičku tohoto zvířátka, které také snilo o tom zahráti si na Otella, všichni se ohýbali smíchem a začali si ho dobírati.

— A tys měl také někdy ženu? Nezdálo se ti o ní ve spaní?

— Nebyl jsi ženat s tou kládou, co u naší krčmy ležela?

— Nikoliv, bratři, on je s tou strakatou čubkou ženat, co za věznicí pobíhá. Ta za ním přišla do vyhnanství.

Tarbagan se hněval a jak mohl, tak odsekával. Neuměl čeliti žertům zase žerty.

Do dnešního dne zůstane my nepochopitelným ten fakt, že Lermontov těšil se v Šelajské trestnici rozhodně větší popularnosti než Puškin. Kdybych byl dříve tázán býval, před vlastním pozorováním, kterého z těchto dvou básníků jsou trestanci spůsobilí více oceniti a si oblíbiti, byl bych, rozumí se, neváhaje jmenoval Puškina. K mému podivení, Lermontov netoliko, že nikoho nenudil, nýbrž líbil se i svými drobnými lyrickými básněmi, což nelze říci o Puškinovi. Rozumí se, že je druhou hlavní otázkou, na kolik jim dobře rozuměli, ale je faktem, že Lermontova častěji znovu čítali nežli Puškina a raději o něm hovořili. „Demona" poprvé poslouchali arciť velice chladně, patrně téměř ničemu nerozuměli; ale za několik dní událo se něco mně docela nepochopitelného: najednou je „Demon" pro cosi hrozně uchvacoval, takže byli hotovi třeba každý večer ho poslouchat. Zejména jeden poloporuštěný Tatar Ravilov nadchl se pro tu báseň a jednotlivým místům učil se on i mnozí jiní z paměti. Byla-li to okouzlující hudba verše Lermontovského, nebo titanský obraz hrdiny básně, jež měly takový vliv — nemohu říci. „Bojar Orša" a „Moiri" těšili se jaksi menší lásce; za to „Píseň o kupci Kalašníkovu" směle mohla soupeřiti s „Demonem". Někteří trestanci chystali se po východu do osad objednati si knihy a když se u mne přeptávali na ceny a dověděli se, že Puškin i Lermontov stojí přibližně stejně, vykřikli s nadšením, že především musí se koupiti Lermontov. Možná, že tato slova ve skutečnosti nikdy nedošla splnění (ať Lermontov nebo Puškin na svobodě!), vážný však je sám fakt jejich poměru k oběma básníkům. Puškina měli také rádi a chápali ho jistě i více, ale dávali přece přednost Lermontovu. Velikému úspěchu těšil se mezi jiným jinošský jeho melodram „Španělé", možná že proto, že odpovídal všeobecné nepřízni trestanců k duchovenstvu, o níž jsem již vyprávěl. Je známo, že drama toto nemá konce, protože zakončující lístek rukopisu byl jeho majitelem ztracen. Posluchači moji nemohli nijak pochopiti smysl této „ztráty" a nejednou naléhali na mne s prosbou, abych „pěkně hledal konec Španělův"....

Nejvíce ze všeho jsem se podivil tomu, že popularnost Lermontova ve věznici Šelajské způsobili zejména verše a ne prosa. K „Hrdinovi naší doby"

zachovali se jaksi lhostejně a neporovnatelně více nadchli se „Dubrovským“ a „Kapitánskou dcerkou“ Pokud se týče básníka Vladimírova, ten cenil Puškina docela nízko.

— Co pak je v něm takového? — basoval s idiotským smíchem: — nic v něm není, nic zvláštního.

A po celé dny a noci četl a znovu četl Lermontova.

Ale kdo byl nepochybnou modlou Šelajských trestanců, spisovatelem, který se těšil největší lásce a úspěchu, to byl Gogol. Bohužel neměli jsme všecka jeho díla. Měli jsme následující: „Mrtvé duše“, „Tarasa Bulbu“, „Večery na statku“, „Něvský prospekt“ „Zápisky bláznovy“, „Starosvětské statkáře“ a „Plášť“. Z těchto jedině jen „Plášť“ byl přijat docela chladně a nikdy později nebyl znovu čten; všecko ostatní div že z paměti neuměli. Hrdinové Gogolovi stali se v naší věznici přezdívkami — nejlepší to důkaz velikých rozměrův úspěchu. „Večery na statku blíže Dikaňky“ poslouchány byly vždy s nejnapjatější pozorností a tu a tam provázeny byly nejupřímnějším smíchem. Kdosi nazval jednou Čirka Čerevikem (ze Soročinského trhu) a po dlouhou dobu od těch časů zakořenila se na něm tato přezdívka. Čert, vědma, kovář Vakula a Čub, který zasýpal bolestí, když mu v pytli zakroutili vlasy, stali se všeobecnými miláčky; dobře zapamatovali si i opilého Kaleníka, který se jen mimochodem objeví v „Májové noci“. Ale největší dojem učinili arciť „Mrtvé duše“ a „Taras Bulba“. Dojem tohoto i onoho díla byl rozličný, avšak téměř stejně ohromný. Jen jediný Vladimírov vyslovil, jak obyčejně, originální mínění o „Tarasu Bulbovi“:

— Co je to? Nesmysl, hotový nesmysl. Ničeho zvláštního na tom není. Je to jednoduše zmotáno.

Společný starosta Juchorev tak byl nadšen osobností Nozdreva, hned když poprvé se objevil na scéně, že se neudržel a vzkřikl:

— Ano, to jsem já! ... Bůh ví, že já, bratří! ...

Až teprve později, když se osoba Nozdrevova lépe objasnila, chtěl se zříci této totožnosti, ale bylo již pozdě. Od té doby vězeňští šprýmaři nepropustili ho a stále ho dráždili Nozdrevem a také „chersonským statkářem“. Šelajský Nozdrev-herkules zapomínal docela na svou representaci a název starosty a honil se se vztekem po dvoře trestnice za utrhači, a tomu, koho chytil do svých železných tlap, dělo se zle. Bez slitování rozemílal nosy, rval kníry i brady, lámal nohy a ruce. Ale Rakitin, Nikifor, Tarbagan a jim podobní neutišili se ani po této vyučené. Pověst došla o tom i k uším Šestiokého a on směje se dobrosrdečně, přeptával se Juchoreva, proč mu přezdívají Nozdrev.

Korobočková, Pljuškin, Manilov, Sobakevič, Pětuch, generál Bertiščev i sám Čičikov byli rovněž pro všechny živými osobami, společnými známými a miláčky. Pozoruhodno je, že i humoristické odbočky Gogolovy nezůstaly nepovšimnuty. Ono místo, kde Gogol mluví o úředníkovi, který se představenému oddělení jevil jako zbabělec, ale svým podřízeným jako Prometheus, neobyčejně se líbilo. Zapamatovali si jaksi i nesrozumitelné slovo Prometheus, po dlouhý čas přezdívali tímto jménem samému L-čezarovi.

— Prometheus, skutečný Prometheus! — mluvili o něm, když objevoval se na večerních prohlídkách v průvodu celé suity dozorců.

Bylo z druhé strany zvláštní, že Sobakevič nebyl považován za obrazný, nýbrž za skutečný typ a Malachov úžasně zuřil za tou příčinou.

— Ano, tomu já rozumím! To je skutečný pán a ne jen nějaký hloupý mlýn! To je . . . Paramon Malachov! Ano! Sobakevič — to jsem já sám.

Bohužel, že mezi posluchači vždycky byli lidé zkažení až do dření kostí, kteří udávali obyčejně ton ostatním, a kteří skutečně představovali z většiny nejnadanější a nejvtipnější živel vyhnanstva. Tito lidé dávali četbě nezřídka velice nežádoucí výklad. Tak tulák Dorožkin ze všech sil se snažil strhnouti v prach postavu hlavního hrdiny „Mrtvých duší“ Čičikova; byl nadšen jeho obratným plánem, vyvýšil do nebes jeho taškářské nadání a křičel:

— Tak se jim to musí dělat, bečkám zelným! Aby huby nerozevíraly . . . Och, kdyby mne nyní na svobodu pustili, já bych jim ještě jinou švandu provedl, zahrál bych jim takového Čičikova, že by mi nejen gubernátor, nýbrž sám generální gubernátor dceru dal!

Bylo to arciť prázdné chvástání, a Gogol naučil ho tak málo umění taškářskému, že sotva byl puštěn do volného sboru, byl téměř druhého dne vrácen do věznice, protože byl usvědčen z krádeže šálu ženy jednoho dozorce; nicméně zdálo se mi, že proti podobné propagandě „Mrtvých duší“ musím postaviti svou propagandu a dělati nevyhnutelné výklady. Ostatně myslím, že konec konců byla by báseň tato bývala pochopena náležitým způsobem i bez mé pomoci, a že většina, ačkoliv slovně souhlasila s Dorožkinem, v hloubi duše nepovažovala Čičikova za positivní typ, který by byl hoden nápodobení, nýbrž dobře chápala, že je to — satira. Vždy jsem velice litoval, že neměli jsme ani „Revizora“, ani „Ženitby“, ani „Sporu Ivana Ivanoviče s Ivanem Nikiforovičem“, ani „Nosu“, ani „Vije“, ani „Portrétu“; jakých rozměrův byla by dosáhla popularnost Gogolova?

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 1. listopadu 1903. Číslo 43.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Z TREN

JANA KOCHANOWSKÉHO: NAD DCERUŠKOU VORŠILKOU.

Voršilko zlatá! Kam jsi se mi poděla?
Kam, v kterou stranu, v který kraj jsi zmizela?
Zda nad výšiny všechněch nebes povznesena
jsi a tam k andělíčků počtu připočtena?
Či na ostrovy šťastné dána jsi, mé dítě?
Či vzata's do ráje? Či Charon převáží tě
tesknými jezery a zdrojem zapomnění
tě napájí, že pláč můj povědom ti není?
Či svrhši dívčí mysl tvoje postavička
se proměnila, vzavši křídla, ve slavíčka?
Či v očistci se čistíš, jestli od těla
na tobě jakákoli skvrnka ulpěla?
Či tam jsi po smrti šla, kde jsi dříve byla,
než jsi se pro mou těžkou žalost narodila?
Ať's kde chceš, jsi-li, slituj se mou nad bolestí;
a nemůžeš-li celá jako dřív se snésti:
tak potěš mne, jak můžeš, ukoj moje touhy
a přijď jak sen, jak stín, neb jako přelud pouhý.

*

Velkou jsi prázdnotu v mém domě učinila
tím odchodem svým brzkým, Voršilko má milá!
Plno nás — a jak nikoho by nebylo;
maličkou jednou duší tolik ubylo.
Tys za nás všecky v domě mluvila, se smála,
ty zpívajíc jsi všecky koutky probíhala,
a nedopustila jsi starost míti matce,
ni otci přemýšlením příliš obírat se,
tu onoho, tu toho objímajíc hravě
a vesele se usmívajíc při zábavě.
Teď umlklo tu všechno: čiré prázdno v domu,
zábavky není, není zasmáti se komu;
z každého koutka smutek patří na člověka
a oko darmo po svém potěšení těká.

*

Žalostné prádlo! Šaty neblahé
mé dcery předrahé!
Nač oči moje k sobě vábíte?
Tím víc mě rmoutíte,
jíž ona tílka svého vámi neoděje —
zbyl život bez naděje;
železné, bez procitnutí jí jalo spaní,
ach, všecko vyšívání
marno již, sukénky i pozlacené pásky —
marný dar matčiny lásky . . .
Ne v takou ložnici se měla smutná máti,
má dcero, s tebou bráti!
Ne takou, moje drahá, tobě slibovala
výbavu, jakou dala:
košilku dala, čepeček pak na tvé témě,
otec jen hrstku země
vložil do hlav; běda! i ona i věno
v touž truhlu uzavřeno!

*

Tak jako ve vysokém sadě lipka malá
ze země za svojí by matkou vyrůstala,
jež dosud bez větviček, aniž lístky nese
a sama teprv útlým proutkem vzhůru pne se;
a vzrostlé kopřivy neb ostré trní pleně
jestli by zahradník ji podťal ukvapeně,
sil pozbývá hned, hyne ratolístka mladá
a milované matce mrtva k nohám padá —
zda s mojí Voršilkou se totéž neudálo?
Též před rodičů zraky rostouc a jen málo
se vznešši nad zemi, již padla ovanuta
morovým dechem smrti, k našim nohám krutá
ji rána srazila. Jak, Persefono zlá!
jsi marně uplynout slz tolik nechala?

Přeložil Em. Chalupný.

PŘÍŠTÍ PROBUZENÍ.

Kázal 22. září 1903 Ian Maclaren v Bristolu.

Český čtenář vidí neobvyklou věc. Časopis beletristický odvážil se za hranice běžných článků: uveřejňuje kázání! Lhostejno, zda katolického kněze či evangelického kazatele, přece jen kázání! A přece nebyli jsme ani vteřiny na rozpacích, když jsme kázání to přečetli. Všude se dávno mluví o potřebách náboženských, v Čechách začínáme aspoň. Ale když tedy se jinde mluví o prohloubení a obnovení náboženských citů, vizme, proč a jak se mluví! Vizme, jak daleko jsou sami kazatelé, ti mluvčí oficiální! Podle toho si český čtenář utvoří pojem, kam náboženské obrození míří, kterak současnému hnutí lid-

stva rozumějí ti, kdož zavřeli na chvíli církevní knihy a místo toho přiložili ucho na srdce lidu. To učinil také Maclaren. Proto se nikdo nepodiví, že pod kazatelnou takového duchovního shromažďuje se také inteligence anglická a nestydí se, bude-li vykřičena za klerikální . . .

Ian Maclaren (Aien Mekláren) je spisovatelské jméno dra Johna Watsona, jehož jako novelistu mohlo české obecenstvo již poznat z Ottovy anglické knihovny, kde Fr. Žilka a Josef Bartoš vydali překlad jeho Drumtochských obrázků. Watson je Skot, narozený 1853, toho času presbyterianský duchovní v Liverpoolu. Povídek napsal několik sbírek. Fr. Žilka praví o něm: „modernost, krásnou formu má theolog od povídkáře, a jemný smysl pro vnitřní život, vnímavost pro náboženskou stránku pozorovaných a kreslených figur dodává povídkáři duchovní.“ — Snad i ti, které zarazí nadpis, ospravedlní náš pokus, až kázání dočtou do konce. Maclaren pravil:

Žádný vážný člověk, ať už je náboženský či nenáboženský, nemůže hleděti na dnešní společnost bez skličenosti a starosti. Jest všeobecná nerozhodnost víry i zřízení — přesycení přítomnosti a nejistota budoucnosti, snížení ideálů a ochabnutí energie — vyčerpaná atmosfera, v níž se těžce dýchá a jež může být nabita škodlivými zárodky. Vyjma v oboru fysikální vědy není žádného pokroku, — nepovstávají velicí mužové, žádný básník, žádný romanopisec, žádný malíř, žádný státník, žádný kazatel; je to doba prostřednosti a všednosti. Jsme unaveni, a proto neklidni. Slova Mat. Arnolda jsou pravdivější dnes, než tenkrát, když je pronesl:

„Your creeds are dead, your ritesare dead,
Your social order too.
Where tarries He, the power who said,
'See, Y make all shings new?“.*)

Toužíme po novém velikém hnutí, které vyrazí najednou, nikdo neví odkud a ponese lidstvo, nikdo neví kam, hnutí, které v literatuře slove renesancí a v náboženství probuzením, a které v každém případě je obnovením lidské duše. Když přijde, je jako vanutí větru nebo příboj přílivu nebo kročej jara nebo svítání dne: Duchovní, nepřemožitelné, povznášející, všeobsáhlé.

„One common wave of thought and joy
Lifting mankind a gain.“*)

Je-li co, zač křesťanská církev měla by se dnes modliti a čeho nade všecko potřebuje, pak jest to opakování onoho hnutí, které přešlo přes římský svět v prvním století a zachránilo společnost od rozpadnutí, které dalo ráz velebnosti středověku s jeho vírou v druhý příchod Kristův, a pohnulo světské lidi k činům nevyrovnatelných obětí, které v šestnáctém století opravilo církev a stvořilo anglosaskou osvětu.

Není pochyby, že křesťanská církev u nás má dnes více budov, má více majetku, dovede sehnat více peněz, má více úředníků a umělejší mašinerii, než kdy před tím, a možno i dokázat, že vliv Kristova ducha je široce rozlit ve společnosti a dokazuje se v mnohé dobročinnosti. Ale přes to každý, kdo s náboženstvím dobře smýšlí, má vážné příčiny k starostem. Účastenství při veřejných službách božích je stále menší, nadšení pro kříž Kristův chabne, a světlo naděje a triumfu zmírá z čela víry. Jsme mezi odlivem a přílivem, mezi věroukou mrtvou a věroukou budoucí, mezi životem, který byl, a životem, který přijíti má; jsme v šeru mezi nocí a jitrem. Když síla životní je na svém nejnižším stupni, srdce lidské bývá náchylno zmalomyslněti.

Činíme proto dobře, modlíme-li se za probuzení, neboť příchod nové doby s čerstvou vírou a nevystihlými triumfy nemůže býti způsoben nějakou organisací, zrovna tak jako neurychlíte jaro zapálením ohně na zmrzlé půdě, nebo nestvoříte dne rozsvícením elektrického světla. Náboženská probuzení byla nejvíce přesvědčujícím důkazem Božího Ducha, který věje kam chce, takže nevíme, odkud přichází, ani kam jde.

Nicméně my můžeme čísti znamení časů a rozuměti duchu své doby. Čekáme-li na probuzení, máme si býti jisti, jakého druhu asi nejspíš bude, abychom na ně mohli býti připraveni. V jednom smyslu všechna probuzení mají společnou podobnost, neboť znamenají vzbuzení víry a lásky, v jiném smyslu každé probuzení má svou vlastní podobu. Nic nemůže býti nazváno probuzením, co nepřivodí lidi v obecenství s Bohem a nepohne jich sloužiti bližnímu, — ale žádná dvě probuzení nedosáhla toho cíle týmiž prostředky. Prorok jednoho byl velice nepodobný proroku druhého. Pravda užitá při jednom nebyla hybnou pravdou druhého, aniž výsledky braly se týmž směrem. Není nemožno, že pod vlivem „evangelického hnutí“ utvořili jsme si běžnou představu o nutném rázu probuzení a cestě jakou se musí bráti — že kázané učení musí býti smíření, účinek že musí býti osobní obrácení, že prostředky k tomu musejí býti ohromná

*) Tlí vaše víry, rit váš tlí
i společenský řád.
Kde mešká Ten — moc, která dí:
„Hle, všemu dám zas vstát?“

*) Jedna společná vlna myšlénky a radosti, povznášející opět lidstvo.

shromáždění se soustavou zkušebních síní, kajících způsobů, veřejných vyznávání a pod. a že jenom tím způsobem přijde jaro? (Kazatel ukazuje na příkladech, že i při dřívějších probuzeních bylo vždy vlastně něco nového, a že v poslední době konané pokusy o vzbuzení nějakého mocnějšího probuzení dosavadními prostředky nevedly k valnému výsledku. Potom pokračoval): Zevní prostředky probuzení jsou vlastně nepatrného významu, neboť když duch přijde, utvoří si svou vlastní formu, ale je poučno zkoumati, která pravda asi nejspíše bude, jež se dotkne mysli společnosti.

Dr. Strong z Nového Yorku ve své knize „Příští veliké probuzení" ukazuje, že každé novodobé probuzení spočívalo na nějaké j e d n o t l i v é p r a v d ě, a tato zvláštní pravda že byla vyvolána okolnostmi doby.

Reformace na př. spočívala na učení o ospravedlnění z víry, poněvadž to bylo protestem proti falešnému názoru o kněžství a bylo to nárokem na svobodu svědomí. Velikou ideou puritánského probuzení byla svrchovanost Boží, poněvadž puritanism byl vzpourou proti absolutní monarchii, a theologie. která kladla člověka bezmocného k nohám Boha, vysvobozovala ho z tyranství lidí. John Wesley vyšel s poselstvím znovuzrození, poněvadž Anglie v oné době byla tak zkažená a tělesně tak skeptická a cynická. Hlavní notou v učení Moodyho byla láska Boží, poněvadž humanitní duch, jehož Cowper byl prvním básníkem, a jenž může býti stopován až do probuzení století osmnáctého, vanul po celé zemi. Lidé zvyklí z minulosti věřiti v Boha přísné spravedlnosti byli připraveni slyšeti o Bohu něžné lásky. Myslím tudíž, že to, co bude poselstvím nejbližšího probuzení, i my můžeme usuzovati z ducha času, o němž máme věřiti, že je více méně duchem Božím. Kdybychom měli vyjádřiti rozdíl ve stanovisku naší generace s generací před půl stoletím, mohli bychom bezpečně ukázati na přeměnu z individualismu v kolektivism. Stará zásada: „Každý sám pro sebe", ta vymírá z národní politiky, z obchodní organisace, ze života společnosti a musí vymřít i z náboženství. Byl čas, kdy se kazatel mohl obrátiti k svému posluchači a probuditi jeho srdce k chvále, protože Bůh ho spasil, zatím co tisícové jiných byli ponecháni zahynutí, ale dnes by posluchač rozhodně počkal se svou chválou za své vlastní spasení, až by viděl, co se má státi z druhých. Nyní již nemyslí lidé, že přední snahou života má být, jak říkají Římané, „spasit svou duši", nýbrž spíše pomáhati bratřím na duši i na těle. Umírající lidé, řekněme z let 1850, byli jedině zabráni otázkou, co se z nich stane na druhé straně; umírající lidé dnes zapomínají na sebe v myšlenkách, jak to bude s jejich ženami a dětmi. Vyzývání jednotlivce, aby utekl peklu pro jeho trápení, nebo zajistil si nebe pro jeho radosti, má pramalý účinek, a traktát, tážící se nemálo ovšem důležitou otázkou: „Kam jdete?" je anachronismem, ale každé vyzývání sloužit druhým může býti jisto ochotné a sympatické pozornosti. Kázání o pekle za hrobem bude vyslechnuto lhostejně, kázání o pekle v zapadlých čtvrtích měst zaujme mysli všech. Dnové Mannchestrovské školy v náboženství pominuly a povstalo nové v ě d o m í s o l i d a r i t y. Právem či neprávem, lidé nechtějí utéci z vraku, měli-li by jejich soudruzi utonout. Chtějí vidět všechno mužstvo zachráněno společně. Mladíci, kteří nechtějí učiti v Nedělní škole, jsou ochotni pracovat v chlapecké útulně, a ženy, které omrzelo rozdávati traktáty, namáhají se přinésti více pohodlí do života svých pracujících sester. Do společnosti vniká vědomí, že společensky a hmotně patříme dohromady, a náboženství nemůže zůstati neprodyšně uzavřeným oddělením duchovního sobectví.

Při takovém přílivu, letícím jak mlýnské koryto, při takovém větru, bijícím jako vichřice do naší tváře, zdaž nemáme důvod očekávati, že poselstvím nejbližšího probuzení bude s o c i á l n í s p r a v e d l n o s t, a jeho výsledkem vykoupení národního života?

(Dokončení.)

LOUIS KŘIKAVA:

SENTIMENTÁLNÍ VZPOMÍNKA.

Na okraj číše ostýchavě sedá
vzpomínka bledá. Nožky mokré má . . .
„Kdo posílá tě?" Někdo, kdo tě hledá . . .
„Kde zvlhla jsi?" Slzami bohêma.

„Noc zimní. — —" Ano. — „Kdos mé jméno volá" — —
Ano. Tvé jméno. „Slabý byl to hlas,
já neodtrh se z hýřivého kola.
Než přišel jsem, hlas domlk'." — Toť ten čas. —

„V mých tedy slzách jsi se vykoupala. — —
Královský dík má odměnou Ti být! —
Sentimentální vzpomínko má malá!
Zde v tomto víně smíš se utopit . . .

SAŠA SCHNEIDER.

(DOPIS Z BERLÍNA.)

I Pražanům je Saša Schneider znám. Doposud Saša Schneider znázorňoval především velkolepý odvěký zápas mezi světem a temnotou, Ormuzdem a Ahrimanem, Kristem a Satanem, stavěl v nejostřejší kontrast vedle sebe zástupce dvou protilehlých zásad, dal demonu zla s ďábelským úsměchem pohlížeti na své oběti nebo vznášeti se jako těžká můra nad hlavou visionáře. Zoufalá malomoc spojená s bezmeznou touhou zírala z očí jeho postav, odhodlanost bojovati až do posledního dechu. Život nabyl pro Sašu Schneidera vzhledu těžké válečné výpravy a umělcova obrazivost každému vtiskla do ruky štít a meč.

Tak poučí také zběžný pohled na Schneiderovy obrazy vystavené právě v Berlíně u Kellera a Reinera, že náměty jich většinou jsou vzaty ze života válečného; postavy jsou skoro všecky vyzbrojeny a mají tvrdé rysy a vražda působí jim divokou rozkoš. Ale ač tolik otevřených ran krvácí, nevzniká přece odpor a hrůza. Neboť všecko se děje, jakoby muslilo se tak dít, absolutní nutnost odnímá krvavým výjevům také veškeru schopnost buditi soustrast. Nalézáme se v oblastech uměleckého tvoření, ve kterém bolesti nepálí, ale ve kterém též nehřeje osobní sympatie. „Vznešená duma" (Hohes Sinnen), název jednoho z nejkrásnějších pláten, udává asi stanovisko, s něhož umělec pozoruje a hodnotí. Jest vážný, silný, ba tvrdý; jak malá úloha v jeho díle jest vykázána lásce! Jediné číslo („Eros") činí výjimku: mladík, jenž za svitu měsíčního zdvihá ruce, aby světu žehnal či aby zbožňoval princip, jenž vše obsáhá . . . Postava tohoto mladíka připomíná oltářní obrazy; na oltář a kostel lze vůbec zhusta mysliti při Schneiderových malbách, jednak pro jich komposici, jednak pro pestré skupení barev. Ale přece vliv středověku mizí proti dvěma mohutným hnutím, jež spolu působila při tvorbě Sáše Schneidera: totiž proti umění starověku a umění orientu, zvlášť assyrskému a egyptskému.

Všechny tyto složky vystupují zcela zřejmě na B o j i o p r a v d u, dle to, jež beze sporu ovládá berlínskou kolekci. Hlavní část velikého a členitého obrazu znázorňuje řadu nahých bojovníků, již na se doléhají krátkými meči a sáhodlouhými oštěpy a jichž bílá těla v účinné plastice se odrážejí od tmavého pozadí, kdežto po obou stranách a na hoření polovici po celé délce plátna připínají se menší obrazy; na nich jsou předváděni zástupci nejmocnějších životních a náboženských názorů, počínaje černochem a zbožňovatelem slunce až po praporečníka komunismu a zvěstovatele nových hodnot „mimo dobro a zlo". Jest tedy tato malba (povstavší r. 1901) logickým pokračováním oněch dřívějších allegorií Schneiderových, jež rovněž dávaly výraz hledání něčeho nového a zápasu o vysoké hodnoty. Není nemožno, že Boj o pravdu chová v sobě konečný závěr životní filosofie umělcovy. Je-li tomu tak, pak nelze pochybovati, že Saša Schneider nenalezl osvobozujícího rozřešení věčných záhad. Neboť v jeho dřívějších pojetích měřil dobrý princip své síly s principem zla v boji snad nerovném, v němž může podlehnouti: ale zápas ten přece nebyl beznadějný, nepřipravoval o radostné vyhlídky na konečný triumf světla nad temnotou. Teď se však umělecká filosofie utvořila komplikovanější a zatemnila se; již ne jenom bůh proti satanovi, ne silný proti slabému, ne člověk proti zvířeti, nýbrž bellum omnium contra omnes, a tedy zápas, z něhož kdokoli vyjde vítězem, vystaví se novým zápasům; a lidstvu asi pramálo je poslouženo, zda ten či onen odnese krvavý vavřín — to lze vyčísti ze zoufalství, jež v pestrou směsici štve jedno tělo proti druhému, to lze vyčísti z nelítostné a bezúčastné tváře bohyně pravdy, jejíž kovová socha jako nový moloch vypíná se nad válčícími muži.

Ale co se týče obrazu samého, namítá se otázka, zda-li krásné nahé postavy bojovníků netvoří s těmi různorodými figurkami, které je obklopují, příliš disparátní celek? Neboť přechod mezi jednotlivými těmi allegoriemi jest přece jenom zakotven v mysli umělcově, ale nikterak není patrný z obrazu samého, aniž naznačen jednotnou náladou. Rozhodně jednotlivé obrazy nemají harmonické spojitosti a nedají se srovnati s jinými moderními výtvory. Alegorie postav u Saši Schneidera vůbec nemá dostatečného vnitřního zdůvodnění a na svém Zarathustrovi malíř sám to doznal tím, že jej za představitele určitého názoru musil označiti — nápisem! Umělecky působí díla Schneidrova i jinak planě. **O. F.**

L. K. VÍT RYOL:

VÁŽENÝ PANE ŘÍDÍCÍ!

Jak? Vy jste běhal ulicí?!
A veřejného mínění
Vás rozšlehaly metly?!
Dovolte, bych Vám setřel krev . .
Ženy se rvou teď jako lev.
Zdá se, že jsme se spletli.

Jakých jsme dožili se dob?
Zakýval se nám smutně cop.
v pravici se nám rozchvěné
už láme přísná tužka.
Dovolte, bych ji ořezal . .
Ty kolégyně . . čert je vzal . .
Drzejší jsou než služka!

Nemožno takto s nimi žít.
Neznají žádných autorit,
kategorický imperativ
Váš je jim přímo k smíchu.
Nezbude: tonem zdvořilým
hovořit ke kolégyním
a nadávat jim v tichu. —

EN AVANT:

ÚPADEK KRITIKY.

V předešlých článcích projevil jsem tři hlavní náhledy:

1. že jistý úpadek věcný jeví se vskutku v kritice beletrie a že tu byl přivoděn vpádem diletantů;

2. že kritické stranictví pokleslo tím, že místo stran seskupených kol idejí nastupují kamarádské kliky;

3. že mravní vady dnešní kritiky jsou vadami celého našeho kulturního prostředí, že tedy naše průměrná kritika nestojí, pohříchu, mravně výše, ale také ne níže než ostatní život našeho národa.

A prostředky k nápravě?

„Nemyslím, že tu běží o theoretické estetisování, ani o ideologické precisování jednotlivých stanovisek a jednotlivých uměleckých skupin," praví pan Ruslan a zajisté správně. Ale na jiném místě svého článku uvádí: „Proto nejdůležitější stránkou kritiky jest analysa, která má býti tak provedena, aby byla vzorem analysy čtenářovy, nikoli však aby nahrazovala jeho vlastní rozbor díla." A jinde: „Odtud plyne i neblahosklonnost celé analyse, která je přece jen nezbytná, má-li se dojíti k relativně objektivnímu posouzení." Tyto výroky jsou v jistém odporu s předešlým a p. Ruslan tím, že prohlašuje analysu kritickou za nezbytnou, přimlouvá se za určitou methodu kritickou, za kritiku estopsychologickou, a sám tím zabíhá do „theoretického estetisování a ideologického precisování jednotlivých stanovisek". Ale, doznávám ihned, rozpor tento má zase význam jen theoretický. Neboť v praxi se obě methody kritické, jichž se dnes u nás užívá, neliší vždy tak příkře, jak by se dalo očekávati dle theoretických úvah jejich přívrženců. Máme kritiky z per impressionistů, které obsahují velmi pěkné analysy estetické, psychologické i sociologické, a máme kritiky z per hennequinistů, jež analysy opomíjejí, podávajíce hotové úsudky.

Sám považuji methodu estopsychologickou za nejdokonalejší z dosavadních method kritických; přes to bych si však netroufal upírati kritice impressionistické práva k životu. Spor může býti konečně i o to, náleží-li kritice impressionistické název „kritiky". Snad jí náleží jiný; jisto je však, že také tento literární druh může míti všecky půvaby jiného uměleckého tvoření. Tím je dána jeho hodnota pro čtenáře a literaturu. A postaví-li se na stanovisko autora posuzovaného díla, je vědomí, že jeho dílo dalo podnět ke vzniku nového díla uměleckého, zajisté neméně uspokojující než vědomí, že jeho dílo bylo rozloženo ve své složky, určeno řadou definic a zachyceno v schematickém obraze. Kromě toho nezabránilo by úplné ovládnutí methody estopsychologické ani dost málo kritickému diletantismu; neboť diletant dovede prováděti vědeckou analysu stejně dobře, vlastně stejně špatně, jako dovede líčiti své estetické dojmy. A kritik nepoctivec dovede analysy stejně zneužíti k postranním účelům, ke kamarádské protekci, k osobní pomstě, k reklamě pro své drahé já, jako kteréhokoli jiného způsobu kritiky. Nezáleží jen na methodě, ale záleží také na člověku, jenž jí užívá, na jeho talentu, erudici, obsáhlosti a hloubce vzdělání a na mravní kvalitě jeho osobnosti.

Ne, vskutku, neběží o theoretické estetisování, neběží ani o kritickou methodu, jde prostě o to: v y h o s t i t i d i l e t a n t i s m a n e p o c t i v o s t z k r i t i k y. O nic víc a — o nic méně.

Prostředky k tomu cíli? Pan Ruslan i dr. Chalupný (jenž se súčastnil diskuse svým článkem „Úpadek kritiky" v čísle 50. „Rozhledů") udávají jeden a týž: kritiku kritiky. Formu svého opravného prostředku představují si však každý jinak.

Pan Ruslan touží do toho, že nemáme žádného nejvyššího soudního dvora literárního, jenž by byl nejvyšší instancí kritickou a rozhodoval definitivně v literárních sporech. Myslím, že takový soudní dvůr je nemožný.*) Akademie všecky, byť i stály vědecky a mravně mnohem výše než česká, jsou a musejí se státi během doby korporacemi stranickými, poněvadž se doplňují vlastní volbou a přetvořují se, tedy v duchu většiny svých členů. A sestaviti takový areopag umělé, zastoupením všech literárních a uměleckých stran? Jak by se do něho voliło? Dle literárních a uměleckých korporací? Což kdyby pak do takového soudního dvora, majícího bdíti i nad mravní ušlechtilostí kritiky a kritické polemiky, Akademie vyslala pp. Flajšhansa a Kvíčalu, Máj se dal zastupovati pp. Mrštíkem a Čapkem a z volby literátů divokých následkem roztříštěnosti hlasů vyšel pan Váňa? . . . Naše zkušenosti s takovými nejvyššími instancemi národními (Akademie věd, Národní rada) a vůbec s korporacemi vědeckými a uměleckými (Svatobor, Máj, Kruh, Syrinx) nelákají k rozhojňování. Buď bídně živoří, nebo pracují jen pro hmotné zájmy svých příslušníků; k provádění vyšších úkolů jsou neschopny. Čestnou výjimku činí snad jediný „Manes".

Proto soudím s p. Chalupným, že pracovati k nápravě mohou zase jen jednotlivci. Jednotlivci, kteří dovedou postaviti proti diletantské mělkosti a povrchnosti své vědění a umění, proti stranickým intrikám svou lásku k pravdě, proti kamarádské reklamě a nepřátelské pomluvě svou kritiku. A mohou k ní pracovati jednak svými vlastními kritikami děl uměleckých i vědeckých a jednak tím, že obrátí časem světlo své svítilny do vlastních řad, na díla svých kollegů. Neboť i kritika, má-li se státi, po případě zůstati druhem vědecké neb umělecké práce, potřebuje kontroly a opory kritiky. (Dokonč.)

*) Postavení umělcovo a vědcovo vůči kritice je ostatně poněkud jiné, než postavení žalujícího nebo žalovaného před soudem. Jeho dílo posuzuje obyčejně současně několik soudců, od sebe navzájem neodvislých, a jejich rozsudky se často velmi různí. Kromě toh je právě z nejkrutějšího ortelu kritiky odvolání k jakékoli vyšší instanci nemožno. Neboť nejkrutějším ortelem kritiky jest, jak dí pan Ruslan správně — mlčení. Umlčování dobrého díla je však kolektivní vinou současné kritiky, jednotlivému kritikovi těžko tu dokazovati úmyslnost.

PAMPELIŠKA.

V husté trávě skrývala pampeliška své chobotnaté listy a dlouhé šťavnaté lodyhy, jen květy k slunci vztyčujíc. Plna úcty a obdivu bez závisti pohlížela na královnu růží, jejímiž květy malíř zdobil díla svá; révu, jejíž listy obral si řezbář za vzor pro vkusné rámy, i pichlavý akanth, jehož listovými tvary zdobil stavitel krásné hlavice hrdého sloupoví.

„Ach, mne si zajisté nikdo za vzor neoblíbí", povzdechla si skromně; „nuž aspoň ty drobné děti se mnou si pohrají: květy mé jsou jim sluníčky a odkvetlé strbouly svíčkami, jež shášejí, odfukujíce pýří. Neúhledné své listy schovám do trávy!" — Zatím nabažil se umělec růží, révy i akanthu; vše zdálo se mu již příliš všedním, opotřebeným. I vyše

na luka, aby vyhledal nových vzorů. „Hleďme skromnou pampelišku, jak zvláštní jsou její listy, zcela naopak rozčleněné, jak šťavnaté a měkké lodyhy, jak ohnivé květy!“ A skromná pampeliška vešla v oblibu: tvary její v duchaplných, smělých proměnách a spletích zdobí hedvábné látky, drahé čalouny, vásy a náplně skvostných alb. — Ona však posud skromně skrývá se v husté trávě, zbožňujíc sousedky.
V. P.

O PŘEKLADĚ FOMY GORDĚJEVA.

POZNÁMKA.

V čísle 12. minulého ročníku Mod. Revue posoudil p. Jiří Karásek překlad Fomy Gordějeva, pořízený ode mne podepsaného. K posudku tomuto po rozmluvě s p. recensentem a po úmluvě s ním dokládám tolik: 1. Věta: „Stane-li se i z biblického Jakuba Jakov, je to jen doklad, jak bezmyšlénkovitě překladatel se držel ruského textu“, obsahuje výtku lichou, neboť pořekadlo: „Požil Jakov vsjakich zlakov, Jakovu pora pojti so dvora“, není citát z bible, je to lidové pořekadlo, jež pronáší o sobě umírající stařík Jakov Tarasovič Majakin, a jež by mohl o sobě říci i Petr nebo Matěj jakýkoliv a položiti při tom toto své jméno do něho. Nemohl jsem tedy měniti jméno Jakov v Jakub, protože by potom sotva který čtenář poznal, že tu Majakin míní sebe. Snad jen ten by to poznal, kdo ví, že ruské Jakov = českému Jakub. — Zcela stejný případ je o několik stránek před tím, kde škádlí kupce Ionu, že by ho jeseter ležící na míse mohl pohltiti. Je to narážka na proroka Jonáše (rus. Iona = Jonáš) a přece musil jsem ponechati ruské jméno, sic by celý vtip pozbyl smyslu. — 2. Recense vytýká, že „překlad páchne rusismy“. Výtka tato opětně není docela správná. Pan Karásek výslovně prohlásil, že rusky neumí. Překladu s originálem nesrovnával. Byla mu však nápadna v některých místech dikce odchylná od nejběžnější literární řeči, dejme tomu, posledních dvaceti let. Dikce této užil jsem schválně, zúmysla a je to archaisující čeština, kladená všude tam, kde originál má archaisující mluvu církevně slovanskou, nebo je to dialektickými živly promíšený jazyk tam, kde je v originále jadrně živý jazyk lidový. Církevně slovanským jazykem mluví na př. opilý diákon na počátku knihy a jeho slova na př.: Iměju dščer, dočku . . . jsou v ruském textě zrovna tak nápadná, jako v mém českém překladě: „Mám dceř, dcerku . . .“ Jsou toho rázu všecky ty modlitby církevněslovanské, jež v románě jsou; jsou živly dialekticky archaisující v řeči Majakinově, v pohádkách Anfisiných, v řečech mužíků; není ani jediného v líčeních nebo v řečech inteligentů. A rusismem z nich není ani jeden. Všecky ty živly nápadné mohu doložiti ze starého jazyka českého nebo z dialektů. 3. Pan Karásek recensoval v onom sešitě několik překladatelských prací a v závěru položil slova „bídný překlad docela drze konkuruje s překladem, jenž znamená rok a léta práce“. Z věcí od něho posuzovaných pouze Foma Gordějev vyšel ve dvou překladech a slova tato by mohla padati na mne. Také to bylo v hovoru jednom již tak vykládáno. Poznamenávám k tomu: Když můj překlad již delší dobu vycházel, začal vydávati nakladatel p. Hovorka druhý překlad. Bylo mu to vytknuto a on přišel s omluvou, že o prvém překladě nevěděl, ač nemluvil pravdu; věděl o něm, jak vím z bezpečného pramene. Proto nedovolím, aby z této nehezké příhody nehezkost byla strkána mně. Vybízím každého, aby si jen srovnal druhý překlad s originálem; hezká řada obtížných míst a slov, jež překladatel prostě vynechal, poučí jej, jakou cenu překlad ten má. — 4. V prvé řádce recense praví pan Karásek, že překlad Fomy Gordějeva je „zbytečnost“. V rozmluvě se mnou uznal, že překlad z Gorkého je obohacením literatury.

V Praze, 22 října 1903. V. Prach.

*

To je obsah mé rozmluvy s p. Jiřím Karáskem a takto měla dle slibu jeho vyjíti odpověď má v Mod. Revue. Byla mi však vrácena z důvodu, že je dlouhá a že čtvrtý kus její není správný. Je však správný výrok p. Karáskův, že překlad z Gorkého je obohacením literatury, stal se při samém mém odchodu z bytu jeho. Zamlčel jsem z rozmluvy, šetře p. Karáska, že on výslovně uznal, že mi učinil svým posudkem křivdu. Nyní to připojuji. Byla-li moje odpověď dlouhá, mohl p. Karásek napsati sám takto: „Po rozmluvě s překladatelem svůj posudek o tom a o tom odvolávám.“ V. Prach.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Myška.

Z Tolstého přeložil M. K.

Myška si vyšla na procházku. Chodila po dvoře a přišla zase k matce.

„Matičko, dvě zvířata jsem viděla. Jedno strašné a druhé dobré.“

Matka řekla: „Pověz mi, jaká jsou ta zvířata?“

Myška pravila: „To strašné chodí po dvoře: nohy má černé, chochol červený, oči jiskřivé, nos ohnutý. Když jsem kolem šla, otevřelo hubu, zvedlo nohu a počalo tak hlasitě křičet, že jsem strachy nevěděla, kam utéci.“

„To je kohout,“ řekla stará myš. „Ten nic zlého nikomu nedělá, toho se neboj. A druhé zvíře?“

„Druhé leželo na sluníčku a vyhřívalo se. Krk má bílý, nohy šedé, hladké, samo si lízalo svoji bílou hruď a ocas pozvedávalo, na mne hledělo.“

Stará myš řekla: „Hloupá jsi, hloupá. To je sám kocour.“

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

V žádném případu nepodléhá pochybnosti, že je to opravdu národní spisovatel, jediný ze všech ruských spisovatelů, který právě nyní může býti pochopen a oceněn massou lidu a následovně je si z duše přáti, áby brzo nastala doba, kdy spisy Gogolovy vydány budou v laciném lidovém vydání.

Se spisy druhých ruských klasiků, Turgeněva, Tolstého, Dostojevského, Ostrovského, Někrasova, nemohl jsem své spoluobyvatele seznámiti a mohu jen hádati a usuzovati, jaký dojem učinil by na ně ten nebo jiný z těchto spisovatelů, tento nebo jiný z jejich spisův. Mezi jiným činila mne zvláště zvědavým otázka: co by řekli „Zápiskům z Mrtvého domu" Dostojevského, i zaradoval jsem se velice, když našel jsem ve staré chrestomatii Filonova několik kapitol z tohoto díla, jednajících o vězeňském divadle. Předpokládal jsem, že tak blízký a příbuzný předmět vzbudí v mém obecenstvu nadšení a živější zájem, i byl jsem silně udiven, když zachovalo se k předčítanému úryvku dosti lhostejně, div ne chladně. Neúspěch ten mne pohoršil, ba, přiznávám se, téměř podráždil; začal jsem vysvětlovati Čirkovi, Malachovu a ostatním, že nebylo by tak, kdybych jim přečetl celé „Zápisky z Mrtvého domu".

— A co tam popisuje? — tázal se stařec Gončarov.

— Popisuje, jak žili trestanci ve vyhnanství před čtyřiceti lety, — odvětil jsem: — jak pracovali, trpěli, jak je představení utiskovali, slovem, všecky řády v trestnici.

— Ale vždyť mi je beztoho známe, Ivane Mikolájeviči! Nač pak to ještě čísti? . . . Kdyby tam tak nějaké loupeže a dobrodružství popisovány byly — na příklad tak o atamanovi Roščinovi a jeho hejtmanu Burovi, nu to by bylo něco jiného.

— Uškrtiti by se měl a ne čísti! — pravil náhle Semenov, vstávaje s pryčen a zapaluje si dýmku. Nozdry jeho se hněvivě rozšířily a oči hleděly nedobrým a zároveň opovržlivým pohledem.

— Koho to? — tázal jsem se udiveně.

— Ale toho, který psal ony zápisky . . . Dostojevský, co s ním . . . Četl jsem tu knížku.

— Četl? A pravíte, že by se měl uškrtiti?! . . . To jste musil něco jiného čísti.

— Nic jiného, nýbrž totéž. Proto má být uškrcen, že vyzradil představeným všecka trestanecká tajemství; za to, že, díky jemu, se našinci žití ještě přitížilo.

Začal jsem se hněvati a dokazovati, že Dostojevský svým spisem naopak prokázal obyvatelům vyhnanství velikou úsluhu, když vysvětlil témuž představenstvu, že trestanci jsou právě takoví jako všichni lidé a že se má s nimi zacházeti po lidsku; ale přiti se se Semenovem, nebylo možno. Když byl vyslovil svoje mínění, jako když sekyrou seká, ulehl s výrazem stále stejné nenávisti a s opovržením na tváři na svoje místo a umlkl.

Ale myšlenky jeho chopili se již druzí, Gončarov a Malachov, i začal halas, v němž se můj hlas ztrácel. V trestnici našli se pak ještě trestanci, kteří četli „Zápisky z Mrtvého domu" a všichni jednohlasně trhali autora za demaskování trestaneckých tajemství a různých intimních stránek jejich života, a tvrdili, kdyby byl svého času padl kobylce do rukou, že by se mu bylo zle vedlo . . . Jedná se o to, že z naivnosti většina trestancův myslí, že představeným do dneška není nic známo o jejich způsobě schovávati peníze v tak zvaných „syslech", a o různých způsobech a formách záměn, rozbíjení okovů a pod.

Z cizích děl měli jsme vedle Shakespeara ještě „Poslední den odsouzeného k smrti" od Viktora Huga. Očekával jsem, že knížka tato rovněž učiní na mé soudruhy otřásající dojem; avšak i tu, jako s Dostojevským, jsem se mýlil . . . Většinu obecenstva čtení brzo unavilo, a na konec uspalo: hluboká psychologická analysa bez vnějšího děje a poutající fabuly, ukázala se býti nad jejich síly. Pokud se týče jednotlivých osob z nejvášnivějších milovníků četby, ti, pravda, vyslechli povídku do konce patrně s větším porozuměním, ale za úplného mlčení, jakoby cosi pro sebe tajili a já jsem cítil, že dojem, který přijali, byl těžký a na tolik nepříjemný, že mně samému bylo nevolno. Realism předmětu, blízký jejich vlastnímu životu, patrně tížil jejich duši a nečinil ji tak vnímavou, jako v jiných případech. Možná, že posluchači moji cítili, že s každým z nich mohla by, nebo může ještě v budoucnosti, přihoditi se podobná historie, a o takových věcech, jako je šibenice, trestanci přirozeně neradi mluví a myslí. Když byl v domě nedávno nebožtík, nebo když se v brzku očekává, tenkráte všeliké hovory o smrti, a tím více rozsáhlé a obrazné, míjíme.

Knihovna má byla neobšírná, ale čas, po který se nalézala ve věznici, nestačil k úplnému seznámení trestancův třeba jen s ní. Proto vyhýbám se jakýmkoliv konečným a určitým závěrům, sestaveným na základě svých pozorování. Pravím jen, že ony večery, které strávili jsme hlasitým předčítáním, tvoří lepší a ušlechtilejší část mých vzpomínek o šelajské věznici a nehledě na všecka ta jednotlivá zklamání, která provázela moje sny o humanitním vlivu umělecké belletrie na obyvatele vyhnanství, zůstávám osobně při svém mínění. Kdyby toto čtení, rovněž jako vyučování, byly postaveny na správném zákla-

dě, mohly by, myslím, hráti ohromnou úlohu v nápravě trestanců, rozšiřovaly by zvolna a jim samým nepozorovatelně jejich rozumové obzory a přetvořovaly jejich mravní pojmy. Kdyby se i ukázalo v praxi, že je to chimera, poetická fantasie, a nic více, i tenkrát bych vroucně naléhal nejen na dovolení, nýbrž na to, aby představenstvo samo ve vyhnaneckých trestnicích zakládalo knihovničky z lepších klassiků literatury cizí i ruské a z lepších prací belletristů druhého řádu. Knihovna mohla by býti neveliká, ale dobře vybraná. Romány krvavě-kriminálního karakteru a dobrodružně-romantického obsahu ovšem by musily z ní bezvýjimečně býti vyloučeny. Mně osobně vždycky připadalo, že ze spisovatelů celého světa nejlépe hodil by se do podobné knihovny Dickens (— jehož románů jsem bohužel neměl —), se svými porovnáními a obrazy plnými něžné teploty a rozkoše, se svou hlubokou láskou k trpícímu lidstvu, k dětem, ubožákům, ke všem nešťastným, poníženým a uraženým. Romány Dickensovy hodily by se dobře i svým větším objemem. Zpozoroval jsem vůbec, že největšímu úspěchu a největšímu vlivu na trestance těšili se zejména věci většího objemu, jejichž čtení pokračovalo z večera na večer, upoutávajíc pozornost posluchačů k nejskrytějším a detailním hlubinám codenního žití a psychologie, probouzejíc netoliko mysl, ale ponechávajíc ji na čase trvale se naladiti na známý soulad a ton. Povídky a příběhy nevelikých rozměrův nezřídka mé soudruhy jen rozdráždily: sotva nerozvitý rozum stačil upjati pozornost a vniknouti v jistou náladu, končí již povídka. Příliš drobné povídečky a příběhy jsou dle mého mínění naprosto nevhodny ve většině případův pro trestanecké knihovny, protože trestancům je třeba trvalých a hlubokých a nikoliv mimochodných dojmův. Ale i ony vyhovují svému účelu, když špatně čtoucí trestanci sami čtou po velmi dlouhou dobu: tehdy každý z takových čtenářů má svou oblíbenou povídečku, s níž chodí jako slepice s vajíčkem a vedle níž na dlouhý čas nechce poznati nějakých jiných knih. Mezi mými knihami těšily se ohromnému úspěchu takového druhu: „Sokrates, učitel života", „Krištof Kolumbus", „Aleksandr Makedonský, zvaný Veliký".

Kromě románů Dickensových, odporučoval bych také ke čtení nahlas historické romány Valtera-Skotta a Coopera a taktéž lepší díla Main-Reeda (na př. v tom způsobu jako „Milovník rostlin"). Nemluvě ani o tak znamenitých dětských románech jako je „Robinson Krusoe" a „Chata strýčka Toma", „Don Quijote" Cervantův by, myslím, také mohl býti mezi prvými z knih této vybrané knihovny. Ale za to se vyslovuji rozhodně proti všelikým zkráceninám a přepracováním pro děti a mládež.

XVI.
Šach-Lamas.

Ubíhal měsíc po měsíci, ale do volného sboru ještě nikoho nepustili. Tu říkali, že stavení zimní není dokončeno, tu — že u správy zadrželi pro cosi „odporučení" vyhotovené Šestiokým. Pověsti o tomto odporučení téměř již umlkly a kandidáti východu do volného sboru svěsili nosy, když nenadále opět začalo oživené šuškání. Vězeňští „zpravodajové" — Gnus, Tarbagan, švec Zvonarenko a druzí — tu a tam vkrádali se z komory do komory a sdělovali, že nyní jsou již hotovi hlavou svou ručiti za pravdivost zprávy: odporučení dostalo třicet pět lidí; sdělovali toto tajemství samí důvěryhodní lidé: jeden z lepších dozorců, písař z kanceláře a konečně i Maruška, oblíbená panská Šestiokého. Rozčilovali se i ti, kdož sami nemohli odnikud čekati vysvobození z trestnice — věční a třicetiletí. V těchto okolnostech prudčeji než kdy pociťovati se dával tlak vězeňských zdí u Šelajského režimu. Jenom ta myšlenka, že celých třicet pět lidí žijících zde, týmže životem, trpících týmiž příčinami a podmínkami, za málo dní bude téměř svobodnými lidmi, že nebudou viděti za svými zády ducha s bodákem a slyšet každé chvíle hrozné okřikování dozorce, jedině ta myšlenka zažehla srdce všech radostí, dávajíc zdaleka okoušeti nadšení svobody . . .

A tlak skutečně byl nemalý, přese všecky drobné úlevy, o nichž bylo výše řečeno. Jakkoliv je většině vyhnanců vědomí vlastní lidské důstojnosti cizí, bolelo i je nepochybně, když na každém kroku upírala se jim osobnost, když každé vteřiny dávalo se jim cítiti, že ve skutečnosti nejsou lidé, nýbrž jakási zvláštní odrůda zvířat nazývaná vyhnancem. Ne bez trpkosti vypravovali jednou ve vězníci odkudsi donesenou pověst o tom, že Lučezarov, káraje sluhu z volného sboru, něčím se provinivšího, křičel:

— Ty jsi — vyhnanec! Ty jsi — otrok a nic více! Nemáš ani božských, ani lidských práv, jako tamhle ti býci, co mi vozí vodu! I ty musíš tak bez hlesnutí poslouchati, jako oni!

Proto přijímala většina skepticky před řadami vyslovený názor na tělesný trest.

— Tak si vzpomeňte, bratři, na moje slovo, — mluvil, přecházeje po komoře, pološílený, ryšavý jak oheň a až komicky drobný stařeček, jemuž Žebrejčik (lopucha) přezdívali, a jenž byl stále rozzloben proti všemu na světě, a dle vyjádření trestanců, sám sebe měl rád jen jednou do roka: — vzpomeňte na má slova, bratři, že prvého, jehož on vyplatí, vynesou mrtvého přes práh!

(Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 8. listopadu 1903. Číslo 44.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

ALŽBĚTA BARRETTOVÁ-BROWNINGOVÁ:

PLÁČ DĚTÍ.

Slyšíte-li děti plakat, bratří moji,
dřív, než věk jim přines žal?
Ku svých matek hlavám tisknou hlavu svoji,
slzy však se řinou dál.
Jehňata si v nivách pobíhají,
ptáčata se hřejí ve hnízdech,
kůzlata si stíny svými hrají,
kvítky ke slunci šlou vonný dech.
Ale děti, děti, bratří moji,
hořce pláčí jedině!
Pláčí, kdy se druzí ku hře strojí
v naší volné otčině.

Tázati se chcete smutných dětí malých,
proč jim slzy kanou tak?
Stařec, života jenž dopil kalich,
zítřka snad se může bát;
starý strom ční bez života v lese,
starý rok se halí v mráz a led,
stará rána novou bolest nese,
starou naděj trudno opouštět.
Ale děti, děti, bratří moji,
ptáte se, proč nevinně
plačíce před matek ňadry stojí
v naší šťastné otčině?

Bledé, vpadlé jsou ty tváře steré,
žalno v zrak jim pohleděť,
neboť lidský šerý smutek dere
s jejich lící dětství květ.
„Naše stará zem je nevesela,
naše mladé nohy slábý jsou,
málo šli jsme, a přec mdlé jsme zcela —
hrobu klid je metou dalekou.
Starců ptejte se, proč pláčí, ne nás dětí,
neboť sychravý je den,
a my venku dlíme chladu ve objetí,
hroby pro staré jsou jen."

„Zemřem snad," dí děti, „dřív, než překročíme
svého mládí trudný věk,
jako Anička, jež od loňska již dříme
tam, kde sníh jí zdobí roveček.
Hleděli jsme v jámu, jež ji nyní chová:
pro práci je příliš těsný prostor ten!
ze spánku, jejž sní, jí nebudí již slova:
‚Vstávej, malá Aničko, je den!'
U hrobu-li byste někdy naslouchali,
nikdy neslyšeli byste její vzdech;
jejích líček bychom jistě nepoznali,
neb měl úsměv pokdy vzkvést na jejích rtech:
zvonů hlaholem tam zkolébána dříme
bez žalů i vzpomínek.
„Blaze mříť," dí děti, „dřív než překročíme
svého mládí trudný věk."

Žel těch dětí! V životě smrt sobě volí,
mníce jí se státi šťastnými;
srdce svá si, která k rozskočení bolí,
podvazují rouchy hrobními,
Vyjděte si, děti, ze šachet a z města,
zazpívejte si, jak pějí ptáčata,
lučinami půvabná Vám kyne cesta,
vůní dýše niva květnatá.
Odpovídají však: „Vaše květné nivy
jsou jak pole u šachet?
Raděj' máme v tmách svůj život neduživý,
nežli radostný váš svět!

„Neboť," praví, „umdleny jsme, nemůžeme, běda,
poskočit si, pobíhat;
nač nám lučiny jsou? bychom mohly leda
klesnout tam a klidně spát.
Kolena nám chví se, když se ohýbají,
chcem-li jít, nás hroutí tíže údů mdlých;
pod víčky, jež mdlobou hynouti se zdají,
nejrudější květ by zbledl v sníh.
Neb den celý vlečeme své břímě
uhelnými stíny štol;
nebo v továrnách zas živoříme,
strážci ocelových kol.

Neb celý den ta kola hřmí, se točí,
vítr věje v naši líc,
až srdce točí se, a horká hlava, oči,

stěna, v kruh se hýbajíc.
Nebe točí se, jež velkým oknem zříme,
světlo točí se, jež vpadá prouhami,
moucha každá, na stropě jež klidně dříme,
vše se točí, celý svět, i my.
Celý den ta hrozná kola letí,
někdy modlíme se jen:
„Ó vy kola, slyšte prosbu dětí,
zastavte se jenom den!'"

Zastavte se! Přejte, aby na okamžik slyšel
každý druha svého dech!
Přejte, by druh druhu ruku podat přišel,
úsměv mládí na ústech!
Nechať cítí, že ten chladný pohyb kovu
není všechen život, který Bůh dal nám.
osvědčí své živé duše proti slovu,
že, ó kola, pro vás živy jsou, neb vám!
Leč den celý dál jdou ocelová kola,
drtí život v bídný prach
duše dětské, které ke slunci Bůh volá,
předou dále slepě v tmách.

Pravíte těm bědným dětem, bratří moji,
Jej ať prosí modlitbou;
že On, který všecky jiné strasti hojí,
zažehná jich sudbu zlou?
Odpověď zní: ‚Kdo je ten váš Bůh, jenž slyší,
když ruch kovových kol rozvířen?
Hlasitě-li vzlyknem, lidé míjí tiší,
nevšimnou si, neslyší ten sten.
My též neslyšíme pro ruch kolem hřmící
hosta mluvit u dveří:
Bůh-li to a andělé kol zpívající, —
uslyší nás, uvěří?

Dvě slova modlitby si pamatujem;
v noční mdloby hodině
‚Náš Otče' vzhlížejíce opakujem
pro útěchu, dětinně.
My neznáme slov jiných, než ‚Náš Otče',
myslíme, andělé-li zmlknou pějící,
že Bůh ta slova sbírá, vlídně zrak k nám toče,
a třímá obě ve své silné pravici.
‚Náš Otče!' Praví, že je laskavý a vlídný:
‚Kdyby břímě znal, jež neseme,
nás vyslyšel by, usmál by se na svět bídný:
‚Pojď a odpočiň si, dítě mé!'

„Ach ne," praví děti v horčím ještě pláči,
„mlčí, nechce žal náš znát:
Jeho obraz v našem pánu prý se zračí,
jenž nám káže pracovat.
„Nechte nás!" dí děti. „Na nebeské pláni
jako kola víří temný mračen roj.
Bolestí my nemáme již víry ani,
nevidíme Boha slzný pro závoj."

Slyšíte-li dětí pláč a namítání
proti vašim důvodům?
Boha zná, kdo cítí lásky Jeho vlání,
té však nezná jejich um.

A právem zaznívá jich nářek usedavý!
Jim láska v život nehřeje;
A nikdy neviděly slunce, ani slávy
té jasnější, než slunce je.
Jim dána lidská bolest, bez moudrosti;
a muže zoufalství, ne jeho klid;
jsou otroky křesťanské bez volnosti,
jim přáno strádat, ne však vítězit.
Jak věkem sešlí jsou, však bez té síly,
již rozum dává starcům mdlým, —
je nebesa i země opustily.
Jich slzy proto přejte jim.

Bledé, vpadlé jsou ty tváře staré,
strašno ve zrak jim pohledět:
strážných andělů jich zjev se v mysl dere,
k Bohu vznášejících hled.
„Jak dlouho," praví, „národe, tvé lidé krutí
na dětském srdci pyšně budou stát, —
svou ozbrojenou patou deptat jeho hnutí
a po něm stoupat ve svůj tržní majestát?
Krev naše tryská výš, ať pokladny jsou plné,
a vaše cesta rdí se purpurem!
Však dětský vzlykot v tichu hůře klne,
než silný muž ve hněvu svém."

Přeložil J. B.

PŘÍŠTÍ PROBUZENÍ.

Kázal 22. září 1903 Ian Maclaren v Bristolu.

(Dokončení.)

Před lety, — abych znázornil změnu, jaká nastala v postavení náboženských lidí, — byl jsem přítomen schůzi, v níž podávána byla zpráva o jisté „útočné práci" v chudé čtvrti města, a veliká váha byla přikládána užitečnosti a vtipnosti jisté lucernové misie. Podle tohoto plánu misionáři byli opatřeni velikou lucernou na tyči, a průsvitné strany byly opatřeny texty z Evangelia jako „Tak Bůh miloval svět" a proto lucerna byla nesena večer do nějakého bídného nádvoří a potom byly mluveny řeči k lidem z textů na ní se lesknoucích. Dnes by se to pokládalo za trpkou ironii zváti lidi, žijící všechny, otec, matka, dospělí synové a dcery v jedné místnosti, bez světla nebo vzduchu nebo zdravotních zařízení k myšlení na lásku Boží. Jaký důkaz mají o jeho lásce, nebo o lásce svých bližních? Jak by mohli býti křesťany v okolnostech, v nichž žijí? Dnes

by bylo žádoucno neposílati lucernu s textem, ale poslati inspektora k prohlédnutí domu, nedávat peníze na kázání v nádvořích onoho druhu, ale dáti peníze na stržení takových dvorů vůbec. Člověk cítí, že ona lucerna byla podobenstvím o ironii situace, když církev kázala Boží lásku těm, kteří neměli nejmenší známky lidské lásky; a církev žádala na lidech víru v oběť Kristovu, když sama nečinila pražádné oběti, aby je vysvobodila ze života zvířat. Až se Bohu zalíbí poslati svého nového proroka, tu čekáme, že bude kázati evangelium sociálního osvobození; aby bílé otrokyně, které šijí od jitra do noci a přes půl noc a sotva seženou, čím by udržely duši a tělo pohromadě, byly vysvobozeny ze svého otroctví, aby každý ochotný a sebevědomý dělník měl svou patřičnou mzdu, jíž by vydržovati mohl sebe a svou rodinu, aby každý občan, sebe prostší, měl svůj malý domov, kde by žil v míru a pohodlí, aby venkovan nebyl vypuzován ze země k udělání místa divoké zvěři a sportu boháčů, aby majitelé nezdravých domů byli trestáni a ne odměňováni, aby pokušení nebyla stavěna na každém rohu ulice v cestu chudých a bídných, aby každý měl volný přístup ku vzdělání, k volné přírodě, ke zdraví a spravedlivému veselí, a aby břímě přemožení, nemoci a tyranie bylo sňato z ramen pracujících a obtížených.

Z takového kázání, až přijde s mocí, dvě třídy vezmou požehnání. M a j e t n í, kteří žijí v pohodlných domech, mají pocit bezpečnosti v životě, jsou hrdi na svůj úspěch, a skoro pohlíželi s vysoka na druhé třídy, budou vyrušeni ze své samolibosti a sobectví, a jsouce pohnuti k myšlení na jiné a k pomáhání jiným, jak posud nikdy nečinili, i oni sami uzří spasení Boží. Podle slov Páně, že ztratí-li kdo život svůj, zachová ho k životu věčnému. A p r o l e t a r i á t, který, jak v této zemi, tak v Americe je odcizen křesťanství způsobem, o němž křesťanská církev nemá ponětí a jenž začíná se odcizovati i státu v této zemi, a v Americe prohlašuje, že není léku pro chudé, vyjma dynamit — ten počne uvažovati situaci znova. Dělníci mají důvod věřiti, že se církev nestarala o to, jak žijí, nebo jak jsou placeni, že církev nesympatisovala s nimi v jejich zápasu o dosažení spravedlivé mzdy a slušného příbytku, že církev stranila kapitalistům ve městě a velkostatkářům na venkově.

S tímto přesvědčením není divu, že pracující lid přenechal většinou církev střední třídě, a že není to on, jenž by obklopoval kazatele. Lid kdysi slýchal o Kristu rád, a bude zase rád slyšeti Jeho církev tenkrát, až církev, jako její Pán, stotožní se s prostým lidem, až se závdavkem oběti, jaký Kristus dal i ona bude volati k lidu: „Pojďte ke mně, kteří pracujete a obtíženi jste", nebudou neslyšícími. Ale důvěra lidu nezískává se zpět vírou b e z s k u t k ů, ani všemi řečmi celého světa, které nebude předcházeti praktická služba.

A chtěl-li by se někdo rozpakovati nazvati probuzením hnutí reformy sociální, nuž ať rozváží práci Isaiáše Jerusalemského, jenž směle prohlásil, že Bůh jest syt množstvím obětí oklamání, a nebude slyšeti, dokud se nenaučí dobře činiti, hledati soudu, pozdvihovati potlačeného, dopomáhati k spravedlnosti sirotku a zastávati se vdovy.

A později jiný prorok poroučel formálni církvi své doby vyvrhnouti z prostředí sebe jho, vylévati lačnému duši svou a strápenou duši nasycovati, a sliboval, že učiní-li svou povinnost k chudým, bude jako zahrada svlažená a jako pramen vod, jehož vody nevysychají. Slovo Amosovo bylo silné a hořké proti těm, kteříž léhají na ložcích slonových a rozkošně sobě počínají na postelích svých, kteříž jídají berany ze stáda a telata nejtučnější — aniž jsou čitelni bolesti pro potření Josefovo.

Nebylo poselství onoho velikého revivalistického kazatele Jana Křtitele poselstvím sociální reformace, když kázal lidu, aby má-li kdo dvě roucha, dal jedno tomu, jež nemá žádného, a celní aby nevybírali více, než je povinnost, a žoldnéři aby nečinili žádného násilí, a fariseové, to pokolení ještěrčí, aby nesli ovoce hodné pokání? Nezačínal Ježiš, učitel Boží lásky, v Nazaretě programem sociálního evangelia, a nepředkládal ho znovu v kázání na hoře? Netřeba činiti přehnaný rozpor mezi vírou a skutkem, nebo nadsazovati věci tělesné proti duchovním, ale je-li nějaký smysl v Prozřetelnosti, pak Kristus volá svou církev k pomoci prostému lidu. Je dobře, drží-li její služebníci lidem před očima to ideální město, Jerusalem nový, ale ať také pamatují, že ve vidění sv. Jana to svaté město sestoupilo od Boha s nebe, a nechť pracují k jeho ustavení na té naši zelené krásné zemi. Jest správné kázati život věčný a vynášeti život duše nad pokrm a oděv, ale jest také spravedlivo, usilovati a modliti se, aby život zde ve venkovských chýších a v přecpaných ulicích měst mohl býti jasnější, čistší, zdravější a radostnější. Až bohatá čtvrt, místo přebývání Šimona farisea, vezme na svá ramena, tak jak se to posud nikdy nestalo, břímě chudé čtvrti, a bude hotova přinášeti oběti a zápasiti tak dlouho, až její bída bude odstraněna, pak ta chudá čtvrť bude ochotna slyšeti poselství o spasení Kristově,

a v té míře, v jaké církev bude zřizovati království nebeské na zemi, bude s to, zároveň usazovati království nebeské do duše. Až křesťanství se svrchovaným úsilím zjedná domov tomu nejnižšímu člověku, pak najde vítaný domov v srdci lidu. Přel. Štr.

EN AVANT:

ÚPADEK KRITIKY.

Máme však lidi, kteří mají k úkolu posléze vytčenému nutnou kvalifikaci vědeckou, uměleckou i mravní, a také onu nezbytnou vlastnost, již nazývá Hennequin „universálností vkusu"? Nepochybuji o tom, ale jest jich velmi málo. A úkol je obtížný a málo lákavý.

„Potřebí, aby všichni, jimž jde o věc, dali se do práce, nepodléhajíce vyšším, nepochlebujíce přátelům, nebojíce se nadávek a nepovolujíce nivelisující šabloně," napsal dr. Chalupný. „Nebojíce se nadávek . . ." Vskutku, na nadávky musí býti připraven každý, kdo se osmělí pokusit se o očistu kritiky tímto prostředkem. Takový autokrat soudce z božího dopuštění, vyrábějící bez jakékoli kontroly své ortely, jak by se jinak hájil, posvítíte-li jednoho dne na důvody jeho rozsudků, nebo dokonce na jeho prsty, beroucí pod stolem bakšiš, jak by se jinak hájil než nadávkami? Ale nejen na nadávky postižených, také na neporozumění širší ba i užší veřejnosti musí býti připraven takový reformátor. Zakusí, že naše veřejnost odvykla již skoro věřiti v čisté motivy, jakými jsou láska k umění a vědě, smysl pro právo a pravdu, a že každé vystoupení proti hlouposti, lži nebo zištnosti uvítá svým podezřivým: „V čí prospěch?" nebo „Cherchez la feme!" Zakusí, že ani čtenáři z řad tak zvané inteligence nedovedou často rozeznati mezi důvodem a sofismatem, nadávkou a vtipem, pravdou a lží, myšlenkou a nesmyslem, útokem a úskokem, a po potyčkách, jež vybojoval s rozhodným vítězstvím, bude potkávati polo soustrastné, polo výsměšné pohledy, jak věnujeme poraženým. Zakusí, že „odborník", jemuž dokázal naprostou nezpůsobilost odbornou, bude v zápětí povolán v čelo důležitého ústavu, že člověk, jehož usvědčil ze lži, z falšování citátů nebo jiné podlosti, bude zítra pozván nějakým vlasteneckým spolkem, aby přednášel o mravním významu Husově nebo o mravních zásadách Tyršových. Přesvědčí se, že národ nemiluje těch, kteří se bijí za jeho nejživotnější zájmy a že všeobecné vážnosti a sympatii těší se především lidé, kteří uměli vždy opatrně skrývati své mínění v choulostivých otázkách a nikdy se neexponovali pro myšlenku.

Úkol málo lákavý. A vyhlídky na výsledek?

Zase slyším námitky pochybovačů. Mnohému ušlé kritiky se nepodařilo odstranit diletantism z tvorby vědecké a umělecké, jak se jí má podařiti vymýtiti jej z vlastních řad? Výchovný vliv kritiky je tak nijaký, že dnes po tolikaleté intensivní činnosti kritiky jeví se u nás zájem obecenstva o umění menším než kdy jindy (viz deficity výstav „Manesových", existenční zápas „České Filharmonie", prázdné sály při koncertech na venkově atd.).

Odpověděl jsem již částečně na tyto námitky. Nesmí se zapomínati, že kritika může sice býti vlivným činitelem výchovným (asi v tomtéž smyslu a touž měrou jako ostatní produkce vědecká a umělecká), že však není činitelem jediným; a že ostatní činitelé neméně vlivní, rodina, škola, společnost, ba i jistá část literatury a „umění" pracují namnoze proti ní. Nesmí se zapomínati, že kritika sama není nějaká bytost s jedním mozkem, že každý kritik má jen jistý kruh čtenářů a že na příklad kritik „Práva Lidu" pan F. V. Krejčí, jenž staví Ibsena na jedno z prvních míst mezi současnými světovými básníky nemůže odpovídati za názory čtenářů „Nár. Listů", jejichž kritik pan Kuffner má pro Ibsena tolik příšných výtek a tolik vlídné shovívavosti pro Raupacha. Nesmí se zapomínati, že kritika pracuje dosud na poli dost omezeném, zasahujíc jen nepatrnou část jevů životních, ano i výtvorů vědeckých a uměleckých jen menšinu. Je v tom zajisté jakási nesrovnalost, že o nepatrné (kvalitativně) knížce, jež se dostane do rukou dvou set čtenářů, rozepíše se často několik kritiků, kdežto pozoruhodný článek v časopise, který má tisíce čtenářů, zůstane pravidelně kritikou nepovšimnut. Ačkoli není nikdy jisto, vyjde-li článek záhy v knize a ačkoli máme vynikající literáty, kteří mají v časopisech uloženo celé životní dílo. I obchodní reklama křižuje dost směle snahy kritiky. Nakladatelská „vašectle", na příklad, nezasluhuje té ironické shovívavosti, s níž se na ni pohlíží, její škodlivý vliv se rozhodně podceňuje. Netoliko, že svádí redaktory k nesvědomitosti, netoliko že klame obecenstvo, vychvalujíc z popudů zištných práce bezcenné, ale ona je klame v přestrojení, s falešným jménem. Snažíc se jak svým zevnějším vzhledem, tak svým slohem napodobiti kritiku, usazena směle na místě určeném kritice, anonymní jako velká část kritik a krytá jménem časopisu, obluzuje nezkušeného čtenáře, jenž se domnívá, že má vskutku před sebou nestranný posudek a nikoli reklamu nakladatelovu.

Z toho již vysvítá, že účinek kritiky nemůže býti překotně rychlý a nápadně pronikavý. A nedočkavému pozorovateli, jenž míní, že za bleskem musí následovati hned zahřmění, může se vskutku leckdy zdáti, že nemá účinku žádného. Máme autory, o nichž veškerá kritika píše chvály, ale jejich knihy tisknou se ve dvou stech výtisků. Máme knihy, jež byly všemi kritiky se vzácnou jednomyslností odsouzeny, a doznaly nejen značného rozšíření, ale byly i odměněny cenami (Flajšhansovo „Písemnictví"). Máme ve veřejném životě lidi, jež kritika tepe vytrvale po léta a v jejichž způsobilost nevěří ani jejich nejlepší přátelé; ale oni se přece drží v nejvlivnějších hodnostech a nikdo jich odtud neodstraní, leda smrt; a i ta bude k nim tak galantní, že jim opatří slavný pohřeb a hymnické nekrology.

Ne, opravdu, kritice se dosud nepodařilo vypuditi diletanty z tvorby umělecké a vědecké a podaří se jí sotva vypuditi záhy z kritiky. Může se jí však podařiti zde, co se jí podařilo tam, zlomiti jejich vliv alespoň na nejvyspělejší vrstvu obecenstva. Což je konečně také úspěch, neboť kritika může působiti vždy jen shora, od vrchních tisíců k dolejším desetitisícům a odtud k nejdolejším statisícům.

A ještě méně slibným než s věčnou chatrností kritiky je boj s jejími nedostatky mravními. Řekl jsem, že naše průměrná kritika je v ohledu mrav-

ním dítětem našeho kulturního prostředí a boj s její nemravností je bojem s celým tímto prostředím. Je to zápas s mythickým obrem, jenž každým dotknutím se matky Země nabývá nové síly. Co platno, usvědčiti někoho sebe nevývratněji ze zištných pohnůtek jeho veřejné činnosti, ze lhaní, podvádění, sprostoty v jeho bojích, když nepsanými mravními zákony naší společnosti nepokládá se obchod se zásadami za nedovolený druh živnosti, a lež, podvod, sprostota uznávají se za přípustné prostředky sebeobrany? Proto snahám očistným nelze očekávati rychlých a pronikavých úspěchů, nelze jim počítati zase jen s malým počtem těch, kteří „vypučeli nad bahna“ a s nadějí, že jejich počet časem vzroste.

Nelze tak lehko přetvořiti člověka a přeměniti v něm špatné vlastnosti, živené prostředím v jejich protiklady. Lze nanejvýš oslabiti jejich rozpínavost, zahnati je do tmavých koutů, zatarasiti jim tu tam cestu a napraviti tu tam škodu, kterou způsobily.

Práce málo lákavá, vyžadující velkého sebezapření, přinášející mnohé zklamání, narážející na mnoho neporozumění a neodměňující viditelnými úspěchy; ale nutná, neboť není jiného prostředku k nápravě. Práce vlny, která se vrhá na kámen stojící v cestě proudu. Kolika vln a kolika nárazů bude třeba, než se podaří stříti jeho hrany, svaliti jej řečištěm a rozemleti v drobná zrnka písku?

PO STAROMĚSTSKÉ POPRAVĚ.

LÍČÍ A. DENIS.*)

Komise soudní odsoudila nejprve ke smrti a k zabavení statků dvacet devět osob, jež nestály k soudu, potom odsoudila k bezectí památku desíti povstalců, kteří zemřeli dříve; konečně prohlásila trest smrti nad sedmnácti direktory, kteří byli uvězněni, a nad patnácti jinými osobami, jež za povstání hráli úlohu více nebo méně důležitou, nebo jejichž popravou zdálo se, že bude možná zastrašiti mínění veřejné. Některé rozsudky byly tak nesmyslné, že Liechtenstein posílaje je do Vídně, doporoučel odsouzence milosti panovníkově. Vilém z Lobkovic, „prostý idiota“, který jen ze slabosti přidal se k povstalcům, Václav Pětipeský, jenž přijal úřad direktora teprve na hrozbu, že ho vyhodí z okna, od té doby stále dožadoval se propuštění a vzpíral se všelikým prostředkům násilným; rovněž mnoho jiných zapleteno bylo do dobrodružství jen proti vůli své ze strachu a ze starosti, aby zmírnili svou zodpovědnost. Zpráva knížete byla jinak velmi neúplná, neudávala stáří některých viníků, kteří překročili věk osmdesáti let, opomíjela mnohé důvody, jež by byly mohly dvůr nakloniti ke shovívavosti.

Ferdinand, dříve než podepsal nálezy smrti, poradil se se svými rádci obvyklými. Odsouzenci svou horlivostí pro víru, svými službami a svou slávou byli „květ národa našeho, svíce a podpory vlasti“; byli mezi nimi znamenití právníci, vynikající spisovatelé, proslulí politikové; popraviti je bylo tolik jako zbaviti Čechy koruny, vzbuditi nezahladitelné záští, vyhloubiti mezi národem a dynastií příkop krvavý. Jediný však dvorní rada říšský Strahlendorf doporučoval udělení milosti větší měrou.

Dalekosáhlý plán restaurace katolické byl již vyznačen ve svých hlavních rysech; ku provedení jeho bylo třeba znemožniti veliký odpor odnětím zemi přirozených vůdců jejich a rozšířením hrůzy; mnoho stoupenců Ferdinandových dychtilo po dědictví odsouzených; kardinál Dietrichstein a P. Dominicus a Sancta Maria snažně prosili císaře, aby se nelekal poprav potřebných. Ferdinand po noci plné úzkosti napsal svou závěť, jež všecka překypovala mystickou zbožností, potom podepsal rozsudek smrti nade dvaceti sedmi odsouzenci; pak vydal se do Mariazellu, aby obětoval zázračné Panně Marii zlatou korunu v ceně desíti tisíc zlatých. Dovolil Liechtensteinovi, aby, kdyby odbojci tvrdošíjně odmítli obrátiti se k víře římské, mohli býti doprovozeni na popraviště kněžími utraquistickými; kalvinistům a bratřím nebude nijak dopřáno, aby dostali duchovní útěchy od svých kazatelů.

Jesuité obcházeli vězení, plížili se do žalářů, sliby odpuštění viklali věrou svých odpůrců: ba i Budovcovi jali se mluviti o milosti: on dal se do smíchu: „dávno jste krve naší žíznili, krev pijte!“ Všeliké tůčky byly marné, nejodhodlanější, nejlehkomyslnější, ti, kteří při vyslýchání koktali prázdné výmluvy neb ubože zapírali, nabyli opět své odvahy, když jim předkládáno, aby zradili svého Boha. Někdy odřeknutí bývá tak bolestné, že smrt zdá se lepší; ode dvou století všecky otázky v Čechách přijaly formu náboženskou: když s protestanty českými mluvilo se o odpadnutí, žádalo se po nich, aby zřekli se své vlasti, zapřeli své předky, pokořili se před svými nepřáteli nenáviděnými, potlačili na vždy všelikou naději odvety. — „Bedřich podlehl,“ pravil Šlik. „Ferdinand je vítězem, ale věc jeho tím není lepší ani naše horší;“ jejich smrtí zachována budoucnost. Historik současný, který zevrubně studoval události této doby, Gindely, nechoval sice žádné záliby ku povstáním, zvláště k těm, jež se nezdařila, aniž měl sympathie ke kacířům, přece s úctou sklonil se před konečnou odhodlaností obětí; po bolestné hrůze zápasu smrtelného, píše, „utišili se skoro

*) Podáváme úryvky z Denisova díla **Čechy po Bílé Hoře**, jehož prvý sešit v překladě prof. dra Jindřicha Vančury vydán bude nákladem knihkupectví Bursíka a Kohouta již v několika dnech. Tato ukázka vyňata je z první kapitoly: **Persekuce.**

všickni v přesvědčení, že bojovali za víru, a celkem vzato, bylo to pravda, neboť, třeba někteří vůdcové ze ctižádosti roznítili požár, potravy dostalo se mu přece jen protivou náboženskou, která byla mezi císařem a poddanými jeho." Vykoupili své chyby vůči vlasti dojemnou a důstojnou prostotou své smrti; zásluhou její den 21. června nebyl aspoň koncem starých Čech, ve vzdálené budoucnosti připravil dobu obrození a osvobození.

Veřejné mínění, až posud vším právem přísné k direktorům, dojato bylo bídou jejich: v kostelích na vzdor hrůze všude panující kazatelé modlitbám věřících doporučovali mučedníky za svobodu náboženskou; Liechtenstein povolal značnou moc vojenskou; stráže procházely ulicemi. V předvečer dne určeného ku popravě přivezeni byli na radnici Staroměstskou odsouzenci, kteří až posud zůstávali u vězení na hradě. Žádného opatření nebylo učiněno; musili lehnouti na zemi nebo rozložiti se na stolích a lavicích; byli mezi nimi starci osmdesátiletí, většina již dávno překročila věk mužný; nedbalost to krutá nebo výpočet surový: snad doufali, že zlomením sil tělesných připraví mravní mdlobu. Téměř po celou noc se modlili a pěli písně pobožné; na ulicích shromáždil se zástup, mnoho lidí plakalo. Když den rozbřeskl se zářnými červánky, radní staroměstský Jan Kutnauer přiblížil se k oknu: „Pomožiž nám, Pane, v bídě naší, ty, který nejtěžší řetězy můžeš proměniti v pavučiny a ze třtiny učiniti mocný sloup. Vím, ukážeš tohoto jitra lidu svému znamení, že jsi s námi." Té chvíle uzřel nad obzorem obrovskou duhu:

„Hle, znamení smlouvy Boží s Noelem učiněné!" — zvolal. „Kristus sám otvírá nám nebe, neboť on jest cesta, pravda a život!" Všickni padli na kolena a ve vášnivém vzmachu vděčnosti povznesli duši svých k Bohu: zároveň bylo slyšeti výstřel děla, ohlašující, že poprava počíná.

První byl popraven *Joachym Ondřej Šlik*, provázen byv až na popraviště dvěma jesuity, kteří číhali na jeho slabost. *Václav Budovec z Budova*, kterému jako členu Jednoty nebylo dovoleno, aby byl provázen některým z kněží svých, zemřel, jak byl živ, hrdinsky a radostně v zanícení víry své: „Mé šediny, hle, jaká čest vás očekávala, abyste mučednickou korunou poctěny byly!" — Po něm *Kryštof Harant z Polžic*, udatný voják, proslulý spisovatel, jehož vypsání cesty po Palestině a Egyptě náleží k nejzajímavějším dílům literatury české v XVII. století: v tuto poslední chvíli, byl trápen nepokojem, že manželka jeho, jsouc velmi vrtkavá a nestálá, nedovede zachovati věrnost zákonu Kristovu.*) — *Kašparovi Kaplíři ze Sulevic* bylo 86 let a ubohá stará hlava jeho chýlila se tak, že kat nevěděl, kde títi: „Urozený pane," řekl mu kněz Rosacius, „když's duši Pánu Bohu poručil, již i tu šedivou hlavu vesele Pánu Bohu obětuj a ji vzhůru k nebi pozvedni." Vzchopil se naposledy: „Pane Ježíši, v ruce tvé poroučím ducha svého!" — a padl mrtev. Skoro všecky sílila myšlenka, že oběť jejich nebude marna. **(Pokračování.)**

DROBNOSTI.

Vánoční číslo naše dětské vyjde 20. prosince. Prosíme své přispívatele a čtenáře, kteří by měli nějaké práce vhodné do čísla toho, aby nám je poslali aspoň do polovice prosince. Kdyby se totiž sešlo látky více, možná že bychom vydali dětská čísla dvě: 13. a 20. prosince. — Vánoční číslo dospělých vyjde 27. prosince. Obsah ani autora zatím nemíníme prozradit.

Čtenáře své a přátele dovolujeme si upozornit, že v naší administraci a redakci naleznou drobnou obrazárnu. Několik mladších umělců uložilo si u nás drobnější prodejné práce, a my z ochoty zprostředkujeme jim prodej mezi své známé. Před vánocemi bude snad mnohým toto upozornění na vhodné dárky vítáno.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Vlk a pes.

Hubený vlk chodil kolem vesnice a potkal tlustého psa. Vlk optal se psa: „Pověz mi, odkud, vy psi, dostáváte potravu?"

Pes řekl: „Lidé nám ji dávají."

„To lidem opravdu těžkou službu konáte?"

Pes řekl: „Nikoli, naše služba není těžká. Za noci hlídáme dvůr."

„Jen za to vás tak lidé krmí," řekl vlk. „To bych já hned šel do vaší služby, neboť my vlci těžko potravu dostaneme."

„Jen pojď!" řekl pes. „Hospodář i tebe krmiti bude."

Vlk byl rád a šel se psem sloužit lidem. Vstupoval již do vrat, když zpozoroval, že má pes na krku odřenou srst. I ptal se: „Od čeho pak to máš, pse?"

„To jen tak", odpověděl pes.

„Jak to?"

„To je od řetězu. Ve dne mě přivazují na řetěz, a od řetězu se mi trochu srsti na krku odřelo."

„To s Bohem", řekl vlk. „Nepůjdu k lidem. Nebudu sice tak tlustý, ale budu na svobodě."

Z Tolstého přeložil M. K.

---

*) Obavy Harantovy záhy se splnily, když vdova jeho Anna Salomena rozená Hradišťská z Hořovic, provdala se za pověstného Heřmana Černína z Chudenic, přestoupila a syny své dala vychovat od jesuitů.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Však on se napije naší krve, má rád lidskou krev. A že se nám do dneška nedívá za košile, to proto, že je to had šestihlavý a šestioký. Pohleďte na jeho břicho: — nic jinak než jakoby před naším příchodem byl živého člověka shltnul, — tak dosud je syt . . . Cítím to, srdéčko moje to tuší, do ucha mi to tak někdo šeptá, tak šeptá, že i já nebudu ušetřen jeho ruky! Buď já od něho zahynu, nebo on ode mne! Něco takového už se stane!

A Žebrejčík upřel hlubokomyslně oči kamsi do dálky a roztáhl směšně své maličké nožky, zastaviv se velebně uprostřed komory. Veliká byla jeho škodolibost, když se roznesla po věznici pověst, že chrabrý štábní kapitán vlastnoručně zbil dvě vyhnanky, které u něho sloužily, jedné že rozbil nos do krve, druhou že vykrákal za vlasy. Těžko bylo, rozumí se, pověřiti správnost trestaneckých klepů, ale Žebrejčík ani nepomýšlel na to, aby o nich pochyboval.

— Již brzo pustí se do nás! — prorocky předpovídal, pozdvihuje ukazováček a kýval tak smutně hlavou, jakoby se zrovna chystal k velikému činu.

Na štěstí se proroctví jeho po ten čas nevyplnilo. Pověst o vypořádání s ženskými nemohla býti ověřena, a vězeňských trestancův nejen že se chrabrý štábní kapitán nikdy ani prstem nedotekl, ale ani nevyplísnil nikoho ošklivým slovem. Nicméně báli se ho všichni jako ohně. Osobnost Lučezarova jaksi mimoděk dusila a tiskla k zemi; každý měl pocit v jeho přítomnosti, jako pes, když vidí pozdvihnutý bič nad sebou. Úplné opovrhování lidskou osobností pociťovalo se v každém jeho náhledu, slově a skutku. V něm bylo vše jaksi bez ducha zákonité a nelidsky spravedlivé. Lučezarov pyšnil se svou neúplatnou poctivostí a skutečně, všichni trestanci jednohlasně dotvrzovali, že nikde nedostávali tak pravidelně a úplně všechno, co jim patří po zákonu, jako v Šelajské věznici; v žádné jiné trestnici nestarali se tak o čistotu a zdravotnictví. Ale každému byly jasny s druhé strany také důvody této bezpříkladné správnosti a pečlivosti: nevyplývaly ze živé lásky k živým lidem, nýbrž ze žízně po slávě a vyznamenání před nejvyšší správou a nejvíce z lásky k samé zásadě zákonnosti a správnosti, k umění k vůli umění. Trestance traktoval do očí i za zády jako zvířata, nechovaje ovšem podezření, že tato zvířata chytala každé jeho slovo a uměla někdy vystupovati jako vtipní a nemilosrdní kritikové. Tak nemohli mu nikdy zapomenout projev, jejž učinil v prvý den známosti, že jednomu dozorci věří více, než sedmi stům trestancův. Po druhé pronesl někde (a to se také od úst k ústům povídalo), že rozdíl mezi vyhnancem a dozorcem je takový, jako mezi ním, štábním kapitánem Lučezarovem a . . . samým Bohem!

Vůbec směřoval, jak patrno, vším úsilím k tomu, aby pokud možno největší pompou obklopil svoji vznešenost a autoritu vykonavatelů své vůle. Měl moudré pravidlo, sledující najisto týž cíl: nikdy neměniti příliš rychle ani jedno své nařízení, byť se i ukázalo být nedobrým a nespravedlivým. Je patrno, že byl veliký politik a zamýšlel daleko dojíti... Jednou, však i sám Lučezarov byl přiveden do rozpaků, když uprostřed ceremonií večerní prohlídky obecný starosta Juchorjev prohlásil z řady hromovým hlasem žalobu ve jménu celé artěle na jednoho z dozorců zde stojících, který si dovoloval strkati trestance do prsou a nadávati jim nejošklivějšími jmény. Lučezarov, jak se zdálo, tentokrát ztrnul překvapením; stál mlčky nějakou chvíli, odkašlávaje a odfrkávaje, jakoby nevěděl, co počít. Avšak brzo se vzpamatoval a krátce zabručel: „Vyšetřím to!" — A vznešeněji než kdy jindy rozkázal dozorcům, aby rozvedli trestance po komorách. Samo sebou se rozumí, že se nikdo nikdy nedověděl, v čem záleželo slíbené vyšetřování. Neoblíbený dozorce zůstal jako dříve dozorcem a třeba že přestal trestance strkati do prsou, stal se ještě hrubějším a drzejším. Tento dozorce, Bezimjonných příjmením, byl pravou rukou Lučezarova, a za to nenáviděli ho nejen trestanci, nýbrž i soudruzi ve službě. Jsa donášečem z povolání, nepouštěl se do žádného dorozumívání s kobylkou a byl právě takovým formalistou a tak bez ducha zákonitý jako jeho patron; ale vnášel do svého díla vášeň a oheň a možná, že Lučezarov se o něm správně vyjadřoval, říkaje, že ze všech dozorců jediný Bezimjonných oddává se své činnosti s „religiosní" oddaností... Celý den zpouzel po trestnici; tu se přikrádal jako kočka a nastrkoval uši, tu přiletěl jako vítr a překvapoval viníky. Po celý den křičel, huboval, vyhledával sváry a hrozil vězením a žalobami. Když měl službu, vždycky se několik lidí dostalo do karceru. Celá vetchá figurka Bezimjonného s červenou tváří, úplně pokrytou uhry, i mně, k němuž byl po svém způsobu zdvořilý, vnukala ošklivost. Žádal, aby trestanci i s nejmenšími hloupostmi obraceli se na něho nejinak, než se slovy „pane dozorče", aby, potkávajíce ho třeba stokrát za den, bezodkladně smekali čepici, a jednou, káraje některého z neposlušných, křičel po celé chodbě:

— Velitel přinutí vás i před našimi ženami smekati čepici!

Toto zvláště kobylku pobouřilo.

— Cože! Abych před ženskou, před každou co. rou čapku trhal? — tvářili se všude svobodomyslně,

ale při tom ohlížel se ihned na dveře: — raději nechť mne do karecu posadí a umoří!

Ani ne tak přísností a formalismem popudil Bezimjonných vězníci, jako zejména opovržením k člověku, který se stal vyhnancem, opovržením, které pronikalo každým jeho slovem a posuňkem, ba i intonací hlasu.

Tento dozorce považoval sebe, mezi jiným, za vzdělaného, čtoucího člověka a skutečně, nikdo z jeho soudruhů nečetl raději a více než on. Ve dnech služby měl stále při sobě překlad nějakého francouzského románu s krvavě napínavým záhlavím. Měl kromě toho sešit, do něhož zapisoval si tatarská slova s ruským překladem. Jsa jednou zvědav, nahlédl jsem do něho a uviděl jsem, že je to slovník všemožných nadávek a ohavných slov.

— Nač toho potřebujete? — tázal jsem se.

— Jak pak, — odvětil samolibě se ušklebuje: — někdy jdeš kolem takového zvířete a nevíš ani, co za tebou, za tvými zády hází.... Může se státi, že i nadávají! A nemůžeš je ani do karceru vsadit!

Ale to je všecko málo. Bezimjonných byl také básníkem a skládal zlé satiry na trestance a na soudruhy dozorce, psal udání ve verších, které ukazoval sobě nakloněnému Lučezarovu. Jednou měl za tou příčinou celou válku s dozorcem Pětuškovem. Bezimjonných napsal na něho satiru, která dobyla si v Šelajské věznici široké populárnosti a obsahovala následující kuplet:

Jako kostra suchá, daremná,
zpívá, zpívá beze slov,
a přezdívka příhodná,
lakonická: — Pětuškov.

Tento vražedný kuplet a zvláště jaksi nesrozumitelné slovo „lakonická" uzdály se býti Pětuškovu krvavou urážkou, jíž nebylo možno trpěti. Nastrojil se v parádní uniformu a vypravil se k udatnému štábnímu kapitánovi s ultimatem: buď on, Pětuškov nebo Bezimjonných, jeden nebo druhý musí jíti do výslužby. Lučezarov však uměl záležitost dáti žertovný obrat a vyhnouti se tak postavenému ultimatu. Měl neobyčejně veliké mínění o Bezimjonném.

— Je přihroublý, to je pravda, — odvětil obyčejně na všecka obviňování svého oblíbence: — ale to v podstatě neškodí. Takový od přírody měkký velitel jako já, je povinen míti kata-vykonavatele!

Nuže, proč všecky podkopy a zlé úmysly trestanců i samých dozorců proti Bezimjonnému byly po dlouhý čas marné. Držel se pevně, zahynul až tehdy, když ho Bůh zbavil rozumu a když dav se svésti nadáním veršovnickým, sepsal satiru na samého svého ochránce. Nepřátelé pospíšili si poslati ji na pravou adresu, a zlověstný básník div že nebyl ve dvacetičtyřech hodinách zbaven své hodnosti...

Druhý z dozorců neoblíbených u trestanců, Voronkov, byl docela ještě hošík, s chmýřím sotva vyrážejícím na rtech, hezounký, jako krásné děvčátko, avšak drzý a zkažený, jako nejposlednější vyhnanec. Moc ho patrně opojila. Při prohlídkách u vrat trestnice při denních vycházkách do práce, býval zvláště drzý a cynický. Vyhýbaje se dlouho „cvrlíkat" se mnou, dle trestanecké mluvy, a přeje si zároveň učinit i mně nepříjemnost, omezoval svou prohlídku vůči mně na to, že šel kolem mne a jaksi zvláště náhle pleskl mne dlaní po čepici; nikdy nezapomněl tak učiniti. Ostatně, Voronkov byl strašný zbabělec, a když potkal se u trestance s vážným odporem, tu stáhl ihned ohon jako zajíc a snesl časem tak ostré odpovědi, ba i přímo nadávky, kterých by ne každý byl strpěl ze španky.

Vědomí bezpráví a nedostatku soudu ve vyhnanství, pociťovalo se v Šelajské věznici na každém kroku a ve všech malichernostech života. Lučezarovu se na příklad nelíbilo, aby trestnice jeho správě svěřená vykazovala přes příliš nemocných a piják felčar, který přicházel do věznice jen proto, aby si vypil nebo odnesl z lékárny lahvičku lihu, přesně plnil jeho přání: neměl nikdy v lazaretě více než polovinu postelí zabráno, a když se ukázalo býti nemožným nepřijati někoho z nově onemocnělých trestanců, tu musil závazně propouštěn býti jeden ze starých nemocných, ať byl jakkoliv sláb. Kromě toho se chrabrému štábnímu kapitánovi nelíbilo, aby v Šelajské trestnici byli slabí trestanci, nezpůsobí k těžkým tělesným pracím.

— Moje věznice je pracovná věznice, — prohlásil — a ne chorobinec. Nemohu za to, že mi posílají starce, nemocné a mrzáky. Nechci žádné chorobné proto uznávati. Všichni bez rozdílu musejí se dostavovati do práce a ne ležeti v lazaretě!

A skutečně uměl i stařečkům vetchostí klesajícím chytře nalézti nějaké zaměstnání a vynalézti pracovní úkol. Měl při tom již předem mínění a často nejvýš nesprávné mínění, jakoby práce starostů komor, parášníkův a ostatních „poklízečů" byly ty nejlehčí práce, které nejlépe se hodí pro chorobné a proto k nim určoval starce a sesláblé. Zatím však tyto povinnosti byly jedny z nejtěžších a nejnamáhavějších. Starostové a parášníci byli povinni dvakrát za týden umývati stoly, lavice, pryčny a podlahy, museli při tom s hadrem v ruce lézti po kolenách, protože smetáky byly z jakési příčiny přísně zapovězeny. Komory musely se lesknouti jako sklo. Starostové byli povinni denně škrábati v kuchyni brambory a když nebylo ve věznici trestanců, voziti také dříví a vodu. V létě bylo jejich funkcí sázeti a zalévati zelí v zelinářských zahradách. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 15. listopadu 1903. Číslo 45.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

CAVEANT CONSULES . . .

A národ odevzdal svůj osud v naše ruce.
Přec důvěru tu nelze sklamati!
Ó, v sněmovnách se časem řeční prudce,
však časem nutno klidně dřímati.

Pak účty o své činnosti a dílu
v národa ruce složili jsme zas.
Z nás každý stejně, v jiném jen dí stylu:
Kéž vezme vládu, Němce v peklo ďas!

A národ spokojeně zástupce své chválí.
Jen někdy potupí nás zrádce prokletý.
— Zas přijde čas, by v sněmovnách jsme spali
a tučné brali diéty . . .

NÁŠ LID JE SKÁLOU.

Náš lid je skálou, o niž vše se láme
i zhoubný úmysl a čin.
A o tu sílu my se opíráme
— tak děl kdys kterýs velký vlasti syn.

Zřím na vás staré, roztrhané chaty
ve kraji horském, zapadlém.
A tážu se, od střechy až do paty
jaké jste asi síly zrcadlem?

A ve vsi bídné poníženě žijí,
kdo svým zvát mohou čtvero chudých stěn.
A brzo mnohý z nich už opustí ji,
až chalupa mu přijde na buben.

Z bramborů jistě síla nevyrůstá.
Těch aspoň dost a blaze je.
Bramborů plný žaludek je zhusta.
— Jen kořalka když nitro zahřeje!

Největší důkaz velké síly máme
a do očí nám padne nejvíce:
Pan berní hravě chabý odpor zláme
té tvrdohlavé české palice.

Náš lid je skálou, o niž vše se láme
i zhoubný úmysl a čin.
A o tu sílu my se opíráme — — —
Krásného mnoho, pravdy ani stín.

UMŘEŠ. (Z EPIŠTOL PŘÍTELI.)

A přijde-li to hladce vše a lehce
nu, proč se bát?
Tak vžili jsme se vlastní do suggesce
že těžko umírat . . .

Vždyť květy dávno oprchaly
a zvadly též.
Když sny a touhy všecky zmíraly,
ty sám zde zůstat chceš?

Vím, působí to trochu trapně sice:
pryč odejít.
A umřeš. Nelze žádat více,
víc nelze naplnit . . .

MARNĚ. (Z EPIŠTOL PŘÍTELI.)

Snad vposled maně v ruce svoje schýlíš bradu.
A smutek do očí ti pohlédne.
I dávné vzpomínky ti budou na závadu,
i přízrak noci, jas a slunce dne.

A líto bude ti, že člověk všecko ztratí
v zápase marném s silou života.
— Oh, loď tvých mladých snů se z dálky nenavrátí
a na mělčinách brzo ztroskotá.

A dny jsou stejně fádní tak jak noci.
A každý den tě v novém trudu zhlédˇ.
Tys byl tu sám a hasneš bez pomoci,
a maně obracíš se v dálku zpět.

Ač vzpomínky tvé jsou ti na závadu
a nejraděj bys přes ně přešel v dál.
— Vím, růže zhynuly v tvém opuštěném sadu,
pel duše tvé ti dávno osud vzal . . .

PO STAROMĚSTSKÉ POPRAVĚ.

LÍČÍ A. DENIS.

(Pokračování.)

— *Jan Jessenius* byl slavný lékař a jest uznáván za jednoho ze zakladatelů vědy anatomické; pro svou výmluvnost a vážnost, ze které se těšil, stal se vyslancem povstání; byl odsouzen, aby mu jazyk za živa byl uřezán, dříve než bude sťat a čtvrcen. „Přebolestno," pravil, „že katem má býti zničen tento jazyk, který častokrát před císařem, králi a knížaty s velikou pochvalou a platností mluvíval; ale konec konců co na tom? Den přece nastane, kdy Ferdinand odpyká za ukrutnost svou a kdy zvítězí věc boží." Dvacet sedm osob bylo popraveno; prokurator *Martin Fruvein z Podolí* asi ze strachu, aby mukami nebylo na něm vymáháno nové vyznání, vrhl se se střechy Bílé věže do zámeckých příkopů a zabil se (7. června). V tento den kvílení a zármutku zdálo se, že vítězové chtějí popraviti samy Čechy, a jejich nelítostná msta skláťa všecky, kdo svým rodem, svou převahou duševní a mravní, svými službami politickými nebo prostě svým jménem a jměním byli přirozenými vůdci národa, strážci jeho tradicí a obránci jeho privilegií. Poprava vykonána od jednoho a téhož kata ve čtyřech hodinách; hlavy dvanácti nejpřednějších odsouzenců byly vystaveny v železných krabuších na Staroměstské věži mostecké až do dne, kdy vojsko saské r. 1631. opanovalo Prahu a dopřálo obětem počestného pohřbu v chrámě Týnském.

Druhého dne kat pokračoval ve svém díle: Mikuláš Diviš, přední servus, za jazyk k šibenici hřebem přibit a celé dvě hodiny tak držán, některé osoby, kterých soud neodvážil se odsouditi na smrt, mrskány; osmnáct osob bylo pokutováno různými tresty, z nichž doživotní vězení bylo nejčastější. Komise přenesla se na Moravu, aby zde pokračovala ve svém díle krvavém, ale markrabství súčastnilo se povstání teprve pozdě a jen podřízeně, a nikdo z vůdců nepožíval vážnosti tak pevně založené, aby jeho odstranění bylo nevyhnutelné; *Karel starší ze Žerotína*, spíše vážený než oblíbený u svých souvěrců, nebyl nebezpečný a proti chtivosti, jiz rozněcovalo jeho bohatství, byl chráněn nezvratnou věrností, kterou zachoval proti Ferdinandovi II.; nad to horečka, vzbuzená vítězstvím Bělohorským, klesala, a obavy možného odporu zmizely úplně: rozsudky smrti, prohlášené v Brně, byly změněny v jiné: jedinou obětí byl plukovník vojska moravského Bedřich z Tiefenbachu, který byv zrádně zajat ve Švýcařích, byl popraven v Inšpruku (26. května 1622).

Konfiskace, nařízené komisí soudní, představovaly již značnou sumu.*) Lakota vítězů byla tím navnazena, však ne nasycena. Jakkoli přílišné a příhanné byly předcházející rozsudky, bylo aspoň lze je omluviti: většina osob, jež takto byly ztrestány, byly přímo zapleteny v události, byly vinny aspoň slabostí; přísnost panovníkova byla nelítostná, a dnes bouří se v nás cit, když zvídáme, jak císař v Mariazellu prosil Pannu Marii, aby osvítila nešťastníky, které trestal tak krutě: aspoň možná tvrditi, že v zemi, kdež od století řádilo bezvládí, bylo třeba připomenouti nepokojné šlechtě, že beztrestně nehraje se s blahobytem a pokojem země. Naopak pro činy následující, jež vedly k oloupení aspoň dvou třetin majetníků českých, marně hledáme záminky neb omluvy. V dějinách nenalezneme příkladu barbarství tak sveřepého a zároveň tak nesmyslného, a zodpovědnost viníků ještě se stěžuje tím, že bylo dlouho rozvažováno a po nekonečnou řadu let provozováno, aniž zkáza, jež hromadila se vůkol nich, kdy otřásla jejich lhostejností, aniž srdce jejich zachvělo se kdy při hrozném nářku, jenž vznášel se k nebesům.

Ohledu nebylo více potřeba; vítězství katolicismu bylo vždy zřejmější a požadavky fanatiků rostly s jejich silou. Mansfeld, přinucen byv opustiti Horní Falc, držel se stěží nad Rýnem proti Tillymu a Cordovovi; po smrti Filipa III. hrabě Olivares politiku španělskou vedl s větší rázností; Řehoř XV. (v únoru 1621) ochotně následoval rad svého synovce Ludovicia, stoupence rozhodné offensivy. Odevšad naléháno na císaře, aby neztrácel příležitosti, již mu dává Prozřetelnost: chvíle prý je příznivá, aby dokonána byla zkáza kacířstva. V měsíci září 1621 Ferdinand II. po dlouhém váhání slíbil tajně Maxmilianovi, že mu postoupí důstojenství kurfiřtské Bedřicha V., čím naznačeno, že se rozhodl a jest odhodlán nedbati více nedůtklivosti stran mírných, jako Braniborska a Saska. Veliké bylo pokušení zničiti navždy

*) Skála (V, 66) páčí na 5,278.996 nebo 5,374.449 kop míšenských cenu statků takto zabavených osobám odsouzeným pro nestání, povstalcům zemřelým za války, nebo těm, kteří byli odsouzeni od mimořádného soudu. Kopa míšenská byla v ceně o něco větší než zlatý. Bylo tu 115 panství, z nichž některá ceněna byla na více než million, 93 domů, hodnoty všelikého způsobu. Bílek srovnávaje cenu odhadnutou se skutečnou cenou některých těchto panství, myslí, že statky zabavené za těchto prvních měsíců stály by dnes 80 až 100 millionů zlatých. (Dějiny konfiskací I, str. XLII). Připomínám jednou pro vždy, že je mnoho nejistého v těchto číslech, jež nečiní nároků na přesnost mathematickou. Jsou však přece potřebny, abychom si učinili přibližnou představu o neobyčejném převratu jmění za této doby.

Čechy, když byly takto bez pomoci, bez ochránce; chvástavost některých vyhnanců, kteří z hlouposti neb z chlubnosti ukazovali směšné naděje, přispěla snad také poněkud k tomu, že ve Vídni usnadněn byl úspěch fanatiků a násilníků. Buď jak buď, v posledních měsících r. 1621 plány protireformace katolické vyslovují se jasně a obšírně, první poměrně mírné rady některých rádců císařových jsou pominuty jako nesmělé a nedostatečné; na příště neběží o to, aby ponenáhlu připravena byla zkáza protestantismu, ale o to, aby byl vyhuben v několika letech.

První myšlenka taková přišla zvenčí. Čechové, i nejhorlivější, znali příliš dobře situaci, aby sami od sebe se pouštěli v podobné dobrodružství, vyjímaje snad ty, kteří byli pod bezprostředním vedením jesuitů, nebo kteří mstili osobní křivdu, jako Slavata a Martinic. Druzí, byť měli tutéž touhu, v prvním okamžiku nepokládali ani za možné dosáhnouti cíle jedním rázem. Sám arcibiskup *Jan Lohelius* myslil z počátku jen na postupnou restauraci. Ze stavu docela nízkého povznesl se svou věrou, zbožností a vroucí horlivostí; jeden z prvních organisoval zápas proti šíření kacířstva, ale překročil sedmdesátý rok věku svého a posledními zkouškami byla oslabena jeho odvaha; především lépe než kdo jiný znal překážky nepřekonatelné, jež na odpor se stavěly bezprostřednímu povznesení katolicismu. Mimo Plzeň a Budějovice všecka města královská náležela protestantům; sotva desítina panstva zůstala věrna církvi; v Praze katolíků nebylo více než 2.000, skoro vesměs cizinci. Povstání tak krátké postačilo, aby sřítilo se, co zůstávalo z budovy církevní, uměle udržované korunou; kláštery pobořené a z velké části již opuštěné, dokona se vyprazdňovaly; takový byl nedostatek kněží, že když Liechtenstein navrhl, aby správa far svěřila se utraquistům, kteří by odpřisahali bludů svých a slíbili své manželky míti za kuchařky, Lohelius mínil, že lze přijmouti tento chytrácký prostředek. Kolem něho však skupina horlivější kormoutila se jeho bázlivostí, opat Strahovský *Kašpar z Questenberka,* kanovník *Jan Ctibor Kotva z Freyfeldu* a zvláště *Jan Arnošt Platteis z Plattensteina*;*) Platteis, syn odpadlíka lutherského, dlouho pobyl v Římě, a jako kardinál Dietrichstein hluboko vštípil si nauky nesmířlivé: když uvězněn byl od direktorů moravských a propuštěn teprve za výplatu 10.000 zl., mstivostí jeho roznícena byla víra jeho, jinak velmi upřímná.

Na officiální náčelníky kněžstva doléhali všickni řeholníci, kteří pomstíti chtěli některou křivdu nebo dobýti zpět některého zboží, a jichž stížnosti docházely až k císaři prostřednictvím jeho zpovědníků, jesuitů, nejprve *Becana,* později *Lamormaina.* Řeholníci opět usadili se jakž takž ve starých svých domech, ujali se opět kostelů, jim dříve odňatých, pracovali o obnovu lesku bohoslužby katolické. Kathedrála, která byla znesvěcena od kalvinistů, slavnostně očistěna, rozmetány kosti kazatelů a pánů kacířských, kteří tu byli pochováni, a nahrazeny svatými ostatky, několika vlasy Panny Marie, chrastím hořícího keře Mojžíšova, ubrusem Ježíše Krista, kameny vrženými po sv. Štěpánu. Na Zelený čtvrtek slavné processí šlo městem Prahou, kapucíni až do krve mrskali obnažená svá ramena. Liechtenstein ponenáhlu strhován proudem, nařídil zabrání tří předních kostelů pražských; za dojmu, způsobeného popravami, kazatelé jati byli strachem; na dvě stě jich opustilo prý fary, druzí dožadovali se zakročení Jana Jiřího, kurfiřta Saského. Celkem výsledek všech těch opatření byl skrovný: jesuité, kteří byli velmi činni, kázali na poušti a obrátili jen některé bázlivce, kteří často jim hned zase unikali, když byli špatně odměněni za své odpadlictví. Pro nedostatek plánu obecného a rozhodnosti nemohlo se z místa. Vše změnilo se příchodem nuncia papežského *Caraffy.*

Papež Řehoř XV., nebo správněji synovec jeho Ludovico Ludovisio, přál velice jesuitům; právě toho času byl za blahoslaveného prohlášen František Xaverský a založena propaganda; kostel sv. Ignacia v Římě byl z velké části vystavěn nákladem Ludovisia. Papež a jeho rádce oceňovali horlivost řádu a zároveň s ním byli přesvědčeni, že „třeba obraceti všecky myšlenky své k nejlepšímu prostředku, aby použilo se šťastného obratu v situaci." Čas není k ústupkům neb oklikám: kacíři pojali záměr ďábelský, zahubiti dům rakouský, aby vnikli potom do Italie a pustošili tuto zemi nejkrásnější na světě; Prozřetelnost nedopustila, aby se provedly tyto ohavné záměry; chceme-li se odvděčiti za milost její a zasloužiti si lásky její, dlužno zachovati říši v rukou katolických, a zabezpečiti církev římskou proti všelikému obratu štěstí; zajisté jest nepříjemno, že kurfiřt Saský propůjčil Slezanům podmínky příliš příznivé, aspoň nepřekážejí v přísném zakročování proti kalvinistům; v Uhřích papež naopak by nerad viděl, kdyby povolila se i konfesse augšpurská, ačkoliv tato nejméně se vzdaluje od učení římského.

(Pokračování.)

---

* Mimo J. Ctibora Kotvu, rodáka plzeňského, všickni druzí náčelníci strany katolické v Čechách byli rodem Němci. **Lohelius** byl rodák chebský, **Kvestenberk** potomek rodiny rýnsko-kolínské, **Platteis** z rodiny původu saského.

KOUZLO OSOBNOSTI.

NAPSALA SOŇA KOVALEVSKÁ.*)

Pan Lewes s George Elliotovou již mne očekávali a přívětivě mi vyšli vstříc. Musím se přiznati, že při prvním pohledu na George Elliotovou zmocnila se mne nejasná, zoufalá naděje, že se mýlím, že to není ona, ale někdo jiný; tak zdála se mi starou, nehezkou a především tak málo podobnou obrazu, který jsem si ve své fantasii o ní učinila. Neviděla jsem nikdy před tím její podobizny; pan R. vypravěje mi o ní, pronesl se sice, že není ovšem nikterak krásná, že však má velmi krásné oči a vlasy a že je vůbec neobyčejně sympatická. Nepozorovaně pro mne samu vytvořil se v mé obrazotvornosti velice určitý relief ideální George Elliotové.. Ale běda, nyní pojednou se ukázalo, že obraz ten nikterak se nepodobá skutečnosti. Nevelká, suchoučká postavička s nepoměrně velikou, těžkou hlavou, ústa s ohromnými vystupujícími „anglickými" zuby, nos, třebaže pravidelné, krásné linie, přece jen příliš massivní pro ženskou tvář, jakýsi staromodní, zvláštní účes, černé šaty z lehké, poloprůsvitné látky, v nichž jen ostřeji ještě vystupovala suchost a kostnatost šije a chorobně zažloutlá pleť obličeje, — hle, co v prvním okamžiku jsem si uvědomila.

Nevzpamatovala jsem se ještě ze svého zaražení, když George Elliotová ke mně přistoupila a svým měkkým, podivuhodným, sametovým hlasem mne oslovila. První zvuky tohoto hlasu okamžitě mne smířily se skutečností a vrátily mi moji George Elliotovou, tu, která žila v mé obraznosti. Nikdy v životě neslyšela jsem měkčího, lichotivějšího, „čarovnějšího" hlasu. Pokaždé, když čtu známá slova Othellova o hlase Desdemonině, bezděky si vždy připomenu hlas George Elliotové.

Usadila mne na malou pohovku vedle sebe a ihned zcela přirozeně jsme se rozhovořily, tak upřímně a prostě, jako bychom se dávno znaly. Nemohu si v tomto okamžiku již vzpomenouti, o čem jsme vlastně při tomto prvním svém setkání mluvily; nemohu říci, bylo-li v tom, co pronesla, něco velice učeného nebo origenialního, ale vím, že neuplynulo ještě ani půl hodiny a já již úplně se poddala jejímu kouzlu, cítila jsem, že ji mám úžasně ráda a že opravdová George Elliotová desetkráte je lepší a krásnější mé vybásněné. Nejsem skutečně s to, abych popsala a vysvětlila, v čem vlastně spočívalo to zvláštní nepopíratelné kouzlo, jemuž mimovolně podléhal každý, kdo se jí jen přiblížil. Mám za zhola nemožné objasniti to člověku, jenž sám něčeho podobného nezakusil; ale jistě každý, kdo jen poněkud blíže znal George Elliotovou, má slova potvrdí.

Turgeněv, který, jak známo, byl velikým ctitelem a znalcem ženské krásy, mluvě se mnou jednou o George Elliotové, vyjádřil se o ní takto: „Vím, že jest ošklivá, ale když jsem s ní, nevidím toho." Připojil rovněž, že ona první jej přesvědčila o tom, že možno šíleně se zamilovati do ženy nepopíratelně nehezké.

Co mne se týká, pokaždé stejně jsem byla překvapena jejím vzezřením, setkávajíc se s ní po delší přestávce, a v duchu jsem si říkala: „Ne, je opravdu velmi nehezká!" Leč neuplynulo ani půl hodiny a již jsem se divila sobě samé, jak jsem ji jen kdy mohla nalézati ošklivou.

Všichni, kdo znali George Elliotovou, vzpomínají zajisté zvláštního půvabu, zvláštní rozkoše, již pociťovali hovoříce s ní. A přece velmi zřídka jsem zaslechla, aby byl někdo připomenul něco zvláště hlubokého, originalního nebo duchaplného z toho, co kdy řekla. Tak zvaných bons mots nikdy nepronášela, vypravovatelkou byla špatnou a na společenském hovoru také malý brala podíl zřídka se ho súčastňujíc. Za to byla, abych tak řekla, pravou mistryní, jednalo-li se o to, aby jiný se rozhovořil; nejen že v letu zachycovala a uhodla myšlénky osoby, s níž mluvila, ale téměř jí je našeptávala, jakoby nepozorovaně řídila postup její mysli. „Necítím se nikdy tak duchaplným a hlubokým, jako když hovořím s George Elliotovou," — řekl mi jednou společný náš přítel a musím se přiznati, že sama nejednou téhož jsem zakusila. Možno, že právě v tomto pocitu nestísněné mysli a spokojenosti s vlastním já, jež nevědomky probouzela v duši svého společníka, spočívalo hlavní tajemství jejího kouzla.

*) Znamenitá Soňa Kovalevská navštívila v letech 70. Londýn. Bylo to v době, kdy se začala připravovat teprve sice na dráhu profesorky matematiky, ale měla již zvučné jméno literárními pracemi. V Londýně navštěvovala slavnou spisovatelku George Elliotovou a v roce 1886 napsala vzpomínky na tehdejší chvíle. Vzpomínky na G. Elliotovou vycházejí právě v českém překladě Emy Zemanové v Ženském Světě. Místo, jež otiskujeme, je uměleckým kouskem. Málokterý umělec, beletrista dovedl by tak vystihnouti svého hrdinu.

O REFORMĚ KONCERTNÍ SÍNĚ.

(DOPIS.)

Téměř úplných deset let vedená diskuse o úpravě koncertního sálu přináší konečně reálný výsledek: krytý orkestr a stlumení světel v koncertní síni.

Horlivý průkopník hudební secese prof. Wolfrum svolal v právě uplynulých dnech (24.—26. října) do Heidelberku sjezd vynikajících hudebníků a kritiků německých, jenž se měl vysloviti o jeho pokusech reformních. Za nových podmínek předneseny

za řízení Rich. Strausse mimo vlastní symfonickou báseň Tod und Verklärung a nejnovější jeho výtvor orkestrální balladu „Taillefer" dle ballady Uhlandovy, Lisztova: Dante-Symfonie a Hexenlied od Wildenbrucha s melodramatickou hudbou Maxe Schillinga. A výsledek byl překvapující. Nebude nezajímavo seznámiti čtenáře se způsobem, jakým prof. Wolfrum řeší problém moderní síně koncertní. Podium rozděleno jest ve 4 stejně veliké dílce, jež pomocí zvláštního mechanismu lze jednotlivě zvýšiti neb snížiti. Z předu uzavřeno je t. zv. stěnou ozvučnou, čímž zároveň odděleno od prostory pro posluchače. Neužije-li se přenosné stěny ozvučné a postaví-li se všecky 4 části na normální úroveň sálu, vzniká staré známé podium, jež se jeví jako prodloužení podlahy sálu. Pro tuto možnost kombinace lze dirigentu jednotlivé skupiny nástrojové postaviti do takové výšky nebo hloubky, jaká zamýšlenému zvukovému effektu nejlépe se hodí. Seskupí-li ku př. žesťové nástroje na jeden oddíl a vyžaduje-li dílo plného lesku žesťových nástrojů, dá jednoduše tento oddíl zvýšiti a přes ostatní nástroje víří zvukové vlny žesťů narážející na ozvučnou stěnu, jež pak jich nadbytek zmírňuje a dusí. Naopak je možno opět původní zvukový účin jistých nástrojů změniti, seslabiti ponořením jich do hlubiny. Nelze si ani představiti množství odstínů tímto jednoduchým zařízením dosažitelných. Úloha dirigentova jest ovšem reformou do jisté míry stížena: neboť musí mnohem pečlivěji prostudovati partituru po stránce dynamické a obzvláště jemně odvážiti zvukový effekt jednotlivých skupin nástrojových. V odměnu za to stává se však orkestr skutečným jeho nástrojem.

Toť jedna stránka reformy: zdokonalení reprodukce. Další úlohou bylo, poskytnouti posluchači ničím vnějším nerušený požitek díla reprodukovaného. Úkol ten z části již řeší ozvučná stěna — kryje orkestr a posluchač není rušen pohyby hudebníků a dirigentovými, ne vždy právě estetickými. Stažením světel v síni pro posluchače dosahuje posledního účelu — náladovosti. Bude to as dlouho trvati, než naše spanilé dámy si uvyknou na to, že mají v koncertní síni býti po tmě. Zábava jejich: pozorování — klobouků a toilet bohužel odpadne. Myslím však, že odpor jejich nebude tak veliký, slíbí-li se jim foyer a 10—15minutová pausa.

Reformní návrhy Wolfrumovy jsou vlastně pouhým vyvrcholením Wagnerova principu o krytém orkestru. Na význam jich umělecký jsem poukázal; že mají též veliký význam výchovný, nikdo nepopře. Vždyť nám nemůže škoditi, když konečně jednou se naučíme poslouchati ušima.

Berlín. V. H. Talich.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Tómovy boty.

(Z anglické čítánky.)

Jednou, když ještě víly a kouzelníci chodili mezi lidmi, žil člověk, jménem Smith. Žil se svou manželkou v malé vesničce na pokraji hlubokého lesa. Ale nebyli šťastni a spokojeni. Jejich synáček Tóma byl takový svéhlavec, že si s ním nevěděli rady. Nikdo ho nedonutil, aby něco udělal, když se mu nechtělo, i kdyby tím rodičům mohl způsobit radost. Čím byl starši, tím více divočel, až byl ve dvanácti letech postrachem celé osady.

Co s hochem? Otec marně si lámal hlavu. Chlapec byl čiperný a statný, a lidé říkali, že přece snad není naprosto zkažený.

V té vsi žil starý švec, podivín, jehož se všecky děti bály. Když svýma jiskrnýma, ostrýma očima se na někoho podíval, zdálo se, jako by ho chtěl proniknouti skrz na skrz. Vypravovali o něm, že je čarodějník, ale nebylo případu, aby byl komu ublížil. Odcházíval někdy do lesa a vraceje se, přinášíval s sebou pytel naplněný kouzelnými botami. Ty jeho boty vydržely déle než všecky ostatní, ale za takových okolností nikomu nebylv vhod. Nedůvěřovali jim poněkud.

Přihodilo se jednou, že Tóma potkal chlapce, který měl pěkné, skoro úplně nové boty. S netajenou závistí a zlobou dal mu na jevo, že by chtěl míti také takové.

„Kdybych byl tebou, Tómo", řekl mu chlapec, „šel bych k tomu starému ševci. On ti udělá boty zadarmo."

„Dobrá, půjdu", pravil Tóma. „A půjdu ještě dnes."

„Ale dej si pozor raději! Možná, že ti dá nějaké kouzelné boty."

„Ó, já se těch jeho kouzelných nebojím", řekl Tóma. „Uvidíš, že si je přinesu."

A šel k ševci.

Ševcovo obydlí stálo na pustém, vzdáleném místě, na úpatí hory poblíž lesa. Zatím se setmělo a s vrcholku hory zahoukala sova: „Hú, hú, hú." Její houkání ozvalo se tak neočekávaně a znělo tak podivně, že se Tóma ulekl a otřásl. Ale šel přece dál, až došel ke dveřím. Měl by zaklepat, nebo se vrátit? uvažoval. Konečně zaťukal mírně na dvéře. Nikdo se neobjevil. Zaťukal tedy po druhé, silněji. Zase nic. Tómu přešla již trpělivost i jal se bušiti na dvéře vší silou.

„Kdo to?" zahřměl drsný hlas, jakoby se ozýval se všech stran.

„Tóma Smith", odpověděl ihned chlapec. Cítil poněkud strach, ale protože se nechtěl vrátiti bez bot, dodal si mysli.

„Ha, ha", smál se švec, „to jsi ty, Tómo, opravdu?" a zase se smál, a skálv a les a sova jakoby se smály s ním.

„Ano, já jsem to", řekl Tóma, nabývaje odvahy.

„Co tu chceš?“ zvolal stařec.

A Tóma odpověděl:

„Potřebuji nějakých bot“.

„Ha, ha, opravdu?“ řekl švec otevíraje zvolna dvéře. „Možná, že se ti nebudou líbit, až je budeš mít. Mé boty nejsou jako ty obyčejné boty. Obuješ je jednou, a s nohy jich nedostaneš!“

Ale Tóma nebyl z těch, kteří se dají tak beze všeho odbýt. Byl velice umíněný hoch. Přišel si pro boty a byl přesvědčen, že je dostane.

„A což kdybych ti dal tak těžké boty, že bys v nich ani nohy nepozdvihnul od země?“ řekl stařec.

„Vezmu boty, i kdyby byly takové“, pravil Tóma.

„A což, kdyby s tebou uletěly?“

„Na tom nezáleží, jen mi je dejte!“

„Oho! Ani z toho si nic neděláš? Ne? Nuže, pojď se mnou.“

Tóma vešel do světnice a chtěl se zouti, aby mu švec vzal míru.

„Toho není třeba“, řekl stařec přísně. „Změřím toliko tvou hlavu a oči, nikoliv nohy“.

„Hlavu a oči!“ zvolal Tóma překvapen. „Jak můžete tak měřiti?“

„Na tom nezáleží chlapče“, zněla odpověď. „Mé boty musejí se hoditi jak tvým nohám tak i tvé povaze.“

Na to posunul švec před Tómu stoličku a ostře se na něho podíval, jakoby chtěl čísti jeho nejtajnější myšlenky.

„Nuže mám tu pro tebe jeden pár“, řekl. Tóma usedl a tiše čekal, až mu švec boty přinese. Ale jak se podivil, když švec klidně zasedl a začal večeřeti. Čekání Tómu brzy omrzelo i řekl: „Já jsem myslil, že mi chcete dáti boty ještě dnes?“

„Ovšem“, obrátil se švec zhurta na Tómu, „kdybys byl býval místo na mne hleděl na své nohy, byl bys dávno své boty už viděl.“

Chlapec se podíval a hle! jaké to pěkné boty na jeho nohou, jakoby zhotoveny byly pro nějakého prince! Tóma s nemalým úžasem dívá se na ševce a zase na boty. Avšak stařec nepromluvil již k němu ani slova. Tóma tedy vstal, dal ‚dobrounoc‘! a šel domů. Rozumí se, že se domníval, že si každý povšimne jeho nových bot; ale podivno, nevšimnul si jich nikdo.

Otec i matka spíše se divili, že je Tóma dnes tak tichý při večeři. Když přišel čas spát, rozšněroval Tóma boty a to nikoli bez obavy, podaří-li se mu zouti je čili nic. Na štěstí však zul je obě. A když se na ně podíval, zdálo se mu — a kdo by se byl také nedivil! — že ty boty od starých pranic se neliší.

„Kouzelné boty, opravdu!“ řekl si. „Kdo by tomu věřil?“ Nicméně přece se jich jako každý poněkud bál.

Druhého dne si vzpomněl, že by měl zkusit proskočit se v nových botách. K nemalé radosti své se přesvědčil, že je možno přeskočiti v nich příkop na zahradě beze všech obtíží.

Ve škole však začaly svízele. Tómovi nechtělo se učiti úloze. Byl by šel raději hrát si s ostatními chlapci. Ale nastojte, nemohl se hnouti s místa. Zdálo se, jakoby jeho boty byly k podlaze přibity. Nadarmo škubal sebou a nadarmo se snažil zbaviti se jich. Boty držely jej pevně, a pokud se nenaučil úloze, nepustily ho.

Následujícího dne si umínil, že půjde do školy vůbec bez bot. Vstal velmi záhy a tiše se vykradl z ložnice a sešel dolů po schodech do světnice. „Teď jsem se jich zbavil“, myslil si. Než co to? Když vycházel ze dveří, boty za ním cupy, dupy burácejí po schodech z ložnice, jakoby to šel slon. Ubohý Tóma velice se poděsil, když se za sebe ohledl. Zdálo se mu, že nikterak se bot nezbaví. Zastavily se, když i on se stanul, a když šel dále, boty za ním. Vrátil se smuten do své ložnice a když otevřel dvéře, hle, boty stojí na témž místě, kde je byl včera večer svlékl. Kdo viděl jakživ takové boty!

Nešťastný hoch byl všecek zoufalý. „Rád bych věděl“, myslil si, „budu-li moci kdy dělat, co bych chtěl!“ a slzy řinuly se mu z očí.

Vtipná jeho hlava však dovedla využiti dobrých stránek nenapravitelných bot. Poznal záhy, že boty, kdykoli jednal správně, byly mu na prospěch, a tu býval pln radosti. Jenom tehdy ho znepokojovaly, když byl svéhlavý a chystal se provésti něco špatného.

Za nedlouho počal si i libovati ve svých kouzelných botách a nepokládal jich už za obtíž. Kde kdo ve vsi byl překvapen změnou, jaká se s hochem stala. Jeho rodiče i učitelé měli z něho radost, neboť byl daleko vlídnější a ochotnější, nežli kdy před tím býval.

A když dospěl, nebylo mu již třeba na boty mysliti. Jednal vždy řádně, aniž se dal zdržovati úvahami, je-li to příjemné čili nic.

Jednoho dne pak shledal, že starý švec právě tak nehlučně boty si odnesl, jako je kdysi byl daroval — že prý jich potřebuje zase jinam, pro jiného chlapce.

Přel. Lad. J. Živný.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

Při ustanovování starostů komor nikdy neprohlížel stařiky lékař, a proto stávalo se nezřídka, že známí sifilitikové a souchotináři umývali nám nádobí a dělili naše maso a chléb. Za parášníky ustanovováni bývali s počátku dobrovolníci, avšak později Lučezarov přestal se spravovati přáním nebo nepřáním trestanců přijímati tuto povinnost a začal ty, kteří se jí vzpírali, vsazovati do karceru. Brzo přišel jaksi ku přesvědčení, že práce ta jakoby byla schválně stvořena pro Tatary, k nimž počítal, podobně jako kobylka, bez rozdílu skutečné Tatary, Kavkazany a Sarty. Tato okolnost stala se původem smutné události, která skončila nejtragičtějším způsobem pro jednoho z trestanců a stala se pro celou věznici počátkem nové, ještě mračnější éry.

V Šelajské věznici byl jeden divný Lezginec (Čečenec) s hlavou již silně prokvetalou, který nejednou utekl již z vyhnanství a nejednou byl za to zmrzačen a zraněn kulemi a bodáky, člověk zcela patrně churavý a slabý. Jenom oči Šach-Lamasa, veliké, černé, hledící hrdě s hůry nad krásným orličím nosem, mluvily ještě o nezkrocené vniterní energii a plamenné nenávisti k nepřátelům-Urusům. K tělesné práci se málo hodil. U něho zastavil se jednou Lučezarov, když obcházeje při večerní prohlídce komory, dověděl se, že jeden z dřívějších parášníků ochuravěl a že leží v nemocnici.

— Tak tady toho starce ustanovte, — rozhodl ukazuje dozorcům na Šach-Lamasa: — však je to vlastní tatarská práce.

A s těmi slovy vystupoval vznešeně z komory. Šach-Lamas, když uslyšel od soudruhů, oč běží, oněměl s počátku od překvapení a hněvu, ale potom začal hlasitě křičeti:

— Ja — parašník! Tatarskej prác? Ja ukázal by ty Kavkaz tatarskej prác! Hned hlava pryč!

Mocí ho utišili a přemluvili, aby nezačínal výstup a aby se hlásil ráno rovněž nemocným. Tím způsobem skutečně se mu podařilo na čas vyhnouti se nepříjemné práci; ale minul den a dozorcové, pamětlivi příkazu velitelova, ustanovili neblahého Lezgince parášníkem. Tu Šach-Lamas rozhodně odepřel poslušnost. Po celý týden ho za to podrželi ve tmavém karceru, a když vyšel, veleli mu opět tahati kádě.

Když jsem onoho dne odcházel do dolu, byl jsem přesvědčen, že Šach-Lamas znova odepře a, přiznávám se, že jsem s jistou zvědavostí očekával, jak se rozuzlí tento zápas představených s umíněným Kavkazanem. Když jsem se vrátil z práce, uhodl jsem už ve vratech, že se ve věznici stalo něco neobyčejného. Prohlíželi nás s pečlivostí a hrubostí dávno zapomenutou; kotlíky a pytlíky všem neprodleně sebrány.

— Z čeho budeme pít čaj? — tázala se kobylka žalobně.

— Na erární čaj je erární nádobí, odvětil dozorce službu konající, — a vlastní čaj je zakázán.

— Jak to zakázán? Kdy? Za co?

— A, však se tam dovíte.

Jako déšť sypali se trestanci po vězeňském dvoře, pospíchajíce rychle do komor, aby se dověděli, co se stalo. Vběhnuvše do chodby, uviděli jsme, že jsou všecky dvéře opět zamčeny na zámek, jako za samého počátku přebývání v Šelajské trestnici. Dveřním kukátkem mého čísla vykukovala napuchlá tvář Tarbaganova, který patrně hořel netrpělivostí, pověděti mi veliké noviny; za ním ševelily se ryšavé kníry Gnusovy. Sotva že dozorce vpustil horníky do komory, oba chrlili potoky slov.

— Ale počkejte, čerti, souvisle vypravujte, co se stalo?

— Šestiokého div nezabili! — vybuchl Jaška.

— Nezabili, ale povyčastovali ho.

— No a?

— E, tak ti dám!

— Vypravujte souvisle, nepleťte to. A to táhnou, táhnou, zrovna jako mrtvého za . . . Vypravuj ty, Tarbagane.

— Šach-Lamas opět odepřel jíti k paráškám. Ohlásili to Šestiokému . . . Tu se objeví sám ve věznici: Co je to, praví, co? Neposlušnost, nepodrobení se vůli představených? A víš-li ty, co se dává za vzepření se práci? Tu, Čerkes v tu chvíli krájel si chléb na pryčnách, chtěl právě jísti. „Ja, praví, toto co vím!" — a jak se rozpřahuje! . . . Jenomže tu se kobylka mate, protože v tu chvíli v komoře nikoho více nebylo. Jední praví, že nožem hodil po Šestiokém, ale druzí — že — bochníkem chleba. Nožem je pravděpodobnější.

— Bochníkem!! — zasípal Gnus, přerušuje Tarbagana a z neobyčejného rozčilení ztratil docela hlas: — nožem nemohl, protože ho dozorcové uchopili za ruce.

— No, bude se ještě hádati, huhňa proklatý! — rozhněval se Tarbagan: — Zvonarenko to lépe ví. Byl v dílně, když se Šestioký vracel a viděl na vlastní oči, jak mu kus utrženého pláště poletovalo . . .

— Naposled mu ještě hlava poletovala, řeknete, ne? Propadněte se i se Zvonarenkem všichni. Sám Prokop Filipič mně vyprávěl — kdo to má lépe vědět? On prvý také chytl Čerkesa. Rozvzteklil se, praví, docela, jen násilím ho udrželi; nadával také rychle a do očí plival. Nu, za to mu dozorcové také

natřeli záda, tak mu dali — že už ani nevzlykl. A sám Šestioký, bratří moji, vytáhl revolver z kapsy a křičel: „Zabiju ho a ani se zodpovídati nebudu."

Uražený Tarbagan odešel na chvíli stranou a arenu obecné pozornosti úplně ovládl Gnus.

— I kováře, všecky čtyři, bratří moji, zavřeli — sípal.

— Jak to, kováře? Zač pak je?

— Ale ten nožík? Odkud se vzal ten nůž? Dozorci ihned určili, že je to práce některého z nich. Myslím, že dostanou nyní co proto.

— Ano, všichni nyní dostaneme co proto, — odvětil mračně Nikifor Burenkov: — již třeba jen, že nám kotle vzali . . .

— Vida babu! — okřikl ho Semenov: — místo aby plakal, že Šestiokému břicho nerozpárali, pláče o kotle. Co jsi ty? Trestanec? Šel jsi snad do vyhnanství jen čaj pít? Ne proto, že jsi formany přepadl? Ejhle ty poctivé, čert je česal . . . Kotel mu vzali — polekal se! . . .

Toto ostře vyjádřené mínění Semenova udalo pojednou ton naší komoře, a určilo, jak mají ostatní hleděti na čin Šach-Lamasa. Všichni vyslovovali v prvé chvíli soucit s ním a litovali, že se mu nezdařil jeho pokus. Tarbagan zatím ovládl znova obecnou pozornost a začal vypráběti o tom, čeho byl sám svědkem.

— Ihned, jak odvedli Čerkesa do karecu, zamkli všecky komory na zámek. Byl jsem v kuchyni — denní dozorce mne odtamtud vyštulcoval. Zavřeli a tu chvíli začali s prohlídkou. Všecko do nitky přebrali a přehrabali. Kotlíky, kdo měl koflíky porcelánové, všecko pobrali. Kde jaký zbytečný hadřík našli, jehličku, nitky, všecko, jako metlou vymetli. Několik kusů nožíčků také našli a vzali. Knížky Ivana Nikolajeviče, i Čičikova i Sobakeviče — všecky odvlékli! . . .

— Jakže, i knihy také? — vykřikl jsem, hluboce zarmoucen tím, že tak nedlouho trvaly naše blažené večery, plné takové poesie a oživení.

— Všecky do jedné. Jenom bible se nedotkli. Povídá se, že celou věznici ještě do okovů zakují.

— Coo?

— I ne, tahám vás za nos.

Všichni mimoděk svěsili hlavy.

— Ach, ty studená Šelaji! — pronesl opět Nikifor: maličkou tužku jsem měl ve štěrbině, i tu vytáhli. Překážela jim, myslím!

— Báli se, že bys Šestiokému oči vypíchl, — zavtipkoval někdo.

— Nikoliv, že bys napsal rodičům lístek na onen svět.

Začali jsme si prohlížeti a vybírati svoje podestýlky a věci, nepořádně na jednu hromadu naházené a spěchali se přesvědčiti, co se komu ztratilo a co zůstalo netknuto. Běda! spustošení bylo úplné... Malachov, vracející se k večeru z dílny, přinesl novou neutěšenou zvěsť: zamýšlejí komory nově obsaditi! . . . Skutečně bylo strašně nepříjemno, když zvykl jsi sobě během několika měsíců lidem i stěnám a pryčnám, octnouti se nenadále na novém místě, vedle nových, často téměř neznámých sousedů, s nimiž se musíš teprve shodovati a zvykati jim.

— No, to se nyní i volný sbor na nás zasměje, — přiléval Malachov oleje do ohně a vyklepával v zamyšlení svou dýmku o pryčny.

Sám očekával brzký východ na svobodu a v hlase jeho bylo slyšeti trochu zlosti. Zlost pociťovali beze vší pochyby i mnozí jiní trestanci (na volný sbor čekali také Gandorin, Tarbagan a Pestrov) a jistě by se byla prodrala na povrch, kdyby nebylo strachu před Semenovem: všichni viděli dobře jeho žhavý pohled, plný posměchu, z pryčen na ně upřený, a — mlčeli. Jenom Gandorin těžce vzdychal a šeptal nějakou modlitbu.

Na večerní prohlídku trestanci vyšli toho dne s mimoděčným chvěním a husí kůží po celém těle. Byli přesvědčeni, že přijdou ještě nějaké nové nepříjemnosti. Očekávali samého Lučezarova... A on skutečně přišel, obklopen obvyklou pompou a vznešeností. Avšak vítězoslavněji než kdykoliv jindy vlál s jeho ramen plášť a výšila se na hlavě jeho bílá papacha. Tvář byla purpurově červená a hrozivě visely dlouhé ryšavé kníry. Čapky nenařídil dáti na hlavu, a když po modlitbě zatajili všichni dech a dvorem rozložilo se mrtvé ticho, stál dlouho mlčky a zvolna přehlížel oholený zástup trestaneckých hlav.

— Tak tedy! — začal konečně obvyklými vstupnými slovy řeč a srdce se všem zachvěla: — Jedním z takových umělců, jakými jste vy, byl na mne učiněn drzý útok. Ten umělec patrně nevěděl, že nejsem jedním ze zbabělců a že chodím pořád ozbrojen, hotov jsa zastřeliti každého, kdo pokusí se mne uraziti. On si odnese, rozumí se, zasloužený trest; ale i vy všichni . . . ano, všichni! — všichni jste v mých očích zodpovědni za jeho čin. A především je zodpověden starosta té komory, v níž žil. Jemu nemohlo být neznámo, že se v komoře nalézá nůž, zákonem zapovězený a rovněž i to, že onen umělec je schopen toho, nač se odvážil. Za to je zodpovědna i celá komora čís. 7. Proto prohlašuji tuto komoru za uvězněnu na jeden měsíc, to jest za zbavenu na tu dobu tabáku, čaje a procházek a rovněž zakovánu v náruční i nánožní okovy; starostu odsuzuji kromě toho na týden do temného karceru. To je, co týče se komory čísla 7. (Pokrač.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 22. listopadu 1903. Číslo 46.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

Z TREN

JANA KOCHANOWSKÉHO: NAD DCERUŠKOU VORŠILKOU.

Zpěvačko, slovanská Sapfo, mé potěšení,
která jsi nejen mé všecko pozemské jmění,
nýbrž i loutnu mou vzíti v dědictví měla!
— naděje v to se byla již zjevila stkvělá:
tvořila's písničky sama, po celý den
nezavírajíc svých ústek, zpívajíc jen,
jako ten slavíček, jenž se v houštině skrývá,
celou noc probdí a zvučným hrdélkem zpívá.
Přebrzo's umlkla, náhle tě zaplašila
ukrutná smrt, moje vděčná štěbetko milá!
Písněmi duše jsi nenasytila mojí —
a i ta trocha teď tolik pláče mne stojí;
i ještě umírajíc jsi zpívala sladce,
loučíc se toto jsi řekla s polibky matce:
„Nikdy již nebudu moci sloužiti já ti,
ni za tvým seděti stolem, pečlivá máti.
Přijde mi položit klíče, samé pryč spěchat,
vás, drazí rodiče, tady na věky nechat.“
Toto i to, čeho pro žal paměť už neví,
to byla poslední slova drahé mé děvy.
A matce, loučení slyšíc tak žalostivé,
div že jí dobré to srdce zůstalo živé.

*

Jak draho koupil bych tě, moudrosti ty světská,
jež (pravdivo-li, co se myslí) přání všecka
i starosti i vášně umíš vykořenit
a člověka div že ne na anděla změnit,
jenž neví, co je bolest, žije bez starostí,
zlý osud přemůže a bázně vší se zhostí!
Ty za marnost máš lidské shony, lidské boje,
i ve štěstí i v žalu stejně mysl tvoje
vždy vznáší se, smrt pranic tobě neznamená
hrozného, bezpečná vždy stojíš, neproměnná.
Ty bohatsví ni poklady ni zlata cenou,
leč dosyta je měříš také přirozenou
jen potřebou: tvé oko pronikavé vidí
pod střechou pozlacenou nejchudšího z lidí,
a přeješ pocit štěstí tomu, kdo je chudší,
jenom když z tvojich napomenutí se učí.
Já nešťastník, že svého života čas drahý
jsem strávil tím, bych jenom uzřel tvoje prahy:
a náhle s posledních jsem sražen stupňů nyní
a vpočtěn v zástup druhých, jako mnozí jiní.

*

Pro neštěstí a všecky pro žalosti,
které mi zrovna pronikají kosti,
verš i zvuk loutny musím opustiti,
div ne i žití.

Jsem živ? Či trápen jsem jen lživým sněním,
jež oknem prchá přede světlem denním
a lidské mysli sem i tamo mámí
zjevnými klamy?

Ó blude lidský, pýcho sešilelá!
Jak lehko se ta naše moudrost dělá,
když svět je po vůli nám a když hlava
člověku zdráva!

V bohatství chudobu si pochvalujem,
v rozkoši lehce žalost oceňujem;
a kdo z nás, pokud střihač niti stojí,
smrti se bojí?

Ale když bol neb nouze na nás padne,
tu žít tak jako mluvit není snadné:
a smrt — ta přec nás teprv tehdy trápí,
když už k nám kvapí.

Výmluvný Cicero! Proč pláč tě jímá,
že z vlasti musíš? Však ne prostor Říma,
ale „svět celý“ vlastí hlubokému
názoru tvému!

Proč pak tak hořce želíš dcerky svojí?
Vždyť duch tvůj se jen „hanebnosti“ bojí
a osudu vše jiné dopuštění
ti hrozno není!

„Smrt bezbožným jen hrozna je“, jsi říkal —
a zda-li's i ty, ctnostný, neutíkal,
když za řeč rozvášněnou, za kousavou
měl's platit hlavou?

Všem dokázal jsi, nedokázal sobě;
je snáze říc', než jednat, zřím, i tobě,

andělské péro! Zrovna tak tě škoda
jako mě bodá.

Ne, člověk není kámen, a jak štěstí
se staví, také myšlenky v nás pěstí.
Prokleté štěstí! Či bol horší nese,
kdo rány tkne se??

Čase, ty otče nepaměti šedé!
Co rozum, autorita nedovede —
ty učiň, srdce zhoj a žal ten dravý
mi vyžeň z hlavy!

Přel. E. Chalupný.

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

PO STOPÁCH EMIGRANTŮ.

Svému otci, panu Františku Klumpartovi v Berlíně, připisuji.

Z náměstí Richardova, bývalé návsi starého českého Rixdorfu, odbočily jsme na Hohenzollernské.

V malé chvíli utkvěly zraky naše na černé železné fortně, vtisknuté mezi dva všední činžáky na jižní straně tohoto náměstí. Dosti otřelý zlatý nápis provedený gotickými písmenami „Böhmischer Gottesacker“ přesvědčuje nás, že jsme u cíle. Tuť poslední útulek hrdinných emigrantů z doby bezohledné protireformace: hřbitov Rixdorfských...

Chceme vejíti — ale zavřeno. Pocit zklamání mísí se v posvátné rozechvění našich myslí. Leč mřížovím fortny spatřujeme na zdi sousedního domu tabulku, oznamující, že hřbitov je sice jen v určité hodiny otevřen, kdo by však jindy přál si návštěvu vykonati, aby se přihlásil o klíč u hrobníka.

Kdo je ten hrobník a kde bydlí? Tak tu stojíme a uvažujeme, kdo nás vyvede z těchto nesnází. Strážníka nikde na blízku.

Z vedlejšího krámku, jehož výklady potravin dotýkají se samé hřbitovní fortny, slyšeti hovor bodrých sousedek rixdorfských. Tam asi budou něco vědět! A již vstupujeme. Statná hokyně otírá si ruce zástěrou, prohlíží si nás pronikavými zraky, poznamenává nejdříve, že jsme jistě cizinky a sděluje potom, že hrobníkem je jakýsi „Matschatta, auch ein alter Böhme“, a že bydlí v Kostelní ulici. A kde že je Kostelní ulice? Hned z Richardova náměstí v levo.

Majíce takto skvělou představu o poloze Kostelní ulice, jdeme, abychom vyhledaly hrobníka Mašatu. Chodíme náměstím Richardovým jako začarovaným kruhem. Ulic tu odbočuje dosti, ale žádná z nich hledaná Kostelní.

Náměstí samo, přes to, že staré nízké jeho domky rychle se nahražují moderními činžáky, připomíná silně ráz českých návsí. Jest kolkolem osázeno stromy, a ve středu jeho východní poloviny stojí stará kovárna, odkud jako na uvítanou znějí nám tak známé rány těžkých kladiv. Jihovýchodní kout vyplňuje kostelík Českých Bratří rixdorských.

Bloudíme náměstím a bloudíme i sousedními ulicemi. Kde nic — tu nic: ani Kostelní ulice, ani strážník, aby nás vyvedl z toho labyrintu.

Tady jde listonoš. Božínku, listonoši ti znají svět!

Dovolte, vy přece víte, kde bydlí hrobník z českého hřbitova? Ah „Matschatta“ — Zahradní ulice číslo 9 . . . Namítáme, že nám udali ulici Kostelní. Ne, Zahradní ulice, zcela určitě Zahradní ulice. Přejete-li si, dovedu vás tam, slečny. Rozumí se, že vděčně svolujeme.

Zatím zastavují se nedaleko dva čilí výrostci a vtipkují, o čem prý se asi umlouváme s mladým, hezkým listonošem.

U jednoho domu prosí náš průvodce, abychom posečkaly, musí doručiti list. Otevřel dvířka ve velikých dřevěných vratech. Ozval se zoufalý křik a pláč: porazil dítě, které si přímo za vraty hrálo. Chlácholení a domluvy.

Konečně jdeme dále. Dovedl nás k nízkému stavení se širokým vjezdem do rozlehlého dvora. Projděte celým dvorem a vyjdete přímo do ulice Zahradní!

Jen aby to už přece byla ta pravá ulice!

Tichá a úpravná ulice Zahradní připadala nám jako kousek spořádané české vesnice. Její západní strana jest utvořena čistými zděnými stodolami. Některé jsou otevřeny. Zachycujeme úryvky hovorů mlatců a slyšíme klepání cepů tu ve třech, tam v pěti. — Východní strana dala asi ulici jméno: samá zahrádka, plno květin, a v každé zahrádce přízemní domek. Tu zvolna se blíží jakási stařenka, a my, majíce v té chvíli úplný dojem českého venkova, voláme „Pozdrav Bůh!“ A babička tušila, že ji pozdravujeme, a její „Mahlzeit“ v zápětí nám připomnělo skutečnost, že už je to tak dávno, kdy i v těchto místech, tak daleko od rodné země, hlaholila veskrz česká řeč . . .

Poslední domek v Zahradní ulici jest označen číslem 19. Odtud zahneme v pravo, a hned domek vedlejší jest želaným číslem 9 . . .

Vejdeme vrátky do malého dvora. Několik kroků v pravo — a již klepáme na dvéře síně.

Starší, ale ještě statná žena, vyšla nám vstříc — paní Mašatová. Zajisté mluví česky. „Matschatta, auch ein alter Böhme“ — vzpomínáme slov hokyně z náměstí Hohenzollernského. Leč na naši českou prosbu odpověděla: „Ich versteh' ihnen nicht, sie wollen aber den klič, nicht wahr?“ A otevřevši dvéře do světnice, volala: „Vatta,*) du sollst den klič herbringen!“ Na prahu objevil se pan Mašata. „Má úcta!“ pozdravil, ale pronášel ta slova s cizím přízvukem a s patrnými obtížemi.

„Vy tedy mluvíte česky?“

„Já šécko nerozumí! . . . Ja, vor vielen Jahren . . .“ povzdychl dlouze . . .

Zapůjčil nám klíč a my spěchali opět ke hřbitovu. Tentokrát nevolily jsme cestu dvorem, kam nás dovedl listonoš, ale proběhly celou Zahradní ulicí. Nelitovaly jsme toho. Přesvědčily jsme se alespoň, že hokynářka z náměstí Hohenzollernského nebyla daleko pravdy: tady totiž ústí do ulice Zahradní — ulice Kostelní . . .

A konečně tedy procházíme fortnou — a kroky naše tlumí tráva, vyrůstající mezi hroby svatého pole Rixdorfských . . .

Hřbitov jest zřeleně rozdělen ve tři části: nejnovější, starší a nejstarší. První i druhé oddělení jest dobře upraveno a pečlivě ošetřováno: patrno,

*) Vater.

že dosud žijí pokrevenci nebo známí těch, jejichž těla tady došla věčného odpočinku.

Za to nejstarší a nejzajímavější část hřbitova rixdorfského, třetí oddělení, jest přímo zpustlé. Jen o jediný rov bez nápisu pečuje tu neznámá ruka. Ostatní jsou rozházeny. Některé není ani více znáti, stopou jiných jest už jen omšená pískovcová deska či dokonce jen kus desky s nápisem více méně nečitelným. A všude plno vysoké trávy, býlí, houštin, kamení. K dojmu bolestné pustoty přispívá i okolnost, že hřbitov na jižní straně není ohražen zdí, nýbrž jen řídkým dřevěným plotem. A tak profanní obraz ulice vtírá se přímo sem, k poslednímu útočišti nešťastných emigrantů a zakladatelů českého Rixdorfu na paloučku . . .

Klekáme k jednotlivým památníkům a snažíme se rozluštit nápisy před sty léty do nich vryté. Jsou některé tak deštěm vyhlazeny, že už není ani stopy po jednotlivých písmenech. Většina nápisů jest česká. Rixdorfští, kteří tu odpočívají, pocházeli nejvíce z kraje chrudimského a litomyšlského.

Opsala jsem si některé z těch nápisů i se zajímavým jejich pravopisem:

Zde odpočiva mali
Jan Simeon Liška
Naroz. 31. Aug. 1763.
Odebral se k Spasiteli
téhož Roku 13. Sept.
Jého Stari 14. Dnj.

Adam Krýstek,
byl narozeny w Čechách
w Bystrcy v Kragi Chrudjmském.
Dne 24. Decbr. 1714.
Zesnul w Pánu,
dne 2ho Aug. 1785.
Krystowa Krew a
Sprawedlnost,
gest má Ozdoba a
Swattost.

Zde odpočívá Stánek
Jana
Pulkrabkowýho
Narozeny, dne
13. Junij 1748
w Rikstorffu.
Odebral se k Spasyteli
dne 23. Jan. 1758.

Wdova
Marya
Lessikarowa,
roz. Pecháčkowa,
naroz. v Měs. Apr. 1762
v Čermny na
Landskr. Panstwi
v Čechách.
Zesnula v Pánu
Dne 30. Sept. 1775.

Zde
odpočiwa
Sestra Anna
Machačkowa
rozena Lichterowa.
Byla naroz. v Czechach
w Wesnjce Dólsku 1713.
Dne 24. Decbr.
Odebrala se k Spasyteli
dne 3tiho Novbr 1763.
Gegiho Stari 50 Let.

Kateřina
Girečková,
roz. Anderlowa
narodila se w
Zálssi na Panstwj
Litomyssiském
v Čechách, Dne
25. Listopadu 1714.
Usnula w Pánu
Dne 5. Rjgna, 1779.
v 65tém Roce.

Zde odpočiwa
Anna Benigna
Gelinkowá, narozena
Dne 9X Augusty 1754.
Odebrala se blahoslaweñe do Lůna
Beranka—Dne 27.
Febr. 1755.
Krystowa Krew a
Sprawedlnost gest
Raucho me a
Ozdobnost.

Utrhly jsme s některých hrobů několik lístků slezu na památku a prošly ještě jedenkráte toto zajímavé, památné, ale tolik zanedbané pole mrtvých. Zůstavila nám tato návštěva dojem hluboký, ale sklíčující v duši . . .

Vrátily jsme se k hrobníkovi — a zase zpátky na náměstí Richardovo. Tady, blízko kovárny, křižují se několikeré koleje elektrické dráhy.

Hle, bývalá náves tiché osady českobratrské! . . .

Starý český Rixdorf přeměňuje se rychle v moderní mohutnou a živou předměstskou obec berlínskou . . .

Právě přijel vůz. Vstupujeme a odjíždíme k Berlínu.

PO STAROMĚSTSKÉ POPRAVĚ.

LÍČÍ A. DENIS.

(Pokračování.)

Plán kurie vystupuje zde v obrysech ku podivu jasných: běží zajisté o výpravu křížovou, jejímž cílem jest opanování světa. Prvním aktem tohoto výboje bude vítězství pravé víry v Čechách: proto založena bude v Praze universita katolická, na fary a školy budou dosazeni jen katolíci, vesměs užíváno bude katechismu, ale pro děti a lidi sprosté ponechají se staré písně kostelní v jazyce českém; knihkupectví a knihtiskárny budou katolické, jesuité a jiní mniši budou podporováni a jejich kolleje a kláštery obnoveny. „Protože duch lidí dává se

vždy ovládati svými vlastními prospěchy než vším jiným, počnou se znenáhla zvlášť u mladých lidí získávati duše jejich náboženství katolickému z nedostatku jiného prostředku účastenstvím ve veřejných úřadech." Dvůr papežský stanovil velmi jasně cíl, jehož třeba dosáhnouti, zůstavoval nunciovi péči, aby postaral se o podrobnosti; o to nechť dorozumí se s P. Becanem, „jehož má si velice vážiti", a s jesuity, ke kterým ať se chová s opatrnou důvěrou.

Carlo Caraffa potomek slavného rodu neapolského, který církvi dal Papeže Pavla IV., prvního organisatora obrany katolické proti kacířstvu, byl doporučen volbě Ludovisiově svými vědomostmi právnickými a horlivostí, kterouž osvědčil se ve své diecési Averské; jak u mnohých Vlachův i v něm apoštol sdružen byl s diplomatem; po sedm let až do chvíle, kdy papež Urban VIII. jej náhle odvolal do jeho biskupství (1628), — snad proto, že potíral příliš mocně nepřátele víry — zůstal v nejprudším boji, strhoval nerozhodné a bázlivé, řídil propagandu, vedl boj; jeho nalézáme u Ferdinanda, když tento prohlašuje rozhodnutí své o udělení Falce Maxmilianovi, nebo když připravuje edikt restituční v Německu, nebo rozhodné prostředky k restauraci katolické v Čechách. Uprostřed lakotných publikánů nebo pobuřovatelů prostředních, kteří naplňují dvůr císařův, zdá se vyšším, jasného rozumu a pevné mysli; kráčí-li, brodě se krví, aspoň nese hlavu vztyčenou; je z rodu velkých inquisitorů, těch, kteří nezabíjejí z lakoty nebo bázlivě, ale jen pro slávu boží s jasným klidem anděla zhoubce.

Přibyl do Čech, aby poznal situaci, a tu váhal chvíli před ohromnou úlohou a slabostí svých pomocníků, skepticismem Liechtensteinovým a chabostí Loheliovou; rychle se zase vzmužil: „Nezdá mi se, abychom my katolíci po tolika vítězstvích a obětech zůstávali v postavení nižším než kacíři osudem poražení: vždyť tito kacíři nestrpí žádného panovníka katolického, a nepřipustí žádné pobožnosti katolické."

Na obranu uvádějí se tu okolnosti polehčující. Caraffa a jeho pomocníci prý poslouchali obecných idei své doby; víra toho času nepřipouštěla mdlých kompromissů naší ochablosti, a předpokládáme-li i, že naše povolnost jest lepší nežli nesmiřitelnost jejich horlivosti, jest nesmyslno odsuzovati je ve jménu idei, jichž neznali. — Sofismata dětinská a hříšná! Strůjci a účastníci reakce katolické, — a tím právě ospravedlňuje se rozsudek o vině, jejž historie vynáší o nich — pokusili se zatlačiti opět lidskost a zaraziti vývoj dobrotivější a volnější mravnosti, jež se znenáhla šířila. Působení *Jednoty bratrské*, jež první vymanila se z přísnosti dogmat a kázala smír a lásku, bylo patrné na počátku XVII. století ve všech stavích společnosti české. Nesnášelivost katolická nepředstavovala tedy přítomnost ale opětný útok minulosti; podle tradice zastaralé jesuité pracovali od padesáti let, aby roznítili oheň fanatismu, kterýž uhasínal, a aby získali síly sobě nevyhnutelné, lichotili vášním zaštiplným a lakotným, jež dřímají vždy ve hloubi duše. Že potom stali se často nástroji chtivosti a hněvů, jež byli rozpoutali, že litovali, vidouce své dílo poskvrněné výpočty sobeckými, na tom málo sejde, a zodpovědnost jejich není proto menší, že vyhledali si podobné spojence.

Jedním z následků jejich vítězství — a ne nejméně žalostným —, bylo, že pronásledováním vzbudili fanatismus přemožených. V zápase na smrt, který se rozpoutal, protestanti na násilí odpověděli prudkým odporem, a, kdykoli mohli, mstili krutě svých mrtvých. Jesuité vyhledávají dnes jména oněch misionářů, kteří jako vyznavači své víry padli pod ranami kacířů. Není vždy snadno nalézti díl přesně historický, tající se v legendě; ale je pravda, že v jistých případech sedláci dohnáni byvše ke krajnosti, vzepřeli se svým pronásledovatelům, a nejeden kazatel padl pod ranami těch, které snažil se obrátiti. Však neptal-li se tehdáž nikdo z nich, zda sám není vinen touto odvetou? Nechť jakékoli jsou krutosti boje, odsudek padá na útočníka.

Je pravda, že i Čechové za povstání nezdrželi se vždy násilí odsouzení hodného. V Praze dvorní kazatel Bedřicha V., Abraham Scultetus (vlastně Schulz), skrovného a obmezeného ducha, znesvětil starodávnou kathedrálu sv. Víta, rozbil kříže, rozházel ostatky svatých: — jeho zuřivostí obrazoboreckou pobouřeno bylo mínění veřejné, a všecka svědectví současná potvrzují, že ničím více nebyla oslabena vážnost kurfiřta Falckého. — Jiná opatření byla nařízena od stavů, a proto jsou mnohem důležitější: hned po porážce u Záblatí uprostřed obecného zděšení, jaké provázívá smrtelný zápas stran, sněm, aby postrašil katolíky v městě zbylé, kteří zůstávali v stálých stycích s vojskem, přikázal prohlídky domácí, uvěznil některé šlechtice věrné Ferdinandovi II., žádal od podezřelých pod trestem okamžitého vyhnání přísahy, že brániti budou města proti vojskům císařským. Tato opatření příležitostní, zajisté obtížná i marná, lze omluviti omamujícím nebezpečenstvím, a neznačí nijak úmysl pronásledovací. Stavové ve všech svých projevech úředních tvrdí, že nemají v úmyslu činiti nejmenší nátisk víře katolické... ochotně prohlašují se za přátele všech katolíků, kteří chtějí žíti v míru s nimi, chrániti jich a nepřekážeti jim v konání bohoslužby. Proklamace

Bedřicha V. ve chvíli, když ujímá se trůnu, jest ještě jasnější: „Prohlašujeme před Bohem a vším světem, že máme pevné předsevzetí nenapadati a neutiskovati nikoho pro náboženství, ani těch, kteří přísluší náboženství katolickému, ač-li šetřiti budou zřízení zemského a zvláště Majestátu; zavazujeme se zachovávati svobodné vykonávání náboženství katolického." Je zajisté velmi nepříjemno, že stavové odbojni nezadrželi vždy rukou dosti pevnou výbuchy hněvu lidového, a ještě nepříjemnější, že pro obecné dobro sami chápali se prostředků spíše libovolných než užitečných: nicméně zůstává pravdou, že zápasili ve jménu svobody, a že této svobody byli ochotni dopřáti svému odpůrci. A o to jde hlavně, a proto přece historie nemůže váhati mezi nimi a jejich vítězi.

Vskutku katolíci jsou mezi úředníky Bedřicha V., a jedinou podmínkou požadovanou na katolících jest, aby přestali vnucovati panství své víry. Jestliže se vyhánějí jesuité, děje se to proto, že nechtí upustit od svého zášti a svých záměrů utlačovacích. Jsou postaveni mimo zákon pouze jako nepřátelé království.

Povstalci takto v jesuitech trestali jen „sektu zhoubnou a nepokojnou" a dekrety vypovídací mají ráz čistě obranný, že ustanovují pečlivě, aby druhé řehole katolické žijící pokojně v klášteřích nebo jinde, nebyly znepokojovány. Ještě je třeba poznamenati, že opatření směřují proti řádu a nikoli proti jednotlivcům; po rozkazu vypovídacím direktoři posílají mušketýry, aby chránili jejich kolleji a kostelů proti výtržnostem lidu.

Je tedy nemožno, jak o to dnes se činí pokusy, neviděti v díle restaurace katolické přirozený důsledek zásad obecně přijatých. Caraffovi bylo uloženo potlačiti právě tuto svobodu svědomí, které hájil Jiří Poděbradský, kterou kázala Jednota bratrská a která znenáhla spojovala ohromnou většinu Čechů. Průběhem půldruhého století on a nástupci jeho chtěli pracovati prostředky nejhoršími o obmezení ducha lidského a o vzbuzení zděděné krutosti.

O cíli vytčeném zdá se, že mezi vítězi nikdy nevznikla nejmenší různost mínění: aby výprava tak zázračná byla přivedena k šťastnému konci, bylo třeba opět a opět ji podnikati, předvídati mnoho kombinací, měniti postup; proto četné porady, rokování, v nichž pronikáme až do nejvnitřnějších přesvědčení hlavních osob. Nechť však běží o instrukce, jež Caraffa dostal od papeže a propagandy, neb o jeho vlastní listy, nechť zkoumáme paměti jesuitů neb arcibiskupa, v žádném ze zachovaných, velmi četných pramenů, ať pocházejí od osob duchovních nebo světských, nejeví se nejmenší pochybnosti o povinnosti panovníka, aby národ svůj přivedl zpět v lůno církve, a všudy projevuje se přesvědčení, aby, je-li třeba, ku pojištění vítězství moci papežské užilo se násilí. „Rovněž", píší jesuité ve své úřední Apologii, „jako panovníci světští by nepřipustili, aby preláti zakročovali ve věcech jejich panství — není dovoleno panovníku, aby ze své vlastní moci měnil nebo přidával cokoli ve věcech víry, neboť to přísluší jenom papeži;" — vyvozují z toho, že povinnosti panovníkovou jest, moc svou dáti ve službu náboženství, protože zodpovědnost za zlo, vzešlé z jeho nedbalosti a slabosti padne na něho." „Vše půjde dobře, doufám", píše P. Rümer T. J. hned na počátku povstání „bude-li jen postupovati vojensky. Kéž Bůh roznítí naše panovníky: nenaskytne se nikdy lepší příležitosti, odníti Čechům všecka privilegia, jež jsou zhoubná náboženství, zvláště majestát a zabrati opět kostely". Táž myšlenka roznécuje Caraffu: instrukce, jež dostává od propagandy, směřují zejména k tomu, aby povzneslo se postavení kněžstva katolického, ale činnost jeho byla by marná v zemi tak nakažené, kde zbývá sotva desitina far katolických, a kde se s přívrženci pravé víry zachází opovržlivě a sesměšňují se jako vyvrhel lidstva." (Dokončení.)

DROBNOSTI.

Opatský chrám P. Marie v Třebíči a jeho dějiny. Umělecký výklad napsal Ferd. J. Lehner, dějiny sestavil dr. E. Muška. Nákladem Kubešovým v Třebíči. Pěkná brožurka, vydaná patrně k letošní výstavě třebíčské s několika obrázky. Opatský kostel třebíčský stojí na rozhraní dvou architektonických soustav, románské a gotické, i spojil v jedné budově velebnost a ladnost obou slohů. Bylo to na sklonku 12. a na prahu 13. století. „Starý kostel a klášter na Sázavě a poklady jeho umělecké sice zmizely, ale paměť o kráse a pokladech výtvarného umění dochoval nám letopisec Sázavský. Kronika kláštera Třebíčského naopak se ztratila, nejslavnější památník Třebíčských umělců však stojí neporušeně a hlásá i velebí uměleckou činnost geniálních mistrů, kteří české umění stavitelské a sochařské oslavili klenotem ceny nepomíjitelné." —

Jan Kochanowski. Již podruhé přinášíme ukázku z básní Kochanowského, z jeho Tren. Básník žil v letech 1530—1580. Šlechtic, odchovanec klasické Italie, s počátku dvořan — usadil se v ústraní v Černolesí, žil tiše v domácím štěstí, oddán poesii. Klidné štěstí „černolesského věštce" bylo však zkaleno smrtí nejmladší dcerušky, jejíž památku zvěčnil v básních zvaných Trény. Básnil v různých oborech poesie, v satiře, dramatě, v epice a hlavně lyrice. Vytvořil polskou řeč básnickou, ač mnoho jen napodobil klasické vzory, ba i latinsky psal.

Listárna redakce. Pan Š. G. Zdá se mi v obou básních mnoho dělaného a vyčteného. —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Princezna Ella.

(Z anglické čítanky.)

I.

Jednou — je tomu již velice dávno — potkalo krále a královnu naší země veliké neštěstí. Jejich syny, dva statné jinochy, uloupil Ledový král.

Byl to krutý vladař, a žil v dalekém severu. Nikdo ještě, koho unesl, domů se nenavrátil. Proto král a královna plakali, jakoby děti jejich byly mrtvy. Avšak ačkoli zármutek jejich byl veliký, lítost dcerušky jejich Elly byla ještě větší. Nemohla zapomenouti svých bratří. Ani spáti nemohla, jak bez přestání na ně myslila.

Ella nebyla sličnou dívkou. Měla ale krásné vlasy a jejímu hlasu nebylo na světě rovno.

Jedné noci plačíc na svém lůžku uslyšela hlas, který k ní pravil: „Neboj se, Ello, a jdi vysvobodit svých bratří. Ty je vřele miluješ, a láska vítězí nade vším."

Když ráno Ella vstala, šla k rodičům a oznámila jim, že půjde hledat svých bratří. „Jaká to bláhovost!" řekli. „Jak bys mohla je nalézti, když ještě nikdo od Ledového krále se nenavrátil?"

„Ale já se o to přece pokusím," pravila Ella. „Učiním vše, co bude v mé moci." I vydala se na cestu a kráčela dlouho, dlouho k dalekému severu. Konečně všecka již unavená přišla do země sněhu a ledu, kde bydlil krutý ten král.

Brzy našla cestu k jeho zámku. Vše bylo tu bílé a chladné. Živé duše nebylo viděti; jen sníh a sníh a sníh, jenž skvěl se v sluneční záři.

Ella vešla do zámku. Procházejíc komnatami, octla se konečně ve velké síni. A tam, sedě na velkém bílém trůně, byl Ledový král.

II.

Král nepromluvil ani jediného slova k Elle. I on byl z ledu, chladný a jasný, tak jasný, že Ella viděla, kterak bije mu v těle jeho ledové srdce.

I vrhla se před ním na kolena a prosila jej, aby propustil její bratří. Ale král zamračeně hleděl na ni svýma chladnýma očima.

Byla již přemožena hořem. Prosila krále opět a opět, on však jako kámen slov jejích si nevšímal.

Div že si již nezoufala. V tom uslyší hlas, který k ní byl oné noci mluvil. „Neztrácej mysli, Ello!" pravil. „Zazpívej mu svou nejkrásnější píseň, a jeho srdce roztaje. Zpívajíc, upleť síť a hoď ji na něho."

I jala se zpívati svým čarovným hlasem, Ale kde vzíti síť? Neměla, z čeho ji udělat — kromě svých dlouhých vlasů.

Bez váhání je ustřihla a neustále zpívajíc hbitými prsty počala tkáti. Po dlouhé namahavé práci síť byla hotova a Ella hodila ji na Ledového krále.

Král však ani se nepohnul. Ale i Ellin hlas byl již strhán a drsný, tak že jen s namaháním mohla zpívati dále.

Slzy vyhrkly jí s očí, když viděla, že všecka její práce byla marna. Nicméně právě když její hlas umlkal nadobro, spatřila kterak srdce králevo počalo táti. A v téže chvíli počaly praskati sloupy, jež podpíraly strop síně. Byl nejvyšší čas, aby se odtud vzdálila, neboť v tom okamžiku s velikým rachotem sesul se zámek.

Ubohá Ella! Myslila, že se přiblížil konec jejího života. Zakryla tvář svou a štkala usedavě. Ale známý hlas ozval se opět volaje na ni. Zdvihla oči a hle! ze dvou pilířů vyskočili oba její bratři! Objali ji a líbali těšíce se, že se zase jednou s ní shledali.

III.

A pak jí vypravovali, že Ledový král svým kouzelným objetím proměnil je v ledové pilíře. A že nikdy nedoufali, že ji opět spatří.

Plni štěstí vydali se společně na cestu do své vlasti. Když se blížili již domovu, Ella se zastavila a bratří viděli, jak chvěje se strachem.

„Nebyla jsem sličná, když jsem odcházela odtud," řekla. „Jediné, proč mne lidé milovali, byl můj hlas a mé vlasy. Hlas můj nyní ochraptěl a vlasů jsem pozbyla."

Bratří však pravili: „Pojď, sestřičko, budou tě přece milovat za tvůj šlechetný, dobrý skutek."

Král a královna zaradovali se, když synové jejich se vrátili. Avšak když spatřili Ellu, která s hlavou, hanbou sklopenou mlčky stála, stěží uvěřili, že to jejich vlastní dítě. Tak se byla změnila!

Pak řekl jí otec: „Ello, v mých očích stále jsi krásná, protože miluji dobrou duši tvou, která září z tvých očí. Ty nikoliv, ale ten, kdo jinak smýšlí, jest hanby hoden."

Sotva král domluvil, bylo slyšeti volání: „Hleďte, jak stala se krásnější, daleko krásnější, nežli kdy bývala!"

Oči všech přítomných obrátily se k ní a hle! její vlasy byly delší a bohatší nežli dříve. A když mluvila, její hlas byl sladší než nejčarovnější hudba.

A zatím, co tak pohříženi byli v němém obdivu, uslyšeli hlas, který oné noci byl mluvil k dívce: „Láska mění a přemáhá všecko. Láska zvítězila a naše drahá Ella bude šťastna."

Přel. Lad. J. Živný.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Ale je vinna i celá trestnice, pokračoval Šestioký. Při poslední dnešní, mnou přikázané prohlídce, nalezeny byly ve všech komorách nože, mnou zakázané. Kdo je zhotovil, ponese si zvláštní trest. Ale zítra rozkážu vás všecky zakovati do okovů a komory přísně držeti zamčeny. Neuměli jste si vážiti mé dobroty — cinkejte si nyní náramky. Beru vám také knížky, které . . . které jsem vám dal, vyhověv prosbě . . . vzdělaného člověka, který snil o tom, že naučí vás těmi knížkami rozumu. Slyšel jsem, že vás velice obveselovaly a bavily, ale takoví umělci, jako jste vy, nejsou hodni žádných starostí o sebe a žádné laskavosti. Na konec ještě toto! Mnohým z vás již vypršely lhůty k východu do volného sboru, ale vězte: nikdo nebude vypuštěn do té doby, dokud neuvidím upřímné pokání a úplnou nápravu. Povinnosti starostů komor jsou zvláště veliké a vážné: jejich povinností je netoliko držeti komory v čistotě a pořádku, ale také dávati pozor na mravnost tovaryšův s nimi bydlících. Za každou novou příhodu, podobnou dnešní, budu především je trestati. Dežurný (službu konající), čtěte pořad práce, s výjimkou uvězněného sedmého čísla.

Když rozváděli trestance po komorách, nastala zároveň novota: komory zavřeny rychle na zámek, a když je Lučezarov začal procházeti, každou znova odmykali. Při tom vrhli se do komory především dozorcové a těsným kruhem obklopovali španku nesměle se krčící. Udatný štábní kapitán došel až do prostředku místnosti, prohlédl ji hrozivě němým pohledem a s týmž dusivým mlčením se vzdálil.

Ten osudný večer ztrávili jsme zasmušile a v mlčení. Žáci cítili útisk, byli rozhořčeni a ulehli ihned ke spaní. Gandorin nevyprávěl Tarbaganu své pohádky a modlil se velice dlouho, kleče na kolenou a tloukl slyšně čelem o podlahu; ale ani samému Tarbaganu nebylo do pohádek. Malachov se arciť pokoušel dávati na jevo, že je mu na světě všecko lhostejno a zazpíval dělaně opilým hlasem, nakláněje se k Čirkovi a škádle ho:

Již si sedám pod okénko,
pohlédnu na krásné slunko —

Ale Čirok, nebyl, jak patrno, naladěn k žertům a omezil se jen na to, že dal „černému ďáblu" pěknou buchtu do zad, vynadal mu opilců a poručil mu, aby si lehl a spal. Ba ani Gončarov nereptal tohoto večera a velice brzo usnul.

XVII.

Obyčejné rozuzlení.

Nastaly temné a těžké časy. Bylo cítiti, že obyvatelé věznice rozdělili se na dvě skupiny, nepřátelské, jedna proti druhé. Jedna z nich, pravda, menší co do počtu, ale za to silnější vlivem, skládala se z lidí, kteří bezvýjimečně schvalovali skutek Šach-Lamasův a vyslovovali nejvýš jen lítost nad tím, že se mu nezdařilo Šestiokého poslati na onen svět. K této skupině náleželi mezi jinými také všichni Mohamedáni, ačkoliv se drželi odděleně od Rusův jako vždy a nevyslovovali nahlas sympatie svému spoluvěrci, chodili soustředěni, smutni a tajemni. Potom přišli „Ivani", vězeňští předáci a bývalí lidé, horující pro udržování starodávných trestaneckých obyčejův a řádův, kteří hleděli na to rozezleně, jak se postupně rozkládají a kácejí pilíře posvěcené tradicí a na rozvalinách slavné minulosti nastupuje vládu „nové pokolení" zbabělcův, „mlečů ocasem" (úlisných) a „jazyčníků" (vyzvědačův). Část těchto vůdcův na způsob Semenova a Gončarova byli beze vší pochyby lidé upřímní a přesvědčení; avšak jiní hájili Šach-Lamasa dokonce ne proto, že by věřili v jeho nevinnost, nebo že by jim v nitru vskutku plál oheň nesmiřitelného nepřátelství a nenávisti, nýbrž jen proto, že vyhledávali u množství popularnosti a předáctví. A to tvoří se nejlehčeji krajním nazíráním na věci. Většinu ve věznici (centrum) tvořilo bezkarakterní množství, které šlo tam, kam je vlekli a strkali vůdcové, hrdinové; ze strachu před nimi, množství v prvém čase tajilo v hloubi duše své skutečné (bázlivé) názory a sympatie, vyslovujíc se neurčitě, ohlížejíc se na to, čí hlas rozléhal se vůkol hlasitěji a přesvědčivěji. Ale brzo dala o svém bytí vědět i krajní pravice, skládající se z většího dílu ze ctihodných stařečkův a jiných, kteří drali se do volného sboru; neskrývali dlouho své rozhořčení a rozmrzelost proti vinníkovi nových útiskův. Avšak levičáci, neloyalní, kteří se opírali o nesamostatnou španku, jež měla z nich strach, třímali s počátku vítězství a staříci musili držet jazyk za zuby a přikrčiti se. V jednom čísle chtěli trestanci zbít svého starostu, který si příliš vzal k srdci příkazy Lučezarova... Přes zavřené dvéře vůdcové dovedli ihned vyměňovati hesla pro nastávající kampaň a brzo převládalo mínění, že není na žádný způsob třeba „kořiti" se Šestiokému a soudruh že se nemá vydávat.

— Co nám může udělati? — křičeli pohlaváři. — Že nám kotlíky vzal? Tak duši z něho vyhnat i s jeho čajem zároveň! Do okovů že nás zakoval? Však na to jsme trestanci, na to jsme šli do vyhnanství. Volný sbor že nám vezme? A nekýcháme mu na jeho volný sbor! Těm tam je ho třeba, stařečkům

ctihodným, těm, co mají dlouhý ocas a jazyk, ale my, ať si na co chceme vzpomeneme, můžeme si to i v trestnici udělat!

— A já zase předpokládám, bratři, — řečnil kdosi v jiném koutě, — že ještě sám Šestioký bude se zodpovídati. Protože nemá žádného plného práva trestati všecky za jednoho. Přijede někdo z představenstva vyšetřovati; vypovíme pak všichni jako jeden člověk: tak a tak, prosím, vaše prevoschodítělstvo, tak nelze žít, útisk je příliš veliký. A pamatovat: jemu zatopit! Všecky jeho špatnosti můžeme odkrýti a osvětliti. Naše věc je i po zákonu správná, bratři, nač se máme pokorně chovati? Možná, že se ještě ani Čerkesovi nic nestane, protože není takového zákona, který by nutil tahati parášky.

Ale v armádě krajních byla jedna trhlina, jeden bolavý bod, kterého s počátku nikdo nespozoroval; to jest, že Šach-Lamas nebyl našinec, nýbrž „Tatar". A k Tatarům, t. j. k Mohamedánům, chovají se trestanci vůbec nejnepřátelštěji. Nepřátelství to je vzájemné a příčin k němu je množství (mezi nimi hrají i úlohu instinktivní vzpomínky historické). Nelze naprosto zapříti na př. toho, že Kavkazané, Sartové a z jiných národností, nejsou zvyklí těžké tělesné práci a hledí vší silou se jí uhnouti a jak se jen dá „svésti se na zádech" Rusů; avšak Rusové zveličují tento jejich nedostatek a obviňují z lenosti a lelkování i nejpracovitější z Mohamedánův a hledí se svésti po jejich zádech. Neznalost ruského jazyka u Mohamedánův a zjevná neochota učiti se mu, rovněž podporuje vzájemnou nevůli. Mohamedáni drží se ve věznicích v osamocených hrstkách a dráždí Rusy svou hrdelní řečí, monotoně zpívající, trochu huhňavým čtením koránu a obřadem umývání, jenž i mně, pamatuji si, vnukal pocit ošklivosti. I „Tataři" mají pak se své strany málo příčin milovati Rusy, vidouce na každém kroku vysokopanské chování k sobě, slyšíce stále okřikování: „Oh, zvíře! Tatarský hřbete!" a pod. Východní prudkost žádá někdy svého a nože začnou pracovat. Na cestě bývají krvavé srážky mezi Rusy a Čerkesy dosti časté.

Pokud se týče Šach-Lamasa, tu přes všeobecné zaujetí proti jeho souvěrcům, těšil se osobně ve věznici popularnosti a vážnosti. Všichni dobře věděli, že je to člověk, který nejednou utekl z vyhnanství a že vůbec se uměl postaviti, a že je vskutku nemocen a nepřetvařuje se jen jako neschopný k práci. Stařec vyznamenával se kromě toho veselostí karakteru, hovořil snesitelně rusky a jsa v Šelajské trestnici jediným Kavkazanem, přátelil se více s Rusy nez s Tatary. V tomto ohledu mohl s ním soupeřiti jediný Uzbek Marazgalí, jemuž věnuji jednu z příštích kapitotol. Když sběhla se historie Šach-Lamasova, nenapadlo ani nikomu vzpomínati v prvé chvíli že je „Tatar" a ne Rus. Ale vlivem útiskův a zbabělého strachu o budoucnost, brzo si na to vzpomněli. Z koutů ozývalo se lehké špitání; začaly křivé pohledy na Tatary, Kirgizy a Sarty a brzo jim ani života nepřáteli.

— Oh, hovado! Tatarský hřbete! — bylo slyšeti ode všad při práci i bez práce.

V kuchyni došlo ke srážce mezi kuchaři, kandidáty pro volný sbor, a Sarty, kteří si přišli brát vařící vody. Jeden ze Sartů jako v odpověď na plivnutí kuchařovo vychrstl na něho vařící vodu a byl za to sbit kuchtíky a druhými trestanci, kteří byli v kuchyni přítomni. Plivnutí Rusovo nějak zamazali, ale o tom, že Sart polil ho vařící vodou, mluvila celá věznice a všichni tvrdili, že „všichni musejí za to dostat za vyučenou". Pozoruhodno je, že i Semenov, který byl na tolik rozumný, že by si mohl představiti, jak se zdálo, k čemu se ve skutečnosti klonil všečka tato agitace proti Tatarům, i ten dal se strhnouti všeobecným hnutím a také skřípal zuby, při pohledu na dva komické Kirgizy, kteří bydleli v naší komoře pod jeho pryčnami, a dráždili ho svým neumlkávajícím „gyr-gyr-gyr", jak říkal jejich vzájemnému hovoru.

A skutečně, trestanci podobní Semenovu se ještě ani nerozhlédli, když přiostřené nepřátelství vůči Tatarům přeneslo se na Šach-Lamasa a na jeho čin, a besedy v tomto smyslu oznamovaly to otevřeně a beze strachu.

— To se ví, jaký take pán! — vrčel Jaška Tarbagan: — parášky nechtěl tahati!

— Vždyť u nich, tam na Kavkaze, jsou všichni šlechtici a knížata — souhlasně potvrzoval Gandorin.

— A vždyť ti pohani vždycky tak dělají, — vmísil se Malachov:

— Řekni jim jedno slovo, chytí hned kynžál nebo nůž. Hlava dolů!

— Ba, divá zvěř!

— Ten Šach-Lamas je nebezpečný stařík. Dávno jsem ho pozoroval... Oči mu vždy tak těkají, zrovna nimi střílí. Takový člověk není dobrý, bratři, jenž tak očima střílí.

— A nyní si za něho trp... I kotle nám vzali! — stěžoval si Nikifor, který si zvláště bral k srdci, že kotlíky sebrali.

Burenkov pil vášnivě rád čaj a dovedl sám vypiti téměř vědro. Před večerní prohlídkou přinášel si z kuchyně svůj kotlík plný vroucího, cihlového čaje a pevně ho zakutal chalátem. Jen co bylo po prohlídce, vytáhl kotýlek na stůl a potom začínala bohoslužba pití čaje, z níž nemohl ho již vyrušiti ani zvonek do práce nebo na prohlídku, ani okřikování dozorcovo. (Pokračování.)

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.
Tiskem E. Beauforta v Praze.

Ročník VIII. V Praze, dne 29. listopadu 1903. Číslo 47.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma

M. VOTRUBOVÁ-HAUNEROVÁ:

VZPOMÍNKA.

Já vzpomínám, jak jste se stěhovali —
Před domem vozy naplněné stály
A všecko, kultura co od nás žádá,
Nosiči kladli na shrbená záda.

V oknech si povídali zevlovači:
„Tři plné vozy: ještě nepostačí!“

V tom přiblížil se zvolna vozík malý —
Dvě prosté, černé rakve na něm stály,
A zastavil se u těch vozů právě —
Co dělo se v té vaší mladé hlavě,
Vy bezstarostná, plavovlasá paní?
Proč zahleděla jste se v zadumání
Tam na ty vozy, plné vašich věcí
A na ty rakve?
Nezapřete přeci,
že vzdech váš děl: Ach, proč to vše — a
k čemu —
Když stačí pak tak málo mně i jemu!

POHÁDKA.

Král Život dcerku Mladost má,
Snad' slyšeli jste o ni —
Král Život říš má velikou
A plné stáje koní. —

Každému, kdo tam zavítá,
Dá koně k disposici,
A cesty kus jej provází
Dceruška sličných lící . . . .

Do sedla hned se vyhoupne —
Čas — tak oř jmenuje se,
Ten jezdce s hezkou princeznou
Do cizích končin nese. —

Je nebe modré — čistý vzduch
A všude květy voní — — —
Však náhlá změna — pustý kraj —
O n sám je na svém koni. —

A vrátiti se — nemožno —
Kůň všecku snahu zmaří —
Ční smutně v dálce Smrti hrad —
A vstříc jde jezdci stáří. —

Tiše si vleze do sedla —
Kůň běh svůj nezjinačí —
Uhání k hradu. — Na most vjel . . . .
Ach, pohádko, tys k pláči! — —

KAŠTANKA.

POVÍDKA OD A. P. ČECHOVA. —
Z RUSKÉHO PŘELOŽIL GEM. —

I.

Špatné chování.

Mladý rezatý psík, smíšenec jezevčíka a hlídače, s tlamou liščí, běhal sem tam po chodníku a ohlížel se na všecky strany. Časem se zastavil a zvédaje placky tu jednu tu druhou ozáblou tlapku, snažil se pochopiti, kterak se stalo, že zabloudil.

Pamatoval se dobře, jak strávil celý den a jak na konec octl se na tomto čistě neznámém chodníku.

Den začal tím, že jeho pán, truhlář Luka Alexandryč, posadil si na hlavu čapku, vzal pod paždí jakýsi dřevěný předmět zabalený v červený šátek a zavolal: „Kaštanko, pojďme!“

Zaslechnuv své jméno smíšenec jezevčíka a hlídače vylezl z pod hoblice, kde spal na hoblovačkách, lenivě se protáhl a vyběhl za pánem. Zákazníci Luky Alexandryče bydleli asi nesmírně daleko, neboť truhlář, než k nim došel, musil se několikráte zastavit ve výčepech, aby se posilnil. Kaštanka si vzpomínala, že se cestou velmi nezpůsobně chovala. Radostí, že ji vzali na procházku, skákala, štěkala na vagony koňské dráhy, zabíhala do dvorků a honila se s jinými psy. Truhlář každou chvíli ztrácel ji s očí, zastavoval se a zlostně na ni volal. Jednou dokonce s výrazem vzteku ve tváři chytil ji za liščí ucho, zatřepal jí zaň a zakoktal: — „Abys . . po . . . šla ty . . . cholero!“

Vyřídiv si u zákazníků, čeho bylo potřebí, zašel

si Luka Alexandryč na chvilku k sestře, u které něco pil a překusoval; od sestry šel ke známému knihaři, od knihaře do výčepu, z výčepu ke kmotrovi a tak dále, slovem, když octla se Kaštanka na neznámém chodníku, stmívalo se už, a truhlář byl opilý jako švec. Mával rukama a hluboce vzdychaje, blábolil: — „V hříších zrodila mě matka má! O hříchové, hříchové! Teď jdeme po ulici, díváme se na lucerny, ale až umřem v ohnivém pekle hořet budem . . .“

Nebo rozhovořil se zase dobrosrdečně, volal k sobě Kaštanku a říkal jí: — „Ty, Kaštanko, jsi jen pouhý hmyz a víc nic. Ty a člověk, to je asi jako tesař a truhlář.“

Jak s ní takhle hovořil, zahřměla vojenská hudba. Kaštanka se ohlédla a viděla, jak ulicí přímo k ní blíží se pluk vojáků. Nesnášela hudby, rozrušovala jí nervy; škubla sebou a zavyla. Ale jak se podivila, když truhlář, místo aby se lekl a také zaskučel a zahuboval, široce se usmál, postavil se po vojensku a všemi pěti zasalutoval. Vidouc, že pán neprotestuje, Kaštanka zavyla ještě úzkostlivěji a nevědouc ani, co dělá, skokem vrhla se přes ulici na druhý chodník.

Když se vzpamatovala, hudba už nehrála a pluk byl ten tam. Přeběhla ulici zase k místu, kde zanechala pána, ale běda! — truhláře tam již nebylo. Běžela kousek po chodníku, potom se vrátila, ještě jednou přeběhla přes ulici, ale truhlář jakoby se byl do země propadl. Kaštanka začala očenichávat chodník, doufajíc, že najde pána po stopě, ale nedávno před tím prošel tam nějaký darebák v nových galoších a všecky jemné vůně smísily se s ostrým zápachem kaučukovým, takže Kaštanka nemohla nic rozpoznat. Běhala sem a tam, ale pána nenašla. Zatím se úplně setmělo. Po obou stranách ulice rozžehli svítilny, v oknech domů zazářila světla. Padal hrubý sníh jako čerstvě nadrané peří a brzo zbělela i Mostecká ulice i hřbety koňů i čapky drozkářů a čím více temněl vzduch, tím bělejší se zdály předměty. Mimo Kaštanku zaclánějíce jejímu pohledu a kopajíce ji nohama, bez ustání přecházeli sem i tam neznámí zákazníci. (Kaštanka veškeré lidstvo dělila na dvě velice nerovné části: na pány — a na zákazníky; mezi oběma byl zjevný rozdíl; oni měli právo ji bít, tyto měla zase ona právo chytat za lýtka.) Zákazníci spěchali někam a ani dost málo si jí nevšímali.

Když se nadobro setmělo, zmocnil se Kaštanky strach i zoufalost. Přikrčila se k jakémusi průjezdu a začala hořce plakat. Celodenní pouť s Lukou Alexandryčem ji unavila, uši i tlapky jí ozábly a ke všemu byla hrozně hladová. Za celičký den jen dvakrát se jí podařilo něco pojíst: u knihaře snědla trochu škrobového lepu a v jednom výčepu našla pod stolem kůži z jitrnice, to bylo všecko. Kdyby byla bývala člověkem, jistě by si byla pomyslila: „Ne — takhle žít nemohu. Tu ránu se zastřelím!“

II.

Tajemný neznámý.

Ale ona o ničem nepřemýšlela a jenom plakala. Když měkký sníh jako nově nadrané peří docela zahalil její hřbet i hlavu a ona únavou upadla v hlubokou dřímotu, tu náhle zarachotily dvéře průjezdu, zavrzly a praštily ji do boku. Vyskočila. Z otevřených dveří vyšel jakýsi člověk, jehož Kaštanka hned zařadila mezi zákazníky. Protože zapištěla a svalila se mu před nohy, nemohl si jí nepovšimnout. Nahnul se k ní a zeptal se: — „Pejsku, i kde pak jsi se tu vzal? Ublížil jsem ti? Ale, chudáčku, chudáčku, no nehněvej se, nehněvej, nerad jsem ti ublížil.“ Kaštanka pohleděla na neznámého sněhovými vločkami navěsivšími se na její řasy a uviděla před sebou kraťoučkého a tlusťoučkého človíčka, s oholenou plnou tváří, v cylindru a v rozepjatém kožichu.

„Proč pak skučíš? pokračoval, setřásaje prstem sníh s jejího hřbetu. „Kde pak máš pána? Tys, myslím, zabloudil. Ubohý pejsku! Co pak si teď počneme?“

Postřehnuvši v hlase neznámého vřelý soucitný tón, Kaštanka olízla mu ruku a zaskučela ještě žalostněji.

— „ Ach, ty dobráčku, ty jsi k smíchu,“ pravil neznámý, „tys učiněná liška. — Nu, — co naplat, půjdeš se mnou. Snad se přece k něčemu hodíš, — fjuít!“

Zamlaskal rty a pokynul Kaštance rukou, což mohlo znamenat tolik: „Pojďme.“ A Kaštanka šla.

Asi za půl hodinky seděla už na podlaze v prostranném světlém pokoji a skloniviši hlavu na stranu, přívětivě a zvědavě dívala se na neznámého, který seděl za stolem a obědval. Jedl a házel jí sousta . . . Nejprvé dal jí chleba a zelenou kurčičku se sýra, potom sousto masa, půl pirožku, kosti ze slepice, a ona to z hladu snědla všecko tak hltavě, že ani chuti rozeznat nestačila. A čím víc jedla, tím větší měla hlad.

— „Jen co je pravda, tvoji páni tě mnoho asi nekrmili!“ pravil neznámý, vida, s jakou nenasytnou chtivostí hltá nerozžvýkaná sousta. „A jaká jsi suchá, kost a kůže . . .“

Kaštanka snědla mnoho, ale nenajedla se, jenom se jídlem omámila. Po obědě rozložila se do prostřed pokoje, natáhla všecky čtyři a pocíťujíc v celém těle příjemnou únavu, vrtěla ocasem. Dokud nový pán, usadiv se pohodlně v křeslo, kouřil doutník, mrskala ocasem a řešila otázku, kde je líp, zda u neznámého či u truhláře. U neznámého byt i nábytek je jakýsi chudý, nepěkný, mimo křeslo, divan, lampu a koberce nemá nic a pokoj je skorem prázdný; truhlář má celý byt nabitý věcmi, má stůl, hoblici, spoustu ho-

blovaček, hoblíky, dláta, pilky, klec s čížkem, škopek ... U neznámého není cítit žádné zvláštní vůně, u truhláře v bytě je vždy zápach z pomejí a nádherně tam voní klih, lak a hoblovačky. Za to neznámý má závažnou přednost, dává hodně jíst — a — ta čest se mu musí dát — dokud Kaštanka seděla pod stolem a něžně se naň dívala, ani jednou ji neuhodil, nekopal ji nohama, a ani jednou nekřikl: „ty proklatá!"

Vykouřiv doutník nový pán, vyšel ven a za chvilku se vrátil nesa v rukou malý slamníček.

— „Pejsku, pojď sem!" pravil, klada slamníček do kouta vedle divanu. „Tuhle si lehni a spi."

Potom shasil lampu a odešel. Kaštanka ulehla na slamníčku a zavřela oči; na ulici ozval se štěkot, chtěla naň odpovědět, ale tu náhle pojal ji stesk. Vzpomínala si na Luku Alexandryče, na jeho synka Feďušku, na útulné místečko pod hoblicí ... Vzpomněla si, jak za dlouhých zimních večerů, když truhlář hoboval, nebo předčítal z novin, Feďuška si s ní hrával ... Vytahoval ji za zadní nohy z pod hoblice a prováděl s ní takové kousky, až se jí tmělo v očích a bolelo ve všech údech. Poroučel jí chodit po zadních nohách, dělal z ní zvoneček, to jest trhal ji za ocas a ona pištěla a štěkala, dával jí šňupat tabáku ... Obzvláště bolestný byl jeden kousek. Feďuška přivázal na nitku kouštíček masa a dával jej Kaštance, potom, když jej už polykala, vytahoval jej hbitě a s hlasitým smíchem z jejího jícnu. A čím živější byly vzpomínky, tím hlasitěji a teskliv ěji skučela Kaštanka.

Ale brzy únava a teplo zvítězily nad steskem. Usínala. V jejích představách běhali psi, přeběhl mezi jinými i chundelatý starý pudl s bělmem na oku a s chumáči chlupů u nosu, kterého dnes na ulici viděla. Feďuška s dlátem v ruce hnal se za pudlem, potom najednou sám pokryl se štětinatou srstí, vesele zaštěkal a octl se u Kaštanky. Kaštanka i on přívětivě očenichali si navzájem nosíky a vyběhli na ulici ...

III.

Nové velice příjemné známosti.

Když se Kaštanka probudila, bylo už světlo a z ulice doléhal sem šumot, jaký bývá jenom ve dne. V pokoji nebylo živé duše. Kaštanka protáhla si údy, zívla a rozzlobená a zamračená prošla se po pokoji. Očenichala všechny kouty i nábytek, podívala se do předsíně, ale nenašla nic zajímavého. Mimo dvéře, které vedly do předsíně, byly tu ještě jedny dvéře. Po krátkém přemýšlení Kaštanka opřela se do nich oběma tlapkami, otevřela a vešla do vedlejšího pokoje. Tam na lůžku, přikryt vlněnou pokryvkou, spal zákazník, v němž poznala včerejšího neznámého.

... Vrrrr ... zavrčela, ale vzpomenuvši si na včerejší oběd, mrskla ocasem a začala zase všecko očenichávat.

Očenichala oděv i boty neznámého a shledala, že silně voní koňmi. Z ložnice vedly kamsi ještě jedny dvéře, jež byly taktéž zavřeny. Kaštanka poklepala ty dvéře tlapkami, opřela se o ně hrudí, otevřela, ale v tom ucítila zvláštní velice podezřelý zápach. Tušíc nepříjemné setkání, vrčíc a ohlížejíc se vešla do malého pokojíku se špinavými čalouny a strachem couvla zpátky. Uviděla cosi neočekávaného a hrozného. Přihnuv k zemi krk i hlavu, rozprostřev křídla a syče letěl přímo na ni šedý houser. Trochu opodál na slamníčku ležel bílý kocourek. Uviděv Kaštanku, vyskočil, nahrbil zadek do oblouku, zježil ocas i srst a zaprskal. Psík nemálo se ulekl, ale nechtěje dáti na jevo, že se bojí, hlasitě zaštěkal a vrhl se na kocoura. Kocour ještě více shrbil zadek, zaprskal a sekl Kaštanku drápkem po hlavě. Kaštanka odskočila, sedla na všechny čtyři a natahujíc tlamu směrem ke kocourovi, hlasitě a pronikavě zaštěkala. V tom houser přiblíživ se ze zadu bolestně ji klofl zobákem do zad. Kaštanka vyskočila a vrhla se na housera.

„Co pak je to?" zvolal zvučný rozhněvaný hlas a do pokoje vešel neznámý v županu a s doutníkem v ústech. Co pak je to?! Na místa!"

Přistoupil ke kocourovi, klepnul jej po shrbeném zadku a pravil:

„Fedore Timofejiči, co pak to znamená? Ty začínáš pračky? Ach, ty stará kanálie! Lehneš!"

A obrátiv se k houseru, zavolal: „Ivane Ivanyči, na své místo!"

Kocour poslušně ulehl na svůj slamníček a zavřel oči. Soudě z výrazu jeho úst i vousů, byl nespokojen sám sebou, že se tak rozčílil, až začal pračku. Kaštanka uraženě zaskučela a houser vypjal krk a zahovořil o čemsi bystře, ohnivě i moudře, ale nebylo mu naprosto nic rozumět.

„Dobře, dobře," pravil pán, zívaje. „Musíte žít v míru a přátelství." Pohladil Kaštanku a pokračoval: „A ty, zrzounku, ty se neboj. Je to dobré publikum; neukřivdí ti. Počkej, jak pak ti budeme říkat? Bez jména se neobejdeš, holečku."

Neznámý přemýšlel chvilku a pravil: „Tak vidíš, budeš se jmenovat Tetka. Rozumíš? Tetka."

A opakovav několikráte za sebou slovo Tetka, vyšel z pokoje. Kaštanka usedla a pozorovala. Kocour nehybně seděl na slamníčku a dělal, jakoby spal. Houser natahuje krk a přešlapuje na jednom místě pokračoval ve své bystré a ohnivé samomluvě. Byl to na první pohled velice učený houser; za každou dlouhou tiradou udiven couval na zad a vypadal jakoby byl pln nadšení nad svou vlastní řečí ... Kaštanka poslouchala chvilku a potom odpověděla:

vrrr . . . Začala očenichávat kouty. V jednom stálo maloumké korýtko, ve kterém uzřela namočený hrách a rozmočené chlebové kůrky a dala se do jídla. Houser se tím nikterak neurazil, že neznámý psík pojídá jeho krmi, naopak zahovořil ještě ohnivěji a aby dal na jevo svou důvěru, sám popošel ke korýtku a snědl také několik zrnek hrachu.

(Pokračování.)

ROMÁN MODERNÍ EROTIKY.

(KAREL SEZIMA: PASSIFLORA. J. R. VILÍMEK K 3.)

Moderní erotika je rafinovaná erotika. Rozkoš smyslné lásky sama o sobě už jí nestačí, zostřuje ji pocity bolestnými, představami příšernými a zločinnými. Sezimovým románem tato rafinovaná erotika objevuje se u nás poprvé jako propracovaný životní systém. Román nezná jiné formy lásky mimo tu. Starý poštmistr Lutna, „jemný znatel života a žen", „filosofický gourmand", má ženu Terézu, „nádhernou šelmu", hltavou a nenasytnou, od které bez hlesu nechává se bičovat jezdeckým bičíkem, mrskat dutkami, šlehat knutou na psy, a jeho vášeň k ní tím jen roste, až jej zničí. Jejich dcera Klára provdá se za nádražního přednostu Nella, pustého surovce, který ji zneužívá nejohavnějším způsobem: připravuje ji (kladu slova autorova) lože plné trnů, vymýšlí nejsžíravější možnosti vášně, překonává brutalitou bolestný její úžas, nedbá později ani jejího těhotenství, — a ona, procitujíc „celé škály odporu, hrůzy a bolesti", zažívá při tom i „strašných rozdíravých rozkoší, stupňujících se až k extasi". Nell (jemuž působí zvláštní slast, dívat se na honbě do stočených očí ubitého zvířete a hledat v nich výraz žen svedených a odkopnutých,) stane se tak naprosto její modlou, že Klára po jeho násilné smrti vzpíná se k jeho jménu vděčností a touhou, všemi svými city a myšlenkami; vrací se k němu „jako k hořícímu domovu, z něhož prcháme, aniž dovedeme odtrhnouti zraků od hrozné krásy plamenů". A vlastní hrdina románu, professor Braun, vznítí se neodolatelnou žádostí po Kláře pod dojmem obrazů, jimiž jej naplní vylíčení jejího krutého manželství; uvědomí si pravdu, že „bludy srdce a smyslů, odpuzující u muže, okouzlují u ženy, zvyšujíce a zostřujíce jenom její půvab." V dalším průběhu svého poměru ke Kláře Braun nalézá v sobě „smyslnost hořkou, vědomím nemožnosti podněcovanou, do níž myšlenka na zarážející odvislost Klářinu od mrtvého muže a sesterský ráz jejího poměru k němu samému mísila slabou příchuť cizoložství i cosi z krvesmilstva." Na konec Braun i vrhne se na Kláru, aby ji znásilnil, ačkoli ví, že je smrtelně nemocna a že ji svým útokem zabije.

*

Bylo by velmi pochybeno, hledět na případ p. Sezimův jako na pouhý zjev literární, vysvětlitelný určitými zcela vlivy d' Annunziovými, Flaubertovými, Boecklinovými a jinými (bylo by lze vyčíst je až do vět). Pan Sezima nestojí k svému předmětu jako k módnímu thématu literárnímu, nýbrž pojímá příběhy a stavy svých osob zcela vážně jako ústřední a vrchní záležitosti životní, na nichž závisí bytí a nebytí a jež stanoví ráz veškeré lidské existence. Jeho lidé nejsou lidé, kteří prožívají ledajaká interesantní, napínavá a vzrušující dobrodružství, nýbrž lidé, kteří chtí být pozorováni, o kterých se uvažuje, kteří vymáhají, aby jim bylo porozuměno pro obecný a rozsáhlý význam. Nezapomene se sice nad knihou, že máme před sebou autora ještě mladého, teprve se vyvíjejícího, ale cítí se zároveň, že to, co píše, není u něho pomíjející hříčkou chvíle, nýbrž že s těmi názory, jež buduje si tu tak opravdově a se skutečným napjetím hledajícího úsilí, že s těmi názory půjde do budoucnosti a z nich že vyplyne dálejší jeho lidský (ne literární) úděl. A proto jeho erotika není již věcí, přes kterou lze přejít jen tak nevšímavě a s podceňujícím úsměvem. Lidé, kteří jsou jí neseni, jsou slaboši a zchátralci vydaní bez obrany na pospas zkáze; nebo jsou to bídáčtí, hrozní dravci, kteří pro své divoké pudy nelitují obětí a kteří kolem sebe šíří utrpení a zničení. Autor *vidí je takovými*, nedělá z nich nic jiného, nic lepšího, nežli jsou, ale *přijímá je* tak, jak jsou. Nepokládá je za výjimky, které se objeví a zase zmizí, nýbrž za pravidelné exempláře, v nichž naše člověčenství odhaluje svou tvářnost. Tak, jak oni bez obrany a bez možného sebeurčení jsou zmítáni svými vrozenými chtíči a vášněmi, tak nepřekonatelně jsme zmítáni, uchvacováni a vrháni všichni, nevědouce čím a nevědouce kam. Všechna práce rozumu a vědění je marná a směšná proti tomu, co nás, neznámo a nepostižitelno, pudí a ovládá. Máme jediný utěšující prostředek proti chmurnému vědomí své ubohosti: bezmezný vespolný soucit, vše prohlížející a odpouštějící. Hle, to už není erotika jako erotika, nýbrž erotika, jež se *za smušilou uvědomělostí připouští každou malomoc a každou zbabělost*. Lze se u ní nezastavit?

*

Pro literaturu tato erotika nebo erotičnost nebo schopnost ji prožít přináší vlastnosti, které, vypěstěny, mohou oslňovat. Rodí se z ní takřka nový jakýsi smysl, neobyčejně bystrý a citlivý, který proniká věci, jak ještě nebyly pronikány, který vidí a vyzírá, co ještě nikdy nebylo viděno a vyzřeno. Je to smysl, v němž rozkoš vnímání podložena a zostřována je zase *bolestí* příliš ného napjetí, bolestí příliš vášnivého a prudkého vnoření. Pan Sezima, popisuje suchou a křehkou gracilitu patnáctileté Kláry, résumuje její podobu větou: „Půvaby, *až srdce bolelo*." A ta věta vrací se na smysl, — ne: vrací se na mysl,

— cítí se v nervech při tolika jeho obrazech, větách a kapitolách. Je v nich všech také něco, co při svém vabu b o l í a pod čím, ve vynalézání nebo pojetí, tušíte analogickou duševní (je-li duševní!) bolest, neoznačitelnou pro zvláštní přídech rozechvělého požitku. Lze uvést třeba jenom několik takovýchto vět: „Postřehoval v nich kouzelnou resonanci vlastních slov, neuvědomělý reflex svých nálad, jak c h y t l y j e j r o z t ř e s e n é v o d y m l a d é č e r s t v é d í v č í c i t l i v o s t i." Nebo: „Tak p a l č i v ě s v ě ž í byly ty minulé dojmy j a k o b r o s k v e p o d o d h r n u t ý m l u p e n í m n e b o j a h o d y v e s t í n u." Nebo: „Její zvyky, gesta, slova, všecky projevy mladé rozkvétající bytosti j a k o j e m n é l e d o v é k v ě t y l p ě l y m u n a d u š i." Nebo: „Všechen vzduch n a b ý v a l š ť a v n a t é t r p k é p ř í c h u t i h r o z n ů, k t e r á p ů s o b i l a n a k r e v j a k o n á p o j l á s k y." Nebo: „Pavučinově jemná sensitiva, r o z e c h v ě l á u s t a v i č n ě j a k o s í t í n a t ů n i, jen zvolna a p o k r ů p ě j í c h sbírající síly, zdála se být rozrušována změtí utkvělých vidin . . ." A to jsou jenom věty; jsou však toho rázu celá obšírná místa, jako různé popisy Kláry a Terézy, a celé kapitoly, jako Braunova vycházka do krajiny nebo jako scéna při ohlášení smrti Nellovy. Pan Sezima stýká se tu (psychologicky) v mnohém s Wojkowiczovou Gerdou, jenže u něho zvláštním způsobem dojem bolesti je zabarvován stálou přítomností intelektu, jejž je vidět nad vším, sledující, odhalující a upravující. Znepokojený smutek, jejž kniha v duši zanechává, jde z velkého dílu odtud: zdá se vám, jakoby v každé té větě zůstávala částečka neduživého a utraceného organismu.

JOSEFINA KLUMPARTOVÁ:

MALÝ KORMIDELNÍK.

Statný osmahlý rybář nabídl nám člun k malé projížďce v jižním cípu zálivu Pomořanského.

Sestoupil s námi do lodice, aby vesloval. V zadu ke kormidlu usedl jeho synáček, hoch asi sedmiletý. Hravé vlny nesly loď k písčitým břehům usedomským.

Bylo krásné srpnové odpoledne. Širá vodní pláň oslňovala stříbrem odražených paprsků slunečních, vzduch byl prosycen silnou vůní moře, a sluch jemně dráždilo pravidelné tempo vln bijících v boky člunu.

Ale více nežli skvělá panoráma přírody upoutal nás neskonale líbezný obrázek našeho kormidelníka — dítěte. Nikdy nepozorovala jsem dojemnějšího výrazu v dětské tváři. Kolik jistoty a hrdosti — a kolik dětské naivnosti a roztomilosti střídalo se v těch jasných modrých očích! Chvílemi byly to oči muže, který jest si vědom nebezpečí se všech stran dorážejícího — a hned zas to byly oči děcka, netušícího, že v těch krásných, zákeřných vlnách číhá smrt . . Na hrobech nešťastných, na prahu smrti to dítě řídilo směr člunu a smálo se, když parník na blízku plující rozčeřil dovádivé vlny a loďka se povážlivě rozkolébala . . .

Oh, umět tak štětcem zachytit utěšený obrázek toho smělého rybářského chlapce! A působit ten obrázek oním kouzlem, jež vyvolával pohled na našeho malého kormidelníka: cítit, jak malicherné bylo všecko, co nás kdy sužovalo a práci ztrpčovalo . . . mít znova odvahu a důvěru v život!

DROBNOSTI.

V březnu již vyšel v Anglické knihovně u J. Otty autorisovaný překlad výboru povídek I a n a M a c l a r e n a **Drumtochtské obrázky,** pořízený F. Žilkou (7 povídek) a Jos. Bartošem (poslední osmá) dosud však se dílo málokterým čtenářům dostalo do rukou. A přece jest Ian Maclaren z nejpřednějších a nejoblíbenějších anglických spisovatelů poslední i přítomné doby. Jeho svazku Beside the Bonnie Brier Bush (U pěkného šípku) za 8 let dostalo 14 vydání, mimo to vydání běžnou angličinou (originál jest totiž psán lidovým nářečím skotským) hlavně pro Američany, kteří dovedli geniálního ducha spisovatelova oceniti. A anglická kritika uznala, že Maclaren jest „původcem nového, jakéhosi i d e á l n í h o r e a l i s m u" a že „spisy jeho jsou nejčistší poesií psanou prósou". Však opravdu vynikají m o c n o u a d o j e m n o u k r á s o u, protože v nich tlumočen dosavádní skutečný život a pravá duše lidu skotského ve svém přirozeném altruismu vyplývajícím z d u c h o v n í v ý c h o v y l i d u prosté veškeré přetvářky.

Autor tu má pro svého člověka nejvroucnější cit, zná jeho tužby a potřeby co nejlépe, ale vedle vřelého soucítění jeví živý temperament, ba i humor, a prožívá život svých lidí svou plně bytostí, ježto s nimi srostl. Odtud ta malebnost, jemnost, tklivost, to sympatické líčení skotských vrchů, lesů a vonného vzduchu, odtud ta subtilní krása meditace Maclarenova člověka inteligenta i toho prostého horala, proto ta skotská vesnice se všemi svými radostmi a boly před našima očima, jakoby žila. „Nám Čechům" praví Žilka v předmluvě ku Drumtochtským obrázkům „vane z Maclarenových obrázků něco jako duch česko-bratrských exulantů a písmáků." —

Proto bychom chtěli, aby u nás také oceněno bylo dílo, jehož „p ů v a b e m j e s t j e h o p r a v d i v o s t". Ale to vyžaduje vyššího už stupně jednak vkusu, jednak intelektu i citu, k němuž bude třeba čtenáře ještě vychovávati. Přispěl by k tomu snad další překlad Maclarenových prací; v tomto výboru postrádám totiž mimo jiné ještě té povídky, která sbírce „Beside the Bonnie Brier Bush" dala název. Maclarena nestačí přečísti jednou, ale je ho třeba

čisti několikrát a po každé objevíme novou a větši půvabnost jeho poesie.

Překlad Drumtochtských povídek pokládám za velice svědomitý, svědčí mi o poctivé práci překladatelů, kterým se podařilo vystihnouti individuality skotského spisovatele a podati nám tím ukázku cenné moderní beletrie anglické.

Tu a tam čtenáři se snad lecos zazdá třeba nezvyklým, ale soudím, že přece není možno, aby se Maclaren přizpůsoboval k nám, nýbrž my jemu. — —rr—

Vinařický jako básník. Napsal pan Karel Scheinpflug v Slánském Obzoru (ročence spolku Palackého, kterou naši čtenáři od let dobře znají, a jež vychází nyní za redakce prof. Petra Hrubého). Dle rozboru Sch. Vinařický měl nedostatek básnických myšlenek vyjma monotonní píseň vlasteneckou; byl u něho nedostatek uměleckého postřehu a karakteristiky; nedostatek fantasie . . . Úhrnný soud Scheinpflugův, praví: „Vinařický nebyl básník. Vynikal-li nad nejednoho ze svých předchůdců i současníků v českém veršovnictví, byla toho příčinou (při stejném nedostatku básnického talentu u nich) jeho vyšší inteligence, jeho ušlechtilost mysli a neobyčejná svědomitost a pečlivost jeho práce. Jeho verše jsou pro nás mrtvy a jeho význam s hlediska naší doby tkví v jeho osobním působení na lid, v jeho ušlechtilé obětavosti a v účinném zužitkování svých styků s vlivnými osobnostmi na prospěch věci národní. Tím vším řadí se právem k hloučku oněch pracovníků, jež nazýváme jménem, nesrozumitelným velkým a šťastným národům Evropy: národními buditeli." —

„Výše než jeho básně pro dospělé — pokračuje autor — stojí jeho básničky pro děti. Nemluví-li ani z nich geniální básník, mluví z nich alespoň dobrý paedagog. Mluví s dětmi jako přítel, který jim rozumí a má je rád a ne jako zamračený kantor, třímající za zády rákosku. Snaží se spíše rozvíjeti v nich jejich dobré pudy a sklony, než odvraceti je od špatných hrozbami . . . Ale i estetická hodnota jeho básniček dětských je větší, než jeho básní pro dospělé. Sproštěny tísnivých pout pravidel časoměrných poskakují jeho veršíky volněji a přibližují se chvílemi praménkům národní písně; některé z těch básniček jsou dosti zpěvny, ano u některých zdá se nám, že se rodily za zvuků jisté prosté melodie v duši autorově. Mluva pozbývá své chladné strojenosti a nabývá rázu upřímné prostoty. Tento chladný literát, sestavující své verše pro velké trpělivě a klidně jako mosaikovou dlažbu, hle, jak umí zjasněti a zněžněti, vidí-li ve svém posluchačstvu rusé a černé hlavičky dětské; tento bezdětný kněz, hle, s jakým interesem umí sledovati důvěrnou hru děvčátka s panenkou!"

DĚTSKÝ KOUTEK.

Kdyby to byl věděl . . .

Stalo se v jižních Uhrách, v kraji mezi Dunajem a Drávou, na panství Béllye. Pasák hajného, chlapec desítiletý, pásl na lesním palouku krávy. Bylo odpoledne. Pojednou vyšli na palouk čtyři páni v mysliveckém obleku s puškami na ramenech a lovečtí psi za nimi.

Jeden z nich zeptal se chlapce po německu:

— Co tu děláš, chlapče?

Pasák nevěděl, co se ho ptá a proto pokrčil rameny. Jeden z pánův uměl však maďarsky. Překládal tedy otázky pánovy i odpovědi pasákovy na obě strany.

— Pasu krávy, odpověděl chlapec.

— Co pak za to dostáváš?

— Stravu, šaty a 7 zl. ročně. Sloužím u hajného.

— Nu, to není mnoho. Nedoskočil bys nám do letohrádku — míněn byl letohrádek arcivévody Bedřicha — a nepřinesl bys nám něco jíst?

— Já nesmím od krav; kdo by je hlídal? Ale mají-li páni veliký hlad, mohu jim něco dát.

— A co pak máš?

Pasák odběhl do křoví, vynesl z něho starou mysliveckou tašku a z ní vybalil pořádný kus černého chleba, kus paprikované slaniny, vytáhl z kapsy kudlu a nabídnul myslivcům. Ten, který měl největší hlad, ukrojil si kudlou krajíc chleba i kus slaniny a znamenitě si pochutnával. Druzí páni si nevzali. Jen se usmívali, jak tomu čtvrtému chutná.

— Co jsem teď dlužen? ptal se pán, když dojedl.

— I nic, jen když jsem nemusil od krav.

— Tak dobře! Až večer přiženeš krávy do myslivny, přihlas se v letohrádku u pana nadlesního.

Myslivci zmizeli v lese. Když bylo večer, chlapec opravdu přiběhl do letohrádku k nadlesnímu. Ten mu vysázel pět desetikorun na dlaň a pravil: „Víš-li, kluku, žes byl hostitelem německého císaře? Císař pán chodil od rána po lese a měl hlad a dobře prý si pochutnal." Chlapec se zarazil, děkoval za peníze, ale začal se škrábat za uchem. Nadlesní se podivil a pravil:

— Co pak nejsi spokojen?

— Jemine, jak pak bych nebyl, to budou doma koukat. Ale kdybych byl věděl, že je ten myslivec císař pán — —

— Nu tak co?

— Já jsem měl v tašce dvě čerstvé zelené papriky, kdybych byl věděl, kdo je, byl bych mu dal obě.

Nadlesní se vesele zasmál a chlapec odešel. Zelené papriky jsou pochoutkou dětí uherských, jako našich hrachové lusky. Ale zdali by německému císaři byly peprné papriky také tak chutnaly jako chlapcům, jest jiná otázka.

Dle Loveckého Obzoru.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

Nevím, jakým způsobem Nikifor vyzrál na to, že si opatřil i v tom čase nemilosti nějaký povalující se kotýlek; jednou odehrál se za tou příčinou velice komický výjev. Sotvaže vytáhl z tajného místa svůj kotlík a začal nad ním bohoslužbu, už dozorce přistoupil ke kukátku ve dveřích a zakřikl:

— Burenkove! Ty piješ čaj?

— Jaký čaj? Studenou vodu! . . .

— Co pak nevidím — páru?

— To je, na mou duši, od studené vody, . . . z mrazu . . .

A na důkaz nabral Nikifor z vodního džberu pod stolem kořlík studené vody a vypil ji jedním douškem. Dozorce neodcházel, nýbrž pozoroval. Nikifor nabral ještě kořlík a zase všecko vypil . . . A tak vypil nejméně pět kořlíků po sobě, soudě jaksi, že takto může dozorce přesvědčiti o své nevinnosti! Dozorce však nebyl přesvědčen, nýbrž odemkl komoru (— klíče nebyly ještě odneseny na noc k veliteli —) a za všeobecného smíchu kobylky, sebral a odnesl kotel s čajem, zanechav Burenkova zaleknutého, nalitého studenou vodou, s dlouhým nosem . . .

— Víte co, bratři, — vzkřikl náhle nyní Burenkov, všecek sebou trhnuv: — já myslím, že by bylo pro nás nejlépe ze všeho, abychom se poddali . . . Proč máme mít kočičinu po cizí opici? Však se nás to načisto netýká . . . Co nám bylo do toho, jak se dříve žilo? Mikolájič nám předčítal a učili jsme se . . . Komory byly otevřeny . . . Kotlíky jsme měli . . .

— Aby z tebe duše vylítla i s kotlíky! — zakřikl na něho Semenov, nemoha se zdržeti: — pokoř se, jak chceš. Ověs se třeba celý svými kotly a rozbij si o ně lebku!

— No, pokořím se. A co ty? Co je mně do toho? Vždyť se nemám dostati do volného sboru. Co pak já pro sebe snad? Jen pro pravdu . . .

— Našel se spravedlivý, počestný! . . — zachechtal se zlostně Gončarov a těžce se zdvihal se svého místa, podporuje Semenova.

— Nebuď si čestným, vždyť jsme tě nezvali, — osopil se na něho Nikifor. — Pro mne a za mne přestoupni si na mahomedánskou víru a ožeň se třeba se svým Šach-Lamasem!

Strhla se prudká hádka, za které Gončarov se Semenovem křičeli:

— Ano, pokořte se, pokořte se, kdo pak vás drží? Všichni abyste zdechli! I vy i vaši Tataři s vámi! Našli jste, s kým byste nás přátelili! Nedržíme s Tatary, ale o trestanecký řád se nám jedná. Pokořte se, duše bohabojné, melte ohony!

Avšak události předešly záměry bohabojných duší. Brzo roznášely se po věznici pověsti, že přijel úředník zvláštních záležitostí, velice vážená, div ne titulovaná osoba, aby vyslýchal Šach-Lamasa. Za den nebo za dva objevila se osobnost skutečně v trestnici. Byl to ještě docela mladý a velice přívětivý člověk, příjemně se usmívající, který se v každé komoře přesvědčoval, nemají-li trestanci nějaká přání nebo stížnosti. Kobylka odpovídala, jak obyčejně, že je se vším úplně spokojena. Nalezl se pouze jeden smělec ze všech 150 lidí, který do té chvíle nebyl většině ani po jméně znám, ale v tu chvíli přerušil všeobecné mlčení a přednesl stížnost na stravu. Přívětivý úředník zdvihl ihned brvy a hlas stal se suchým a vážným.

— V čem záleží špatnost stravy? — tázal se chladně, skrze zuby: — nevydává se správně vařivo, nebo co? Rozmysli si dobře, bratře, než proneseš takovou stížnost!

— Jídlo často nelze ani vzíti do úst, — pokračoval směle neznámý trestanec: — jeden čas nám dávali docela shnilé brambory.

— To se bude vyšetřovati, — přerušil ho úředník a vyšel rychle z komory.

Trestanec, jenž přednesl stížnost, byl se svého stanoviska v právu: vězeňskou stravu nikdy nebylo lze vzíti do úst bez ošklivosti; brambory vskutku někdy správce vydával shnilé. Ale s druhé strany cítil se Lučezarov také býti v právu: „Jakže, on, chrabrý štábní kapitán, nevydává správně vařiva? On že krmí trestance hnilobou!“ Bez prodlení sestoupil s úředníkem do kuchyňského sklepa a prohlédl uložené tam brambory (— před tím přiběhl střemhlav do kuchyně udýchaný správce a poručil kuchařům odhrnouti stranou všecek podezřelý materiál vařiva —) vyšlo na jevo, že brambory jsou nejvýtečnější jakosti. A trestanecký oběd podaný představeným na zkoušku (s vrchu kotle sebraný mastný ovar) shledán také chutným a neobyčejně výživným.

— U mne doma nevaří takových ščí! (Polévka s masem a zeleninou) — prohlásil vítězoslavně mladý úředník a zároveň ustanovil za sebe kuchařům po poltinníku na čaj a na cukr.

Při večerní prohlídce bylo téhož dne hromovým hlasem ohlášeno, že trestanec, který přednesl lživou žalobu na své představené, bude zavřen v tmavém karceru po celý měsíc, zakován v náruční okovy. A druhého jitra hodnostář vyzval do kanceláře Juchoreva a všecky starosty komor a dal jim přísnou důtku, pokud se týče povinností na nich ležících. Později vyprávěli, že mnozí starcové, mezi nimi i náš Gandorin, padali na kolena a při tom jmenovali jména různých „nebezpečných“ soudruhův. Potom osobnost odjela, zanechavši výstražný příkaz, aby Šach-Lamasa až do rozhodnutí jeho případu převezli do Zerentujského dolu. Nemocný stařík byl téměř bez sebe

vynesen z karceru, hozen na vůz a přes veliký mráz sotva přikryt chalátem. Uslyšel jsem později, že brzo po svém příchodu do Zerentuje zemřel, nedočkav se svého odsouzení, které by beze vší pochyby bylo dopadlo velmi přísně.

Kobylka po všech těchto událostech byla nadobro zastrašena a každý pomýšlel jenom na spásu vlastní kůže. Pokaždé, když Lučezarov objevil se ve věznici, v té neb oné komoře obraceli se na něho s prosbami, aby je propustil do volného sboru, a s ujišťováním o loyalitě. S dozorci mnozí také odbývali tajné besedy a šuškání. Musili jsme dobře držeti jazyk za zuby.

XVIII.

Ve štole.

V tento těžký čas důl zdál se mi býti jediným místem oddechu a poměrného duševního klidu. Ujíti co možná daleko od nenáviděných zdí trestnice, z toho království útisku a všeliké zloby, ujíti na čas co možná dlouhý a ponořiti se celou bytostí, všemi silami duše i těla do tělesné práce, tlouci bez oddechu kladivem na nebozez, měřiti a počítati hotové již vršky a potom znovu mávati a mávati kladivem, — to stalo se mi zase na čas slastí, v níž bylo cosi chorobného, téměř mučivého . . . Petr Petrovič dal mi již dávno jiné zaměstnání, převedl mne ze šachty do tak zvané štoly, kde bylo i tepleji a kámen značně měkčí.

Tam jsem mohl beze zvláštní únavy vyvrtati denně 8—10 vršků. Těžké bylo jen otloukání a proto mi dávali za tovaryše obyčejně v takové dny některého ze siláků na způsob Semenova, ale vrtával se mnou někdy i Rakytin.

Nebude snad vadit říci několik slov o tom, co je to štola. Tak se jmenuje horizontální chodba podzemní, směřující od světlíku k šachtám. Před naším příchodem do Šelajské věznice bylo v ní vyvrtáno před třiceti lety okolo sedmdesáti sáhův. Ale tato úzká chodba nepotřebovala pro sebe mnoho pracovných rukou: bylo třeba jenom dvou vrtačů a jednoho vyvážeče, který vyvážel vrstvy utrhané ve vagoně zvláště sestrojeném na haldu. Dle hloubky sklonu štoly do hory, bylo někdy ještě třeba tesařův, kteří stavěli nové podpěry a prodlužovali můstky, po nichž vyvážeč vozil svůj vagon. Takovým způsobem musíval jsem pracovati větším dílem v úplné samotě, protože moji soudruhové ve vrtání končili svůj úkol značně dříve a vykonavše práci, chodili po světlíku; kdežto já jsem nepospíchal a vždy dlouho odpočíval a tak jsem buchal kladivem někdy až do samého odchodu trestancův do trestnice.

V jednom směru byla štola neporovnatelně lepší šachty: v zimě v ní bylo mnohem tepleji, než na otevřeném vzduchu, v létě až i citelné chladno, ale za to úplně sucho, kdežto v šachtách se všech stran lila se chladná voda, padající za krk a vnikající do bot.

Živě a zevrubně rýsují se mi ony dlouhé, dlouhé hodiny, které jsem prosedával sám samotinký ve svém podzemním světě. Kalná svíčka slabě mrkala, přilepena na kámen a každé chvíle se plavila a pohasínala; s leva a s prava na vzdálenost jednoho sáhu vzdálen jeden od druhého zdvihaly se žulové boky chodby; nad hlavou visel nerovný kamenný strop, který, jak se zdálo, již již musel se sřítiti . . . Ale držel pevně: drobné kameny při otloukání odletovaly i zůstal slitý kus kamene, mající dosti bodů opěrných; práce se konala alespoň v hloubce desíti sáhů pod zemí. V předu stála táž temná žula, do níž musili jsme tlouci; a v pozadí zápasilo světlo mé svíčky se tmou a přecházelo brzo v rozplizlé stíny a konečně utonulo docela v soumraku věčně tam panujícím. Jenom v dálce, na samém konci štoly, bylo viděti neveliká okénka, — východ na boží svět; dle něho musili jsme se říditi, abychom vedli štolu přímým směrem. Někdy, když jsem náhodou shasil ve štole svíčku, uviděl jsem, jak se tento daleký přísvit odrážel na přední kamenné stěně v podobě neveliké světlé skvrny, tvořící úplnou illusi měsíčného světla.

Ve štole, přes její poměrnou teplotu, pociťovala se stále syrovost a pouhýma očima bylo lze viděti výpary, které ploužily se podél stěn. Stávalo se, že jsi se zamyslil, hledě na tuto mlhu, a tu přijímala ponenáhlu v obraznosti neurčité podivné obrysy, vypravující o zapomenutém všemi světě utrpení, již vyžitých, na věčnost odešlých, ale přece jakoby stále ještě žijících a realných lidí. Obrazy s počátku nejasné přijímají ponenáhlu ostře vyznačené tvary a již se tu zevují bledé tváře a kostnaté podoby lidí, kteří zde kdysi vytrpěli skutečně nelidská muka — muka, proti nimž nynější vyhnanství — jest pouhá hračka, — kteří zde prolívali nejenom pot, ale i krev, obětujíce život svůj... Ve jménu čeho?

Kdo byli oni lidé? Nevědomé oběti společenských nesrovnalostí, chudoby, nevědomosti a divokých tužeb, nebo snad nositelé nějakých vznešených ideálův? Nevěděl jsem, ale všichni, všichni bez rozdílu jevili se v tyto chvíle stejně trpícími a proto se mi přímo zdáli býti bratry a soudruhy v neštěstí. Viděl jsem oči plné slzí a úžasu, jež se mne v pochybnostech tází: „Proč?“ Viděl jsem zdvižené pěsti, zaťaté bezmocnou zlobou, jakoby hledaly nepřítele, jehož by měly rozdrtiti; slyšel jsem i zřetelné vzdechy zoufalé, vyletující ze vpadlé, sesláblé hrudi, a chraptivý smích zběsilosti, žíznící napojiti se mstou . . .

(Pokračování.)

Tiskem E. Beauforta v Praze.
Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Prąze, dne 6. prosince 1903. Číslo 48.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

NA OBRANU DĚTSTVÍ.

PŘEDVÁNOČNÍ EPIŠTOLA.

Máte přichystaný již dárek pro dítky své? Miláčkové vaši nesmírně se těší na hračky, které pro ně přichystáte; volili jste dobře? — nebude radost jejich sklamána?

Hračky mají v životě dětí váhu velikou. Hra je dítěti vážnou věcí, není jenom kratochvílí a zábavou, nýbrž prací rozumovou a tudíž školou myšlení a vůle. Hra jest po pravdě pro dítě studium ve věku, kdy o skutečném studiu v přesném slova smyslu ještě nemůže býti řeči. „Hra," dí Guyau, „jest první prací malých dítek. Dává také příležitost, aby se mohlo souditi o jejich povaze, aby se povaha jejich mohla rozvíjeti ve směru vytrvalosti a činné energie." — „Hra není věcí frivolní pro dítě, nýbrž jest věcí veliké důležitosti" (Froebel). — „Die Kindheit ist doch vor allem die Spielzeit" (M. Haberlandt).

Všecky věci, na kterých se dítě cvičí, které povzbuzují k činnosti jeho drobné síly, jsou jeho přirozenými hračkami. A jeho obrazotvornost činí malé duši i nejnicotnější věci užívatelnými. Opravdová dětská hračka činně zaměstnává duševní síly dítěte, láká mysl dětskou k improvisaci, vynalézavosti a vybavuje a osvobozuje dětské instinkty. Tak tomu vskutku také nesčetné generace rodičů rozuměly, kteréž viděly, že nutno s hračkami k dětem sestoupiti, nikoliv však děti k nim pozdvihnouti, a kteréž váhu kladly na to, aby mysl dětská byla nerozptýlena a skromna zachována a nikoliv uměle na sto věcí roztěkána, které, opravdově vzato, jsou zájmům dětským úplně vzdáleny. Zachovává se posaváde, jako dobrá tradice, jistý počet starodávných hraček, každému hošíčkovi i holčičce rozkoš působících. Mnoho dětí — těch šťastnějších — měly pouze tyto typické, jednoduché hračky a tím mládí, plné vnímavosti a vděků. Ale ostatní byly, pohříchu, — bohatěji obdařeny. Pro tyto dodávala naše industrie vždy své „nejnovější", dražší a dražší, raffinovanější nápady a vynálezy. Luxus našeho novějšího hračkářského zboží postavil moderní dítě do veškerého obsáhlého světa dospělých. Ono má malé železnice s nádražím a všemi objekty až do poslední výhybky, parní stroj a elektrický motor, poštovní a telegrafní úřad, malé elegantní lázně se sprchami a ohřívatelnými vanami, všecky možné druhy zbraní — pravý to arsenál, divadla s kulisami i budkou napovědovou . . .

Toto karikování moderního světa dospělých mnohý schvaluje. Dětský věk má přece své napodobovací instinkty, a moderní dítě nemůže zůstávati ve sféře sedláka před sto lety, nýbrž musí míti v nás a naší kultuře vzor. Proto dáme dítěti tyto raffinované hračky do ruky. Chceme dětskou nejapnost přemoci, chceme nasytiti prázdné hlavičky potřebnými názory ze svého okolí a nikoliv vidinovitým sněním romantiky. Naše děti musejí býti dětmi své doby.

Těmito zásadami hoví ve vlastním prospěchu veškerý hračkářský trh. Rodiče pak řídí se při volbě hraček trhem, nikoliv vlastním uvažováním. Vývoj pokroku nejde jen tak jednoduše a rychle v před, a na štěstí jest příroda mnohem konservativnější než kultura: na svět přicházejí vždy tytéž děti, děti a jen děti! Co znamenají desítiletí naší moderní doby proti od tisíciletí vyhraněnému charakteru duše dětské?

V našich moderních hračkách tkví veliký omyl, zlé nedorozumění. Uznávám dobrý úmysl, dětské síly a instinkty s ohledem na dnešní dobu také hrou tužiti a cvičiti, ale prostředky musejí býti tím, čím býti mají: hračka musí býti něco, s čím se opravdu hráti dá. Naše moderní hračka jest zajisté charmantní, rozkošná, pravá pastva pro oči, radost pro mozek i samým dospělým: jen že nelze si s ní hráti. Hráti si znamená: své síly a instinkty vskutku upotřebovati, s veselostí a radostí jako nudou. Ale tyto dnešní podivuhodné hračky hrají si samy od sebe, a dítě nemá jiného co dělati, než nečinně na ně se dívati. Vlaky jezdí nahoru, dolů, motory se točí, parník pluje bezvadně v dětské vaně: všude přesná

mechanika a po krátké radosti — nuda. Stanovisko kibice není dětem vlastní, dítě obírá se nejraději hračkami vlastnoručně. Tato potřeba leží hluboko v lidské přirozenosti: radost z příčinnosti jest opravdu bezmezná. Ona jest mnohem větší než radost z poznání příčiny, kteráž právě jako prvnější jest duší každé skutečné hry. Ale obojí radost chybí při nechutnostech většiny dnešních vynálezů pro dětskou světnici; ony nedávají ani hlavě ani ručkám dítěte něco činiti: po spuštění hodinového stroje běhá hračka sama. Dítě samo při tom si nehrálo. A kde se snad na spoluúčinkování malého hráče počítá, jest mechanické zařízení se zevrubným návodem, jak si radost ze hry způsobiti má! O, té pustoty oněch strašných, prostranných škatulí, z nichž vysoká pec, větrný mlýn nebo nějaký ještě nepravděpodobnější etablisement dle počíslovaných plánů v šedých čtvrthodinách vystavěn býti má! Takový mechanismus, toto krabicové strašidlo, jako duše četných nových her, jest pravým zabíjákem dětského ducha.

A pak toho světa illusí, k němuž moderní hračka podává klíč a popud! Chválena bývá teď nová hračka, jistě ne nejšpatnější svého druhu: dětský poštovní úřad. Všecky tiskopisy listovní pošty v liliputánském měřítku, razítka, pytel poštovní, na nic není zapomenuto. Dítě vypravuje poštu. Illuse o poštovním oficiálu — řídký to věru sen dítěte! Takovýto duch nebo případněji zloduch ovládá v přečetných takových novopedagogických moudrostech našeho hračkářství. Dětská fantasie hýří, jako poesie, ve všeobecnu a neurčitu! Ona zabývá se nádhernostmi tohoto světa, princi a reky, nikoliv však strojníky.

„Dítě nenadchne se příliš mechanickou myškou, která běhá po podlaze. Ono si oblíbí nehybnou věc, ošklivou věc, ba takovou, která je nám docela bezvýznamnou. Potřebě věřiti předchází potřeba milovati. Aby dítě předmět milovalo, musí si ho dříve stvořiti" (Ruskin). Sully praví: „Podstatou dětské hry je představování nějaké úlohy a provádění nějaké nové situace." Dětem však nesmějí se tyto úlohy a situace vnucovati, postačí, poskytneme-li jim příležitosti, aby si děti samy je uložily. A právě ta jistá instinktivní schopnost, veseliti se ve světě vlastních výtvorů, zaručuje dítěti jeho vlastní blaženost. Není potřebí vymýšleti neustále pro dítě hříčky, dávati mu do rukou fabrikované nástroje, umělé hračky. Dítě najde si, majíc pud ke hraní, samo od sebe hodně záhy nepatrné vynálezy, vymyslí si zaměstnání, jež mu bude pramenem rozkoše.

Hračky pečlivě sestrojené mají tu vadu, že svou dokonalostí vadí nebo zbytečnou činí práci dětské obrazotvornosti. Dítko jest nejšťastnější při hře, když samo může ji pořádati, když k ní může tvořiti materiál, když z hole dělá koně a ze židle kočár. „Tvořiti, vyráběti — jaké to štěstí pro dítě!" zvolal Michelet. „Uspokojení, které tato zaměstnání dítěti způsobují, jest zajisté značné; zakládá se bezpochyby na pocitu, jejž má dítě o své vlastní síle a na pocitu hrdosti, že hraje roli příčiny" (Preyer). Individuum stává se osobou teprv tehdy, když ku pocitu své jednoty a kontinuity připojí vědomí, že jest jednající silou. A takto může hra přispívati k vývoji osobnosti dítěte, respektujíc jeho volnost, podněcujíc jeho iniciativu.

Jak skromné jsou požadavky dětí ke hře! Dejte jim na dvůr přivézti fůru písku a učiníte je šťastnými na celé léto. Kus dřeva, kamínky, list novin, obruč, kuličky a mnoho jiných prostých věcí jsou dětem velice vítány. Dceruška dostane skvostnou pannu; má skutečné vlasy, zavírá oči, šatečky její jsou nádherné — avšak panna ta nesmí upadnout na zem, šaty její nesmějí se políti kávou, z vlasů nesmí si bratříček dělat vousy, nesmí nikdy dostávat polínkem přes ruce, nesmí se házet Lordovi „aportem", naopak přikázáno je na krásnou tu loutku toliko se — dívat! Jak ráda by dceruška ta vyměnila pannu svou za kus dřeva, na němž kudlou vyřezána neforemná hlava, jímž si po libosti hraje Manča ve Lhotě!

Většina všech těch krásných hraček pobaví na chvilku, ale potom mrzí celý rok dítě i rodiče. Rodiče zlobí se i někdy na dítě, že si nechce s hračkou za 20 K hráti. Dítěti však ubližujeme, vnucujeme-li mu hračky nemilé. Dítě musí míti při hře radost. Froebel dí: „Radost jest duší všeho dětského konání." Kde však jsou ty hračky, které dětem trvalou radost způsobují? — Názornou odpověď chystala letošní umělecká výstava v Kutné Hoře, avšak po této stránce nezdařilo se jí dostáti úkolu svému. Není vyhovujících hraček na trhu našem v míře žádané. Proto také „dětská síň" výstavy kutnohorské prokázala, že ony modní drahé hračky nestojí za nic a že spokojiti se jest několika málo hračkami děděnými z pokolení na pokolení.

Na jeden pramen hraček dobrých možno přece ukázati. Jsou to hračky exotické, především hračky Číňanů a Japanců. Velicí přátelé dětí, jakými tito národové jsou, a v jistém smyslu staré velké děti samy, mají spoustu lákavého harampátí a hezkých nápadů obratnou rukou provedených, které pravé gaudium malým copánkářům způsobují. Pro sebe samy dovedeme si již dlouho všechny dobré věci po-

vrchu zemského přivlastňovati; prosme také jednou tam v dáli pro své ubohé děti — o hračku. Ed. Š.

KAŠTANKA.

POVÍDKA OD A. P. ČECHOVA. — Z RUSKÉHO PŘELOŽIL GEM. —

(Pokračování.)

IV.

Plné řešeto zázraků.

Za chvilenku zase vešel neznámý a přinesl sebou jakousi podivnou věc podobající se vrátkům i ruskému písmenu. Na příčce tohoto dřevěného písmene, hrubě urobeného, visel zvonek a byla přivázána bambitka. Od srdce zvonku i od pera bambitky visely provázky. Neznámý postavil vrátka doprostřed komnaty, dlouho cosi rozvazoval a navazoval, potom pohledl na housera a řekl: „Ivane Ivanyči, račte prosím."

Houser popošel k němu a zůstal státi, jakoby čekal.

„No," pravil neznámý, „začneme docela od začátku. Především pozdrav a udělej poklonu. No — pěkně!"

Ivan Ivanyč natáhl krk, zakýval na všechny strany hlavou a šoupl nohou do zadu.

„Tak, chlapíku, teď umři!"

Houser lehl na záda a obrátil nohy vzhůru ke stropu. Probrav ještě několik podobných menších cviků, neznámý najednou chopil se rukama za hlavu, zobrazil na své tváři výraz zděšení a zavolal:

„Stráž! Požár! Hoří!..."

Ivan Ivanyč běžel k vrátkům, uchopil zobákem provázek a zazvonil na zvonek. Neznámý byl spokojen. Pohladil housera po krku a pravil:

„Hrdino, Ivane Ivanyči, teď si představ, že jsi zlatníkem; prodáváš zlato a brilanty. Představ si, že vejdeš do svého krámu a přistihneš tam zloděje. Co bys dělal v tomto případě?

Houser uchopil zobákem druhý provázek a zatáhl, v tom okamžiku ozval se výstřel. Kaštance se zvonek velice zalíbil, ale výstřel přivedl ji v takové nadšení, že běhala kolem do kola vrátek a štěkala.

„Tetko, na místo!" zavolal na ni neznámý.

„Mlčet!"

Práce Ivana Ivanyče neskončila výstřelem. Celou hodinu ještě neznámý honil ho kolem sebe na provaze a poháněl bičem, při čemž houser musil skákati přes barieru a obručemi, stoupnout si na špičky t. j. posadit se na ocas a mávat nohama. Kaštanka nespouštěla z Ivana Ivanyče oči, zavyla občas nadšením a několikrát rozběhla se za ním se zvučným štěkotem. Unaviv housera i sebe, neznámý setřel si s čela pot a zavolal:

„Marie, přiveď sem Chavroňju Ivanovnu!"

Za chvilku ozvalo se rochání. Kaštanka zavrčela, ale dodala si hrdinského vzezření a pro všechny případy popošla blíže k neznámému. Otevřely se dvéře a do komnaty nahlédla jakási stařena; řekla cosi a vpustila tam černou velice neheskou svini. Nevšímajíc si ani dost málo vrčení Kaštančina, svině nazvedla svůj rypák a vesele zarochala. Měla zjevně velkou radost, že vidí svého pána, kocoura a Ivana Ivanyče. Když se přiblížila kocourovi, zlehka ho rýpla pod břicho svým rypáčkem a potom o něčem si povídala s houserem a v jejích pohybech i hlase i ve chvění ocásku jevilo se mnoho přívětivosti. Kaštanka hned pochopila, že na takovéhle tvory je marno vrčet a štěkat.

Pán odklidil vrátka a zvolal:

„Fedore Timofejiči, račte prosím!"

Kocour vstal, lenivě se protáhl a bez chuti, jakoby to dělal jen pánovi k vůli, popošel ke svini.

„Nu, začneme s egyptskou pyramidou", začal pán.

Dlouho vykládal, co a jak; potom povelel: „Ráz, dva, tři!" Ivan Ivanyč při slově tři zamával křídly a vyskočil svini na hřbet... Když balancuje křídly i krkem upevnil se na štětinatém zadku, Fedor Timofejič volně a líně se zjevnou nevážností a s výrazem ve tváři, jakoby přezíral a ani za groš necenil své umění, vylezl svini na zadek, potom neochotně vydrápal se na housera, a postavil se na zadní nožky. Povstalo, to, co neznámý nazýval „egyptskou pyramidou." Kaštanka zapískla rozkoší, ale v tom starý kocour zívl a ztrativ rovnováhu, svalil se s housera. Ivan Ivanyč se zakodrcal a také se svalil. Neznámý křičel, mával rukama a začínal znovu cosi vysvětlovat. Stráviv celou hodinu s pyramidou, neunavný pán začal učit Ivana Ivanyče jezdit na kocourovi, potom učil kocoura kouřit atd.

Učení končilo tím, že neznámý setřel si s čela pot a vyšel. Fedor Timofejič pohrdlivě frkl, lehl na slamníček a zavřel oči. Ivan Ivanyč odebral se ke korýtku a svini odvedla stařena. Při tolika nových dojmech uběhl Kaštance celý den jakoby nic a večer již i ona se svým slamníčkem byla ubytována v pokojíku se špinavými čalouny a spala ve společnosti Fedora Timofejiče a housera.

V.

Talent! Talent!

Minul měsíc.

Kaštanka již zvykla tomu, že jí každý den dali chutný oběd a že jí říkali „Tetka". Přivykla i neznámému i novým spolubydlícím. Život jí plynul jako voda.

Všechny dny začínaly stejně. Obyčejně nejčasněji vstával Ivan Ivanyč — a hned šel k Tetce nebo ke kocourovi, natahoval krk a začínal hovořit o čemsi ohnivě a přesvědčivě, ale nebylo mu ani slova rozumět jako poprvé. Někdy dával hlavu na stranu a pronášel dlouhé monology. V první dny známosti Kaštanka myslila, že tak mnoho mluví, protože je tuze učený — ale brzy pozbyla vší úcty k němu a když k ní přišel se svým nekonečným povídáním, nemrskala již ocasem, ale odbývala ho jako nudného žvastala, který nikomu nedá spát, a beze všech okolků odpovídala mu: „Vrrrr" . . .

Fedor Timofejič byl jiný pán. Ten probudiv se, ani nemukl; nehýbal se, ba neotvíral ani oči. Neprobouzel se rád, protože, jak bylo zjevno, život ho netěšil. Nic ho nezajímalo, ke všemu byl lhostejný a nevšímavý; vším pohrdal a i když pojídal svůj chutný oběd, pohrdlivě prskal.

Kaštanka, když se probudila, začala se procházet po pokojích a očenichávat kouty. Jenom ona a kocour měli dovoleno chodit po celém bytě. Houser nesměl překrčit práh pokojíčka se špinavými čalouny a Chavroňja Ivanovna žila kdesi venku v chlévku a objevovala se jenom v čas učení. Pán vstával pozdě a napiv se čaje, ihned přistupoval ke cvičením. Každodenně přinášívali do pokojíčku vrátka, bič, obruče, a každodenně prodělávalo se skorem totéž. Učení trvalo tři až čtyři hodiny, tak že Fedor Timofejič potácel se již někdy únavou jak opilý. Ivan Ivanyč otvíral zobák a těžce dýchal, a pán sám všecek zrudl a nestačil si stírat s čela pot.

Učení a oběd dodávaly dnům zajímavosti, ale večery byly nudné. Obyčejně večer pán ujížděl kamsi a bral sebou housera i kocoura. Tetka zůstavši sama doma lehla si na slamníček a začínala tesknit. Stesk vkrádal se v ni jaksi nepozorovaně, až naplnil ji nadobro jako tma světnici. Začínalo to tím, že psíka přešla chuť štěkat, jíst, běhat po pokojích ba i dívat se, zatím co v obraznosti jeho vynořovaly se jakési nejasné postavy — ani psi, ani lidé — s obličeji sympatickými, milými, ale záhadnými. Jak se jí v duchu zjevily, Tetka vrtěla ocasem, a zdálo se jí, že je už kdesi viděla a milovala. A usínajíc, pokaždé cítila, kterak válo od nich klihem, hoblovačkami a lakem.

Když již docela uvykla novému životu a z hubeného, kostnatého hlídače stal se sytý, pečlivě chovaný pes, jednou před učením pohladil ji pán a pravil: „Je čas, Tetko, abychom začali něco dělat. Již jsi se dost vylenošila. Chci z tebe udělat umělkyni. Chceš být umělkyní?"

A začal ji učit různým věcem. První hodinu učila se stát a chodit na zadních nohou, což se jí nesmírně líbilo. Druhou musela skákat na zadních nohou a chytat cukr, který jí držel učitel vysoko nad hlavou. Potom v příštích hodinách tancovala, běhala na provaze, vyla podle hudby, zvonila a střílela a za měsíc mohla již s úspěchem nahradit Fedora Timofejiče v egyptské pyramidě. Učila se velice ráda a byla nadšena svými úspěchy. Běhání na šňůře s vyplázmutým jazykem, skákání obručí a jízda na zádech starého Fedora Timofejiče skytaly jí největší požitek. Každý podařený kousek prováděla hlasitým nadšeným štěkotem a učitel se divil, byl tak nadšen a mnul si ruce:

„Talent! — talent!" říkal, „rozhodný talent. Ty máš úspěch již napřed zajištěný."

A Tetka tak přivykla slovu „talent", že pokaždé, kdykoliv je pán vyslovil, vyskakovala a ohlížela se, jakoby se tak na ni volalo.

VI.

Neklidná noc.

Tetce zdál se psí sen, že ji honí domovník s koštětem a ona se strachem probudila.

V pokojíčku bylo ticho, temno a velice dusno. Blechy ji kousaly. Tetka nikdy před tím nebála se šera — ale teď, sama nevěděla proč, bylo jí v něm nevolno a chtělo se jí štěkat. V sousedním pokoji nahlas vzdychl pán, potom za chvilku venku v chlívku zaruchala svině a zase bylo ticho. Když myslíš na jídlo, je ti lehčeji, a Tetka začala vzpomínat na to, jak dnes ukradla Fedorovi Timofejiči nožičku z kuřete a schovala ji v jídelně mezi skříní a stěnou, kde je mnoho prachu a pavučin. Nebylo by záhodno zajít tam a podívat se, je-li ta nožička ještě celá? Možná, že pán ji našel a snědl. Ale do rána nelze vyjíti z pokojíčka — takový jest domácí řád. Tetka zavřela oči, aby dříve usnula, protože ze zkušenosti věděla, že čím dřív usne, tím dřív bude ráno. Ale tu nedaleko ní ozval se takový divný křik, až sebou škubla a vyskočila na všechny čtyři. To vykřikl Ivan Ivanyč — a výkřik jeho nebyl povídavý a přesvědčivý jako obyčejně; ale jakýsi divoký, pronikavý a neobyčejný jako skřípot otvírajících se vrat. Neuzřevši ničeho v temnotě a nevědouc proč Tetka cítila ještě větší strach a zavrčela. — „Rrrrr."

Uplynula hodná chvíle, asi taková, jaké je třeba, aby ohlodal dobrou kost, křik se neopakoval. Tetka ponenáhlu se uklidnila a usnula. Zdálo se jí o dvou velkých černých psech, kteří měli ještě chumáče loňské srsti na bedrách a na bocích, jak hltavě jedli pomeje z velké putynky, z níž stoupala bílá pára a velice příjemná vůně, někdy se ohlíželi po Tetce, cenili zuby a vrčeli: „Tobě nedáme nic." Ale z domu vyběhl mužík v kožiše a vyhnal je knutou. Tu Tetka přišla k putynce — a začala jíst, ale jak jen mužík zmizel za vraty, oba černí psi se štěkotem vrhli se na ni a zase ozval se pronikavý křik.

„Kge, Kgege!“ vykřikl Ivan Ivanyč. Tetka se probudila, vyskočila a zůstavši na slamníčku, bázlivě zaštěkala. Zdálo se jí už, že to křičí ne Ivan Ivanyč, ale kdosi jiný, cizí. A v chlívku zase zaruchala svině.

Ale tu ozvalo se klapání pantoflí a do pokojíčka vešel pán v županě a se svíčkou. Třepotavé světlo zachvělo se na špinavých čalounech i na stropě a zahnalo tmu. Tetka viděla, že v pokoji není nikdo cizí. Ivan Ivanyč seděl na podlaze, ale nespal. Křídla měl rozčepýřená, zobák otevřený a celkem vypadal, jakoby se byl velice unavil a chtělo se mu pít. Starý Fedor Timofejič taktéž nespal. Zdálo se, že i jeho probudil křik.

„Ivane Ivanyči, co pak je ti?“ ptal se pán housera. „Co pak křičíš? Jsi nemocen?“

Houser mlčel. Pán potřásl mu krkem, pohladil ho po zádech a pravil:

„Ty's podivín. Sám nespíš a jiným také spát nedáš.“

Když pán vyšel a odnesl svíčku, nastala zase tma. Tetce bylo teskno. Houser nekřičel, ale jí se zdálo, že opět ve tmě stojí někdo cizí. Nejhorší bylo, že toho cizího nemohla kousnout, protože byl neviditelný a neměl těla. A nevědouc proč, myslila si, že tuto noc stane se dojista něco nedobrého. Fedor Timofejič byl také neklіden. Tetka slyšela, jak se převaluje na svém slamníčku, zíval a škubal hlavou. Kdesi na ulici zaklepali na vrata a v chlívku zarochala svině. Tetka zaskučela, natáhla přední nohy a položila si na ně hlavu. V klepání na vrata, v rochání svině, která bůh ví proč, spát nemohla, v temnotě a tichu viděla cosi tak tesklivého a hrozného jako v křiku Ivana Ivanyče. Všecko bylo vzrušeno a neklidno, ale proč? Kdo byl ten cizí, jehož vidět nebylo? Teď blíže Tetky na mžik zazářily dvě temně zelené jiskerky. To poprvé za celý čas jejich známosti přišel k ní Fedor Timofejič. Co pak asi chce? Tetka olízla mu tlapku a neptajíc se, proč přišel, tichounce zavyla.

„Kge!“ křikl Ivan Ivanyč, „Kge-ge!“ Zase se otevřely dvéře a vešel pán se svíčkou. Houser seděl v předešlé posici s rozevřeným zobákem a rozčepýřenými křídly. Oči měl zavřené.

„Ivane Ivanyči!“ zavolal pán.

Houser sebou ani nehnul. Pán sedl si k němu na zemi, chvílku hleděl naň mlčky a pravil:

„Ivane Ivanyči, co pak je ti? Umíráš či co? Ach, už vím, už si vzpomínám,“ vykřikl a chytil se za hlavu. „Už vím, co to je! To je od toho, jak tě dnes kopl kůň. Bože můj, bože můj!“

Tetka nechápala, co to říká pán, ale na jeho tváři viděla, že očekává cosi hrozného. Natáhla tlamu k temnému oknu, jímž, jak se jí zdálo, díval se sem někdo cizí a zavyla.

„On umírá, Tetičko,“ pravil pán a zalomil rukama. „Ano, ano, umírá. Do vašeho pokojíčka vešla smrt. Co dělat.“

Bled, rozčilen, vzdychaje a pokyvuje hlavou, pán vrátil se do své ložnice. Tetce bylo v temnu nevolno a vyšla za ním.

Sedl si na postel a několikrát opakoval: „Bože můj, co dělat!“

Tetka třela se o jeho nohy a nechápajíc, proč ten nářek a proč jsou všichni tak rozrušeni, ale snažíc se pochopiti, sledovala každý jeho pohyb. Fedor Timofejič, ač zřídka opouštěl svůj slamníček, taktéž vešel do ložnice pánovy a začal se lísat k jeho nohám. Potřásal hlavou, jakoby s ní chtěl setřásti těžké myšlenky a nedůvěřivě hleděl pod postel.

Pán vzal mističku, nalil na ni z umývadla vody a šel opět k houserovi.

„Pij, Ivane Ivanyči! pravil něžně, stavě před něho mističku. „Pij, holoubku.“

Ale Ivan Ivanyč se nehýbal a neotvíral očí. Pán strčil mu hlavu do mističky a zobák do vody, ale houser nepil, jen ještě více rozčepýřil křídla a jeho hlava zůstala ležet v mističce.

„Ne, už se nedá nic dělat,“ vzdychl pán. „Je po všem. Je po Ivanu Ivanyči.“ A po jeho tvářích stékaly takové lesklé krůpěje, jako bývají na oknech, když prší.

Nechápajíce, oč se jedná, Tetka i Fedor Timofejič, tulili se k němu a s hrůzou dívali se na housera.

„Ubohý Ivan Ivanyč!“, pravil pán, smutně vzdychaje. „A já jsem myslil, že tě na jaře vezmu na venek a budu se s tebou procházet po zelené travičce. Milé zvíře, můj dobrý druhu, už tě nemám. Jak pak se teď bez tebe obejdu?“

Tetce se zdálo, že i jí stane se totéž, to jest, že i ona takhle neznámo proč — zavře oči, natáhne tlapky, rozevře rty a všichni na ni budou hledět s hrůzou. Tytéž myšlenky bloudily asi hlavou Fedora Timofejiče. Nikdy před tím starý kocour nebyl tak vážný a zamračený jako teď.

Začínalo svítat a v pokojíčku již nebylo toho neviditelného cizince, který Tetku tak děsil. Když se docela rozednilo, přišel domovník, vzal housera za nohy a odnesl ho kamsi. A za chvílku přišla stařena a odnesla i korýtko.

Tetka vešla do jídelny a podívala se za skříň. Pán nesnědl nožičky z kuřete, ležela na svém místě v prachu a pavučinách. Ale Tetce bylo smutno a teskno a chtělo se jí plakat. Nožičky ani neočichala a zalezla pod divan, tam si sedla a začala skučet tiše tenkým hláskem: „Sku... sku... sku...“

(Dokončení.)

DROBNOSTI.

O Mikuláši.

Byl jednou jeden král — jmenoval se Mikuláš — a ten se bídy hrozně bál. Vždy jednou za rok asi v tento čas, vzal pytel s ořechy a červenými jablky, jezdil po říši své a chtěl mírnit bídu a stírat slzy trpících.

Viď, byly to zlaté časy tenkrát, když k odstranění bídy stačilo trochu ořechů a jablek — — —.

Ba nebyly, nebyly!

Víš, to bylo tak: Ten král Mikuláš měl v průvodu svém čerta s řinčícími řetězi, a bída ze strachu před ním zalezla do koutka. Potom ovšem nemohl ji král nikde viděti, rozděloval oříšky a jablíčka a šel si opět spokojeně usednout na svůj trůn.

A bída vylezla ze svého koutku a rostla a rostla a poroste dál a žádný král ji nezastaví!

Stará pověsť praví, že ji zastaviti může jen láska — svatá láska k bližnímu. F. Řezníček.

Z dětské literatury předvánoční. Téměř každý nakladatel z rohu hojnosti vylil na vánoční trh knihu pro mládež nebo pro děti. Hotová velkovýroba. Především jmenujeme dvě knížky, které jsou skutečně vzácným obohacením: knihkupec A. Píša vydal dílko ve dvou svazcích (vázané) po 2 K 10 h. J a k s e n a u č í m k r e s l i t? Od J. Van Dijka. — Uvítány budou také a n g l i c k é p o h á d k y, kterých čtyři svazečky velmi krásně vypravené vydalo nakladatelské družstvo M á j e: 1. Jan Obrobijce, Krasava a zvíře; 2. Popelka, Jan a boby; 3. Ali baba a čtyřicet zlodějů, povídka z východu; 4. Modrovous a Kocour v botách. Originální obrázky jsou od anglických mistrů; překlad obstaral z angličiny Antonín Klášterský, bohužel, neumí vypravovat slohem pohádkovým. — Nakladatel Fr. Topič pro mládež dospělejší připravil dvě knížky: K. V. Raise L v í s t o p o u, výbor z knih Jana Nerudy s ilustracemi Olivovými; K o c o u r k o v, z historie staroslavného města, napsal Adolf Wenig, nakreslil Artuš Scheiner. — Knihkupectví Hejda a Tuček vedle dvou pohádkových knížek starého pána J. K. z Radostova (Hned pláč, hned smích — a — Čarodějnou silou) dalo si od Pavly Moudré přeložit z angličiny humoristickou pouť B í l é h o m e d v ě d a na kře ledové od severní točny do střední Afriky; škoda, že ilustrátor neuměl líp nakreslit pořádně supa a sem tam i jiná zvířata; škoda, že i překlad kulhá; jinak by bylo v knize humoru dost. — Firma Fr. Šimáček má k vánocům úpravnou knihu Z a s l u n c e a m r a z u, mládeži a přátelům přírody napsala Vilma Sokolová, ilustroval Josef Wenig. Většinou obrázky ze života zvířat. — naši čtenáři nechť však nezapomenou na starší knihy pro mládež, na věčně svěží B r o u č k y (bez obrázků u Josefa Šašteckého v Praze, ilustrované od Preisiga v Dědictví Komenského). Smíme jim snad i nabídnouti J a n a P a l e č k a, šaška krále Jiřího, historické obrázky upravené J. Herbenem (nákladem Času po 1 koruně, ilustroval Jar. Panuška).

DĚTSKÝ KOUTEK.

První týden ve škole.

Po prázdninách přišlo do první třídy mnoho nových žáků. Na sto jich bylo. To byla pestrá společnost první čas!

Nesmělí, hloupoučcí, byli jedni; druzí byli divocí a každý povídal hned co si myslil.

Hlavsův Jeník se schoval pod lavici, kdykoli pan učitel chtěl s ním mluvit. Šimek Josef, když ho maminka přivedla, vzpíral se, kopal a živou mocí nechtěl do třídy; ale brzy se mu ve škole zalíbilo. Kučerův Alois vypravoval přes celou třídu: „Pane učiteli, tatínek mi koupí tříkolové kolo.“ Patrně mu tatínek slíbil velociped, bude-li se dobře učit. „My máme doma kočku a koťata,“ vzpomněl si Karel Zacharda. „My máme taky psa a kozu,“ volal přes něho Čihule Jan. „K nám přijede dnes babička a přiveze koláče,“ hlásil se Davídek Emil. Pazderův Václav pojednou za vyučování sebral se z lavice a šel ke stolu říci panu učiteli, že přinese do školy metlu, až mu ji Ježíšek nadělí. Ten vánoční dárek slíbený doma nebude mu asi nejmilejší, když jej chce darovati škole. Uhlík Jaroslav přes tu chvíli se ptal, kdy už půjdou domů.

Maličký Kubišta, to byl zvláštní hošík. Plakal často ve škole první týden. Byl ze všech žáků nejmenší. Hlásek měl tenký jako ptáček, a ještě ani dobře nemluvil. Když se ho pan učitel ptal, jak se jmenuje, odpověděl: „Já se menuju Kubista Josef, a taky se jeste menuju Pepa.“ Když se ho pan učitel ptal proč pláče, Kubišta naříkal: „Mne se stýská po mamince.“ Utišil se, když uslyšel, že maminku brzy uvidí. Za chvíli však rozplakal se na novo. Proč? Vzpomněl si, že prý netrefí domů. Upokojen Davídkem, který mu slíbil, že ho k nim dovede, seděl chvíli tiše. A do třetice dal se zas do pláče. Usedavě plakal, slzy jako hrášky koulely se mu po tvářích.

„Proč pláčeš?“ ptal se pan učitel.

Kubišta se na něho podíval a povídá: „Ted uz plácu jen tak,“ a oči jeho projasnily se úsměvem, jako když po dešti zasvitne sluníčko.

K. H.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. (Pokračování.)

— Bledé stíny! Hrozné stíny!
Zloba, šílenství, láska . . .

I zvuk okovů jako bych slyšel chvílemi . . . Zachvěl jsem se a hleděl se odtrhnouti od strašné halucinace. Vždyť to vše minulo a nebude toho více. Zůstane nyní již jen bledý stín toho, co bylo, a lze se nadíti, že i ten zmizí s prvými paprsky slunce... Ale v tom jsem se znova zachvěl, ačkoliv z jiné docela reálné příčiny: v hlubině hory ozývalo se slabé, duté zahřmění, které bylo však přece zřetelně slyšeti, dík hrobovému mlčení, jež vůkol panovalo. Tito hlasové horních duchů mne s počátku lekali, protože se zdáli býti předzvěstí zemětřesení; opakovali se však tak často, že jsem brzo přestal si jich vůbec všímati. Za mne nebylo v Šelajském dolu ani jednoho skutečného zemětřesení, ale za starých časů nebývala tak řídká a zrodila celé legendy. Jednu z takových legend vyprávěl mi starý hlídač světlíku. Podobně jako kobylka, tak i on tvrdil totéž, že v Šelaji zasypal se jednou důl a pochoval pod zemí několik desítek vyhnanců; jenom že stařec tento případ umísťoval v době ještě dávnější, jíž sám nepamatoval.

— Tak jednou hoši pracovali v hoře, — vyprávěl: — pracují a na nic ani nepomyslí. Náhle přiběhne k nim dohlížitel a křičí: „Běžte rychle ven, hora se propadá!" Všichni zahodili ihned nástroje a vyběhli ven. Vyjdou — a dohlížitel jde jim vstříc: Kam pak jdete, darebáci? Proč jste nechali práce? Oni na to: „Tak a tak, říkají, ty jsi nás právě přišel vyzvat, hora prý se hýbe." — „Což pak jste se zbláznili, nebo co? Nebo jste opilí? Hoře ani nenapadne, aby se hnula. To si z vás někdo z trestanců udělal žert. Byl jsem po celý čas ve světlíku. Není času na žerty, marš do práce!" Co měli dělat? Okouněli, okouněli a vrátili se do hory. Tehdy nebyla taková práva . . . Sotva že vešli do hory a sotva že se chopili svých nástrojů, hora se sesula . . . sesula! . . . Tak všichni zahynuli. Říkají, že šedesát lidí zahynulo.

— A kdo to k nim přišel, dědečku?

— A Bůh ví. Nejspíše pán hory.

— A viděl jste někdy sám toho pána?

— Já ho neviděl, ale lidé ho viděli. Proto se až do našich dnů přísně zapovídá pracujícím zpívati nebo hvízdati tam, kde jsou velké prázdné šachty.

— Proč to?

— Nu, patrně proto. Patrně to **on** nemá rád.

Sblížil jsem se během času se starcem, jenž zdál se mi býti nesympatickým a potměšilým a jehož trestanci nazývali „horním duchem" a našel jsem v něm ubohou, ubitou a všemi opuštěnou bytost, která mimoděk budila k sobě soustrast. Jeho rozumový svět byl hodně nevelký a nevtipný: v minulosti — Razgildějev, a v přítomnosti i v budoucnosti — stálý nepokoj pro těch nešťastných deset rublů na měsíc, které mu platí správce Monachov za plnění povinností hlídačských. Měl zámožné příbuzenstvo, nicméně však nechávali ubohého sedmdesátiletého stařečka živiti se prací rukou svých. Na štěstí byl stařec, kalený v ohni razgildějevštiny, ještě zdráv a silen přes to, že živil se pouze černým chlebem a cihlovým čajem. Celou svou mzdu odevzdával rodině mladšího syna, jehož hospodářství bylo mizerné. Hovořívali jsme dlouho spolu v ony dny, kdy má práce brzo končila. Stařec vyprávěl strašné věci o časech razgildějevštiny, o tom, jak těžká a nad síly byla práce na Kaře, jak vězňové churavěli a mřeli, jako mouchy na podzim a jak za doby kolery vozili jich celá sta ještě živých na hřbitov . . . Nespravedlivosti a křivdy ohavné děly se vyhnancům. Za práce nesměli si ani oddechnouti, ani kouřiti, ani jísti; musili jen tak úkradkou ukusovati z krajíce chleba, vytahujíce ho ze záňadří. Byly to otupující, zaleknuté časy . . .

— A což pak Razgildějev nebýval nikdy dobrým? — tázal jsem se jednou, a stařec všecek ožívl. Vrásčitá tvář pokryla se příjemným úsměvem a vyhaslé, vybledlé oči se zaleskly.

— Jak pak by nebýval! I na zvíře přijde dobrá chvilka. Tak jednou . . . jako nyní si to pamatuji... deštivý, deštivý byl den. Já se soudruhem stáli jsme v šachtě po kolena ve vodě po celý den; promokli a prostydli jsme a sotva jsme úkol k večeru dodělali. Tak jdeme a soudruh praví: — „Poslechni, bratře, zazpívejme si písničku ze žalosti." Začali jsme a zpívali:

Za tichým brodem říčky splavné
to se v poli tráva kavyl nepotácí:
to já se zapotácel, statný, dobrý junák . . .
Tam zahnala mne služba carská,
služba carská, hosudarská.
Těžká je mi služba carská,
služba to od rána do večera,
a z večera až do samé půlnoci!
V půlnoci se s nebe hvězdy vyrojí...
Vyrojila se naše silná armáda,
Silná armáda, četa to Razgildějeva.
Po dolech, po dolech širokých
a po šachtách, po šachtách hlubokých!

Je dlouhá ta píseň, nepamatuji si ji více. Tak si to zpíváme a náhle . . . slyšíme: — „Kdo to tam zpívá? Sem!" Hledíme: na stupních domu člověk stojí. Přistoupíme, smekáme čepice a vidíme: — sám plukovník! „Jste opilí či co?" táže se. — Do-

konce ne, vaše vysokoblahorodí, odpovídáme, jdeme z práce do kasáren. „Z jaké pak radosti si to zpíváte?" — Jak to, pravíme, z jaké radosti? Hle, promokli jsme, prozábli jsme až do kostí, vyhládli jsme a nyní jsme úkol dodělali. Až přijdeme do kasáren, ohřejeme se a osušíme. „Pojďte za mnou," praví a vede nás k sobě do bytu. Nu, myslíme si, běda! Zavede nás do velikého pokoje a ukazuje na stůl: „Sedněte si, praví, budete mými hosty." Potom zavolal kuchaře a poručil mu, aby nám dal večeři a aby přinesl všecko, co má v domě. A sám podává nám po velikém poháru vína. „Pijte!" praví. Nelze neposlechnouti. Vypili jsme je. Nevíme leknutím ani, co děláme. A on nám ještě podává po takovém poháru: „Pijte ještě!" — Nikoliv, pravíme, již je dost, vaše vysokoblahorodí, abychom se neopili a zítra nemohli do práce jíti. — „I nic," praví, „to je má věc. Pamatujte si, jak Razgildějev svou silnou armádu pohostil." Potom bere papír a píše nějaký lístek a dává mi ho za ňadra: „Ukaž to ráno dežurnému," (službu konající dozorce), praví. Jak jsme se dostali domů, ani již nevím. Opilí jsme byli oba, protože kolik potřebuje sesláblý člověk? Ráno časinko budili do práce. Do mne také strkají, ale nemohu ničeho pochopiti. Jazyk se neobrací, jenom za ňadra ruku strkám: tady, pravím. Dežurný pohlédl na lístek a hubu otevřel: „Ale ty jsi samým Razgildějevem, praví, osvobozen pro dnešek od práce!"

V tu dobu asi seznámil jsem se také se správcem Monachovem. Zavalitý, s červenou, opuchlou tváří a dobrodušným úsměvem, který vycházel spíše z otylého života než z hrdla, zevnějškem málo připomínal ono slovo, od něhož pocházelo jeho příjmení. (Mnich.) Zdálo se, že se nezabýval žádnými životními starostmi a nižádnými duchovními zájmy a ze všech citů způsobilých rozčiliti lidskou duši, byl mu přístupen jedině — pocit vše ohlupující nudy, před níž ve dne hledal spásu ve světlíku, v hovoru s trestanci a s kozáky a večer i v noci v kartách a v pitce. V posledním ohledu byl vyhlášen po celém Šelajském okolí: rozhodně nikdo, nevyjímaje ani statečného kapitána, který mu málo zadával v tloušťce, nemohl ho přepíti. Měl-li Monachov vůbec někdy vyšší zájmy a snahy, tedy je již dávno zapomněl: čítal náhodou do rukou mu padnuvší útržek novin, časopisu, článku nějakého, v němž dle pověsti byla narážka na známé mu místní záležitosti a dále se o to nestaral. Politické názory jeho určovaly se v každém daném případě názory nejbližšího horního představenstva, k němuž jezdil čas od času se představiti a podával zprávy o postupu prací v Šelajském dolu. Monachovu bylo ovšem velice dobře známo, že horní správa neočekává od těchto prací žádných výsledků a žádného ovoce, a proto nestaral se o ně úsilně, ponechávaje dohlížiteli, aby vše zařizoval a za vše odpovídal; sám dával pozor jen na pokrok a výsledky práce truhlářovy, bednáře, zámečníka a kováře, kteří zásobovali ho nábytkem, skříněmi, stoly, samovary, okovávali mu erárním železem kufry, vozíky a p. Vyjímaje ony případy, kdy v předvečer byla divoká pitka, Monachov nevynechal ani jednoho dne, aby hned časně ráno nevypravil se do světlíku a neporozprávěl s průvodním kozákem a s trestanci o všem, co mu napadne, aby nevyprávěl anekdoty; tak zažertoval, zavtipkoval, jedním slovem — abych užil trestaneckého výrazu — mačkal dudy. Poznal brzo, rozumí se, jaký jsem já ptáček, byl ke mně ušlechtile zdvořilý, ba snažil se i vésti se mnou jiného druhu hovory ,ale cítil jsem, že jsou mu tyto hovory obtížny, že tomuto ztučnělému mozku je těžko vystupovati na výšiny dávno zapadlé, i spěchával jsem, abych odešel do školy, byť bych tam i neměl co dělati.

Když kobylka skončila své úkoly a vycházela ze světlíku seřaditi se — tu v patách za ní vycházel i tlustý Monachov. A dlouho, dlouho stál na jednom místě a díval se za námi, jakoby rozmýšlel o tom, má-li jíti domů obědvat, či zajeti někam na návštěvu. Ale kruh Šelajské lepší společnosti byl nevelíký, a Monachov, váhaje trochu, rozmyslil se a začal se škrábati do kopce, do svého staromládeneckého, nepřívětivého hnízda. Však hle, cestou k věznici ozývala se proti nám rolničkami řinčící trojka, v níž letěl k němu nějaký host ze závodu, buď horní nebo jiný úředník.

— Nu teď je ztracen náš Monachov, — říkala si kobylka, — asi týden nepřijde na oči.

V ty dny, v nichž se ve štole otloukalo, bývalo mi nevolno. Tu viděl jsem svou úplnou bezmocnost a neužitečnost, viděl jsem, že sedím na ramenách jiného. Nejvíce, co jsem mohl dělati, bylo, že držel jsem svíčku nebo zasazoval dláto; toporem pracoval Semenov, nebo někdo jiný ze siláků. Nikdo z nich, pravda, nereptal na mne; ale já sám jsem toho litoval a protivila se mi moje slabost, moje šlechtická nedokrevnost. Když jsem slyšel, jak hora stěná pod mohutnými ranami Semenova, a jak on sám při každém máchnutí kladivem řičí jako hladový tygr, když viděl jsem, jak se třesou a padají pod jeho toporem těžké hrudy žulové, které zdály se mi býti nedobytnými pevnostmi, — tu, sedě někde stranou na bobku se svíčkou v ruce, couval jsem a krčil se, stávaje se duševně i tělesně skutečným dítětem, které lekala tato démonická, všecko drtící síla . . . .

— Budeme pokračovat v práci, Ivane Nikolájeviči! — křičí z plna hrdla Rakitin, jehož příchodu jsme se Semenovem nezpozorovali, jsouce zabráni v práci. Skončil svou úlohu v šachtě a přiběhl nyní podívati se, co já dělám.

Tiskem E. Beauforta v Praze.
Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Praze, dne 13. prosince 1903. Číslo 49.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

KONRÁD POSPÍŠIL:

ZAZDĚNÉ DVÉŘE.

Myšlenky mé zalétly opět do daleka a do dávna. Zvláštní věc: čím starší jsme, tím více zatoulávají se myšlenky naše do dnů ranného mládí, odkud přinášejí žhavé barvy pro prchající listí podzimku života. —

— Jsem dítě, čtyřletý slaboučký hošík, zamyšlený, snivý. Sedím v síni naproti postranním dveřím, jichž nikdo neotvírá, jimiž nikdo nechodí. „Proč jsou tu ty dvéře, co je za nimi?“ táži se dětí. „Nic,“ odpovídají zkrátka; „zeď je za nimi,“ odpovídá mi sestra. To však se mi nelíbí: chtěl bych, aby za těmi dveřmi bylo něco, něco hezkého, ukrytého, tajemného. Myslím, přemýšlím: „Ano, je tam něco pěkného, snad jako v maminčině skleníku v pokoji tam na pavlači.“

Přišla Pepička Školova, s níž jsem si nejraději hrával, protože mi dělala všecko po vůli; byla starší než já a uměla pěkně povídati. „Pepičko, co je tam za dveřmi, viď, že něco hezkého?“ A Pepička přisvědčila: „Ó je, tam je to krásné!“ „Přihrádky?“ vyzvídám dále. „Přihrádky a v nich krásné hračky.“ „Povídej jaké, povídej, Pepičko, prosím tě, povídej!“ „Hm,“ počíná Pepička, „jsou tam takoví malincí koníci, zapřažení do zlatého kočárku a vezou panenku a panáčka, nevěstu a ženicha; hm! A před kočárkem jdou družičky v páru, mají bílé šatečky, jako jsme měly s Toničkou o Božím Těle; hm! A před družičkami jdou muzikanti, troubí na trubky a hrají na housle a na basu. Ti muzikanti jsou veverky, samé malé veveřičky; jejé! jedna má bubínek a paličky.“ Potom zas viděla oltáříček, na něm svíčičky, zvoneček, pana pátera a ministranty a jiné a jiné, a přede mnou vystupovalo všecko živé a krásné, jak Pepička básnila.

Pepička byla básník; neboť básník je člověk, který dovede vykouzliti krásné věci tam, kde jich jiní nevidí. Viděl jsem vše tak krásné, malinké a živé: koníčky s lesklými řeménky, družičky, veverky, oltáříček, zvoneček... Ta malinká kopýtka koníků se mi zvláště líbila; jak cupají... a zavýskl jsem radostí. Býval jsem tak šťasten, že jsem sotva dýchal, když Pepička povídala. „Jak krásné je to za těmi dveřmi, kdybych tak mohl aspoň skulinkou tam nahlédnouti!“ Ale ve skulině bylo tma, když pak štourali jsme do ní dřívkem, vyvalila se červotočina. „Aha, to je písek, pěkný žlutý píseček ze silnice, co po ní jedou koníci, dupající kopýtky, a písek padá skulinou,“ vysvětlovali jsme si s Pepičkou. Nic nám ostatně nevadilo, že jsme neviděli skulinou: viděli jsme vše krásně zavřenými dveřmi; nač jich otvírati? Byli bychom tomu ani nedopustili.

Často sedával jsem sám přede dveřmi, za nimiž byl můj pohádkový svět a kochal jsem se vidinami, jež mi Pepička vykouzlila. Jen na volání matčino odbíhal jsem, abych vypravoval matce o svých krásných hračkách tam za dveřmi. Maminka rozuměla, všemu věřila, divila se a měla z toho radost. —

Až jednou přišli muži, zlí zedníci, měli kopáče a rýče, odkopali zeď kolem dveří a dvéře vypáčili, nic nedbajíce mého hlasitého nářku. Plakal jsem, mnoho plakal, když oblak prachu v ssutinách a rumu pohřbil moje království tam za dveřmi, mé sny, mé vidiny.

Pepička věděla co mne bolí, vzala mne soucitně za ruku a dívali jsme se, jak zlí zedníci všecko zazdili, maltou ohodili a zabílili...

Léta míjela, bylo vše jiné a jiné, a přece tak často ještě v životě zbudoval jsem si větrné zámky snů a vidin, jež mi rovněž zlí zedníci rozmetali, rozkopali. Nebylo však nikoho, kdo by byl rozuměl mým touhám a chápal můj bol jako Pepička Školova, můj první básník.

KAŠTANKA.

POVÍDKA OD A. P. ČECHOVA. —

Z RUSKÉHO PŘELOŽILI GEM. —

VII.

Nepodařené první vystoupení.

Jednoho překrásného večera pán vešel do pokojíčka se špinavými čalouny a mna si ruce pravil:

„M — no —"

Cosi chtěl ještě říci, ale neřekl a odešel. Tetka znamenitě se naučila po čas cvičení rozeznávati výraz jeho tváře a přízvuk jeho slov; domýšlela se teď, že je rozčilen, že má starost a že je snad i rozhněván. Za chvilku se vrátil a pravil:

„Dnes vezmu sebou Tetku a Fedora Timofejiče. Ty, Tetko, budeš v egyptské pyramidě zastupovati nebožtíka Ivana Ivanyče. Čert ví co! Nic není doděláno, nacvičeno, bylo málo zkoušek!

Udělám si hanbu. Propadnu se studem!"

Opět vyšel a za chvilku se vrátil v kožiše a v cylindru. Přistoupiv ke kocourovi, uchopil ho za přední nohy, posvedl a schoval ho na prsou pod kožich, při čemž se Fedor Timofejič tvářil velice lhostejně a ani se nenamáhal oči otevřít. Jemu, jak bylo vidět, bylo všecko jedno, ležet nebo být nesen za nohy, válet se po slamníčku, nebo odpočívat na prsou pánových pod kožichem.

„Tetko, půjdem," pravil pán.

Ničeho nechápajíc a vrtíc ocasem, Tetka šla za ním. Za chvilku seděla již v saních u nohou pánových a slyšela, kterak chvěje se zimou a rozčilením blábolí:

„Udělám si hanbu! Propadnu se studem."

Saně zastavili před velkým, divným domem, podobným převrácené polévkové míse. Dlouhý podjezd tohoto domu se třemi skleněnými dveřmi byl osvětlen spoustou jasných svítilen. Dvéře hlučně se otvíraly a jako ústa hltaly lidi, kteří vstupovali. Lidí bylo mnoho; často přijížděli i koně, ale psů vidět nebylo.

Pán vzal Tetku do náručí a strčil si ji na prsa pod kožich, kde už byl Fedor Timofejič. Bylo tam tma a dusno, ale teploučko. Na mžik zahořely dvě temnězelené jiskřičky — to kocour otevřel oči znepokojen studenými tvrdými šlapkami své sousedky. Tetka olízla mu ucho, neklidně sebou zavrtěla, odstrčila ho studenými tlapkami a neočekávaně vystrčila hlavu z kožicha, ale jen rozlobeně zavrčela a vklouzla zas pod kožich. Zdálo se jí, že viděla ohromný špatně osvětlený pokoj plný podivných věcí; za přehradami a sítěmi, které táhly se po obou stranách, vykukovaly strašné hlavy koňské, rohaté, dlouhouché a jakási tlustá ohromná hlava s ocasem místo nosu a se dvěma dlouhými ohlodanými kostmi, vyčnívajícími z tlamy.

Kocour sípavě zamňoukal pod tlapkami Tetky, ale v tom rozevřel se kožich, pán pravil: „Hop!" a Fedor Timofejič s Tetkou skočili na podlahu. Byli již v malé komnatce se šedivými prkennými stěnami, kde kromě neveľkého stolku se zrcadlem, taburetu a šatstva rozvěšeného po stěnách nebylo jiného nábytku. Místo lampy nebo svíčky hořel tam nad trubičkou do stěny připevněnou jasný vějířovitý plamének.

Fedor Timofejič olízal si kožíšek, jejž mu Tetka pocuchala, zalezl pod taburet a lehl si. Pán, který potud rozčileně si jen mnul ruce, počal se svlékat. Svlékl se tak, jako se obyčejně svlékal doma, když si chtěl lehnout pod vlněnou pokrývku t. j. sňal všecko mimo prádla, potom usedl na taburet a dívaje se do zrcadla začal na sobě provádět podivné kousky. Především nasadil si na hlavu paruku s lysinou a dvěma štětkami podobnými rohům, potom tlustě zamazal si tvář čímsi bílým a na bílou barvu nakreslil si ještě obočí, vousy a červené tváře. To nebylo ještě všechno. Zamazav si tvář i krk začal se oblékat v jakýsi nezvyklý, neobyčejný kroj, jaký Tetka ani v domech ani na ulici nikdy neviděla. Představte si co nejširší kalhoty ušité z kartounu s obrovskými květy, jakého se používá v měšťanských domech na záclony a na povlaky nabytku, kalhoty, které se zapínaly u samého podpaží; jedna nohavice byla ušita z kartounu skořicové barvy, druhá z jasně žlutého. Pán celý v nich utonuv oblekl ještě kartounovou kazajku s velkým zubatým límcem a se zlatou hvězdou na zádech, punčochy každou jiné barvy a zelené střevíce.

Tetce zatemnilo se v očích i v duši. Bělolící pytlovitá postava voněla pánem, hlas měla také známý — pánův —, ale byly okamžiky, kdy Tetku mučila nedůvěra, a kdy byla hotova utéci od strakaté postavy a štěkat. Nové místo, vějířovitý plamének, přestrojení pánovo, vše to budilo v ní hrozný strach a předtuchu, že i ona co nevidět setká se s jakousi obludou — asi jako je ta veliká hlava s ocasem místo nosu. A tu ještě ke všemu, kdesi daleko za stěnou hrála nenáviděná hudba a ozýval se časem nepochopitelný řev. Jediná věc ji utišovala, — klid Fedora Timofejiče. Dřímal sladce pod taburetem a neotvíral očí, ani když se taburet hýbal.

Jakýsi člověk ve fraku a bílé vestě podíval se do pokoje a pravil:

„Teď je výstup miss Arabely a po ní přijdete hned vy."

Pán nic neříkal. Vytáhl zpod stolu nevelký kufřík, usedl a čekal. Na rtech i rukou jeho bylo znát, že je rozčilen, a Tetka slyšela, jak těžce dýše. „M-r George, — račte prosím," zvolal kdosi za dveřmi.

Pán vstal a třikrát se pokřižoval, potom vytáhl kocoura zpod taburetu a strčil jej do kufříku.

„Pojď, Tetko," pravil tiše.

Tetka ničeho nechápajíc přistoupila k jeho rukám, políbil ji na čelo a položil ji vedle Fedora Timofejiče. Potom nastala tma . . . Tetka ťapala po kocourovi, škrabala na stěny kufříku a strachem nemohla vyraziti ani zvuku, ale kufřík hýbal se jakoby plul po vodě a chvěl se . . .

„Tady jsem!" vykřikl pán. „Tady jsem!"

Tetka cítila, kterak po výkřiku kufřík narazil na cosi tvrdého a přestal se houpat. Ozval se hlasitý, hlučný řev; někoho pleskali a ten — nejspíš ta oblu-

da s ocasem místo nosu — řval a smál se, až drnčely klíčky u kufříku; V odpověď na řev ozval se pronikavý, pištivý smích pánův; doma se nikdy takhle nesmál.

„Haha" — zvolal, snaže se překřičet řev. „Veleváženě publikum! Spěchám přímo z nádraží. Umřela mi babička a zanechala mi tuhle dědictví. V kufříku je cosi velmi těžkého, — dojista že zlato! . . . Haha, — a hned budu mít milionek. Hned otevřem a podíváme se."

U kufříku zaskřípal klíček. Jasné světlo oslnilo Tetčiny oči, vyskočila z kufříku a omámená řevem rychle, jak jen mohla, zakroužila kolem pána a jala se zvučně štěkat.

„Ha!" křičel pán. „Strýčku Fedore Timofejiči! Drahá Tetičko! Milí přátelé — aby vás čert vzal!"

Praštil sebou břichem na písek, uchvátil kocoura i Tetku a začal je objímat. Tetka, dokud ji tiskl v náručí, mžikem se porozhlédla po světě, do něhož ji osud zanesl a jak byla ohromena jeho velkolepostí, zatajil se jí podivením a rozkoší dech, potom vyrvala se z náručí pánova a pod ostrým dojmem zatočila se do kolečka jako vlček. Nový svět byl veliký a plný jasného světla, všude, kam jsi se podíval, od podlahy ke stropu, bylo viděti jen lidi, lidi, lidi a jiného nic.

„Tetičko, prosím vás, sedněte si!" zavolal pán.

Vzpomenuvši si, co to znamená, Tetka vyskočila na stůl a sedla si. Podívala se na pána. Oči jeho dívaly se vážně a laskavě jako vždycky, ale tvář — hlavně rty a zuby byly znetvořeny širokým stálým úsměvem. Smál se, dováděl, skákal, krčil rameny a dělal, jakoby mu bylo náramně veselo v přítomnosti těch tisíců lidí. Tetka uvěřila jeho veselosti; tu pocítila na celém těle, že ty tisíce lidí se dívají na ni, natáhla svou liščí hlavu a zavyla radostí.

„Vy, Tetičko, si odpočiňte," pravil pán, ale my se strýčkem si zatím zatančíme kamarinskou."

Fedor Timofejič očekávaje, až mu pán poručí, aby dělal hlouposti, stál a klidně rozhlížel se kolem. Tančil bez chuti, nepozorně, mrzutě a na jeho pohybech, na ocase i na vousech bylo znáti, že daleko přezírá i zástup lidí i jasné světlo i pána i sebe. Dotančiv svůj kousek, zívl a posadil se.

„No, Tetičko," pravil pán, „nejprvé si spolu zazpíváme a potom si zatančíme. Chcete?"

Vyňal z kapsy malou harmoničku a zahrál. Tetka nesnášejíc hudby neklidně pohnula se na židli a zavyla. Ze všech stran ozval se tleskot. Pán se poklonil a když nastalo ticho, začal hrát dále . . . Když zazněla velice vysoká nota, — kdesi na vrchu mezi publikem kdosi hlasitě si vzdechl.

„Tatínku!" zvolal dětský hlásek — „vždyť je to Kaštanka!"

„Toť se ví, že je to Kaštanka," potvrdil opilý chraplavý tenórek. Kaštanka! Feďuško, pán bůh mne netrestej, je to ona, naše Kaštanka! Fuit!" Kdosi na galerii zapískl a dva hlasy, jeden dětský, druhý mužský nahlas zavolaly: „Kaštanko! Kaštanko!"

Tetka sebou trhla a podívala se, odkud vycházel hlas. Dva obličeje, jeden vousatý, opilý a usmívající se, druhý tlusťoučký, červenolící a ustrašený oslnily její oči stejně jako prvé jasné světlo.

Vzpomněla si, upadla se stolice a uhodila se o písek, potom vyskočila a s radostným výsknutím vrhla se k těm lidem.

Ozval se ohlušující řev, z něhož ostře vynikalo jen pískání a pronikavý dětský křik: „Kaštanko! Kaštanko!"

Tetka přeskočila přehradu, potom čísi záda a octla se v loži. Aby se dostala do nejbližších řad, musela přeskočit vysokou stěnu. Tetka vyskočila, ale nepřeskočila a sklouzla po stěně dolů. Potom šla z ruky do ruky, lízala čísi ruce a tváře, stoupala výš a výše, až na konec octla se na galerii.

*

Za půlhodinky Kaštanka cupala již po ulici za lidmi, kteří voněli klihem a lakem. Luka Alexandryč šel kolíbavě a instinktivně, zkušenostmi zmoudřev zůstával raději kousek dále od příkopu.

„Nesčíslní hříchové . . . . v útrobách mojich . . ." blábolil. A ty Kaštanko, tys pouhé nedorozumění. Ty a člověk to je asi tak jako tesař a truhlář." Vedle něho kráčel Feďuška v tatínkově čepici. Kaštanka dívala se jim oběma na záda a zdálo se jí, že už dávno takhle jde za nimi a těší se z toho, že život její ani na okamžik se nezměnil.

Vzpomínala si na pokojíček se špinavými čalouny, na housera, na Fedora Timofejiče, na chutné obědy, na učení, na cirkus, ale všecko připadalo jí teď již jenom jako dlouhý, zmatený, těžký sen.

PO STAROMĚSTSKÉ POPRAVĚ.

LÍČÍ A. DENIS.

(Dokončení.)

Propaganda spoléhá na Caraffu, aby připravil půdu, nežádá po něm ani podrobností příliš přesných; nuncius praví nám ve svých Pamětech, že nebude líčiti vše do podrobna: píše pro lidi rozumné, kteří znají skutečnost politickou a vědí, že bez některého přinucení národ nepřivádí se zpět v lůno církve. Jinak netají se nijak s úlohou, jakou násilí hrálo při obrácení Čechů: Mnozí z nich puzeni strachem, spěchali, aby se dali poučiti; Bůh obrátil ve vhodnou náladu strach lidský, takže přijali víru katolickou; jakmile jednou pravé náboženství takto jalo se šířiti, nejvytrvalejší slábli, a poznalo se takto, že jediné násilí může otevříti rozum Čechů a obrátiti je na dobrou cestu.

Obránci jesuitův uveřejňují pamětný spis, podaný Ferdinandovi II. roku 1624, jenž jest vskutku velmi znamenitý, ač s nepopěrnou jasností dokazuje, že zamítají všelikou svobodu náboženskou: — „Vaše Milost jest povinna očistiti království od kacířství, bludu a lidí, je provozujících a rozšiřujících, nejen když kněží dožadují se vaší pomoci, ale samovolně mocí svého úřadu.“ V nynější době, když žádná překážka vážná nemůže omlouvati nedbalost panovníkovu, povinnost jeho je tím důtklivější; „vyplývá z přirozeného zákona božího, jehož sprostiti nemůže žádná moc duchovní;“ panovník nesmí trpěti ve svých zemích jiného vyznání než víru římskou; „kacíři právě proto, že jsou kacíři, jsou hrdi, příliš zaujati sami sebou, stavějí své mínění vysoko nad soud církve, tak vysoko, že nemohou než strachem býti přivedeni, aby poslouchali kazatelů pravověrných. Strach, vzbuzený mocí královskou, připravuje oddanost a poslušnost; v přírodě vše povznáší se znenáhla k dobru, z počátku tělesnost, pak duch, z počátku bázeň a úzkost, pak láska k pravdě a Bohu.“

Tato slova jsou jasná a stačí, aby zastavila spor. Je zajisté velmi zajímavo — a potřebno — stanoviti, jakou měrou duchovní, a zvláště jesuité, byli přímo účastni v násilnostech, jichž obětmi stali se protestanté, a vypátrati, v které věci jich instrukce byly předstiženy. Ba připustíme-li, čeho nebylo, že neměli žádné přímé účasti v tomto týrání, soud historie by se tím valně nezměnil, protože potírá právě samu theorii církve římské, podle které víra nevyplývá z diskuse a zkoumání, ale z vůle, tak že nejprve papežství, pak králové, kteří jsou vykonavateli jeho rozkazů, mají povinnost, aby zákonu jeho podrobili své vzpouzející se poddané.

Katolíci shodujíce se o zásadách a o posledním cíli, váhali a rozcházeli se o prostředcích prováděcích: dosti dlouho trvalo jisté kolísání, které záviselo jak na soupeřství osobním, tak na obyčejné nerozhodnosti panovníkově. Všeobecně lze rozeznati dva směry dost určité; naproti l a i k ů m, kteří doporučují prostředky rázné a násilné, d u c h o v n í spíše hledí opatřiti kacířům prostředky vzdělávací, hodlají zabezpečiti potřebný počet duchovenstva a chtějí obracování mocí ukládanému opatřit aspoň mravní předmluvu. Po velmi dlouhý čas, téměř po půl století, jsou to jen přání bez skutečného výsledku. Žeň jest bohatá, ale nedostává se dělníků: staří kněží, počtem nečetní, vyrostlí prostřed kacířství, jsou vším právem podezřelí: jejich vzdělání jest ubohé, jejich víra nejistá, jejich mravnost pochybná. Po vítězství bělohorském k doplnění jejich povoláni jsou dobrovolníci ze všech zemí, Němci, Poláci, Belgové, Italové: země je zaplavena řízami různého střihu, kutnami všech barev, augustiniány, karmelitány, barnabity, dominikány, servity, františkány, pak jeptiškami neméně četnými. Návalem těchto nových nadání vyplňuje se historie, působí to dojmem hemživé činnosti a života; církev bude těžiti z toho ovšem mnohem později. Zatím horlivost těchto conquistadorů nového druhu přestává nejčastěji na sobeckých snahách; hledí si především bohatství svých klášterů, sočí a žalují na sebe; většinou neumějí česky, a věřící, kteří je znají jen z jejich požadavků, tísní se kolem svého starého kazatele, který sice není vždy hrubě vzdělanější, nemá někdy mravní ceny příliš vysoké, ale kterýž očistěn byl zkouškou seslanou a představuje bohoslužbu předků a víru národní. Představení horší se pro nepatrné úspěchy svého úsilí, a tím přirozeně přivádějí se k tomu, že chápou se prostředků ráznějších a rychlejších.

Na druhé straně Čechy — a postavení jejich nezmění se až ku konci XVIII. století způsobem ještě neúplným, — jsou státem feudálním; Habsburkové nezřídili správu, která proniká až v lid: vrchnosti vykonávají policii a spravedlnost, jmenují faráře, dohlížejí na školu, prohlašují zákon a starají se o jeho provedení. Devět desítin těchto vrchností jsou kacíři, nepříliš ochotní obrátiti se, ne vždy z přesvědčení, ale z pýchy rodové, z úcty ku předkům, z naděje blízké odvety, a odpor jejich zjevný nebo tajný působí na massu lidu a zdržuje pokrok missionářů. Tito pozbývají trpělivosti a klidu a žádají vrchností světských, aby jim dány byly prostředky a aby podporována byla jejich propaganda; proto bude třeba vypuditi staré kazatele a moc odevzdati mužům osvědčené oddanosti a jisté poslušnosti; ve společenském zřízení tehdejším působí to úplný převrat majetkový, naprostou zkázu staré šlechty. Plán loupeživý, vzniklý mezi rádci Ferdinandovými, kteří doufali nalézti v něm finanční prostředky, potřebné ku pokračování ve válce, podporovaný milci, číhajícími na kořist bohatou, byl takto přijat od duchovních vůdců protireformace, protože v něm viděli nevyhnutelnou podmínku svých úspěchů. To bylo nevyhnutelným úvodem: stará šlechta česká je rozhodně příliš vzpurná, příliš lpí na svých pyšných svobodách: až zavede se zcela jiný pořádek, nový národ vzejde z této půdy očištěné.

Podobá se pravdě, že na počátku Ferdinand a jeho bezprostřední rádci nepoznali všecken dosah plánu, který jim byl navrhován. „Nebylo nikdy“, psal císař Liechtensteinovi, „a není v úmyslu našem vyhnati nebo vypu-

diti šlechtu českou, nýbrž nejmilostivěji ji chránit a opatrovat, bude-li jen . . . dědičné království naše na příště pojištěno před povstáním a odbojem." Byli však rychle strženi i důsledkem situace i zuřivou chtivostí, kterou rozpoutali. Přestupy získané strachem nevynikali patrně žádnou upřímností, a za bouřlivého stavu, ve kterém zůstávaly věci německé až do r. 1648, katolíci pokládali za nebezpečné, aby při útočném nárazu na sever zůstavili za sebou obyvatelstvo útrapami popuzené; muži, kterým ukládá se toto mrzké dílo, bývají mimo to nevyhnutelně hrabiví, ba i ti, kteří na počátku byli do jisté míry ovládáni úvahami šlechetnějšími, byli velmi brzo zachváceni nákazou okolní. To právě je zvláště zlým znamením reakce katolické v Čechách za XVII. století: jiné byly krvavější, neboť počet obětí, jež zahynuly přímo na popravišti nebo na skřipci, nebyl poměrně příliš veliký, zvláště pomyslíme-li, jak dlouho trvalo pronásledování; žádná však nebyla nešlechetnější a více poskvrněna mrzkými výpočty; katani nizozemští budí více hrůzy, ale méně odporu než šejdíři, kteří kolem Liechtensteina zakládají své bohatství na zkáze země, a aby naplnili své kapsy, obírají teplou ještě mrtvolu národa. Žalostný to obraz hrubého sensualismu, ve kterém porušení béře katolictví té doby! Spokojuje se sice strojenou poslušností, ale nelítostno jest k tomu, kdo je odmítá, přiváděje až do krajních důsledků učení o zázračné a dostatečné účinnosti svátosti, svou nedočkavou snahou, jež opovrhuje volným přilnutím duší a malicherně přestává na dobytí půdy. Tato země, kterou kněží drsně zabírají, zachvacuje je opět, obracuje duše jejich ke všední skutečnosti, příliš dráždí jejich chtivost, snižuje je na úroveň spekulantů, jichž jsou spoluviníky.

Od nynějška nezastaví se, než až dílo zkázy bude dokonáno, až šlechta česká téměř všechna bude vypuzena. Nechť chyby její byly jakékoli, zůstávala přece strážkyní ducha národního a jako orgánem myšlení a vůle tělesa společenského; zničením jejím zmrzačen byl národ, co bylo osobou mravní, vědomou a svobodnou, obráceno v massu bezvládnou, kterou by obratní mistři zpracovali podle svého způsobu. V skutečnosti bylo třeba téměř dvou století, aby bolestně namahavou nápravou byla znovu zřízena do jisté míry tato elita společenská, která jest jako květ nenáhlého vývoje národního. V tom více než v jednotlivých ukrutnostech tkví nezahladitelná vina církve katolické v Čechách, taková, že není jí podobné v historii: vypočítavě i neopatrně mířila na hlavu, i zdálo se, že málo dbá toho, že národ sám zanikal v bouři.

Z KLASICKÝCH PÍSNÍ.*)

(HUDBA FR. SCHUBERTA.)

Tys mírem mým.

F. Rückert.

Tys mírem mým,
tys jemný klid;
touhou, i čím
ji ukojit.

Pln blaha tak
i slz ti zde
dám za byt zrak
i srdce své.

V můj schyl se zrak,
vstup v duši mou
a přivři pak
vchod za sebou.

A jiných tíh
zbav tuto hruď;
to srdce tvých
blah plno buď.

Můj pohled jen
tvým leskem stkvěj
se ozářen —
ó naplň jej!

•

Rybářská dívka.

H. Heine.

Ty krásná rybařinko,
s tou loďkou přistaň sem,
pojď ke mně a ruku v ruce
ať již se celujem!

Mně na srdce hlavičku polož
a neboj se tak mne,
vždyť denně se vydáváš směle
na moře vzbouřené.

Mé srdce je jako to moře;
bouř, příliv, odliv má
a mnohé krásné perly
jsou v hloubi jeho dna.

•

Kam?

W. Müller.

Já slyšel potok proudit,
jenž ze skal vyvěral,
tak jasně, šumně proudil
a v údolí se bral.

*) Překlady tyto pořízeny jsou dle týchž zásad jako překlady, nedávno zde uveřejněné J. Branbergrem. Nelze pochopit intencí jejích, leč srovnáním s originálem a hudbou zároveň (zvláště co do deklamace, rythmu a vokalisace).

A nevím, jak to přišlo,
kdo mne to ponuknul —
i já jsem na své pouti
jít musil za ním v důl.

Vždy dále a stále dolů
a stále jen za vodou
a potok vždy víc šuměl
a s větší lahodou.

Mám, potůčku, jít tudy?
Rci kam, kde je můj cíl?
Tys šumotem svým zcela
mou mysl opojil.

Co pravím o šumotu —
jak by jen šum to byl?
To jistě dole v hloubi
si tančí kolo vil.

Nech zpěvu, nech šumu, hochu,
jdi chutě za vodou,
vždyť na potoce každém
si kola mlýnská jdou.

•

Netrpělivý.

W. Müller.

Chtěl bych to v kůru stromů všechněch psát
a vyryl bych to v každý kámen rád,
chtěl bych to na každičký záhon set
řeřichou, aby vyrostlo to hned,
na každý lístek psal bych přání svoje:
tvým srdce mé a bude věčně tvoje.

A ptáče bych si, špačka vychoval,
až jasně by to, čistě promlouval,
až říkal by to hlasem mojich úst
a žhoucí tísně mého srdce vzrůst,
by zpíval jí to oknem do pokoje:
tvým srdce mé a bude věčně tvoje.

I vánkům jarním vdechl bych to rád,
chtěl bych to čerstvým hájem nechat vát;
o kéž to ze zvonků všech kvítků zní,
a z blízka, z dálky nese vůně k ní!
Vy vlny, vpište jen to v kruhy svoje:
tvým srdce mé a bude věčně tvoje.

Já cítím, že to v očích svítí mých,
že zřejmě mi to hoří na tvářích,
že číst mi to lze němých na ústech,
že nahlas jí to říká každý dech —
a jí to všecko vření neznámo je:
tvým srdce mé a bude věčně tvoje.

Přel. Em. Chalupný.

DROBNOSTI.

Herbert Spencer zemřel v Londýně 8. prosince 1903. Největší z filosofů naší doby, duch nejobsáhlejší, muž nejučenější. Svou „synthetickou filosofii" ukončil slovy: „Přijde čas, kdy největší ctižádostí dobročinných bude: míti účast, třeba nevýslovně malou a neznatelnou, na tvoření člověka. Zkušenost učí, že se někdy může zájem soustředíti na dosažení cílů zcela nezištných, a časem bude přibývati lidí, jichž nezištným cílem bude vyšší vývoj tvorstva. Zírajíce s výšin myšlenkových do budoucnosti života svého plemene, jehož nebudou účastni sami, ale jejich šťastnější potomstvo, budou pociťovati klidné štěstí ve vědomí, že přispěli hřivnou svou k postupu lidstva do této říše budoucnosti."

•

Dětský koutek dnes vynecháváme. Náhrady dostane se našim malým čtenářům v čísle příštím, které již bude věnováno krásným a veselým svátkům vánočním.

•

Ze světa vyvržených, zápisky Melšinovy (překládá Bronislava Herbenová), jsou pro tento rok již ukončeny. Končíme uzavřenou kapitolou. Zájem pro toto nelíčené, prosté vypravování o utrpení v „Katorze" je tak mohutný mezi čtenáři, že v dalších kapitolách budeme po novém roce pokračovati.

•

Naše vánoční výstavka obrázků (v redakci Času) se značně rozhojnila nyní před Ježíškem. Zveme své známé a přátele ku prohlídce a ke koupi.

VE SVĚTĚ VYVRŽENÝCH.

Zápisky bývalého sibiřského vyhnance.

Napsal L. Melšin. **(Pokračování.)**

— Podej mi, Petrušo, baldu. Jak já se rozpřáhnu, tak udeřím, prásknu tou svou drahou starou, až se zajiskří . . .

— Z očí, — praví Semenov, podávaje mu kladivo.

Rakytin skutečně udeří asi pět nebo šestkrát; ale brzo ho omrzí toto zaměstnání, usedne a začíná žvatlati o čemkoliv.

Na ony dny, v nichž pracoval jsem ve štole společně s „osikovým zvoncem", nemohu si vzpomínati bez potěšení. Práce šla tenkráte pomaleji ku předu, ale za to bylo veseleji. Ba i když Rakytin byl v náladě melancholické a byl nakloněn k filosofickým a lyrickým výlevům, i tenkráte jediné jeho některé slovo, nějaký jeho nápad rozehnaly mi pojednou všecku melancholii. Jednou byl skutečně

v tragickém postavení. Když vyvrtal již sedm vršků, učinil nenadále smutný objev.

— Ivane Nikolájeviči, ach, Ivane Nikolájeviči! — volal mne naříkavě: — to mám neštěstí!

— Jaké neštěstí?

— Ten kámen se mi hýbe, podívejte se! . . . Ani se nenadáš a odpadne.

— Nu tak co na tom? Tím lépe, Petr Petrovič ušetří patrony. Začněte jinde vrtat.

— Jinde?! A těch sedm vršků aby bylo nadarmo? A celá má námaha? Co vám napadá Ivane Nikolájeviči! Což pak to o n i pochopí? Jsou toho schopni? Oni mi ještě dají nejpřísnější domluvu, že jsem se špatně zavrtal; ještě mne s lístkem, — rač Pán Bůh chránit — pošlou do věznice.

— No, to se do nynějška ještě nestalo. Zdá se, že Petr Petrovič není takový člověk.

— Jsou oni všichni hodni jen do času! Dle mého mínění, Ivane Nikolájeviči, ať bílá ovce nebo černá, všecko jeden duch. Neplakal bych, kdyby všichni dnes k večeru zdechli a zítra ráno zmizeli! Nikoliv, nejváženější pane můj, na tyto lidi je vždy lépe hleděti s obavou. Člověk musí se chrániti, aby všecko bylo, tak říkaje, v pořádku.

— Což pak se tento kámen stejně neodvalí? Pohleďte, jakou trhlinu již má.

— Pst! Nehýbejte se, pane. Ale smí-li se nám odvalit, Ivane Nikolájeviči? Jegorovi Rakytinovi? Aby se Jegorovi Alekséjeviči Rakytinovi odvalil? Aby mých sedm vršků přišlo na zmar, sedm namáhavých, krvavých? Toho nikdy nebude . . . Oj, oj, oj! padá, Ivane Nikolájeviči, při sám Bůh, padá... hned spadne... Musím ho kolenem přidržovat... mám již jen jeden vršek do osmi vytlouci. Tady není více třeba, osmi bude dost.

A se směšně vážným a smutným výrazem začal opatrně vrtati, přidržuje stále kolenem dvoupudový kámen. Smál jsem se do úpadu, hledě na tento obrázek, ale Rakytin nepřestával vrtat a zároveň štěbetati, tu naříkaje na svůj osud, a proklínaje zlopověstný den, kdy se na svět zrodil, tu přecházeje nenadále do dobré i nevázaně veselé nálady, pro níž bylo všecko na světě — pletka! Konečně podařilo se mu, že dovrtal se osmého vršku a kámen se nesesul. Rakytin radoval se z toho, jako dítě, tančil, výskal, ba i kotrmelec udělal. Potom si sedl, zachmuřil se, podepřel si rukou tvář a zazpíval svou oblíbenou:

Na stříbrných vlnách,
na žlutém písečku
dlouho, dlouho jsem se trápil
a ostříhal šlépějí . . .

Avšak nehoda nebyla ještě docela napravena: trhlina v kámeni byla tak veliká, že dohlížitel, až přijde výpalovati, musí ji nevyhnutelně zpozorovati. Proto vydal se Rakytin do světlíku, tajně připravil si hlínu a když vrátil se do štoly, pečlivě zamazal všechny trhliny kolem svého vývrtu. Petr Petrovič byl oklamán.

— A čeho je nám více třeba? — pravil Rakytin, šibalsky se usmívaje: aby žlab byl mokrý a dírka aby byla hotova; ale jakého je způsobu a jakosti, to je již věc Boží a dohlížitelova.

Rakytin nalézal se mezi oněmi čtyřiceti muži, kteří byli určeni do volného sboru a očekával netrpělivě východ na svobodu. Avšak podivno: ani nejmenšího nepřátelství k Šach-Lamasovi, jehož čin oddálil jeho osvobození, nikdy jsem na něm nepozoroval. „Nepodařilo se, to je to“ — bylo jediným vysvětlením, které dával svému neštěstí, dávaje přednost netoužiti po minulosti, nýbrž raději sníti o budoucnosti. Sem tam vracel se i k rozhovoru o volném sboru.

— Ale bylo by to pěkné, Ivane Nikolájiči! Vždyť jsem již po tři roky, takřka, světla božího neviděl; ženu se synáčkem musím v takové nelidské podobě přijímati: na nohách braslety a krása s hlavičky břitvou shozena! Ale až se dostanu na svobodu, Ivane Nikolájeviči, a nastrojím se do svobodného šatu, tu až mne potkáte, tak si vzdychnete: Kde se jen taková krása na svět zrodila? Mám u ženy v kufříku schovanou takovou čepičku jemňounkou, jako kotlíček...

— Ale vždyť vy ženu svou nemáte rád? Říkáte, že je stará?

— Ech, Ivane Nikolájeviči, což pak našinec všecko nenamluví! Jazyk také nerad zahálí. Jak by mohl člověk vlastní ženy nemilovati? To je ovšem pravda, že je o 10 let starší než já, a nyní je již docela stařenka... No, musím však zákon plniti... zvláště ve střízlivém stavu. Když je člověk opilý, to je již něco jiného. Jak nám ta jiskra ďáblova zapadne do hrdla, tak přestává být člověk zodpovědný.

— Čím pak si budete vydělávati živobytí ve volném sboru?

— Vymyslím si něco, Ivane Nikolájeviči, vymyslím! Předně mám velkou náklonnost k obchodu. Za druhé — má žena je veliká mistryně na všecko — umí šít, vařit i prodávati. A hlavně, Ivane Nikolájeviči, musí se tu znáti samo tajemství, čím obchodovati.

— A čím tedy?

— No, samotnou tou ďáblovou vodičkou.

— To jest — kořalkou?

— Nu ano, pane, padl jste na to pravé.

— Ale vždyť, jestli vás přistihnou, dostanete se zase do věznice.

— To je již tak na zdař Bůh. Všecko se může státi. I že do věznice padneš. To je velice lehké. Jenom s mým vtipem by se to, Ivane Nikolájeviči,

dalo provést. Kdybyste věděl, kolik Hospodin Bůh do této kotrby uložil! Kolik tam všelijakých plánů a rozmýšlení koluje! Ech!... jednoho jen lituji: že jsem v jednom čísle s vámi nezůstal a gramotě si nepřivykl řádným způsobem. Nu ale přece vám patří veliké díky, Ivane Nikolájiči, že jste mi oči otevřel. Bez vás by tu nikomu ani nenapadlo obírati se knížkami, protože jsou to samé prázdné nádoby. A nyní jsem přece jen začal trochu slabikovati. Málo scházelo a byl bych „Bratry zbojníky" dočetl — sebrali to, nestvůry! Přepodivná kniha; zcela jistě si ji koupím, jak budu na svobodě. V létě budu vám nositi jahody, Ivane Nikolájiči. Každý boží den vám jich džber přinesu, Bůh svědkem. Když nebudu mít sám čas, abych jich nasbíral, pošlu darebu Kešku. Vždyť jsou klukovi již tři roky, čas, aby otci pomáhal.

— A což, Rakytine, nenapadne vám nikdy pláchnouti tam za kopce?

— Domů?

A klidná tvář Rakytinova se zachmuřila a pokryla vráskami.

— Jak pak by nenapadlo, Ivane Nikolájiči, — pravil tajemně: — jenom že mám nyní ženou a synem ruce i nohy svázané. Ale přece jen vzpomeňte si na svá slova, Ivane Nikolájeviči, — a Rakytin udeřil se energicky pěstí do kolena: — ať nejsem Jegor Rakytin, když o mně neuslyšíte! Však já se dočkám také svého času! Proto musím být nevyhnutelně doma.

— A proč musíte?

— No mám tam jednu práci. Takový jeden človíček je, jak na něho pomyslím, tak mi až krev v srdci stydne! Nechci být živ, když mu prsa nevyhryžu... Tak se do něho zakousnu, jen jak ho uvidím!

— Přestaňte, Rakytine, mluviti nesmysly. Nemáte, pravděpodobno ani takového člověka a na útěk se vůbec nechystejte.

— Kdo? Já? Hned vezmu nohy na ramena, Ivane Nikolájeviči! Jenom že, ovšem, vyčkám příhodnou chvilku.

Když jsme se jednou po takovém hovoru vrátili do věznice, ukázalo se, že tam došlo již k události dávno toužené: kolem čtyřiceti osob pustili do volného oboru, mezi nimi Tarbagana, Malachova, Pestrova a Gandorina. Rakytina vyvedli také neprodleně za vrata; odcházeje mával mi dlouho čapkou a křičel u vytržení:

— Děkuji, za vše děkuji, Ivane Nikolájeviči! Nevzpomínejte zlým Jegora Rakytina. Jahůdky vám zcela jistě přivleču. Padnu k nohám pana velitele, však si to vyprosím, aby dovolil.

Za to ostatním, kdož zůstali ve věznici, připraveno bylo nepříjemné překvapení novým umístěním po komorách. Když přišel jsem do své předešlé komory, dověděl jsem se, že jsem již převeden do čísla 1. Kromě těch, kteří vyšli na svobodu, ztratil jsem Gončarova a Semenova, kteří dostali se do jiné komory, Gnusa a některé jiné ze starých soudruhův. Zůstali se mnou bratří Burenkovi, Čirok, Vladimírov, Železný Kocour se svým pomocníkem Jefimovem. S pěti novými trestanci bylo nás dvanáct osob, číslo, při němž ovzduší komory mohlo býti snesitelné. Administrace věznice čas od času prováděla podobné přemístění, majíc na zřeteli týž účel, který sledovala rozhodně ve všem — jednotvárnost. V daném případě měli na zřeteli jednotvárnost duchovní, neboť se dalo předpokládati, že během času každá komora mohla nabýti osobité fysiognomie a osobitého karakteru, mohla se tam propracovati jednomyslnost a stejný duch, při nichž byly možny sny o podkopech a zprotivení se vůli představenstva. Pravil jsem již, že Lučezarov byl veliký politik a měl všecky vyhlídky dojíti daleko . . .

Jakýsi mimoděčný pocit urážky (zvláštní arciť ve vyhnanství) mísil se pokaždé do mé nálady, když vrátiv se do věznice, dověděl jsem se, že jsem „zahnán" na jiné místo: jako s dobytkem nakládali s tebou, stěhujíce tě dle svého vrtochu z jednoho stání na druhé! Praví se, že vězňové opouštějí s lítostí onen řetěz, ke kterémuž byli po dlouhý čas přikováni a já myslím, že v tomto tvrzení je kus pravdy. Dobře se pamatuji na temnou rozmrzelost, již jsem zakoušel po každé násilné rozluce se starými stěnami a soudruhy a při ubytování mezi novými, téměř neznanými lidmi. Totéž cítil jsem i tenkrát poprvé. Bylo mi nevylíčitelně smutno po Gončarovu se Semenovem, i po Tarbaganu, i Malachovu i po obou divokých Kirgizech, kteří spali pod mou pryčnou a nejednou svými kousky strhli k smíchu celou komoru. Jenom přítomnost Čirkova zmírňovala trochu můj smutek; ale i on, jak patrno, nudil se bez „černého ďábla" a Tarbagana. Žáci od té chvíle, co nám odejmuli knihy, mne málo zajímali, ba i sami stali se jaksi lenivější a smutnější: proslýchalo se o nastávajícím jarním „výběru" pro ostrov Sachalin... Vladimírov byl již dříve vlažný a nudný, i nemohl vnuknouti k sobě ani většího zájmu, ani náklonnosti. Konečně kováře znal jsem zcela málo; v předešlé komoře stáli z jakési příčiny docela v pozadí. Noví trestanci zdáli se mi vždycky býti většinou nesympatičtí, nevlídní, nepřátelsky naladění. „Nikoliv, ti nejsou daleko takoví, jako tam ti byli"... myslíval jsem u sebe...

(Pokračování v příštím ročníku.)

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Praze, dne 20. prosince 1903. Číslo 50.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

Veselé vánoční hody, zpívejte, dítky, koledy!

VÁNOČNÍ POVÍDKA.

Milé děti!

V roce 1888 chodil v krajském východočeském městě do třetí třídy gymnasia hoch jménem Jan Petruš. Jeho otec byl státním úředníkem, ale rodině se dobře nevedlo. Státní úředníci mají něco znamenat ve společnosti, musejí přispívat na to ono, musejí chodit slušně šaceni a všechno to stojí peníze. Jsou-li dluhy, povstalé třeba nemocí v rodině, nestačívá otcovo služné, a proto žije se velmi špatně. Starostmi bývá život rodičů jako otráven. Nevšimli jste si některých matinek svých přátel, synů menších úředníků? Jsou samá úzkostlivost, ustaranost a je vám jich líto, jak se na ně podíváte. Taková byla také Jeníkova matinka.

Petrušovic bydleli na samém konci města v prvním poschodí zájezdního hostince. Byli to tři pokoje a kuchyň, vše malé, jako skrčené. Z prostředního pokoje vedly dvéře na verandu. Jak tu bylo na verandě krásně, na jaře, v létě i podletí! Stromy z vedlejších zahrad šuměly, květy voněly a jako bílá řeka se podél domu v levo táhla do dálky z města k Markovicům silnice. Vlaky pískaly z blízkého nádraží, duněly po trati jen asi čtvrt hodiny vzdálené, ržání a dusot kopyt koní, na nichž kolem projížděli pestří dragouni a na večer slyšet bylo jednotlivé hlasy z okolí tohoto domu na konci města jako na výspě položeného. Po večeři sedával otec Jeníkův s celou rodinou na verandě. Zahrady v pravo a v levo se zvolna tměly, jak v ně pomalu noční stíny s oblohy se smekaly. Jeník se svou sestrou a malým bratrem zpívali polohlasem písně, kterým se od matky naučili, a lidé přecházející po denní práci procházkou po silnici se zastavovali a dívali se nahoru na verandu, kde seděl známý pan úředník a jeho bledá, churavá paní, zahalená v teplý šál a opírající ruku o pelesť lavičky, na níž seděly její děti. A tlustý stavitel, soused z prava, jenž vždy k večeru bloudil svou zahradou v županu a čepičce, na níž svítilo i večerní tmou bleskotavé perličkové vyšívání, zastavil se a kývaje si hlavou, myslil si: „Jsou to přece jen šťastní lidé, tihle Petrušovic.“ To každý, milé děti, věděl, že se jim dobře nevede. Na menším městě nic lidem neujde. Rodina Petrušovic sedávala, až nastala úplná tma a naproti verandě v městě po návrší položeném se rozkládala zářivá světla. To rozsvěceli lampy . . . Děti znaly odtud každý bod v městě. —

Ale v době zimní, o níž vám, drazí, vypravuji, byla veranda uzavřena Bylť prosinec, stromy okolních zahrad věsily smutně svá hubená, bezlistá ramena obtížená vrstvami jiskřícího sněhu. Zimní nehřejivé slunce svítilo na obloze tak nějak bledě . . .

A tak blížil se svátek malých, štědrý den. — Jeník i jeho sourozenci těšili se velice na svátek ten. Jeník zvláště měl dvě přání. Zimní čapka jeho totiž byla dosti obstarožná a na temeně opelichaná a třeba že nezasluhovala přezdívky, jakou jí dali jeho veselí kamarádi, říkajíce jí skalpovaná, přece uznávali rodiče, že Jeníkovi třeba čepice nové . . . Druhé přání nebylo právě příliš oprávněno... Bylоť Jeníkovým snem, moci se proháněti na ledě s lesknoucími se, nerezatými, niklovanými bruslemi. Otec to nazýval zbytečností a nedával žádné naděje, že by jeho přání se mohlo vyplniti.

Leč tu se stalo něco, co Jeníka přivedlo k činu, jehož potom velice litoval.

Jeník chodíval vyučovat totiž, jsa dobrým latinářem, hocha bohaté měšťanské rodiny latině. Každého prvního v měsíci dostával za hodiny pět zlatých. Bylo teprvé 24. prosince a proto mu bylo velikým překvapením, když toho

dne dopoledne otec žáků vložil Jeníkovi do ruky pětku za prosinec. „Jsou bez toho svátky a máte všelijaká přání, he?" pravil s hřmotným smíchem. „Co pak i ten ví o mé čepici a niklovaných bruslích?" pomyslil si Jeník a poděkovav, vyběhl na náměstí . .

První jeho myšlenkou bylo, běžeti domů a dáti peníze matce, jak vždy dělával . . „Ale pak bych se bruslí ani čepice nedočkal . ." pravilo mu cosi.. Bezradně stanul na pokraji chodníku a v zamyšlení nepozdravil ani profesora, jenž obtížen balíčky supěl kolem něho . . Háj stromků táhl se podél protějšího chodníku, hloučky lidí čile si vykládaly kolem skříní obchodů . . „Což abych věci ty si koupil a tímto způsobem rodičů zbavil o ně starostí?" V myšlenkách přiblížil se železářskému obchodu . . a vešel . .

Nežli uplynula půlhodina, pospíchal Jeník domů. Na hlavě černala se mu astrachánka („skalpovanou" čapku strčil pod kabát), v ruce nesl v tuhém papíru svázaná niklová halifax. Zcela, jak si přál . . Ubíhal a v kapse mu zvonily zbylé čtyři čtvrtzlatníky . .

Doma v průjezdě proklouzl vedle služky hostinského, jež oprašovala sníh se zápraží a kolem červené hospodyně a hnal se na schody. „Vida dalimánka", pravila hospodyně služce, „že to má novou čepici, ani nepozdraví." Hostinský byl radním města a bohatý člověk, milé děti, a proto hospodyně byla zvyklá, že ji všichni zdvořile pozdravovali. Ale Jeník neměl pro hněv její nyní smyslu. Neboť stál v tom okamžiku na polovici schodů, nechtělo se mu ani do předu ani do zadu a byla to tato myšlenka, která ho zarazila v běhu: „Což jestli, když pořád jsem toužil po bruslích a po čapce, bude dnes obojе pod vánočním stromkem? Co řeknu teď otci a matce?" A palčivá výčitka zaryla se do jeho mysli: „Což jestli matinka by byla peníze ty nutně potřebovala?"

Stál chvíli na schodech... Obrátil se, jako by se chtěl vrátiti. Ale potom přece vyběhl ke dveřím bytu a vida skleněnými tabulemi, že v kuchyni právě nikoho není, schoval novou čepici a brusle pod kabát a proklouzl kuchyní do prvního pokoje... „Tys to, Jeníku?" ozval se hlas matčin. Vracela se z chodbičky od půdy do kuchyně. „Ano, matinko!" zvolal Jeník zajíkavě a vecpal rychle čepici a nové brusle do stolku...

Řekl by někdo, že to byly jeho peníze, milé děti, a že si s nimi mohl dělati, co by chtěl. Ano, byly to jeho peníze. Ale Jeník kolikráte si povšiml, že na počátku měsíce mívá otec dlouhou poradu s matkou a slyšel sám, jak jednou otec tlumeně a s povzdechem řekl: „Nemohu ti pro tento měsíc dát více pro domácnost, drahá Marie." Neušlo mu, že matka jeho při skrovných obědech hleděla jen, aby zbylo na večeři, k níž se přikupovalo, že co mohla vlastním důmyslem pořiditi, pořizovala sama, aby nebylo nutno od práce platiti. Kolikrát hrbila se její útlá postava s kladivem a hřebíčky v ruce nad poškozenými židlemi, jež vyžadovaly opravy? V tom jí už Jeník pomáhal. Otec nesměl se toho dověděti, že se matinka tak namáhala. Sobě i dceři své sama strojila klobouky a šaty, rovněž sobě i dceři své šila, ač vynikaly jednoduchým půvabem. Byla nemocná a přec pomáhala i při prádle, milé děti, a všude ve všem zrcadlila se její touha, omezit výdaje a přilepšit svému muži a milovaným svým dětem. —

Jeník jí od prvního měsíce, kdy dostal za hodiny pětku, přispíval do domácnosti celým obnosem. Však on víc projedl. Teprve později, dlouho po tom, když již byl větší, vzpomněl si některých maličkostí, které mu tehdy div neušly... Pamatoval se, když přinesl peníze domů a matce je nabídl, že matinka mu děkovala, a jednou ji zastihl k večeru sedící churavou u okna, jak tiše plakala. Neviděl zřejmě nedostatek a bídu, poněvadž mu ji, milé děti, rodiče jeho zakrývali, chtíce ponechati mu mládí, jakého sami neměli, mládí bezstarostné. —

Po celé odpůldne zachoval Jeník své tajemství. Tísnilo a bolelo ho... Při pohledu na matku pomyslil si, že snad již dnes počítá s jeho měsíčním příspěvkem na prvního, a měl těžkou lítost.

A přišel večer a v záplavě světel stáli Petrušovic pod vánočním stromkem, pnoucím se ze stolu ke stropu... Písně byly odzpívány, Jeník váhající rukou odkryl tabulku se svým jménem. Když zvedl z darů oči, vypukl v pláč. Před ním ležely niklované brusle šroubovky a čepice z astrachanu. Čepice nebyla tak hezká jako ta, kterou si koupil sám... Nu, ovšem, milé děti, dva zlaté nemohli Petrušovic na čepici věnovat.... Jakoby studený vítr byl v tom okamžiku komínem do pokoje vlétl a vymetl radostnou náladu... Matka přiběhla k němu a ptala se udiveně: „Jendo, co je ti?" Bratr přerušil své výkřiky, jimiž zahrnoval bzučícího kovového čmeláka, běhajícího za ním po podlaze a sestra obrátila modré své oči od červenolící voskové panny, která zase skleněnými svými zraky hleděla nehnutě na stromek plný světel. Otec shášel dohořívající svíčičky a ptal se vážně, neobraceje se k Jeníkovi: „Nejsi snad spokojen s tím, co ti Ježíšek nadělil, Jeníku?" Ale Jeník plakal, pravil, že děkuje, že mnohokrát děkuje, že je spokojen, a proč pláče, neřekl.

Byla noc. Oknem se dívaly na lůžko Je-

níkovo hvězdy a měsíc. Byla noc, v jakých ruší ticho jen hvízdání větru a táhlé jásavé zvuky dalekých zvonů a lidé v kostelích, zpívající „Narodil se Kristus pán".

I Jeník slyšel zvony, neboť nemohl usnout... Díval se oknem na hvězdy a bylo mu bolestně v srdci. Vedle něho oddychoval malý bratr tiše se usmívaje a tiskna pohádky Boženy Němcové ve spánku ke svým prsoum (čmelák dostal se k večeru přes úpěnlivé prosby malého na zasloužený odpočinek v prádelníku). V tom zaslechl Jeník své jméno... Ve vedlejším pokoji, ložnici rodičů, hovořil otec a matka... V Jeníkovi srdce zabušilo...

„Rád bych věděl," pravil hlas otcův, „co s tím hochem dnes bylo? V tom něco vězí. Mám celou radost pokaženu. Vydal jsem se z posledního groše na jeho brusle a čepici, nu, více přece již člověk nemůže dělat... Rád bych jen věděl, jak to vydržíme do prvního?..."

Jeník skryl obličej do podušky. „A kdyby teď otec věděl..." Hned by byl vyskočil a šel rodičům vše říci. Aspoň matce... a řekne jí to zítra... řekne jí to...

„Jsem také velmi zarmoucena," pravil smutný hlas matčin. „Ale myslím, že mi to zítra řekne. Než šel spat, díval se skrytě na mne... Má litost... ale ne, že by nebyl spokojen s dárky vánočními... Z toho měl radost, jako Filip a Marie. Nelituj ničeho... Měli radost a co máme my jiného, než radost, kterou působíme svým dětem? Dobrou noc!"

Nastalo ticho... Jeník ale usnul v tichém pláči teprv za chvíli. —

Druhého dne ráno o Boží hod vánoční se Jeník brzo vytratil z domu. Neměl dosud odvahy se vyznati. I při snídani se vyhýbal pohledům, až v první nestřežené chvíli vyšel z domu s dary štědrého večera, novou čapkou a bruslemi. V městě od rána zase zvonili a radost poletovala ulicemi od domu k domu. Jeníkovi se radost vyhnula...

K obědu přišel Jeník právě před otcem. Oběd na Boží hod býval vždy hojnější.... a tentokrát byl tak chudičký... Trochu hovězího masa a kousek kůzlete.

Otec pobízel matku, aby si víc vzala... Ta pečovala však jen, by jeho a děti podělila. „Nemohu, nechci, nemohu," pravila. „Jedla jsem šálek polévky a vajíčko."

„Snad maminka nešetří na sobě proto, aby zůstalo na večeři?" pomyslil si Jeník a vzpomněl noční rozmluvy rodičů. Pohlédl na matčinu bledou, starostlivou tvář, na vráscité čelo otcovo a cosi mu stáhlo hrdlo. Odložil nůž a vidličku, vstal. Lítost, tutlaná v něm po celý den, náhle propukla.

Slzy se mu vyřinuly po tváři. „Co je s tebou, Jeníku?" zvolali současně téměř rodiče. „Tatínku, matinko!" vykřikl Jeník ze stísněných prsou a oběhnuv stůl padl vzlykaje do náručí matčina... „Tatínku, maminko, vy snad máte hlad," volal v pláči zajíkaje se, „a já už včera dostal z hodiny peníze místo na prvního... a já jsem darebák," propukl v nový záchvat slzí, „já zapomněl na vás a — koupil jsem si ráno, co jsem si přál a večer mi přinesl Ježíšek totéž... Zde" — vyskočil a vyňal ze stolku zaobalenou čapku i brusle: „Odpusťte mi. Ještě mi zbyly čtyři čtvrtzlatníky, tu máš, maminko... Maminko, já slyšel, jak jsi v noci povídala o té radosti, kterou máš, když nám děláš radost a já, já vám včera tu radost zkazil... a peníze jsem vyházel a maminka, maminka šetří na sobě..."

Čepice a brusle ležely na stole, a Jeník sednuv na židli tisknul v hořkém pláči skloněnou tvář do dlaní a Filípek ze soustrasti jej objímal a dal se do silného křiku. Otec, jenž dosud mlčky seděl, povstal a vyvedl ho do vedlejšího pokoje. Jen chvíli bylo ticho... „Neplač, Filípku a pojď sem," pravil laskavý hlas. Jeník vzhlédl a viděl, jak matka se naň usmívá. V návalu nesmírné lásky, vděčnosti a lítosti vrhl se Jeník do jejího náručí...

„Jeníku," pravil otec vracející se z pokoje a vedoucí za ruku Filipa stírajícího si poslední slzy. „Lituješ toho, co se ti zdá být nesprávné. Jsem rád, že toho lituješ. Co ti máme odpustiti, odpouštíme ti: tvou neupřímnost. Byly to konečně tvé peníze a dobrovolně je dával's jindy matce. Máš právo na ty peníze. Není vždy dobré dělati, nač máme právo. Ale tomu ty snad teď nerozumíš..."

Ne, tomu snad prozatím Jeník nerozuměl. Nerozuměl ani tomu, kde se tu najednou vzala radost, která tohoto nádherného dne poletovala městem, zjasňovala oči a zrychlovala tep srdcí. Políbila i jeho na oči pláčem zrudlé, vysušila z nich slzy a hnala ho k otci, s kterým se dlouze a srdečně políbili. „A to jsi nemohl říci včera?" pravila mu odpoledne po svačině matka, když spolu na chvíli osaměli. „Myslila jsem bůh ví cos nevyvedl..."

Odpoledne sezvali Petrušovic hoši soudruhy ze sousedstva a uspořádali představení, jež končilo tím, že malý Filípek, představující náčelníka Apačů „krvavou lebku", tvrdošíjně chtěl skalpovat „Ducha Prerie", nebohého Jeníka, koštěným nožem na papír. „Duch Prerie" vida nezbytí dal si stáhnouti s hlavy starou čepici, zvanou skalpovanou, již z opatrnosti nasadil si hluboko přes uši, a měli radost všichni.

Louis Křikava.

VÁNOČNÍ KOLEDA Z MORAVY.

Allegretto
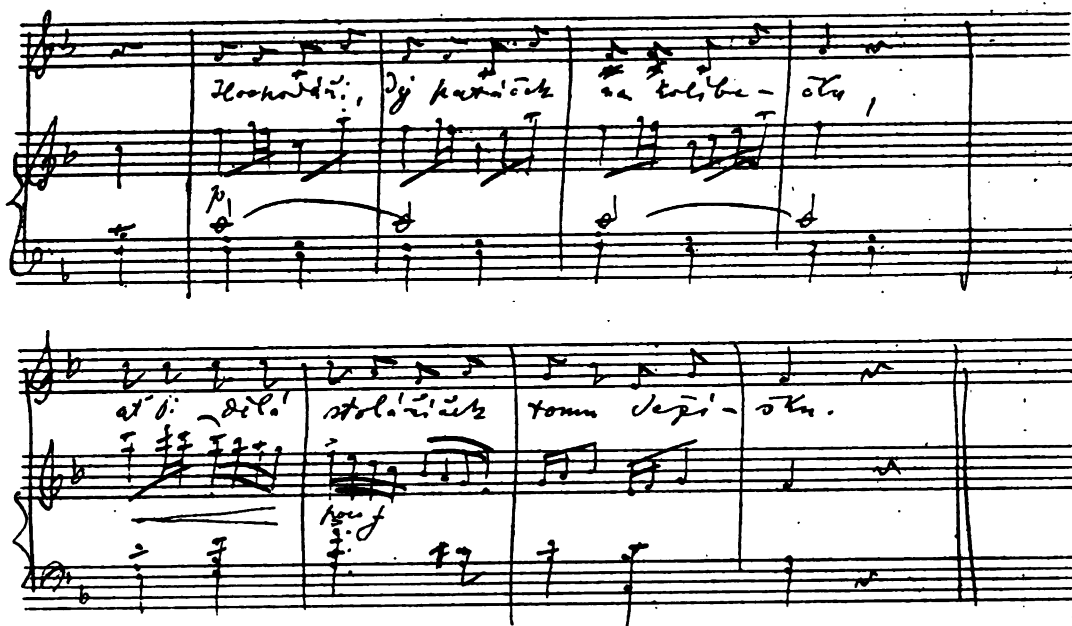
Zpěv

Klavír

Pokoj, zdraví, požehnání vinšujeme vám, nejprv panu hospodáři, potom i všem vám.

Co se stalo, přihodilo v městě Betlemě: narodilo se ditátko v chlívě na seně.

Nemá ani plínečky malé děťátko, nemá ani peřinečky, to nebožátko

O MALÉM CHLAPEČKOVI.

Budu vám vypravovat o malém hošíkovi, tak velkém jako vy jste.

Žije v malém baráčku daleko u lesů v horách. Daleko široko není jiné chaty, a malý chlapeček si musí sám hrát. Což, v letě je mu dobře. Rozběhne se do lesů, zavýskne, s ptáky si pohovoří, květin natrhá a v slunečku se vyhřeje. Ba někdy ho tatínek i vezme s sebou do města a koupí mu makový, sladký preclíček.

Ale v zimě je chlapečkovi smutno. Sněhu napadne do polou oken a Meluzína hvízdá a profukuje každým koutem. Chlapeček má slabounké šaty a celý den se chvěje zimou. Jen k večeru se ohřeje, když maminka vaří brambory. Vzpomeňte si, až budete v teplém pokoji obírat štědrovečerní rybu a potom sbírat se zvědavým úsměvem dárky pod vánočním stromkem, na onoho malého chlapečka. Bude sedět u maminky a u tatínka a loupat brambory. Tatínek bude mu vypravovat, jak se mají jiné děti o Vánocích a jeho maminka si bude potají stírat slzy.

Minařík.

KALENDÁŘ STRÝČKA PETRA.

MIMINCE T.

Kdyby tatínek a maminka Prokopa, Minky a Ivánka nebyli cestovali, Prokop, Minka a Ivánek byli by bydleli s nimi. Ale tatínek a maminka byli tuze daleko, v zemi černochů, a zanechali děti u jejich dědečka a babičky.

Když se někdo zeptal Prokopa, Ivánka nebo Minky: „Nestýská se vám po tatínkovi a mamince?“ odpovídali: „Stýská!“ protože to byly hodné dětičky, a protože měly rády tatínka a maminku. Ale opravdu, nedělaly si z toho pranic, že jsou u dědečka s babičkou, tetou Jiřinou a strýčkem Petrem. Tetička Jiřina rozmazlovala je „trošku“, babička „moc“, a dědeček „strašně“. A strýček Petr... můj Bože! strýček Petr nazval sice čas od času své synovce a svou neteř „darebáky“, nebo „nesnesitelnými uličníky“, ale přes to byl to strýček náramně shovívavý, jemuž nebylo rovno, jak uměl vyráběti papírové lodičky, kachničky, vojenské čepice a celou řadu úžasně krásných hraček! A potom: kabinet strýčka Petra!

Co tam bylo překrásných věcí, v tom kabinetě! Věci náramně zvláštní, které tatínek a maminka svezli ze všech konců světa: kly slonů, čínské slunečníky, křivé šavle, dlouhaté dýmky a veliké, směšné sošky z bronzu nebo porcelánu, sedící na skřížených nohách, s rukama na břiše, se spokojeným výrazem někoho, kdo se dobře napapal. Bylo se nač dívat! Jenom že, sotva někdo pozvedl špičku prstu, aby se „podíval“, strýček už se ozval svým přísným hlasem: „Minko! necháš tu vásu! Ivane, hned to polož!... Pryč s rukama!“ A když musíme si prohlížet věci s rukama složenýma za zády, není to ani s polovice tak zajímavé.

Jeden z předmětů, který se nejvíc líbil dětem v tomto nádherném kabinetě, byl kalendář, zavěšený nad psacím stolem. Byl to kalendář, jakému se říká ú t r ž k o v ý, z něhož každého dne odtrhne se lístek. Na každém lístku byl obrázek, a kdykoliv strýc Petr od-

trhl tři lístky, podělil jimi děti. Ale nikdy jim nedovolil, aby lístky trhaly samy.

Stalo se jednoho dne, že strýček odešel a zapomněl divnou náhodou zavříti své dvéře na klíč. Dědeček spal, babička byla na návštěvě, tetička Jiřina v salonně hrála škály na pianě: tra la la la la, la la la la!... jak rychle to uměla!

Pršelo; byl smutný měsíc listopadový. Člověk má vždycky větší chuť nedělat dobrotu, když prší, než když je hezky. Nudíme se a nemůžeme ven, hledáme, co bychom dělali.... a co děláme, to se skoro vždy ukáže být nějakým darebáctvím!

Prokop, Ivánek a Minka nejprvé začali si hrát s míčem na chodbě. Ale míč vletěl náhle na dvéře kabinetu strýčka Petra, a děti zpozorovaly, že dvéře nejsou zamčeny ... a že dokonce jsou „trošičku otevřeny"! Kdo začal otvírat je „mnoho"? Prokop později tvrdil, že to udělala Minka, ale Minka stála na tom, že to udělal Ivan. Slečna Minka byla osůbka náramně čiperná, která měla jazýček na pravém místě, ručky hbité, a která trochu příliš často říkávala: „Já za to nemůžu!" když byla plísněna, a „Atsi!" když nedostala za trest po obědě ovoce.

Ať už tomu tedy bylo jakkoliv, dvéře najednou byly dokořán: jeden tam vstrčil hlavu, druhý špičku nohy, třetí nohy obě, a v malé chvíli byli všichni tři uprostřed pokoje „v plné práci".

— Oh! ty hezoučké malinké šálečky!... Pojď se podívat, Prokope! Ivánku! podívej se na to divné zvíře, to je drak! Sežere tě!

— Já se nebojím, je to že dřeva, — řekl maličký.

— Ne, není to ze dřeva! Je to kamenné.

— Ano, je to že dřeva!

— Ale kde pak! Je to paličák! Počkej, uvidíš!

Nuže, drak nebyl ani ze dřeva, ani z kamene, byl z „něčeho" těžkého a křehkého, neboť když Minka chtěla ho postavit na jeho místo, zakolísalo se to šeredné zvíře, sletělo se stolu, a při té nehodě přišlo o kousek ucha a o velký kus ocasu.

— Ah! ty's rozbila draka! — řekl Ivánek.

— Já za to nemůžu! Proč je tak těžký?

— Strýček Petr se bude zlobit! — řekl Prokop.

No, tohle Minka věděla dobře! Ale což! Strýc Petr byl krátkozraký; bez skřipce neviděl dále než na špičku svého nosu; snad ani nic nezpozoruje? Postavily draka opatrně na psací stůl, s ulomeným uchem obráceným do stínu... Bylo třeba podívat se hodně z blízka, aby se zpozoroval úraz!

Ale přece jen, po této nehodě, všem třem znechutilo se šťárání ve strýčkově pokoji! Už chtěly jít ven, když Minka se zastavila, aby si prohlédla dnešní obrázek na kalendáři.

— Ó! jaké to je hezké! Který den to máme? 20. listopadu?

— Podívejme se! zvolal Prokop. — Strýc Petr zapomněl odtrhnout list dnes ráno. Máme 21. dnes. Viděl jsem to na kalendáři u dědečka.

— Tak odtrhni ten list! — řekla Minka.

— I ne! Strýc by se zlobil!

— Ale jdi, hloupý!... Když nám je pokaždé dává, co by se nám mohlo stát, když si jej utrhneme sami?

— No, to máš pravdu! — odpověděl Prokop, přesvědčen.

„Frrr!" Lístek byl dole! Minka se ho zmocnila. Tak, teď to je, jak to má být: kalendář byl v pořádku: 21. listopadu, to bylo pravé datum! Podívejme se, i ten obrázek je hezký. Byl na něm pán, který umřel, a kolem něho hromada lidí, kteří plakali.

— Můžeme zcela dobře utrhnout si i tenhle! — řekla Minka. — Dnešek je už hnedle pryč, to se nepočítá.

A ten druhý obrázek utrhl Prokop.

— Já nemám nic! hlásí se Ivánek.

— Inu, neutrhneme přece ještě třetí lístek! —

— Atsi! Já to řeknu strýčkovi, že jste urazili jeho drakovi ucho! — prohlásil malý chytrák, běže ke dveřím.

— „Žalobníku!" — křičeli Prokop a Minka, uleknuti.

— Což, nestojí to za to! — přemýšlela Minka. — Strýček nebude se zlobit víc pro tři lístky než pro dva! Tu máš, ošklivý kňourale, o teď ať mlčíš!

A ve svém spěchu trhla tak silně, že utrhla tři lístky najednou.

— Ó! — vykřikl Prokop zaleknut. Teď je kalendář na pětadvacátém! Strýček uvidí, že se s tím hýbalo, Minko!

Ale Minka nikdy nebývala v rozpacích pro takovou nepatrnost:

— Počkej! Uvidíš! Já to spravím.

Frr, frr — —! lístek po lístku letěl pryč: 25., 26., 27. listopadu, a potom 1. prosince, 2. a 3.... až ke dvacátému prosinci!

— Teď je to dobře! — prohlásila Minka vítězně. — Strýček nechal svůj kalendář na dvacátém, že ano? Nuže, teď je opět na dvacátém. Strýček vždycky odtrhuje lístky a nedívá se blíž, nezpozoruje ničeho. A teď pojďme odsud!

Když tetička Jiřina přišla se podívat do dětského pokoje, děti seděly v koutku tiché

jako pěny! Netváříme se nikdy tak rozumně, jako když jsme byli vyvedli nějaké velké darebáctví. A teta Jiřinka netušila nic zlého.

Strýc Petr také ne. Zanechal svůj kalendář na dvacátém, a na dvacátém ho zase našel; číslo se nezměnilo. Jméno dne a měsíce bylo vytištěno dost drobně, strýc Petr neměl dobrý zrak, a nepovšiml si ani toho, že zbývající vrstva lístků notně se ztenčila.

Příštího dne, najednou, strýc Petr si na něco vzpomněl.

— Dnes nebo zítra bude asi svaté Cecilie! Musím se podívat do kalendáře.

Cecilie bylo jméno staré tetičky, která strýce Petra vychovala, a která ho naučila čísti. Strýc Petr nezapomněl nikdy, rok co rok, jít jí k svátku přát a poslat jí květiny; a aby nezapomněl, díval se vždy v listopadu čas od času do kalendáře.

Toho dne nenašel sv. Cecilie. A jak by ji byl našel, když zmizela s utrženým měsícem listopadem! Strýc Petr nenašel než svatého Kristiána.

— Tedy to není ještě dnes! — řekl si.

Příštího dne zase žádná svatá Cecilie. Bylo svatého Tomáše. A den na to bylo Viktorie.

— Tohle je podivné! — řekl si strýc Petr, který stále ještě nezpozoroval, že jeho kalendář ukazuje měsíc napřed. — Byl bych myslil, že to musí být mnohem dříve!

A následujícího dne: — Ah! zvolal strýc Petr. A bylo věru proč zvolati Ah! Na lístku bylo tučnými písmeny vytištěno: Adama a Evy. Š t ě d r ý d e n, a strýci Petrovi, jenž určitě věděl, že je teprve listopad, připadalo to ovšem náramně podivným, když viděl Ježíška najednou o 4 neděle dříve! — V tomhle něco vězí! — povídal si strýc Petr. Naposledy — je tohle kousek těch nesnesitelných uličníků? Odtrhli mi celý měsíc! A já jsem nezpozoroval docela nic! Jsem jist, že sv. Cecilie už bylo! Ubohá stará tetička! Bude si myslet, že jsem na její svátek zapomněl!

Strýc Petr se rozhněval. Cink, cink! Zlostně tahal za šňůru zvonce. Sluha přiběhl.

— Pošlete mi sem děti! — řekl strýc Petr.

Pět minut na to děti se objevily, husím pochodem, s hlavami sklopenými se přiloudaly. Nebylo jim do skoku, věru! Aby si dodal přísnějšího vzezření, strýc Petr usedl ku psacímu stolu a nasadil si skřipec. Potom otevřel ústa a řekl.... Řekl: „Ah!" neboť v tu chvíli zpozoroval, že drak postavený na jeho stole má uražené ucho. Nahýbaje se trochu, aby viděl lépe, poznal, že i velký kus ocasu je pryč. Dětem v tu chvíli nebylo tuze volno.

— Kdo to udělal? — ozval se hromový hlas strýce Petra.

— Já za to nemůžu....! — začala Minka.

— Jsem jist, žes to byla ty, Minko! Pokaždé jsi to ty, která tropíš darebáctví. Kde jsou uražené kousky?

— Ó, strýčku, já ti to povím! Dala jsem je drakovi do huby, a ony mu spadly do žaludku! Zahýbej s ním trochu, uslyšíš, jak to tam cinká!

Skutečně, cinkalo to tam jako peníze v pokladničce; ale nebylo lze dostati je ven, ty vzácné úlomky.

— A což můj kalendář? — ptal se dále strýc Petr. — Kdo měl co dělat s mým kalendářem?

— Inu, to protože Ivánek chtěl obrázek.. a já nevím, jak se to stalo, strýčku, ale tolik lístků se najednou utrhlo...

— Velice se na vás hněvám, — řekl strýček přísně. — Jste ošklivé, neposlušné děti a k tomu ještě lháři, neboť když někdo něco vyvede a nepřizná se k tomu hned, je to zrovna jako kdyby lhal. Vy jste zavinili, že jsem propásl svátek tety Cecilie a že jsem jí neposlal květin! Co jí řeknu teď, tetě Cecilii? Odpovězte!

Nejlepší by tu bylo bývalo, prosit za odpuštění. Ale slečna Minka byla osůbka příliš mnoho rozumující, aby se tak hned poddala! Někdy, věděla, že svým rozumováním strýčka Petra i rozesmála. Pomyslila si, že by bylo dobře rozesmáti ho i tentokrát na udobřenou, i odpověděla, zvedajíc do výše svůj malý nosíček:

— I což! To není tak těžké! Řekneš jí, že ve tvém kalendáři sv. Cecilii vynechali. A potom, strýčku Petře, ty's tuhle večer povídal, jen kdybys prý nemusel stále pamatovat na dárky pro tolik lidí! Takhle aspoň ti ubylo starosti o jeden dárek.

Strýček hned neodpověděl. Díval se na kalendář před sebou, na svůj umělecký kalendář, který teď ukazoval 24. prosince, Š t ě d r ý d e n.... Minka začínala již být velmi pyšná na svůj důvtip.

Strýc Petr mlčky potom pozvedl lístek svým nožem na papír, odtrhl ho s kalendáře a zahodil. Potom řekl Mince: „Pojď sem!"

Minka se přiblížila.

— Jaké datum teď má můj kalendář?

— Pětadvacátého, — odpověděla Minka.

— Pětadvacátého, čeho?

— Pětadvacátého prosince.

— Tak, pětadvacátého prosince?... Dobře! Nuže, milé děti, — řekl strýc Petr povstávaje, — Štědrý večer je už pryč, na mém kalendáři... Jsem zbaven starosti o vánoční dárky pro tři děti!...

Tak je potrestal strýček Petr!

TAM ZA MLADOU VOŽICÍ . . .

nastala zima letos jako vždy. Zima tvrdá jak ocel. Říkají, že u Milčína začíná česká Sibiř. Kdo v tom kraji vyrostli, znali už tu zimu a bývali klidni. Ve sklepích měli brambory, aby se mohli najíst, a ve světnicích kamna, aby si mohli zatopit. Přespali zimu rok co rok bezmála jako ježek ve stohu.

Vánoce dělívají zimu tak asi na polovic — před nimi listopad s prosincem, za nimi leden s únorem a v březnu již puči někde tráva a všude začíná práce venku. Když s návrší od kostelů vesnických rozklinkaly se v noci zvonky, volající chudé horáky na jitřní, ty zvuky noční přinášely blahou zvěst.

Dobře slyšelo zvony osení na podzim zaseté pod bílou peřinou . . . „Aha, jsou vánoce," pomyslilo si . . .

Dobře slyšely slavné vyzvánění štěpy v zahradách obalené a utažené hezky do tepla slamou . . . „Slyšte, jsou vánoce," pravily si.

I zajíc ušetřený při poslední honbě v revíru velkostatkářském se probudil a dal se do běhu cestou necestou, aby se zahřál . . . Nu tak vida, už jsou vánoce," těšil se.

A tak, kam mohly dolehnout zvuky zvonů, našly ohlas. „Ano, jsou vánoce," pravili si na parostroji vlaku, ženoucího se půlnocí strojník s topičem a vzpomněli vzdálených rodin svých . . .

Letos v červenci přihnaly se od západu černé mraky s vichřicí, sypaly kroupy jako kamení, a když odletěly černé mraky s vichřicí, země byla poušť a ve vesnici jako po požáru bylo vidět holé krovy a trčící komíny. Vídali jsme potom v letě my šťastnější v kraji blíže Prahy chodit dům od domu nejen chudinu, nýbrž i selky, které jistě nikdy si nepomyslily, že budou někdy žebrat. Jedna z nich zaplakala: „Jsem vdova, mám stateček, ale pět malých dětí a starého otce. Pole jsou jako mlat ubity, střechu odnesl vítr, do světnice nám prší. Snad budu musit prodat krávu, abychom na zimu byli pod střechou."

Rozhlaholi se zvonky také letos i tam za Mladou Vožicí k půlnoční . . . ale jaké tam letos mají děti, chudery, smutné vánoce . . .

UMĚNÍ POD VÁNOČNÍM STROMKEM.

Kdo je hodný chlapec nebo hodné děvčátko, dostane od Ježíška tuze roztomilé knížky, které vydalo Dědictví Komenského, jednu nebo druhou. Jedna se jmenuje K Ježíškovi, druhá Koledy. Slova k nim vyhledal V. Říha, obrázky maloval J. Wenig.

*

Váša na jahodách je také pěkná knížka, obrázky jsou od Elišky Beskovovy a vereše od Bor. Frumarovy. Nákladem Al. Hynka. Kdo číst neumí, však mu staří povědí, co ty veverky a borůvčata i brusinky znamenají.

*

Jak se naučím kreslit? teskní nejeden hošíček, když vidí starší bratry a sestry, jak jim to jde od ruky. Kdo má takové přání, tomu Ježíšek může založit dvě učebné knížky od J. van Dijcka, které vydal v Brně A. Píša po 2 K 20 hal.

*

Hoši dospělejší (holčičky by se snad bály) budou si moci oči vykoukat na 18 obrazích malíře Hanuše Schwaigra O hastrmanovi, dostanou-li je. Hu, raději nechodit k vodě! A ty pověsti k obrázkům, jež vypravuje paní Jožena Schwaigrová! U nakladatele B. Kočího je sklad těch pohádkových knih, umělecky vypravených po 6 K.

*

Kde jsou nenasytní čtenáři pohádek, na ty pamatoval Ježíšek u nakladatele Emila Šolce v Telči. Připravil jim deset Hauffových pohádek cizích, které jsou pro mládež zpracovány, a přeloženy od J. F. Cena 4 K 80 hal.

*

Z historie staroslavného města Kocourkova vybral několik opravdu směšných a veselých kousků spisovatel Adolf Wenig a směšné i veselé obrázky nakreslil malíř Artuš Scheiner. Za 3 K u Fr. Topiče.

*

STRÁŽ DĚTÍ.

**Když hodné děti spáti jdou,
tu andělé jim stráží jsou,
opatrují, ostříhají,
na děti pozor dávají.
Když ráno děti povstanou,
pak andílkové spáti jdou,
dál nesahá už jejich moc
a Pán Bůh sám jde na pomoc.**

Ivánek dostal od Ježíška knihu: Radosti malých, dostal vlak i s lokomotivou, a co jiných ještě hraček a pamlsků viselo pro něho na vánočním stromku! Nemohl se od toho všeho odtrhnout. Když ho přece dostali do postýlky, nemohl zas usnout. Pořád si na vlak vzpomínal, až mu jej dali do postýlky. Nic naplat. Musil a musil se na ty druhé hračky ptát a tvářičky mu hořely. Maminka sedla si u jeho postýlky a zpívala mu krásnou dětskou píseň Stráž dětí od R. Schuhmanna. Znáte ji? Ivánkovi začala se přivírat očka, až se zavřela docela. Blažený úsměv pohrával mu na rtech, jako když ho andělíčci líbají.

*

Do dnešního čísla přispěli pan L. Křikava, sl. M. Fojtlova překladem povídky o strýčku Petrovi z francouzského časopisu Jean Pierre, pan Stan. Minařík a dr. B. — Moravskou koledu zharmonisoval dětem český skladatel, jemuž zvláště děkujeme. Ostatní příspěvky uveřejníme postupně v novém ročníku.

Tiskem E. Beauforta v Praze.

Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Ročník VIII. V Praze, dne 24. prosince 1903. Číslo 51.

BESEDY ČASU.

»Besedy Času« vycházejí každou sobotu o 8 stranách. Na »Besedy Času« předplácí se ročně 5 korun, půlletně 2 kor. 55 hal., čtvrtl. 1 kor. 30 hal. Jednotlivá čísla po 10 hal. Předplatitelé denníku »Času« dostávají »Besedy Času« zdarma.

BLAŽEJ JORDÁN:

TICHÝ TÝDEN.

Kdož nezatoužil, kamarádi,
života těžké ve chvilce
po hlasu, jenž tak měkce svádí
k tichému týdnu opilce?

Slyšeti z dáli tramway zvonit,
oknem zřít dav, jak vlní se...
a nad číší se němě klonit —
ó svatá chvíle, nehni se!

Kol do stěn bijí dlouhé vlny,
víří jich šumný, hbitý rej;
kdos mne sem zaklel, čaruplný
a dobrácký byls čaroděj!

Do okna vztekle buší nouze...
Sem na mne, děvče, nelze ti...
Zapomnění! Polib mne dlouze,
polib mne, moje prokletí! — —

VANDROVNÍ, FALEŠNÁ DESÍTKA A ŠVEC.

VYPRAVUJE —K

Předehra skoro dětinská.

Když jsem byl ještě universitním studentem a jezdíval na svátky a prázdniny domů, stalo se, že jsem večer den před odjezdem na Vánoce zašel ještě do našeho malého studentského spolku, kde jsme sami známí tvořili tak skoro jako rodinný kroužek.

Když jsem vešel do spolkové místnosti, zastal jsem tam již několik kolegů v živém hovoru a hlučném sporu. Jeden z nich vyšel mi hned vstříc volaje: „Pojď honem, musíš nás rozhodnout!“ Chvat, prudkost a všecko okolí mne překvapovalo. V nastalém tichu sděloval mi kolega předmět sporu. „Přeme se tu o počtářskou hádanku; budu ti ji vypravovati, a ty nás pak rozhodneš, ano?“

Hádanka, mnohým čtenářům zajisté známá, byla dětinská: Šel jeden vandrovní a měl roztrhané boty. Přišel k ševci, aby si koupil nové. Vybral si jedny za 6 zlatých a platil desítkou. Švec neměl drobných nazpět; i došel ke kupci pro drobné. Vrátiv se dal vandrovnímu 4 zl., a vandrovní odešel. Po chvíli však k ševci přiběhl kupec: Člověče, desitka je falešná. Nezbývalo ševci, než aby kupci vrátil deset zlatých a falešnou desítku si nechal. Je teď otázka, kolik zlatých švec pozbyl.

Komu z pp. čtenářů je tato početní hádanka nová, nechť laskavě na tomto místě čtení přeruší a sám se pokusí rozřešit ji. Bude ho další vypravování spíše zajímat.

Tedy tento veliký matematický problem to byl, jenž dal podnět ke sporu, k vášnivému sporu. A já jsem měl jej rozhodnout.

Po krátkém rozmýšlení a za napjatého tichého očekávání řekl jsem: „Já myslím, že ztráta ševcova činila 10 zl.

Po mém výroku rozlehl se místnosti nevázaný a ironický smích. „Jakže 10 zl.? Nesmysl!“ „To je mudrc!“ — A oč tedy přišel? tážu se. „O 14“, volali jedni; „o 16“, křičeli druzí. — Rád bych věděl, kterak o 14 zl.? „Docela dobře“, řekl ten, který hádanku vypravoval. „Pozbyl boty; to je 6 zl., není-li pravda?“

— Ano, potvrzuji.

„A potom o ty 4 zl., které dal vandrovnímu. To je deset.“

— Ano.

„Tu však přišel kupec s falešnou desítkou a chtěl svých 10 zl. Poněvadž však švec měl z nich jen 6 zl., které mu nechal vandrovní za boty, musel ze své kapsy dosadit chybící 4 zl., což je jeho vlastní ztráta. To tedy činí dohromady 14 zl.“, řekl vykladač a vítězně se usmál.

„Tak je to“, volali někteří a tleskali počtáři.

Ještě než jsem mohl své číslo obhájit, vystoupil jiný a řekl: „Všecko je to špatně. Nepřišel ani o 10, ani o 14, nýbrž o 16 zl. Věc je přece jednoduchá. Jeho ztrátu v hotových penězích tvořila falešná desitka, kterou musel

kupci nahradit. Mimo to pozbyl boty v ceně 6 zl., což činí dohromady 16 zl.“ Ozval se nový souhlas a nový potlesk. Našli se stoupenci také tohoto čísla.

Bylo na mně, abych obhájil svůj výpočet. Všickni se seskupili kolem, když jsem počal výklad: „Slyšte, páni, jisto je, že švec přišel o 6 zl., obsažených v ceně bot, a o 4 zl., které dodal vandrovnímu na falešnou desítku. To je tedy 10 zl. Když přišel kupec s falešnou desítkou, je pravda, že švec, maje jenom 6 zl. z oněch deseti kupcových, musel k nim z vlastní kapsy přidat ještě 4 zl.; však tyto 4 zl. nejsou ztrátou ševcovou, poněvadž ony 4 zl., jež dodal vandrovnímu, nebyly vlastně peníze jeho, nýbrž kupcovy. A proto švec ze svého ztrácel jenom boty v ceně 6 zl., což činí dohromady celkovou ztrátu 10 zl.“

Dokončil jsem tento — po svém soudu — přesvědčivý výklad, ale nenašel víry u mých odpůrců. Skoro souhlasně byl zamítnut. Nejvášnivěji odporoval kolega technik, který hájil číslo 14. Řekl mi, že nemám ani ponětí o matematice, Abych se schoval, když takovou jednoduchou věc vypočísti nedovedu.

Jiný jeho stoupenec, ironický medik, dokonce prohlásil, že se diví, jak to v mé hlavě vypadá! Chytil jsem tedy věc za jiný konec a řekl jsem: Obtíž tu není v nesnadném problemu početním, nýbrž jedná se toliko o správný postup myšlení. Kdo špatně počítá, ukazuje jen, že neumí logicky myslet.

I položil jsem tedy takovouto otázku:

— Tvrdíte-li, že švec pozbyl 14 zl., řekněte mi, kam se ty peníze poděly? Jisto je, že vandrovní odnesl boty za 6 zl. a 4 zl. na hotovosti, dohromady 10 zl. Kupec dostal svých 10 zl. zpět, nic více. Co se tedy stalo ještě s oněmi 4 zl., které vám vybývají. Kam se poděly ty a kdo je odnesl?“

Touto námitkou jsem všecky hodně zarazil. Mnozí se úplně přidali od té na moji stranu, a kolega medik, který se dříve divil, jakže to vypadá v mé hlavě, prohlásil mne za hlavu geniální. Jen kolega technik neuznával můj výpočet. Nemoha nic vážného namítat, blýskal jen očima. Aby se však přece nezdálo, že přiznává svoji porážku, řekl: „Vsaďme se o 1 zl.“, což jsem přijal. Sám slíbil, že věc předloží profesoru matematiky na technice.

Po tomto dohodnutí vody opadly. Rozešli jsme se klidně, a já jsem druhý den odejel z Prahy domů. Komická a veselá událost byla nadobro skoncována a více jsem na ni nemyslel. Doma naskytlo se tolik nového, že jsem zapomněl i na důležitější věci, než na vandrovního, ševce a kupce.

Nové kulisy a druhé jednání.

Třetího dne svého pobytu doma, dostal jsem z Prahy korespondenční lístek: Milý příteli! Nemáš přece jen pravdu s těmi 10 zl. Přemýšlel jsem celou noc a počítal, až jsem dospěl k úsudku, že švec přišel o 14 zl. Tvůj L., medik. A pod tím bylo připsáno: „Vidíš tedy, kde je správné počítání a kde správné logické myšlení. Prohrál jsi zlatku. He, he, he. — Tvůj Z., technik. Týž technik, který se mnou vešel v sázku.

Když jsem lístek dočetl, matka, která již dříve jej přečetla, ale obsahu nemohla dobře porozumět, ptala se mne starostlivě: „Prosím tě, hochu, co to máš s tím ševcem, snad mu nejsi dlužen?“

Vypravoval jsem jí hádanku i celou historii, a ona při té příležitosti hádala, že švec přišel o 14 zl.

Tímto lístkem probuzen byl ve mně utuchlý již zájem o celou věc. Rozhodl jsem se, že hádanku tu předložím novému počtářskému tribunálu v naší vesnické hospodě, kam jsem docházíval mezi naše občany.

Odpoledne téhož dne, kdy mne došel lístek z Prahy, měl jsem umluvenu schůzku s našimi mladšími dvěma pány učiteli v hostinci, odkudž jsme pak chtěli vykonat společnou vycházku. Když jsem přišel po třetí hodině odpoledne do hostince, našel jsem tam již jednoho pana učitele, tříčlennou společnost, hrající v karty a několik bavících se občanů. Neveliká, nízká místnost vytápěná železnými kamny s dlouhým přes místnost běžícím plechovým komínkem, na stěně několik laciných obrázků a různých plakátů, u stropu, v koutech a u oken hustá mlha kouře. To byla hostinská místnost.

Hostinský, žid, s vousy francouzsky přistřiženými, v prostředních létech, s umaštěnými trochu rukávy, s šibalským úsměvem vesele mne přivítal. Byl to zvláštní žid. Nejen že fysiognomie jeho nebyla židovská, — mnozí, kdo ho poprvé viděli, ani za žida ho nepokládali a často před ním židům pořádně nadávali, — nýbrž i svou povahou lišil se od svých souvěrců. Byl víc venkovský sedlák jako druzí. Miloval politiku, hořel pro Mladočechy, pro politické schůze a tábory. Zářil radostí, konala-li se u něho nějaká veřejná a zvláště politická schůze. Potrpěl si, jak říkával, na representaci. Za tím účelem vystavěl taneční sál s vyšším stropem než obyčejně na venkově bývá, dal ho trochu vymalovat a povídal, že si vzal mustr z Národního divadla. Koho si jednou oblíbil, duši by s ním byl rozdělil. Rozuměl žertu a sám rád zažertoval, takže bývalo u něho veselo a vábilo to hosty. Při těchto svých vlastnostech byl obchodníkem dost chatrným; zboží dával často bez váhy, koření jen

od ruky; lidem čekal a nebohatl. Židem byl rovněž špatným; předpisů náboženských mnoho nezachovával, jedl vepřovou a byl antisemitou. O socialismu měl vědění takové. Jednou řekl: „Já se socialisty nesouhlasím; ale, víte, na koho bych byl já socialista? Na bohaté židy; na ty bych byl mortsetsakramenskej socialista." I jinak se pamatovalo několik jeho komických výrazů. Jednou vypravoval, jak se něčeho velice ulekl. „Já vám," povídá, „leknutím tak vyvalil oči, že jsem potom na tři dni nemohl zavřít klapky." Jindy mi zase na příklad o jedné dámě, která, ač nebyla židovkou, měla poněkud židovský výraz tváře, řekl: „Nezdá se jim, pane, že je tak trochu podobná do židovského náboženství?"

Dva ze zmíněných hráčů byli již v náladě velmi povznešené. Jeden z nich, kovář, toho dne zabíjel krmníka a druhý mu při tom pomáhal. Když byli s porážkou hotovi a ovaru i jaternic dost pojedli, odešli, jak se slušelo, do hospody se posilnit. A tak se posilovali, až konečně sesláblі v nohách. Této tedy společnosti předložil jsem svoji hádanku. Co hlavně podnítilo zájem všech, byla moje sázka. Naši lidé na venkově neradi se obírají věcmi, které jsou bez reálného podkladu. Sotva by je byla zaujala hádanka sama o sobě, neboť praktický výsledek počítání nebyl by žádný. Ale sázka moje, kde šlo o výhru nebo prohru, byla jim věcí dost reální. Hned se také chytili všichni, i hráči přestali hrát.

Rodinný výstup.

Za ticha a napjetí vyslechli dvakráte moje vypravování. Nejdříve začal počítat hostinský, kterého zajímalo i to, že ten, s nímž jsem vešel v sázku, byl technik. Technici všichni prý musejí umět počítat, a proto se mu zdálo, že já musím prohrát.

Začal, a všichni se postavili kol něho: „To je přece náramně jednoduchá věc. Oč přišel. Předně o boty, to máme 6 zl. a pak o ty 4 zl., co dal vandrovnímu. Potom ovšem nesmíme zapomenout na tu falešnou desítku, kterou mu kupec za tepla vrátil. Byl by taky blázen, aby si ji nechal; byl ještě dost hodný, že to neudal. Švec tedy musel k těm 5 zl., které měl od vandrovního za boty, dosadit 4 zl. ze svého. To máme tedy dohromady 14 zl. Přišel o 14 zl., jak jináč?"

Dokončil a podíval se tázavě na mne.

Já jsem nic neodpovídal, chtěje slyšeti mínění ostatních. Z těch nejdříve se do počítání pustila žena hostinského, zvědavá bytost, která měla co povědět do všeho, o čem se kdy mluvilo.

Zvědavost její šla tak daleko, že žádného cizího příchozího nepropustila bez důkladného výslechu. A to začala:

„Vás bych měla znát; tak se mi zdá, že jsem Vás již někde viděla. Nejste vy pan X.?" A tu řekla jméno, jaké jí právě napadlo.

„Nejsem", zněla obyčejně odpověď.

„A který jste"?

„Ten a ten".

„To může být", přisvědčovala. „A kam jdete"? Tak to šlo pak dále, až zvědavosti její stalo se zadost. Tak tedy tato zvědavá bytost měla slovo. Ještě musím dodat, že mívala rheumatické bolesti v levém kyčli, ze kterých předpovídala počasí mnohdy k nemilé mrzutosti hostí rolníků. Jak jí bolela noha, znamenalo to deštivé počasí. Tak se stalo jednou ve žních, když již delší dobu pršelo, že několik v hostinci sedících rolníků stýskalo si na nepříznivou pohodu. Když pak nově příchozí projevil naději, že snad už dešťům bude jednou konec, protože se vítr obrací od východu, dokládali všichni s radostnou nadějí, kdyby to už Bůh dal. Tu však hostinská zasáhla disharmonicky do toho a řekla:

„Nevěřte tomu, pánové; mně koupe v noze a to nebudou ještě ani hned lepší časy". To všecky rozčililo a zvláště muže, jenž podrážděně se na hostinskou obrátil: „Co pořád máš s tou nohou? Dokud se ti nedá ten zatr. . . . . hnát urazit, nebude od těch dešťů pokoj."

Nuže tedy tato žena počítala. Její muž však uznal za dobré jí zakřiknout.

„Kam se taky ty do toho hrabeš, co pak musíš ve všem být? Ty tomu rozumíš; jdi se utopit."

„Tenhle náš člověk", bránila se hostinská, „ten by mne snědˇ."

„No tak tedy povídej, krákoro; budeme vidět, co z tebe vyleze."

„Co ze mně vyleze. Já myslím, že špatně počítáš. To se ví, že švec přišel o 14 zl.; o tu falešnou desítku a ty 4 zl., co dodal vandrovnímu, ale boty stály také 6 zl.; na ty jsi zapomněl. To dělá dohromady 20 zl. Švec přišel o 20 zl. a ne o 14."

„A jo, sakrament," začne se hostinský poškrabovat za uchem, „na ty boty jsem zapomněl."

„No tak vidíš," triumfovala žena, „nejdřív by jednoho tento . . ."

„Dobře dobře," zakrýval hostinský svou porážku, „já to vždycky říkám, ještě že mám takovou chytrou ženu."

Tento výstup mezi manžely vzbudil veselý smích u posluchačů.

Školní extense nepochodila.

Na to ujal se počítání mladší pan učitel a rozhodl, že švec přišel o 10 zl. Ale nepochodil s tímto číslem; všickni je svorně zavrhli, ač pan učitel vysvětloval a konečně se již i rozčiloval nad jejich nechápavostí.

V místnosti bylo již jako v úle. Tvořily se skupiny dvou, tří proti sobě; počítali na prstech s rukama zdviženýma.

Jediný kovář neúčastnil se všeobecného počítání. Seděl u stolu, dívaje se jen po všech, jakoby se zájmem sledoval výpočty druhých. Časem vybuchl ve hlučný smích, vyrážeje jednotlivá slova, která vyjadřovala jeho veselí, ale byla beze všeho smyslu a beze vší souvislosti. Pojednou přistoupil ke mně s úsměvem podnapilého člověka a řekl: „Prosím jich, povědí mi ještě jednou, jak to vlastně bylo? Já to dobře nepochopil."

Vypravoval jsem mu historii znova. Vyslechl ji, dívaje se upřeně k zemi a potom přesunuv čepici s pravého ucha na levé, povídá: „Odpustějí, já na to nemám dnes smysly."

Uvěřil jsem mu. On pak odešel, sedl ke stolu a dívaje se mlčky po druhých nechápal zrovna tak nic jako před tím.

Zatím se přihlásil nový počtář, který nesouhlasil se žádným dosavadním číslem. Byl to hajný, jenž seděl v koutě za kamny a zaměstnával se svojí dýmkou.

„Já to počítám, pánové, ještě jináč," ohlásil se. Všichni se obrátili k němu.

„A jak to počítáte"? — zeptal se hostinský.

„Jak? Já to počítám věru dobře."

„No tak řekněte, o kolik přišel."

„To já nepovídám, o kolik přišel, ale dejte si dobrý pozor, že v tom švec přišel o moc. Víc neřeknu a dost."

Odpovědí byl mu hlučný smích. Jeden z přítomných, muzikant a klarinetista místní kapely tak se při tom rozdováděl, že praštil čepicí na zem a hlasitě se chechtaje, začal po ní šlapat, což bývalo u něho výrazem největší veselosti. Utišiv se konečně, otřel čepici rukávem a posadil si ji opět na hlavu. Za tohoto smíchu vešel do místnosti nový host. Ještě si ani nesedl a již byl všemi přepaden hádankou. Začal počítat nejprve z paměti, ale po chvilce zavolal na hostinského, aby mu dal tužku a kus papíru, že z hlavy špatně počítá. Když mu byly přineseny křída a papír, počítal a psal:

Vandrovní — falešná desítka;
Švec — falešná desítka;
Vandrovní — boty + 4 zl,
Švec — 6 zl.

„Těchto 6 zl," pravil, „je dobrých 6 zl., které má švec za boty. Nyní chce kupec svých deset zlatých nazpět; švec má však jen 6 zl., i musí 4 zl. do toho ze své kapsy přidat; zbude mu tedy $6 - 4 = 2$. Švec tedy přišel o 2 zl." prohlásil na konec. Takového čísla tu ještě nebylo. Posluchači smíchem již nakažení provázeli tento výpočet nevyrovnatelným výbuchem veselosti. Klarinetistova čepice letěla znova na zem.

Stmívalo se a z naši procházky už nebylo nic. Ostatně jsme po ní ani netoužili. Všecky nás zaujalo ono počítání. Žádné z dosud udávaných čísel nezískalo absolutní většiny. V tom vešel jeden mladý rolník, který měl pověst kmotra rozumce. Rád se přel a v každé debatě pronášíval rozhodným způsobem a obyčejně od ostatních rozdílný svůj názor. „Počkejte," vítal ho hostinský, „teď jde ten pravý rozum, ten to rozhodne."

Všichni příchozího obstoupili. „Máme tu jakousi malou hádku," začal hostinský; „já vám to všecko nejdřív povím, a vy to pak vypočítáte."

„Co, co? Jakou hádku?" tázal se „rozum", vyndavaje dýmku z úst a dívaje se překvapen kol sebe.

„Všecko se hned dovíte, jen poslouchejte: Tak byl jeden cestující, a ten cestující měl roztrhané boty . . ."

„Mlčte, zatrachtilý křando," vskočil hostinskému do řeči hajný, „co to zas pletete o cestujícím? Vždy to byl vandrovní."

„To je jedno," bránil se hostinský.

„Není pravda, že je to jedno; to se musí povídat rovnoprávně."

„No tak tedy rovnoprávně: byl vandrovní a ten měl roztrhané boty. Přišel k ševci, jedny si vybral a dává mu desítku; švec neměl zpátky a tak . . ."

„A to nepovídáte," přerušil ho opět hajný, „zač si je smluvil; jak pak to má potom vypočítat? Prosím jich," obrátil se ke mně, „vypravujou to oni, nebo ten to tak splete, že se v tom ani čert nevyzná."

Odstrčili hostinského a vyslechli ode mne tiše už asi po desáté vypravovaný příběh.

R o z u m začal počítat. „To přece není nic těžkého," povídá; „o něco v tom přijít musel, to je jednou pravda. Nejdřív o ty boty a o ty 4 zl., co dal vandrovnímu; ty jsou pryč. Ale víte, to musím říci, že ten švec byl pořádný buchta. Co pak bych takovou falešnou desítku nepoznal? Vždyť má dočista jinou barvu a taky to malování je jiné. Dneska s falešnou desítkou, to musí přijít leda na ňákého cápka! A potom je taková věc ouředně zakázána. Tak tedy to máme 10 zl. Ale s tím kupcem taky o něco přišel; musel mu dát jeho 10 zl., ale měl jen 6 a 4 musel dodat ze svého. Přišel tedy o 14 zl. — „Jo, hrome," opravoval se, „počkejme, vždyť on o tu falešnou desítku přišel o celou, ta mu zbyla. A pak za těch 6 zl. přišel zase o boty, takže on vlastně tratil tu falešnou desítku a ty boty; to dělá 16 zl. Víte, jak to bude, pánové?

Švec přišel buďto o 14 nebo o 16 zl. Jináč to není."

Tento počet, udávající dvě různá čísla, ovšem neuspokojil nikoho a způsobil jen trochu posměchu.

Školní extense s názorným vyučováním.

Pan učitel, který stále ještě nemohl svých 10 zl. uplatnit, rozhodl se k energickému způsobu, jakým měl býti spor jasně rozhodnut.

„Dovolte, pánové," začal, „budeme to počítat takhle. Pojďte sem, šenkýři, a sedněte si tady ke stolu; budete dělat vandrovního. A vy, — vybral jiného z přítomných — „budete dělat ševce. Já jsem kupec." Všichni utichli a postavili se kolem stolu, se zájmem sledujíce tuto názornou proceduru. Hostinskému-vandrovnímu dal pan učitel do ruky žaludskou desítku z karet; to byla falešná desítka. Před souseda-ševce postavil prázdný půllitr; to byly boty, a před sebe položil 10 krejcarů, které představovaly 10 zlatníků. Potom zvolna a vážně začal děj: „Vandrovní dá ševci desítku a vezme od něho boty," velel pan učitel.

Hostinský podal svému sousedovi-ševci žaludskou desítku a přijal od něho prázdný půllitr-boty. „Teď dá švec mně-kupci desítku a dostane ode mne 10 krejcarů-zlatých." Stalo se. „Nyní dodá švec vandrovnímu 4 zlaté na desítku." Vykonáno. „Teď já chci na ševci svých deset krejcarů-zlatých nazpět," pokračoval pan učitel. Švec měl před sebou ovšem jen 6 kr., a aby mohl kupci vrátit všech jeho deset, musel ze své kapsy přidat 4 kr. Po této změně byl tedy stav takový, že hostinský-vandrovní měl před sebou půllitr-boty a 4 krejcary-zlaté, soused-švec pak žaludskou-falešnou desítku a kupec-učitel 10 krejcarů-zlatých.

„Vidíte tedy," vykládal pan učitel, „nyní je jasno, že švec přišel o boty a o 4 zl., čili o 10 zl.; za to mu zbyla jen falešná desítka. Já mám svých 10 zl. opět doma."

Divná věc, divákům to jasné nebylo.

„Jak to tak povídáte, že přišel jen o 10 zl.?" vykřikl jeden ze zástupu. „Kdyby byl opravdu jen toho pozbyl, pak by tu na stole muselo být jen 10 kr., ale tu máme 14; kupec má před sebou 10, a vandrovní 4; to je 14 a o ty o všecky švec přišel."

„Toť se ví," přizvukovali jiní.

„Ale, pánové," vmísila se do sporu hostinská, „co pak ty boty počítáte za nic? Švec přišel o 14 zl. na penězích a v botech přišel k tomu ještě o 6 zl., to máme dohromady 20 zl. Vy přicházíte na můj počet."

„A pak ještě na něco nesmíme zapomenout", hlásil se hajný, který dříve pronesl mínění, že v tom švec přišel o moc; „nezapomínejte na tu falešnou desítku, co ševcovi zbyla. Kdo mu za ni co dá? Tu přece taky tratí; švec v tom přišel o dobrých třicet zlatých, jen když je dost."

Pokus páně učitelův minul se nejen naprosto svého cíle, ale přivedl do věci jen ještě větší zmatek.

Zatím již nadešel večer, byl čas jít večeřet a všickni jsme se rozešli. Když jsem já odcházel, vyšel hostinský za mnou a povídá: „Prosím jich, pane, povědí mi, jak to vlastně je, já se potom vysměju světu."

Pověděl jsem mu a vysvětlil, ale poznával jsem, že úplně jasno mu přece ještě nebylo.

Zkažený Sylvestr na Lhotě.

Druhého dne bylo Sylvestra. Odpoledne, když jsem zase do hostince přišel, našel jsem společnost v horečné debatě o včerejší hádance. Nejprve jsem se dověděl, jaký rozruch a jakou účast vzbudila historie o ševci v celé obci. Všude se počítalo, všude hádalo.

„Jestli pak byste, lidé, věřili," vypravoval jeden mladý rolník, který měl u sebe otce na výminku, „že já nesmím tatínka potkat. Jak se sejdeme, hádáme se o ševce a hned jsme v sobě. Já se mu radši vyhýbám".

Jiný zase povídal: „Já Vám mám mrzutost v celé rodině. Já hádal jináč, žena jináč, dcera zase něco jiného, a na konec jsme se pohádali mezi sebou".

Hajný si stěžoval, že by se byl málem rozhněval s tchánem. „My to počítali," vypravoval, „se sirkama. Ale kde pak! Pantáta šoupal sirky ke mně, já zase k němu a na konec jsme se dostali skoro do sebe. On smetl sirky na zem a povídá: ‚Jdi mi do sakramenta i se svým ševcem', a opravdu se rozlobil."

„A co byste řekli," oznamoval opět jiný, „jak rozhodla naše babička? Ta povídala, že prý v tom švec nepřišel o moc. Bez toho že prý tu falešnou desítku přece někde udal."

Poněvadž tedy věc nebyla dosud jasná, počítalo se mezi přítomnými dále. Objevil se nový počtář, obecní posel. „Víte, pánové," začal, „my na to musíme docela jinak. Musíme si myslet, že ta desítka byla dobrá a ne falešná." —

„To pak nic není", ohražovali se druzi.

„To se samo sebou rozumí, že potom v tom švec nepřišel o nic, když desítka byla dobrá. My musíme přece brát falešnou desítku do rozpočtu."

„No, počkejte!" bránil se posel, „my si musíme myslet, že švec nevěděl, že je ta desítka falešná; on myslil, že je dobrá. Jo, kdyby on byl věděl, na čem je, pak by býval dal vandrovnímu spíš pár facek a byl by s ním vyrazil dvéře."

„Takhle jo, to je něco jiného," souhlasili všickni.

„A teď," pokračoval posel, „vandrovní má boty a 4 zlaté a je pryč. Teď už nám do něho nic není; ať ho někdo honí. Ten se asi čerstvě uklidil, protože věděl, co ho čeká."

„Co to povídáš?" protestoval klarinetista, „nám že do něho nic není? Nám do něho musí být moc. Kdyby to tak byly tvoje boty, taky by ti do něho nic nebylo?"

„Moje boty? Kdo pak mluví o mých botách?" durdil se posel. „Toť se ví, kdyby to byly mé boty, že bych to nemohl nechat jen tak."

„Aha, vidíte ho, že jsou to jeho boty, tak už je to jiná řeč; ale ten švec je přece taky člověk a taky je neměl zadarmo. Bez toho to nebyl žádný boháč, když neměl doma ani na desítku nazpátky. To ti, milý hochu, řeknu rovnou cestou, jestliže to chceš takhle počítat, to to nevypočítáš do nejdelší smrti."

Pro tento nesympatický způsob počítání přítomní odbyli posla nadobro a nechtěli ho už ani poslouchat.

Po té vmísil se do hovoru jeden dosud mlčící rolník.

„Já si zas samotně myslím," vykládal, „že si nadarmo mutýrujem hlavy. Že ten vandrovní byl vykoukaný chlapík a že to třeba neudělal po prvně, to je jistá věc. Že při tom švec přišel o boty, to víme taky všichni; ale o moc-li v tom přišel na penězích," — rozhodl šalamounsky, — „do toho je těžko mluvit; to je ševcova věc, do toho nikomu nic není a taky mu žádný na to nic nepřidá."

„Toť se ví, že mu nikdo nic nepřidá a že si to švec vypije sám," oponoval jeden z hostí, „ale proč pak bysme to nemohli vědět? Tím ševcovi ani neublížíme, ani mu nepomůžeme; ale já vám řeknu, pánové, že podle mého rozumu nepřišel v tom švec ani o celých deset zlatých."

„Jak to myslíte?"

„Dobře to myslím. Nesmíme zapomenout, že si každý švec na takových desetizlatových botách počítá aspoň 2 zlaté výdělku, a ty musíme odrazit. On v tom nepřišel o víc než o 8 zlatých."

Tento nápad vyvolal novou salvu smíchu; klarinetistova čepice letěla jako včera na zem.

„A co vy tomu říkáte?" obrátil se hostinský k přítomnému mistru krejčovskému, který byl sice z nedalekého okresního města, ale v obci byl dobře znám a často tam za prací docházel. „Podívejte se, mistře, vy byste to mohl dát hádat u vás v městě někde ve společnosti. Mohl byste třeba říci, že se ta věc přitrefila vám samému. Že k vám přišel takový a takový člověk, že si dal udělat kalhoty a zaplatil falešnou desítkou. Ti by na vás koukali."

„I ne, holečku," namítl mistr, „tak hloupý já nejsem. Já někde něco blafnu, že mám doma falešnou desítku a druhý den tam mám četníka, ne? To neznáte, panečku, město; tam si člověk musí dát dobrý pozor na jazyk a v takovýchhle věcech se musí radši držet zpátky."

Uprostřed všeobecné nejasnosti velmi sebevědomě počínal si dnes hostinský, poněvadž znal správné rozluštění. Smál se světu, jak se sám včera na to těšil.

Vysvětloval, ale nedovedl přesvědčit, protože sám nebyl dost pevný. Aby jeho sebevědomí trochu srazil, nabídl mu pan učitel malou sázku:

„Šenkýři, když tu věc jasně vyložíte, aby nikdo nemohl pochybovat, že švec přišel o 10 zl., platím sázku já, jestliže to nedovedete, platíte vy."

„Dobrá", přijal sázku hostinský se sebevědomým úsměvem. Sedl si na židli na proti panu učiteli, přejel si ústa rukávem a začal:

„Tak si dají, pane, dobrý pozor. Švec tratil boty a pak ty 4 zl., co měl vandrovní; o víc přece nemohl přijít, než o to, co vandrovní odnes'." Dokončil a podíval se tázavě na učitele.

„Ale to není dost jasné," namítal učitel. „Vy se nezmiňujete ani o kupci, ani o falešné desítce."

„Ano, ano," souhlasili ostatní; „takhle by to dovedl říci každý."

„No, jaké pak zmiňování" bránil se hostinský; „kupec je na svých a dost. Víc nepotřebujeme vědět."

„A odkud pak jsou ty 4 zl., co musel švec dodat kupci k těm šesti, co měl od vandrovního?" uváděl do rozpaků hostinského pan učitel schválně.

„Toť se ví, odkud je vzal, řekněte!" volali ostatní.

„Odkud je vzal?" opakoval si hostinský, už rozpačitě, „ze své kapsy je vzal."

„Tak tedy o ně přišel," křičel klarinetista. „Když vy tuhle vyndáte ze své kapsy 4 zl. a někomu je dáte, a on vám s nimi uteče, to řeknete, že jste o ně nepřišel? Či co?"

Hostinský nevěděl už kudy kam; už se červenal, a silně se potil a utíral si hřbetem ruky čelo i tváře.

„Ale kde pak," ozval se včerejší rozum, „kde pak by tohle, co šenkýř tady povídá, mohlo být dobře? Aby tomu kozel rozuměl, jak to kroutí a počítá. To není žádné jasné vysvětlení; co se mu nehodí do krámu, o tom se prý nepotřebuje zmiňovat. Dejte se vycpat, kobliž-

ku! Prohrál jste a je to hotové." Hostinský, který se už začal rozčilovat a cítil, že ztrácí půdu pod nohama, obrátil se k němu a ulevil si:

„Hrom do vás nechce uhodit jednou! Mám se tady snad rozkrájet, nebo co? Jak už to mám jinak vysvětlit? To přece musí pochopit každé malé dítě! Já se musím rozlobit a musím sakrovat; jináč to už nebude."

Hostinského upokojili a ze sázky sešlo. Ten večer vůbec celý nestál už za nic. Jindy se o Sylvestru karbanilo, zpívalo hřmělo a hlučelo a dnešní Sylvestr vypadal jako zmoklá slepice. Jen hádka, tužka, papír, křída, zlost, někde i nadávky. V mrzuté náladě proběhl i skončil sylvestrovský večer ve Lhotě. A dlouho i potom zaměstnávala historie o ševci a falešné desítce obyvatele naší osady, a dlouho trvalo, než číslo 10 zvítězilo a dobylo si souhlasu všech.

Dohra zase na prvém jevišti.

Když jsem se po vánočních prázdninách vrátil zase do Prahy a zašel večer do naší oblíbené spolkové místnosti, setkal jsem se s oběma svými bývalými odpůrci. Jest nutno jmenovat je b ý v a l ý m i odpůrci, protože také oni už poznali svůj omyl a znali správný výpočet. Přirozeno, že při tomto prvém našem setkání stala se hned také zmínka o hádance a našem dřívějším počítání. Přečetl jsem před přítomnými kolegy lístek, který mi kamarádi z Prahy domů poslali. Obsah jeho vyvolal bouřlivý smích. Kolega technik, který se trochu durdil, pojednou vyskočil se svého místa, a nežli jsem se nadál, vytrhl mi lístek z ruky a roztrhal ho na drobné kousky.

Tak vzal za své jediný hmotný dokument a nepopíratelný svědek oné zašlé a již zapomenuté historie. Leda by ji někde o Sylvestru zas jiné Lhoty oživily.

DROBNOSTI.

„Raněná duše. Verše Františka U n g r a. Nákladem téhož ve Lhotě u Č. Kostelce. Autor samouk, povoláním svým tkalcovský tovaryš, vnímavý a plný ideálního snění, žaluje v těchto verších na nevlídný osud, jenž drsnou svou rukou mu rozerval ideály a místo štěstí dařil jej sklamáním. „Raněná duše" zdá se býti erotickým vyznáním nitra vpravdě zraněného, jež autor tlumočí silou své životní síly, a jest zajímavou ukázkou současné doby jako výplod poety, jenž pěje svému srdci pro úlevu. Přátelé literatury zajímavý tento svazeček veršů zajisté pozorně přečtou. Cena 50 hal."

•

N á r o d n í P o l i t i k a nepřeje příliš umění — má jiné čtenářstvo a jiné starosti pro svoje čtenářstvo. Ale když jednou za čas vyroní kritiku, je to perla. Takovou perlou jest i tato kritika její R a n ě n é d u š e, uveřejněná 9. prosince L. P. 1903. Můžeme posloužit ukázkami Ungrových básní. Vždyť se už blíží sv. Sylvestr, svátek bláznivých . . .

„Uchopiv se projektu své duše, podjal jsem se výpracovky spisku tohoto, bych Regulovi nezadal, neb slíbil jsem své milé před rokem svých veršů věnec zaslat, kterýž ona — jistila mi na růžovém papíře — jak poklad drahocenný uschovat svém věrném na srdci.

Ač: „Likej k Moraně!" teď Lyře v ucho hlasem hromu šepce začazený suché presy věk a mlna, přec zaněcuji prostou oběť svoji zápalnou před piédestalem Tvým, u stupně nejnižšího, Muso!

Laur slávy, zlata zisk ni vděku za ni nečekám, že zneuznání hrot, luk výsměchu mne probodá, to vím, jsem připraven!

Drak soutěže, jenž dáví mladé, plaché laně talentů, jenž immortálným bardům hřeb do rakve přibíjí, jak nezardousil by mých rhytmů beránka?

Kritika je Cornelií novorozeňatům Parnassu, ji dlužno ctít!

Chlad „creda" mého provane-li choulostivé snílky, obestřené pletou, jim radím přesvědčení vlastního jich thé, však larvy zbaveného!

V karosu-li dikce vešel Smysl kde, buď iku pomoci Rötengen!

Přízvučného Bucefala v „staré škole" k sloupu fixnosti přikovaného do prérií nehelotských dekadentních trop jsem pustil, by do proláklin svedl skandistu hrou trocheje a daktilu a jambu smělou bludiček.

Aniž vmet jsem křišťál Kastalského zřídla, Pierského moku v kadlub vezdy pedanticky odkalkulovaných stop.

Rak—ševel assonanční přehlušil jsem mnohde cinkotem bezděčných rolniček."

•

Píše se nám z Úpice: „Autor R a n ě n é d u š e byl obžalován před zdejším c. k. soudem pro zločin násilného smilstva. Na základě svých dřívějších básní byl soudním lékařem dr. Patzákem uznán za blázna a následkem toho obžaloby sproštěn. Z toho vidno, jakou cenu asi mají kritiky v listě, v národě českém nejvíce čteném a jak lidé okrádáni ... když si něco podobného koupí. R. ...

DĚTSKÝ KOUT...

Proč má vel...

Jednou ještě za ono ... v moři velryba a požíva...

... nepoko... Co si po...

i mečouny, raky a kambaly, plotice i bělice, klouzky a jich družky, makrely a štíhlata a docela opravdové točivé a vířivé úhoře. Všecky ryby, jaké jen v celičkém moři nalezla, spolykala tlamou — ano! Až na konec zbyla v celém tom moři pouze jedna jediná rybička; byla to malá chytrá rybka, která plovala vždy u samého pravého ucha velrybina, aby jí velryba nemohla udělat nic zlého. Tu pojednou velryba postaví se na svůj ocas a dí: „Mám hlad!" A malá chytrá rybka povídá slabounkým, úlisným hláskem: „Šlechetná a urozená velrybo, zda-li pak jste už kdy ochutnala člověka?"

„Nikoliv", odpověděla velryba. „Jak pak vypadá?"

„Hezounky", pravila malá, chytrá rybka, „hezounky, ale je nepokojný."

„Tak mi dojdi pro několik", řekla velryba a rozpěnila moře svou ocasní ploutví.

„Jednoho prozatím bude dost", pravila chytrá rybka. „Poplujete-li k 50. stupni severní šířky a 40. stupni západní délky (tohle je zcela nesrozumitelné!), najdete uprostřed moře námořníka z rozbité lodi na prámu, je oděn v pár modrých plátěných spodků s párem šlí (nesmíte zapomenout na ty šle, moji rozmilí) a má námořnický nůž; a ten je — zcela upřímně vám to povídám — muž neobyčejně chytrý a důmyslný."

A tak milá velryba plovala a plovala k 50° severní šířky a 40° západní délky, tak rychle, jak jen dovedla a opravdu, na prámu uprostřed moře, maje na sobě pouze pár modrých spodků a pár šlí (zvláště na ty šle musíte pamatovat, miláčkové) a námořnický nůž, seděl samojediný námořník, který se sám zachránil ze ztroskotané lodi, a smáčel si prsty svých nohou ve vodě. (Měl asi dovolení od své maminky šplíchati se nohama ve vodě, protože by to byl nikdy neudělal, jsa muž ohromně chytrý a důmyslný.)

V tom velryba otvírala tlamu stále více, více a více, až jí dosahovala skoro k ocasu a najednou shltla ubohého námořníka i s prámem, na němž seděl, i jeho modré plátěné spodky i šle (na ty nesmíte zapomenout!) i námořnický nůž. Spolkla vše do svého teplého, temného vnitřku, pak zamlaskala pysky — tak, a otočila se třikrát na svém ocase.

Jakmile však námořník, muž tak velice chytrý a důmyslný ocitl se doopravdy v temném a teplém břiše velryby, cupal a dupal a bouchal a šťouchal, tančil a jančil, bil a vyl, strkal a drkal, hledal a sedal, kopal a bodal, vzdýchal a píchal, řval a lál, křičel a říčel, běhal a léhal, a tančil rejdovák, kde do neměl, a velryba cítila se opravdu velice nevolnou. mol (Nezapomněli jste na šle?) nosti. řekla k rybce-chytračce: „Tenhle muž je velmi trefila ...ný, a k tomu všemu působí mi škytavku! ...mu?"

„Řekněte mu, aby vyšel ven", odvětila chytrá rybka.

Velryba tedy zahoukala svým hltanem na nebohého námořníka: „Ty, pojď ven, a chovej se přece slušně. Dostala jsem z toho škytavku."

„Ne, ne", odvětil námořník. „Tak ne, ale zcela jinak to učiníme. Dones mne k břehu mé vlasti, k bělounkým úskalím Albionu, a já budu zatím o tom uvažovat." A rejdil ještě více než před tím.

„Uděláte lépe, zavezete-li ho domů", radila chytrá rybka velrybě. „Měla jsem vás přece jen varovat, je to muž neskonale chytrý a důmyslný."

A tak velryba plula a plula a plula oběma ploutvemi i ocasem co nejrychleji, jak jen mohla pro svoji škytavku; a konečně viděla už námořníkův rodný břeh a bílá úskalí Albionu, a hnala se přímo ku břehu; i otevřela svoji tlamu široce a široce a široce a povídá: „Přestupovat zde do Vinčestru, Ašuelotu, Našuy, Kýnu a jiných stanic na Fičburské silnici"; a právě, když povídala „Fič", námořník vyběhl z její tlamy. — Ale zatím co velryba byla klidně plovala, námořník, jsa muž neobyčejně vynalézavý a důmyslný, vzal svůj nůž a rozřezával prám na malé čtyrhranné (laťky) kousky a ty všechny křížem krážem svázal pevně svými šlemi, až z toho byla mříž (nyní už víte, proč jste nesměli zapomenout na šle!) a tuto mříž zatlačil dobře a těsně velrybě do hltanu, a ona tam vězí do dneška! Potom propověděl tuto sloku, kterou vám povím, jestli jste ji neslyšeli:

„Pro tuto moji mříži
polykat budeš stříží!" —

A ten námořník byl Hiberňan. I skákal na břehu s kamene na kámen, až přišel domů ke své matce, která mu dovolila tehda šplíchati se prsty ve vodě. Oženil se a pak žil šťastně. Tak tedy to udělala velryba. Ale od onoho času mříž v jejím hltanu, kterou nemohla ani vykašlati ani spolknouti, bránila jí polykati něco jiného nežli velmi maličké rybky; a to je také příčina, proč velryby za našich dnů nejedí ani mužů, ani chlapců, ani malinkých děvčátek.

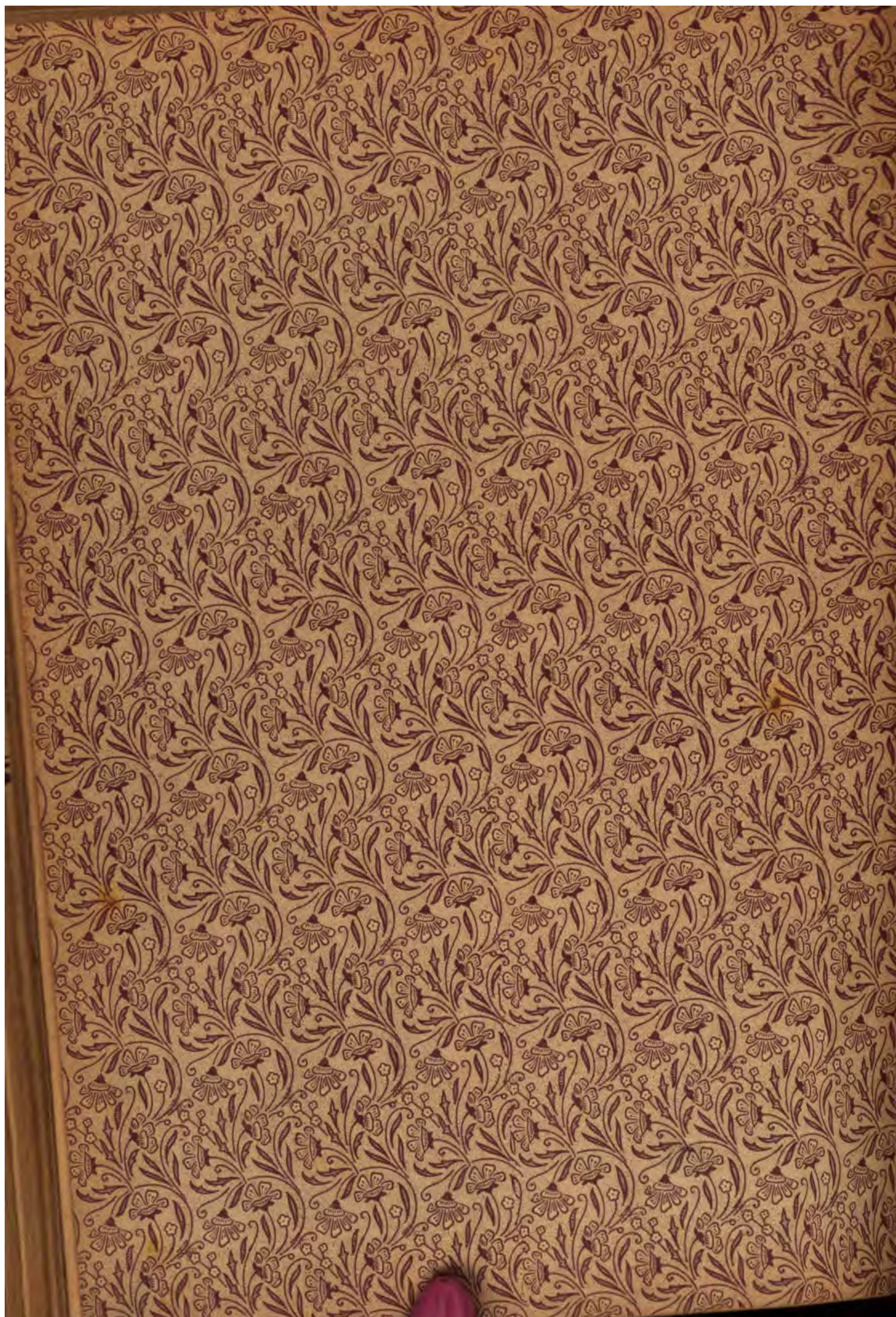
Ale malá rybka-chytračka utekla a schovala se do bahna pod práh samých dveří Rovníka. Bála se totiž, že velryba snad se na ni zlobí!

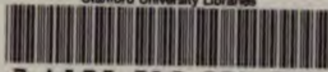
Námořník vzal si svůj nůž domů. Nosíval plátěné spodky, kdykoliv chodil po kamení na mořském pobřeží. Šlí neměl; jak víte, svázal jimi dohromady ony mříže; a to jest konec této povídky.

Z Rud. Kiplinga přeložila B. Šimková.

Tímto číslem končíme letošní ročník Besed Času. Titulní list s obsahem vyjde během měsíce ledna 1904.

Tiskem E. Beauforta v Praze.
Majitel, redaktor a vydavatel Dr. Jan Herben.

Stanford University Libraries
3 6105 015 034 981

